BREVIARIUM

HISTORICO-CHRONOLOGICO-CRITICUM,

ILLUSTRIORA

PONTIFICUM ROMANORUM

GESTA,

CONCILIORUM GENERALIUM

ACTA,

Necnon complura cùm Sacrorum Rituum, tùm antiquæ Ecclesiæ Disciplinæ Capita complectens;

Auctore R. P. FRANCISCO PAGI *Ord. Minorum Conventualium S. Francisci S. T. D.*

TOMI SECUNDI PARS ALTERA.

OPUS POSTHUMUM

Studio & labore

R. P. ANTONII PAGI,

Auctoris Nepotis, ejusdem Ordinis S. T. D.

Continuatum,

Continens Gesta Pontificum XV, à CLEMENTE V ad EUGENII IV Obitum, *seu* ab anno Christi MCCCV ad annum MCCCCXLVII.

Præmittitur DISSERTATIO HISTORICO-CRITICA *De Sancto Dionysio Parisiensi Episcopo.*

In fine subjiciuntur Tabula annorum Christi, ac in iis Literarum Dominicalium, Paschatum & Indictionum cuilibet anno convenientium, & Index rerum copiosus.

EDITIO SECUNDA

Aucta & Castigata.

LUCÆ. MDCCXXIX.

Typis Salvatoris, & Joannis Dominici Marescandoli. *Superiorum Permissu.*

AD LECTOREM.

XIT tandem è manibus, proditque in lucem id Operis, ſed non ſine aliquo meo timore. Nec verò quis me ſuſpicetur hoc facere quod vulgus Auctorum ſolet, qui ſuæ ſecuritatis conſcii, mentitâ modeſtiâ, aliorum ſibi volunt gratiam conciliare. Ego etenim duram cœpi provinciam, dum cæco me impetu in tantas rerum ambages immiſi; unde, niſi veritatis filo, quod arripere non ita facile eſt, emergere nequeam. Magnam habeo prætereà nominis mei ſpem ſuſtinendã, quæ me exanimaret potiùs, quàm exagitaret, niſi ſublevaret æquanimitas Lectorum, qui, inſtar rei & nominis, non hæreditatis jure paternam in nepotes virtutem tranſire meminerint. Minùs me certè degenerem fuiſſem probaturus, ſi Patruo Franciſco Pagi, optimis ſuis documentis, mentem meam per tempus informare licuiſſet. De Propatruo enim Antonio Pagi audivi tantùm. Hunc illum Patruum vidi dumtaxat; tamdiù ſaltem mihi oſtenderunt fata, quàm ſat erat, non ut proficere, ſed quantam in eo jacturam fecerim, cognoſcere poſſem.

Forſan quis ſit Patruus ſcire quiſpiam deſiderat. Paucis rem totam abſolvam; tùm quòd conſanguineum deceat verborum parcimonia, tùm quòd Doctorum vita factorum varietate non diſtinguatur, ut potiùs ſibi ſimillima, uniuſque tenoris eſſe videatur. Franciſcus Pagi ad viciniam Aquarum-Sextiarum natus in Provinciæ oppido, cui nomen Lambeſcum, apud Minores Conventuales Sancti Franciſci familiæ, juvenilibus annis, nomen dedit. Provinciæ ſui Ordinis, peculiari jure, ter præfuit, quippe qui verbo & factis acerrimus eſſet regularis vitæ promotor, ita tamen, ut nunquam minùs ſolus quàm cùm ſolus, intervalla negotiorum eleganti otio diſpungens, quantum ad requiem corporis & animi conceditur temporis, tantum ad literarum ſtudia recolenda ſibi ſumeret. Nec mirum cur adeò muſis amicus fuerit, quibus ſummas haberet gra-

tias.

tias. Patruum Antonium Pagi diù audiverat (ex magiſtro alumnũ cognoſcere licet) æquum illum & eruditum Baronii Cenſorem. Hinc fluxit in dicendo perſpicuitas, in narrando ſinceritas, in citãdo diligentia, in arguendo ſagacitas. Accedit quòd prudens, & cautus in ſalebroſa via, medio iverit tutiſſimus, neutrique parti ſtudens, ac nullius in verba jurans Pontificiam inter & Sæcularem poteſtatem integrum tenuerit judicium; nec illius ruinis hanc reddiderit altiorem, nec iniquo in alteram favore depreſſerit. Tandem non ex levibus conjecturis, ſed vel coævorum, vel probatorum Auctorum teſtimoniis Breviarium ſuum contexebat; cùm increſcente, quo diù laborabat morbo, libris valedixit; atque animo in ſolum Deum converſo, ſacris Eccleſiæ adjumentis præmunitus, vitam ſanctiſſimè clauſit in Conventu noſtro Arauſionis duodecimo Kalend. Februarii MDCCXXI, ætatis 67.

Ut hìc omittam Patrui ſui Opus, quod ſummo ſtudio vulgandũ curaverat, & novam, quam meditatus fuerat, ex Baronio & Pagio Eccleſiaſticorum Annalium editionem; ea inter quæ reliquit doctrinæ monumenta, inventa eſt de duobus Dionyſiis Diſſertatio, cui jam pridem ultimam appoſuerat manum, quæque primam tenet hujuſce Partis frontem. Reor autem ob ſingularem probationum rationem, & ob nervoſa, quibus adverſæ ſententiæ ſequaces perſtringit, argumenta, illam ita publici ſaporis fore, ut nec ipſi dedignarentur, ſi viverent, Patres Lamy & Alexander.

Alia verò ejus Commentaria omni, quæ & Patruo debetur & Magiſtro, curâ collegi, eo fine ut ipſius Breviarium jam plus dimidio digeſtum continuarem, perduceremque ad hæc noſtra uſque tempora; quod quidem me, Deo adjuvante, præſtiturum eſſe confido; maximè ſi compertum habeam Literariam Rempublicam, quæ huic Parti attexui, non improbaſſe. Miſerè vereor ne quis librum monſtri ſimilem evolvens, partemque parti comparans me procacitatis inſimulet, qui caput cum Patruo conferre auſus ſim. Verùm nimis pudebat me, dum Opus penderet interruptum; pigebatque, vel famæ diſpendio meæ, multorum qui mihi favent cupiditati non ſatisfacere. Intereà Lectores impensè rogatos cupio, ut ſi quid in Chronologiam, Hiſtoriamve peccatum ſit, non indulgere ſolùm, ſed & benevolo animo monere non recuſaverint.

DISSERTATIO HISTORICO-CRITICA DE SANCTO DIONYSIO PARISIENSI EPISCOPO,

R. P. FRANCISCI PAGI

Ordinis Minorum Convent. S. Francisci S. T. D.

I. *Status controversiae.*

MAgna Sæculo superiori inter Viros Eruditos excitata est controversia de Dionysio Parisiorum Episcopo: aliis eum esse Atheniensem, seu Areopagitam cum Hilduino contendentibus, & à S. Clemente Romano Pontifice in Gallias primo Ecclesiæ sæculo missum: aliis cum Gregorio Turonensi, missionem ejus ad Decii Imperatoris tempora, seu ad medium Sæculum tertium conferentibus. Quid de hac controversia sentiendum hîc paucis indicabo, & ostendam Antonium Pagium Tomo tertio Criticæ in Annales Eminentissimi Cardinalis Baronii, non improbabiliter autumasse, hac in quæstione mediâ viâ gradiendum; & Dionysium quidem Parisiensem ab Areopagita diversum esse, sed tamen à Sancto Clemente in Gallias directum. Quare omnia ejus argumenta, hinc inde in toto Opere dispersa ita illustrare conabor, ut, paucis demptis, hæc dissertatio, ipsi potiùs, quàm mihi adscribi debeat.

II. *Hilduinus componit Areopagitica.*

Ludovicus Pius Augustus, Caroli Magni filius anno 834 Hilduino Abbati monasterii Sancti Dionysii in Francia mandavit, ut quidquid de Sancti Pontificis & martyris Dionysii notitia inveniret, in unum corpus redigeret. Hilduinus statim Operi manum admovit, & postquam illud elucubravit, mox Imperatori transmisit cum rescripto, in quo asserit, se reperta quæque, *tam in Græcis, quàm in Latinis Codicibus* in unum collegisse, & ad ejus Imperialem dominationem mittere. Opus illud inscriprum *Areopagitica*, *seu de rebus gestis*, *passione & scriptis S. Dionysii Areopagitæ*. Ait autem Hilduinus Dionysium Atheniensis primum fuisse Episcopum, subrogato sibi Episcopo, Romam profectum esse, indeque à S. Clemente Papa in Gallias directum, ubi postquam aliquot annos Parisiensem Ecclesiam rexit, martyrio coronatus est. Quod nullus scriptor Latinus ante Hilduinum in literas miserat, neque ullus Græcus ante Methodium, qui anno 842 dictus est Patriarcha Constantinopolitanus. Unde ipsemet Hilduinus in Epistola ad fideles disertè fatetur apud Latinos Dionysii Parisiensis & Areopagitæ discrimen *autumatione Gregorii Turonensis & subreptione Bedæ hominum animos suo tempore* occupasse. Et in Areopagiticis num. 10 asserit, *De Dionysii Areopagitæ obitu nihil Græcos* scripsisse, *quia propter longinquitatem terrarum transitus ipsius penitus eis fuit incognitus*; ex quo eruitur Hilduinum de Dionysio Areopagita in Græcorum codicibus nihil scriptum invenisse.

III. *Dionysium Parisiensem, Areopagitã credit, & quo fundamento.*

Hilduino fucum fecerunt non solùm Acta S. Dionysii à Visbio teste illius martyrii oculato conscripta, quæ vetustate penè absumpta ab interitu vindicavit in Areopagiticis suis, sed etiam Missales libri antiquissimi, ab eo in Epistola ad Ludovicum Pium memorati; cùm enim, ut ipse asserit, in omnibus his legeret, Dionysium à Clemente Papa ad Galliarum gentem directum esse, & Dionysius Areopagita, Clemente Romanam Ecclesiam regente, vixerit, facilè sibi persuasit, Dionysium ab eo in Gallias missum, alium non esse à Dionysio Areopagita. Ad quem lapidem offenderunt etiam Anastasius Bibliothecarius in versione Vitæ Sancti Dionysii Areopagitæ à Methodio Græcè conscriptæ, & Hincmarus Remensis Archiepiscopus in Epistola ad Carolum Calvum Imperatorem, anno 875, aut sequenti scripta: adeò vetum est quod sæpè in Critica insinuat Pagius, Abbreviatores scilicet, & Interpolatores quandoque Auctoribus attribuere, quæ nunquam ipsis in mentem venerunt. Hæc conjectura robur accipit ex genuinis Sancti Dionysii Actis, quæ ex quinque manuscriptorum fide in lucem edidit Franciscus Bosquetus Monspeliensis Episcopus in parte 2 Historiæ Ecclesiæ Gallicanæ: hæc enim Acta non tradunt Dionysium Parisiensem esse Areopagitam, sed solùm à suc-

successoribus Apostolorum missum, & nonnulli Codices *à Beato Clemente Petri Apostoli successore*. Hæc Acta ante regnum Dagoberti, qui initio sæculi septimi monarchiam Francicam rexit, conscripta esse autumavit idem Bosquetus. Petrus verò de Marca in Epistola ad Henricum Valesium, editioni Historiæ Ecclesiasticæ Eusebii præfixa, scribit, se nomen Auctoris illorum deprehendisse in Codice MS. Turonensis Ecclesiæ, qui complectitur Vitas Sanctorum aliquot à Fortunato Pictaviensi descriptas, inter quas extat hæc Dionysii Parisiensis à Bosquero edita. Sed quidquid sit, ea Acta longè ante Hilduinum fuisse exarata nemo dubitat; in iis enim non reperitur opinio eorum, qui Dionysium Areopagitam cum Parisiensi confundunt, quæ tamen post Hilduinum, procedente tempore, ita prævaluit, ut Parisienses San-Dionysiani Monachi, & universa ferè Gallia in eam concesserint.

IV. *Eodem fundamento adstruunt veteres Scriptores.*

Mirum videri non debet Hilduinum ex Actis Visbii, & Missalibus libris antiquissimis intulisse, Dionysium Parisiensem esse Areopagitam, quia in iis omnibus ejus missio Clementi Papæ adscripta erat, cum hac etiam nostra ætate Scriptores doctissimi, inter quos numerandus venit Natalis Alexander, eandem viam sequantur. Hic enim in Selectis Historiæ Ecclesiasticæ Capitibus, Dissertatione XV probans Sanctum Dionysium Parisiensem non esse distinguendum ab Areopagita, ita disserit: *Vetustissima Sanctæ Genovefæ Vita, cujus Auctor se eam composuisse post annos ter senos à præfatæ Virginis obitu profitetur . . . . . . S. Dionysium in Gallias missum à S. Clemente Romano Pontifice disertè testatur. Porro qui hoc ævo missus est, quis alius est præter Areopagitam?* Ita Natalis Alexander, qui postea in ejusdem rei probationem adducit testimonium Paschasii Radberti, qui medio Sæculo nono propè septuagenarius obiit, in Vita SS. Ruffini & Valerii, quam suo ævo corruptam & depravatam comptiori stylo perpolivit, in qua sic loquitur: *Fama est hos* (SS. Ruffinum & Valerium) *cum B. Dionysio, qui à B. Clemente missus fuerat, ut frigida Gentilium corda fidei calore animaret, Galliarum fines, sed temporum series repugnat. Sanctus namque Dionysius sub Domitiano Cæsare anno ejus Imperii secundo, martyrio coronatus est. Isti verò Diocletiano & Maximiano Augustis, immortalitatis gloriam perceperunt.* Ubi sermo tantùm est de missione S. Dionysii per S. Clementem; & tamen ex eo Natalis Alexander, hunc Dionysium esse Areopagitam probare intendit. Quòd si hoc tempore Scriptores celebres ita differant, nemini mirum videri debet, Hilduinum, cujus ætate res Historicæ & Criticæ denuo ribus quàm nunc tenebris obvolutæ erant, existimasse Dionysium Parisiensem eundem fuisse cum Atheniensi; quia videbat ubique Dionysium illum dici à Sancto Clemente in Gallias directum.

V. *Hilduini mens ex ipsomet Hilduino deducitur.*

Certè hac in præsenti controversia fuisse Hilduini sententiam, ipsemet satis apertè indicat; cùm enim sibi Gregorii Turonensis auctoritas opponeretur, respondit, ut infrà num. 17 videbimus, hunc deceptum esse, & Fortunatum Pictaviensem, Gregorio æqualem & amicum commemorare Dionysium *à Beato Clemente destinatum, sicut in Latinorum paginis didicit*, ex quo Hilduinus intendit probare, Dionysium Parisiensem esse Areopagitam, licèt Fortunatus, cujus verba num. 40 recitamus, ne verbum quidem de Areopagita habeat, sed solum Dionysii Parisiensis missionem ad Clementis Papæ tempora referat. Supponit itaque Hilduinus idem esse à Clemente mitti, atque Areopagitam esse, quæ consequentia an sit admittenda judicet Eruditus Lector.

VI. *Hanc opinionem Hilduinus non persuadet omnibus imò plures tam impugnant.*

Verùm neque Hilduinus, neque Anastasius Bibliothecarius, neque Hincmarus Remensis eam opinionem omnibus persuadere potuère. Joannes enim Scotus, dictus Erigena, Hincmaro coævus, postquam de Dionysio Areopagita in Epistola ad Carolum Calvum Imperatorem, sermonem habuit, testimoniumque perbibuit Dionysii Corinthii, Polycarpi, Eusebii & aliorum ajentium, eum fuisse Beati Pauli discipulum & constitutum Episcopum Atheniensem, scribit: *Hunc eundem non præfati viri, sed alii moderni temporis homines asserunt, quantum vita à fidelibus viris tradita testatur, temporibus Papæ Clementis Romam venisse, & ab eodem prædicandi gratiâ in partes Galliarum directum.* Ubi Joannes Scotus hanc opinionem unico, sed solido fundamento rejicit, quòd nova esset; non ausus pluribus Hincmaro contradicere, quia tunc maxima pollebat auctoritate apud Carolum Calvum, quem tamen Hincmarus non videtur in suam pertraxisse opinionem. Mabillonius enim Tom. 1 Veterum Analectorum pag. 59, Hincmari Epistolam ad eundem Carolum Calvum referens, scribit, extare adhuc Antiphonale Gregorianum, jussu Caroli Calvi pro Ecclesia Compendiensi literis partim aureis exaratum, in cujus prima Antiphona ad vigilias nocturnas legitur: *Sanctus Dionysius, qui tradente Beato Clemente, Petri Apostoli successore, verbi divini semina gentibus parturienda susceperat.* Et in Responsorio tertio primi nocturni, quod vocant: *Beatissimus Dionysius Christi Martyr, tradente Beato Clemente, parturienda gentibus semina divina suscepit.* Illud autem officium diu antè receptum fuisse in Ecclesia

Gal-

Gallicana, nemo jure negaverit, inquit Mabillonius, si enim ejus auctor fuisset Hilduinus, non omisisset Areopagitæ nomen, quod tamen in eo non comparet. Quare cùm tempore Caroli Calvi illud officium perseveraverit, hinc deducitur, Hincmarum non potuisse hunc Imperatorem in suam sententiam pertrahere. Quod confirmatur ex eo quod, cùm Usuardus Martyrologium suum Caroli Calvi jussu composuerit, eique dicaverit, in eo tamen duos Dionysios distinxit, ut mox videbitur. Liquet etiam ex Epistola, quam Anastasius Bibliothecarius scripsit ad Carolum Calvum, versionem Vitæ S. Dionysii ad ipsum mittendo, non paucos contra Hilduini opinionem pugnasse, cùm in ea indicet, quibusdam persuasum esse, Dionysium Parisiensem alium esse ab Areopagita: *Cesset ergo*, inquit Anastasius, *quorundam opinio perhibentium non esse Areopagitam Dionysium eum, qui prope Parisium corpore & virtutibus redolet.*

VII. *Ado & Usuardus Monachi Benedictini ei adversantur.* Ulterius progredior & assero, Hilduinum suam de unico Dionysio opinionem Monachis ipsis Benedictinis persuadere non potuisse. Nam Ado Viennensis Archiepiscopus, qui, ut ostendit Mabillonius Sec. 4 Benedict. parte 11, in ejus Elogio Historico, Monachus Benedictinus fuit, quique ante annum 859, quo dictus est Archiep. Viennensis, Martyrologium suum composuit, non solùm duos Dionysios distinguit, sed Areopagitam Athenis martyrio coronatum non obscurè indicat, ejusque natali diem tertium Octobris assignat, ad quem diem scribit: *Natalis S. Dionysii Areopagitæ, qui ab Apostolo Paulo instructus credidit Christo, & primus apud Athenas ab eodem Apostolo Episcopus est ordinatus, & sub Hadriano principe post clarissimam confessionem fidei, post gravissima tormentorum genera glorioso martyrio coronatur, ut Aristides Athenensis, vir fide sapientiaque mirabilis, testis est in eo opere, quod de Christiana religione composuit. Hoc opus apud Athenienses summo honore colitur, & inter antiquorum monimenta Clarissimum tenetur, ut peritiores Græci affirmant.* Libet quidem, quem Aristides, pro Christiana religione, Hadriano imperante scripsit, ad nos non pervenit; sed memorant illum Eusebius, tam in Chronico, quàm in Hist. Ecclesiast. S. Hieronymus in lib. de Script. Eccles. & in Literis ad Magnum Oratorem Romanum, ac Prosper in Fastis Consularibus. Idem ac Ado totidem verbis scribit in suo Martyrologio Usuardus, Monachus etiam Benedictinus, qui Martyrologium suum dicavit Carolo Calvo Imperatori anno 876, ut in Præfatione ejusdem partis II Sæculi IV Benedict. num. 173 probat idem Mabillonius. Tam Ado autem, quàm Usuardus Dionysium Parisiensem Episc. ad diem nonum ejusdem Mensis Octobris iisdem ferè verbis inscribunt. Hæc Adonis verba: *Septimo Idus Octobris apud Parisium natalis Sanctorum Martyrum Dionysii Episcopi, Eleutherii Presbyteri, & Rustici Diaconi: qui Beatus Episcopus à Pontifice Romano ad Gallias directus, ut prædicationis operam populis à fide Christi alienis exhiberet; tandem Parisiorum civitatem devenit, & per aliquot annos sanctum opus fideliter & ardenter executus, à Præfecto Fescennino Sisinnio comprehensus, & cum eo Sanctus Presbyter Eleutherius & Rusticus Diaconus gladio animadversi martyrium compleverunt.* Ado porrò in suo condendo Martyrologio, quod in nonnullis Gallicanis Ecclesiis olim receptum fuisse constat, usus est alio vetustiori, quod Romà Aquilejam transmissum, & Ravennæ à quodam Monacho sibi præstitum mutuò ad describendum acceperat, ut ipsemet testatur in Epistola, quam suo Martyrologio præfixit. Usuardus verò jussu Caroli Calvi Imp. Martyrologium ex Flori, aliorumque id genus scriptis contexuit, quod etiamnum legitur in variis Galliarum Ecclesiis, & quod non modò per omnes Gallicanas, verùm etiam per aliarum provinciarum Ecclesias auctoritatem passim obtinuit; imò ipsomet aucto Romana usa est Ecclesia ante recentius Romanum, ut testatur Molanus in Præfatione ad illud Martyrologium cap. 4, quod Notis & additionibus illustravit circa finem Sæculi decimi sexti, obiit enim die 18 Januarii anni 1585. Quis porrò sibi persuadeat Usuardum Monachum Benedictinum S. Germani Parisiensis, qui paucis post Hilduinum annis scripsit, San-Dionysianorum traditionem ignorare potuisse? Quis sibi persuadeat Adonem in suo condendo Martyrologio, à Martyrologis, qui antè scripserant, recessisse in patrono Urbis Regiæ? Certè hæc verosimilia non sunt.

VIII. *Item Notkerus Balbulus Monachus etiam Benedictinus.* Eodem Sæculo Hilduinlano vixit Notkerus Balbulus Monachus & ipse Benedictinus Monasterii Sancti Galli, qui Martyrologium etiam composuit sub Pontificatu Formosi Papæ, ut ipse asserit ad VII Kalendas Maji, ideoque ante annum 896, quo obiit hic Pontifex, in eo autem Hilduini sententiam explodit; Dionysium enim Areopagitam non solùm ad diem tertium Octobris memorat, passumque Athenis supponit, sed etiam disertè asserit, ejus Martyrium contigisse sub Hadriano Imperatore: Dionysium verò Parisiensem inscribit etiam ad diem nonum ejusdem mensis: *Nativitas Sancti Dionysii Areopagitæ, qui ab Apostolo Paulo ad fidem deductus, etiam primus Athenarum Episcopus est ordinatus, & sub Adriano Principe post clarissimam confessionem fidei, & gravissimorum tormentorum genera Martyrio coronatus est.* Ad diem VII Idus

Idus Octobris: *Apud Parisium*, inquit, *passio Dionysii Episcopi, Eleutherii Presbyteri, & Rustici Diaconi: Qui Beatus Episcopus à Pontifice Romano causa prædicationis in Gallias directus, Parisiorum urbem devenit*, &c. Idem ante illos Martyrologos, & sæculo integro ante Hildninum scripsit Beda in suo Martyrologio, in quo ad diem tertium Octobris Dionysium Areopagitam Athenis passum supponit, & quidem sub Hadriano Imperatore; Parisiensem verò die nona ejusdem mensis passum asserit.

IX. *Item vetus Martyrologium Romanum.* Sed quia in dictis Martyrologiis expressè non dicitur Dionysium Areopagitam *Athenis* passum esse, adducenda sunt verba veteris Martyrologii Romani ab Heriberto Rosweido typis Plantinianis anno 1613 editi, in quo ad V Nonas Octobris legitur: *Athenis Dionysii Areopagitæ, sub Adriano diversis tormentis passi: ut Aristides testis est in opere, quod de Christiana religione composuit. Hoc opus apud Athenienses inter antiquorum memorias clarissimum tenetur*. De S. Dionysio verò Parisiensi Episcopo sic legitur in eodem Martyrologio: *VII Idus Octobris, Parisiis Dionysii Episcopi, cum sociis suis, à Fescennino gladio animadversi*. Non solùm itaque tres superiùs laudati Monachi Benedictini sæculo Hilduini viventes, Venerabilis Beda, Hilduino antiquior, sed & vetus Martyrologium Romanum duos Dionysios distinguunt, ex quibus Areopagita Athenis sub Hadriano Imperatore, alter verò Parisiis martyrium pertulerit.

X. *Explicationes contraria rejiciuntur.* Nec juvat dicere, ex Martyrologiis, in quibus Dionysius dicitur passus Athenis die tertia Octobris, & Parisiis die nona ejusdem mensis, inferri tantùm posse, unius & ejusdem Dionysii memoriam, illis in civitatibus duobus diversis diebus celebratam esse, quamvis, non Athenis, sed Parisiis passus sit. Hæc enim explicatio ex eo destruitur, quòd Martyrologia, in quibus mentio est Dionysii ad dies 3 & 9 Octobris, priori, seu Atheniensi nullos socios adjungant; posteriori verò, seu Parisiensi Rusticum & Eleutherium socios assignent. Dicere autem illos Martyrologos secutos esse Menologium Græcorum, quorum non interesset, Rusticum & Eleutherium memorare, qui Romæ duntaxat S. Dionysio adjuncti erant, ideoque nec tantùm de Græcia meriti, merum effugium est, cùm in Menologio Græcorum alii Sancti ex Latinis memorentur, de ipsa Ecclesia Græca non magis meriti, in quo propterea omissi non fuissent Rusticus & Eleutherius, utpote adjutores & socii martyrii S. Dionysii Areopagitæ, de quo tamen nihil in veteri Græcorum Menologio reperisse se dicit Hilduinus in Epistola ad Ludovicum Pium num. 50: *præter diem natalitii ejus, & quia Atheniensium Episcopus fuerit*. Deinde in illis Martyrologiis ad diem tertium Octobris Dionysius dicitur passus *sub Adriano Principe*; ad diem verò nonum ejusdem mensis, Dionysius & socii dicuntur gladio animadversi *à Præfecto Fescennino Sisinnio*, seu, ut scribunt Paschasius Radbertus laudatus & Sigebertus in lib. de Script. Eccles. sub Domitiano Cæsare, cujus ideo tempore Fescenninus Sisinnius Præfectus erat in Galliis. Nam Sisinnius Præfectus, qui in Actis SS. Cantianæ & Catianillæ Christianos vexabat sub Diocletiano, Præfectus erat in Italia, ut ex iis Actis constat, & consequenter diversus à Fescennino Sisinnio, sub quo in Galliis S. Dionysius Parisiensis martyrium pertulit. Quæ certè evincunt, Martyrologos illos disertè distinxisse duos Dionysios, ex quibus Areopagita Athenis martyrio coronatus fuerit sub Hadriano Imperatore, alter verò Parisiis sub Domitiano.

Neque etiam dici potest Dionysium Areopagitam ad Hadriani Imperatoris tempora pervenire non potuisse, quia sic centenario major ad Deum transiisset. Divina namque dispensatione factum est, inquit Cardinalis Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum, & post eum Natalis Alexander laudatus, ut complures ex his, qui Apostolorum temporibus vixerunt, ad longissimam ætatem pervenerint; nempe ut ea, quæ oculis conspexissent, certâ scientiâ testarentur; ut inter alios Simeon Cleophæ filius Jerosolymorum Episcopus, qui centesimum vigesimum attigit annum, cujus martyrium, quod anno 116 contigisse videtur, ex Hegesippo refert Eusebius lib. 3 Hist. Eccles. cap. 32. Sanctus Ignatius, qui se Dominum in carne vidisse testatur, ad annum undecimum Trajani pervenit, S. Hieronymo teste. Quadratus, qui sedit post Publicum, qui Dionysio successit in Ecclesia Atheniensi, rexitque illam temporibus Hadriani, complures se vidisse tradit, qui Christi temporibus sanati essent, & à mortuis surrexissent, ut de ipso recitat S. Hieronymus in lib. de Script. Eccles. Quare nemini mirum videri debet, S. Dionysium Areopagitam protraxisse usque ad Hadriani Imperatoris tempora, cujus initio centesimum decimum octavum annum ad summum attigerat, quod colligo ex Sigeberto in lib. de Script. Eccles. ubi ait: *Dionysius scripsit Epistolam ad Apollophanem, Comphilosophum & coævum suum, recolens, quòd cùm ipse cum eo esset Heliopoli urbe Ægypti, viderit obscurato sole mundum obtenebratum fuisse in sexta feria, sexta hora diei, cùm Jesus Christus penderet in cruce, cùm ipse Dionysius esset tunc annorum triginta*. Certè S. Dionysium Areopagitam *ad multam provectum esse senectutem* testatur Nicephorus lib. 2 Hist. Eccles.

XI. *Areopagita sub Hadriano Imp. passus est.*

Non

XII. *Pontifices Romani Hilduini opinioni non favent.*

Non solùm Scriptores Hilduino antiquiores & æquales, sed nec ipsos Romanos Pontifices, in ejus de onico Dionysio sententiam concessisse indubitatum videtur: Quam in rem apposité Sirmondus in Dissertatione de duobus Dionysiis cap. 6 scribit: „ Cui Romanorum Pontificum venit unquam in mentem, ut Dionysium Parisieosem, Areopagitam appellaret, aut Areopagitam alio, quàm Atheniensi Episcopatu functum significaret: Stephanus II inquiunt, à Dionysio Parisiensi morbo liberatus est, quis negat? Idem beneficii memor ædem sacram Romæ in Dionysii gratiam condere instituit, conditam Paulus,Stephani frater ac successor dedicavit. „ Quid tum verò? An Dionysium hunc, „ vel Stephanus, vel Paulus Areopagitam „ nominarunt? Aut difficilius fortasse Stephano erat, cùm à Dionysio se sanatum „ scriberet, Areopagitæ nomen addere, si „ eundem crediditset, quàm Paulo fratri „ postea fuit, qui cùm Dionysii Atheniensis libros ad Pippinum Regem mitteret, „ Areopagitæ Opera se mittere nunciavit? „ (Concil. Gall. Tomo 2 pag. 62) Evolvant scrinia sua vindices Dionysiani, & „ Pontificum diplomata quotquot habent, „ à Zacharia unde ordiri solent, ad Innocentium usque tertium excutiant, ounquam in his aliter, quàm *Sanctum Dionysium Martyrem*, & *Cœnobium Sancti Dionysii Martyris*, & *Abbates Beati Martyris Dionysii* nuncupatos reperirent. Evolvant & Romana, quodque in Græcis Scriptoribus proximé observabamus, id ipsum „ Io Martino, Agathone, Hadriano Romanis Pontificibus animadvertent, quandocumque Dionysii Areopagitæ Opera „ laudant,Atheniensem Episcopum perpetuò „ ab his dici, nunquam Parisiensem, quod „ fieri sané par erat, si relictis Athenis Parisios immigrasset. Ita Sirmondus.

XIII. *Ei potius adversantur.*

Profectò Pontifices Romani de Dionysio Areopagita sermonem habentes, & Atheniensem, non Parisiensem Episcopum eum fuisse significantes, satis superque indicant, se unum ab alio distinguere, alioquin Areopagitæ, Episcopi Atheniensis nomen frustra adderent; nemo enim unquam ignoravit, Areopagitam & à S. Paulo Apostolo conversum, & Atheniensem Episcopum constitutum esse; sed ne occasionem darent, Dionysium Parisiensem cum Atheniensi confundendi, quoties de Areopagita loquuntur, semper eum Atheniensem Episcopum vocant. Prætereà cùm Franci gloriosius esse putarent, Dionysium Areopagitam Evangelii præconem habere, quàm alterum Dionysiom, Pontifices Romani scribentes ad Reges Francorum, & Areopagitam & Episcopum Parisiensem dixissent, ne crederetur urbis tunc Regiæ honorem & gloriam imminuere velle, eo præsertim tempore, quo Athenæ destructæ, & pené fořent excisæ, cùm é contrà orbs Parisiensis [quam Hilduinus in passione S. Dionysii oum. 20 Sedem Regiam fuisse tempore Clementis Papæ perperam asserit, cùm ab Ammiano Marcellino ad annum 360 castellum Parisiorum appelletur] ab ineuote Sæculo sexto esset caput regni Childeberti, Clodovei Magni filii, ut testatur Fridegodus in Epitome cap. 30. Denique, ut jam insinuavit Sirmondus, Pontifices Romani debuisseot Areopagitam nominare Episcopum Parisiensem, si relictis Athenis Parisios immigrasset; usus enim ferebat, ut Episcopi ab una Sede ad alteram migrantes, posterioris nomen retinerent.

Respondent Areopagiticorum vindices usum illum non fuisse perpetuum in Ecclesia, quod probant quatuor exemplis. Primo, Eusebii Nicomediensis, qui ad Constantinopolitanam Sedem translatus, posteà tamen à Philostorgio lib. 2 Hist. Eccles. cap. 17, Nicomediensis, non Constantinopolitanus appellatus est. Secundo, Theodori Perinthii, qui primùm renunciatus Episcopus Heracleæ in Tracia, posteà verò sub Valente Imperatore, Euzojo defuncto, Patriarcha Antiochenus factus, à primo tamen Episcopatu Heracleotes appellatur à Theodoreto lib. 2 cap. 2. Tertio, S. Gregorii Nazianzeni, qui licet ad Sedem Constantinopolitanam translatus, & in ea à Concilio Oecumenico secundo confirmatus, Nazianzenus tamen semper dictus est. Quarto denique, Sancti Methodii Martyris, qui adversus Porphyrium scripsit. Is primò creatus Episcopus Patarensis, postea ad Tyriensem Ecclesiam translatus citatur à Leontio lib. de Sectis act. 3, non sub nomine Tyriensis, sed Patarensis Episcopi. XIV. *Adversariorum objectio.*

Sed hæc exempla nihil urgent, si forté illud de Methodio excipias. Nam mirum non est, Eusebium semper dictum fuisse Nicomediensem, quia, ipsis adversariis fatentibus, intrusus fuerat in Sedem Constantinopolitanam, Sancto Paulo ejus legitimo Præsule expulso, qui ideò post Eusebii mortem in eam restitutus est. Quoad Theodorum Perinthium, nescio unde hauserint, eum fuisse Episcopum Antiochenum post Euzojum, cui mortuo Philostorgius lib. 9 cap. 14, suffectum dicit Dorotheum ex Heraclea Thraciæ, non verò Theodorum. Sed esto, Theodorus fuerit Episcopus Antiochenus, & dicant adversarii legendum esse in Philostorgio, Theodorus, pro Dorotheus; nihil tamen ex eo concluditur; quia Theodorus Heracleæ in Thracia Episcopus à Theodoreto lib. 8 Capp. 28 & 30 lib. 3 Capp. 3 & 8, Arianorum vexillifer & antesignanus dicitur, & à Socrate lib. 2 cap. 12 numeratur inter eos, qui ope- XV. *Solutio.*

ram

ram navabant Eusebio Nicomediensi, cuncta in Constantinopolitana Ecclesia turbanti, ideoque si verè Patriarcha Antiochenus fuerit, electus fuit in schismate ab Arianis, Arianus ipse; quod in causa fuit, cur non solùm à Theodoreto, sed etiam à Socrate semper dictus sit Episcopus Heracleæ. Exemplum Gregorii Nazianzeni efficacius non est; quia hic Sanctus electus Episcopus Constantinopolitanus, & à Concilio secundo Oecumenico in ea Sede confirmatus, ei statim, studio pacis, nuncium remisit, & mortuus est Episcopus Nazianzenus. Denique exemplum Methodii non magis urget, quia unicum proferunt auctorem, nempe Leontium, qui nulla facta Episcopatûs Tyriensis mentione, eum simpliciter vocat Patarensem Episcopum, quod forsan provenit, quia libros suos scripsit eo tempore, quo ad Tyriorum Sedem nondum translatus fuerat, sicut Proclus Cyzici Episcopus, licèt postea translatus ad Episcopatum Constantinopolitanum, vocatur tamen Cyzici Episcopus à Mario Mercatore, quia cùm orationem seu Homiliam habuit in Magna Ecclesia Constantinopolis contra Nestorium tunc Patriarcham, erat tantùm Episcopus Cyzici, ut observat Joannes Garnerius in Notis ad illam Homiliam. Sed quidquid sit, hoc unico exemplo usus in Ecclesia perpetuò observatus destrui non potest, & præcipuè in quæstione præsenti, in qua adversarii fatentur, S. Dionysium sponte Atheniensem Episcopatum abdicasse, aliumque sibi Episcopum subrogasse, qui ideo dicendus amplius non fuit Atheniensis Episcopus, sed Parisiensis, quod tamen nullibi reperitur. Imò hoc ipso sæculo nono, quo Hilduinus vivebat, Hadrianus II in Epistola 27 ad Episcopos Synodi Duziacensis, & Stephanus VI in Epistola prima, ubi Episcopalium translationum necessitatem expendunt, & illam Beati Petri & aliorum exemplis confirmant, Areopagitæ translationis ad Parisiensem Sedem non meminerunt. Non meminit Auxilius, qui ut accusatum Formosum Papam, quod relicto Episcopatu Portuensi, ad Romani apicem novo more conscendisset, tueatur, quæcumque potest, & novit Episcopalium translationum exempla congerit in libello, quem ad Leonem Nolanum Episcopum scripsit.

XVI. *Hilduini opinioni non favet Eugenius Toletanus.* Verùm, ut ad Hilduinum redeam, non me latet Areopagiticorum vindices nobis objicere hymnum Sancto Eugenio Toletano adscriptum, in quo disertè asseritur, Dionysium Areopagitam à Clemente Papa in Gallias missum. Sed præterquam quod Hilduinus, qui hunc hymnum laudat, ejus verba non refert, nec significat qualis ille fuerit Eugenius, Confessor ne, an Martyr, discipulus Areopagitæ, necne, aut quo tempore vixerit, dubitanter de eo locutus est, ut patet ex eo, quod legentium dubitationi his verbis occurrit: *Nec mirari quis poterit cur hymnum S. Eugenii Toletani de Beato Dionysio habeamus*. Si enim Hilduinus hymnum illum verè ab Eugenio compositum credebat, cur cautionem illam adhibuit, *nec mirari quis poterit*, &c. Quasi posset ex eo major admiratio oriri, quàm ex eo quòd haberet hymnum Fortunati Pictaviensis, vel libros Gregorii Turonensis, vel etiam quoscumque alios de quorum sinceritate nullus erat dubitandi locus. Quare existimandum illum hymnum, vel non esse Sancti Eugenii, vel interpolatum, eique additum fuisse Areopagitæ nomen. Unde licèt inter Eugenii Junioris, qui anno 646 ordinatus est Episc. Toletanus, Opuscula extet, quæ Lutetiæ anno 1619 Sirmondus in lucem emisit, sic tamen incipit: *Rex Deus immensi, quo constat machina mundi*, cùm hymnus ab Hilduini sectatoribus productus sic incipiat: *Cæli cives applaudite*. In priori autem nulla est Areopagitæ mentio, quæ tamen expressè reperitur in secundo.

Certè cùm Hilduino opponeretur Gregorii Turonensis auctoritas, non hymnum Sancti Eugenii, sed solius Fortunati Pictaviensis testimonium opposuit; qui licèt non dicat Dionysium Parisiensem esse Areopagitam, quia tamen dicit à Clemente Papa fuisse directum, ex hoc necessariò sequi putabat, Areopagitam illum extitisse. XVII. *Neque etiam Fortunatus Pictaviensis.* *Parcendum est*, inquit Hilduinus, *simplicitati Viri religiosi Gregorii Turonensis Episcopi, qui multa, aliter quàm se veritas habeat, æstimans, non calliditatis astu, sed benignitatis ac simplicitatis voto, litteris commendavit. Patenter & quidem noscere possumus non adeò quædam solerter eum investigasse, cum et contemporalis existens vir prudens & scholasticissimus Fortunatus, qui plura & frequenter ad eum scripserat, hymnum rithmicæ compositionis pulcherrimum de isto gloriosissimo martyre composuerit, in quo commemorat, eum à B. Clemente destinatum, sicut in Latinorum paginis didicit*. Sed Hilduinus animo præoccupatus non advertit Dionysium in hymno Fortunati dici quidem à Clemente in Gallias missum, at non appellari Areopagitam; vel potiùs, ut jam dictum est, ex eo quod in Fortunato legit, missionem Dionysii per Clementem factam, sibi persuasit, eû debere esse & dici Areopagitam.

XVIII. *Hilduini opinio à Latinis ad Græcos transit.* Ex Græcis Methodius quidem Vitam Sancti Dionysii edidit, quam Anastasius Bibliothecarius in Latinum transtulit, & ad Carolum Calvum Imperatorem misit, & quam Petrus Franciscus Chiffletius cum dissertatione *de Unico Dionysio* publicavit, ex qua S. Dionysium Areopagitam, Parisienses fidem Christianam docuisse, validè probari existimat. Sed cùm Methodius anno

no 846 mortuus sit, & Hilduinus ante eum Christi annum traditionem hanc vulgarit; nihil scripsit Methodius, quàm quòd Franci hac de re cum Græcis communicarant, præsertim cùm in eo plura sint Hilduino consentientia, quæ Græcos, & consequenter Methodium à Latinis, non verò Latinos à Græcis accepisse, testatur Hincmarus in Epistola ad Carolum Calvum data, in qua ait, lectam à se Dionysii passionem Græcè dictatam, & ab Anastasio Sanctæ Sedis Apostolicæ Bibliothecario Latinè conscriptam, seque invenisse, eam consonare his, quæ in adolescentia legerat, *videlicet, per quos & qualiter Gesta B. Martyris Dionysii sociorumque ejus ad Romanorum cognitionem, indeque ad notitiam Græcorum pervenerint*. Qua de re vide dicta num. II hujus dissertationis, quæ probant, Methodium ex Hilduini commentariis S. Dionysii Vitam composuisse, non verò ex antiquorum Græcorum commentariis, qui eodem Hilduino ibidem laudato teste, de Dionysii Areopagitæ obitu nihil scripserunt.

XIX.
Gregorii Turonensis opinio.

Cùm itaque ex his, meo quidem judicio, appareat, Dionysium Parisiensem nono tantùm sæculo, & à Latinis & à Græcis cum Areopagita confusum fuisse; investigandum restat, an hic Galliarum Apostolus à S. Clemente in Gallias missus sit, an verò medio tantùm sæculo tertio, ut scribit Gregorius Turonensis, qui lib. I Hist. Franc. cap. 30 ita habet: *Hujus tempore* (scilicet Decii Imperatoris) *septem viri Episcopi ordinati ad prædicandum in Gallias missi sunt, sicut Historia passionis Sancti Martyris Saturnini denarrat. Ait enim sub Decio & Grato Consulibus* (hic Consulatus incidit in annum Christi 250) *sicut fideli recordatione retinetur, primum ac summum Tolosana civitas Sanctum Saturninum habere cœperat Sacerdotem. Hi ergo missi sunt Turonis Gatianus Episcopus, Arelatensibus Trophimus Episcopus, Narbonæ Paulus Episcopus, Tolosæ Saturninus Episcopus, Parisiacis Dionysius Episcopus, Arvernis Austremonius Episcopus, Lemovicis Martialis est destinatus Episcopus*. Ita Gregorius Turonensis, qui supponit fidem in Galliis sæculo tantùm tertio annunciatam.

XX.
Ei adversantur SS. Justinus & Irenæus, ac Tertullianus.

Sed ut evidenter pateat, ejus auctoritatem, in quæstione de qua agitur, nullius esse ponderis, probandum incumbit fidem Christianam ante medium sæculum tertium in Galliis receptam, quod sic ostenditur. Sanctus Irenæus in Opere quod adversùs hæreses composuit, lib. I cap. 3 ait: *Neque hæ, quæ in Germania fundatæ sunt Ecclesiæ, aliter credunt aut tradunt: neque hæ, quæ in Iberis sunt, neque hæ, quæ in Celtis*, id est, in Galliis, ut omnibus notum est. Illud autem Opus ineunte Marci Aurelii principatu, seu anno circiter 161 scriptum esse censet Henricus Dodwellus in Dissert. de paucitate Martyrum num. 36, ideoque pluribus ante Martyres Lugdunenses annis. At quia Irenæi verba opinionem contrariam penitus jugulant, ejus sectatores ea ad solum tractum Lugdunensem coarctant ob Martyres ibidem passos anno 177 sub Marco Aurelio, eos enim negare non possunt. Verùm fidem longè ante eum annum in Galliis annunciatam invictè demonstratur ex Sancto Justino, qui martyrium subiit anno 165, ideoque annis duodecim ante Martyres Lugdunenses; hic enim in Dialogo cum Tryphone Judæo, ipsi opponit gentem Judaicam ne tum quidem ab oriente sole ad occasum usque esse dispersam; *sed sunt*, inquit, *gentes quædam, ubi nondum vestri corporis quisquam habitat. Atqui ne unum quidem genus est mortalium, sive barbarorum, sive Græcorum, sive aliorum omnino, quocumque appellentur nomine, inter quos per nomen Crucifixi Jesu supplicationes & gratiarum actiones Patri & fabricatori omnium non fiant*. Quod certè falsum, si tunc Evangelium in nullis Galliarum provinciis receptum fuisset, ita fidenter Tryphoni non obiecisset Justinus, parato videlicet hanc jactantiam retundere, ut observavit Dionysius Sammarthanus in Præfatione ad Novam Galliam Christianam. Cùm itaque Iustinus primam suam Apologiam Antonino Pio Imp. dicarit anno 139, & paulò post scripserit dialogum cum Tryphone *de veritate Christianæ religionis*, ut legere est in Critica Annalium Baronii, evidenter apparet jam tum fidem in Galliis receptam fuisse, & quidem non in solo tractu Lugdunensi, sed in quatuor Galliarum provinciis, quod constat ex Tertulliano, qui non multò post Justinum & Irenæum, exeunte scilicet secundo Sæculo, in Libro adversùs Judæos cap. 7 ita habet: *Getulorum varietates, & Maurorum multi fines, Hispaniarum omnes termini, & Galliarum diversæ nationes, & Britannorum inaccessa Romanis loca, Christo vero subdita*, &c. Ubi, nisi vis inferatur textui Tertulliani, dicendum est, eum per Galliarum diversæ nationes, intelligere quatuor Galliarum provincias ex divisione Augusti, Narbonensem nempe, Lugdunensem, Belgicam & Aquitanicam, de qua divisione agunt Strabo, Mela & Plinius.

XXI.
Item S. Cyprianus.

Unde Sanctus Cyprianus Epistola 68, aliàs 67, ad Stephanum Papam anno 254 scripta, eum urget, ut scribat ad Galliarum Episcopos, ut Marcianum Arelatensem Episcopum, qui ad Novatianum defecerat, sua communione minimè dignentur; imò alium, ipso exauctorato, Episcopum constituant; ex quo evidenter sequitur, à quatuor annis Galliarum Ecclesias non fuisse fundatas, sed jamdiu suis Episcopis adu-

na-

natas floruisse. Joannes quidem Launojus in libello de ea Sancti Cypriani Epistola edito, contendit eam esse sublestæ fidei, & diu post Cypriani ætatem scriptam. Verùm Pearsonius in Annalibus Cyprianicis ejus dubia ad examen revocat, & postquam iis satisfecit, concludit nihil ex iis contra Ecclesiarum Gallicanarum traditionem deduci posse. Henricus etiam Dodwellus hanc Epistolam Papæ, Sedique Romanæ perhonorificam, Cypriani stylum prorsus redolere, ipsiusque esse genuinum fœtum bona fide fatetur.

XXII. *Ante Marcum Aurelium martyria in Galliis visa.*

Ad locum verò Gregorii Turonensis mox à nobis num. 19 adductum, ita respondet Pearsonius. Duo afferunt pro tuenda Gregorii auctoritate testimonia, primum Sulpitii Severi, secundum Auctoris passionis S. Saturnini. Sed neutrum, id quod contendit Launojus, præstat. Sulpitii testimonium his verbis continetur: *Sub Aurelio Antonini filio persecutio quinta agitata, ac tum primùm intra Gallias martyria visa, serius trans Alpes Dei religione suscepta.* Verùm cùm Sulpitius in historia quarti sæculi, quo vixit, sepiùs erraverit; eum in antiquiori nunquam hallucinatum, nullus, ut puto, sibi facilè persuaserit. Sulpitius itaque, qui Eusebii Historiam in compendium redigebat, cùm videret in Historia Eusebiana, ante imperium Marci Aurelii, fidei in Galliis annunciatæ mentionem non fieri, quemadmodum nec Martyrum in ea regione passorum, credidit tum primùm intra Gallias martyria visa esse & seriùs religionem Christianam trans Alpes susceptam; cùm in Historia Ecclesiastica Eusebii, nullum ejus prædicationis in Galliis vestigium extaret. Unde hæc Sulpitii auctoritas Epistolæ Cypriani de Marciano, sub Decio, Gallo & Valeriano, Episcopo Arelatensi existenti minimè officit. Imò ex ea auctoritas Gregorii Turonensis planè evertitur. Si enim jam anno 177 visa sunt in Galliis martyria, falsum est quod scribit Turonensis, anno nempe Christi 250, imperante Decio, fidem Galliis primùm illatam: Turonensis enim usque ad eum Christi annum fidem in Galliis non fuisse annunciatam supponit.

XXIII. *Ex vita S. Saturnini non rectè probatur Gregorii opinio.*

Secundò, Auctor passionis Sancti Saturnini, quisquis fuit, non satis firmiter probat, inquit Pearsonius, Trophimum, primum Arelatensem Episcopum fuisse, aut Decio & Grato Consulibus, illuc primò pervenisse. Nam Gregorius ipse, qui tam securè docet, Sixtum Pontificem Romanum, & Laurentium Archidiaconum, & Hyppolitum sub Decio passos esse; & Valentinianum ac Novatianum, sub eodem hæreticorum principes extitisse, satis etiam confusè reliqua pertexit. *Hujus temporibus septem viri Episcopi ordinati in Gallias missi sunt, sicut Historia passionis Sancti Martyris Saturnini deuarrat. Ait enim, sub Decio & Grato Consulibus, sicut fideli recordatione retinetur, primum ac summum Tolosana civitas S. Saturninum habere coeperat Sacerdotem. Hi ergo missi sunt*, & reliqua num. 19 relata. Sed Gregorius citat quidem Historiam passionis S. Saturnini, verùm verba quæ refert, ad Saturninum solum pertinent, quæ adhuc etiam in ejus passione reperiuntur. Reliqua verò, *Hi ergo missi sunt*, &c. non sunt verba passionis, sed ipsius Gregorii, qui hanc epocham Saturnini inde nactus, reliquorum, seu Episcoporum tempora, quorum certa initia ignoravit, ad eam referenda esse duxit. Neque si Auctor passionis reliqua, *hi ergo missi sunt*, de suo addidisset, satis firma esset ejus auctoritas de primis tot Sedium Episcopalium initiis, qui quæ habet de Saturnino, ita tantùm narrat, *sicut fideli recordatione* retinebatur. Quamobrem sive Gregorius Turonensis ad epocham Saturnini reliquorum sex Episcoporum tempora retulerit, quod maximè probabile est, sive Auctor passionis & notæ temporis incerti vir ipse ad sui Martyris Historiam obiter adjunxerit, neuter sufficit ad probandum, tot Sedium Gallicanarum primos Antistites uno anno missos & receptos esse, quod, cùm per se sit minùs credibile, tùm verò ex anno, quo ordinati esse dicuntur, & loco à quo missi esse putantur, omnem fidem amittere videtur. Cum enim Decius ipse persecutioni exercendæ severissimè Romæ incumberet; cùm Romanus Pontifex Fabianus statim passus sit; cùm Presbyteri Sedem Romanam per anni spatium & ampliùs supplere per novi Episcopi electionem ausi non sint; ut eo ipso tempore septem Presbyteri ordinationem Episcopalem Romæ acciperent, & in Gallias, fervente persecutione mitterentur, & nulla tam præclaræ actionis, vel à Presbyteris Romanis, vel ab aliis mentio fieret, quis credet? Hæc Pearsonius.

XXIV. *Sulpitii Severi & Gregorii Turonensis opinioni Eusebio adversantur.*

Quibus addi potest ad explicationem loci Sulpitii Severi, hunc non deprehendisse in Eusebii Historia Ecclesiastica prædicationem Evangelii in Galliis primo Sæculo, licèt eam disertè exprimat lib. 3 cap. 4 juxta versionem Valesii ita scribens: *Ex reliquis Pauli comitibus Crescens quidem ab eo missus in Gallias Pauli ipsius testimonio declaratur*, in Epistola nempe 2 ad Timotheum cap. 4. Decepit Sulpitium Severum varia lectio hujus loci Paulini, etenim quidam veteres in dicta Pauli Epistola legerunt *Galatiam*, non verò *Galliam*. Sed vetustioris & verioris lectionis vindicem habemus S. Epiphanium, qui constanter scribit in hæresi 51 eos errare, qui hoc loco Pauli *Galatiam* legunt, cùm scriben-

dum

dum doceat *Galliam*, ibi enim de S. Luca ait: *Huic igitur prædicandi Evangelii munus creditum est, quod ipse primùm in Dalmatia, in Gallia, in Italia & in Macedonia præstitit; sed in Gallia præ cæteris, ut de nonnullis comitibus suis Paulus in Epistolis testatur: Crescens, inquit, in Gallias: non enim in Galatia legendum est, ut quibusdam immeritò placuit, sed in Gallia.* Et licèt in Epistola Pauli legendum esset, Galatiam, per eam tamen intelligenda esset Gallia, quod constat ex Theodoreto in cap. 4 dictæ Epistolæ 2 ad Timotheum. *Crescens*, inquit, *in Galatiam, Gallias enim sic appellavit. Ita enim appellabantur antiquitùs. Ita etiam nunc eos nominant, qui sunt externæ doctrinæ participes.* Ex quo patet adeò certam fuisse apud Veteres Crescentis in Gallia prædicationem, ut Theodoretus ipse, qui Galatiæ lectionem in contextu Pauli retinet, licèt de Galatia Asiatica potuisset illam accipere, maluerit ad Galliam nostram, id est ad Galatiam Occidentalem referre. Quod spectat ad Eusebium, ejus quidem versio, à Christophorsono curata, habet *Galatiam*; sed veram Eusebii lectionem restituit ex codicibus MSS. Henricus Valesius, Galliamque, non Galatiam Eusebium scripsisse rectè monuit. Certè Rufinus Aquilejensis Eusebium scripsisse *Galliam*, non *Galatiam* disertè asserit: *Memoratur autem*, inquit, *ex comitibus Pauli Crescens quidam ad Gallias esse profectus.* Quam Eusebii lectionem secutus est Hieronymus in lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis, ejusque interpres Sophronius, qui scribit: *Crescens in Galliis Evangelium prædicavit.* Quare Crescens ex ipsomet Eusebio Evangelium in Gallia sæculo primo annunciavit, & postea rediit in Galatiam Asiaticam, ut ex Usnardi & Adonis Martyrologiis constat. At cùm Sulpitius Severus in Historia Eusebii legendum crederet, Crescentem in Galatiam Asiaticam à S. Paulo missum, nullum in ejusdem Eusebii Historia, ante Marci Aurelii tempora, Evangelii in Galliis annunciati vestigium extare etiam credidit; & seriùs trans Alpes fidem susceptam scripsit.

XXV. *Gregorius Turonensis Historiarum potiùs compilator quàm auctor.*

Sed cùm ex laudato Gregorii Turonensis loco, ad Ecclesiarum Gallicanarum origines, medio sæculo tertio inchoandas, falsò triumphet Launojus, ostendendum nobis est Gregorium, non in iis tantùm originibus memorandis, sed & in multis aliis pugnantia inter se scribere, & à se ipso mirè dissentire. Is enim, qui potiùs Historiarum compilator, quàm auctor fuit, res quas scriptis traditas reperit, sine examine plerumque collegit, indeque cùm Auctores, quibus usus est, diversa sentirent, diversa etiam ipse, imò & sæpè inter se pugnantia scripsit, vel potiùs transcripsit. Joannes quidem Launojus pro fundamento ponebat, Gregorium in Historiarum suarum libris retractasse, quæ in libris de miraculis Sancti Martini, de Vitis Patrum, aliisque scripserat; verùm insigniter hallucinabatur: Gregorius enim à se semel dicta retractare non solet; & si Launojus loca Historiæ Gregorianæ, cum aliis locis, in quibus de una eademque re loquitur, contulisset, principium, quod tanti faciebat, damnasset, eumque juxta diversos, quos sequitur, Scriptores, locutum esse comperisset. Certè si dicamus cum Launojo, Gregorium in ultimis suis Operibus retractasse, quæ in prioribus scripserat, dicendum omninò est, eum retractasse priorem sententiam de originibus Gallicanarum Ecclesiarum sub Decio Imperatore; cùm in pluribus capitibus mox citandis libri de gloria Confessorum, quem eodem anno, quo mortuus est, nempe 595, composuit, easdem origines ad Apostolorum, vel eorum discipulorum tempora referat; Gregorium anno 595 librum de gloria Confessorum conscripsisse ex eo deduco, quòd lib. 4 cap. 5 de virtutibus S. Martini narrat miraculum, quod patratum est in ejusdem S. Martini festivitate, *Mense Novembri anno Childeberti Regis XIX*, Christi 594; quare eo die librum 4 de Virtutibus S. Martini nondum absolverat, & consequenter librum de gloria Confessorum scripsit post annum 594, cùm in ejus præfatione affirmet, priùs à se scriptos esse septem libros miraculorum, in quorum numero collocat quatuor de virtutibus Sancti Martini.

XXVI. *Pugnantia inter se pluribus in locis scribit.*

Quidquid hac de re sit, ut ostendamus, hanc quæstionem ex Gregorio Toronensi decidi non posse, juvabit hic dictorum ejus repugnantiam variis exemplis demonstrare. Lib. 1 Hist. cap. 28, *Sub Antonino Imperio*, inquit, *Marcionitana & Valentiniana hæresis insana surrexit.* Et tamen cap. 30 ejusdem libri loquens de iis, quæ Decio imperante contigêre, ait *Valentinianus & Novatianus maximè tunc hæreticorum principes contra fidem nostram, inimico impellente grassantur.* Ubi vides Gregorium Valentiniani, seu potiùs Valentini hæresis initium conjungere cum imperio Decii, quod cap. 28 collocarat sub Antonino. Immediatè antè in eodem cap. 30 scripserat Gregorius: *Sixtus Romanæ Ecclesiæ Episcopus, & Laurentius Archidiaconus & Hippolytus ob Dominici nominis cognitionem per martyrium consummati sunt.* Et tamen cap. 32 ejusdem libri agens de persecutione Valeriani & Gallieni scribit: *Tunc Romam Cornelius, Cyprianus Carthaginem felici sanguine inlustrarunt*, quia scilicet non advertit, Lucium, Stephanum & Sixtum successores, non verò decessores Cornelii fuisse. Deinde in ejusdem libri primi cap. 36

de Constantino M. loquens, ait: *Cùm post excessum Diocletiani pax reddita fuisset Ecclesiis*, &c. At ipsemet Gregorius sub ejusdem libri finem contrarium statuit: *Quòd si quis requirat*, inquit, *cur post transitum Gatiani Episcopi, unus tantùm, id est, Litorius usque ad Sanctum Martinum fuisset Episcopus, noverit, quia obsistentibus Paganis, diu civitas Turonensis sine benedictione Sacerdotali fuit; nam qui Christiani eo tempore videbantur, occultè & per latebras divinum officium celebrabant. Nam si qui à Paganis reperti fuissent Christiani, aut afficiebantur verberibus, aut gladio truncabantur*. Quæ verba destruunt id quod jam dixerat, pacem scilicet Ecclesiis redditam fuisse sub Constantino post Diocletianum. Cùm enim Gregorius lib. 10, cap. 31 scribat, Gatianum ab anno primo Decii Imperatoris, Turonensis urbis Episcopatum tenuisse per annos quinquaginta, & post ejus obitum sedem vacasse annis triginta septem, sequitur Gatianum obiisse anno trecentesimo, & Sedem vacasse usque ad mortem Constantini, qui obiit anno trecentesimo trigesimo septimo; ideoque & persecutionem durasse toto tempore imperii Constantini, non autem pacem redditam Ecclesiis post excessum Diocletiani, quod tamen scripserat cap. 36 libri primi, & verum esse confirmat Lactantius de Mortibus Persecutorum. *Primus Gatianus Episcopus*, inquit Turonensis lib. 10 cap. 31, *anno Imperii Decii primo* [seu anno 250] *à Romanæ Sedis Papa transmissus est*. Et infrà: *In hac urbe* (Turonensi) *ut ferunt, annos 50 commoratus* (ideoque usque ad annum 300) *obiit in pace, & cessavit Episcopatus 37 annis*, usque ad annum 337, quo obiit Constantinus M. & Litorius ordinatus fuit Episcopus Turonensis in Gregorii opinione, *anno Imperii Constantis primo*. Ibi tamen Gregorius non revocat, quæ jam de pace sub Constantino M. post obitum Diocletiani, Ecclesiis reddita scripserit, sed in alteram sententiam abit, & quandiu Constantinus M. imperavit, persecutionem durasse, se credere significat.

XXVII. *In Gallicanarum Eccles. exordiis à se ipso dissentit.*

In Gallicanarum etiam Ecclesiarum originibus mirè à semetipso dissentit Gregorius. Nam licèt cap. 30 laudato libri primi Historiæ Francorum scripserit, S. Saturninum initio imperii Decii ad urbem Tolosam directum esse; libro tamen primo de Gloria Martyrum cap. 48 ait. *Saturninus verò Martyr, ut fertur* (id est traditione opposita alteri, cujus lib. 10 cap. 31 Hist. Franc. meminit) *ab Apostolorum discipulis ordinatus, in urbem Tolosatium est directus*. Gregorii itaque ætate duæ de Sancto Saturnino traditiones invalescebant, altera, quam sequitur lib. 1 cap. 30, & lib. 10 cap. 31, quæ Saturninum sub Decio missum ferebat; altera, quæ eum missum à discipulis Apostolorum affirmabat, id est, centum & quinquaginta annis antequam Decius imperaret, quam sequitur cap. 48 libri primi de Gloria Martyrum. Sed neutram ex antiquis Saturnini Martyris Actis, verùm ex traditione tantùm acceperat; antiqua enim ejus passionis Acta jam perierant. Hinc de martyrio Saturnini sub Decio ait, *sicut fideli recordatione retinetur*. Tunc cap. 31 ejusdem libri primi Historiæ ait Gregorius: *De horum* (nempe septem Episcoporum) *discipulis quidam Biturigas civitatem aggressus, salutare omnium, Christum Dominum populis nunciavit*. Hunc Gregorius lib. 1 de Gloria Confessorum cap. 80, Ursinum esse docet: *Biturigа verò urbs*, inquit, *primùm à S. Ursino, qui à discipulis Apostolorum Episcopus ordinatus, verbum salutis accepit, atque Ecclesiam Bituricensem primùm instituit, rexitque*. Quam opinionem Gregorius eò loci firmat revelatione facta Abbati S. Symphoriani ab ipsomet Ursino, quam insigne miraculum secutum est. Ubi vides Gregorium de tempore primùm prædicati apud Biturica Evangelii, diversas opiniones, diversasque traditiones amplecti, & modò temporibus Apostolorum, modò sub Decio Imperatore id contigisse asserere.

XXVIII. *In ipsius etiam Turonensis Ecclesiæ exordiis.*

De Gatiano Ecclesiæ suæ Turonensis primo Episcopo, quem lib. 1 cap. 30, & lib. 10 cap. 31 Historiæ Decio Imperante Turonas missum dicit, lib. de Gloria Confessorum cap. 4 loquens, tradit: *Gatianum etiam Episcopum à Romanis Episcopis ad urbem Turonicam transmissum, primumque Turonicis Pontificem datum, fama ferente cognovimus*, ubi aliter loquitur ac lib. 1 cap. 31 Hist. *Anno Imperii Decii primo à Romanæ Sedis Papa transmissus est*, quem tamen in laudato loco de Gloria Confessorum, missum testatur *à Romanis Episcopis*, id est à Lino & Clemente, vel à Clemente & Cleto, quos simul sedisse arbitrati sunt quidam veteres Latini. Diversas itaque de tempore Apostolatûs Gatiani sententias secutus est Gregorius.

XXIX. *Item in exordiis Lemovicensis, Arvernensis & Xantonensis Ecclesiarum.*

Idem dicendum de Sanctis Martiali Lemovicensi, Stremonio Arvernensi, & Eutropio Xantonensi, Episcopis, quorum duos priores sub Decio missos scribit cap. 30 laudato libri primi Hist. Capite autem 27 libri de gloria Confessorum de Sancto Martiali ait: *Sanctus Martialis Episcopus à Romanis missus Episcopis in urbe Lemovicina prædicare exorsus est*; & cap. 30 ejusdem libri de Gloria Confessorum de Sancto Stremonio [sive Austremonio]: *Per Sanctum etiam Stremonium, qui & ipse à Romanis Episcopis cum Gatiano beatissimo, & reliquis quos memoravimus, est directus, primùm Arverna civitas verbum salutis accepit*.

pit. Episcopos autem illos Romanos, qui primos Pastores & Prædicatores in Gallias misêre fuisse Linum & Clementem, vel Clementem & Cletum lib. 1 de Gloria Martyrum cap. 56 his disertis verbis, de Sancto Eutropio Xantonensi Episcopo loquens, insinuat: *Eutropius quoque Martyr Xantonicæ urbis à Beato Clemente Episcopo fertur directus in Gallias, ab eodem etiam Pontificalis ordinis gratia consecratus*. Paulò post de eodem Eutropio subdit: *Cicatricem quam contemplati estis in capite* (ita Eutropium loquentem inducit) *scitote me per eam martyrium consummasse. Et per hoc, quòd martyr esset, innotuit populis, quia non aderat historia passionis*.

XXX. *Ecclesias in Aquitania primo sæculo ædificatas asserit.*

Tandem lib. 1 cap. 12 de Miraculis fidem primo Ecclesiæ sæculo apud Vasatensem urbem annunciatam disertè scribit, cùm ait, eo tempore, quo Sanctus Joannes Baptista in carcere detinebatur, matronam quandam, quæ è Galliis Jerosolymam devotionis causâ abierat, *ut Domini & Salvatoris nostri præsentiam mereretur*, audientem, *quòd Beatus Joannes decollaretur, cursu illuc rapido tendisse, datisque muneribus supplicasse percussori, ut et sanguinem defluentem colligere permitteret. Illo autem, subdit, permittente, Matrona concham argenteam præparat, truncatoque Martyris capite, cruorem devota suscepit: quem diligenter in ampulla positum, patriam detulit, & apud Vasatensem urbem, ædificata in ejus honore Ecclesia, in Sancto Altari collocavit*. Quæ ex Historia fabulæ simillima, inferendum est, Gregorium hoc in loco credidisse fidem in Galliis primo sæculo annunciatam.

XXXI. *In quæstione præsenti ejus auctoritas nullius est ponderis.*

Quis hæc diversa Gregorii Turonensis loca inter se conferens, non videt Gregorium sparso solummodò rumori, quæ narrat, adscribere, & modò in hanc, modò in illam opinionem abire? Secundò, quis non videt Romanorum Episcoporum nomine, Linum & Clementem, aut Clementem & Cletum, non verò unicum Pontificem Romanum designare Gregorium? Quæ cùm ità sint, non video, quâ ratione Viri Eruditi, testimonio Gregorii tanquam immoto & firmissimo fundamento inniti potuerint, in exordiis primorum Ecclesiæ Gallicanæ Episcoporum consignandis; cùm in hac controversia disjuncta, atque contraria in medium afferat, & quænam ex his opininibus inter se contrariis falsa sit, nunquam discutiat. Quare cùm ad adventum primorum Episcoporum in Gallias suo tempori reddendum, certiora fundamenta non desint, frustrà quis ea negliger, ut Gregorii secum pugnantis auctoritatem amplectatur. Uno verbo si una ex duabus Gregorii opinionibus sequenda sit, ea anteponenda, quam capp. 4, 27, 30, & 80 libri de Gloria Confessorum: cap. 56 libri de Gloria Martyrum, ac tandem cap. 12 libri 1 de Miraculis sequitur, utpote aliarum Ecclesiarum traditioni magis consentanea, secundùm quam Evangelii in Galliis prædicatio ad Apostolorum tempora refertur.

XXXII. *In Concilio Taurinensi agitatur lis inter Episc. Arelat. & Vienn. de jure Metropolitico.*

Certè Gallos fidem ab Apostolorum discipulis accepisse, deducitur ex Concilio Taurinensi, anno quadringentesimo primo celebrato, in quo controversia de jure Metropolitico inter Arelatensem & Viennensem Episcopus agitata est. Viennensis Episcopus illud sibi deberi contendebat, quod Vienna tunc esset metropolis in ordine civili; & revera ita nominatur in Notitia Imperii Occidentalis, ideoque civitas Arelatensis à Viennensi in ordine civilis dispositionis pendebat. Arelatensis verò Episcopus jus Metropolicum sibi competere asserebat, quia ad suam *primùm* civitatem *ex S. de Romana Trophimus summus Antistes, ex cujus fonte totæ Galliæ fidei rivulos acceperant, directus est*, ut scribit Zosimus Papa in literis anno 417 *ad Episcopos per Gallias & Septem provincias constitutos* datis; ideoque Episcopus Arelatensis, imò & postea ipse Zosimus Papa supponebat, Arelatensem civitatem, ante Viennensem Evangelii lumine illustratam, & tamen nemo in dubium revocat, quin Vienna anno Christi centesimo septuagesimo septimo suos Martyres habuerit.

XXXIII. *Ecclesiastica non civilis.*

Taurinensis Concilii Patres interlocuti sunt, eam civitatem frui debere honore Primatûs, quæ doceret se esse provinciæ Metropolim, non quidem civilem, ut volunt Marca in Dissert. de Primatu Lugdunensi, Quesnellus in Dissert. V Apologetica pro S. Hilario Arelatensi part. 1 cap. 5, & Blondellus in libro contra Primatum Ecclesiæ pag. 7 4, sed Ecclesiasticam, ut probat Antonius Pagius Tomo secundo Criticæ Baronianæ. Tunc enim, quænam earum civitatum esset Metropolis in ordine civili, neminem latere poterat. Quare Episcopus Arelatensis in eo Concilio, non jus Metropolicum civile, quo Arelatum nunquam potitum fuerat, sed Sancti Trophimi missionem in medium proferebat, cujus contemplatione Metropolicum jus sibi deberi contendebat.

XXXIV. *Pontifices Rom. fidem primo sæculo Arelatensibus annuntiatam credunt.*

Cùm verò prætereà Concilii Taurinensis Patres decrevissent, *ut ii placeret memoratarum urbium*, Arelatensis scilicet & Viennensis, *Episcopis unaquæque de his vi ciniores sibi intra provinciam* vendicaret *civitates*, querebatur Episcopus Arelatensis Ecclesiæ suæ dignitatem pessumdatam esse. Quare Zosimus Papa Epistola VII decrevit, juxta Patrocli Arelatensis preces, ut ejus civitatis Episcopus, jam *inde à Trophimo ordinationis sertem temporibus robora-*

tam possideret, non solùm in provincia Viennensi, sed etiam in utraque Narbonensi, cujus prærogativæ rationem reddit Epistola 8 ad Hilarium Narbonensem, *quoniam Trophimus Sacerdos quondam Arelatensi urbi ab Apostolica Sede transmissus ad illas regiones, tanti nominis reverentiam primus exhibuit, & in alios non immeritò, ea quam acceperat auctoritate transfudit*. Unde Episcopi provinciæ Viennensis in libello, quem anno 450 Leoni Papæ obtulerunt: *Omnibus*, inquiunt, *Gallicanis regionibus, sed nec Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ habetur incognitum, quòd prima intra Gallias Arelatensis civitas missum à Beatissimo Petro Apostolo Sanctum Trophimum habere meruit Sacerdotem, & exinde aliis paulatim regionibus Galliarum, bonum fidei & religionis infusum*. Ex quibus colligendum est, non solùm Episcopos Arelatenses, & alios Viennensis provinciæ, sed & ipsum etiam Zosimum Papam, totam Primatûs Metropolici causam, in priore vocatione ad fidem, & in vetustiore Episcopatûs institutione, apud Arelatem à Trophimo facta, disertè constituisse, & ex consequenti censuisse Trophimum, longè ante Marcum Aurelium, sub quo jam fundata erat Ecclesia Viennensis, Arelatensem Ecclesiam fundasse.

XXXV. *Concilii Taurinensis tempore hæc traditio constans erat.* Certè, inquit Pagius in Critica ad annum 401 num. 46, si ea traditio de Sancti Trophimi primo Ecclesiæ Sæculo in Gallias delegatione, certa tunc apud omnes non fuisset, præsertimque apud Patres Concilii Taurinensis, judices controversiæ inter Arelatensem & Viennensem Episcopos, Arelatensis non solùm repulsam tulisset, sed etiam se Patribus Concilii, & postea Romanis Pontificibus Zosimo & Leoni ridendum propinasset, quòd ad jus alterius usurpandum, missionem Apostolicam, quæ à sæculo & sesquimedio facta fuisset, quæque ideò à nemine ignorari posset, jam à Christianæ religionis initio contigisse affirmaret coram Episcopis, & postea coram Summis Pontificibus, Antiquitatis Ecclesiasticæ non ignaris, eoque præsertim titulo Viennam, in Laterculo Imperii Metropolim, sibi subjiciendam postulare ausus esset. Profectò res recentioris memoriæ fuisset, quàm ut omnes Concilio præsentes, aut saltem Episcopus Viennensis eam ignorare potuissent. Quæ certè evincunt Arelatensem Ecclesiam, ante Viennensem fundatam esse, & ex necessaria consecutione Evangelium ante secundum sæculum in Galliis annunciatum. Quæ contra dictas Zosimi Epistolas, & libellum Episcoporum provinciæ Viennensis ad Sanctum Leonem, objicit Launojus, solidè refelluntur à Natali Alexandro loco laudato.

His ita constitutis, probandum superest, non solùm ante Hilduini, sed & ante Gregorii Turonensis tempora, S. Dionysium Parisiensem à Clemente Romano Pontifice missum, communem fuisse opinionem; ideoque Gregorium sibi ipsi non constantem, aliam inducere non potuisse, quamvis id ex missione Sancti Trophimi necessariò sequi videatur. Et primò quidem, ut à recentioribus incipiam, Galliæ Episcopi in frequenti conventu apud Parisios de cultu Sacrarum Imaginum anno 825 habito, ante annos decem, quam Hilduinus scribendis Areopagiticis operam daret, sub finem Actionis VII ita loquuntur apud Jacobum Bongarsium: *Nec vobis tædium fiat, si ad ostendendam rationem veritatis, veritatemque rationis, se se paulò longius sermo protraxerit, dummodo linea veritatis, quæ ab antiquis Patribus nostris usque ad nos inflexibiliter ducta est, Beato Dionysio scilicet, qui à Sancto CLEMENTE, Beati Petri Apostoli in Apostolatu primus eius successor, exstitit in Gallias cum duodenario numero primus Prædicator directus, & post aliquod tempus unà cum sociis hac illucque prædicationis gratia per idem regnum dispersis Martyrio coronatus est*, ubi Mabillonius Tom. 1 Analectorum pag. 63 legendum putat, *qui à Sancto Clemente Beati Petri Apostoli primo successore exstitit in Gallias*, &c. XXXVI. *Dionysium Paris. per S. Clementem missum probatur ex Episcopis Parisiis congregatis.*

XXXVII. *Item probatur ex diplomate Pippini Franc. Regis.* Secundò, in Antiquitatibus San-Dionysianis lib. 3 cap. 5 extat charta Pippini Francorum Regis, anno 768, ab eo paulò ante mortem data, in qua ait: *Dionysius & sæpe jam dictus Rusticus & Eleutherius, qui primi post Apostolos sub ORDINATIONE B. CLEMENTIS, Petri Apostoli successoris, in hanc Galliarum provinciam advenerunt*, &c. In fine legitur: *data IX Kal. Octob. anno 17 regni nostri. Actum in ipso Monasterio Sancti Dionysii*.

XXXVIII. *Item ex diplo Theodorici Calensis Francorum Regis.* Tertiò, Mabillonius lib. 6 de Re Diplomatica pag. 488 refert præceptum Theodorici Calensis Francorum Regis, anno Christi 723 datum, in quo Theodoricus anteriorum Regum, ac Pontificum privilegia San-Dionysianis concessa confirmans, ait: *Aergo dum & omnipotens Pater, qui dixit de tenebris lumen expeudiscere, per Incarnationis mystheria unigeniti Filii sui Domini nostri Jesu Christi, vel inlustratione Spiritûs Sancti inluxit in corda sanctorum Christianorum, pro cujus amore & desiderium inter ceterus gloriosus triumphus Martyrum Beatus Dionysius cum sociis suis Rustico & Eleotherio, qui primi post Apostolos SUB ORDINATIONE BEATI CLIMENTI, Petri Apostoli successoris, in hanc Galliarum provinciam advenerunt*. Quare sæculo integro & amplius, antequam

Hilduinus scriberet Areopagitica, communis opinio fuit S. Dionysium a Clemente Papa in Gallias fuisse directum.

XXXIX. *Item ex Venerabili Beda.* Quartò, ante eundem Hilduinum, hanc de missione S. Dionysii per Clementem Papam opinionem tuitus est Venerabilis Beda, in cujus Martyrologio ad diem 9 Octobris ita legitur: *Apud Parisium natale Sanctorum Martyrum Dionysii Episcopi, Eleutherii Presbyteri, & Rustici Diaconi. Qui Beatus Episcopus à Pontifice CLEMENTE ROMANO in Gallias directus, ut prædicationis operam populis à fide Christi alienis exhiberet, tandemque ad Parisiorum civitatem devenit, & per annos aliquot sanctum opus fideliter & ardenter executus, à Præfato Fescennino Sisinnio comprehensus, & cum eo Sanctus Presbyter Eleutherius, Rusticus Diaconus, gladio animadversi martyrium compleverunt.*

XL. *Item ex Fortunato Pictaviensi.* Quintò, eodem tempore, quo Gregorius Turonensis, vixit Venantius Fortunatus Episcopus Pictaviensis, ejus amicus, cujus Opera Christophorus Brouverus edidit & illustravit. Fortunatus autem in Hymno, quem de Sancto Dionysio Parisiensi composuit, & quem Dubletius in Antiquitatibus San Dionysianis publicavit, ita habet.

Fortem fidelem militem
Christi secutum principem
Dionysium Martyrem
Plebs corde voce personet.
Clemente Roma Præsule
Ab urbe missus adfuit
Verbi superni seminis,
Ut fructus esset Galliæ.

Nec satisfaciunt Viri doctissimi, qui respondent, Hymnum illum, qui in Brouveri Collectione non extat, sub Fortunati nomine malè à Dubletio productum fuisse; cùm incredibile sit, Hilduinum in Areopagiticis ausum fuisse id sine dubitatione aliqua asserere, quod tamen fecit, ut num. 17 vidimus, nisi is tunc hymnus Fortunato adscriptus fuisset. Præterea hymnus ille legitur in optimæ notæ Codicibus MSS. Monasteriorum S. Germani à Pratis, & S. Petri in Valle apud Carnotenses. Ad alia de hymno illo Launoji dubia respondet Natalis Alexander laudatus.

XLI. *Probatur ex Auctore Vitæ S. Genovefæ Dionysium à Clemente PP missum, & consecratum.* Sextò, Auctor Vitæ Sanctæ Genovefæ Virginis, Gregorio Turonensi antiquior, cùm profiteatur se eam scripsisse post ter senos à præfatæ Virginis obitu annos, ideoque circa annum 520, disertè testatur, S. Dionysium & à Clemente Papa in Gallias missum, & ab eodem Pontifice Episcopum consecratum. Eam Vitam edidit Surius, & post eum Bollandus, uterque ad diem tertium Januarii. Verùm quidem est in editione Surii, S. Dionysium non dici à Clemente consecratum, sed tantùm directum; at id expressè legitur in posteriori Vita a Bollando edita, quam eandem esse cum ea, quam primo loco publicavit, omnibus eam attentè legentibus manifestum est: eadem enim omninò, quæ in una leguntur, in altera etiam, paucis verbis mutatis, habentur: stylus idem est; miracula eadem, imò & eadem ferè verba. In hac autem posteriori cap. 4 num. 14 ita legitur: *Vicum Catholicensem, in quo Sanctus Dionysius & passus est & sepultus, grandi amore ac veneratione dilexit* Genovefa. *Hic verò Episcopus in sexto à Parisiis milliario martyrio vitam finivit, qui à CLEMENTE Episcopo Sancti Petri discipulo & IN SACERDOTIUM BENEDICTUS, & ab eodem dicitur in has partes destinatur.* In priori verò Vita Bollandiana, cap. etiam 4, num. 16 ita habetur: *Quanta veneratione & amore dilexit Catholiacensem vicum, in quo Sanctus Dionysius cum sociis suis Rustico & Eleutherio passus est, & sepultus, nequaquam silendum esse arbitror.* Post quæ verba, eadem forsan sequebantur, quæ ex posteriori, de S. Dionysio mox recitavimus, sed Bollandus ea suppressit, ut ipsemet fatetur in Nota ad illum locum: *Hic*, inquit, scilicet post verba mox laudata, *interserit MS Ultrajectinum multa de missione S. Dionysii in Gallias, quæ cùm absint ab aliis MSS. omittimus.* Sed satiùs fuisset ea referre quæ erant in codice MS. quam ea demere: certè id non præstitit Heribertus Rosweidus, qui secundam Vitam à Bollando editam, olim descripserat ex MS. D. Preudhomii Canonici Cameracensis, quamque deinde ipsemet Bollandus contulit cum MSS. Imperialis monasterii Sancti Maximini & Ecclesiæ S. Audomari, aliisque, in quibus omnibus MSS. habentur verba superiùs relata de missione & consecratione S. Dionysii per S. Clementem.

At quidem Bailletius hanc posteriorem Vitam priori recentiorem esse scribit, sed nihil ad id probandum adducit. Rectè tamen, meo judicio, ait, frustrà Petrum Franciscum Chiffletium renovare & exsuscitare conatum esse additiones quasdam posteriores, in editione ejusdem Vitæ, quam adjecit Historiæ Ecclesiasticæ Bedæ, *ex codice pervetusto*, ut ait, *inclytæ Basilicæ, in qua* Genovefa monumentum habet. Nam licèt illa Vita eadem sit cum duabus à Bollando publicatis, est tamen in multis interpolata, & quidem longè post sextum Sæculum. Nemo enim facilè credet, Auctorem gravem, qualem dicit illum Chiffletius sexti sæculi initio scripsisse de Sancta Genovefa, quæ ipso ejusdem sæculi initio defuncta est, se conjicere *ex historiis Veterum, quòd tempore Imperatorum Honorii & Theodosii minoris* nata sit; nullæ enim Veterum historiæ inservire poterant homi- XLII. *S. Genovefæ Vita a Chiffletio edita, interpolata.*

ni,

ni, qui Beatæ Genovefæ coetaneus erat. Nemo facilè credet, Auctorem gravem anni 520 scripsisse in fine numeri 2 Genovefam sub Regibus Clothario, & Childeberto, Clodovei Magni filiis & successoribus ad Deum transiisse. Nam cùm Clotharius & Childebertus exeunte Novembri anni 511 patri successerint, Genovefa, quæ ex eodem Auctore, sub Honorio & Theodosio Juniori nata erat, obiisset ad minus nonagenaria, contra quod idem Auctor num. 43 habet. Parte alia certò constat ex capite ultimo utriusque Vitæ Bollandianæ, Clodoveum Magnum Genovefæ supervixisse, utrobique enim dicitur Basilicam ad ejus sepulcrum extruere cœpisse, quam deinde perfecit Clotildis Regina ejus uxor. Præterea Genovefa, proficiscente S. Germano in Britanniam anno 429, octo ad minus annos nata erat; junior non potest fuisse, cùm in ejusdem S. Germani Vita lib. 1 cap. 21 *se religiosæ professionis adstringi jam dudum desiderio* sit professa, ejusque ad id benedictionem petierit: si ergo obiit sub Clotario & Childeberto Regibus, profectò nonagenario major erat contra hujus Auctoris mentem, nata enim fuisset anno 421. Nemo facilè credet, Auctorem gravem sæculi sexti initio scripsisse, ut iste scribit num. 3, Sanctum Germanum Autissiodorensem in Britanniam *sub Imperatoribus taxatis*, nempe sub Honorio & Theodosio Juniori, *ad Pelagianam hæresim superandam* profectum esse, cùm certissimè constet, eum profectionem illam suscepisse anno 429, sex ad minus annis post Honorii Imperatoris obitum. Deinde quid innuit iste Auctor per illa verba num. 1: *Mansit verò* Genovefa *cum parentibus crescens tam corpore quàm rectis moribus à tempore supradicto*, (scilicet nativitatis) *usque Valentiniano, qui Romanum Imperium in finibus Galliæ rapuit*. Certè hic non est Valentinianus III, hic enim natus anno 419, dictus est Cæsar Thessalonicæ anno 424 jussu Theodosii Imperatoris, missusque cum Placidia matre contra Joannem Primicerium Notariorum, qui Romanum Occidentis Imperium invaserat; quare dici non potest Valentinianum istum, *Romanum Imperium in finibus Galliæ* rapuisse. Denique iste Auctor supponit, Genovefam natam ante initium monarchiæ Franciæ, cùm subdit post laudata verba: *Sumentibus Francis in ea* (id est in Gallia) *tyrannidem, nomenque patriæ de suo nomine dantibus*. Si itaque Genovefa erat *crescens tam corpore quàm rectis moribus*, quo tempore Franci Monarchiam inchoarunt, nata jam erat anno circiter 418, & ex consequenti, cùm juxta hujus Auctoris calculum, mortua sit post Clodoveum Magnum, ferè centenaria obiisset, contra quod scripsit num. 43, *cum scilicet caritatis & spei vinculis* irretitam fuisse *in sæculo amplius octoginta annis*.

XLIII. *Et quidem longè post sæculum sextum.*

Quæ omnia mihi evincere videntur, hujus Vitæ Chiffletianæ Interpolatorem longè post sæculum sextum vixisse, & postquam Hilduinus suam de Dionysio Areopagita Episcopo Parisiensi sententiam publicavit, quam hic Interpolator amplexus est, & Vitæ Sanctæ Genovefæ inseruit; ex quibus infero standum esse posteriori Vitæ Bollandianæ cum tot Codicibus MSS. collatæ, in quibus omnibus legitur, S. Dionysium à S. Clemente Papa Episcopum ordinatum & in Gallias missum. Quod forsan etiam legitur in MS. codice Ultrajectensi, ex quo prior Vita Bollandiana descripta; sed, ut jam dixi, Bollandus fatetur se illud omisisse. Habemus ergo sæculo sexto ineunte, Parisiensium traditionem tulisse, S. Dionysium à S. Clemente consecratum & missum, & ex necessaria consecutione diversum esse ab Areopagita, qui à S. Paulo Apostolo conversus Atheniensis Episcopus consecratus est.

XLIV. *Dionysii Paris. consecratio per S. Clementem, ex Actis ejus passionis probatur.*

Testimonium Auctoris tam gravis & tam diserti ducentorum supra mille annorum, non videtur in dubium revocari posse, cùm, ipso Hilduino fatente, plures suo tempore dicerent, in Actis passionis Sancti Dionysii scriptum fuisse hunc Sanctum Galliarum Apostolum a Clemente Romano Pontifice Episcopum ordinatum & missum. In Areopagiticis enim num. 8 scribit: *Ceterum super garrulitate levitatis eorum mirando deficimus, qui contendentes hunc Dionysium, Areopagitam esse non posse, ad munimentum sui, hæc, quæ sequuntur, inaniter contrahunt....... quoniam libellus passionis istius testetur, hunc à Clemente Pontifice Romano* EPISCOPUM ORDINATUM, *& in has Galliarum partes jussum transmissum*. Et postea num. 11. *Quod autem quidam dicunt, in passione istius Beati Dionysii scriptum haberi, quia eum Sanctus Clemens Episcopum ordinaverit, Galliasque miserit*, &c. Fatente itaque ipso Hilduino ante sua tempora in Actis Dionysii Parisiensis ejus ordinatio & missio per S. Clementem legebatur. Sed utrum hanc objectionem solidè solvat videamus. *Procul dubio fatunt*, inquit, *quòd aut prædictam passionem ex veris & emendatioribus exemplaribus non susceperunt, aut Scriptorum vitio depravatam legerunt; quoniam non ibi scribitur, eum Episcopum à B. Clemente consecratum, sed Apostolum totius Galliæ esse ordinatum, de qua ordinatione Apostolatus, nisi ad alia se intentio nostra dirigeret, & ex Apostolorum Actibus, & ex ipsius Domini actione, auctoritatis exemplum sufficienter in his scriptis possemus inferre*. Sed hæc responsio merum effugium est, incumbebat enim illi probare & exemplaria illa fuisse depravata, & vo-

cem *ordinatio*, non esse hoc in loco synonimam cum voce, *consecratio*. Dicere autem exemplum similis ordinationis ex Apostolorum Actibus, & ex ipsius Domini actione inferri posse, id non solvit difficultatem, sed eam magis intricatam reddit; debebat enim Hilduinus tale exemplum afferre, illudque ad ordinationem seu missionem Dionysii Areopagitæ per Clementem accommodare, ut ejus ambiguitatem tolleret. Denique si velit dicere posse probari *ex Apostolorum Actibus, & ex ipsius Domini actione*, Dionysium Areopagitam à S. Clemente *Apostolum totius Galliæ esse ordinatum*, id, tanti viri pace dictum sit, absurdum omninò videtur, quia nemo id unquam legit in Evangeliis, quibus actiones Christi continentur; nec in Actibus Apostolorum, in quibus cap. 17 hæc solùm habentur: *Quidam verò viri ei* (nempe Paulo) *adhærentes crediderunt, in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cum eis*. Adducant ergo Areopagiticorum vindices aliquem locum, vel ex Actibus Apostolorum, vel ex Evangeliis, quo ostendant Dionysium Areopagitam totius Galliæ Apostolatum à Clemente Papa obtinuisse. Quod cùm præstare non possint, fateri debent ante Hilduinum, Dionysii Parisiensis consecrationem & missionem per S. Clementem, in ejusdem Dionysii Actis passionis exaratam fuisse, ex quo & Inferendum, derogandam non esse fidem Auctori Vitæ Sanctæ Genovesæ à nobis laudato.

XLV. *Hilduinus utrumque Dionysium bona fide confudit.*

Non moror hìc alios Scriptores Hilduino posteriores, licèt plures ex illis asferant, S. Dionysium à Clemente Papa in Gallias directum, nulla Areopagitæ mentione facta, quia mihi propositum fuit, eorum tantùm opiniones referre, qui vel ante Hilduinum scripserunt, vel ei æquales fuerunt, ut constaret hunc non fuisse primum, qui Dionysii Parisien. missionem ad primum sæculum retraxerit, & nonnullos recentiores liberiùs eum criminari, quòd mala fide versatus sit. Quis enim facilè credat, Virum religiosum & pium, qui regularem observantiam in Abbatia S. Dionysii restauravit, quem Lupus Ferrariensis Abbas Epistolâ 110 vocat, *nobilitatis, dignitatis & moderationis apice conspicuum, Ecclesiasticorum Magistrum*: Quem Walafridus Tomo VI Antiquarum Lectionum Canisii in Carminibus ad eundem scriptis vocat, *Magnum Aaronem, cujus nitor morum cum sensus probitate commendatur!* Quis, inquam, credat ipsum imposuisse religiosissimo Imperatori, Episcopis, Christianis omnibus, ut inquit Natalis Alexander in laudata dissertatione XV sæculi primi, ubi tamen Dionysium, non solùm à Clemente in Gallias missum, sed & Areopagitam esse tuetur. Culpandus igitur non est Hilduinus, quòd suam opinionem, conquisitis undequaque argumentis, stabilire conatus fuerit; sed in eo tantùm peccavit, quòd, ut initio diximus, crediderit Dionysium illum esse Areopagitam, quia videbat ubique ferè dici à Clemente Papa in Gallias directum, quod idem nunc quoque præstant recentes Scriptores, qui volunt ejus missionem ad Clementem referre, quia persuasum habent, nullum alium illo ævo fuisse Dionysium præter Areopagitam.

XLVI. *Dissertationis conclusio.*

Porrò si ea omnia demonstrativa non sint, ut certè non sunt; sunt tamen ex iis, quæ, ni valde fallor, ad demonstrationem proximè accedunt. Cùm ergo ostenderim, non solùm ante Hilduinum, sed & ante Gregorium Turonensem, Scriptorum, Regum, & Episcoporum Gallicanorum de Sancti Dionysii Parisiensis per Clementem Papam missione, imò & consecratione, communem fuisse opinionem, & hunc sæculo tantùm nono Areopagitam creditum fuisse: cùm insuper ostenderim Episcopos Gallicanos, & Romanos Pontifices Gregorio Turonensi antiquiores, & Sulpitio Severo æquales, in contrariam ab iis, de prima in Gallils Evangelii prædicatione sententiam abiisse, concludo, jure meritò à me dictum, Antonium Pagium non improbabiliter autumasse, duos Dionysios distinguendos esse; Areopagitam unum, à S. Paulo Apostolo conversum & Atheniensem Episcopum constitutum; Parisiensem alterum à S. Clemente Papa consecratum; & huic Dissertationi coronidem impono, si priùs monuero legendam esse laudatam Petri de Marca Archiepiscopi Tolosani & dein Parisiensis Epistolam ad Henricum Valesium datam, & ejus versioni Historiæ Ecclesiasticæ Eusebii præfixam, ex qua plura mutuatus sum, & in qua Joannis Launoji ac ejus sequacium opinionem solidè refellit.

XLVII. *Examini permittitur.*

Hanc viam, Erudite Lector, quam solius Antonii Pagii Patrui mei tritam pede, inii, solidissimo tuo criterio, & decretorio judicio permitto. Monitum tamen Te velim, me in hujus ænigmatis, inexplicabilis crediti solutione, semper respexisse ad id quod dicit Orator lib. 4 Quæst. Academ. *Neque nostra, inquit, disputationes quidquam aliud agunt, nisi ut in utramque partem dicendo, & audiendo, eliciant, & tanquam exprimant aliquid, quod aut verum sit, aut ad id quamproximè accedat.*

BRE-

BREVIARIUM GESTORUM PONTIFICUM ROMANORUM.

CLEMENS V *Pontif. CXCV.*

Anno Domini MCCCV.

SÆC. XIV. I. *Diu Sedes vacat post mortem Benedicti XI, & quare.*

BENEDICTO XI die sexta Julii anni trecentesimi quarti post millesimum ex hac vita mortali ad immortalem translato, & novemdialibus de more ab ejus obitu celebratis, dieque decima Missâ de Spiritu Sancto celebratâ, Cardinales Perusii in conclavi se recluserunt ad successorem eisufficiendum. Sed mox in duas partes propemodum pares divisi fuêre, singulis magis quæ sua erant quærentibus, quàm quæ Ecclesiæ, aut Jesu Christi. Alterius partis principes erant Matthæus Rubeus de Ursinis primus Diaconorum Cardinalium, & Franciscus Cajetanus nepos Bonifacii VIII, Diaconus pariter Cardinalis Sanctæ Mariæ in Cosmedin, qui vota sua dirigebant ad aliquem Italicum & faventem amicis & consanguineis Bonifacii Papæ. Alterius factionis principes erant Neapoleo de Ursinis Diaconus Cardinalis tituli Sancti Hadriani, & Nicolaus Pratensis Episcopus Ostiensis creatus à Benedicto XI, qui quærebant aliquem eligi amicum Philippi Regis Francorum & Columnensium. Cùm autem utraque pars magna animorum contentione reliqua anni 1304 parte, & quatuor circiter mensibus anni 1305 in proposito suo fixa permansisset magno Christianæ Reipublicæ damno, tandem Nicolaus Episcopus Ostiensis hunc modum Francisco Cajetano Cardinali conveniendi suggessit, ut videlicet una pars Collegii Cardinalium tres Transalpinos, hoc est, Gallos, ad Pontificatum idoneos nominaret, ex quibus unum altera pars infra quadragesimum diem eligere teneretur. Quod cùm placuisset Cardinali Cajetano, hic sequacibus suis persuasit hunc modum acceptare; ita tamen quòd ipsi haberent nominare illos tres, intendentes tales assumere, qui fuissent amici Bonifacii quondàm Papæ, & Regi Franciæ Philippo parùm affecti: Nicolaus verò Ostiensis partem suam induxit ad id efficiendum, intendens & ipse taliter providere, quòd haberent sibi propitium & benevolum, ac Regi amicum. *SÆC. XIV.*

II. *Pactio inter Cardinales pro electione Pontificis.*

Facta itaque hac conventione, & solemni stipulatione per scripturam firmata, pars Matthæi Rubei, Nicolao Ostiensi adversa, trium Archiepiscoporum nomina edidit, à Bonifacio creatorum, & Philippo Regi infensissimorum; in quibus primus extitit Archiepiscopus Burdegalensis, tum Regi valde infensus, ob gentiles suos à Carolo Valesio Regis fratre Aquitanico bello contra Anglos gesto plurimùm vexatos; tum memoriæ Bonifacii devinctissimus, eò quòd ab eo primùm Episcopus Convenarum, ac quinque post annis Archiepiscopus Burdegalensis creatus fuisset; ipsiusque frater Beraldus, sive Remundus, quem vidimus à Cœlestino Papa V ex Archiepiscopo Lugdunensi creatum Cardinalem Episcopum Albanensem, ab eodem Bonifacio Gallicana legatione honestatus fuisset ad pacem ineundam inter Reges Francorum & Anglorum, quâ & obiit anno millesimo ducentesimo nonagesimo septimo. Hunc nihilominus talem potiùs eligendum censuit Nicolaus Ostiensis, quòd non dubitaret hominem ambitiosi ingenii oblatione Pontificatûs in verba Regis facilè juraturum; ideo-

que missis secretò per fidum cursorem ad Regem literis, monuit Archiepiscopum sibi conciliare.

III. *Burdegalensis Archiep. multa Regi Franc. promittit spe Pontificatus.* Philippus Rex acceptis literis statim ad Sancti Joannis Angelini in Santonibus oppidum, Burdegalensem Archiepiscopum evocavit; eumque, re manifestata, ita sibi obstrinxit, ut nihil non agere in ejus gratiam sponderet, si ejus operâ Pontificatum adipisceretur. Cui à Rege sex capita proposita fuére, nempe, 1, Ut ampliorem veniam læsæ Majestatis in Bonifacio Pontifice impertiret: 2, Ut socios & fautores, quos habuisset in gratiam, reciperet: 3, Ut Decimas regni sui in annos quinque ad tesarciendas Flandrici belli expensas concederet: 4, Ut Bonifacii memoriam damnaret: 5, Ut Cardinales Columnenses depositos pristino honori restitueret, & aliquot alios ex Regis amicis Cardinales crearet: 6, sibi reservato tempore & loco declarando. Quæ omnia Archiepiscopus servare promisit cum jurejurando super venerabile Eucharistiæ Sacramentum, & ad confirmationem prædictorum dedit obsides Regi germanum suum & duos nepotes. Rex autem contrà juravit se operam daturum, ut Papa eligeretur, sicque discesserunt ab invicem amici facti.

IV. *Eligitur in Pontificem.* His actis Rex Parisios reversus subitò rescripsit Nicolao Ostiensi & sociis quod gestum erat: quapropter liberè eligerent Archiepiscopum Burdegalensem. Et intra triginta quinque dies reversi cursores Perusium, Regis literas tradiderunt Nicolao & sociis. Quibus omnibus parti alteri ignotis, dixit Nicolaus Cardinalibus ejusdem partis, quòd parati essent procedere ad electionem unius illorum trium; & iterum pacta & conventiones super his fuerunt renovata & firmata. Congregatis igitur omnibus Cardinalibus, Nicolaus Cardinalis Ostiensis priùs proposita auctoritate Sacræ Scripturæ ad materiam congruente, post orationem suam vice omnium elegit in Papam Bertrandum Burdegalensem Archiepiscopum; sicque acceptatus fuit ab omnibus & populo annunciatus nonis Junii anni millesimi trecentesimi quinti, in vigilia Pentecostes. Quæ omnia Italicè pleniùs descripsit Joannes Villanius lib. 8 cap. 80. Latinè ex eo S. Antoninus tit. 21 cap. 1 pastis 3, & alii.

V. *Ejus patria, genus, & primordia.* Quod attinet ad patrium genus, aliaque novi Pontificis primordia, certum est malè apud S. Antoninum eum vocari Raymundum; Ptolomæus enim Lucensis, Bernardus Guidonis, & alii tres ejus Vitæ Scriptores apud Baluzium Tomo primo Vitarum Paparum Avenionensium, disertè eum nominant Bertrandum Del Got, seu de Gotho, filium Beraldi nobilis Aquitani, Vasconis, Domini de Villandrado diœcesis Burdegalensis. Deceptus est forsan S. Antoninus ex eo quòd eum confuderit cum Beraldo Cardinali ipsius fratre, qui ex dictis in Cœlestino V vocabatur etiam Raymundus, sive Remundus. *Clemens V, natione Vasco, de loco qui Vilandran dicitur,* inquit Bernardus Guidonis in Chronico Romanorum Pontificum apud Raynaldum, *Burdegalensis diœcesis oriundus, & patre Beraudo milite, fuit electus in Papam in Perusio in vigilia Pentecostes, qui fuit nonas Junii 1305. Hic prius vocabatur Bertrandus Del Got, seu de Gotho. Hic fuit primò Episcopus Convenarum, factus per provisionem Bonifacii Papæ VIII anno Domini 1295, fuit Convenarum Episcopus annis quinque, & exinde transtulit ipsum idem Bonifacius Papa in Burdegalensem Archiepiscopum paulò ante Natale Domini anno ejusdem Domini 1299, ubi jam sederat Archiepiscopus annis sex,* cum electus est in Pontificem.

VI. *El. Bened. sua decretum recipit, & Clementis V nomen assumit.* Facta electione Cardinales decretum illius ad eum miserunt in Aquitaniam, non per unum Cardinalem, ut nonnulli scripserunt, sed per Guidonem Abbatem Belliloci Ordinis Cluniacensis, Vinduniensis diœcesis, Petrum de Montegiello Sacristam Ecclesiæ Narbonensis, ac Andream de Hagugio Canonicum Catalaunensem, omnes Gallos, in obsequio Sedis Apostolicæ commorantes, ut constat ex literis Cardinalium ad ipsum Electum scriptis, datis Perusii sexto Idus Junii, quibus magnis ab eo precibus contendere, ut Petrum accederet; cum quibus pariter transmittebant decretum electionis *Actum & datum Perusii anno Domini 1305 nonis Junii, Indictione III,* quod cum prædictis literis integrum extat apud Raynaldum num. 5 & seqq. Incumbebat tunc Bertrandus visitationi provinciæ, cum apud Lusinacum in Pictonibus electionis suæ nuntium accepit. Moxque Burdegalam regressus habitu Archiepiscopi, recepto Sacri Collegii decreto, die vigesima tertia mensis Julii, illud die sequenti publicavit in Ecclesia Burdegalensi, assumpto nomine Clementis ejus nuncupationis quinti. *Rediit autem,* inquit Bernardus Guidonis loco laudato, *de Pictavia Burdegalam Idibus mensis Julii subsequentis, receptusque fuit Burdegalæ processionaliter à toto Clero & populo cum ingenti gaudio & honore totius civitatis & patriæ, undique concurrentibus Baronibus & Prælatis. Adhuc tamen more tantùm Archiepiscopi se gerebat ut prius, electionis suæ decreto nondum recepto, quod postea missum sibi à Cardinalibus de Perusio recepit in Burdegala in crastino S. Mariæ Magdalenæ secretè: sed palam & publicè sequenti die XI Kalendas Augusti* [legendum IX Kal. Augusti] *in præsentia Prælatorum & Magnatum in Bur-*

degalensi Ecclesia Cathedrali, ubi sedens in cathedra vocari Clemens voluit & elegit, & ex tunc cœpit agere & se gerere sicut Papa. His consentanea scribunt ejus Vitæ Scriptores apud Baluzium.

VII. *Cardinales Lugdunum ad suam coronationem accersit.*

Ubi primùm legationem Cardinalium, deque sua electione decretum accepit Clemens Pontifex, iisdem Cardinalibus mandavit, ut omni abjecta mora Lugdunum, ubi Pontificali diademate redimiri fixum erat animo, se conferrent; quod plerisque gravissimum extitit: *Mandavit Cardinalibus omnibus*, inquit S. Antoninus loco mox citato, *ut sine mora accederent Lugdunum Galliæ, ut interessent coronationi suæ. Similiter etiam vocari fecit Regem Franciæ, Regem Angliæ & Regem Aragoniæ & alios Principes ultramontanos. Ex hac autem vocatione major pars Cardinalium gravamen sumserunt, præcipuè Italorum, existimantes se deceptos, cùm crederent ipsum Romam profecturum pro sui coronatione. Unde & Dominus Matthæus de Ursinis, qui prior erat Cardinalium & antiquior, & quasi invitus Urbem dimittebat, perspiciens de dolo suæ parti illato, dixit Cardinali Pratensi* (seu Nicolao Ostiensi Episcopo): *Assecutus es voluntatem tuam tu ducendo Curiam ultra montes, sed tardè revertetur Curia in Italiam, agnosco enim conditionem Vasconum.* Ceterum Angliæ & Aragoniæ Reges interfuisse coronationi Clementis nullibi legitur, præterquam in Sancto Antonino; imò omnes Auctores solius Regis Franciæ Philippi, ejusque fratris Caroli Valesii, ac Britanniæ, Burgundiæ & Lotharingiæ Ducum meminére, aliorumque multorum Principum & Procerum.

VIII. *Lugduni solemniter coronatur.*

Paruêre tamen Clementi Cardinales, exceptis duobus, qui, ut ait Westmonasteriensis in Historia, senio graves iter suscipere non potuére; auditque duos ex iis, qui itineri se dederant, ex corporis jactatione, mutationeve aëris è vita excessisse. Ipse autem Clemens in fine mensis Augusti Lugdunum petrexit, quo Philippus Francorum Rex ac plures Principes amplissima stipati clientela confluxerant. *Fuit autem coronatus solemniter in Lugduno in Ecclesia Sancti Justi, dominica infra octavas sancti Martini, in crastino sancti Briccii, scilicet XVIII Kalendas Decembris, littera Dominicale C tunc currente, ubi Philippus Rex Franciæ fuit cum sua nobili comitiva*, inquit Bernardus Guidonis in ejusdem Clementis quarta Vita apud Baluzium; non verò, ut legitur apud Raynaldum num. 13, *littera Dominicali E tunc currente*: methodus enim Cyclorum ostendit annum 1305 notatum fuisse littera Dominicali C, ideoque & diem 14 Novembris, qui est crastinus post festum sancti Briccii, fuisse Dominicalem. Eumdem diem coronationi ejus assignant omnes alii Vitæ Clementis Scriptores, numero quatuor. Unde Villanius, qui lib. 8, cap. 81 coronationem ejus factam scribit in die S. Martini, seu die undecima Novembris, deceptus est; dictis enim Scriptoribus suffragatur Continuator Nangii, qui extat Tomo XI Spicilegii Dacheriani.

IX. *Funestum in ejus coronatione præsagium.*

Philippus Franciæ Rex initiò pompæ coronationis modico spatio pedes frænum equi Pontificis tenens, stratoris officio functus est; postea verò Joannes Britanniæ Dux & Carolus Valesius Philippi Regis frater id officii pedites Pontifici exhibuerunt: sed illud funesti ea solemnitate contigit, quòd dum coronatus Clemens per urbem de more in equo procederet, muri cujusdam vetustate, atque onere superstantis ad celebritatem conspiciendam multitudinis, ruinâ dum illàc transiret contingente, Dux Britanniæ collisus paucis post diebus obierit, & Carolus Regis frater graviter læsus fuerit. Perierunt pariter quidam alii nobiles, ac plurimi alii. Rex ad latus Pontificis equitans vix periculum evasit. Ipseque Pontifex in tanta trepidatione equo delapsus, excussa tiara carbunculum amisit ingentis pretii. Hæc referunt citati Auctores, & inter eos Bernardus Guidonis, qui post laudata mox verba, subdit: *Cumque de loco coronationis ut Pontifex procederet coronatus cum comitiva Papali & Regali, concurrentibus & comprimentibus se turbis, ut viderent eum tanquam Regem Salomonem in suo diademate coronatum, depulsa maceria cujusdam muri non magni corruit prope Papam, ac etiam circumstantes; ceciditque corona de capite ejus, & in casu avulsus fuit carbunculus pretiosus, cujus pretium dicebatur sex millia florenorum; & ipse Papa depositus est de equo, sed minimè fuit læsus. Fuerunt tamen de circumstantibus usque ad duodecim sic collisi, quòd infra paucos dies obierunt; inter quos unus major fuit & præcipuus Dux Britanniæ Joannes, qui sic collisus, paucis diebus superviveus diem clausit extremum. Frater verò Regis Franciæ Dominus Carolus fuit graviter, sed non letaliter conquassatus. Ex quibus mirati sunt universi, & more vulgi multi plurima præsagiebant.* Illum porrò carbunculum seu rubinum pretiosum postea inventum fuisse, scribit Ptolomæus Lucensis in secunda Clementis Papæ Vita.

X. *Clemens Sedem Pontificiam in Galliam transfert.*

Hæc certè clades tristis ominis loco cessit. Iis namque auspiciis translata est Pontificia Sedes in Galliam, indignante Italia, ad ceteras Ecclesiæ calamitates, novas ex ea re tempestates concitari. *Prædictus Papa*, inquit Ptolomæus Lucensis in secunda Vita Clementis apud Baluzium, *post decretum receptum Clemens quintus vocatus, deliberat in Comitatu Venesini residentiam facere, nec unquam montes transire, sicut*

SÆC. XIV. CLEMENS V.

ficut nec fecit, quamvis promiſerat. Manſit autem Avenione Pontificia Sedes amplius ſeptuaginta annis, non ſine gravi tam Italiæ, ceterarumque Chriſtianarum provinciarum, quàm ipſiuſmet Galliæ incommodo; quam propterea Itali poſtea Captivitatem Babylonicam, quæ totidem fuit annorum, nuncuparunt. Quod attinet ad Gaillardum de Gotto Pontificis fratrem, hic non periit ſecundùm aliquos in die coronationis, ſed in die feſto S. Clementis, ſeu die 23 Novembris, cujus infortunium, alterum futuri mali prognoſticum notarunt multi, & inter alios Weſtmonaſterienſis laudatus: *Papa,* inquit, *mirabiliter ſalvatus eſt: quod infortunium alicujus futuri mali prognoſticum plurima gens notavit. Die S. Clementis, cùm Papa primò Miſſarum ſolemnia celebraſſet, poſt prandium orta lite & motu pugna inter clientes Papæ & Cardinalium, unus de fratribus ſummi Pontificis occiſus eſt. Alterum fratrem ſuum cinxit Rex Franciæ baltheo militari, & multam aliam munificentiam in civitatibus & caſtellis ſuis contulit Papæ Rex Francorum, per quod in omnibus negotiis ſuis expediendis gratiam multam promeruit.* Sed falli videtur Weſtmonaſterienſis, ſcribens Gaillardum de Gotto Pontificis fratrem occiſum eſſe in die S. Clementis, ſeu die 23 Novembris, nam Baluzius in Notis ad Vitas Paparum Avenionenſium pag. 686, obſervat extare bullam Clementis V, qua confirmat quandam donationem Eccleſiæ Burdegalenſi factam ab eodem Gaillardo, ex qua certò colligitur illum mortuum eſſe ante diem vigeſimum ejuſdem menſis Novembris. Unde Spondanus, auctore neſcio quo, ſcribit Galardum de Gotto periiſſe in die coronationis Pontificis. Tradit poſtea Weſtmonaſterienſis Eduardum Angliæ Regem dono miſiſſe Papæ omnia ſupellectilia, quibus in menſa & cubiculo miniſtratur, ex auro puriſſimo. Ceterùm licèt Ptolomæus Lucenſis dicat Clementem initio Pontificatûs deliberaſſe reſidentiam facere in Comitatu Venaiſcino, certum tamen eſt, eum ſuam curiam Avenionem, urbem tunc provinciæ Phocæenſis dominii Caroli Regis Siciliæ, non tranſtuliſſe ante annum milleſimum trecenteſimum nonum, ut infrà ex eodem Ptolomæo Lucenſi oſtendemus.

XI. *Utrum Philippum Regem Eccleſiæ reconciliaverit.*

Clementem Pontificem poſt peracta coronationis ſolemnia, ut Regi de promiſſis rebus ſatisfacere inciperet, imprimis eum pleniſſimè Eccleſiæ reconciliaſſe, data de præteritis venia, ſcribit Spondanus; & Odoricus Raynaldus ait, Joannem Villanium, & ex eo S. Antoninum idem habere, ſed ita intelligendos eſſe, ut Clemens renovaverit, vel etiam amplificaverit prædeceſſoris ſui Benedicti XI ſententiam. Verùm magna mihi ſuſpicio eſt id non petiiſſe à Clemente Papa Philippum Regem; cùm enim Benedictus XI Philippum abſentem & non petentem ab omnibus excommunicationum ſententiis, *quibus ex quacumque cauſa forſitan* tenebatur *adſtrictus*, abſolverit, ut ſuo loco vidimus, veriſimile non eſt Philippum eamdem abſolutionem à Clemente petiiſſe, quam non petierat à Benedicto XI, qui tamen eam ipſi impertiit. His adde ſex Vitæ Clementis Scriptores, qui extant apud Baluzium, de hac abſolutione ne verbum quidem habere; ex quo & ſequitur nutare fidem Villanii de prima ex ſex conditionibus à Philippo Rege petitis à Clemente, ut Pontifex crearetur.

XII. *Cardinales creat. & Columnenſes reſtituit.*

Idem dubium non occurrit de quarta conditione, quam in ipſo ſui Pontificatûs exordio adimplevit Clemens, creando in Adventu Domini decem Cardinales, omnes, uno excepto, qui Anglus erat, natione Gallos; ac præterea Jacobum & Petrum Columnenſes Cardinales à Bonifacio VIII depoſitos, dignitati reſtituit, ſeu potius de novo creavit, qua de re hæc habet Bernardus Guidonis in laudata ejus Vita: *Pontificatûs ſui anno primo in Adventu Domini ſubſequenti, XVIII Kalendas Januarii* (ſeu die 15 Decembris, qui concurrebat cum feria quarta Quatuor Temporum) *in Lugduno fecit decem novos Cardinales; inter quos fuerunt Petrus de Capello Toloſanus Epiſcopus, poſtmodum Præneſtinus; Berengarius Fredols Biterrenſis Epiſcopus, poſtmodum Tuſculanus; Arnaldus de Cantalupo electus Burdegalenſis; frater Thomas Anglicus Magiſter in Theologia tituli S. Sabinæ; frater Nicolaus Confeſſor Regis Franciæ tituli S. Euſebii, ambo de ordine Prædicatorum Presbyteri Cardinales; Stephanus Archidiaconus Brugenſis, Cancellarius Regis Franciæ; Guillelmus Arrufati, Arnaldus de Pelagrua, Raymundus Del Got, ſeu De Gotho nepos Papæ; Petrus Arnaldi Bearnenſis Abbas ſanctæ Crucis Burdegalenſis, cui non fuerunt anni attributi in Cardinalatu, ſed obiit infra annum. Item duos veteres renovando, quos olim Bonifacius Papa VIII depoſuerat, ipſe repoſuit in Cardinalatu, Jacobum & Petrum de Columna, patruum ſcilicet & nepotem.* Ex Epiſtolis autem Clementis habemus, Jacobum Columnam poſtea creatum ab eodem Pontifice Archipresbyterum Eccleſiæ S. Mariæ Majoris; Petrum verò nepotem, Eccleſiæ Lateranenſis pariter Archipresbyterum. Reliqua verò quæ promiſerat, ut præſtiterit, ſtatim videbitur. Porrò Thomas Anglicus erat Confeſſor Regis Angliæ Eduardi, & Nicolaus Fatinula patriâ Rotomagenſis Philippo Francorum Regi à conſiliis & confeſſionibus, quem volunt primum extitiſſe ex Aulæ Regiæ miniſtris, qui Cardin. dignitate fuerit honeſtatus.

Se-

SÆC. XIV. CLEMENS V.

XIII. *Revocat Constitutiones Bonifacii VIII contra Regem Franciæ.*

Sequenti anno millesimo trecentesimo sexto Clemens Pontifex Lugduni adhuc existens, pergensque satisfacere promissis Philippo Regi factis, ipsis Kalendis Februarii duas constitutiones Bonifacii VIII revocavit, cum omnibus quæ essent ex iis consecuta; quarum prior inserta erat libro sexto Decretalium, quæ incipit, *Clericis laicos*; & aliam quæ incipit, *Unam sanctam*, de quibus superiùs in ejus Pontificatu, num. XXVII & LXIII dictum est. Verùm priorem non speciatim contra regnum Franciæ, sed generatim contra omnes Principes Clerum vexantes promulgatam fuisse, ibibem vidimus, & ab ipsomet Bonifacio, quà Franciam tangeret, benignè interpretatam. Quam nihilominus omninò revocatam voluit Clemens unà cum omnibus quæ ex ea secuta essent, ac pro infectis haberi: statuens tamen circa illa inviolabiliter observari, quæ super iis in Lateranensi, aliisque generalibus Conciliis salubriter provisa fuissent. *Eodem anno in Kalendis Februarii*, inquit Bernardus Guidonis laudatus, annum incipiens vel à die XXV Martii, vel à Paschate, *Clemens Papa revocavit duas constitutiones Bonifacii quondam Papæ, unam quam direxerat Regi Franciæ, in qua scribebat eidem ipsum Regem esse subjectum Romanæ Ecclesiæ in spiritualibus & temporalibus; aliam verò quæ in sexto libro Decretalium est inserta, quæ incipit*, Clericis laicos. Revocavit etiam omnia, quæ ex ipsis fuerant consecuta.

XIV. *Aliam edit pro Rege, Regno, & Ecclesia Gallicana.*

Quod spectat famosam illam constitutionem, *Unam sanctam*, quia Bonifacius eam edidisse videbatur expressiùs in Regem & regnum Francorum, licèt Auctores ferè omnes, qui de iis scripsêre, tradant non solùm regnum Francorum subjectum esse in temporalibus Apostolicæ Sedi Bonifacium contendisse, verùm omnia prorsus regna Christiana; voluit penitus Clemens Pontifex constitutione sua declarare, nullum per prædictam Bonifacianam præjudicium Regi aut Francis generari. Extat hæc Clementis constitutio inter Extravag. comm. cap. *Meruit* de privil. & Tomo XI Concil. Labbei pag. 1499. Talis autem est: *Meruit charissimi filii nostri Philippi Regis Francorum illustris sinceræ affectionis ad nos & Ecclesiam Romanam integritas, & progenitorum suorum præclara merita meruerunt; meruit insuper regnicolarum puritas ac devotionis sinceritas, ut tam Regem, quàm regnum favore benevolo prosequamur. Hinc est quòd nos Regi & regno per definitionem & declarationem bonæ memoriæ Bonifacii Papæ VIII prædecessoris nostri, quæ incipit*: Unam sanctam, *nullum volumus vel intendimus præjudicium generari; nec quòd per illam Rex, regnum & regnicolæ prælibati amplius Ecclesiæ sint subjecti Romanæ, quàm antea existebant: sed omnia intelligantur in eodem esse statu, quo erant ante definitionem præfatam, tam quantùm ad Ecclesiam* (Gallicanam) *quàm etiam ad Regem, regnum & regnicolas superius nominatos. Datum Lugduni Kalendis Februarii, Pontificatûs nostri anno primo.* De constitutione illa Bonifacii, *Unam sanctam*, vide dicta in ejus Pontificatu num. 63, ubi & ostendimus quo sensu intellexerit Bonifacius regnum Franciæ Apostolicæ Sedi subjectum esse.

XV. *Decimas eidem Regi, aliisque Principibus concedit.*

Non solùm has constitutiones in favorem Philippi Regis revocavit Clemens Pontifex, sed & eidem Regi concessit, ut testantur Villanius lib. 8 cap. 81 & alii, decimas regni sui in quinquennium occasione immensorum sumptuum in bellum Flandrense effusorum. Qua etiam ratione literis datis Lugduni X Kalendas Januarii anni millesimi trecentesimi quinti, eidem remisit & condonavit omnia quæcumque bona ab Ecclesiis, & Prælatis, aliisque Ecclesiasticis pro regni sui defensione, ab eodem ejusque jussu exacta, capta, vel etiam extorta fuissent. Sicuti & in biennium decimas Regi Angliæ concessisse ad opus Terræ Sanctæ, Westmonasteriensis tradit. Idque ipsum deinceps ceteris pariter per Orbem Principibus Christianis, cùm ad idem opus, tum ad bella Maurica & Turcica, inque alios Ecclesiæ hostes, indulsisse, testes sunt Epistolæ ad eos scriptæ, quæ ipsius Registro singulis ferè annis continentur, ut inquit Spondanus ad annum 1306 num. 1.

XVI. *Res Graecanicas curat.*

Eduardum Angliæ Regem dono misisse Clementi Pontifici omnia supellectilia, quibus in mensa & cubiculo ministratur, ex auro purissimo, jam diximus ex Westmonasteriensi in Historia ad annum 1305; qui idem Auctor addit, Pontificem evexisse Antonium de Bek Anglum Episcopum Dunelmensem, nobili prosapia natum, in Patriarcham Jerosolymitanum. Rebus enim Syriacis intendens Pontifex, dictum Antonium profectionem eò maturare, & ad Reges Romanorum, Hungariæ, Cypri & Armeniæ divertere jussit, ut auxilia ab iis imploraret, scriptis ea de re ad eosdem literis quatro Kalendas Martii anni 1306, quarum meminit Spondanus ad eundem annum num. 3. Raynaldus verò num. 14 meminit aliarum ejusdem Pontificis literarum, quibus Antonii eximium zelum Pontifex commendavit, ac tum ipsius sociorumque bona, dum in Oriente ageret, in clientelam Apostolicam adscivit, ornavit eum etiam pluribus prærogativis, ut extra provinciam pallio uteretur. Cùmque Dunelmensis Episcopatûs causâ Eboracensi Archiepiscopo subjectus esset, ne ab illo jura petere teneretur, sanxit. Cùm autem perspectum haberet Clemens, expeditionem

Sy-

Syriacam valde promoveri posse, si Carolus Valesius Regis Francorum frater, jure hæreditario per Catharinam conjugem, filiam unicam Philippi nuncupati Imperatoris Constantinopolitani, neptemque illius Balduini, qui Constantinopolim amiserat, ad se pertinens Imperium Constantinopolitanum recuperaret; illum non tantùm ad id hortatus est literis Lugduni Kalendis Februarii scriptis, verùm etiam consiliis & opibus juvit. Blondus tamen eas literas ad Carolum II Siciliæ Regem scriptas tradit. Venetos etiam mari potentes ad auxilia illi ferenda excitavit, qui fœdus inter se percusserunt adversus Andronicum Græcorum Imperatorem.

XVII. *Robertum Archiep. Cantuar. vexat, & quare.*

Eodem anno millesimo trecentesimo sexto Clemens Papa de Lugduno recedens post Pascha rediit Burdegalam, & transiens per Bituricum & Lemovicas, ibi fuit die vigesima tertia Aprilis in festo Sancti Georgii; feditque Burdegalæ cum sua curia toto illo anno, ut scribit Bernardus Guidonis in quarta ejus Vita, ubi incipit annum ab Incarnatione, seu ab Annunciatione B. Virginis die 25 Martii. Clementem Burdegalæ existentem adiit Robertus Canruariensis Archiepiscopus ab eo citatus, defensionem suam probaturus; accusatus enim fuerat ab Eduardo Rege, quasi turbas in ipsum concitasset tempore expeditionis, quam in Flandriam susceperat; ac Clericos Regi inservientes beneficiis suis spoliasset. Querimoniarum hæc fuit occasio. Cùm Rex anno 1296 durissimum populo ac Clero indixisset tributum; populo imperatum facere assentiente, respondente verò Clero id sibi per Bonifacii Papæ præscriptum non licere; Rex iracundia permotus bona Ecclesiasticorum passim publicari, vænireque jussit. Quo factum est, ut plerique injustam vexationem facta solutione redemerint; Roberto tamen Archiepiscopo forti animo injurias atroces, bonorumque amissionem, pro jurium Ecclesiæ defensione sustinere eligente. Fuit nihilominus hoc eodem anno 1306 à Clemente Papa interim officii sui administratione suspensus. Rem narrant Westmonasteriensis, Walsinghamus & Harpsfeldius. Extant verò in codice Vaticano de rebus Anglicis multa alia capita gravaminum, quibus Ecclesia & Ecclesiastici ab Eduardo Rege & ejus ministris vexabantur. Quare Eduardo Rege anno 1307 demortuo, idem Robertus paulò post ab ejus filio & successore Eduardo, cognomento *de Carnervan*, revocatus est, atque honori restitutus; nullo alio judicio de ejus accusatione à Pontifice lato. Nec tamen cessavit unquam Robertus jura Ecclesiæ ac regni etiam contra ipsummet Regem, qui eum ab exilio revocavit, infracto animo propugnare; quousque tandem anno millesimo trecentesimo duodecimo in pace requievit, laudatus à suis quòd toto suo tempore nobiliter rexisset Ecclesiam Anglicanam, ut scribit Spondanus num. 5.

XVIII. *Pictavis longam moram trahit, & quare.*

Anno 1307. Clementem Pontificem Burdegalâ cum Cardinalibus Pictavim perrexisse, asserunt ferè omnes Vitæ ejus Scriptores, qui & addunt, eum ea in civitate uno & amplius anno moratum esse. Joannes Canonicus S. Victoris Parisiensis primæ Vitæ Auctor, ait: *Tunc Papa & Cardinales venerunt Pictavim, ubi longiorem moram, ut dicitur, quàm voluissent, fecerunt; Rege Francorum & ejus complicibus & ministris illic eos quasi detinentibus violenter.* Sed Philippum Regem Papæ & Cardinalibus vim fecisse, falsum esse ostenditur ex Ptolomæo Lucensi Auctore secundæ Vitæ, qui rationem hujus longioris moræ disertè asserit fuisse infirmitatem Pontificis: *Eodem anno*, inquit, sc. 1307, *Curia vadit Pictavum pro tractanda concordia, & consummanda inter Regem Franciæ & Regem Angliæ. Quæ quidem Curia ratione infirmitatis Papæ per unum annum quasi sopita stetit*; & revera Auctor primæ Vitæ id acceperat tantùm ex falsis rumoribus, ut indicat illis verbis, *ut dicitur*. Continuator Nangii, qui extat Tomo XI Spicilegii Dacheriani, annum more Gallicano à Paschate incipiens, ad annum 1306 ait: *Mense Martio, vel circa, Papa Clemens & Cardinales Pictavim iverunt, & illic circumcirca circiter per menses sexdecim resederunt.* Dies prima Aprilis destinata fuerat pro initio Colloquii; sed quia Pontifex immediatè post Pascha minurionem sanguinis celebrare debebat ex consilio medicorum, diem distulit usque ad sextum vel septimum Aprilis, ut constat ex ejus ad Philippum Regem Epistola Tomo 2. Vitarum Paparum Avenionensium Baluzii, col. 96, data Banniæ Xantonensis diœcesis XVI Kal. Aprilis. Ad annum postea 1308 idem Nangii continuator scribit: *Æstatis fervore transacto, Papa & Cardinales omnes soluta ad tempus Curia ab urbe Pictavis, ubi diu steterant, recesserunt.* Bernardus Guidonis in tertia Vita Clementis apud Baluzium signantiùs tempus exprimit ejus recessûs: *Anno autem Domini 1308, inquit, circa finem mensis Augusti Clemens Papa cum Curia sua recessit de Pictavis.*

XIX. *Episcopos ordinari jubet, qui Archiepiscopum Cambaliensem pro Tartaris consecrarent.*

Clemens Papa Pictavis existens magno exhilaratus est gaudio, cùm certior factus est de progressibus, qui fiebant à Joanne de Montecorvino in Æthiopia, Persia, India & Tartaria; multa enim millia Gentilium in iis regionibus baptizaverat. Pius hic Minorita cum quibusdam fociis à Nicolao IV missus anno 1289, ut ibidem diximus, ad fidem Christi annunciandam, an-

anno 1291 intravit in Indiam, ut ipsemet narrat in Epistola, quam refert Waddingus ad annum 1305 num. 10, datâ die octava Januarii ejusdem anni. Inde pervenit in regnum Tartarorum, eorumque Imperatori, qui dicitur magnus Cham, Pontificis Nicolai reddidit literas, quibus eum ad fidem Christi invitavit. Sed licet eum ad fidem adducere non potuerit, ab eo tamen obtinuit, ut multa beneficia Christianis præstaret. Postea dictus Joannes Minorita Regem quemdam regionis illius *de secta Nestorianorum Christianorum, qui erat de genere illustri magni Regis, qui dictus fuit Presbyter Joannes de India*, ad Catholicæ fidei veritatem convertit, ut ipsemet pluribus refert in eadem Epistola. Anno postea 1306 unus ex sociis Joannis de Montecorvino ab eodem missus est ad Curiam Romanam, quæ tunc in Vasconia morabatur, qui advocatus in consistorium, ista Dei admiranda opera sic mirabiliter incepta, & continuata per fratrem Joannem de Montecorvino ac alios fratres recitavit; rogans Papam & Cardinales, ut operam darent, quatenus hoc opus Dei augeretur & perficeretur. Continuò Clemens Pontifex Gonsalvo Minorum Generali Ministro mandavit, ut septem fratres Minores, ornatos virtutibus, auctoritate sua Episcopos ordinari & consecrari faceret, illosque in Tartariam transmitteret; ut fratrem Joannem de Montecorvino in Archiepiscopum Cambaliensem, & Legatum totius Orientis ordinarent & consecrarent, & ipsi septem Episcopi sicut suffraganei illi astarent, in præcipuis civitatibus juxta Cambaliech constituti Episcopi. Electi ergo fuerunt anno 1307 à Generali Ministro septem fratres in Episcopos; & cum privilegiis Domini Papæ in Tartariam interiorem, & in Indiæ regiones ab eo missi sunt. Per eosdem scripsit Pontifex ad Magnum Chaamum, gratiis actis de benevolentia ejus in prædicatores Christianæ religionis, & hortatus est ad fidem amplectendam, ut pluribus refert B. Odoricus Foro-Juliensis Ordinis Minorum Professor, qui & ipse eas regiones peragravit, in Chronicis, quæ ab Orbe condito usque ad finem Pontificatûs Joannis XXII concinnavit. Porrò Cambaliensis urbs erat Regia magni Chaami Tartarorum in regno Cathai. Ceterùm laborasse adhuc pluribus annis Joannem de Montecorvino apud Tartaros cum grandi proventu, legere est apud Waddingum ad annos 1326 & 1338.

XX. *Eludit petitionem Regis Franc. contra memoriam Bonifacii VIII PP.* Ad Clementem Pontificem Pictavis existentem anno 1307 accessisse Philippum Francorum Regem atque supplicasse, ut sextam petitionem, quam promiserat, usque ad illam horam nondum expressam, adimpleret, scribit Joannes Villanius lib. 8 cap. 91, cujus narrationem Historiæ suæ part. 3 tit. 21 cap. 1 §. 2 latinitate donatam S. Antoninus inseruit: *Et hoc erat*, inquit, *ut memoriam Bonifacii VIII deleret de Catalogo Pontificum, ac combureret corpus ejus & ossa, asserens se posse probare contra illum per Clericos suos, ipsum fuisse hæresi infectum, & pluribus aliis sceleribus irretitum. Ad quam petitionem turbatus est Papa cum Cardinalibus; considerabat* enim, subdit Antoninus post pauca, *quia hoc agere esset injustum, & impium dedecus Ecclesiæ redundans: cùm Papa Bonifacius in nullo de hæresi argui valeret, sed potius ex lib. 6, quem edidit Decretalium, ostendebatur sinceritas fidei ejus*. Ne tamen Regis animum ab se alienaret Clemens, consilio Nicolai Cardinalis Pratensis, seu Episcopi Ostiensis, quo maximè utebatur, Regi significavit, Bonifacium damnari non posse, quin eâdem operâ Cardinales abdicarentur, ab eodem promoti, qui iidem erant, à quibus ipse Clemens in Pontificem electus fuisset: Damnari quoque Summum Pontificem non posse, nisi in Oecumenica Synodo legitimè accusatum convictumque: seque eam indicturum, ut causâ cognitâ, tantò majori Bonifacii ignominiâ, Regisque gloriâ ejus memoria damnaretur. Quo responso utcumque Regi satisfactum est. Rem sic gestam narrat S. Antoninus laudatus ex Villanio, quam & indicat Ptolomæus Lucensis Auctor secundæ Vitæ Clementis apud Baluzium, cùm scribit, petitiones quasdam per Regem Franciæ Pontifici fuisse porrectas apud Pictavium anno 1307, *quas Cardinales judicaverunt non exaudiendas. De quibus in Curia orta est non modica discordia, quia petitiones transcendebant regalem statum. Unde facta est commissio sex Cardinalibus, & nihil usque modò est obtentum*, inquit Ptolomæus Lucensis. Ceterùm omnes alii Vitæ Clementis Scriptores de hac petitione silent; & non desunt alii Auctores, qui sextam petitionem à Philippo Rege reservatam, suo tempore proponendam, velint fuisse extinctionem Templariorum; alii verò reductionem Imperii à Germanis in Francos. De Templariorum extinctione agemus commodiùs in Concilio Generali Viennensi; mox verò de electione Henrici VII in Regem Romanorum: sed antea observandum est Pontificem, ut Philippi Regis animum aliquatenus mitigaret, eum iterum de commissis in Bonifacium Papam amplissima venia donasse, ut constat ex bulla, quam ea de re refert Raynaldus *data Pictavii Kalendis Junii, Pontificatus anno II* seu anno 1307, qua & Gulielmum de Nogareto, & Reginaldum Supinum equites, qui Bonifacium ceperant, venia pariter donat, modò crimen susceptis ritè pœnis à tribus Cardinalibus ibidem nomi-

natis imponendis, expiarent.

XXI. *Gesta ante suam coronationem valere decernit.*

Eodem anno millesimo trecentesimo septimo cùm accepisset Pontifex, quosdam disputare præsumere de quibus eis non expedit, & asserere non vereri, Romanum Pontificem ante suæ benedictionis & coronationis solennia se intromittere non debere de provisionibus, reservationibus, dispensationibus & aliis gratiis faciendis, nec se in literis Episcopum simpliciter, sed Electum Episcopum scribere, neque etiam uti bulla, in qua nomen exprimitur ipsius; excommunicationis sententiam promulgavit in omnes, qui negarent literas ab eo tali super gratiis, quam negotiis quibuscumque confectas ante suam benedictionem, nullius esse roboris, auctoritate Apostolica declarans, ipsas exiitere validas, plenamque habere roboris firmitatem. Diploma hac de re ab eo datum *apud Pessacum Burdegalensis diœcesis IV Kalend. Martii anno secundo* Pontificatus, extat apud Raynaldum anno 1307 num. 27, estque ultima Constitutio Clementis V inter Extravagantes communes, qua clauditur Liber sextus Decretalium. Idem antea statuerat Innocentius III, ut ejus Pontificatus initio diximus.

XXII. *Henricum VII in Regem Rom. eligi procurat.*

Anno millesimo trecentesimo octavo Albertus Imperator, seu Romanorum Rex, Bohemiam invadere, & pagos Helveticos rebelles persequi deliberans, Kalendis Maji, post transmissum navigio Rhenum, dum per fata meridie in propria sua terra apud Rinsfeldam equitaret, gladio occisus est à proprio nepote Joanne Sueviæ Duce, filio Rudolphi olim fratris sui, ut plerique Auctores hujus temporis scribunt. Alberto mortuo, Philippus Francorum Rex, si fides sit penes Villanium laudatum cap. 101, & S. Antoninum §. 5 de Imperio in Gallias postliminio reducendo solicitus, cujus ipsum Carolo Valesio ipsius fratri Bonifacius fecerat, Clementem ad id peragendum urgere deliberavit. Qua de re secretò monitus Pontifex, simulque timens, si id fieret, Ecclesiam graviori servitutis jugo pressum iri, arte & diligentia Nicolai Cardinalis Pratensis, jam à Rege alienati ob memoriam Bonifacii Papæ ab eo impetitam, cum Electoribus clam egit, ut priusquam Philippus de his cum Pontifice tractare posset, successorem Alberto nominarent Henricum Ducem Lucemburgensem: quod. ipsi celerrimè *intra octiduum* executi sunt. Quare Philippus Franciæ Rex *videns se frustratum spe sua, indignatus est, & nunquam postea fuit amicus Papæ.* Hanc Villanii narrationem suspectam habet Henricus Spondanus, quòd dicat electionem Henrici factam esse intra octiduum, cum omnes Auctores electionem factam ponant vel mense Augusto, nonnulli in festo omnium Sanctorum, alii denique octavo, vel septimo, vel etiam quinto Kalendas Decembris, sex aut septem mensibus post Alberti mortem. Sed in hoc fallitur Spondanus; Villanius enim significat electionem Henrici factam esse *intra octiduum* à receptione mandatorum Pontificis, non verò a morte Alberti. Rectè tamen observat, Philippo Regi vitio aut crimini verti non posse, quòd restitutionem rei à suis decessoribus possessæ, & à Bonifacio Papa promissæ, ab ejus successore obtinere ambierit. Hic porrò Henricus Lucemburgius Aquisgrani coronatus est in die Epiphaniæ anni 1309, ut scribit Ptolomæus Lucensis in Vita Clementis, & dicendus Rex Romanorum eo nomine septimus, si nulla habeatur ratio Lantgravii, qui anno 1245 electus fuit contra Fridericum secundum.

XXIII. *Basilicam Lateran. incendio combustam in pristinum splendorem restitui curat.*

Cùm Clemens Pontifex Pictavis adhuc subsisteret, nocte, quæ precedit festum Sancti Joannis ante portam Latinam, seu nocte præcedente diem sextum mensis Maji anni 1308, magno infortunio accidit Romæ, ut Basilica Lateranensis unà cum Patriarchio & ædibus circumvicinis incendio consumpta fuerit; solâ exceptâ ædiculâ dicta *Sancta Sanctorum*, quâ asservabantur sacra capita SS. Apostolorum Petri & Pauli, ut testantur Joannes Villanius lib. 8 cap. 97, & ex eo S. Antoninus part. 3 tit. 21 cap. 1 § 4; qui in eo tamen falluntur, quòd velint illud incendium contigisse mense Junii, cùm omnes Vitæ Clementis Scriptores illud conjungant cum festo S. Joannis ante portam Latinam, sicuti & ipse Clemens Pontifex asserit in literis ea de re ad Jacobum Columnam Diaconum Cardinalem datis. Clemens enim ad tam acerbum casum vehementer indolescens, & damnum celerrimè resarcire cupiens, statim Isnardum Archiepiscopum Thebanum Romam cum magna pecunia transmisit, ut cum ejusdem Cardinalis Columnensis & aliorum Cardinalium consilio Ecclesiam Lateranensem restauraret, atque pristino splendori restitueret; licèt, ut scribit Platina, eo anno tanta caritate ac penuriâ rerum laboratum in regno sit, ut vix ad cibum & potum satis pecuniarum haberet. Literas hac de re ad Cardinalem Columnensem à Clemente datas *Pictavis III Idus Augusti anno tertio* refert Raynaldus ad annum 1308 num. 10. Friderico etiam Trinacriæ Regi scripsit Pontifex literas, datas ibidem secundo Idus Augusti, quas recitat Victorellus in Notis ad Ciaconium, pro trabibus & lignis ad hoc opus è Sicilia mittendis. Bzovius autem anno 1308 num. 12 notat, eundem Pontificem Carolo Siciliæ Regi etiam injunxisse, ut ex regni Ecclesiæ sylvis ligna & trabes in reparationem excindi, atque Romam convehi

vehi juberet. Indulgentias denique singulares concessit Pontifex porrigentibus manus adjutrices; quibus demum factum est, ut omnia in meliorem & splendidiorem statum restituta fuerint. Observatque rem notatu dignam Ptolonæus Lucensis tunc vivens, in Vita Clementis; tanto zelo hac in re processisse nobiles fœminas Romanas & viros timoratos, ut ipsas quadrigas onustas lapidibus traherent ad Ecclesiam, non permittentes ut animalia eam violarent.

XXIV. *Archiepiscopatum Moguntinum Petro cuidam medico confert.*

Clementem Papam longiorem moram Pictavis fecisse, quia ibidem graviter infirmatus est, jam superiùs ex Ptolomæo Lucensi ostendimus: narrat autem Serarius Hist. Mogunt. lib. 5, eum ab hac infirmitate sanatum arte cujusdam Petri medici expertissimi, quem Henricus Comes Lucemburgensis, postea Imperator, ad Pontificem miserat pro Archiepiscopatu Moguntino, tunc vacante, Balduino ejusdem Henrici Comitis fratri petendo. Sed cùm repulsam pro Balduino passus esset ob juvenilé ejus ætaté; sanatus Pontifex ab infirmitate, in quam interim inciditset, eidem ipsi Petro medico Archiepiscopatum contulit, dicens, cùm tam felix esset curator corporum, maximé convenire, ut & insignis constitueretur animarum curator & medicus, præserrim cùm esset Vir pius & moribus insignis, qui & postea curavit Balduinum creari Archiepiscopum Trevirensem. Id tamen Trithemius in Chronico Hirsaugiensi refert ad annum 1306.

XXV. *Curiam suam Avenionem transfert.*

Eodem anno millesimo trecentesimo octavo Curia adhuc Pictavis existente, Clemens Pontifex ante finem mensis Augusti, quo exeunte, ut superiùs diximus, ex ea urbe recessit, constituit unà cum Cardinalibus, quòd Curia transferretur Avenionem urbem domini Caroli Regis Siciliæ, ubi liberiores forent ab importunis Philippi Francorum Regis petitionibus; *& hoc promunciatum fuit ex ore Summi Pontificis*, ut inquit Ptolomæus Lucensis in ejus Vita, subdens postea: *In qua translatione sic fuit diffinitum, quòd circa octavas Epiphaniæ* (anni 1309) *omnes essent ibidem; interim autem unicuique liceret ire quò vellet. Propter quam causam Cardinales* dispersi sunt *per diversa loca*. Pontifex autem interea Burdegalam adiit; Raynaldus enim anno 1308, num. 35, & seq. refert duas ejusdem Pontificis literas datas *apud S. Æmilianum Burdegalensis diœcesis, XII Kalend. Octobris anno III*; num. verò 12 alias refert datas *apud Laureum montem Burdegalensis diœcesis IX Kal. Novemb. anno III*; tandemque num. 16 alias datas *Lectoræ II Nonas Decembris anno IV*. Qua ex ultima Epistola demonstratur, Clementem annos Pontificatûs sui exorsum esse à die suæ coronationis, quæ facta est die decima quarta Novembris anni 1305, cùm duæ priores Epistolæ mensibus Septembri, & Octobri datæ notentur anno tertio, hæc verò ultima data post diem 14 Novembris notetur anno quarto.

SÆC. XIV. CLEMENS V.

XXVI. *S. Bertrandi Convenarum Episc reliquias transfert.*

Nativitatem Domini ejusdem anni millesimi trecentesimi octavi Tolosæ celebravit Pontifex; inde ad Convenarum urbem, cujus olim Episcopus fuerat, divertit, ibique reliquias sancti Bertrandi, Convenarum olim Episcopi, cum debita reverentia & honore propriis manibus transtulit die decima sexta Januarii anni 1309. Bernardus Guidonis in ejus Vita apud Baluzium, postquam dixit Pontificem circa finem mensis Augusti anni 1308, de Pictavis recessisse, subdit: *Transivitque per Burdegalam & Agenesium & Tulosam, fuitq; Tolosæ in festo Natalis D. usque ad Epiphaniam. Recedensq; de Tolosa declinavit ad sedem sancti Bertrandi Episcopi & Confessoris diœcesis, quæ dicitur Convenarum, ubi in festo B. Marcelli Papæ, scilicet XVII Kalend. Februarii, corpus sacrum sancti Bertrandi Episcopi & Confessoris, cujus ipse fuit consors in nomine, & successor in sede, de loco, in quo prius erat, in capsam transtulit pretiosam, quam ad hoc idem Papa fecerat suis sumptibus fabricari. Magnam quoque concessit indulgentiam visitantibus ibidem sacras Confessoris reliquias annuatim.* Porrò S. Bertrandus fuit Episcopus Convenarum ab anno 1073 ad annum circiter 1123, quo juxta Dionysium Sammarthanum in Nova Gallia Christiana animam Deo reddidit 17 Kalendas Novembris.

XXVII. *Avenionem cum Curia pergit.*

Inde Clemens Pontifex Avenionem, quò jam plures Cardinales se contulerant, perrexit, ad eamque ineunte vere pervenit, ut diserté asserit Joannes Canonicus sancti Victoris Parisiensis in prima ejus Vita apud Baluzium: *In principio veris*, inquit, *venit Papa de Burdegala ubi hiemaverat, Avinionem; ibique in domo fratrum Prædicatorum pro se diligenter parata habitans, longo tempore in eadem urbe mansit; secuti sunt eum Cardinales.* Plures tamen eum præcesserant; nam Ptolomæus Lucensis in ejusdem Clementis secunda Vita scribit: *Anno Domini 1309 una pars Cardinalium, videlicet decem, pervenit Avinionem de diversis partibus. Alia pars sequebatur Papam de Pictavis in Vasconiam, sed maximè de Tolosa usque Avenionem.* Clementem Avenionem venisse ineunte vere ex eo etiam deducitur, quòd, ut mox dicetur, die Cœnæ Domini, quæ anno 1309 concurrebat cum die vigesima septima mensis Martii, ea in urbe existens Venetos excommunicaverit.

XXVIII. *Venetos ob Ferrariam occupatam anathemate percellit.*

Veneti enim anno 1308, circa principium mensis Augusti, mortuo Azone Marchione Estensi, & Francisco illius fratre, ac Frisco Azonis spurio inter se de Princi- patûs

patûs successione contendentibus, Ferrariam civitatem ad Ecclesiam Romanam pertinentem, quamvis multis beneficiis à Pontifice affecti, interceperant. Qua de causa sæpius moniti, cùm eam restituere detrectarent, ac censuras Ecclesiasticas in se à Nunciis Apostolicis ad hoc missis vibratas flocci facerent; eosdem denuò Pontifex Avenione existens in die Cœnæ Domini anni 1309, si adhuc post triginta dies, aliaque præscripta pœnitentiæ tempora, in pertinacia perseverarent, diro anathemate damnavit; civitatem, universumque eorum dominium interdicto supposuit, ac subditos à juramento fidelitatis absolvit; ipsos infames & intestabiles, omnibus privilegiis & immunitatibus privatos, & à quibuscúque officiis ac dignitatibus, etiam Ducatûs, depositos declaravit; bona eorum mobilia & immobilia, atque rationes omnes ubicumque gentium essent, occupantibus concessit. Anathematis diploma integrum extat apud Bzovium anno 1309, num. 2, diciturque datum *Avenione ipsa die Cœnæ Domini, Pontificatus anno* 4, in quo exponit Pontifex Ferrariam in fundo Ecclesiastico conditam, à primis illius fundatæ temporibus, Romanis Pontificibus obnoxiam, à Venetis *ab octo mensibus circa principium mensis Aprilis* fuisse occupatam; sed ibi legendum, *circa principium mensis Augusti*, a quo ad exeuntem Martium anni sequentis 1309; quo sententiam anathematis in eos tulit Pontifex, octo menses interjiciuntur: Anno Domini 1309, inquit Bernardus Guidonis in quarta Clementis Vita, *in Cœna Domini in Avinione Clemens Papa magnum processum fecit contra Venetos, eosque anathematizavit & privavit consortio aliarum civitatum, & personas ac res ipsorum exposuit volentibus & valentibus occupare, omnes Religiosos mandavit exire de Venetiis, & de quibuscumque locis aliis eorum ditioni subjectis, quia Veneti Ferrariam civitatem contra Ecclesiam indebitè occupabant.* Eadem ferè leguntur in sexta Clementis Vita Auctore Amalrico Augerii de Biterris.

XXIX. *Ferrariam recipit.* Sed cùm his non obstantibus Veneti ab incœpto non desisterent, ad eos debellandos Pontifex misit cum copiis Gallorum Crucesignatorum Arnaldum de Pelagrua Diaconum Cardinalem tit. S. Mariæ in Porticu, affinem suum, qui inito cum Lombardis, Bononiensibus & Florentinis fœdere, eos vigesimo octavo die Augusti insigni prælio ad Francolinum juxta Padum profligavit, cæsis quinque, vel sex hominum millibus, ac Ferrariam recuperavit, ut narrant Villanius lib. 8, capp. 103 & 115, S. Antoninus tit. 21, cap. 2, & Bernardus Guidonis, qui post laudata verba subdit: *Fuitque missus Legatus à latere Papæ Dominus Arnaldus de Pelagrua Diaconus Cardinalis in Italiam festinanter. Et subsecuta est hominum magna strages. Fuitque capta & recuperata Ferraria per Legatum in sequenti mense Augusto in festo sancti Augustini, non sine multo effuso sanguine Ferrariensium & Venetorum in prælio juxta Padum, captis & expulsis Venetis de Castro Theobaldi, quod conjungitur civitati, unde ipsam civitatem graviter expugnabant: ipsumque castrum cum burgo & turri, quæ est in capite pontis, ac pontem priùs Veneti occupaverant & tenebant. Fertur autem numerus occisorum hominum una die quinque millia, exceptis mortibus plurimorum, quæ præcesserunt, & postmodum ibidem & ultimi sunt secutæ.* Porrò Ptolomæus Lucensis in secunda Clementis Vita Arnaldum de Pelagrua Cardinalem asserit fuisse *consanguineum germanum* ejusdem Pontificis, cum tamen Villanius laudatus cap. 115, & vetus catalogus Cardinalium, qui extat Tomo 3 Libertatum Ecclesiæ Anglicanæ pag. 1155, appellent eum *nepotem Papæ*: quæ ita conciliari posse existimat Baluzius in Nota ad illum locum Bernardi Guidonis, ut hic Cardinalis dicatur nepos Papæ, quamvis revera non fuerit nepos, eo modo quo Bernardus de Garvo, qui erat filius consanguineæ germanæ Clementis, dicitur ejus nepos ab eodem Bernardo Guidonis. Sed hæc conciliatio mihi stare posse non videtur; licèt enim filius consanguineæ germanæ possit dici nepos; consanguineus tamen germanus nullo modo nepos appellari potest, ideoque vel Bernardus Guidonis, vel alii errarunt.

XXX. *Henrici Regis Rom. electionem confirmat.* Eodem anno millesimo trecentesimo nono Henricus Dux Lucemburgensis, anno superiori in Regem Romanorum electus, & Aquisgrani in die Epiphaniæ coronatus, solemnes nuncios, scilicet duos Episcopos & tres Comites, Avenionem ad Clementem Papam misit, qui peterent confirmationem electionis, & coronationem Imperii ab ipso Papa sibi dari. Pontifex ejus electionem admisit, & confirmavit mense Julio, volens ipsum nominari Regem Alemanniæ & Romanorum, & quòd posset agere quæ Regis erant; coronationem verò Imperii promisit, tempus eidem assignans, ut à festo Purificationis ad duos annos Romam pergeret, coronam ibidem Imperii recepturus. Id constat ex Ptolomæo Lucensi, & Bernardo Guidonis in secunda & quarta Vita Clementis Papæ apud Baluzium. Literas, quas hac de re scripsit Henricus ad Pontificem, edidit Raynaldus anno 1309, num. 10, ex quibus, illos nuncios fuisse numero septem, Ottonem nimirùm Basileensem, & Siffridum Curiensem, Episcopos; Amedeum Comitem Sabaudiæ; Joannem Delphinum Viennensem & Comitem Albonensem; Guidonem de Flandria; Joannem

nem Comitem de Saraponte, & Simonem de Marvilla Papæ Capellanum, Thesaurarium Metensem. Edidit ibidem Raynaldus instrumentum sacramenti per Procuratores dicti Regis præstiti, factum *anno Domini 1309, die sabbati vigesima sexta mensis Julii, Indictione septima, Pontificatus sanctissimi patris & domini nostri, Domini Clementis divina providentia Papæ V anno quarto in palatio Papali Avinion. videlicet in domo Fratrum Prædicatorum ejusdem loci*, in qua Pontifex residentiam faciebat. Tandem edidit literas Clementis ad Henricum, quibus Imperialem ei coronam promittit, datas *Avinioni VII Kal. Augusti anno IV*. Albertinus Mussatus in Vita Henrici VII lib. 1, cap. 3, postquam dixit Legatos diadema Imperiale petiisse, subdit: *Quod & facile fuit obtinuerunt Legati, literis patentibus, termino ad hoc in certam diem præfixo constitutione solemni, emologata etiam electione cum sacræ benedictionis præconio, cujus & diadematis appositioni se ipsum Romæ in sedem Pontificalem comparitnrum & effecturum despondit*.

XXXI. Robertum Caroli Claudi filium Siciliæ Regem surgit.

Cùm Carolus hujus nominis II Siciliæ Rex eodem *anno 1309, quinta die introitus mensis Maji* obiisset, ut scribit Bernardus Guidonis laudatus, haud levis de successione regni inter Robertum, tertium Caroli natu filium, & Carolum seu Carobertum Hungariæ Regem, Caroli Martelli olim etiam Hungariæ Regis filium exorta controversia; hic enim, utpote natus ex Carolo Martello Caroli II primogenito, regnum sibi jure repræsentationis deberi asserebat. Sed cùm regnum Siciliæ ad dominium Ecclesiæ pertineret, magis ex re Christianæ Reipublicæ esse judicavit Pontifex Virum ei præficere pacis & belli artibus apprimè instructum, quàm puerum, cui satis superque regnum Hungariæ sufficere deberet. Insuper Bonifacii VIII constitutio adversabatur Carulo; hic enim Pontifex anno 1297 a Carolo II Rege consultus, ad sopienda imminentia bella sanxerat, ut in Siculo sceptro succederet, qui proximo gradu Regem Siculum, eo tempore quo è vivis excederet, habita in eodem gradu ætatis ratione, attingere competitus esset, ut legere est apud Raynaldum ad eum annum, num. 53. Quare defuncto Carolo Martello, Roberti tertio genito (nam secundo natus erat S. Ludovicus Episcopus Tolosanus) causa vicit, Clementis Pontificis auctoritate, cùm id Siciliæ rebus conduceret, tum ob Roberti sapientiam ac scientiam militarem, tum ne aronus, qui vix Hungariæ regno sufficeret, alterius regni mole obrueretur: cùm maximè ea regna disjuncta essent, bellisque gravissimis sæpiùs fluctuarent. Id tradunt, hanc Clementis Papæ sententiam approbantes, Baldus in lib. 3, & l. Ut intestato c. de suis & legit. cum antiquioribus c. de jur. deliber. & Bartolus in authent. Post fratres, c. de legit. hæred. celeberrimi illius ævi Jurisconsulti. Robertus itaque filius, eorum, qui supererant, natu maximus, Carolo II patri successit, eumque Clemens Papa, accepto fidei ac clientelæ sacramento, Avenione dominica prima Augusti coronavit, ut ait Bernardus Guidonis, qui post laudata verba subdit: *Cui successit in regno & comitatu* (nempe Provinciæ) *Robertus filius ejus, qui fuit coronatus & unctus in Regem per Clementem Papam V apud Avinionem dominica prima sequentis Augusti anno Domini prætaxato*. Joannes quidem Villanius lib. 8, cap. 112 differt ejus coronationem usque ad diem octavum mensis Septembris; sed sacramentum à Roberto Rege præstitum Avenione die vigesima sexta mensis Augusti, quod extat apud Raynaldum num. 19 ostendit, ejus coronationem eum diem præcessisse.

XXXII. Bonifacium Papam accusandi potestatem facit.

Philippus Franciæ Rex anno 1308 à Clemente Papa Pictavis existente per Guillelmum de Plasiano militem petiit inter alia, ut fieret justitia de Bonifacio Papa, ab ipso alias petita, idest ut damnaretur ejus memoria tanquam hæretici, ejusque nomen è catalogo Pontificum expungeretur: ad quod respondit Pontifex, *quòd licet non crederet Bonifacium errasse, quia facta ejus in Ecclesia solemne perhibent testimonium in contrarium, justitiam tamen negare non poterat*, inquit Ptolomæus Lucensis in secunda Clementis Papæ Vita, in qua postea ad annum 1309 subdit: *Eodem anno in Septembri Papa Clemens propter justitiam Regis Franciæ & suorum in publico consistorio sic denunciavit, ut liceat prosequi contra bonæ memoriæ Dominum Bonifacium, vel etiam defendere & excusare, quem primò dictus Papa excellentissimè commendavit. Post hæc autem ad mensem hanc denunciationem in scriptis redegit, & portis Ecclesiarum mandavit affigi, assignans omnibus terminum peremptorium ad comparendum, videlicet dominicam Quadragesimæ. In hoc etiam rescripto Papa multum commendavit prædictum Dominum Bonifaciū*. Priorem hanc Pontificis declarationem factam dicit à Pontifice Bernardus Guidonis in quarta Clementis Vita, *Idibus Septembris*, & quidem rectè; eo enim die datum est à Clemente hac de re diploma, quod refert Raynaldus anno 1309 num. 4, ubi etiam adducit partem literarum ejusdem Pontificis ad Episcopum Parisiensem datarum, ut Guillelmo Plessiano aliisque accusatoribus significaret, ut die juridica post Dominicam memoratam, nempe primam Quadragesimæ anni 1310, Avenionem accederent & comparerent ad procedendum in dicto ne-

gotio. Hæ literæ datæ sunt *in prioratu de Grausello prope Malausan Vasionensis diœcesis, XV Kal. Novembris anno quarto*. In priori porrò diplomate Clemens profitetur se tales accusationes permittere, ne *sacrosancta Romana Ecclesia, quæ mater est cunctorum fidelium & magistra, quæque cunctis tribuis Catholicæ religionis normam, veramque doctrinam fidei orthodoxæ*, videatur *negligere quod in aliis debet dira censura acerbitate damnari*.

XXXIII. *Accusatores in consistorio publico audit.*

Posteriori Clementis Papæ rescripto freti Guillelmus de Plesliano & Guillelmus de Nogareto Avenionem perrexerunt, sed rejecti sunt tanquam personæ inhabiles ad accusandum summum Pontificem, ut scribit Ptolomæus Lucensis laudatus ad annum 1310. Sed Amalricus Augerii de Biterr. in sexta Clementis Papæ Vita apud Baluzium eam in rem hæc scribit: *Clemens primò apud Avenionem in consistorio publico ad requisitionem Regis Franciæ pronunciavit, & licentiam dedit generaliter omnibus quibuscumque accusandi Bonifacium Papam VIII prædecessorem suum de crimine hæresis, de quo ipse erat diffamatus. Coram quo dominus Guillelmus de Nogareto, qui eum ceperat, multa super hoc crimina in consistorio publico contra ipsum Bonifacium proposuit & objecit. Et ex adverso quidam Cardinalis, qui erat de genere dicti Bonifacii Papæ, ipsum super ipsis criminibus objectis multipliciter excusavit, & Regem Franciæ & dictum Guillelmum de Nogareto & Sciarram de Columna cum multis aliis super captione dicti Bonifacii & thesauri sui deprædatione terribiliter accusavit. Pro quibus de magno scandalo quotidie dubitabatur. Nam dictus Guillelmus de Nogareto cum magna societate armata ex una parte, & dictus Cardinalis eodem modo ex altera in consistorium Papæ pro celebrandis suis dictis conveniebant*. Ea autem quæstio per totum ferè annum 1310 duravit, ut ait Ptolomæus Lucensis laudatus.

XXXIV. *Totius negotii determinatio à Philippo Rege Clementi Papæ remittitur.*

Clemens Pontifex in his æstuans, cùm ex una parte difficile existimaretur rem denegare Philippo Regi, quæ juri & æquo consona videbatur, ut scilicet convocaretur Concilium generale ad examinandas & dijudicandas accusationes adversus Bonifacium propositas, quod olim annuisse Pontificem superius vidimus; & ex altera opprobriosum foret Sedi Apostolicæ, & memoriæ Bonifacii injuriosum, de ejus fide, quæ per impactionem hæresis impetebatur, dubitare, atque in Concilio Generali causam ejus ventilari: tandem mediam quamdam viam prudenter sectatus, petit a Rege, ut pro pace & honore Ecclesiæ desisteret ab ejusmodi postulatione, totumque negotium dimitteret ordinationi ipsius Clementis Pontificis, & Ecclesiæ, quæ ex officio dispositura de illo esset, prout religioni, fideique ac paci Ecclesiæ, & utilitati publicæ videret expedire. Cui petitioni Rex annuens, ex Fonte-bliaudi dedit ad eundem Pontificem literas mense Februario anni 1311, quibus, prædictis breviter narratis, totius negotii determinationem officio Sanctitatis suæ plenariè reliquit, secundùm ipsius arbitrium & Cardinalium consilium, in futuro Concilio, vel alias dirimendam: promittens se eorum ordinationi aut judicio, quantum ad sopiendam querelam institutam, seu imposterum instituendam de hæresi contra Bonifacium pertineret, perpetuò acquieturum. Eas quidem Regis ad Pontificem literas scriptas ait Spondanus mense Februario anni 1310; sed ex eo, ut puto, deceptus est, quòd non meminerit, mense Februario anni 1311 adhuc in cursu fuisse in Galliis annum 1310, ubi annus à Paschate initium ducebat; quod eò securiùs dicendum, quòd verisimile non est, Pontificem distulisse ad ipsum rescribere usque ad finem Aprilis anni 1311, si literas Regis recepisset mense Februario anni 1310; quod tamen ita factum asserit Spondanus ibidem.

XXXV. *Clemens PP. Regi absolutionem tribuit omnium contra Bonifacium PP. gestorum.*

Immediatè enim post hæc num. 3 observat, Clementem Papam Avenione ad Philippum Regem rescribentem *quinto Kalendas Maji anno Pontificatûs sexto*, ideoque exeunte Aprili anni 1311, detersisse ab eo omnem maculam ac notam, qua ob gestas cum Bonifacio simultates inustus fuisset: quibus de rebus amplissimum edidit diploma, cujus exordium à præclaris Francorum Regni & Regum encomiis auspicatus est, posteaque ait, Regem de hæresi & criminibus Bonifacii à magnæ auctoritatis viris persuasum, in eum zelo fidei agere cœpisse; ac quæ per Nogaretum & socios in Bonifacii captura gesta fuêre, eorum nihil Regem præcepisse, nihil scivisse; denique ad ipsius Clementis instantiam, totius negotii decisionem ipsius & Ecclesiæ dispositioni commisisse. Quocirca se Regi & suis adversùs futura pericula sic planè prospicere in animo habentem, ut inclytæ domus & regni Franciæ fama celebris, suique nominis claritas ubique divulgata per Orbem, nullis obloquentium morsibus, vel ullorum caninis latratibus, qui vel ex ignorantia veritatis, aut propriæ malignitatis astutia, vel invidiæ stimulis concitati malum in bono præsumunt & prædicant, imposterum pateret; sed in sui splendore luminis semper illibata persisteret, ac charitatis, unitatis & pacis fœdera, quæ inter Ecclesiam Romanam & Reges ac regnum Franciæ viguerunt & vigent, in sui roboris firmitate observarentur: omnes sententias latas ab homine, vel à jure, constitutiones & declarationes, in quantum.

præ-

SAEC. XIV. CLEMENS V.

præjudicarent, vel præjudicare possent honori, statui, juribus & libertatibus dictorum Regis, & Regni, regnicolis, denunciatoribus, fautoribus, adhærentibus in causa Bonifacii: nec non privilegiorum revocationes & suspensiones, ac quoslibet processus excommunicationum, interdictorum, privationum, depositionum, & alios quoscumque juris vel facti, verbo vel literis, in scriptis vel sine scriptis, directè vel indirectè, principaliter vel incidenter, implicitè vel explicitè, publicè vel occultè contra dictum Regem, liberos & fratres ipsius & regnum Franciæ, statum, jura, & libertates ejusdem; itemque contra denunciatores, objectores, Prælatos, Barones & alios habitatores regni, causâ vel occasione rerum contra Bonifacium quomodocumque & ubicumque, etiamque apud Anagniam gestarum; atque item contra adjutores vel adhærentes, vivos vel mortuos, factos & habitos à festo Sanctorum omnium anno nativitatis Dominicæ millesimo trecentesimo citra, ad cautelam revocare, abrogare, & nullos ac irritos declarare: omnem notam sive maculam ex præmissis quibuscumque, culpam aut infamiam juris vel facti, quæ possent inde in quemcumque vel quomodocumque imputari, abolere atque auferre: & tam Regem, quàm alios quoscumque in omnibus & per omnia in eum statum reponere ac plenè restituere, in quo erant ante suprà dicta.

XXXVI. *Acta omnia aboleri jubet.*

Denique ut omnium memoria penitus aboleretur, sententias omnes, constitutiones, declarationes, revocationes, suspensiones, excommunicationes, processus, aliasque quaslibet scripturas publicas vel privatas super præmissis factas, de libris, tabulis & regestis Ecclesiæ Romanæ omninò tolli & expungi jussit eodem diplomate: inhibens ne quis cujuscumque dignitatis aut præeminentiæ, originalia vel transcripta retinere, occultare, aut aliis communicare auderet; sed intra quatuor menses omnia eradere & consumere tenerentur, alioquin excommunicationis sententiam incursuri: ante autem hæc omnia libellos criminationum contra Bonifacii memoriam conscriptos flammis addixerat. Clementis diploma refert Raynaldus anno 1311 num. 26, & seqq. sed in pluribus mutilatum, præsertim in iis quæ Regum & regni Francorum praeconia spectant. Ibidem verò dicitur *datum Avin. V Kal. Maji, Pontificatûs nostri anno VI.* Rectè itaque Bernardus Guidonis in sæpiùs laudata Clementis Vita scribit: *Anno Domini 1311 quarta die exitûs mensis Aprilis, scilicet V Kalendas Maji, in Avinione per Clementem Papam fuit in consistorio publicè excusatus Philippus Rex Franciæ de his, quæ egerat contra memoriam Bonifacii quondam Papæ; & pronunciatum ad excusationem Regis, quòd ea egerat bonâ intentione & bono animo atque zelo, præsentibus ibidem nunciis Regis; & hæc fuerunt consequenter bullæ Papalis testimonio confirmata, fuitque ibidem Clementi Papæ commissum totum negotium, totusque processus habitus Bonifacii memorati ab utraque parte: scilicet accusante & defendente, & renunciatum atque conclusum per viam pacis tractatæ. Papa verò suscepit super se negotium examinandum & finaliter terminandum.* Ex quibus patet deceptos esse Amalricum Augerium in Chronico, & Continuatorem Guillelmi de Nangis, qui, ex Spondano, hæc referunt ad annum 1310. Idem tamen Amalricus Augerius in sexta Clementis Papæ Vita apud Baluzium ea refert ad annum 1311, sicuti & Ptolomæus Lucensis in secunda ejusdem Pontificis Vita, in qua ad eum annum scribit: *Eodem anno circa mensem Aprilis ambasiatores Regis Franciæ concordiam tractant cum Bonifacianis. Unde & illi cedunt accusationi, & isti defensioni. Insuper & Rex excusatur à captione Domini Bonifacii prædictis multis rationibus & causis.*

XXXVII. *Nogaretum absolvit certis conditionibus.*

Cùm verò à supradictis declarationibus & gratiis exceptos voluisset Pontifex tam Guillelmum de Nogareto, Sciarram de Columna & alios nobiles, quàm Anagninos cives, qui invasioni dicti Bonifacii & rapinæ thesauri Ecclesiæ interfuisse dicerentur, de iis alia ratione condignè constituturus; alio decreto eadem die dato, quod extat apud Raynaldum num. 50, quod dictum Nogaretum spectat, declaravit: etsi is assereret, de his quæ in personam Bonifacii & invasionem domus ejus ac rapinam thesauri facta fuissent, se pluribus rationibus, quas se probaturum offerebat, non teneri, ac propterea excommunicationis sententiis contra eum ratione præmissorum à Benedicto XI pronunciatis non ligari: quia tamen cum instantia humiliter & devotè impertiri sibi absolutionis beneficium ad cautelam peteret, se volentem *saluti animæ suæ providere, nec non & considerationi ipsius Regis, pro ipso in hac parte cum instantia supplicantis ipsum ab omnibus sententiis supradictis* absolvere *ad cautelam*, injunctâ ei pœnitentia, *videlicet quòd in proximo passagio generali transfretaret personaliter cum equis & armis in subsidium Terræ Sanctæ, ibidem inter dictæ Terræ subsidium perpetuò* motaturus, nisi per Sedem Apostolicam fuerit dispensatus. Voluit insuper Pontifex peregrinationes faceret infrascriptas: *Videlicet, quòd visitet B. Mariæ de Valle viridi, de Rupe amatoria, Aniciensis de Bolonia super mare, Carnotensis S. Ægidii, & de Monte majori Ecclesias; ac limina B. Jacobi Compostellani*, iisdem ab hærede ejus adimplendis, si priùs con-

tin-

tingeret eum mori. Datum est diploma *Avinione V Kal. Maji anno sexto*. Ex quibus patet tres laudatos Vitæ Clementis Scriptores rectè hæc retulisse anno 1311. *Guillelmus de Nogareto*, subdit Ptolomæus Lucensis, *absolvitur cum pœnitentia dura, quia adjudicatur passagio ultramarino & omnibus peregrinationibus, quas consueverunt facere Christiani. Tunc Ambasiatores Regis offerunt cameræ Domini Papæ centum millia florenorum, quasi pro quadam recompensatione laborum circa dictam causam*. Quibus ex verbis Ptolomæi Lucensis eo tempore viventis, deducitur, tunc finem accepisse odiosam illam quæstionem, quæ multo tempore universum mundum suspensum tenuit; & revera Spondanus id collegerat anno 1310 num. 4 ex superioribus, licèt prædictum Ptolomæi Lucensis locum non legisset. Deceptus est tamen in eo quòd hanc in rem citat Jo nnem Villanium & S. Antoninum, quasi dicant, tunc Bonifacium à Clemente declaratum fuisse verum Pontificem & verè Catholicum; hi enim duo Auctores id factum referunt in Concilio Viennensi, in quo tamen nulla mentio est habita de causa Bonifacii, quæ jam Avenione ante Concilium finita erat.

XXXVIII. *Bonifacii VIII causam sibi & Sedi Apostolicæ reservat.*

Licèt porrò tam accusatores, quàm defensores memoriæ Bonifacii cœptis destitissent, remque contulissent in Apostolicæ Sedis arbitrium; Clemens tamen, ut nihil penitus indiscussum remaneret eorum, quæ contra fidem essent, Epistolâ 36 lib. 6, fidelibus omnibus denunciavit, ita se admisisse illos, ideft accusatores & defensores, à persequenda lite discedere, ut tamen omnium, qui aliquid adversùs Bonifacium, vel pro eo defendendo vellent afferre, dicta benignè ab Apostolica Sede exciperentur. *Quia*, inquit Clemens in ea Epistola, eodem die, scilicet V Kalendas Maji Avenione data, apud Raynaldum anno 1311 num. 51, *nobis, qui successores sumus illius, licèt immeriti, in quo Christus fides posuit fundamentum, incumbit necessitas quam libenter amplectimur, quòd de iis, quæ contra fidem essent, nihil prout possumus relinquamus penitus indiscussum; declaramus & nostræ intentionis extitit & existit, quòd prædictas dimissionem & impositionem in officio nostro juxta formas, ut præmittitur, ita recipimus, quòd quicumque fideles & Catholici, qui admittendi fuerint, possint nos instruere & informare, ac testes nominare in negotio supradicto tam pro his quæ proposita sunt vel proponentur ad defensionem & excusationem ipsius Bonifacii & memoriæ ejusdem, quàm contra eum, & memoriam ipsius: & ita in ipsa dimissione & ante diximus & expressimus*. Ex quo deducitur, Pontificem non reservasse Concilio generali Viennæ mox celebrando illius controversiæ cognitionem, ut scribit Raynaldus, sed soli Sedi Apostolicæ, cui tam ab accusatoribus, quàm à defensoribus fuerat remissa. Qua de re vide dicenda in Concilio Viennensi, de quo antequam agamus, recensenda nobis sunt quædam Clementis gesta ante illius celebrationem.

XXXIX. *Hospitalarios milites pecunia, & indulgentiis juvat ad Rhodum Turcis eripiendam.*

Cùm post Syriam amissam milites Hospitalarii in Cyprum secessisse, ibique ab Insulæ Rege indignè haberentur, liberiorem sedem aucupantes, permittente Clemente Papa, per totum Christianum orbem missis nunciis Indulgentias Cruciatæ prædicare fecerunt, & ingentem pecuniam exinde colligentes, Rhodum insulam nobilissimam Carpathii maris aggredi cœperunt, concessam sibi à legitimo Ipsius Domino Andronico Imperatore Constantinopolitano, eamque cum quinque aliis adjacentibus, post quatuor annorum oppugnationes eruentissimas, indulgentiarum & pecuniarum largitione à Clemente Pontifice adjuti, instructioribus comparatis copiis tandem occuparunt die festo Assumptionis Beatissimæ Virg. XVIII Kalendas Septemb. an. 1310, pulsis Turcis, qui eam Saracenis, hique Græcis eripuerant: fortissimè æquè ac solertissimè rem agente Fulcone de Villareto Hospitalariorum Magistro, natione Gallo, unà cum Petro Episcopo Ruthenensi, postea Patriarcha Jerosolymitano & Apostolico Legato, ex ordine Minorum assumpto, de cujus Legatione egit Waddingus anno 1309. Hæc constant ex antiquioribus & probatioribus Auctoribus, & præsertim ex Bernardo Guidonis, qui in quarta Vita Clementis Papæ apud Baluzium oppugnationem insulæ cœptam dicit anno 1306, ejusque expugnationem cum anno 1310 conjungit; cui utpote tum viventi major fides habenda, quàm aliis qui anno antecedenti, vel etiam ante biennium eam collocant. Porrò Petrus Ruthenensis Episcopus anno tantùm 1314 dictus est Patriarcha Jerosolymitanus à Clemente V post mortem Antonii Dunelmensis Episcopi, ut legere est apud Raynaldum eo anno num. 12, ex quo constat deceptum Spondanum, eùm ad annum 1305 num. 8 scripsit, Petrum Ruthenensem fuisse Patriarcham Jerosolym. quando capta est Rhodus ab Hospitalariis.

XL. *Novos Cardinales creat.*

Eodem anno millesimo trecentesimo decimo exeunte, decimo quarto Kalendas Januarii, seu die decima nona mensis Decembris, quæ cum sabbatho Quatuor Temporum concurrebat, Pontifex Avenione fecundam fecit Cardinalium promotionem. Creati sunt autem quinque omnes Vascones, ut scribit Ptolomæus Lucensis in Clementis Vita: *Fueruntque tunc assumpti in Cardinales*, inquit Bernardus Guidonis laudatus, *Arnaldus de Falguerris Archiepiscopus Arelatensis in Episcopum Sabinensem*; Ber-

SÆC. XIV. CLEMENS V.

Bertrandus de Bordis Epiſcopus Albienſis & Camerarius Papæ, qui obiit infra annum ſequenti menſe Septembris; Arnaldus Novelli Abbas Fontisfrigidi Ciſtercienſis Ordinis Vicecancellarius, in presbyteros Cardinales; Raimundus, verò Guillelmi de Fargis nepos Papæ ex ſorore, & Bernardus de Garvo de Sancta Liberata nepos Papæ ex conſanguinea germana, in Diaconos Cardinales, qui nondum erant Subdiaconi ordinati. De illorum Cardinalium dignitatibus & origine legendus Baluzius in Noris ad Vitam Clementis V à Bernardo Guidonis ſcriptam.

Concilium Viennenſe Generale XV.

XLI. *Concilium Viennenſe à Clemente V indicitur.*

CUM Philippus Franciæ Rex à Clemente V Papa Pictavis exiſtente anno 1307 poſtulaſſet, ut Bonifacium Papam VIII deleret de catalogo Pontificum, & combureret corpus ejus & oſſa, aſſerens ſe poſſe probare contra illum per Clericos ſuos ipſum fuiſſe hæreſi infectum, & pluribus aliis ſceleribus irretitum, Clemens turbatus, hanc petitionem eludere non potuit aliâ viâ, quàm ſignificando Regi Summum Pontificem damnari non poſſe niſi in œcumenica Synodo legitimè accuſatum & convictum. Literis itaque datis *Pictavis ſecundo Idus Auguſti anno tertio* ſui Pontificatûs, ſeu anno 1308, quæ extant Tomo XI Collectionis Conciliorum Labbei, Concilium univerſale indixit Kalendis Octobris anni 1310, Viennæ Allobrogum celebrandum. Illud tamen poſtea ex certis & legitimis cauſis uſque ad Kalendas Octobris anni 1311 prorogavit, binis literis ad omnes ubique Prælatos; alteris ſecundo Nonas Aprilis anni quinti ſui Pontificatûs nondum finiti; alteris decimo Kalendas Decembris anno ſexto Avenione datis anno 1310, quæ ibidem leguntur, quibus præcepit omnes convenire Viennam Allobrogum, quam civitatem à Clemente electam ſcribunt Joannes Villanius lib. 8 cap. 91, & S. Antoninus tit. 21 cap. 1 §. 2, quòd eſſet extra Regis Philippi territorium ac juriſdictionem; ac proinde liberiora futura eſſent Patrum vota circa res ibi tractandas.

XLII. *Numerus Patrum Concilii.*

Clemens itaque Pontifex circa medium menſem Septembrem ejuſdem anni millesimi trecenteſimi undecimi cum Cardinalibus Viennam perrexit, ut diſertè ſcribit Ptolomæus Lucenſis ſæpiùs laudatus in ejus Vita: *Eodem anno*, inquit, *hoc eſt undecimo* ſupra milleſimum trecenteſimum, *circa medium Septembrem Papa cum Cardinalibus vadit Viennam de Veneſino ad Concilium ibidem celebrandum juxta tempus ſtatutum.* Præter Cardinales interfuiſſe Concilio plus quàm trecentos Epiſcopos, ultra alios Prælatos de diverſis partibus orbis, ſcribunt Joannes Villanius lib. 9 cap. 22, & S. Antoninus tit. 21, cap. 3. Joannes verò Marius Belga de ſchiſm. & Concil. lib. 1 cap. 20 ait, huic Concilio, quod *magnum & generale totius Eccleſiæ* vocat, plures quam trecentos Eccleſiaſticos Patres ex variis Chriſtiani Orbis partibus interfuiſſe. Vixit autem Joannes Marius Belga tempore Ludovici XII, qui anno 1498, dictus eſt Rex Francorum. Sed Continuator Chronici Guillelmi Nangii, qui hoc ipſo tempore vivebat, quique extat Tomo 11 Spicilegii Dacheriani, ad annum 1311, tradit: *Concilium generale, quod Papa Clemens fecerat convocari prima die menſis Octobris apud Viennam urbem Provinciæ, centum quatuordecim Prælatorum cum mitris, abſque ceteris non mitratis & abſentium procuratoribus, congregatur.*

XLIII. *Concilium verè fuit œcumenicum.*

Sed ſive trecenti, ſive centum tantùm quatuordecim Prælati mitrati ei interfuerint, non minùs dicendum eſt generale & œcumenicum; nam præterquam quòd dicitur generale a S. Antonino & ab Auctoribus laudatis, ex eo convincitur fuiſſe œcumenicum, quòd Romanus Pontifex eidem præfuerit, atque inter alios Alexandrinus & Antiochenus Patriarchæ ritûs Latini interfuerint. Nec obſtat parvus numerus Epiſcoporum, ſi revera centum tantùm quaruordecim interfuerunt, quia quando Synodus octava generalis Conſtantinopoli ſæculo nono incœpta eſt, primæ Actioni interfuerunt Epiſcopi duntaxat duodecim, & Synodo univerſæ ſubſcripſerunt tantum centum & novem, ut ſuo loco diximus; quod tamen non impedivit, quin verè hæc Synodus dicta ſit œcumenica, quia juſſu Hadriani II convocata fuerat, & ejus Legati ei præfuerant. Quod idem dicendum de ſexta Synodo generali, cujus ultimæ Actioni reperiuntur tùm ſubſcripti Epiſcopi centum ſexaginta ſex. Concilio denique Lugdunenſi primo in erfuerunt tantùm Epiſcopi centum quadraginta. His adde, Concilio Viennenſi adfuiſſe, præter Epiſcopos, magnum ceterorum Prælatorum atque Abbatum, necnon Legatorum Principum numerum. Acceſſit etiam ad ſecundam Seſſionem Philippus Rex Franciæ unà cum fratribus Carolo Valeſio & Ludovico Rege Navarræ, Philippo Comite Pictavienſi, & Carolo Marchiano, aliſque Principibus.

XLIV. *Ejus epocha.*

Concilium convocatum fuit ad Kalendas Octobris anni milleſimi trecenteſimi undecimi, ut conſtat tam ex literis indictionis, quàm ex omnibus ferè Auctoribus hujus temporis, nempe Scriptoribus Vitarum Clementis V, Guillelmi Nangii Continuatore

tote, & aliis; ideoque deceptus est Joannes Villanius, & post eum Sanctus Antoninus, ac Joannes Marius Belga, qui Concilium mense Novembri cœpisse scribunt: *Anno Domini* 1311, inquit S. Antoninus, *Kalendis Novembris cœpit celebrari Concilium generale Viennæ in Burgundia, prout fuerat ante publicatum*. Sed primam sessionem 17 Octob. celebratam mox videbimus.

XLV. *Causæ ejus convocationis.* Causas indictæ Synodi aperit Pontifex in diplomate convocationis, quod incipit, *Regnans in cœlis*; ex eo enim eruitur quatuor de causis illud convocatum. Primò ob negotium Templariorum, quorum Ordo publica gravissimorum criminum infamia laborabat. Secundò, ob causam fidei variis erroribus lacessitæ. Tertiò, ob subsidium Terræ sanctæ. Quartò, ob restaurationem ecclesiasticæ disciplinæ. *Quia salubre in his adhiberi remedium*, inquit Pontifex in dicto diplomate, *interest generaliter omnium, Nos cum eisdem fratribus nostris, aliisque viris prudentibus, exacto & frequenti tractatu præhabito, prout tantæ necessitatis instantia exigebat, de ipsorum fratrum consilio, Universale Concilium, sicut imitatione digna sanctorum Patrum consuetudo laudabilis longævæ observationis exemplo nos instruit, proximis Kalendis Octobris ad duos annos immediatè sequentes decrevimus congregandum; ut in eo tam circa dictum Ordinem & personas singulares & bona ejusdem, & alia quæ statum tangunt fidei Catholicæ, quàm circa recuperationem & subsidium Terræ sanctæ, & reparationem, ordinationem & stabilitatem Ecclesiarum, & Ecclesiasticarum Personarum, & libertatem earum, illa, Deo auspice, communi consilio inveniatur provisio, & ejusdem approbatione Concilii roboretur, per cujus salutiferam executionem virtus Altissimi eliminatis erroribus, roborata fide, ad tramitem veritatis reductis errantibus, redintegrata ejusdem fidei unitate, exstirpatis vitiis, virtutibus plantatis, correctis excessibus, moribus reformatis, repressis oppressionibus, libertate solida stabilitate munita, recuperatis deperditis, & ejusdem Terræ statu prosperè reparato, occupata restituat, vastata restauret, & restaurata conservet*. Licèt porrò Pontifex asserat, se quatuor his de causis Concilium indicere, omnes tamen Vitæ ejus Scriptores, & Continuator Guillelmi Nangii, licèt Auctores contemporanei, imò & ipse Guillelmus Durandus Episcopus Mimatensis, qui Concilio adfuit, in relatione quam edidit de hoc Concilio, quæ extat, expresse habent, Pontificem tres causas exposuisse in Sessione prima, propter quas Concilium celebrandum duxisset, videlicet Templariorum, Terræ sanctæ & Reformationis morum Christianorum, ac disciplinæ Ecclesiasticæ; quia scilicet, ut ego quidem conjicio, ad istud ultimum caput referunt ea quæ tangebant statum fidei Catholicæ; certum est enim plures errores in eo Concilio fuisse damnatos, ut infrà patebit. Sed Bonifacii Papæ accusationem aut defensionem fuisse unam ex causis indictionis Concilii, neque Pontifex, neque Auctores citati aliqualiter innuunt.

XLVI. *Prima Concilii sessio.* Prima Concilii sessio habita est die decima sexta mensis Octobris *in die sabbati in octabis beati Dionysii* in Ecclesia Metropolitana Viennensi, in eaque, facta invocatione Spiritûs sancti, Papa assumpto themate isto psalmi centesimi decimi, *In concilio justorum & congregatione magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus*, prædicavit & exposuit triplicem causam convocationis Concilii generalis, scilicet propter factum Templariorum enorme, propter subsidium Terræ Sanctæ, & Reformationem status totius Ecclesiæ, ut ait Continuator Nangii, cui consentiunt omnes Vitæ Clementis Scriptores, ex quibus Bernardus Guidonis scribit: *In Kalendis Octobris fuit per Clementem Papam V apud Viennam supra Rhodanum generale prælatorum Concilium convocatum; fuitque prima sessio Concilii inchoata XVII Kal. Novembris, sabbato ante festum beati Lucæ. Ubi Concilio residente Summus Pontifex proposuit de agendis, videlicet de statu Ordinis militiæ Templi, qui de infanda professione graviter culpabatur; de passagio etiam transmarino ad recuperationem Terræ sanctæ, ac generaliter de reformatione totius statûs Ecclesiæ, & conservatione Ecclesiasticæ libertatis, ut Prælati recogitarent super prædictis salubriter ordinandis & circumspectione providâ terminandis*. Sicque terminata est prima sessio, post quam quisque ad propria remeavit.

XLVII. *Ante secundam sessionem Pontifex Templariorum Ordinem cassat.* Post illam sessionem per totam hyemem subsequentem tempus deductum est in inter colloquia & tractatus inter Papam, deputatosque ab eo Cardinales, Prælatos, Procuratores & alios quorum intererat, *multæque deliberationes habitæ vel factæ fuerunt in præmissis, usque tamen ad adventum Regis Franciæ, qui habitorum à principio contra Templariorum Ordinem & personas processuum specialiter promotor & zelator præcipuus in favorem fidei dicebatur*, inquit Continuator Nangii ad annum 1311; qui postea ad annum sequentem 1312 scribit, Philippum Regem cum filiis Viennam advenisse *circa Quadragesimam*, sive circa initium mensis Februarii. *Sequenti verò mense Martii, feria quarta in hebdomada sancta, XI Kalendas Aprilis summus Pontifex, multis Prælatis cum Cardinalibus coram se in privato consistorio convocatis, per provisionis potius, quàm condemnationis viam Ordinem Templariorum cassavit & penitus*

nitus annullavit, personis ac bonis ejusdem Ordinis ordinationi suæ & Ecclesiæ reservatis, verba sunt Bernardi Guidonis loco superiùs citato; idque factum est ante secundam sessionem.

XLVIII. *Illam cassationem in secunda sessione promulgat.*

Secunda enim sessio celebrata est tantùm die tertia mensis Aprilis ejusdem anni millesimi trecentesimi duodecimi, & in ea, præsente Philippo Rege, Carolo Valesio fratre, & tribus liberis, cassatio prædicta Templariorum promulgata est à Summo Pontifice: *In sequenti verò mense Aprili*, subdit Bernardus Guidonis, *tertia die introitus ejusdem mensis, anno Incarnationis Dominicæ jam mutato* (non verò *jam notato*, ut habet Raynaldus, non advertens Bernardum inchoasse annum à Paschate more Gallicano, scilicet 1312) *fuit secunda sessio Concilii celebrata, in qua prædicta cassatio Ordinis Templariorum extitit per Summum Pontificem Concilio radiante publicè promulgata, præsente Rege Franciæ Philippo, cui negotium erat cordi, ac domino Karolo fratre suo, & tribus liberis ejusdem Regis, scilicet Ludovico primogenito Rege Navarræ, & Philippo & Karolo; sicque annihilatus est Ordo Templi post annos circiter centum octoginta quatuor, quibus militaverat, impinguatus ac dilatatus nimis, multis libertatibus ac privilegiis Sedis Apostolicæ communitus*. Amalricus Augerii in sexta Clementis Vita id etiam factum refert *tertia die mensis Aprilis*, quæ, ut ait Continuator Nangii, concurrebat cum *die Lunæ post, Quasi modò*; Pascha enim celebratum erat die 26 Martii.

XLIX. *Templariorum exterminii causa.*

Bernardus porrò Guidonis & Amalricus Augerii asserentes Ordinem Templariorum per centum octoginta quatuor annos aut circiter militasse, ejus exordium deducunt ab anno 1128, quo confirmatus est in Concilio Trecensi, ut ostendit Annotator Baronii ad annum 1118, num. 22, & anno 1127, num. 11; novem enim antea annis ejus institutores fuerant Hugo de Paganis & Godefridus de sancto Audemaro Equites, qui cùm certum domicilium non haberent, Balduinus II Jerosolymorum Rex locum eis in palatio, quod secus Templum Domini ad australem plagam situm erat, ad habitandum concessit; indeque *fratres Militiæ Templi* dicti sunt, inquit Matthæus Parisius, Multa fortiter & feliciter in utilitatem Reipublicæ Christianæ præstiterunt, unde prædiis ac divitiis amplissimis ubique hoc tempore abundabant; quo factum est, ut plerique Auctores, & inter eos Bocacius huic tempori proximus, de casibus Virorum Illustrium lib. 9, in Jacob. Meld. eorum extirpationis initium retulerint in avaritiam Philippi Franciæ Regis, eorum bona, quæ maxima in Galliis erant, concupiscentis. Verùm hæc calumnia colorem aliquem haberet, si eorum in sola Gallia exterminatio facta fuisset; at cùm in toto Orbe Christiano exterminati sint, si res avaritiæ tantummodò fuit, non solum ceteri Principes eodem crimine culpandi venirent, verùm & ipse Pontifex iniquitatis damnandus esset, qui Ordinem florentissimum, reique christianæ adeò utilem tam fœdo fundamento deleri jussisset; ipsaque Synodus universalis erroris accusanda, quæ confirmavit. Deinde hæc calumnia destruitur, ex eo quòd eorum bona Hospitalariis, aliisque religiosis Ordinibus militaribus, tam in Galliis, quàm ubivis locorum, saltem immobilia attributa fuerint: quantumvis ea Clemens Papa initio in Terræ sanctæ subsidium destinasset. Ceterùm apostasiæ, idololatriæ, sodomiæ, & hæresis crimina ipsis impacta nemo credere posset, nisi publica Clementis Pontificis diplomata, ac diligens facta eorum indagatio fidem facerent, accusationem hauduaquam vanam extitisse. Qui plura hac de re cupit, legat Spondanum ad annos 1307, & 1311, & præcipuè Baluzium in notis ad Vitas Paparum Aven. pag. 589, & seq.

L. *Eorum bona Hospitalariis addicta.*

Quod attinet ad eorum bona, post multam consultationem fuêre illa, quæcumque & ubicumque existerent, Hospitalariis Equitibus, qui *Rhodii* tunc dicebantur, addicta, decreto ea de re edito sexto Nonas Maji: ut quæ data fuissent ad subsidium Terræ sanctæ & impugnationem inimicorum fidei Christianæ, iis meritò attribuerentur, qui pro recuperatione dictæ Terræ, & fidei Christianæ propagatione indesinenter laborarent, & sanguinem suum profunderent. Excepta tamen illa sunt, quæ essent in regnis Castellæ, Aragoniæ, Portugalliæ & Majoricarum, ob bella quæ contra Mauros, bonam adhuc partem Hispaniæ occupantes, ab iis Regibus gerenda supererant, ut refert Bernardus Guidonis in quarta Clementis Papæ Vita; qui addit, postmodum in regnis Majoricarum & Aragoniæ bona Ordinis Templi Hospitalariis fuisse assignata, sicuti & alibi. De his agit distinctiùs ex Regesto Clementis Papæ Bosius in Historia Hospitalariorum Tomo 2, lib. 1.

LI. *De eorum personis quomodo dispositum.*

Quod verò spectat ad personas Templariorum, decretum est in Synodo, notabiliores ordinationi speciali Romani Pontificis reservari, ceteros provincialibus Synodis ita committi, ut sontibus, qui judicium detrectassent, pro ratione criminum supplicia irrogarentur; insontes, aut qui leviter deliquissent, vel ultrò confessi verè contriti apparerent, detracto habitu in iisdem Domibus, in quibus professi fuissent, vel etiam in aliis Religionibus à Sede Apost. approbatis, quas ipsi eligerent, de bonis, quæ fuerant Templariorum, usque ad finem vitæ aleren-

tur: ita tamen quòd in una domo, unove monasterio multi simul nullatenus ponerentur. Quæ pluribus refert Bernardus Guidonis in laudata Clementis PP. Vita apud Baluzium.

LII. *Tertia, & ultima sessio Concilii.*

Tertia & ultima Concilii sessio habita pridie Nonas Maji, seu die sexta Maji, ut produnt Auctores laudati: *In sequenti verò mense Maji, pridie Nonas ejusdem mensis*, inquit Bernardus Guidonis loco citato, *in festo sancti Johannis ante portam Latinam, quod fuit in sabbato infra octavas Ascensionis Domini, tertia & ultima generalis Concilii Sessio celebrata; fuitque Concilium, quod septem fere mensibus protractum fuerat, terminatum anno Domini prætaxato, præsidente in Concilio Clemente Papa V, Pontificatûs sui anno septimo in Vienna* anno 1312. Quid in ea sessione agitatum sit, non explicant Auctores. Cùm tamen certum sit alia pleraque in Concilio acta esse, hæc alibi sunt expiscanda.

LIII. *Concilium Crucem ubique prædicari statuit.*

Continuator Martini Poloni, hujus temporis Auctor, scribit, sessione prima actum fuisse de recuperatione Terræ sanctæ, decretumque esse, ut Crux per universum terrarum orbem prædicaretur. Continuator verò Guillelmi Nangii, hoc tempore etiam vivens, loquens de secunda Concilii sessione, habet, Philippum Franciæ Regem præsentem promisisse, *quòd infra annum cum liberis, fratribus suis, necnon procerum regni sui, & aliorum regnorum multitudine copiosa Crucem assumeret, & ab instantibus Martii Kalendis ad sex annos iter arriperet ad transfretandum in subsidium Terræ sanctæ; quòd si morte vel aliàs esset legitimo impedimento excusandus, primogenitus suus ad hoc exequendum se se fideliter obligavit, sed nihil fecit.* Ad hoc igitur se se obligavit Philippus Rex ante secundam sessionem, quæ habita est post *instantes Kalendas Martias*; sed postea in secunda sessione Concilium concessit Regi decimas in sexennium pro ea causa; idem enim Continuator subdit: *Qua de causa Prælati devota affectione decimas ad sex annos concesserunt eidem* (nempe Regi); *quorum videlicet tam Regis devotionem, quàm decimarum obligationem Summus Pontifex & sacrum Concilium approbarunt, & sic fuit illa sessio terminata.* Decimæ ergo in secunda sessione Philippo Regi sunt concessæ.

LIV. *Constitutiones, Clementinæ dictæ, in Concilio editæ.*

Constitutiones plurimas vel mores vel fidem concernentes, quæ extant in corpore Juris canonici, & Clementinæ inscribuntur, editas non esse in Concilio, sed à Summo Pontifice duntaxat, qui tamen sacro approbante Concilio statuere se ait, volunt quidam Recentiores, addentes Synodum Pontificis judicio horum statutorum editionem reservasse ac permisisse, quod colligunt ex eodem Continuatore Guillelmi Nangii: *Porrò*, inquit, *etsi de aliquibus statum, vel reformationem universalis Ecclesiæ tangentibus aliqua prolocuta fuerint, & eorum ordinatio, seu provisio, seu decisio, à Prælatis & aliis quorum intererat, priusquam Concilium solveretur, & instanter & pluries à Papa peteretur, de quibus etiam ipse Papa (ut dixerunt aliqui) decretales quasdam præterea constitutiones edidit & statuta; nunquam tamen in dicto Concilio fuerunt publicè promulgata, sed penitus judicio Apostolico liberè fuerunt reservata, & ad plenum dimissa.* Sed mihi videtur ex hoc tantùm inferri posse, Clementinarum promulgationem Pontifici fuisse reservatam, non verò earum editionem; quod eruo ex Amalrico Augerii in sexta Clementis Papæ Vita, in qua ait: *Super autem statu Ecclesiæ & libertate ipsius in dicto Concilio plura statuta salubria statuta & facta fuerunt, quæ hodie Clementinæ nuncupantur. Sed ipse Clemens in multis aliis negotiis arduis impeditus, & postea morte præventus, istas constitutiones publicare nequivit.* Quibus ex verbis apertè colligitur, Constitutiones illas in Concilio editas, sed earum promulgationem Clementi Pontifici fuisse reservatam. Id confirmatur ex eo quòd Baluzius in Addendis ad Notas Vitarum Paparum Avenionensium pag. 1416 ait, se reperisse in Chronico istorum temporum, quod extat in codice 5496 Bibliothecæ Colbertinæ, hæc verba: *Iste Clemens Papa ad petitionem Archiepiscoporum, Episcoporũ, & aliorum plurium Prælatorum Concilium generale apud Viennam Galliæ congregavit, ubi per ipsum Clementem, Prælatis faventibus & assidentibus & concordantibus cum ipso, septimus liber Constitutionum plurimarum editus fuit.* Sed rem extra controversiam ponit Ptolomæus Lucensis, cùm in secunda Clementis Vita scribit: *Publicatæ sunt quædam constitutiones factæ in Concilio Viennensi, quæ jam dicentur: Quarum una fuit declarativa eorum, &c. Secunda constitutio fuit, &c. Quarta fuit de revocatione sententiæ Imperatoris contra Regem Robertum. Sed ista non fuit facta in Concilio*, ideoque aliæ in Concilio editæ erant.

LV. *A Clemente PP. paulò ante mortem publicatæ.*

Constitutiones itaque, quæ Clementinæ dicuntur, quasque Clemens septimum librum Decretalium appellari voluit, ab ipso Concilio Viennensi sunt editæ, & à Clemente promulgatæ paulò ante mortem, anno scilicet 1314, quo idem Amalricus Augerii ibidem scribit: *Anno, quo supra, XII Kal. Aprilis, quibus fuit festum S. Benedicti Abbatis, dictus Papa existens cum Curia sua apud castrum de Montiliis diœcesis Avinionensis, coram se in consistorio publico suas constitutiones Decretales, quas in Concilio Viennensi ordinaverat, publicari fecit, quæ hodie Clementinæ vocantur; sed postea infirmitate præventus, ad studia gene-*

ra-

ralia per eum transmissa non fuerunt, sed sic publicatæ tunc remanserunt donec per suum successorem executioni demandatæ fuerunt. Eadem prorsus habet Bernardus Guidonis in Vita Clementis. Ex illis aliæ mores, aliæ fidem concernunt. Quæ ad mores pertinent, recensentur à S. Antonino part. 3 ipso initio capitis 3 tit. 21. Ibidem § 1 quasdam describit ad fidem pertinentes, quæ omnes leguntur in editione Conciliorum Labbeana; sed eas nec totas, nec omnes affert S. Antoninus, & editores Conciliorum eas ex Clementinarum corpore proferre noluerunt, aut veriùs non potuerunt, quia ibi mixtæ sunt cum aliis, quæ non sunt Viennensis Concilii, ut ex Præfatione constat.

LVI. *Beguardorum, & Beguinarum errores.* In eodem Viennensi Concilio damnatos esse octo errores Beguinarum & Beguardorum, qui in Alemannia insurrexerant, refert idem S. Antoninus ibidem § 2, ut habetur in Clementina *Ad nostram* de hæreticis, quorum primum dicit esse, quòd homo in vita præsenti tantum & talem perfectionis gradum potest acquirere, quòd reddetur penitus ampliùs impeccabilis & ampliùs in gratia proficere non valebit. Nam, ut dicebant, si quis semper posset proficere, posset aliquis Christo perfectior inveniri. Secundus error erat, quòd jejunare non oportet hominem, nec orare, postquam gradum perfectionis hujusmodi fuisset assecutus, quia tunc sensualitas ita est perfectè spiritui & rationi subjecta, quòd homo potest liberè concedere corpori quidquid placet. Tertius, quòd illi, qui erant in eo gradu perfectionis & spiritu libertatis, non essent humanæ subjecti obedientiæ, nec ad aliqua præcepta Ecclesiæ obligarentur, quia, ut asserebant, ubi spiritus Domini, ibi libertas. Quartus eorum error erat, quòd homo potest ita finalem beatitudinem secundùm omnem gradum perfectionis in præsenti assequi, sicut eam in vita beata obtinebit. Quintus, quòd quælibet intellectualis natura in se ipsa naturaliter est beata, quòdque anima non indiget lumine gloriæ ipsam elevante ad Deum videndum & eo beatè fruendum. Sextus error erat, hominem in virtutis actibus se exercere, esse hominis imperfecti, quia anima perfecti licentiat à se virtutes. Septimus, quòd mulieris osculum, cùm ad hoc natura non inclinet, est mortale peccatum; actus autem carnalis, cùm ad hoc inclinet natura, non est peccatum, maximè cùm tentatur exercens. Octavus eorum error erat, in elevatione corporis Christi non debere perfectos homines assurgere, aut ei reverentiam exhibere; asserebant enim, quòd esset imperfectionis eisdem, si à puritate & altitudine suæ contemplationis tantùm descenderent, quòd circa sacramentum Eucharistiæ, aut circa passionem humanitatis Christi aliqua cogitarent. Clemens Pontifex nonnulla etiam alia sub simulata quadam sanctitatis specie ipsos dixisse, fecisse, & commisisse addit, quæ oculos Divinæ majestatis offenderent, & grave in se continerent periculum animarum.

LVII. *In Viennensi Concilio damnati.* Hi omnes errores, subdit Sanctus Antoninus, reprobati sunt in dicto Concilio Viennensi, & mandatum diœcesanis, & Inquisitoribus, ut tales punirent. Glossa ibidem Joannis Andreæ sufficienter ostendit, qualiter ista sint erronea, & contra doctrinam Sanctorum. Ita S. Antoninus. De eorum damnatione in Concilio hæc habet Henricus Stero, seu potiùs qui appendicem ad ejus Annales adjecit apud Raynaldum num. 17: *Hic Papa sectam Begardorum & Begardarum hæreticorum utriusque sexûs reprobavit, qui Alemanniam per plures provincias perversis dogmatibus suis infecerant: dixerunt enim inter cetera, hominem eundo de virtute in virtutem perfectiorem Christo posse fieri & impeccabilem: negavêre etiam se subesse Prælatis & Summo Pontifici.* Illos itaque errores damnavit Clemens Pontifex in Concilio; ex cujus constitutione Alvarus Pelagius Minorita, Episcopus Silvensis, qui adversùs hos hæreticos sæpiùs scuto fidei & gladio spiritûs se concertasse testatur, eos enumerat, confutatque in libro de planctu Ecclesiæ tit. 2 cap. 52, cujus narrationem, utpote testis oculari & omni fide dignissimi, suis Annalibus inseruit Odoricus Raynaldus anno 1313 num. 17, & seq.

LVIII. *Ab iis Beguinis aliæ innocentes distinguendæ.* Unde Beguardi & Beguinæ appellati, incertum est: sed illud certum, ab iisdem Beguinis errore infectis, distinguendas esse alias innocentes ejusdem nuncupationis, sive fuerint ejusdem generis, sive alterius, quæ nomen & institutum acceperant à pio quodam Sacerdote Leodiensi, qui *Lambertus Le Begues, quia balbus erat, de Sancto Christophoro dicebatur, cujus cognomine mulieres & puellæ, quæ castè vivere proponunt,* Beguines *gallicè cognominantur*, inquit Ægidius Aureæ Vallis Monachus in Episcopis Leodiensibus cap. 52. Ex quo sequitur, commentitium esse quod multi tradunt, eas à Sancta Begga Pippini Landensis filia & Sanctæ Gertrudis sorore nomen & originem accepisse; cùm id gratis & sola nominis similitudine innixi asserant: contra verò eam institutionem Auctores coævi & suppares adscribant Lamberto Le Begues apud Chapeavillam lib. 2 Episc. Leodiensium pag. 128. Hic autem Lambertus sæculo circiter medio duodecimo floruit. Has Beguinas non fuisse in allatum damnatione comprehensas declaravit Joannes XXII, Clementis V successor, ut con-

stat ex Petro de Herenrals Canonico Præmonstratensi in ejusdem Joannis XXII sexta Vita apud Baluzium, in qua ipso initio, postquam locutus est de constitutione Clementis V, quæ incipit, *Ad nostram*, tit. de hæreticis in Clementinis, subdit: *Quam constitutionem moderando revocavit Joannes Papa per unam quæ incipit ; Recta ratio non patitur, ut innocentes ad paria cum nocentibus judicentur*, ubi sermo est de Beguinis innocentibus, quarum institutum adhuc durat tam in Belgio, quam Leodii, & quæ illud profitentur possunt ad nuptias transvolare. De his sine dubio loquitur Continuator Guillelmi Nangii, qui ad an. 1317 scribit, Beguinas *non obstante condemnatione status earum, processu temporis* convaluisse; *cùm longe melius sit eas sic esse, quàm laxatis habenis in saculi pompis & vanitatibus evagari; inter ipsas enim sunt multæ bonæ & religiosæ personæ, & inter ipsas exercentur opera pietatis*. De his Beguinis est prolixior tractatus Petri Coëns Canonici Antverpiensis, titulo Disquisitionis Historicæ de Origine Beghinarum anno 1629 editus.

LIX. *Concilium confirmat, & supplet leges Gregorii X pro comitiis Pontificalibus.*

Comitiorum Pontificalium leges à Gregorio X in Concilio Lugdunensi editas, à Cœlestino V & à Bonifacio VIII confirmatas constat ex dictis in Cœlestino, & ex libro sexto Decretalium Bonifacii lib. 1 tit. 6 de elect. & electi potestate cap. 3, *Ubi periculum*. In Concilio Viennensi Clemens V iis legibus confirmatis, nonnulla addidit seu supplevit, quæ registrata sunt in libro Clementinarum primo, titulo tertio de elect. & electi potestate, cap. *Ne Romani Pontificis*, &c. Inter cetera autem § Ceterum, hæc addidit: *Ut circa electionem prædictam eò magis vitentur dissensiones & schismata, quominus eligentibus aderit diffidendi facultas, decernimus, ut nullus Cardinalium, cujuslibet excommunicationis, suspensionis, aut interdicti prætextu à dicta valeat electione repelli*. Clemens verò sextus non multò pòst bullam de moderatione legis cibariæ Cardinalium in conclavi reclusorum fecit, quam refert Augustinus Patritius lib. 1 sect. 1 cap. 3 Rituum S. R. E. quæque inter Acta Concilii Constantiensis reperitur. Eam pariter referunt Cherubinus Tomo 1 Bullarii, & Ingolus in Cæremoniali, ad Constitutionem Gregorii X de Rom. Pontif. electione. De his omnibus latissimè disserit Onuphrius Panvinius in libris, quos de varia creatione Romani Pontificis scripsit, ut ipsemet asserit in Nota ad Vitam Clementis V à Platina scriptam; ubi & subjicit rationem, qua Romani Pontifices deinde creari consuevêre, quam exscripsit ex ipso Claconius, quamque & nos hic exscribemus, ut nihil postremò desit, quod accuratus Lector desiderare possit. Est autem ejusmodi.

LX. *Ratio creandi Romani Pontificis.*

Patres conclave ingressi, diem integrum sequentem formandis legibus impendunt ad sanam Romani Pontificis administrationem maximè necessariis, quibus Patrum quisque subscribens jurejurando, votoque promittit obtemperaturum se illis, si Pontifex factus fuerit. His actis, stato quodam die prima Comitia indicuntur. Mane autem ejus diei Patres omnes induti palliis à summo deorsum apertis, quas croccias vocant, in capellam, ubi corpus Christi asservatur, conveniunt. Ibi divina Spiritûs Sancti ritè sacra celebrantur; quibus absolutis, suo loco disponunt se per subsellia: quisque autem quos eligere decrevit, in codicillo ante describit, buncque suo annulo obsignat; inde tres ex Patribus ad Altare ascendentes, Decanus videlicet, Presbyterorum & Diaconorum primi, calicem, in quo eo die sacra facta sunt, ad medium Altaris constituunt, custodes ipsi omniū, ac inspectores astantes; post hæc eodem ordine procedunt & reliqui Patres, atque ante Altare in genua procidentes, codicillum sigillatum in calicem demittunt; id autem postquam ab omnibus factum est, tres illi, quos dixi, calicem ipsum, ad ceteros inferiùs considentes, sublatum altiùs ostendunt, consistentes in subselliorum medio, unde spectari & audiri a circumstantibus possunt: numerant mox codicillos; quorum ut conveniat numerus invenitur, singuli à Decano aperiuntur, & leguntur, ac Diacono proximo pronunciandi traduntur. Patrum quisque papyrum tenens, ac pugillare, quos quisque eligit chirographo annotat. Nullus autem, ex Alexandri Constitutione, pro Pontifice haberi potest, nisi qui duarum partium ex Cardinalibus integra suffragia tulerit; qui numerus si ex codicillis adimpletur, tùm Pontifex creatus est; sin minùs, liberum est cuique quem voluerit Patrum, non electum à se scripto, voce eligere, quæ electionis ratio accessus appellatur. Rarum est quempiam ex solis codicillis eligi: vocum accessio conficere totum opus solet. Alius est quoque creandi Pontificis mos, qui per adorationem dicitur. Hoc autem est cum duæ partes Cardinalium, non expectato, ut vocant, scrutinio, sed voce tenus omnium consensu & voluntate quempiam ex Cardinalibus in Romanum Pontificem salutant atque venerantur; qua ratione Julius III, Marcellus II, Paulus IV, Pius V, Gregorius XIII, Sixtus V, Urbanus VII, Innocentius IX, Clemens VIII renunciati fuerunt.

LXI. *In Concilio non est agitata Bonif. VIII causa.*

Bonifacii Papæ VIII, intrusionis, hæresis & aliorum criminum accusati, causam in Concilio Viennensi, quæ indictionis ejus causa vel occasio fuerit, agitatam, in eoque Bonifacium Catholicum, nulla hæresis labe infectum, verumque & indubitatum

tum Pontificem declaratum fuisse, scribit quidem Joannes Villanius lib. 9 cap. 22, & ex eo S. Antoninus part. 3 cap. 3, quos postea alii secuti sunt; sed causam illam Avenione à Clemente V ante inchoationem Concilii tractatam, ejusque discussionem Apostolicæ Sedi fuisse reservatam jam superiùs probavimus: quare nec in decretis Concilii postea promulgatis ulla extat ejus memoria; non quòd, ut conjicit Spondanus, non censuerint Patres rem publicè traducendam esse, sed magis privatim extinguendam, tam ipsius Bonifacii, quàm Regis honoris & existimationis causâ, sed quia ipsius Clementis Pontificis dexteritate causa illa ante Concilium ad exitum perducta fuerat. Tunc enim existimandum est contigisse, quod idem Villanius in Concilio factum putat, nempe duos milites Catalanos, Caroccium & Guillelmum Debolum singulari certamine se probaturos obtulisse Bonifacii innocentiam & rectam fidem; & Cardinales Ricardum Petronum Senensem Jurisconsultum, Guillelmum Longum decretorum Doctorem, & Joannem de Murro, ac Gentilem de Monte Floris, Theologos, fortiter pro Bonifacio agentes, multis argumentis ex Jure Civili & Pontificio, ac Theologia petitis probasse, verum & indubitatum fuisse Pontificem, nullaque hæresis labe infectum.

LXII. *Villanius, & alii contrarium afferentes non audiendi.*

Nec quemquam movere debet auctoritas Villanii tunc viventis; licèt enim hic Auctor sit satis sincerus, cùm tamen in Italia scriberet, in iis quæ à Clemente in Galliis gesta sunt, præsertim in Concilio Viennensi, multipliciter erravit. Primò enim Concilium Kalendis Novembris à Pontifice celebratum scribit; cùm tamen certissimum sit, Indictum fuisse ad Kalendas Octobris, ejusque primam sessionem die decima sexta ejusdem mensis habitam. Secundò, Villanius ibidem asserit Sanctum Ludovicum Episcopum Tolosanum in eodem Concilio catalogo Sanctorum fuisse adscriptum; quod à vero prorsus est alienum, cùm S. Ludovici canonizatio à Joanne XXII facta fuerit, ut suo loco dicemus. Tertiò, ait finito Concilio Pontificem Burdegalam petiisse, sed ex mox dicendis constabit, eum Avenionem petiisse, ibique, vel in Comitatu Venaiscino toto anno 1312 & sequenti substitisse, ac nunquam ampliùs Burdegalam petiisse. S. Antoninus eadem exscripsit in sua chronica, & Joannis Villanii narrationem tantùm latinitate donavit. Severinus quidem Binius in Notis ad illud Concilium citat hanc in rem Conradum Vecerium, quem dicit *Scriptorem hujus temporis*: sed in hoc fallitur, nam Vecerius vixit exeunte sæculo decimo quinto, vel ineunte decimo sexto, sub Maximiliano, cui fuit à secretis; Maximilianus enim anno tantùm 1493 dictus est Imperator. Citatur etiam Tomo XI Conciliorum Labbei eandem in rem Joannes Marius Belga de schism. & Concil. lib. 1 cap. 20; sed hic etiam est Auctor sæculi decimi sexti, cùm fuerit Historicus Ludovici XII Galliarum Regis. Scriptores autem illi nullum Antiquum laudantes non sunt audiendi, cùm præsertim ex Ptolomæo Lucensi tunc vivente in secunda Clementis V vita, & ex aliis ostenderimus, causam Bonifacii à Philippo Rege relictam fuisse judicio Clementis Papæ, à quo terminata est Avenione ante Concilium. Ex his denique corruit quod scribit Michael Mauclerus in opere de Monarchia part. 4 lib. 7 cap. 18 ab Oldoino & Papebrochio citatus; hic enim hæc exscripsit ex Joanne Villanio post trecentos annos, scilicet circa initium sæculi proximè elapsi decimi septimi, cùm Opus ejus editum fuerit Parisiis anno 1622. Ibi quidem Mauclerus citat Bernardum Guidonis, non relato loco, in quo id asserit; sed Bernardum contrarium scripsisse constat ex ejus verbis superiùs num. 36 recitatis. Vide dicta n. 64.

LXIII. *Clemens PP. Collegium Cardinalium auget.*

Concilio Viennensi die sexta mensis Maji anni 1312 sabbato infra octavam Ascensionis finito, Clemens *Papa cum curia versus Avenionem revertitur de Vienna*, inquit Bernardus Guidonis laudatus; quod idem scribit Amalricus Augerii in sexta ejusdem Pontificis Vita. Eum statim Viennâ recessisse ex eo eruitur, quòd die decima sexta Maji jam esset in oppido Liberonis, Gallicè *Livron*, tribus tantùm leucis à Valentia distante in austrum, ut constat ex ejus diplomate apud Raynaldum num. 5, *dat. Liveron. Valentinæ diœcesis XVII Kal. Junii anno VII*. Jam autem erat in Comitatu Venaiscino die 18 mensis Julii; extat enim apud eundem Raynaldum num. 27 ejus diploma *dat. in prioratu de Grausello XV Kal. Augusti anno VII*: ille enim Prioratus erat in diœcesi Vasionensi, ut constat ejusdem Pontificis diploma ibidem num. 53 *dat. in prioratu de Grausello prope Malausan Vasionensis diœcesis Kal. Augusti anno VII*. Inde Avenionem petiit, ubi emisit diploma ibidem num. 49 relatum 12 *Kal. Januarii anno VIII*. Biduo post, die sc. vigesima tertia Decembris, tertiam solemnem novem Cardinalium creationem fecit, ut habet idem Bernardus Guidonis: *Eodem anno*, inquit, *in sabbato quatuor Temporum Adventus, quod fuit X Kalendas Januarii, apud Avinionem Clemens Papa quintus fecit tertiam ordinationem novem Cardinalium, quos assumpsit; qui fuerunt, Archiepiscopus Aquensis Guillelmus de Maudogato, item Episcopus Avenionensis Jacobus de Oza* [seu de Ossa, postea Papa sub nomine Joannis XXII] *&*

Be-

Berengarius Biterrensis, ac *Arnaldus de Auxio Pictaviensis, Episcopi; item frater Guillelmus Petri de Godino Bajonensis, Magister in Theologia, Lector Curiæ, de Ordine Prædicatorum; & frater Vitalis de Furno Vasatensis, Magister in Theologia de Ordine Fratrum Minorum; item Michael de Becco Gallicus, Decanus Sancti Quintini; item Abbas Sancti Severi* (qui vocatur Raymundus in quadam scheda à Josepho Maria Suaresio Episcopo Vasionensi ex archivio Avenionensi accepta, in qua & dicitur ex Abbate S. Severi Torbiensis diœcesis Ordinis S. Benedicti renunciatus Presbyter Cardinalis Sanctæ Pudentianæ) & *Guillelmus Testa Condomiensis*, Presbyter Cardinalis S. Cyriaci. Quo ex loco, ut notavit Baluzius in Vitis Paparum Avenionensium constat, hallucinatum esse Augustinum Oldoinum cùm scripsit, Guillelmum de Mandagoto, mortuo Clemente, dictum esse anno 1316 Archiepiscopum Ebredunensem, & hinc postremò ad Archiepiscopatum Aquensem translatum. Iste enim Guillelmus jam erat Archiepiscopus Ebredunensis anno 1298, quo Bonifacius VIII compositurus librum sextum Decretalium, ejus in hoc operâ uti voluit, ut superiùs in Bonifacii Pontificatu diximus. Inde translatus est ad Archiepiscopatum Aquensem ante annum 1311, quo frater Joannes de Podio Ordinis Prædicatorum electus est Archiepiscopus Ebredunensis. Cùm autem Guillelmus renunciatus est Cardinalis, factus est Episcopus Prænestinus, tunc existens Archiepiscopus Aquensis, ut testantur omnes Vitæ Clementis Scriptores.

Anno millesimo trecentesimo decimo
LXIV. *S. Petrum Cœlestinum canonizat.* tertio, quinta die mensis Maji Clemens Pontifex Sanctum Petrum de Murrone Cœlestinum V in Pontificatu dictum, canonizavit; & Sanctorum Confessorum catalogo adscripsit, ut fusè in ejus Vita jam diximus. Licèt autem sub nomine Sancti Petri Confessoris fuerit canonizatus, per quod visus est Clemens ratificasse renunciationem ejus, ut ait Ptolomæus Lucensis ibidem laudatus; hodie tamen in tota Ecclesia ejus officium est de communi Confessoris Pontificis. Bullam canonizationis, in qua præcipua sanctissimæ vitæ exempla, editaque miracula perstringuntur, referunt Bollandiani ad diem 19 mensis Maji, & Raynaldus ad annum 1313 num. 40. Ex ea patet Joannem Villanium in iis, quæ extra Italiam gesta sunt, sæpe deceptum esse, ut jam num. 62 ostendi; nam lib. 10 cap. 90 disertè asserit, Joannem XXII
LXV. *Cardinales V Romam mittit pro coronatione Henrici VII in Imperatorem.* anno 1328 Sanctum Petrum Cœlestinum canonizasse, quod certè à vero multum abest. Idem tamen jam scripserat Villanius lib. 8 cap. 5.

Cùm Clemens Papa Henrico Romanorum Regi electo literis, de quibus superiùs; datis Avenione septimo Kalendas Augusti anni 1309 promisisset Imperialem coronam, & Henricus eum urgeret, ut Cardinales Romam dirigeret ad eam coronationem peragendam, Pontifex ejus preces admittendas ratus, hanc provinciam delegavit quinque Cardinalibus, scilicet Arnaldo de Falgueriis Sabinensi, Leonardo Albanensi, Nicolao Ostiensi, Episcopis; Francisco Sanctæ Luciæ in Silice, & Lucæ Sanctæ Mariæ in Via lata, Diaconis Cardinalibus, ut constat ex diplomate ab ipso hanc in rem dato *in prioratu de Grausello prope Malausanam Vasionensis diœcesis XIII Kal. Julii anno sexto*, seu mense Junio anni 1311, quod refertur à Raynaldo num. 7 & seqq. qui tamen in eo deceptus est num. 7, quòd hunc Arnaldum Sabinensem confundat cum Arnaldo de Pelagrua, qui nunquam fuit Cardinalis Episcopus, sed Diaconus S. Mariæ in Porticu. Cùm autem disceptatio orta esset inter Episcopos Ostiensem & Sabinensem, quis eorum deberet coronare Imperatorem; *allegante Ostiensi, quòd cum Papam coronare suum esset, sic & consequenter Imperatorem; Sabinensis ex adverso dictabat, certum esse, ut Imperatorum coronationibus, Sabinensis semper Papæ proximior coronam erigat officiosior aliis, illic præsertim: sicque Papa pronunciante obtentum est, ut Sabinensis illo fungatur officio, ceterisque præsit*, inquit Albertinus Mussatus in Vita Henrici VII lib. 4 cap. 1.

Hic autem observandum venit, Cardinalem Sabinensem non ideo obtinuisse à
LXVI. *Henricus coronatur à Sabinensi, & inungitur ab Ostiensi Episcopis.* Clemente, ut coronaret Imperatorem, quòd jus illud sibi competeret, sed quia cùm esset princeps legationis ipsam Pontificis personam repræsentabat; quod eruo ex ipso Clementis diplomate, in quo apud Raynaldum num. 16 ait Pontifex: *Verba verò dicenda in impositione diadematum, scilicet:* Accipe gladium gloriæ, *quoad Regem, item:* Accipe coronam Imperialis excellentiæ, *quoad Reginam, dicas tu Sabinensis; licèt enim ratione prioratus hoc tibi non competat, quia tamen in legatione nostram repræsentas personam, hoc per te volumus adimpleri.* Ex quo patet jus coronandi Imperatorem & Imperatricem absente Pontifice competiisse Ostiensi Episcopo, & illud translatū fuisse hac vice ad Sabinensem, quia ipsum Pontificem, utpote legationis princeps, repræsentabat. Observandum secundò, ad eumdem Ostiensem Episcopum pertinuisse etiam Imperatorem inungere, & de facto Nicolaum Ostiensem inunxisse Henricum VII, quod constat ex eodem diplomate, in quo apud eumdem Raynaldum num. 9 Pontifex scribit: *Quocirca discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus*

tenus Vos ad dictam Urbem die Assumptionis prædictæ personaliter conferentes, ac ibidem convenientes in unum, Tu frater Ostiensis Episcope Missam celebres, & Regem inungas eumdem. Et infra num. 15: *Tu verò frater Ostiensis, ut præmittitur, Missam celebres, & Regem prædictum inungas, prout in ordinario continetur. Quòd si Te impediri contingat, hoc Tu facias Albanensis; & si ambo impedirimini, hoc faciat Sabinensis, Episcopi*. Secundùm hæc Henricus anno 1312 die 29 Junii in festo sanctorum Apostolorum Petri & Pauli in Ecclesia Lateranensi inunctus & coronatus est, quia ipsi ab Basilicam sancti Petri non patuit aditus. Antequam autem coronaretur, præter fidei professionem, juramentum etiam fidelitatis secundùm formam in decretis dist. 63, cap. 33, quæ incipit *Tibi domino* comprehensam, aliudque in Pontificali Romano contentum, quod incipit *Ego N. Romanorum Rex* ediderat. Porrò à Friderico secundo ad Henricum VII nullus ex Germaniæ Regibus Imperatoriæ majestatis insignia Romæ susceperat; ideoque à Friderico II ad hunc Henricum qui intercesserunt, à multis non reponuntur in numero Imperatorum, sed tantùm Regum Germaniæ, uti revera non aliter indigitari potuerunt, cùm coronatio Aquisgranensis Candidatum duntaxat faceret Imperii, non Imperatorem, qui nonnisi benedictione fiebat Pontificiâ.

LXVII. *Cur coronatus in Ecclesia Lateran.* Ideo autem Henricus in Basilica Lateranensi, non in Vaticana juxta morem, coronatus & inunctus est, quia cùm Romam pergeret, Robertus Rex Siciliæ cernens eum omnibus viribus & artibus in Guelforum perniciem vehi, timensq; ne prætextu coronationis Romæ suscipiendæ, Urbem occupare, & Pontificiam auctoritatem minuere præsumeret; pro munere quo fungebatur Vicarii status Ecclesiastici & Guelforum protectoris, eò misit fratrem suum Joannem cum copiis, specie quidem pompam coronationis Henrici ornatiorem reddendi; reverà autem ut unà cum Ursinis, aliisque Guelfis conatus Henrici infringeret. Henricus Ludovicum Sabaudum Senatorem Romam etiam præmiserat cum copiis, unde multa intra Urbem inita fuerunt certamina cum Columnensibus, qui Guelfos Urbe pellere contendebant. Mansit tamen potior Urbis pars penès Guelfos, civitas nempe Leonina, unà cum Ecclesia & palatio Vaticano sancti Petri; reliquam Urbis Gibellinis occupantibus unà cum Ecclesia Lateranensi, in qua idem Henricus inunctus & coronatus est. Hæc constant ex Villanio lib. 9 cap. 38, & seqq. S. Antonino tit. 21, cap. 2, & aliis.

LXVIII. *Negat sed falsò se fidelitatis juramentum præstitisse.* Cùm certior factus esset Clemens Pontifex de dissidiis inter Henricum Imperatorem & Robertum Siciliæ Regem ortis, ut ea dirimeret, & pacem Italiæ, qui fuerat præcipuus Clementis finis, constabiliret, scripsit Cardinalibus Romæ existentibus, ut id diligenter attenderent; inter alia insinuans, eosdem Principes, Henricum scilicet & Robertum, quòd specialissimi essent Romanæ Ecclesiæ filii, eique *juramento fidelitatis*, & aliàs multipliciter adstricti, ejusdem debere esse propensissimos defensores. Quæ verba Henricus Imperator indignè ferens, protervè nimis multis tabellionibus accersitis, qui de sua responsione publica instrumenta conficerent, palam professus est se non esse cuiquam *fidelitatis juramento* adstrictum, neque unquam se illud præstitisse, neque scire fuisse unquam à suis decessoribus Imperatoribus præstitum. Sed falsitatis convincitur Henricus ex propriis verbis & literis ad Clementem datis, quæ extant apud Raynaldum anno 1312 num. 40, & seqq. quibus constat, eum cùm ornamenta Imperialia deposceret à Clemente, sacramenta olim præstita repetivisse, eorumque formam suis conceptam verbis, adeptis jam Augustalibus insignibus consignasse literis *dat. Romæ apud S. Sabinam II Nonas Julii anno Domini 1312, regni* sui *anno 4, Imperii verò anno 1.*

LXIX. *Clemens PP. Constitutionem edit de fidelitate Imp. erga Ecclesiam Rom.* Clemens itaque Papa his commotus, zeloque conservandorum Ecclesiæ Romanæ jurium accensus, ne foret ei aliquando ejusmodi Henrici procacitas præjudicio, Constitutionem edidit, quam & in corpus Juris *Clem. Romani principes de jurejur.* redigi voluit; qua planè ostendit, Henricum & ante inaugurationem, & in ipsa, & post, juramentum illud fidelitatis & obedientiæ præstitisse, iterasse, & literis suis publicè confirmasse; idque ipsum suos ipsius decessores Romanorum Reges & Imperatores Romanis Pontificibus pro tempore existentibus præstitisse: fuisseque illa indubitanter veræ fidelitatis juramenta, non ut Henricus prætexebat, nudos verborum sonos. Extat ea constitutio in septimo Decretalium libro, sive in Clementinis cap. *Romani principes de jurejur.*

LXX. *Excommunicat invasores Regni Siciliæ, vel Regis Roberti.* At Henricum ita ira & vindictæ aviditas commoverunt, ut Siciliæ regnum invadere tentarit, sententiamque in Robertum Regem tulerit, qua ipsum ad certum diem vocatum nec comparentem, ob illa quæ in ipsum tam per reliquam Italiam, quàm Romæ patrasset, ac machinatus esset, uti majestatis reum & Imperii proditorem, regno ceterisque quibuscumque ditionibus privatum proscripserit, pœnâ capitis, si quando intra fines Imperii repertus fuisset, plectendum. Hanc sententiam promulgavit Pisis VII Kal. Maji, regni anno quinto, Imperii verò primo, ejus-

ejusque partem refert Raynaldus anno 1313 num. 12, & seqq. Philippus Franciæ Rex audiens Henricum Imperatorem Siciliam Roberto Regi eripere velle, scripsit ad Clementem Papam literas, à Raynaldo num. 20 relatas, & datas *Parisiis 12 Maji*, ut celeriter tanto malo occurreret. *Summus Pontifex*, inquit Anonymus Venetus Auctor coætaneus in quinta Vita Clementis apud Baluzium, *Philippi Franciæ Regis literis excitatus excommunicationis tulit sententiam in quemlibet invasorem regni, etiamsi Pontificali, Imperiali, vel Regali præfulgeat dignitate*. Hæc Pontificis sententia extat apud eumdem Raynaldum num. 21, diciturque data *apud Castrum novum Avenionensis diœc. in palatio ipsius Castri II Idus Junii, Pontificatus anno 8*. Sed quia aliqui suggesserant Imperatori, quod non incideret in excommunicationem, si iret contra personam Roberti, & non contra regnum, Imperator à cœptis non destitit: quare *circa principium mensis Septembris Papa Clemens fecit constitutionem, in qua promulgat sententiam excommunicationis contra omnem hominem, qui armata manu & hostiliter intraret regnum Apuliæ, sive ratione terræ capiendæ, sive lædendæ, sive ratione Regis Roberti & suorum. Hæc autem sententia sic lata est, quia aliqui opinati sunt, & consuluerunt Imperatori, quòd non incidebat in sententiam, si iret contra personam & non contra regnum*, inquit Ptolomæus Lucensis in secunda Clementis Papæ Vita. Hanc etiam sententiam recitat Raynaldus num. 23, datam *in prioratu de Grausello, VIII Idus Septemb. anno VIII*, quo ideo die Clemens Imperatoris mortem, quæ die 24 Augusti ejusdem anni 1313 apud Bonconventum, XII millibus à Senis distantem, contigit, adhuc ignorabat.

LXXI. *Sententiam in Robertum Regem ab Imp. latam abrogat.*

Quod spectat ad sententiam in Robertum Regem ab Henrico Imperatore latam, ejus vanitatem, etiamsi vera forent, quæ Regi objiciebantur, ostendit postea & declaravit Clemens Pontifex post mortem Imperatoris, constitutione ea de re edita, quæ extat in Clementinis cap. *Pastoralis de sent. & re judic.* tam ex eo quòd a judice armato, hosteque infensissimo, qui per Regem tutè adiri ad suam defensionem non poterat; & in loco pariter non tuto, ob mortale odium, quo Pisani Regem prosequebantur, in absentem nec citatum legitimè, præcipitata fuisset: quàm præcipuè quòd tametsi prædicta cessarent, non esset Rex, vel ratione personæ, vel regni, jurisdictioni Imperatoris subjectus; verùm & ortu & domicilio & dignitate homo ligius & vassallus Ecclesiæ Romanæ supremæ dominæ regni Siciliæ. Quibus, aliisque rationibus a se deductis, idem Clemens prædictam Henrici Imp. sententiam, & processus omnes circa eam factos, & quidquid eorum occasione secutum est; tam, ut ait, ex superioritate quam ad Imperium haberet, quam ex potestate, qua, vacante Imperio, Imperatori succederet; & nihilominus ex illius plenitudine potestatis, quam Christus Rex Regum & Dominus Dominantium ipsi Pontifici in persona beati Petri concessisset, irritos & inanes, nulliusque roboris & auctoritatis declaravit. Hujus Constitutionis pars legi potest apud Raynaldum num. 16, & seqq.

LXXII. *Robertum Urbis Senatorem & Imperii in Italia Vicarium creat.*

Eodem anno millesimo trecentesimo decimo tertio, non multò post mortem Imperatoris, Clemens Pontifex eumdem Regem Siciliæ, Romanæ urbis Senatorem creavit, ut testatur Ptolomæus Lucensis in ejusdem Clementis Vita: *Eodem tempore*, inquit, scilicet post datam octavo Idus Septembris sententiam, *post mortem Imperatoris, dominus Clemens Regem Robertum Senatorem constituit Urbis*. Anno verò sequenti 1314, cùm Romanum Imperium capite orbatum esset, ne res Italiæ aut a vi externa, aut ab intestinis seditionibus periclitarentur, eumdem Robertum Vicarium Imperii in Italia, Genuensi ditione excepta, constituit, ut terras Imperio obnoxias suâ prudentiâ moderaretur, objecta tamen graviorum censurarum religione ipsum obstrinxit, ut bimestri elapso, postquam creandus Romanorum Rex a sede Apostolica fuisset in Cæsareo fastigio confirmatus, accepta gubernacula deponeret. Sed exorta in Imperio dissensione civili, cùm electi Reges recusarent controversiam æquitate dirimendam Pontifici permittere, accidit, ut Robertus Vicariatum in Italia diutissimè armis sibi asserere contenuerit. Diploma creationis hujus recitat Raynaldus anno 1314, num. 2, & seqq. *datum Montiliis Carpentoractensis diœcesis II Idus Martis anno 9*; ideoque Ptolomæus Lucensis mox laudatus rectè scribit: Clemens *constituit dictum Regem Vicarium in Italia in tota terra Imperii*.

LXXIII. *Clemens PP. moritur.*

Cùm Clemens Papa anno 1314 die vigesima prima Martii Montiliis existens Constitutiones Clementinas dictas publicasset, ut superius ostendimus, Castrum Novum diœcesis Avenionensis petiit, indeque aërem nativum quæsiturus ratione infirmitatis, Burdegalam versùs iter suscepit, quod nos disertè docet Ptolomæus Lucensis in ejus Vita ad annum 1314: *Eodem tempore*, inquit, *XI die Aprilis Clemens V occasione suæ infirmitatis, de Castro novo, quod est Episcopi Avenionensis, recedit, & versus Burdegalam se disponit*. Sed mortuus est apud Rupem Mauram super Rhodanum duodecimo Kalendas Maji, ut scribit

SÆC. XIV. CLEMENS V.

bit idem Auctor: *Eodem anno die 12 Kalendas Maji Clemens V moritur in quodam castro Regis Franciæ, quod dicitur Rocbamaura. Fuerat autem multo tempore infirmus de tortionibus, ex quibus perdidit appetitum. Immò interdum patiebatur fluxum, & per ipsum mitigabantur tortiones. Interdum verò patiebatur vomitum. Et sic de talibus passionibus moritur.* Bernardus Guidonis in ejus itidem Vita asserit eum obiisse apud Rupem Mauram *in nocte præcedenti diei sabbati subsequentis, quod fuit XII Kalendas Maji*, cùm sedisset *annis VIII, mensibus X, diebus XV, à die creationis suæ usque in diem sui obitus computando*, electus enim fuerat die quinta Junii anni 1305.

LXXIV. *Corpus transfertur Uzestam ad sepulturam.*

Clementis corpus transportatum est Carpentoractum, ubi tunc Curia residebat, indeque mense Augusto ejusdem anni, non verò anni 1316, ut scribit Spondanus, delatum est Uzestam, ignobilem & sterilem Vasatensis diœcesis vicum, sed nobilem miraculis Beatissimæ Virginis, in cujus honorem Ecclesiam ibi ædificaverat, in qua sepulturam elegerat: *Fuitque inde reportatum*, inquit Bernardus Guidonis laudatus, *corpus ejus ultra Rhodanum extra regnum Franciæ apud Carpentoratem civitatem, ubi Cardinales cum alia Curia residebant. Sequenti verò mense Augusti de Carpentorate transvectum fuit corpus ejus in Vasconiam patriam suam; fuitque sepultum, sicut elegerat, in Ecclesia, quæ appellatur Beatæ Mariæ de Uzesca diœcesis Vasatensis, ubi paulò prius Canonicos instituerat regulares in villula minus insigni, satis sterili & exili.* Eadem ferè scribit Amalricus Augerius in sexta ejus Vita, cum hoc tamen discrimine, quòd ait eum sepultum *in Ecclesia collegiata Canonicorum sæcularium*, cùm Bernardus Guidonis apud Baluzium disertè dicat Clementem in ea Ecclesia instituisse Canonicos regulares. Apud Raynaldum legitur, Canonicos sæculares.

LXXV. *Ejus sepulchrum & epitaphium.*

Bertrandus Vicecomes Leomaniæ Clementis nepos, reponendis ejus ossibus arcam argenteam auro & lapidibus pretiosis ornatam, pretio supra quinque millia nummûm aureorum comparaverat; sed morte præventus, super tumulum patrui sui reponere non potuit. Quam cùm Joannes Comes Armeniaci Bertrandi hæres obtinuisset, & diutiùs per occasionem bellorum detinuisset, admonitus est à Joanne XXII, ut prædictam arcam super sepulturam Clementis deponere non differret, ut refert Bzovius ad annum 1330 num. 61 ex regesto ejusdem Joannis Papæ. Clementi suis sumptibus sepulchrum ex marmore & alabastrite lapide magnificentissimè construxit Gaillardus de Mota, ejus ex nepte nepos, Diaconus Cardinalis S. Luciæ in Silice à Joanne XXII creatus, quod tamen anno 1356, quo mortuus est Gaillardus, nondum absolutum erat, ut constat ex ejus testamenti fragmento à Papirio Massono in Vita Clementis relato: *Volo & ordino*, inquit, *executoresque meos attentè rogo, ut tumulus, quem ad sepeliendum corpus felicis recordationis Clementis Papæ V avunculi mei fabricari feci in Ecclesia Beatæ Mariæ de Usesta diœcesis Vasatensis, compleatur & absolvatur stipendiis meis, prout eisdem executoribus, aut uni ex ipsis videbitur faciendum.* Perfectum est tandem sepulchrum anno 1359, eique tunc appositum sequens epitaphium, ex quo pleraque ex dictis confirmantur.

Hic jacet fel. rec. D. Clemens Papa V
Fundator Ecclesiarum collegiatarum
De Uzesta & de Vinhendraudo, qui
Obiit apud Rupem Mauram Nemausensis
Diœc. die 20 April. Pont. sui anno IX
Portatus verò ad istam Ecclesiam
B. Mariæ de Uzesta
Anno Domini 1314, 27 die
Augusti tunc proxima & sepultus
Die..... Anno Domini 1359

Post longa verò tempora, anno nempe 1577, hæretici Calviniani, diruto Clementis sepulchro, pretiosa ornamenta, quibus conditum fuerat, diripuêre, ac corpus hæretica rabie flammis addixêre.

LXXVI. *Calumnia in ipsum conficta.*

Non solùm Uzestæ Ecclesiam & Canonicos instituerat Clemens, sed & in loco de Villandrado, avito & natali patrimonio, aliam construxit Ecclesiam, in qua Canonicos sæculares instituit, ea conditione satis insueta, ut Uzestenses diœcesis Vasatensis visitarentur ab Archiepiscopo Burdegalensi, Villandradii verò diœcesis Burdegalensis ab Episcopo Vasatensi; sic ratus disciplinam religiosiùs in utraque Ecclesia conservatum iri, cùm ab alienis Antistitibus quasi per æmulationem regerentur. Ita refert Spondanus ad annum 1314 num. 1, qui & num. 2 inter calumnias numerat, quæ à Joanne Villanio, quem bona fide exscripsit S. Antoninus, narrantur de Clementis libidine, ac rerum Ecclesiasticarum venundatione, & curiosa per malam artem investigatione status animæ cujusdam nepotis sui defuncti; invidia namque, inquit Spondanus, translatæ Sedis & Templariorum extinctionis, hæc imprudenter fingere suasit, auctore fortè Dante exule Florentino, Pontificum osore & Galliæ; cui, uti Poëtæ ac fabulatori, permissum fuerit quoscumque voluit in infernum suum præcipitare. Eadem exscribit Raynaldus; sed Baluzius utrumque in eo reprehendit pag. 683 notarum suarum in Vitas Paparum Avenionentium, quòd scripserint has ineptias scriptas esse etiam à Viris piis, cùm à nullo alio scriptæ sint, quam à Villanio, & qui eum describere solet, Anto-

nio. Certè nihil tale scripserunt sex Clementis Vitæ Auctores apud eundem Baluzium; imò Amalricus Augerii hoc ipso tempore vivens, prorsùs contrarium insinuat, dum scribit in sexta Vita Clementem *XII Kal. Maji ad Christum* migrasse.

LXXVII. *Ejus scripta.* Scripsit Clemens Sermones ad populum habitos, Epistolarum librum unum, Constitutiones vulgò Clementinas dictas, quæ à pluribus antiquis dicuntur liber septimus Decretalium: quas constitutiones publicavit quidem Clemens anno 1314 in consistorio publico, ut superiùs ostendimus, sed quia eas morte præventus non misit ad studia generalia, sic publicatæ remanserunt usque ad Pontificatum Joannis XXII ejus successoris, qui eas executioni mandari jussit. Augustinus Oldoinus scribit, extare in Parnasso Mariano, Duaci per Bellerum anno 1624 excuso, Hymnos sacri officii de compassione B. Mariæ Virginis ex hortulo animæ depromptos, auctore Clemente Romano Pontifice hujus nominis quinto, teste Hippolyto Marracio in Pontificibus Marianis, sed Marracius, Lucensis Italus, è Congregatione Lucensi Clericorum Regularium Matris Dei Sacerdos est Auctor valdè recens, cùm vixerit anno 1642 sub Urbano VIII juxta Ludovicum Jacob in Bibliotheca Pontificia lib. 2, qui & ibidem lib. 1 in Clemente V observat, extare in bibliotheca Vaticana volumina novem ejusdem Pontificis Regesti. Sed Baluzius in Notis ad Vitas Paparum Avenionensium pag. 687 ait periisse omninò Regesta trium priorum annorum Pontificatûs Clementis, nisi quòd in codice 9919 Bibliothecæ Regiæ extant plurima excerpta illo tempore facta ex Regesto anni primi. Fortè illa Regesta perierunt post mortem Clementis, cùm tempore interpontificii Cardinalibus in conclavi Carpentoracte inclusis, ignis in palatio positus est, per quem combusta est maxima pars civitatis: Christophorus enim Brouverus lib. 4 Antiquitatum Fuldensium num. 52 docet ex fide veterum monumentorum tunc exusta fuisse Regesta ejusdem Curiæ.

LXXVIII. *Annorum ejus Pontificatus initium.* Clementem in annis Pontificatûs sui exordiendis stylum communem tenuisse, eos scilicet incipiendo à die benedictionis suæ, jam num. 25 probavimus, idque etiam constat ex ejus Epistola à Baluzio Tomo 2 Vitarum Paparum Avenionensium col. 73 relata & data *in prioratu de Lugduniaco Pictaviensis Diœcesis IX Kal. Septembris, Pontificatûs anno secundo*. Cùm enim in ea loquatur Pontifex de Eduardo Angliæ Rege ejus nominis primo ab adepta per Normannos Anglia, & quarto à primo ejusdem nuncupationis anteriorum temporum Rege, eumque vocet *claræ memoriæ*, sequitur eam scriptam post mortem ejusdem Regis; quæ contigit nonis Julii anni 1307, ideoque mense Augusto ejusdem anni numerasset annum Pontificatûs tertium, si annos suos exorsus esset à die suæ electionis. Quare cùm Baluzius, ex ignorantia hujus principii, plures Clementis Epistolas, aliis annis quàm quibus datæ sunt, consignaverit, ex hoc eodem principio corrigendus. Certè duæ priores Clementis Epistolæ apud eundem Baluzium ibidem, datæ *Burdegalis Nonis Julii anno Pontificatûs primo*, pertinent ad annum 1306, non verò 1305, hoc enim ultimo anno Nonis Julii Philippus Rex vix sciebat electionem Clementis, qui consensum tantùm præbuit suæ electioni IX Kal. Augusti, & eâ publicatâ solemniter Clementis nomen tunc tantùm sumpsit, ut constat ex Bernardo Guidonis num. 6 laudato, & ex ipsius Clementis altera Epistola apud eundem Baluzium col. 62; & tamen Clemens in duabus prædictis Epistolis disertè asserit, Philippum Regem jam sibi tanquam Pontifici commendasse per suas literas causam Augerii de Maloleone. Verum quidem est in dicta Epistola columnæ 62 Clementem loqui de sua benedictione & coronatione tanquam futura, & tamen eam dici datam *III Idus Octobris Pontificatus nostri anno primo*; sed existimo ibi legendum esse, non *Pontificatus nostri*, sed *Apostolatus nostri anno primo*, qua formula consignabantur Epistolæ scriptæ ante Benedictionem, ut in Gregorio X num. 9 ostendi. Ex hac observatione aliæ quædam Clementis Epistolæ suis annis tutò reddi possunt, sicuti & quædam aliæ ex tempore quo Lugduno Burdegalam, Burdegalâ Pictavos, indeque Avenionem petiit.

JOANNES XXII *Pontif. CXCVI.*

Anno Domini MCCCXVI.

I. *Cardinales in Conclavi reclusi pro electione Pontificis.* CUM Constitutione Gregorii X cautum esset, ut Cardinales ad eligendum Romanum Pontificem Comitia haberent ubi Pontifex cum sua Curia residens, causarumque & literarum Apostolicarum audientiam habens, mortuus fuerit; defuncto tamen Clemente V apud Roccam mauram, Carpentoracte convenerunt, quia tunc Curia ea in Civitate residebat. Id constat ex Bernardo Guidonis, qui

qui in Chronico Pontificum Rom. scribit: *Defuncto Clemente Papa Cardinales numero XXIII, qui apud Carpentoractensem Civitatem cum alia Curia residebant, intrantes Conclave in Episcopali palatio pro electione Summi Pontificis facienda, cùm ibidem aliquandiu perstitissent, non valentes concordare, suborta gravi & grandi turbatione inter familias eorundem, ipsum circa festum S. Mariæ Magdalenæ concorditer exiverunt, statuentes tempus, infra quod redire deberent ad eundem locum ad electionem Summi Pontificis celebrandam.* Amalricus Augerii tunc etiam vivens in sexta vita Clementis V apud Baluzium disertiùs id exprimit: *Defuncto*, inquit, *isto Clemente, Cardinales numero viginti tres, qui erant apud Civitatem Carpentoractensem, ubi dictus Clemens suam Curiam tenebat, in Palatio Episcopali secundùm juris formam in Conclavi inclusi fuerunt, & pro electione Romani Pontificis usque ad festum subsequens S. Mariæ Magdalenæ ibi pacificè & quietè inter fuerunt.* Refert postea eos è Conclavi exiisse propter discordias, quæ inter familiares Cardinalium exortæ sunt. Verùm Joannes Canonicus Sancti Victoris Parisiensis apud eundem Baluzium in prima Joannis XXII vita, asserit Cardinales concordare non potuisse, quia in duas factiones divisi erant: *Italici* enim *talem eligere intendebant, qui ad Romanam Sedem Curiam revocaret, quod Cardinales Gascones facere formidabant: quia cùm sint de Gasconia Italicis multas injurias irrogassent, certi erant, quòd si in manibus Romanorum inciderent, æquipollentiam sustinerent.* Italicis Cardinalibus junctos fuisse Gallos asserit S. Antoninus part. 3 tit. 21 cap. 4 ex Joannis Villanii libro 9 cap. 79. *Multi*, inquit, *ex iis erant Guasconi, & ii quærebant Guasconem habere Pontificem: Qui verò erant ex Francia, Provincia, & Italia Cardinales, illis non acquiescebant, alium quærentes, sive qui eis videretur Ecclesiæ Dei utilior, sive qui foret eis favorabilior.*

II. *Cardinalis Prænestinus licèt Gallus frustrà ab Italis postulatu pro Pontifice.*

Cardinales Itali ipso Conclavis initio ad Pontificatum evehere volebant Guillelmum de Mandagoto, quem ex Archiepiscopo Aquensi a Clemente V Episcopum Cardinalem Prænestinum creatum diximus, sed Vascones hujus electioni restitêre. Id constat ex Epistola, quam Neapoleo de Ursinis Diaconus Cardinalis tit. S. Hadriani scripsit ad Philippum Regem Francorum post dissolutionem Conclavis, quæ extat Tomo 2 pag. 290 Vitarum Paparum Avenionensium Baluzii: *Nominavimus*, inquit loquens de Cardinalibus Italis, *a principio, & in eo sumus firmi, Cardinalem bonæ famæ, rectæ, ut credimus, conscientiæ, excellentis scientiæ, probatum in multiplici regimine, & in omnibus suis actibus a Clero & populo commendatum, & qui est de Regno, & zelator honoris Regis & Regni, corde sincero, non vacuo verbo, & per defunctum Pontificem ad Archiepiscopatum Aquensem, & postmodum ad Cardinalatum assumptus est, & aliis Cardinalibus est amicitia multa conjunctus, ita quòd quasi omnibus erat unus ex eis. Nos in eo nihil habemus aut quærimus nisi creditam bonitatem. Hic Dominus Guillelmus Dei gratia Episcopus Penestrinus, de quo nos, populus & Clerus credidimus, quòd statim Vascones acceptarent. Propter quod tantam resistentiam reperientes stupuimus, nec apud nos hujusmodi resistentiæ reperire possumus causam, nisi fortè, quod absit, crederent aliqui proximos defuncti continuare defectus.* Mirùm porrò est, id observatum non fuisse à Dionysio Sammarthano in Nova Gallia Christiana, dum de Guillelmo isto loquitur in Archiepiscopis Aquensibus. Hic est ille Guillelmus, cujus tunc Archiepiscopi Ebredunensis operâ usus est Bonifacius VIII compositurus librum sextum Decretalium, ut superiori Tomo diximus: ex quo patet eum fuisse Virum doctissimum. Vide dicta de eo in Clemente V num. 63.

III. *Cardinales è Conclavi exeunt: re infecta, & quare.*

Cardinales itaque Vascones non valentes eligere Papam Vasconem, & multa præterea in inclusione incommoda patientes, eò quòd cibaria eis subtraherentur, & domus eorum dissiparentur, post trium circiter mensium inclusionem hæc non ferentes die 24 Julii, ut scribunt Cardinales Italici in Epistola encyclica de incendio urbis Carpentoractensis, Valentiæ die 8 Septembris data, apud Baluzium Tomo 2 pag. 286, ignem in palatio Carpentoractensi posuerunt, quo incensa est magna pars Civitatis, sicque ad diversa loca dispersi sunt: *Fuerunt ergo diu in tali discordia*, subdit Joannes Canonicus S. Victoris Parisiensis loco laudato, *licèt inclusi multa incommoda sustinerent, quia cibaria eorum subtrahebantur, & domus eorum desuper dissipatæ. Tandem hæc Wascones non ferentes ignem in Palatio posuerunt, per quem combusta est pars maxima Civitatis. Et sic dispersi Cardinales*, steterunt divisi loco & proposito annis amplius quam duobus, ob varias exortas quæstiones inter ipsos, *licèt enim, secundùm statutum, in urbe, qua moritur Papa, debeat electio celebrari, tamen Italici omnino discordabant, volentes quòd electio ad Curiam Romanam transferretur, & alii alibi. Ideo sunt dispersi.*

IV. *Itali pro loco electionis Lugdunum postulant.*

Quamvis in id consensissent Cardinales, ut præscripto tempore in locum designatum, seu Carpentoractem versùs convenirent; nihilominus ad Principum ac proborum Virorum hortationes obstinatè surdi, non sine magno Reipublicæ Christianæ da-

damno &scandalo non solùm annum 1314, sed totum annum 1315 in eo statu permanserunt; Cardinalibus enim Italis tàm Avenionensis, quàm Carpentoractensis civitates suspectæ erant justis ac legitimis rationibus: ideoque inter alia multa loca pro electione faciendâ offerebant Civitatem Lugdunensem, in qua duo Concilia Generalia celebrata fuerant, & in qua nullius impressionis vel violentiæ esset periculum formidandum. Id disertè asserit Philippus ipse Rex Francorum in Epistola, quâ Berengarium Episc. Tusculanum & Arnaldum S. Mariæ in Porticu diaconum, Cardinales, hortatus est ad maturandam electionem Summi Pontificis apud eundem Baluzium Tomo 2 pag. 293, in qua subdit: *Amicitiam vestram quanta possumus affectione rogamus, hortamur attentiùs, & requirimus confidenter, & obsecramus per viscera misericordiæ Jesu Christi, quatinus in præmissis... efficaciter occurrentes, ad provisionem celerem & salubrem Ecclesiæ cum cæteris Cardinalibus unanimiter & concorditer faciendam vestros dirigatis gressus & amicos cohortetis ad præfatam Lugdunensem civitatem pro loco apto & accommodo in regno nostro, vel alibi convenientes cum eis* [Italis] *aut saltem vestrum præstantes assensum, quòd tres prædicti* (scilicet unus Cardinalis ex parte Italorum, alter ex parte Vasconum, & Nicolaus tit. S. Eusebii Presbyter Cardinalis) *locum eligant, sicut superiùs est expressum. Mirarentur etenim non immeritò & stuperent nationes & gentes, & inhonorabile cederetur nobis, vobis & regno, si præfatis alienigenis Cardinalibus loca petentibus regni nostri, & protectioni nostræ committentes se & sua, per vos naturales indigenas ejusdem regni loca ipsa absque notabilis suspicionis & diffidentiæ scrupulo contingeret recusari.* Sed mortuo eodem anno 1314, exeunte Novembri, Philippo Rege, toto anno 1315 convenire non potuerunt.

V.
Cardinales omnes Lugduni conveniunt.

Tandem anno 1316 Ludovicus X Franciæ Rex Phillppi IV successor Philippum Comitem Pictaviensem fratrem suum Lugdunum misit, qui specie negotiorum regni singulos Cardinales seorsùm in eam Civitatem accivit, eosque congregavit in Conclavi *hoc pacto, quòd nulla eis violentia inferretur, nec cogerentur ad eligendum carcerem introire.* Cùm autem nonis Junii ejusdem anni obiisset Ludovicus Rex, Philippus Comes *admodum fuit stupefactus. Non enim utile videbatur ulteriùs trahere moram in Lugduno, nec electionis Papæ negotium dimittere imperfectum. Consilio igitur habito judicatum extitit per prudentes, quòd de non includendis Cardinalibus erat illicitum quod fecerat juramentum, & ideo non servandum. Quibus dixit, quòd inde non recederent, donec de Papa Ecclesiæ providissent. Positis ergo custodibus, qui eos exire non permitterent, ipse in Franciam est reversus*, inquit Auctor primæ Vitæ Joannis XXII apud Baluzium jam laudatus. Inclusi sunt autem die vigesima octava mensis Junii, seu in vigilia Apostolorum Petri & Pauli, ut mox ex Bernardo Guidonis dicetur.

VI.
Joannem XXII eligunt.

Dissidentes tamen adhuc per quadraginta dies, die tandem septima Augusti ejusdem anni in sabbato elegerunt concorditer & unanimiter Jacobum de Ossa, seu poriùs de Eusa, Episcopum Cardinalem Portuensem, qui dictus est Joannes hujus nominis XXII, ut scribit laudatus ejus Vitæ Auctor, cui consentit Bernardus Guidonis loco laudato: *Quadragesimo die ab inclusione ipsorum*, inquit, *quæ facta fuit in vigilia Apostolorum Petri & Pauli, ipsis tum, quòd tunc deberent includi, penitus nescientibus pariter & invitis, tandem tractatu præhabito, in præfatum Dominum Joannem, omnes pariter consenserunt. Erat autem Cardinalis Episcopus Portuensis, & Jacobus vocabatur: Sed Joannes exinde vocatum est nomen ejus.* Omnes alii vitæ Joannis XXII Scriptores apud Baluzium consentiunt etiam eum à Cardinalibus electum, sicuti & Ptolomæus Lucensis Hist. Eccles. lib. 24 cap. 42, à quibus non discrepat MS. Vaticanum apud Raynaldum anno 1316 num. 2: *In Dominum Joannem consenserunt, ipsum eligentes anno Domini* 1316, *mense Augusti die* 7. Electus est autem à XXIII Cardinalibus, ut legitur in Auctoribus quartæ, quintæ & sextæ Vitæ ejus apud Baluzium. Fallitur itaque Augustinus Oldoinus, qui numerat tantùm XIX Cardinales viventes quando electus est.

VII.
Falsum est Joannem se ipsum elegisse.

Quidam Antiqui, inter quos Henricus Rebdorffius, & Joannes Villanius lib. 9, cap. 79, scribunt Joannis electionem factam *per compromissionem*, id est factum esse compromissum de illo recipiendo, quem Jacobus de Ossa Episcopus Cardinalis Portuensis nominasset, huncque Neapoleonis Ursini Cardinalis Diaconi suasu se ipsum nominasse juxta modum, qui præscriptus est in Decretalibus. Verùm Odoricus Raynaldus laudatus num. 3, Villanil narrationem falsam esse contendit, quia si constitisset Joannem his artibus ad Summum Pontificatum pervenisse, Ludovicus Bavarus, aliique hostes ejus, qui nihil eorum omittebant, quibus existimabant se illi posse create invidiam, ei hunc actum objecissent, quod tamen non fecerunt in acerbissimis invectivis, quas adversùs eum scripserunt, facturi haud dubiè si id aliqua veritate nixum fuisset. Prætereà qua fronte Joannes, si se ipse elegisset, ausus esset scribere ad Reges & Principes & ad uni-

ver-

SÆC. XIV. JOANNES XXII.

versos Christi fideles, se à Pontificatu sibi oblato omnium suffragiis consentienti-bus abhorruisse, atque admodum ancipitem hæsisse an humeros oneri subduceret. Extant enim apud eumdem Raynald. n. 8. literæ Joannis ad Robertum Regem Siciliæ post suam coronationem datæ, in quibus ait: *Nos, tunc Portuensem Episcopum, ad suscipiendum onus, nobis ex humano defectu importabile, curam videlicet universalis gregis Dominici, concorditer, nemine discrepante, in Summum Pontificem elegerunt. Nos autem difficultatem officii pastoralis, continuis laboris angustias, & praexcellentiam dignitatis Apostolicæ infra nostra præcordia recensentes, nostrarumque mettentes virium parvitatem, timore ac tremore concussi, vehementer hæsitavimus, nec indignè*, &c. Rectè itaque Baluzius in Notis ad Vitas Paparum Avenionensium pag. 717, ait, vix credibile videri, Joannem 22 Virum doctum & sapientem, & bonæ famæ, adeò impudentem fuisse, ut si vera essent quæ Villanius scribit de ejus assumptione, ausus fuisset scribere, dubitasse se prima fronte, an consensum daret electioni de se factæ, quam omnes sciebant non ex concordibus Cardinalium suffragiis in eum concurrentibus ortam esse, sed ex maxima & effrænata cupiditate summi fastigii, summæque dignitatis. Quare censet dubitari non immeritò posse de veritate rerum, quæ circa hanc electionem à Villanio tradita sunt memoriæ literarum; præsertim cum etiam Alvarus Pelagii Episcopus Silvensis, tum vivens, libros suos de planctu Ecclesiæ ordiatur ab his verbis: *Certum & notorium toti mundo est, quòd dictus Dominus Joannes Papa electus fuit concorditer à Cardinalibus omnibus*. Putat ergo Baluzius primò propositam fuisse viam compromissi in electione facienda, atque id fando auditum scripsisse Henricum Rebdorfium; sed eâ postea dimissâ, processum fuisse per viam scrutinii, quod colligit ex Ordine Romano, quem Mabillonius edidit sub nomine Jacobi Gajetani Tom. 2 Musei Italici, in quo pag. 247 extat forma scrutinii facti in ejus electione.

VIII. *Quomodo elatis pro... equum conscendi.*

Spondanus & Raynaldus iisdem rationibus moti rejiciunt pariter quod à Ciaconio asseri credunt absque auctore, Joannem scilicet Neapoleoni Cardinali, dum de ipsius electione ageret, jurejurando se se adstrinxisse, nunquam se equum vel mulam conscensurum quin Romam accederet; nihilominus tamen post coronationem de Romana peregrinatione ab eodem sollicitatum, ut sacramento suo satisfacere videretur, Lugduno Avenionem navigio petiisse, neque unquam posteà equum aut mulam conscendisse. Addit Spondanus falsitatem illius narrationis ex eo convinci, quòd Joannes in die suæ coronationis, quæ facta est Lugduni die quinta Septembris publicè de more in equo processerit, regentibus frænum equi Carolo Marchiæ Comite Regis fratre, & Ludovico Ebroicensi patruo, ut disertè asserit Continuator Chronici Nangii Tomo 11 Spicilegii Dacheriani pag. 667. Sed bis non obstantibus non video hanc narrationem in dubium revocari posse; nam in quinta Joannis 22 Vita apud Baluzium Ptolomæus Lucensis tunc vivens pag. 178, asserit Joannem paulo ante mortem omnes Cardinales vocasse, sed Neapoleonem, licèt existentem tunc Avenione & vocatum noluisse venire, nec interesse obsequiis, nec testamento Papæ, & posteà subdit: *Præsumitur quòd ex eo fecerit, quia Papa in sua electione, quæ apud Lugdunum celebrata fuit, juravit se nunquam ascensurum equum vel mulam nisi iret Romam. Quod & servavit, quia navigio ivit usque ad Avenionem, & pedes ascendit Palatium, de quo postea nisi, intrando Ecclesiam majorem, quæ contigua palatio est, non exivit. Et sic suum sacramentum servavit, quia post sacramentum prædictum, sicut fecit, nunquam equitavit*. Ex quo patet Ciaconium hæc non scripsisse *absque auctore*. Bzovius citat etiam hanc in rem non solùm Ciaconium sed & Masonium, quos dicit id hausisse ex pluribus historiis. Neque obstat, quòd in coronatione sua equum ascenderit, cùm sacramentum de non conscendendo equo vel mulo extenderetur tantùm ad tempus, quo omnia requisita ad exercendam dignitatem Pontificiam accepisset, quæ omnia habuit tantùm post coronationem; antea enim nihil arduum potuisse decernere Pontificem videbitur numero post sequentem; unde cùm Robertus Siciliæ Rex duo millia unciarum auri Joanni Papæ ante coronationem suam persolvisset, non Joannes Pontifex, sed Nicolaus Episcopus Ostiensis, Nicolaus tit. S. Eusebii Presbyter, & idem Neapoleo Diaconus, Cardinales, Syngrapham de accepta vectigalis parte ad Robertum transmisere his verbis consignatam apud Raynaldum num. 5, *Dat. Lugduni XVII Kal. Septembris suscepti à Domino Joanne Apostolatûs anno I.* Quam formulam ab aliis Pontificibus Romanis adhibitam ante coronationem superiùs vidimus; postea verò annum Pontificatus apponebant, quod & fecit Joannes; eodem enim suæ coronationis die scripsit ad Robertum Regem, & ad Ludovicum Ducem Bavariæ Epistolam datam *Lugduni Non. Septembris Pontificatûs nostri anno I*, apud Raynaldum num. 9, & seq.

IX. *Joannes benedicitur, & coronatur.*

Ex data hujus Epistolæ constat deceptum esse Joannem Villanium, cum lib. 9, cap. 79, scripsit, Joannem coronatum esse die

die octava Septembris, cùm die quinta ejusdem Mensis annum Pontificatus primum jam auspicatus esset. Præterea Bernardus Guidonis & Amalricus Augerii in secunda & septima vita Joannis apud Baluzium, disertè asserunt, Joannem coronatum die quinta Septembris, quæ cum Dominica concurrebat: *Fuitque coronatus*, inquit Bernardus, *more Pontificum Romanorum, Lugduni in Ecclesia cathedrali Nonis Septembris, dominica prima ejusdem mensis*, quod idem habet Amalricus Augerii, & idem Bernardus in Chron. Rom. Pontificum. Joannes Andreæ in Prologum Clementinarum sic de Joanne 22 scribit: *Incepit Nonis, id est quinto die Septemb. anno Dom. 1316, qua die consecratus fuit, benedictus, & coronatur*. Ad quæ verba Baluzius in Notis ad Vitas Paparum Aven. pag. 718 ait, mirari se ista scribi potuisse a Joanne Andreæ. Etenim, inquit, qui jam Episcopus erat, non indigebat consecratione. Sed alibi ostendimus consecrationem & benedictionem quæ fiebat, cùm Electus jam erat Episcopus, sæpe confundi ideoque cùm Joannes Andreæ ait Joannem consecratum, confundit consecrationem; cum benedictione, quæ fiebat loco consecrationis. In Ordine Romano 14, Auctore Jacobo Gajetano apud Mabillonium Tomo 2 Musæi Italici, pag. 254 legitur: *Episcopus qui in Papam electus est, non consecratur denuò, sed benedicitur aliquo die dominico, quo & coronatur*. Unde cum benedictio fieret loco consecrationis, ideo benedictionis & consecrationis nomina inter se aliquando confundebantur, cujus rei insigne exemplum attuli in Leone 9 num. V, ex Wiberto ejus Archidiacono, teste oculato, qui in ejus vita lib. 2, cap. 2, juxta editionem Mabillonii Sæc. VI Benedict. part. 2, ait: *Itaque divina favente gratia cunctis applaudentibus consecratur* Pontifex Romanus: quæ verba intelligi non possunt aliter quam de benedictione quæ fiebat loco consecrationis; Leo enim multò antea consecratus fuerat Episcopus Tullensis, seu Leucorum.

X. *Cur coronationem suam distulerit.*

Ideo porrò Joannis XXII coronatio dilata est usque ad diem quintum Septembris, quia Philippus Franciæ & Navarræ Regens ab eo petierat, ut eam celebritatem prorogaret, quò illius pompam spectare posset; sed cùm prorogationem 15 dierum obtinuisset, & postea aliam octo dierum, tertiamque tandem postularet, negata est ei ob causas, quas jussu Pontificio Arnaldus Cardinalis Philippo exposuit, quæ extant apud Raynald. num. 3, & seqq. *Quantumcumque*, inquit Arnaldus, *Pontifex etiam vestrâ cuperet lætificari præsentiâ, absque tamen scandalo plurium, præsertim Dominorum Cardinalium, qui apud Avenionem, ubi erat ex indictione publica in proximis Kalendis Octobris audientia Romanæ Curiæ resumenda, rerum suarum præmiserant partem non modicam, sine quibus amplius nequibant commodè remanere Lugduni, & multorum etiam Prælatorum, Magnatum quoque & Nobilium in Curia ipsa sistentium, & avidè coronationem expectantium antedictam, & insuper absque totius Reipublicæ gravi dispendio coronationem ipsam non poterat ulteriùs prorogare: quoniam ante illam ardua, quæ incumbunt, negotia expediri; nuncii qui ad partes varias sunt mittendi, interim destinari non poterant; cùm nec ante uti bullâ consueverint Romani Pontifices, & jam instabat tempus audientiæ, ut præfertur, apud Avenionem indictæ, quod absque damno intolerabili mutari, vel differri non posset*. Rationem postea reddit Arnaldus cur ipse, non Pontifex, hæc ad ipsum scribat: *Hæc scribimus vobis, quia dominus noster ante suæ coronationis solemnia non posset juxta morem Ecclesiæ Romanæ laudabilem vobis, vel alii cuiquam aliquid scribere, cùm nec antea bullâ integrâ possit uti. Datum Lugduni IV Kal. Septembris*, octo diebus ante coronationem, quæ, ut diximus, die quinta Septembris in die dominica peracta est.

XI. *Joannis XXII Patria, genus, & primordia ante Pontificatum.*

Joannes de Caturco civitate oriundus erat, filius non Arnaldi de Oza, ut legitur in ejus septima Vita apud Baluzium ab Amalrico Augerii scripta, sed Arnaldi de Eusa, vel d' Eusa, ut pluribus ostendit idem Baluzius in Notis, in quibus etiam observat deceptos esse tam Joannem Villanium lib. 9, cap. 79, ubi ait eum fuisse hominem infimæ sortis & filium cauponis, quàm S. Antoninum, qui tit. 21, cap. 4, scribit eum extitisse filium sutoris veteramentarii; nam Albertus Argentinensis, qui huic Pontifici coævus fuit, pag. 125 disertè asserit eum *de militari progenie* natum fuisse, id est, ex prisca nobilitate. Vocabatur autem Jacobus. Dictus fuerat primò Episcopus Forojuliensis in Provincia ad instantiam Roberti Siciliæ Regis, cujus erat Cancellarius, deinde ad Episcopatum Avenionensem translatus, tandemque ad Portuensem, unde dicebatur Jacobus Cardinalis Portuensis. Vir non multùm magnus in statura, sed in scientia magnus, & habens testimonium bonæ vitæ dicitur à Joanne Canonico S. Victoris Parisiensis in prima ejus Vita: quod idem scribunt Joannes Andreæ in proœmium Clementinarum, & S. Antoninus loco laudato. Albertinus Mussatus in Epistola ad filium pag. 3, de eo agens ait: *Altæ eloquentiæ scientiæque præditus erat*. Certè, inquit Baluzius, Joannem XXII fuisse studiis doctrinisque deditum, testis est locuples Franciscus Petrarcha in l. 2 rerum memorandarum his verbis:

Homo

Homo perstudiosus & vehementioris animi, hinc lectioni librorum imbiabat, illinc simultates acerbas & inextricabiles agens cum Imperio Romano, alteram vitæ partem huic studio devoverat. Ceterùm cùm à legendo & senium & curarum varietas retardaret, gratissimus erat illi quisquis defloratos, ut propriè dicam, libros sub breviloquio perstringeret, referretque in eas quas vocant tabulas. De ejus doctrina & virtutibus in ejus morte fusiùs agetur.

XII. *Imperii competitoribus diem dicit ad judicium sistendum.*

Henrico Lucemburgensi Imperatore hujus nominis septimo, mense Augusto anni 1314, ut superiùs dictum est, demortuo, discordarunt Electores Imperii in succelsore sufficiendo; duo enim fuerunt electi, Ludovicus nempè Comes Palatinus Dux Bavariæ, & Fridericus Austrius cognomento Pulcher, indeque ortum gravissimum schisma, ex quo damna multa obvenerunt universæ Ecclesiæ & toti propemodum Christiano Orbi. Joannes Pontifex nihil antiquius habuit post suam coronationem, quàm ut schisma illud extingueretur; eâdem enim die quintâ Septembris, postquam encyclicis literis totius orbis Christiani Præsules de suscepto Pontificatu certiores fecit, Ludovicum Ducem Bavariæ paternis monitis mulcere, atque ad pacem ineundam cum Friderico Austriæ Duce, controversiamque non ferro, sed æquitate judiciorum dirimendam adducere conatus est literis datis *Lugduni Nonis Septembris, Pontificatus anno I*, aliisque tàm ipsum Ludovicum, quàm Fridericum ursit, ut pacem inter se conciliarent. Verùm cùm hæc nihil profecissent, anno sequenti 1317 utrique diem apud Sedis Apostolicæ subsellia designavit; ut, uter potiore electionis jure niteretur, uti verus & legitimus totius controversiæ judex, in favorem potioris electionis sententiam ferret; & interim utrumque nomen Regium literis præscribentem benignè toleravit, quod Clemens IV in æquali causa statuerat. Ita scribunt Bzovius & Spondanus.

XIII. *Avenionem pergit, & octo Cardinales creat.*

Exeunte Mense Septembri anni 1316, Joannes Pontifex navigio Avenionem perrexit, ad eamque urbem pervenit secunda die Mensis Octobris, ad tenendam ibi Curiam suam, quam antea publicè præconizari fecerat, ut scribunt ferè omnes ejus Vitæ Scriptores: qui addunt, eum in sequentibus Quatuor temporibus Adventus Domini, scilicet XVI Kalendas Januarii feria sexta, fecisse ordinationem octo Cardinalium, qui erant omnes ferè Vascones. Fuerunt autem Bernardus de Castaneto, tunc Episcopus Aniciensis, quem Amalricus Augerii in Vita Innocentii V, & Bernardus Guidonis in Chronico scribunt fuisse civem Montispessulani, quemque Joannes fecit Episcopum Portuensem, *& nihilominus Episcopatum Aniciensem tenendum commendavit eidem, anno XLI Episcopatus sui tunc ferè completo*, ut ait idem Bernardus in tertia Joannis Papæ Vita: qui anni XLI referendi non sunt ad Episcopatum Aniciensem, sed ad Albiensem, ad quem promotus fuerat ab Innocentio V anno 1276, ut ex Amalrico Augerii laudato constat; nam anno 1293, dominica infra octavas Apostolorum Petri & Pauli, adhuc erat Episcopus Albiensis, ut constat ex verbis ejusdem Bernardi Guidonis in Catalogo Priorum Conventus Albiensis Fratrum Prædicatorum, quæ referuntur à Baluzio in notis pag. 719. Imò Augustinus Oldoinus ait eum tenuisse Episcopatum Albiensem usque ad annum 1308, sed nullum testem adducit. Ex aliis septem quatuor dicti fuerunt Presbyteri Cardinales, scilicet Jacobus de Vita de Caturco, nepos Papæ ex sorore, electus Avenionensis Episcopus; Haucelmus Joannis de Caturco, tunc Vicecancellarius; Bertrandus de Pojeto de Castro novo Raterii diœcesis Caturcensis, & Petrus de Reblayo Gallicus, Cancellarius Regis Franciæ. Reliqui autem tres, scilicet Bertrandus de Montefaventio de prædicto Castro novo Reterii diœcesis Caturcensis; Gaillardus de Mota, Vasco natione, Clementis Papæ V ex nepte nepos, & Joannes Gajetani de Ursinis natione Romanus, dicti sunt Diaconi Cardinales.

XIV. *Ludovicum Episcopum Tolosanum Sanctorum fastis adscribit.*

Ludovicum Episcopum Tolosanum & primum Appamiensem, quem adhuc viventem Deus miraculis illustrare voluerat, & defunctum tot ac tantis tam ad ejus sepulchrum, quàm alibi ad ejus invocationem, decorare dignatus est, ut stuporem afferant ea legentibus in ejus Vita à Sedulio scripta apud Surium die 19 Augusti, Joannes Pontifex, qui ejus fuerat Magister, septimo Idus Aprilis anni 1317 in Sanctorum numerum retulit, viginti ab ejus obitu annis, qui Brincolæ in Provincia accidit, nondum completis; ex dictis enim Tomo superiori, anno 1297 ad cœlestem patriam migrarat. *Eodem anno*, scilicet 1317, inquit Ptolomæus Lucensis in quinta Joannis Papæ Vita, *canonizavit Ludovicum Fratrem Ordinis Minorum Episcopum Tolosanum, cujus fuit Magister, ex continua conversatione cum eo de ipsius sanctitate certior, puta quòd ejus gesta & Acta vir subtilis indaginis & oculis vidit, & experientiæ manibus contrectavit.* Alii Vitæ Joannis Scriptores diem canonizationis addunt, nempe septimum Idus Aprilis, qui concurrebat cum die Jovis post festum Resurrectionis Dominicæ. Canonizationis bulla eodem die Avenione data, quæ vitæ ejus & miraculorum compendium continet, refertur à Wadingo in Annalibus Minorum anno 1317, num. 48.

XV. *Sanctus Ludovicus in Provincia natus, & defunctus.*

De hoc Sancto vide dicta Tomo superio-

riori; itsque adde, Sanctum Ludovicum in Provincia Provinciæ, non verò in regno Neapolitano, ut volunt aliqui, inter quos Waddingus anno 1275 num. 4, natum esse: quod diserte asserit Franciscus de Mayronis Ordinis Minorum, dictus Doctor Illuminatus, tempore Joannis XXII vivens, in sermone quem habuit de hoc Sancto, qui anno 1493 impressus est Venetiis cum aliis pluribus de Sanctis ejusdem Mayronis, in quo loquens de privilegiis nativitatis ejus, ait: *Quartum fuit de loco nativitatis in terra quam Dominus sanctificavit præ cæteris mundi locis illis sanctis qui viderunt faciem Christi corporalibus oculis. In regione siquidem suæ nativitatis inveniuntur septem de quibus fit mentio in sacra Scriptura vidisse Christum, scilicet Lazarus cum duabus sororibus. Et duæ sorores matris Domini. Et Theophilus* (legendum Maximinus) *& cæcus natus*, quos omnes in Provinciam advenisse, ibique mortuos fuisse jam erat traditio ineunte sæculo octavo. Dixi loco *Theophilus*, legendum esse *Maximinus*, quod constat ex sermone tertio de Sancta Maria Magdalena ejusdem Mayronis, in quo de ea sic legitur: *Postquam venit Massiliam cum sororibus dominæ nostræ & Lazaro fratre suo, qui fuit primus Episcopus Massiliæ, Maximino, Martha* &c. ubi nulla mentio est Theophili, sed Maximini tantùm, cujus memoria recolitur Aquis Sextiis, non verò Theophili, cujus in Tabulis Ecclesiasticis ne levis quidem mentio est. Quod attinet ad locum ejus nativitatis in Provincia, non potest alius assignari quàm Brincola; cùm enim in confesso sit apud omnes eum obiisse die 19 Augusti anno 1297. Brincolæ, ubi eodem die condidit testamentum, quod editum est ab Antonio Pagio in calce sermonum S. Antonii Paduani, & ex eodem Francisci Mayronii sermone habeamus eum natum in eadem domo in qua defunctus est, manifestè sequitur eum natum Brincolæ. *Sexta contemplatio*, inquit paulò pòst Mayronius, *est quantùm ad statum suæ consummationis, quia in eodem loco peritus & quantum ad domum ubi fuit natus, ibi fuit defunctus ad modum circuli, qui terminatur ubi incipit*. Certa itaque est Brincolensium traditio, scilicet S. Ludovicum Brincolæ & natum & mortuum. Ceterùm ex primo Francisci de Mayronis loco, ut id obiter notem, quis colligere posset, tempore Francisci Mayronii, id est circa annum 1325, Provincialium traditionem non tulisse Sanctæ Annæ Reliquias Aptæ Juliæ asservari: id enim non tacuisset Mayronius, imò potiùs S. Annæ Matris Virginis Mariæ, quàm aliorum meminisset.

XVI. *Ecclesiam Tolosanam in Metropolim erigit.* Eodem anno 1317 Joannes Pontifex Ecclesiam Tolosanam non solùm S. Ludovici canonizatione, sed & Metropolica dignitate illustravit. Superiori sæculo Fulco Episcopus Tolosanus ab Innocentio III flagitarat, ut Episcopatum divideret, cùm pastorales curas in diœcesim ita diffusam ac populis frequentem diffundere non posset. Negarat verò ea de causa Innocentius, ut Fulco & successores ingentibus illius Ecclesiæ opibus ad comprimendos Albigenses uterentur. Verùm Joannes XXII videns populorum numerum excrevisse, nec ampliùs facias opes adversùs hæreticos, sed ad inanem luxûs pompam ab Episcopis Tolosanis converti, eam Ecclesiam ab omni jurisdictione Metropolis Narbonensis, cui suberat, exemit, ac in quinque Diœceses divisit, nempe *Tolosanam*, quam in Archiepiscopalem seu Metropolitanam erexit, constitutis ei suis propriis certis terminis; *Montis-Albani*, pridem Caturcensis diœcesis; *S. Papuli*, *Rivorum* & *Lumberiorum*, quæ prius erant dictæ diœcesis Tolosanæ. Hasque sic erectas subjecit eidem Metropoli Tolosanæ; addita etiam civitate Appamiarum, quæ jam olim, ut diximus in Bonifacio VIII, avulsa ab eadem Tolosana, Metropoli Narbonensi contributa fuerat. Denique *Vaurum* & *Mirapicum* in civitates erectas eidem Tolosanæ Metropoli subjecit, ut ejusdem essent septem suffraganeæ. Eidem Metropoli præfecit Joannem de Convenis fratrem Comitis Convenarum, quem eò ex Sede Magalonensi transtulit, qui postea dictus est Cardinalis Episcopus Portuensis, & post mortem Joannis XXII delatum sibi Pontificatum Romanum ea lege, ut Romam non iret, constanter recusavit. Episcopum verò Tolosanum nomine Gaillardum de Preffaco filium sororis Clementis quinti, ex ea Ecclesia ejecit Joannes Papa, quòd magnam partem redituum inutilibus expensis oppignerasset, qui sine Episcopatu remansit; Regensem enim, quem Pontifex ei conferre volebat, noluit acceptare. Hæ porrò Tolosanæ Ecclesiæ in Metropolim, & aliarum urbium in Cathedrales, erectiones factæ sunt *idib. in mense Julii, quem Augusti*, ut asserit Bernardus Guidonis in tertia Joannis Papæ Vita.

XVII. *Multas Ecclesias dividit, & in aliis Episcopatus erigit.* Plures alias in Galliis eodem anno Diœceses divisit Pontifex, & in iis alios Episcopatus instituit, scilicet in Narbonensi Electensem, & S. Pontii, quem subjecit Narbonensi, in Albigensi Castrensem, quem subjecit Bituricensi; in Agennensi Condomiensem, quem subjecit Burdegalensi; in Lemovicensi Tutelensem, quem subjecit Bituricensi; in Petragoricensi Sarlatensem, quem subjecit Burdegalensi; in Claromontensi Sanflorianum, quem subjecit Bituricensi; in Ruthenensi Vabrensem, quem subjecit Bituricensi; in Pictavensi Mallea-

cen-

censem & Luconcensem, quos subjecit Burdegalensi, Episcopatus condidit, suisque limitibus circumscripsit, ut scribunt Bernardus Guidonis laudatus, & ceteri ferè omnes Vitæ Joannis Scriptores apud Baluzium; qui addunt, eum non modò eos Episcopatus erexisse, ut animarum saluti consuleret; verùm etiam ad augendum divinum cultum plura Canonicorum collegia in Ecclesiis, in quibus solemni ritu divina res perageretur, ac Dei laudes personarent, excitasse. Ex Malleacensi porrò urbe anno 1649 Sedes Episcopalis ab Innocentio X Rupellam translata est.

XVIII. *Cadurcensem Epist. deponit, & quare.*

Hugo Geraldi Episcopus Cadurcensis, cujus præclaram apud Regem Philippum Pulchrum & Clementem V Pontificem gratiam, ac commendandam aliquo tempore Episcopatùs administrationem describit Guillelmus Crucius in Historia Episcoporum Cardurcensium, lapsus est in pravos mores, & omnis impietatis barathrum, ex eodem Auctore; unde à Joanne Pontifice condemnari meruit eodem anno 1317. *Depositi*, inquit Bernardus Guidonis laudatus, *à Pontificali ordine & dignitate Episcopum Caturcensem Hugonem Geraldi, ablatis ab eo omnibus Pontificalibus insignitis, videlicet annulo, atque mitra, & capa, cum Romana camisia & birreto; sicque relictus primò in simplici habitu clericali, fuit adjudicatus perpetuo carceri quarta die mensis Maji apud Avenionem anno Domini* 1317. *Postmodum verò extitit in forma à jure tradita actualiter degradatus per Cardinalem Episcopum Tusculanum* (nempe Berengarium Fredole, quem Tomo superiori vidimus fuisse unum ex compilatoribus libri sexti Decretalium sub Bonifacio VIII); *sicque ultimò degradatus fuit traditus Curiæ sæculari; per cujus judicium fuit tractus publicè, & in aliqua sui parte corporis excoriatus, & demum combustus in mense Julii subsequentis, quia, sicut dictum fuit, in mortem Summi Pontificis fuerat machinatus*. Idem scribit Amalricus Augerii in septima Joannis Vita. Spondanus tamen observat, in sententia ejus depositionis ac perpetui carceris à Pontifice lata, quæ inserta est Juri canonico inter Extravag. com. cap. *Divinis de pœnis*, qua recensentur multi variique ejus excessus, nullam fieri mentionem conjurationis in Pontificem; nisi fortè comprehendatur generali additione plurium aliorum ejus nefandorum excessuum. Præter Bernardum Guidonis, & Amalricum Augerii hoc tempore viventes, qui id ex vulgi rumoribus scribunt, Thomas Walsinghamus, qui anno 1440 florebat, ad annum 1316 ait, Hugoni Geraldi *impositum* fuisse, *quòd in mortem Joannis Papæ* fuerat machinatus, & in Chronico Monasterii Grandimontensis, cujus verba refert Baluzius in Notis pag. 737, adnotatum est, Hugonem composuisse imagines cereas, cum quibus occidir Jacobum de Via nepotem Papæ Cardinalem: *Anno Domini 1317 mense Maji fuit Avinioni depositus Hugo Geraldi Episcopus Caturcensis. Et eodem anno die revelationis Sancti Stephani Confessoris idem Hugo Episcopus propter potiones, quas Domino Papæ paraverat, & imagines cereas, cum quibus Dominum Jacobum de Via nepotem Papæ Cardinalem occiderat, fuit degradatus, & traditus Curiæ sæculari, ac tractus Avinioni per villam vivus excoriatur, & in pallo levatus vivus comburitur*. Ad eandem conjurationem forsan pertinet, inquit Spondanus num. 5, Joannis Pontificis edictum anno 1317 promulgatum Epist. 134 contra Necromanticos & divinatores. Sed num. 4 jam dixerat Pontificem Epistolâ 81 inquisitionem commisisse contra quosdam, qui in necem ipsius & Cardinalium potiones venenatas, & imagines, aliaque maleficia paraverant, ex quo Chronici Grandimontensis narratio confirmatur. De potionibus Joanni Papæ præparatis & dæmonum incantationibus legendus Raynaldus anno 1317 à num. 51 ad 55, ubi ostendit quosdam impios in tantum scelus prorupisse, ut magicis artibus, Dæmonumque operâ Pontificem & nonnullos Cardinales morte afficere moliti fuerint, contra quos Pontifex jussit inquiri. Sed in literis Pontificiis nulla Hugonis Geraldi mentio. In locum porrò Jacobi de Via, qui obiit circa diem 24 Junii, seu *circa festum S. Joannis Baptistæ*, ut scribit Amalricus Augerii, Pontifex *post octo dies* Cardinalem Diaconum creavit Arnaldum de Via ejusdem Jacobi germanum fratrem, ut ipsemet asserit in literis ad Philippum IV Regem Francorum, quas refert Raynaldus anno 1316 num. 20, datis VI Idus Julii anni 1317.

XIX. *Constitutiones Clementinas ad Studia generalia mittit.*

Constitutiones *Clemeatiaas* dictas in Concilio Viennensi editas, & à Clemente V post Concilium fuisse promulgatas, sed morte ejus interveniente ad Studia generalia non fuisse transmissas diximus in ejus Pontificatu. Quare Joannes Pontifex eodem *anno 1317 in mense Novembris, Pontificatus sui anno secundo, fecit publicari & tam bulla Papali ad Studia generalia destinari Constitutiones, quas Clemens prædecessor ejus fecerat, quæ Clementinæ vocantur, & nondum fuerant ad generalia Studia destinatæ, sed usque tunc steterant in suspenso*, inquit Bernardus Guidonis in secunda Joannis Vita. Amalricus verò Augerii in septima Vita ideo eas ad Studia generalia missas scribit, ut *in scholis & judiciis* legerentur. Odoricus Raynaldus ad eum annum num. 15 ait extare Joannis litetas ad Parisienses Academicos Ka-

Sæc. XIV. JOANNES XXII.

lendis Novembris exaratas, quibus præcepit, ut iis Constitutionibus in judiciis ac publicis scholis uterentur, quæ etiam Bononientibus transmissæ, & Clementinis præfixæ sunt.

XX. *Inutiles, & curiosas quæstiones in Theologia prohibet.*

Cum autem Joannes in scientiis esset apprimè versatus, rem literariam in Academia præsertim Parisiensi ceterarum principe restituere sategit, data ad Viros Academicos Epistolà, quam ex parte refert idem Raynaldus loco laudato, quà Theologos perstrinxit, quod artes liberales imperfectas traderent & supervacaneis subtilitatibus & philosophicis quæstionibus Theologiam adulterarent. *Quidam etiam Theologi*, inquit, *postpositis, vel neglectis necessariis, utilibus, & ædificativis Doctrinis, curiosis, inutilibus & supervacuis Philosophiæ quæstionibus & subtilitatibus se immiscent; ex quibus ipsius studii disciplina dissolvitur, lumine ejus splendor obfuscatur, studentium utilitas impeditur.* Et infra: *Nisi vestra discretio emendatione celeri præmissa correxerit & præterita deformationis excessus in melius reformarit, illa per alios, in hac parte, Apostolica auctoritate fulcitos, non absque debita censura justitiæ, in eos, qui super præmissis culpabiles fuerint, exercenda infallibiliter, emendari & corrigi faciemus. Dat. Avinione VIII Idus Maji, anno I* Pontificatus.

XXI. *Grandimontensem Ordinem reformat.*

Eodem anno 1317, cum gravis esset turbatio in Ordine Grandimontensi circa electiones Priorum, Joannes Pontifex ad eam sedandam ordinavit, & statuit, ut Prioratus Grandimontensis, qui totius Ordinis noscitur esse caput, Abbatia deinceps censeretur, & Abbatis ejusdem electio pertineret ad Conventum. De reliquis verò domibus totius Ordinis ordinavit, ut triginta novem Prioratus collegiati in locis seu domibus potioribus fierent, in quorum singulis eligerentur Priores singuli à Collegio, & ad Abbatem Grandimontensem, tanquam ad Superiorem suum, eorum confirmatio pertineret: reliquæ verò domus fuerunt unitæ singulis Prioratibus & subjectæ, nonnullis tantùm Abbati & Abbatiæ Grandimontensi reservatis. Denique tribus Visitatoribus Ordinis ab antiquo institutis unum superaddidit, & quatuor esse deinceps decrevit. Hæc autem cum quibusdam aliis circa dictum Ordinem ad ejus reformationem sunt provisa, ut obviaretur frequentibus scandalis & in distribuendis domibus & instituendis rectoribus, & ut partialitas vitaretur. Hæc referunt Bernardus Guidonis & Amalricus Augerii in Joannis XXII Vita apud Baluzium. De fundatione Ordinis Grandimontensis, & de Sancto ejus fundatore Stephano de Mureto, vide dicta Tomo superiori in Clemente III.

Sæc. XIV. JOANNES XXII.

XXII. *Constitutionem edit adversus Vicarios Imperii in Italia.*

Joannes Pontificatu suscepto audiens plurimos Italiæ proceres Gibellinæ factionis Imperii Vicarios se indigitare; eoque prætextu Guelfos à parte Romanæ Ecclesiæ stantes totis viribus persequi non cessare; & perspiciens sic jura Sedis Apostolicæ auctoritatemque imminui ac violari, pridie Kalendas Aprilis anni 1317 Constitutionem gravissimam edidit, quæ extat inter Extravag. commun. cap. *Si fratrum, ne sede vac.* quà declarans vacante Imperio ejus jurisdictionem & dispositionem tam jure, quam consuetudine ad Summum Pontificem devolvi, omninò prohibuit, ne quis, quacumque dignitate Ecclesiastica aut seculari, etiamque Patriarchali aut Regia fulgens, ejusmodi Vicarii, seu cujusvis alterius officii Imperii nomen, absque Sedis Apostolicæ auctoritate, quamdiu Imperium vacaret, retinere aut usurpare præsumeret: neve aliquis eis obediret sub pœna excommunicationis in personas & interdicti in terras. Non multò post tamen, ne absque ullo legitimo regimine Italia fluctuaret, idem Pontifex confirmans Constitutionem Clementis V decessoris sui super his editam, Robertum Siciliæ Regem, Imperii Vicarium in Italia, Genuà exceptà, constituit, donec Imperator inauguraretur. Ita Spondanus.

XXIII. *Agit contra quosdam Minoritas segreges.*

Circa superioris sæculi finem variæ turbæ excitatæ sunt in Ordine Minorum à quibusdam cervicosis fratribus, qui se *fratres spirituales* appellabant, quorum præcipua erat contentio, quod vestes strictas, breves, viles, & caputia parva ferentes, alios damnarent, qui laxioribus, longioribus & mundioribus vestibus, ac majoribus caputiis utebantur: itemque dicerent germanæ mendicitati Fratrum minorum contrarium esse, frumentum in horreis, & vinum in cellis tempore messis & vindemiæ ex eleemosynis collecta recondere. Hi itaque fratres spirituales specie strictioris observantiæ & cultus paupertatis, à ceteris segregati, & sequiorem habitum sibi formarunt, & quicquam ad victum in granariis & cellariis quacumque necessitate reservari posse pertinaciter negabant, interpretationes Regulæ S. Francisci à Nicolao III & Clemente V factas aut rejicientes, aut in pravum sensum detorquentes. Horum Joannes Papa cæca scrupulositate, ac ipsorum quodammodo indocta scientia, & veluti irreligiosa, vana & superstitiosa religione, ut ipse loquitur, motus, Idibus Aprilis anni 1317 Constitutionem edidit, qua declaravit, tam vilitatem habitus, quàm rerum ad victum necessariarum reservationem, relinquendam arbitrio Superiorum; nec fore aliquo modo transgressores Regulæ, qui in horum determinatione obsequerentur Superioribus: hortans

tans eos, & sub pœna excommunicationis præcipiens, præstare eis obedientiam, quam paupertati præferendam esse docet. Extat hæc Constitutio apud Wadding. an. 1317, & inter Extravag. cap. *Quorundam*, tit. de verb. sig.

XXIV. *Rhodiis Equitibus Helionum Magistrum præficit.*

Cùm Fulco de Villareto Hospitalariorum Equitum Magister anno 1310 Rhodum expugnasset, ut in superiori Pontificatu ostendimus, voluptatibus indulgere cœpit, præteritisque insolescens victoriis, privatæ rei intentus, publicas curas spernebat; quare Equites communicato inter se consilio, eum ex insidiis adorti sunt, ut narrat Bosius part. 2 lib. 1 Hist. Equitum Hospitalariorum; sed cùm Fulco eas insidias effugisset, instituto judiciorum ordine, ab iis exauctoratus est, & Mauritius è Pagnaco in ejus locum subrogatus. Ad hanc dissensionem sopiendam Joannes Pontifex anno 1317 internuncios mittit, à quibus Fulconi & Mauritio dicta dies, ut Apostolico tribunali se sisterent. Anno autem 1319, ne hæ dissensiones rei Christianæ exitium afferrent, Fulcone Magistratu se abdicante, & Mauritio exauctorato, Pontifex Franciæ, Tolosæ, Campaniæ, Alverniæ, Castellæ, ac Legionis, Portugalliæ, Navarræ & Venetiarum Priores in Curia Pontificia existentes excivit, ut ipsorum consilium exquireret, in quem transfundenda esset tanta dignitas; cùmque omnes unanimi consensu vota conjecissent in Helionum, qui tum vitæ religiosæ pulcherrimis exemplis fulgens, tum præclaris adversùs Saracenos belli facinoribus pares tanto oneri virtutes habebat, Joannes Pontifex dictorum Priorum precibus adductus, eum totius Ordinis supremum Magistrum instituit, atque ad munus capessendum Apostolicis literis instruxit, quas laudat Raynaldus ad annum 1319 num. 11. Spondanus tamen ad annum 1317 num. 3 dicit, scnisma extinctum esse non ex auctoritate Mauritii de Pagnaco, sed ejus morte & spontanea Fulconis renunciatione, novaque electione Helionis de Villanova Prioris Sancti Ægidii, eamque in rem citat etiam Bosium ibidem.

XXV. *Cæsaraugustam in Metropolim erigit.*

Anno 1318 Joannes Pontifex mense Augusto Archiepiscopatum Tarraconensem in regno Aragoniæ in duos divisit, Sedem Cæsaraugustanam in Archiepiscopalem erigens; quinque illi suffraganeis Episcopis designatis ex undecim, qui parebant Archiepiscopo Tarraconensi, cui sex reservavit. Tuncque Pampilonensis Ecclesia, de qua Tomo superiori hujus Operis locuti sumus, subdita fuit Cæsaraugustanæ Metropoli. Post Maurorum enim invasionem, quæ ineunte sæculo octavo contigit, Auscienfis Archiepiscopus in universo Navarræ regno Metropolitani munere functus est; quia civitas Tarraconensis, à cujus Metropolita Sedes Pampilonensis pendebat, civibus nudata fuerat, & Sedes Episcopalis Pampilonensis in Leirense Monasterium translata. Sed Sede Episcopali è Leirensi Monasterio anno 1028 Pampilonem translatâ, hæc Ecclesia paruit Auscienfi Archiepiscopo ut Metropolitano, nam Joannes Brizius Martinezius in Historia Monasterii S. Joannis Pennatensis lib. 2 cap. 22 prodit, Austindum Archiepiscopum Auscienfem seu Auscitanum Aragoniæ & Navarræ Metropolitam agnitum fuisse circa annum 1040. Apud San-Marthanos in utraque Gallia Christiana dicitur Bernardum Archiep. Auscienfem circa annum 950 Episcopos in Hispania instituisse; & apud Sandovallium legitur, Sanctio Aragoniæ Rege hujus nominis primo, qui Navarræ etiam præerat, regnante, Petrum à Roda ad Episcopatum Pampilonensem promotum, Regulam S. Augustini in suam Ecclesiam cathedralem introduxisse post annum 1083, *assentiente Archiepiscopo Auscienfi*, qui ideo ejus Metropolitanus erat. In Regno etiam Aragoniæ ut talis agnitus erat; idem enim Austindus Auscienfis Archiepiscopus præfuit Concilio Jaccetano in Regno Aragoniæ anno 1063, ut probat Annotator Baronii, celebrato, quod extat Tomo IX Concil. pag. 1111. Ex quibus patet, consuetudinem, ut, Saracenis in Hispania dominantibus, Episcopi Navarræ & Aragoniæ Auscienfi Metropolitæ subderentur, non solùm interruptam non fuisse, sed etiam cum utroque regno incepisse dici posse.

XXVI. *Pulsationem campanæ sub vespertinum crepusculum firmat.*

Sanctum Bonaventuram Ordinis Minorum Generalem Ministrum in Capitulo generali Pisis anno 1263 celebrato, instituisse, ut Fratres populum hortarentur ad salutandam Beatissimam Virginem Mariam signo campanæ, quod post completorium datur vergente in noctem die, quòd creditum sit eandem ea hora ab Angelo salutatam, legitur in ejus Officio, quod extat in Breviario Minorum. Hunc pium usum ab Ecclesia Xantonensi susceptum Joannes Pontifex anno 1318 confirmavit, concessa decem dierum indulgentia iis, qui piè salutationem Angelicam ter flexis genibus funderent, si verè eos criminum pœniteret. Epistola data est Avenione III Idus Octobris anno tertio Pontificatus, in eaque amplissima Deiparæ elogia exaravit. Hic pius mos postea ab omnibus aliis Ecclesiis sensim susceptus est; ipsemet enim Joannes anno sui Pontificatus decimo, ad omnes ad pietatem & preces pro Ecclesiæ necessitatibus fundendas excitandos, Vicario Urbis mandavit, ut ad pulsationem campanæ in quolibet noctis crepusculo juberet BB. Virg. recitata salutatione Angelica venerari, concessa decem dierum indulgentia.

SÆC. XIV. JOANNES XXII.

Eodem anno 1318, Joannes Pontifex ad preces Eduardi Anglorum Regis Academiam Cantabrigiæ erexit; ac privilegiis amplissimis exornavit, ut datæ ab eo ad ejusdem Universitatis professores literæ num. 1230, ostendunt, in quibus ait apud Raynaldum anno 1318, num. 40: *Apostolica auctoritate statuimus, ut in prædicto loco Cantabrigiæ sit de cætero studium Generale, illudque ibidem vigeat perpetuis futuris temporibus in qualibet facultate; volentes auctoritate prædicta, & etiam decernentes, quòd collegium Magistrorum & scolarium ejusdem studii Universitas sit censenda, & omnibus juribus gaudeat, quibus gaudere potest & debet qualibet Universitas legitimè ordinata, &c. Dat. Avenione V. Idus Junii anno secundo*, non verò tertio, ut per errorem typographi legitur apud Natalem Alexandrum in Vita Joannis 22.

XXVII. *Academiam Cantabrigiensem erigit.*

XXVIII. *Montis Oliveti Congregationem approbat.*

Congregatio seu Ordo Montis Oliveti, à Bernardo Ptolomæi nobili Senensi miraculosè instituta anno 1317, à Joanne XXII anno 1319 approbata est. Bernardus enim egregius legum professor, ob lumen oculorum amissum, & sibi per invocationem Beatissimæ Virginis restitutum, ex voto relictis omnibus, rudi amictu indutus, ut soli divino cultui vacaret, cum duobus nobilibus Senensibus, Ambrosio Piccolomineo & Patricio Patricio, montem quindecim milliaribus Senis distantem, cui ab Oliveto nomen, fecessit, ibique vitam eremiticam asperamque colere cœpit. Ibi ædiculà, cellulisque extructis, Ordinis sui fundamenta jecit. Sed cùm multi in dies ad eum discipuli confluerent, quidam æmuli sanctos Viros ad Joannem Pontificem quasi hæreticos detulerunt, qui eos illicò ad se accersivit. Verùm cùm Pontifex ab iis, quos Bernardus miserat, omnem vitæ eorum rationem intellexisset, illos tanquam innocentes ad Guidonem Episcopum Aretinum, in cujus diœcesi erat locus, semisit, ut ab eo Regulam & habitum decentem reciperent. Hic ex revelatione beatissimæ Virginis Regulam S. Benedicti & habitum album ipsis assignavit *die 21 Martii, anno salutis 1319*, & Congregationi *Sanctæ Mariæ Montis Oliveti nomen* indidit, inquit Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ex Chronicis Oliveranis: quod idem scribunt Paulus Morigla, Silvester Maurolycus in Hist. Relig. & Onuphrius Panvinius in Chronico ad annum 1319, qui uno tenore & Ordinis hujus institutionem & approbationem à Joanne XXII referens: institutionem enim pertinere ad annum 1317, certò eruitur ex codice MS. Vaticano, à Raynaldo 1319 num. 50 laudato, in quo legitur: *Anno eodem* (scilicet 1317) *in Italia, in Comitatu Senensi & diœcesi Aretina cœpit Ordo Montis Oliveti sub Regula sancti Benedicti per Bernardum de Ptolomæis, & duos socios Senenses.*

SÆC. XIV. JOANNES XXII.

XXIX. *Cassinense Monasterium ad dignitatem Episcopalem evehit.*

Eodem anno 1319 Joannes Papa Abbatiam Montis Cassini ob reverentiam & honorem sancti Benedicti Abbatis, omnium Monachorum Occidentis patris & institutoris, in Ecclesiam Cathedralem æstatis tempore sublimavit, eidem de primo Episcopo tempore suo provisurus, ut scribit Bernardus Guidonis in tertia Joannis XXII Vita, cui suffragantur quatuor alii ejusdem Pontificis Vitæ scriptores. Anno postea 1322 Episcopi designandi jus Conventui Monachorum Cassinensium attribuit, eamque Ecclesiam ab omni alterius, quam Romani Pontificis, imperio liberam renunciavit diplomate VI Nonas Maji, Pontificatûs Joannis anno VI, consignato, & à Raynaldo anno 1319, num. 33 laudato. Baluzius in Notis ad Vitas Paparum Avenionensium pag. 701 scribit, in Conciliorum Tomis reperiri antiquitus mentionem Episcoporum Cassinensium; imo in Bulla Nicolai III de censibus Romanæ Ecclesiæ debitis in Regno Siciliæ & in Campania Maritima, quæ habetur in libro Arnaldi Camerarii, ita legi: *In Episcopatu Cassinensi Ecclesia Sanctæ Mariæ de Cavillano duos sextatos.* Ex quo sequeretur, Ecclesiam Montis Cassini tempore Nicolai III fuisse Episcopalem. Ibidem tamen Baluzius ait, se non dubitare, quin Cassinense Monasterium tum primùm, scilicet tempore Joan. XXII, evectum sit ad dignitatem Episcopalem. Urbanus postea Papa hujus nominis V, ut in ejus Vita dicemus, Ecclesiam Cassinensem in antiquum statum reduxit, & Abbatialem tantùm esse jussit.

XXX. *Ordinem militiæ Christi in Lusitania instituit.*

Dionysius Portugalliæ & Algarbi Rex ad Joannem XXII misit Petrum Petri Canonicum Colimbriensem, & nobilem Joannem Laurensii, procuratores & familiares suos super nova fundatione Ordinis, qui Ordo militiæ Jesu Christi nuncupatur, ut legitur in libello Arnaldi Camerarii apud Baluzium in Notis ad ejus Vitam pag. 741. Institutus est itaque equester ille Ordo à Joanne Papa sub nomine Militiæ Christi, cruce rubra linea candida intersecante distincta decorus, ad comprimendas Saracenorum incursiones, eique bona Templariorum ejusdem regni attributa. Hujus Ordinis caput, seu domus constituta est principalis Castrum Marini Silvensis diœcesis, quod Dionysius Rex regia munificentia contulit eidem Ordini; ita tamen quòd Magister dicti Ordinis teneatur in sua nova creatione de castris, bonis & terris, & aliis quæ possidebit in dictis regnis Portugalliæ & Algarbi, præstare Regi juramentum fidelitatis. Hæc constans non solùm ex Bernardo Guidonis, aliisque Scriptoribus Vitæ Joannis Papæ, sed & ex bulla ejusdem Pon-

Pontificis data Avenione Idibus Martii anno Pontificatus tertio, ideoque anno 1319, quæ edita est Ulyssipone anno 1628, simul cum literis Dionysii Regis, quibus eam institutionem approbat & confirmat. Joannes Mariana lib. 15 de rebus Hispanicis cap. 16, scribit sacram illam militiam è Castro Matino postea Tomarium migrasse, & Bosius part. 2, lib. 1 Hist. Hospitalariorum tradit, bona Templariorum, quæ huic Ordini à Joan. XXII consentiente Rege donata fuerant, factâ certâ compositione concessa postea fuisse Hospitalariis seu Rhodiis Equitibus.

XXXI. *Bertrandum de Pojeto legatum in Lombardiam mittit.*

Cùm interea Insubria hoc tempore à Gibellinis plurimùm infestaretur, Joannes Pontifex hoc eodem anno 1319, literis X Kalendas Augusti datis Bertrandum de Pojeto Cadurcensem Presbyterum Cardinalem tit. S. Marcelli, quem quidam Auctores, Joan. XXII inimici, ejus filium fuisse scribunt, licèt ejus tantùm nepos fuerit, ut scribit Joannes Villanius lib. 11, capp. 6 & 19, Virum sapientissimum & magnanimum, justitiæ & literatum amatorem, Legatum Apostolicum in eam Provinciam destinavit; qui res contra Gibellinos civitatum tyrannos & Ludovici Bavari asseclas, Ecclesiæque contumaces, sive armis prosequererur, sive tractatibus componeret. Eidem Legato inter cætera injunxit, ut Isnardum, quem Clemens V anno 1311, ex Archiepiscopo Thebano, Patriarcham Antiochenum & Papiensis Ecclesiæ administratorem creaverat, Avenione publicè à se damnatum, & omni Sacerdotali ac Patriarchali dignitate privatum & excommunicatum 3 Kalendas Augusti ejusdem anni 1319, quòd multa impia & sacrilega apud Papiam egisset, sed & Pontifici maledixisset, summamque plenitudinis potestatem in universam Ecclesiam penes illum esse negasset, ac denique Avenione contra jusjurandum datum aufugiens in Italiam Gibellinos in Pontificem animaret, in suam potestatem quocumque modo redigeret pro meritis castigandum. Bertrandus Legatus strenuam adeò operam navavit, ut anno sequenti 1320 Isnardus comprehensus fuerit, & Joanni Beccariæ Ticinensis Ecclesiæ administratori à Joanne Pontifice injunctum, ut ipsum fidelissimis stipatum custodibus ad Sedem Apostolicam mitteret. Eum tamen postea supplicem, satis superque virga ecclesiasticæ disciplinæ jam emendatum, Pontifex non tantùm Sacerdotali officio, verùm etiam dignitati Patriarchali, Ecclesiæque Antiochenæ restituit, literis datis *Avenione Kalendis Augusti, Pontificatus anno IX*, ut refert Bzovius ad annum 1325, num. 12.

XXXII. *Tria in Curia Rom. officia conjungit & Augustinianis tribuit.*

Pamphilus in Chronicis Ordinis Eremitarum Sancti Augustini ad annum 1319 tradit, Joannem Pontificem illi Ordini tria in Romana Curia officia quæ conjunxerat, concessisse, videlicet munus custodiendi sacrarii Pontificii, Bibliothecæ Pontificiæ, & confessionis Pontificis, pro tempore existentis, audiendæ: primumque iis officiis præfectum fuisse Joannem Lemovicem Theologum, qui simul fuit Bibliothecarius, Sacrista & Confessor sub Joanne XXII, Benedicto XII, & Clem. VI, quique juxta Onuphrium Panvinium in libro de Ecclesia Lateranensi MS. quem laudat Waddingus anno 1303, num. 5, obiit anno 1346. Ibidem postea Onuphrius enumerat omnes, qui ex eodem Ordine ad illa tria officia assumpti sunt usque ad Sixtum IV, qui nova in Vaticano Bibliotheca constructa, officium Bibliothecarii à Sacristæ munere distinxit. Licèt autem tria illa officia uni eidemque usque ad Sixtum IV commissa fuerint, jam tamen tempore Alexandri V officium Confessoris erat ad libitum Pontificis; Angelus enim Rocca in libro de Apostolico Sacrario laudat Cæremoniale Alexandri V, in quo expressè habetur: *In eodem palatio est officium Confessoris, quem Summus Pontifex solet eligere pro libito suæ voluntatis, qui debet in palatio cameram habere*. Cæremoniale item Sixti IV ita habet de Confessore: *Nec consuetudo astringit ad aliquem Ordinem Religiosorum, ut aliqui aliquando dixerunt*. Quare cùm Angelus Rocca loco laudato disertè dicat, idem fuisse Confessarium esse Pontificis & Sacristam, ex utroque Cæremoniali ab eo laudato constat liberam fuisse saltem à tempore Alexandri V penes Pontificem personarum electionem, nec consuetudinem præscripsisse, ut necessariò ex hoc vel illo Ordine assumeretur. Semper tamen munus Custodiendi Sacrarii Pontificii seu Sacristæ Pontificii retinuerunt & adhuc retinent Augustiniani Eremitæ; munera verò Custodis Bibliothecæ Vaticanæ & Confessarii sunt ad libitum Pontificis, qui ad hæc munera eligit, modò Abbates, modò Augustinianos modò alios Religiosos; nam nostris temporibus vidimus doctissimum Laurentium Brancatum de Laurea Ordinis Minorum Conventualium, Bibliothecæ Custodem, postea Cardinalem; deinde Emmanuelem a Schelestrate doctis suis operibus satis notum, & post hunc Henricum Notisium ejusdem instituti Augustiniani virum stupendæ eruditionis, ad sacram etiam purpuram evectum. Catalogus porrò eorum, qui à tempore Joannis XXII ad Sixtum IV ex ordine S. Augustini ad illa munera assumpti sunt, legi potest apud Waddingum laudatum, qui illum refert ex prædicto Onuphrii libro MS. de Ecclesia Lateranensi, quem apud se extare ait.

XXXIII. *Polonorum Legatos suscipit, & eorum Principem Regio diademate coronari.*

Boleslaum II Poloniæ Regem a Greg. VII Regio titulo privatum vidimus in ejus Ponti-

SÆC. XIV. JOANNES XXII. tificatu num. 76 Tomo secundo hujus Operis, à quo tempore usque ad sæculum decimum tertium exeuntem Poloniam Reges non habuisse fatentur ipsimet Auctores Poloni: & quidem rectè, nam anno Christi 1295, Poloni pertæsi malorum, quæ Poloniam, discerpto in multos Principatus regno, miserandum in modum afflixerant, celebratis Gnesnæ Comitiis, Premislaum majoris Poloniæ Principem, nova Pometaniæ accessione auctum, solemni ritu die vigesima sexta Junii Regem inunxerunt; intermissum ab anno 1079 Regium nomen in Poloniam revocantes. Premislao octavo regni mense immatura morte prævento, unicâ filiâ relictâ, anno sequenti 1296 celebratis nono Kalend. Maji Posnaniæ regni Comitiis suffectus est Premislao Wladislaus frater Lesci Nigri, minoris Poloniæ olim Principis, Lokticus dictus: In cujus verba cùm omnes magno consensu jurassent, distulit tamen is solemnem Regibus inunctionis & coronationis ritum, nec Regis nomen, sed hæredis regni Polonici sumpsit, eò quòd à Wenceslao Bohemiæ Rege quædam loca occuparentur, quæ ipse priùs recuperare cogitabat. Verùm cùm se totum delitiis applicaret, ac suos milites impunè grassari tam in bona Ecclesiasticorum, quam Laicorum permitteret, Poloni Proceres apud Posnaniam anno 1300 iterum convenientes, regnum ipsi abrogarunt, illudque ad Wenceslaum Bohemiæ Regem detulerunt, qui splendida accitus legatione, Gnesnæ de more inunctus, ac Regio diademate ornatus est, ductâ in uxorem Rixâ Premislai defuncti Regis filiâ. Wenceslao anno 1305 mortuo, Wladislaus Lokticus olim pulsus, Rex iterum renunciatus est à majori parte regni. Tandem Poloni existimantes Premislaum inauspicatò injussu Romani Pontificis Regium sibi nomen sumpsisse, anno 1316 Legatos ad Joannem XXII miserunt, ut Wladislao Loktico jam in Regem à toto regno accepto diadema & nomen Regium impetrarent. Joannes Bohemiæ Rex Wenceslai successor suam dignitatem infringendam ratus, si Poloni Regium decus recuperarent, Oratores etiam misit, nonnulla jura in Polonia obtendens. Pontifex ne Joannem Bohemiæ & Philippum Franciæ Regem ejus affinem offenderet, decisionem in aliud tempus distulit, Gnesnensem Archiepiscopum atque Episcopos suffraganeos per literas, quas refert Raynaldus anno 1319, num. 2, datas Avenione 13 Kalendas Septembris ejusdem anni certiores faciens, Polonorum jura eâ morâ non labefactatum iri; secretò tamen Legatis significasse haud se impedire, quominus Poloni jure suo uterentur, scribit Spondanus anno 1320, num. VI. Verùm id in ipsis etiam literis Pontificiis continetur, sic enim desinunt: *Nos volentes unicuique jura sua servari ab hujus promotione petita, ad præsens providimus abstinendum, non intendentes per hoc juri vestro & aliorum supplicantium prædictorum præjudicium aliquod generari, quin illo sic uti, si & quando vobis expedire videbitur, valeatis, quod tamen cujusvis alterius non lædatur.* Ex his Pontificiis literis & ex aliis Gerardi Episcopi Wladislaviensis, Polonorum apud Pontificem Legati, cui Joannes XXII ex arcano mentem aperuerat, quid sibi agendum incumberet intelligentibus Polonis, confestim Comitiis Cracoviæ indictis, Archiepiscopus Gnesnensis Poloniæ Primas Wladislaum unà cum uxore Heduige in Basilica Cracoviensi anno 1320, die Dominica, vigesima Januarii, ritu solemni diadematibus coronavit. Atque ex eo tempore jus coronandi Reges, atque ipsa regni insignia, Gnesnâ Cracoviam propter amplitudinem & splendorem urbis translata sunt. Hæc omnia constant ex Auctoribus Polonis, Cromero, Michovio & aliis. SÆC. XIV. JOANNES XXII.

XXXIV. *Thomam Herefordensem Episc. Sanctorum honoribus donat.* Eodem anno 1320 Joannes Pontifex Thomam de Cantilupo Herefordensem quondàm in Anglia Episcopum non minùs doctrina & generis nobilitate, quàm miraculis clarum Sanctorum Catalago adscripsit 15 Kal. Maji, anno à transitu ejus trigesimo octavo, ut Bernardus Guidonis & alii Joannis XXII Vitæ Scriptores tradunt, ejusque festum solemniter celebrari præcepit die VI Nonas Octobris. Hic sanctus Vir fuerat primò Cancellarius regni Angliæ; dictus postea Episcopus, cùm Romam petiisset pro defensione jurium Ecclesiæ suæ, in reditu morbo oppressus apud Faliscos obiit sexto Nonas Octobris anni 1282, non verò 1287, ut Baronius in Notis ad Mart. Rom. die 2 Octob. Spondanus & Raynaldus in Annal. Eccles. ad eum annum scribunt, quod inde certò eruitur, quòd omnes Vitæ Joannis Papæ Scriptores asserunt eum Cœlitum honoribus donatum anno 1320, *à transitu ejus anno* 38. Id confirmatur ex Excerpto canonizationis ejus apud Baluzium Tomo 2 Vitarum Paparum Avenionensium pag. 366, in quo legitur: *Tempore fel. rec. Papæ Martini IIII accessit ad Curiam Romanam apud Urbem veterem in vigilia beati Barnabæ Apostoli anno Domini millesimo 282, causa prosequendarum appellationum, quæ pro parte sua à bo. me. fratre I Archiepiscopo Cantuariensi & ejus Officiali propter diversa gravamina fuerant interjectæ. Et ibi à Domino Papa M. & à Cardinalibus cum osculo pacis benignè receptus. Et tandem in ipsa Curia in infirmitate correptus, perceptis Ecclesiasticis Sacramentis, ad Dominum feliciter transmigravit.* Obiit ergo sub Martino IV, non sub Honorio IV, & quidem anno 1282, à quo

ad

ad annum 1320, quo canonizatus eſt, ſunt anni triginta octo à laudatis Auctoribus memorati. Corpus ejus in patriam relatum infinitis claruit miraculis: *Cujus præclara & ingentia merita*, inquit Bernardus Guidonis laudatus, *ingens fama virtutum tàm præcedentium, quàm ſequentium miraculorum longè latèque declarat, non ſolùm in beneficiis & remediis ſanitatum, verùm etiam in pluribus mortuis ejus meritis ſuſcitatis, in quibus mirificavit Dominus ſanctum ſuum, & colendum eum exhibuit univerſis*. Idem referunt alii Vitæ Joannis XXII Scriptores. Tot & tam crebra fuere ea miracula, ut Nicolaus Weſtmonaſterienſis in Hiſt. intra paucos annos centum & ſexaginta tria ejus meritis patrata fuiſſe afferat.

XXXV. *Septem Cardinales creat.*

Tertiam eodem anno 1320, die vigeſima Decembris, feria ſexta quatuor Temporum, ordinationem fecit ſex Presbyterorum Cardinalium & unius Diaconi Joannes Pontifex, quos Bernardus Guidonis in ejus Vita enumerat, ſcilicet Raynaldum La Porta de Alaſſaco, vico in Inferiori Provincia Lemovicenſi ſito, tunc Archiepiſcopum Biruricenſem, cui dedit titulum SS. Nereî & Achillei, & anno ſequenti Epiſcopum Oſtienſem dixit; Bertrandum de Turre de Cambolico diœceſis Caturcenſis, de Ordine Fratrum Minorum, tunc Archiepiſcopum Salernitanum, cui dedit titulum S. Vitalis, factum poſtea Epiſcopum Tuſculanum; Petrum de Prato diœceſis Caturcenſis, quem ex Epiſcopo Regienſi in Provincia poſt annum 1317 ad Archiepiſcopatum Aquenſem tranſtulerat, cui titulum dedit S. Potentianæ, & poſtmodum Epiſcopum Præneſtinum creavit; Simonem de Archiaco diœceſis Santonenſis, electum Archiepiſcopum Viennenſem, cui datus eſt titulus S. Priſcæ; Pilum Forrem de Rapiſtagno de ſancto Georgio, propè fluvium Tarni diœceſis Albienſis, Epiſcopum Rivenſem, cui datus eſt titulus S. Anaſtaſiæ; Petrum Textoris de Sancto Antonino, ſeu Priorem S. Antonini in diœceſi Cadurcenſi, Vicecancellarium Curiæ Romanæ, cui datus eſt titulus S. Stephani in Cœlio monte; & Raimundum Ruſi de Caturco, quem unicum dixit Cardinalem Diaconum ſanctæ Mariæ in Coſmedin, & quem Onuphrius Panvinius & alii ajunt fuiſſe Joannis XXII nepotem.

XXXVI. *Univerſitatis Dublinienſis erectionem confirmat.*

Licèt ad inſtantiam Joannis Lechi Archiepiſcopi Dublinienſis in Hibernia Clemens V diplomate dato in prioratu de Grauſello tertio Idus Julii anni ſeptimi Pontificatus ſui, ſeu anno 1312, quod extat in Regiſtro Vaticano Epiſtolâ 935, conceſſiſſet, ut in Civitate Dublinii inſtitueretur Univerſitas, in qua Scholares in qualibet ſcientia & facultate ad Doctoratus honorem aſſumi poſſent; quia tamen ad hujus Univerſitatis creationem requirebatur conſilium & conſenſus ſuffraganeorum Archiepiſcopi Dublinienſis, dum talis conſenſus expectaretur, ſtabilirentur annui redditus, & prepararentur quæ ad hanc fundationem erant neceſſaria, elapſi ſunt octo anni; & Univerſitas erecta tantùm eſt anno 1320 ſub Joanne XXII, cujus privilegio & auctoritate creatos eſſe primos Magiſtros, qui cathedras moderarentur, docere ad eumdem annum Annales Hiberniæ ſcribit Waddingus ad annum 1320, num. 16, qui & jam anno 1312, num. 12, dixerat, cauſam hujus conceſſionis aſſignari in Clementis V diplomate, quod ſcilicet, licèt plures Doctores, ſeu Baccalaurei ſaltem in Theologica facultate, aliiſque, & Grammatica, ſive artibus Magiſtri legentes eſſent in Hibernia, tamen neque in eadem, neque in Scotiæ Marinæ, neque Norvegiæ partibus, quæ Hiberniæ erant viciniores, Univerſitas ulla aut Studium generale tunc haberetur. Prædicta itaque Univerſitas erecta, ut in illo regno florerent Viri decori ſcientiâ Litterarum, & gradibus magiſterii, ut legitur in prædicto diplomate, quod ad Eduardi Regis inſtantiam datum eſſe perperam ſcribit Bzovius anno 1312, num. 10, ut obſervavit idem Waddingus.

XXXVII. *Joannes de Poliaco errores de confeſſione damnat.*

Anno ſequenti 1321 Joannes Pontifex periculoſos errores de Sacramento pœnitentiæ à Joanne de Poliaco Doctore Theologo Pariſienſi in ſcholis & prædicationibus vulgatos, auctoritate Apoſtolica damnavit. Hic enim diſciplinæ ſanciendæ ſpecie, ſed revera livore in Religioſos, docebat primò, eos qui peccata confeſſi fuiſſent Religioſis Viris, teneri eadem peccata iterum confiteri proprio Parocho. Secundò, ſtante decreto Concilii Lateranenſis ſub Innocentio III, *Omnis utriuſque ſexûs*, Romanum Pontificem non poſſe facere quin fideles omnia peccata ſua ſemel in anno proprio Sacerdoti, id eſt Parocho, confiteri tenerentur; quin imò nec Deum poſſe hoc facere, quod implicaret contradictionem. Tertiò denique, Papam non poſſe dare poteſtatem generalem audiendi Confeſſiones, imò nec Deum, quin confeſſus habenti licentiam teneatur eadem confiteri proprio Sacerdoti, hoc eſt Parocho. Hos articulos à Joanne Papa diligenti examine diſcuſſos, & ab ipſo Joanne de Poliaco contrariis rationibus convicto Avenione revocatos, *tanquam falſos & erroneos, à doctrina ſacra devios*, Apoſtolica auctoritate condemnavit & reprobavit, inhibens ne quis ipſos & contenta in eis vel aliquo ipſorum, *utpotè à Catholicis mentibus reſpuenda*, tenere, defendere vel docere auderet: declarans eos qui Religioſis facultatem habentibus ſemel confeſſi fue-

rint

rint, non magis teneri eadem peccata confiteri iterum, quam si ea aliàs confessi fuissent proprio Sacerdoti seu Parocho, juxta Concilium generale, edito de hoc Decreto octavo Kalendas Augusti, quod extat lib. 5 Extravag. comm. tit. de hæreticis cap. *Vas electionis*: ex quo & constat, Joannem Papam jussisse eidem Joanni de Poliaco, Parisiis in Scholis & sermone hanc doctrinam publicè docere & prædicare, & præteritam revocare. Quod & eum præstitisse, pluribus probat Raynaldus anno 1321, num. 37. Quæ mirum est aut ignorari, aut contemni a quibusdam, qui se plus ceteris sapere profitentur, nec Joannis de Poliaco exempla fieri sapientiores.

XXXVIII. *Dissolvit matrimonium Caroli IV Francorum Regis cum Blancha initum.*

Cùm Philippus quintus Franciæ Rex ineunte anno 1322 obiisset, ei in regnum successit Carolus frater Marchiæ Comes, qui Blancham filiam Odonis Ducis Burgundiæ & Mathildis Attrebatensis Comitissæ in uxorem duxerat, quam cùm parum pudicam existimasset, repudiare constituit. Causam tamen divortii honestiorem prætexuit, quod nempe Mathildis Blanchæ mater Carolum è sacro fonte suscepisset. Causâ ad Joannem Pontificem delatâ, is commisit Episcopis Parisiensi & Bellovacensi, ac Gaufrido de Plessiaco Notario Romanæ Curiæ, & Decano Parisiensi, ut de hoc matrimonio inquirerent, quam *inquestam*, inquit Joannes Canonicus S. Victoris Parisiensis in prima Joannis XXII Vita apud Baluzium, *diligenter factam Summo Pontifici transmiserunt. Et anno 1322 in vigilia Ascensionis Papa sufficienter informatus, quòd dicta Comitissa Attrebatensis dictæ blanchæ mater de fonte levaverat dictum Regem... Papa sententiavit in publico Consistorio nullum esse* matrimonium. Idem scribit Continuator Nangii pag. 696, & seq., Tomo XI Spicilegii, qui continuationem suam terminat anno 1340. Sententia divortii data est Avenione XIV Kalendas Julii anno sexto Pontificatus, eaque Regi & Reginæ impertiit licentiam ad vota alia transeundi, præfato matrimonio non obstante. Quare Carolus duxit in matrimonium Mariam de Luxemburgo, Henrici VII nuperi Imperatoris filiam, Joannis Bohemiæ Regis sororem; Blancha verò sanctimonialis effecta est apud Malundunum, ubi mortua & sepulta est.

XXXIX. *Coram Joanne PP. agitatur quæstio Minoritarum de proprio.*

Anno 1321 cùm quidam Beguinus seu Fraticellus, asserens Christum Dominum cum suis Apostolis nihil proprium in communi aut particulari possedisse, sed vitam omninò pauperem absque ullo peculio duxisse, custodiæ traditus esset per Archiepiscopum Narbonensem & Joannem de Beine Ordinis Prædicatorum hæreticæ pravitatis Inquisitorem, qui in eum tanquam in hæreticum agere decreverat; Berengarius Taloni Lector in Conventu Narbonensi Fratrum Minorum, suscepto illius Beguini patrocinio, asseruit dogma illud tantùm abesse ab hæresis suspicione, ut etiam inter Catholicæ fidei articulos numerari deberet; maximè cùm Decretalis Nicolai Papæ III *Exiit qui seminat*, de qua in ejus Pontificatu locuti sumus, id affirmaret. Berengario palinodiam cùm Inquisitor indiceret, is ad Sedem Apostolicam solemniter appellans Avenionem perriit, & rem totam Joanni Pontifici exposuit; qui ne temerè quicquam in re tanti momenti statueret, omnibus Academiis & doctissimis Viris ubique terrarum ad disceptandum proposuit, Utrùm pertinaciter asserere Christum & Apostolos non habuisse aliquid in speciali, neque in communi, foret hæreticum censendum. Et ne obstaret prædicta Decretalis Nicolai III *Exiit*, Mense Augusto anni 1322 suspendit sententiam excommunicationis ac pœnas alias contentas in ea, prohibens omnem Regulæ Minorum interpretationem, donec de hac nova quæstione deliberatum esset, cap. *Quia nonnunquam* inter Extravag. de Verborum significatione. Hæc constant ex Nicolao Minorita tunc vivente, à Raynaldo 1322 num. 13, & à Baluzio in Notis ad Vitas Paparum Aven. col. 598 laudato, & ex Bernardo Guidonis in secunda & tertia Vita Joannis XXII apud eundem Baluzium.

XL. *Determinatur à fratribus Minoribus in Capitulo generali Perusino.*

Eadem tempestate, anno scilicet 1322, cùm Fratres Minores, sub Michaele Cæsenate Ministro Generali Perusii Capitulum generale celebrarent, tractatâ in eo controversiâ, declaratum est ab eis, inhærere se decreto Ecclesiæ Romanæ per Nicolaum III cap. *Exiit*, promulgato, per ipsum Joannem XXII in decretali *Quorumdam exigit* commendato, quo Nicolaus determinavit, Christum & Apostolos nihil jure proprietatis & dominii, seu juris proprii, neque in speciali, neque in communi habuisse; hancque propositionem non esse hæreticam, sed sanam, catholicam & fidelem. Duplices ea de re Capituli Perusini literas ex Alvari Pelagii de Planctu Ecclesiæ lib. 2 cap. 62 refert Waddingus, datas Idibus Julii ejusdem anni, quas reliqui ferè omnes Magistri Theologiæ ejusdem Ordinis in Anglia & ubique locorum approbarunt & confirmarunt divulgatis scriptis; addentes insuper, paupertatem Fratrum Minorum majoris esse perfectionis, quàm aliorum Mendicantium, propter abdicatum dominium, nec nisi solum nudum usum eis exemplo Christi reservatum. In quo sanè damnanda erat illorum Minorum audacia, qui controversiam, in Sedis Apostolicæ discussione tunc temporis actu pendentem, præjudicare ausi sunt adversùs ipsammet Nicolai III constitutionem, qua se tueri profitebantur,

ÆR. XIV. JOANNES XXII.

tur; in ea enim dixit Nicolaus: *Si quid penes aliquem in his ambiguitatis emerserit, ad culmen prædictæ Sedis Apostolicæ deducatur, ut ex auctoritate Apostolica, sua in hoc manifestetur intentio; cui soli concessum est in his statuta condere, & edita declarare.* Unde Michaele Cæsenate exauctorato, Geraldus eorundem Minorum Minister Generalis ejus & aliorum fratrum audaciam & temeritatem castigat in Tractatu, quem ex MS. Bibliothecæ Vaticanæ laudat Odoricus Raynaldus, ejusque fragmentum describit anno 1322 num. 55.

XLI. *Joannes PP. hanc determinationem cassat quoad paupertatem Fratrum Minorum.*

Hæc cùm Joannes Papa intellexisset, eodem anno, sexto Idus Decembris quoad paupertatem Fratrum Minorum constitutionem edidit, quæ incipit *Ad conditorem canonum*, & extat inter Extravag. tit. De Verborum significatione, quâ declaravit, Decretalem *Exiit*, quâ Nicolaus III dominium & proprietatem rerum tàm in communi, quàm in speciali Fratribus Minoribus abrogaverat, simplicem duntaxat usum facti eis reliquerat, dominio ac proprietate Ecclesiæ Romanæ servatis; non intelligi de rebus, quæ usu consumuntur; in quibus dominium ab usu facti separari non posse multis probat: ideoque dominium illud ipsis restituit, ac prohibet ipsorum procuratoribus, ne Sedis Apostolicæ nomine cuiquam litem inferrent, rescisso quoad hoc Martini quarti privilegio. *Quis sanæ mentis credere poterit*, inquit inter alia Joannes XXII in sua constiturutione, *quòd intentio fuerit tanti patris* (scilicet Nicolai III) *unius ovi, seu casei, aut frusti panis, & aliorum usu consumptibilium, quæ fratribus ad consumendum è vestigio conferuntur, dominium Romanæ Ecclesiæ, & usum fratribus retinere.* Renunciavit itaque dominio illi peculiari rerum, quæ penes Minores habebantur, aut illis offerebantur, prohibuitque eis ampliùs habere syndicos aut procuratores, qui nomine Sedis Apostolicæ res illas exigerent, aut curarent. Et postea alia constitutione edita IV Idus Novembris anni 1324, de qua mox, inhibuit: *Ne quis contra diffinita, ordinata, seu facta per ipsum verbo vel scripto scienter approbet aliquid vel defendat. Si quis verò contra præsumpserit, tanquam contumax & rebellis Romanæ Ecclesiæ ab omnibus habeatur.*

XLII. *Eandem damnat quoad paupertatem Christi & Apostolorum.*

Quod attinet ad quæstionem de Christi & Apostolorum paupertate, Joannes Papa post accuratissimum ejus examen, pridie Idus Novembris anni 1323 constitutionem edidit, quæ etiam extat inter extravag. cap. *Cùm inter nonnullos*, qua hanc propositionem, *Christus & Apostoli in speciali non habuerunt aliqua, nec in communi*, ejusque assertionem pertinacem, *erroneam & hæreticam* declaravit, eo quòd sacræ Scripturæ contraria esset; nec non & illam qua quis pertinaciter affirmare auderet Christum & Apostolos in iis, quæ ipsos habuisse Sacra Scriptura testatur, nequaquam jus ipsis utendi, seu consumendi, aut ea vendendi, seu donandi, vel ex ipsis alia acquirendi habuisse. Has Joannis XXII constitutiones cùm Michael Cæsenas Minister Generalis, aliique quidam Minoritæ pertinaciter oppugnarent, Joannes nova constitutione, IV Idus Novembris anni 1324, ut jam dixi, edita, quæ incipit, *Quia quorumdam mentes*, superiores Constitutiones vindicavit & confirmavit, & ab omnibus tanquam hæreticos haberi ac vitari jussit eos, qui verbo, vel scripto defendere vel approbare proscriptam illam propositionem præsumerent; *Quod Christus & Apostoli in iis quæ habuisse leguntur, tantum habuerint, absque jure aliquo, simplicem usum facti. Ex quo*, inquit, *si verum esset, sequeretur usum Christi fuisse non justum, quod blasphemiam continet.* Extat hæc constitutio inter Extravag. Tit. de Verborum significatione. Ceterum de contradictione, quæ videtur esse inter Constitutiones Joannis XXII & Nicolai III de paupertate Christi & Apostolorum, ac Fratrum Minorum legendi Bellarminus lib. 4 de Romano Pontifice cap. 14, Wadingus, Raynaldus in Annalibus, & alii; eam enim, si quæ appareat, consultò prætermittimus, quia eam solvere Theologi, non Historici partes sunt.

XLIII. *S. Thomam de Aquino canonizat.*

Sanctum Thomam de Aquino Ordinis Prædicatorum ad Concilium Generale Lugdunense, secundum Gregorii decimi jussu pergentem, anno 1274 in Monasterio Fossæ-novæ Ordinis Cisterciensis Diœcesis Terracinensis, Nonis Martii, anno ætatis quinquagesimo sanctè obiisse, superiori Tomo diximus. Hunc miraculis in vita & post mortem clarissimum Joannes XXII anno millesimo trecentesimo vigesimo tertio, decimo quinto Kalendas Augusti, post duplicem de vita ejus & miraculis præviam diligentem inquisitionem, in Consistorio cum solemnitate debita canonizavit, ut referunt omnes ferè Vitæ Joannis XXII Scriptores apud Baluzium, & Guillelmus de Thoco in ejusdem Sancti Vita, quæ extat Tomo I Sanctorum Martii Bollandiani. Hunc Sanctum posteà Sanctus Pius quintus Pontifex anno 1567 tertio Idus Aprilis quintum Ecclesiæ Doctorem dixit, ac festum ejus eodèm ritu cultuque ac aliorum quatuor Doctorum celebrari jussit. Urbanus autem V sacrum ejus corpus Ordini Prædicatorum dedit, quod Tolosam anno 1368 translatum est. Omitto hic egregia de ejus doctrina & sanctitate Pontificum testimonia, tantum enim Doctorem nominasse, prolixè laudasse est. Sanctum por-

SÆC. XIV. JOANNES XXII.

rò Thomam non fuisse Monachum Cassinensem, sed tantùm in Cassinensi Monasterio inter nobiles pueros piis moribus, primisque literarum rudimentis institutum probat Natalis Alexander Tomo VII novæ editionis pag. 143, & Baluzius col. 751 ex Thoma Walsinghamo observat S. Thomam habitum Prædicatorum suscepisse, *invitis parentibus, qui eum monachari volebant*, ex quo sequitur eum non fuisse Monachum Cassinensem.

XLIV. *Monitorium pontificale contra Ludovicum Bavarum in Regem Rom. electum.*

Anno 1322 Ludovicus Bavarus & Fridericus Austrius Romanorum Reges designati, controversiam Romani Pontificis æquitate dirimi detrectantes, exeunte mense Septembri eam ferro decidere tentarunt. Initum est inter eos prælium quarto Kalendas Octobris in Vigilia Sancti Michaelis juxta oppidum Muldorfium Bavariæ inferioris, quod Fridericus invaserat: & ab ortu solis usque ad occasum varia fortuna, sed tandem Fridericus captus à Ludovico custodia ferè triennali detentus est. Starim Ludovicus de parta victoria Pontificem certiorem fecit, qui literis datis XV Kalendas Januarii anno septimo Pontificatus, quas refert Raynaldus eodem anno 1322 num. 15, paratum se obtulit ad tractandam & procurandam inter ipsos pacem. Sed Ludovicus oblato sibi à Pontifice studio usus non est, regnum sibi armis asserere posse arbitratus, de quo hæc tradit Ptolomæus Lucensis in Hist. Eccles. MS. lib. 24 cap. 41 apud Raynaldum laudatum: *Dux prædictus Austriæ captus fuit per ducem Bavariæ & detentus: & sic ipse Ludovicus dux Bavariæ jus imperii sibi vendicans usurpavit*. Quare cùm Ludovicus Imperii administrationem corripuisset, antequam ea controversia dirimeretur à Sede Apostolica, & alia parte Galeatii Vicecomitis, quem hostem & hæresi contaminatum Joannes Pontifex pronunciarat, ac Ferrariensium aliorumque perduellium patrocinium suscepisset; Pontifex octavo Idus Octobris anni 1323 monitorium ad eum misit, ac processum contra ipsum confectum publicavit. Quo eum sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ monuit & auctoritate Apostolica injunxit, intra trium mensium spatium à defensione prædictorum abstinere, & ab omni Regni & Imperii administratione cessare; non ampliùs eam resumpturum, nisi post approbationem ejus personæ à Sede Apostolica factam: prohibens insuper omnibus cujuscumque conditionis aut dignitatis tam Ecclesiasticæ quàm sæcularis, sub pœna quoad Ecclesiasticos suspensionis ab ordinibus & beneficiis; quoad sæculares verò excommunicationis in personas & interdicti in terras, ac privationis privilegiorum quorumcumque & Feudorum, quæ ab Ecclesia & Imperio obtinerent, eidem Ludovico in præmissis seu aliis regimen Imperii tangentibus, obedientiam, auxilium, vel favorem præstare. Huncque processum ubique promulgandum misit ad universos Archiepiscopos & Episcopos Germaniæ, Italiæ, Galliæ, Angliæ, Hungariæ, & aliorum regnorum Christianorum. Extat illud monitorium apud Raynaldum anno 1323 num. 30, & Tomo 2 Thesauri Novi Anecdotorum col. 644, diciturque *datum Avenione in palatio Episcopali VIII Idus Octobris, Pontificatus nostri anno octavo*.

XLV. *Ejusdem Ludovici Oratores subsipit.*

Ludovicus recepto Pontificiæ sententiæ nuncio Albertum de Stratzburg Hospitalariorum Equitum in Germania magnum Præceptorem, Magistrum Ernestum de Sebech Archidiaconum Herbipolensem, & Magistrum Henricum de Throno Canonicum Pragensem Oratores ad Joannem Pontificem misit, ut causas latæ sententiæ cognoscerent, diemque extrahi deposcerent, literis datis *apud Nuremberg II Idus Novembris anno Domini* 1323, *regni verò nostri anno IX*; sed videtur Ludovicus his prorogationibus, eludere voluisse quæ in eum à Pontifice gerebantur, cùm, ex mox dicendis, antequam Oratores Avenione Pontifici se præsentassent, quod factum est tantùm quarto Nonas Januarii anni 1324, ad Concilium Generale appellaverit. Pontifex nihilominus ut omnem conquerendi Ludovico occasionem tolleret, duos adhuc menses à septimo Idus mensis Januarii anni 1324 computandos concessit, non quidem ad respondendum, sed ad resipiscendum, & obtemperandum iis, quæ in monitorio continebantur; iisque exactis publicaturum se pœnas ejus excessibus debitas declaravit. Dicta constant ex aliis Joannis Pontificis literis, quæ extant apud Bzovium anno 1324, & Tomo 2 Thesauri Anecdotorum col. 647, in quibus etiam dicta Ludovici Bavari continentur. Hanc porrò duorum mensium dilationem cum gratiarum actione acceptarunt Oratores, & Joannes Pontifex cuncta Avenione gesta publicis literis, quas refert idem Bzovius, universis per orbem Prælatis significavit.

XLVI. *Ludovicus appellat ad futurum Concilium.*

Sed hæc omnia illusoriè à Ludovico facta existimare est, non solùm ex eo, quòd post hæc à præteritis non abstinuit, neque apud Pontificem aliquid ampliùs promovere curavit; sed præcipuè ex eo quòd antequam Oratores, quos ad Pontificem destinaverat, Avenionem appulissent, ut tradunt Villanius lib. 9 cap. 227, S. Antoninus tit. 21 cap. 5 §. 6, & Naucierus generat. 45, habito suorum consilio appellaverit ad ipsummet Papam malè informatum, benè informandum, & ad Concilium Generale quando esset Romæ in Sede Petri; misisseque alios Oratores ad se excusan-

fandum cum promissione se non fore contrarium Ecclesiæ. Extat ipsum exemplar provocationis factæ ab eo apud Hervartum anno 1323 Tomo 1, & quidem die Dominica decima quinta Kalendas Januarii, seu die 18 Decembris, quæ eo anno concurrebat cum Dominica, diebus 36 post suorum Oratorum ad Joannem Pontificem discessum, & antequam hi ad Pontificis audientiam admissi essent. Ex quo conjicere est Ludovicum illusorie hac in causa egisse, vel improborum consiliis subornarum dictam provocationem publicasse ante Pontificis responsum. Quidquid sit, in ea Ludovicus post narraras accusationes Pontificis sibi impactas, videlicet, quod titulum regium sibi illicite usurpasset; administrationi Imperii in Romanæ Ecclesiæ injuriam sese immiscuisset; hæreticorum & Ecclesiæ rebellium defensionem suscepisset; easdem diluere studens, ac se rite electum & coronatum, regnum administrare etiam absque Ecclesiæ approbatione potuisse, & quinam illi hæretici, vel rebelles Ecclesiæ essent ignorasse se declarans; demum obtulit se coram Cardinalibus non suspectis aut in Concilio Generali, vel aliàs ubi opportunum foret, legitime probaturum, ipsum Joannem esse defensorem atque fautorem hæreticæ pravitatis, ejus quæ à confessione retrahit pœnitentes, & potestatem sæcularem suffocat: ac propterea se uti propugnatorem & custodem fidei Catholicæ, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ advocatum, & sacri Imperii Regem, à gravaminibus iniquis injuste illatis & comminaris, & à processibus dicti Joannis manifeste iniquis & injuriosis contra se factis, Sanctam Sedem Apostolicam nomine suo & omnium adhærere volentium appellare, ac petere ad prædicta discutienda Concilium Generale quantocyùs ad locum communem, & aptum congregari. Ita Spondanus ad annum 1323 num. 3 ex ipsa provocatione refert.

XLVII. *Joannes PP. non totè in Ludovicum Bavarum tempus ad tres menses prorogat.*

Licet Pontifex elapsis duobus mensibus, quos Ludovico Bavaro concesserat ad resipiscendum, pœnas in monitorio latas in eum publicare potuisset, uti comminatus fuerat; eligens tamen adhuc mansuetudinis redundantià cum illo agere; ipsum quidem declaravit in excommunicationis sententiam incidisse, ideoque ab omnibus evitandum prærer casus exceptos; verùm quoad reliquas pœnas in monitorio expressas trium adhuc aliorum mensium spatium à decimo Kalendas Aprilis ejusdem anni 1324 computandum indulsit, intra quod abstineret à titulo Regis Romanorum, & ab omni administratione ejusmodi Regni & Imperii, necnon à patrocinio Vicecomitum Mediolanensium, & Ferrariensium, seu filiorum Marchionis Estensis Ferrariam occupantium, atque aliorum rebellium Eccl. Rom. ipseq; per se ipsum, vel per idoneos procuratores sisteret se coram Pontifice ad respondendum super excessibus à se commissis, sub pœna privationis omnis juris, quod sibi ex sua electione quoquomodò competere posset, incurrenda ipso facto. Prælatos quoque & Ecclesiasticos omnes, qui contra monitionem mensis Octobris anni proxime præteriti fecissent, declaravit pœnam suspensionis ab officio & beneficio eà latam incurrisse; & quicumque adhuc perseverarent, excommunicationem & privationem beneficiorum ac dignitatum ipso facto incursuros. Ac pariter Sæculares, qui imposterum inobedientes forent, iisdem pœnis excommunicationis, Interdicti, ac privationis eadem monitione expressis subjecit ipso facto: non obstantibus quibuslibet juramentis fidelitatis, societatis, confœderationis & aliis, à quibus eos dispensavit & relaxavit. Hæcque publicis suis literis quæ extant apud eundem Bzovium, & prædicto Tomo 2 Anecdotorum col. 652 decimo Kalendas Aprilis anno VIII Pontificatus Avenione datis, universis per orbem Prælatis significavit, & per eos ubique promulganda mandavit.

XLVIII. *Profert in eum sententiam.*

Verùm cùm durante trium illorum mensium spatio, Ludovicus nec per se comparuisset, nec alius pro eo, neque prædicta in monitorio implesset, sed illis potiùs pejora studuisset cumulare, Joannes Pontifex demum in eum sententiam protulit quinto Idus Julii ejusdem anni 1324, qua ipsum declaravit contumacem, & omni jure Regni & Imperii, si quod sibi ex sua electione competere potuisset, privatum: reservatis aliis pœnis in eum infligendis, si deinceps se Regni vel Imperii administratione immiscere, vel supradictos hæreticos & rebelles fovere præsumeret. Ipsi insuper diem dixit in Kalendis Octobris, sententiâ super aliis pœnis auditurо. Omnibus Imperii subditis tàm Ecclesiasticis quàm sæcularibus ei quocumque modo obedire, aut opem vel favorem præstare, Imperatoremque dicere vel nominare, gravissimis pœnis prohibens. Eam sententiam Avenione V Idus Julii Pontificatus anno VIII publicaram alibi etiam ubique per Germaniam, Italiam, aliaque regna promulgandam Prælatis direxit. Extat etiam apud Bzovium, & Tomo 2 Anecdotorum. Hanc & superiores Joannis Papæ sententias à quibusdam in Germania strictissime servaras, ab aliis verò invalidas reputatas fuisse, scribit Joannes Nauclerus Generatione 45 ex Hermanno illius temporis Auctore.

XLIX. *Purgat se ab hæresi sibi à Ludovico impacta.*

Percussus prædicta sententia Ludovicus sibi aliquos pseudo-doctores mercede & favore conduxit, & statim ex Joannis Jan-

Janduni Perusini, & Marsilii de Menandrino Patavini, hæreticorum hominum sensu, ut scribunt Rebdorfius in Annalibus, & Joannes Villanius lib. 9 capp. 265, & 275, virulento calamo Epistolam vulgavit, qua Joannem Papam uti injustum innocentium persecutorem, clavium subversorem, canonum violatorem, discordiarum seminatorem, Imperii destructorem, legum prævaricatorem, doctrinæ orthodoxæ de paupertate Christi & Apostolorum convulsorem, Sacramentorum profanatorem, Terræ Sanctæ desertorem, Ecclesiæ temeratorem, denique incorrigibilem, & hæreticum notorium impetiit, & nefando ausu universo Orbi declaravit. Sed hæc omnia contra se dicta tanquam frivola & nullius momenti contempsit Pontifex; id solùm quòd se de hæresi ob edictum de paupertate Christi insimulari vidit, haud dissimulandum ratus, ad demonstrandam æquitatem Constitutionum *ad conditorem*, & *cum inter* à se editarum, aliam prolixiorem, quæ incipit, *quia quorumdam*, quarto Idus Novembris edidit, de qua superiùs jam locuti sumus, qua præmissis gravibus responsionibus ad singulas detractorum objectiones, inserta ampla de clavibus scientiæ & potestatis disputatione ab hæresi se purgavit.

L. *Ludovicus iterum appellit ad futurum Concilium contra Joannem PP.*

His non contentus Ludovicus aliam scripturam non tam prolixam vulgavit, qua ad futurum Concilium contra Joannem Pontificem iterum provocavit, & protestationem de nullitate processus judiciarii & sententiæ contra se prolatæ interposuit, hisque verbis postulationem in fine concepit, quam refert Bzovius anno 1324 num. 7 ex MS. 4008 Bibliothecæ Vaticanæ: *Ad prædictum Generale Concilium, quod instanter cum instantia repetita, loco tuto, vobis & nostris convocari petimus & congregari, & ad verum & legitimum futurum Summum Pontificem, & ad Sanctam matrem Ecclesiam, & ad Apostolicam Sedem, & ad alium, vel alios, ad quem, vel ad quos fuerit appellandum provocamus, appellamus in scriptis, & appellationes à nobis factas alibi, innovamus, & Apostolos testimoniales, à Vobis Principibus nostris Ecclesiasticis & mundanis & Notariis publicis hic præsentibus cum instantia postulamus, & protestamur expressè de innovando provocationes & appellationes & protestationes prædictas, ubi, & quomodo, & sicut, & coram quibus visum fuerit expedire, & de jure tenebimur, & tenemur, pro tutela & securitate Sacri Imperii & nostra & singulorum omnium prædictorum. Acta & publicata fuit hæc appellatio anno Domini 1324 mense Octobri.* Eandem appellationem refert Baluzius Tomo 2 Vitarum Paparum Avenionensium col. 378.

LI. *Joannes PP. Marsilium de Padua, & Joannem Jandunum, eorumque hæreses damnat.*

Eodem anno 1324 Marsilius de Padua, sive mercede conductus, sive abutens facilitate Ludovici Bavari, huic librum de jurisdictione Imperiali & Pontificia, sub titulo *Defensor pacis* nuncupavit, cui etiam consarcinando operam impendit Joannes Jandunus, qui & ipse tractatum de potestate Ecclesiastica edidit, in quibus, inter alios, sequentes errores propugnarunt. Primò, Christum Dominum quando solvit tributum Cæsari, necessitate fecisse, & ex debito, non ex pietate, propterea quòd etiam res ejus temporales Imperatori subessent: unde & inferebant res Ecclesiæ temporales esse Imperatori subjectas, eumque posse ipsas repetere ut suas. Secundò, Christum ascendentem in Cœlum nullum in Ecclesia visibile caput constituisse, nullum Vicarium reliquisse, nec S. Petrum plus auctoritatis quàm ceteros Apostolos habuisse. Tertiò, ad Imperatorem spectare Papam instituere, destituere, ac punire; Pilatum quippe crucifixisse Christum tanquam sibi subjectum. Quartò, omnes Sacerdotes, sive sit Papa, sive Archiepiscopus, sive Sacerdos simplex, ex institutione Christi esse æqualis auctoritatis & jurisdictionis: quòd autem unus alio ampliorem potestatem habeat, hoc esse ab Imperatore, qui sicut liberaliter concedit, ita revocare potest pro libito. Quintò, totam Ecclesiam simul junctam nullum hominem quantumcumque delinquentem punire posse punitione coactiva, nisi Imperator id concesserit. Plures aliorum eorundem errores refert Natalis Alexander, quos Joannes Pontifex, una cum eorum assertoribus Marsilio de Padua, & Joanne Janduno damnavit, sententiâ contra eos promulgatâ decimo Kalendas Aprilis anno Pontificatus duodecimo, ideoque anno 1327, quâ Marsilium & Joannem tanquam hæreticos damnat, eorumque errores præcipuè fusè ac doctè refutat. Extat ea sententia apud Bzovium, & Raynaldum anno 1327, ac Tomo 2 Anecdotorum col. 704. Adversùs easdem hæreses scripsêre etiam plures alii, quos citant Spondanus, Raynaldus laudatus, & Natalis Alexander.

LII. *Improbat concordiam factam inter Ludovicum Bavarum, & Fridericum Austrium Romanorum Reges electos.*

Fridericus Austrius electus Germaniæ Rex, quem superiùs diximus in prælio à Ludovico Bavaro victum & captum fuisse anno 1325, ut refert Joannes Villanius lib. 9 cap. 194, & 315, concordiam iniit cum eodem Ludovico, ea conditione ut Ludovicus transiret in Italiam, & cum eo Leopoldus Friderici frater titulo Vicarii Generalis, & Fridericus Germaniam regeret. Et Cuspinianus in sua Austria profert quædam diplomata Germanicè scripta, quibus constat Fridericum regium nomen retinere permissum. Quæ quamvis impugnet Hervartus, Joannes tamen Hocsemius

de

sæc. xiv. JOANNES XXII. de Gestis Pontificum Leodiensium tit. 2 cap. 10 diserte ait, Ludovicum & Fridericum pacificatos fuisse ad invicem, ita quòd ambo se mutuò Reges nominarent; quod idem scribere Auctorem Chronicæ Aulæ Regiæ tunc viventem, qui extat cap. 15 Tomi rerum Boëmicarum asserit Henricus Spondanus anno 1325 num. 5, qui existimat, nudum titulum de Regis appellatione Friderico fuisse relictum, cùm inter conditiones liberationis Friderici Albertus Argentinensis & Rebdorfius tunc viventes ponant, unam ex his fuisse, ut Fridericus omni jure Imperii Regnique cederet, & tantummodò administrationem Germaniæ per absentiam Ludovici gereret, absque ullis regiis insignibus. Sed quidquid sit de illis conditionibus, certum est non solùm Electores Imperii Pontificis exhortationibus admonitos ejusmodi pacta rejecisse, asserentes utrumque ab electione decidisse, quòd neutri liceret vota sibi ab Electoribus collata in alterum transferre absque nova electione, & præsertim quod Ludovicus omninò incapax Imperii esset ex sententia Ecclesiæ; sed etiam Joannem Pontificem prædicta pacta conventa rescidisse, & Fridericum ac Leopoldum ab illicito juramento de iis præstito immunes declarasse, idque eidem Friderico significasse literis datis *Avenione IV Nonas Maji anno* IX Pontificatus, à Raynaldo eodem anno 1325 num. 2 relatis.

LIII. *Romam à Senatoribus vocatur.* Anno sequenti millesimo trecentesimo vigesimo sexto Romani, ejectis cunctis ferè nobilibus, constituerunt quinquaginta duos viros, quaternos videlicet ex singulis Regionibus Urbis, qui rerum curam gererent unà cum Præfecto sibi Sciarra Columna: miseruntque legationem ad Joannem Papam supplicantes quatenus ipse ad Urbem se transferret ad residendum ibidem, sicut alii Pontifices prædecessores sui fecissent, alioquin comminantes se rebus suis, prout expedire judicarent, consulturos, hoc est, admissuros Ludovicum Bavarum, qui se Regem Romanorum dicebat: imò se Sedi Apostolicæ prout necessitas exegerit & universali Ecclesiæ expedierit, de summo Pontifice, loco & tempore congruis, quantum in se foret provisuros. Ad quæ respondit Joannes libentissimè se eorum desideriis satisfacturum, quandocumque foret debitis circumstantiis communitus, videlicet habilitatis temporis, securitatis itineris, & quietis loci ad quem vocabatur: quibus omnibus deficientibus, excusari se fatis ab eorum petitionis effectu. Qui & alioqui per ætatem octoginta & amplius annorum longo conficiendo itineri minùs idoneus Jacobo Sabello & Stephano Columnæ Imperium consulare Urbis tradidit, & animos Romanorum hortationibus ad concordiam inter se, & repulsionem Ludovici Bavari hæretici & persecutoris Ecclesiæ excitavit. Hæc constant ex Joanne Villanio lib. 10, cap. 20, Nauclero generat. 45, & ex Chronico MS. Bibliothecæ Vaticanæ à Spondano laudato. Villanius lib. 9, cap. 343, addit Joannem Papam, Robertum Siciliæ Regem iterum declarasse Vicarium Imperii per Italiam Imperio vacante. *sæc. xiv.* JOANNES XXII.

LIV. *A Ludovico Bavaro hæreticus declaratur.* Eodem tempore Romani scripserunt Ludovico Regi, eumque pariter in Italiam & Urbem invitarunt, qui brevi se affuturum promisit; & mense Februarii anni sequentis millesimi trecentesimi vigesimi septimi Tridentum in confiniis Germaniæ & Italiæ venit parvo & contemptibili comitatu, ac planè indigus, sed pro magnis divitiis, splendidoque apparatu, habuit quidquid inter Episcopos & Religiosos Ordines tota ferè Christianitate fuit rebellium, apostatarum, hæreticorum, schismaticorum & excommunicatorum, quorum consilio dementatus ausus est denunciare Joannem Papam hæreticum & indignum Pontificem, tùm ob alia, tùm maximè ob sententiam de paupertate Christi latam: quem & faceti homines Presbiterum Joannem vocabant. Tridento Mediolanum die decima tertia Maji pervenit, ibique in die Pentecostes, seu die trigesima prima Maji coronatus est corona ferrea, quod Modoëtiæ fieri debuisse alias diximus, à Guidone Petramala pseudo-Episcopo Aretino, anathemate damnato, & dignitate deposito. Inde post accepta à Mediolanensibus cæterisque Gibellinis ducenta millia florenorum aureorum, multùm solicitatus à Romanis adventum accelerare, priusquam Robertus Siciliæ Rex Urbem occuparet, decimo quinto die Decembris iter Romam versus instituit, & Viterbium tandem die secunda Januarii anni millesimi trecentesimi vigesimi octavi per multiplicia hiberni temporis incommoda pervenit.

LV. *Ultimam excommunicationis, & depositionis sententiam in eum profert.* Eodem ipso tempore, quo Ludovicus tam nefanda in Joannem Pontificem palam omnibus committebat, Mediolano tamen Avenionem Oratores ad eum misit, rogans ut more Majorum Imperialia insignia sibi benignè conferret, sciens moris esse Pontificem ad ea tradenda interpellare. Id diserté scribit Trithemius in Chronico Hirsaugiensi, ubi ad annum 1328, postquam dixit Ludovicum ineunte Januario à Romanis magno cum honore susceptum esse, subdit: *Scripserat antea Papæ Joanni XXII in Avenione commoranti rogans, quatenus aut ipse Romam veniret personaliter, aut mitteret ex cœtu Cardinalium duos, qui coronationis ejus juxta morem implerent officium. Sed Papa nec Romam venire personaliter*

liter voluit, nec aliquem ex Cardinalibus misit. Sed ignominiosè rejectis Oratoribus Joannes Pontifex die vigesima tertia Octobris anni millesimi trecentesimi vigesimi septimi, non die vigesima, ut tradit Villanius lib. 10, cap. 27, ultimam in eum sententiam excommunicationis & depositionis, velut in persecutorem Ecclesiæ & fautorem hæreticorum publicavit, ipsumque omni dignitate privatum declaravit. Extat hæc sententia Tomo secundo Anecdotorum col. 698, data *Avenione X Kalendas Novembris, Pontificatus nostri anni duodecimo.* Rebdorfius in Annalibus ait, eodem tempore Joannem Pontificem misisse in Germaniam Priorem Tolosanum Hospitalariorum ad Electores Imperii, ut alium Regem eligerent: & cùm Archiepiscopi Moguntinus & Coloniensis ad id procedere vellent, Treverensem ac Regem Boëmiæ obstitisse.

LVI. *Decem Cardinales creat.*

Antequam gesta a Ludovico Bavaro anno 1328, prosequamur, observandum est Joannem Papam, ut sustinendæ incumbentium rerum moli par esset, atque Ecclesiam à Ludovico quatiendam firmaret, decem novos Cardinales exeunte anno 1327, anno Pontificatus sui duodecimo, feria sexta quatuor Temporum Adventus, videlicet XV Kalendas Januarii creasse: *Pontificatus sui anno duodecimo* inquit Bernardus Guidonis in secunda Joannis Vita apud Baluzium, *Dominicæ Incarnationis 1327 feria sexta in jejuniis quatuor Temporum Adventus, videlicet XV Kalend. Januarii, fecit tertiam ordinationem decem Cardinalium* (hæc ordinatio dicenda est quarta, sed Bernardus Guidonis eam vocat tertiam, quia non meminit secundæ ordinationis, in qua unicum Cardinalem creavit, scilicet Arnaldum de Via, ut diximus num. XVIII.) *quos assumpsit, videlicet Joannem de Convenis Archiepiscopum Tolosanum; Anibaldum Gaitani Romanum Archiepiscopum Neapolitanum* (qui ædificavit locum de Gentiliaco juxta pontem Sorgiæ prope Avenionem, in quo constituit & fundavit cœnobium Cœlestinorum, ut asserit Auctor primæ Vitæ Clementis VI, sub quo obiit anno 1350, cum esset Episcopus Tusculanus); *Jacobum Cisterciensis Ordinis, Magistrum in Theologia, Episcopum Mirapiscensem* (Est is Jacobus Furnerii, postea Papa sub Benedicti XII nomine) *Raimundum Ruthenensis diœcesis, Episcopum Sancti Papuli; Petrum de Mortuomari Lemovicensis diœcesis, Episcopum Autissiodorensem; Petrum de Capis Episcopum Carnotensem; Fratrem Matthæum de Ursinis Romanum, de Ordine Prædicatorum, Magistrum in Theologia, Archiepiscopum Sipontinum; Petrum de Toleto Hispanum, Episcopum Carthaginis vel Murciæ; Joannem de Columna Romanum; Ubertum de Puteo de Montepessulano.*

LVII. *Coronatio nem Ludovici Mediolani, & Romæ factam irritat.*

Cùm Ludovicus Bavarus die secunda Januarii anni 1328 Viterbium pervenisset, à quibusdam Romanis vocatus, cum quatuor millibus equitum Romam ingressus est die septima ejusdem mensis, exceptus gratanter à suis, sed reliquis adeo exosus, ut Urbe excedere maluerint, quàm cum eo communicare; & maximè Clerus, qui quòd Urbs interdicto supposita à Joanne Papa, ipsiusque Legato Joanne Cardinali Ursino fuisset, nullis minis induci potuit, ut officia divina celebraret coram Ludovico excommunicato, qui secum plurimos adduxerat Prælatos & Clericos ac religiosos apostatas, excommunicatos, & depositos. In hac rerum confusione Sciarra Columnius à 52 viris a Romanis electis destinatus est ad Ludovicum coronandum Imperatorem; quare idem Ludovicus die dominica decima septima Januarii, quantâ potuit in illa excommunicatorum colluvie fieri celebritate, una cum conjuge, à duobus pseudo-Episcopis ob sua demerita excommunicatis & depositis, Jacobo videlicet Episcopo Castellano, hoc est Venetiarum, & Ellerenti in Corsica Episcopo Ordinis S. Augustini, execratus est potiùs, quàm consecratus in Basilica Sancti Petri; & à prædicto Columnio coronatus. Moxque ut omnes sibi conciliaret, tria decreta promulgavit, de Fide catholica, de Clericis honorandis, ac de viduis & pupillis defendendis. Cum verò jam antea creatus fuisset a populo Senator Urbis & Dux populi in annum, eam tunc dignitatem in Castrucium Castracanis Lucæ tyrannum, jam antè à Joanne XXII excommunicatum transtulit. Quæ, cum intellexisset Joannes Papa coronationem Ludovici tum Mediolani, tum Romæ in Basilica Sancti Petri factam, aliaque ab ipso ibidem gesta cassavit & irritavit literis datis secundo Kalend. April. ejusdem anni, quæ extant Tom. a Thesauri nov. Anecdotorum col. 727.

LVIII. *A Ludovico Bavaro Pontificatu privatus declaratur.*

Sed Ludovicus majora moliens die decima octava mensis Aprilis Imperatorio cultu sedens in throno majestatis suæ supra gradus Ecclesiæ Sancti Petri, indicto silentio fecit per fratrem Nicolaum Fabrianensem Ordinis Eremitarum S. Augustini, fugitivum è carcere, cui fuerat a Generali suo in perpetuum damnatus, trina vociferatione percontari, num aliquis esset, qui vellet suscipere defensionem Prebyteri Jacobi Cadurcensis, qui se Papam Joannem vigesimum secundum dicebat. Cùmque nullus respondisset, Abbas quidam ex Germania, quem Ciaconius Fuldensem esse existimat, concionem habens; post multa in laudem ac zelum Ludovici, & infamiam ac dedecus Joannis Pontificis deblaterata, sententiam ex scripto valdè prolixam legit, qua significavit, Joannem inter no-

to-

SÆC. XIV. JOANNES XXII.

torios hæreticos sese constituisse, adeoque se ipsum Pontificatu privasse; quapropter Ludovicum Imperatorem sententiam depositionis in eumdem Jacobum pronunciare, omnique beneficio atque Ecclesiastici ordinis & secularis auctoritatis prærogativa spoliatum declarare, & sæculari cuilibet Judici puniendum objicere: conscios ac complices omnes, fautoresque, sive Reges aut Principes essent, privatione dignitatis, publicatione bonorum, & capitis pœna damnare: Pontificemque maximum se brevi Ecclesiæ Romanæ & catholicæ tanto culmine dignum daturum. Hanc depositionis sententiam, utpote ab incompetenti Judice latam nullam fuisse scribit Alvarus Pelagii lib. 1, de Planctu Ecclesiæ cap. 36: *Qualem ergo sententiam*, inquit, *dare potuit in Imperio intrusus contra Papam Catholicum, cui tota Ecclesia, sicut tenetur, obedit, & tenet eum pro Papa, non auditum, non confessum, non convictum, non rei evidentia hæreticum?* Ejus sententiæ summam magis quàm verba ipsa stylo suo virulentissimo confecit Aventinus, & in librum 7 Annalium suorum Boicorum transtulit. Raynaldus anno 1328, num. 11, ait nolle se eam referre, ne in immensam molem ejus confutatio assurgat; sed Baluzius Tomo 2. Vitarum Paparum Avenionensium col. 512 eam integram exhibet.

LIX. Defenditur à Jacobo Columna.

Ad hanc infernalem sententiam cùm omnes probi & primores Romanorum obstupescerent, solus tamen Jacobus Columnius Stephani Columnæ filius, adolescens zelo incensus, quarto pòst die, nempe vigesimo secundo Aprilis, ut scribit Joannes Villanius lib. 10, cap. 71, in publica platea Basilicæ sancti Marcelli, plusquam mille viris civibus Romanis congregatis, sententiam à Joanne Summo Pontifice contra eumdem Ludovicum Bavarum latam, quam nemo hactenus in Urbe promulgare ausus fuerat, integram perlegit, atque perlectam illicò ostiis Basilicæ affixit. Atque insuper imposturas in Ludovici sententia contentas, ac præcipuè de Syndicatu Cleri Romani contra Joannem Papam apertè retexit & confutavit: Joannem verò verum atque legitimum Romanæ & Catholicæ Ecclesiæ Pontificem esse demonstravit; Ludovicum autem non Imperatorem, sed excommunicatum, pariterque Senatores Romæ & Quinquaginta duos electos, ceterosque omnes, qui ei adhæsissent, hæreticos esse & excommunicatos asseruit: hæcque omnia non tantùm verbis, verùm etiam exerto gladio cuicumque contra sententiam probaturum: quo peracto, conscenso equo, unà cum quatuor comitibus abiit Prænestè ad domum paternam; celeritate equitandi manus effugiens armatorum, quos summa diligentia Ludovicus ad eum comprehendendum immisit. In hujus egregii facinoris præmium Jacobus Columna Avenionem à Pontifice vocatus, ac laudibus, quas virtus ejus merebatur, cumulatus, Lombariensis Episcopus ab eodem Pontifice renunciatus est, idque ante legitimam ætatem, sola virtutis admirat one dispensatione; qua de re legendus etiam Petrarcha Epist. 6, famil. lib. 4.

SÆC. XIV. JOANNES XXII.

LX. Ludovicus Bavarus constituit leges de futuris Pontificibus Romæ.

Postridie ejusdem diei, nempè vigesima tertia Aprilis, quæ cum sabbato concurrebat, Ludovicus Bavarus unà cum populo Romano quasdam leges de futuris Pontificibus sanxit, scilicet non alibi sessuros quam Romæ, neque inde ultra tres menses singulis annis absuturos; neque ultra bidui iter se elongaturos absque permissu populi Romani: absentes tertiò vocatos, si non redirent, Pontificatu exciderent, aliumque sufficere fas esset. Constituit insuper, ut hæretici pœna Majestatis violatæ punirentur. Edictum Ludovici, cujus partem recitat Raynaldus ex MS. Bibliothecæ Vaticanæ anno 1328, num. 21, quodque dicitur datum *Romæ apud S. Petrum sub sigillo majestatis nostræ anno Domini 1328, die 23 mensis Aprilis, indictione XI, regni nostri anno 14, Imperii verò I*, fuit præludium electionis Antipapæ, quam meditabatur Ludovicus, non verò depositionis Joannis, postquam Petrus de Corbario dictus est Antipapa, ut ait Baluzius in Notis ad Vitas Paparum Avenionensium col. 703: edictum enim depositionis Joannis à Ludovico datum erat die decima octava Aprilis, & nullum aliud postea reperitur, quo iterum Joannes Papatu depositus sit à Ludovico Bavaro post intrusionem Antipapæ. Verum quidem est Raynaldum loco laudato num. 23, scribere, Ludovicum recurrente quinto die à memoratis legibus die vigesima tertia Aprilis promulgatis, capitali sententia Joannem Papam damnasse, eamque in rem citat Nicolaum Minoritam schismaticum MS. in Bibliotheca Vaticana num. 4008; sed hæc sententia est illa, quam dedit Ludovicus die 18 Aprilis, ut constat ex ejusdem Raynaldi numero 11, vel si dicamus hanc secundam sententiam diversam esse, datamque quinto die post Promulgatas illas leges, dicendum est eam datam esse ante electionem Antipapæ, contra quod censuit Baluzius. Certè Petrus de Corbario in sua Confessione facta Avenione anno 1330, quæ extat apud eumdem Baluzium col. 145, unius sententiæ à Ludovico Bavaro latæ meminit: *Processus & depositionis sententiam*, inquit, *Ludovici prædicti hæretici contra vos, Sanctissime Pater, habitam & etiam fulminatam*, &c. Ex quo sequi videtur plures quidem processus à Ludovico Bavaro contra Joannem Papam habitos,

sed

sed unicam depositionis sententiam ab eodem promulgatam, quam refert Baluzius Tomo secundo, datam die 18 Aprilis, & iterum correctam & emendatam publicatam in civitate Pisana die 12 mensis Decembris ejusdem anni 1328, quæ sententia correcta & emendata ab eodem Baluzio ibidem col. 522, & seqq. ex codice MS. Bibliothecæ Colbertinæ integra recitatur.

LXI. *Antipapam constituit sub Nicolai V nomine.* Post hæc Ludovicus sive proprio motu in odium Joannis Pontificis, sive petentibus importune Romanis, ac plurimis ex Clero, ut scribunt quidam, die duodecima Maji ejusdem anni 1328, in die Ascensionis Domini convocato in area Vaticana universo populo, in throno eminentiore conspicuus, paludamento aureo indutus, diadema in capite Petrum Raynalducii de Vico Corbario, gente Aprutinum, Ordinis Minorum, qui tunc in Urbe ad S. Mariæ de Aracœli habitabat, è solio assurgens, veneratus aliquantulum, infra se collocavit. Subiende Nicolaus Fabrianensis Eremita Augustinianus, qui sententiam depositionis in Joannem Papam promulgarat, verba ad populum habuit proposito themate: *Reversus Petrus ad se dixit: Nunc scio verè quia misit Dominus Angelum suum & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Judæorum* [Act. 12, v. 11.] Bavarum quidem Angeli nomine designans, Joannem autem Pontificem vocabulo Herodis, Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, reliquos Prælatos, Clerum, Religiosos Joanni adhærentes plebis Judaicæ titulo irridens. Concione blasphemiis finita, Jacobus Episcopus Venetus seu Castellanus, qui Ludovicum Bavarum Imperatorem inunxerat, è loco eminentiore promiscuam plebem, num fratrem Petrum de Corbario pro vero & legitimo Pontifice cognoscere vellet, semel ac iterum & tertiò interrogavit; illa confusis vocibus affirmante, surgens Ludovicus Bavarus ejusdem Petri designationem electionis canonicæ vocabulo exornans, in libellum publicum eam acclamationem redactam, ex scripto recitari imperavit, eumque Pontificem declaravit, indito nomine Nicolai quinti, annuloque digito illius imposito, mox purpuram ei propriis manibus injecit, & ad dexteram suam in solio collocatum, postea in Basilicam divi Petri introduxit, ubi mox à supra dicto Jacobo Castellano Episcopo, & aliis Schismaticis Episc. consecratus, seu potius execratus, & à Ludov. coronatus omnia Pontificia munera usurpavit.

LXII. *Antipapæ genus, & primordia.* Petrum de Corbario nobili loco natum scribit Ciaconius, & Auctor Chronici Aulæ Regiæ hoc tempore vivens refert opinionem tunc viguisse, eum de cognatione fuisse Columnensium, sed Bernardus Guidonis in secunda Joannis XXII Vita apud Baluzium eum ex ignobili familia natum asserit: *Petrus Rainallucii de Corbario*, inquit, *à patre suo rustico & paupere sic agnominatus*. Immediatè autem antea scripserat: *Antequam habitum ejusdem Ordinis* (nempè Minorum) *assumeret, uxorem habebat Joannam Matthæi de Corbario, cum qua cohabitaverat conjugaliter annis quinque, & rupto fœdere conjugali, ipsa vivente & invita, spreta fide conjugii, ad Fratres Minores se contulit, & habitum eorum sumpsit*. Et paulò pòst: *Præfata autem Joanna uxor ejus ipsum repetiit in judicio coram Episcopo Reatino oblato libello: pro qua Joanna contra prædictum Petrum per Dominum Joannem Episcopum Reatinum lata fuit sententia publicè, servato juris ordine, penultima die mensis Novembris anno Dominicæ Incarnationis 1328, sicut in transumpto sententiæ plenius legimus contineri*. Bernardo autem Guidonis tutò hac in re fides adhiberi potest, cùm ipsemet ibidem asserat, se id scribere anno Christi millesimo trecentesimo vigesimo nono. Idem asserit Joannes ipse Pontifex in processu contra dictum Antipapam habito *Avenione decimo Kalendas Junii, Pontificatus anno tertio decimo*, seu anno 1329, quo eum hæreticum & schismaticum pronunciavit, quique extat Tomo secundo, Thesauri novi Anecdotorum col. 763. Quare sapienter & eruditè Wadingus exclamat: *O ridiculum senem, qui è supremo fastigio effectus Pontificatus in tremula senectute, effœto corpore, & frigescentibus membris, jubetur ad conjugales redire complexus!* Sententia enim ab Episcopo Reatino lata est sex mensibus cum dimidio postquam Petrus ad pseudo-Pontificatum evectus est. Totius rei gestæ & sententiæ Reatini Episcopi autographa ad Joannem XXII missa esse, quorum varia exemplaria ad Principes Catholicos transmisit, ex Regesto Vaticano constare scribit Wadingus anno 1328, num 8.

Magno pietatis & religionis nomine apud omnes audiebat in Urbe Petrus Corbariensis, uti illius temporis candidus Scriptor B. Odoricus de Forojulio testatur in Chronico MS. apud Wadingum laudatum num. 3, in quo refatur eum laudabiliter inter Minores ultra annos quadraginta conversatum, magnum fuisse Prædicatorem, & Apostolicum Pœnitentiarium in Urbe, virum miræ abstinentiæ, paupertatis Evangelicæ, & religiosæ obedientiæ, qui multos in viam salutis reduxit. Sed existimandum est B. Odoricum de Forojulio hæc tantùm famâ vulgante accepisse, nam Alvarus Pelagius, qui cum ipso in eodem conventu de Aracœli vixerat, lib. 5 de Planctu Ecclesiæ cap. 27, has in Petro virtutes non agnoscit, cuncta referens ad si- LXIII. *Ejus hypocrisis.*

mu-

SÆC. XIV. JOANNES XXII.

mulationem & hypocrisim: *Dominum Papam Joannem XXII*, inquit, *in cujus tempore scribo hunc librum, deposuerunt in Urbe, & sibi substituerunt de facto pseudoreligiosum de Ordine Minorum, quem cognovi in Urbe, verum hypocritam, quum Conventualis ibi essem Romæ in Ara-cæli, decimantem mentam & anetum in quibusdam abstinentiis exterioribus, & in aperto; & in abditis loculos compilantem, & inter mulierculas Romanas quasi continuè residentem, & gloriam aucupantem, &, sicut mihi testimonium perbibuerunt Minister illius provinciæ Romanæ & Custodes, tunc quum essemus in magno consilio de facto ejus & aliorum, qui Ecclesiæ & Ordini rebellaverant Anatiæ, minus habentem, scilicet in castitate, & sic fidem paupertatis & munditiæ & obedientiæ, quæ sunt legis graviora, relinquentem*. De eodem Petro Antipapa Joannes XXII agens in bulla, quæ extat apud Contelorium pag. 36 ait: *Quique propter inobedientias, culpas graves, contumacias & scandala per ipsum in Ordine supradicto commissa, per suum immediatum superiorem* [scilicet Ministrum provinciæ Romanæ] *excommunicationis innodatus extitit sententia, & declaratus carceri mancipandus*. Id quidem post ejus intrusionem factum Anagniæ docet Waddingus num. 6, sed literæ encyclicæ Geraldi Odonis, qui dictus est Minister Generalis anno 1329, quæ extant apud Nicolaum Minoritam fol. 271, ostendunt, Petrum Corbariensem ante intrusionem fuisse excommunicatum, & ad carceris pœnam damnatum: *Petrus etiam de Corbaria*, inquit, *Ordinis nostri professor fictus & falsus, antichristiana impietate in Antipapam intrusus, & per dilectum in Christo filium Joannem Ministrum in provincia Romana prius pro suis demeritis excommunicationis innodatus extitit sententia, & declaratus carceri mancipandus*. Ex sententia itaque Geraldi Odonis, sententia in Petrum lata fuerat, *prius*, seu antequam Antipapa crearetur.

LXIV. Nicolaus Antipapa pseudo-Cardinales creat.

Ludovicus Bavarus post intrusum in Sedem Sancti Petri die duodecima Maji Petrum Corbariensem, seu Nicolaum V, Tibur secessit die decima quarta ejusdem mensis, Antipapa verò Nicolaus die decima quinta septem creavit pseudo-Cardinales, nimirùm prædictum Jacobum Episcopum Castellanum seu Venetum, Nicolaum Fabrianensem, & Abbatem Fuldensem, de quibus suprà: item Abbatem S. Ambrosii Mediolanensis, olim ob crimen hæresis exauctoratum; Episcopum Mutinensem, & duos Populares Romanos schismaticos & Ecclesiæ rebelles: nominatis etiam quibusdam aliis Romanis, qui renuerunt hoc vituperio commaculari. Septem autem illos Ludovicus Imperatoria auctoritate confirmavit. Omnes illi pseudo-Cardinales omnibus Sacerdotiis & dignitatibus exauctorati erant à Joanne Pontifice, sed mox amplissimis stipendiis à Ludovico donati sunt: & quamvis Corbarius sententiam renuisset, Christum & Apostolos nullius rei dominium proprio vel communi nomine possedisse, atque id vitæ genus servandum à Clero; ipse tamen & pseudo-Cardinales sui mox luxum, opes, & delicias consectari cœperunt, ac sacerdotia dignitatesque auro divendere. Hæc constant ex Joanne Villanio lib. 10 cap. 75 & 76.

LXV. Tiaram à Ludovico accipit, eumque coronat.

Cùm interea non deessent qui Ludovicum non Imperatorem esse pronunciatent, quòd insignia Imperii non de manu Summi Pontificis, sed Veneti Episcopi recepisset, in pervigilio solemnitatis Pentecostes Romam reversus, apud S. Laurentium in agro Verano divertit. Die subsequenti, seu die vigesima secunda Maji Pseudo-Pontifex una cum suis, Pontificalem Sacerdotalemque cultum indutus, Ludovico venienti usque ad Lateranensem Basilicam obviam processit, atque in Divi Petri deduxit, ubi Ludovicus purpureum pileum Antipapæ imposuit; is verò Diademate aureo caput Ludovici insigniit, & Imperatorem tum renunciavit, tum approbavit, ut testatur idem Villanius: quod idem disertiùs asserit Joannes ipse XXII, Ludovicum nempe ab Antipapa iterum fuisse coronatum, in Epistola ad Joannem Regem Boëmiæ data 2 Kalendas Augusti anni Pontificatus XIV, quam Bzovius anno 1330 num. 1 refert: *Patet igitur*, inquit Pontifex, *ipsum Bavarum jus aliquod non habere, quià non à vero Summo Pontifice, sed ab Antipapa recepisse dicitur & noscitur supradicta, scilicet inunctionem, consecrationem, & coronationem*. Unde Donatus Bossius in Chronico, loquens de isto Antipapa, ait: *A quo iterum se coronari jubet*, scilicet Ludovicus. Sic Bavarus Tiaram Pontificiam pseudo-Pontifici, isque Bavaro diadema Imperiale imponendo, tanquam in scenico ludo, fictæ dignitatis jura sibi mutuò conferre, magna tum majoris partis Romanorum, ceterorumque qui aderant Italicorum, tum ipsorummet Germanorum irrisione simul, atque indignatione & detestatione. Ceterùm cùm in prædicta ad Joannem Bohemiæ Regem Epistola Pontifex scripsisset, Ludovicum Bavarum à Corbario consecratum, multi inde deducebant, Joannem Corbarii Pontificium agnovisse, quòd Imperatoris consecratio ad solum Pontificem Romanum pertineret, ac proinde & Bavarum legitimum esse Imperatorem, quòd à Pontifice consecrationem acceperit: Joannes aliis literis, quas in ejus Regesto contineri asserit Spondanus anno 1330 num. 9, necesse habuit explicare, con-

SÆC. XIV. JOANNES XXII. *consecrationis* vocem per errorem irrepsisse in prædictam Epistolam, cùm non consectatus, sed execratus Bavarus fuisset à Corbario. Et adversus quoscumque diplomata Pontificia vitiantes, vel vitiatis scienter utentes, pœnas gravissimas decrevit.

LXVI. *Joannem Papam condemnat.* Constituit post hæc Corbarius Legatos variis provinciis, & Rectores Civitatum Ecclesiæ Romanæ vectigalium: Episcopos item creavit sui consimiles. Neque expavit sacrilega edicta proferre, quibus latam à Ludovico contra Joannem XXII depositionis sententiam, à se corroboratam profitebatur, prohibens ne amplius Pontifex, sed Jacobus de Cadurco a quoquam nominaretur; eos qui secus fecissent, quive assumptionem suam illegitimam dicere auderent, anathemate notans & inter hæreticos numerans. Duas hac de re pseudo-Pontificis literas refert Raynaldus anno 1328 num. 44, & seq. datas *Romæ apud Ecclesiam S. Mariæ de Araceli VI Kal. Junii, Pontificatus nostri anno primo.* Secundùm hæc multos ex Clero, qui sibi adhærere renuebant, beneficiis & dignitatibus exuit, & tanta persecutio excitata est, ut non multò post Romæ a Ranerio Uguccionis Fagiolani filio Senatore, duo, quorum unus erat Etruscus, alter Insuber, intrepidè & constanter asserentes, Joannem verum esse Pontificem, Corbarium verò apostaticum, flammis traditi fuerint, ut scribit Villanius lib. 10 cap. 76.

LXVII. *Joannes Papa preces publicas indicit.* Joannes Pontifex cùm primum audivit schisma Petri Corbarii, cùm orationes & sacrificia præsentissimum in omnibus calamitatibus remedium esse sciret, ad sedandos fluctus, quibus Ecclesia laniabatur, solemnes preces indixit universis Christianis, ac præsertim in Missis ad Deum effundendas, ut vel dignaretur corda hæreticorum, schismaticorum, aliorumque rebellium ad Ecclesiæ unitatem ac devotionem inclinare; vel si pertinaces intenderent persistere, ipsorum superbiam elidere & malitiam conterere: concessâ cunctis fidelibus id exequentibus viginti dierum indulgentiâ. Constituit itaque literis datis XII Kalendas Julii anno Pontificatus XII, quæ extant Tomo 2 Thesauri novi Anecdotorum col. 718, ut in singulis Missarum celebrationibus, post dictum à celebrante *Pater noster*, illud Canticum, *Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi*, totum cum *Gloria Patri* &c. à Religiosis, Clericis & aliis literatis præsentibus cum devotione diceretur, & postea quidam versiculi & Collecta pro pace. Idem statuisse Nicolaum Tertium jam supra diximus. Postea Joannes alias literas dedit Kalendis Julii ejusdem anni ad Capitulum Cisterciense, quibus istius Ordinis Abbates hortatur, ut præfatas preces in suis Monasteriis recitari curent, easque in publicis ad populum concionibus commendent. De indictis publicis his precibus meminit Albertinus Mussatus in Ludovico Bavaro, ac repentè divinitùs conversas res, & hæreticorum ac schismaticorum potentiam concidisse observat: *Mirum quid*, inquit, *post edicti hujus decantationem notatur, evenit enim ut ejus virtute signa post eos dies subsecuta sint.* Subdit Auctor, præcipuos Gibellinos Proceres, qui Ludovicum Bavarum armis fulciverant, brevi miserè periisse.

LXVIII. *Romam recuperat.* Inter hæc Ludovicus videns se delusum à Friderico Trinacriæ Rege, & Gibellinis Italiæ, qui promiserant ad certum tempus jam elapsum cum copiis & pecuniis affore, & invisum se Romanis cerneret; ceterorum omnium consiliorum inops, decrevit in Etruriam & Longobardiam, indeque in Germaniam regredi. Fuge enim autem ferè in modum, una cum suo Antipapa Corbario, ejusque infami curia, Romà die quarta Augusti abeuntem populus jam totus in alium mutatus, diris & maledictis insequitur, hæreticos & excommunicatos vocans, mortemque illis, vitam Ecclesiæ ac Joanni Pontifici conclamans; lapidibusque etiam multos ex eorum comitatu impetens & aliquos occidens: Nocte autem insequente Bertholdus Ursinus ingressus est Urbem cum manu valida, mane verò Stephanus Columna; fueruntque ambo creati Senatores Romæ. Octavo item Augusti, qui erat dominicalis, Joannes Sancti Theodori Cardinalis Apostolicæ Sedis Legatus adveniens, cuncta reformavit; processus, edicta & acta Bavari & Antipapæ publico comitio rescidit, & igne combussit. Tantusque fuit ardor omnium, ut etiam pueri cadavera Germanorum, aliorumque Ludovici asseclarum effoderent, & uncis in Tiberim traherent. Ita Villanius lib. 10 cap. 98. Idem Legatus Sanctum Christi Sudarium, quod adveniente Romam Bavaro à Basilica Sancti Petri ablatum, ne tot excommunicatorum visu contaminaretur, in Ecclesia B. Mariæ Rotundæ absconditum fuerat, ubi magno cum tremore per Romanos aliquos servabatur, ad Basilicam Principis Apostolorum in vigilia festi Sancti Laurentii magna cum devotione Cleri & populi reportavit, & in loco solito collocavit, ut ipsemet Joannes Pontifex ait in literis ad Philippum VI Regem Franciæ V Kalend. Septembris datis, quæ extant apud Raynaldum num. 50.

LXIX. *Iterum à Ludovico Bavaro deponi fingitur.* Ludovicus Romà Viterbium, inde Tudertum, tandemque Pisas pervenit, ibique hyemem in ea civitate transegit, ubi & magna pars equitatus Germanici eum deseruit ob defectum stipendiorum. Qui nihilominus ut inter has rerum suarum confusiones majestosam suam aucto-

rita-

ritatem ostentaret, die duodecima mensis Decembris sententiam depositionis in Joannem Papam, quam Romæ die 18 Aprilis pronunciarat, iterum publicavit. Sic enim definit apud Baluzium Tomo 1 Vitarum Paparum Avenionensium col. 545. *Et ne aliquis de præmissis se per ignorantiam valeat aliqualiter excusare, has literas bullatas, ut prædicitur, ad fores majoris Ecclesiæ Civitatis Pisanæ publicè appendi, & appensas per multos dies in conspectu omnium ibidem jussimus permanere. Datum in Civitate Pisana anno Domini 1328, indictione 11, die 12 Decembris, regni nostri anno 14, Imperii verò primo.* Eodem tempore Joannes Papa in quatuor Temporibus Adventus sententiam excommunicationis & depositionis in eundem Ludovicum Bavarum renovavit, teste Joanne Villanio lib. 10 cap. 115.

LXX. *Ab Antipapa anathematizatur, ejusque imago comburitur.*

Ludovico Pisas se recipiente, Petrus Corbarius Antipapa toto anno millesimo trecentesimo vigesimo octavo Viterbii perstitit, annoque tantùm sequenti Pisas appulit, & quidem d e tertia Januarii, ut scribit Joannes Villanius lib. 10 cap. 116, & 119. Corbarius Pisas adveniens obvios habuit tàm Ludovicum Bavarum, quam Clerum & populum solemni processione. Die octava sermonem habuit, & indulgentias concessit omnibus, qui Joannem Papam aversarentur. Die decima nona, ut probat Baluzius col. 707, non verò vigesima nona, ut ait Villanius cap. 119, Joannem Vicecomitem Canonicum Ecclesiæ Mediolanensis, Pisis præ erem, Ludovici Bavari commendatione pseudo-Cardinalem, & suum in Lombardia Legatum creavit, ad quam dignitatem Joannem Vicecomitem sexa inta millia florenorum auri Ludovico dedisse scribit Ripamontius lib. 9 Hist. Mediol. Deinde die decima nona Februarii prædictus Corbarius, præsente Bavaro, publico conventu Joannem Pontificem, Robertum Siciliæ Regem, & Florentinos anathemate damnavit. Legitur quæ in magno Chronico Belgico ex Petro Chronographo, factam tunc fuisse ab impiis illis imaginem Joannis Papæ de straminibus, indutamque Pontificalibus publicè degradatam, ac postea crematam. Quando & mirabiliter accidit, ut scribit Villanius laudatus cap. 123, ut tanta subitò tempestas grandinis, imbris, ac procellarum cœlitùs cecciderit, quanta nunquam alias. Cùmque eà re territi Pisani sceleratum comitium adire horrerent, misissetque Bavarus Marescallum suum per urbem, qui eos ire compelleret; is ex intemperie aëris acerbo frigore correptus, cùm vesperi balneum aquæ vitæ ad refocillanda membra sibi parari jussisset, admoto casu igne vivus ibi arsit: quod certo indicio fuit, ut ait Villanius, processus à Corbario & Bavaro factos invisos fuisse divinæ Majestati. Joannis Papæ imaginem fuisse combustam, ut legitur in Magno Chronico Belgico, disertè etiam asserit Albertinus Mussatus in Ludovico Bavaro, ubi scribit eum *simplicissimorum puerorum more Joannis Papæ ideam seu imaginem ex stramine formari passum esse, ipsamque imaginem Joannis Papæ nomine igni adjudicatam cremasse*. Sed Joannes Pontifex sacrocœnæ Dominicæ die ejusdem anni 1329 ecclesiasticum fulmen jecit, ac Ludovicum Bavarum & Petrum de Corbario, novis flagitiis vetera cumulantes, Apostolica sententia damnavit, quam Præsulibus Ecclesiæ significavit. Extat hæc sententia Tomo 2 Thesauri Novi Anecdotorum col. 771, diciturque data duodecimo Kalendas Maji, anno Pontificatus tertio decimo, die scilicet vigesima Aprilis, quæ anno 1329 concurrebat cum die cœnæ Domini, eùm Pascha die 23 ejusdem mensis sit celebratum.

LXXI. *Ludovicus Bavarus ignominia onustus redit in Germaniam.*

Eodem tempore, nempe mense Aprili, Ludovicus expilatis Pisanis & Lucensibus, relicto Pisis Petro Corbario, positisque Vicariis & præsidiis iisdem Civitatibus, abiit in Lombardiam, ubi exclusus Modoetiâ & Mediolano, jam omnium ferè contemptu laborans, utramque civitatem frustrà obsedit, & reliquam anni partem inutili ferè exercitio, præterquam excursionum prædatoriarum, in Lombardia transegit. Mense etiam Junio Pisani ab eo defecerunt, & Corbarium missum fecerunt, & quæsita Joannis Pontificis gratia, veniam præteritorum postularunt, & impetrarunt mense Septembri. Cùm verò præterea Legatus Joannis Pontificis in Etruria Viterbium, totumque patrimonium, ut vocant, & universam Marchiam ad subjectionem Ecclesiæ Romanæ reduxisset; itemque Legatus Lombardiæ aliquot urbes Gibellinorum occupasset: his & aliis vehementissimè conturbatus Bavarus, seque copias & pecunias deficere cernens; demum mense Decembri Tridentum petens occasione colloquii cum nonnullis Principibus Germanis & Tyrannis Lombardiæ; accepto ibi nuncio de morte Friderici Pulchri Romanorum Regis ipsius competitoris, hac arreptâ speciosâ occasione, ignominia & confusione onustus, ut Blondus loquitur, rediit continuò in Germaniam, ingenti omnium tam Gibellinorum, quàm Guelforum lætitia, cùm æquè omnibus rapinis suis gravis & odiosus factus esset. Hæc paulò fusiùs ex Villanio lib. 10 cap. 116, & 130 usque ad 150, & ex Corio part. 3 Hist. Mediol. narrat Henricus Spondanus ad annum 1329 num. 3.

LXXII. *Joanni PP. Petr Corbarii Antipapæ literas recipit, & ab eum rescribit.*

Ludovicus Bavarus in Germaniam revertens, Pisis Tarlatum quemdam nomine, Vi-

Vicarium loco sui constituit: sed hic cogitans sibi appropriare dominium Civitatis, cœpit tractare de pace cum Ecclesia. Quare Antipapa à prædicto Tarlato securum conductum petiit, donec perveniret ad Bavarum adhuc in partibus Lombardiæ existentem; sed Tarlato illum denegante, Antipapa dedit se ipsum in manibus Bonifacii Comitis Novelli de Donairatico Pisani, qui occulté fecit eum duci ad quoddam castrum suum triginta quinque milliaribus à civitate Pisana distans, ubi latuit circiter per tres menses; verùm cùm Florentini versùs partes illas exercitum duxissent, fecit eum quantò potuit occultiùs reduci ad domum suam in civitate Pisana, ubi tenuit eum occultum, quousque negotio detecto, actum est cum Bonifacio per Episcopum Lucensem, ut acquiesceret eum reddere. Corbarium annis gravem, & jam corde compunctum ad veritatis semitam retrahere haud operosum fuit, cùm præsertim longiùs abesset à Ludovico, schismatis auctore. Statuit itaque se Joannis Papæ clementiæ committere, ideoque literis datis in confinibus Lucanorum, quas refert Waddingus ad annum 1330, Pontificem certiorem reddidit, qui lectis in Consistorio Cardinalium Corbarii Literis, Archiepiscopo Pisano & prædicto Lucensi Episcopo facultatem fecit amplissimam, ut Corbarium errores confitentem & publicé detestantem à censuris absolverent; ad eumque literas dedit tertio Idus Julii anni 1330, quibus eum Avenionem vocavit, quas idem Waddingus refert.

LXXIII. Promittit se benignè cum eo acturum.

Comes Bonifacius (quem communiter alii vel brevitatis ergo, vel corrupto vocabulo *Factum* vocant) Corbarium, quem in suam fidem & tutelam susceperat, noluit adeo facilé prodere, nisi priùs pacisceretur cum Pontifice de vita ei conservanda, de eo ab omni potestate præter Pontificiam eximendò, deque præscribendo annuo redditu, quo vitam honesté posset transigere. Hæc omnia peculiari diplomate Joannes Papa promisit; assignatisque redditibus, si pauca hæc videbantur, majora se daturum adjecit: ultrò spondens Petrum in Joanne non severum judicem, sed pium patrem & benevolum amicum experturum. Porrò Pontifex Corbario ad sustentandam vitam tria aureorum millia ex ærario Pontificio singulis annis pendenda constituit: ex quibus illi attribuendis Pisano Archiepiscopo & electo Lucano data imperia, donec ipsi uberiùs consultum esset.

LXXIV. Petrus Corbarius culpam detestatur, & absolvitur Pisis.

His pactis prodiit in apertum Corbarius, & Pisis coram misso à Pontifice Raymundo Stephani, Cameræ Pontificiæ Clerico, Apostolico Nuncio, necnon coram Simone Archiepiscopo Pisano & Guillelmo Lucensi Episcopo, specialiter à Pontifice delegatis, atque præsentibus quamplurimis aliis Prælatis, Religiosis, Nobilibus, omnisque conditionis hominibus, sponte & cum ingenti cordis amaritudine errores agnovit & detestatus est, jutamentumque præstitit de stando & parendo mandatis Apostolicis. Quibus præmissis, beneficium absolutionis à prædictis delegatis accepit, & abjurationis suæ schedam ad Pontificem misit: quod contigisse die vigesima quinta mensis Julii ejusdem anni 1330, festo Sancti Jacobi sacra, asserit ipsemet Joannes Pontifex in literis ad Philippum Regem Franciæ datis, quæ extant apud Raynaldum eodem anno num. 26.

LXXV. Avenionem pergit & errores publicè abjurat.

Post hæc Corbarius, acceptis duabus Provincialium triremibus, die quarta Augusti Pisis solvens cum decenti comitatu, die sexta ejusdem mensis Nicæam ad Varum fluvium, qui Italiam à Gallia separat, pervenit, in qua publica enunciatione suos condemnavit errores, quod etiam in omnibus Provinciæ Civitatibus, per quas transibat, effecit. Occurrerunt ei Nicææ Ministri Pontificii Avenione missi, ut securiùs & decentiùs iter prosequeretur, quibus ille se ultrò commisit. Tandem nono Kalendas Septembris Avenionem intravit, & in crastinum in publico consistorio prostratus ad pedes Pontificis restem collo gestans, ex scheda à se conscripta errores suos sponte confessus est ac detestatus; subjiciens se judicio Pontificis & Ecclesiæ cum imploratione veniæ & restitutionis ad communionem Ecclesiæ. Hæc constant ex Continuatore Guillelmi Nangii, qui extat Tomo XI Spicilegii Dacheriani, & ex Villanio lib. 10 cap. 164, qui scribunt Pontificem etiam cum lachrymis Petrum Corbarium amplexum esse, sed ne verbum quidem habent de absolutione tunc ipsi à Pontifice confirmata, quæ ipsi die tantùm sexta Septembris concessa est.

LXXVI. Prolixiorem abjurationem facit in privato consistorio.

Cùm enim die vigesima quinta Augusti in sua abjuratione propter tumultum assistentium & alia impedimenta non potuisset omnia, quæ abjuraverat, exprimere, nec ea Pontif. & Cardinales intelligere, die 6 Septemb. novam abjurationis formam protulit in privato consistorio coram eodem Pontifice & Cardinalibus, aliisque testibus & Clericis Cameræ Apostolicæ, quâ præfatus se in illa diei vigesimæ quintæ Augusti fatigatum ex labore, debilitatum in vigore, angustiatum in dolore, confusum ex rubore, contractum ex timore, impeditum ex clamore, extinctum in devotione, mortuum in amore, minimé potuisse omnia exprimere sicut decebat; nec ipsum Pontificem & Cardinales propter dicta impedimenta & tumultus assistentium bene intelligere: ideo resumptis post ex beni-

benignitate, qua ipsum Pontifex susceperat, viribus, restituto vigore, lenito dolore, remoto rubore, corroborato timore, clamoris sui raucitate sanata, devotione inflammata, amore vincato, cum pacificae & benignae securitatis confidentia, decrevisse eadem latiùs in privato consistorio abjurationem suam, proponere, confiteri, publicare & legere in scriptis, ut certiùs pateret universis. Tuncque novam abjurationis formulam edidit, quae inserta est integra literis, quas eodem die, scilicet octavo Idus Septembris, Pontifex scripsit ad Joannem Bohemiae Regem, quae extant Tomo 2 Thesauri Novi Anecdotorum col. 800 & seqq.

LXXVII. *Palinodiam canit, & Ludovicum Bavarum detestatur.* Hujus porrò confessionis & palinodiae Corbarii summarium à Spondano ex ea excerptum hic referre visum est, quia praecipua ejusdem Antipapae gesta continet. Et imprimis Petrus Corbarius immanissimum se ac sceleratissimum omnium peccatorum ob nefandissima a se commissa scelera agnoscens, narratis quae jam antè Piis coram Delegatis a Pontifice praestitisset, quae superius breviter recitavimus; rem ab initio resumens ait: Cùm seductor haereticus & schismaticus manifestus Ludovicus de Bavaria ad Urbem Romam imbutus diabolico spiritu pervenisset, ac Minister Fratrum Minorum Romanae provinciae, atque Joannes Cardinalis Legatus, pro majori observatione interdicti, cui tunc per Summum Pontificem Urbs erat supposita, ejusdem Ludovici adventu percepto, ipsi Petro de Corbario, aliisque Fratribus ibi commorantibus sub virtute obedientiae & excommunicationis poenis publicè injunxissent, ut omnes exirent: ipsum tamen Petrum, licèt omnes ferè ceteri Fratres obedissent, in eadem Urbe, praesente dicto haeretico pessimo Ludovico, & assistentibus plurimis aliis haereticis & schismaticis condemnatis per Summum Pontif., pertinaciter remanere praesumpsisse. Deinde cùm idem perfidus Ludovicus datus in reprobum sensum se fecisset in Imperatorem a ceteris perfidis Romanis coronari, & contra Joannem Pontificem diabolicam & iniquissimam depositionis sententiam promulgasset; ipsumque Petrum, ad quorundam infidorum principalium Romanorum Clericorum & Laicorum instantiam, in Papam, imò veriùs Antipapam damnatum & pestiferum elegisset: eumdem Petrum seductum ejus & multorum tam Clericorum quàm Laicorum ejus sequacium perniciosis instantiis, falsò & erroneè asserentium Imperatorem posse deponere Papam, & loco depositi alium ordinare; sua superbissima electione, more Luciferi, ambitioneque damnabili, hujusmodi nefandae electioni consensum temerarium, omnique poena dignissimum, non erubuisse adhibere, ac subsequenter consecrati, immò execrari ab haeretico & schismatico Jacobo dudum Castellanensi Episcopo excommunicato & deposito, & coronari à dicto Ludovico haeretico permisisse; licèt ad eum, etiamsi vetus fuisset Imperator, ipseque Petrus verus Papa (sicut revera non erant, sed potiùs haeretici & schismatici) nequaquam, talis coronatio pertineret.

Subdit postinde (semperque cum execratione personarum ac rerum de quibus agit, suique ipsius accusatione ac detestatione) se Cardinales & omnes officiarios, quos verus Papa habere est solitus, ordinasse; bullamque, seu sigillum fieri fecisse, atque eo usum esse: processus & depositionis sententiam à Ludovico Bavaro contra Summum Pontificem fulminatam, ut pravam opinionem Michaëlis de Caesena de paupertate Christi, & Apostolorum fortius stabiliret, ex certa scientia & de plenitudine potestatis confirmasse; atque etiam de novo id ipsum per suam propriam sententiam promulgasse: literas suas ad diversos Reges & Principes, dictantibus iisdem Ludovico & Michaële, contra Joannem Pontificem destinasse: Tam in Urbe, quam pluribus aliis civitatibus & locis per Summum Pontificem interdictis, tam Clericos saeculares quam regulares divina celebrare compulisse: Tallias tam in Urbe, quam alibi imposuisse, ac pro illis Ecclesias calicibus, ornamentis, aliisque rebus spoliasse: Nonnullos fideles Praelatos & alios Ecclesiasticos dignitatibus & beneficiis privasse, eaque haereticis vel schismaticis etiam cum pravitate simoniaca contulisse; atque illis tam per se quam per alios munus consecrationis impendisse: Contra Fratres Minores non parentes Michaëli tanquam Generali Ministro, & contra servantes interdicta per Summum Pontificem, vel Legatos seu Officiales ejus promulgata, utroque, spirituali videlicet & temporali, gladio procedere, non expavisse: Indulgentias & dispensationes Sedi Apostolicae reservatas concessisse: Nonnullos, qui pro Pontificibus se gerebant, commisisse ut sacros Ordines celebrarent: De patrimonio beati Petri ad tempus vel in perpetuum nonnullis locis disposuisse: Aliaque plura contra Deum, Sanctamque Ecclesiam & Joannem Pontificem verum & unicum Christi Vicarium peccasse: Eaque omnia & singula confiteri se ac pronunciare nulla esse & inania, seque malè, temerè & iniquè ea perpetrasse & asseruisse.

LXXVIII. *Prava sua gesta enarrat.*

Confessus est denique se credere & tenere fidem illam, quam Sancta Romana Ecclesia, & Joannes verus ejus Pontifex teneret, praedicaret & doceret: ac specialiter haereticum reputare, ad Imperatorem per

LXXIX. *Fidem suam exponit, & veniam petit.*

pertinere deponere vel instituere Pontificem; itemque Christum & ejus Apostolos non habuisse, quæ eos habuisse Scriptura sacra testatur, in materia proprii & communis, juris ac dominii in rebus temporalibus; juxta ea, quæ continerentur in Constitutionibus ea de re ab ipso Joanne Pontifice promulgatis, quas jam ipse approbaret in omnibus & per omnia, & contraria quæcumque reputaret hæretica & falsa: hisque ad sancta Dei Evangelia corporaliter ac mentaliter à se tacta fideliter & toto corde juratis, petere suppliciter veniam & absolutionem, ac reincorporationem unitati Ecclesiæ: paratum omnem pœnam, seu pœnitentiam sibi pro præmissis imponendam, cum omni obedientia sustinere & adimplere: ac de omnibus ad æternam rei memoriam pro salute sua & publica, petere se unum & plura, & quotquot expedierit fieri publica instrumenta, quod & factum est eadem die sexta Septembris.

LXXX. *Absolvitur à Pontifice, & benigne habetur.* Hac Petri de Corbario confessione audita & accepta, Joannes Pontifex misericordia in eum motus, confirmata imprimis absolutione & reincorporatione ejus à Delegatis, quos diximus Pisis, facta, insuper auctoritate Apostolica ipsum absolvit & Ecclesiæ unitati reincorporavit, dispensando super irregularitatibus, quas propter præmissa contraxerat; expresse nihilominus sibi reservans declarationem pœnitentiæ dicto Petro imponendæ, quando & quoties sibi expedire videretur, ut ipsemet asserit in fine prædictarum literarum ad Joannem Bohemiæ Regem. Ceterùm ne Petri Corbarii occasione rursum Ecclesia turbaretur, si liberè permitteretur evagari, eum Pontifex Avenione retinendum censuit, datis ei in Palatio libris, sociis, omnibusque rebus ad vitam honeste traducendam necessariis; hac unica cautela adhibita, ne quispiam Pontifice inscio ipsum alloqueretur, ne ad vomitum redire posset, ac novum in Ecclesia schisma conflare, unde Bernardus Joannis XXII Vitam his verbis claudit apud Baluzium: *Præfatus Petrus fuit clementer & misericorditer susceptus ad pœnitentiam, & positus in decenti custodia ad cautelam, ut probaretur an ambularet in tenebris vel in luce. Ibique hodie, quo hæc scribimus, tractatur ut familiaris, sed custoditur ut hostis*, anno scilicet 1331, quo Bernardus Guidonis obiit, ut ostendit Spondanus anno 1330, num. 7.

LXXXI. *Sponte Pontificatum abdicavit.* Corbarium tamen sponte & ex propria voluntate, non seductum à Pisanis, nec coactum à Bonifacio Comite, Pontificatus umbram deposuisse, erroresque retractasse, ubique in omnibus literis ad Reges & Principes scriptis, Joannem Papam palam testatum esse, asserit Waddingus laudatus num. 9, unde in dictis ad Joannem Bohemiæ Regem literis, quæ, ut dixi, Tomo 2 Thesauri novi Anecdotorum recitantur, col. 806, ait de Corbario: *Dictus Petrus non vi, non metu processit, sed propria, spontanea, & à Spiritu Sancto tamen mota, ut firmiter credimus, voluntate*. Idem Pontifex hanc rationem objecit Joannæ Reginæ Franciæ, dum deprecaretur veniam cuidam Conrado in hæresim lapso, sed demum resipiscenti & misericordiam postulanti: quam ut faciliùs impetraret, crimen Corbarii maximum, sed misericordiler remissum opposuit: cui tamen Pontifex ita respondet, apud Wadingum laudatum: *Nec quod de Antipapa proponitur juvat istum, Antipapa quidem non captus, sed liber errorem suum recognovit, & per suas literas à nobis humiliter veniam postulavit, offerens se paratum per omnia loca, de quibus nobis videretur expediens, confiteri scelera sua, & quæ contra nos fecerat, vel dixerat revocare; iste autem è contra* &c.

LXXXII. *Moritur post triennium.* Vixit Corbarius in illa honesta & religiosa custodia annos tres & mensem unum; ibique mortuus est, & honorificè sepultus in Ecclesia Minorum Avenione in habitu Franciscano, juxta Villanium lib. 10, cap. 164, &, ut in libro de Vita sua scribit Carolus IV Imperator, *mortuus fuit in pœnitentia*. Obiit itaque exeunte circiter Septembri anni millesimi trecentesimi trigesimi tertii. Cùm autem sepultus fuerit in simplici habitu Religiosi, conjectura est sepulchrum ejus non fuisse diversum à communi sepultura Fratrum, ideoque Epitaphium ipsi positum perperam quæreretur. Papebrochius in Conatu Chronico-Historico ad Catalogum Pontificum scribit prodiisse Romæ anno 1667 *Conjecturam de libris de imitatione Christi, eorumque auctoribus*, ubi Conjectator in dubio relinquit, an tres priores libri attribuendi sint Joanni Vercellensi, an Ubertino de Ilia Casalensi, vel Petro Corbariensi post abdicationem; & quoad Petrum, nititur Mariano Florentino, qui in Chronico suo MS. ipsi tribuit *de Imitatione Christi librum primum*, putatque Marianum illum floruisse anno 1430; sed vehementer errat, inquit idem Papebrochius: ad calcem enim Chronici, quod Romæ ad S. Isidorum servari ait, additur: *Dionysius Pulinarius in proœmio sui Chronici provinciæ Tusciæ, refert* Marianum *obiisse anno 1523, 20 Julii in Ceppo, qui locus pius est, in quo pestilentia correpti curabantur*. Huic testimonium addi potest Waddingi in libro de Scriptoribus Minorum, ubi licèt Mariani mortis annum non exprimat, scribit tamen eum obiisse Florentiæ in magna contagionis lue inserviens universæ urbis infirmis, qui sine dubio in loco illo curabantur. Ad alias Auctoris conjecturas respondet deinde Pa-

Papebrochius, tandemque ostendit stylum Petri de Corbario, qualem habemus in instrumento ejus confessionis in privato consistorio factæ, longè diversum esse à stylo librorum de Imitatione Christi. Ludovicus Jacob in Bibliotheca Pontificia ait, Corbarium scripsisse *Glossulam super Christi Imitatione lib. 1*, sed neminem hanc in rem citat.

LXXXIII. *Coram Joanne PP. agitatur quæstio de visione animarum separatarum ante resurrectionem.*

Cùm Joannes Papa anno 1331, in Dominica tertia de Adventu, & anno 1332, in Vigilia Epiphaniæ publicè in sermonibus, quos fecit iis diebus, dixisset, quòd Sancti in cœlo non vident nec videbunt usque ad diem generalis Judicii & futuram corporum resurrectionem faciem Dei, sive divinam essentiam; sed tantummodò vident & videbunt usque ad futurum universale judicium humanitatem Christi, eaque opinio Principibus, Academiis & Doctoribus, plerisque præsertim Parisiensibus, ac Philippo VI Franciæ Regi displiceret, qui catholicæ fidei succensus ardore hujus erroris assertores durioribus verbis increpuerat: Joannes datis ad Regem literis, quas ex Vaticano codice descripsit Odoricus Raynaldus ad annum 1333, num. 46, ei significavit, nihil se ex proprio ingenio hac in controversia protulisse, sed ex Scriptura sacra & sanctis Patribus, & eam Virorum eruditorum disceptationi permisisse, ut in apertam lucem veritas discussa prodiret. Data est Epistola XIV Kalend. Decembris anno Pontificatûs XVIII. Verùm cùm dicta ac sacra divinarum literarum oracula, atque argumenta Theologica, quæ utrique parti favebant, allata sæpius atque excussa fuissent à Pontifice; qui in partem negativam propendere videbatur, indeque malevolis porrecta esset occasio aspergendæ ipsi calumniæ aliquid fidei contrarium sensisse, anno 1334, die tertia Januarii, in publico consistorio contestatus est, nunquam sibi fuisse in animo credere, asserere, aut credendum aliquid proponere, quod Scripturæ sacræ, vel fidei orthodoxæ contrarium esset; ac si quid sibi in collationibus & Sermonibus de Visione animarum excidisset, id ut præter mentem dictum revocare. Id præter Prolomæum Lucensem in Hist. Eccl. MS. lib. 24, cap. 42, apud Raynaldum anno 1334, num. 29, testatur ejusdem Pontificis hostis infensissimus Bonagraria Minorita apud eundem Raynaldum ibidem. Testatur tandem & Benedictus XII ipsius successor in diplomate, quo Joannem à calumnia purgavit, quod refert idem Raynaldus num. 35.

LXXXIV. *Joannes PP. omnia sua dicta, vel scripta subjicit determinationi Ecclesiæ.*

Lethali demum ægritudine correptus Joannes, convocatis Cardinalibus & Prælatis die tertia Decembris ejusdem anni 1334, tabellionibus publicis etiam præsentibus, hanc edidit fidei suæ declarationem Pontificio diplomate tertio Nonas Decembris exarato: *Joannes Episcopus servus servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. Ne super iis, quæ de animabus separatis à corpore & purgatis ante resumptionem corporum divinam essentiam visione illa videlicet quam vocat Apostolus facialem videant, tam per nonnullos alios in præsentia nostra recitando & allegando sacram Scripturam, & originalia, & dicta Sanctorum illis aliàs ruminando sæpius dicta sunt, aliter per nonnullos quàm per nos dicta & intellecta auribus fidelium inculcabantur. Ceterum nostram intentionem, quam circa statum animarum separatarum habemus & habuimus, serie præsentium declaramus. Fatemur siquidem & credimus quòd animæ separatæ & purgatæ à corporibus sunt in cœlo cœlorum regno, & paradiso cum Christo in consortio angelorum congregatæ, & vident Deum facie ad faciem, & divinam essentiam clarè in quantum conditio & status patitur animæ separatæ. Si verò alia & alia contra materiam hujusmodi per nos dicta & prædicta vel scripta fuerunt, quæ quoquomodo illa prædicavimus vel scripsimus contra præmissa, vel alia quæ fidem concernunt catholicam sacramque Scripturam aut bonos mores, illa approbamus & determinationem Ecclesiæ & sacræ Scripturæ approbamus. Aliàs autem dicta vel scripta illa habemus & habere volumus pro non dictis & scriptis, eaque revocamus expressè, ac prædicta omnia & quæcumque dicta & prædicata fuerunt vel scripta per nos de quacumque materia ubicumque, & in quocumque loco, & in quocumque statu, quem habuimus & habemus vel habuerimus, omnia submittimus determinationi Ecclesiæ, ac successorum nostrorum. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis infringere, vel eam ausu temerario contraire. Datum Avenione III Nonas Decembris, Pontificatus nostri anno 19.* Hoc Joannis diploma refertur à Petro de Herentals in sexta ejusdem Pontificis Vita apud Baluzium, & à Joanne Villanio illius temporis Scriptore Italico idiomate lib. 11, cap. 19. Sed cum Joannes obiisset die sequenti quarta Decembris summo mane, diploma illud Pontificia Bulla munitum non fuit, ideoque Benedictus XII ejus successor laudato numero superiori diplomati inseruit.

LXXXV. *Excusatur ab hæresi.*

Jure itaque merito Henricus Spondanus, & alii Joannem Pontificem de hæresis suspicione excusant, tum quòd superiora non assertivè, sed disputativè protulerit, ut magis veritas innotescere posset, tum quòd si quid contra fidem disputatum fuisset, omninò revocaverit, contestatus nunquam se habuisse in animo aliquid tenere, quod esset fidei catholicæ contrarium, ut ex ejus laudato diplomate constat. Sicuti ergo S. Cyprianus ab hæresi excusatur, cùm hæreticos

SÆC. XIV. JOANNES XXII.

ticos rebaptizandos censuit, quia nondum id ab Ecclesia reprobatum fuerat: ita & Joannes XXII, quòd illa opinio à nullo hactenus Pontifice, aut Concilio rejecta fuisset, prout fuit postea à Benedicto XII ejus successore, & in Synodo Florentina inter Armeniorum errores. Cùm receptum sit, eos qui sententiam suam quamvis falsam, atque perversam nulla pertinaci animositate defendunt, corrigi parati cùm veritatem invenerint, nequaquam esse inter hæreticos deputandos. Ita Spondanus anno 1333 n. 3; ubi & refellit mendacia Calvini dicentis Joannem asseruisse animas esse mortales, unàque cum corporibus usque ad resurrectionem interire, & neminem Cardinalium huic se tantæ insaniæ opposuisse. Nam quoad primum, non solùm Joannes, sed nemo unquam Christianorum asseruit animas esse mortales; neque de eo quæstio erat, sed tantùm utrùm Sanctorum animæ usque ad extremum judicii diem certo in loco contineantur, ubi humanitatis Christi præsentiâ gaudentes, suorum corporum resurrectionem expectant. Quam quidem sententiam noluit Calvinus in Joanne damnare, quoniam ipse eam mordicus tenet, ac propterea maluit aliam impietatem in eum comminisci, quàm insontem declarare. Quod verò secundum Calvini mendacium attinet; contrarium asserit Joannes Villanius tunc vivens lib. 10, cap. 229, disertè scribens, propositionem Joannis majori parti Cardinalium displicuisse, eique illos repugnasse: quod & alii æquè testantur.

LXXXVI. Moritur.

Cùm Joannes Pontifex prædictum diploma edidisset die tertia Decembris anni 1334, postridie profluvio ventris exitiali captus; susceptis devotè Ecclesiæ Sacramentis, orans & psallens animam reddidit in Palatio Avenionensi, nonagenario major, postquam sedisset annos octodecim, menses quatuor, minus duos dies. Diem mortis ejus notarunt Villanius lib. 11 cap. 19, & Ptolomæus Lucensis in quinta ejus Vita apud Baluzium: *II Nonas Decembris*, inquit, *post auditam Missam in aurora diei, & communione percepta, orando migravit de hoc sæculo hora tertia, & dominica die, quæ erat tunc II Nonas Decembris. Sepultus est autem Avenione in Ecclesia Cathedrali Nonis Decembris. Sedit autem annis 18, & mensibus quatuor, minus duobus diebus*, computando à die ejus electionis, quæ contigit die septima Augusti anni 1316, ut ipsemet Ptolomæus Lucensis asserit: qui ideo & diem electionis & diem mortis computat, ut numeranti patet. Sepultum esse in Ecclesia Cathedrali Beatæ Mariæ de Donis magna funeris pompa, refert etiam additio facta V tæ eius à Bernardo Guidonis scriptæ apud Baluzium pag. 170. Sepulchrum ejus ibidem visitur. Verùm eum ibi sepultum non esse integrum, sed vel totum corpus, vel partem ejus à propinquis delatam esse ad Cadurcos, scribit Villanius lib. 11 cap. 20, quod reprehendit Sebastianus Fantonius lib. 2 cap. 3, § 4 Historiæ Avenionensis.

SÆC. XIV. JOANNES XXII.

LXXXVII. Annos Pontificatus sui à die coronationis numeravit.

Licèt porro Ptolomæus Lucensis & alii communiter annos Pontificatus Joannis XXII auspicentur à die septima Augusti, qua electus est, ipse tamen annos suos ordiebatur à die suæ coronationis, seu à die quinta Septembris anni 1316, ut probat Papebrochius ex Epistola ejus data Ladislao Archiepiscopo Colocensi in Hungaria *XVIII Kalend. Septemb. anno I*, quæ refertur à Waddingo in Regesto Tomi 3 pag. 52. In ea enim, inquit, non signatur mensis Augustus anni 1316, quo electus est, sed anni 1317, maximè quia per illam ipsi dirigitur Pallium, utique non nisi à jam coronato Pontifice mitti solitum. Prætetquam quòd in ea fit mentio *Raymundi bonæ memoriæ tit. S. Potentianæ Presbyteri*, cui, dum viveret, negotium istius Ecclesiæ idem Pontifex commisisse ait. Quibus addo, eam Epistolam datam esse mense Augusto anni 1317 ex eò certò deduci, quòd data sit Avenione, ad quam urbem non pervenit Joannes Pontifex ante diem secundum mensis Octobris anni 1316. Quare eùm die decima quinta mensis Augusti anni 1317, adhuc numeraret Pontificatûs annum primum, hic necessariò deducendus est à die coronationis suæ. Aliam Epistolam, nempe 102 pag. 129 refert Waddingus datam *XII Kalend. Septembris anno Pontificatûs VI*, quâ Stephanus ab Episcopatu Ulissiponensi transfertur ad Conchensem. Hæc autem pertinet ad annum 1322, ut ait Rodericus Acuña Archiepiscopus Ulissiponensis in Annalibus suæ Ecclesiæ. Quòd si Joannes annos Pontificatûs inchoasset à die suæ electionis, eo anno die 19 Augusti annum Pontificatûs septimum, non sextum, numerasset.

LXXXVIII. Ejus virtutes, & scripta.

Joannis XXII virtutes non solùm Joannes Andreæ, sed & ipse Villanius laudatus, parum alioqui ipsi benevolus, celebrant: *Est autem sciendum*, inquit Joannes Andreæ in procemium Clementinarum, *quòd iste Dominus Joannes Pontifex industriosus & mundus, simoniam fugans, scientia magnus, statura pusillus, conceptu magnanimus*, &c. Villanius verò ait Joannem modestum fuisse ac sobrium, communibus cibis vulgò utentem, de delicatis parum sollicitum, minimè sumptuosum in iis quæ ad personam ipsius spectabant, doctum, acuti ingenii, magnanimum, singulis ferè noctibus surrexisse ad recitandum officium Ecclesiasticum, & ad studendum, tum Missam summo mane celebrasse, & mox audisse supplicantes; denique in respondendo & exequendo promptum ac strenuum fuis-

fuisse. Initio ejus Pontificatûs ostendimus Joannem fuisse Virum doctum, quod confirmant ejus scripta; edidit enim libellum *de contemptu mundi*, lucubrationibus spiritualibus illustratum à Patritio Fattorio Turritano; scripsit quoque latino sermone *Artem metallorum transmutatoriam*, quod opus prodiit Gallicè incerto translatore Lugduni anno 1557 in 8. *Sermones de Beata Virgine*, quos MSS. asservari apud Gabrielem Naudæum asserit Jacobus à S. Carolo in Bibliotheca Pontificia. Sermones item alios de visione beatifica, qui custodiuntur MSS. Cantabrigiæ in Bibliotheca publica. Retractationem de quæstione, *num animæ Sanctorum non fruantur Dei visione ante judicium extremum*; quam superiùs retulimus; ac tandem *Constitutiones viginti Apostolicas*, quas appellare decrevit *Extravagantes*.

LXXXIX. *Ejus institutio de festo SS. Trinitatis ubique celebrando.*

Festum Sanctissimæ Trinitatis in Ecclesia Romana tardiùs celebrari cœpit, licèt in aliis Ecclesiis celebraretur vel in octava Pentecostes, vel dominica prima ante adventum Domini, ut constat ex decreto Alexandri Papæ II, quod citatur extra. de feriis cap. *Quoniam* sub nomine Alexandri Papæ III: *Festivitas*, inquit, *SS. Trinitatis secundùm consuetudines diversarum regionum à quibusdam consuevit in Octavis Pentecostes, ab aliis Dominica prima ante Adventum Domini celebrari. Ecclesia siquidem Romana in usu non habet quòd in aliquo tempore hujusmodi celebret specialiter festivitatem, cùm singulis diebus Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto, & cetera similiter dicantur ad laudem pertinentia Trinitatis*. Illud Decretum esse Alexandri II ex eo probat Edmundus Martene in Tractatu de Antiqua Ecclesiæ Disciplina in celebrandis divinis officiis pag. 545, quòd Auctor Micrologi, de quo in Benedicto VIII num. 13 locuti sumus, qui vixit sub Gregorio VII cap. 60, illo utatur ad improbandam institutionem festi SS. Trinitatis, quod Durandi etiam tempore ubique adhuc receptum non erat, ut ipsemet docet in libro 6, Rationalis cap. 114. Sed Joannes XXII, ut tanti mysterii memoria expressior recoleretur, instituit illud *solemniter celebrari* debere singulis *diebus dominicis post festum Pentecostes, licèt Ecclesia Romana hoc festum antea singulari officio non consueverit celebrare, ut extrâ. de feriis*, inquit Ptolomæus Lucensis in quinta Joannis Vita apud Baluzium col. 177. De hoc festo vide Edmundum Martene loco laudato.

XC. *Thesaurus ejus.*

Reliquisse dicitur Joannes in ærario tantam vim auri, quantam nullus ante eum Pontifex. Joannes Villanius lib. 11 cap. 20 ait, pecuniam cusam fuisse octodecim millionum florenorum auri, valorem gemmarum ac vasorum Ecclesiasticorum sacræque supellectilis septem millionum, in universum viginti quinque millionum & ampliùs. Sed hanc summam valde alii imminuunt, quibus & nos libenter adhæremus, inquit Spondanus num. 3, cùm nullibi reperiatur quid de ea factum fuerit. Habemus tamen ex Auctore tertiæ Vitæ Benedicti XII, hunc inito Pontificatu centum millia florenorum dedisse Cardinalibus, quinquaginta millia pro reparatione Ecclesiarum Urbis, & ingentem pecuniæ vim in extructione palatii Avenionensis insumsisse. Sed quantamcumque summam reliquit Joannes, eam præcipuè coacervaverat ex reservationibus fructuum primi anni omnium Ecclesiarum vacantium, & frequentibus collationibus, mutationibus, & translationibus beneficiorum Ecclesiasticorum, in opus, ut affirmabat, Terræ Sanctæ, quod promovere percupiebat, & contra ceteros hostes Ecclesiæ; cùm alioqui, ut jam diximus ex eodem Villanio, esset ipse in mensa & statu, atque omni vita modestus ac frugalis. Sed Joannem ante mortem reservationes prædictas Ecclesiarum irritas imposterum fecisse, ita ut non haberent locum post suum obitum, tradit Idem Villanius in fine capitis 19 lib. 11.

XCI. *Utrum Rotam Rom. & Abbreviatores instituerit.*

Polydorus Virgilius de rerum inventoribus lib. 6 cap. 12, & Alphonsus Ciaconius in Joanne XXII scribunt hunc Pontificem Tribunal duodecim Capellanorum Papæ, quos Rotæ Auditores vocant, instituisse, ad quos ex omnibus Orbis Christiani regionibus provocatio esset. Sed Jacobus Cohellius in Notitia Cardinalatus cap. 19, Ciaconii opinionem admitti non posse probat, si de primæva ejusdem Tribunalis institutione intelligatur; eam enim antiquiorem esse contendit, bene verò si intelligatur de forma procedendi in eo. Ibidem asserit Cohellius, antiquis temporibus viginti unum & eo ampliùs Auditores Rotæ extitisse, qui divisi erant in Auditores primi gradûs, & in Auditores secundi gradûs, qui ultimi cùm essent quatuordecim, Sixtus IV eos ad duodecim redegit Const. 2 § 2, in qua ait: *Statuimus & ordinamus, quòd dictorum Auditorum & Locumtenentium eorundem numerus, qui ad præsens quatuordecim esse perhibentur, de cætero duodenarius dumtaxat existat*. Putat autem, in locum Auditorum primi gradus fortasse successisse Auditorem, quem hodie Generalem Cameræ Apostolicæ vocant, & Auditorem quem dicunt contradictoriarum. Denique Auditores Rotæ ita dictos, quia cùm Summi Pontifices non possent omnes causas per se cognoscere, eas delegare cœperunt per verbum *Audiat N. justitiam faciat*; Ideoque communi vocabulo dictos esse Auditores Rotæ, quia in

SÆC. XIV. JOANNES XXII.

orbem sedentes rotant & examinant, teste Gregorio Tolosano in Syntag. Jur. univ. lib. 15 cap. 42 num. 14, & seq. Abbreviatorum etiam, sive Adsistentium Vicecancellario in litterarum Apostolicarum expeditionibus, antiquior mentio non reperitur, quàm in Extravaganti Joannis XXII, quæ incipit, *Cùm ad Sacrosanctæ*, sub titulo *de sententia excommunicationis*, quam integram recitat Joannes Ciampinus in Dissert. Historica de origine Abbreviatorum de Parco majori, Romæ anno 1691 edita, ubi & de eorum erectione, munere, dignitate, prærogativis ac privilegiis agir, & ex dicta Extravag. arguit, ante Joannem XXII Abbreviatores extitisse.

XCII. *Non est Auctor dicendi in Missa ad tertium* Agnus Dei: dona nobis pacem.

Angelus Roccha, seu Rocca lib 1 cap. 18 de Campanis, a Josepho Maria Suaresio in Libello de baptismate Paschali, & origine consecrandi Agnos Dei pag. 98 laudatus, scribit Joannem XXII edixisse, ut in Missa tertia responsio ad Agnus Dei verteretur in *Dona nobis pacem*, præsertim ad sedandum & extinguendum atrox & cruentum bellum, quod inter Anglos, Gallosque recruduerat. Sed fallitur Angelus Rocca; nam in Sergio primo num. 23 ostendi hunc Pontificem instituisse, ut ter diceretur, *miserere nobis*; sed multis postea ingruentibus Ecclesiæ adversitatibus, ut ait Innocentius III lib. 6 de Mysteriis Missæ cap. 6, sive ad tollendum schisma, ut alii scribunt, statutum fuisse, ut post tertium *Agnus Dei*, diceretur, *Dona nobis pacem*, quod ideò ante Innocentium III institutum fuerat. Vide dicta in Sergio.

BENEDICTUS XII *Pontif. CXCVII.*

Anno Domini MCCCXXXIV.

I. *Benedictus XII eligitur Pontifex Rom.*

POST Joannis XXII obitum, qui die quarta Decembris anni 1334 contigit, celebratis de more novem diebus ipsius exequiis, Cardinales numero viginti quatuor, Idibus Decembris à Comite Novalio, Roberti Siciliæ Regis Senescallo, hoc est Præfecto provinciæ, in Palatio Avenionensi, in quo Joannes decesserat, inclusi, ut legitur in tertia Benedicti XII Vita apud Baluzium, & apud Villanium lib. 11 cap. 21, non verò in cœnobio Dominicanorum, ut ex Bzovio & Ciaconio scribit Spondanus anno 1334 num. 6, ex eo deceptus, quod in eo cœnobio coronatus fuerit Benedictus: mox in duas partes scissi sunt, quarum majoris partis princeps erat Taillarandus frater Comitis Petracoricensis, ex Episcopo Autissiodorensi ad Cardinalatum evectus sub titulo Sancti Petri ad Vincula anno 1331 die 24 Maji feria sexta Quatuor Temporum post Pentecostem, ut legitur in fine tertiæ Vitæ Joannis XXII apud Baluzium; minoris verò Joannes de Columna Romanus, Diaconus tituli Sancti Angeli. Hæ duæ partes, teste Joanne Villanio laudato, Pontificatum obtulerunt Joanni de Convenis fratri Comitis Convenarum, qui ex Archiepiscopo Tolosano anno 1327 ad Portuensem Episcopatum evectus fuerat, Viro prudenti & pio, ea conditione, ut Romam non iret. Sed eo recusante, & asserente id cedere in Ecclesiæ detrimentum, seque potiùs Cardinalatum dimissurum, quam tali lege Papatum acceptaret, utraque pars proposuit quasi per sun ctoriè omniũ Cardinalium infimum, Jacobum scilicet Furnerium, sive de Furno, aliàs cognominatum *Novelli*, Cardinalem tituli S. Priscæ à Joanne XXII anno 1327 creatum, vulgò Cardinalem *Album*, sive Blancum nuncupatum, quia ex Ordine Cistercienû ad Episcopatum evectus fuerat, qui confestim veluti divinitùs ab omnibus receptus & electus est die vigesima mensis Decembris in pervigilio Sancti Thomæ Apostoli, ut idem Villanius & omnes ferè ejus vitæ Scriptores apud Baluzium disertè asserunt, qui Benedicti XII nomen sumpsit.

II. *Ejus genus, patria, & primordia ante Pontificatum.*

Jacobum Furnerium in Castro Savarduno diœcesis nunc Appamiarum, nunc Rivensis, ad Aurigeram amnem sito, ex patre Guillelmo natum asserunt omnes Vitæ ejus Scriptores; & Auctor octavæ Vitæ addit eum fuisse oriundum *ex humili genere*: unde Ciaconius ait, constantem famam fuisse eum natum ex patre Molitore; quod si verum est, conjicere licet errare eos qui volunt eum natum ex sorore Joannis XXII, qui, ut in ejus Vita diximus, *de militari progenie*, id est ex prisca nobilitate natus erat. Sed quidquid sit, Jacobus in juventute sua monachum induit in Monasterio Boibonæ Ordinis Cisterciensis diœcesis Mirapiscensis, deinde Parisiis factus Magister in sacra Theologia, dictus est Abbas Monasterii Fontis frigidi, diœcesis Narbonensis, quod per sex annos religiosè gubernavit. Postea factus Episcopus Appamiarum, illum Episcopatum prudenter rexit annis novem: à quo translatus ad Mirapiscensem, ipsi præfuit mensibus viginti duobus. Deinde per Joannem XXII factus est Presbyter Cardinalis tit. S. Priscæ XV Kalend. Januarii

rii anni 1327; tandemque, ut dictum est, Pontifex Romanus electus die vigesima mensis Decembris anni 1334, qui electionem de se inopinatè factam admiratus, publicè dixit Cardinales Asinum Papam fecisse, sive quòd præ humilitate se tantæ dignitati imparem sentiret, sive quòd nunquam civilia atque aulica negotia tractasset: cum alioqui Vir apprimè doctus pius que esset. Ferdinandus tamen Ughellus in Additionibus ad Ciaconium id inter fabulas recenset. Ex his porrò patet, inquit Baluzius col. 1420, erratum esse vehementer ab auctore protestationis ambassiatorum Regis Franciæ, oblatæ Concilio Constantiensi, editæ in Tomo XII Concil. pag. 1729, ubi Benedictus XII dicitur fuisse natione Burdegalensis.

III. *Ejus electio cuidam Episcopo Italo in somnis præmonstratur.*

Benedicti electionem occulto Dei judicio ordinatam divinitus, agnovisse Italum quemdam Episcopum, dum Avenionem pergeret, scribit Albertus Argentinensis in Chronico his verbis: Erat quidam vicinus Episcopus Romæ in via eundi ad Curiam Avenionensem ad Papam, cui in nocte mortis Papæ in somno apparuit quidam, dicens: *Papam quæris? Non est. Et post pusillum. Vis videre Papam? Ecce iste est, monstratâ sibi personâ magnâ incognitâ.* (Erat enim Benedictus corpore maximus, cum Joannes ejus decessor fuisset statura pusillus, ut idem Argentinensis ait). *Hic Episcopus procedens in itinere audivit de morte Papæ Joannis. Veniens autem Avenionem ivit in Consistorium, ingredientes diligenter inspiciens singulos Cardinales; & cùm non vidisset personam sibi monstratam, quæsivit à quodam, nunquid omnes Cardinales ingressi fuissent? & responso accepto quòd omnes, excepto Cardinali Blanco Ordinis Cistercensis, illum quæsivit in domo ipsius, ipsumque inspiciens, faciem perpendit monstratam, sibique solis in camera sua dixit: Pater Vos eritis Papa futurus. De quo cùm ille risisset (nulla enim fuit spes promotionis ejus, cum esset humilior & pauperior inter omnes) Episcopus exposito sibi somnio adjecit: Pater, ille, qui mihi monstravit faciem vestram, introduxit me ad stabulum immundissimum, stercoribus plenum, ubi vidi Arcum marmoream albissimam sed vacuam. Vos estis illa Arca, quam debetis in officio vestro virtutibus implere & signis*, &c. Albertus porrò Argentinensis est Auctor ejusdem sæculi, cui consonare videtur Villanius tunc vivens, loco laudato scribens, Benedictum *quasi divinitus* omnium Cardinalium suffragiis electum.

IV. *Solemniter coronatur.*

Benedictus postridie suæ electionis, seu die vigesima prima Decembris, in primo suo Consistorio ante Coronationem habito, ut ait tertiæ ejus Vitæ Auctor, quem Raynaldus citat sub nomine Ptolomæi. Lucensis, distribuit Cardinalibus centum millia florenorum ad subveniendum necessitatibus suis. Distulit autem suam coronationem usque ad diem octavum Januarii anni sequentis 1335. Idem enim Auctor loco laudato scribit: *Anno autem Domini 1335 Benedictus XII descendit de palatio, in quo electus fuit, & ivit associatus cum Cardinalibus, ut moris est, ad locum Fratrum Prædicat. VII Idus Januar. & VI Idus Januar. in crastinum ibidem coronatus est per Dominum Neapolionem Cardinalem Diaconum. Et V Idus Januarii reascendit suum palatium, & petitiones sibi oblatas primo die post Coronationem recipere recusavit: voluit enim nosse conditionem personæ supplicantis & summam redituum, & si impetrans antè fuerit beneficiatus.* Eundem diem solemni ejus coronationi assignant Auctores secundæ & quartæ ejus Vitæ; dies enim octava Januarii concurrebat cum Dominica, quâ juxta morem hæc ceremonia fiebat. Erravit itaque Auctor primæ Vitæ Benedicti scribens, eum electum die 16 mensis Decembris, & coronatum die 20, qui anno 1334 concurrebat cum Feria tertia. Erravit & Onuphrius Panvinius, ejus coronationem conjungens cum die tertia Januarii anni 1335, quæ etiam concurrebat cum feria tertia.

V. *A die coronationis annos numerabantur.*

Postridiè suæ coronationis, seu die nona mensis Januarii, Encyclicas de sua electione ad Præsules & Principes literas dedit, quarum exemplar ad Remensem Archiepiscopum, ejusque suffraganeos missum profert Raynaldus ad annum 1334 num. 3, *dat. Avin. V Idus Januarii anno I.* Benedictum porro à die suæ coronationis annos Pontificatus sui exorsum esse docet Anonymus scriptor MS. in Bibliotheca Vaticana signatus num. 3989 apud Raynaldum laudatum num. 1, in quo legitur: *Fuit electus iste Dominus Benedictus Papa XII anno Incarnationis Domini 1334, 20 die Decembris, & coronatus & benedictus eodem anno Incarnationis 8 die Januarii, qua die incipit primus annus sui Pontificatûs.* Waddingus referens Epistolas datas a Benedicto pro Franciscanis anno primo Pontificatûs, ponit eam ultimam ordine XIX, quâ permittit construi cœnobium Minoritarum in Villa de Yvodio, datam *VIII Kalend. Decembris anno primo*: ex qua Papebrochius infert, Benedictum initium annorum suorum duxisse à die suæ ordinationis, sed hoc nihil probat, quia licèt numeraret à die suæ electionis, semper numerasset annum primum die 24 Novembris anno 1335, quia electus fuerat die 20 Decembris anni præcedentis.

VI. *Prælatos ad suas Ecclesias redire jubet.*

Die decima Januarii ejusdem anni 1335, *Prælatos omnes ad eorum Ecclesias redire coegit, volens eorum ambitiosis privitatibus obviare*, inquit Auctor secundæ

SÆC. XIV. BENEDICTUS XII.

ejus Vitæ. Id autem contigisse die decima Januarii in Consistorio, diserte docet Auctor tertiæ Vitæ laudatus: *Item IV Idus Januarii*, inquit, *in consistorio suo, quod habuit, licentiavit omnes Prælatos & Curatos, ut post festum Purificationis irent ad sua beneficia; alioquin juris remediis uteretur erga eos, nisi causam legitimam standi haberent in curia, quam insuper scire voluit ab eis*. Auctor quintæ Vitæ Benedicti addit, eum id præcepisse non solum Prælatis & Curatis, sed etiam Abbatibus & omnibus obtinentibus Prioratus, Dignitates, Personatus, & Curata beneficia, quos in Curia commorantes *compulit de ipsa Curia recedere, mandavitque eosdem ettam invitos in eorundem Ecclesiis & beneficiis residere*. Idem postea præcepisse Innocentium sextum sub pœna excommunicationis suo loco videbimus. A' die XI Kalend. Februarii usque ad tertium Kalendas ejusdem mensis vacasse Benedictum circa petitiones Cardinalium expediendas, asserit ibidem Prolomæus Lucensis. Ex quo, sicut ex eo quod superius diximus, Pontificem Benedictum ipso sequenti die post suam electionem centum millia florenorum donasse Cardinalibus, apparet falsò scripsisse Auctorem octavæ ejus Vitæ, ipsum credidisse *omnes Dominos Cardinales fore deceptores sui*, ideoque *rarò supplicationes ipsorum recipere voluisse, ipsosque non modicùm suspectos* habuisse. Revera enim, inquit Baluzius in Notis col. 829, octava vita amarulenta est, & ab eo scripta, qui palam inimicus erat hujus Benedicti.

VII. Commendatæ & Expectativæ revocantur.

Non ita malè de Cardinalibus sensisse Benedictum ex eo etiam eruitur, quod cum eodem anno Commendas revocasset, exceperit ab ea revocatione Cardinales. *Pridie Kal. Junii*, inquit Ptolomæus, seu tertiæ Vitæ Auctor, *Benedictus Papa revocavit in Consistorio omnes Commendas per suos Prædecessores factas, exceptis Cardinalibus, quorum nondum Commendas revocavit*. Ab hac revocatione non solùm Cardinales, sed & Patriarchas excepit Benedictus. *Revocavit omnes Commendas factas per Prædecessores suos de Ecclesiis Cathedralibus & Abbatiis, quibuscumque personis, Cardinalibus & Patriarchis duntaxat exceptis*, ut scribit Auctor primæ Vitæ: & secundæ Auctor addit, eum non solùm Commendas, sed & Expectativas revocasse: *Commendas*, inquit, *Ecclesiarum, præterquam Dominis Cardinalibus factas, expectationes omnes secundùm formam juris canonici revocavit, & fugavit realiter simoniam, & aures ad posse mendacibus obturavit*. Auctor etiam quintæ Vitæ idem asserit de Expectativis: *Et quia Ecclesia*, inquit, *erant de multis expectantibus auctoritate dicti Prædecessoris sui quamplurimùm onerata, omnes revocavit secundùm juris formam, extr. de concess. præb. cap. ult.* Porrò constitutio, qua Commendas revocavit, extat in Bibliotheca Colbertina, dataque est *Avenione XV Kalend. Junii anno primo*, ut asserit Baluzius col. 798, publicata tamen tantum est pridie Kalend. Junii, ut scribit Ptolomæus Lucensis.

VIII. Constitutio de visione animarum.

Antequam Commendas revocaret, ipsoque die Purificationis beatæ Virginis, seu die secunda Februarii, Benedictus Papa celebrem fecit sermonem, in quo publicè dixit, quod Sancti ante diem judicii vident clarè essentiam Dei, contra opinionem Prædecessoris sui, qui de eo dubius fuerat, ut supra dictum est: die quarta ejusdem mensis ad suum Consistorium vocavit omnes illos, qui prædicaverant opinionem Joannis XXII circa hanc materiam, volens scire ipsorum motiva. Post hæc pridie nonas mensis Julii Pontifex ivit ad pontem Sorgiæ civitati Avenionensi vicinum, & duxit secum plures Magistros in Theologia, coram quibus & Cardinalibus, quibus placuit interesse, fecit legere librum, quem ipse Benedictus composuit de visione, & auctoritates ibi positas per dictos Magistros examinari, an essent pertinentes, & ibi quæstionem visionis examinavit. Eruditum illum librum, seu Tractatum extare MS. in Bibliotheca Vaticana scribit Raynaldus ad annum 1335, ex quo multa in suos Annales derivavit. Controversiam tamen illam non finivit ante annum 1336, quo, quid demum de re tota, nondum ab Ecclesia decisa, sentiendum esset definiens, quarto Kalendas Februarii in Palatio Avenionensi Constitutionem edidit, quâ declaravit animas Sanctorum omnium, qui ante Christi passionem decesserunt, nec non Sanctorum Apostolorum, Martyrum, Confessorum, Virginum, & aliorum fidelium post Baptismum defunctorum, in quibus nihil purgabile fuit quando decesserunt, nec erit quando decedent etiam in futurum, vel post mortem suam purgaverint; itemque animas puerorum baptizatorum ante usum liberi arbitrii decedentium; mox post mortem suam, aut purgationem prædictam, etiam ante corporum suorum resumptionem & Judicium Generale; à tempore Christi in cœlum ascensionis fuisse, esse & fore in Paradiso cum Christo Sanctorum Angelorum consortio aggregatas, videntes immediatè Divinam essentiam clarè & apertè sese eis manifestantem: pariterque animas decedentium in actuali peccato mortali mox post mortem suam ad inferna descendere, ibique pœnis infernalibus cruciari: Ac nihilominus in die Judicii omnes homines ante tribunal Christi cum suis corporibus comparituros, reddituros de factis propriis rationem, ut recipiat unusquis-

SÆC. XIV. BENEDICTUS XII.

quisque propria corporis prout gessit, sive bonum, sive malum. Hanc porrò definitionem ab omnibus fidelibus ita esse tenendam, ut quicumque deinceps contrarium scienter & pertinaciter tenere, docere, aut defendere verbo vel scripto præsumeret, contra eum velut contra hæreticum processum iri. Hæc Decretalis quæ incipit *Benedictus Deus*, integra legitur apud Bzovium ad annum 1336. Hoc dogma postea firmius stabilitum est in Conciliis œcumenicis, Florentino sessione ultima, & Tridentino sessione 25.

IX. *Cur curiam in Italiam non transtulerit.*

Antequàm Benedictus anno 1335 Pontem Sorgiæ Avenionensis diœcesis pergeret, Legatos Romanorum audivit, instanter petentium, ut Romam se conferret, quod expressé testatur idem Ptolomæus Lucensis, seu tertiæ Vitæ Auctor: *Legati Romanorum petebant instanter, ut iret ad Urbem: quibus respondit se iturum, sed diem certum super hoc eis non assignavit*. Odoricus Raynaldus ad annum 1335, num. 3, & seqq. scribit Benedicti Papæ reditum in Urbem impeditum fuisse artibus Philippi Francorum Regis. Sed Auctor primæ Vitæ Benedicti apud Bosquetum & Baluzium aliam longè diversam causam adducit cur, Papa remanserit Avenione, & Curiam in Italiam non transtulerit; postquam enim dixit Papam in sui Pontificatus initio misisse nuntios suos ad Ludovicum Bavarum, subdit: *Ipse etiam Papa eodem tempore deliberavit transferre Curiam suam ad partes Italiæ, moramque suam facere in civitate Bononiensi, dummodo ipsum debitè & honorificè ejus incolæ & cives vellent recipere & tractare, sibique obedientiam vellent præstare, & fidelitatem servare. Et hoc ipse dixit in publico consistorio, voluitque ut divulgaretur & publicaretur ubique, præsertim in partibus Italiæ supradictis. Volensque experire & scire an ità facere vellent, misit ad dictam Civitatem certos nuntios suos ad eis intimandum hujusmodi voluntatem, intentionem, & deliberationem suam; dedit que eis in mandatis, ut si viderent dictorum civium voluntatem conformari pro mansione sua, ibi Palatium præpararent, librataque pro Cardinalibus dividerent & ordinarent*. (Per libratas intelliguntur palatia. Nam Josephus Maria Suaresius in Præneste antiqua pag. 244, testatur Guidonem de Malesicco Cardinalem Pictaviensem dictum inhabitasse Palatium intra fines Parochiæ S. Agricoli, quod Cardinalis Pictaviensis *Librata* vulgò nuncupabatur; & Baluzius in Notis ad hunc locum, eruit ex monumentis antiquis unamquamq; libratam fuisse compositam ex variis domibus, viridariis & hortis.) *Nuntii verò hujusmodi illuc accedentes invenerunt Civitatem prædictam ad hoc fore male dispositam, cùm adhuc cives ipsius essent in rebellione & inobedientia contra Romanam Ecclesiam, prout etiam erant tunc ferè omnes aliæ terræ ad eamdem Ecclesiam in illis partibus pertinentes, quæ non diu ante (scilicet tempore Joannis Papæ XXII) suum Legatum vituperosè & violenter expulerunt de civitate memorata. Quod dicti Nuntii videntes, redierunt Avenionem, Papæque retulerunt. Qui de hoc doluit. Sed videns quia tunc aliud facere non poterat, mutato proposito deliberavit manere in Avenione cum dicta Curia sua*. Major itaque fides adhibenda huic Auctori, quàm ambiguis Raynaldi conjecturis.

X. *Avenionensi Palatium ædificat.*

Videns Benedictus Italicorum rebellionem impedire, quominus Curiam transferret, ideoque necessitatem sibi impositam Avenione remanendi, statuit construere à fundamentis Palatium Episcopale, in quo ipse cum Curia habitaret; & ordinavit, quòd Episcopus Avenionensis pro mansione sua haberet domum, quæ nunc Episcopalis appellatur, quæque est valde splendida & sumptuosa, munificentiâ præsertim Excell. Francisci Mauricii Guntherii Archiepiscopi hodierni. Superiori numero narratis, addit Auctor: *Incepitque ibi à solo ædificare palatium in loco, ubi tunc erat domus Episcopalis, & tandem hujusmodi ædificium quasi quandiu vixit continuavit, in tantùm quòd suo tempore & per ejus ministerium factum est dictum palatium valde solemne miræque pulchritudinis in mansionibus, & immensæ fortitudinis in muris & turribus, prout hodie luculenter apparet. Demum pro tempore ordinavit quòd Episcopus Avenionensis haberet pro mansione sua, ac in recompensam alterius, in cujus loco & solo dictum palatium erat ædificatum, domum, quæ nunc Episcopalis appellatur, quæ est valde notabilis & solemnis*. Auctores secundæ, quartæ, & sextæ Vitæ Benedicti idem asserunt; & ultimus addit, viridarium in palatio factum esse: *Fieri fecit*, inquit, *totum magnum palatium ubi ipse residentiam faciebat cum turribus circumcirca atque viridario benè fabricatis cum veronibus circumcirca*. Illud postea palatium à Clemente sexto multùm fuisse amplificatum, suo loco dicemus. Ex his patet falli Sebastianum Fantonium, dum in Hist. Eccles. Avenionensis pag. 103, scribit, Arnaldum de Via Episcopum Avenionensem Cardinalem, Joannis XXII ex sorore nepotem domum Episcopalem Avenionensem hodiernam construxisse, cùm sub Benedicto tantùm XII hæc domus data fuerit Episcopo Avenionensi *in recompensam* palatii, quod pertinebat ad Episcopum, ut loquitur Auctor primæ Vitæ, vel ut Auctor secundæ *per modum permutationis*; Arnaldus autem de Via mortuus fit anno 1335, primo anno Pontificatûs Benedicti, cùm tenuisset Episcopatum Avenionensem

ab

ab anno 1317, ad 1318, quo Joannes XXII eum ad manum suam renuit usque ad mortem suam, quæ contigit anno 1334, quod & fatetur ipse Fantonius, qui & Joannis de Cojardano Episcopatûs initium conjungit cum anno 1335, ideoque Episcopal s domus hodiernæ constructio huic Joanni adscribenda; Episcopatum enim tenuit usque ad annum 1349, quo translatus est ad Mirepiscensem à Clemente VI.

XI. *Ludovicum Bavarum monet ut ad Ecclesiæ unitatem redeat.*

Quod attinet ad causam Ludovici Bavari, scribunt Auctores quidam Itali & Germani, Benedictum inito Pontificatu statim post suam coronationem nihil antiquius habuisse, quàm promulgatas à Joanne XXII in eum censuras, ut in usurpatorem Imperii, repetere & confirmare; sed Auctores octo, qui Benedicti Vitam scripserunt apud Baluzium, nihil tale dicunt, imò contrarium expressè asserere videntur plures ex illis. Nam Auctoris primæ hæc sunt verba: *Hic etiam Papa in sui pontificatus principio misit Nuntios suos ad Ludovicum Ducem Bavariæ rebellem & inobedientem Romanæ Ecclesiæ, occupatoremque Imperii, qui ipsum monerent & exhortarentur sui parte, ut ab inceptis & attentatis desisteudo, ad dictæ Ecclesiæ obedientiam humiliter redire vellet; credens & sperans erga eum potiùs proficere tali modo, quàm si continuaret processus contra ipsum inchoatos per Dominum Papam Joannem XXII prædecessorem suum. Tamen nec sic cum ipso profecit, cùm induratus & pertinax permanserit sicut priùs. Non tamen aliter Papam persecutus est, nec etiam Papa ipsum, sed sic in tali quali quiete suo tempore remanserunt.* Auctor secundæ Vitæ etiam scribit, Benedictum *errorem Bavaricum emendandum* existimantem palliasse: iste autem Auctor vixit tempore Benedicti, ut constat ex his, quæ habet numero penultimo apud Baluzium col. 219. Sed Auctor quartæ Vitæ expressiùs loquitur ibidem col. 227: *Iste* (nempe Benedictus) *sententias per Dominum Joannem prædecessorem suum contra Ludovicum Ducem Bavariæ se pro Imperatore gerentem nunquam aggravavit; sed ei Legatos suos misit, monens & hortans, ut ad Ecclesiæ rediret unitatem.*

XII. *Cur eius absolutionem denegarit.*

Auctor quidem tertiæ Vitæ Benedicti loquitur de duplici legatione Ludovici Bavari ad Benedictum Papam petentis absolvi à processibus contra se factis per Joannem Papam, & offerentis se satisfacturum Ecclesiæ. Sed nihil obtinere potuit Ludovicus; quia cùm hæc apud Pontificem ageret, ex alia parte unà cum Eduardo Rege Angliæ & Belgarum Principibus bellum moliebatur contra Philippum Regem Galliæ, quo turbanda foret Respublica Christiana, & sacra expeditio Orientalis, quam Philippus parabat, deferenda, qua sine dubio exterminati essent in Oriente Saraceni, si, quod in Europa sanguinis impensum est, ex Palæstina defluxisset. Huic rationi aliam quidam addunt, scilicet, quòd cùm in Germania Joannes Bohemiæ Rex una cum Hungaro & Polono contra eundem Ludovicum colligati, dicerentur tractare de alio in Imperium evehendo, omnes prædicti Principes ac plerique Cardinales ab iis sollicitati, atque etiam minis impulsi, obstiterunt ne Ludovicus à Pontifice, quantumvis in eum valde proclivi absolveretur. Ceterùm non audiendi Scriptores illi Germani, & alii, qui hanc denegatæ reconciliationis culpam refundunt in Philippum Francorum Regem, ita de his agentes, ut velint Papam, quasi captivus detineretur, vix ausum fuisse loqui de Ludovico; nam præterquam quòd Platina tradit Benedictum tantæ constantiæ fuisse, ut dimoveri à recto vel vi, vel precario, vel pollicitationibus nunquam posset, Raynaldus ad annum 1336, num. 29, refert literas Benedicti ad Ludovicum Bavarum, quibus illum objurgat conjurasse in Philippum Regem, & promissa violasse. Idem Raynaldus anno 1337, num. 3, alias Benedicti ad eundem Bavarum literas refert, ex quibus evidenter constat, causam de eo Ecclesiæ non reconciliato detorqueri non posse in Philippum Regem, neque in Cardinales, sed præcipuè in Ludovici inconstantiam, seu ulciscendi cupiditatem.

XIII. *Regestum supplicationum signatarum inducit.*

Benedictum XII ipso primo sui Pontificatûs anno revocasse omnes gratias de Beneficiis Ecclesiasticis à suis antecessoribus quibuscumque personis factas, quibus nondum jus pacifica possessione acquisitum fuerat, asserit tertiæ ejus Vitæ Auctor his verbis: *Item XV Kal. Januarii Papa Benedictus revocavit omnes gratias factas à suis prædecessoribus illis, qui nondum jus in re habebant.* Quia verò quando per Papam gratiæ seu supplicationes gratiarum signabantur, ipsæ supplicationes præsentabantur per Camerarios Papæ, aut per alios de ipsorum mandato, unde frequenter quæstus illicitos ab eis fieri contingebat, ordinavit quòd petitiones hujusmodi signatæ per eum in Palatio Apostolico regestrarentur per regestratorem ad hoc specialiter deputatum, & supplicationes originales per Clericum juratum portarentur ad Cancellariam sub sigillo suo in sacculo clauso & signato, ut ait Auctor quintæ ejus Vitæ; per quod obviavit multis fraudibus, quæ antea fiebant, ut asserit Auctor secundæ: *Hic quoque primus*, inquit, *Regestum supplicationum signatarum induxit, multas removens fraudes quæ fiebant.*

XIV. *Bononienses ad obsequium redeunt.*

Sed ut ad Bononienses revertamur, hi Ecclesiæ Romanæ rebelles Bertrandum de Pojeto Cardinalem Ostiensem, Joannis XXII Legatum, Bononiâ expulerant anno 1334,

1334, ut ſcribit Auctor quintæ Vitæ ejuſdem Pontificis: quare Benedictus videns eorum contumaciam, anno tertio ſui Pontificatus, Christi 1337, contra eoſdem proceſſus fecit, & Civitatem Academiâ, & privilegiis Apoſtolicis & Imperialibus privavit, quod diſertè aſſerit Auctor quintæ Vitæ Benedicti: *Anno tertio Pontificatûs*, inquit, *fecit proceſſus contra Bononienſes, & privavit civitatem Studio & privilegiis Apoſtolicis & Imperialibus propter expulſionem Domini Bertrandi Cardinalis, olim in partibus illis Legati*. Poſtea tamen cùm Bononienſes Oratores ad eum miſiſſent, qui Bononiani juris eſſe Pontificis profiterentur, culpam deprecantes & ſatisfactionem præteritorum, ac cenſum, omnemque ſubjectionem obtuliſſent, cenſuris, quibus irretiti fuerant, ſoluti ſunt; ſubdit enim idem Auctor: *Et tandem, aliquibus pactis præmiſſis, reſtituit dictam Civitatem ad gratiam Apoſtolicæ Sedis. Et conſtituit Thadæum de Pepulis Rectorem ibidem ad tres annos pro Sancta Romana Eccleſia ſub annuo cenſu, videlicet octo millium florenorum auri, non abſque admiratione multorum*: idque factum eſt anno 1340, quo Benedictus ad conventa perficienda Beltraminum Novocomi Epiſcopum Apoſtolicæ Sedis Internuncium miſit, ut Bononienſium ſacramenta exciperet, Urbis iniret poſſeſſionem, conſtitueret Magiſtratus, cives cenſuris ſolveret, eos priſtinis reſtitueret juribus, Academiam ſuæ aſſereret dignitati, Præturam denique Thadæo Pepulo Pontificio nomine conferret. Diploma hac de re datum eſt Beltramino *Avenione XVII Kal. Junii, anno 6*, quod extat apud Raynaldum anno 1340, num. 60. Magna cum laude demandato munere perfunctus eſt Beltraminus, ob idque à Benedicto Papa ad Bononienſem Sedem translatus eſt.

XV. *Decimas Franciæ Regi conceſſas revocat.* Philippus hujus nominis VI Franciæ Rex, cognomento Valeſius, extremis Joannis XXII temporibus Cruce ſignatus fuerat à Petro Rogerio tunc Archiepiſcopo Rotomagenſi, poſtea Papa ſub nomine Clementis VI, ad hoc auctoritate Apoſtolica delegato, qui ejuſdem Pontificis juſſu expeditionem ſacram indixerat ad recuperationem Terræ Sanctæ. Cùm itaque Philippus expeditionem illam proſequi promiſiſſet, à Joanne, poſt multas inſtantias, Decimas Regni ſui obtinuit. Sed cùm Benedictus XII, videns expeditionem illam evaneſcere, eam decimarum conceſſionem revocaſſet, idem Rex cum Filio ſuo Joanne Normanniæ Duce ea de cauſa Avenionem ad Pontificem acceſſit menſe Martio anni 1336. Verùm ſuperveniente bello Aquitanico inter Francos & Anglos, Philippus ab expeditione in Terram Sanctam penitus deſtitit, ne Regnum ſuum expoſitum relinqueret occupationi Regis Angliæ: ſicque etiam revocatio Decimarum permanſit in ſuo robore. Hæc conſtant ex Auctoribus primæ & tertiæ Vitæ Benedicti Papæ, & ex Continuatore Guillelmi Nangii, qui extat Tomo XI Spicilegii Dacheriani. Quo in colloquio Pontificis cum Rege accidit quod legitur in eadem prima Vita, dixiſſe nempe Pontificem Regi antequam quicquam peteret, ſe quidem tanto affectu erga Regem deferri, ut ſi haberet duas animas, unam libenter pro ipſo expoſiturus eſſet: ſed non habere niſi unam, quam unicè diligebat, cupiebatque conſervare: quare ſuas petitiones ſic Rex limitaret, ut nihil in eis contineretur, quod Deum offenderet, & animam læderet, quia in hujuſmodi rebus nequaquam ipſum exauditurus foret. Hocque licèt Regi prima facie durum viſum fuiſſet, tamen re benè ponderata, gratum habuiſſe, quoniam ſciebat Pontificem rectiſſimæ in omnibus Intentionis eſſe.

XVI. *Viros inſignes Cardinales creat.* Semel tantùm toto ſui Pontificatûs tempore Cardinales creavit Benedictus numero ſex, eoſque viros ad tantam dignitatem egregios anno 1338, die decima octava menſis Decembris feria ſexta quatuor Temporum, quorum hæc ſunt nomina. Gocius de Arimino de Marchia Anconitana, Juris utriuſque Doctor, Conſtantinopolitanus Patriarcha: Bertrandus de Deucio, Diœceſis Uticenſis, tunc Archiepiſcopus Ebredunenſis: Petrus Rogerii, Diœceſis Lemovicenſis, Ordinis S. Benedicti, tunc Archiepiſcopus Rotomagenſis, qui poſtea fuit Clemens Papa ſextus: Bernardus de Albi, Diœceſis Appamiarum, tunc Epiſcopus Ruthenenſis: Guillelmus Curti, Diœceſis Toloſanæ, Ordinis Ciſtercienſis, tunc Abbas Bolbonenſis, & Epiſcopus Albienſis: Guillelmus de Aura, Diœceſis Carcaſſonenſis, tunc Abbas monaſterii Montiſolivi Ordinis S. Benedicti. Qui omnes dicti ſunt Presbyteri Cardinales, *& erant famoſi & profundi Doctores in jure Canonico vel Civili, aut Magiſtri in Theologia*, ut ait Auctor primæ Vitæ: dicente Benedicto, *cetera condonari poſſe Pontificibus; id unum ſcelus veniâ carere, ſi in Senatu legendo & Pontificum ſeminario ampliando peccaverint; nam cùm ii Capita ſint, per quæ Eccleſia regitur, quam Spiritu Sancto auctore natam, eodemque gubernari oportere, ſcimus; culpis aliis in parentem, filiumve peccari: hic uno in Spiritum Sanctum*, verba ſunt Ægidii Viterbienſis in Hiſt. MS. apud Ciaconium in Notis Andreæ Victorelli.

XVII. *Conſanguineos deſpexit.* Franciſcus Boſquetus in Notis ad Vitas Paparum Avenionenſium, & poſt eum Frizonius & Ferdinandus Ughellus, imò & Auguſtinus Oldoinus ſcribunt, Guillelmum Curti fuiſſe Benedicti Papæ propinquum, & ex fratre nepotem; quam opinio-

nionem meritò rejicit Stephanus Baluzius in Notis col. 816 & seq. nam Auctor primæ Vitæ Benedicti de ipso scribit: *Ipse de suis consanguineis vel propinquis exaltandis, vel promovendis nullatenus curavit. Non enim invenitur quòd aliquem de genere suo ad quamcumque Prælaturam promoverit, nisi unum solum, quem præfecit Ecclesiæ Arelatensi, qui tamen ad hoc aliàs erat benè dignus & sufficiens: & hoc fecit etiam quodammodo precibus & instantia Cardinalium devictus.* Auctor secundæ Vitæ idem scribit de Benedicto: *Huic autem sanguis & caro non revelavit amorem. Vix namque nepotem suum Archiepiscopum Arelatensem effecit. Alios autem vel non habuit, vel non novit.* Saxius hunc Benedicti nepotem vocat Joannem cognomento Bauzianum. Tutò autem fides adhiberi potest duobus his Auctoribus, præsertim secundo, qui tunc vivebat, ut constat ex verbis ejus immediatè sequentibus: *Cuidam civi Tolosano, quem & ego videram in Tolosa divitem mercatorem, neptem ejus, ut asserebat, habenti, ad ejusdem Pontificis gratiam cum eadem uxore venienti respondit, se Jacobum illos agnoscere, sed Papam consanguineos non habere. Sed quoniam ut eum viderent ad Curiam venerunt, jussit eis pro adventu & reditu de sumptibus provideri, & cum sua dumtaxat benedictionis gratia Benedictus hic Pontifex remisit.* Paulò aliter rem narrat Auctor primæ Vitæ; postquam enim dixit Benedictum nullum *de Laicis* propinquis exaltasse, subdit: *Unicam neptem, quam habebat, per plures Magnates pro conjugio petitam eis dare expressè negavit, dicens in vulgari suo, quòd non decebat talem equum hanc habere sellam; sed demum ipsam nuptui tradidit filio unius mercatoris simplicis Tolosæ, dotem sibi secundùm statum ejusdem mercatoris constituendo.* Denique Benedictum nihil dare voluisse alicui de suo genere vel consanguinitate, asserunt etiam Auctores quartæ & sextæ Vitæ, quorum ultimus est Ptolomæus Lucensis tunc vivens; & Ægidius Viterbiensis Cardinalis mox laudatus scribit, eum dicere solitum fuisse, *Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, si verus futurus sit, sine patre, sine matre, sine genealogia esse oportere.* Denique Albertus Argentinensis tradit, cùm urgeretur à multis ut suos promoveret, sub ntulisse illud Davidicum carmen, quod pro insigni argumento gerebat: *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero* (Psalm. 18). Similes hac in re Benedicto XII Pontifices deinceps optavit Ecclesia, nonnunquam per affines & parentes Pontificum dilapidata.

XVIII. *Magnum in conferendis Beneficiis cautionem adhibet.*

Benedictus fuit *adeò justus & durus; ut beneficia dispositioni Apostolicæ reservata vix conferre vellet, timens ne conferret indignis*, inquit Ptolomæus Lucensis in sexta ejus Vita; ut enim beneficia vacantia viris conferrentur idoneis, qui præesse & prodesse valerent, suæ dispositioni reservavit, *cap. ad regimen Extravag. Comm. de Præb. & dignit.* Omnia quæcumque & cujuscumque dignitatis vel nuncupationis in Curia vel extra Curiam bidui itinere vacantia, ne indignis darentur; sæpe dicens, teste Oldrado insigni ejus temporis Jurisconsulto, *nolle se lutum exornare.* Unde & contigisse ait primæ ejus Vitæ Auctor, ut multa Beneficia diu sub ipso vacaverint, quòd satius & securius esse diceret illa vacare, quàm indignis conferri: *bonos enim nimis dilexit, & malos odio habuit*, inquit Ptolomæus Lucensis laudatus. Denique Aymericus de Peyrato Abbas Moyssiacensis in Chronico MS. apud Baluzium col. 824 de eodem Papa loquens ait: *Valde probus fuit, & de rebus Ecclesiæ largiendis parentibus suis parcissimus, & in Beneficiis vacantibus conferendis tenax. Et ideo depingitur cum pugillo clauso.* Quam ejus asperitatem, inquit Baluzius ibidem, perstringere videtur Petrarcha in libro variar. Epist. 38, ubi loquens de Gregorio XI ait: *Non est enim, ut opinor, Dominus noster in illa duritie, qua fuerunt aliqui in diebus nostris, negare omnia parati, dum nonnisi perfectis viris dare aliquid volunt. Quod si fiat, aut omnia beneficia vacabunt, aut paucissimis omnia conferentur.* Sed Benedictus licèt beneficia Viris dignis conferret, non tamen plura eidem conferebat; nam, ut inquit quintæ ejus Vitæ Auctor, habentibus beneficia congrua, alia conferre denegavit; & quando habentibùs alia majora contulit, eosdem compulit priora dimittere. Puerisquoque minoribus quatuordecim annis non contulit Canonicatus in Cathedralibus Ecclesiis, nec cum minoribus in Dignitatibus & Prioratibus dispensavit, ut ait ejusdem Vitæ Auctor.

XIX. *Basilicam Vaticanam instaurat.*

Antequam Benedictus coronaretur, ut ait tertiæ ejus Vitæ Auctor, Vaticanam S. Petri Ecclesiam, Lateranensem, & Palatia ibidem desolata mandavit reparari, quod etiam scribit primæ Vitæ Auctor de Vaticana Basilica: *Ecclesiam insuper Beati Petri de Urbe pro tunc in tectis valdè demolitam & destructam fecit miro & sumptuoso opere reparari, prout ad ejus perpetuam memoriam in ea literis grossis & patentibus scriptum reperitur.* Quod opus perfectum tantùm est sub finem Pontificatûs ejus, anno nempe 1341, ut inscriptio in ea posita demonstrat, quam hìc ex Ferdinando Ughello in Additionibus ad Ciaconium exhibeo.

Benedictus. Papa. XII.

Tolosanus.

fecit. fieri. de novo Tecta. hujus Basilicæ

Anno. ab Incarnatione. Domini 1341.

Be-

SÆC. XIV. BENEDICTUS XII.

Benedictus. Papa. Duodecimus.
Magister. Paulus. de Senis. me. fecit.
Misise Benedictum hanc in rem quinquaginta aureorum millia scribit Albertus Argentinensis; sed Auctor tertiæ Vitæ, quinquaginta millia florenorum.

XX. *Ordinum reformationi incumbit.*

Ordinum etiam reformationi attendens Benedictus Pontifex multas ea de re fecit Constitutiones, ac præcipuè de reformatione duorum celeberrimorum Ordinum Sancti Benedicti, & Cisterciensis, à primævæ sanctitatis vigore declinantium, necnon Canonicorum Regularium Sancti Augustini; quæ extant in Bullario valde prolixæ, diversis annis ejus Pontificatûs datæ. Et nisi mors eum prævenisset, ceteros mendicantium Ordines, in pluribus negligentia deformes, sua justa judicii lima similiter reformasset, ut inquit Auctor secundæ ejus Vitæ, qui addit: *Eorundem tamen Ordinum fratres sive speciali & justa causa limina curiæ Romanæ tenentes non redituros absque Sedis Apostolicæ licentia vel mandato jussit recedere de eadem.*

XXI. *Constitutiones edit pro Fratrum Minorum regimine.*

Sed Auctor ille ignoravit Benedictum anno 1336, secundo sui Pontificatus, quarto Kalendas Decembris amplissimas edidisse constitutiones pro regimine Fratrum Minorum & Monialium Sanctæ Claræ, quæ admissæ & receptæ sunt in Capitulo Generali anno sequenti 1337 à Gerardo Generali Ministro, Caturci celebrato, quarum exemplar MS. habeo in parvo codice eodem tempore scripto, in quo extant Acta Capituli Generalis anno 1340 Assisii ab eodem Gerardo habiti, quæ Waddingus ad annum 1340 num. 12 periisse credit: ex quibus constat Gerardum composuisse officium sacrorum Stigmatum S. Francisci, quorum Festum ab universo Ordine Franciscano deinceps fieri sub ritu duplici statutum est in eodem Capitulo Assisiensi, cujus hoc est initium: *In nomine Domini, amen. Hæc sunt acta Generalis Capituli Assisii celebrati anno Domini 1340 in Pentecoste.* Sequuntur plura statuta; & postea: *Item statutum fuit quòd commemoratio S. Claræ fiat per totum Ordinem, sicut de aliis Sanctis nostris. Item ordinatum fuit quòd officium, quod edidit Reverend. Pater Generalis de stigmatibus Sacris, habeatur & fiat in toto Ordine, & legantur lectiones legendæ Fratris Bonaventuræ, capitulo de stigmatibus sacris, & fiat officium duplex die 17 Septembris.* In capitulo Caturcensi data cura fuerat Gerardo Ministro Generali officium concinnandi de Sacris Stigmatibus; quod cùm ipse perfecisset, receptum est in Capitulo Generali Assisiensi anni 1340, & decretum ut deinceps recitaretur sub ritu duplici in toto Ordine; ex quo & destruitur quod Waddingus anno 1337 num. 4 probabilius crediderat, festi nempe Sacrorum Stigmatum originem potiùs Benedicto XII, quàm XI tribui debere; minus quippe, inquit, probabiliter diceretur à Benedicti XI tempore usque ad Benedictum XII universum sodalitium Minorum honorificum Pontificis Benedicti XI indultum neglexisse, & sui institutoris laudes contempsisse, vel lentè & gradatim in singulis provinciis introductum festum Stigmatum absque proprio officio, quod communi suffragio sub Benedicto XII præceptum fuerit, ut hæc festivitas omnium cultu celebraretur & proprio commendaretur officio; ex hoc enim objectæ rationis vim eludi potiùs, quàm solvi posse existimat, Waddingus, qui ideo probabilius existimat festi Stigmatum originem potiùs Benedicto XII, quam XI tribuendam. Sed in hoc certè fallitur, nam ante Benedictum XII festum Stigmatum celebratum fuisse, ex eo probatur, quòd Franciscus de Mayronis, qui ipso fatente Waddingo, obiit ante Benedicti XII Pontificatum, composuit Sermonem de festo eorundem Stigmatum, quod ideo ante Benedictum XII celebrabatur, sed sine officio proprio, quod præceptum est in Capitulo Generali Assisiensi, & additum ut fieret sub ritu duplici, quod antea erat sub semiduplici. Extat hic sermo Mayronii inter alios ab eodem Doctore compositos, ac Venetiis anno 1493 impressos. Postea idem Waddingus ad annum 1340 num. 12 dubitat de Capitulo Generali, quod Marianus & Marcus Ulyssiponensis eo anno Assisii celebratum scribunt à Gerardo, quem, inquit, ex Italia discessisse sub finem anni 1339, vel sub initium anni 1340 constat, cum tamen Comitia Generalia in Pentecoste celebrarentur. Sed ex dictis hæc omnia evanescunt, constatque ex ipsius Capituli Actis Gerardum huic Capitulo in Pentecoste Assisii celebrato adfuisse; nam post superiora verba, hæc in eo leguntur: *Item facta fuit ordinatio quæ sequitur. In nomine Patris & Filii & Spiritus S. amen. Ordinat Reverendus P. Generalis Minister, quòd pro pace Principum Christianorum & populi Christiani & pro defensione ac victoria Christianorum, qui per infideles impugnantur, in singulis conventibus & locis Fratrum Minorum & Sororum, dicatur post Missas Conventuales & horas canonicas, antequam Fratres vel Sorores exeant Chorum, Salve Regina cum orationibus de Domina &c.* & hoc *usque ad sequens Capitulum Generale*, quod ibidem indicitur in Conventu Massiliæ his verbis: *Ordinatus fuit locus sequentis Capituli Gener. in Conventu Marsiliæ provinciæ Provinciæ*, ubi re ipsa celebratum est anno 1343, ipsomet Waddingo teste. Denique in eodem Capitulo Assisiensi anni 1340 legitur: *Numerus Fratrum defunctorum à Ca-*

Capitulo præterito Generali Caturcensi duo millia 272. Ex quibus illustrari possunt Annales Minorum; & constat verum esse quod in prima Parte hujus Tomi scripsi pag. 193, Benedictum undecimum concessisse celebrationem Festi Stigmatum S. Francisci Religiosis ejus Ordinis, & postea Paulum V ejusdem festi officium ab omnibus fidelibus, qui ad horas Canonicas tenentur, recitari præcepisse.

XXII. *Ad Deum transit.* Tandem Benedictus *pastor bonus ex quadam antiqua tibiarum infirmitate fluenti cœpit plus solito infirmari; & volentibus medicis infirmitatis fluxum hujusmodi refrænare, supervenerunt & alia, propter quæ in die Beati Marci Evangelistæ de mense Aprilis XXV die, anno nativitatis Domini 1342 migravit ad Christum in palatio quod fundaverat, & sepultus est in Ecclesia Cathedrali beatæ Mariæ Avenionensis in sepulcro quodam pro eodem constructo, ubi nondum quisquam positus fuerat*, inquit Auctor secundæ ejus Vitæ tunc vivens. Iisdem anno & die obiisse Benedictum scribunt reliqui vitæ ejus Scriptores. Sedit itaque à die coronationis annos septem, menses tres, dies octodecim. Auctor primæ Vitæ addit: *Fuit sepultus in Ecclesia Majori Avenionensi, in qua adhuc jacet in capella pro ipso specialiter fabricata, etiam miraculis coruscando.* Epitaphium quod ipsi positum refert Oldoinus, & ex eo Georgius ab Eggs, recens esse, & à centum circiter annis scriptum in pergameno & parieti affixum, ostendit Papebrochius in Conatu Chronico-Historico.

XXIII *Eius in Deum pietas.* Nec mirum videri debet, totam curiam & Christianitatem de ejus morte condoluisse, ut asserit Ptolomæus Lucensis in sexta ejus Vita, insignia quippe sunt & memoratu digna elogia, quæ in eum, ob pietatis in Deum studia, confert primus ipsius Vitæ Auctor, quæ hîc prætermittenda non sunt: *Ipse insuper*, inquit, *mente, verbo & opere totus extitit intentus ad ea, quæ Dei erant, posse tenus exequenda. Non tamen propterea illa, quæ etiam mundiale regimen sive commissum concernebant, neglexit; immo in ipsis bene & utiliter agendis & gubernandis debitam adhibuit diligentiam, prout deque se gessit, nihil de contingentibus omittendo. Mundanam pompam & vanam gloriam in se & in suis omninò contempsit. Sicque fuit re & nomine Benedictus, benedictus, inquam, à Deo, & benedictus, hoc est, bene nominatus & reputatus à mundo, cùm ferè omnes, saltem boni, qui in mundo erant, de ipso bene dicerent & æstimarent, & meritò. Nam sine cujusque præjudicio loquendo, considerando omnes alios sui nominis, qui ipsum in statu Papali præcesserunt, non reperitur quòd ipsum in meritis excesserint, immò nec per ea, quæ de ipsis scribuntur, attigerint; & si fas sit scribere, post Martyres & alios, quos Ecclesia veneratur & colit ut Sanctos, inter meliores ipse unus fuit, & est meritò reputandus. Qui plenus magnis meritis, post multaque opera virtuosa & laude digna, spiritum reddidit Salvatori anno Domini 1342, die 25 mensis Aprilis, Pontificatûs sui anno octavo.* Ex quibus & ex aliis mox dicendis, & tot aliis omnium gentium Auctorum de Benedicti pietate & virtutum cultu præconiis, facilè eluuntur quorundam calumniæ, quæ à Coquæo in Anti-Mornæo detectæ nova confutatione non indigent.

XXIV. *Miraculis claret.* Certè præter hunc primæ Vitæ ejus Auctorem mox à nobis num. 22 laudatum, qui asserit eum miraculis coruscasse, Chrysostomus Henriques in fasciculo Sanctorum Ordinis Cisterciensis lib. 2, dist. 4, id expressè etiam ait contineri in Historia Gallica Romanorum Pontificum, quæ in Bibliotheca Patrum Minimorum Bruxellensium asservatur, cujus tamen antiquitatem non signat. Trithemius in Chronico Hirsaugiensi eum vocat hominem rectum in omnibus operibus suis, & Dominus de Fergues apud Papebrochium laudatum, Benedictum *Beatum* nominat in Indiculo MS. Sanctorum ac Beatorum Avenionensium, ex auctoritate Scriptorum Cisterciensium, seu, ut existimo, Chrysostomi Henriques. Saussayus in Martyrologio Gallicano vocat eum Pontificem *sanctæ memoriæ, qui rerum in Sede Apostolica à se gestarum pietate, ac magnificentia, & patriam & universam Ecclesiam adeò mirificè illustravit, ut verè de ipso dici possit, eum jussè, quem feliciter Gallia peperit, quem Lutetia aluit, quem Roma coluit, quem Sion Cœlestis coronavit.* Fallitur tamen Saussayus, dum scribit corpus ejus Tolosæ quiescere. Ejus quoque sanctitatem commemorare Martyrologium Benedictinum Arnaldi Wionis & Hugonis Menardi asserit Ludovicus Jacob in Biblioth. Pontif.

XXV. *Ejus opera, & munificentia in Viros literatos.* Non minùs doctrinâ, quàm integritate emicuit Benedictus XII, ut invictè probant Opera non contemnenda quæ reliquit. Scripsit enim, teste Ciaconio, de Statu Animarum ante Generale judicium Tomos duos. Quæstiones undecim ejusdem argumenti: Sermones per anni festivitates; quæ omnia servantur in Bibliotheca Vaticana, cum Vita sancti Joannis Gualberti, quæ extat apud Surium ad diem 12 mensis Julii. Sed magna mihi suspicio est, Benedictum XII non esse Auctorem hujus vitæ, cùm in ea nulla sit mentio canonizationis ejus, quam non omisisset Benedictus, utpote jam multò antè factam à Cœlestino tertio. Scripsit insuper de Statu Canonicorum: Decretalem Religiosorum: De reformatione Benedictinorum: De Statu Nigrorum Monachorum: & carmina quædam poëtica.

His

His addit Augustinus Oldoinus Commentaria adversus Fratricellos: Commentaria in psalmos Davidicos, & quædam alia opuscula, ob quæ inter Scriptores Ecclesiasticos enumerandus est. Viros etiam literatos & dilexit, & beneficiis cumulavit; inter quos præcipuè coluisse dicitur Gregorium Ariminensem & Thomam Argentinensem, insignes Theologos Ordinis Eremitarum Sancti Augustini. *Libenter contulit beneficia Viris literatis, etiam absentibus à Curia, interdum etiam ignorantibus, de quibus sibi laudabile testimonium perhibebatur*, inquit Auctor quintæ ejus Vitæ.

XXVI. *Utrum fuerit Carmelita.* Quidam recentiores scribunt, Benedictum XII antequam Cisterciensium institutum arriperet, fuisse Carmelitam: & Petrus Lucius ut hanc sententiam confirmet, affert præcipuè epitaphium sepulchro ejus adscriptum, ut testatur Claudius de Ville in libro secundo Heroicorum Epitaphiorum, quod sic habet: *Hic jacet Benedictus, quem Carmelus protulit, Cassinus aluit, Vaticanus coronavit*. Sed, ut notavit Baluzius in Notis ad ejus Vitam, epitaphium illud merum commentum est, in quo nihil veri; & præterea certum est illud, nec alind quodquam sepulchro ejus adscriptum fuisse. Quare Auctores secundæ & quintæ ejus Vitæ pag. 213, & 229, disertè scribunt, eum tempore pubertatis suæ ingressum esse Monasterium Bolbonense Cisterciensis Ordinis, & ibidem fecisse professionem. Sed testimonium ipsius Benedicti est omni exceptione majus; ipse autem in literis quas Idibus Julii anni primi Pontificatus scripsit ad Abbatem Cistercii, ait: *Hujus quoque Ordinis ab adolescentia nostra perseveranter jugum sustulimus, & in eo alumni effecti per temporum curricula diuturna crevimus tam in illo, quàm extra ipsum successivis Prælationis honoribus, & tandem conscendimus, quanquam immeritis, Summi Cathedram Pastoratus*. Expressiùs adhuc loquitur in aliis literis statim post suam coronationem Abbatibus Cisterciensis Ordinis, quas primus in lucem edidit Ferdinandus Ughellus Tomo primo Italiæ Sacræ, & ex eo Augustinus Oldoinus in Additionibus ad Ciaconium: *Nos igitur* inquit, *qui juventutis nostræ tempora in Ordine vestro peregimus, sub sanctæ obedientiæ imperio, & observantia regulari, ac in eo effecti alumni in dignitatis & administrationis statu fuimus operosi, nec non de illo per Apostolicæ Sedis providentiam ad Pontificalis eminentiæ titulum, & deinde ad apicem Cardinalatus* &c. Data est Epistola Avenione V Idus Januarii, Pontificatus anno primo, ideoque die nona Januarii, postridie suæ coronationis. Denique Nicolaus Specialis lib. 8, cap. 5, ait, Benedictum fuisse nutritum in Ordine Cisterciensi, *quem Cisterciensis Ordo nutriverat*. Ex quibus Baluzius certò colligi posse putat, eum admodùm juvenem fuisse Monachum Cisterc. adeoque non fuisse Carmelitam.

CLEMENS VI *Pontif. CXCVIII.*

Anno Domini MCCCXLII.

I. *Clemens VI dicitur Papa.* Benedicto XII die vigesima quinta Aprilis anni 1342 defuncto, & celebratis de more novemdialibus, die dominica, quinta mensis Maji, Cardinales numero XVII, ut Auctores secundæ & tertiæ Vitæ Clementis VI disertè affirmant apud Baluzium col. 267 & 282, non verò XXII, ut referunt Frizonius, Onuphrius & alii vel XIX, ut scribit Augustinus Oldoinus, Conclave intraverunt, solo dumtaxat Bertrando de Montefaventio Diacono Cardinali Sanctæ Mariæ in Aquiro propter morbum podagræ extra illud remanente, & statim, die nempe Martis, septima ejusdem mensis Maji ante Vigiliam Ascensionis, concordia mirabili Petrum Rogerium Presbyterum Cardinalem SS. Nerei & Achillei tit. Fasciolæ, in Romanum Pontificem elegerunt, qui nomen sibi Clementis assumpsit.

II. *Ejus genus, & annus nativitatis.* Natus erat Petrus Rogerii ex Guillelmo Rogerio circa annum 1291 in Castro Malimontis Lemovicensis diœcesis, & ibidem in Ecclesia parochiali Sanctæ Crucis de Roseriis baptizatus, ut scribunt Auctores secundæ & tertiæ ejus Vitæ. Annus ejus nativitatis eruitur ex collatione per eum facta in recitatione processûs pro Canonizatione S. Yvonis, quæ extat Tomo 4 Maji Bollandiani pag. 578, in qua ait: *Iste Dominus Yvo anno ætatis suæ quinquagesimo, & XIX die Maji coronatur in cœlis; ego autem anno ætatis meæ quinquagesimo ad statum istum, licet invitus, assumptus, die XIX mensis Maji coronatus fui*. Quòd si anno 1342 mense Majo, quo electus est Pontifex, annum ætatis quinquagesimum ageret, certè natus erat circa annum 1291, & quidem, ut scribit Albertus Argentinensis, *ex progenie militari*, id est, ex equestri nobilitate Rogeriorum Malomontensium, quorum genealogiam texit Baluzius col. 830 & seq.

III. *Ejus primordia ante Pontificatum.* Anno ætatis decimo habitum Sancti Benedicti induit in Monasterio Casæ-Dei in Arvernia sito, & in diœcesi Claromon-

mon.... ; ipse enim Pontifex dictus bulla data 3 nonas Julii anno primo, qua Abbatem, Monachos & Monasterium Casæ-Dei exemit à quacumque ordinaria potestate & jurisdictione cujuscumque Diœcesani, testatur se in eodem monasterio sub regulari habitu ab annis teneris militasse, & in eo professionem emisisse regularem. Joannes autem de Cardalhaco Patriarcha Alexandrinus in sermone habito in exequiis ejusdem Clementis apud Baluzium col. 835 ait: *Nam à principio suæ puerilis juventutis Deum habuit in memoria, puer decem annorum religionem Sancti Benedicti ingrediendo.* Studiorum causâ Parisios destinatus tantum profecit, ut in trigesimo primo anno ætatis suæ, non per precum instantiam, aut per bullæ Papalis tempus anticipantis gratiam, sed solùm virtutis merito Magister in sacra pagina dictus fuerit, ut ait Auctor secundæ ejus Vitæ. Primùm à Joanne XXII, eodem Auctore & aliis testantibus, Prioratum Sancti Baudilii (non Basilii, ut legitur apud Spondanum & alios) Nemausensis Ordinis S. Benedicti obtinuit, deinde Abbatiam Fiscannensem in Normannia, & subsequenter Attrebatensem Episcopatum, dictus est etiam Regiorum Sigillorum Custos & Cancellarius. Ex Attrebatensi Ecclesia ad Senonensem, & tandem anno 1330 die 19 Kal. Januarii ad Rothomagensem translatus est, cùm tunc esset etiam provisor domus Magistrorum & Scholarium de Sorbona, ante palatium de Thermis Parisiis sita, ut legitur in veteri instrumento illius anni Tomo 4 Historiæ Universitatis Parisiensis pag. 230. Denique mortuo Joanne XXII, a Benedicto XII anno 1338 dictus est Cardinalis, & demum post ejus mortem Pontificatum Romanum obtinuit; quem fuisse illi olim prædictum a quodam Stephano Aldebrando mosticarum facultatum Presbytero, testatur Papirius Massonius in ejus Vita, ex tabula appensa in Ecclesia Monasterii S. Illidii Claromontensis, cujus inscriptionem se olim edidisse ait Baluzius. Historia autem illa talis est. Cùm Petrus adhuc Monachus rediens Parisiis ad suum Monasterium Casæ-Dei, ac spoliatus in via a latronibus, nudusque relictus, ab eodem Stephano veste & necessariis donatus interrogasset: *Et quando acceptum beneficium referre ego potero?* responsum ab eo accepit. *Tunc cùm eris Papa.* Cujus rei memor, ubi Pontifex factus est, Aldebrandum evocatum primò Cubicularium Pontificium, deinde Archiepiscopum Arelatensem, ac tandem Tolosanum creavit, quam Ecclesiam rexit usque ad annum 1363.

IV. *Solemniter coronatur.*

Sic igitur electus Petrus die decima nona ejusdem mensis Maji in festo Pentecostes in Ecclesia Fratrum Prædicatorum cum maxima solemnitate coronatus est, adstantibus & servientibus ei, ut scribunt Auctores secundæ & tertiæ ejus Vitæ, Joanne Duce Normanniæ, Philippi VI Francorum Regis primogenito, & postea successore, Jacobo Duce Borboni, Philippo Duce Burgundiæ, Imberto seu Humberto tunc Dalphino Viennensi, & multis aliis tam Franciæ, quàm Vasconiæ, ac partium aliarum Comitibus, innumerisque Baronibus; & eisdem omnibus adextrantibus sequenti die Lunæ ad palatium Apostolicum honorificè reductus est. Quem liberalem se in omnes, comem & perhumanum exhibuisse scribit Platina, adeo ut Auctor tertiæ Vitæ testetur, familiare illi fuisse Cæsarianum illud memorabile verbum, *Quempiam non debere de præsentia Principis non contentum abire.* Adeoque quantò Benedictus XII ejus decessor ob morum asperitatem aulicis invisus fuerat, tantò Clemens gratus ob innatam clementiam & humanitatem. Eundem diem 19 Maji suæ coronationi assignat ipsemet Clemens num. 2 a nobis laudatus.

V. *Legatos mittit pro pace inter Franciæ & Angliæ Reges.*

Clemens Pontificiâ Tiarâ redimitus, statim, scilicet die vigesima prima Maji, per literas Encyclicas de more omnium Pontificum, de Benedicti obitu, susceptisque a se Ecclesiæ gubernaculis cunctos Principes & Antistites admonuit, universorumque fidelium preces pro imperranda sibi a Deo recta Ecclesiæ administratione imploravit. Cumque vehementer optaret bellum inter Philippum Franciæ & Eduardum Angliæ Reges sedare, misit ad ipsos legationis officio fungentes Petrum de Pratis Prænestinum, & Hannibaldum Tusculanum Episcopos Cardinales, pro reformanda inter eos pace, sed cum ad eam post multos labores pervenire non potuissent, eos inclinaverunt ad treugas, quas pro tunc inierunt ad quatuor annos secuturos, ut ait Auctor primæ Vitæ Clementis, vel, ut ait Auctor tertiæ, ad tres annos. Literæ Legationis datæ xi Kal. Julii anno primo, extant apud Raynaldum num. 9 & seqq.

VI. *Cardinales X creat.*

Eodem primo Pontificatûs anno, die vigesima mensis Septembris, quæ concurrebat cum feria sexta quatuor Temporum, Clemens Papa creationem fecit decem Cardinalium, inter quos fuerunt octo Presbyteri & duo Diaconi. Presbyteri Helias de Nabilianis Ordinis Minorum diœcesis Petragoricensis, tunc Archiepiscopus Nicosiensis: Guido de Bolonia frater Comitis Boloniensis, Archiepiscopus Lugdunensis: Aymericus de Castrolucii diœcesis Lemovicensis, tunc Episcopus Carnotensis, profundissimus Juris utriusque Doctor: Andreas de Florentia Italus, tunc Episcopus Tor-

SAEC. XIV. CLEMENS VI.

Tornacensis, Juris etiam utriusque Doctor: Stephanus Alberti, dioecesis Lemovicensis, tunc Episcopus Claromontensis, qui Clementi VI successit sub Innocentii VI nomine: Hugo Rogerius, Monachus Sancti Benedicti, tunc electus Turelensis, Ipsius Clementis Papae frater germanus, qui post mortem Innocentii VI Pontificatum recusavit, ut suo loco dicemus: Ademarus Roberti, dioecesis Lemovicensis, tunc Sedis Apostolicae Notarius, Juris utriusque Doctor: & Geraldus de Guardia, Magister Generalis Ordinis Praedicatorum, consanguineus ejusdem Clementis Papae. Diaconi verò, Bernardus de Turre de Arvernia, dioecesis Claromontensis, tunc Subdiaconus Papae: & Guillelmus Judicis Legum Doctor, dioecesis Lemovicensis, ejusdem Pontificis ex sorore nepos. Hec constant ex Auctoribus primae, tertiae, & quartae Vitae Clementis: ex quibus corrigendi Panvinius, & Ciaconius, eosque secutus Oldoinus, qui undecimum ab eodem Pontifice creatum volunt Cardinalem, Petrum nempe Cyriacum tituli S. Chrysogoni Lemovicensem; quod hauserunt ex Vita Nicolai Laurentii, seu Rentii, Tribuni Urbis Romae anno 1347 & seqq. quae vita multa continet prorsus à veritate aliena, ut advertit Baluzius col. 888: Certum praetereà est, inquit, nullum ea tempestate fuisse Cardinalem tit. S. Chrysogoni; & Panvinius scribens Petrum Cyriaci Lemovicensem, Episcopum Attrebatensem, in hac prima creatione dictum esse Cardinalem, loquitur sine dubio de Petro Bertrandi juniore, Episcopo Attrebatensi, qui in secunda creatione, dictus est Presbyter Cardinalis tit. Sanctae Susannae, ut suo loco dicemus.

VII. Romanorum oratores suscepit.

Romanos, audita Clementis electione, Nuncios suos ad eum statim misisse, ut ei obedientiam praestarent, & de tribus potissimùm supplicarent, testatur Auctor tertiae ejus Vitae, qui asserit populum Romanum decem & octo cives ad Pontificem misisse, sex videlicet de quolibet Urbis statu, majori, medio, & minori, per quos ipsi obtulerunt ut Petro Rogerio, non ut Clementi VI Summo Pontifici, totius regiminis Romani administrationem generalem, ad ejus dumtaxat vitam. Secundò, ejus accessum in Urbem, & denique Jubilaei celebrationem ad annum quinquagesimum, deposcerent. Idem confirmat ipse Clemens Pontifex; extat enim inter ejus sermones Responsio ab eo facta Romanorum Nunciis, in qua apud Baluzium col. 862 sic eos alloquitur: *Vos Romani venistis & proposuistis coram nobis & fratribus nostris sex pro parte omnium Romanorum. Primò venistis ad exhibendum reverentiam filialem, secundò, ad petendum veniam paternalem, tertiò, ad notificandum laetitiam universalem, quartò, ad postulandum nostram praesentiam corporalem, quintò ad impetrandum indulgentiam plenam & salutarem, sextò, ad offerendum totius Romani regiminis dominationem generalem.* Idem tertiae Vitae Auctor asserit Pontificem post duos menses gratè respondisse, *Praeterquam ad visitationem Urbis, quam multis & coloratis rationibus prolongavit, vel veriùs denegavit. Urbis enim officia, quòd non praejudicaret eidem, condit inaliter acceptavit. Accessum ejus ad Urbem non posse tunc, licèt velle se asserens, ad tempus possibile reservavit.* Unus porrò ex his Oratoribus erat Franciscus Petrarcha, cujus egregium extat nomine Urbis & Ecclesiae Romanae carmen, ut ipsemet, ad Urbanum V scribens, testatur.

SAEC. XIV. CLEMENS VI.

VIII. Jubilaeum ad annum quinquagesimum reducit.

Quod spectat ad reductionem Jubilaei ex anno centesimo ad quinquagesimum, Clemens Pontifex tum rogatu Romanis, tum considerans propter vitae hominum brevitatem paucos ad annum centesimum pervenire, quo Bonifacius VIII sacrum Jubilaeum constituerat, cupiensque quamplurimos hujus Indulgentiae fieri participes, ut fidelium augeretur devotio, fides splenderet, spes vigeret, charitas vehementiùs incalesceret, ut ipse loquitur in sua constitutione, ad exemplum Jubilaei Mosaici, ad annũ quinquagesimum, quo numero tam in Veteri, quam novo Testamento multa mysteria comprehenduntur, fiebantque in Synagoga debitorum relaxationes, reducendum indixit, Constitutione, quam edidit *VI Kal. Februarii, anno primo* Pontificatus, seu die 27 Januarii anni 1343, quae incipit: *Unigenitus Dei filius*, & extat inter Extravagantes communes, & apud Raynaldum anno 1349 num. 11. Cum autem Bonifacius VIII eam Indulgentiam concessisset visitantibus solas Basilicas Apostolorum Petri & Pauli, Clemens eadem Constitutione addidit Lateranensem Ecclesiam, & postea Gregorius XI Ecclesiam S. Mariae majoris, ut suo loco dicemus. Hanc gratiam concessisse Clementem ad preces Romanorum id enixè postulantium ipsemet asserit in Sermone mox laudato, in quo ait: *Quintò, venistis ad impetrandum Indulgentiam plenam & salutarem, videlicet, quòd annus Jubilaeus, qui fuit ordinatus per Papam Bonifacium VIII Praedecessorem nostrum, scilicet de centesimo in centesimum annum, fiat & ordinetur de quinquagesimo in quinquagesimum. Et nobis videtur quòd debeat exaudiri talis petitio.* Unde & in dicta Constitutione ait: *Nos autem attendent*, &c. *& clamorem peculiaris populi nostri, Romani videlicet, hoc humiliter supplicantis.* Fallitur itaque Boninsegnius pag. 282, scribens hanc Indulgentiam à Clemente missam esse occasione pestis

stis, quæ paulò antè affixerat omnem Europam. Hac Constitutione edita Clemens *Ambassiatores* Romanorum *multipliciter munificas Dominus honoravit*, inquit tertiæ ejus Vitæ Auctor.

IX. *Bulla Clementis de Jubilæi institutione suppositiria.*

Petrus de Herentals Prior Floreffiensis in quinta Clementis VI Vita apud Baluzium, postquam dixit, annum Jubilæum fuisse ordinatum ab eo pro anno 1350, ait: *Prout in prologo dicti Jubilæi dictus Papa asserit, qui sic incipit:* Ad memoriam. Deinde asserit eundem Papam dedisse bullam Romanis de dicto Jubilæo, quæ sic incipit: *Cùm natura humana*. Has duas bullas, seu potiùs prologum bullæ & ipsam bullam referre Albericum à Rosate in Dictionario Juris, verbo Jubil. asserit Stephanus Baluzius in Notis col. 915. Sed eam ab aliquo imperito impostore conscriptam fuisse contendit. Quis enim sanæ mentis homo, inquit, in animum inducere queat Virum gravem, doctum, dicendi peritum, prudentem ac limati judicii, qualem fuisse constat Clementem sextum, tam averso à musis animo fuisse, tam insulsum ac fatuum, ut compositionem dissolutam, ridiculam, abnormem auderet, aut vellet publicè proponere? Protestantes, qui illam Bullam ut veram ac genuinam agnoscunt, in eam inveniuntur, præcipuè quòd in ea legatur: *Nihilominus prorsus mandamus Angelis Paradisi, quatenus animam illius* (qui absolutus in via mortuus fuerit) *à purgatorio penitus absolutam in Paradisi gloriam introducant*. Verùm ex his solis verbis falsitatem ejus deprehendere possunt, quam & ipsemet Albericus à Rosate ait ignorare se an vera fuerit, & huc inclinat, ut credat eam non fuisse bullatam, nec confirmatam; eamque testatur non fuisse servatam Romæ anno 1350, *tempore prædictæ Indulgentiæ, ad quam fui cum uxore & tribus filiis*. Sanctus Antoninus part. 3 tit. 10 cap. 3, § 6 expressiùs loquitur, eamque falsam disertè pronunciat his verbis: *Et ne quis sumat dubia pro certis, sciendum, quòd in copia cujusdam bullæ, quæ dicitur esse Clementis, multa narrantur, quæ non videntur esse de stylo curiæ, cùm sint levia & exorbitantia satis. Unde licèt adscribantur Clementi, non videtur verosimile illius vel alterius Summi Pontificis fuisse, sed fictitiè inventa*. Ceterùm hæc clausula: *Nihilominus prorsus mandamus Angelis*, non est in editione, quæ extat apud Albericum à Rosate, cùm tamen extet in aliis editionibus, & in MS. codice Bibliothecæ Colbertinæ: inde colligit Baluzius illam in aliquot exemplaribus fuisse, defuisse in aliis. Falsitas hujus bullæ colligi etiam potest ex die & anno, quibus data dicitur; cùm enim ex Auctoribus primæ, tertiæ, quartæ & sextæ Vitæ Clementis constet, eum Constitutionem edidisse pro anni Jubilæi reductione anno primo sui Pontificatus, quo re ipsâ edita est Constitutio *Unigenitus*; hæc tamen Bulla dicitur data apud Petrum de Herentals, *Avenione IV Kal. Julii, Pontificatus nostri anno tertio*, seu die 28 Junii anni 1344, cùm Constitutio *Unigenitus* dicatur data *VI Kal. Februarii anno primo*, seu die 27 Februarii anni 1343, *præsentibus Ambaxiatoribus Romanorum*, ut scribit sextæ Vitæ Auctor.

X. *Clemens PP. duos Cardinales creat ad instantiam Reginæ Franciæ, & Collegii Cardinalium.*

Anno 1344 die vigesima sexta Februarii in jejuniis quatuor Temporum, ad preces Joannæ Burgundiæ Reginæ Francorum, Petrum Bertrandi juniorem de Columbariis, diœcesis Viennensis, nepotem alterius Petri Bertrandi senioris Cardinalis tit. S. Clementis, qui adhuc vivebat, tunc Episcopum Attrebatensem in Presbyterum Cardinalem tit. S. Susannæ assumpsit Pontifex, ut testantur Auctores, qui Vitas Paparum Avenionentium scripserunt. Eodemque, ad instantiam omnium Cardinalium, assumpsit in Diaconum Cardinalem tit. S. Mariæ in Via lata Nicolaum de Bessia, ex Dalphina Rogeria sorore nepotem. Hæc constant ex collatione, quam fecit postridie Pontifex, cujus hoc fuit thema: *Assumpsi mihi duas virgas*; in ea enim ait: *Teste Deo, die Jovis tantùm eramus determinati ad tenendum ordines, sicut de re, quæ non est nec esse potest. Sed multum tardè die Jovis de sero venerunt literæ dilectæ filiæ nostræ Reginæ Franciæ, quæ à principio nostræ creationis nobis scripsit, quòd sibi deberemus concedere unum Cardinalem.* Et infra: *Sed posset æternum quæri, quare magis assumpsisset istos, quàm alios? Respondetur. Et quantum ad Episcopum olim Attrebatensem, primò, ex parte Reginæ Franciæ, quæ intercessit ferventer, secundò, ex parte sui avunculi, qui promeruit patenter, tertiò, ex parte nostra, qui concessimus clementer, quartò, ex parte sua, qui recipiet libenter. Primò, dico ex parte illustris Reginæ Franciæ, quæ intercessit frequenter, & specialiter se determinando ad istum Attrebatensem Episcopum & per frequentes literas, & per solemnes Ambaxatores, quia Dominus Ludovicus de Sabaudia habuit super hoc singularem Ambaxiatam, & Dominus Raynaudus de Molinis diu fuit in Curia super isto negotio.* De Nicolao verò de Bessia hæc ait Pontifex in eadem collatione: *Nepos noster est, filius sororis nostræ.* Et infra: *Incepimus eum nutrire, & fecimus eum venire Parisios, & ibi fecimus eum studere. Postea studuit in Aurelianis, ubi modò legebat, quando fecimus eum venire ad Curiam.* De promotione autem ejus sic ait: *Sed quid dices de isto Lemovicensi?* (ita eum nuncupat, quia paulò antè eum crea-

ve-

verat Episcopum Lemovicensem, unde dicebatur Lemovicensis Electus) nunquam enim consecratus fuit): *Verè dicimus in verbo veritatis, quòd heri de mane, quando intravimus Consistorium, tantùm cogitaveramus de sua promotione, sicut de re quæ non est. Sed ad petitionem totius Collegii, nullo de Collegio discordante, oportuit quòd ipsum assumeremus. Et fuerunt Cardinales qui dixerunt, quòd non consentiebant in Atrebatensem, nisi nos assumeremus istum Nicolaum. Et ideo eum assumpsimus.* Hanc promotionem factam esse in domibus Neapoleonis quondam Cardinalis Ursini testatur Auctor tertiæ Vitæ Clementis, id est apud Villanovam, in qua Neapoleonem palatium ædificasse testatur Scriptor Anonymus apud Raynaldum anno 1316 num. 21. Clementem autem VI in eo palatio habitare consuevisse testatur Auctor secundæ Vitæ Urbani V his verbis: *Moram traxit* (nempe Joannes Franciæ Rex) *apud Villanovam in domo, quam Dominus Clemens inhabitare consuevit.* Hæc ad illustrationem Historiæ Cardinalium desumpta ex Baluzio, apud quem plura de his duobus Cardinalibus.

XI. *Regibus Franciæ Eucharistiam sub utraque specie indulget.*

Eodem tertio sui Pontificatus anno Clemens Pontifex Philippum Franciæ Regem, Joannam Reginam ejus uxorem, filiumque Joannem Normanniæ Ducem, ac postea successorem, ea singulari prærogativa ornavit, ut quandocumque vellent, sub utraque specie sacra mysteria susciperent. Raynaldus ad annum 1344 num. 62 refert diploma Pontificium, hanc in rem Joanni primogenito Philippi Regis Franciæ, Duci Normanniæ concessum, *Datum Avin. 11 Kal. Julii anno III*, & laudat Epistolas 68 & 69 Tomi tertii Epistolarum secretarum, quibus idem privilegium eidem Philippo Regi & Joannæ Reginæ conceditur. Eâ tamen prærogativâ Reges Franciæ non utuntur, nisi in sua inauguratione, & articulo mortis, ut id le posse significent. Eodem sacro beneficio auctam Bonam nurum Normanniæ Ducissam, constare scribit idem Raynaldus ex Epistola 67 ejusdem Tomi tertii.

XII. *Algeziram Mauris ereptam in Cathedralem erigit.*

Alphonsus Castellæ Rex Algeziram, prope Tariffam, ad fretum Gaditanum nobilissimam urbem, ac firmissimum Maurorum Africæ propugnaculum, obsidere cœpit tertio nonas Augusti anni 1342; eamque tandem post multos labores ac varias difficultates, Clementis Pontificis pecuniis adjutus deditione accepit die 26 mensis Martii anni 1344, qui concurrebat cum die Veneris ante Ramos Palmarum. Sequenti deditionis die, nempe sabbato, templum maximum Mahometicæ superstitionis fuit in honorem Beatæ Virginis consecratum; eodemque anno ad supplicationem ejusdem Alphonsi Regis, in cathedralem Ecclesiam erectum est à Clemente Papa, ut constat ex diplomate erectionis, quod refertur a Raynaldo anno 1344 num. 52 dato *Avenione 14 Kal. Augusti, anno III*, ex quo constat Algeziræ nomen tum mutatum esse Insulæ Viridis. Ipse Clemens in collatione facta in erectione Pragensis Ecclesiæ in Metropolim & Algeziræ in Cathedralem, apud Baluzium col. 877, ait: *Et in memoriam tantæ victoriæ concessæ Christianis per ministerium clarissimi filii nostri Alphonsi Regis Castellæ illustris, Argizillam, quam diu obsessam tenuit, & Deo cooperante cepit, in civitatem erigere, ut amodo dicatur civitas sacerdotalis & regia, civitas, inquit, David Regis, tam laboriosi Regis, tam bellicosi Regis, tam gloriosi Regis, tam toti Christianitati fructuosi, ut loci illius qui priùs erat habitatio omnium dæmonum, & in quo adorabatur ille perfidus Mahometus, nunc eliminata ab eo omni spurcitia, sabbato ante Ramos Palmarum in crastinum captionis ipsius fuit per Archiepiscopum Toletanum & alios Prælatos assistentes in templum in honorem Beatæ Virginis consecrata, & hodie per nos in cathedralem Ecclesiam erigitur.* Walsinghamus de ea creatione loquens ad annum 1343, ait eam Ecclesiam subjectam esse Ecclesiæ Metropolitanæ Hispalensi: *Sub his diebus*, inquit, *Civitas de Algazira capta est per Regem Hispaniæ, qui eam per triennium per terram & per mare obsederat cum penè innumerabili populo Christiano. Rex verò de Garnade, qui eam occupaverat cum Saracenis, devenit vasallus Regis Hispaniæ, & eidem constituit censum annuum duodecim millium florenorum. Dominus Papa his auditis in dicta civitate sedem statuit Episcopalem, & Episcopum illius urbis subjecit tanquam suffraganeum Metropolitanæ Ecclesiæ Hispalensi.* De hac civitatis Algeziræ erectione in cathedralem ad instantiam Regis Castellæ facta, loquitur etiam Auctor primæ Vitæ Clementis VI.

XIII. *Pragensem Ecclesiam Metropolim decit.*

Eodem tempore Clemens Pontifex, ad instantiam Joannis Bohemiæ Regis, & Caroli ejus filii, postea Imperatoris, Pragensem Ecclesiam, Moguntinæ Ecclesiæ suffraganeam, in Metropolim erexit, eique subjecit Abbatiam Luthomusensem Ordinis Præmonstratensis, quam Episcopalem constituit, & Olomucensem Episcopatum, qui priùs erat de Magdeburgensi provincia, ut scribit Auctor primæ Vitæ Clementis. Bulla, quâ Clemens pallium mittit Arnesto novo Archiepiscopo, dicitur *data apud Villamnovam Avenionensis diœcesis 8 Kal. Septembris anno III*, & extat apud Raynaldum num. 64. Albertus Argentinensis pag. 135 scribit, hanc Pragensis Ecclesiæ erectionem in Metropolim factam ef-

esse *sine scitu* Joannis Bohemiæ Regis à Carolo Imperatore ejus filio in odium Henrici Archiepiscopi Moguntinensis: sed in hoc deceptus est; nam Pontifex in collatione facta in erectione civitatis Pragensis in Metropolim, & Luthomusiæ & Algeziræ in civitates Episcopales ita loquitur: *Tertium quod nos movet, est devota & humilis supplicatio ad literarum Regum Castellæ pro Argisilla & Bohemiæ præ aliis duobus. Et certè non parum adjecit maxima devotio Karoli filii primogeniti dicti Regis Bohemiæ, cujus devotionis spiritum non debemus extinguere, qui etiam de suo proprio valde largè dare vult pro ampliori dote illius Ecclesiæ.* Non solùm autem Pragensem Ecclesiam exemit Clemens ab omni subjectione Ecclesiæ Moguntinæ, sed etiam jus coronandi Reges Bohemiæ, quod hactenus ad Moguntinum Archiepiscopum pertinuerat, contulit Archiepiscopo Pragensi, diplomate, quod Serarius lib. 5 rerum Moguntinatum in Henrico 3, in Bibliotheca Francofurdiana asservati ait. Annn postea 1347 diplomate dato *Avin. 7 Kal. Februarii anno* 5 Pontificatûs, in gratiam Caroli Bohemi, tunc Germaniæ Regis electi, Pragensem Academiam instituit, atque Archiepiscopo conferendæ Doctoratus lauteæ jus contulit. Extat diploma apud Raynaldum eo anno num. 11. Fallitur itaque Middendorpius, eam Pragensis Academiæ institutionem tribuens Innocentio VI in Commentario suo de Academiis, quem sequitur Andreas Victorellus in Additionibus ad Vitam ejusdem Innocentii à Ciaconio scriptam.

XIV.
Ludovicum de Hispania Fortunatarum Insularum Regem constituit.

Tertiæ Vitæ Clementis Auctor loquens de ejus gestis anno 1344 ait: *Clemens hic Pontifex in anno Domini 1344, Pontificatus verò ejus anno tertio, generosum virum Dominum Ludovicum de Hispania Insularum Fortunatarum de novo Principem statuit.* Extat apud Raynaldum num. 39 diploma Pontificis *datum Avin. 17 Kal. Decembris anno III*: quo constat Clementem ipsi manu propria sceptrum aureum dedisse, & coronam auream imposuisse capiti, ipsum Fortuniæ Principem nominari voluisse, imposito ei censu quadringentorum florenorum auri, singulis annis Ecclesiæ Romanæ persolvendo. Sitæ sunt illæ Insulæ in mari Oceano inter meridiem & occidentem, suntque numero undecim, quarum ultima Galeta vulgariter nuncupata, est in mari mediterraneo; omnesque prædictæ Insulæ à Christi fide & Christianorum dominio erant tunc prorsus alienæ: quæ omnia constant ex dicto diplomate. Earum prima & maxima vocatur Canaria, à multitudine canum ingentis magnitudinis. Petrarcha, qui tunc Avenione erat, de Vita solitaria lib. 2, sect. 6, cap. 3, scribit, eo die quo Ludovicus coronâ ac sceptro per urbem Avenionensem spectandus incedebat, repentè tantum cœlo imbrem effluxisse, ipsumque ita madidum domum rediisse, ut omen esset incubuisse illi verè pluvialis & aquosæ patriæ principatum. Concessit porrò illas Insulas Pontifex Regis nomine ea lege, ut barbaris legibus Christianæ religionis lumen inserendum curaret: id autem fecit in Consistorio, sumpto themate, *Faciam Principem super gentem magnam*, ut scribit Walsinghamus in Eduardo 3, ubi & ait illarum insularum incolas nec fuisse Christianos, nec de secta Mahometis; & Petrarcha laudatus tradit, gentem illarum Insularum præ cunctis ferè mortalibus solitudine gaudere, moribus tamen incultam, adeoque non absimilem belluis; ut naturæ magis instinctu, quàm electione sic agentem, non tam solitariè vivere, quàm in solitudinibus errare seu cum feris, seu cum gregibus suis dicas: denique multa de illis Insulis scribi & ferri, propter quæ non plenè Fortunatarum cognomini terrarum fortuna conveniat. Ludovicus tamen Fortuniæ Princeps seu Rex, quamvis classem comparaverit, nunquam tamen ad eas Insulas trajecit, prohibitus Cresliaca clade, ab Anglis post biennium Philippo Francorum Regi illata, cui Ludovicus maximè acceptus & charus erat. Quare Auctor quartæ Vitæ Clementis rectè scribit: *Hic etiam Dominum Eloisum* (seu Ludovicum) *fecerat atque coronaverant de regno insularum deperditarum, sed possessionem nunquam habuit.* Quo tempore eæ Insulæ à Christianis occupatæ sint sæculo sequenti, legi potest in Historia a Petro Bontetio Franciscano, & Joanne Verrerio Presbytero descripta linguâ Gallicâ, & in publicum edita cum Notis ac Commentariis utilibus ad ejus confirmationem, ac terrarum hactenus incognitarum per Gallorum aliorumque navigationes detectarum elucidationem.

XV.
Ludovici de Hispania clarum genus.

Walsinghamus laudatus scribit, Ludovicum de Hispania fuisse tunc unum *de Ambassiatoribus Regis Franciæ*, & aliunde constat eum fuisse Comitem Claromontanum; quare clarum ejus genus explicandum: Petrarcha enim loco citato ait, Clementem Fortunatis Insulis Principem dedisse Hispanorum & Gallorum Regum mixto sanguine generosum. Anno 1269, Blancha, filia S. Ludovici Francorum Regis, nupsit Ferdinando cognomento de Cerda, majori filio Alphonsi X, Castellæ Regis eâ lege, ut liberi, qui ex hujusmodi nuptiis procrearentur, etiam si Ferdinandus eorum parens ante obitum patris sui moreretur, succederent in regno Castellæ post obitum Alphonsi avi, exclusis aliis filiis Ferdinandi fratribus minoribus: iisdemque pactis cautum, ut Ludovicus Rex sanctus suo & filiorum nomine ju-

re

Sæc. XIV. Clemens VI.

re decederet, quod in Castellæ regnum obtinebat ex parte matris suæ Blancæ. Ferdinandus Cerda anno 1275, ante Alphonsum patrem obiit, relictis duobus filiis, Alphonso nempe & Ferdinando, quorum prior ex pactis conventis Alphonso avo succedere debebat, sed Sanctius, ejusdem Alphonsi X filius secundo genitus, quasi Alphonsum patrem superstitem proximo cognationis gradu attingeret, regnum invasit, exclusis a jure successionis Alphonso & Ferdinando nepotibus: quo factum ut Alphonsus, Exhæres vulgò nuncupatus, in Galliam pertexerit, ubi uxore ducta duos suscepit filios, quorum natu minor Carolus fuit Connestabilis Franciæ, & major natu Ludovicus anno 1344 factus est Princeps Insulatum Fortunatarum. Ex quibus constat, violatâ à Castellanis primâ conditione pactorum matrimonii Blancæ S. Ludovici filiæ, secundam, qua idem sanctus Rex in gratiam nepotum ex filia juri cesserat, quod in Castellæ regnum obtinebat, subsistere non debuisse, ideoque etiam hoc capite primum hæreditariæ successionis jus remansisse denuò penes sancti Ludovici posteros. Quæ ex Spondano excerpta, qui addit, Ludovicum filium reliquisse nomine Joannem, per quem propagata dicitur illustris familia Cerdatum in Castella.

XVI. Clemens PP. Delphinum Viennensem Ducem exercitus Crucesignatorum.

Crebræ & atroces Turcarum excursiones Christianos impulerunt ad transferendum in Asiam bellum. Quare Clemens Pontifex adversùs Infideles classicum cecinit, propositis indulgentiarum præmiis, ut Christianam juventutem ad piam militiam, accepto Crucis symbolo, profitendam accenderet. Ad comparandam verò classem Regem Cypri, Rhodios equites, Venetos ac Genuenses fœdere conjunxit, ut triremes certo numero instruerent: Cùmque conflata esset classis validissima, Præfectus illi est Henricus Patriarcha Constantinopolitanus, Apostolicæ Sedis Legatus. Verùm cùm hic solemniter celebraret in campestri quadam Ecclesia pro reddendis gratiis de expugnatione Smyrnensis civitatis per Crucesignatos, ab Infidelibus cæsus est cum multis aliis Christianorum Ducibus: quare Pontifex promulgata rursum in Turcas sacra expeditione, exercitui præfecit Humbertum Delphinum Viennensem, hoc jam diu cum instantia postulantem, quem propriis manibus Cruce signavit, eidem S. R. E. vexillum contulit diplomate, dato apud Villamnovam Avenionensis diœcesis VII Kal. Junii, anno IV Pontificatus, ideoque anno 1345. Extat illud diploma apud Raynaldum ad eum annum num. 6.

XVII. Eum Patriarcham Alexandrinum consecrat.

Humbertus, factus Vexillifer & Capitaneus contra hostes Fidei, è portu Massiliensi solvit circa medium mensis Augusti ejusdem anni, ut dicto diplomate injunxerat Pontifex. Sub ejus auspiciis incensæ sunt Turcarum naves, sed nihil præterea memorabile ab eo gestum. Quare Mariâ de Baucio ejus uxore in ea expeditione cum eo existente mortuâ, petiit à Pontifice dispensationem voti, quo se obstrinxerat per triennium pugnandi contra Infideles, eâque obtentâ, ut constat ex bulla, quæ extat in Archivis Curiæ Computorum Delphinatus, in Registro signato DD, ex ea expeditione rediit, ac regularem vitam professus, Prædicatorum Ordinem Lugduni ingressus est: ac postea, cùm ibi diu non stetisset, ut scribit Continuator Nangii Tomo XI Spicilegii Dacheriani pag. 898, creatus Patriarcha Alexandrinus & Administrator perpetuus Ecclesiæ Rhemensis, & nocte nativitatis Domini *ad omnes sacros ordines uno contextu* ordinatus, ut scribit Auctor primæ Vitæ Clementis, servatis tamen aliquo modo interstitiis, quia, ut ait Henricus Rebdorfius in Annalibus ad annum 1351, in prima Missa galli cantûs ad Subdiaconatum, in secunda Missa ortûs diei ad Diaconatum, in summa Missa ad Presbyteratum promotus est, eodemque die Missam celebravit, & post octo dies fuit ab eodem Pontifice Episcopus consecratus. Fallitur tamen Rebdorfius scribens, eum factum esse Patriarcham Antiochenum, omnes enim alii disertè scribunt Alexandrinum. Decessit autem Humbertus in Alvernia apud Claromontem die vigesima secunda mensis Maji anni 1355, Corpusque ejus delatum est Parisios ad Ecclesiam Dominicanorum, in qua ejus sepulchrum extat. Hic est ille Humbertus Delphinus, qui cùm liberos non haberet, Philippo VI Valesio Francorum Regi ditionem suam vili pretio quadraginta millium aureorum, & annua pensione, dum viveret, decem milium florenorum, ac retentione certorum Castrorum ad vitam, & conservatione privilegiorum subditorum, vendidit ea conditione ut Regis filius, aut nepotum aliquis, cui Rex eam Provinciam attribuisset, Delphini titulum atque insignia retineret.

XVIII. Pontifex invehitur in Ludovicum Bavarum.

Clemens Pontifex anno 1343, primo sui Pontificatus Idibus Aprilis, ut scribit Auctor sextæ ejus Vitæ, in Ludovicum Bavarum contumacem invectus, publicè coram ingenti populi multitudine omnes Joannis XXII processus & censuras in eum latas innovavit, omnique honore & dignitate privatum declaravit: ac Trevirensi Archiepiscopo, aliisque Electoribus mandavit, ut se ad alium Imperatorem designandum disponerent. Henricum autem Archiepiscopum Moguntinum, qui ab Apostolica Sede plena auctoritate contra Cleri Moguntini intercessionem, ut ait Trithemius in Chronico Hirsaugiensi ad annum 1328,

in eam sedem fuerat introductus, Ludovico Bavaro impensè faventem anathemate damnavit, eique ad dicendam causam diem dixit. Ludovicus cupiens reconciliari, Legatos ad Pontificem misit, à quo hæc sunt propositæ conditiones: Ut confiteretur omnes hæreses & errores, de quibus accusabatur; resignaret Imperium non resumendum nisi ex gratia Pontificis, seque ac filios suos, bona, & universum Statum suum in manum & voluntatem Pontificis reponeret; aliaque multa de statu Imperii insolita faceret. Non solùm Legati, sed & ipse Ludovicus has conditiones acceptarunt in contumeliam & derisum Pontificis; nam statim ad Electores, ceterosque Imperii ac civitates eas transmisit; cùmque accepisset ferè omnes indignationi inde commotos, conventum mense Septembris anni 1344 Francofordiæ habuit. Quo cùm ipse præ se ferret paratum se esse Pontifici obtemperare, si ipsis ita videretur, de plerorumque consilio decretum est, prædictas conditiones nequaquam accipiendas esse, utpote in perniciem & destructionem Imperii, & contra juramentum tam ab ipsis, quam à Ludovico Imperatore præstitum, conceptas: mittendosque ad Pontificem & Collegium Cardinalium Legatos, rogatum ut ab iis desisterent: Si verò nollent, alium conventum celebratum iri in Reuz super Rhenum diœcesis Trevirensis, ad deliberandum cum ipso Ludovico quid porrò agendum, & qualiter hujusmodi conatibus resistendum esset.

XIX. *Eum deponit.* Missi ad Pontificem Legati rem retulêre, qui intelligens hæc in sui derisum & contumeliam gesta esse, anno 1345, mense Aprili diras Ecclesiasticas in Ludovicum denuò promulgavit; & ne diutiùs Imperium legitimo Imperatore destitueretur, Electores commonuit in unum quantociùs convenire ad aliquem eligendum, qui probitate, religione, atque justitia emineret. Sed cùm hæc nihil proficerent, tandem anno 1346, in die Cœnæ Domini, seu die decima tertia Aprilis, omnes prolatas eatenus in eum sententias innovando & confirmando, ultimò diro anathemate feriit, ipsum hæreticum declaravit, omni dignitate privavit, ac fidelitatis sacramento omnes qui se ei astrinxerant absolvit. Indeque per Legatos & literas Electores Imperii monuit, ut tandem aliquando alium in ejus locum eligerent: quod nisi intra præscriptum tempus egissent, se ac Sedem Apostolicam, à qua jus eligendi ad ipsos pervenerat, provisurum. Sententia contra eum lata refertur à Raynaldo ad annum 1346, diciturque data *Idibus Aprilis anno* 4; literæ verò Clementis ad Electores, ibidem relatæ, datæ sunt *IV Kal. Maji anno IV*. Albertus Argentinensis invehitur in Pontificem ut crudelem, quòd Ludovicum hæreticum declaraverit; postea tamen pag. 134 scribit: *Anno Domini 1346 in Cœna Domini Clemens Papa contra Ludovicum Principem crudelissimum faciens sermonem, contra ipsum durissimè procedens, & eos processus Papæ Joannis innovans, ipsum hæreticum & schismaticum declaravit, in processu pœnas juris hæreticorum & omnes maledictiones antiquas inserendo: in quo etiam monuit Principes Electores, ut Regem eligerent idoneum in Imperatorem promovendum infra certum tempus expressum, ne Ecclesia diu Advocato careat, alioquin circa hoc Sedes Apostolica cogitaret.* Extat ille sermo in codice sermonum ejusdem Clementis, in quo postquam probavit hæreticum post unam & secundam correptionem devitandum, ait Ludovicum de duplici hæresi fuisse condemnatum: *Primò, quia hæresim condemnatam per Dominum Joannem de paupertate Christi & Apostolorum in decretali*, Cùm inter nonnullos, *de tanta maturitate & cum tanto consilio, quia non solùm Cardinalium, sed etiam Magistrorum in Theologia & etiam in jure canonico & civili digesta, se tenere affirmavit, & se tenere, & dictam hæresim juravit, sicut apparet in sua magna appellatione, quam habemus sigillatam sigillo suo magno. Secundò, fuit condemnatus de hæresi, quam ille Marcilius de Padua & Jo. de Janduno invenerunt, scilicet quòd ad Imperatorem pertinet deponere Papam, constituere, quod ipse de facto fecit.* De prædicta Decretali & de Marsilio de Padua ac Joanne de Janduno vide dicta in Vita Joannis XXII num. 42, & 51.

XX. *Carolum Bohemum Regem Rom. eligi curat.* Aderant tunc in Curia Joannes Bohemiæ Rex, Henrici VII quondam Imperatoris filius, & Carolus Moraviæ Dux ejusdem Joannis filius, qui ad Imperium aspirans tractavit cum Pontifice, ut ad illud eveheretur. Promisit Carolus, si eligeretur, rescissurum se omnia ab Henrico avo Imperatore contra Robertum Siciliæ quondam Regem, Florentinos ac Romanos decreta; omnes discordias inter Imperium & Regem Galliarum vertentes arbitrio Pontificis permissurum; auxilia ipsi Pontifici & Ecclesiæ adversùs Ludovicum Bavarum allaturum; omnia à quibuscumque Imperatoribus olim Ecclesiæ Romanæ ac Sedi Apostolicæ donata & concessa confirmaturum; processus contra quoscumque ab eodem Ludovico factos irritaturum; dominia Sedis Apostolicæ intra & extra Italiam non invasurum, sed defensurum & recuperaturum; Urbem Romam ante diem præfixum ad diadema recipiendum non intraturum, & ex ea abiturum eadem die, qua coronam acceperit; non administraturum Italiam nisi postquàm in Imperatorem confirmatus fuerit; ac denique omnia illa

SÆC. XIV. CLEMENS VI.

factorum & præstiturum quæ recens electi Romanorum Reges Apostolicæ Sedi facere & præstare tenentur; deditque de iis diploma Avenione die vigesima secunda Aprilis ejusdem anni 1346. Quæ prædicta omnia juravit in publico Consistorio; quòd refert Raynaldus eodem anno num. 19, & seqq. Quæ omnia Joannes Bohemiæ Rex Caroli pater juravit se curaturum, ut Carolus omnia & singula promissa & jurata, plenè, realiter & inviolabiliter compleat. His Pontifex fretus eundem Carolum Walramo Coloniensi, & Balduino Trevirensi Archiepiscopis, necnon Rodulpho Saxoniæ Duci, aliisque Electoribus commendavit literis datis IV Kalendas Maii, in quibus ait apud Raynaldum num. 30: *Cùm multum Reip. utilitati conveniat, quòd Vir strenuus, devotus, & catholicus, & fidelis, cui Nos & Ecclesia Rom. tanquam speciali Advocato & defensori ejusdem Ecclesiæ debeamus favores & gratias impertiri, ad tanti culminis fastigium assumatur; & inter ceteros Principes & Magnates earum partium dilectum filium nobilem Virum Carolum primogenitum charissimi in Christo filii nostri Joannis Regis Bohemiæ illustris Marchionem Moraviæ, attentis multis virtutibus, quibus ipsum decoravit Altissimus, ad hoc aptum & idoneum existimamus; acceptum Deo & expediens utilitati publicæ crederemus, ac Nobis & Apostolicæ Sedi admodum proculdubio gratum esset, si præfatus Marchio in Regem promovendum in Imperatorem Romanorum postmodum assumatur. Quapropter Fraternitatem tuam plenis affectibus deprecamur, quatenus ad electionem de ipso Marchione celebrandam, operosis affectibus & effectibus intendere studeas diligenter, scituras, quòd ex hoc præter mercedem perennis præmii, quod inde mereberis, nostram & ejusdem Sedis gratiam tibi plenius & uberiùs vendicabis.* Conceptæ sunt iisdem penè verbis literæ ad Comitem Palatinum Rheni; sed quia Episcopus Trevirensis anathemate, qua de causa non exprimit Pontifex, devinctus erat, Clemens Acconensem Episcopum misit, qui eum à censuris absolveret, & ipsi Balduino commisit, reliquos Coelectores ab iis, quas per communicationem cum Ludovico Bavaro incurrerant, pariter absolveret.

XXI. Eius electionem confirmat.

His acceptis literis, Walramus Coloniensis, Gerlacus Moguntinus in locum Henrici, à Pontifice, ut superiùs diximus, depositi, substitutus, unà cum Balduino Archiepiscopo Trevirensi, Rudolpho Duce Saxoniæ & Joanne Rege, Bohemiæ convenientes in villa Rentz diœcesis Trevirensis, quæ supra Constantiam ad Rhenum sita est, & Imperium diu vacasse decernentes, prædictum Carolum Marchionem Moraviæ, annum emensum trigesimum, ut pote natum, ut ipse testatur in Vita sua, pridie idus Maji anni 1316, in Regem Romanorum ejus nominis quartum, circa festum B. Margaritæ, seu circa diem 20 Julii elegerunt, aliis duobus Electoribus vel adesse nolentibus, vel fortè non vocatis, quòd Ludovico Bavaro adhærerent. Ideo porrò electio facta est apud Villam Rentz, quia Francofordia, ubi electio celebrari consueverat, Ludovico Bavaro adhærebat, ut ait Auctor sextæ Vitæ Clementis. Statim verò ac electus est Carolus, Legatos Avenionem misit ad Clementem Pontificem, qui ex formula præscripta, nomine ejus sacramenta præstarent, & jura omnia Ecclesiæ confirmarent, & quantum opus foret, innovarent: quæ illos ultima die Julii præstitisse, scribit Spondanus constare ex Actis extantibus in Registro Clementis, qui Isembardum Protonotarium Apostolicum, ad Carolum misit, qui ab ejus ore & manu eorum omnium confirmationem acciperet. Ac post hæc peracta, idem Carolus alios Procuratores ultima die Septembris ad Sedem Apostolicam ire jussit, qui ejus nomine eadem omnia, quæ coram Isembardo pollicitus fuerat, confirmarent & signarent. Quæ cùm ipsi præstitissent, tunc demùm Clemens octavo Idus Novembris, Pontificatûs anno quinto, hoc est eodem anno 1346, Decretum confirmationis electionis Caroli dedit, quod integrum extat apud Bzovium num. 9, & apud Raynaldum num. 34. Extat præterea in codice Sermonum Clementis collatio facta per eum eodem die quo electionem confirmavit, in cujus calce ista leguntur: *De Fratrum nostrorum consilio dictum Karolum in specialem nostrum & Ecclesiæ filium suscipimus, et nostros favorem & gratiam concedentes, ipsiusque personâ idoneâ reputatâ, eundem nominamus, denunciamus, assumimus, & declaramus ad suscipiendam Imperialis celsitudinis dignitatem, ac decernentes unctionem, consecrationem & coronationem Imperialem per manus nostras sibi opportuno loco & tempore impendendas; supplentes nihilominus omnem defectum, si quis aut ratione formæ, aut ratione personæ suæ, aut personarum Electorum suorum, seu ex quavis alia ratione, sive causa hujusmodi in electione intervenerit quovis modo, ex certa scientia & de Apostolicæ plenitudine potestatis; præcipientes etiam omnibus fidelibus & Vassallis, ut sibi sicut Regi Romanorum in Imperatorem promovendo pareant efficaciter & intendant.* Quæ eadem verba etiam leguntur in Decreto Confirmationis. Post hæc Carolus Bonnam divertit, & ibi ab Archiepiscopo Coloniensi Regia insignia accepit die S. Catharinæ vigesimo quinto Novembris, ut Villanius lib. 12 cap. 37, Rebdorfius in Annal. & Argentinensis in Chronico habent: Aquis-

SÆC. XIV. CLEMENS VI.

granum enim proficiſci non potuit, ut ibi de more diadema regium obtineret, eò quòd Aquenſes Ludovico adhærerent, ideoque Bonnam in Archiepiſcopatu Colonienſi ſitam acceſſit; nam, ut docet Innocentius IV in cap. *Venerabilem* de elect. ſi Imperator coronam in loco debito recipere non poſſit, nihilominus auctoritatem miniſtrandi ab Archiepiſcopo Colonienſi poteſt recipere. Ludovicus porrò Bavarus obiit anno ſequenti 1347 quinto Idus Octobris.

XXII. *S. Ivonem Advocatum pauperum canonizat.*

Eodem anno 1347 ſolemni ritu à Clemente Papa Sanctorum Catalogo inſcriptus eſt Ivo Hallory Presbyter Britannus, dudum Advocatus pauperum, tam in vita, quàm in morte multis & magnis miraculis coruſcans: inter quæ ejus vitæ Auctor apud Surium & apud Bollandianos die 19 Maji illud recenſet, quòd cùm tractaretur de ejus Canonizatione, Petrus Judicis Clementis Papæ nepos, tunc Archiepiſcopus Narbonenſis, poſtea Rotomagenſis, ac tandem Cardinalis à Gregorio XI dictus, è graviſſimo morbo ejus ad Deum precibus liberatus fuerit: *Gravi tum morbo*, inquit, *affectus erat nepos ejus Pontificis, idemque Archiepiſcopus Narbonenſis, ſpemque vitæ ejus Medici & periti homines abjecerant. Sed cùm illius amici, Dei & Beati Ivonis opem implorasſent, certumque votum Beato Ivoni nuncupaſſent, ſtatim illi reſtaurata ſalus eſt.* De anno Canonizationis conveniunt quatuor Vitæ Clementis Scriptores, ſed de die diſcrepant; unus enim ex illis huic ſolemnitati aſſignat diem 26 Maji, alter diem decimum ſextum ejuſdem menſis; Laurentius verò Surius diem 19 Maji, quo die obiit & colitur: ſed ex literis, quas Clemens ſcripſit Philippo Francorum Regi, qui plus omnibus pro Ivonis gloria laboravit, quæ datæ ſunt die 2 Kal. Julii, ut legitur apud Waddingum, non verò xi Kal. Junii, ut apud Raynaldum, conſtat eam ſolemnitatem peractam die decima ſexta menſis Junii: *In nomine Domini procedentes*, inquit, *die ſexta decima præſentis menſis Junii examinatione diutina, prolixa.... præcedente, præfatum ſanctum....... de conſilio Fratrum noſtrorum canonizavimus, & ſanctorum catalogo adſcribendum curavimus.* Ivo Minoris Britanniæ diœceſis Tracoricenſis Presbyter & Confeſsor, nobilibus parentibus ortus inſignis Juriſconſultus fuit, vulgò dictus *Advocatus pupillorum, viduarum, & pauperum*, ob eximiam eorum curam habitam tam in judicando, quàm in defendendo, ac ſubveniendo. Eum mortuum die 19 Maji anni s303 aſserit ipſemet Clemens in collatione, quam habuit eod. die, quo ipſum canonizavit. Vitam ejus ſcripſerût Surius, & Petrus à Natalibus, & Petrus de la Haye Juriſconſultus eandem copioſiùs edidit Idiomate Gallico, extractam ex vetuſto codice MS. latino, & ex antiquis monumentis, ex proceſsu ante Canonizationem efformato, atque ex relatione vitæ & miraculorum ejus à tribus Cardinalibus in Conſiſtorio facta compactam. Plura etiam de eo apud Waddingum ad annum 1303 legi poſſunt, fuit enim Ivo tertii Ordinis S. Franciſci, ut in Actis Canonizationis commemoratur apertè.

SÆC. XIV. CLEMENS VI.

XXIII. *Joannam Siciliæ Reginam inſontem declarat necis Andreæ viri ſui.*

Cùm Robertus Siciliæ Rex obiiſset anno 1343, ei in regnum & in Comitatum Provinciæ ſucceſſit Joanna ejuſdem Roberti ex filio Neptis, quæ nupta erat Andreæ Carobetti Hungatiæ Regis filio ſecundo genito, qui anno 1345 Averſæ decimo quinto Kalendas Octobris infelici exitu vitam terminavit; nocte enim ejuſdem diei a quibuſdam conjuratis ſtrangulatus eſt. Joanna ut crimen occiſi mariti a ſe amoliretur, ſummo mane Neapolim revertens, coram univerſis regni Proceribus & per literas imprimis Clementi Pontifici & Ludovico Hungariæ Regi, prædicti Andreæ fratri, deinde reliquis Principibus Chriſtianis innocentiam ſuam perſuadere contendit. Clemens autem Pontifex, ne Regnum Siciliæ ob inteſtina diſſidia periclitaretur, Aymericum de Caſtrolucii Cardinalem, Vicarium in temporalibus ibi eſse voluit, quoad conſtaret an Joanna Regina nocens, innocenſve parricidii eſset; anathema interea in parricidas, auctores, adminiſtros & quoſcumque conſcios ſtrinxit, dignitatibus & honoribus privavit, eorumque bona publicavit, Comitem Novellum Balzium rei inquiſitioni præficiens. Joanna quò aculeis carnis mederetur, & virum haberet, cujus operâ Regnum à quibuslibet hoſtibus, & maximè Ludovico Hungariæ Rege fratre Andreæ prioris ipſius Joannæ viri, qui præmiſſis minacibus literis in procintu erat expeditionis Italicæ ad vindictam de fratris nece ſumendam, tutari poſset, anno 1347 nupſit Ludovico filio ſecundo genito Philippi Principis Tarentini, fratris Roberti Regis Joannæ avi, præhabita diſpenſatione à Clemente Pontifice ſuper impedimentis hujuſmodi matrimonii, cùmque ſub finem ejuſdem anni jam pars regni à copiis Ludovici Hungariæ Regis occupata eſſet, ipſeque prope adeſſet cum potenti exercitu, Joanna ejus viribus ſe imparem ſentiens, ineunte anno 1348 cum tribus ſolis triremibus è Provincia accitis, Avenionem, quò jam & ejus vir Ludovicus Tarentinus appulerat, die decima quinta Martii ſolemni pompa univerſis obviantibus Cardinalibus, ſub umbella ingreſsa eſt; & à Clemente Papa benignè excepta, atque in publico conſiſtorio audita, tantâ facundiâ, præſentibus etiam in Civitate Oratoribus Regis Hungariæ, cauſam ſuam peroravit, ut omnibus ritè perpenſis inſons

exi-

SÆC. XIV. CLEMENS VI.

existimata fuerit necis viri sui Andreæ. Quare & Papa ejusdem matrimonium cum Ludovico confirmavit. Hæc constant ex Auctoribus Vitæ Clementis, Joanne Villanio, & aliis.

XXIV. Ab ea Avenionem emit.

Inter hæc Ludovicus Hungariæ Rex, captâ Aversâ, Carolum Ducem Dyrrachinum, quòd in Andreæ fratris mortem consensisset, eodem in loco cædi jubet & insepultum abjici. Inde Neapolim armatus ingreditur & spirans cædes; qua urbe ordinata, fugit ob pestem, & recedit ad sua contemptus à Neapolitanis, quibus plus terroris intulerat, quàm damni. Proceres itaque Neapolitani sibi jam visi erepti de manibus barbarorum, continuo Joannam Reginam, ejusque Virum Ludovicum de reditu sollicitarunt. Quare Joanna, deficiente pecunia, vendidit Clementi Pontifici & Ecclesiæ Romanæ civitatem suam Avenionensem cum omnibus ejus juribus, pretio octoginta millium florenorum auri de Florentia; contractum approbante Ludovico ipsius viro, tum adhuc titulum Comitis Provinciæ gerente. Cujus extat instrumentum publicum confectum Avenione die nona Junii anni millesimi trecentesimi quadragesimi octavi, quod integrum legitur in Historia Episcoporum Avenionensium Francisci Noguieri, & in Annalibus Bzovii: ex quo constat nugari eos, qui alio pretio minori aut majori rem transactam, vel etiam donationem à Joanna factam, vel denique venditionem simulatam scripserunt. Sanè primus, tertius & quartus Auctores Vitæ Clementis apud Baluzium, & plura alia Chronica omninò volunt civitatem magno pretio emptam esse, & emptionem a Carolo Romanorum Rege, quòd diceretur teneri in feudum ab Imperio, approbatam & confirmatam fuisse, cum renunciatione omni juri & recognitioni, quæ in eam Imperio competere poterat. Qua de re extat apud eundem Noguierum ejusdem Caroli Romanorum Regis aureum diploma, datum Gorlitzii Kalendis Novembris ejusdem anni 1348.

XXV. Plura pietatis opera exercet tempore pestis.

Sævijt interim annis 1347, & 1348 gravissima ubivis locorum pestilentia, cujus vim nullus cujuscumque regionis aut civitatis Scriptor tacere potuit. Clemens Pontifex in tanta calamitate omnibus pœnitentibus & confessis, nec non Sacerdotibus, qui eis sacramenta administrarent & succurrerent, remissionem omnium peccatorum à culpa & pœna generali decreto indulsit, diplomate dato 14 Kal. Junii anni 1348 apud Raynaldum eo anno num. 32, & legitur etiam in tertia Vita Clementis col. 294 apud Baluzium: eoque factum est, ut plerique magna cordis contritione & patientia roborati, malum æquanimiter tolerarent, & animam piè Deo redderent, multa bona Ecclesiis aliisque sacris locis relinquentes, cum proprios hæredes ante se mori viderent. Sed & magna tunc fuisse ejusdem Pontificis Christianæ pietatis opera erga eos, qui Avenione, ubi is agebat, tabe illa infecti erant, narrat Auctor primæ ejus Vitæ apud Baluzium: *Hac durante tempestate*, inquit, *dictus Papa in Avinione rem fecit maximæ caritatis. Nam pro pauperibus visitandis & alendis certos ordinavit Medicos, & alios, qui eis in illis necessitatibus subvenirent in vita, & cùm decedebant, etiam necessaria ad sepulturam ministrabant. Et quia pro tunc cimiteria ordinaria non sufficiebant ad mortuorum corpora capienda, emit unum magnum campum, in quo cimiterium fecit consecrari, ubi generaliter omnes possent sepeliri, in quo infinitæ personæ ex tunc sepultæ fuerunt; fuitque et nomen impositum, quod usque in diem hodiernum durat, Campus Floridus*, Gallicè Champ Fleuri, in quo modò est Ecclesia Sancti Rochi, & in quo, ut ait Auctor secundæ ejus Vitæ, fecit unam Capellam in honorem Beatæ Mariæ, quam dotavit decenter, & de campo sancto vulgariter cognomen accepit. Audit Auctor, Clementem, ne morientium corpora insepulta jacerent, duos grossos argenteos portantibus pro quolibet corpore deputasse, & omnibus morientibus, qui subsidio indigerent, fecisse sudaria ministrari.

XXVI. Petrum Rogerii postea Papam Cardinalem creat.

Eodem anno millesimo trecentesimo quadragesimo octavo Clemens Pontifex sacro purpuratorum Patrum Senatui adscripsit Petrum Rogerium ex fratre germano Guillelmo Rogerii Comite Bellifortis nepotem, tunc Notarium Apostolicæ Sedis, eumque dixit Diaconum Cardinalem t.t. S. Mariæ Novæ. Erat tunc Petrus *valde juvenis & teneræ ætatis, cum judicio communi nondum annum decimum octavum complevisset*, inquit Auctor Vitæ primæ Clementis; cùm Auctor secundæ & tertiæ dicant eum *nondum vigesimum annum ætatis* attigisse: prior tamen asserit eum fuisse humilem, benignum, bonæque indolis, aptum, ingeniosum & subtilem, ad studium literarum multùm intentum, & jam in jure civili secundum tempus, quo circa ipsum versatus fuerat, bene sapientem. Posteriores a priori non dissentiunt, cum ajunt: *Virtus in illo, favente Domino, supplevit ætatem, & ut spes mihi firma suadet, filius hic sapiens erit gloria patris sui*: quibus ex verbis eruitur, hanc secundam & tertiam Clementis Vitam scriptas esse, antequam Petrus Rogerii ad summum Pontificatum eveheretur sub Gregorii XI nomine. Porrò hanc promotionem, quam Auctor primæ Vitæ factam dicit mense Majo extra quatuor Tempora die non notato, contigit die vigesima octava ejusdem mensis *in vi-*

gi-

giliæ *Ascensionis Dominicæ*, ut disertè asserunt Auctores secundæ & tertiæ Vitæ, anno enim 1348, quo Pascha celebratum est die 20 April. Dominica Ascensio incidit in diem 29 Maji.

XXVII. *Flagellantium sectam condemnat.*

Specie amoliendæ & averruncandæ pestilentiæ, de qua suprà, surrexit quædam secta, Flagellantium nuncupata, cujus auctores de Hungaria venientes in Germaniam & Italiam, multos novitate sua infecerunt. Incedebant medio corpore nudi, caput operientes caputio, pileoque, à lumbis autem deorsum lineâ camisiâ pudibundis operimentum præstabant. Vocari sunt autem *Flagellatores*, seu *Flagellantes*, seu *Cruciferi*, quòd præeuntibus crucibus procederent, & cruces singuli manu gestarent, crucibusque insignirentur in vestibus. In sinistra manu crucem gestabant ligneam, & in dextera flagellum, quod nodos in extremitate ternos habebat, quibus aculei de ferro erant infixi. His sese flagellis publicè in Ecclesiis & extra usque ad effusionem sanguinis, cunctis inspectantibus, sub prætextu pœnitentiæ sæpiùs flagellabant, deinde in modum crucis prostrati, super terram orationem Dominicam orabant. Habebant singulæ turmæ unum principem & duos magistros, quorum mandatis parebant. Nemo inter illos admittebatur, cui non suppeterent facultates ad victum, ne cogerentur mendicare; divites tamen pauperibus subvenire curabant. Quoniam autem quotidie multiplicabantur, nec poterant eos capere urbes, in plures se turmas diviserunt, & alii Saxoniam, alii Marchiam, alii Bonemiam, alii Austriam, alii Hungariam, alii ad Rhenum & ad partes Galliæ cum Ducibus atque Magistris intraverunt. Missi sunt etiam quidam ex iis Avenionem ad explorandum quid de illa secta sentiret Eccles. Apostolica. Ibi autem turmatim intrantes Ecclesias, suo se more flagellabant publicè, orabant in modum crucis, prostrati super terram & magna pœnitentiæ signa ostendebant, quæ non civibus solùm Avenionensibus, sed & quibusdam Cardinalibus stupori fuerunt. Clemens verò Papa sub excommunicationis sententia prohibuit, ne sese deinceps publicè flagellarent. Quæ prohibitio non placuit Cardinalibus, qui sectam illam putabant sanctissimam, & ideo se Pontifici nonnulli ex eis fortiter opposuerunt. Verùm Papa in sua perstans sententia, sectam illam sub anathematis vinculo damnavit; revocatisque in suam sententiam Cardinalibus, omnibus Archiepiscopis & Episcopis scripsit, ut dictam Flagellantium sectam in suis diœcesibus extinguerent; Sacerdotes & Claustrales, qui hac hæresi fuissent infecti, carceribus mancipa ent, tenerentque captivos, donec aliud ab eo reciperent in mandatis. Hæc ex Chronico Hirsaugiensi Trithemii ad annum 1349, qui & refert exemplar literarum ejusmodi Clementis ad Archiepiscopum Moguntinum & alios Germaniæ, quæ datæ sunt *Avenione 13 Kal. Novembris, Pontificatus anno octavo*. Easdem literas refert Auctor quintæ Vitæ Clementis & Raynaldus anno 1349 num. 20. Auctor primæ Vitæ ejusdem Pontificis & Trithemius scribunt, post hæc brevi tempore universam hanc sectam extinctam evanuisse. *Duravit tamen*, inquit Trithemius, *Flagellatorum discursus in annum sequentem, & omnes deinceps evanuerunt*.

XXVIII. *Peregrinorum Romam ad Jubileum euntium saluti & commodis prospicit.*

Omni quoque contentione operam dedit Clemens Pontifex, ut ob Jubilei, quod in Romanorum gratiam quinquagesimo quoque anno recurrente, anno primo sui Pontificatus indixerat, celebritatem, limina Apostolorum adeuntium saluti ac itinerum libertati prospiceretur anno 1350, quo celebratum est. Extat hac de re ejus diploma, quod Annibaldus de Ceccano Cardinalis Apostolicæ Sedis Legatus Romam detulit, apud Raynaldum anno 1349 num. XI, *datum Avin. 15 Kal. Septembris anno VIII*, quo die celebratio Jubilei, à die Natali Christi ejusdem anni inchoandi, promulgata est. Tantâ porrò populorum pressurâ, potiùs quàm frequentiâ, inchoatum esse asserit Petrarcha, qui interfuit, ut nihil obfuisse pestem, quæ mundum hominibus exinanisse videbatur appareret; & Rebdorfius, qui æquè interfuit, Dominicâ de Passione, quo die primùm ostensum fuisse ait Sudarium, quod Veronicam vocant, se præsente multos fuisse præ nimia adstantium pressura suffocatos scribit. Matthæus Villanius Joannis frater, qui tum etiam præsens erat, lib. 1 cap. 56 asserit, numerum peregrinorum inire impossibile esse: verumtamen communi æstimatione creditum, a die Nativitatis Christi anni 1349 usque ad Resurrectionem, quæ anno 1350 incidit in diem 28 Martii, fuisse perpetuò Romæ à decies usque ad duodecies centena millia: ad Festa Ascensionis & Pentecostes, ultra octies centena millia: Per æstatem pauciores fuisse ob ferventissimum æstum, & collectionis frugum impedimenta, non tamen ita, ut non fuerint quotidie Romæ ducenta peregrinorum millia: ad finem denique anni æqualem ferè fuisse concursum qui initio: sed ex tanto peregrinorum numero vix decimum quemque domum revertisse, partim pestilentiâ, partim longinqui itineris labore absumptos, scribit Meyerus lib. 13 Annal. Flandriæ, forsan & ob Romanorum rapacitatem in extorquendis potiùs, quàm exigendis à miseris peregrinatoribus pecuniis, & augendis commeatûs, hospitiorum ac rerum venalium pretiis, fraudibusque in iis commissis, de quibus agit Villanius laudatus, qui

SAEC. XIV. CLEMENS VI.

& ibidem diligenter describit ordinem in Urbe in peregrinis excipiendis, itemque in visitandis Ecclesiis, & dispensandis atque imminuendis à Legatis Clemen is Papæ in eorum gratiam, pro ratione longinquitatis locorum, aut incommoditatis rerum, diebus ad eas visitandas præscriptis, observatum. Denique idem Villanius cap. 88 addit, Annibaldum Ceccanum, quem Clemens Papa Romam Legatum & Vicarium miserat, ut ibi loco & vice sui pro illo tempore præsideret, ac si & ubi expediret, peregrini ad ipsum pro suis necessitatibus recursum haberent, eò quòd imminueret tempus visitationis Ecclesiarum contra effrenatam civium Romanorum avaritiam, quâ peregrinos expilabant, fuisse ab iis aliquando sagittis appetitum, ejusque familiam probris & ictibus ac vulneribus affectam; cùmque propterea indignabundus abiret in Campaniam patriam suam, in itinere veneno potatum fuisse unà cum pluribus è familia sua. Sed quis miretur? „ inquit Spondanus anno 1350 num. 1: cùm „ non ad aliud quæsissent Romani abbre„ viari tempus Jubilei, quàm ad aliquo mo„ do compensandam hujusmodi lucro Cu„ riæ Pontificiæ absentiam?

XXIX. Duodecim Cardinales creati.

Eodem anno 1350, collegium Cardinalium ex pestilentia admodum diminutum instauravit, & in temporibus jejuniorum Sanctæ Luciæ, seu die 17 Decembris feria sexta anno Pontificatus nono, ut scribit Auctor primæ Vitæ Clementis, duodecim creavit, quos vocavit Apostolos, ex quibus decem fuerunt Presbyteri, nempe Ægidius Alvari Hispanus, tunc Archiepiscopus Toletanus, Pastor de Sarescuderio, diœcesis Vivariensis Ordinis Minorum, tunc Archiepiscopus Ebredunensis; Raymundus de Cancillaco, diœcesis Mimatensis, Canonicus Regularis Ordinis Sancti Augustini, tunc Archiepiscopus Tolosanus; Pictavinus de Montesquino Vasco, tunc Episcopus Albiensis; Nicolaus de Capocia, Romanus, tunc Episcopus Urgellensis; Petrus de Crosso, diœcesis Lemovicensis, tunc Episcopus Antissiodorensis; Pontius de Villamuro, Vasco, Canonicus Ordinis Sancti Augustini, tunc Episcopus Appamiarum; Guillelmus de Agrifolio, Monachus Ordinis sancti Benedicti, tunc electus Cæsarauguftanus, consanguineus & cubicularius ipsius Papæ; Ægidius Rigaudi, tunc Abbas sancti Dionysii in Francia, Ordinis Sancti Benedicti; & Joannes de Molendino, diœcesis Lemovicensis, tunc Generalis Magister Ordinis Prædicatorum. Diaconi verò fuerunt Raynaldus de Ursinis, Romanus, tunc Sedis Apostolicæ Notarius; & Joannes filius Vicecomitis, de Caramano, pronepos Joannis Papæ XXII, tunc etiam Sedis Apostolicæ Notarius. Auctor primæ Vitæ Clementis post hæc subdit: *Et sic in Vita sua XXV Cardinales fecisse comperitur*, quæ eadem verba leguntur in secunda Vita: ex quibus certò concluditur alios Cardinales à Clemente VI creatos, quos memorant Ciaconius & Oldoinus, præter illos XXV à nobis recensitos, esse fictitios; Auctores enim secundæ & tertiæ Vitæ Clementis vixerunt ante Pontificatum Gregorii XI, seu ante annum 1370, ideoque hac in re falli non potuerunt.

SAEC. XIV. CLEMENS VI.

XXX. Religiosorum Mendicantium defensionem suscipit.

Tempore dictæ mortalitatis Religiosi Mendicantes quædam bona receperunt in visitationibus infirmorum, quorum curam, fugientibus Curatis, susceperunt: de quo dolentes quidam Cardinales & alii multi Prælati cum magna multitudine Curatorum, insurrexerunt contra dictos Religiosos Mendicantes anno 1351, ut ad eum annum scribit Continuator Nangii, qui extat Tomo XI Spicilegii Dacheriani, petentes à Pontifice eos omninò aboleri, vel saltem prohiberi à prædicationibus, Confessionibus & sepulturis, eò quòd non essent ab Ecclesia vocati & electi. Sed Pontifex, suscepta Mendicantium defensione, ostendit eos ab Ecclesia fuisse vocatos ad auxilium regiminis Ecclesiæ, licèt tardiùs quàm alii, ideoque & eos esse utiles Ecclesiæ, & magis ex invidia hæc in illos agitari, quàm ex zelo pietatis. Plura alia dixit Pontifex in favorem Mendicantium & exprobrationem Curatorum, quæ refert idem Nangii Continuator; sicque cessavit persecutio, quæ tamen postea renovata est à Richardo Archiepiscopo Armachano, Hiberniæ Primate sub Innocentio VI, ut ibidem dicitur.

XXXI. Gregorii X Constitutionem de Conclavi in quibusdam mutat.

Gregorius X in Concilio Lugdunensi II Constitutione sua, quæ extat lib. 6 Decretalium tit. 6, de elect. potest. cap. 3, *Ubi periculum majus*, & Tomo XI Conciliorum Labbei, statuerat inter alia, ut Cardinales in Conclavi inclusi, pro electione Romani Pontificis, uno tantùm famulo, vel clerico, vel laico contenti essent; & quibus patens necessitas id suggerebat, duos tantùm habere permittebantur. Prætereà eadem Constitutione statuerat, ut si electio non fieret intra tres dies ab ingressu Conclavis, per quindecim dies sequentes tam in prandio quàm in cœna uno tantùm ferculo essent contenti. Quibus diebus decursis, ex tunc tantummodò panis, vinum, & aqua ministrarentur eisdem Cardinalibus, donec electio subsequeretur. Insuper edixerat, ut omnes Cardinales in eodem Conclavi nullo intermedio pariete aut velamine in communi habitarent. Hanc Gregorii Papæ X Constitutionem Clemens Papa laxavit, seu veriùs mutavit; ordinavit enim quòd dicti Cardinales possint in dicto Conclavi existentes habere cor-

ti-

SÆC. XIV. CLEMENS VI.

tinas, cum quibus claudantur eorum logiæ, quando dormient ſeu quieſcent. Item quòd habeant duos famulos clericos vel laicos, prout eis magis placebit. Item quòd elapſis tribus diebus poſt ſuum introitum, haberent ultra panem & vinum, fructus, caſeum & electuaria, & unum ferculum carnium vel piſcium duntaxat in prandio, & aliud in cœna. Super quibus edidit Conſtitutionem, quæ reperitur inter Acta Concilii Conſtantienſis, quæque incipit, *Licèt*, & data dicitur *Aven. VIII Idus Decemb. an.* X Pontificatus, ideoque an. 1351.

XXXII. *Legatum in Siciliam mittit pro coronatione Ludovici Tarentini.*

Anno milleſimo trecenteſimo quinquageſimo ſecundo idem Pontifex Guillelmum de Guardia conſanguineum ſuum, Bracarenſem Archiepiſcopum, in regnum Siciliæ citra Pharum cum pleno Legationis titulo diſtinavit, qui de commiſſione ſpecifica ſibi facta Ludovicum de Tarento in Regem, & Joannam ipſius uxorem in Reginam regnorum Jeruſalem & Siciliæ, auctoritate Apoſtolica coronavit ſolemniter in majori Eccleſia Neapolitana juxta titum Eccleſiæ Romanæ die vigeſima ſeptima Maji, ut narrat Matthæus Villanius lib. 3, cap. 8. Diploma Pontificium datum Aven. Kal. Februarii anno X Pontificatus refertur à Raynaldo num. 3, eoque cautum eſt ſucceſſioni in regnum Siciliæ caſu, quo Franciſca ejuſdem Ludovici & Joannæ Reginæ filia, ac Maria ejuſdem Reginæ ſoror ſine liberis decederent. Sed Ludovicus obiit anno 1362, Joannâ Reginâ ſine prole remanente.

XXXIII. *Avenionenſe Palatium amplificat.*

Jam ſuperiùs diximus, Benedictum XII palatium Avenione ædificaſſe pro habitatione Summorum Pontificum: ſed Clemens VI illud quadrangulare fecit, cùm antea eſſet de duobus tantùm angulis, totam plateam muris altis & turribus aliis primis æqualibus claudendo & circumeundo. Qua in parte tria ſunt, quæ reliqua ſpecialiter excedunt, inquit Auctor primæ ejus Vitæ, ſcilicet Capella major, Audientia & terraciæ ſuperiores, cùm quoad id, pro quo ordinatæ ſunt, fortè non eſt palatium in mundo, in quo pares exiſtant, attenta præſertim earum contiguitate, cùm de una ad aliam ſine medio aſcenſus vel tranſitus facilis exiſtat. Conſiſtorium inſuper ab eodem Benedicto XII magnificè ædificatum miris picturis decoravit, & ſcriptutis mirabilibus adornavit. Poſtea Urbanus V illud maximè etiam ampliavit in illa præcipuè parte, quæ vulgariter Roma appellatur, in qua fecit cameras, habitationes, deambulatoria & viridarium miræ pulchritudinis, ut ſcribit primæ ejus Vitæ Auctor apud Baluzium. Quo tempore ad ſtatum, in quo nunc reperitur, devenerit, me latet, id forſan contigit anno 1378; eodem enim die vigeſimo ſeptimo Martii ejuſdem anni, quo obiit Gregorius XI Romæ, illud palatium ex fortuito incendio admodum deformatum fuiſſe, refert Spondanus ad eum annum num. 2. Certè Auctor quartæ Vitæ Clementis ſcribit: *Hujus tempore inceptum fuit palatium novum cum audientia magna, & capella atque turribus & quaſi completum, nec non magna turris, quæ poſtmodum cremata extitit.*

XXXIV. *Quædam e variis ejus pia opera.*

Præter hæc idem Pontifex pontem lapidum & lignorum, per quem de civitate Avenionenſi in regnum Franciæ pertranſitur, de quatuor arcubus qui deficiebant, in illo compleri mandavit, quod & factum eſt. Sacroſanctam inſuper Lateranenſem Eccleſiam, tecto, quod deficiebat in illa, reſtauravit. Multa pietatis opera exercuit in Eccleſiis Attrebatenſi, Senonenſi & Rotomagenſi, quibus præfuerat; in earum enim qualibet ordinavit multas bene redditatas Capellanias; multaſque ſecretas ibidem, & alibi, nec tenues eleemoſynas eſt largitus, & maximè in Papatu. Nam pro derelictis orphanis maritandis, & pauperibus viduis ſuſtentandis, nec non & indigentibus nobilibus adjuvandis, & oppreſſis debitoribus omnibus ſublevandis, per manus Guillelmi Cæſaraugoſtani Archiepiſc. poſtea Cardinalis Presbyteri ſub titulo Sanctæ Mariæ in Transtiberim in ultima Cardinalium promotione dicti, quem de tenendo ſecreto ſacramento adſtrinxit, ultra centum millia florenorum miſericorditer erogavit. Quæ omnia conſtant ex Auctoribus, qui Vitam ejus ſcripſerunt apud Baluzium. In Rotomagenſi porrò Eccleſia Collegium ſexdecim perpetuorum Clericorum ſeu Cappellanorum fundavit, multiſque dotavit proventibus, qui cum ceteris illius Eccleſiæ miniſtris divina officia celebrarent, quod *Collegium Papæ*, ſeu *Sacerdotum Clementinorum* appellatur. Ex his voluit, ut duodecim eſſent in Sacerdotio conſtituti, duo in Diaconatûs, ac reliqui duo in Subdiaconatûs Ordinibus. Et pro inſtitutione ejuſdem Collegii dedit annuos redditus quingentarum & quadraginta librarum Turonenſium.

XXXV. *Ejus ſtudium erga ſuos.*

Magnis itaque rebus geſtis præclarus omninò fuit Clemens Pontifex; exiſtimatior tamen futurus, niſi agnatis locupletandis, & honoribus tam ſæcularibus, quam Eccleſiaſticis augendis intentus extitiſſet. Suos enim fratres, nepotes, conſanguineos, propinquos, compatriotas, & ſervitores valde dilexit. Plurimos namque ex eis in altis & magnis prælaturis & dignitatibus ſublimavit. Et quamquàm inter eos fuerint multi idonei & ſufficientes, quia tamen quandoque ipſos prætulit ceteris magis, aut æquè ſufficientibus, fortaſſis aliquid ultra debitum caro & ſanguis revelaſſe cenſetur. De Laicis & præſertim de domo ſua paterna prodeuntibus quid dicendum? Suo enim

SAEC. XIV. CLEMENS VI. enim tempore suoque favore, ac propter eum multas divitias, magnos redditus, plurima dominia, honores & status sublimes sunt multimodè consecuti; fueruntque affinitate confœderati cum multis & magnis, inquit Auctor primæ ejus Vitæ. Non ita tamen in eo exorbitasse dicendus est, cùm renuerit unam ex neptibus suis, petitam à Ludovico Trinacriæ Rege, in uxorem concedere, excusans eam tanto imparem esse fastigio, atque connubio, uti ex ejus Epistolarum Registro apud Bzovium anno 1351, intelligitur.

XXXVI. Ejus obitus. Ipse autem Clemens infirmitate gravatus, humilis, pœnitens de commissis, devotèque receptis Ecclesiasticis Sacramentis, in veritate & sinceritate fidei ac unitate Sanctæ Matris Ecclesiæ spiritum Deo reddidit anno Domini 1352, die sexta mensis Decembris, ut tradunt omnes Vitæ ejus Scriptores; inter quos secundus ait, eum decessisse post infirmitatem sex dierum, seu, ait Matthæus Villanius lib. 1, cap. 43, ex febre continua sex dierum. In magno tamen Chronico Belgico ex Petro de Herentals Priore Floreffiensi, qui quintam ejusdem Pontificis Vitam scripsit, dicitur subitò mortuus ex apostemate in dorso, cùm familiares sui ivissent pransum, solo Cubiculario secum relicto, erumpente apostemate, & corde illius submergente. Sed cùm hæc Vita scripta sit ab auctore, qui inimicus erat hujus Pontificis, ut ex ejus lectione apparet, & nullus alius id confirmet, existimamus cum Henrico Spondano, id magis ab eo dictum in ejus improperium, quòd accusatus fuerit de fœmineis deliciis, quam ex vero; cùm præsertim ab Auctore tertiæ Vitæ vocetur *Clementiæ speculum, caritatis hospes, misericordiæ pater, pietatis alumnus, liberalitatis minister, justitiæ pugil, æquitatis athleta, concordiæ sator, & pacis amator, modestiæ norma, religionis exemplar, amicitiæ fomes, anchora spei, fidei basis, complacentiæ mos, eloquentiæ flos, honor generis, & patriæ decus*; quæ elogia licèt per exaggerationem dicta videantur, apprimè tamen demonstrant, qualis Clemens moribus publicè videri voluerit, ut inquit idem Spondanus. Sedit itaque à die suæ electionis annis X, mensibus VII, uno die minùs, & à die coronationis annis X, mensibus VI, diebus XVIII.

XXXVII. Ejus sepulchrum. Exequiæ ejus in Ecclesia Beatæ Mariæ Avenionensis fuerunt in crastinum solemniter celebratæ, ibique ejus corpus depositum, & tempore paschali anni sequentis 1353 translatum ad monasterium Casæ-Dei in Alvernia diœcesis Claromontensis, juxta dispositionem ejus, & collocatum in sepulchro novissimo, quod ipse in Villanova Avenionensis diœcesis fabricari fecerat politissimi & pretiosissimi operis, illuc delato. Corpus concomitati sunt quinque Cardinales, videlicet ejus frater, tres ejus nepotes, & unus consanguineus, quos collegio Cardinalium aggregaverat. Tradit Papyrius Massonus, Monachos Casæ-Dei, Monasterii ab ipso in Ecclesia & domibus mirabiliter ampliati & possessionibus augmentati, ut tanti beneficii memoriam servarent, sex rosas insignibus Monasterii miscere consuevisse; insignia tamen gentilitia Clementis fuisse tantùm rosas quinque, quas in sigillo Pontificio, quo bullæ obsignabantur, contra morem antecessorum suorum retinebat, testis est Albertus Argentinensis, & ex eo Joannes Palatius. Sed Ciaconius scribit Clementem palatium inchoatum à Benedicto XII absolvendum curasse, sexque rosas in frontispicio adhuc suo tempore visas esse, ut in ponte Urbis, cujus quatuor arcus suis ipse impensis fieri curavit. Massoni & Ciaconii opinionem confirmat Auctor tertiæ ejus Vitæ, qui ait: *Restèque rosas in clypeo suæ generationis ...... assumpsit ..... Sed verè nil aliud rosarum numerus voluit indicare senarius, nisi quòd sicut per arithmeticos ipse perfectior reputatur, sic ob suorum dona virtutum super ceteros homines iste perfectior haberetur, & quòd sextum erat Summi Pontificis fastigium inter Clementes Pontifices obtenturus*. Ejus corpus duo post sæcula, anno scilicet 1562, violato sepulchro, & statua marmorea ei supposita à Calvinianis confracta, effossum, in flammas missum est, ut tradit idem Massonus.

XXXVIII. Insignis ejus memoria. Franciscus Petrarcha tunc vivens, lib. 8 Rerum familiarium, Clementem appellat *Literatissimum Pontificem*, sed occupatissimum hominem, atque ob id compendiorum avidissimum; eamque ob causam Bartholomæo Urbinati Eremitæ Augustiniani Ordinis, Augustini Triumphi discipulo, qui ex Sancti Augustini sententiis & dictis volumen ingens, *Milleloquium* vocatum, per Alphabeti literas collegerat, atque obtulerat, Pontificatum Urbinatium patriæ suæ ultrò dedisse, jusso ut quod de Augustino fecerat, id de S. Ambrosio faceret, quod & præstitit. Idem Petrarcha lib. 2 Rerum Memorandarum cap. 1 ait, eum tam potentis & invictæ memoriæ, ut quidquid vel semel legisset, oblivisci, etiamsi cuperet, non posset; & paulò pòst addit: *Illud additur miraculo, hanc tantam sibi memoriam magno quondam capitis ictu, cujus adhuc testis extat ingens supremo vertice cicatrix, provenisse. Memorabilis casus, si modò verus: hoc enim habet inter multa clarorum admiratio: viam fabulis aperire solet*. Quidquid sit de hoc casu, certum est Clementem fuisse *Memoriæ mirabilioris*, ut loquitur Auctor secundæ ejus Vitæ, & Nangius in Chronico Tomo XI Spi-

cilegii Dacheriani pag. 739, eum vocat virum *summæ memoriæ*, *& ultra modum communem hominum eloquentem*.

XXXIX. *Ejus doctrina, & scripta.*

Non solùm à Petrarcha & à Nangio laudatis, de literatura & eloquentia laudatur, sed & à Thoma Walsinghamo dicitur Vir insignis literaturæ; & in Vita Caroli IV Imperatoris vocatur homo facundus & literatus, omnique morum honestate circumseptus. Aymericus de Peyraco Abbas Moysliacensis in suo Chronico fol. 93, eum vocat maximum sermocinatorem verbi Dei. Auctor primæ ejus Vitæ apud Baluzium col. 263 asserit, eum *Sermones & collationes excellentissimè & sæpe fecisse*: ad quæ verba idem Baluzius col. 909 ait, extare in Bibliotheca Archiepiscopi Remensis veterem codicem cum hoc titulo: *Sequuntur diversa sermonum themata festorum Dei, beatæ Mariæ Virginis, & aliquorum Sanctorum, & aliqua alia secundùm diversos eventus rerum ac temporum facta, ordinata & prædicata diversis temporibus per Dominum Clementem Papam sextum temporibus suorum Archiepiscopatus, Cardinalatus, ac etiam Papatus, ut, qui legerit, poterit invenire*. Præter hos sermones & alios, quorum pluta volumina Benedictum XIII seu Petrum de Luna habuisse constat ex ejus Bibliothecæ Catalogo, scripsit tractatum de paupertate Christi & Apostolorum; idem enim Baluzius col. 836 asserit, extitisse apud se veterem codicem MS. in quo legitur: *Incipit lectura Magistri Petri Rogerii Prioris sancti Baudilii, Doctoris in Theologia, super Decretali per sanctissimum Patrem Dominum Joannem Dei gratia Summum Pontificem edita, quæ incipit*; *Quia quorundam mentes*, &c. Eum enim tum publicè in Academia Parisiensi interpretatum esse librum quartum Sententiarum legitur apud Ægidium Bellameram in cap. *Quanto* de consuetud. Waddingus anno 1328, num. 13, mentionem facit cujusdam tractatus à Clemente editi ante Pontificatum adversus Michaelem de Cesena, an censendus esset hæreticus. Ludovicus Jacob in Bibliotheca Pontificia asserit, Clementem præterea edidisse Epistolarum ad diversos librum unum: in Canonizationem S. Ivonis librum unum, quem refert Surius ad diem 19 Maji: De Caroli Regis approbatione: Missam pro mortalitate, quæ incipit, *Recordare Domine testamenti tui*, & quædam alia ex Trithemio & Gesnero.

INNOCENTIUS VI *Pontif. CXCIX.*

Anno Domini MCCCLII.

I. *Joannes Birellius proponitur pro Papa, sed rejicitur.*

POST obitum Clementis VI, qui, ut diximus, contigit die sexta Decembris anni 1352, Cardinales audientes, Joannem Francorum Regem Avenionem accelerare, ut Pontificem sibi amicum eligi procuraret, ex Matthæo Villanio lib. 3 cap. 55, quantumvis omnes ferè ei addictissimi essent, ob reverentiam tamen libertatis Ecclesiasticæ antevertere festinarunt. Die itaque decima sexta Decembris, seu Dominica post festum S. Luciæ, ut scribit secundæ Vitæ Innocentii VI Auctor, intrarunt Conclave, in quo statim sermo injectus est de Joanne Birellio Ordinis Carthusianorum Generali, quem major Cardinalium pars eligere decreverat ob doctrinam ejus & vitæ sanctitatem. Sed Cardinalem Talayrandum, seu Petragoricensem id dissuasisse, eo quòd si Joannes fieret Pontifex, Cardinales ambitionem & mundi fastum diligentes, ad statum revocaturus esset antiquum, & pulchri ipsorum equi post paucos dies ad carros, plaustra & aratra reducendi forent, scribit Petrus Dorlandus in Chronico Carthusiensi lib. 2 cap. 22: qui addit, his territos Cardinales, suis honoribus metuentes, Joannem rejecisse & alium elegisse, nempe Innocentium VI. Hic porrò Petrus Dorlandus Chronicon illud scripsit circa annum 1500, cùm obierit anno 1507.

II. *Leges à Cardinalibus in Conclavi editæ.*

Cùm itaque Joannes Birellius majori rejicientium, quàm rejecti dedecore, à Pontificatu fuisset rejectus, Cardinales privati commodi illecebrâ deliniti, ad Cardinalitiam dignitatem augendam quasdam leges edidêre, quas renunciatus ab ipsis Pontifex sacramento confirmarurus esset, quarum hæc summa erat: Ut novus Pontifex non creet aliquos Cardinales, donec eorum numerus ad sexdecim redactus fuerit, & tunc tot assumeret quot ad plus ascendetent ad numerum viginti, & non ultra, prædictis sexdecim in eo numero computatis. Quos quidem ab ipso creandos ordinare deberet de omnium Cardinalium, seu duarum partium eorundem consilio & consensu: hoc tamen salvo, quòd extante numero, qui tunc erat, ordinet duos Cardinales de consilio omnium vel majoris eorum partis. Item quòd Papa non procedat ad depositionem, seu personæ captionem alicujus Cardinalis, sine consilio & consensu omnium Fratrum, nemine discrepante. Item, quòd collegium Cardinalium perciperet jure suo medietatem omnium fru-

fructuum, reddituum & emolumentorum ad Ecclesiam Romanam spectantium, prout in privilegio Nicolai Papæ IV continetur. Denique ut hæc & alia quædam in iis legibus contenta jurarent omnes Cardinales superstites, quòd ille, qui ad Papatum assumetur, inviolabiliter observaret. Has pactiones se servaturos sacramento simpliciter alii spopondêre, alii cum hac clausula, *si jure niterentur*. Sed eas postea ab Innocentio VI rescissas videbimus.

III. *Innocentius VI eligitur, & coronatur.*

His actis, communibus suffragiis, die decima octava ejusdem mensis Decembris, quæ concurrebat cum die Martis, *hora tertiarum*, ut scribit Auctor tertiæ Vitæ Innocentii, seu *inter tertiam & meridiem*, ut notavit Joannes Jofrevi Episcopus Aniciensis tunc vivens in suo Kalendario apud Baluzium Tomo 2 Vitarum Paparum Aven. col. 752. Stephanus Alberti Ostiensis Episcopus, ad solium Apostolicum evectus sub Innocentii VI nomine, & solemniter coronatus est die trigesima ejusdem mensis, quæ erat Dominicalis, ut scribunt Auctores secundæ & tertiæ ejusdem Vitæ: quod & invictè confirmatur ex eo quòd annos sui Pontificatus numeraverit ab eodem die, ut mox videbimus. Erraront itaque Auctor primæ Vitæ, qui eum coronatum dicit die vigesima tertia Decembris, & Albertus Argentinensis, qui coronationem ejus differt usque ad diem Epiphaniæ anni 1353. Innocentium annos sui Pontificatus à die trigesima mensis Decembris anni millesimi trecentesimi quinquagesimi secundi exorsum esse constat ex eò quod anno 1361 die vigesima nona ejusdem mensis adhuc numeraret annum sui Pontificatus nonum, ut demonstrat ejus Epistola ordine 249 inter Epistolas anni noni, quæ extant Tomo 2 Thesauri novi Anecdotorum; data est enim *Avenione IV Kalendas Januarii anno nono*: ex qua, sicut ex præcedentibus, ordine 244, 245, 246, 247, & 248 datis 14, 13, & 11 Kalendas Januarii anno nono, certo eruitur eum non enumerasse annos suos a die suæ electionis, quæ facta est 15 Kalendas Januarii; alioquin iis in Epistolis notatus esset annus decimus, non nonus Pontificatus, ut numeranti patet: ex quo & sequitur eum coronatum die trigesima Decembris; quo etiam die confestim post suam Coronationem scripsit pro consuetudine ad omnes ubique Principes & Antistites de sua electione, preces eorum ad Deum implorans, literas encyclicas, quarum exemplar ad Archiepiscopum Remensem, ejusque suffraganeos, refert Raynaldus num. 28.

IV. *Ejus primordia ante Pontificatum, & canonum peritia.*

Innocentius VI ante Pontificatum Stephanus Alberti dictus, natus erat in loco de Monte diœcesis Lemovicensis in Aquitania, fuit primum legum Doctor & Judex, major Senescalliæ Tolosanæ; anno deinde 1337 exeunte factus est Episcopus Noviomensis, & triennio pòst, anno scilicet 1340, translatus est ad Ecclesiam Claromontensem; demùm per Clementem sextum assumptus in Presbyterum Cardinalem, tit. SS. Joannis & Pauli, ac postmodum dictus Episcopus Ostiensis anno 1352, & Pœnitentiarius major. Innocentium omnes Auctores, qui vitam ejus scripserunt, de vitæ magis integritate & disciplinæ zelo laudant, quàm de literarum scientia; etiamsi nec mediocriter his imbutus esset, ac præcipuè doctrinâ legum & canonum, in qua excelluisse testis est Joannes de Cardalhaco in sermone facto in exequiis Clementis VI, & solemnitate inthronizationis Innocentii, in quo apud Baluzium in Notis col. 923 ait: *Secundò dico, quòd ipse est plusquam Salomon propter nobilitatem scientiæ clarioris. Ipse enim est sapientia & scientia nobilis, quæ secundùm legem civilem homines nobilissimos facit. Ipse enim est Doctor legum excellentissimus & prudentissimus.* Ægidius Cardinalis Viterbiensis dicit, eum fuisse *utriusque juris consultissimum*, ac vitæ incorruptæ & integerrimæ; Wernerus Rolewink in Fasciculo Temporum, & Trithemius in Chronico Hirsaugiensi, *Canonistam maximum*, Petrus Dorlandus in Chronico Carthusiensi, *Canonistam præcipuum*, ac denique Franciscus Petrarcha, *excellentem in re canonica*.

V. *Audoinum Alberti ex fratre nepotem Cardinalem creat.*

Antequam Coronationis insignia susciperet Innocentius, in die Nativitatis Domini anni 1352, Audoinum Alberti, suum ex fratre nepotem, quem ad Cardinalatum evehere volebat, ex Ecclesia Antissiodorensi transtulit ad Magalonensem: quod ea ratione fecit, quia, ut observavit Baluzius ex gestis Episcoporum Antissiodorensium col. 925 & sequenti, solebant tunc Cardinales ut plurimum vocari ex nomine Ecclesiarum, quibus antea præfuerant, ac propterea Pontifices caris suis, quos ad Cardinalatus fastigium evehere destinabant, Episcopatum quempiam paulò antè tradebant, ut hinc nomen accipere possent. Poterat quidem Audoinus Alberti vocari Cardinalis Antissiodorensis; sed quia illo tempore erant duo Cardinales sub nominatione Antissiodorensi, videlicet Talayrandus Petragoricensis, & Petrus de Croso, ideo ab Innocentio patruo translatus est ad Sedem Magalonensem in Nativitate Domini anni 1352; & non multò pòst, die scilicet decima quinta mensis Februarii anni 1353, ferià sextà quatuor Temporum dictus est Presbyter Cardinalis tituli SS. Joannis & Pauli, quem antea habuerat Innocentius, *& sic nominatus fuit Cardinalis Magalonensis*, ut legitur in Actis Episcoporum Antissiodorensium in Audoino.

VI. *Rescindit leges à Cardinalibus in Conclavi editas.*

Eodem anno 1353 Innocentius leges,

seu pactiones à Cardinalibus in Conclavi editas, quas ipse & quidam alii sub hac conditione juraverant, *si & in quantum scriptura hujusmodi de jure procederet*, rescidit in cœtu quorundam Cardinalium ac plurium Doctorum & Jurisperitorum; quòd Constitutionibus Gregorii X & Clementis V cautum esset, Cardinales Sede vacante de quibuscumque negotiis, præterquam de provisione Romanæ Ecclesiæ facienda, se intromittere non posse, certis duntaxat exceptis casibus, de quibus tamen aliquis contentus in scriptura hujusmodi non existeret, & quòd scriptura ipsa in diminutionem & præjudicium plenitudinis potestatis à Deo collatæ soli duntaxat Romano Pontifici, redundaret, essetque temerarium & insanum apud Catholicos asserere, *quòd Romanus Pontifex successor Petri & Vicarius Jesu Christi, non sit vocatus, & assumptus in plenitudinem potestatis: quæ profectò apud ipsum non esset, si ex aliorum consensu, arbitrio, vel adminiculo dependeret*. Declaravit itaque Cardinales contenta in scriptura nullatenus facere potuisse, ideoque nec Romanum Pontificem, nec Cardinales ipsos ad juramenti observantiam non fuisse, nec esse quomodolibet obligatos. Diploma hanc in rem editum refert Raynaldus num. 29, datum apud Villamnovam Avinionensis diœcesis, 2 Kal. Julii anno primo Pontificatus.

VII. *Reservationes & Commendas revocat.*

Clemens sextus mitior fortassis, quàm par esset, reservationes & commendas beneficiorum à Benedicto XII abrogatas concesserat, sed illas omnes Innocentius statim post suam coronationem vel suspendit vel revocavit, *oves à pastore, non à mercenario custodiri oportere* dictitans, ut refert Ægidius Cardinalis Viterbiensis. *Subitò post suam coronationem*, inquit tertiæ ejus Vitæ Auctor, *multas reservationes factas per Clementem prædecessorem suum suspendit*. Abrogavit etiam Ecclesiarum & Monasteriorum commendas diplomate dato apud Villamnovam 15 Kal. Junii anno primo, in quo ait: *Attendentes quòd occasione commendarum & concessionum hujusmodi in commendatis & retentis eisdem, sicut experientia docuit, utplurimum divinus cultus minuitur, animarum in eis, quibus imminet, cura negligitur; hospitalitas consueta & debita non servatur; ruinis ædificia patent; ipsorum jura in spiritualibus & temporalibus collabuntur; ac propterea hujusmodi malis occurrere, & Ecclesiis & monasteriis, Prælaturis, beneficiis, & aliis prædictis taliter commendatis & retentis de Pastoribus & Rectoribus propriis, qui eis præesse velint & valeant, providere...... omnes & singulas commendas & concessiones hujusmodi de quibuscumque Cathedralibus, vel aliis Ecclesiis, monasteriis, Prælaturis, Prioratibus, Dignitatibus, Personatibus, administrationibus, officiis & beneficiis ac locis Ecclesiasticis sæcularibus & regularibus quorumcumque Ordinum, quocumque nomine censeantur...... auctoritate Apostolica penitus revocamus, & omninò viribus vacuamus*. Extat illius Diplomatis pars apud Raynaldum num. 31.

VIII. *Prælatos in suis Ecclesiis residere jubet sub pœna excommunicationis.*

Prælatos in suis Ecclesiis residere jusserat Benedictus XII; sed Innocentius id statuit sub pœna excommunicationis: *Constituit*, inquit laudatus tertiæ ejus Vitæ Auctor, *Prælatos, & alios beneficiatos in Curia illo tunc morantes, unumquemq; ad suum beneficium personaliter applicare, & ibi residentiam facere sub pœna excommunicationis; quod & factum est*. Idem refert Ægidius Cardinalis Viterbiensis. Sed magna mihi suspicio est, hanc legem non fuisse observatam ipso etiam tempore Innocentii; cùm enim anno 1361 mortalitas reincepisset Avenione, à festo Paschæ usque ad Pentecostem, & ad festum Jacobi Apostoli centum Episcopos & quinque Cardinales apud Avenionem mortuos esse scribit Henricus Rebdorfius; ex quo inferri jure meritò potest, Episcopos in suis Ecclesiis residentiam non fecisse, sed multos rubri pilei spe Avenionem dimissis gregibus confluxisse.

IX. *Viris literatis, & piis beneficia confert.*

Innocentium beneficia Ecclesiastica, sacros honores & dignitates non nisi doctrinâ & moribus conspicuis viris contulisse, auctor est idem Ægidius Cardinalis Viterbiensis, scribens, eum statuisse, *ut non quàm dives, aut quàm nobilis, sed quàm eruditus, pius, ac virtuosus quis esset, ratio haberetur: homines ad sacra admittendos, non de censu, vel stemmate, sed de virtute & pietate censeri; oportere rerum humanarum contemptores recipi, cupidos expelli: quibus Christi & Apostolorum vita cordi esset, iis Ecclesiarum curam credendam: contrà, quos opes, luxusque delectant, hos arcendos esse à divinis administrandis*. Certè Innocentium Viros literatos dilexisse & promovisse, asserit Auctor primæ ejus Vitæ circa finem: *Viros insuper*, inquit, *literatos fovit, eisque benefecit, & multos promovit*. Clericos etiam pauperes multùm dilexit; unde Petrus de Herentals Prior Floreffiensis in quarta ejus Vita scribit, eum, cùm adhuc esset summus Pœnitentiarius, habuisse unum Capellanum præ ceteris sibi dilectum, & in septem Ecclesiis beneficiatum, qui ad ipsum jam Pontificem adduxit suum nepotulum ad aliquod beneficium ab eo impetrandum; sed Papam ipsi respondisse: *Tu habes septem bona beneficia: melius inter ea isti puero resigna*; cùmque videret Capellanum de eo contristatum, dixisse: *Adhuc tu habes sex beneficia, & tibi sufficerent pro expensis tuis pauciora. Eligas ergo tibi de his tuis beneficiis tria me-*

lio-

liora, & alia sine contradictione resigna, quæ dabo tribus clericis pauperibus propter Deum. De quo facto Pontifex non modicùm est laudatus.

X. *Rota Auditorib' stipendia tribuit.*

Habemus etiam ex Platina & aliis, Innocentium Sacri Palatii Auditoribus, quos Rotæ vocant, salaria instituisse, ne muneribus corrumpi in decernendis litibus ob inopiam possent. Dicebat enim, famelicos non facilè etiam ab alieno cibo abstinere, si sit oblata quovis modo edendi facultas. A' Platina non dissentit Ægidius Cardinalis Viterbiensis, scribens: *Caussarum Auditoribus dedit præmia, ne, in jure dicendo, causas non judicare, sed vendere potiùs cogerentur*. Ab his denique non dissentit tertiæ Innocentii Vitæ Auctor, Ægidio & Platinâ antiquior, dum scribit: *Hic ordinavit stipendia Auditorum sacri Palatii*, de quibus in Joanne XXII locuti sumus.

XI. *Curiam reformat.*

Laxiorem etiam Curialium & Cardinalium vitam corrigere conatus est Innocentius, quod ut faciliùs assequeretur, à se ipso exorsus, propriam familiam ad certum numerum redegit: *Diminuit expensas, & familiares suos & etiam omnium Cardinalium*, inquit tertiæ Vitæ ejus Auctor; à quo non dissentit Ægidius Viterbiensis Cardinalis sæpe laudatus, cùm scribit: *Minuit impensam & familiam, in quam non nisi probatissimum asciri posse voluit: idem edictum proposuit Senatui & Patribus, ut severitatis, modestiæ, virtutisque omnes exemplum essent populis, ut dignitatibus, opibusque non abuti, sed illis modestissimè fungi, bis sanctissimè, & in pauperes liberalissimè uti viderentur*; dicebat enim, teste Platina, suam ac omnium Ecclesiasticorum vitam ceteris exemplo esse debere ad imitationem Salvatoris nostri, cujus tota vita ad institutionem humani generis respiciebat.

XII. *Opera Legati terras Ecclesiæ à tyrannis occupatas recuperat.*

Licèt autem Innocentius esset parcus in victu, & podagrâ multùm laboraret, fuit tamen in sumptus bellicos largissimus, & fortis ac robustus ad recuperandum provincias, terras, & jura Ecclesiæ, quæ temporibus suorum prædecessorum fuerant per tyrannos occupata in Italia; quare anno primo suæ coronationis, Christi 1353, Ægidium Alvarum Albornotium, genere Hispanum, patriâ Conchensem, ex Archiepiscopo Toletano Presbyterum Cardinalem tit. S. Clementis à Clemente VI creatum, Legatum in Italiam designavit diplomate dato *apud Villamnovam Avinionensis diœcesis 2 Kal. Julii anno primo*, à Raynaldo n.2 relato. Ægidius cùm in Italiam pervenisset, non invenit in omnibus terris & dominiis Ecclesiæ loca sub regimine ejus constitutia, in quibus caput suum tutè posset reclinare, nisi Castrum Montisflasconis in provincia Patrimonii, & locum de Montefalco in Ducatu Spoletano, ut ait Auctor primæ Vitæ Innocentii: qui addit, Legatum postea suas fimbrias dilatasse, & civitatem Bononiensem cum aliis pluribus locis & castris ad obedientiam Innocentii, tam vi armorum, quàm virtute sua reduxisse; quod paucis etiam verbis asserit Auctor tertiæ Vitæ: *Innocentius*, inquit, *ordinavit & transmisit anno primo suæ coronationis Dominum Ægidium Hispanum Cardinalem in Legatum ex latere in istis partibus Italiæ ad recuperandum prædictas provincias, terras & jura Ecclesiæ occupata per tyrannos: quod & factum est manu potenti per Dominum Cardinalem infra quatuor annos cum multis laboribus & expensis thesauri Ecclesiæ*; licèt enim Innocentius in subsidium recuperationis dictarum terrarum Ecclesiæ, indixisset *decimas per totum mundum*, ut loquitur Auctor secundæ Vitæ, *sola* tamen *Alemannia solvit subsidium loco decimarum*, pro quo missus fuit Philippus de Cabassola Episcopus Cavallicensis, postea Cardinalis.

XIII. *Lanceæ, & clavorum Christi festū instituit.*

Anno 1354 Innocentius Lanceæ & Clavorum Christi in Bohemia & Alemannia festum instituit, hac occasione. Ludovicus Marchio Brandeburgensis, Ludovici Bavari, se pro Imperatore olim gerentis, filius natu major, Carolo IV Romanorum Regi anno 1349 reconciliatus tradidit Lanceam, Clavos, partem crucis, & alia insignia Imperialia, quæ à patre habuerat, ut scribit Joannes Nauclerus; quæ distinctiùs explicans Dubravius in Hist. Bohemorum lib. 22 ait, prædicta signa Imperialia fuisse Gladium Caroli Magni, Lanceam Christi, dexteram portionem Sanctæ Crucis cum uno Clavo, & Mappâ, quâ ultima mensa Domini strata fuit, quæ Carolus in Bohemiam asportavit. Sed Rebdorffius, qui ea se vidisse ait in solemnitate baptismi Wenceslai filii Caroli, qui eò anno 1361 ex Bohemia in Bambergensem diœcesim afferri jusserat, prædictis insignibus Imperialibus alia addit, ad eum annum scribens: *Insiguia Imperialia, quæ tunc vidi, de quibus Papa festum indixit, sunt hæc: primum, ferrum Lanceæ quæ transfixit latus Christi: Item Clavus cum aliquali petia ligni Sanctæ Crucis, quæ transivit manum Christi: Item gladius Caroli Magni primi Imperat. Romanorum, quem tunc Imperator tenebat in manibus, & corona, quâ coronatus est in Imperatorem à Leone Papa III: Item gladius Mauritii Martyris: Item petia brachii Sanctæ Annæ matris Mariæ Virginis, & dens Joannis Baptistæ: Item petia cordæ, quâ Christus fuit ad columnam ligatus: Spongia, quâ fuit in cruce potatus; & aliæ plures reliquiæ Sanctorum*. Sed vel fallitur, vel memoriâ labitur Rebdorffius, scribens Papam de his omnibus reliquiis festum in-

di-

SÆC. XIV. INNOCENTIUS VI.

dixisse; nam Auctor primæ Vitæ Innocentii VI loquitur tantùm de Lancea & Clavis Christi: Ad Caroli *instantiam*, inquit, *dictus Innocentius festum solemne ordinavit de lancea & de clavis Christi, in Alemannia & Bohemia observandum & colendum temporibus successivis*. Auctor etiam secundæ Vitæ ait: *Ad petitionem Domini Imperatoris festum Lanceæ & Clavorum Christi instituit per Alamanniam & Bohemiam die Veneris post octabas Paschæ celebrandum*, & quidem rectè; nam Innocentius in diplomate, quod ad hujus festi institutionem dedit Avenione Idibus Februarii anni secundi Pontificatus, seu anni 1354, quod extat apud Raynaldum num. 18, meminit solius Lanceæ, qua transfixum est latus Christi, & unius ex Clavis, quibus cruci affixus fuit; indulgentiasque concedit iis qui annuatim visitaverint Ecclesiam, in qua Lancea & Clavus fuerint, in die festi, seu feria; sexta post Octavam Resurrectionis Dominicæ. Baronius ad annum 929 agit de Lancea ex Christi clavis confecta, quæ dicebatur fuisse Constantini Magni, quamque Henricus Germaniæ Rex extorsit à Rodulpho Burgundiæ & Italiæ Rege, qua præeunte tum ipse Henricus, quàm ejus successor Otto, sæpiùs hostes fugarunt, ut legitur in Gestis B. Gerardi Abbatis Broniensis apud Surium die 3 Octobris, & in Luitprando lib. 4 cap. 12. Addit Baronius in Hist. de Gestis Angl. post Bedam lib. 2 cap. 8, assertionem esse de alia Lancea, quæ Caroli Magni fuisset, ferreturque esse eadem, quam Centurio lateri Christi impegisset. Sed Romani contendunt, verum ferrum Lanceæ, quo Christus in cruce transfossus est, in Basilica Vaticana à populo Christiano inter alia Dominicæ Passionis sanctissima monumenta coli; sicque illam Lanceam, quæ in thesauro Imperiali servabatur, ex aliqua parte Clavorum Dominicorum, conjuncto alio ferro, eleganti opere elaboratam, dono traditam Rodulpho Burgundionum Regi fuisse, & à Rodulpho extortam ab Henrico Germaniæ Rege. Qua occasione vera Lancea Romam delata fuerit, in Innocentio VIII dicemus. Utrum corona, de quâ loquitur Rebdorfius, fuerit illa, qua Carolus Magnus coronatus est Imperator à Leone III, & diversa non fit ab ea, quam in capite habebat anno millesimo, quando corpus ejus repertum fuit, ut diximus in Alexandro III num. 57, divinari non potest. Ceterùm Sanctum Ludovicum Franciæ Regem ferrum Lanceæ, quo Christus transfixus est, cum Spongia, quâ potatus fuit, unà cum aliis pretiosis & Sacris Reliquiis, quæ diversis creditoribus & diversis temporibus à Francis Constantinopoli imperantibus pignori obligata fuerant, Balduini II Imperatoris Constantinopolitani consensu & voluntate redemisse, easque in Sancta Capella collocasse cum corona Christi spinea anno 1238; pluribus ostendit Spondanus ad eum annum num. 6 & seqq.

XIV. *Legatum Romam mittit ad coronandum Carolum Imperatorem.*

Imperatores Germanos triplici corona fuisse redimitos, primâ argenteâ Aquisgrani, ut Reges Germaniæ; secundâ ferreâ vel Mediolani, vel Modoetiæ, ut Reges Longobardiæ; tertiâ Romæ, ut Imperatores, jam superiùs diximus Tomo primo hujus Operis in Leone III num. XX. Cùm itaque Carolus Bohemiæ Regis filius in Regem Romanorum electus coronâ tantùm argenteâ coronatus fuisset, in Italiam pergere decrevit, ut Romæ coronâ Imperiali redimiretur; Theodoricum Episcopum Mindensem oratorem ad Innocentium misit, qui ab eo exposceret Legatos Cardinales ad id munus mitti. Pontifex diplomate dato *XI Kal. Decembris anno II*, anno scilicet 1354, apud Raynaldum num. 6, & seq. Carolo de fausto in Italiam adventu gratulatus est, seque ob rerum molem ad conferenda illi ornamenta Imperialia Romam adire non posse excusavit. Verùm Legatis Regii honoris cupidissimis, eam provinciam à se demandatum iri. Eodem die scripsit Pontifex Ægidio Alvaro Cardinali Apostolicæ Sedis in Italia Legato, mandans ei, ut efficacibus auxiliis Carolo adesset, & opportunis assisteret favoribus. Cùm verò Carolus intrasset Italiam circa finem ejusdem anni 1350, & die sexta Januarii in festo Epiphaniæ anni 1355, in Ecclesia sancti Ambrosii Mediolani corona ferrea fuisset coronatus, Innocentius alio diplomate dato *Avenione 2 Kalendas Februarii, anno Pontificatus 2*, apud eumdem Raynaldum num. 3, & seqq. Petrum Bertrandi Juniorem Episcopum Ostiensem Legatum Romam misit, ad inungendum & coronandum corona aurea Carolum & Annam ejus uxorem: *Karolus Rex Alamanniæ & Bohemiæ*, inquit Auctor secundæ Vitæ Innocentii tunc vivens, *descendens in Italiam, coronam Imperialem de manibus Domini Petri Episcopi Ostiensis ad hoc missi in Basilica Sancti Petri Romæ in die sancto Paschæ* (seu die quinta Aprilis) *honorabiliter suscepit, & uxor ejus cum eo, statim Romam exiens eo die*; juramento enim antea se astrinxerat, quòd ante diem coronationis assignatam non ingrederetur Romam; eâdemque coronationis die, legitimo cessante impedimento, recederet, & nullâ morâ in terris Ecclesiæ factâ, continuatis itineribus ad terras Imperii sese reciperet, ad vitandas videlicet occasiones rixarum cum Ecclesiæ subditis, & pruriginem occupandi aliquid ditionis ejus, aut quicquam aliud contra Sedem Apostolicam agendi, sicut à plerisque

que aliis actum fuerat, quæ inextricabilia inter Ecclesiam & Imperium dissidia, cum universali Christianorum detrimento, generare possent: sicuti etiam agnovisse Krantzium lib. 8, cap. 36, Wandal. scribit Spondanus anno 1355, num. 2, ubi & addit, Franciscum Petrarcham has rationes concoquere non valentem, solitâ calami libertate, libro secundo de Vita solitaria sect. 4, cap. 3, graviter questum esse, Cæsarem hunc veluti rapto diademate in Germaniam abiisse, patriis latebris & nomine contentum Imperii; cujus extrema membra complecteretur, caput sperneret; nulloque persequente fugientem, sponsæ sacros amplexus, & pulchræ faciem horrere Italiæ. Excusare quidem Cæsarem, se Ecclesiæ jurasse ne ampliùs quàm unum diem Romæ ageret: Sed ô, inquit, infamem diem! ô pudendum fœdus! ô superi! en jusjurandum, en religio, en pietas! Romanus Pontifex ita suam Romam deseruit, ut eam nolit ab alio frequentari, & de hoc cum Romano Imperatore paciscatur. Sed, ut subdit Spondanus, excusandus in homine liberrimæ linguæ impotens amor Urbis Romæ & Italiæ, præ quo nihil pensi habuit; etiam alioqui parum Pontificibus æquus, ob desertam ab iis præcipuam ipsorum Sedem. Porrò Carolus eodem die, quo inunctus est & coronatus, literas dedit ad Innocentium Papam, scriptas *Romæ post susceptionem Imperialis nostræ coronæ anno Domini 1355, indictione VIII, Nonis Aprilis, regnorum nostrorum anno IX, Imperii verò anno I*: ex quo confirmatur quod superiùs in Joanne XIX num. VII diximus, Germaniæ nempe Reges vi electionis non fuisse, nec se appellasse Imperatores, sed tantùm postquam Imperialem benedictionem à Romano Pontifice suscepërant.

XV. *Cur solum Episcopum Ostiensem ad eam coronationem peragendam miserit.*

Ceterùm hic occurrit difficultas, cur Innocentius ad inungendum & coronandum Imperatorem, solum Episcopum Ostiensem Romam miserit, collega addito Ægidio Alvari Presbytero Cardinali tit. S. Clementis, Apostolicæ Sedis in Italia Legato, cum hoc tamen, ut alter ei rei vacare non posset, alter solus exequeretur; cùm Clemens V ad coronandum Henricum VII, Caroli avum, quinque Cardinales miserit; & ex Ordine Romano, qui extat Tomo 2: Musei Italici pag. 397, & seqq. & ex Matthæo Villanio lib. 4, cap. 71 constet, jus coronandi Imperatorem ad Episcopos Ostiensem, Portuensem & Albanensem pertinuisse. Sed difficultatem solvit ipsemet Villanius loco laudato, & lib. 3, cap. 103, ubi narrat, cum de eligendis ad id operis Cardinalibus unà cum Petro Bertrandi Episcopo Ostiensi, & Talayrandus Episcopus Albanensis & Guido de Bolonia Portuensis eum etiam honorem sibi deberi contenderent, ex privilegio suarum Ecclesiarum, statutum esse ab Innocentio die decima Novembris, eos de jure debere esse Legatos, ut docet liber Episcopi Ostiensis de ea Legatione conscriptus: verùm Talayrandum & Guidonem, licèt magnis animis & magna contentione eum honorem expetiissent & obtinuissent, remisisse tamen, quia Papa & Cardinales noluerunt suppeditare sumptus ad illud iter Romanum, sicut aliàs moris erat: ideoque ipsos considerata inopia Caroli, qui non erat eis satisfaciendo, à cœpto destitisse cum opprobrio ambitionis & avaritiæ: quod ne augeret Pontifex, noluisse alios mittere, sed rem commisisse prædicto Ægidio Alvari; qui tamen & ipse negotium integrum Petro Ostiensi dimisit.

XVI. *Cardinales sex creat.*

Anno 1356, die Veneris, vigesima tertia Decembris Innocentius Pontifex creavit sex novos Presbyteros Cardinales, videlicet Petrum de Foresta Gallicum, tunc Archiepiscopum Rotomagensem & Cancellarium Regis Franciæ, Heliam de sancto Aredio, diœcesis Lemovicensis, Monachum Ordinis Sancti Benedicti, tunc Episcopum Uricensem; Franciscum de Tuderto Italicum, tunc Episcopum Florentinum; Petrum de Monteruco diœcesis Lemovicensis nepotem suum ex sorore, tunc electum Pampilonensem; Guillelmum Farinerii de Gordonio, diœcesis Caturcensis, tunc Generalem Ministrum Ordinis Fratrum Minorum; & Nicolaum Roselli Catalanum Ordinis Prædicatorum, tunc Inquisitorem hæreticæ pravitatis provinciæ Aragoniæ. Ex illis sex Cardinalibus duo, nempe Petrus de Foresta, & Nicolaus Roselli, tunc absentes erant à Curia. In gratiam Roselli scripsit Petrus Rex Aragonum, petens à Pontifice, ut pileum rubeum ei transmitteret: ad quem respondit Innocentius, moris non esse, ut cuiquam nisi Pontificia manu detur, seque ea de re Cardinales percunctatum, ut Regis votis morem gereret, neque illos ad suam sententiam allicere potuisse. Illum tamen misit Innocentius Petro de Foresta, quod colligitur ex eo, quòd cùm idem Petrus Aragoniæ Rex rescripsisset Pontifici, & objecisset exemplum Petri de Foresta novi Cardinalis, ad quem Innocentius miserat pileum rubeum, respondit Pontifex disparem esse rationem, quia ille missus fuerat Burdegalam, ut de pace ageret inter Reges Francorum & Anglorum, quæ constant ex iis quæ habet Raynaldus anno 1356, n. 41, & 1357, n. 2: ex quibus & eruitur, Talayrandum & Nicolaum Capocium Cardinales, qui tum Legatione Sedis Apostolicæ fungebantur in Gallia, obtinuisse ab Innocentio, ut pileum rubeum

um ad Petrum de Foresta mitteret.

XVII. *Pileum rubeum ad Cardinales absentes aliquando mittit.*

Fallitur itaque Jacobus Cohellius In Notitia Cardinalatus, cùm pag. 27 scribit, Cardinali absenti creato propter eminentiam ipsius Viri ad sacram purpuram promoti, putà si fuerit filius aut frater Imperatoris vel Regis, nedum biretum, sed etiam galerum rubeum per Nuncium à Pontifice mitti: cujus rei affert exemplum Pauli V, qui galerum misit ad Ferdinandum Austricum Philippi III Hispaniarum Regis filium; nam exemplum Petri de Foresta hanc observationem destruit, ex eo enim constat, antequam bireto rubeo uterentur Cardinales, galerum rubeum ad absentes aliquando missum, etiam si non essent filii aut fratres Imperatorum aut Regum: cujus rei extat aliud insigne exemplum ejusdem Innocentii VI, qui anno Pontificatûs nono, Christi 1461, misit Capellum rubeum ad Androynum de Rocha in Gallia Nuncium, *licèt*, inquit, *hoc non fuerit sine magna causa fieri consuetum*. Epistola Innocentii extat Tomo 2 Thesauri Novi Anecdotorum col. 1068. Cur aliquando mittatur capellus rubeus ad Cardinales absentes, legitur in Ordine Romano Jacobi Cajetani apud Mabillon. Tomo 2 Musei Italici pag. 433: *Regulariter Cardinali novo absenti capellus rubeus per Dominum Papam non mittitur. Interdum tamen de gratia speciali mitti ei per Dominum Papam consuevit, quando antea missus Legatus, vel Nuncius per eum fuerat pro pace inter Reges, vel Regem & Principes tractanda, ac etiam conjunctim manda, ad finem quòd ipse Cardinalis per ipsos in majori reverentia habeatur, & ex hoc ad pacem meliùs & faciliùs inducatur*. Petrus autem de Foresta missus fuerat pro tractanda pace inter Franciæ & Angliæ Reges; Androynus verò erat in Gallia de mandato Innocentii *pro prosequutione quorumdam arduorum negotiorum*, Joannem Galliæ *Regem, ac Regni sui tranquillitatem & pacem contingentium*, ut ipsemet Pontifex in laudatis literis asserit. Mittebatur etiam aliquando pileus rubeus ad eos quorum præsentia Reges indigebant: sic Clemens IV anno 1351, eum misit ad Ægidium Rigaudum, quem anno 1350, ex Abbate S. Dionysii in Francia Cardinalem creaverat, literis datis apud Villamnovam XVII Kal. Aprilis anno 9, in quibus expresse asserit, se illum mittere, quia Rex Franciæ ejus præsentiâ indigere se dixit. Has literas refert Raynaldus anno 1350, num. 48.

XVIII. *Monasterium Carthusiensium apud Villamnovam fundat.*

Eodem anno millesimo trecentesimo quinquagesimo sexto Innocentius Papa fundavit & dotavit apud Villamnovam prope Avenionem Domum Carthusianorum in Palatio, quod habebat ibidem, dum esset Cardinalis, ut ad eum annum ostendit Raynaldus n. 42; ubi ait extare hujus donationis diploma, seu bullâ fundationis, quam Baluzius in Notis ad Vitam Innocentii, datam scribit undecimo Kalend. Junii anno Pontificatûs quarto: *Ædificavit idem Pontifex*, inquit Auctor primæ Vitæ, *& dotavit in Villanova prope Avenionem Domum Cartusiensium, Vallis Benedictionis nominatam, constituens in ea certum numerum Fratrum, seu Monachorum ejusdem Ordinis, pro quorum sustentatione sufficientis multa bona deputavit*. Idem asserit Auctor secundæ Vitæ. Idem Baluzius ex veteribus monumentis ejusdem monasterii ad se olim missis ait, Innocentium illic posuisse unum Priorem & duodecim Monachos Conventuales, duos alios servitiis infirmorum & debilium insistentes, duos Clericos nuncupatos redditos, ac quatuor conversos & novem servitores ad servitium Prioris & Monachorum prædictorum. Postea Petrum de Monteruco, quem mox ab Innocentio avunculo Cardinalem creatum vidimus, anno 1372, addidisse alios duodecim Conventuales, & alios duos ad serviendum infirmis & debilibus, duos clericos nuncupatos redditos, & quatuor conversos ac novem famulos ad servitium eorundem Prioris & Monachorum; quibus omnibus congruas cellas ædificavit: ejusque rei testes esse literas ejusdem Petri datas apud Villamnovam anno 1372, die tertia mensis Januarii. Præterea Stephanum Alberti ejusdem Papæ Innocentii pronepotem, Cardinalem Carcassonensem dictum, quasdam cellas ædificari mandasse, dedisseque propterea mille tercentum & sexaginta quatuor florenos auri, & tres grossos argenti. Wernerus Rollewink in Fasciculo Temporum, ubi fundationem hujus monasterii ab Innocentio factam refert, scribit visionem factam esse cuidam Eremitæ in præsentia Innocentii dum adhuc esset Cardinalis, dicenti se vidisse animas in Infernum descendentes sicut nives densissimas, in purgatorium sicut nivem rarissimam, sed ad paradisum tres tantùm vidisse introire, scilicet illius Episc. ac illius viduæ Romanæ, & illius Prioris Carthusiensis. Quæ omnia cùm postea reperisset vera Innocentius, maximam devotionem erga Carthusienses habuisse, multa privilegia eis concessisse, ac sub sancti Petri & Romanæ Ecclesiæ Protectione eos suscepisse: quibus innuere videtur, hanc visionem fuisse causam fundationis dicti monasterii. Eadem narratio legitur etiam apud Petrum Dorlandum lib. 4 Chronici Carthus. cap. 16. Extat ad Mausoleum Innocentii memoria dedicatæ Ecclesiæ hujus Monasterii per Guidonem de Bolonia Episcopum Portuensem, præsente Pontifice unà cum collegio Cardinalium anno 1358, die 19 Augusti.

SÆC. XIV. INNOCENTIUS VI.

XIX. Muris, & turribus Avenionem claudit.

Anno 1357 quidam miles natione Vasco, dictus Arnaldus de Servola, vulgariter Archipresbyter de Verniis nominatus, collectis copiis diversarum nationum rapio viventium intravit Provinciam & plurima damna fecit & strages; propter quæ tota Romana Curia stupefacta, Papa datâ pecuniâ, pro qua se Provinciales obligaverunt, ipsum abire fecit, & transitum per Avenionem concessit. Sed interim Pontifex stipendiarios multos tenuit, civitatemque muris & portis ac fossatis munivit; ad quæ omnes Clerici in Curia Rom. degentes contribuere tenebantur, ut ait Auctor secundæ Vitæ Innocentii. In his rerum angustiis Pontifex Caroli Imperatoris opem imploravit literis datis *VIII Kal. Augusti anno V* apud Raynaldum num. 3. Tunc Avenionem, quæ, ut ait Petrarcha lib. 1 Rer. Senil. Epist. 18, erat *parva murorum ambitu*, fecit amplam civitatem, eamque non solum muris & fossatis, sed & turribus circuivit. *Fecit claudi & circuiri totam civitatem Avenionensem muris & turribus altis & fortissimis, ac vallibus seu fossa et ad extra; ex quibus dicta civitas, quæ perprius erat omninò aperta, effecta est fortissima, & ad resistendum quibuscumque eam expugnare volentibus multum bene disposita & parata; voluitque quòd clausura hujusmodi haberet magnum ambitum, ad hoc ut processu temporis infra ipsam possent fieri nova ædificia, ex quibus dicta civitas ampliaretur; includerentur etiam infra eam multa viridaria & loca amœna circa ipsam tunc existentia, ac etiam hospitale miræ pulchritudinis pro tunc noviter ibidem ædificatum & dotatum per Bernardum Rascasii Legum Doctorem civem Avenionensem*. Porrò licèt Innocentius murorum Avenionis ædificationem inchoarit, ea tamen nondum perfecta erat anno 1368; eo enim anno Urbanus V Româ VIII Idus Januarii scripsit ad Philippum de Cabassola, tunc Patriarcham Jerosolymitanum, & Vicarium Generalem Episcopatus Avenionensis, ut hujus urbis mœnia inchoata perficeret; & si quæ domus, etiam Cardinalium, essent, quæ iisdem mœnibus construendis, amplificandisque incommodarent, eas dato pretio dirueret, ut legitur apud Bzovium eo anno num. 5.

XX. Ægidium Cardinalem Italia revocat, & iterum mittit.

Eodem anno 1357 Ægidium Alvari in Italiam ab Innocentio initio Pontificatus Legatum Apostolicæ Sedis missum, cùm universa Ecclesiæ Romanæ recuperasset, exceptis quibusdam civitatibus, revocavit Innocentius a sua Legatione, sive proprio motu, sive Ægidii rogatu, misso in ejus locum Androino de Rocha Abbate Cluniacensi: *Die Lunæ XXIII Octobris Dominus Sabinensis* (nempe Ægidius ab eodem Innocentio ex Presbytero Card. tit. S. Clementis dictus Episcopus Sabinensis) *Legatus Italiæ revertitur, remanente pro eo ibidem Abbate Cluniacensi, & Malatestam tyrannum secum duxit ad præsentiam Domini Papæ*, inquit Auctor secundæ Vitæ Innocentii; Auctor verò primæ addit, tunc Malatestam de Malatestis Ariminensem, qui Marchiam & Romandiolam occupaverat, Innocentio PP. fuisse reconciliatum. Ægidio Avenionem appropinquanti Pontifex cum universo Cardinalium collegio ad duo millia ab Urbe passuum obviam officii gratiâ prodiit, & in palatium Pontificium deductus est. Ubi locuplete oratione rerum gestarum Ægidii summam Pontifex complexus, ipsum pro suggesto magnopere laudavit, & Ecclesiæ patrem cum magno omnium assensu appellavit, jubens eum omnium rerum Italicarum curam cum summa potestate habere, ut scribit Ciaconius: *Die Lunæ XXIV* (legendum XXIII, cùm littera Dominicalis esset A anno 1357) *mensis Octobris in Curia dictus Dominus Legatus Ægidius à Domino Papa & omnibus dominis Cardinalibus & commorantibus in Curia benevolè est receptus*, inquit Auctor tertiæ Vitæ. Verùm cùm Androinus ad res bellicas minùs idoneus esset, ideoque res Ecclesiæ in Italia rursum dilabi inciperent, Innocentius de his certior factus Ægidium cum ampliori potestate in Italiam remisit anno millesimo trecentesimo quinquagesimo octavo, ut ad eum annum scribit Auctor secundæ Vitæ Innocentii: *De mense Octobris*, inquit, *Dominus Sabinensis Cardinalis revertitur in Italiam*.

XXI. Religiosorum Mendicantium privilegia confirmat.

Hoc tempore Richardus Armachanus Hiberniæ Primas Religiosos Mendicantes non mediocriter exagitavit, movitque quæstionem generaliter contra omnes, faciens contra illos libellos & tractatus, & allegans ipsos ab Ecclesia non debere sustineri, dicens inter cetera & asserens, quòd Christus & Apostoli, licèt essent Viri pauperes, non fuerunt mendicantes. Allegabat autem multas scripturas, ut ab Ecclesia delerentur, vel saltem ut auxilio privilegiorum pro prædicationibus, confessionibus ac sepulturis & exemptionibus privarentur. Edidit hanc in rem librum, cui titulum fecit *defensorium Curatorum*, & tractatum de audientia Confessionum. Sed Richardus citò expertus est periculosum esse viris quantumvis magnis plures aggredi conjunctissimos, & qui multis calamis & linguis resistant, præsertim cùm eorum causa justitiâ nititur; nam Mendicantes in septem aut octo concionibus, quas ad populum habuit, novem propositiones ad Sedis Apostolicæ tribunal detulerunt, velut suo statui ac privilegiis ab Apostolica Sede concessis derogantes, propter quas ad Curiam Pontificiam in judicium vocatus est. Pervenit itaque Richardus Ave-

nionem mense Novembri anni 1357, ut scribit Auctor secundæ Vitæ Innocentii. Ad eas quæstiones cognoscendas delegati sunt à Pontifice quatuor Cardinales, nempe Guillelmus Episcopus Tusculanus, Petrus Sancti Martini in Montibus, Helias Sancti Stephani in Cœlio Monte, & Franciscus Sancti Marci Presbyteri Cardinales. Armachani Præsulis assertiones inter alios & egregiè confutarunt Rogerius Chonoë Ordinis Minorum, qui opus suum inscripsit: *Defensio Religionis Mendicantium*, quod Opus cum Richardi Armachani Tractatu edidit Goldastus Tomo 2 Monarchiæ Romani Imperii; Joannes Heidelhamius Carmelita, Galfridus Hardebejus Augustinianus, & Engelbertus Dominicanus Anglus, ut scribit Harpsfeldius Sæc. 14 cap. 28. Walsinghamus in Eduardo III ad annos 1358 & 1360, dolens refert privilegia Mendicantium per Innocentium non fuisse abolita, sed contrà luculentiùs confirmata, imposito adversariis silentio. Fervente enim contentione, Innocentius suspenso litis judicio, interlocutoriam pro Mendicantibus sententiam tulit Kalendis Octobris anni 1358, prohibens Archiepiscopis ac Episcopis Angliæ, ne Fratres in Confessionibus, Prædicationibus, Sepulturis ac eleemosynis impedirent, aut per suos subditos impediri permitterent, statuensque ne pendente lite quidquam innovarent: *Albuc lite pendente Fratres sua privilegia sub data nova obtinuerunt*, inquit Walsinghamus laudatus.

XXII. *Duas Clementis V Constitutiones revocare recusat.*

Carolus quartus Imperator anno 1359, juxta Spondanum, binas Clementis quinti Pontificis Constitutiones, quarum altera incipit, *Romani Principes*, quæ in Corpus Juris *Clement. tit. de jurejur.* & altera, quæ incipit, *Pastoralis*, quæ extat etiam in Clementinis tit. *de sent. & re judic.* de quibus in eodem Clemente V num. 69 & 71 locuti sumus, Henrici VII Imperatoris avi sui, cujus causâ latæ fuerant, & aliorum antecedentium Imperatorum memoriam offuscare apud Innocentium Papam causatus, semel atque iterum rogavit eas revocare, missis ad hoc Archiepiscopo Pragensi & Episcopo Argentinensi. Quod Innocentius, re cum Collegio Cardinalium communicata, non esse sibi integrum facere excusavit; eò quod fuissent illæ magna consilii deliberatione decretæ & maturè consideratæ, cæterisque sanctionibus Apostolicis in Corpore Juris Canonici adjunctæ, non tamen eò quòd *in Synodo Generali Viennensi maturè considerata fuissent*, ut scribit Spondanus, quia hæ constitutiones editæ sunt post Concilium Viennense, quod finitum est die sexta Maji anni 1312, cùm prior Constitutio edita fuerit post coronationem Henrici VII, quæ peracta est Romæ die 29 Junii ejusdem anni, & posterior post mortem ejusdem Imperatoris, quæ contigit anno 1313 die 24 Augusti, ut suis locis ostendimus.

XXIII. *Censum, & juramentum a Genuensibus pro Corsica exigit.*

Mutatum esse anno 1339 Genuæ statum ex Aristocratico in Democraticum, & Simonem quemdam Buccanigram è populariam Principibus Ducem crearum, nonnullis civibus è popularium item corpore illi ad consilium additis, narrant illius civitatis Historici, Nebiensis lib. 4, Foliet. lib. 7, & alii, inter quos Joannes Villanius lib. 11 cap. 101, & lib. 12 cap. 36. Ad Simonem Ducem anno 1360 Innocentius Papa Andream Episcopum Ariminensem Apostolicum Internuncium misit, ut illum ac Senatum Genuensem in Pontificio sacramento adigeret nomine Insulæ Corsicæ Sedis Apostolicæ fiduciariæ, exigeretque censum, ac de nonnullis aliis transigeret, ut refert Raynaldus ex Epistola ejusdem Innocentii, in qua ait: *Cum peculiaris Apostolicæ Sedis civitas Januensis eidem Sedi ad præstationem cujusdam certi census annui ex causa mediæ Corsicæ Insulæ, quam obtinet, teneatur cum præstatione alias soliti juramenti.* Mediam porrò Corsicæ Insulæ partem ab Honorio III Genuensibus anno 1217 ea lege datam esse, ut sacramentum fidelitatis, cùm fuerint requisiti, Romano Pontifici præstarent, & quotannis libram auri penderent, ostendimus Parte prima hujus Tomi in ejusdem Honorii III Vita num. 14.

XXIV. *Octo Cardinales creat.*

Anno 1361 mortalitas reincepit in Avenione, ita quòd æstate illius anni octo Cardinales mortui sunt & populus innumerabilis, ut scribit Auctor secundæ Vitæ Innocentii. Henricus Rebdorfius in Annalibus loquens de hac mortalitate ait, à festo Paschæ usque ad Pentecosten, & ad festum Jacobi Apostoli mortuos esse apud Avenionem centum Episcopos & quinque Cardinales. Baluzius in Notis ad Vitam Innocentii col. 973 observat, veriorem esse Matthæi Villanii lib. 10 cap. 46 opinionem, nempe tunc obiisse novem Cardinales, scilicet Petrum de Prato Episcopum Prænestinum, Guillelmum Curti dictum Cardinalem Album, Petrum Bertrandi Juniorem Episcopum Ostiensem, Joannem de Caramano, Franciscum de Tuderto Cardinalem Florentinum, Bernardum de Turre, Guillelmum Farinerii, Petrum de Croso, & Petrum de Foresta. Cùm itaque Cardinalium Collegium valde imminutum esset, Innocentius die decima septima mensis Septembris, quæ eo anno 1361 concurrebat cum feria sexta Quatuor Temporum, fecit ordinationem octo Cardinalium, videlicet quinque Presbyterorum, & trium Diaconorum. Presbyteri fuerunt Fortanerius Vassalli diœcesis Caturcensis, Ordinis Minorum, tunc Patriarcha Gradensis; Petrus Iterii diœcesis Petra-

tragoricensis, tunc Episcopus Aquensis; Joannes de Blandiaco diœcesis Uticensis, tunc Episcopus Nemausensis; Ægidius Aysselini de Monteacuto Arvernus, tunc Episcopus Morinensis, & Cancellarius Regis Franciæ; Androynus de Rocha, natione Burgundus, tunc Abbas Cluniacensis. Diaconi verò fuerunt, Stephanus Alberti diœcesis Lemovicensis, tunc electus Carcassonensis, pronepos Papæ; Guillelmus Bragose diœcesis Mimatensis, tunc electus Vabrensis; Hugo de Sancto Martiali diœcesis Tutelensis, Legum Doctor, Præpositus Doacensis. Ex illis Cardinalibus tres fuisse absentes, & die tantùm Jovis post festum omnium Sanctorum primò ad Curiam venisse notat idem Auctor secundæ Vitæ Innocentii; erant autem illi tres Joannes de Blandiaco, seu Blansaco, Petrus Iterii, & Hugo de Sancto Martiali: sed Androynum de Rocha fuisse tunc etiam absentem jam diximus num. XVII; ad eum enim misit Innocentius Capellum rubeum decimo tertio Kalendas Januarii ejusdem anni, & Avenionem tantùm pervenit anno 1362, dum Innocentius esset in extremis, ut in sequenti Pontificatu dicetur.

XXV. *Guillelmum Grimoardi Nuntium in Siciliam mittit.* Cùm anno 1362 nocte præcedente diem Ascensionis, quæ eo anno incidit in 26 Maji, mortuus esset Neapoli Ludovicus Tarentinus Siciliæ Rex, ejus exequias Avenione fecit celebrari Innocentius die vigesima Junii, & statim, ne regnum Ecclesiæ Romanæ vectigale quid detrimenti pateretur, Guillelmum Grimoardi tunc Abbatem Massiliensem, qui ipsi in Pontificatu successit, Legatum Neapolim misit, ut scribit idem secundæ Innocentii Vitæ Auctor: *Eodem anno*, inquit, *mortuus est Ludovicus Rex Siciliæ. Cujus exequias fecit fieri Dominus Papa de mense Junii die 20, mittens ad partes illas Nuntium dominum Guillelmum Grimoardi tunc Abbatem Massiliensem, Ordinis Sancti Benedicti, qui postea electus est ibidem existens in Papam, & Urbanus V appellatus*, cujus occasione Chronologiam Abbatum S. Victoris Massiliensis per hæc tempora valde confusam hic restituere abs re non erit.

XXVI. *Chronologia Abbatum S. Victoris Massil. per hæc tempora valde confusa.* Quo tempore Guillelmus Grimoardi ex Abbate monasterii Sancti Germani Autissiodorensis dictus sit Abbas Massiliensis, in obscuro est. Sammarthanus in Nova Gallia Christiana id factum scribit anno 1358; ex quo manifestè sequitur, Guillelmum fuisse Abbatem Massiliensem ab eo anno ad mensem Octobrem anni 1362, quo electus est Pontifex, imò usque ad annum 1370, quo obiit, cùm, ipsomet Viro erudito fatente, factus Pontifex nomen Abbatis gesserit, curans Monasterium regi per Vicarios. Postea tamen idem Sammarthanus ponit Raimundum III, quem dicit fuisse Abbatem anno 1361 exeunte mense Decembri, ex Epistola Innocentii VI data 4 Kal. Januarii anno IX Pontificatûs, seu die 29 Decembris anni 1361. Post Raimundum ponit Stephanum III, qui ex Epistola 54 Innocentii in Thesauro novo Anecdotorum data 5 Kal. Martii anno IX, seu die 25 Februarii anni 1361, erat Abbas Massiliensis, & suspicatur hunc Stephanum esse Stephanum Alberti, Innocentii VI, non Urbani V, ut memoriæ lapsu ipse asserit, nepotem, qui excepit corpus Urbani Massiliam delatum anno 1372. Tandem huic Stephano suffectum dicit die 25 Januarii anni 1379 Pontium de Ulmo. Quæ Chronologia cùm subsistere non possit, restitui posse videtur, tum ex instrumentis, quæ laudat ipsemet Sammarthanus, tum ex Epistolis Innocentii VI, quæ extant Tomo 2 Thesauri Novi Anecdotorum Edmundi Mattene. Sammarthanus ponit Stephanum de Claperiis Abbatem ab anno 1348 ad 1353; sed cùm mense Februario anni 1361, juxta Epistolam Innocentii VI, quam ipse citat, quæque extat dicto Tomo 2 Anecdot. ordine 54, Stephanus esset Abbas, vel iste Stephanus est idem cum Stephano de Claperiis, vel, si ab eo distinguendus sit, ponendus est ante Guillelmum Grimoardi, quem ex Epistolis Innocentii 68, 71, 92, 95, 103, 174, 176, 190, & 191 constat fuisse Abbatem Sancti Germani Autissiodorensis saltem usque ad diem secundam Julii anni 1361; ultima enim ex laudatis Epistolis inscripta est *Guillelmo Abbati Monasterii Sancti Germani Autissiodorensis*, & data est *Avenione 6 Nonas Julii anno nono* Pontificatus, seu die secunda Julii anni 1361. Nec juvaret dicere, Guillelmum Grimoardi tunc fuisse etiam Abbatem Massiliensem, vel saltem dictum esse talem post diem secundam Julii ejusdem anni; nam prætérquam quòd nullibi dicitur Abbas Massiliensis Monasterii, ex Epistola 249 Innocentii, data die 29 Decembris ejusdem anni, constat, non Guillelmum sed Raimundum tunc fuisse Abbatem Sancti Victoris Massiliensis. Cùm tamen ex dictis numero superiori liquidò pateat Guillelmum Grimoardi mense Junio anni 1362 fuisse Abbatem Massiliensem: sicuti & ex Auctoribus ejus Vitæ mense Octobri ejusdem anni, quo electus est in Papam, manifestè sequitur, eum quàm citius mense Januario anni 1362 ex Abbatia Sancti Germani Autissiodorensis ad Massiliensem translatum esse, & non multò pòst, nempe mense Junio, directum Nuntium in partes Neapolitanas ab eodem Innocentio, qua ex Legatione redux, mense Octobri exeunte, consensit electioni de se factæ in Papam.

Guillelmus Grimoardi electus Pontifex XXVII. *Restituitur.*

fex, & consecratus sub Urbani V nomine, non dimisit Abbatiam Massiliensem, sed eam regi curavit per Vicarios, ut constat non solùm ex bulla, quam dedit initio anni 1363 pro eodem monasterio, & quam Sammarthanus inter instrumenta refert, sed etiam ex Tabulario monasterii Montis majoris, in quo legitur: *Pontius de Ulmo post præmotionem Petri de Banhaco donatus Abbatia Montis majoris ab Urbano V, cujus erat Vicarius Generalis in regimine Monasterii Massiliensis*. Quare cùm Petrus de Banhaco creatus fuerit Cardinalis die 22 Septembris anni 1368, usque ad eum saltem annum Abbatiam S. Victoris Massiliensis administravit Pontius de Ulmo, non tanquam Abbas, sed tanquam Vicarius Generalis Urbani Papæ quinti. Post mortem Urbani, seu post annum 1370, Stephanus Alberti Innocentii VI nepos, dictus est Abbas Massiliensis, cùm anno 1372 corpus Urbani V ad monasterium Massiliense delatum exceperit, si fides adhibenda Joanni Guesnaio in Cassiano Illustrato pag. 634. Illius Stephani fit mentio annis 1375, 1378, & 1379, inquit idem Sammarthanus; ex quo inferendum est, eum obiisse ipso anno 1379, cùm Pontius de Ulmo paucis annis Abbatiam Massiliensem ut Abbas rexerit, simul cum Abbatia Montis majoris, & tamen obierit anno 1382. Nam in præfato Montis majoris Tabulario de eodem Pontio legitur: *Electus est deinde Abbas Massiliensis, & utrique simul monasterio paucis annis præfuit, mortuus est enim anno* 1382. Series itaque Abbatum S. Victoris Massiliensis per hæc tempora ita ordinanda videtur, juxta monumenta à Sammarthano producta, & Epistolas Innocentii, quæ extant Tomo 2 Thesauri Novi Anecdotorum.

Stephanus de Claperiis ab anno 1348 ad 1361.

Raimundus anno 1361.

Guillelmus Grimoardi ab anno 1362 ad 1370.

Stephanus Alberti ab anno 1371 ad 1379.

Petrus de Ulmo ab anno 1379 ad 1382.

Hæc tamen Chronologia ex instrumentis, ut dixi, à Sammarthano productis, & ex Epistolis Innocentii digesta difficultate non caret, nam Baluzius in Notis ad Vitas Paparum Avenionensium col. 1433 scribit, Stephanum Alberti fuisse electum Abbatem Massiliensem anno 1366, & D. Le Fournier asserit, extare apud se diploma originale ejus electionis: quo pacto instrumenta à Sammarthano laudata, vel supposititia essent, vel corrupta.

XXVIII. *Innocentii VI PP. obitus.*

Sed ut ad Innocentium Papam redeamus, hic postquam Guillelmum Grimoardi in Siciliam delegavit, non diu superstes fuit; cùm enim esset senio & infirmitatibus confectus, & laboribus animi & corporis fractus, inter varias & plurimas turbationes, quæ suo tempore tam sibi, quàm toti mundo contigerunt, modicum decumbens, die duodecima mensis Septembris ejusdem anni 1362 in pace quievit Avenione, ut asserunt primæ & secundæ ejus Vitæ Auctores, & ipse Urbanus V ejus successor in literis encyclicis post suam electionem datis. Qua eàdem die Tolosæ ex ipsiusmet Innocentii institutione solemne ejus anniversarium singulis annis celebratur in Collegio Sancti Martialis, quod ipse pro pauperibus scholaribus fundavit, ut ait Auctor primæ ejus Vitæ. Sepultus est die decima quarta ejusdem mensis in Ecclesia Beatæ Mariæ de Donis, ex qua die 22 Novembris translatus est ad Monasterium Carthusianorum Villænovæ quod fundaverat, & in quo sepulturam elegerat. Joanne Franciæ Rege *præsente & tota frequentia Curiæ corpus Domini Innocentii fuit portatum ad Monasterium Carthusiensis, ibique tumulatum in die Sanctæ Cæciliæ*, inquit Auctor secundæ Vitæ Urbani V.

XXIX. *Ejus virtutes, & in suos indulgentia.*

Innocentium fuisse Pontificem non mediocriter eruditum & Viros literatos fovisse superiùs diximus; sed eum præcipuè de vitæ integritate laudant qui de eo scripserunt; *homo bonus, simplex & justus* vocatur à Continuatore Guillelmi Nangiaci. Auctor verò primæ ejus Vitæ asserit, eum semper habuisse bonam & rectam intentionem: dilexisse pauperes, eisque libenter subvenisse: justitiam manu tenuisse, & conservasse: ac in Curia specialiter voluisse & ordinasse malos & insolentes puniri. Non dissimulat tamen videri eum nonnihil carni & sanguini tribuisse, cùm plures ex suis ad dignitates Ecclesiasticas promoverit; sed id ei condonandum insinuat, quia, inquit, *ut plurimum boni & sufficientes fuerunt, & in statu eis dato bene & laudabiliter se habuerunt*. Quod attinet ad propinquos laicos, subdit, eum paucos habuisse sibi multùm propinquos, illis sic bene fecisse, quòd post ipsum honorificè eum eorum posteris vivere possent, sed ipsos magnis dignitatibus aut honoribus non sublimasse.

URBA-

URBANUS V *Pontif. CC.*

Anno Domini MCCCLXII.

I. *Hugo Rogerii Card. electioni de se factæ renunciat.*

PEractis exequiis Innocentii Papæ VI moro solito novem diebus, Cardinales, juxta Panvinium, *numero viginti*, non verò viginti unus, ut habet Ciaconius, *die decimo intraverunt Conclave, die videlicet Beati Mauricii*, seu die 22 Septembris, ut legitur in secunda Vita Urbani V apud Baluzium, qui Auctor ex dicendis num. 11 eodem tempore vixit: sed diu inter se discordes fuêre; nam *post satis diuturnam vacationem*, ut scribit Auctor primæ Vitæ, Urbanum elegêre: ideoque fallitur Papebrochius in Conatu Chronico-Historico, existimans Urbanum postridie ab ingressu Conclavis, seu die 23 Septembris electum esse. Certè, præter hos duos Vitæ Urbani Auctores, Matthæus Villanius, tunc vivens, lib. 11, cap. 26 scribit, die vigesima octava Septembris, facto scrutinio, quindecim vota concurrisse in Cardinalem Monachum Nigrum, patriâ Lemovicensem, hominem ætate provectum, & totum vitæ spirituali deditum, cujus nomen non exprimit, ait tamen eum fuisse Episcopum & provectæ ætatis. Duo tunc Cardinales Lemovices Monachi Ordinis Benedictini, ambo Episcopi, erant in Collegio, nempe Hugo Rogerii, Clementis sexti frater, ex Tutelensi Episcopo dictus Cardinalis, & Guillelmus de Agrifolio ex Cæsaraugustano Episcopo creatus pariter Cardinalis. Spondanus rectè conjicit hunc Cardinalem fuisse Hugonem Rogerii, quia cùm Villanius dicat eum fuisse provectæ ætatis, & Guillelmus de Agrifolio tunc esset quadraginta quinque annorum duntaxat, ut ostendit Baluzius in Notis ad Vitas Paparum Avenionensium, Spondani conjectura certa est, & ea historia necessariò intelligenda est de Hugone Rogerii; qui, teste eodem Villanio, audito scrutinio, quo sine controversia creabatur Papa, cùm votorum numerus duas tertias partes Cardinalium excederet, priusquam denunciaretur, humillimè renuntiavit electioni suæ. Inde Raymundus de Canillaco Episcopus Prænestinus, dictus Cardinalis Tolosanus, quia ex Archiepiscopo Tolosano à Clemente VI dictus fuerat Cardinalis, sortitus est undecim vota, alius quidam decem, aliusque octo. Atque hinc magna discordia inter Cardinales intercessit, cùm alii Lemovicem eligi vellent, alii contradicerent: Ita Villanius. Ex quibus patet, electionem fieri non potuisse die vigesima tertia Septembris, ut contendit Papebrochius laudatus.

II. *Androinus Card. licèt non haberet titulum ad votum admittitur.*

Androinus de Rocha, quem ex Abbate Cluniacensi ab Innocentio VI Cardinalem creatum vidimus, quique gravissimis Reipublicæ Christianæ ac Sedis Apostolicæ negotiis alibi occupatus à tempore suæ creationis, quæ in ejus absentia facta fuerat, non accesserat Avenionem, nisi quando Innocentius laborabat in extremis, quique propterea licèt haberet pileum rubeum, titulum tamen non habebat, aut in Consistorio Sedem, quia nondum ei os clausum & apertum fuerat, nihilominus de communi consensu Cardinalium admissus est unà cum aliis in Conclave, judicantibus illis concorditer, solam assumptionem seu promotionem ad Cardinalatum tribuere vocem in electione Pontificis; idque expressè denotari ritu illo, quo noviter prómoto per Papam clauditur os quousque titulum acceperit, quando illud ei aperitur, ut imposterum vocem liberam in omnibus habeat: non autem claudi, nisi quod priùs apertum est; ac proinde cùm non fuisset clausum os Androino à Pontifice, utique illud ei apertum & liberum remansisse. Hæc constant ex Auctore primæ Vitæ Urbani V. Quam Cardinalium explicationem *argutè* inventam esse scribit Spondanus anno 1362 num. 10; qui addit, contraria de his decreta reperiri sub Eugenio IV.

III. *Sola nominatio ad vota ferendum sufficit Cardinalibus.*

Sed licèt verum sit, Eugenium IV sanctionem edidisse, qua promulgavit eos tantùm Cardinalatus jure potituros, qui præsentes pileum rubeum, titulum, annulumque à Pontifice receperint, vel ad quos absentes Pontifex galerum rubeum miserit; neque in renuntiando novo Pontifice ceterisve rebus suffragia laturos, nisi postquam in Consistorio promendæ suæ sententiæ potestatem acceperint, seu postquam eis os clausum & apertum fuerit; creditum tamen est, id ab eo factum, ut Dominicum Capranicam à Martino V dictum Cardinalem, dignitate exueret; cùm longè ante hæc tempora in usu positum fuerit, ut Cardinales vi suæ nominationis, licèt ipsum pileum rubeum non recepissent, nec titulum, nec alia, ad electionem tamen Pontificis fuisse admissos. Hujus rei insigne exemplum refert Bernardus Guido in Catalogo Cardinalium assumptorum ex Ordine Prædicatorum, apud Baluzium col. 980. Benedictus XI anno 1304 in jejuniis Quatuor Temporum post Cineres Galterum Winkterburnum, Confessarium Eduardi Angliæ Regis creavit Presbyterum Cardinalem.

lem. *Hic*, inquit Bernardus, *post novem menses à die, qua fuit in Cardinalem nominatus, & post quinque ferè menses ab obitu memorati domini Benedicti Papæ, pervenit ab Anglia Perusium civitatem, ubi adhuc Curia morabatur Sede vacante, 4 Kal. Decembris, sabbato scilicet ante Dominicam primam Adventus anno Domini 1304, fuitque exhibitus sibi magnus & debitus honor à populo Perusino, & sine alio diverticulo declinavit ad Conclave Cardinalium, ubi inclusi propter electionem Summi Pontificis commanebant; à quibus cum magno favore & honore susceptus est, & in sequenti crastino S. Andreæ, scilicet in Kalendis Decembris, ad scrutinium electionis Summi Pontificis tanquam Cardinalis admissus, quamvis nondum haberet titulum, nec anulum, nec Capellum.* Ex quo, ut id obiter notem, corrigendus Oldoinus, qui cum Waddingo, ut opinor ex S. Antonino, Galterum vocat Presbyterum Cardinalem S. Sabinæ. Corrigendi pariter in eo quod scribunt, Clementem V anno 1310, ut legitur apud Waddingum eo anno, huic Cardinali commisisse discutiendam Petri Joannis Olivi doctrinam, cùm Galterus, ex ipsomet Oldoino & ex Bernardo Guidonis laudato, obierit anno 130, *Januæ, 7 Kalendas Septembris* (legendum 5 Kal. Septembris) *in sabbato, nondum habens titulum nec capellum.* Id porrò, quod dictum est de Androino, confirmatur ab Augustino Patricio lib. 1 Sacrar. Ceremoniar. cap. 1 fol. 6, ubi ita de eo scriptum est: *Primò venit ad Curiam in die obitus dicti Innocentii; & quamvis installatus non esset in Consistorio, nec haberet titulum, fuit admissus per alios Cardinales ad Conclave electionis, ut alii Cardinales antiqui; & ita duo ex Cardinalibus antiquis ex commissione Collegii causa cognita judicarunt esse faciendum, quia sola assumptio ad Cardinalatum habet jus eligendi, & alia Cardinalibus convenientia.* Ritum claudendi & aperiendi ora novorum Cardinalium, eisque titulum assignandi ediderunt Raynaldus anno 1335 num. 81, & Mabillonius Tomo 2 Musei Italici pag. 431. Eadem de re sub Pio V sermo redibit.

IV. *Guillelmus Grimoardi eligitur Papa.*

Cùm itaque Cardinales inter se concordare non possent, ut unum ex suo corpore eligerent, tandem die vigesima octava mensis Octobris ejusdem anni 1362 elegerunt Guillelmum Grimoardi Abbatem sancti Victoris Massiliensis, de quo supra, protunc absentem, & in partibus Neapolitanis pro negotiis Ecclesiæ Romanæ existentem. Sed dubitantes an ipse electioni suæ vellet præbere consensum, eam non publicaverunt, donec ipse adesset, timentes præterea ne ab Italis detineretur. Hæc ex duobus primis Auctoribus ejus Vitæ; quorum posterior addit, Guillelmum die XXVIII mensis Octobris applicuisse Massiliam, eodemque die misisse Cardinalibus adhuc in Conclavi existentibus consensum electionis de se factæ, & Avenionem intrasse in vigilia omnium Sanctorum, seu die 31 Octubris. Quare cùm impossibile sit, ut intra tam paucos dies nuncium suæ electionis acceperit, & Avenionem venerit; illi Auctores ita intelligi debent, ut die tantùm 28 Octobris electionem antea factam publicaverint Cardinales; eodem enim die, quo Massiliam appulit, consensum suæ electioni præbuit, quem facilè Cardinales eodem die recipere potuerunt; ideoque electio dicitur facta eo die, quia tunc verè dici potuit electus, cùm ejus manifestata est electio. Ex quo sequitur, electionem factam esse ante diem 28 Octobris. Agebat tunc annum ætatis quinquagesimum tertium, ut legitur in processu canonizationis ejus apud Bzovium.

V. *Guillelmus divino nutu ad Pontificatum vocatus videtur.*

Hanc electionem divinitùs factam innuit Auctor primæ Vitæ, cùm ait: *Modus autem suæ assumptionis seu electionis magis à Deo, quàm ab homine, videtur processisse; attento præsertim quòd dicta Sede Apostolica tunc vacante, erant in Collegio Cardinalium multi valentes & sufficientes Viri, qui tamen, ut creditur, Deo sic disponente, concordare nequiverunt, ut ipsorum aliquis eligeretur.* Franciscus etiam Petrarcha ad ipsum jam Papam longiorem Epistolam scribens, quæ est prima lib. 7 Senil. ait, Deum solum & neminem mortalium ipsum elegisse, linguis licèt illorum usum, quas ad aliud dispositas ad suum verterit obsequium, quodque ipse volebat per nolentes fecerit. *Nemo*, inquit, *te fallat, Pater prudentissime: nemo tibi persuadeat esse aliquem tuorum Cardinalium, qui vel semel unquam cogitaverit te ad Papatum, non dicam promovere, sed poscere: si quis fortè tibi aliud insusurrat, verba dat, te tibi mendacio obligatum cupit. Deus te profectò, Deus, inquam, solus, & nemo mortalium elegit, linguis licèt illorum, ut dixi, usus, quas ad aliud dispositas ad suum vertit obsequium, quodque ipse volebat, dictu mirabile! per nolentes fecit. Hoc tibi acutissimo hominum quo modo reor incognitum, quod nemo ferè vulgarium ignoravit?* Et infrà: *Non refert autem quid homines velint, sed quid Deus: iste verò non alium volebat, consiliumque suum ultrò non consensuris occultabat: quibus scrutinia profunda versantibus sic clanculum tuum nomen infernit, ut ex tot nominibus Romano cardine fulgidis, cum solus Abbas Massiliæ sonuisset, dolor & timor malos, gaudium & spes bonos, admiratio ac stupor omnes arriperet: omnes tamen una voce, variis licèt affectibus in laudem Dei, qui fecit mirabilia magna solus,*

stu-

stupentia ora resolverent. Et si de tanta re sententiam meam vis audire, quantum seu Solem vespertilio, seu peccator homuncio divinum consilium intueri potest, dicam. Hæc & alia plura ad Urbanum Petrarcha.

VI. *Consecratur, & Urbani V nomen sumit.*

Ceterùm Guillelmus in vigilia omnium Sanctorum Avenionem intrans, eodem die inthronizatus est, sumitque nomen *Urbani*, ejus nuncupationis *quinti*, quòd Urbanos prædecessores Pontifices sanctos diceret, & ad imitationem eorum vivere, Ecclesiamque administrare desideraret, ut legitur in laudato Canonizationis ejus processu. Ejus autem consecratio & coronatio dilata est, juxta morem, usque ad dominicam sequentem, diem nempe sextam Novembris; qua die consecratus est per Audoinum Alberti, dictum Cardinalem Magalonensem, tunc Episcopum Ostiensem. Coronatus autem per manus Guillelmi Judicis Prioris Diaconorum Cardinalium tit. S. Mariæ in Cosmedin, non verò per manus Arnaldi de Via Diaconi Cardinalis tit. S. Eustachii, ut Ciaconius memoriæ lapsu scribit; ipsemet enim fatetur, Arnaldum de Via diu ante hæc tempora mortuum esse. Fuit autem adeo modestus, ut post coronationem suam, noluerit, ut moris erat Pontificum, per urbem equirare, fastum vitans, licèt omnia parata fuissent. Hæc constant ex duobus prioribus ejus Vitæ Auctoribus, ex Matthæo Villanio, & ex literis encyclicis, quas postridie suæ consecrationis ad Ecclesiarum Præsules dedit, apud Raynaldum num. 8, & apud Edmundum Martene Tomo 1 Thesauri Novi Anecdotorum col. 1489. Consensum porrò præbuit electioni suæ, non solùm ne videretur divinæ voluntati adeo evidenter indicatæ resistere, verùm etiam desiderio reducendi Sedem in urbem Romanam, quod ita animo infixum habebat, ut scribit Villanius, ut cùm Florentiæ nuncium accepisset de obitu Innocentii, dixerit, si videret Pontificem, cui curæ esset Romam venire ad veram Sedem suam, & tyrannos Italiæ opprimere, gratissimum sibi fore altera die mori.

VII. *Urbani patria, & parentes.*

Duæ sunt de patria Urbani V opiniones. Rodulphus de Rivo Decanus Tungrensis hac ipsa ferè tempestate vivens, quem alii recentiores secuti sunt, scribit eum fuisse origine Lemovicensem; Auctor verò primæ ejus Vitæ ait, eum fuisse Gabalitanum, seu ortum in Comitatu Gabalitano, qui situs est in diœcesi Mimatensi, & in loco de Grisaco ejusdem diœcesis: quæ opinio videtur præferenda; nam in Terrario amphiteotarum Archiepiscopatus Avenionensis de Urbano ac Anglico Grimoardi ejus fratre hæc leguntur: *Qui ambo dicti Domini filii fuerunt nobilis & potentissimi Viri Domini Guillermi Grimoardi militis domini Castrorum de Grisaco, & de la Garda Mimatensis diœcesis, qui obiit ætatis suæ anno centenario Avenione in præsentia dicti Domini Cardinalis ejus filii anno proximè dicto* [scilicet 1365) *die decima* (legendum cum Auctore secundæ Vitæ, decima septima, ut patet ex sequentibus] *mensis Octobris Pontif. dicti Papæ filii sui anno 4: transactis autem quatuor hebdomadis a die Cardinalatus Domini Anglici alterius filii sui dilecti ...... deinde apud locum de Bedoesco diœc. Mimatensis deportatus in Ecclesia collegiata ejusdem loci noviter per dictum Papam fundata fuit, ibidem translatus.* In gratiam ejusdem Grimoardi Militis Jo Francorum Regem multa privilegia concessisse habitatoribus locorum de Grisaco, de Belagarda, de Bedoesco, &c. scribit Baluzius col. 976, quæ certè innuunt Urbanum V apud Gabalos, non apud Lemovices ex Guillelmo Grimoardi, & ex Amphelisia de Monteferrando ortum ducere. Hæc mecum communicata ab erudito D. Le Fournier Monasterii Sancti Victoris Massiliensis Monacho. Aymericus de Peyraco in quarta ejus Vita ait; eum vocatum fuisse Guillelmum Grimoardi *de diœcesi Mimatensi* in Gavaldano. Ad conciliandas porrò has duas opiniones Baluzius ait, existimari non immeritò posse, Grimoardorum gentem, quæ antiquitus erat apud Lemovices, a Lemovicibus ad Gabalos, ut sæpe venit, translatam esse.

VIII. *Ejus primordia ante Pontificatum.*

Urbanus in adolescentia sua monasticum habitum induit in Prioratu de Chiriaco, non autem, ut scribit Ciaconius, de Cluniaco, dictæ diœcesis Mimatensis, à Monasterio Sancti Victoris Massiliensis dependente; ubi postquam fuit instructus in regularibus observantiis, ad studia litterarùm se transtulit apud Montempessulanum, tum apud Tolosam & Lutetiam. Demum factus solemnis Doctor Decretorum, legit ex tunc multis annis tam in Montepessulano, quam in Avenione, ut asserit primæ ejus Vitæ Auctor: unde Aymericus de Peyraco Abbas Moyssiacensis in quarta ejus Vita, ait: *Fuit maximus Clericus; & in Montepessulano, ubi specialem gerebat devotionem, legit ordinariè Decreta.* Certè magnus Canonista vocatur ab Auctore Magni Chronici Belgici, & Petrarcha lib. 7 ait, Rer. Senil. Epist. 1, eum Juris utriusq. peritissimum fuisse. Factus est deinde Abbas Monast. S. Germani Autissiodorensis, unde translatus est ad Abbatiam sancti Victoris Massiliensis, ut in superiori Pontificatu diximus, ex qua tandem assumptus est ad Summum Pontificatum.

IX. *Officium Pœnitentiariæ Presbytero tribuit.*

Urbanus non multò post suam consecrationem videns Guillelmum Bragose majorem Pœnitentiarium esse tantùm Diaconum

num

num Cardinalem Sancti Georgii ad velum aureum, licet esset vir grandævus, qui in studio Tolosano Doctor solemnis Decretorum existens, annis pluribus cathedram Doctoralem ad utilem instructionem plurimorum rexerat, in Presbyterum Cardinalem ordinavit, eique titulum presbyteralem assignavit sancti Laurentii in Lucina. *Ad quod faciendum præcipuè motus exstitit ratione officii Pœnitentiariæ, quod Presbytero magis, quàm Diacono convenire judicavit*, inquit Auctor primæ ejus Vitæ apud Baluzium, qui existimat col. 962 id factum ab Urbano ineunte anno 1363; sed falli videtur, non animadvertens, Auctorem secundæ Vitæ id contigisse scribere mensis Decembris duodecimo die Lunæ, ideoque anno 1362, litera Dominicali B notato.

X. *Anglicum fratrem Episcopum Avenion. consecrat.*

Ad Ecclesiam Avenionensem, per promotionem Joannis de Coiardano ad Episcopatum Mirapiscensem anno 1349, Episcopo destitutam, utpote à Clemente VI & Innocentio VI pro suis & Ecclesiæ necessitatibus retentam, Urbanus Papa eodem die Lunæ XII Decembris anni 1362 promovit Anglicum Grimoardi fratrem suū, Ordinis Canonicorum Regularium sancti Rufi, tunc Priorem Diensem, ut primæ & secundæ Vitæ Auctores asserunt: quem etiam ejus promotioni assignat Regestum, seu Terrarium Ecclesiæ Avenionensis mox laudatum. Auctor tamen secundæ Vitæ addit, eum non fuisse ab Urbano consecratum nisi die octava mensis Januarii anni 1363: *Januarii die octava*, inquit, *Dominus Papa sacra generalia celebrans fratrem suum consecravit Episcopum cum aliis tam Abbatibus, quàm Prælatis numero XXVIII*. Quibus ex verbis, ut id obiter dicam, confirmatur quod primo Tomo hujus Operis dixi, Pontifices nempe Romanos quibuscumque diebus sacros Ordines contulisse. Anglicum Grimoardi fratrem fuisse Urbani, præter duos Auctores laudatos, asserit etiam Registrum Avenionense laudatum, & tamen Spondanus scribit, post Onuphrium & Ciaconium, non fratrem Urbani, sed fratris filium fuisse. Sed in editione Ciaconii per Augustinum Oldoinum curata non solùm id non legitur, verùm etiam refutatur; ex quo intuli id reperiri in prioribus Ciaconii editionibus, ideoque in hac ultima discerni non posse, quoad Cardinales, quid sit Ciaconii & quid Oldoini. Fallitur nihilominus ibidem Oldoinus dicens Anglicum fuisse Abbatem sancti Rufi prope Valentiam, cùm fuerit tantùm Prior Sancti Petri Diensis, non verò Dignensis, ut legitur apud eundem Oldoinum; id enim falsum esse ostendit Baluzius col. 982. Ceterùm Anglicum fuisse probitate morum & regulari observantia insignem iidem Auctores asserunt, de eo infra sermo redibit.

XI. *Tres Reges contra Turcas Avenione crucesignat.*

Joannes Franciæ Rex, exeunte mense Septembri ejusdem anni 1362, ad Villamnovam prope Avenionem pervenisse, & mansisse ibidem autumno scribit Froissartus vol. 1, cap. 216: ex quo Baluzius col. 982 infert, eum non venisse primùm ad invisendum Urbanum, ut scribit Auctor primæ ejus Vitæ: *Post dictam promotionem Urbani Papæ*, inquit, *ad ipsum satis citò venerunt Jo: Francorum, Petrus Cypri, & Daciæ Reges, causa ipsum visitandi, sibique reverentiam exhibendi: qui demum cum suis voluntate & deliberatione & consilio ad faciendum generale passagium ultramarinum, & specialiter contra Turcos se mutuò astrinxerunt, fueruntque cum multis aliis magnis & notabilibus viris cruce signati per dictum Papam; qui etiam pro tunc crucem contra dictos Turcos prædicavit, ordinans dictum generale passagium, cujus capitaneum constituit præfatum Joannem Francorum Regem, personaliter onus hujusmodi in se suscipientem*. Joannem Regem Curiam Papæ intrasse die XX mensis Novembris, & mane pransum cum Papa moram traxisse apud Villamnovam in domo, quam Clemens Papa inhabitare consueverat, asserit Auctor secundæ Vitæ. Cùm itaque, teste eodem Froissarto, Joannes Lutetiâ excesserit exeunte Junio, & autumno apud Villamnovam manserit, jure merito asserit Auctor primæ Vitæ eum venisse Avenionem ad invisendum Urbanum, non quidem Lutetiâ, sed Villanovâ, quo ex loco Avenionem venit die XX Novemb. ei gratulaturus summum fastigium. In veteri codice MS. Vaticano apud Raynald. anno millesimo trecentesimo sexagesimo tertio, num. 14, & apud Auctorem secundæ Vitæ Urbani, legitur Regem Cypri Curiam intrasse die Mercurii XXIX Martii anni 1363, & in die Veneris sancta, seu die 31 ejusdem mensis crucesignatum fuisse; quod confirmatur ex his Walsinghami verbis pag. 179, ubi loquens de gestis Urbani V in initiis sui Pontificatus ait: *Et sequenti proxima Parasceve Joannem Regem Franciæ cum aliis Regibus & proceribus crucesignavit*. Diploma Pontificis, quo Joan. Rex exercitûs crucesignati Dux constituitur eodem die, scilicet 11 Kal. Aprilis, datum est. Rex Daciæ, seu potius Daniæ Waldemaris, juxta eundem secundæ Vitæ Auctorem, intravit etiam Curiam die 26 Februarii: ex quo sequitur, literas Urbani ad ipsum, quas refert Raynaldus num. 14, non esse datas *XI Kal. Januarii anno secundo*, sed *anno primo*. Huic expeditioni adjunxit Pontifex Talayrandum Episcopum Albanensem, qui dicebatur Petragoricensis, Legatum à Latere. Obligarunt se porrò Reges transfretare intra biennium, sed cùm Joannes Franciæ Rex mense Aprili anni 1364 obiisset, & Talayrandus

SEC. XIV. URBANUS V.

randus pariter eodem anno die 17 mensis Januarii, ut scribit Auctor secundæ Vitæ Urbani, hæc expeditio in irritum cecidit. Huic autem Auctori fides tutò adhiberi potest, cùm col. 402, dicat se anno 1346, die tertia mensis Maji Avenionem reversum esse, ut prosequeretur litem contra Capitulum Bunnense, cujus erat Canonicus, à quo suspensus fuerat à fructibus suæ Præbendæ.

XII. Ecclesiam Cassinensem in Abbatiam redacit.

Cùm Ecclesia Cassinensis, quam Joannes XXII ad dignitatem Cathedralem evexerat, ut suo loco diximus, per mortem Angeli Ursini, qui anno 1363 extinctus est, vacaret, Urbanus Pontifex eam Ecclesiam regi fecit integro triennio per Apostolicos Ministros, ut scribit Ughellus; volebat enim eam de Episcopali dignitate ad Abbatialem reducere, quod postea fecit anno 1366, juxta Bzovium ad eum annum n. 6, bullâ datâ apud Montempessulanum 2 Kalendas Decembris. *Ad quod faciendum, dictus Urbanus motus fuisse dicitur, ut religio Monachorum Nigrorum, quæ ibidem exordium habuit, ibi meliùs servaretur, quod æstimavit posse fieri sub Abbatis regimine, quàm Episcopi convenientiori modo*, inquit Auctor primæ Vitæ Urbani, qui postea subdit, Urbanum, ut in eo monasterio regula sancti Benedicti præcipuè vigeret, anno 1370, tria fecisse; primò, quia ex ingenti terræ motu erat collapsum in ædificiis, ipsum reædificari fecisse ex ipsius proventibus quandiu vacavit. Secundò, amovisse ex eo Monachos plures, qui sæcularem potiùs quam regularem vitam observabant, & alios religiosos de diversis aliis Monasteriis collectos, ibidem instituisse & ordinasse perpetuò residere. Tertiò, Monachum quemdam Camaldulensem, qui ordinationes monasticas juxta regulam Sancti Benedicti indefectibiliter observabat, licèt invitum & renitentem eidem monasterio præfecisse in Abbatem, cujus Auctor nomen non prodit, sed ex Apostolicis literis Andream vocatum esse constare asserit Raynaldus anno 1370 num. 16.

XIII. Barnabonem Vicecomitem Mediol. tyrannum damnat.

Barnabos filius Galeazii de Vicecomitibus Mediolani, qui tempore Innocentii Papæ occupaverat aliquas terras ad jus, dominium, & proprietatem Ecclesiæ Romanæ pertinentes, Oratores ad Urbanum initio Pontificatus misit, pacem amplis conditionibus petentes; quibus respondit Pontifex, paratum se illam ei concedere, postquàm terras occupatas restituisset, & à pravis suis facinoribus desistens, per veram pœnitentiam se obsequentem Ecclesiæ præbuisset; quæ cùm Barnabos adimplere nollet, Pontifex die vigesima octava Novembris anni 1362 eum coram se citari fecit, termino ei præfixo ad diem primam Martii anni sequentis 1363 ad audiendam condemnationis sententiam, qua eum pœnis hæreticorum damnavit, & sacram expeditionem in ipsum indixit. Verùm à Joanne Francorum Rege, cujus filiam in uxorem duxerat, ad officium revocatus, Ecclesiæ reconciliatus est ab Androino Apostolicæ Sedis Legato anno 1364. *Interponentibus se aliquibus actum est de concordia inter eos, pro cujus tractatu & etiam regimine dictarum terrarum & aliquarum aliarum missus est ad partes Italiæ Legatus de Latere præfatus Dominus Androinus de Rocha tituli S. Marcelli Presbyter Cardinalis, per cujus ministerium facta fuit pro tunc concordia inter eundem Papam, & dictos Mediolanenses, fueruntque ipsi sibi & Ecclesiæ reconciliati.* Rem ita terminatam esse mense Februario anni 1364 ex Villanio, Corio, & aliis scribit Spondanus num. 10, ut Barnabos cederet omni jure Bononiæ, Castra occupata restitueret, Guelfam partem suæ ditionis non opprimeret, Fœderatorum terras non invaderet: Urbanus autem anathemate illum & interdicto dictionem exsolveret, & ratione castellorum recèns extructorum quingenta aureorum millia intra octo annos dependeret; atque interim Bononia & castra restituta in custodia Androini Legati permanerent.

SEC. XIV. URBANUS V.

XIV. Cracoviæ Academiam instituit.

Rogaverat Urbanum Pontificem Casimirus Poloniæ Rex, ut cùm Poloni ab Academiis celebrioribus tanto locorum intervallo essent dissiti, ut plures à literarum studio ob viarum discrimina abducerentur, atque inde pauciores in eo regno essent Viri literati, in urbe florentissima Cracoviensi studia academica excitaret, ut tanquam ex fonte perenni in totam Poloniam ac vicina regna scientiarum rivi dimanarent. Cujus petitis morem gessit Urbanus, exarato ea de re Apostolico diplomate, cujus præcipuam partem hic ex Raynaldo ad annum 1364 num. 13 subjicere visum est; ex ea enim apparet Academiam illam ex omnibus Facultatibus conflatam, præter Theologicam: *Non solùm*, inquit Pontifex, *ad ipsorum, sed etiam aliarum regionum circumjacentium incolarum commodum & profectum paternis affectibus anhelantes, dicti Regis* (Casimiri) *in hac parte supplicationibus inclinati, de fratrum nostrorum consilio auctoritate Apostolica statuimus, & etiam ordinamus, ut in dicta civitate Cracoviensi de cætero sit studium generale, illudque perpetuis temporibus ibidem vigeat tam in juris Canonici & Civilis, quàm alia qualibet scientia, præterquam in Theologica facultate; & quòd legentes & studentes ibidem omnibus privilegiis, libertatibus & immunitatibus concessis Doctoribus legentibus & commorantibus in studio generali gaudeant & utantur*, &c. *Dat. Aven. Kal. Septembris, anno 2* Pontificatûs; ideoque

que anno 1364. Falluntur itaque qui ſcribunt, hanc Academiam anno 1400 fundatam; eo enim anno, vel potiùs anno 1401 facultas Theologiæ addita eſt, & Academia ampliata, quod fundationis nomine appellant Hiſtorici Poloniæ, ex quibus hæc ſcribit Sethus Calviſius in ſuo Opere Chronologico ad annum 1401. *Cracovienſis Academia ex teſtamento Hedwigis Reginæ & liberalitate Regis conditur. Eriguntur duo collegia, alterum Philoſophorum & Theologorum, alterum Juriſconſultorum & Medicorum, accerſuntur Magiſtri ex Academia Pragenſi*. Antea autem ad annum 1364 ſcripſerat Calviſius: *Academia Cracovienſis in Polonia à Caſimiro Poloniæ Rege inſtituitur, confirmatur poſt annos triginta ſex à Ladiſlao Jagelloue*. Quam in rem citat Funcium, quod conſtat verum eſſe ex diplomate Urbani.

XV. *Solicitatur à Romanis ut Romam cum Curia pergat.*

Eodem anno Nuntii Romanorum venerunt Avenionem ad Urbanum Pontificem, petieruntque inter alia, ut Romam cum ſuâ Curia ſe transferret. *Qui eorum petitioni benigniter annuit, dixitque eis circa eam taliter Deo duce ſe facturum, quòd ipſi deberent meritò contentari. Pro tunc tamen circa illud eis aliquid aliud non ſpecificavit*, inquit Auctor primæ ejus Vitæ, Auctor verò ſecundæ ſcribit, Oratores Romanorum Avenionem intraſſe menſe Majo. Bzovius anno 1364 num. 2 ait, Urbanum ſeriò cogitaſſe de itinere Romano, ſed aggredi illud non potuiſſe propter infeſtationem prædonum, quod verum eſſe exiſtimo; Auctor enim primæ ejus Vitæ teſtatur, tunc Galliam plenam fuiſſe prædonibus, qui ſub diverſis ſocietatum nominibus, excurſiones paſſim, prædaſque faciebant; & Urbanum contra illos, qui in Occitania erant, proceſſus & cenſuras fulminaſſe, eoſque perſequentibus indulgentias conceſſiſſe, quo brevi effectum eſt, ut aut interempti, aut ejecti fuerint. Ex Epiſtola tamen Petrarchæ ad ipſum Urbanum, quæ extat initio lib. 7 rerum Senil. qua ipſum hortatur, ut Romam proficiſcatur, intelligimùs ab impia prædonum manu Pontificem diu circumſeſſum, ſuam ac Romanæ aulæ libertatem multo auro ſtipendii ſpecie redimere coactum fuiſſe. In alio porrò exemplari Vitæ ſecundæ Urbani apud Baluzium col. 404 legitur Oratores Romanorum intraſſe Avenionem die tantùm 25 menſis Octobris anni 1365, poſtquàm Urbanus Maſſiliâ Avenionem rediiſſet, quod vero ſimilius videtur, cùm Oratores Urbanus Romam quàm citiùs remiſerit eodem anno exeunte Novembri, quo literas ad Romanos dedit *Avin. 9 Kal. Decemb. anno IV* apud Raynaldum num. 9, in quibus ait: *Tam ſuper adventu noſtro ad Urbem, quem Deus concedat proſperum, quàm ſuper aliis reſponſum benignum prænominatis ambaxatoribus memoratis, prout ab ipſis cum ad vos redierint, audietis.*

XVI. *Majus Altare S. Victoris Maſſil. conſecrat.*

Urbanum enim Papam eodem anno 1365 Maſſiliam adiiſſe, ibique menſe Octobri majus Altare monaſterii Sancti Victoris conſecraſſe teſtatur idem ſecundæ Vitæ Auctor: *Eodem anno & menſe* (nempe Octobri) *Dominus Papa exiſtens in Maſſilia conſecravit majus Altare in Monaſterio Sancti Victoris Maſſilienſis. Die 24 dicti menſis reverſus eſt Avenionem, & die ſequenti intraverunt ambaxiatores Romanorum*. Maſſiliam porrò petiit Urbanus comitantibus decem Cardinalibus; laudatus enim D. Le Fournier ſignificavit mihi penes ſe eſſe decretum civitatis Maſſiliæ ad recipiendum Dominum Papam cum decem Cardinalibus anno milleſimo trecenteſimo ſexageſimo quinto die decima octava menſis Auguſti. Miſerat autem Pontifex menſe Majo præcedenti Maſſiliam caput S. Victoris de argento deaurato cum lapidibus pretioſis, ut in eo reponeretur caput ejuſdem Sancti, ex eodem D. Le Fournier.

XVII. *Carolum Imp. Avenionem venit.*

Venerat antea Avenionem menſe Majo ejuſdem anni Carolus IV Imperator ab eodem Urbano Papa, ut aſſerunt Continuator Nangii, qui extat Tomo XI Spicilegii, & Bernardinus Corius part. 3 Hiſt. Mediol. evocatus, ſeu ut cum eo deliberaret de bello contra Turcas, ut ait idem Continuator, ſive ut fœdus cum eo iniret adversùs tyrannos Italiæ, præcipuè verò adversùs Viceeomites Mediolanenſes, ut habet Corius. *Anno 1365, menſe Maji*, inquit Auctor primæ Vitæ Urbani, *Karolus Romanorum Imperator venit Avenionem ad dictum Urbanum Papam cum magna comitiva Principum & nobilium Alamannorum, & ornatus inſignibus Imperialibus per ipſum Papam & Cardinales fuit valde notabiliter & honorificè receptus* [die 23 Maji, quo die eum Avenionem intraſſe ſcribit Auctor ſecundæ Vitæ]; *& die Sancto Pentecoſtes tunc occurrente* [die prima Junii, cùm Paſcha celebratum ſit die 13 Aprilis] *dicto Papa ſolemniter celebrante, aſtitit in habitu Imperiali diademate coronatus, in manu dextera ſceptrum geſtans*. Albertus Argentinenſis pag. 141, deſcribens habitum Imperialem ait: *Indutus regalibus inſignibus, habens coronam auream in capite, & pomum & ſceptrum in manibus*. Fallitur itaque Albertus Krantzius lib. 9 Saxoniæ cap. 33, ubi ſcribit Carolum ipſum tum Avenionem ad Summum Pontificem conſecrationis gratiâ. *Deinde*, ſubdit idem Auctor primæ Vitæ, Carolus *ivit Arelatem, cujus regnum ad ipſum ſpectabat, ubi ſe fecit in Regem per Archiepiſcopum coronari. Tandem verò habitis multis colloquiis inter Papam & ipſum* (nempe Carolum)

tam

SÆC. XIV. URBANUS V.

tam super statu Ecclesiæ, quàm Imperii, redeat ad propria, cum bonis pace, amore & favore Urbani Papæ prædicti. Discessit Carolus Avenione *die Lunæ secunda Junii*, ut habet Auctor secundæ Vitæ, & coronatus est Arelate die quarta ejusdem mensis, quæ concurrebat cum die Mercurii quatuor Temporum post Pentecosten, ut ait Cæsar Nostradamus in Historia Provinciæ. Arelate Avenionem rediit, ubi die 7 Junii privilegia Monasterii S. Victoris Massil. confirmavit bulla aurea *data Avin. an. 1365 indict. 3, 7 Idus Junii, Imperii undecimo, & regnorum decimo nono*, penes laudatum D. Le Fournier. Tandem reversus est navigio Argentinam in festo SS. Petri & Pauli, juxta Albertum Argentinensem pag. 164.

XVIII. Regnum Arelatense quo tempore juris Francici factum.

Facta porrò est hæc coronatio Caroli Arelate præsentibus Sabaudiæ & Borbonii Ducibus, ac Provinciæ Senescallo; & Jacobus Bovis in libro de Regia corona Regum Arelatensium pag. 350 ait huic ceremoniæ interfuisse Archiepiscopos Ebredunensem & Aquensem, tum etiam Episcopos Arausicanum, Massiliensem, Vasionensem, Tricastinum, Digniensem, Senecensem, Nicìensem, Vencìensem, Aptensem, Rejensem & Sistaricensem; sed fallitur in eo quòd ait, eam factam esse die dominica vigesima Novembris; nam præterquam quòd anno 1365 dies vigesima Novembris non concurrebat cum dominica, sed cum feria quinta, constat ex dictis eam factam esse mense Junio, & fieri non potuisse post illum mensem. Cæsar Nostradamus laudatus scribit, Joannam Siciliæ Reginam & Provinciæ Comitissam conquestam esse hanc coronationem factam contra suam auctoritatem, & Carolum publico Chirographo declarasse, se nihil contra supremam Joannæ auctoritatem egisse. Verùm quidquid hac de re sit, certum est Carolum hoc tempore regnum Arelatense respexisse, ut spectans ad jus Romani Imperii, quod præter Auctorem Vitæ Urbani mox laudatum, asserit Theodoricus de Niem lib. 1 de schismate cap. 1: *In regno Arelatensi*, inquit, *quod est juris & proprietatis Romani Imperii*. Et cap 25: *Carolus hujus nominis quartus Augustus, imò veriùs dissipator injustus, tempore Urbani Papæ V regnum Arelatense, quod similiter est juris & proprietatis Imperii, & quod etiam dictus Otto magnus Imperator adjecit imperio, sumpto magno prandio apud Villamnovam prope Avenionem per eundem Ducem* (scilicet Ludovicum Andegavensem Caroli V Regis Franciæ fratrem, qui ex Continuatore Nangii suprà laudato, tunc erat Avenione) *ipsi Carolo præparato, transtulit in præfatum Ducem, postea in regno Siciliæ vita functum*. Augustinus Pientinus in libro sacrarum ceremoniarum Ecclesiæ

SÆC. XIV. URBANUS V.

Romanæ edito à Christophoro Marcello Episcopo Corcyrensi apud Baluzium col. 985 ait, etiam Carolum quartum Arelate anno 1365 fuisse coronatum; apud Spondanum tamen & Saxium legitur annus 1361; sed si ita sit, est error manifestus. Cæterùm nullibi præterquam in Theodorico de Niem apud Baluzium laudatum legi, Carolum Imperatorem regnum Arelatense transtulisse in Ludovicum Comitem Andegavensem anno 1365; imò contrarium evinci videtur, ex eo quòd idem Imperator anno 1378 Parisiis existens Delphinum Carolum, filium Caroli V primogenitum, suum & Imperii Vicarium constituit in Regno Arelatensi. Certum tamen est anno 1391 regnum Arelatense pertinuisse ad Regem Franciæ, vel ad aliquem ex eadem domo; nam Bonifacius IX in Epistola, quam Kalendis Martii illius anni Romæ dedit ad universos Christi fideles, quam Spondanus eo anno num. 1 asserit se legisse in codice manuscripto Bibliothecæ Victorinæ Parisiensis, ait domum Franciæ, quæ aliàs principalis murus defensionis fidei soleret esse, in horrendo schismate, quod tunc erat, principaliter non peccasse, adhærendo scilicet Clementi VII Avenione sedenti, quem vocat virum Belial Robertum Gebennensem Antipapam; sed falsis deceptam literis, quasi Urbanus VI voluisset ei auferre regnum Arelatense, ex quo evincitur regnum illud, vel ad Regem, vel ad aliquem ex domo Franciæ pertinuisse. Regni porrò Arelatensis limites olim fuisse Provinciam, Mediolanum, Pedemontium, & magnam partem Lombardiæ, quam hoc tempore Vicecomites Mediolanenses occupabant, scribit Corius superiori numero laudatus.

XIX. Urbanus PP. Romam adire parat

Urbanus Pontifex anno 1366, sive à Petro Aragonio Minorita, qui visionem à Christo habuerat, qua jussus erat Pontificem admonere ut Romam proficisceretur, incitatus, sive à Petrarcha prolixa, sed valde egregia Epistola, quæ extat lib. 7 Senilium, tertio Kalendas Julii paulò liberiori stylo scripta, increpitus, quòd Avenionem Romæ præferret, omnique rationum ac suasionum genere monitus ad suam propriam sedem redire, seriò cogitavit de accessu suo & translatione Curiæ Romam: *Urbanus Papa*, inquit Auctor primæ ejus Vitæ, *publicavit, seu manifestavit suam intentionem super accessu suo & translatione Curiæ versùs Romam, destinavitque certos nuncios, tam Viterbium, ubi primò declinare & aliquandiu morari intendebat, quàm Romam causa disponendi & ordinandi necessaria, reparandique sua palatia, & libratas pro dominis Cardinalibus dividendi; & ad hoc assignavit seu ordinavit terminum tempus Paschale immediatè post secuturum*.

 Scri-

Scripsit autem Venetorum & Genuensium Ducibus cupere se eorum triremibus Romam navigare, sicuti & fecit anno sequenti 1367, ut mox videbitur.

XX. *Tres Cardinales creat.*

Mensis Septembris die decima octava, quæ anno 1366 concurrebat cum feria sexta Quatuor Temporum, Urbanus Pontifex tres novos Presbyteros Cardinales creavit, videlicet Guillelmum Suore Tutellensis diœcesis, Ordinis Prædicatorum, tunc Episcopum Massiliensem; Anglicum Grimoardum fratrem suum, tunc Episcopum Avenionensem; & Marcum de Viterbio Italicum, tunc Generalem Ministrum Ordinis Fratrum Minorum. Hæc constant ex Auctoribus ejus Vitæ, quorum quartus addit, Pontificem Anglicum fratrem suum cum magna Cardinalium instantia ad Cardinalatum promovisse, ex eo quia scientiam eminentem non habebat, licèt probissimus esset. *Qui fuit devotissimus*, inquit, *& maximus pauperum & Clericorum relevator, & etiam multa construxit in Montepessulano, Avenione, & multis locis. Et supervixit Papæ prædicto bene per viginti annos.* Ex quibus ultimis verbis eruitur Aymericum de Peyraco hujus Vitæ Auctorem supervixisse Anglico Grimoardi, qui obiit anno 1388.

XXI. *Quomodo se cum patre & propinquis gesserit.*

Transactis quatuor hebdomadis à die, qua Anglicus Grimoardi dictus Cardinalis, Guillelmus Grimoardi, seu de Grisaco, Urbani Pontificis & prædicti Anglici pater obiit Avenione in palatio ejusdem Pontificis, qui *eidem concessit plenariam indulgentiam peccatorum, & eundem benedictione papali sanctissima manu propria sanctificavit, & benedixit*, ut scribit Auctor quartæ Vitæ Urbani. Diem ejus obitus habemus ex Auctore secundæ, qui vocat eum *Guillelmum de Grisaco grandævum militem.* Guillelmum de Grisaco obiisse centenarium constat ex Tetrario Ecclesiæ Avenionensis suprà à nobis num. 7 laudato. Urbanus, ait idem Auctor quartæ Vitæ, *patrem carnalem habebat tempore sui Papatus bonum militem, cui parum dedit & assignavit, dicens, quòd bona Ecclesiæ sunt pauperibus dispensanda, & quòd genitor suus de propriis suis redditibus antiquis valebat congruè sustentari.* Plus dicit Auctor primæ Vitæ, scribens, Pontificem à patre suo cum gratiarum actione recusari jussisse sexcentarum librarum annuum reditum, quem Rex Christianissimus in sui gratiam illi dederat. Ex his evidenter constat Urbanum affectum carnalem erga suos nequaquam habuisse; nullum enim ex his ad quamcumque Prælaturam promovit, nisi duos duntaxat, scilicet Anglicum Grimoardi fratrem suum, & unum nepotem ex consanguineo germano, decretorum Doctorem, aliàs bonum & sufficientem, quem Ecclesiæ Sancti Papuli in Episcopum præfecit. Alios autem quamquam essent boni & idonei, aut beneficiis satis simplicibus, aut officiis curiæ voluit esse contentos. De laicis etiam nullum exaltavit; *Nepotem enim unicum, ad quem paterna hæreditas pertinere debebat, non cum altiori, imò nec cum æquali sibi in genere voluit matrimonialiter copulari, suscepit namque in uxorem filiam cujusdam mercatoris Montispessulani satis simplicis, sui generis respectu, quam tamen, ut creditur, ipso adhuc in minoribus existente, dictus nepos minimè recepisset*, ut primæ ejus Vitæ Auctor scribit.

XXII. *Monasterium & Collegium pro Benedictinis apud Montempessulanum fundat.*

Ineunte anno 1367, seu die septima Januarii Montempessulanum petiit Pontifex ad visitandum monasterium, quod ibidem magnis sumptibus ædificaverat & dotaverat, in honorem SS. Benedicti & Germani, pro sustentatione certi numeri Monachorum nigrorum, seu Benedictinorum, partim ut divinis insisterent officiis, partim ut literarum studiis vacarent, & tunc Altare majus hujus monasterii consecravit, magnis privilegiis decoravit, & multis reliquiis, ornamentis, & jocalibus pretiosis adornavit. Aymericus de Peyraco loquens de fundatione hujus monasterii in quarta Urbani Vita ait: *Audivi ab eis, qui dicti operis faciendi erant commissarii deputati, quòd VII millia francorum & ultra in opere illo expensa fuerant cum dependentibus subsequutis. Et de maximis donis & jocalibus ditavit dictum locum & de reliquiis pretiosis. Ubi constituit perpetuò monasterium Monachorum studentium & claustralium. Et dicebatur, quòd si diu vixisset, Episcopatum vel Abbatiam erexisset.* Postea bulla data Romæ apud S. Petrum XI Kal. Februarii, anno sexto Pontificatus, seu anno 1368, quæ extat apud dictum D. Le Fournier, statuit, ut in dicto monasterio, seu Prioratu sint viginti Monachi Conventuales, de quorum numero sit unus Prior. Ut etiam sint duodecim perpetui Presbyteri sæculares, qui horis diurnis ac nocturnis continuè deserviant in divinis. Statuit etiam, quòd ultra Priorem, sint sexdecim Monachi ejusdem Ordinis professores, qui per Abbatem S. Victoris Massiliensis tam de suo monasterio, quam de aliis ab ipso dependentibus, ad studendum in jure Canonico mittantur. Denique statuit, quòd pro claustralibus quatuor, & pro studentibus sex Monachi mittantur oriundi de civitate & diœcesi Mimatensi.

XXIII. *Ibidem instituit Collegium pro Medicina.*

Antequam è Montepessulano recedamus, observandum est eundem Pontificem bulla data Viterbii VII Kalendas Octobris, anno septimo Pontificatûs, seu anno 1369, quæ extat apud Gariellum in Serie Præsulum Magalonensium part. 2, pag. 86, instituisse in eadem urbe collegium medicinæ pro duodecim Scholaribus: *In Montepes-*

tepessulano, inquit Auctor primæ ejus Vitæ, *ubi specialiter solet vigere scientia medicinæ, instituit unum collegium duodecim scholarium, qui studerent in dicta facultate, & in ipsa haberent residere; pro quorum sufficienti sustentatione redditus certos acquisivit & ordinavit*. Papirius Massonus in Vita Urbani testatur, in eadem urbe Monspeliensi adhuc extare collegium ingens jussu ejus conditum in gratiam eorum, qui medicinæ operam daturi essent, dummodò constaret eos esse Gabalos, idest Mimatensis diœcesis. Ceterùm Academiam Monspeliensem pro jure Canonico & Civili, ac pro Medicina sub Nicolao IV fuisse erectam, eique postmodum auditam Theologiæ facultatem, diximus in ejus vita; sed hîc addere juvat, civitatem Monspeliensem longe ante Nicolaum IV inclaruisse scientiâ medicinæ, Cæsarius enim Haisterbacensis, qui florebat anno 1215, lib. 7 cap. 25, loquens de Montepessulano ait: Ubi fons est artis physicæ. Ægidius Corboliensis in libro de virtutibus medicaminum canit:

Quo Pessulanus nisi Mons auctore niteret
Jam dudum physicæ laus eclipsata fuisset.

Matthæus Paris ad annum 1254, loquens de reditu Regis Francorum è partibus transmarinis, scribit: *In partibus Massiliæ, quæ non multum distant à Montepessulano, ubi floret physica*; & ad annum 1257, loquens de Episcopo Herefordensi: *Dicebatur tamen ab aliquibus, ut apud Montepessulano curreret ab infirmitate, qua laboravit, sanandus*. Sed longè etiam, ante scilicet tempora S. Bernardi, Monspelium medicinæ laude inclaruisse eruitur ex Epistola 307 ejusdem Sancti, in qua loquens de Archiepiscopo Lugdunensi, qui Romam proficiscebatur, ait: *Cum ipse infirmaretur, pertransiit usque ad Montempessulanum. Ibi aliquandiu commoratus, cum medicis expendit & quod habebat, & quod non habebat*. Hæc ex Baluzio in notis ad Vitam Urbani V col. 1052, & seq. apud quem hac de re plura. Sed hic observare juvat hunc Ægidium Corboliensem fuisse Canonicum Parisiensem, Philippi Augusti Franciæ Regis medicum, & mortuum esse anno 1232, vel sequenti, eique in munere medici Philippi Regis successisse Rigordum Monachum S. Dionysii in Francia, cujus quædam opera collegit Duchesnius inter Scriptores Francorum, ut didici à D. Garidel medico Aquensi percelebri, cujus Opus de Herbis non multò antè lucem vidit cum figuris.

XXIV. *Quandiu vixit, mille studentes suis expensis in diversis studiis tenuit.*

Nec mirum videri debet Urbanum, non solùm pro jure Canonico & Civili, sed etiam pro Medicina collegia instituisse; cùm Auctor primæ ejus Vitæ asserat, eum *viros literatos valde* dilexisse, multosque ex ipsis promovisse & exaltasse; & postea subdit: *Et ut daret ceteris addiscendi materiam & opportunitatem, quandiu vixit in Papatu, suis expensis tenuit mille studentes in diversis studiis; ex quibus cùm aliqui jam erant provecti, aut aliàs deficiebant, illorum loco alios continuò subrogavit. Libros necessarios tam eis, quàm aliis pluribus, quos scivit studio esse intentos, ipsisque indigere, etiam ministravit*. Ex illis porrò studentibus centum initio sui Pontificatûs instruebantur in castro de Tritis, in quo est Prioratus Ordinis S. Benedicti à monasterio S. Victoris Massiliensis dependens, quod distat tantum tribus leucis ab hac urbe Aquensi; extat enim apud sæpiùs laudatum D. Le Fournier decretum Concilii generalis civitatis Massiliæ diei XVII Novembris anni 1363: *Ad supplicandum D. Papam, ut in numero illo centum Scholarium, quos in castro de Tritis instrui facit in Grammaticalibus, & Logicalibus disciplinis, certum numerum pauperum Clericorum de Massilia cœtui sociare vellet*. Illis Clericis, quos Pontifex in diversis scientiis & in diversis studiis propriis sumptibus tenebat, Ecclesiam fuisse multipliciter illustratam asserit Aymericus de Peyraco in quarta ejus Vita, qui addit eum considerantem, quòd Ecclesia Viris litteratis maximè eget, studiosos & in ipsis scientiis Graduatos ex prædictis studiis generalibus, multipliciter ad beneficia & dignitates promovisse, & sic Ecclesiam sanctissimè rexisse.

XXV. *Canonicorum collegia duo in diœcesi Mimatensi instituit.*

Instituit etiam in diœcesi Mimatensi duo collegia Canonicorum, primum in loco de Bedoesco, ubi erat Ecclesia baptismalis & parochialis loci suæ originis, spectabatque ad domum suam paternam, in eo enim ædificavit Ecclesiam, quam muris altis & turribus ad modum castri circumdedit, & in ea constituit collegium certorum Canonicorum sæcularium & Decani, qui ibi in memoriam sui & parentum suorum, quorum sepultura erat ibi ab antiquo, Deo deservirent, dotavitque dictum collegium tam de bonis paternis, quam aliis sufficienter. Aliud etiam collegium Canonicorum sæcularium & Decani, qui ipsis præsideret, instituit in Ecclesia de Quesaco dictæ diœcesis Mimatensis, pro quorum sustentatione sufficienti redditus & proventus multos acquisivit, eamque Ecclesiam, sicut & plures alias in eadem diœcesi constitutas, quas dubitabat tempore belli faciliter posse capi, aut hostiliter impugnari, muris & turribus altis circumdari fecit. Quæ omnia constant ex Auctore ejus primæ Vitæ.

XXVI. *Italiam petit.*

Montepessulano Avenionem rediit Urbanus Pontifex mense Martio ejusdem anni 1367, ut scribit secundæ ejus Vitæ Auctor, & die ultima mensis Aprilis Avenione recessit, gressus suos dirigens versus Romam,

non

non fine ingenti multorum Cardinalium, totiusque ferè Curiæ dolore, ut Pettarcha lib. 9, Epist. 2, ad Brunum scribens exaggerat de Cardinalibus: *Non quasi ad christianitatis unicam ac supremam arcem urbem Romam sua in sede catholicæ futuri Reges Ecclesiæ, sed quasi Ctesiphontem, aut Memphim Saracenorum in carceres traherentur. Verè ergo miseri filii sic affecti: verè autem felicissimus pater ac pissimus, si latinè dicitur, qui nolentes etiam ac luctantes filios ad salutem ducit.* Quinque tantùm Cardinales remansisse Avenione, sed nulla eis relicta auctoritate à Pontifice, scribit Auctor Continuationis Gallicæ Guillelmi de Nangiaco; Richardus verò Wasseburgius ait, omnes Cardinales, quatuor tantùm exceptis, secutos esse Papam; verùm Auctor secundæ Vitæ Urbani scribit, omnes Avenione remansisse, quinque exceptis, qui eum secuti sunt, ut mox videbitur. Avenione recedens *voluit audientiam causarum & contradictoriarum remanere in Avenione usque ad diem X Maji tunc sequentis. Et tunc transtulit eam ad civitatem Viterbiensem, ita quòd si lapsa die X ipse mortuus fuisset in itinere, sicuda erat electio in Viterbio. Et ad hunc finem, ut tunc dicebat, fecit*, inquit Bonifacius de Amanatis in cap. Sanè de elect.

XXVII. Massiliæ Guillelmum de Agrifolio Cardinalem creat. Cùm Massiliam applicuisset Pontifex, declinavit ad monasterium Sancti Victoris, cujus Abbas fuerat, quodque cùm priùs esset vetustate consumptum, multimodè fecerat renovari & reparari, murisque & turribus altis claudi, circui & fortificari; magnis etiam privilegiis decoraverat, & multis reliquiis, jocalibus & ornamentis pretiosis adornaverat. Ibidem existens, die duodecima mensis Maji Guillelmum de Agrifolio, Decretorum Doctorem, tunc Sedis Apostolicæ Notarium, jam Sacerdotem assumpsit in Presbyterum Cardinalem tituli S. Stephani in Cœlio Monte, *de quo*, inquit Auctor primæ ejus Vitæ, *non modicùm quamplurimi fuerunt admirati, cùm esset satis juvenis, nondum attingens annum 28 ætatis suæ, & de ejus promotione, saltem ad illum statum, pro tunc nullatenus speraretur*. At qui mirabantur, mirati desiissent, si advertissent, Petrum Rogerii, qui Urbano V successit in Pontificatum, à Clemente VI patruo, anno ætatis decimo octavo Cardinalem creatum fuisse, ut superiùs diximus; & posterioribus temporibus, inquit Spondanus, mirari desiissent, quibus penè infantes tantùm non in cunis ad sacrum Orbis christiani Consistorium allegi consuetudo invaluit. *In præsentia quamque Cardinalium, ceteris Avenione morantibus, Cardinalem de Agrifolio fecit*, inquit Auctor secundæ Vitæ Urbani hoc tempore vivens. Ceterùm ad creationem hujus Cardinalis motus fuisse dicitur Urbanus consideratione Guillelmi de Agrifolio senioris, cujus ipse Papa socius & familiaris fuerat, cùm in minoribus existebat, & qui post Deum fuæ assumptionis in Papam dicebatur fuisse præcipuus promotor & auctor, & cujus dictus Guillelmus nepos existebat, inquit idem primæ Vitæ Auctor, qui sicut & alii asserunt Guillelmum nepotem fuisse virum multis animi & corporis dotibus ornatum.

Massiliâ solvit Urbanus die Jovis vigesima mensis Maji magno apparatu triremium aliarumque navium, quas honorificè providerant Joanna Regina Siciliæ, Veneti, Januenses, & Pisani; & die quarta sequenti, seu die vigesima tertia ejusd. mensis, Dominica ante Ascensionem prosperè applicuit Genuam, ubi tam in portu, quàm in civitate per Ducem & cives solemniter receptus & debitè honoratus est. Et quia pro tunc erant dies Rogationum, instabatque dies Ascensionis Domini, ibidem per illos remanere decrevit, & interim equitando per dictam civitatem, Ecclesiam majorem visitavit, & pro sua mansione descendit ad domum sancti Joannis Jerosolymitani, in cujus Ecclesia in die Ascensionis Domini, seu die 27 Maji solemniter celebravit. Philippus Labbæus part. 3 Chronol. Histor. pag. 235, ait, Urbanum Massiliâ Genuam navigasse in prætoria navi Hospitalariorum, eorumque magistri Berengarii Pontificis amicissimi. Sed Continuator Gallicus Guillelmi Nangii, cujus verba refert Baluzius col. 1013, scribit, eum ingressum esse triremem Venetam, cujus sententiam confirmat Petrarcha mox à nobis numero ante superiorem laudatus, licèt apud Petrarcham loco *Venetus*, Raynaldus & Oldoinus perperam scripserint, *ventus*, ut notavit Baluzius. Certè Auctor ejus vitæ triremes aut alias Hospitalariorum naves Massiliam ad Urbanum missas non memorat, sed tantùm Siculorum, vel Provincialium, Venetorum, Januensium & Pisanorum. XXVIII. Genuam appellit.

In crastino Ascensionis, seu die 28 Maji Genuâ discessit Pontifex, relicto ibi Marco de Viterbio Cardinali ad sedandas dissensiones, quæ pro tunc vigebant inter dictam civitatem & Barnabonem de Vicecomitibus Mediolani. Pervenit autem ad portum seu plagiam Corneti, quæ urbs est Hetruriæ sub dominio Summi Pontificis, in ea parte quæ dicitur provincia Patrimonii, 50 milliatibus à Viterbio distans, die quarta Junii, quæ fuit dies Veneris, ante Pentecosten, circa ortum Solis; ubi mari exiens, obvium habuit Ægidium Alvari Cardinalem Legatum cum Prælatis & proceribus terrarum Ecclesiæ. In littore autem parata fuerant tentoria tam de pannis XXIX. Pergit Viterbium.

nis fericis, quàm de ramis arborum magna amœnitate decora; quæ cùm Pontifex fuiffet ingreffus, ac in ipfis aliqualiter quievifset, parato ibidem Altari Miffam folemniter fecit coram fe decantari; qua finita equitando venit Cornetum hora prandii ad domum Minorum declinando, ubi manfit ufque in craftinum diei Pentecoftes, in qua ibidem folemniter celebravit. Ibidem exiftens recepit Legationem Romanorum cum clavibus caftri Sancti Angeli per ipfos antea detenti. Die nona ejusdem menfis Junii intravit Viterbium, atque ibi vifitatus fuit à maxima parte Prælatorum, Magnatum & Communitatum Italiæ, & paulò poft venerunt ad eum Cardinales, qui per terram iter fuum profecuti fuerant.

XXX. *Seditiofis Viterbienfibus parcit.*

Non multos poft dies cives Viterbienfes infurrexerunt contra Curiales, domufque aliquorum Cardinalium hoftiliter invaferunt, & inter alios Guillelmus Bragofe Cardinalis, Vabrenfis dictus, ab iis malè tractatus fuit, & huic, ac aliis necefse fuit vitando periculo ad palatium Pontificis confugere, ubi manferunt per tres dies, quibus rumor duravit. Tandem verò cives fe malè egifse cognofcentes fe fubmiferunt Pontificis mifericordiæ, & omnia arma civitatis cum catenis, quibus carreriæ claudebantur, ad palatium ejus portaverunt; erectifque patibulis in eis culpabiliores fufpenderunt. Et fic Papa cum ipfis mitè agens eis pepercit, rumorque cefsavit. Ita Auctor primæ Vitæ; fed in fecunda Vita legitur quatuor de familiaribus Cardinalium à Viterbienfibus fuifse occifos, & ex Viterbienfibus decem ante domos fuas fuifse fufpenfos. *Idemque Papa dictum tumultum malum fedavit, & dixit quòd hoc erat initium malorum, & Ecclefia debebat multa mala tolerare, quod perditu non differretur*, inquit Aymericus de Peyraco in quarta ejus Vita. Hujus feditionis meminit Petrarcha lib. 9, rerum Senil. Epift. 1; fed eam motiunculam vocat, queriturque nonnullos ex hac nefarias fpes concepifse, Pontificem eà populari infaniâ exafperatum, Sedem in Gallias reducturum. Sed quidquid fit ex Auctore tunc vivente conftat, Urbanum prævidifse hanc feditionem fuifse initium malorum, quæ Ecclefia debebat non multò pòft tolerare.

XXXI. *Jefuatorum Ordinem confirmat.*

Anno 1365, Jefuatorum Ordo Senis initium fumpfit, auctore præcipuè Joanne Columbino nobili, qui ex uxoratu de confenfu conjugis fegregatam vitam agens, quamplurimos afpera vita & fervidis fermonibus, in tanta temporum corruptione ad pœnitentiam induxit, & non paucos fibi focios allegit. Anno autem fequenti 1367, ad quartam diem Junii Urbano Papa Cornetum navigio exfcendenti, Joannes Columbinus cum fexaginta pauperibus fociis obviam factus, ab eo ibidem, & Viterbii benignè habitus Ordinis fui confirmationem petiit; fed cùm quidam malevoli Joannem Columbinum accufafsent apud Pontificem tanquam fi malè de fide fentiret, Urbanus Guillelmo Sudre Cardinali Maffilienfi ejus examen commifit, cui cùm Joannes rationem dogmatum & fidei reddidifset, Urbanus ejus Ordinem confirmavit, deditque ut albâ tunicâ uterentur, tegumento capitis albo cum lacinia quadrata à cervice ad humeros dejecta, datumque inde eft, ut canufinum pallium tunicæ fuperjectum ferrent, cincti ad hoc fcortea zona, nudos alioqui pedes ligneo focculo inferiore parte munientes. Ab initio Apoftolici clerici nuncupati funt, fed poftea Jefuati ab eo dicti, quòd Jefu nomen frequens efset in ore illorum, profitentes Regulam fancti Auguftini: *Hi neque facris initiantur, neque celebrant Miffarum folemnia, tantùm orationi vacant*, inquit Sabellicus Enneadis lib. 9, ideoque poft annum millefimum quingentefimum, quo florebat Sabellicus, permiffi funt ad Ordines promoveri. Certè Victorellus in Notis ad Ciaconium ait Paulum V anno primo Pontif. die 18 Februarii indulfifse, ut ex iis nonnulli Sacerdotali dignitate decorari queant. Eorum conventus plurimi numero funt in Italia. Joannes Columbinus non multò pòft, feu die ultima Julii ejufdem anni fanctè obiit tefte Victorello ibidem. Tandem hunc Ordinem extinxit Clemens IX diplomate dato 6 Decembris anni 1678.

Urbanus V Joannis Græcorum Imperat. Legatos recipit.

Miferat ante mortem Innocentius VI Conftantinopolim Legatum ad Joannem Palæologum Græcorum Imperatorem, qui ad Romanæ Ecclefiæ gremium fe recipiendi pium ftudium oftenderat eo tempore, quo Turcæ maximas clades Græcorum Imperio inferebant, contra quos idonea auxilia ab occidentalibus fperabat, quæ huc ufque mitti non potuerant. Sed cùm Amedeus Sabaudiæ Comes Urbani Papæ aufpiciis collecto crucefignatorum exercitu, Joanni Palæologo confanguineo fuo fuppetias laturus, Gallipolim Græciæ portum munitiffimum expugnaffet, eamque de manibus Turcarum ereptam Joanni Imperatori tradidiffet, ut Auctor primæ vitæ Urbani fcribit; Joannes in fpem obtinendæ Latinorum auxiliis Amuratis Turcarum Principis potentiæ, octo Oratores ad Urbanum Papam mifit, qui pollicerentur fe Orientalis Ecclefiæ cum Occidentali conjunctionem perfecturum, Romamque vere proximo acceffurum. Iis Oratoribus fe adjunxêre idem Amedeus Sabaudiæ Comes, & Paulus ex Smyrnenfi Archiepifcopo Patriarcha Conftantinopolitanus, non Græcus, fed Latinus; nam Ecclefiam Conftantinopolitanam pro Græcis tunc regebat Philoteus, ad

quem

quem & ad alios Patriarchas ritus Græcorum extat apud Raynaldum num. 11, Epistola Urbani Papæ data *Romæ apud S. Petrum VIII Idus Novembris, Pontificatus anno VI*, qui annus eodem die anno 1367 inchoatus est. De hac Legatione hæc habet Auctor primæ Vitæ Urbani: *Dicto Urbano adhuc Viterbii existente, venerunt ad ipsum memoratus Amedeus Comes Sabaudiæ, & Patriarcha Constantinopolitanus & aliqui alii viri notabiles, missi pro parte Imperatoris Constantinopolitani, pro sui parte eidem Papæ promittentes ipsum rediturum ad Romanæ Ecclesiæ unitatem, & super hoc brevi personaliter venturum ad ipsum Papam*. Joannem Imperatorem anno postea 1369 Romam ad Pontificem venisse suo loco dicemus. Hi porrò omnes Oratores accesserunt Viterbium die septima Octobris, ut Auctor secundæ Vitæ Urbani disertè scribit.

Roma ingenti gaudio excipitur. Intereà Urbanus post calores æstivos Viterbio discessit, Romamque pervenit die decima sexta mensis Octobris die Sabbati ejusdem anni 1367, ingenti omnium gratulatione exceptus, ubi Marchio Estensis, qui dextravit Papam, in platea S. Petri fecit duodecim milites, Urbano Papa gradus Sancti Petri ascendente. Postquam in eadem Sancti Petri Ecclesia suam fecit orationem, ac in Cathedra Papali fuit more solito collocatus, declinavit ad Vaticanum palatium, quod vetustate ac Inhabitatione quasi consumptum & dirutum, saltem quoad tecta opere mirabili fecit renovari. Die Lunæ sequenti visitavit Ecclesiam Lateranensem. Die ultima ejusdem mensis, quæ fuit Dominica, in Vigilia omnium Sanctorum primùm in Altari S. Petri solemniter celebravit, in quo à tempore Bonifacii VIII non fuerat celebratum propter diutinam absentiam Summorum Pontificum, qui in ipso tantùm sunt soliti celebrare. Eodem die Guillelmum de Agrifolio seniorem, qui, longis temporibus antè non consecratus, tituli S. Mariæ in Trans-Tyberim Presbyter extiterat Cardinalis, consecravit in Episcopum Sabinensem, eumque Legatum misit ad partes Neapolitanas, ut sedaret discordias vigentes inter Principem Tarenti & Ducem Andriæ. Quæ omnia constant ex duobus primis Vitæ ejus Auctoribus.

Græcorum Legatos remittit. Non multò post hæc, scilicet die sexta mensis Novembris, qua annum sextum sui Pontificatûs inchoavit, Nuncios Græcorum Imperatoris remittens, imprimis ad Joannam Reginam Siciliæ scripsit, rogans, ut quoniam Joannes Palæologus, nec non Prælati, Clerus & Archimandritæ, nobiles & populi Græciæ ad obedientiam & unitatem Sanctæ Rom. Ecclesiæ remeare cupiebant, ipseque Imperator pollicitus esset, venturum se proximo mense Maji, aut saltem primogenitum suum missurum; provideret ne quid damni, aut impedimenti per ipsius regnum ipsis inferretur. Scripsit in eundem sensum Philippo Tarentino, dicto Imperatori Constantinopolitano, Marco Duci Venetiarum, & Gabrieli Genuensium, mutatis tamen mutandis. Scripsit eodem die ad Helenam Græcorum Imperatricem, & Patriarchis Orientis rescripsit sub hac epigraphe: *Prudentibus viris Philotheo Constantinopolitanam, Nifoni Alexandrinam, & Lazaro Jerosolimitanam Patriarchales Ecclesias more Græcorum regentibus, gratiam in præsenti, per quam obtineant gloriam in futuro*. Laudavit eorum propositum de unienda Ecclesia, hortatusque est ad rem maturandam, & invitavit ad iter unà cum Imperatore & viris literatis ad Sedem Apostolicam capessendum. Has omnes literas eodem die datas refert Raynaldus ad annum 1367.

Tres Agnos Dei Græcorum Imp. mittit tanquam ingens donum. Joannes Molanus S. Theologiæ Professor Lovaniensis cap. 13 de Agno Dei, Gretzerus cap. 60 Exam. Myst. Plesl. aliique ex Augustini Patritii lib. 1 Sect. 7 cap. ult. rituum seu ceremoniarum S. R. E. testantur Urbanum V tunc ad eundem Joannem Græcorum Imperatorem tres particulas ceræ benedictæ, quas Agnos Dei communiter nominant, misisse tanquam ingens donum cum his rudioribus versibus, quibus eorum vis & efficacia exprimitur in fulguribus depellendis, peccatis frangendis, tentationibus dæmonum superandis, prægnantibus partubusque servandis, periculis ignis & aquarum vitandis.

Balsamus & munda cera cum chrismatis unda
Conficiunt Agnum, quod munus do tibi magnum:
Fonte velut natum, per mystica sanctificatum.
Fulgura desursum depellit, & omne malignum,
Peccatum frangit, ut Christi sanguis, & angit.
Prægnans servatur, simul & partus liberatur.
Dona confert dignis, virtutem destruit ignis:
Portatus mundè de fluctibus eripit undæ.
Morte repentina salvat, Satanæque ruina,
Si quis honoret eum, retinet super hoste tropæum,
Parsque minor tantum, tota valet integra quantum.
Agne Dei miserere mei; qui crimina tollis.

Hi quidem quatuor ultimi versus non leguntur in Libro Ceremoniarum Augustini Patritii, sed habentur in MS. Codice benedictionum Pontificalium, quibus Pontifex Maximus utitur, asservato in Sacta-

rio

SÆC. XIV. URBANUS V. rio Apostolico. Ex his quidam falsò intulerunt sacra Amuleta illa ex cera confecta in usu esse cœpisse sub Urbano V. Verùm hanc opinationem refutavimus in Tomo primo hujus Operis pag. 83, & seq. ubi ostendimus Agnorum Dei in Ecclesia usum viguisse ab ipso nascentis Ecclesiæ exordio. Victorellus in Notis ad Ciaconium ait, verba illa, *peccatum frangit, ut Christi sanguis*, ab hæreticis Illyrico & Plesseo malè intellecta defendi & explicari egregiè à Molano; & ab aliis Viris doctrina & ingenio præstantibus. Particula enim, *ut*, non æqualitatem, sed similitudinem quandam analogicam ostendit, sicut & illa Christi ore prolata, *sicut & pater vester cœlestis perfectus est*. Finiti ad infinitum nulla est proportio. Deo perfectio infinitatem complectitur, quæ in homine certis terminis circumscripto esse non potest: Cerea Agni Dei forma non abolet peccatum, ut Christi sanguis; neque enim ea virtute præstat, qua divinus ille sanguis in hominum lapsorum redemptionem effusus: sed ab ipso sanguine & morte Christi precationibus & benedictionibus Romani Pontificis, virtutem aliquam ad frangendum peccatum accepit. Aquæ lustralis aspersionem, Sacramentalem unctionem ad venialium culparum remissionem agere scripsit D. Thomas 3 part. quæst. 87, art. 3. Ita Victorellus, apud quem hac de re plura. Denique Bzovius ad annum 1367 num. 9 ait, quòd si Urbanus eos Agnos Dei, verè misit Palæologo Imperatori, fortè eo consilio fecisse, ut Græcos ejurare doceret errores de ceremoniis Ecclesiæ Romanæ. Nam & hi schismatici pari cum hæreticis temeritate, hos Agnos Dei rident, inque locum vituli conflatilis apud Catholicos contra canonem Concilii Nicæni, ajunt successisse.

XXXII. *Apostolorum Petri, & Pauli capita ornat.* Anno sequenti millesimo trecentesimo sexagesimo octavo die prima mensis Martii Urbanus Pontifex è palatio Vaticano Sancti Petri ad Lateranensem Basilicam processit, ubi in crastino Missa celebrata in loco dicto *Sancta Sanctorum*, capita Apostolorum Petri & Pauli servata, ascendens amphitheatrum dictæ Ecclesiæ ad communem plateam aspectum habens, toti Romano populo ibi astanti exhibuit & ostendit. Et cùm capsæ seu thecæ, in quibus pro tunc erant reposita, essent modici valoris, ex tunc alias novas ordinavit fieri pretiosiores de auro & argento, ornatas multis gemmis, & magnis lapidibus pretiosis; ita ut valor earum communi æstimatione ascenderit ad triginta millia florenorum & ultra; intra quas cùm capita dictorum Sanctorum includi fecisset, anno 1370 eas processionaliter & publicè Clero & populo Romano ad hoc convocatis, præsentibus aliquibus Cardinalibus & Prælatis die xv Aprilis in crastino Paschæ per Urbem deportari jussit, & demum collocavit super Altare Lateranense in alto & eminenti ciborio super quatuor columnas marmoreas ad hoc specialiter præparato, magnis & fortibus januis ferreis circumdato. Hæc constant ex duobus primis Vitæ ejus Auctoribus, & confirmantur ex bulla ejusdem Pontificis *data apud Montemflasconem V Kalendas Augusti anno VIII Pontificatus*, seu anno 1370, qua gravissimas pœnas injunxit, qui vel capita Apostolorum, aut veræ crucis portionem existentem in cruce, quæ extat super verticem Beati Petri, vel alia sacra lipsana aut ornamenta ipsorum subriperent; In ea autem, ait, has duas imagines argenteas deauratas, ac margaritis & lapidibus pretiosis ornatas fuisse ponderis mille ducentarum marcharum argenti. Eam bullam exhibet Joseph Maria Soresinus Lateranensis Ecclesiæ Presbyter Beneficiatus in libello anno 1648 hac de re edito pag. 47. Earum imaginum, seu statuarum ectypa habentur apud Papebrochium in Conatu Chronico-Hist. part. 2 pag. 92, qui ait in infimo basis imaginis S. Petri hæc verba legi: *Carolus Dei gratia Rex Francorum, qui coronatus fuit anno Domini 1364, donavit præsens lilium ad honorem capitis Beati Petri, quod est positum in pectore ejus*, similiaque verbotenus legi circa Sancti Pauli effigiem, quæ est à dextris imaginis Sancti Petri, qua de re vide dicta in Leone III num. ultim.

XXXIII. *Joanna Papissa hoc tempore in suspicionem falsi vocatur.* Hic porrò non omittendum quod Auctor primæ Urbani Vitæ ait, nempe Pontificem eodem anno 1365 postquam capita Apostolorum populo Romano exhibuit, ad Palatium Vaticanum remeasse *pacificè & quietè per Urbem equitando, rectamque viam tenendo; nec obliquasse hinc vel inde, etiam occasione illius fatuæ mulieris, quæ aliquando Papatum dicitur occupasse, & in eadem via abortum faciendo peperisse refertur, quemadmodum aliàs nonnulli ex suis prædecessoribus fecisse leguntur*; ex hoc enim loco manifestè patet jam tum in suspicionem falsi venisse narrationem de Joanna Papissa, inquit Baluzius col. 1014. Ex hoc loco patet insuper Platinam & Philippum Bergomensem in editione anni 1486 perperam scripsisse Pontifices Romanos viam illam *consultò* declinasse suo tempore detestandi facinoris causâ, cùm Auctor Vitæ Urbani disertè asserat, ideo ipsum ad Palatium Vaticanum remeasse, quia *rectam viam* tenere voluit, non obliquando *hinc vel inde*. Fatendum tamen est Platinam de tota hac narratione valde dubitasse; postquam enim eam cum omnibus circumstantiis retulit subdit. *Hæc quæ dixi, vulgò fe-*

runtur, incertis tamen & obscuris auctoribus: quæ ideo ponere breviter & nudè institui, ne obstinatè utrùm & pertinaciter omisisse videar, quod ferè omnes affirmant: erremus etiam nos hac in re cum vulgo, quamquam appareat, ea quæ dixi, ex his esse, quæ fieri posse credantur. Certè Platinam hanc historiam pro fabula habuisse, evincitur ex eo quòd asserat, hæc vulgò ferri, *incertis tamen & obscuris auctoribus*, quibus ideo epithetis Martinum Polonum, quem ibidem citat, ornare non erubescit. Eum tamen, sicuti & Vincentium Bellovacensem non multò pòst, scilicet in Joanne XII laudat, imò postea Martinum Polonum etiam laudat in Leone VII, in Stephano VIII, in Joanne XVII, in Silvestro II, in Stephano IX, & in Victore III; ex eo enim sequitur ipsummet Platinam fateri historiam suam se descripsisse ex *Auctoribus incertis & obscuris*. Qua de re vide dicta Tomo Primo hujus Operis post Pontificatum Leonis IV.

XXXIV. *Rosa & ense aureis Joannam Siciliæ Reginam donat.*

Cùm Joanna Siciliæ Regina mense Martii ejusdem anni 1368 ad Urbanum Papam veniret, Petrus Rex Cypri, qui Romæ aderat, obviam ex urbe exivit. Urbanus Cardinales omnes & Proceres Romanos in occursum introeuntis submisit: ac ipse ad gradus Basilicæ S. Petri expectans illam ad majorem Aram deduxit. Die decima nona ejusdem mensis, quæ concurrebat cum Dominica quarta Quadragesimæ, qua cantatur *Lætare Jerusalem*, & in qua consuevit dari per Papam Rosa aurea Viro notabiliori in Curia existenti, Pontifex rosam Reginæ Joannæ, tanquam notabiliori, majori & excellentiori, licèt Vir non existeret, dedit, Regi Cypri eam in hoc præferendo, quæ more solito cum Cardinalibus & aliis Nobilioribus per Urbem equitavit, ut ait Auctor ejus primæ Vitæ. Baluzius in Notis ad hunc locum col. 1015 observat ex Garosco de Ulmoisca Veteri factum illud displicuisse quibusdam Cardinalibus. Nihilo tamen minùs Urbanus, si fides sit adhibenda libro diversar. Chronic. regni Siciliæ MS. in archivo Vaticano n. 454, juxta Bzovium anno 1368 num. 4 in festo Paschatis, seu die nona Aprilis, benedictum inter sacrificandum *ensem auratum* eidem Reginæ Joannæ adsidenti donavit; ipsa verò Petro Regi Cypri, qui eo accinctus Nicolaum Spinellium Juvenatium Reginæ Cancellarium balrheo militari ornavit. Ensem tamen auratum, unà cum *pileo*, seu galero, ornato margaritis, in nocte Nativitatis Domini benedici consuevisse traditur in Cæremoniali Romanæ Ecclesiæ lib. 1 tit. 7, & lib. 2 cap. 11 & 15, ubi & ritus ejus describuntur. De Rosa aurea vide à nobis dicta in Urbano II, & in Innocentio IV. De ense verò & pileo benedictis vide dicenda in Urbano VI.

XXXV. *Montisflasconis Ecclesiam Episcopalem facit.*

Transactis festis Paschalibus, & æstivo tempore appropinquante, Pontifex Montemflasconem, seu Montem Physconem, Italicè *Monte Fiascone*, mense Majo petiit, quia aër ibi est purus & sanus. Fecit itaque ejus palatium reparari; & cùm locus non haberet aquas potabiles nisi cisternales, in medio villæ puteum magnum & altum fodi & fieri fecit, aquam abundantem proferentem. Adeò autem eo loco delectatus est, ut vellet futuris æstatibus moram suam in eo facere, *audientia tamen causarum in Viterbio residente, cùm locus ipse pro tota Curia non existeret bene capax*, inquit Auctor primæ ejus Vitæ. Volens itaque locum illum honorare, Sedem Episcopalem in ipso constituit, & Ecclesiam collegiatam in honorem Beatæ Margheritæ dedicatam in Cathedralem erexit, & à jurisdictione Episcopi Balneoregensis ipsam subtraxit, eique novum Episcopum præfecit. Episcopatus postea Cotnuetanus huic junctus fuit. Hæc porrò Montisflasconis civitas, Viterbio 8 tantùm millibus passuum distans, vino celebris est.

XXXVI. *Corpus S. Thomæ Aquinatis Ordini Prædicatorum concedit.*

Sanctum Thomam Aquinatem anno 1274 in monasterio Fossænovæ Terracinensis diœcesis sanctissimè obiisse diximus in Pontificatu Gregorii X. Ibidem sanctum illud Corpus quievit usque ad hæc tempora refert Bzovius ad annum 1370 num. 13, ubi & ait Honoratum Fundorum Comitem, volente Abbate Fossænovæ, hujus Sancti corpus abstulisse, inque monasterio Prædicatorum Fundano deposuisse, ei isto solo præfixo titulo: *Hic sunt reliquiæ singulares*. Sanctum autem Thomam cuidam fratri nomine Raymundo revelasse has reliquias suum esse corpus. Qua re in publicum vulgata, Fossanovani Dominicanos accusarunt apud Urbanum Pontificem de furto harum reliquiarum, quod Abbas se inscio factum asserebat. Urbanus Eliam Raymundum Tolosanum, tunc Ordinis Prædicatorum Generalem Magistrum, ad dicendam causam evocavit, cùmque anno 1368 apud Montemflasconem existeret, decidens in favorem Prædicatorum contra Cistercienses, Sancti Thomæ corpus Eliæ Generali Magistro concessit Tolosam ad sui Ordinis monasterium deferendum: Scriptis etiam literis ad Archiepiscopum & Academiam Tolosanam, quibus Sancti gloriam extollens, doctrinam etiam confirmavit, & tanquam veridicam & catholicam amplectendam præcepit; quas literas Bzovius anno 1370 loco non suo, ut plerumque solet, retulit. De qua translatione legendus S. Antoninus tit. 21, cap. 10, & alii. Rem porrò anno 1368 dum Urbanus esset apud Montemflasconem scribit primus Vitæ ejus Auctor. Hujus Translatio-

nis

nis historiam cum Vita ejusdem Sancti ediderunt Henschenius & Papebrochius ad diem septimum Martii in Actis SS. Bollandianis. Licet totum corpus Tolosam delatum fuerit, brachium tamen in conventu Parisiensi Prædicatorum die 13 Julii anni 1369 solemni ritu depositum fuit, annuente Urbano Pontifice, ut legitur in codice MS. Ambrosii Taegii Mediolanensis, quem laudat Natalis Alexander in Urbano V. Præterea, ut refert Baluzius in Notis ad Vitam hujus Pontificis col. 1015, idem Elias Generalis anno 1372 die 27 Maji tria ossa corporis Sancti Thomæ dedit Nicolao de Sancto Saturnino Provinciali provinciæ Franciæ ejusdem Ordinis, *quorum unum sibi remaneat, & secundum ad conventum Claromontanum provinciæ Franciæ, tertium verò aliquibus conventibus suæ provinciæ distribuat*, cujus rei extant literæ inter probationes Historiæ Cardinalium Gallorum pag. 488. Aliud etiam idem Magister Generalis dedit anno 1377 conventui Prædicatorum Montispessulani, ut patet ex editis à Petro Gariello. part. 2 pag. 103, Præsulum Magalonensium.

XXXVII. *Cardinales creat.* Eodem anno 1368 die 22 mensis Septembris feria sexta quatuor Temporum Urbanus Papa apud Montemflasconem tertiam fecit Cardinalium promotionem, quos fuisse numero septem scribit primæ ejus Vitæ Auctor: *Eodem anno*, inquit, *die 22 mensis Septembris, quæ fuit feria sexta quatuor temporum, præfatus Urbanus Papa in Monteflasconis Dominos Guillelmum Judicis S. Mariæ in Cosmedin, & Stephanum Alberti S. Mariæ in Aquiro antiquos Diaconos Cardinales in Presbyteros ordinavit; & eadem die septem alios in Presbyteros Cardinales noviter assumpsit, videlicet, Dominum Philippum Cabassole Avinionensem, tunc Patriarcham Jerosolymitanensem; Simonem de Langan Anglicum, tunc Archiepiscopum Cantuariensem, Monachum Ordinis S. Benedicti; Bernardum de Bosqueto Caturcensem, tunc Archiepiscopum Neapolitanum; Joannem de Dormannis Gallicum, tunc Episcopum Belvacensem, & Cancellarium Regis Franciæ: Stephanum de Parisiis Gallicum, tunc Episcopam Parisiensem; Petrum de Banbaco Diœcesis Lemovicensis, tunc Abbatem Montismajoris; & Franciscum de Tabaldeschis Romanum, tunc Priorem Basilicæ S. Petri de Urbe*. Secundæ Urbani Vitæ Auctor, Continuator Gallicus Nangii, Boninsegnius, omnes coætanei, sed imprimis Garoscus de Ulmoisca Veteri, qui tum erat in Curia Romana, perhibent hanc creationem fuisse octo Cardinalium; octavum tamen nominant soli Continuator Gallicus Nangii & Auctor Maris Historiarum, scilicet Patriarcham Alexandrinum, quem Onuphrius vult esse Arnaldum Bernardi, quem dicit fuisse Patriarcham Alexandrinum, Archiepiscopum Auxitanum, & S. R. E. Camerarium. Sed Oldoinus rectè advertit non Arnaldum Bernardi, sed Arnaldum Alberti hunc fuisse Archiepiscopum Auxitanum; sed addere debuisset, tunc etiam non Arnaldum Bernardi fuisse pariter S. R. E. Camerarium, ut notavit Baluzius, qui addit eos falli, qui scribunt Arnaldum Bernardi tunc Cardinalem subscripsisse professioni fidei orthodoxæ emissæ ab Imperatore Palæologo Romæ anno 1369 die 18 Octobris; huic enim professioni fidei, quam refert Raynaldus ad eundem annum, Arnaldus Archiepiscopus Auxitanus Camerarius subscriptus quidem reperitur; verùm præterquam quòd hic non sit Arnaldus Bernardi, sed Arnaldus Alberti, ibi non dicitur Cardinalis, quod signum evidens est eum non fuisse Cardinalem. Quòd si quis contendat illum octavum Cardinalem fuisse Arnaldum Bernardi Patriarcham Alexandrinum, dicendum erit cum Baluzio, eum mortuum fuisse ante diem vigesimam secundam Septembris, ejusque mortem à Pontifice ignoratam, cùm eo die illum Cardinalem dixit, ac propterea non fuisse connumeratum inter Cardinales ab iis, qui sciebant, eum mortuum fuisse antequam nominaretur, & præcipuè à primo Auctore Vitæ Urbani.

XXXVIII. *Romam redit, & Elizabetham Augustam coronat.* Tandem Urbanus Pontifex Romam rediturus ex Monteflascone, seu Monte Falisco, die nona mensis Octobris recessit, & Viterbium progressus est, ubi Carolus IV Imperator, ab ipso Pontifice in Italiam invitatus cum exercitu adversùs occupatores terrarum Ecclesiæ advenerat, ipsum convenit die 17 ejusdem mensis, & sequenti die iter arripiens præcessit Papam ad Urbem. Pontifex die vigesima prima dicti mensis Romam venit, ibique Carolus Imperator vice stratoris eum adextravit à porta Collina, quæ est juxta castrum Sancti Angeli usque ad basilicam Sancti Petri, pedestris eundo & tenendo frænum equi, ac demum usque ad Altare majus deduxit. Mansit autem ibi Imperator expectans adventum Elizabethæ Imperatricis quartæ suæ uxoris, quæ venit Romam die 29 ejusdem mensis, quam die prima Novembris in Altari Beati Petri, primùm inunctam per Episcopum Ostiensem Cardinalem, prout moris, Pontifex coronavit, & sic coronata duobus Episcopis Cardinalibus comitantibus, post prandium ad Lateranum perrexit. Quo facto dictus Imperator satis citò pòst recessit de Urbe versùs Bononiam dirigens gressus suos, secumque duxit ex ordinatione Papæ Guidonem de Bolonia Episcopum Portuensem Cardinalem, quem discedendo de Italia suum Vicarium constituit. Elizabetha autem Augusta Romà cessit in

SÆC. XIV. URBANUS V.

die Sancti Clementis, seu die 23 Novembris. Hæc constant ex duobus primis Auctoribus Vitæ Urbani.

XXXIX. Ecclesias Romæ reparat.

Eodem tempore, ut scribit Auctor secundæ Vitæ tunc vivens, Urbanus Papa multas Ecclesias in Urbe fecit reparare, specialiter autem Ecclesiam Sancti Joannis de Laterano, & Ecclesiam Sancti Pauli, quam ultimam ex pecunia Abbatis ejusdem Ecclesiæ restauravit. Auctor enim Magni Chronici Belgici ex Petro de Herenrals Canonico Floreffiensi refert, Abbatem Ecclesiæ Sancti Pauli Romæ magnam summam florenorum obtulisse Urbano, ad finem quòd ad Cardinalatum promoveri posset. *Accipiens itaque*, inquit Petrus de Herenrals in tertia Urbani Papæ Vita, *Papa hanc oblationem, de eadem constituit reparari Ecclesiam Sancti Pauli, & Abbatem in suo statu reliquit absque promotione; sicque factum est quòd Papa de dicti Abbatis pecunia fecit quod ipse Abbas facere debuit.* Duarum illarum Ecclesiarum tecta erant totaliter demolita, inquit Auctor primæ Vitæ, qui addit, Pontificem sumptuosè etiam reparasse Ecclesiam Sancti Petri in ea parte, quæ reparatione indigebat; ibidemque juxta palatium suum fecisse aptari unà vinaam maximi ambitus, in qua plantari fecit multas vites & arbores fructiferas, quas de diversis & longinquis terris fecit asportari. Insuper dictis Urbis Romæ Ecclesiis, ac aliis vestes sacras, calices, ornamenta Ecclesiastica & libros ad officium divinum opportunos innumerabiliter distribuit, reliquiasque multorum Sanctorum auro & argento, gemmis ac lapidibus pretiosis adornatas reposuit in eisdem.

XL. S. Elzearium Ariani Comitem canonizat.

Sequenti anno 1369, Urbanus Papa die Dominica decima quinta Aprilis Elzearium seu Alziarium quondam Comitem Ariani, natione Provincialem, multis & magnis miraculis coruscantem, ut constat ex processu Canonizationis Clementis VI jussu confecto, cujus exemplar MS. extat in conventu nostro Aptæ Juliæ continens folia 238, subscriptum per duos Notarios, Sanctorum Confessorum catalogo adscripsit; statuens festum ejus celebrandum die 27 Septembris, ut legitur in diplomate Canonizationis à Gregorio XI emisso, non verò die 20 ejusdem mensis, ut errore forsan Librarii legitur in secunda Vita Urbani V, qui in ejus *commendationem fecit sermonem valde solemnem & audientibus multum utilem & ædificativum*, ut ait Auctor primæ ejus Vitæ; sed cùm morte præventus diploma edere non potuerit Gregorius XI ejus Successor, illud promulgavit *Avenione Nonis Januarii Pontificatus anno primo*, seu anno 1371. Extat illud apud Raynaldum anno 1323 num. 69, & apud Wadingum eodem anno num. 40. Elzearius de Sabrano Comes Ariani & Baro Ansouii mortuus est Parisiis die 27 Septembris anni 1323, ejusque mors eadem hora Dalphinæ de Podio Michaelis ejus conjugi in Provincia existenti, cum qua perpetuam de communi consensu virginitatem coluit, licèt eodem thoro continuò utens, divinitus revelata est. Ejus corpus Parisiis ad sepulturam delatum ad Ecclesiam Fratrum Minorum civitatis Aptensis in Provincia, ut ipsemet jusserat testamento Toloni die 18 mensis Julii anno 1317 confecto, cujus exemplar MS. penès me extat, institutum enim Tertii Ordinis S. Francisci cum Dalphina conjuge complexus erat. Antea idem Urbanus Pontifex, anno scilicet 1363, diplomate dato *Avenione 3 Nonas Martii anno primo* Pontificatus, cujus partem recitat Raynaldus eo anno num. 26, Aquensi Archiepiscopo, ac Vasionensi & Sistaricensi Episcopis mandaverat, ut de miraculis Dalphinæ, S. Elzearii conjugis, beneficio editis cognoscerent, eorumque testes in examen vocarent; in eo diplomate ait Urbanus: *Omnipotens Dominus per ejusdem Dalphinæ sanctæ merita in civitate Aptensi, ubi corpus requiescit ejusdem, plures suscitavit mortuos, cæcos illuminavit, mundavit leprosos, surdis auditum restituit, mutis loquelam, & paralyticis & contractis restituit sanitatem.* Processûs ea de re ab iisdem Commissariis editi exemplar extat in eodem nostro Conventu Aptensi continens folia 204. Licèt porrò S. Dalphina non fuerit solemniter canonizata, ejus tamen festivitas celebratur in Ecclesia nostra Aptensi, ubi corpus ejus requiescit, & in hac tota nostra provincia Minorum Conventualium, imò & in universo Tertio Ordine S. Francisci die 26 Novembris, quo die obiit anno 1360. Ejus Vita ab Auctore horum temporum proximo scripta extat apud me Manuscripta. Vitam verò S. Elzearii scripsit Auctor Anonymus, cujus historiam Surius transcripsit ad diem 27 Septembris. Wadingus loco laudato num. 41 asserit se habere aliam Vitam ex alio Anonymo desumptam, per lectiones novem divisam. Ego verò penès me habeo SS. Elzearii & Dalphinæ legendam pariter MS. per novem lectiones etiam divisam, cujus prima Antiphona in vesperis incipit: *Splendor superni Luminis*; & sic desinit: *Quia adhuc non est supra ad plenum collecta Legenda quæratur in loco ubi magis..... Magister Girardus ...... de ordine Minorum in sacra pagina Magister, &c.* Hæc forsan eadem est cum ea, quam laudat Wadingus.

XLI. Agit contra Perusinos rebelles.

Triduo post Canonizationem Sancti Elzearii, die scilicet decima octava Aprilis, Pontifex Romà exiens Montem Faliscum petiit, ubi rota æstate commoratus est, saltem usque ad diem octavum Augusti, quo die

die recessit de Monte Falisco, & ivit Viterbium, quo tempore processit contra Perusinos rebelles, eorumque territorium, non solùm spiritualiter processus & sententias fulminando, sed etiam temporaliter ipsos armata manu expugnando, eò quòd sibi & Romanæ Ecclesiæ obedientiam denegando, se ab ejus dominio subtrahebant, & per satellites suos discurrebant ante Viterbium, ipso Papa ibidem existente, in cujus opprobrium multa ignominiosa, & inaudita perpetraverunt; quo factum est, ut Urbanus pugnantibus contra eos concesserit Indulgentiam. *Deus tamen eorum demum justus vindex extitit. Nam ipsorum patratores tandem mala morte perierunt*, inquit Auctor primæ ejus Vitæ.

XLII. *Joannem Græcorum Imp. Rom. Ecclesiæ fidem profitentem honorificè suscepit.*

Die decima tertia mensis Octobris ejusdem anni 1369, Urbanus Papa Viterbio Romam venit, ubi Joannes Palæologus Græcorum Imperator eum expectabat. Hic enim cùm res Turcarum incredibili successu augeri animadverteret, suasque in dies minui, ad imploranda auxilia in Italiam, sicut per Legatos promiserat, navigavit, susceptusque Romæ à Pontifice perhonorificè, & tractatus paulò minùs ac fuisset Imperator Romanorum. Deinde die decima octava mensis Octobris in domo Sancti Spiritus de Urbe ad Romanæ Ecclesiæ fidem & unitatem reductus juravit perpetuam obedientiam, confectis super his literis Græcè & Latinè aurea bulla sigillatis, & subscriptis propria manu cum sanguine conchylii, id est rubris litteris per cinnabarim, quas Pontifici tradidit, quæ in archivis Ecclesiæ Romanæ repositæ sunt, extantque Latinè apud Bzovium & Raynaldum. Iis Jo: Imp. declarans, se Spiritus S. lumine illustratum, volentem animæ suæ saluti providere, sponte venisse Romam, ut Urbanum Papam, & Sedem Apostolicam visitaret, profitereturque fidem Catholicam, quam Romana & Universalis Ecclesia profitetur, teneret & doceret; circa cujus observantiam ejusdem Papæ ac successorum ejus mandatis, plenariè & efficaciter pariturus esset: coram Guillelmo Episcopo Ostiensi, Bernardo Basilicæ XII Apostolorum, ac Francisco tituli S. Sabinæ Presbyteris, & Raynaldo S. Adriani Diacono, Cardinalibus, Commissariis à Papa deputatis, nec non coram ejusdem Sedis Notariis, aliisque testibus professus est singillatim omnes articulos fidei Catholicæ de Sanctissima Trinitate, ejusque singulis personis; de processione Spiritus Sancti ex Patre Filioque; de Purgatorio & animarum post hanc vitam vario statu; de Sacramentis; de Primatu & auctoritate Romanæ Ecclesiæ, ejusque Pontificis super universam Ecclesiam Catholicam, & omnes Episcopos atque Patriarchas, appellationibusque ab eis undique ad Sedem Apostolicam. Hancque fidem se recognoscere, amplecti, &in perpetuum servare velle juravit super Sancta Dei Evangelia anno ab Incarnatione Domini MCCCLXIX, Indictione VII, die XVIII mensis Octobris, suprascripti sanctissimi Patris & D. Urbani divina providentia Papæ V anno 7, præsentibus D. Nicolao Cardinali Diacono tit. S. Mariæ in Via lata, Arnaldo Archiepiscopo Auxitano Camerario, Raimundo de Pratis Notario Papæ, ac aliis quamplurimis, ibidem nominatis apud Raynaldum. Iis ritè peractis, receptus est Joannes Imperator à supradictis Cardinalibus Commissariis ad osculum pacis, & gremio S. Romanæ Ecclesiæ aggregatus. *Deinde die Dominica 21 dicti mensis Octobris Dominus Papa veniens ad gradus Sancti Petri, eumdem Imperatorem obvium ascendentem excepit, & simul euntes ad Ecclesiam, Dominus Papa in ejus præsentia celebravit*, inquit Auctor secundæ Vitæ Urbani tunc vivens.

XLIII. *Urbanus Romam intrat, Imperatore stratoris officio fungente.*

Spondanus tamen ex Bzovio refert, Joannem Imperatorem Viterbium primò accessisse ad Urbanum Papam, indeque Romam, ut ibi fidem Orthodoxam profiteretur coram quatuor Cardinalibus suprà nominatis à Pontifice delegatis, coram quibus Imperator fidei professionem emisit in Basilica Principis Apostolorum: eàque professione ad Pontificem missâ, hunc Viterbio Romam properasse: Venienti Imperatorem obviam extra Urbem processisse, & deosculatis ex more Pontificis pedibus, frenum equi illius tandiu tenuisse, donec ad gradus Basilicæ Vaticanæ equo insedentem Urbanum pedes incedens adduceret; stratoris deinde officio, descendente ex equo Pontifice, functum, ab eodem Urbano ad Aram majorem Principis Apostolorum introductum, ibidem audiente Nicolao tit. S. Mariæ in Via lata Cardinali ex eadem formula professum esse fidem Catholicam, ejusque professionis aliud instrumentum eodem anno 1369, & mense Octobri dedisse signatum, cùm Urbanum Pontificem sacris more Latino operantem audiret; quod secundum instrumentum nec refert, nec dicit ubinam reperiatur. Certè vel deceptus est Bzovius, vel Auctor secundæ Vitæ Urbani, qui disertè asserit, illam primam Joannis Imp. fidei professionem, non in Basilica Principis Apostolorum, ut ait Bzovius, sed in domo Sancti Spiritus de Urbe, in præsentia quinque Cardinalium, & Papam ad hoc venisse Romam Viterbio die 13 mensis Octobris, quinque scilicet diebus ante hujusmodi professionem fidei, quæ, ipso fatente Bzovio, emissa est die XVIII ejusdem mensis, à quo die ad diem XXI ejusdem mensis, quo idem Auctor asserit Papam celebrasse in Ecclesia S. Petri in præ-

præsentia Imperatoris, non potuit hæc professio fidei Viterbium mitti ad Papam, & Papa Romam adire, nisi hic citato cursu iter perfecerit, quod parum verosimile est. Existimarem itaque Imperatorem jam existentem Romæ, die XIII Octobris Urbanum Papam Romam introeuntem adextrasse, ei stratoris munus exhibuisse, & die XVIII Octobris coram Cardinalibus à Pontifice delegatis in domo S. Spiritus professionem fidei emisisse, quam forsan renovavit die XXI ejusdem mensis in Basilica S. Petri Missæ Pontificiæ assistendo. Sed quidquid sit, certum est Joannem Imperatorem anno sequenti 1370, diplomate dato Romæ die 20 Januarii, quod pariter referunt Bzovius, & Raynaldus ad omnem ambiguitatem suæ professionis tollendam declarasse, se *credere & intelligere Romanam Ecclesiam, cui nunc præest præfatus Dominus Papa & sui prædecessores Romani Pontifices præfuerunt, prout credunt, intelligunt*, (Raynaldus habet intelligunt) *catholici Christiani in Occidentis partibus constituti*. Post hæc Romà recessit Joannes, qui tempore quo ibidem mansit, frequenter etiam non invitatus ad prandium Pontificis venit, & summa animi delectatione conversatus cum eo est, ut in processu pro Urbani Canonizatione postea facto, tradi scribit Spondanus anno 1369, num. 7.

XLIV. *Avenionem redire parat, & quare.*

Die decima septima mensis Aprilis anni 1370, seu die Mercurii post festum Paschæ, Urbanus Pontifex Romà recessit, & in crastino S. Marci Evangelistæ, idest die 26 ejusdem mensis, Montem Faliscum petiit, indeque Viterbium, ubi primùm palam & publicè manifestavit se velle redire de proximo ad civitatem Avenionis, & ut omnes Curiales ad hoc se disponerent ferias indixit à principio mensis Junii usque ad principium mensis Octobris; ad id autem motus est Urbanus, non ut Sedem iterum Avenionem transferret, ut plerique scribunt, sed præcipuè, ut primus & quartus Vitæ ejus Scriptores tradunt, quia audiens mala, quæ continuè fiebant, & majora fieri sperabantur occasione guerræ noviter suscitatæ & exortæ inter Reges Franciæ & Angliæ, eis obviare cupiebat: erat enim intentionis suæ circa hujusmodi belli sedationem totis viribus laborare, etiam in propria persona ad dictos Reges accedendo, ubi aliàs super hoc se non posse proficere reperiret. Unde Auctor secundæ Vitæ scribit, Urbanum rediturum Avenionem, mense Majo indixisse vacationem à principio Junii usque ad diem VI Octobris sequentem, tuncque privasse *plures Scriptores, qui eum non fuerunt sequuti in Italiam*, eo, ut opinor, fine, ne cùm iterum Avenione Romam rediret, alii hoc exemplo territi, Avenione remanerent. Sancta quidem Birgitta, tunc in Italia existens, cùm audisset Pontificem decrevisse Galliam repetere, ei nunciavit per Alfonsum confessarium suum, ut quidam scribunt, cùm Auctor secundæ Vitæ dicat, *per Nicolaum Comitem Nolanum, quòd si recederet, esset insipiens & non perficeret iter suum*; ille nihilominus urgentissimam publicarum Christianitatis necessitatum curam ejusmodi revelationis assertioni anteponens, à proposito non destitit, non specie componendi Francorum & Anglorum dissidia, ut scribit Spondanus anno 1370, num. 4. Sancta enim tanti Pontificis vita non sinit ut credamus eum simulatos prætextus quæsiisse, sed ut *personaliter dicta regna visitaret, & dictos Reges insimul* congregaret, ut quartæ ejus Vitæ Auctor asserit. Certè Urbanum constituisse iterum Romam redire disertè asserit Ægidius Viterbiensis apud Victorellum in Notis ad Ciaconium: Solus Urbanus V, inquir, *omnium Pontificum in exilio degentium..... Petri tumulum adorare voluit; ubi cùm pronus daret lacbrymas, miseratus collapsa templa, & desertam primi Pontificis urbem, illud Psalmi inter singultus repetebat*: Super flumina Babylonis illic sedimus & flevimus, cùm recordaremur tui Sion: *atque eo consilio Italia excessit, ut rediret, profectò rediturus, nisi abeuntem occupasset mors*. Ex quo evincitur Urbanum non cogitasse de transferenda Sede Avenionem.

XLV. *Cardinales creat.*

Viterbio Pontificem Urbanum Montem Faliscum rediisse, constat ex eo quòd Auctor primæ ejus Vitæ asserit, eum apud eam urbem die septima mensis Junii, quæ fuit feria sexta quatuor Temporum post Pentecosten, non verò die sexta, ut legitur in Auctore primæ Vitæ, creasse duos novos Cardinales Presbyteros, scilicet Petrum de Stagno diœcesis Ruthenensis, Monachum Ordinis Sancti Benedicti, tunc Archiepiscopum Bituricensem; & Petrum de Corsinis Florentinum, tunc Episcopum ejusdem civitatis. Existimare autem pronum est, eam Cardinalium creationem à Pontifice factam, quia valde imminutum erat Collegium; anno enim antecedenti 1369, *Viterbii fuit mortalitas transmontanorum, in qua mortui fuerunt quinque vel sex Cardinales*, ut ait Auctor secundæ Vitæ Urbani, nempe Guillelmus de Agrifolio Episcopus Sabinensis, Androinus de Rocha, Stephanus Alberti, Marcus de Viterbio, & Petrus de Benhaco.

XLVI. *S. Birgittæ Ordinem confirmat.*

Onuphrius in Chronico Ecclesiastico, & ex eo Ciaconius, scribit Urbanum Papam eodem anno 1370, confirmasse Ordinem Sanctæ Birgittæ virorum & mulierum: & quidem rectè, nam Auctor secundæ Vitæ Urbani id disertè asserit: *De mense Julii eodem*

SÆC. XIV. URBANUS V.

eodem anno inquit, fuit (apud) Sedem Apostolicam Domina Brigida de regno Sueciæ petens confirmari regulam sibi revelatam à Deo, secundùm quam volebat vivere moniales & fratres in monasterio à se fundato in dicto regno in loco de Ventena, & obtinuit quòd secundùm regulam Sancti Augustini viverent. Hæc Domina de pueritia revelationes divinas habuit, & claruit in vita & post mortem. Hæc Sancta, vito defuncto, sui juris effecta, Romam, inde Jerosolymam ad visitanda loca sacra pertexit, honorificè ubique excepta, & spiritu prophetiæ, revelationibusque divinis celeberrima, atque omnium penè hujus temporis Scriptorum stylo celebrata, instruit in patria sua novum Monasticum Ordinem tam fœminarum, quàm etiam virorum, Regulam eis præscribens, ex ore Christi dictantis acceptam, quæ extat inter Revelationes ejus post librum 8, quæ tamen Regula cum Basilii & Augustini multa habet communia, ex quo Auctor laudatus scripsit, obtinuisse ab Urbano Birgittam, ut ejus asseclæ viverent secundùm Regulam sancti Augustini. Voluit autem, ut tam viri quàm fœminæ Abbatissæ Ordinis subjicerentur, & omnes utriusque sexus leucophæaros esse cum cruce rubra super chlamyde. Unicum extruxit Cœnobium & Templum viris & mulieribus commune Wastle in patria, cui Cathatina ejus filia prima Abbatissa præfuit: sed parietibus ita divisum erat Cœnobium, ut cùm superiorem partem Moniales, inferiorem Monachi incolerent, neque hos illæ, neque illas hi possent aspicere. Templum etiam divisum erat. Ipsa tamen Birgitta Ordinem illum nunquam professa est, neque unquam habitum religionis sumpsit; mortua Romæ anno 1373, ut infrà in Bonifacio IX, qui eam canonizavit, dicetur. Fuit porrò is Ordo S. Salvatoris nuncupatus, postea valde dilatatus, ac præcipuè in partibus Septemtrionalibus: ubi superveniente Lutherana hæresi, maxima pars monasteriorum ab ejus sectatoribus occupata fuit.

XLVII. *Avenionem pergit.* Post hæc Urbanus Papa rebus Italicis, Urbicisque probè quantum potis fuit dispositis, & Anglico Cardinale Episcopo tunc Albanensi germano suo, ac Petro de Stagno, recens à se Archiepiscopo Bituricensi creato Cardinali Presbytero tit. S. Mariæ trans Tybetim, Legatis in Italia designatis, die 26 mensis Augusti recessit de Monte Falisco, & Cornetum petiit, ubi mansit usque ad diem quintum Septembris, ubi invenit galeas & navigia ad sufficientiam, de quibus cum magno apparatu sibi providerant Reges Franciæ & Aragonum, Joanna Siciliæ Regina, civitas Avenionensis & Provinciales. Eodem die quinto Septembris mare intravit, & die decima sexta ejusdem mensis pervenit Massiliam, ubi aliquot diebus mansit, cùm Avenionem applicuerit die tantùm vigesima quarta ejusdem mensis; quæ omnia constant ex ejus Vitæ Auctoribus, quorum primus addit, eum reducem totaliter mente disposuisse in propria persona laborare circa pacificationem Regum Franciæ & Angliæ, ad quod etiam certa præparativa ordinaverat.

SÆC. XIV. URBANUS V.

XLVIII. *Sancti moritur Avenione.* Sed non multò post, prosequitur Idem Auctor, magna infirmitas ipsum arripuit; ex qua sentiens se gravari, mortemque sibi propinquam existimans, ad ea, pro quibus venerat, vacare destitit; sed ad illa quæ animæ suæ salutem concernere poterant, totaliter se convertit; humiliter & devotè sæpiùs confessus est, & cæteris Ecclesiæ sacramentis perceptis lectulum suum ante Aram Petri Apostoli ferri jubens, præsentibus Camerario, Confessore, pluribusque aliis familiaribus suis, aliisque multis notabilioribus personis contestatus est se tenere & credere firmiter quidquid Sancta & Apostolica Ecclesia tenet & docet, neque unquam se scienter ab ejus determinatione deviasse; januisque patentibus, vestibus suis monasticis indutus, quas sicuti nunquam alias, ita neque in agritudine dimittere voluit, signumque crucis manu tenens, quamplurimis finem ejus aspicientibus, tranquillam & felicem animam emisit circa occasum solis die 19 Decembris, seu circa horam vesperorum, ut inquiunt Cardinales in Epistola eodem die ad Cardinalem Albanensem data, quo factum est, ut Auctor secundæ Vitæ dicat eum obiisse die XX ejusdem mensis, anno 1370, postquam sedisset a die suæ Coronationis annos octo, mensem unum & dies quaruordecim, & vixisset annos unum & sexaginta, fuitque sepultus in Ecclesia majori Avenionensi in capella Joannis XXII, demum transferendus ad Monasterium Sancti Victoris Massiliensis, ubi vivens suam sepulturam elegerat, magnis & stupendis miraculis coruscando.

XLIX. *Pluralitatem beneficiorum inhibuit.* Laudatissimus hic ore omnium Pontifex, præter alia, quæ superiùs memoravimus, plurima alia gessit, hic non omittenda. Beneficiorum multiplicitatem, præsertim incompatibilium invitissimè toleravit, & multos ex illis, qui plurima obtinebant, privavit, relictis eis tantummodo illis, quæ suis statui & sufficientiæ congruè convenire judicavit. Super quo Constitutionem edidit, quæ incipit *Horribilis*, in qua, quod suo tempore licere sibi non passus, est suis successoribus indicavit, inquit primæ ejus Vitæ Auctor. Quæ constitutio forsàn periit, nam ea quæ ex Tomo 2 Collectionis Anglicanæ extat Tomo XI Conciliorum Labbæi col. 1938, incipit, *Consue-*

SÆC. XIV. URBANUS V.

sueta solicitudo, dataque dicitur *Avenione V Nonas Maji, Pontificatus anno quarto*, seu anno 1366. Id ipsi gratulatus est Petrarcha lib. 7 Senil. Epist. 1. *Audiebam*, inquit, *te ambitioni antiquæ, quæ priorum licentia in immensum crevit, frænum ponere; & ut uno aut paucis pro dignitate virtutis ac scientiæ, beneficiis contenta esset edicere justè (inquam) graviterque. Nam quid turpius quàm unum aliquem parta forsan fœdis artibus copia nauseantem cernere, multis hinc inde melioribus penuria fameque laborantibus?*

L. *Residentiam Prælatis & Beneficiatis indixit.* Prælatos aliosque Beneficiatos in Ecclesiis suis ac beneficiis residere jussit, qua de re idem Petrarcha laudatus ait: *Audiebam te Prælatos Ecclesiarum, qui Romanam Curiam frequentabant, ad Sedes proprias remisisse: Optime, inquam, ac magnifice. Quid turpius enim, quæso, propius quæ naufragio est, quàm si nautæ omnes remis atque rudentibus abjectis, relictâ navis prorâ, nudatisque lateribus, gravi fasce puppim premant, clam Rectorem importunè ambiant, suisque muneribus desertis, illius officium interpellant?* Abstinentiam à carnibus in Adventu Domini, & diebus duobus ante Feriam quartam Cinerum ab Ecclesiasticis & Laicis in Curia sua existentibus religiosè observari statuit, ut disertis verbis testatur primæ ejus Vitæ Auctor.

LI. *Cardinalium domus asylo esse prohibuit.* Scelesti homines gravissimis facinoribus perpetratis, ad Cardinalium domos fugere soliti, digno supplicio eximebantur, quam pessimam consuetudinem primus sustulit Urbanus V, indecorum putans, ut refugium asylumque justitiæ reis ejusmodi prodesset. *Audiebam*, subdit Petrarcha in eadem Epistola, *te licentiam pestilentem salubri falce vigoris æquissimi præcidisse, illam dico, quæ scelestos homines gravissimis facinoribus perpetratis ad Cardinalium domos fugere solitos, Legum nodis ac digno supplicio eximebat. Et hoc ipsum singulari laude dignum, maximeque tuum judicabam, ab illius scilicet Vicario, qui sol justitiæ verus est; defensam & in suum jus repositam justitiam, pessimamque consuetudinem, qua nihil est infestius virtuti, tuis vel abscissam manibus, vel convulsam; nec jam amplius, ut solebat, apud exemplares justitiæ Magistros, injustitiæ refugium, asylumque nequitiæ reperiri.* Hæc tamen Urbani V Constitutio per non usum abrogata, hicque non usus duravit usque ad Sixtum V, qui Constitutionem contra illam Immunitatem edidit, cui omnes S. R. E. Cardinales in Urbe existentes subscripserunt, & huic privilegio, si tale unquam habuerunt, renunciarunt. Est hæc Constitutio in Bullario ordine sexta inter Sixti Constitutiones. Tandem, ut paucis cetera expediam, Urbano fuit propositum semper facere in omnibus, quæ Deo credebat fore placitura, & contraria vitandi; habuitque in mente constantiam, veritatem in ore, & efficaciam seu virtuositatem in operatione, inquit sæpius laudatæ primæ ipsius Vitæ Auctor apud Baluzium.

LII. *Simoniam exstirpavit.* Qui addit Urbanum Simoniacos execratum esse; ementes enim, & vendentes beneficia, sive spirituales gratias, aut super eis mercimonia illicita facientes, tractantes, aut procurantes, aut etiam occasione talium exactiones indebitè facientes puniri multimodè ordinasse, immò & eorum quamplurimos Curiam exire coëgisse. Ab hoc Auctore non dissentit Aymericus de Peyraco Auctor quartæ, in qua de eo ait: *Simoniæ vitii fuit maximus extirpator, & omnium bonorum & virtutum propagator.* In processu itidem Canonizationis habetur, eum *Simoniam, ambitionem, & sordes quascumque Ministrorum Ecclesiæ* repressisse. Denique Papebrochius in Conatu Chronico-Historico testatur se invenisse Romæ in Bibliotheca Altempsiana processum de Vita & miraculis Urbani, in cujus fine leguntur Antiphona & Oratio de eo, & Antiphona sic incipit: *O' fugator Simoniæ*, & Oratio, *Deus qui B. Urbani Confessoris tui atque Pontificis præclara vitæ merita multis modis mundo manifestas miraculis*, &c. de quibus mox agetur.

LIII. *Corpus ejus Massiliam transfertur.* Ex Ecclesia Avenionensi, in qua primò sepultus fuerat Urbanus, ad Monasterium Sancti Victoris Massiliensis, cujus Abbas fuerat, & in quo suam elegerat sepulturam, translatus est ab Anglico fratre Cardinali, concomitantibus ipsum sex Cardinalibus per ipsum ordinatis, anno 1372, ut scribit Auctor primæ Vitæ Gregorii XI; error itaque irrepsit in Auctorem Vitæ secundæ Urbani, qui eam translationem factam dicit anno 1371; sed rectè hic Auctor asserere videtur, corpus Sancti hujus Pontificis mansisse Avenione *usque ad ultimam diem Maji*, in appendice enim ejus epitaphio subjuncta apud Papebrochium legitur, ejus corpus positum fuisse in Capella S. Petri Cœnobii Massiliensis ineunte mense Junio. Dictus autem Anglicus Cardinalis, præsentibus pluribus Episcopis, Abbatibus, & Syndicis civitatis Massiliensis, Stephano Abbati & Monachis corpus integrum & absque diminutione tradidit; & erat idem corpus in quadam capsa formæ quadratæ coopertum de veluto rubeo, quam D. Albanensis inter ambas manus tenebat, & reposuerunt in quodam monumento fixo in pariete dextro Evangelii; quo facto clausus est tumulus, præsentibus quibus suprà & multis aliis tum Monachis, tum Clericis & Laicis, ut constat ex archivio Secretariatus Communitatis Massiliensis.

LIV. *Miraculis claret.* Ex archivio verò Monasterii Sancti Vi-

SÆC. XIV. URBANUS V.

Victoris constant, tanta statim & multiplicia per eundem Papam Deum operatum esse, ut cùm Ecclesia Sancti Victoris non esset sufficiens ad ea capienda, orta est lis inter Abbatem & Sacristam ejusdem Monasterii, ad quem pertinerent oblationes, & post multas altercationes transactionem subsecutam esse anno 1374, qua cautum est emendos certos redditus assignandos Sacristæ, & oblationes ceræ, auri & argenti pertinere ad Abbatem & Conventum. Certè non solùm Auctor primæ Vitæ Urbani, sed etiam Auctores secundæ & tertiæ, ac Auctor primæ Vitæ Gregorii XI disertè scribunt, eum tam Avenione, quàm Massiliæ, à die obitus sui continuè miraculis inclaruisse; & secundæ Vitæ Auctor addit, id testari infinitas imagines cereas appensas ante sepulchrum, & quasi per totam Ecclesiam dicti monasterii apportatas *per liberatos à diversis, periculis & infirmitatibus ad invocationem nominis ejus. Vixenim est Ecclesia in mundo*, subdit, *in locis solemnibus, quin sit imago ejus depicta, & cum vigiliis & oblationibus honorata.* Idem confirmat Radulphus de Rivo Tungrensis Decanus de Urbano scribens apud Baluzium: *Anno* 1369 (legendum 1370) 19 *Decembris, feria* 5 *moritur Urbanus quintus sanctissimæ memoriæ Pontifex, in Ecclesia Avenionensi primò sepulturæ traditus, ubi statim multis cœpit miraculis coruscare. Inde translatus Marsiliam in monasterium Sancti Victoris, ubi prius Abbas fuerat. Quo loco quanta recuperatarum sanitatum miracula patrata fuerint, tum copiosa cereorum ad monumentum ejus ardentium multitudo, tum donaria & alia, quæ istic ab adventantibus offeruntur, sufficienter ostendunt.* Thomas quoque Walsinghamus de ejus morte loquens testatur plurima ad ejus tumulum clara miracula fieri, *ex quibus*, inquit, *cujus meriti fuerit apud Deum cunctis Fidelibus apertissimè declaratur.*

LV. *Ejus Canonizatio à Regibus, aliisque multis postulata.* Urbani miraculorum multitudine permotum Waldemarum Daniæ Regem, anno pòst quinto petiisse à Gregorio XI, ut eum Sanctorum catalogo adscriberet, scribit Raynaldus, qui id eruit ex responso ejusdem Pontificis dato 10 Kalendas Septembris anno V Pontificatus, in quo ait: *Nobis exposita affectione sincera, quam ad felicis recordationis Urbani Papæ V prædecessoris nostri memoriam habere dignosceris, Serenitati tuæ inde grates referimus copiosas, devotionem tuam plurimùm in Domino commendantes: Unde si nostro tuisque temporibus Canonizationem ipsius venire contigat, de ipso te faciemus certiorem.* Anno postea 1381, Carolus Galliarum, & Ludovicus Siciliæ Reges Petrum Olmatium Canonicum Aquensem Procuratorem ad Robertum Gebennensem, in sua obedientia dictum Clementem VII, Avenione sedentem miserunt eandem Canonizationem postulaturum; Monasterium verò, & civitas Massiliensis die octava Julii ejusdem anni Procuratores destinarunt Avenionem pro eadem Canonizatione Petrum Boerii Præcentorem Mimatensem Acolytum D. Papæ, Petrum Olivarii Operarium Aptensem Capellanum Commensalem ejusdem Papæ, Poncium de Codolos Thesaurarium Biterrensem, Pontium Lobetie Præpositum Tolonensem, & Antonium Deodati militem. Ex multis, quæ Petrus Olmarii dictorum Regum procurator, libellum obtulit Urbani gesta continentem, cujus XXIV articulos transcripsit Bzovius ex Bibliotheca Vaticana, in qua asservari ait processum MS. Vitæ & miraculorum ejus signatum numero 4026, in quo duo & octoginta alia insigniaque miracula leguntur. Ea autem, quæ refert articulo 24, hæc sunt: *Avenione Philippellam puellam quinque mensium defunctam ad vitam revocavit. Bartholomæo Gaufredo, viginti quinque annis tibiam retrorsum complicatam persanavit. Infantem alium, quem non spirantem mater ediderat, usu vitæ donavit. Bertrando Baucio, uno anno lumen oculorum amissum restituit. Joannam filiam Petri Claserii ex febribus defunctam resuscitavit.* In secundo verò articulo legitur: *In diversis & plurimis Ecclesiis, etiam Patriarchalibus, etiam Romæ, imago ejus tanquam sancti pingitur & honoratur.* Ad ejus tamen Canonizationem deventum non est, sed Monachi Massilienses traditione acceperunt dictum Clementem VII in sua obedientia dictum Procuratoribus suis respondisse sibi per tempus non licere in tam diro schismate tam sancto & pio operi incumbere, Deumque exorandum, ut Ecclesiæ suæ pacem restitueret, & partem luminum ut radios claritatis infunderet; ac non amplius in die depositionis Urbani tanquam pro defuncto Missas peragendas; sed potiùs Spiritum Sanctum solemniter invocandum, ut operi à se incœpto finem imponeret. Quare etiam hodie in die obitus ejusdem Pontificis decima nona mensis Decembris Monachi Massilienses Missam solemniter de Spiritu Sancto celebrant ut in die Pentecostes cum Gloria, Credo & Prosa, Presbytero & ministris sacris vestibus indutis, quas idem Papa monasterio dono dederat, tumulumque ipsius maxima luminum quantitate decorant. Anno postea 1405 indictione 13, die 3 mensis Martii, dictus Ludovicus II Siciliæ Rex dedit florenos auri XXV ad conficiendam lampadem argenteam, quæ deponi deberet in choro Ecclesiæ ipsius monasterii ante sepulchrum seu monumentum *B. Urbani sibi perpetuis temporibus ad perpetuam memoriam* remansuram. Quæ ex ar-

chivis Monasterii Massiliensis & Communitatis desumpta debeo humanitati eruditi D. Le Fournier jam superiùs sæpe laudati.

LVI. *Primus Tiara triplici Coronamenti usus est.*

Ceterùm Urbanum V triplex coronamentum Tiaræ Pontificiæ addidisse jam in Alexandro III diximus ex Nicolao Alemanno cap. 13 de Lateranensibus parietinis; quod præcipuè deducitur ex imaginibus Romanorum Pontificum Romæ existentium. Tiaræ cum unico coronamento sunt usque ad Bonifacium VIII; à Bonifacio VIII usque ad Urbanum V cum duplici, & deinceps cum triplici reperiantur; quod augmentum non ad pompam aut fastum, quem semper abhorruit, ut dicunt omnes Vitæ ejus Auctores, & ipse ostendit in die suæ Coronationis, quo secundùm morem per Urbem equitare noluit, fastum vitans, sed numeri mystici forsàn causâ, ut in S. Silvestro num. XI, & in Alexandro III num. VI diximus.

GREGORIUS XI *Pontif. CCI.*

Anno Domini MCCCLXX.

I. *Gregorius XI eligitur, & consecratur Papa.*

SAnctæ memoriæ Urbano Papa V sublato de medio *circa horam vesperorum*, eodem die, scilicet 19 Decembris Cardinales Anglicum Episcopum Albanensem fratrem suum terrarum Ecclesiæ in Italia Vicarium Generalem in temporalibus certiorem fecére, & rogarunt, ut ditionis Ecclesiasticæ provinciis, quibus præerat, invigilaret, nec earum regimen dimitteret, donec super hoc aliter fuerit provisum, *dat. Avin. die decima nona mensis Decembris*, apud Raynaldum anno 1370 num. 24. Funetibus postea per novem dies de more persolutis, iidem Cardinales numero XIX die vigesima nona ejusdem mensis Conclave ingressi, postridie, scilicet die trigesima Petrum Rogerium tit. Sanctæ Mariæ Novæ Diaconum Cardinalem in Summum Pontificem concorditer elegerunt, ut præter Auctores Vitæ ejus, qui extant apud Baluzium, ipsemet asserit in literis, quas eodem die ad Carolum Regem Francorum scripsit, ante suam consecrationem datis *Avin. III Kal. Januarii suscepti à nobis Apostolatus officii anno primo*, in quibus ait, se *hodie per viam Sancti Spiritus* electum esse, apud Raynaldum ibidem num. 26. Unde quidam Auctores initium anni à die 25 Decembris desumentes scribunt eum electum anno 1371, qui nobis, annum incipientibus à die prima Januarii, est annus 1370. Die quarta Januarii anni insequentis in Sabbato ordinatus est Presbyter, etat enim tantùm Diaconus, & die sequenti in Vigilia Epiphaniæ, quæ cum Dominica concurrebat, consecratus est Pontifex & coronatus, ut iidem Auctores asserunt, ejusque Coronationi adfuit Ludovicus Andium Dux frater Caroli Regis Franciæ, & Occitaniæ Præfectus; qui pedes freno duxit equum Pontificis per Urbem de more equitantis, ut scribit Auctor secundæ ejus Vitæ.

II. *Ejus genus, & primordia ante Pontificatum.*

Suscepit autem nomen Gregorii ejus nuncupationis undecimi.

Gregorius ante Pontificatum vocabatur Petrus Rogerii, natus in loco de Malomonte diœcesis Lemovicensis ex Guillelmo Rogerii Comite Bellifortis fratre Clementis VI, ut non solùm Auctor primæ ejus Vitæ, sed etiam tres primi Auctores Vitæ ejusdem Clementis disertè asserunt, vocantes eum nepotem ex fratre Clementis, sicuti & Continuator Gallicus Nangii, Onuphrius & Ciaconius; quem tamen ultimum Oldoinus perperam corrigit, dicens eum fuisse nepotem Clementis ex sorore, licèt Auctor Vitæ Gregorii, quem citat, disertè dicat, eum factum fuisse Cardinalem *per Clementem Papam sextum, cujus erat nepos ex fratre*. In eundem lapidem impegerunt Joannes Palatius, & Georgius ab Eggs in Pontificio Docto, quorum error eò minùs est tolerabilior, quòd post editionem Vitarum Paparum Avenionensium Baluzii scripserunt. Vix annum ætatis decimum septimum compleverat, cùm anno 1348 mense Majo dictus est Cardinalis, ut in Clemente VI diximus, ideoque electus est Pontifex annum agens circiter quadragesimum. *Quamqnam esset satis juvenis*, inquit primæ ejus Vitæ Auctor, *quando factus fuit Cardinalis, cùm nondum attingeret octavum decimum annum suæ ætatis, tamen erat totus ingeniosus & aptus, ac studio literarum valde intentus, volensque in eis proficere ampliùs post promotionem suam ad statum hujusmodi, accersitis sibi notabilioribus Clericis, quos secum continuè habuit, audiendo & legendo circa legalem scientiam diutiùs insudavit, & adeo in ipsa profecit, quòd unus de profundioribus & sufficientioribus totius orbis in ea fuit effectus*. Addit eum postea se convertisse ad Canones, ad Theologiam & Philosophiam moralem, in quibus excultissimus fuit; modestia insuper morumque suavitate & singulari humanitate, tantam sibi omnium conciliasse gratiam, ut absque mora aut discordia renunciatus fuerit uno omnium Cardinalium consensu Pontifex; solo ipso

diu renitente, imò & contradicente; sed demum ne videretur divinæ voluntati resistere humeros supposuisse, quod idem scribit Continuator Gallicus Guillelmi Nangii apud Baluzium col. 1061 qui tamen fallitur in eo quod ait, eum fuisse coronatum in Ecclesia Prædicatorum, nam Auctor secundæ ejus Vitæ disertè ait, ejus coronationem factam esse *in Palatio Apostolico*.

III. *Ejus doctrina.*

Auctori porrò primæ Vitæ consentit Auctor tertiæ, in qua postquam dixit, eum creatum Cardinalem à Clemente VI *ejus Patruo*, cùm esset annorum circiter 17, addit: *Et ne carni & sanguini acquievisse videretur, continuò eum excellentissimis Doctoribus juris utriusque & aliarum scientiarum non vulgaribus præceptoribus tradidit erudiendum. Qui ita in multis scientiarum generibus profecit, ut non modò mediocris, sed eminentissimæ scientiæ Doctor à cunctis haberetur*. Spondanus ex Platina scribit Gregorium datum esse in disciplinam Baldo præstantissimo Jurisconsulto tunc Perusii publicè profitenti, adeoque profecisse, ut idem Baldus ejus auctoritate in confirmandis rebus dubiis plerumque uteretur. Sed Auctor tertiæ ejus Vitæ asserit tantùm famam ejus doctrinæ tantam fuisse, *ut à famosissimis Italiæ Doctoribus, à Baldo præcipuè de Perusio in Cathedra legente jus civile, ejus opiniones & dicta adducerentur in medium, sæpiusque ejus dicta allegaret dicens*, Dominus noster in hac lege sic dicit, *intelligens de Domino Gregorio XI, cujus scripta non ad mediocres solùm, sed ad eruditissimos jam pervenerant*. Verùm ex hoc non probatur Gregorium Baldo præceptore usum esse, sicut usus præceptore ac magistro Petro Masoerio Doctore legum, qui postea fuit Archidiaconus Cameracensis & Episcopus Attrebatensis, juxta Buzelinum lib. 8 Annalium Gallo Flandriæ pag. 353 apud Baluzium col. 1060. Certè Baldus, nec ad lib. 6 Codicis, ubi de Gregorii morte loquitur, nec alibi de eo tanquam discipulo mentionem facit. Gregorius vir doctus etiam appellatur à Trithemio in Chronico Hirsaugiensi Tomo 2 pag. 259. Ægidius Bellamera Decisione 752 eundem Gregorium vocat lucernam juris civilis, virum utique subtilis ingenii, optimi judicii, & intellectus valde clari. Primæ ejus Vitæ Auctor asserit, eum Viros literatos valde dilexisse, multosque ex ipsis suo tempore promovisse. Theodoricus denique à Niem in Tractatu sexto Nemoris unionis cap. 39 dicit, eum fuisse studiosum in libris, libenter cum intelligentibus disputasse, & literatos dilexisse. Eum tamen aliquid aliud, præter Epistolas & Constitutiones nonnullas, nec Ciaconius, nec Ludovicus Jacob in Bibliotheca Pontificia dicunt, sed Georgius ab Eggs in Pontificio Docto addit, eum ob *egregium quo erat delibutus pietatis sensum in recolenda Domini Passione, & observantiam in Deiparam* Virginem, præclara duo edidisse Opuscula, nempe *de Passione Domini*, & *de Cultu B. Virginis*. Verùm à quo id acceperit me latet, id solùm scio priora ejus verba desumta esse ex Raynaldo ad annum 1377 num. 7, ubi loquitur de officio S. Crucis à Gregorio instituto, & de Vigilia Nativitatis B. Mariæ ab eo pariter ordinata, sed ibi ne verbum quidem est de duobus illis opusculis ab eo editis. De his duabus institutionibus Gregorii suo loco sermo erit.

IV. *Ejus virtutes, & sanctitas.*

Gregorii humilitatem, modestiam, benignitatem, prudentiam aliasque egregias dotes recensent tum Auctores Vitæ Clementis VI in ejus Pontificatu à nobis laudati, & qui Vitam ejus scripserunt: *Cùm esset humilis, modestus, circumspectus, & liberalis ac aliis multis virtutibus præditus, omnes tam sæculares Principes quàm Prælati, ad ipsum recursum habentes, eum piissimè dilexerunt*, inquit Auctor primæ Vitæ Gregorii de eo loquens antequam eligeretur Pontifex. Auctor verò tertiæ de eo scribit: *Vitæ etiam innocentissimæ fuit, placidus in moribus, & super omnes humilis & devotus, vultu pallidus & complexionis admodum delicatæ*. Auctor denique quartæ ait, Gregorium eo tempore, quo obiit, fuisse virginem *mente & corpore, ut quidam asserebant*. Sed præstat audire Lucium Colucium Salutatum de Stignano in Epistola data ad Franciscum Bruni Summi Pontificis Secretarium, 4 Kal. Februarii anni 1371, hoc est non multò post ejus consecrationem, quæ extat Tomo 4 Miscellaneorum Baluzii, in qua sic loquitur: *De moribus enim ejus ne parum dicam, consilium puto silentio pertransire, dummodo pauca verba subjectam. Quòd totus vir iste, nunc patrum pater, prudentia, circumspectio, modestia, fides, caritas, amor, benignitas, & quod in principe tali splendidissimum approbatur, veritas & constantia dictorum factorumque; quæ cùm in eodem adhuc Cardinali celebriter elucerent, ita ut ex iis divino miraculo de tam juvenili ætate videatur ad apicem Apostolatus assumptus, quid debemus nunc, de illo ad Christi vices erecto cum tanta virtutum suppellectile judicare?* Certè omnes illas virtutes in eo etiam eluxisse in Pontificatu, ex eo patet, quòd Urbanus VI, qui ei successit, eum pro viro Sancto reputaverit; nam cùm Legati Regis Castellæ apud eum recenter electum exponerent Legationem suam, & unus eorum, nempè Alvarus Martini facta mentione Gregorii XI dixisset, *felicis recordationis Dominus Gregorius*, tunc Urbanus dixit: *Emendatis linguas vestras & dicatis sanctæ memoriæ Dominus Gregorius, quia verè ego re-*

pato eum sanctum. Ita testatur idem Alvarus apud Baluzium col. 1202. Rectè itaque Platina ejus obitum describens vocat eum Virum sanctum, sicut Claromontius in Historia Cæsenæ pag. 654, *summæ pietatis & sanctitatis* pastorem.

V. *Solicitus est pro pace inter Franciæ, & Angliæ Reges.*

Gregorius statim post suam consecrationem animum ad pacificandum orbem applicans, & præcipuè Franciæ & Angliæ Reges, vestigiis Urbani prædecessoris insistens, Legatos ab eo ad eosdem Reges designatos Simonem de Langan tit. Sancti Sixti, & Joannem de Dormannis tit. SS. quatuor Coronatorum, Presbyteros Cardinales, destinavit, scriptis ad Reges literis pridie Idus Januarii, quarum meminit Spondanus anno 1371 num. 1. Raynaldus tamen ibidem num. 1 recitat partem diplomatis à Gregorio dati, quo mala ingentia à bello emersura exponere jussit, quod datum est *Avenione VII Idus Martii anno primo*. Verùm cùm ex una parte inimicitiæ inter dictos Reges essent induratæ, & ex alia illi duo Legati inter se non essent concordes, nihil profecerunt, ut nos docet primæ Vitæ Gregorii Auctor loquens de istis Legatis: *Licèt diutiùs*, inquit, *circa hoc laboriosè & diligenter institerint, nihil proficere potuerunt, tum quia inimicitiæ erant inter dictos Reges nimiùm induratæ, tum etiam quia ipsi Cardinales videbantur partiales potiùs existere, quàm tractatores, & meritò, cùm primus Angliæ, & secundus Franciæ Regum prædictorum Cancellarii & familiares perpriùs extitissent*. Hoc tamen non obstante Gregorium alios Nuncios ad eosdem Reges destinasse subdit idem Auctor.

VI. *Patriarchis, & aliis vetat ne coram se Crucem deferri faciant in præsentia Cardinalium Legatorum.*

Non multò pòst, scilicet septimo Kalendas Aprilis, Constitutionem edidit, qua prohibuit, ne Patriarchæ, Primates, & Archiepiscopi facerent coram se Crucem deferri in præsentia Cardinalium, qui essent Romanæ Sedis Legati aut Nuncii: *Attendentes*, inquit, *quòd Cardinales ipsi nobiscum indefessis laboribus universalia Ecclesiastica onera fortiuntur, ac in præmissis de opportuno remedio providere volentes: universis & singulis Patriarchis, Primatibus, & Archiepiscopis auctoritate Apostolica tenore præsentium districtiùs inhibemus; ne in præsentia aliquorum seu alicujus ex nostris fratribus dictæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, prædictæ Sedis Legatis vel Nunciis, ante se crucem deferri faciant, vel permittant*, non obstantibus quibuscumque privilegiis aut indultis, quia ut jam initio dixerat, per hoc *ipsorum Cardinalium honori, qui personam nostram repræsentant, derogatur*. Extat hæc Constitutio in Anglicana Conciliorum collectione Tomo secundo, ex quo translata est in editionem Conciliorum Labbei Tomo XI part. 2, pag. 2037, diciturque data *Avenione VII Kalendas Aprilis Pontificatus nostri anno primo*.

VII. *Cardinales duodecim creat.*

Eodem anno millesimo trecentesimo septuagesimo primo, Gregorius duodecim Cardinales creavit, videlicet octo Presbyteros & quatuor Diaconos. Presbyteri fuerunt Petrus Gomecii Hispanus, Archiepiscopus Hispalensis; Joannes de Crosso diœcesis Lemovicensis, tunc Episcopus Lemovicensis, consanguineus ipsius Papæ in tertio gradu; Bertrandus de Cosnaco diœcesis etiam Lemovicensis, Canonicus Regularis Ordinis S. Augustini, tunc Episc. Convenarum, Bertrandus Latgerii Ord. Minor. Arvernus, tunc Episc. Glandatensis; Robertus de Gebennis frater Comitis Gebennensis, tunc Episcopus Cameracensis, postea electus contra Urbanum VI, & dictus in sua obedientia Clemens VII; Guillelmus de Chanaco diœcesis Lemovicensis, Monachus Ordinis sancti Benedicti, tunc Episcopus Mimatensis; Joannes Fabri diœcesis pariter Lemovicensis, tunc Episcopus Tutellensis, consanguineus germanus ipsius Papæ; & Joannes de Turre in Alvernia, tunc Abbas Monasterii sancti Benedicti Floriacensis. Diaconi verò fuerunt Jacobus de Ursinis Romanus, tunc Sedis Apostolicæ Notarius; Petrus Flandini diœcesis Vivatiensis, tunc Decanus Bajocensis; Guillelmus Noelleti diœcesis Engolismensis, tunc Archidiaconus Carnotensis; & Dominus Petrus de Vernhio diœcesis Tutellensis, tunc Archidiaconus Rotomagensis; qui tres ultimi erant etiam Auditores Sacri Palatii, & Gregorii Papæ Referendarii, ut Auctor primæ ejus Vitæ scribit; Auctor verò quartæ testatur Gregorium tot Cardinales creasse, *ut posset resistere antiquioribus, qui eum elegerant, & propterea plus quàm expediret Ecclesiæ præsumebant tam in consiliis, quàm in promotionibus & gratiis extorquendis*. In assignando die hujus promotionis Cardinalium mirè inter se dissentiunt Auctores; nam alii volunt eam factam die sexta Junii, alii die octava, alii die 30 Maji, qui ultimi verisimilitudine nituntur; dies enim trigesima Maji concurrebat cum feria sexta Quatuor Temporum post Pentecosten, quo die eam ponunt Auctores primæ & secundæ Vitæ Gregorii; sed Auctor quartæ vult eam contigisse *proximis quatuor Temporibus* post suam assumptionem ad Papatum, ideoque die vigesima octava mensis Februarii, quæ concurrebat cum feria sexta quatuor Temporum post Cineres. Anno precedenti 1370, literis datis *Romæ apud S. Petrum V Kal. Martii*, quæ extant apud Raynaldum eo anno num. 18, Urbanus V Bertrandum de Cosnaco Episcopum Convenarum cum Agapito Brixiensi Episcopo internuncios in Hispaniam miserat, ut

Fernandum Lusitaniæ Regem, cum Henrico Castellæ conciliarent; quare cùm Bertrandus absens esset, nec galerum rubeum à manu Pontificis secundùm morem posset accipere, Gregorius conciliandi apud Hispanos splendoris studio, illum ei transmisit per Arnaldum Andreæ Subdiaconum Burdegalensem, ut constat ex Epistola Gregorii, quam ex MS. Bibliothecæ Vaticanæ refert Oldoinus data *Avenione secundo Kalendas Februarii anno tertio*, seu anno 1373; sed suspicor legendum esse *anno primo*, ita ut Epistola data sit, & pileus rubeus missus eodem die, quo Auctor quartæ Vitæ promotionem factam dicit; verosimile enim non videtur tandiu distulisse Pontificem ad eum capellum mittere. Certè errorem ibi cubare constat, ex eo quòd Baluzius in Notis col. 1072, afferat scriptum esse in libro Obligationum Bertrandum Cardinalem pervenisse Avenionem die septima mensis Julii anni 1372, tùmque datum esse ei titulum sancti Marcelli vacantem per obitum Joannis Fabri, qui extinctus erat die sexta Martii ejusdem anni, ideoque ante annum 1373, pileum rubeum receperat.

VIII. *Francorum Regi dona mittit.* Postero anno 1372, Gregorius, quem mox diximus de pace inter Franciæ & Angliæ Reges solicitum fuisse, nihil curæ remittens ad eos per suos Legatos conciliandos, ut Francum jam ob rerum suarum prosperitatem difficiliorem redditum, ad concordiam magis inclinaret, Pateram argenteam, & alia nonnulla à Constantino Magno olim Ecclesiæ donata illi misit. Ipseque vicissim Carolus Rex, vel gratum se de hoc munere exhibens, vel in gratiarum actionem de beneficiis à Deo teceptis, aut fortè, inquit Spondanus, voti reus, dona Romam misit Ecclesiis Lateranensi Sancti Joannis, Vaticanæ Sancti Petri, Viæ Ostiensis Sancti Pauli, Sanctæ Mariæ Majoris, & Sanctæ Agnetis, ut de his constat ex ipsius Gregorii Regesto apud Bzovium annis 1372, & 1373. Ea porrò Caroli dona erant octingenti aurei, quorum quadringenti ad ornatum Ecclesiarum Lateranensis, S. Petri, S. Pauli, & Sanctæ Mariæ Majoris ornatum erant derivandi, alii Canonicorum Collegiis & Benedictinis S. Pauli tribuendi; trecenti etiam alii aurei monasterio S. Agnetis unà cum aurea ejusdem Virginis sacra imagine tradit, quæ imago aurea cum uno agniculo etiam aureo erat ponderis trium marcharum, & sex unciarum & sex denariorum, cum uno pede argenteo deaurato ponderis quinque marcharum & mediæ unciæ & quatuordecim denariorum, ut constat ex diplomate Gregorii dato *apud Pontem Sorgiæ Aven. diœcef. VI Kal. Julii anno* 3, apud Raynaldum anno 1373, num. 15.

IX. *Ecclesiam Lateranen-* Interim Gregorius ad demonstrandum suum in Urbem Romam, ac præcipuam Sedem affectum X Kalendas Februarii anni Pontificatus secundi, hoc est ejusdem anni 1372, Constitutionem edidit, quæ incipit, *Super universas*, qua super dubio de præeminentia Ecclesiæ Lateranensis, declaravit ac definivit, eam præcipuam esse Sedem Romani Pontificis, inter omnes alias Urbis & Orbis Ecclesias ac Basilicas; etiamque supet ipsam Basilicam Principis Apostolorum supremum locum tenere, atque super omnes & singulas alias prioritatis, dignitatis & præeminentiæ honore lætari. Extat hæc constitutio Tomo primo Bullarii Constitut. 1 Gregorii XI; qui idem Pontifex anno sequenti 1373, Constitutione data Avenione tertio Kalendas Maji anno Pontificatus tertio, cujus initium *Salvator noster*, decrevit ut anno Jubilæi sacrum thesaurum consequuturi, præter Basilicas SS. Petri & Pauli, ac Lateranensem Sanctæ Mariæ Majoris Basilicam visitare deberent. Quam constitutionem Nicolaus V constitutione *Immensa*, data Romæ XIV Kal. Februarii anno 1449, cum Constitutione Clementis VI de Jubilæo ad annum 50 revocato, retulit, quod idem fecit Gregorius de ejusdem Clementis VI Constitutione, quam suæ inseruit.

sem primam omnium pronunciat, & S. Mariam Majorem anno Jubilæi lustrandam jubet.

X. *Præsentationis B. Mariæ festum in Occidente instituit.* Gregorio XI sedente anno 1372, Philippum de Maseriis militem Picardiæ, & regni Cypri Cancellarium Avenionem venisse, & attulisse officium Præsentationis B. Virginis Mariæ ostendit Spondanus ad eundem annum num. 9, ex codice S. Victoris Parisiensis, in quo extat illud officium integrum cum cantu una cum ejus Philippi Epistola ad Christianos Occidentales, quâ narrat temporibus antiquis per universum Orientem festum B. Mariæ Virginis quando in tertio ætatis suæ anno fuit in templo à parentibus suis præsentata, die 21 Novembris celebrari solitum; sed in Occidente aut incognitum aut obliteratum, fuisse ab Ipso, anno 1372, Gregorio Pontifici Avenione insinuatum; ejusque officium integrum notis musicis concinnatum, prout in Oriente, ac speciatim in Cypro celebrabatur, oblatum: Pontificem illud lætanter acceptum, examinandum commisisse nonnullis Cardinalibus & Episcopis atque Doctoribus, ac post maturam deliberationem concessisse, ut prædicta solemnitas Præsentationis B. Mariæ deinceps fieret publicè in Ecclesiis, tuncque primò præsente Gregorio celebratam esse grandi splendore & magnificentia ibidem Avenione in Ecclesia Fratrum Minorum die Dominica 21 Novembris, anno 1372, indictione 10, Pontificatus Gregorii Papæ XI anno secundo, ut disertè tempus ibidem consignatur. Extat in eodem codice Victorino Epistola Caroli V Regis Francorum ad Doctores Col-

le-

ANC. XIV. GREGORIUS XI.

legii Navarrensis Parisiensis data apud Meledunum die 20 Novembris anni 1374, quam postea in Historia ejusdem Collegii lib. 1, cap. 10, vulgavit Joannes Launojus, qua Rex significans quæ super his facta fuissent Avenione instantia prædicti Philippi de Maseriis, & quæ pariter apud ipsum Regem idem Philippus de eadem solemnitate disseruisset, ait, se illud officium in sua capella solemniter celebrari fecisse, atque ut idem fieret per universum regnum statuisse ad gloriam Beatissimæ Virginis. Qua ex Epistola & ex alia ejusdem Regis, eodem die data ad Decanum & Capitulum Ecclesiæ collegiatæ B. Mariæ de Meleduno Senonensis diœcesis, quæ etiam extat in dicto Codice Victorino, Spondanus ait, se non dubitare, quin Carolus Rex ad ceteras Ecclesias & Antistites regni sui scripserit; cùm Molanus in Additionibus ad Usuardum citet Epistolam eadem de re scriptam ab eodem Rege ad Nicolaum Autissiodorensem Episcopum; in quo certè deceptus non est Spondanus, nam Cornelius Scultingius in libro de Ecclesiastica Disciplina scribit, hoc festum cœpisse sub Balduino Trevirensi anno 1375, Regem Franciæ voluisse illud celebrari in sua præsentia, illiusque officium integrum misisse cuilibet Prælato magnarum Ecclesiarum regni sui, ut divulgaretur, publicaretur, & solemniter celebraretur per omnes regni sui provincias. Illud etiam officium transmisisse Carolo IV Imperatori & Reginæ antiquæ Hungariæ, in quorum ditionibus publicatum est & receptum. Addit Pium II anno 1460, ad instantiam Willelmi Ducis Saxoniæ idem festum cum vigilia die 21 Novembris celebrandum edixisse. Ceterùm, addit Spondanus, antiquissimam fuisse hanc solemnitatem apud Græcos, prætet memoriam ejus relatam in ipsorum Menologiis, intelligitur ex Constitutione Emmanuelis Imperatoris, quam recitat Theodorus Balsamon in Nomocanone Photii tit. 7, cap. 1; & ex sermonibus S. Germani Episcopi Constantinopolitani & Georgii Nicomediensis, quos latinè redditos repræsentat Surius ad diem 21 Novembris. Denique Daniel à Virgine Maria Carmelita anno 1666 cutavit Antverpiæ imprimendum libellum sub hoc titulo: *Præsentatæ Gloriosæ Virginis Mariæ in Templo in Ecclesia Orientali antiquissima festivitatis institutio, in Latina exinde recepta, opera & zelo illustris viri D. Philippi de Mazeriis, regni Cypri Cancellarii à Mariano Ordine semper venerata, ac demum novissimo sæculo à Jesu Societate mirum exaltata, ex variis tam MSS. quàm impressis authenticis*. Ibi verus officium Lector inveniet, nec non solemnis repræsentationis Ordinem, sub quo suave istud mysterium in Ecclesia Eremitarum S. Augustini, ibidem Avenione exhibitum fuit anno 1385, coram Clemente VII in sua obedientia dicto; inveniet etiam bullam Pauli II anno 1464 duodecimo Kalendas Februarii anno Pontificatus primo datam, qua hanc festivitatem celebrantibus, atque in ejus Vigilia jejunantibus relaxat centum dies de injunctis pœnitentiis.

ANC. XIV. GREGORIUS XI.

XI. *Siciliam in regnum, Trinacriæ dictum, erigit sub ligio homagio Ecclesiæ Rom.*

Fridericum Aragonium Siciliæ occupatorem anno 1302, cum Carolo II Siciliæ Rege pacem iniisse ea præcipuè conditione, ut post Friderici obitum Sicilia ad Carolum ejusque hæredes pertineret, & interim non Siciliæ sed Trinacriæ Rex appellaretur diximus in Parte I hujus Tomi in Vita Bonifacii VIII num. 52. Sed hoc non obstante, Fridericus, moriens anno 1337, Petrum filium regni successorem reliquit; Petro successit Ludovicus, filius anno 1342, cui, mortuo anno 1355, suffectus est Fridericus II frater. Simplex dictus, qui haud potuit insignia regni suscipere, nisi post initam cum Joanna Siciliæ Regina pacem, quæ anno 1372, sub pacto expresso, quòd imposterum Fridericus & ejus successores regnum tenerent in feudum immediatè ab ipsa Regina, ejusque successoribus, quibus darent in tributum ceu censum annuatim summam quindecim millium ducatorum; pro cujus pacis confirmatione Sicilia erecta est à Gregorio XI in regnum, *Trinacriæ* nuncupatum, à quo missus est ad dictam Insulam Joannes de Revellone Episcopus Sarlatensis non solùm pro amotione interdicti, quo subjecta erat insula, sed etiam pro Friderici coronatione, pacisque prædictæ confirmatione, ac expeditione eorum quæ circa hoc agenda videbantur, qui omnia juxta sibi à Pontifice imposita feliciter consummavit, ut refert Auctor primæ Vitæ Gregorii, & constat ex pacis conditionibus inter Joannam Siciliæ Reginam & Fridericum Trinacriæ Regem, quas referunt Bzovius anno 1373, num. 18, & seqq. & Raynaldus anno 1372, ex quibus patet, Gregorium Papam nonnullas ex iis rescidisse, alias temperasse, & alias addidisse. Porrò ubi Auctor Vitæ Gregorii ait, Fridericum & successores ejus soluturos annuatim summam quindecim millium ducatorum, pacta conventa habent, uncias auri tria millia, quæ conficiunt quindecim millia florenorum solvendorum *ratione census debiti per ipsam Dominam Reginam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ & Apostolicæ Sedi*. Recognitionem etiam facere obligatus est Fridericus de dicta Insula, seu regno, *sub servitio decem galearum & centum militum armigerorum præstando quolibet anno* eidem Joannæ Reginæ ac successoribus ejus. Addidit etiam Pontifex, ut Reges Siciliæ & Trinacriæ Romano Pontifici ligium homagium præstarent, & ab eo regna se habere

re cognoscerent: atque ut Maria Friderici filia, aliæque suis temporibus Trinacriæ Regum filiæ, deficiente mascula sobole, in regnum succederent: & Ecclesiis, atque Ecclesiasticis regni Trinacriæ in omnibus per Fridericum satisfieret: eisdemque ac posteris tam ab eo, quàm successoribus ejus quoad immunitates, privilegia, & causarum disceptationes, atque ad Sedem Apostolicam appellationes, cautum esset. Quæ approbata & acceptata sunt die secunda Martii anni 1373 à Friderico; & rata habita à Joanna Regina die ultima ejusdem mensis Martii. Quæ omnia ut arctiori nexu firmarentur, Antonia Baucia Joannæ consobrina Friderico data est in uxorem, & dictus Joannes Episcopus Sarlatensis (non Salernitanus, ut perperàm scribit Bzovius) Nuncius Apostolicus in Siciliam transmittens, nuptias regias consecravit; juramentum fidelitatis a Friderico recepit; atque interdicta, quibus ea insula fuerat involuta, sustulit ingenti Siculorum gratulatione, & postea ipse Fridericus, Panormi unà cum uxore regià, coronà insignitus est.

XII. *Hieronymitarum Ordinem in Castella institutum confirmat.*

Anno 1373 Petrus de Guadaffinaria Prior Monasterii Sancti Bartholomæi de Lippiana Ordinis Sancti Augustini Toletanæ diœcesis in Hispania Ordinem Eremitarum Sancti Hieronymi instituit, & Avenionem ad Gregorium Pontificem perrexit, à quo eodem anno mense Octobri confirmatus est facet ille Ordo, assignata ejus professoribus Regula Sancti Augustini, & habitu nativis lanarum coloribus, extrà veneto, intùs candido. Petrus in manibus Pontificis dictam Regulam est professus, & auctoritate Apostolica dictus est Prior ejusdem Monasterii de Lippiana, ubi sedes est Generalis Ordinis; annoque sequenti 1374 Avenione discedens commendatus est à Pontifice Henrico Castellæ Regi literis datis *Avenione Kal. Martii anno IV* apud Raynaldum eodem anno num. 22. Deinde Regum Principumque munificentia multa alia ejusdem Ordinis fundata sunt monasteria, quorum omnium amplissimum atque lucupletissimum Sancti Laurentii à Philippo secundo Hispaniarum Rege prope pagum Escurialem sumptuosissimè ædificatum, & insigni bibliotheca, pretiosissimis vestibus, picturis exquisitissimis, aliisque nobilissimis omnis generis ornamentis, prætet ingentem selectissimam sacrarum Reliquiarum copiam, cumulatissimè decoratum refert Spondanus anno 1373 num. 2. De eodem Ordine legendus Mariana lib. 17 cap. 18.

XIII. *Principes Christianos monet velle se Romam accedere.*

Romanorum Senatorem Magistratum & populum, Pontificis præsentiam ardentissimè flagitantes, Avenionem ad Gregorium, Philippum Episcopum Tiburtinum, Jacobum Ursinum Canonicum Ecclesiæ S. Petri, & alios tres Oratores illustres misisse, qui id poscerent, scribit Bzovius anno 1374 num. 4. Illorum postulationem collegio Cardinalium retulit Gregorius, & literis sexto Idus Martii datis, quæ ex Raynaldo num. 23 extant Tomo 4 pag. 19 Epistolarum secretarum Gregorii, in spem eos adventus sui in Italiam erexit, si modò illi Deum precibus fatigarent, *ut*, inquit, *votum nostrum concurrens cum vestro, circa præfatum accessum ad sui nominis laudem & gloriam dignetur misericorditer adimplere.* Quòd autem anno sequenti 1375 decrevisset mense Septembri Romam tendere scripsit sexto Idus Octobris Carolo Romanorum Imperatori, ei significans, se quidem ab initio Pontificatus in votis semper habuisse, & adhuc habere, visitare sacram Urbem, in ipsaque ac vicinis partibus cum Curia residere, sed diversis impedimentis retardatum, ipsa vota implere nequivisse. *Nunc autem*, inquit, *nolentes, quantum in nostra deliberatione consistit, id ulterius retardare, deliberavimus cum Dei auxilio de mense Septembri proximè futuro* (anni 1375) *versùs dictam Urbem arripere iter nostrum.* Dat. Epistola *Avin. VIII Idus Octobris anno IV* Pontificatus, ideoque anno 1374. Certiores eadem de re fecit Pontifex, Reges Hungariæ, Siciliæ & Trinacriæ, Duces Austriæ & Bavariæ, Venetorum & Januensium, ac omnes Germaniæ & Italiæ Principes & Prælatos. Epistola ad Carolum Imperatorem extat apud Raynaldum loco laudato.

XIV. *Tempus sui discessus prorogat.*

Anno etiam 1375 Literas dedit ad Carolum Francorum Regem V Idus Januarii, & ad Henricum Castellæ Regem IV Kalendas Martii, in quibus ultimis ait, se diu maturèque cogitasse de suo ad Urbem accessu, tandemque *divina inspiratione gratia invocata* dictum accessum deliberasse faciendum, quibus ex verbis Raynaldus scribit, *divino instinctu ad Sedem Apostolicam Urbi restituendam* impulsum esse. Carolo autem Francorum Regi rescripsit in hæc verba: *Quamvis nobis durum existat, nos a tuæ Celsitudinis & tuorum vicinitate & partibus sistere, in quibus nati sumus, & tempora nostra consolatè peregimus, elongare; considerantes tamen, quòd debitum honestatis exposcit, & nonnullæ causæ statum Christianæ fidei ac Romanæ Ecclesiæ sponsæ nostræ, terrarumque ipsius Ecclesiæ & utilitatem publicam concernentes nos urgent quamplurimum, & ad Sacram Urbem, in qua principaliter Sedes nostra consistit, & partes vicinas eidem, quamcitò commode fieri poterit accedamus: & propterea super hoc matura deliberatione præhabita, ordinavimus ad dictam Urbem & partes, Deo duce, cui ex hoc complacere speramus, accedere in autumno proximè secuturo.* Data est, ut jam dixi, Epi-

sto-

stola V Idus Januarii anno V, ideoque anno 1375. Scripsit & ad Joannam Reginam Siciliæ, ad Fridericum Trinacriæ Regem, & ad Andream Contarenum Venetorum Ducem die octava mensis Julii, ut triremes instructas mitterent ad mare sub autumnum conscendendum. Non multò tamen pòst, scilicet die vigesima octava ejusdem mensis Julii, rescripsit ad eundem Venetorum Ducem, & tempus pro mittendis galeis protraxit usque ad proximum Ver anni 1376, quòd pax quæ inter Carolum Franciæ & Eduardum Angliæ Reges tractaretur, ad cujus consummationem sua præsentia necessaria erat; cùm tractatores pacis ad Sedem Apostolicam accedere deberent pro ipsius consummatione, si concordare nequirent, & postea addit: *Non recedendo à proposito eundi ad dictam Urbem, sed illius effectum propter melius differendo, tempus hujusmodi nostri adventus ad tempus veris proximè venturi duximus prorogandum*. Data est Epistola *apud Villamnovam V Kalendas Augusti anno V*, ideoque die 28 Julii anni 1375. Extant illæ omnes Epistolæ apud Raynaldum eodem anno num. 21 & seqq. Prorogavit tamen postea tempus sui discessus usque ad mensem Septembrem anni 1376, ut infrà dicetur.

XV. *Varia Gregorii Acta.* Ecclesiasticam interea disciplinam saluberrimis decretis instaurare non desistens Gregorius, quarto Kalendas Aprilis ejusdem anni millesimi trecentesimi septuagesimi quinti de Præsulum residentia decretum edidit, quo Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus regularibus, & quibuslibet Præsidentibus, qui capita Ordinum esse noscerentur, injunxit ut infra duorum mensium spatium, de Curia & locis, in quibus existebant, recedant, & ad suas Diœceses, Ecclesias & Monasteria proficiscerentur, ibique residentiam facerent. Decretum illud extat apud Raynaldum num. 23. Quinto verò Kalendas Novembris ejusdem anni Carolo V Francorum Regi author fuit, ut consuetudinem in Galliis inolitam, quâ ultimo supplicio damnatis pœnitentiæ Sacramentum negabatur, abrogaret, utpote contra *Canonica statuta* pugnantem. Epistolam eam in rem à Gregorio XI ad Carolum scriptam datam *Aven. V Kal. Nov. anno V*, refert idem Raynaldus num. 28.

XVI. *Novem Cardinales creat.* Eodem anno 1375 die vigesima mensis Decembris, quæ fuit dies Jovis ante feriam sextam quatuor Temporum, Gregorius Pontifex, ut ait Auctor primæ ejus Vitæ, octo Cardinales Presbyteros, & unum Diaconum creavit. Presbyteri fuerunt Petrus Judicis, diœcesis Lemovicensis, Monachus Ordinis Sancti Benedicti, tunc Archiepiscopus Rotomagensis, consanguineus germanus ipsius Papæ; Simon de Broussano Italicus, tunc Archiepiscopus Mediolanensis & Referendarius ipsius Papæ; Hugo de Montelegum, Britto, tunc Episcopus Briocensis; Guido de Maleficco, diœcesis Tutellensis, tunc Episcopus Pictavensis, consanguineus etiam & Referendarius ipsius Papæ; Joannes de Grangia, diœcesis Lugdunensis, Monachus Ordinis Sancti Benedicti, tunc Episcopus Ambianensis; Petrus de Sortenaco, Caturcensis, tunc Episcopus Vivariensis; Geraldus de Podio, tunc Abbas Majoris monasterii, consanguineus Papæ, ejusque Vicarius apud Perusium; & Joannes de Buxeria, Burgundus, tunc Abbas Cisterciensis. Diaconus verò fuit Petrus de Luna Aragonensis, Decretorum Doctor, Præpositus Valentinensis. Spondanus num. 8 scribit, Onuphrium & Ciaconium decimum addere, nempe Joannem de Flisco Genuensem, Episcopum Vercellensem; sed in ultima editione Ciaconii ab Oldoino curata, & in Epitome Pontificum Romanorum & Cardinalium Onuphrii Panvinii anni 1557 ex editione Veneta, nullum Joannem de Flisco Cardinalem à Gregorio XI creatum inveni, cujus loco apud Ciaconium ponitur Petrus de Tartaris Romanus, cujus Cardinalis dignitas, sicuti & Yvonis Begaignon Trecorensis Episcopi à Frizonio memorati, incerta, imò & falsa videtur, cùm non recenseantur ab Auctore Vitæ Gregorii XI, qui ceteros nihilominus ab ipso Pontifice creatos studiosè numerat.

XVII. *Et inter eos Petrum de Luna.* Auctor quartæ Vitæ Gregorii loquens de Petro de Luna in hac promotione dicto Cardinali, scribit: *Hic* (nempe Gregorius XI) *conferendo Ordines Petro de Luna, eum assumendo in Diaconum Cardinalem Ecclesiæ Sanctæ Mariæ in Cosmedin*, *ait*, caveas ne tua Luna patiatur eclipsim, *cunctis astantibus & audientibus & notantibus hæc, quæ postmodum impleta fuerunt. Audiverat enim multiplicia esse diversoria & semitas animi dicti Petri sophisinatibus, verbisque fallacibus imbuti*, quæ ipsissima verba referens Spondanus laudatus, ait quòd si hæc vera forent, non visus fuisset Gregorius culpâ vacare, quòd talem à se agnitum hominem in tantam dignitatem evexisset. Negari tamen non posse quin Petrus de Luna fuerit ardenti & ambitioso ingenio, quæ satis probant ea quæ postea gessit, ex quibus putat motum magis prædictum Auctorem ad ea de illo comminiscenda, quàm ut talis tunc appareret quando creatus fuit Cardinalis: cùm præsertim Theodoricus Niemus in Tractatu de Schismate lib. 3 cap. 33, nemini parcere sciens, qui eum se novisse profitetur, cùm apud Montempessulanum Jus Canonicum publicè magnâ laude interpretaretur, testetur Gregorium creasse eum Cardinalem, eò quòd tunc

SAEC. XIV. GREGORIUS XI. tunc plerisque omnibus ob peritiam & virtutem charus esset. Quantum postea Petrus fuerit mutatus ab illo, infrà videbitur.

XVIII. *Quo modo tunc fieret creatio Cardinalium.* Postquam Auctor primæ Vitæ Gregorii dixit eam creationem Cardinalium factam esse die Jovis ante feriam sextam quatuor Temporum, observat more consueto fieri debuisse feria sexta quatuor Temporum, & sequenti die publicari; sed quia festum Sancti Thomæ Apostoli, quo die non debuit fieri Consistorium, concurrebat cum feria sexta, creationem factam die Jovis, & publicatam die Sabbati sequenti: *Hic attendendum*, inquit, *quòd ista creatio non fuit facta die Veneris, secundùm quod aliàs est fieri consuetum; & hoc ideo quia illa die occurrit festum Beati Thomæ Apostoli, qua die non fuit tenendum Consistorium. Fuit etiam protelata dictæ creationis publicatio usque ad diem Sabbati subsequentem, propter dictum festum, cùm tamen aliàs in crastinum ipsius fieri debuisset.* Sed antiquato postea hoc more, subdit Spondanus, invaluit alius facilior, ut uno eodemque actu creentur Cardinales & publicentur.

XIX. *Agit contra Florentinos rebelles.* Anno 1375 Florentini cum Vicecomitibus conjurati in Gregorium Papam, & Romanam Ecclesiam insurgentes, Urbes plurimas ditionis Pontificiæ ad defectionem compulerunt, plebiscita contra Ecclesiæ jura ac libertatem promulgarunt, Viros Ecclesiasticos, ipsosque Sedis Apostolicæ Nuncios crudeliter vexarunt, Apostolicum Legatum bello lacessiverunt, duoque vexilla erexerunt, alterum communitatis Florentinorum, alterum rubrum cum inscriptione literis argenteis & cubitalibus vocabuli *Libertas*. Sicque factum est, quòd uno quasi impetu omnes civitates, loca & castra Romanæ Ecclesiæ adversùs eam rebellarint, officialibus ipsius aut interfectis, aut turpiter ejectis; castris & munitionibus, quæ in ipsis erant, aut ad terram prostratis aut tyrannicè occupatis. His acceptis Gregorius Pontifex, eos paternè monuit, ut ad cor redirent, sed licèt Florentini paternas ejus commonitiones rejecerint, atque contempserint, adhuc tamen cum iis patienter agere deliberans, quò tempus daret resipiscendi; die tertia Februarii anni 1376 rursum eos publicis literis monuit à cœptis abstinere, statuta contra libertatem Ecclesiasticam facta revocare & abolere, ac personis læsis, piisque locis satisfacere: eos nihilominùs; qui magistratum aliquem vel ministerium à mense Junii anni 1375, quo suas conspirationes ediderant, exercuissent, personaliter, populum verò & communitatem per idoneum procuratorem peremptoriè citavit coram se ad diem ultimam mensis Martii, audituros sententiam pœnarum contra talia committentes tam à jure inflictarum, quàm in processibus adversùs eos formatis contentarum. Sed iis ad dictam diem non comparentibus, Gregorius Pontifex justè commotus damnationis in eos protulit sententiam, quam referunt Bzovius num. 15, & Raynaldus num. 1 & seqq. apud quem sententia dicitur data *Avin. in palatio Apostolico II Kal. Aprilis anno VI*, apud Bzovium verò *XII Kal. Maji*, & incipit, *Graves & detestandos excessus*, cùm apud Raynaldum incipiat his verbis, *In omnem ferè terram fidelium*. Eâ sententiâ illos contumaces declarans, in prædictos Magistratus & ministros singulos excommunicationis, in populum verò ac civitatem & universam Florentinorum ditionem, interdicti pœnam statuit: omnes præterea & singulos omni penitus quarumcumque rerum commercio emptionis, venditionis, donationis, conversationis, & cujuscumque alterius, nec non omnibus privilegiis, immunitatibus realibus & personalibus, studio literarum, juribus & jurisdictione privàt: Subditos omnes à juramento fidelitatis absolvit; bona mobilia & immobilia ubicumque forent, occupare volentibus concedit, ac personas ipsas in servitutem exponit; prædictos Magistratus & ministros perpetuò infames, extorres, intestabiles & hæreditatum ac successionum incapaces declarat: eorumque filios ac nepotes per rectam lineam descendentes, quibuscumque officiis & beneficiis, ac dignitatibus exuit; & ad alia quæcumque obtinenda, nec non ad Ordines, & quoscumque actus legitimos, inhabiles pronunciat, pœnasque in eorum fautores statuit. Inhibuit etiam universis Principibus, Prælatis & Rectoribus civitatum, ne aliquos eorum apud se manere, nisi uti servos, permitterent, sed protinus expellerent, sub pœna interdicti in loca, quibus aliter retenti forent quàm ut servi. Quibus pœnis cùm ubique mulctarentur, de Anglia speciatim tradit Walsinghamus, Florentinos in eâ repertos se se Regi in servitutem cum bonis suis tradidisse. Eos verò qui tum Avenione, tum in variis aliis regnis dispersos ad propria redire compulsos tradit Auctor Vitæ primæ Gregorii, qui addit ex his Florentinos ad cor minimè reversos esse, sed potiùs in sua malitia induratos pejora prioribus contra Ecclesiam procurasse, libellos etiam diffamatorios, falsa tamen & erronea continentes, contra Ecclesiam & Gregorium Papam ubique transmittendo.

Rogarunt tamen Florentini rebelles Sanctam Catherinam Senensem, quam Pontifici gratiorem existimarunt ob eximiam vitæ sanctitatem, Avenionem accedere, ad ejus animum placandum, ut ex Actis Vi- XX. *Immittit exercitum in illos.*

SAEC. XIV. GREGORIUS XI.

tæ ejusdem Sanctæ refert Sanctus Antoninus tit. 23, cap. 14, § 16. Accessit Avenionem Catharina, & Pontificem adeò facilem ad concordiam invenit, ut ipsiusmet Catharinæ arbitrio concordiæ tractationem permiserit. *Ut omnibus pateat*, inquit, *quia pacem cum eis volo, ecce pacem ipsam pono in manibus tuis, carissima filia, tu tantùm recommendatum habeas honorem Ecclesiæ sanctæ*. Cùm autem Catherinæ Virginis consiliis ac paternæ Gregorii pietati obstaret Florentinorum contumacia, Pontifex ne Ecclesiæ causam omnino deseruisse videretur, sex millia equirum, quatuor peditum ex Britannia Armorica, aliisque provinciis Gallicis in Italiam destinavit, unà cum Roberto SS. XII Apostolorum Presbytero Cardinale Gebennensi dicto, quòd frater esset Comitis Gebennensis, qui nihilominus babito frustrà pro recuperatione Bononiæ tractatu secreto, parum etiam in reliquis profecit, quousque Gregorius ipsemet Pontifex in Italiam advenit.

XXI. *Romam ire parat.* Cùm itaque per suos Legatos & Nuntios, aliosque sibi in Italia fideles sæpiùs monitus esset omnia protinus in integrum restitutum iri, si Romam accederet: cùm Romani præterea ipsius optantes præsentiam, ut ipsum ad hoc allicerent multa & magnalia promitterent se facturos in sui favorem & honorem quàm primùm ad ipsos declinaret, ut scribit Auctor primæ Vitæ Gregorii; sive jam satis ipse sponte delatus, tum verò Sanctæ Catherinæ urgentissimis hortationibus impulsus, decrevit omninò id exequi. Non parum etiam ad id motus dicitur ab Auctore tertiæ ejus Vitæ, responso cujusdam Episcopi: *Dum enim* Gregorius, inquit, *in palatio Avenionensi moram traheret, & die quadam in aula deambularet, comitante eum Episcopo quodam ejus Cubiculario, diceretque Gregorius Episcopo*, Domine Episcope quare non vaditis ad Ecclesiam vestram; *& continuò Episcopus respondens diceret*: Et vos, Pater Sancte, quare ad Ecclesiam vestram non acceditis, *intelligens de Romana, quæ Sedes est Petri, & Christi Vicarii propria, ita animo compunctus est, & in conscientia tactus, ut statim de veniendo Romam cogitaret*. Idem ex hoc sine dubio Auctore referunt Blondus, Platina, Nauclerus, Joannes Tritbemius in Chronico Hirsaugiensi Tomo 2, pag. 269; Sabellicus Enneadis 9 lib. 9, & his omnibus antiquior Radulphus de Rivo cap. 12 de gestis Episcoporum Leodiensium. Extat etiam, inquit Spondanus anno 1376 num. 3, nescio cujus Epistola, qui profectionem quidem illam bonam & sanctam fore scribebat, sed à veneno cavendum, quod Itali jam præsens atque paratum habere nunciarentur, Sedem Petri Apostoli lætus & securus adiret, pacemque subditis suis, etsi rebellibus, concederet: promissa enim impunitate, statim redituros ad obsequium.

XXII. *Romanorum Legatos recipit.* Gregorium tamen motum esse ad illud iter, eò quòd Romani decrevissent alium Papam, seu potiùs Antipapam creare, innuere videtur Nicolaus Eymerici Ordinis Prædicatorum, qui tum erat Inquisitor Aragoniæ in depositione, quam emisit in initio schismatis dicens, quòd *anno* 1376 *circa finem mensis Augusti, vel principium Septembris, quo tempore bo. mem. D. Gregorius Papa XI Curiam transferre in Italiam disponebat, venerunt Avenione Lucas de Sabellis Princeps Romanus, & alius quidam ex parte & nomine Urbis Romæ seu civium Romanorum nuncii, seu ambassiatores destinati ad antedictum D. N. Papam, & hoc ad supplicandum*, ut se transferret Romam; ibique deinceps cum Cardinalium Collegio residentiam faceret, *prætendentes quòd Romani volebant Papam in urbe habere præsentem, cùm Papa esset Romanus Pontifex, & talis ab omnibus Christicolis* generaliter haberetur, quod pluries & à pluribus tunc audisse, eosque vidisse tradit, & de iis illis diebus in Avenione fuisse publicam vocem & famam; tandemque subdit: *Antedicti autem ambassiatores Romanorum de facto rogarunt, supplicarunt, ac instiarunt, & demum protestati sunt ei D. Gregorio quatenus cum suo collegio proficisceretur Romam, illuc suam curiam transferendo; aliàs certificabant eundem, nomine quo suprà, quòd ipsi Romani providerent sibi de Papa, qui Romæ moram deinceps contraheret cum eisdem. Et hæc tunc audivit dictus deponens in Avenione, & de iis erat inter Curiales illis diebus publica vox & fama*. Idem ferè asserit Petrus Rostagni in Epistola scripta ad Joannem Regem Castellæ anno 1380 die decima Septembris; ait enim tractatum fuisse per nonnullos Romanos, quòd fieret per Romanum populum unus Antipapa, & Cardinalem S. Petri tunc Gregorii in Urbe Legatum id coactum fuisse scribere eidem Pontifici, quod idem ipse & alii ei scripserunt exponendo, quòd ad Urbem veniret, si volebat præfato scandalo obviare; tandemque Romanos Abbati Casinensi eorum concivi ambaxiatores misisse, ut scirent si in tali casu vellet Paparum acceptare, *qui ultrò se offerens respondit se eorum Romanum esse, & illud velle, quod ipsi vellent*. Denique Marcus Fernandi Canonicus Palentinus interrogatus super articulo 92 casus secundi electi dixit, quòd *alio tempore, cùm esset Papa verus Avinione, Romani fecerunt Antipapam Romæ tempore Joannis Papæ, & nominabatur Johannes de Corberio, & erat Romanus, & fuit fama quòd isto timore accesserat illuc Papa Gregorius, & fama erat Romæ, quòd Abbas Mon-*

Montis Cassini debebat esse Antipapa. Hæc ex Baluzii Notis col. 1194, & seq. Quæ cùm in nullo Auctore hujus, aut sequentium temporum reperiantur, fides apud illos sit, quam valde nutare pronum est credere, quia illi tres deponentes adversabantur Urbano VI tempore Schismatis.

XXIII. *Invitis Cardinalibus, parentibus & amicis Romam pergere disponit.*

Auctor quartæ Vitæ Gregorii ait, hunc ante suam electionem, sede vacante vovisse, quòd si eligeretur in Papam, veniret ad propriam Sedem; *& ideo*, inquit, *retrahi ab hac intentione nequivit. Sæpius enim per Collegium, parentes, & Regem Franciæ dissuasum est ei, diversis & arduis impedimentis objectis. Quæ omnia forti animo superavit, adeò ut matre prostrata ad limen aulæ, quandò recessit, nudo pectore cum maximo ululatu dicenti*, Fili, quò pergis? nunquam ulteriùs te videbo, *corpore tamen trans passum non calcato, diceret scriptum esse*: Super aspidem & basiliscum ambulabis. Sed hæc historia falsa omnino est, nam Gregorii XI mater obierat anno 1346, & sepulta fuerat Avenione in Cathedrali Ecclesia Beatæ Mariæ de Donis in capella Domini Comitis Bellifortis, ut ipsemet Gregorius docet in suo Testamento. Alii itaque, inquit Baluzius col. 1234, qui de re ista scripsere, patrem tantùm, fratres, consanguineos Gregorii commemorant, nulla matris mentione facta. Disposuit autem ire Romam non solùm invitis parentibus, sed etiam contra voluntatem omnium amicorum, & penè omnium Cardinalium: *Sic disposuit facere & ordinavit*, inquit primæ ejus Vitæ Auctor, *quamvis contra consilium & deliberationem quasi totius Collegii, omniumque amicorum suorum.*

XXIV. *Permittit Wenceslaum vivente patre in Regem Romanorum eligi.*

Antequam Avenione Gregorius recederet, recepit literas, quibus Carolus IV Imperator eum rogabat, ut permitteret filium ejus primogenitum Wenceslaum, jam olim in consortium regni Bohemiæ allectum, etiam in Regem Romanorum, Imperii futurum successorem, annum licèt tantummodò decimum quintum ætatis agentem, ab Electoribus evehi permitteret, *cùm ad hujusmodi electionis celebrationem*, inquit Carolus in literis ad Pontificem ea de re scriptis Nuremberg anno Domini 1376, indictione 14, II Nonas Martii, quæ extant apud Raynaldum num. 13, *nobis viventibus procedi non valeat, sine vestris beneplacito, assensu, & gratia, ac favore.* Spondanus num. 5 addit id permisisse Gregorium, ea conditione, ut Wenceslaus ante omnia, exemplo Henrici VII ipsius proavi & Caroli patris, ex formula præscripta juraret, se bona Ecclesiæ Romanæ non occupaturum, libertatem Ecclesiasticam non violaturum & conservaturum: in administrationem regni & Imperii ante solemnem inaugurationem, à Pontifice, vel ejus licentia ab alio facta, se se non intromissurum, quin immo nec ipsos Regis aut Imperatoris titulos sine Sedis Apostolicæ consensu suscepturum; scriptis ea de re literis ad eosdem Carolum, Wenceslaum, & Principes Imperii ad principium mensis Maji. Verùm in literis Gregorii Papæ ad Carolum, quæ extant apud Raynaldum laudatum, quibus prædicti Wenceslai electionem permittit, nihil tale reperitur; datæ sunt autem *Avin. V Nonas Maji anno VI.* Post hæc Wenceslaus electus est Romanorum Imperator die decima Junii Francofurti, sed ejus electio confirmata tantùm est ab Urbano VI, ut suo loco dicetur.

XXV. *Petit à Rege Franciæ ut extremo supplicio damnatis pœnitentiæ sacramentum conferat.*

Cùm in plurimis provinciis, præcipuè Galliarum, ea vigeret consuetudo, ut ultimo deputandi supplicio, etiam si peterent, negaretur pœnitentiæ Sacramentum, ex quo fieret ut plurimi grave periculum animarum incurrerent, Gregorius Pontifex literis datis Avenione V Kalendas Novembris ejusdem anni 1375, Carolum V Francorum Regem hortatus est, ut hanc consuetudinem, quæ dicenda esset potiùs corruptela, eo quòd expressè adversaretur Canonicis statutis, pro reverentia Sedis Apostolicæ & propriæ salutis intuitu observari non permitteret; sed hujusmodi ultimo supplicio damnatis pœnitentiæ sacramentum dari mandaret. Extant Gregorii Literæ apud Raynaldum anno 1375 num. 28. Quid ad has rescripserit Carolus Rex ignoramus; sed si vera scribit Monachus San-Dionysianus in gestis Caroli VI ejus filii apud Spondanum eo anno num. 11, Carolus VI inter plurimas sanctissimas sanctiones, quas edidit eo anno ad placandam iram Dei & conscientiarum consolationem, tunc quoque tantùm sancivit, ut cuicumque pro quocumque scelere ad mortem condemnato, concederetur facultas confessionis Sacramentalis, sicuti & in cæteris regnis, quod hactenus fuerat denegatum.

XXVI. *Avenione discedit, & in mari tempestatibus agitatur.*

Sed ut ad Gregorii iter redeat narratio, recessit is Avenione die Sabbati decima tertia Septembris anni 1376 cum omnibus Cardinalibus, sex duntaxat exceptis, qui Avenione remanserunt, nempe Anglicus Grimoardi Episcopus Albanensis Urbani V frater, Ægidius AiscelenI Episcopus Tusculanus, Joannes de Blandiaco Episcopus Sabinensis, Petrus de Monteruco Presbyter Cardinalis tit. Sanctæ Anastasiæ, Guillelmus de Chanaco Presbyter Cardinalis tit. Sancti Vitalis, & Hugo de Sancto Martiale Diaconus Cardinalis tit. Sanctæ Mariæ in Porticu. Auctor secundæ Vitæ Gregorii asserit Gregorium, dum in palatio vellet ascendere equum, hunc vix permisisse ipsum ascendere, & quando fuit in villa juxta macellum, ex toto recusasse ipsum portare, & Papam coactum fuisse alium

SÆC. XIV. GREGORIUS XI.

alium ascendere, propter quod & multa alia pericula, quæ postea evenerunt in mari, de quibus mox cogitatum & dictum fuisse à multis, quòd contra voluntatem Dei ibat Romam. Sed his cogitationibus & dictis nulla omnino fides adhibenda videtur. Die 22 dicti mensis Septembris intravit Massiliam Gregorius, cùm priùs transiisset per Sanctum Maximinum ob reverentiam Beatæ Mariæ Magdalenæ, cujus reliquiæ ibidem asservantur; per civitatem Massiliæ honorificè equitavit, & venit ad Sanctum Victorem, ubi stetit per aliquot dies, scilicet usque ad secundum diem mensis Octobris, quo intravit galeam, plures enim & alia navigia ad sufficientiam pro se & comitantibus eum Massiliæ invenit. Nona die dicti mensis intravit portum Villafranchæ prope Niciam, die Veneris sequenti decima Octobris prope Monachum pervenit, sed vento impellente reversus est ad eundem portum Villafranchæ seu Olivæ; tuncque, ut scribit Petrus Amelius Senogalliæ Episcopus qui aderat, quique iter Gregorii ab ejus discessu incipiens incompto quidem versu, sed diligenter scitèque complexus est,

Gaudet exercitus, credit ad propria cum gaudio remeare,
Sed non finit Altissimus corda Principum sine causa mutare;
Et paulò pòst.
Pugia navis frangitur, & vela per aerem volvuntur, lacerantur que funes
In barcha sunt cursores, janitoresque lecticernis Papalibus
In banda jacent Sacerdotes, votaque spondent Deo cum suis promissionibus
In hora noctis tertia frangitur anchora & antena cum suis ligaminibus,
In media nocte omnia desperata, vociferantur cuncti validis clamoribus.
Regrediuntur nautæ desperati de sua salvatione,
Discurrunt hinc inde per mare sine gubernatione,
Submerguntur merces & Clericus in caute absque dilatione,
Mane inveniunt se nautæ in Sancta Margarita cum admiratione
Callixtus fuit nobis charus, & mibi propitius clarescente sole.
Viam patefecit Mercurius 15 Octobris.

Die tandem decima octava Octobris in Sabbato intravit Januam Pontifex, ubi stetit per undecim dies, inde intravit portum Dalphinum, à quo non potuit exire propter tempestatem maris. Die septima Novembris intravit portum Liburni. Postea venit ad portum de Plumbis, & stetit per aliquot dies, deinde venit in Bucellum, & ibi etiam stetit per aliquot dies; & ubicumque staret, stabat propter tempestatem maris; tandem applicuit Cornetum, ubi celebravit festum Nativitatis Domini & subsequentia festa. Petri porrò Amelii Itinerarium primus publicavit Papirius Massonus, ex quo translatum in ultimam Ciaconii editionem. Idem etiam Gregorii iter Italicum eodem tempore conscripsit Bertrandus Boyssetus civis Arelatensis, quod habetur in veteri MS. Bibliothecæ Regiæ, ut asserit Baluzius col. 1196. Ex quatuordecim circiter Cardinalibus, qui Gregorium comitati fuerant, solus Petrus de Judicis consanguineus ejus germanus, Presbyter Cardinalis tit. S. Clementis obiit Pisis; adeò enim exagitatus est in mari, ut in gravem morbum inciderit in loco de Liburno Pisanæ diœcesis, ubi testamentum condidit die XV Novembris, ibidemque mortuus est die XXI Novembris, ut docet Petrus Amelius, *maris fractus laboribus*, loquens de hoc Cardinali, qui dicebatur Cardinalis Narbonensis, quia diu fuerat Ecclesiæ Narbonensis Antistes.

XXVII. Romam appellit.

Anno 1377, Corneto, non terrestri itinere, ut quidam ponunt, sed *navigando*, ut ait Auctor primæ Vitæ Gregorii, & confirmat itinerarium Petri Amelii, discedens die decima tertia Januarii, postquam quinque septimanis ibidem cum mœstitia mansisset Gregorius Romam perrexit, dieque decima quarta pervenit ad portum Ostiæ. Die Jovis sequenti venit ad sanctum Paulum. Die Sabbati decima septima mensis Papa intravit Romam honorificè cum Romanis, qui ad eum venerant, præsentibus tredecim Cardinalibus, quos secum Vitæ Gregorii Auctor nominat, & equitando venit Pontificaliter ad Sanctum Petrum, quasi hora vesperorum, seu potiùs *hora Completorii*, tanto Romanorum applausu, lætitia, atque honorificentia exceptus, ut Petrus Amelii scribat, omnis generis, sexûs, ætatis, conditionis homines veluti amentes præ gaudio visos esse; neque unquam se existimasse, tantam gloriam in hoc sæculo oculis corporeis cerni posse.

XXVIII. Illuditur à Romanis.

Sed licèt tanta exultatione & lætitia Gregorius Pontifex exceptus fuerit à Romanis, illusus tamen est ab illis; Auctor enim primæ ejus Vitæ postquàm dixit, eum receptum esse Romæ *cum magna solemnitate & honore*, subdit, Romanos paucissima eorum quæ promiserant præstitisse; licèt enim Bandarenses (seu Præfecti regionum Urbis, à banderiis sive vexillis, quibus inter se dignoscebantur, sic nominati) regimen Urbis, quod sibi usurpaverant, deposuissent, illicò illud resumpserunt; nec potuisse Pontificem sine scandalo in hoc eorum voluntati resistere; de quo fuit territus & turbatus, videns se fuisse deceptum, & illusum tam per eos, quàm per alios, qui sibi suggesserant, quòd in ejus adventu tam

præ-

SÆC. XIV. GREGORIUS XI.

prædicta, quàm alia in sui & Ecclesiæ præjudicium & jacturam priùs attentata fuerant in partibus illis, ad statum debitum reducerentur, & ad nutum suum disponerentur; cùm tamen de aliquali reductione nihil pro tunc actum fuerit, sed potiùs nonnulli ex iis, qui eo usque se continuerant, ad ejus adventum apertè defecerint.

XXIX. *Irrisus à Florentinis.* Non à Romanis tantùm, sed & à Florentinis illusus est Gregorius; cùm enim, ut narrant Aretinus lib. 8, & S. Antoninus tit. 22, cap. 1, §. 5, Pontifex pacis studiosus accitis Florentinorum Oratoribus, eosdem ad osculum pacis, & sacrorum participationem admisisset, nihil tamen apud obstinatissimam gentem proficere potuit. Quare ut idem S. Antoninus refert in Vita S. Catharinæ Senensis par. 3, cap. 8, & 3 part. Chron. tit. 23, cap. 14, § 16. Cùm eandem S. Catharinam Legationem Sedis Apostolicæ nomine ad eos obire jussisset, tumultu concitato ad necem quæsita est à seditiosis. Evasit tamen, confuso & debilitato divinitus percussore, & extra urbem Florentinam delituit. Contempta insuper Pontificis auctoritate, Florentini interdicti observationem, quod illuc huc usque servatum fuerat, sustulerunt, & per urbem agrumque palam & publicè in templis Sacerdotes celebrare compulerunt; nec non Congregationes eorum, qui in diversis Religiosorum domibus ad divinam misericordiam implorandam conveniebant, utì machinationum suspectas omninò prohibuerunt, reliquas Ecclesiæ terras incursionibus & latrociniis infestarunt ad Pontificis dedecus & contumeliam. De his ipsemet Pontifex conqueritur in plurimis Epistolis, quas ad diversos scripsit, tam Romà quàm Anagnià, ad quam ultimam urbem æstate se contulit, ut mox dicetur.

XXX. *Scribit in Angliam contra Joannis Wickleffi errores.* Circa finem Pontificatus Gregorii XI Joannes Wickleffus, natione Anglus, Doctor Theologus, Ecclesiæ de Luthterwort Lincolniensis Diœcesis Rector, fremens ira, quòd decreto Romani Pontificis à præfectura Collegii Cantuariensis Oxonii, quam præter jus fasque invaserat, causa cognita olim fuisset exclusus, ut observat Nicolaus Harpsfeldius in Historia Wikleffitarum cap. 1, quòdque, ut alii addunt, Wigorniensis Episcopatûs repulsam tulisset, in Pontificem & Ecclesiam virus evomuit, multosque errores disseminavit; ad cujus reprimendam impietatem Gregorius Pontifex antequàm Anagniam peteret, de ejus hæresibus certior redditus, apud Sanctam Mariam Majorem existens, undecimo Kalendas Junii scripsit ad Cancellarium & Universitatem Studii Oxoniensis, eos severè increpans, quòd Wickleffi pestiferos errores paterentur in Anglia radices agere, in gravissimum animarum detrimentum & fidei Catholicæ opprobrium, præcipiens ut Joannem captum in manus Archiepiscopi Cantuariensis & Episcopi Londinensis, aut alterius eorum traderent. Eadem die triplices dedit ad eosdem Archiepiscopum & Episcopum literas, quæ extant Tomo XI Concil. Labbei: Quarum unis mandavit secretè inquirere de assertionibus Wickleffi, & si tales esse comperissent, quales ad Sedem Apostolicam delatæ fuissent, eum sub fida custodia detinerent in vinculis, donec aliud mandatum ab ipso Pontifice acciperent. Alteris, si fortè Joannem capere non possent, eum per edictum in studio Oxoniæ & aliis publicis locis peremptoriè moneri & citari curarent, se se intra tres menses coram Pontifice sistere. Tertiis denique, ut Regem Eduardum, ejusque filios ac proceres & Magistratus monerent extirpationi eorumdem errorum attendere diligenter, & in his ultimis inclusit & misit novendecim articulos ex Wickleffi propositionibus depromptos, quos detestabiles vocat, & tendentes ad enervationem totius Ecclesiastici status. Oxoniensis Academiæ Doctores æstuare cœperunt an Pontificium diploma excipere cum honore, vel rejicere deberent, ut in eos exclamat Walsinghamus in Richardo II, qui Eduardo hoc eodem anno 1377, die 21 Junii mortuo successit. Sed Simon Archiepiscopus Cantuariensis & Willelmus Londinensis Episcopus auctoritate Apostolica Universitatis Oxoniensis Cancellario injunxerunt, ut citaret peremptoriè Joannem, quòd trigesimo die juridicio post citationem sibi factam in Ecclesia Sancti Pauli Londinensis compareat personaliter coram ipsis, seu aliis subdelegatis suis in hac parte Commissariis, super propositionibus hujusmodi responsurus: adjicientes quòd sive compareurit, sive non, ulteriùs contra eum procederetur, prout Apostolicæ Literæ requirunt. Datum est illud mandatum XV Kalend. Januarii anno Domini 1377, extatque eodem Tomo XI, Concil. Labbei. Comparuisse in judicio Wickleffum, & erroneas suas propositiones in molliorem sensum detorsisse, errorésque fidei Catholicæ adversantes damnare se paratum contestatum esse scribit Walsinghamus loco laudato. Hac palinodià tectus, & patrocinio Joannis Ducis Lancastriæ Eduardi Regis filii, & aliquorum Londinensium judicii severitatem evasit, nec vinculis traditus, sed Archiepiscopus Cantuariensis & Londinensis Episcopus, solum silentium illi indixère; at Wickleffus eorum imperia mox obtrivit, veteresque Waldensium, Albigensium, aliasque hæreses ab inferis excitavit, ut suo loco videbitur.

XXXI. *Anagniam petit, & Eucharistiam ante se de more deferri jubet.* Post hæc Gregorius Anagniam Montanam Hernicorum, seu Campaniæ civitatem puri aëris se contulit propter calores

Ro-

Romæ vigentes, die 16 Maji in Vigilia Pentecostes venit ad Ecclesiam S. Mariæ Majoris, ubi stetit usque ad Sabbatum post festum Corporis Christi, seu diem 30 Maji, ut scribit Auctor secundæ Vitæ, qui addit eum intrasse Anagniam die secunda Junii. Huic Anonymo consentit Bertrandus Boyssetus à Baluzio laudatus, scribens eum Româ exiisse die trigesima Maji: Petrus etiam Amelii, qui iret ejus Anagniam scripsit, quique præsens erat, Bertrando Boysseto suffragatur, dum ait, Gregorium Româ exiisse die penultima mensis Maji, & postea subdit eum intrasse Cœnobitale domicilium Græcorum, fundatum in honorem Mariæ Virginis, locum valde amœnum, distans ab urbe decem miliaribus; & postea scribit:

Primo mane Junii ante lucanum corpus Christi omnibus viam patefecit,

Et paulò pòst:

Orto jam Sole Summus Pontifex egresso cœnobio Anagniam viam arripuit.

Quibus ex verbis nobis innotescit falli eos, qui putant Petrum de Luna, dictum postea in sua obedientia Benedictum XIII instituisse ritum illum deferendi ante Pontificem in longinquioribus itineribus sacratissimam Eucharistiam. Certè licèt facile non sit statuere quandonam ritus ille cœptus sit, certum tamen est illum Gregorio XI antiquiorem esse, quod demonstrat Auctor secundæ ejus Vitæ, qui narrata ejus morte non multò pòst subsecuta, & electione Urbani VI, quem vocat intrusum, pag. 464, ait: *Et videns dictus intrusus sic omnes Cardinales recessisse, exivit Romam & die XXVI Junii equitavit quasi stultus sine cruce præcedente & sine corpore Christi, & sine ullo Cardinali* &c. Qui locus demonstrat ritum illum Gregorio undecimo longè antiquiorem esse; alioquin non dixisset Auctor fuisse stultitiam sine corpore Christi præcedente Pontificem Romanum iter aggredi. De hoc ritu Angelus Rocca Episcopus Tagastensis & Sacrista Pontificius anno 1599 tractatum edidit, & postquàm illum probavit exemplo Gregorii XI, adducit deinde exempla multorum Pontificum, qui post eum Sedi Apostolicæ præfuerunt. Insignis, inquit Baluzius col. 1470, est profectò locus Paridis de Grassis, seu potiùs de Crassis, Magistri Ceremoniarum Sacri Palatii, qui loquens de itinere Florentino Leonis X, deque ejus reditu in Urbem Romam anno 1516, ait illum decrevisse *ire sine sacramento, quod Pontifex nunquam deberet facere*, & corpus Christi præmisisse Romam per duodecim dies antequam ipse in eam adveniret. De veteri more, quo solet Romanis Pontificibus iter agentibus anteferri signum Crucis Dominicæ, peculiarem tractatum edidit Romæ anno 1592 Augustinus Fivizanius Apostolici tum palatii Sacrista.

XXXII. *Instituit officium S. Crucis, & vigilia Nativitatis B. Mariæ cum jejunio.*

Gregorius Pontifex Anagniæ existens in principio mensis Septembris, ob devotionem, quam singulariter habebat ad Passionem, Christi & beatam Mariam Virginem, ordinavit ea quæ sequuntur. Primò, quòd imposterum fieret officium integrum, quod super hoc fecit solemniter ordinari de Inventione & Exaltatione Sanctæ Crucis diebus quibus occurreret; cùm antea in Matutinis non dicerentur per eatum quamlibet duntaxat nisi tres ultimæ lectiones, & aliæ sex de certis Sanctis, quorum festivitates dictis occurrunt diebus. Secundò, quòd Nativitas beatæ Mariæ Virginis haberet vigiliam cum jejunio, pro qua etiam officium proprium Missæ ordinavit; cùm tamen perprius non esset de illa jejunium, nec Missa de Vigilia hujusmodi cantaretur. Hæc totidem verbis primæ Vitæ Gregorii Auctor. Vigiliam Nativitatis B. Mariæ sedente Urbano VI Gregorii successore jejunio celebratam esse ostendit Andreas Victorellus in Notis ad Ciaconium ex Constitutione Bonifacii IX, quæ incipit, *Superni*, de institutione celebritatis Visitationis B. Mariæ Virginis ita inquiens: *Suasit etiam & consuluit idem prædecessor noster* (Urbanus VI) *ut ipsius festi* (Visitationis) *vigilia, ut vigilia Nativitatis & Assumptionis prædictæ Virginis festivitatum, in observatione jejunii devotiùs observaretur*. Radulphus de Rivo seu Tungrensis in Libro de observantia Canonum cap. 19, ait etiam Gregorium XI festo Nativitatis B. Mariæ addidisse vigiliam; hodie tamen illius festi Vigilia caret jejunio & officio proprio; forsàn quia Gregorius illud non præceperat, sed tantùm suaserat, ut Urbanum VI de vigilia Visitationis fecisse scribit Bonifacius IX in laudata Constitutione. De eodem festo lege dicta superius, & de Inventione ac Exaltatione Sanctæ Crucis Edmundum Martene in Tractatu de antiqua Ecclesiæ disciplina.

XXXIII. *Ecclesias Galliæ onerari non sinit.*

Pontifex Anagniæ existens, quamvis esset obæratus, & valde urgeretur à creditoribus, ingentesque expensæ faciendæ essent in sumptus bellicos; nec non pecuniis indigeret ad redemptionē Rogerii germani sui, & Joannis nepotis, quos Angli detinebant; nihilominus cùm Petrus Magalonensis Episcopus Thesaurarius ejus Avenione relictus, ut ei subveniret, voluisset aliquod subsidium bonis Ecclesiasticorum in Gallia imponere, id omnino prohibuit Literis ad eum Anagniæ ultima Julii, aliisque eodem die ad Guillelmum Archiepiscopum Rotomagensem Sedis Apostolicæ Nuncium scriptis: quibus declaravit non solùm novas impositiones nolle se fieri, verùm nec procurationes, quidquid contingere ei posset,

atque

atque etiam si omnia ruere deberent, exigi velle; nisi quæ Prælati ratione sui servitii, vel qui de novo providerentur de beneficiis, ratione vacantiarum deberent Cameræ Apostolicæ. Hæc ex Spondano ad annum 1377, num. 18, quæ certè ostendunt Gregorium bonum Ecclesiæ, proprio commodo, & consanguineorum dilectioni anteposuisse, ideoque & amorem ejus in propinquos nævum in eo malè à quibusdam dictum esse.

XXXIV. *Recusat Ecclesiam Paris. à subjectione Senonensi eximere.*

Idem Spondanus laudatus num. 20 scribit Gregorium octava die Octob. ejusd. anni 1377 Anagniæ adhuc existentem excusasse se apud Carolum V Regem Francorum haud se posse instanti ejus petitioni satisfacere, ut Ecclesia Parisiensis à subjectione eximeretur Senonensis, & usus Pallii Episcopo Parisiensi concederetur; tum quòd Ecclesia Senonensis esset valde antiqua & nobilis, fuissetque olim Sedes præcipua regni, sicut jam esset Lutetia, ipsiusque Patruus Clemens Papa VI fuisset olim ejus Archiepiscopus, ipseque Gregorius exercuisset in eo unam ex præcipuis dignitatibus; tum etiam quòd Archiepiscopus non superabundaret divitiis, & Ecclesia Parisiensis esset admodum modicè dotata. Intuitu tamen Regiæ serenitatis, & ob eminentiam urbis Parisiensis, quæ erat caput totius regni, atque nobilitatem excellentissimi studii, concedere se Episcopo Parisiensi in perpetuum, ut ad reverentiam ipsius Dei & gloriosissimæ ipsius Matris, posset uti pallio in forma solita. Quam tamen concessionem parùm curasse videntur Episcopi Parisienses; quousque demum anno 1622, ea Ecclesia petitione Regis Ludovici decimi tertii, subtracta est Senonensi, atque in Archiepiscopalem à Gregorio Papa XV erecta; primo ejus Archiepiscopo Francisco Gondio.

XXXV. *Romam redit, & infirmatur.*

Anagniæ mansit Gregorius Pontifex usque ad diem quintam mensis Novembris: *Et stetit ibi* [nempe Anagniæ) *usque ad quintam diem Novembris. Qua die exivit de dicta civitate pro revertendo Romam, & septima die ejusdem mensis intravit Romam*, inquit Auctor secundæ ejus Vitæ. Ibi non multò pòst infirmitate correptus est, ineunte scilicet Februario anni 1378. Thomas enim de Amanatis Archiepiscopus Neapolitanus, & postea Cardinalis à Roberto de Gebenna, qui in sua obedientia vocabatur Clemens VII, in depositione sua ait: *Item certum & verum est quòd præfatus Dominus Gregorius Papa XI de anno Domini prædicto millesimo trecentesimo septuagesimo octavo die quinta mensis Februarii vel circa cœpit infirmari, infirmitate qua postea mortuus est*, à juventute enim erat satis debilis & valetudinarius, ut scribit Auctor primæ ejus Vitæ.

XXXVI. *De reditu in Galliam serio cogitat.*

Tunc Gregorius, sive quia infirmaretur, sive quia nihil profecerat, utpote illusus à Romanis & Florentinis, cogitavit de reditu in Galliam. Thomas enim Petra testatus est, se audivisse asseri per Urbanum VI, *quòd Urbanus V & Gregorius XI venerant Romam ex voluntate Dei ad fructificandum Ecclesiæ Christi & pacificandum Italiam, & ad recuperandum terras Ecclesiæ, & modico fructu secuto ipse Urbanus recesserat contra velle Dei prædicto sibi per beatam Brigidam de Suetia, propter quod vita privatus fuit; hoc etiam prædicto sibi per eandem, & quòd etiam Gregorius Papa cogitaverat de recessu, ut supra dicitur, & jam miserat pro galeis, cùm modicum & quasi nullum fructum fecisset; propter quod ad evidentius insigne, quòd hoc erat contra velle Dei, in propria sede decesserat.* Certè Gregorium seriò cogitasse de reditu in Galliam disertè asserit Bonifacius IX Urbani VI successor in literis encyclicis, quas anno 1391 ad universos Christi fideles publicavit, in quibus ait, Urbanum V Romà Avenionem contra quod S. Brigitta per Comitem Nolanum ipsi significaverat, ante completum iter ab humanis exemptum esse. Et ipsum Gregorium XI disponentem de regressu ad Gallias, misso per eum ad Hispanias pro galeis habendis, ante ipsarum adventum in Sede propria Romæ perpetuò quiescere compulsum esse. Hanc Epistolam encyclicam Bonifacii IX se vidisse testatur Spondanus anno 1391, num. 1, in codice manuscripto Bibliothecæ Victorinæ Parisiensis. Denique id ipsum disertis verbis legitur in Epistola scripta Romæ & missa Ægidio Aiscelino Cardinali Morinensi dicto, quòd ante Cardinalatum fuisset Morinorum Episcopus, per quemdam olim suum familiarem domesticum, quæ extat Tomo secundo Thesauri Novi Anecdotorum col. 1081, in qua ait: *Nonne meministis, Dominorum profundissime, quanto cum periculo illius sanctæ memoriæ vir Gregorius XI Italiam petierit, & Babyloniam illam Avenionem, contra omnium suorum & aliorum preces & monita dimiserit? Meministis omnium rerum, utpote præcipuus inter alios, qui coloribus insipidis, ipsum conabantur à bono proposito deviare. Audistis de recessu ab illa felici, & nostræ fidei fundamento alma urbe, post factam, ut sperabat, cum liga pacem, tanquam canis ad vomitum rediens, dispposuisse licet clam. Audistis ne & nunc apertè videtis Dei miraculum utrobique, ut quasi coactus locum propriæ sedis petiisse, & non potuisse de recessu exequi quod paraverat.* Sed Scriptor Anonymus illius Epistolæ sibi contradicit, cùm enim dixerit Gregorium XI *contra omnium suorum & aliorum preces & monita* dimisisse Avenionem, postea ait, eum *quasi coactum locum propriæ sedis petiisse.*

Du-

XXXVII. *Suspendit Constitutionem Gregorii X, & alias pro electione futuri Pontificis.*

Durante infirmitate Gregorii Pontificis, & quibusdam diebus ante ejus obitum vocasse Cardinales, & rogasse ut eligerent de collegio aliquem de notabilibus personis, quæ erant ibi, & non curarent de rigore illius Decretalis *Ubi majus*, nec aliarum Decretalium, quia ipse suspendebat illas pro prima electione; plures postea testes tempore schismatis deposuerunt, quibus hac in re tutò fides adhiberi potest; quia Odoricus Raynaldus anno 1378 num. 2 bullam Gregorii, quæ rigorem Decretalis Gregorii X suspendit, integram edidit. *Periculis & detrimentis gravissimis*, inquit in ea, *quæ Ecclesiæ Sanctæ Dei ex longa vacatione propter guerras ingruentes & earum occasione, & alias quamplures causas possent accidere, salubri remedio obviare cupientes, auctoritate Apostolica tenore præsentium irrefragabiliter statuimus & etiam ordinamus, quòd si hinc ad Kalendas Septembris proximè futuras contingat nos decedere*, Cardinales tunc in Curia præsentes, absentibus non vocatis, nec expectatis possint quemcumque locum aliàs honestum voluerint, eligere sive intra, sive extra Urbem, etiam minoris partis præsentium contradictione non obstante, pro electione futuri Summi Pontificis hac vice facienda, & tempus Cardinalibus præfixum ad expectandum Cardinales absentes, abbreviare vel prolongare, vel in totum tollere, prout ipsis, vel majori parti ipsorum videbitur expedire. Statuit insuper, ut ille, qui à prædictis Cardinalibus in Romana Curia præsentibus, vel majori parte ipsorum, minori parte etiam non consentiente, vel contradicente, in Papam electus fuerit, Sanctæ Romanæ & universalis Ecclesiæ summus Pontifex sit & habeatur, non obstantibus Constitutionibus prædecessorum suorum Pontificum contrariis quibuscumque, quas in quantum præmissis obviant, voluit pro ista vice pro infectis haberi; injungens nihilominus districtiùs & sub pœnis juris Cardinalibus, ut in præmissis purè, simpliciter, absque omni fraude, ac celeriter quantum poterunt secundùm Deum & eorum conscientias procedere non postponant. *Data* est bulla *Romæ apud S. Petrum XIV Kal. Aprilis, Pontificatus anno VIII*, seu die XIX mensis Martii, novem scilicet diebus antequam transiret ex hac vita.

XXXVIII. *Dolet autem probasse revelationibus à nonnullis assertis.*

Joannes Gerson Academiæ Parisiensis Cancellarius in tractatu de Examinatione doctrinarum part. 2 considerat. 3 in fine, & ex eo Joannes Nauclerus Generat. 46 refert, Gregorium in extremis positum, habentem in manibus Sacrum Christi Corpus, protestatum esse coram omnibus, *ut caverent ab hominibus, sive viris sive mulieribus sub specie religionis loquentibus visiones sui capitis, quia per tales ipse seductus, dimisso suorum rationabili consilio, se traxerat, & Ecclesiam ad discrimen schismatis imminentis, nisi misericors provideret sponsus Jesus*. Quibus verbis generalibus notatos fuisse à Gregorio XI Papa Petrum Aragonium, Brigittam Suecam, ac Catharinam Senensem existimatum esse scribit Spondanus anno 1378 num. 2 ubi addit, ex reductione Pontificatus in suam veram sedem, schisma quod secutum est, dici non posse processisse, sed magis ex Gallorum ingluvie, sibi solis contra jus fasque eum retinere cupientibus; & ex Romanorum justo quidem, sed intemperantiùs procurato desiderio; ac denique ex intempestiva Urbani VI asperitate ac ferocitate. Natalis verò Alexander in Vita Gregorii XI hanc Gersonis narrationem falsam esse ex eo probatum existimat, quòd Auctor primæ Vitæ Gregorii coævus eam alto silentio premat, & quòd Gregorius Catharinam Senensem eximia sanctitate præditam existimaret, cùm tunc Florentiæ pro componendo Florentinorum dissidio, ejus Legatione fungeretur. 2, Quòd ejusdem Sanctæ spiritum probasset, eamque prophetiæ dono à Deo auctam agnovisset, cùm *illi votum suum de petenda Urbe in occulto factum, & sibi soli ac Deo notum, se se divinitus cognovisse monstravit*, ut Pius II in bulla Canonizationis ipsius testatur. 3, Quòd nullus tunc schismatis metus subesset, cùm Gregorius XI obiit, nec ex reductione Sedis Pontificiæ Romam, schisma contigerit, sed aliis de causis; & Avenione manente æquè contigere potuisset. 4, Non visionibus duntaxat credentem sanctarum fœminarum, sed gravissimis rationibus adductum, Romam profectum esse prudentissimum Pontificem, ut præsentia sua pacem Italiæ redderet, ac Ecclesiæ Romanæ perduelles civitates ad obedientiam reduceret. Nec spe sua fuisse frustratum, jam si quidem Bononienses ad obsequium redierant, & Florentinos quantocyùs redituros spes erat. Ita Natalis Alexander. Quæ utrum sufficiant ad destruendam Gersonis narrationem viderint alii. Certè dici potest cum Spondano laudato sanctas has fœminas suasisse, quòd etiam absque ullis cœlestibus visionibus cordati quique suasissent. Sed si quæ promiserant, non potuerunt statim effectum suum consequi, quis in secreta dispositionis & providentiæ divinæ penetraverit?

XXXIX. *Piè moritur.*

Tandem Gregorium Pontificem calculus, seu gravela adeo gravavit, ut die vigesima septima Martii anni 1378 circa horam noctis secundam in palatio Apostolico, receptis Ecclesiasticis sacramentis cum magna cordis contritione, in pace quievit. Ejus corpus primò delatum est ad Ecclesiam Beati Petri, ibique pro eo solemnibus

exe-

Saec. XIV. Gregorius XI.

exequiis celebratis, in crastinum translatum est ad Ecclesiam Beatae Mariae novae, sitam prope Capitolium, in qua priùs Cardinalis existens fuerat intitulatus, ubi novena fuit integrè completa. Sedit itaque annos septem, menses duos, & dies tres supra viginti à die consecrationis suae computandos: *Nondum* autem *annum* 47 *aetatis suae attigerat, quando ejus spiritus, ut piè creditur, ad superos evolavit*, inquit primae ejus Vitae Auctor. Eum non solùm Roma, sed & universus Orbis ut parentem luxit; tuncque maximè cùm sensit calamitatem, in quam eo sublato ob discordiam Cardinalium incidit. Vir sanè fuit sine dubio magnus, & eò desideratus magis, quòd huic similem diu non vidit Ecclesia. De ejus doctrina & virtutibus vide dicta initio ejus Pontificatus. Sed hîc non omittendum, eum quidem multùm dilexisse suos, praesertim patrem, fratres, & nepotes,& alios de domo & genere suis prodeuntes, sed tamen illos de novo non exaltasse, cùm priùs per patruum suum Clementem sextum sublimati fuissent; verùm ipsos in statu hujusmodi conservasse, secumque tenuisse, ac eorum consilio multa fecisse praesertim in promotionibus nonnullorum, quibus sufficientiores in moribus & scientia forsitan reperiri potuissent, ut inquit primae ejus Vitae Auctor, qui addit, eum fuisse aliàs multùm virtuosum, pauperum & afflictorum pium sustentatorem, consolatorem & largifluum benefactorem.

Saec. XIV. Gregorius XI.

URBANUS VI *Pontif. CCII.*

Anno Domini MCCCLXXVIII.

I. *Translatio Sedis in Gallias malè dicitur tempus exilii.*

Gregorium XI Curiam Romanam, quae per septuaginta & duos circiter annos ad ripas Rhodani in Gallia fuerat, Romam transtulisse vidimus. Hoc tempus Itali vocarunt tempus exilii, sed perperàm; ut pluribus ostendit Baluzius in Praefatione ad Vitas Paparum Avenionensium, quibus addi potest, omnes ferè Pontifices Romanos à Gregorio XI ad Nicolaum III cum curia sua vel Perusii, vel Viterbii, vel Urbe veteri ita resedisse, ut quidam ex illis nunquam Romae fuerint, nec tamen hoc tempus, quis unquam dixit tempus exilii; quia, ut ait Petrus Cluniacensis lib. 3 Epist. 34 ad Innocentium Papam in Galliis degentem, *Vejos habitante Camillo, illic Roma fuit, & Petrus in carcere, Clemens in exilio, Marcellus in catabulo non minus quàm Laterani Ecclesiae praefuerunt: & oves Christi eis ut veris pastoribus obedierunt*; ex quibus colligit Baronius Romam ibi esse ubi Papa est. Franciscus Petrarcha, licèt Pontifices Romanos Avenione sedentes saepiùs literis hortatus sit, ut Romam redirent, id etiam disertius fatetur apud Raynaldum anno 1376 num. 10. *Non equidem sic insanus sum*, inquit, *ut Romano Pontifici legem ponam, cùm ipse sit Legifer omnium Christianorum, aut legem sibi statuam sive Sedem, qui sedium Dominus est cunctarum: Si enim, ut apud Cordubensem legimus, Vejos habitante Camillo, illic Roma fuit; quantò magis ubi Romanus Pontifex habitat, ibi quoque concesserim Romam esse?* Cùm itaque Roma sit, ubi Papa est, sequitur Pontifices Romanos Avenione, vel Viterbii, vel alibi voluntariè sedentes non fuisse in exilio. Certè Sedem Petri & Ecclesiam Romanam reperiri ubi est Papa, ex eo convincitur, quòd cùm ipse sit caput universalis Ecclesiae, & consequenter ad eum pertinet cura & solicitudo omnium Ecclesiarum, potestatem & jurisdictionem habet nullis terrarum terminis circumscriptam; ideoque eam ubique exercere potest.

II. *Controversia de Papatu inter Urbanum VI & Clementem VII nunquam ab Ecclesia decisa.*

Mortuo Romae die 27 Martii anni 1378 Gregorio XI, tetrum ac miserabile schisma ortum est, & ita implicatum, ut Cardinalis Baronius, teste Philippo Brietio in Annalibus, Jacobo Sirmondo ante mortem significarit, nihil se aequè reformidasse, quàm pervenire ad tempus illius, de quo quid statuendum, non esset liberè pronunciaturus. Cùm enim nec Concilia ad illud extinguendum congregata, nec subsequentes Pontifices aliquid certum de jure contendentium pronunciaverint, sed rem in dubio reliquerint, intempestivè quis auderet eam quaestionem decidere, quam Sanctus Antoninus non multò post schismatis extinctionem vivens, decidi non potuisse, disertè asserit part. 3 tit. 22 cap. 2 his verbis: *Multae disputationes factae sunt circa istam materiam, multi libelli pro utriusque partis defensione. Peritissimos viros in sacra pagina & jure canonico habuit toto illo tempore, quo duravit id schisma, utraque pars seu obedientia, ac etiam religiosissimos viros, & quod majus est etiam miraculis fulgentes; nec unquam sic potuit quaestio illa decidi, quin semper remaneret apud plurimos dubia. Nam etiamsi necessarium sit credere, sicut unam esse Catholicam Ecclesiam, non plures, ita & unicum ejus pastorem Vicarium Christi; tamen si contingat plures per schisma creari, seu nominari Pontifices summos uno & eodem tempore, non videtur saluti necessarium cre-*

SÆC. XIV. URBANUS VI.

credere, istum esse vel illum, sed alterum eorum, qui scilicet fuerit canonicè assumptus. Quis autem fuerit Canonicè electus non tenetur quis scire, sicut nec jus canonicum, sed in hoc populi sequi possunt majores suos, seu Prælatos. Wernerus Rollewink Auctor Fasciculi Temporum non multò post Sanctum Antoninum vivens expressiùs loquitur: *Schisma XII*, inquit, *omnium schismatum, quæ ante fuerunt, pessimum & subtilissimum. Adeò enim perplexum fuit, ut etiam doctissimi & conscientiosi viri non valerent discernere cui esset magis adhærendum. Et fuit continuatum per annos quadraginta cum grandi scandalo totius cleri, & grandi jactura animarum propter hæreses & alia devia, quæ tunc pullularunt, eò quòd non esset disciplina in Ecclesia contra hujusmodi. Et ideo ab isto Urbano VI usque ad Martinum V nescio quis fuit Papa*. Quare Wernerus non tantùm Urbanum VI, Bonifacium IX, Innocentium VII, & Gregorium XII, Gregorii XI successores Romæ, Clementem VII & Benedictum XIII Avenionc, sedentes; sed & ipsum Alexandrum V in Concilio Pisano, Gregorio XII & Benedicto XIII deturbatis, electum, inter Papas dubios recenset; de Alexandro enim V ait: *Iste Alexander fuit electus in Concilio Pisano; dicebatur Petrus de Candia; & sic additum est schisma schismati, quia tres gerebant se pro summis Pontificibus*. Joannes ipse XXIII Alexandri V successor in Concilio Constantiensi præsentibus & non contradicentibus XXIX Cardinalibus, Patriarchis IV, Archiepiscopis XLVII, & Episcopis CLX omnium obedientiarum, sæcularium quoque Principum, Ducum, Comitum, Abbatum, Doctorum, atque nobilium ingenti numero; sanctam Birgittam, quæ jam à Bonifacio IX fuerat canonizata, iterum canonizando, manifestè ostendit dubium saltem fuisse ejusdem Bonifacii Pontificatum, quod idem postea censuit Martinus V de Pontificatu ejusdem Joannis XXIII, cùm anno 1419, Pontificatus sui secundo, eandem canonizationem confirmavit, quod nunquam antea factum fuisse legimus.

III. *Ecclesia Romana ibi est, ubi est verus Papa.*

Daniel Papebrochius in Conatu Chronico-Historico ad Catalogum Pontificum, postquam dixit, hujus controversiæ decisionem nec tentare quidem Ecclesiam voluisse congregatam in Conciliis Pisano & Constantiensi, postea tamen Clementem VII & Benedictum XIII inter Antipapas collocat, quia, inquit, *Ecclesia Romana, cui boni fideles libentius adhærent, Urbani partem constanter amplexa, Clementem, ejusque successorem Benedictum pro Antipapis semper habuit*. Sed virum doctissimum in hoc decipi existimo; supponit enim Romanos, qui adhærebant Urbano VI, constituisse Ecclesiam Romanam; cùm tamen Ecclesia Romana, seu Sedes Apostolica propriè sit, ubi est verus Pontifex Romanus cum Curia sua; unde Genselinus de Cassanhis Papæ Capellanus, & ipsius sacri palatii causarum Auditor, qui vixit sub Joanne XXII, cujus extravagantes glossavit, in glossa ad Extravag. *Execrabilis* de præb. & dignit. quærens an Cardinales à Clemente V & Joanne XXII creari, dicendi sint de jure Cardinales Romanæ Ecclesiæ, cùm propriè Romana Ecclesia sit in Urbe Roma, & in Urbe ipsa locum Sedis Apostolicæ Dominus dicatur elegisse, illi verò extra eam facti sint Cardinales, nimirùm in Gallia, concludit, eos verè esse Cardinales Romanæ Ecclesiæ; *quia ubi est summus Pontifex, qualis est Papa, ibi est Romana Ecclesia, ibi est Sedes Apostolica*. Et hoc, meo quidem judicio, est sine controversia. Cùm ergo tempore schismatis istius, dubium esset, ipso fatente Papebrochio, quis duorum contendentium esset verus Papa, dubium pariter erat, an Ecclesia Romana, seu Sedes Apostolica esset Romæ, vel Avenione; in eoque dubio Romani adhærentes Urbano VI, contendebant Ecclesiam Romanam esse Romæ, ideoque Urbanum VI verum esse Pontificem; Galli verò & alii Clementi VII adhærentes, contendebant Ecclesiam Romanam esse Avenione, sicut fuerat temporibus Clementis V, Joannis XXII, & successorum usque ad Gregorium XI; ideoque Clementem VII ibidem existentem, esse verum Romanum Pontificem; cujus controversiæ decisionem cùm Ecclesia congregata in Synodo primùm Pisana, deinde Constantiensi, nunquam tentare voluerit, multò minùs debent fideles alterutram partem tanquam schismaticam damnare, alios asserendo legitimos Pontifices, alios verò Antipapas. Durante itaque schismate nullo modo dici potest Ecclesiam Romanam Clementem VII, ejusque successorem Benedictum pro Antipapis habuisse, nisi fortè id dicatur de Benedicto XIII, postquam à Concilio Pisano sede deturbatus est; verùm in hoc casu idem dicendum de Gregorio XII, quem idem Concilium sede dejecit.

IV. *Cur Roberto seu Gebennensi dicatur à nobis Pontifex cum additio.*

Certè qui volunt Urbanum VI, Bonifacium IX, eorumque successores Innocentium VII & Gregorium XII fuisse legitimos Pontifices Romanos, Clementem verò VII & Benedictum XIII Antipapas, inter se discrepant de Alexandro V, & de Joanne XXIII; nam Raynaldus vult hos duos ultimos non fuisse indubitatos Pontifices, eorumque Pontificatum fuisse ambiguum, ex quo etiam Gregorii XII Pontificatus redditur dubius, cùm depositus fuerit à Concilio Pisano, à quo certè depositus non fuisset Papa indubitatus, & ut talis agnitus. Papebrochius verò vult Alexan-

xandrum V fuisse legitimum Pontificem, & consequenter Joannem XXIII usque ad annum MCCCCXV, quo abdicavit in Concilio Constantiensi; ex quo manifestè sequitur, ab anno MCCCCIX, quo electus est Alexander V in Concilio Pisano, duos fuisse legitimos Pontifices usque ad annum MCCCCXV, quo Joannes abdicavit, Gregorium nempe XII, quem usque ad abdicationem à se factam ponit Papebrochius, & Alexandrum V, aut Joannem XXIII. Nec juvat dicere Joannem Baptistam Cosmi Castaneum anno 1590 vocasse se Urbanum VII, Cosmatum Meliorarum anno 1484 se vocasse Innocentium VII, & Hugonem de Boncompagnis se dixisse Gregorium XIII, ex quo sequi videtur eos agnovisse Urbanum VI, Innocentium VIII, & Gregorium XII ut legitimos Pontifices; si enim hæc ratio valeret, sequeretur Benedictum X fuisse legitimum Pontificem, quia anno MCCCIII Nicolaus Bocassinus electus Pontifex Benedicti XI nomen sumpsit; licèt in confesso sit apud omnes Benedictum X fuisse Antipapam. Præterea ex hoc sequeretur contra Raynaldum Alexandri V Pontificatum non fuisse ambiguum, cùm anno MCCCCXCII Rodericus Borgia electus Pontifex vocatus sit Alexander VI; quod factum existimo ab istis Pontificibus, ne Acta unius Pontificis cum Actis alterius confusa, in historia & alibi confusionem pariter parerent. Quia tamen Julius de Medicis anno MDXXIII Pontifex electus, hoc non obstante, vocatus est Clemens VII, per quod videtur exclusisse Robertum Gebennensem dictum in sua obedientia Clementem VII è numero verorum Pontificum, & consequenter Urbanum VI, ejusque successores Italiam incolentes pro veris ac legitimis Pontificibus habuisse; ideo & nos hanc successionem sequentes, dictum Robertum Gebennensem, & Petrum de Luna non simpliciter Pontifices appellabimus, sed cum hoc addito, dictus in sua obedientia Clemens VII, vel Benedictus XIII, licèt ab Urbano VI ad Martinum V omnium Pontificum jus ambiguum existimè credi possit, vel saltem usque ad Alexandrum V; cùm enim Concilium Pisanum tam Gregorium XII, quàm Benedictum XIII deposuerit, licèt iis quædam nationes postea adhæserint, electo jam Alexandro V, videntur tamen pro tunc fuisse Antipapæ, alioquin Martinus V post Concilium Constantiense à Joanne XXIII Alexandri V successore congregatum, non fuisset Papa indubitatus usque ad mortem Benedicti XIII, quia hic à quibusdam etiam post Concilium Constantiense ut verus Papa agnitus est. Cæterùm cùm schisma illud juxta partium studia ita diversimodè scriptum fuerit, ut veritas detegi nequeat, illud hic ex Spondano Auctore sincero, & nulli parti adhærente paucis expediam: hic autem narrationem suam desumsit ex Auctore Vitæ Gregorii XI, qui se tunc Romæ præsentem extitisse, & quæ extra Conclave fiebant, propriis oculis vidisse; quæ verò intra illud gesta sunt, à pluribus Cardinalibus, qui interesant, auribus percepisse testatur. Quia tamen hic Auctor, qui extat apud Bosquetum & Baluzium, Gallus erat, & Cardinales essent ferè omnes Galli, ideoque Roberto Gebennensi in schismate adhærentes, adhærentium Bartholomæo Prigniano & aliorum narrationes ex eodem Spondano toto schismatis tempore hic referre visum est, contendentium jus in medio relinquentes.

V. Conatus Romanorum pro electione Pontificis Italici. Scribit itaque Auctor ille Anonymus, Gregorio XI adhuc vivente, sed tamen in gravi infirmitate constituto, Banderesios, sive Præfectos regionarios Urbis, habito inter se & cum aliis civibus atque exteris Italis iteratis vicibus consilio, de modo retinendi Sedem Apostolicam in Italia, si ipsum mori contingeret; in id convenisse, ut omni nisu & arte curarent successorem eligi natione Romanum, aut saltem Italicum; impellentibus etiam ad hoc eos quibusdam ex præcipuis Curiæ Prælatis, per eos ad hujusmodi conventus & consilia vocaris, sesque eligi magnis sollicitationibus quærentibus, inter quos numerat Bartholomæum Barensem. Post quæ Gregorio XI die 27 Martii anni 1378 mortuo, iidem Banderesii Cardinales, sive seorsum singulos, sive omnes simul congregatos subinde convenientes, ad electionem Romani vel Italici primùm hortari cœperunt, deinde terrorem à populo injicere, ni ita fieret, in eos insurrecturo, petentes de sua ipsorum mente priusquam ingrederentur Conclave certiores fieri. Ad quæ Cardinales responderunt, hæc extra Conclave tractari non debere, ibi verò absque ulla personarum aut nationum exceptione deliberaturos se quod Ecclesiæ ac Reipublicæ Christianæ utiliùs existimarent; si autem vis aliqua inferretur, aut graviores minæ intentarentur, fore electionem irritam, eumque, qui eligeretur, non Papam, sed intrusum. At ipsi rem pressiùs urgentes, eadem continuè ingeminarunt; & ne Cardinales Româ excedere possent, aliumque locum adire pro electione futura liberiùs facienda, dispositis custodiis ad omnes portas, portus, pontes & aditus Urbis, Nobiles etiam Romanos, ne Cardinalibus opitularentur, Urbe expulerunt, & montanos efferos atque effrenatos homines eorum loco introduxerunt; qui diu noctuque Urbem armati concursantes, comminationibus Cardinales, opprobriis eorum domesticos & familiares incessere non desinebant. Custodes etiam Con-

Conclavis infimi generis & fufpectæ fidei ftatuerunt, rejectis iis Nobilibus, quibus id ex officio competebat.

VI. *Minæ intentantur Cardinalibus.*

Imò cùm conclave ingreffuri effent Cardinales, plebs unà cum prædictis montanis & agreftibus concurrens, tumultuofa & horribili voce Romanum, aut faltem Italicum Papam fe velle conclamans, etiam cum illis ingreffa eft Conclave, & magnam partem Palatii occupavit, ceterà illud undique circumdante. Demum & Banderefii cum multa civium turba irrumpentes, Cardinalibufque in unum congregatis cum majori audacia, omninò fignificarunt, nifi populi Romani petitioni in electione alicujus Romani, vel faltem Italici farisfieret, eum irremediabiliter impetum in eos facturum, ac propterea fecuritati fuæ profpiceient. Cardinales verò promittentes ut olim, fe quæ è re Ecclefiæ forent facturos, hæc refponderunt: *Ifta verba manifeftè fonant minas, & clarè indicant quòd impreffio & violentia per vos & illos, pro quorum parte ea dicitis, contra nos procurantur, & machinantur. Et ideo expreffè nos dicimus vobis, quòd fi per vos aut ipfos aliqua contra nos attententur, prout fonant verba veftra, & contingat nos talium occafione aut timore aliquem eligere, credetis habere Papam, & non habebitis, quia non erit.* Abeuntibus Banderefiis, & Conclavis foribus vix tandem claufis, hora fcilicet tarda & inordinata, cùm jam ferè omnes Cardinales lectos intravissent; nihilominus qui reliquam palatii partem occupaverant, circum & fubtus locum Conclavis tota nocte vociferantes vocibus altis & terribilibus, *Romanum vel ad minus Italicum volumus, habeamus*, vel, *habebimus*, aliqui verò, *moriantur, moriantur*; contifque & lanceis contignationes ac parietes concutientes, ignemque ac necem ingentibus clamoribus minitantes, infomnem noctem Cardinalibus induxerunt, *turbatiffimi*, enim *ferè totam noctem illam duxerunt infomnem*, noctem fcilicet inter diem feptimum & octavum Aprilis; die enim tantùm feptima Conclave ingreffi funt, ut poftea fcripferunt ad Cardinales Avenionenfes.

VII. *Rem atrociter urget populus.*

Mane facto cùm Miffas audirent, populo palatii horridioridus clamoribus fonante, ceterifque ad fonum majorum campanarum conrigui templi Sancti Petri & Capitolii, concitatiùs, ut folet cùm ad arma conclamatur, pulfatarum, ingenti furore concurrentibus, Romani tumultuosè & horribiliter clamaverunt, fe omnino habere velle Papam Romanum, vel ad minùs Italicum; venientefque ad portam Conclavis, ictibus & percuffionibus validiffimis ipfam excutere cœperunt, petentes ut ipfius feneftra per Cardinales à parte interiori confeftim aperiretur. Quo facto pe-

rierunt ut ipforum aliqui ad eos ibi venirent locutum; ad quos de aliorum mandato acceſſerunt tres Priores cujuslibet Ordinis, quibus Romani dixerunt, quòd ftatim & fine ulteriori mora eligerent in Papam aliquem Romanum, vel ad minùs Italicum, haberentque pro firmo quòd nifi ita facerent, confeftim & abfque quocumque remedio omnes in frufta inciderentur. Quod cùm hi cæteris Cardinalibus renunciaffent, remiffoque populo pollicerentur, habiturum eum poftridie Papam Romanum, vel Italicum, interimque hortarentur fe fe quofque ad fua recipere, negarunt illi abituros fe quin, quæ poftularent, re ipfa obtinuiffent, ac proinde ferociorìbus clamoribus locum impleverunt, portam Conclavis vehementiùs quatientes.

VIII. *Cardinales in ea trepidatione Bartholomæum Barenfem Archiep. Papam renunciant.*

Tunc demum Cardinales horrem jam fibi imminere cernentes, ut inftantem vitæ tent, omninò decreverunt populo fatisfacere; Ultramontanis tamen, qui duas partes Collegii complebant, palam in communi conteftantibus ad hanc præcisè fibi impofitam conditionem fe timore mortis concedere, nunquam aliàs facturos, fi libero & fecuro loco res agererur, quod etiam *aliqui eorum prius fecretè in præfentiam Notarii & teftium fuerant proteftati.* Cùm ergo nec aliquod tempus confequi poffent, ut maturiùs deliberare poffent de meritis aut vitæ ratione alicujus eligendi, oculos fubitò & ex abrupto conjecerunt in Bartholomæum Archiepifcopum Barenfem, patriâ Neapolitanum; credentes, quod fi eam dignitatem ipforum Cardinalium indemnitatis intuitu acceptaret, brevi tamen, quam coactam ac proinde nullam effe non ignoraret, cùm ea, quæ fiebant, præ oculis haberet, interfuiffetque confiliis Romanorum de his habitis, ac præ ceteris Curiæ Prælatis Juris & Canonum peritià excelleret, & æftimaretur bonæ confcientiæ ac timens Deum, dimiffurus effet. Sicque eum electum, urgentibus denuò Romanis ipfum inthronizàverunt, qui proprio nomine derelicto, *Urbanus Sextus* voluit nominari. Ita rem geftam defcribit, licèt prolixiori narratione Auctor primæ Vitæ Gregorii, quibus non diffimilia habet Auctor fecundæ apud Baluzium.

IX. *Eorum atteftationes de re gefta.*

Hæc uberiùs defcribuntur in Atteftationibus duodecim Cardinalium, quæ extant in codice MS. Sancti Victoris Parifienfis; hi enim poftquam Anagniam locum fecurum conceſſerunt, præmiffo jurejurando coram Petro de Crofo, ex Monacho Benedictino Arelatenfi Archiepifcopo, S. R. E. Camerario, ac Judice ordinario atteftationes fecerunt die fecunda menfis Augufti ejufdem anni 1378, quibus prædicta omnia de confiliis poft obitum Gregorii à Magiftratibus Urbis initis pro cogendis Cardinalibus ad

cle-

SÆC. XIV. URBANUS VI. electionem alicujus Romani, vel saltem Itali, quorum uni interfuerit etiam Bartholomæus Barensis commendans se Banderesiis; de custodia Urbis, ne Cardinales Urbem egrederentur ad liberam electionem alibi celebrandam; de contestationibus Magistratuum apud Cardinales, de periculo ipsis imminente à populo nisi satisfieret; & de Cardinalium responsione; non fore verum Papam, qui inter istiusmodi terrores & minas nominaretur; de nobilium expulsione; rusticorum introductione, plebis coacervatione, palatii occupatione & circumsessione, Banderesiorum insolenti irruptione, populi tumultuosa intra palatium conclamatione, & parietum ac contignationum concussu, campanarum pulsatione, populi concursu cum armis & minis mortis; ceteraque superiùs narrata confirmantur & uberiùs ac distinctiùs explicantur. Addunt insuper Cardinales, cùm in Conclavi essent numero sexdecim, quorum duodecim erant Ultramontani, & quatuor tantùm Itali, omnes Ultramontanos excedentes duas partes, antequam ingrederentur Conclave, & post usque ad populi impressionem, continuè in ea deliberatione pro bono Ecclesiæ hæsisse, ut aliquis de Collegio, non externus, & Ultramontanus, non Italus eligeretur; pariterque Italos in eo proposito fuisse, ut unus de Collegio, Italus tamen, si commodè fieri posset, eligeretur. Cùm autem periculo mortis compellerentur Italum nominare, contestasse Ultramontanos id se ad vitandum periculum facturos, quod aliàs facturi non essent; quosdam etiam ex Italis asseruisse, si forte ipsi eligerentur, haud se admissuros electionem, quæ per notoriam impressionem & mortis intentationem fieret. Nominato autem ex abrupto Bartholomæo Barensi, utpote sibi notissimo, nonnullos ex Cardinalibus dixisse eligere se ipsum, animo quidem ut esset verus Papa, sed tamen ex terrore mortis: Romanum unum contestatum esse, nemini se daturum suffragium, nisi priùs cessaret impressio, & ipse libertati suæ redderetur: Tres Ultramontanos protestatos nullam fore electionem: Aliquos etiam Bartholomæum ea conditione elegisse, ut tamen cumprimùm ad locum tutum accedere possent, eum liberè iterum eligerent. Post hæc Cardinales ante publicationem electionis nonnullos Prælatos in palatium advocasse, atque inter eos Bartholomæum. Cùmque interea cessasset aliquantulum populi tumultus, & plures ex Cardinalibus in Sacello palatii, tribus Ordinum Prioribus absentibus & insciis, cœpissent ad novam electionem Bartholomæi procedere, antequam rem confecissent, populum renovatis majori impetu clamoribus in Conclave quatuor partibus perfractum cum armis perrupisse: & Cardinalibus in intimum sacrarium aufugientibus, illud etiam securibus confregisse, & Cardinales metu consternatos circumdedisse, ac solitis clamoribus conclusisse. Donec unus ex eis, ut tam suæ, quàm sodalium vitæ consuleret dixit populo electum esse Cardinalem S. Petri (qui Romanus erat, nomine Franciscus Thebaldescus, Archipresbyter S. Petri), sed nolle electioni consentire; inducerent ergo illum, & à tumultu quiescerent. Dum autem ii sic illum eundem Cardinalem invitum & reluctantem in Sede collocarent uti Papam veneraturi, ceteros Cardinales è palatio sensim se subduxisse, alios latenter in domos suas, alios in arcem S. Ang. alios extra Urbe dissimulato habitu. SÆC. XIV. URBANUS VI.

X. Bartholomæum coronant. Electione verò Bartholomæi intellecta & à Romanis approbata; cùm is interim in habitatione Papali substitisset, postridie Cardinales, qui in arce Sancti Angeli & domibus suis erant, ad se per magistratus populi accersiit; & renuentes, quinimò hortantes ut ipse in liberiorem locum extra Urbem concederet, ubi de ejus electione ritè agi posset, ipse omninò detrectavit: objectoque majoris scandali periculo, adeo frequenter & importunè per Banderesios & alios Magistratus urbanos Cardinales ursit, ut quamvis qui in arce erant, ceteris qui è domibus suis ad Bartholomæum jam accesserant, schedulam miserint propriis manibus subscriptam, qua facultatem eis impertiebant eum etiam suo nomine in throno Pontificali collocandi, voluerit nihilominus omninò Bartholomæus ut & ipsimet se se sisterent. Quare ii Cardinales, qui erant in arce S. Angeli veriti pejora, quæ Bartholomæus minabatur, id tandem præstiterunt, & unà cum reliquis eum more consueto in thronum sublimarunt. Quo à ceteris, qui extra Urbem erant, audito, & ipsi timentes suis domesticis & bonis in Urbe relictis, redierunt, & simul cum aliis Bartholomæum coronarunt. Atque ab eo tempore omnes ei honorem & obsequium uti vero & legitimo Pontifici exhiberi solitum exterius in cunctis publicis & privatis actionibus exhibuerunt; ea tamen interius mente, ut nihil inde novi juris ei acquireretur, quàm quod esset ipsius electionis jure quæsitum. Cùm autem non auderent electionem ejus in Urbe impugnare, Cardinales Ultramontani quàm primùm potuerunt variis prætextibus Anagniam se receperunt ad deliberandum de iis, quæ porrò agenda forent. Hæc Cardinales in suis assertionibus coram Petro Camerario juridicè factis apud Spondanum laudatum, qui addit similia his habuisse omnes quicumque contra partem Bartholomæi aut scripserunt, aut disputarunt; seque reperisse in alio codice Sancti Victoris Parisiensis Tracta-

SÆC. XIV. URBANUS VI. ctatum Simonis Ctamandi Patriarchæ Jerosolymitani postea conscriptum, in quo habetur quemdam Pontium Veraldi (vocatur hic à Baluzio Pontius Beraldi, Correctot literarum Apostolicarum) qui fuerat socius & amicus Bartholomæi, ipsi Simoni cum juramento asseruisse, cùm essent simul in Basilica Sancti Petri quando Cardinales ingrederentur Conclave, & fieret tumultus popularium armatorum, Bartholomæum dixisse ipsi Pontio: *Vides quales modi servantur; verè quicumque erit electus in isto tumultu, non erit Papa; nec ego vellem sic ei obedire, nec debent hoc facere quicumque boni catholici.*

XI. Relatio S. Antonini. De eadem quoque electione Bartholomæi, prosequitur Spondanus, agens Sanctus Antoninus tit. 22, cap. 2, ex antiquioribus Chronicis; & tumultus populares æquè agnoscens, ait Cardinales sibi ab ipso initio pavere incipientes, antequam Conclave ingrederentur, commisisse Cardinali cuidam Lemovicensi, ceteris Ultramontanis sagaciori, modum quærere Romanos placandi: hunc re cum Barrholomæo Barensi, quem amicum habebat, & astutum agnoscebat, communicata, ab eo consilium accepisse, unum nomine tantùm, alium re & facto eligendum, quem postea sublato periculo nominarent: Cardinales itaque Conclave ingressos, post aliquot dies cùm ipsummet Bartholomæum eligendum decernerent ad id tantùm ut Romanorum furorem vitarent, alium postea tutiori loco creaturi, aliquem ex Cardinalibus (nempe Ursinum) qui Pontificatum adipisci sperabat, curasse populo significari Ultramontanum electum esse: Hocque audito populum furibundè Conclave fregisse, & cum minis ac terroribus in Cardinales irruisse: Ubi verò intellexit Bartholomæum Barensem Italicum electum esse, conquievisse. Quæ quidem S. Antoninus accepisse noscitur ex libro 4 Historiæ Petri Boninsegni civis Florentini tunc viventis; ex qua nec non ex Baldo insigni Jurisconsulto Perusino tit. 34, Si quis aliq. test. lib. 6, Cod., & ex Froffardi Belgæ tunc pariter viventis, & æquè Bartholomæi Pontificatus assertoris lib. 2, cap. 12, Nedum vim illatam collegio, sed ex sagittis atque lapidibus confectum negotium intelligitur. „ Et ut uno verbo dicam, vix „ ullus fuit usquam vel illius temporis vel „ posterioris, cujuscumque nationis vel „ linguæ Auctor, qui id inficias ierit; quam„ quam non æquè omnes eamdem vim a„ gnoverint, aut metum: verba sunt Spon„ dani.

XII. Relationes fautorum Bartholom. Barensis Archiep. Qui postea subditi: apud Gobelinum tamen Personam in Historia, quam inscripsit *Cosmodromium*, quamque ipsemet ait se inchoasse temporibus Bonifacii IX, qui sedere cœpit anno 1379, æt. 6, cap. 74, & apud Krantzium in Metropoli lib. 10, cap. 11. Alfonsus quidam ejus. temporis Monachus in Tractatu, quem de hoc schismate edidit, contra plerorumque omnium testimonium, clamores populi non fuisse urgentium, sed precantium asserit. Et in uno Codice S. Victoris reperitur *Factum*, ut fert titulus, *Magistri Jacobi de Sena*, seu potiùs de Sevâ, ut ait Baluzius, quod postea editum est Tomo 4, Historiæ Universit. Parisien., missum eidē Universitati eodem anno 1378, die tertia Julii, in favorem causæ Bartholomæi, quo vim omnem tacens, post narratam honestam Magistratuum Romanorum postulationem de eligendo Romano, vel saltem Italico, ait, Cardinales ante ingressum conclavis discordes fuisse, tam Gallos inter se, nempe Lemovicenses, qui plures erant numero, cum aliis, quàm etiam cum Italis; quod Gallorum dimidium agnoscunt pariter ceteri omnes auctores. Cùm enim sexdecim essent, & ex iis tantùm quatuor Itali, Gallos, non Lemovicenses convenisse cum Italis, ut potiùs Italus eligeretur, quam Lemovicensis; tædebat enim eos longioris Lemovicensium Pontificatûs, cùm Clemens VI, Innocentius V, & Gregorius XI ex eadem omnes provincia fuissent: Lemovicenses autem statuisse, si non possent Lemovicensem, Italum eligere extra Collegium; nempè præcisè Bartholomæum Archiepiscopum Barensem, familiarem olim Cardinalis Pampilonensis, qui erat Lemovicensis, & pro Gallo ab iis habitum, tum quòd multo tempore conversatus fuisset Avenione, tum etiam quòd esset ex regno Neapolitano, quod erat in manibus Gallorum. In Conclavi post tractatus particulares seorsum habitos, cùm numeratis votis Cardinalis de Agrifolio Lemovicensis à Barensi stans, cernens ultra duas partes in eum concurrere, procedere vellet ad ejusdem nominationem; Cardinalem Ursinum Romanum, ut eam impediret, sperans ipse eligi, proposuisse, expedire ad eludendum populum, qui clamabat velle se se habere Papam Romanum, ut vocaretur aliquis Frater Minor, & imponeretur ei cappa & mitra, & ipsi alibi alium eligerent: Sed reliquos Cardinales Lemovicenses respondisse, nolle se facere populum idololatram, nec damnare animas suas; atque illicò in Barensem concordasse sufficientem numerum Cardinalium. Quòd verò timerent, si publicaretur electio antequam Barensis in palatium venisset, aliquid ei sinistri à Romanis obventurum in itinere, eò quòd non esset Romanus; advocasse eum in palatium, & cum illo nec qua de ejus electione suspicio esset, nonnullos alios Prælatos, tanquam ad ardua quæ-

SÆC. XIV. URBANUS VI.

quædam negotia. Qui cùm advenissent, haud tamen in Conclave introducti, iterum Cardinales libero consensu Barensem nominasse in Papam. Cùm verò interim populus vidisset portam Conclavis apertam ad exportanda vasa argentea Cardinalium in locum securum ne diriperentur, portam nnam operuisse ne Cardinales exirent antequam facta esset publicatio Papæ: tunc Cardinales Ultramontanos sibi timentes, quòd non elegissent Romanum, induxisse Cardinalem S. Petri, qni Romanus erat, Papam fingere: & dum populus ei attenderet, ceteros omnes recessisse à palatio, sex castro S. Angeli se se includentibus, tribus extra Urbem abeuntibus; ceteris quinque in domibus suis se se continentibus, solo remanente in palatio Cardinale S. Petri: qui post ceterorum abscessum declaravit populo se non esse Papam, sed Barensem: idque gratum habentes Magistratus Urbis, obedientiam ei exhibuisse: Ipsum tamen recusasse accipere, donec accedenres ad eum Cardinales, tam qui intra Urbem, quàm qui in castro erant, eundem denuo & unanimiter elegerunt: quorum precibus is tandem devictus, cum timore & tremore consenserit. Ita Senensis ille, vim quidem eludens, sed nihilominus satis eam indicans, inquit Spondanus. Verùm, ut notavit Baluzius col. 1082, Jacobus Auctor istius scripti non vocabatur *de Sena*, sed *de Seva*, uti scriptum est in Codice Victorino, & in Diario Joannis Fabri Episcopi Carnotensis, in cujus præterea folio 115, mentio est loci de Seva siti in ea parte Galliæ Narbonensis, quæ nunc Provincia dicitur, à qua ortum fuisse hunc Jacobum testatur Franciscus de Urbino Episcopus Faventinus apud eundem Baluzium col. 1083, ubi dicitur *valentissimus Doctor & Miles Advocatus antiquus, natione Provincialis*. Sancta Catharina Senensis his quæ scribit Jacobus de Seva similia habet pluribus Epistolis pro legitima Barensis electione ad diversos tunc scriptis; aliique omnes quicumque pro eodem Barensi tractatus aut defensiones edidére.

XIII. *Theoderici à Niem assertio.*

Theodoricus autem à Niem, qui se tunc præsto fuisse Bartholomæo, scribit [Auctor ceteroqui ab Ecclesia damnatus in Historia, quam de hoc schismate asperiori in Ecclesiam Romanam ejusque Pontifices animo conscripsit] vim quidem agnoscens, eum tamen totam inde processisse significat, quòd cùm audisset populus Barensem electum esse Papam, crediderit fuisse Joannem quendam de Bare patriâ Lemovicensem, Cubicularium Gregorii XI, hominem superbum & lascivum, ac propterea non tantùm Romanis, verùm etiam cunctis ferè Curialibus exosum. Denique quisque pro suo affectu, aut commodo de his disputasse noscitur. Sed frustrà: cùm non in eo cardo causæ de schismate subsecuto positus unquam fuisse videatur, utrum vis illata fuerit; sed utrum talis extiterit, quæ viris constantibus justum metum incutere potuerit; & utrum, si ejusmodi electio Barensis fuit ab initio in aliquo vitiata, ex postfactis convaluerit. De quibus innumeri penè Tractatus ex utraque parte editi sunt, quà negantes, quà asserentes, quorum nonnulli typis editi, plures manuscripti conservantur, quorum plures se vidisse ait idem Spondanus in Biblioth. S. Victoris Parisiensis & Fuxensi Tolosæ; in Vaticana verò extant XXXII volumina de hoc schismate, in quibus omnia congesta reperiuntur, quæ pro utraque parte acta, vel scripta fuére. Inter editos autem maximè elucere Baldi Jurisconsultorum illius temporis facilè principis sententiam tit. *Si quis aliquem*, & tractatu de schismate, qua etsi vim metumque in creatione Urbani apertissimè agnoscit, multis tamen rationibus & argumentis, tam ex iis, quæ tunc geri contigit, quam ex subsequentibus, omninò censet Urbanum verum fuisse Pontificem. Cùm igitur, ut initio diximus ex S. Antonino, quæstio illa sic decidi non potuerit, quia semper remaneret apud plurimos dubia: imò cùm Ecclesia ejus decisionem nunquam tentare voluerit, ideo & nos, his præmissis, eam in medio relinquentes, ad electionem & gesta, utriusque electi, nempe Bartholomæi Barensis, qui dictus est Urbanus VI, & Roberti Gebennensis, qui dictus est in sua obedientia Clemens VII, accedimus.

XIV. *Fulgur incidit in Conclave.*

Die vigesima septima Martii anni 1378 Gregorio XI mortuo, vivebant viginti tres Cardinales, quorum sex Avenione remanserant, quando Gregorius Italiam petiit, ut suo loco diximus, unus, nempe Joannes de Grangia Cardinalis *Ambianensis*, nondum è Legatione Serazaniana pro concordia Florentinorum cum Gregorio redierat; restabant itaque Romæ sexdecim, quatuor nempe Itali, unus Hispanus, undecim Galli, quorum sexdecim hæc sunt nomina. Petrus Joannes de Crosso Episc. Prænestinus *Lemovicensis*; Bertrãdus Latgerii, dictus *Glandatensis*; Robertus tit. SS. XII Apost. dictus *Gebennensis*, Guido de Malesicco, dictus *Pictavensis*; Simon de Brossano, dictus *Mediolanensis*; Geraldus Flandrini, dictus *Sancti Eustachii*; Petrus de Bernia, dictus *Vivariensis*; Petrus de Monteruco, dictus *Pampilonensis*; Corsinus Florentinus Episcopus Portuensis, dictus Cardinalis *Florentinus*; Guillelmus S. Stephani in Cœlio monte, dictus de *Agrifolio*; Bertrandus, dictus *Cosnacensis*; Hugo de Montelongo, dictus *de Britannia*; Franciscus Thebaldescus, Abbas Majoris Monasterii, dictus *de Po-*

Padio; Jacobus dictus *de Ursinis*; Guillelmus Novelleti, dictus *Sancti Angeli*; Petrus S. Mariæ in Via lara, dictus *de Luna*. Avenione remanserunt Anglicus Grimoardi, Episcopus Albanus; Joannes de Blandiaco Episcopus Sabinus; Guillelmus de Chanaco, dictus *Mimatensis*; Petrus de Verruco, Ægidius Aifcelini Episcopus Tusculanus, dictus Cardinalis *Nemansensis*; & Hugo de Sancto Marriali Card. Diaconus. Hi omnes numero XVI novemdialibus expleris, die sexta Aprilis Conclave ingredi debebant, ut scripsere Cardinales Romæ existentes Cardinalibus Avenione existentibus in literis, quas Oldoinus & Auctor Vitæ Clementis VII apud Baluzium referunt; sed cùm die illa fulmen cecidisset in Conclave, ingressus eorum dilatus fuit usque in diem sequentem, ut testatur Guillelmus Novelleti Diaconus Cardinalis Sancti Angeli in sua depositione apud Baluzium col. 1398. *Postquam fuit decima dies ad intrandum Conclave, cùm essent ad exequias in dicta Ecclesia S. Mariæ, fuit aliqua aeris mutatio, & cecidit fulgur in Conclave in loco ubi erat alogia Domini de Luna. Et ex isto, & quia non erant bene dispositi, petierunt à Bandarensibus & ab illis majoribus Urbis diem usque in crastinum ad intrandum Conclave, & ipsi cum magna difficultate concesserunt sibi.* Hujus eventus meminit etiam Hugo Cardinalis de Britannia. *Item quia quidam fulgur percussit in illo Conclave, ubi erat camera Domini de Luna*, apud eundem Baluzium col. 1184, & tres alii ibidem. Auctor secundæ Vitæ Gregorii XI meminit etiam hujus fulguris; ait enim intrasse fulgur inflammatum cum sonitruo, & fregisse aliquantulum coopertuam Conclavis, & plura alia, & postea exivisse per fenestram, videntibus omnibus ibi præsentibus; sed non dicit cecidisse in cameram Petri de Luna, quod tamen etiam legitur in codice MS. Ecclesiæ Burdegalensis à Spondano laudato, in quo etiam additur fulmen non solùm percussisse cubiculum Petri de Luna, sed & illud Roberti Gebennensis, nec non arma seu claves armorum Ecclesiæ in junctura earum, & arma, hoc est insignia Papæ Gregorii tunc defuncti in præsagium futuri schismatis. Baluzius id inter fabulas recensere ait Spondanum anno 1378 num. 11, qui scribit nomina Petri de Luna & Roberti Gebennensis, *sive verè sive fictè* expressa in illo Codice Burdegalensi, sed cùm tot testes ab eodem Baluzio producti disertè asserant fulmen cecidisse in cameram Petri de Luna, non video cur id in dubium revocetur; cùm præsertim Continuator Gallicus Guillelmi Nangii tunc vivens, ab ipsis Spondano & Baluzio laudatus, asserat fulmen percussisse & destruxisse duas cameras ordinatas pro duobus Cardinalibus, licèt eos non nominet. Utrum autem illud fuerit præsagium futuri schismatis Deus scit.

XV. *Bartholomæi Barensis patria, genus, primordia, electio & coronatio sub Urbani VI nomine.*

Bartholomæus itaque Butillus, Neapolitanus, familia Prignanâ, patre Pisano, matre Neapolitana, ut plures volunt, vel ut S. Antoninus tit. 22 cap. 2 avo Pisano, patre Neapolitano, ortus, utrisque nobilibus, electus, die nona mensis Aprilis die Veneris, ut scribunt Auctor secundæ Vitæ Gregorii XI, & Cardinales Romæ existentes ad Avenionenses, inthronizatus est Pontifex Romanus; primò fuerat Juris utriusque Doctor, domesticus & familiaris Petri de Monteruco dicti Cardinalis Pampilonensis, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Vicecancellarii; qui prætextu infirmitaris, Gregorio XI iter Romanum incipiente; remansit Avenione, quam ob rem commotus Gregorius statuerat illum privare dignitate Vicecancellariatus, sed ad preces Caroli V Regis Francorum remisit, ejusque officii curam plenariè commisit Bartholomæo Archiepiscopo Barensi, ut tradit Jacobus de Seva laudatus, eumque eodem anno 1377 Archiepiscopum Barensem dixit, per translationem Nicolai de Brancaciis ejus consanguinei ad Archiepiscoparum Cusentinum. Ejus elogium ita texi apud Auctorem Anonymum illius ævi Scriptorem, ut testatur Oldoinus in Notis ad Ciaconium: *Hic ante Papatum per multos annos, me existente cum ipso, singulis noctibus postquam ad cubile suum causâ quiescendi accederet, coram se Biblia quousque dormiret legi fecerat, & raro vel nunquam tempus aliquod vigilando otiosè consumpsit; sed aut studebat, seu commissa sibi efficia exercebat, vel orabat. Et nisi arctatus quodammodo per plateas nullatenus incedebat, & incedendo duabus bestiis contentus erat, una mula scilicet, super qua ipse, & uno equo, super quo ejus familiaris ipsum associans equitabant. Etiam induebatur cilicio, diurno tempore & nocturno, in quo dormiens indutus fuit desuper tunica talari alba de mediocri panno laneo, & multum erat patiens tunc temporis in adversis, compatiens etiam valde calamitatibus aliorum. Omnia etiam jejunia per Ecclesiam indicta sanctissimè observabat; nec non per Adventum Domini & per Sexagesimam annis singulis jejunabat, & jejunantes similiter, nec non bonos Religiosos satis amabat.* Erat tunc Bartholomæus, cùm electus est, ut scribit Theodoricus Niemus lib. 1 cap. 1, sexagenarius, exiguâ staturâ, crassus corpore, coloreque fusco, & in eo præclaræ virtutes ante Pontificatum eluxere, scilicet amor justitiæ & castiraris, odium simoniæ & munerum, benevolentia erga bonos doctosque viros; diligentia in rebus agendis, pietas & modestia; *sed virtutes illas*, inquit Ciaconius ex Papirio Maf-

Massono, *Pontifex factus, visus est aut nunquam habuisse, aut uno veluti momento amisisse tunc cùm magnopere illis indigebat.* Post electionem cùm inthronizaretur sumpsit nomen Urbani sexti, & symbolum sive signum ad rem valde appositum: *Exurge Domine, judica causam meam* (psalm. 73) & die decimo octavo Aprilis in die Paschæ, omnibus iisdem Cardinalibus præsentibus & comprobantibus, publicè coronatus est à Jacobo de Ursinis S. R. E. Archidiacono.

XVI. *Cardinales ejus electionem comprobant.*

Urbanus postridie suæ Coronationis, seu die 19 mensis Aprilis cum Cardinalibus, qui ei præsentes fuerant, in magna capella Palatii Apostolici celebrari fecit coram se solemniter, & cantando Missam pro defunctis propter reverentiam & memoriam sanctæ memoriæ Gregorii immediati prædecessoris sui, & *eam celebravit in vestibus & ornamentis Pontificalibus Cardinalis Pictaviensis*, inquit Jacobus de Seva. Iidem Cardinales, uno excepto Roberto Gebennensi, Cardinalibus Avenione existentibus Urbani electionem intimarunt liberam & concordem fuisse, significantes literis, quæ referuntur ab Oldoino in novis Additionibus ad Ciaconium, nec debere credi iis, qui aliter narrarent aut scriberent, satis quidem innuentes famam rei gestæ dispersam ubique, sed nolle se, aut non audere, ut postea excusarunt, eam explicare. Easdem Cardinalium literas refert etiam Raynaldus num. 19 cum subscriptione Roberti Gebennensis; sed cùm Oldoinus, qui post ipsum Romæ scripsit, easdem referat sine ejus subscriptione, & disertè scribat, eum non subscripsisse, major hac in re fides ei adhibenda videtur, quòd si revera non subscripsit, ex eo forsan quis non ineptè conjiceret de eo intelligendum esse Henricum de Assia Dialogo de hoc schismate tunc composito, ubi ait, unum Cardinalium secretò Regi Francorum scripsisse ne literis ab ipsis quandiu Romæ essent datis ullam fidem adhiberet; quia metu constricti scriberent, & facerent omnia pro libito electi & populi, ut vitæ suæ consulerent; extat ille Dialogus in Codice Victorino juxta Spondanum, qui addit id etiam testari Continuatorem Gallicum Chronici Nangii: Scripsisse item palam ad omnes Principes & alios cum approbatione Urbani: nec potuisse aliter, timore ne literæ in manus Romanorum vel Italorum, vigiles in id oculos intendentium, inciderent, omnesque de vita periclitarentur. Quare & Joannes de Grangia seu Cardinalis Ambianensis è sua Legatione rediens, die vigesima quinta Aprilis in publico consistorio reverentiam & obedientiam eidem Urbano exhibuit. Ac ceteri omnes quamdiu Romæ manserunt, omnia eidem consueta præstiterunt obsequia; atque ita se cum eo tam in gratiis pro se ipsis, aliisque petendis, quam denique in omnibus & publicis & privatis actionibus, veluti cum vero & legitimo Pontifice gesserunt: quamtumvis postea ipsi, excusarint metu evidentis periculi, si quid secus fecissent, aut etiam Romà abscedere tentassent.

XVII. *Urbani asperitas præcipua schismatis causa.*

Habent tamen alii, & inter eos Ciaconius, hanc non fuisse præcipuam causam Cardinalium ab Urbano secessionis; sed magis intempestivam in ipsos succensionem; cùm enim esset rigidus, durus, asper, inexorabilis, arrogans, habendi cupidus; ac cunctis hominibus, & iis præsertim, qui de eo bene meriti fuerant, Cardinalibus ingratus, quibus honesta petentibus, cuncta negando, & gravissimis objurgationibus cum aliis Prælatis vexatos, ad subsequens schisma parum opportunè incitavit. Statim enim à sua Coronatione mores Cardinalium omnium acerrimè redarguit, pompam, superfluas epulas, domesticorum copiam rescindere jussit; iis qui munera & pensiones à Principibus acciperent, pœnas minatus est. Duris increpationibus eosdem Cardinales lacessiit, quòd clandestina cum hostibus Ecclesiæ consilia agitarent: ob non redditam subitò Sancti Angeli arcem ab eo, cujus fidei tradita fuerat sub Gregorio XI, eos atrociter minatus est. Et cùm eos ita atrociter tractaret, Romanis facilis & benignus erat; imò illis Romanis civibus, qui Collegium Cardinalium in conclavi offenderant, quibuscumque rationibus poterat, gratificabatur. Othonem Brunsvicensem Ducem, Principem Tarentinum Joannæ Siciliæ Reginæ maritum, virum omni virtutum genere egregium, quo potissimùm procurante inita pax fuerat inter Ecclesiam & Florentinos, Romam pro ejus confirmatione adeuntem sprevit; unde ipsi Cardinales, inquit Ciaconius, eum delirum & fatuum esse existimantes, exitialis schismatis consilia clàm agitare cœperunt.

XVIII. *Cardinales secessionem faciant & juridicè contra illam agunt.*

Conjuratione itaque in eum facta, Cardinales omnes Galli, uno excepto Petrò de Luna Hispano, specie vitandi æstus Romani Gallis maximè adversi, Anagniam, ubi jam cum Gregorio XI præteritam æstatem transegerant, & ubi magnam partem cibariorum habere causabantur, permittente aut non prohibente Urbano, non quidem omnes simul, sed singulatim diversis diebus & temporibus adfuerunt ad finem mensis Junii: Urbano ipso Tibur cum quatuor Italicis concedente; prout moris erat Urbem tempore æstivo deserere clementioris auræ captandæ gratiâ. Cum Urbano nihilominus iidem Cardinales, uti cum vero & legitimo Pontifice tractare per literas & nuncios non cessarunt, quousque res suas

suas ita disposuissent, & deliberata absque periculo exequi possent. Mense itaque Julio prædicti Cardinales, qui omnes electioni Urbani interfuerant, uno excepto Joanne de Grangia seu Cardinali Ambianensi, qui tunc absens erat, nec nisi post creationem Urbani, Romam, ut vidimus, accesserat, ut res ordine judiciario, ritéque ac legitimè fieri viderentur, coram Petro de Croso Archiepiscopo Arelatensi S. R. E. Camerario, ac Judice ordinario, qui cum multis aliis Prælatis una cum Cardinalibus Anagniæ erat, pro tribunali sedente, sese sistentes, pro testimonio dixerunt & juramento ac subscriptione firmarunt, quæcumque post obitum Gregorii Romæ pro electione successoris, & in nominatione Archiep. Barensis actitata, nulla esse ex vi sibi illata, ut jam superiùs ex eorundem attestationibus retulimus. Post hæc semel iterumq; per quos Religiosos & Prælatos, ac tertiò per Cardinales ab Urbano ad se missos honestè monuerunt Urbanum, ut qui optimè nosset se non esse legitimum Pontificem, eam dignitatem deponeret, & non pateretur gravissimum schisma in Ecclesia oriri. Sicuti & ipse ter ad eos, Oratores suos nobiles quosdam, nec non tres Cardinales Florentinum, Mediolanensem & Ursinum misit, ut ad obsequium & concordiam redirent. Cùmque frustra hæc omnia fierent, iidemque tres Cardinales ad ipsum reversi, de instante schismate monuissent, & tamen ille flocci id facere videretur, ut intelligitur ex ipsorummet trium Cardinalium postea scripta ad Principes Epistolâ, quæ ex codice Vaticano refertur à Bzovio anno 1378, demum eosdem tres Cardinales, ipsumque Franciscum Thebaldeschi dictum Cardinalem Sancti Petri, qui cum Urbano Tibure erant, citarunt, ut secum convenirent ad novum legitimum Pontificem vacante Sede eligendum. Quinimò & idem Petrus Camerarius ipsimet Urbano diem dixit, ut jus suum tueretur, & processus contra ipsum habitos audiret, nominans eum Bartholomæum Archiepiscopum Barensem in Papatu intrusum.

XIX. *Sententiam in eum pronunciant.*

His præmissis, die nona Augusti iidem Cardinales ibidem Anagniæ congregati, facientesque, ut dicebant, ultra duas partes omnium Cardinalium in Urbe existentium tempore obitûs Gregorii Papæ XI sententiam in eundem Barensem, una cum literis circularibus ad universos Christi fideles, publicè promulgari fecerunt per unum Clericum, postquam Missam de Sancto Spiritu Jacobus Patriarcha Constantinopolitanus & Archiepiscopatus Hydruntini Administrator, natione Italicus celebrasset, & orationem elegantem in ejusdem sententiæ rerumque gestarum confirmationem habuisset. Iis literis post narrata breviter, quæ ab iis attestata fuisse vidimus, de vi sibi illata, & Barensis, ut loquebantur intrusione; propter quæ non Papa & Apostolicus, ut se nominabat, sed juxta Sanctorum Patrum doctrinam & jus commune, apostaticus & anathematizatus, Antichristus, & totius Christianitatis illusor & destructor meritò numerandus esset: significant se non valentes præmissa salvis conscientiis ampliùs sub dissimulatione transire, maximè cum diu expectatus, & ex charitate admonitus ad cor redire non curaret; ipsum anathematicum & intrusum nulla præcedente electione Canonica, declarare & denunciare: hortantes omnes & exorantes, ut nollent ei ullatenus adhærere, aut ejus dictis & mandatis obedire. Datæ sunt literæ Anagniæ, quem locum se elegisse dicunt ob probitatem & fidelitatem constantissimam Magnifici viri Honorati Gaytani Comitis Fundorum, & Campaniæ, ac Maritimæ Rectoris, tanquam magis securum & idoneum ad præmissa peragenda; extant teste Spondano in Bibliothecis S. Victoris Parisiensis, Fuxensi, & Vaticana, & nuper editæ sunt in secunda Vita Gregorii XI apud Baluzium, & in secunda pariter Clementis VII. Porrò eosdem Cardinales scripsisse pariter ad omnes Orbis Christiani Principes, nec non ad ipsum Barensem intrusum constat ex eodem Spondano, qui asserit hanc ad Urbanum Epistolam extare ibidem, & apud Valsinghamum in Richardo II.

XX. *Cardinales Itali, & Joanna Siciliæ Regina Urbanum deserunt.*

Circa idem tempus Franciscus Thebaldeschi dictus Cardinalis Sancti Petri obiit, & Cardinales Florentinus, Mediolanensis, & Ursinus Itali, qui soli apud Tibur Urbanum secuti fuerant, à Petro de Croso Camerario citati ipsum Urbanum deseruerunt; sed quia ceteris se statim non junxerunt, Urbanus rem jam in manifestum schisma tendere videns, eos ad se revocare tentavit, operâ Beatæ Catharinæ Senensis, quæ gravissimam ad eos scripsit Epistolam, quâ, vehementissimâ invectivâ eis objecit abscessionem ab eo, quem ipsimet verum Pontificem, uti revera erat, toto Orbe proclamaverant. Ipsa tamen ex aliâ parte non desistebat ipsum quoque Urbanum hortari ad mansuetudinem, & ne cederet naturali animi impetui; ut sunt aliquot ejus ad ipsum eo argumento Epistolæ. Cunctantibus nihilominus Cardinalibus Italis ad Urbanum redire, ipse Urbem repetiit cum præsidio militari ducentarum lancearum, & multorum peditum, quos ad ejus defensionem miserat Joanna Siciliæ Regina, quæ tamen jam ab eo aversa erat, quia licèt non solùm copias armatas, sed etiam pecunias & cibaria, aliaque necessaria ei abundè subministrasset, uti scribit Niemus; nihilominus Urbanus intentione

suos

suos faciliùs evehendi, jam tractaverat de Carolo Dyrrachii Duce, Reginæ patruele, in regnum Siciliæ intrudendo, ut Summontius narrat. Prætereà idem Urbanus Otonem Brunsvicensem Ducem Joannæ maritum, quantumvis & ipse multis humilibusque obsequiis, eum demereri studuisset, idem Urbanus inurbanitate & ferocia sua, ut Niemus tradit, ab se abalienaverat.

XXI. *Omnes Fundos se recipiunt, & in schismate creant Robertum Gebennensem sub Clementis VII nomine.*

Joannâ itaque Reginâ annuente, Cardinales omnes, qui Anagniæ erant, sub tutela prædicti Honorati Gaytani Comitis Fundani, & Britonum aliorumque armigerorum, quos in sui custodiam accersiverant, Fundos urbem regni Neapolitani non procul à mari mediterraneo viâ Appiâ sitam accesserunt, ubi post multa habita consilia cum Oratoribus Reginæ, aliisque proceribus, de ratione virandi schismatis, demum novum Pontificem creare constituentes, ad tres prædictos Cardinales Italos, Suessæ, quæ urbs est Episcopalis Campaniæ inter Cajetam & Capuam sub Archiepiscopo Capuano, morantes scripserunt literas, quibus rogarunt ad electionem accedere, singulis seorsùm Pontificatum, si rem secretam haberent, polliciti: Quibus ea spe inductis, aut aliàs jam sua sponte ab Urbano animo abalienatis, Fundos accedentibus, creatus non est aliquis eorum; sed quem tum propriis meritis, tum prosapiæ nobilitate, quâ maximos Principes contingebat, ei muneri aptissimum censuerunt, Robertus ex Comitibus Gebennensibus frater Petri tunc Comitis, qui primò Sedis Apostolicæ Notarius, pòst Morinensis, indeque Cameracensis Episcopus factus, à Gregorio XI creatus fuerat Presbyter Cardinalis tituli SS. duodecim Apostolorum, & ab eodem Legatus cum exercitu missus in Italiam: agens, cùm Pontifex renunciatus est, ætatis annum trigesimum sextum, naturâ mediocri, & uno pede non nihil claudicans, ceterum facundia & animi magnitudine insignis. Qui Pontifex renunciatus à Cardinalibus Gallis, nam tres Itali ei non dederunt voces suas, licèt præsentes fuerint & non contradixerint, assumto nomine Clementis VII, coronatus est solemni ritu ante Ecclesiam majorem Fundanam, præsente Otone Brunsvicensi Joannæ Reginæ marito, aliisque plurimis proceribus. Ciaconius rectè scribit eam electionem factam die vigesima Septembris, & in crastinum, die nempe XXI, fuisse publicatam; id enim expressò asserit Auctor secundæ Vitæ Gregorii XI & Auctor primæ Vitæ Clementis, quorum primus postquam dixit electionem factam die vigesima Septembris, subdit: *Et facta electione, antequam publicaretur, recesserunt dicti Cardinales Italici. Et in crastinum, quod erat 21 Septembris, fuit publicatus, & Clemens appellari voluit.* Quod attinet ad ejus coronationem, de qua hic Auctor non loquitur, cùm certum sit Petrum Camerarium priùs tiaram Pontificalem, seu quod vocant Regnum, quo Pontifices coronari consueverunt, unà cum aliis ornamentis ad Cameram Apostolicam spectantibus, secum Româ Anagniam asportasse, nec Urbano monenti restituere voluisse, ut asserit ipsemet Spondanus, non video qua ratione fultus dicat post Ciaconium Clementis coronationem dilatam esse usque ad diem ultimam mensis Octobris in Dominica; id sine dubio acceptum est ex Onuphrio, qui id asserit in Chronico suo Ecclesiastico, & in Epitome Pontificum Rom. Venetiis anno 1557 edita, in qua ait, eum fuisse coronatum die pridie Kal. Novembris Fundis in Ecclesia Cathedrali, & *suæ Coronationis insignia* suscepisse *per Jacobum Ursinum S. R. E. Archidiaconum Romanum*; quod certè verum esse non potest, cùm Cardinales Itali, inter quos erat Jacobus Ursinus, Fundis recesserint statim post electionem & ante publicationem, ut mox ex Auctore secundæ Vitæ Gregorii XI dixi; quæ cùm facta sit die 21 Septembris, magna mihi suspicio est, coronationem eadem die factam, nulla enim videtur assignari posse cur tandiu dilata fuerit; imò statim facta censeri debet, quia Pontifices Romani ante suam coronationem nihil arduum agere poterant, ut in Joanne XXII, & alibi diximus. Hanc porrò Clementis electionem eosdem Cardinales mox literis suis, quæ extant in Codicibus MSS. Vaticano & Fuxensi, promulgasse, reperentes omnia quæ hactenus tam Romæ quam Anagniæ circa hæc gesta fuissent, scribit Spondanus num. 16.

XXII. *Principes in hoc schismate inter se divisi.*

Sicque ortum est *schisma pestiferum in Ecclesia, adeoque horrendum & detestabile, quod vix legitur alibi gravius extitisse*, ut ait Auctor primæ Vitæ Clementis, qui fatetur totum Mundum divisum tunc fuisse; sed majorem partem, imò & ipsum quasi rotum Urbano VI adhæsisse; in ejus enim obedientia permanserunt Italia & Germania penè tota, Anglia, Hungaria, Lusitania, ac ceteræ ferè nationes & gentes; Clementi verò adhæserunt Galliæ, Hispaniæ, Scotiæ, Siciliæ, Cypri Reges, aliique minores Principes, nec non & insula Rhodus. Variarunt tamen nonnunquam aliqui, ut sibi liberum existimabant in re controversa, pro temporum rerumque mutationibus; nonnulli etiam in neutralitate, ut vocabant, perseverarunt, donec in Concilio Generali res tota decideretur. Jus enim partium, ut initio hujus Pontificatûs ex Sancto Antonino diximus, adeo dubium & incertum videbatur, ut utraque pars peritissimos quosque Theologos & Juriscon-

SÆC. XIV. URBANUS VI.

risconsultos habuerit, nec non & religiosissimos Viros, &, quod majus est, etiam miraculis fulgentes, qui suam partem sanctam, adversam profanam assererent; nec potuerit unquam sic illa quæstio decidi, quin semper remaneret apud plurimos dubia; imò & ex ipsismet Actis Conciliorum Pisani, & Constantiensis constat eam non fuisse decisam.

XXIII. *Urbanus ante schisma coeptum Wenceslai in Regem Romanorum electionem confirmat.*

Wenceslaum Bohemiæ Regem Caroli IV Imperatoris filium, annuente Gregorio XI, Romanorum Regem in Imperatorem postmodum promovendum die decima Junii anni 1376 electum jam superiùs in ejus Vita diximus. Post hæc tam Carolus, quam Wenceslaus ad Gregorium scripserunt, & Wenceslaus procuratorium confecit ad postulandam electionis suæ confirmationem. Rescripsit Pontifex processurum se ad factum approbationis cum solemnitatibus opportunis, ea tamen cautione adhibita, ut Wenceslaus primùm mitteret literas continentes juramenta à Rege Romanorum præstari solita, quæ promissa erant, & de jure debebantur. Sed cùm inter hæc obiisset Gregorius, resumptus est tractatus de confirmatione Wenceslai coram Urbano per ambaxiatores ejusdem Wenceslai, mediante Cardinali Florentino; & dum super hoc orirentur difficultates, Cardinales Anagniam recedere volentes commiserunt vices suas sex aliis Cardinalibus Romæ remanentibus, nempe, Florentino, de Luna, S. Petri, Mediolanensi, Glandatensi, & de Ursinis, qui determinaverunt Wenceslaum in Imperatorem per Urbanum confirmari debere, quod & factum fuit, ut legitur in depositione Angeli Episcopi Pisauriensis apud Baluzium col. 1264: verùm cùm Angelus nec locum, in quo facta est confirmatio, nec diem memoret, utrumque habemus ex Epistola Marcelli de Inghen Doctoris Parisiensis, qui ab Universitate ad Urbanum missus ad eandem scripsit Epistolam datam Tibure, ubi erat Urbanus, die 27 Junii, in qua ait: *Papa bert publicè in consistorio confirmavit electionem factam de Rege Alamanorum per electores, & ipsum denunciavit futurum Imperatorem, quamvis ex parte Imperatoris nulli ambassiatores pro illo fuerint missi*, quæ pugnant cum eo quod ait prædictus Angelus Pisauriensis in sua depositione, tractatum nempe fuisse cum Urbano de hac confirmatione per ambassiatores Imperatoris. Extat dicta Marcelli de Inghen Epistola Tom. 4 Hist. Universitatis Parif. pag. 446. Tunc porrò cum Urbano erant tantùm quatuor Cardinales Itali, ut ex eadem Epistola constat. Auctor etiam Vitæ primæ Clementis VII apud Baluzium eam confirmationem factam testatur ab Urbano ultrò & omissis solemnitatibus servari consuetis, ut Carolum, ejusque filium in partes suas alliceret. Bzovius tamen ad annum 1378 ex Vaticanis MSS. refert missam fuisse ea de re ad Urbanum illustrem Legationem, & in *Facto misso per Bartholomæum sub bulla Regis Castellæ*, quod extat apud Raynaldum anno 1378 num. 73, & seqq. legitur num. 99, Urbanum *ad instantiam præfatorum tunc Dominorum Cardinalium, & procuratorum Regis serenissimi Principis Domini nostri Wenceslai Bohemiæ Regis, habita prius deliberatione matura, & concordi consilio omnium prædictorum tunc Cardinalium, electionem de ipso in Regem Romanorum* confirmasse & approbasse.

XXIV. *Clemens eandem electionem confirmat.*

Robertum tamen Gebennensem, qui in sua obedientia Clemens VII dicebatur, sive sponte, eodem fine alliciendi ad se Imperatores, sive ab aliquo alio rogatû ex parte Wenceslai, quò in Pontificatûs dubietate utrimque ei prospectum esset, eandem electionem confirmasse Fundis mense Octobri ejusdem anni scribit Spondanus num. 23. Verùm Bzovius ad annum 1377, postquam num. 3 dixit Wenceslai Romanorum Regis Oratores, quorum princeps erat Amedæus Sabaudiæ Comes, a Gregorio XI confirmationem electionis postulasse, num. 4 subdit, Clementem anno 1378 eosdem Wenceslai Oratores & procuratores præsumpta auctoritate audivisse, & decretum emisisse, *datum Fundis mense Octobri*, quo ejus electionem confirmans, Regem Romanorum, habilemque ad suscipiendam opportuno loco & tempore Imperialis dignitatis consecrationem & coronationem declaravit. Quod tamen Spondanus anno 1376 num. 5 magis factum putat petitione Amedæi Sabaudiæ Comitis, qui, ut diximus, Legationis Wenceslai princeps erat, & Clementi necessitudine conjunctus, quam ipsius Wenceslai, aut patris ejus consensu; quandoquidem constat eos ab Urbano stetisse contra Clementem; idque, ut ait Auctor Vitæ Clementis, eò quòd Urbanus electionem Wenceslai etiam non requisitus confirmasset. Quæ conjectura Spondani certa videtur; idem enim Auctor postquam dixit Carolum IV, & Wenceslaum declarasse se tenere Urbanum pro vero Papa, subdit, hujusmodi ordinationi neminem ausum fuisse contraire, *Comitibus Sabaudiæ consanguineo, & Gebennensi fratre dicti Clementis, Ducibusque Lotharingiæ & Barrensi, ac aliquibus aliis Comitibus, & Dominis temporalibus, civitatibus & locis, eorumque territoriis & dominiis circumadjacentibus duntaxat exceptis*. Ceterùm non multùm post hæc, tertio scilicet Kalendas Decembris ejusdem anni 1378, Carolus Imperator Wenceslai pater obiit apud Pragam in Bohemia.

XXV. *Urbanus Cardinales XXIX creat.*

Post abscessum trium Cardinalium Italo-

SÆC. XIV. URBANUS VI. lorum, & mortem Cardinalis Sancti Petri, Urbanus videns se tunc sine Cardinalibus existere, & Curiales de die in diem aufugere, *cœpit dolere*, inquit Theodoricus a Niem lib. 1 de schismate cap. 12, *& quandoque me vidente flevit amarè; & tunc primùm cognovit quia minus cautè egisset in principio regiminis, & quòd mala hæc propterea fierent. Et tunc quoad manentes Curiales in ejus Curia se humiliando, plures eorundem ad diversa officia prædicta suæ Curiæ tunc vacantia promovit, & se valde gratum, adversitate docente, tunc reddidit erga ipsos, nec non simul & semel viginti sex Cardinales una die creavit, existimans forte, quòd de tanto numero eorum aliqui hujusmodi Cardinalatûs fastigium utique acceptarent, prout, nec ipsum fefellit opinio, factum fuit.* Addit postea quosdam fuisse Romanos, alios ex diversis nationibus. Sed Auctor secundæ Vitæ Gregorii XI, cui omnes ferè consentiunt, asserit Urbanum creasse Cardinales numero XXIX, ex quo Baluzius existimat, eos, qui ponunt tantùm XXVI, haud dubiè prætermittere illos, qui hunc honoris gradum accipere noluerunt. Diem hujus creationis nos docet idem Auctor, scilicet XVIII *mensis Septembris, qua fuit die Sabbati quatuor Temporum*, non verò die XXVIII, ut ibidem Librariorum errore legitur, quem diem etiam exhibet Ciaconius ex Contelerio, sed malè; quatuor enim Tempora non possunt convenire cum die XXVIII mensis Septembris; anno autem 1378 sabbatum quatuor Temporum cum die XVIII ejusdem mensis concurrebat. Certè Auctor etiam primæ Vitæ Clementis asserit eam Cardinalium nominationem ab Urbano factam *paulò ante creationem Clementis*, quæ ex dictis contigit die XX Septembris, & fuisse *viginti novem*, hoc est tam numerosam, ut huic parem nullus unquam Romanorum Pontificum fecisse repeciatur, præter Leonem decimum, qui anno 1517 triginta & unum eodem die creavit. Fuerunt porrò isti Cardinales juxta Ciaconium ex editione Augustini Oldoini, *Guillelmus*, cujus agnomen & patria ignorantur, Presbyter Cardinalis S. Eusebii; *Philippus de Alenconio* Gallus, Regii sanguinis Princeps, Rotomagensis Archiepiscopus; *Thomas de Frignano*, patria Mutinensis, Ordinis Fratrum Minorum Minister Generalis; *Franciscus Moricottus*, patria Pisanus, vel, ex Panvinio, Neapolitanus Urbani ex sorore nepos; *Pileus de Prata*, Forojuliensis ex Concordia civitate, Ravennatensis Archiepiscopus; *Joannes* Corsiensis Archiepiscopus; *Bartholomæus de Cucurno*, Genuensis, Ordinis Fratrum Minorum; *Andreas Martini*, Perusinus Episcopus; *Agapitus Colnmna*, nobilis Romanus, Ulissiponensis Archiepiscopus; *Nicolaus Mesquinus*, Neapolitanus, Archiepiscopus Messanensis, Ordinis Prædicatorum; *Bartholomæus de Mezzavacca*, Bononiensis, Episcopus Reatinus; *Guillelmus*, Comitis Altævillæ filius, Capuanus, Salernitanus Archiepiscopus; *Ludovicus* Patricius Venetus, Ordinis Fratrum Minorum, *Ludovicus de Capice*, Campanus; *Stephanus Colunna*, nobilis Romanus; *Philippus Cezza* Romanus, Tiburtinus Episcopus ex Ordine Fratrum Prædicatorum; *Gentilis de Sangro*, Neapolitanus; *Poncellus Ursinus*, nobilis Romanus, Aversanus Episcopus, *Lucas de Gentilibus*, Camerinensis, Episcopus Nucerinus; *Rainulphus de Monteruco*, Gallus, Lemovicensis, Sistaricensis Episcopus; *Elzearius de Sabrano*, Comitis Ariani filius, Episcopus Theatinus; *Philippus de Caraffa*, Neapolitanus, Bononiensis Episcopus; *Adamus de Eston*, Anglus, ex Monacho Benedictino Londinensis Episcopus; *Stephanus Sanseverinus*, Neapolitanus; *Petrus Hispanus*, Palentinus Episcopus [hic Palentinus Episcopus, non vocabatur Petrus, ut ait Ciaconius, sed Gutterus Gomecii, admodum charus Henrico Regi Castellæ, de quo infra sermo erit], & *Galeottus Tarlatus de Petramala*, Aretinus, Protonotarius Apostolicus. His XXVI addit Ciaconius *Joannem* Episcopum Urgellensem; N. Episcopum de Edena, & N. Episcopum de Seme, alias Scandiensem. Sed horum trium in MSS. Vaticanis aut alibi nullam mentionem invenisse scribit Contrelerius. Quod attinet ad Joannem Archiepiscopum Corsiensem, sive Corsiensem, sive Corcyrensem, qui sextus numero est, Baluzius col. 1143 dubitat an posit colligi ex Ægidio Bellamera eum fuisse natione Provincialem, quia hic Auctor in cap. *dilecti filii* de libelli oblatione, vocat eum *Joannem de Aurelia tunc Archiepiscopum Corsiensem*, & in Diaro Joannis Fabri Episcopi Carnotensis dicitur extare circa Arelatem locum quemdam vocatum Aureliam, vulgò *Aureille*, quem constat situm esse æquali fermè spatio inter Arelatem & Avenionem. Porrò Bonaventuram de Padua Generalem Ordinis Eremitarum S. Augustini, in hac promotione dictum Cardinalem asserit Oldoinus, loquens de quarta promotione Cardinalium Urbani, quæ facta est anno 1384, ubi rectè observat Panvinium & Ciaconium falli, qui ejus assumptionem illi anno consignant, Bonaventura enim subscripsit ut Cardinalis concessioni de regno Siciliæ factæ Carolo Dyrrachino per Urbanum anno 1381, die prima Junii, ut legere est apud Raynaldum eo anno numero 2.

XXXI. *Clemens fex etiam creat.* Ubi hæc Cardinalium creatio Cardinalibus Fundis existentibus innotuit, statim, die nempe vigesima Septembris, Robertum Ge-

Gebennensem elegerunt, & coronarunt sub Clementis septimi nomine, qui & ipse cùm quosdam ex suis Cardinalibus ad Imperatorem, Reges Franciæ, Angliæ & Hispaniæ aliosque misisset, ut in ipsorum absentia, inquit Auctor ejus Vitæ, haberet alios sibi assistentes, die decima septima mensis Decembris ejusdem anni millesimi trecentesimi septuagesimi octavi, quæ fuit feria sexta quatuor Temporum, sex novos creavit Presbyteros Cardinales, videlicet Dominum *Jacobum de Ytro*, Patriarcham Constantinopolitanum, natione non Gallum, ut scribit Ciaconius, sed Italicum, & quidem de Comitatu Fundorum, ut legitur in secunda Vita Gregorii XI, in quo est magnum castrum vocatum Ytro, ut legitur apud Baluzium ex depositione cujusdam Decani Tirasonensis col. 1233, *Petrum Amelii* Alvernigenam Monachum Ordinis Sancti Benedicti, tunc Archiepiscopum Ebredune ipsem; *Nicolaum de Brancaciis*, Neapolitanum, tunc Archiepiscopum Cusentinum, Urbani VI consanguineum; *Petrum de Barreria*, Gallum, tunc Episcopum Æduensem; *Nicolaum de Sancto Saturnino* Alvernigenam, Ordinis Fratrum Prædicatorum, tunc Lectorem sacri Palatii, in sacra pagina Magistrum, & *Leonardum de Giffono* Italum, Ministrum Generalem Ordinis Minorum; qui omnes, uno excepto Nicolao de Brancaciis, erant absentes, ut ostendit Baluzius in Notis, ex quo eruitur perperam scripsisse Auctorem vitæ Clementis; ideo hunc fecisse hos Cardinales, ut in absentia aliorum, haberet alios sibi assistentes; rectè tamen scribit Leonardum de Giffono recusasse dignitatem Cardinalis ab Urbano VI oblatam, licèt eam acceptarit à Clemente; sed quod addit idem etiam fecisse Nicolaum de Sancto Saturnino mihi non probatur, cùm alibi non reperiatur, & probabile non sit Urbanum voluisse ad Cardinalatû evehere Nicolaum, qui eodem tempore, quo facta est ab eo Cardinalium creatio, erat Parisiis delegatus a Cardinalibus, qui sententiam in Urbanum pronunciaverant, & Clementem elegerant, ut constat ex iis, quæ habet Baluzius col. 1261.

XXVII. *Recipit se Avenionem*

Interea Clemens Fundis commorans bellum cruentum per suos Britones, & Vascones, nobilesque Romanos, qui ab eo stabant, Urbano, Urbique inferebat cum non parvo ex utraque parte rerum, hominumque damno, sed tandem majore Clementinorum, qui demum compulsi sunt cedere auxiliis aliunde Urbano collatis. Nam Clemens amissis copiis, quas in Urbanum & Romanos immiserat, anno millesimo trecentesimo septuagesimo nono de Fundis mutavit Curiam ad locum de Spelunata in diœcesi Cajetæ, indeque paulò pòst cum paucis Cardinalibus per mare ivit Neapolim ad Joannam Reginam; quæ ei confestim adhæsit, licèt Urbanus de Neapoli traxisset originem. Sed Neapolitanis rumorem contra ipsum & contra Reginam excitantibus, Clemens unde venerat remeavit; ibique cùm comperisset Urbanum velle eum comprehendere, considerans se ibi diutius securè manere non posse, deliberavit in Galliam tendere, & occurentibus ibi casualiter certis galeis & navigiis, in mense Maji anni 1379 mare intravit cum Cardinalibus suis, & non sine magnis periculis Massiliam applicuit die decima mensis Junii. Inde iter suum continuando Avenionem pervenit, ubi fuit receptus cum magnis solemnitate & gaudio, tam à Cardinalibus quinque, quos ibi reliquerat Gregorius XI (sextus enim, nempe Ægidius Aiscelini jam defunctus erat die quinta Decembris anni 1378), quàm ab incolis exceptus est. Ita Auctor Vitæ Clementis, qui addit eum pro suorum negotiorum prosecutione & fautorum consolatione Fundis reliquisse duos Cardinales, nempe Jacobum de Ytro & Leonardum de Giffonio. Clementem die vigesima Junii Avenionem pervenisse scribit Surita lib. 10 Annal. Aragon. cap. 24. Sed Baluzius in Notis col. 1252 ait, constare ex libro Obligationum Petrum Amelii, dictum Cardinalem Ebredunensem, ei occurrisse Massiliæ die XXV Junii, ex quo evincitur Clementem eo die nondum Avenionem pervenisse.

XXVIII. *Universitas Paris. Clementi adhæret.*

Academiam Parisiensem causæ Urbani initio favisse intelligimus ex Literis Marcelli, seu Marcellini de Inghen ab eadem Academia antea missi ad Urbanum, ad Rectorem & Doctores die vigesimo septimo Julii anni 1378, scriptis Tibure, de quibus superiùs locuti sumus, & ex Epistola quam idem Urbanus undecimo Kalendas Novembris ejusdem anni, ad eandem Academiam scripsit, qua hortatus est schismati se viriliter opponere; in ea enim ait gaudere se, quòd intra felicia castra Parisiensis studii doctissimos & magnanimos veritatis & orthodoxæ fidei pugiles intueretur, qui victricibus spiculis hæreticorum & schismaticorum hostium præcordia penetrarent; neque præterire se, quòd audisset ipsos adversùs eorundem hæreticorum & schismaticorum subdolam assertionem, contra ipsum Urbanum impudicè loquentium, nonnullas causas veras ac saluberrimas in ipsius, immò catholicæ fidei favorem, & veritatis defensionem, sententias publicè tenuisse, & contra quoscumque contrarium sentientes defensasse. Hanc Epistolam refert Raynaldus num. 61. Sed eodem fermè tempore quo eam scripsit Urbanus, scilicet die decimo sexto Novembris, solemnis ea de re apud Saltum Vicennarum, Prælatorum, Theo-

Theologorumque consultatio jubente Carolo Rege facta est, instante Cardinale Lemovicensi, seu Joanne de Crosso à Clemente, ut ait Vitæ ejus Auctor, Parisios delegato, & rerum gestarum seriem magno jurejurando confirmante, ut describit Continuator Nangii, quà pro Clemente judicatum est, tuncque Academia Parisiensis Clementi utcumque adhæsit; haud tamen unquam cessans pro extinctione schismatis omnem operam impendere: Rege interim variis ad alios Principes Legationibus eos ad partem Clementis attrahere satagente.

XXIX. *Urbanus Regem Hungariæ concitat adversus Joannam Siciliæ Reginam.*

Intereà, Clemente Avenione existente, Urbanus Pontifex rebus prosperis recreatus, ut tradunt Niemus lib. 1 cap. 21, & Sumoetius lib. 3, quod ab initio conceperat animo de Joannæ Reginæ Siciliæ abdicatione, quò faciliùs, ut volunt, quàm concupiscebat, nepotis sui exaltationem consequeretur, solicitiùs urgens, eo jam speciosissimo prætextu quòd Clementis electioni & admissioni apertè favisset, Ludovicum Hungariæ Regem per Legatos & literas hortatus est, ut dimissam necis Andreæ ipsius fratris in Joannam vindictam resumens, Carolum Dyrrachinum Gravinæ Comitem Regii illius sanguinis Principem, apud ipsum militantem cum copiis transmitteret, cui ipse Urbanus, abdicata Joanna, collaturus esset regnum, quod & alioqui ad ipsos pertineret, cùm soli superessent masculi ex numerosissima Caroli Claudi Siciliæ Regis progenie. Bene usus est Urbanus fautrice sua Sancta Catharina Senensi, quæ suis Epistolis partes ejus egregiè promovit, virgo omnium judicio acceptissima Deo. Extant enim duæ ejus Epistolæ, prima ad eundem Ludovicum Hungariæ Regem pro defensione Urbani contra Antichristum, ut vocabat Clementem, & unam fœminam, nempè Reginam Joannam; secunda est ad ipsum Carolum Dyrrachinum, tum hortatoria ad virtutum cultum tam in se, quàm in familia; tum maximè ad accelerandum adventum, cum pollicitatione prosperi successûs. Ejusdem Sanctæ supersunt & nonnullæ aliæ ad ipsam Reginam Joannam Epistolæ, objurgatoriæ de recessu ab obedientia Urbani; & hortatoriæ ad resipiscentiam priusquàm ab eo excommunicaretur, & regno privata declararetur.

XXX. *Sententiam abdicationis in eam pronunciat.*

Ludovicus Hungarus oblatam conditionem libenter accepit, & confestim post receptam Urbani Legationem, eidem Carolo Dyrrachino, tunc in agro Tarvisino adversùs Venetos ejus nomine pro fœderaris Genuensibus bellum gerenti, mandavit ad opus se accingere. Carolus pluribus insignibus beneficiis Joannæ devinctus, quæ illum à pueritia propè ut filium educaverat, honoribus auxerat, & datâ ei in matrimonium Margaritâ nepte suâ, in certam spem successionis regni erexerat, initio hujusmodi suasionibus minùs consentire visus est; sed tamen postea solemni ambitiosorum perfidia, quâ sibi fas esse volunt regnandi causâ jus violare, non solùm consensit, sed etiam procedente tempore, ut infrà videbitur, ingratissimis ac nefandissimis modis in Joannam Reginam, sed & in ipsum Pontificem Urbanum malitiam suam exercuit. Urbanus itaque de futuro ejus adventu certior redditus, ut ei omnem dubitationem tolleret, simulque viam faciliorem & apertiorem sterneret, Reginam, ob exhibitum Clementi adversario suo obsequium & favorem, velut schismaticam, perduellem, hæreticam, & læsæ majestatis ream damnavit, regnoque Siciliæ Ecclesiæ Romanæ beneficiario privatam declaravit, aliaque ejus bona publicavit, subditosque ab obsequio illius liberos pronunciavit. Id diserte asserunt Niemus lib. 1 cap. 9, Auctor Vitæ Clementis ad annum 1380, & ipse Urbanus in literis, quibus hortatus est populos regni Neapolitani ad excutiendum Reginæ jugum, quæ extant apud Raynaldum eodem anno num. 2, de Joanna Regina: *Sententialiter declaravimus, eam fuisse & esse schismaticam, hæreticam, & blasphemam, & conspiratricem etiam contra nos, & ream criminis læsæ majestatis, & tanquam hæreticam puniendam; ipsamque fore privatam, ac privavimus & deposuimus à quibuscumque dignitatibus & honoribus ac regnis & terris, & omnibus feudis, quæ à dicta Romana Ecclesia & à quibuscumque aliis Ecclesiis, & à Romano Imperio & quibusvis aliis obtinebat, ac ipsius Joannæ bona omnia fuisse & esse confiscata, & confiscavimus, omnesque & singulos, qui eidem Joannæ juramento fidelitatis seu homagii. . . . . prius tenebantur adstricti, absolvimus & decrevimus absolutos*, &c. *dat. Romæ apud Sanctum Petrum XI Kal. Maii, Pontificatus nostri anno III*, seu die 21 Aprilis anni 1380, quo ideo die, vel paulò ante Urbanus hanc in Joannam Reginam sententiam pronunciavit.

XXXI. *Joanna, permittente Clemente, Ludovicum Andegavensem adoptat & hæredem constituit.*

Adversùs Urbani conatus & ingruentem inde tempestatem, cum alia auxilia deficerent, Joanna Regina ex Gallia, unde originem trahebat, advocare constituit, cùmque liberos non haberet, nec ob ætatem ampliùs spes esset habendi, quamquam virum haberet Ottonem Brunsvicensem, Ludovicum Ducem Andegavensem, fratrem Caroli V Sapientis dicti, Regis Francorum, in filium hæredemque adoptavit, tam regni quàm ceterarum omnium ditionum, quas in Galliis & Italia possidebat: Donato ei interim Calabriæ Ducatu, ut hæredibus regni Siciliæ fieri consueverat. Id autem fecit Joanna potestate acceptâ à Clemente diplomate dato Avenione Kalendis Fe-

Februarii anni ejusdem 1380, quod citat Raynaldus num. 11, quo ipsi potestatem fecit Ludovicum Andegavensem in filium cooprandi, regnique Neapolitani jura post ipsius Reginæ obitum devolvendi. Confecit ea de re Joanna literas datas *in castro nostro Ovi prope Neapolim anno à Nativitate Domini 1380, indictione III, die penultima mensis Junii, Pontificatus Sanctissimi Domini nostri Papæ prædicti anno II.* Hanc adoptionem pro auctoritate supremi dominii regni Siciliæ confirmavit Clemens Avenione undecimo Kalendas Augusti. Hincque jus prodiit secundæ stirpis Andegavensium in regnum Neapolitanum; quo diu, multumque res Christiana conflictata est.

XXXII. *Rex Castellæ a Petro de Luna persuasus, Clementi adhæret.*

Clementem statim post suam creationem Legatos ad Imperatorem & Reges misisse diximus, ex Auctore ejus Vitæ, qui ait Petrum de Luna Cardinalem Aragonium directum esse ab eo ad Reges Hispaniæ, cujus opera cùm esset inanis in Aragonia patria sua, Regis ac Procerum animis incertis adhuc suspensisque remanentibus, Joanni tamen Castellæ Regi anno 1381 persuasit, ut Clementi obedientiam præstaret; sed antequam id faceret Rex convocavit Prælatos, & Doctores Hispaniæ ac Consiliarios Regios, qui in unum collecti apud Medinam Campestrem in diœcesi Salmanticensi circa finem anni 1380, & prioribus mensibus anni sequentis, omnibus perpensis & discussis uno consensu Regi suggesserunt Urbanum esse intrusum, & Clementem verum ac legitimum Pontificem, cui obediendum esset. Quibus Rex persuasus, id publicis suis literis, datis Salamanticæ decimo quarto Kalendas Junii anni 1381 per universam suam ditionem servari edixit. Huic Conventui adfuerunt Petrus de Luna Cardinalis Clementis VII nomine, nomine vero Urbani VI Franciscus de Urbino Episcopus Faventinus, & Franciscus de Cicienis de Papia Legum professor, primi electi ambaxiatores, ut disertè asseritur in processibus in eo factis. Erat tamen tunc in Hispania Urbani VI Legatus Gutterus Gometii ex Episcopo Palentino dictus Cardinalis, qui eodem tempore Cardinalis dignitate abdicata, quam ab Urbano acceperat, Clementi adhæsit, à quo in gratiam Regis Joannis ad eamdem Cardinalatus dignitatem de novo assumptus fuit, quod testatur Clementis Vitæ Auctor, & disertè asserit ipse Joannes Rex in suo edicto, quod apud Raynaldum anno 1381 num. 31 his verbis definit: *Dat. Salmanticæ sub nostro aureo sigillo Regio anno Domini 1381, die Dominica XIX mensis Maji, in Ecclesia Cathedrali statim post Missarum solemnia, hora ferè sexta, in præsentia Reverendissimorum in Christo Patrum Dominorum Petri de Luna Diaconi Cardinalis, & Sedis Apostolicæ Legati, & Gutterii novissimè in Romanæ Ecclesiæ Presbyterum Cardinalem assumpti per præfatum Dominum nostrum Papam Clementem VII, & aliorum quamplurium Prælatorum, Doctorum, & Cleri ac populi multitudine copiosa.* Malè itaque Ciaconius in Clemente VII scribit Gutterum Gometii dictum esse Cardinalem anno 1382 ab eodem Clemente.

XXXIII. *Clementinorum rapinæ in Academia Parisiensi turbas excitant.*

Cùm interea Carolus V, Sapiens dictus, Francorum Rex die decima sexta Septembris anni 1380 obiisset, & Carolus sextus ejus filius successisset anno ætatis duodecimo nondum completo, Ludovicus Dux Andegavensis, quem Joanna Siciliæ Regina adoptaverat, regni Franciæ Regens dictus est, utpote patruorum Regis natu maximus, qui Clementi impensè favit, quòd egens magno thesauro ad expeditionem Neapolitanam, prædæ participare diceretur Cardinalium Clementinorum, quorum sumptibus sola propè Gallia proposita erat: adeò ut quæque pinguiora beneficia Ecclesiastica, non solùm dum vacabant, sibi conferri procurarent, verùm etiam expectationum ac reservationum muneribus obstricta tenerent, nullo respectu Virorum Literatorum, aut aliorum bene meritorum, qui spe privabantur aliqua unquam consequendi. Cùm præterea multæ pecuniæ ab Ecclesiis exigerentur nomine decimarum & reliquiarum debitorum Cameræ Apostolicæ, vacantiarumque Sacerdotiorum, & aliarum ejusmodi artium, non parum in Clementem à Viris Ecclesiasticis & literatis conclamatum est, & Academia Parisiensis tam à Magistris quam à scholasticis, omniumque liberalium disciplinarum studiosis turmatim deserta, apud Regem de prædictis vexationibus conquesta est, rogavitque, ut iis remedium afferret; & hoc per Joannem quemdam Rosseum, seu Ronceum, Doctorem Theologum, quem nocte proxima Ludovicus Dux Andegavensis ea de re vehementer offensus, ex Musæo per vim raptum in custodiam arctissimam conjecit. Quo audito universa Schola de injuria sibi illata conquesta est, donec post multas perendinationes Joannes Rosseus redditus est eâ conditione, ut omnes Clementi obedirent; sed Rosseus confestim ad Urbanum se contulit. Urbanus autem literas inde benevolas & hortatorias ad Academiam scripsit; quas cùm Rector Academiæ in publico consessu legisset, eum etiam Andegavensis Dux comprehendi jussit, eo prætextu quòd non priùs Regi, ipsique Regenti obtulisset; sed Rector periculum fugâ vitavit: eademque de causa plures Romam se se receperunt, vel ad alia loca migrarunt. Hæc ex Juvenali in Rebus gestis Caroli VI, Æmilio & Gaguino lib. 9, ac aliis refert Spondanus ad annum 1381 num. 5, ubi & addit

Cle-

SÆC. XIV. URBANUS VI.

Clementem, ad captandam eò magis Regentis gratiam, novam ei decimam beneficiorum Ecclesiasticorum concessisse; quæ per laicos indignis planè exrorsionibus collecta est, adeò ut pro decima pluribus locis ultra totum proventum exigeretur, nequicquam Sacerdotibus; oppositionibus & appellationibus sua tueri connitentibus. De quibus Nicolaus de Clemangiis, Doctor Theologus domûs Navarræ Parisiensis, in tractatu, quem composuit *de corrupto Ecclesiæ statu* cap. 27, dolet vehementer quòd ita Clemens, ut Principes in sua obedientia contineret, se se servum servorum Gallicis Principibus adjecisset, ut eas ferret etiam ab aulicis quotidie injurias & contumelias, quas vix deceret in vilissimum mancipium dici: quippe qui cedere cogeretur furori, tempori, flagitantium importunitati; fingere, dissimulare, largiter promittere, diem ex die ducere, his beneficia dare, illis verba: sicque omnem Clerum, Sæcularium Magistratuum dispositioni ita subjecisse, ut Papa magis quilibet eorum, quàm ipse Papa putaretur. Hæc erat misera Clementis conditio.

XXXIV. *Urbanus Carolum Dyrrachinum coronat Siciliæ Regem.*

Urbanus verò, qui Carolum Dyrrachinum evocaverat, ut abdicata Joanna Regina, solio Siciliæ imponeret, magnamque regni illius partem Francisco Prignano nepoti suo cederet, ingentem auri vim pro sumptibus in rem militarem faciendis Carolo suppeditavit, eaque de causa bona Ecclesiarum & monasteriorum ad octoginta aureorum millia distraxit, conflavit aut vendidit argentea Sanctorum signa, crucesque & calices & alia pretiosa ornamenta, ut refert Raynaldus anno 1381 num. 24 ex Niemi lib. 1 cap. 21. Carolus itaque Dyrrachinus eodem anno 1381 cum magnis copiis Hungaricis adveniens, Romæ ab Urbano receptus est honorificè, creatus primò, ut quidam volunt, Urbis Senator, deinde Rex Siciliæ & Jerusalem, iisdem conditionibus & obligationibus, quibus Carolus I à Clemente IV, qua de re confectum est Pontificium diploma, quod extat apud Raynaldum num. 2, *Datum in Basilica S. Petri de Urbe per manum meam Raynulphi tit. S. Potentianæ Presbyteri Card. S. R. E. Vicecancellarii Kal. Junii, indictione quarta, Incarnationis Dominicæ millesimo trecentesimo octuagesimo primo, Pontificatus verò Domini Urbani Papæ VI anno quarto.* Admisit Carolus propositas sibi ab Urbano leges, omniaque fiduciarii Principis officia pollicitus est formulâ, quam refert idem Raynaldus num. 3 & seqq. ex qua confirmatur quod Theodoricus Niemus, qui præsens Romæ erat, loco laudato refert, Carolum nempe antequam coronaretur spondisse Urbani nepoti Francisco Prignano, cognomento Butillo, homini effeminato & inutili,

Ducatus Capuanum & Amalphitanum, ac multos nobiles Comitatus in regno; in prædicto enim fidelitatis juramento ait Carolus: *Donationes & infeudationes factas per Vos Dominum Papam Urbanum VI nobili viro Francisco Prignano Principi Capuano & suis hæredibus ex suo corpore legitimè descendentibus de Principatu Capuæ, Ducatu Amalphitano, Comitatibus Casertano, Fundano, Menerbini, & Altemare, & civitatibus Aversana, Cajetana, Insulana, Capritana, Castrimaris, de Scabia, Surrentina, & terris Nuceriæ, ac Summæ, nec non aliis civitatibus, castris, terris, villis, fortalitiis, & locis, ac bonis mobilibus & immobilibus, feudalibus & burgensaticis, cum mero & mixto imperio &c. salvabimus & salvari procurabimus* præfato Francisco vel hæredibus suis. Factum est illud juramentum in eadem Principis Apostolorum Basilica iisdem anno & die, quibus datum est diploma Urbani VI. Quo facto Carolum regio diademate ab Urbano fuisse redimitum observant Gobelinus ætat. 6, & Walsinghamus in Richardo II. An verò, inquit Raynaldus, tot Principatus ab Urbano nepoti jure collecti sint, postea disceptatum est, dum in ea re nimiùm insito erga suos amori indulgebat Urbanus, quod neque iis profuisse, ac sibi & Ecclesiæ graves conscivisse calamitates visuri sumus, cùm parto regno Carolus amplissimos principatus, ac magnam aliam regni partem è Corona avita divelli pati non posset, illumque Urbanus perfidiæ nota aspergeret.

XXXV. *Capta à Carolo Neapoli, Cardinales & alii Clementini à Legatis Urbani crudeliter habiti.*

Carolus cognomento dictus *Parvus* à brevi statura; & *de pace* ab ea quam molitus est sancire inter Venetos & Genuenses, Neapolim versus sumens iter, à cunctis ferme proceribus ac populis, inter quos educatus fuerat, gratanter receptus, ipsam Neapolim favore populi ad ipsum concurrentis intravit die decima sexta Julii ejusdem anni 1381, Reginamque Joannam in castro Ovi obsedit: Othonem Brunsvicensem ejus maritum, cum exercitu ad ejus liberationem venientem, prælio fudit, ut scribit Summontius Hist. Neapol. lib. 3, vel ut Niemus laudatus cap. 23, Nauclerus Generat. 47, & Krantzius lib. 10 Metropol. cap. 15 absque certamine proditoriè cepit, & captivum duxit; ac sequenti die Reginam in deditionem accepit: quam aliquot diebus honorificè habitam, deinde in arcem civitatis Muri provinciæ Lucaniæ relegavit, & Othonem ejus virum in arcem Altamuræ Apuliæ; sorores propriæ uxoris suæ Margaritæ diversis carceribus Neapoli inclusit, in quibus vitam finierunt. Inter alios verò, qui cum iis in potestatem Caroli venerunt, duo fuere Cardinales partis Clementis, Jacobus scilicet de Ytro, & Leonardus de Giffono, quos Gentilis de

Sangro Diaconus Cardinalis partis Urbani Carolo Legatus adjunctus valde crudeliter afflixit, ut Ciaconius ex Niemi cap. 26 observat, unà cum pluribus Archiepiscopis, Episcopis, aliisque Prælatis & Ecclesiasticis Reginæ adhæserant, quos miserè torsit, spoliavit, horridæ custodiæ tradidit, nulla habita ratione dignitatis, ætatis, scientiæ, aut virtutis; quibus ut nihil deesset calamitatis, alios Urbanus substituit ex iis qui Carolo in occupanda Neapoli faverant; adeò ut nemo esset tam miser & iners Clericus Neapolitanus, qui non Episcopatum adipisceretur, si modò vellet. Prædicti verò duo Cardinales ab eodem Gentili Legato publicè in Ecclesia S. Claræ præsente Carolo pileos suos Cardinalitios in ignem conjicere coacti sunt, Clementemque ejurare, & Urbanum verum Pontificem profiteri. Sed duris carceribus longo tempore detenti, tandem libertati redditi Avenionem petentes suam dignitatem à Clemente receperunt, ut scribit Ciaconius in Clemente VII ex Registro, ut ait, regni Siciliæ; cùm tamen Auctor Vitæ Clementis, & antiquum chronicon manuscriptum Bibliothecæ Victorinæ à Spondano num. 13 laudatum, asserant Jacobum de Ytro, post multa dira in carcere tolerata, demum miserè mortuum ibi esse, *post multas afflictiones vitam velut martyr consummavit*, inquit Auctor Vitæ Clementis. Eundem porrò Gentilem de Sangro Cardinalem Legatum quadriennio pòst læsæ majestatis reus ab eodem Urbano factus, quasi in Pontificem unà cum Carolo Rege conspirasset, ejus jussu in carcerem detrusus, acerbissimis tormentis cruciatus est, tandemque vinctus Genuam adductus, cum aliis anno 1385 necatus, in se Urbani severitatem illam Dei permissu expertus fuit, quam pro Urbano in alios fortasse injustè Neapoli exercuerat, inquit Ciaconius.

XXXVI. *Urbanus septem Cardinales creat.* Urbanum mense Septembri anni 1378 viginti novem Cardinales creasse vidimus; sed quia ex illis quidam dignitatem recusaverant, alii ab eo defecerant, in Imperatoris & Hungariæ Regis gratiam anno 1379, ex Theodorico à Niem teste oculato, duos alios, vel ex Panvinio & Ciaconio tres de novo creavit, nempè *Joannem Oczkonem* Boëmum, Episcopum Olmucensem ac deinde Pragensem; *Demetrium* Hungarum, Episcopum Strigoniensem; & *Valentinum* Hungarum, quem Theodoricus à Niem vocat Ludovicum, Episcopum Quinqueccleslensem. Anno verò postea 1381 in quatuor Temporibus Adventûs Domini quatuor alios creavit, nempe *Marinum de Judice*, natione Italum, patria Amalphitanum, Archiepiscopum Tarentinum, quem tamen Oldoinus existimat, dictum Cardinalem post annum 1382; *Landulphum Marramaurum*, Neapolitanum, Archiepiscopum Barensem; *Petrum Tomacellum*, natione Italum, ortum Neapoli, qui Urbano sub Bonifacii IX nomine successit; & *Thomam Ursinum*, Romanum, Protonotarium Apostolicum. Ex illis postea Urbanus Landulphum Marramaurum tanquam Caroli Dyrrachini Siciliæ Regis fautorem, & proditæ majestatis reum Cardinalitia dignitate spoliavit, ad quam restitutus est à Bonifacio IX.

XXXVII. *Clemens Ludovicum Andeg. Siciliæ Regem dicit, & Cardinalem unum creat.* Cùm Ludovicus Andegavensis, quem à Joanna Siciliæ Regina in filium & hæredem adoptatum vidimus, omnia pararet, ut ei in castro Civitatis Muri inclusæ auxilio esset, Carolus Dyrrachinus omnium hominum ingratissimus, contra fidem datam, die vigesima secunda mensis Maji anni millesimi trecentesimi octogesimi secundi, eam in capella flexis genibus orantem per satellites suos strangulari jussit, ut scribit Niemus lib. 1 cap. 25, vel, ut alii, injecto ori pulvillo suffocari. Quam luctuosam animadversionem visum est cœlum ulcisci, cùm velut in vindictam, sævissimam immisit in civitatem Neapolitanam pestilentiam, qua sublati sunt viginti septem mortalium millia. Eodem tempore Ludovicus Joannæ mortem ignorans, paratis omnibus, quæ ad ejus auxilium necessaria erant, Avenionem pervenit, ubi à Clemente regni Siciliæ insignia accepit tertio Kalendas Junii ejusdem anni, octavo die à morte Joannæ, ut scribit Spondanus, Auctore nescio quo, nam Auctor primæ Vitæ Clementis ait tantùm anno 1383, legendum 1382, Ludovicum Andegavensem & Amedeum Sabaudiæ Comitem cum magno exercitu Avenionem venisse, ut irent in Italiam contra Urbanum & pro liberatione Joannæ Reginæ; & Clementem constituisse dictum Ludovicum dicti exercitus Ducem, ut nedum nomine proprio, sed etiam Ecclesiæ & suo ad supradicta procederet, die 30 dicti mensis Maji in Presbyterum Cardinalem assumpsisse Thomam de Cassato Ordinis Prædicatorum, antea Inquisitorem hæreticæ pravitatis in provincia Lombardiæ, origine Pedemontanum, licèt non in Theologia Magistrum. Hujus Cardinalis meminit Ciaconius, sed ignorat diem, quo ad eam dignitatem à Clemente evectus est.

XXXVIII. *Urbanus seditionem Romanorum compescit.* Eodem anno millesimo trecentesimo octogesimo secundo Walsinghamus in Richardo II memorat Romanos seditionem aliquam in Urbanum & ejus Cardinales movisse; adeò ut Cardinalibus latebræ quærendæ fuerint: Urbanum autem Cruce manibus accepta, fidenter se se concitatæ multitudini objicientem, eam facilè constantiâ suâ placasse, & ad veniam petendam flexisse. Causam seditionis Auctor non tangit, quam Krantzius lib. 10 Metrop.

SÆC. XIV. URBANUS VI.

trop. lib. 14, ex tractatu cujusdam Alfonsi Monachi de rebus Urbani, quibus se interfuisse profitetur (& nihilominus multa eis absona & inepta immiscet) extitisse ait, ex eo quòd aliquid Urbanus Romanis denegaret, quod ipsi petebant: Urbano autem audito eorum cum armis ad palatium adventu, sedisse infulatum ad ingressum atrii, & vultu truculento adeò terruisse irruentes, ut pacati reversi sint ad sua. Quod etiam apud Gobelinum Cosmodrom. æt. 6, cap. 76, legitur. Ad hanc forte seditionem respexit Auctor Vitæ Clementis, cùm loquens de itinere Ludovici Andegavensis cum exercitu ad regnum Neapolitanum, ait: *Veniendo tamen obliquavit viam, quæ de directo Romam tendebat, quæ etiam rectior & melior existebat, quam si tenuisset, & aliqualem molestiam Romanis seu eorum territorio intulisset, creditur indubiè quòd dicti Romani Bartholomæum intrusum* (ita Urbanum Papam nominat) *ibi tunc existentem cum suis Anticardinalibus sibi tradidissent, & ita inter se facere deliberaverant audientes ejus potentiam, cui se non posse diutiùs resistere existimabat, nolebantque perire aut damnificari propter ipsos*, quæ Ludovici potentia poterat esse una ex causis seditionis Romanorum.

XXXIX. *Urbanus spretis Cardinalium monitis & invito Carolo Rege Neapolim pergit.*

Sed quæcumque tandem causa fuerit hujus seditionis, Urbanus, ut ait Platina, terrore Gallico liberatus, anno sequenti 1383, ad vitandum periculum pestilentiæ grassantis in Urbe, Tibur petiit, ibique permansit per mensem, vel circa, indeque transivit ad castrum Vallemontanis in Campania, quod licèt esset nimis strictum pro sua Curia, in eo tamen permansit duobus circiter mensibus, & in principio mensis Septembris inde recedens, accessit ad civitatem Ferentinam, in qua remansit usque ad festum sancti Michaelis, & postea Neapolim perrexit, ut scribit Niemus lib. 1, c. 28; Walsinghamus verò scribit, Urbanum invitis & delusis Romanis, à quibus sibi diffidebat, specie purioris hauriendi aëris Urbem deserentem fugisse potiùs, quàm accessisse Neapolim, eoque audito, Romanos misso Nuncio minatos esse, ni protinus reverteretur, evecturos se aliquem ex Cardinalibus, qui remanserant in Pontificem. *Audientes autem Romani*, inquit, *Papam repentè fugisse, cum magno supercilio miserunt ad eum, mandantes ut revertatur; alioquin affirmabant eum velle deponere, & aliquem de Cardinalibus, qui in Urbe remanserant, in Papam eligere*. Deliberavit autem ire Neapolim dubiæ Romanorum fidei natalis soli dulcedinem præponens, promittens tamen brevem reditum, tum ut turbatum bello Ludovici Andegavensis regnum stabiliret, tum ut promissos à Carolo Dyrrachino in sua regni inauguratione nepoti suo Francisco Prignano seu Butyllo Principatus, quorum traditionem Carolus differebat, vindicaret, ut scribit Niemus laudatus, qui addit, sex vel septem de suis Cardinalibus ipsi dissuasisse nequaquam ad regnum Siciliæ accedere, *causam assignantes, quòd si illuc accederet, ipse & omnes sui sequaces grandissima possent verisimiliter subire pericula, prout ipsi à pluribus perceperunt*; quibus nullatenus acquiescere voluit, imò potiùs eos loco hostium habuit; & quòd sequi distulissent rebelles reputans, etiam dignitate deponere cogitavit. Ad Urbanum etiam multi Prælati è regno scripserant, ne accederet; ac denique ipse Carolus Dyrrachinus sibi fore adventum ejus ingratum non dissimulanter ostenderat.

XL. *Ei occurrit Carolus, & stratoris officio fungitur.*

Processit nihilominus Urbanus & ineunte Octobri Aversam pervenit, cujus appropinquationem cùm audisset Carolus advolans in occursum obvius ei factus est extra Aversam: *cùm prope quamdam capellam pulchram & novam juxta viam publicam ab ista parte Aversæ consistentem quasi per medium milliare Italicum perveniret, descendit de equo, & se Pontificalibus vestibus adornavit. Vestitus equum rursus ascendit, ubi occurrit ei, me præsente* (verba sunt Niemi loco laudato) *Rex Carolus præfatus indutus nigris vestimentis, nec per iter rectum, sed per vineas equitando: & cum prope Papam esset, ipsum salutavit: quo facto multi rustici advenientes pedes dicti Urbani osculabantur ibidem; sed antequam hæc facerent, terram seu humum tribus vicibus osculati fuerant. Rex verò præcedens Pontificem, egit officium scutiferi, quem Papa cum suis Curialibus & exercitu usque ad Aversam sequebatur*. Raynaldus anno 1383, num. 3, ait, Diaria Hectoris Pignatelli tradere Regem Carolum Urbano occurrisse die quarta Octobris. Quæ verò postea secuta sunt ex eodem Niemo lib. 2, cap. 28 ad 34, ex Krantzio lib. 10, Metrop. cap. 17, ex Summontio lib. 4, cap. 1, & ex Gobelino ætat. 6, cap. 77, paucis hìc describenda.

XLI. *Ab eodem Carolo malè habetur.*

Urbanum civitatem Aversam ingressum, cùm vellet Carolus Rex in arcem amplam & hospitio longè commodiorem deducere, abnuit ille ne fortè non liberum ei foret inde egredi, sed ad ædes Episcopales divertit. Rebus sequenti die quietè procedentibus misit Carolus qui eum ad arcem invitarent, & tunc *ipsius diei hora sexta*, inquit Niemus, *clam dicebatur in Neapoli à multis, quòd Rex ipse cepisset Papam, & eum detineret captivum, & quòd secum existentes Cardinales & Curiales essent liberi, ac contra eos nihil esset penitus attentatum, de qua quidem captivitate totus populus Neapolitanus videbatur valde tristari*. Ibi coactus est revocare conditiones, quibus regnum Carolo concesserat. Post

SÆC. XIV. URBANUS VI.

hæc Neapolim concedens, die nona mensis Octobris, ut apud eundem Raynaldum dicitur ex citatis diariis Hectoris Pignatelli, prætenso umbraculo aureo urbem ingressus est, Rege Carolo ante portam Capuanam in sublimi solio, cincto Principibus diaconi cultu insigni, considente, gestante coronam in capite, atque altera manu liliatum sceptrum, altera pomum præferente: cùm verò Urbanus propiùs accessisset, Rex assurrexit è solio, provolutusque in genua ante eum, ejus pedes osculatus est; Urbanus verò Regiæ fronti osculum dedit: denique Carolus, ut regia nitebat pompa, Pontificii equi fræna capessivit, & stratoris munere perfunctus est. Cùmque Urbanus ad ædium Episcopalium gradus appulisset, in iis subsistere voluit, & revera eum ibi mansisse usque ad festum omnium Sanctorum disertè docet Gobelinus laudatus scribens: *Vigilia omnium Sanctorum de anno Domini 1383, noctisque sequentis per urbem diffusa caligine, Rex damnoso consilio circumventus ad curiam, in qua Papa residebat, quosdam viros armatos dirigens Papam ad se venire mandavit: qui cum illam horam se ad Regem venire postulari illi horæ, qua Judæi Christum comprehenderunt, assereret similem, illi qui missi fuerant, in Papam manus violentas mittere tentant. Unde Papa quasi malefactor ductus est, & nihilominus se ducentes excommunicatos denunciat, eosque ut sacrilegos voce libera damnat; & postea expertum est, quòd principis illius manus & latus dextrum, qui manus primùm misit in Papam, eodem anno exaruerunt; tribus itaque diebus dictus Papa solatio & consilio destitutus, totaque ejus Curia perturbata in castro cum Rege permansit invitus.* Rursùs itaque custodiæ traditus est Urbanus, ne liberè à Neapolitanis adiri, & conferre cum iis consilia posset. Demum intercessione Cardinalium ac nonnullorum procerum, initâ inter Urbanum & Carolum concordiâ, Rex publicè veniam de præteritis à Pontifice petiit, promissa Butyllo adimplere pollicitus est, ac Pontificem in ædes Archiepiscopales migrare, & à populo Neapolitano solitis honoribus recipi ac coli permisit: quinimò & cùm idem Butylius inter hæc quandam nobilem Monialem professam violenter rapuisset, ac constuprasset magnò totius civitatibus scandalo, Rexque contra eum capitalem sententiam tulisset; in gratiam tamen Pontificis noxam remisit.

XLII. *Clemens novem Cardinales creat.*

Inter hæc eodem anno 1383, dum Urbanus quosdam à suis Cardinalibus, quos suæ captivitatis conscios credebat, deponere cogitaret, Clemens Avenione die vigesima tertia mensis Decembris feria quarta quatuor Temporum novem Cardinales creavit, septem Presbyteros & duos Diaconos. Presbyteri fuerunt *Petrus de Croso*, seu de Croso, Ordinis Sancti Benedicti, diœcesis Lemovicensis, tunc Archiepiscopus Arelatensis & Camerarius suus; *Faiditus de Agrifolio*, diœcesis Lemovicensis, tunc Episcopus Avenionensis; *Petrus Ayselini de Monteacuto*, Ordinis Sancti Benedicti, diœcesis Claramontensis, tunc Episcopus Laudunensis; *Walterus de Wardelan*, Scotus, tunc Episcopus Glascuensis; *Aymericus de Manchuco*, diœcesis Lemovicensis, tunc Episcopus Parisiensis; *Joannes de Novocastro* Burgundus, consanguineus & Cubicularius Clementis, tunc Episcopus Tullensis, *Jacobus de Mentonay* diœcesis Gebennensis, tunc Archidiaconus in Ecclesia Remensi, ejusdem Clementis Cubicularius; Diaconi verò fuerunt *Amedeus de Salucies* Pedemontanus, tunc electus Valentinensis, nepos vel consanguineus proximus Clementis; & *Petrus de Fetinaco*, Advocatus Parlamenti Parisiensis, & Archidiaconus Ecclesiæ Carnotensis. Hæc ex Auctore Vitæ Clementis apud Baluzium, ex quibus illustrandus Ciaconius, qui existimat ultra illos novem, creatum esse decimum, nempe Martinum Episcopum Ulyssiponensem, qui postea adhæsit Benedicto XIII; hic enim Martinus obiit die tertia Decembris ejusdem anni 1383, ut docet Rodericus à Cunha apud Baluzium col. 1301, ideoque mors ejus præcessit creationem horum Cardinalium, ex quo factum est ut Auctor Vitæ Clementis eum non numeravit inter Cardinales, cujus rei exemplum retulimus in Urbano V.

XLIII. *Urbanus Crucem publicat contra Ludovicum Andegav.*

Urbanus, facta cum Carolo Rege concordia Neapoli in ædibus Archiepiscopalibus, remansit usque ad mensem Majum anni sequentis 1384, ubi Kalendis Januarii celebrata solemniter Missa in majori Basilica, præsente Rege Carolo pronunciavit sententiam condemnationis in Ludovicum Andegavensem, quem hæreticum & schismaticum declaravit, quòd Clementis partes foveret, & regnum Neapolitanum armato milite invasisset; nam interim dum distineretur Carolus cum ipso Urbano, non parvos progressus faciebat in Apulia. Præterea sacram in eum militiam indixit; atque iis, qui contra illum arma corriperent, veniam delictorum promisit, Carolum summum sacrarum copiarum Vexilliferum, atque Præfectum constituit, consecrato priùs vexillo, imagine sancti Petri Apostoli & clavium Ecclesiæ insignito, quod Rex toto Missæ tempore manu propriâ tenuit. In festo Purificationis B. Mariæ die secunda Februarii in eadem Ecclesia peracto de more sacrificio, sacris candelis Regem, Reginam, & Cardinales donavit. Profecto autem Rege ad principium mensis Aprilis adversùs Ludovicum, Margarita Regina

acce-

SÆC. XIV. URBANUS VI.

acerbis edictis prohibuit, ne quid salis, aut edulii, vel etiam candelarum, præterquàm in regiis cellis & horreis, emi aut vendi, tam Neapoli quàm vicinis provinciis posset; quos insolentes agendi modos cùm ferre non posset Urbanus die, 26 Maji, Neapolitani æstus vitandi prætextu, Luceriam, sive Nuceriam, civitatem unius diei itinere Neapoli distantem, fertili & amœna plaga locatam, quam Rex nepoti ejus Butyllo concesserat, se se recepit. Sed rebus in pejus ruentibus, contigit etiam ut aliquot diebus familiares Pontificis Nuceriæ existentis, neque pretio, neque precibus necessaria vitæ obtinere potuerint. Quare cùm facile intellectu esset, hæc in contemptum & odium ipsius Urbani fieri; timentes Cardinales & familiares ne quid sibi locis non tutis constitutis à Regine satellitibus, vel ab agrestibus incolis inferretur, maluerunt Neapolim redire, spe tutioris in tanta urbe mansionis, solus enim Urbanus cum paucis è suis intra arcem agebat.

XLIV. Cardinalis Reatinus res novas contra Urbanum molitur.

Sed illi omnes Cardinales paucis pòst diebus ab Urbano revocati, Nuceriam reversi sunt, uno excepto Cardinale; qui jam antè Pontifici suspectus ob gratiam, quà apud Regem Carolum valebat, ac propterea ab eo depositus, non solùm redire noluit, verùm etiam res novas apertè moliri cœpit. Quæ Theodoricus Niemus à cap. 36 ad 40, pluribus refert, & profitetur se omnibus interfuisse, & Urbano in revocandis Cardinalibus inservisse. Quis fuerit iste Cardinalis Reatinus in obscuro est, nam Walsinghamus ad annum 1385, vocat eum Abbatem Montis Cassini quondam Cardinalem Reatinensem, & Gobelinus laudatus cap. 78, Petrum Tartarum Abbatem Montis Cassini. Unde apud Ciaconium in Gregorio XI Petrus de Tartaris natione Romanus ex Abbate Cassinensi dicitur factus Cardinalis ab eodem Gregorio in secunda creatione; sed cùm Auctor Vitæ Gregorii XI tunc vivens, & Cardinales ab eo creatos studiosè recensens, ejusdem Petri de Tartaris Cardinalatus non meminerit, ideo eum rejecimus è numero Cardinalium ab eodem Gregorio creatorum. Certè Augustinus Oldoinus in nova editione Ciaconii rectè probar ex Contelorio errasse eos qui Petrum de Tartaris inter Cardinales numerant, eumque fuisse tantùm Abbatem Cassinensem, cùm, diplomate dato IV Idus Octobris anni 1387, Urbanus VI eum schismaticum declaravit, imò & eum obiisse anno 1395, cùm adhuc Abbas esset. Cardinalis itaque iste alius esse non potest, quàm Bartholomæus Mezavacca Bononiensis, qui antea erat Episcopus Reatinus, quem Urbanus Idibus Octobris anni 1383, ex Oldoino, absentem, & sibi maximè invisum, ac tanquam dissidiorum discordiarum fomitem, solemni ritu Cardinea purpura, & reliquis honoribus privavit, videtur tamen hic errorem cubare, quoad annum ejus depositionis; verisimile enim non est Urbanum mense Octobri anni 1383 Cardinalem Carolo Regi gratum deposuisse, cum præsertim Urbanus quasi captivus esset Aversæ vel Neapoli. His adde Theodoricum Niemum cap. 42, apud Raynaldum anno 1385; num. 1, asserere Cardinalem Reatinum tunc cum aliis Cardinalibus litem movisse Neapoli an Urbano dandus esset curator.

SÆC. XIV. URBANUS VI.

XLV. Caroli Dyrrachini arrogantia in Urbanum.

Eodem anno 1384, mortuo Ludovico Andegavensi die decima Octobris, ut scribunt aliqui, vel die vigesima prima Septembris ut Juvenalis, aliique volunt, Carolus Dyrrachinus periculo liberatus, sicuti & morbo, quem in sua contra eum expeditione susceperat, mense Novembri Neapolim rediit, una cum exercitu non virtute victore, sed ostentatione felici; hocque successu tumidior factus, & incentivis Cardinalis Reatini irritatus, arma in Urbanum inermem convertere decrevit, eò iniquiora, inquit Spondanus num. 6, quò in patrem suum spiritualem, & in dominum temporalem, autoremque regiæ suæ dignitatis sumpta. Quippe contemnens Urbanum visitare, ut par erat, & tanta locorum proximitate facillimum, misit ad eum, ut scribit Summontius lib. 4, cap. 1, Oratorem sciscitantem cur Neapoli discessisset: rogatumque ut quantocyus reverteretur, quod multa essent magni momenti quæ cum ipso conferret. Cujus atrogantià commotus Pontifex, qui jam antea exulcerato in eum animo erat, respondit consuevisse Reges ac Principes Christianos ad pedes Pontificum ire, non hos ad illos; si autem se amicum habere vellet, tot gravia vectigalia & insoluta tributa, quibus regnum Romanæ Ecclesiæ fiduciarium opprimebat, abrogaret. Ferocior his factus Carolus, renunciari jussit, non solùm non abrogaturum se, aut imminuturum vectigalia, verùm etiam graviora proprià auctoritate additurum; regnum quippe suum esse jure uxoris & armorum. Quod & reapse præstitit, specie quidem solvendorum stipendiorum exercitûs contra Andegavensem armati; re tamen veriori in iter, quod jam animo conceperat, in Hungariam ad regnum illud capessendum, ad quod vocabatur à magna parte Procerum. Ex quibus in apertum dissidium ventum est inter Urbanum iracundum & vindictæ cupidum; ac Carolum ingratum & vanâ gloriâ captum.

XLVI. Urbanus sex Cardinales carceri mancipat, torquet, & dire affligit.

Cùm enim Cardinalis Reatinus non solùm Carolum Regem in Urbanum concitasset, verùm etiam nec is contentus, aliis Cardinalibus Nuceriæ cum Urbano existentibus se-

secretò insinuaret, num si Papa negligentior esset, aut adeo inniteretur suo sensui, ut inde periclitaretur universalis Ecclesia, aut absque consilio Cardinalium pro libito voluntatis omnia agere vellet, an el sic constituto liceret curatorem aut aliquos idoneos curatores per Cardinalium electionem addere, juxta cujus, seu quorum consilium Papa expedire singula Ecclesiæ negotia teneretur; posseque & debere fieri, nonnullorum Theologorum & Jurisconsultorum comprobatione suaderet: adderetque insuper crimina hæresis in fide, perfidiæ in Carolum Regem, & Romanos, avaritiæ, ambitionis, & alia hujusmodi, quibus ut indignus Pontificatu, aut in ordinem redigendus esset, aut de medio tollendus; facta etiam in ejus vitam atroci conjuratione; Urbanus iis cognitis, ut scribit Niemus cap. 42, operâ Thomæ Ursini de Manupello Romani Diaconi Cardinalis, qui apud Urbanum Nuceriæ agebat, quique sive timens ne & ipse in suspicionem conjurationis incideret, sive sceleris horrore ductus cuncta secretò Pontifici significavit iis: Inquam, cognitis Urbanus, irâ incensus, celebrato de more consistorio die undecima mensis Januarii anni 1385, atque in eo narratis quæ acceperat; ostensâque insuper Epistolâ a Cardinale Gentili de Sangro ad quatuor alios, qui relictâ Nuceriâ Neapolim se receperant, occultis notis, quas Siffras vocant, conscriptâ, graviterque in eorum perfidiam invectus, vocavit ad se Franciscum Butyllum nepotem suum commendans ei, tum eundem Gentilem de Sangro, tum alios quinque Cardinales examinandos, nempe Ludovicum de Venetiis, Adamum de Eston Anglum, Bartholomæum Archiepiscopum Januensem, Joannem de Aurelia Archiepiscopum Corinensem, & Marinum de Judice Archiepiscopum Tarentinum. Butyllus eos statim detinuit & ferreis compedibus adstrictos diris atque angustissimis carceribus separavit. Id autem actum esse die undecima Januarii, quæ cum die Mercurii concurrebat, nos docet Gobelinus laudatus cap. 78. Hi porrò cum Petro Episcopo Aquilano dirissimè pluries torti, equuleis suspensi, aliisque suppliciis variè affecti, seu vi tormentorum, seu ex conscientia facinoris, crimen fassi, detenti sunt iisdem ergastulis, & fame, siti, frigore, æstu, vermibus, & pædore afflicti per septem menses usque ad mensem Augusti, quo illos secum Urbanus Nuceria se se eripiens abduxit, ut ex iisdem Gobelino, & Niemo refert Spondanus. Quid de iis actum sit, infrà dicetur. Addit Gobelinus Urbanum comprehensos conjuratos Cadinalitia dignitate privatos pronunciasse, omnibus aliis honoribus, Sacerdotiis, ac bonis spoliasse.

Ceterùm Niemus non dicens diem, quo Cardinales illi carceribus mancipati sunt, supponit tamen id factum ante diem septimum Januarii, quo novos Cardinales ab Urbano creatos scribit cap. 43. *Die sequenti*, inquit, *post epiphaniam Domini*, *me præsente, ad pronunciationem multorum novorum Cardinalium ipse* (Urbanus) *in præfato castro in publico consistorio exordium sermonis, quem tunc fecit*, *Lætare Germania* &c. & nominavit eos, inter quos erant Coloniensis, & Moguntinensis, atque Trevirensis Archiepiscopi, & Arnoldus Leodiensis, nec non Wenceslaus Wratislaviensis Episcopi, ac nobilis Petrus de Rosemberg nobilis genere & honestæ conversationis Presbyter in regno Boëmiæ natus; qui tamen unanimiter post longam deliberationem inter se habitam, omni ambitione remota, hujusmodi Cardinalatus honorem acceptare noluerunt, licet Urbanus Ecclesiarum sibi commissarum administrationem in spiritualibus & temporalibus, quoad viverent, eis non petentibus conservavisset. Gobelinus id etiam asserit cap. 84 de tribus Electoribus, sed de aliis tacet. Subdit Niemus *tunc* Urbanum pronunciasse *multos Cardinales de Neapoli oriundos*, sed hos ipsius Caroli metu Cardinalium purpuram non esse ausos induere, sed domi se continuisse. Ciaconius qui hanc promotionem perperam consignat mense Decembri anni 1384, quinque nomina refert, nempe Francisci Carboni seu Carbonarii; Marini, seu Marinelli Bulcani; Raynaldi Brancacii; Angeli de Anna seu de Summaripa; & Francisci Castagnola, quos omnes dicit Neapolitanos. Illos Cardinales Contelorius in Elencho ab Urbano Genuæ promulgatos scribit; ad quam civitatem circa mensem Septembrem ejusdem anni 1385 pervenit, ut mox dicetur.

XLVII. *Cardinales creat, quorum sex Germani acceptare renuunt.*

Urbanus post captos illos Cardinales, ut Walsinghamus in Richardo II, Krantzius lib. 10 Metropol. cap. 18, Niemus cap. 49, & Gobelinus laudatus scribunt, convocans ad concionem omnem Clerum, longo sermone habito de conjuratione in se designata, & vinctorum confessione, quà præcipuus ejus archirectus detectus fuisset Reatinus, conscii Rex Carolus, ejusque uxor Margarita, quos ipse ad tantam dignitatem evexerat; erectâ cruce & accensis candelis, eosdem Regem, Reginam, & Reatinum, sexque mox nominatos Cardinales, complices, consiliatios, adjutores, fautores, conniventes, ac communicantes, excommunicavit, Regem, Reginamque regno deposuit; Cardinales & alios dignitatibus exuit, urbem Neapolitanam interdicto subjecit; ac demum in eorundem execrationem, candelas extinxit, & in terram projecit. Quare Carolus omnes Prælatos

XLVIII. *Regem Carolum, ac Reginam excommunicat, & regno privat.*

&

& Clericos, qui Neapoli partes Urbani fovere detecti sunt, carceribus includi, tormentis vexari, nonnullos in mare præcipitari jussit. Qui verò Neapoli interdictum servare, nec jubenti Regi in re divina facienda obtemperare voluerunt, pessimè habiti sunt, nec tamen vix inventi qui Regi acquieverint præter paucos.

XLIX. *A Carolo Rege obsidetur.*

Antequam Urbanus excommunicationis & privationis sententiam in Carolum Regem ferret, præmiserat, ut iidem Auctores & Blondus lib. 2 Dec. 10, habent, de more citationem, cui Rex, sicut dicebat, ut faciliùs responderet, collecto exercitu, cui Reatinum ex-Cardinalem, quem suum Cancellarium creaverat, præfecit, Nuceriam seu Luceriam obsidione cinxit. Ac primò quidem in quodam castro, Scafati dicto, Franciscus Butyllus Pontificis nepos, proditus ab iis quos receperat, captus apud Neapolim in custodia positus est. Luceria quoque capta, direpta & incensa: præter eminentiorem arcem vulgò *la Rocha* dictam, in qua erat Pontifex gravi penuria pressus, & in qua armis usus Pontificiis, ter singulis diebus ex fenestra arcis cum tintinnabulo & candelis accensis maledicebat exercitui Caroli. Unde commoti Neapolitani cives Carolum de pace ineunda sollicitarunt; eoque annuente, res tamen effectu caruit adversariorum improbitate, sperantium Urbanum brevì in manus suas perventurum; quem deponere, aliumque ejus loco sufficere constituerant. Baluzius in Notis ad Vitas Paparum Aven. col. 1332 scribit extare in codice 3317 Bibliothecæ Colbertinæ, qui tempore Urbani VI scriptus est, denunciationem publicam factam per præconem die Mercurii decima Maji, qua Duces Caroli, qui obsidionem Nuceriæ faciebant, polliciti sunt de mandato ejus se decem millia florenorum auri daturos ei, qui eundem Urbanum vivum, aut mortuum ipsis vel alteri eorum, vel alicui ministro regio assignaverit.

L. *Confugit Genuam.*

Sed providens ipse rebus suis, rogatis clàm Januensibus decem ad se mittere triremes, quæ ipsum educerent; interim ope Raymundi de Baucio de Ursinis filii Comitis Nolani, & Thomæ Sanseverinatis, egregiorum Ducum partis Andegavensis, invitis hostibus è Luceria ereptus die septima Julii, non sine magno labore & periculo deductus est terrestri ac difficili itinere, unà cum suis Cardinalibus tam liberis, quàm captivis, primò Beneventum, deinde Minerbium civitatem Apuliæ: demumque inter Barletum & Tranum à triremibus exceptus multa littora Siciliæ Italiæque legens, tandem pervenit Genuam die vigesima tertia Septembris, ut scribit Gobelinus Persona, qui Pontificem comitabatur cap. 78. *Die Sabbati vigesima tertia mensis Septembris ad civitatem Januensem pervenimus, ubi Papa ad hospitale S. Joannis in Occidentali burgo situm se contulit, captivos Cardinales secum deducendo, quos ibidem carceribus mancipavit.* Genuæ usque ad finem anni sequentis 1386 permansit, detentis semper magnâ curâ diro carcere Cardinalibus captivis, uno excepto Adamo Anglo, qui in gratiam Regis Angliæ, & quod nihil aliud peccasset, quàm quòd Pontificem dixisset intolerabili esse fastu, seu, ut quidam habent, quòd sciens conjurationem non detexisset, satisque jam pœnarum expendisset suæ taciturnitatis, dimissus est, ut ait Gobelinus cap. 81, sub custodia cujusdam Clerici Cameræ Apostolicæ Galli, depositus tamen à Cardinalatu; quem post obitum Urbani restituit ei Bonifacius nonus ejus successor. Hæc ferè de verbo ad verbum ex Spondano, qui ea desumsit ex Niemo, Gobelino, VValsinghamo, Krantzio, Summontio & aliis. Addit ex Niemi cap. 50, Episcopum Aquilanum cùm in itinere è Luceria ad triremes parvo & invalido equo insideret, & fractus adhuc esset tormentis, quæ passus fuerat, haud ita velociter, ut necesse erat, equitare valeret, jussu Pontificis existimantis occasionem ipsum evadendi hac arte quærere, trucidatum ipsa via fuisse & insepultum relictum. Cujus tamen inhumanissimæ crudelitatis prædicti ceteri Auctores non meminerunt.

LI. *Clemens Cardinales creat.*

Eodem anno millesimo trecentesimo octogesimo quinto Robertus Gebennensis, Clemens VII in sua obedientia dictus, aliquibus ex suis Cardinalibus noviter defunctis, die duodecima Julii extra quatuor Tempora septem novos Cardinales Presbyteros fecit, scilicet *Bertrandum de Chanaco* diœcesis Lemovicensis, tunc Patriarcham Jerosolymitanum; *Thomam de Amanatis* Italicum, tunc Archiepiscopum Neapolitanum, & Referendarium Clementis; *Joannem de Placentinis* Lombardum, tunc Episcopum Castellanensem, seu Venetiarum; *Amelium de Lautreco* Canonicum Regularem Ordinis Sancti Augustini, de Albigesio, tunc Episcopum Convenarum, ac etiam ejusdem Clementis Referendarium; *Joannem de Murolio* diœcesis Claromontensis, tunc Episcopum Gebennensem; *Petrum de Tureyo* Burgundum, tunc Episcopum Malleacensem; & *Joannem de Brontaco* diœcesis Gebennensis, tunc Episcopum Vivariensem, & ipsius Clementis Cubicularium. Baluzius in Notis col. 1333 existimat Clementem tunc octo Cardinales creasse, & octavum, nempe Joannem Rotlandi Episcopum Ambianensem, quia in Diario Joannis Fabri Episcopi Carnotensis dicitur octo fuisse Cardinales creatos; istius autem Joannis Rotlandi mentio reperitur in libro obligationum, ex quo Panvinius,

&

& Contelorius eum inter illos octo numerant, ideoque istum octavum ab Auctore Vitæ Clementis prætermissum. Verùm cùm nulla ejus Cardinalatus mentio reperiatur in ejus epitaphio, neque in Necrologio Ecclesiæ Ambianensis, & Ægidius Bellamera, qui anno 1386 commentarios suos in Decretales scribebat, cùm in cap. *Examinata* de judiciis vocet eum simpliciter modernum Episcopum Ambianensem, inde & ex aliis colligi forrailis posse putar idem Baluzius, illum sua sorte contentum, Cardinalatum respuisse, & de eo verè dici posse quod legitur in epitaphio ejusdem Bellameræ: *Noluit & potius Romano cardine fungi*. Sed cùm in epitaphio ejus nulla fit mentio hujus rei, quæ sine dubio omissa non fuisset, hæc conjectura non videtur admittenda.

LII. *Quo anno Petrum de Lucemburgo Cardinalem dixerit.*

Magna etiam difficultas est de tempore, quo Clemens Petrum de Lucemburgo in Cardinalium numerum cooptavit. Auctor Vitæ ejusdem Clementis ejus creationem revocar ad tempus Paschale anni 1384 post promotionem, quæ facta est mense Decembri anni 1383, eamque factam dicit ad Instantiam Caroli VI Regis Franciæ, & Joannis Ducis Bituricensis ejus patrui. Verùm eam retrahendam esse ad annum 1386 probat Baluzius col. 1319 & seq. quia cùm constet illum ad eam dignitatem vocatum *adveniente tempore Paschali*, & ex veteri libro cameræ Computorum Paris. citato inter probationes historiæ Cardinalium Gallorum pag. 529, intelligamus Regem Carolum VI ei die 24 Aprilis anni 1386 dedisse duo millia librarum in sumptus itineris Avenionensis, & ex libro Obligationum constet illum pervenisse Avenionem & intrasse Curiam die quarta Junii ejusdem anni, videtur, inquit Baluzius, ambigi non posse, quin Petrus factus sit Cardinalis anno 1385 mense Aprili, & consequenter quin Auctor Vitæ Clementis ejus promotionem loco suo non posuerit. Sed ad hæc responderi posset, ideo Petrum de Lucemburgo Avenionem petiisse anno tantùm 1386, quia Clemens ejus creationem publicavit tantùm eodem anno, licèt eam promisisset Duci Bituricensi anno 1384, quo idem Dux tempore Paschali, nempè mense Majo, Avenionem perrexit, ut restatur Ægidius Bellamera in cap. *Sacris* de his quæ vi, metusque causa fiunt; sic enim non cogimur erroris insimulare Auctorem Vitæ Clementis quando scripsit, promotionem ejus factam, id est promissam, tempore Paschali anni 1384, sed promulgatam tantùm anno 1386. Quòd si quæratur cur Clemens anno 1384 promissis statim non steterit, non ineptè forsan dici potest, ætatem Petri de Lucemburgo huic dilationi causam præbuisse; cùm enim Petrus obierit die quinta Julii anni 1387 anno ætatis XVIII nondum completo, ut ait Auctor Vitæ Clementis, tempore Paschali anni 1384 nondum compleverat annum ætatis decimum quintum; nullum autem exemplum præcesserat alicujus in tam tenera ætate Cardinalis creati. Solus ante hæc tempora Petrus Rogerius, qui postea dictus est Gregorius XI in Pontificatu, reperitur dictus Cardinalis cùm nondum decimum octavum annum ætatis complesset, quod forsàn exemplum sequi voluit Clemens, cùm Petrum de Lucemburgo ad Cardinalatum assumptum esse publicavit, eo tempore, quo annum ætatis decimum octavum inchoare debebat. Quo casu Petrus fuisset, ut nunc loquimur, reservatus in pectore anno 1384, & publicatus anno 1386: id non fuisse inusitatum deducitur ex eo quòd non multò post, anno scilicet 1423, Martinus V teste Ciaconio duos renunciavit Cardinales, nempe Dominicum Ram Hispanum, & Dominicum Capranicum Romanum, quos tamen tunc temporis non publicavit, sed aliquorum sententia post nonnullos annos. Quæ ex conjectura tantùm à me dicta profiteor.

LIII. *Petri de Lucemburgo genus, primordia, mors & vita sanctitudo.*

Natus erat Petrus de Lucemburgo die vigesima Julii anni 1369 Linæi in diœcesi Tullensi ex Guidone Lucemburgico & Mathilde de Chastillom Comitissa Sancti Pauli. Fratres habuit duos, nempè Valeranum Sancti Pauli & Linæi Comitem, summum in Francia Militiæ Præfectum, quem Comestabilem vocabant; & Andream Cameracensem Episcopum. Licèt autem *ex Imperiali & Regali stirpe*, ut ait Molanus loquens de Sanctis Belgii ad VI Nonas Julii, parentes ejus prodiissent, doctrina tamen, virtute & pietate insignior erat. Penè puer, sed vir sensu, Canonicus Parisiensis, indeque Carnotensis Archidiaconus factus, anno ætatis decimo quinto, vel circiter, Metensis Episcopus designatus est ob morum præstantiam & vitæ sanctitudinem; paulòque pòst Diaconus Cardinalis Sancti Georgii in Velabro à Clemente creatus, brevi ex vitæ austeritate, post ejus accessum Avenionem, in morbum incidens, gaudens migravit ad cœlum die quinta Julii anni 1387. Sepultus est, uti ipse testamento mandaverat, in communi cœmeterio pauperum, ubi statim magnis & stupendis miraculis eum inclaruisse scribit Auctor vitæ Clementis; ejus namque tumulum visitantes, *nedum liberati à febribus, sed ab aliis infirmitatibus, quæ communiter accidere solent, sed etiam cæci visum, surdi auditum, claudi gressum, muti loquelam, leprosi mundittam sunt ejus meritis consecuti, sed &, quod majus est, plurimi mortui ad vitam pristinam sunt revocati*: quibus valde exarara est pars Clemenris, cùm viderent homines tanta divinitùs testimonia sanctitatis vi-

viri, qui eum ut verum Pontificem coluerat. Petrum statim post mortem miraculis inclaruisse ex eo patet, quòd in Diario Joannis Fabri Episcopi Carnotensis legitur die 24 Augusti ejusdem anni quo obiit, Mariam Reginam Siciliæ Ludovici II matrem, quæ tum erat apud Villamnovam, venisse Avenionem, & Missam coram se celebrari fecisse in conspectu ejus sepulchri; annoque sequenti 1388 die prima Februarii expeditam fuisse literam supplicatoriam *ad Papam ex parte Dominæ Reginæ pro Canonizatione Petri Cardinalis de Lucemburg*. Anno 1389 Petrus de Alliaco Cancellarius Parisiensis missus est à Rege, ab Universitate & ab Ecclesia Parisiensi ad postulandam eandem Canonizationem, ut videre est Tom. 4 Hist. Universit. Paris. Clemens autem in his maturè procedere volens, commisit super præmissis inquiri diligenter & informationem recipi tam per Prælatos, quàm certos Cardinales ad hoc per ipsum deputatos. Eandem postea Canonizationem à Concilio Basileensi postulavit Philippus Dux Burgundiæ anno 1436, ut constat ex ejus Epistola edita Tomo XII Concil. Labbei pag. 973. Sed fortè, inquit Spondanus, ea canonizatio non obtenta, eò quòd Cardinalatum à Clemente dubio Pontifice accepisset, & in ejus obedientia decessisset. Ejus tamen sacras reliquias Julius de Medices Clemens verè septimus anno 1527 honorificè elevari, ipsumque pro Beato coli concessit, in qua tamen eum non Cardinalem, sed B. seu Reverendum Petrum appellat. Clementis VII constitutionem edidère Victorellus in Additionibus ad Ciaconium, & Saxius in Pontificio Arelatensi sub Ludovico Alemanno, seu Alemando, Archiepiscopo Arelatensi. Observandum venit, anno 1395, ædificatam esse Capellam in loco in quo requiescebat Petri Lucemburgi corpus, pro cujus ædificatione Joannes de Lucemburgo Comes Conversanensis sex millia ducarorum expendi voluit, & in ea sepeliri; & Andreas de Lucemburgo Episcopus Cameracensis Petri frater anno 1396 statuit, *quòd cor & intestina sua deferantur Avenionem, & Ecclesiasticæ tradantur sepulturæ in Ecclesia ubi jacet intumulatus idem Dominus Petrus de Lucemburgo ejusdem germanus sanctæ memoriæ dudum Cardinalis*: quibus ex verbis Baluzius colligit eam Ecclesiam fuisse tunc saltem ex parte perfectam. In ea porrò Ecclesia institutum cœnobium Patrum Cælestinorum, quod hodie celebre est.

LIV. *Carolus Franc. Rex Clementinorum extorsiones reprimit.*

Ut verò jam ad annum 1385 redeamus, refert Spondanus, Carolum VI Franciæ Regem adversùs immoderatas Clementis Pontificis Avenionensis, ejusque familicorum Cardinalium, quibus satiandis sola ferè Gallia objecta erat, exactiones, Cleri causam suscepisse. Quippe, ut ait Juvenalis, cùm misisset Clemens Abbatem Sancti Nicasii Remensis, ut de omnibus beneficiis Ecclesiasticis mediam proventuum partem exigeret; isque mandatum acerbè exequens, etiam in Sacerdotia quorumdam Academiæ Parisiensis Scholasticorum manus injiceret: facta inde apud Regem expostulatione ab Academiâ, utpote ipsius & Ecclesiæ protectorem ac defensorem; post multam consultationem Rex edixit die sexta Octobris, ne aurum vel argentum extra regnum exportaretur; sed & fructus Sacerdotiorum sub manu regia custodirentur, quorum pars victui Sacerdotum, altera oneribus exolvendis, tertia Ecclesiarum atque ædificiorum instaurationi impenderentur. Missusque Avenionem Arnaldus de Corbia Senatûs Parisiensis princeps, qui rem Clementi exponeret, eumque ab ulteriori Cleri Gallicani vexatione dimoveret: quod Clemens promisit.

LV. *Urbanus Cardinales & Prælatos captivos necat.*

Gobelinus Persona in Cosmodrom. æt. 6 cap. 81 refert Urbanum Papam anno 1386 apud Genuam existentem, ab amicis Cardinalium, quos captivos secum duxisse diximus, tam veneno, quàm nocturnis armis non semel tentatum, ab iis se expedire deliberasse: Niemus ait eum rejectis omnium, qui pro eis interpellabant, precibus, insigni aut sævitiæ aut justitiæ exemplo, quinque eorum vel saccis insutos in mare demersisse, vel in carcere strangulatos stabulo equorum repletâ fossa calce infodisse, vel securi mactari jussisse, quos tres modos miserandi eorum exitus ex varia sparsa fama Niemus tum è Curia absens cap. 60 recitat. Auctor Vitæ Clementis etiam ex sparsa fama scribit vel fuisse in mare submersos, vel in terra vivos sepultos, vel plantatos in terra usque ad mentum capite truncatos; sed in hoc errat, quòd sex ita immanitet habitos ait, cùm Adamo Anglo parsum esse asserat Gobelinus loco laudato, qui & de jugulatione & infossione stabularia testis est; Blondus verò lib. 2 decad. 10, & plerique post eum immersionis; nonnulli simplicis cædis, haud indicato genere. Cum iis quatuor alios insignes Prælatos necatos esse ac pariter stabulo infossos Boninsegnius Florentinus tunc vivens lib. 4 memorat.

LVI. *Urbani duo Cardinales ad Clementis partem accedunt.*

Eodem tempore duo Urbani Cardinales, nempe Pileus de Prata Presbyter titu. li Sanctæ Praxedis, Ravennas ab Archiepiscopatu dictus, ac Legatione Germanica & Anglica pro eo olim eximiè functus, & Galeotus Tarlatus de Petramala Aretinus Diaconus tit. Sanctæ Agathæ, qui pariter Urbano semper comes fidus extiterat, sive veriti inexorabilis & præcipitis, nimiùmque suspicacis Urbani iram, ut scribit Hieronymus Rubeus lib. 6 Historiæ Ra-

SÆC. XIV. URBANUS VI.

Ravenn. pag. 591, five suspecti de intentato Pontifici veneno, ut volunt alii, eo dimisso, Avenionem ad Clementem accesserunt. Gobelinus Persona cap. 81 loquens de quadam conjuratione facta adversùs eundem Urbanum, addit: *Dominus Pileus Cardinalis de Ravenna & Cardinalis de Petramala de Curia fugiendo, se circa præmissa suspectos reddiderunt: Et tandem Avenionem se transferentes ab Antipapa in Cardinales recepti sunt. Sed & Dominus Pileus in majorem Domini Urbani contumeliam capellum, quem ab eo insigne honoris Cardinalatus acceperat, Papiæ in foro publicè combussit, Comite Virtutum hoc gratum habente;* id est Joanne Galeatio Comite Virtutum & Mediolanensium Domino in Urbanum commoto, si vera scribit idem Gobelinus, quòd negasset ipsi Regis titulum, quem in Lombardia ab eo petierat. Et paulò pòst: *Hinc Urbanus duos Cardinales prædictos excommunicavit, & Cardinalatus honore privavit* literis datis Perusii, quò se jam è Genua contulerat, Nonis Octobris anno decimo, ideoque anno 1387 eas se vidisse testatur Rubeus; Pileus enim eo tantùm anno ad Clementem accessit: Avenionem enim intrasse dicitur in libro Obligationum die 13 Junii ejusdem anni 1387. Galeotus verò die quinta Maji anni sequentis. Portò hi duo Cardinales novos titulos à Clemente acceperunt, Pileus quidem Sanctæ Priscæ, Galeotus verò S. Georgii in Velabro. Primus, mortuo Urbano, ad Bonifacium IX Urbani successorem remeavit, ut infrà videbitur; ideoque, ut ait Auctor Vitæ Clementis, vulgariter dictus est *Cardinalis de Tricapelli, hoc est trium Capellorum, id est à tribus capellatus.* Galeotus autem usque ad obitum in partibus Pontificum Avenionensium perstitit, eumque literis politioribus egregiè instructum fuisse apparere ait Spondanus ex binis literis Nicolai de Clemangiis ad eum scriptis de studio eloquentiæ & poësis, ac de levi cujusdam dicto, quòd extra Italiam non essent Oratores & Poëtæ: nec non ex aliis de ejusdem morte ex morbo calculi, ad Guntherum Regis secretarium exaratis.

LVII. *Urbanus Genua Lucam secedit.*

Postquam Urbanus anno uno & amplius Genuæ resedisset, inde solvit mense Decembri anni 1386, sive quòd, ut ait Folieta lib. 9 Hist. Gen. inter ipsum & Antoniotum Adornium civitatis Ducem parum conveniret; sive quòd, ut Gobelinus scribit, debita reverentia ei non exhiberetur à Genuensibus, qui ab eo, si verum dicit VValsinghamus in Richardo II, magnam auri summam extorserunt: *Januam usque*, inquit, *perductus est, & quà civitate transmigrare non permittitur donec inæstimabilem auri summam pro sua ereptione persolvisset Januensibus, qui plus propter nummum quàm propter Deum ejus ereptioni intenderant, prout patet.* Niemus Urbanum mense Decembri matitimo itinere Genuâ solvisse & Lucam petiisse asserit, his verbis: *Urbanus mense Decembri navali subsidio ab urbe Genuensi versus Lucam transfretavit, ubi novem menses continuò desedit;* ideo autem Genuâ discessisse affirmat, quia novos motus ab Othonis Brunsvicensis Principis olim Joannæ Reginæ mariti adventu pertimescebat; hic enim custodia emissus ad Clementem profectus est, ac mense Novembri Liguriæ litora legit, in Siciliam cursum intendens, ut ex ea irrumperet in Apuliam, cùm jam ineunte anno Carolus Dyrrachinus in Hungaria occisus fuisset, in cujus locum ejus fautores Ladislaum ejus filium Regem renunciarunt, cùm à contraria factione Ludovicus filius Ludovici Andegavensis anno 1384 in Apulia mortui Rex acclamatus fuisset.

SÆC. XIV. URBANUS VI.

LVIII. *Magistratum Luca Ense & Pileo benedictis donat.*

Urbanus Lucæ existens nocte Natalis Domini divinis peractis, supremum Magistratum Lucensem Ense & Pileo, gemmis auroque exornatis donavit, inquit Ciaconius, quæ verba esse Nicolai Tegrimi Lucensium Oratoris, in oratione ad Alexandrum VI, qui Ensem & Pileum à Pontifice datos libertatis & justitiæ, sine qua libertas stare non potest, insignia vocavit, observat Victorellus in Notis. Usum autem illum benedicendi Ensem auratum ante Urbanum VI invaluisse probat exemplum Urbani V, qui anno 1368, talem ensem benedictum Joannæ Siciliæ Reginæ Romæ dedit, ut in ejus Vita diximus. Sed præter Ensem, Pontificem in nocte Natalis Domini Pileum benedixisse solemni ceremonia testantur Augustinus Patricius lib. 1, sect. 7, cap. 6, Rituum S. R. E. Liber benedictionum Sacrarii Apostolici MS. & Ordo Romanus Paridis Crassi apud Edmundum Martene in Tractatu de Antiqua Ecclesiæ Disciplina pag. 600. Priscam Ensis benedictionem non potuisse invenire Pattitium asserit Victorellus; sed recensuisse benedictionem & verba præscripta à Sixto IV, dicenda cùm Ensis datur & Pileus. Urbanus postea VIII anno Jubilæi 1625, Poloniæ Principi ejusmodi Ensem, Pileumque dedit, præscripsitque egregias sacras preces, quas MSS. se vidisse testatur Victorellus in libro benedictionum Sacrarii Apostolici; non tamen vetuit, quin institutis à Sixto IV successores uti possint, si velint. Ensem & Pileum benedictos Paulus II anno 1468, Friderico III Imperatori Romæ dedisse in nocte Natalis Domini scribit idem Augustinus Patritius in descriptione adventus Friderici ad Paulum, armigerumque Imperatoris Ensem, alium verò ex astantibus Pileum ante illum de-

tu-

tulisse, & postea subdit: *Imperator post hæc ante Pontificis thronum accedens strictum Ensem ex armigeri manu accipiens, eum tertiò vibrat, redditque statim armigero.* Deinde cantavit Evangelium, quod finito, *ille, qui gladium tenebat sacrum, eum in aurea vagina condidit, superposuitque pileum.* Descriptio Friderici adventus Romam extat Tomo I Musei Italici part. 2, pag. 256, & seqq. Ante Paulum II Pius II ejusdem generis Ensem misit Philippo Burgundiæ Duci, & alium alterius anni benedictione Sacrum Ludovico XI Galliarum Regi, his versibus ornatum:

Exerat in Turcas tua me, Ludovice, furentes
Dextera, Grajorum Sanguinis ultor ero.
Corruet Imperium Mahumetis, & inclyta rursus
Gallorum virtus, te, petit astra, duce.

Antiquitùs Ensis & Pileus in nocte Nativitatis Domini à Pontifice benedicebantur; sed nunc hæc benedictio fit in quocumque festo solemni; anno enim 1716 Clemens XI, cùm Ensem & Pileum ad Principem Eugenium de Sabaudia misit ob victoriam ab eo de Turcis ad Varadinum eodem anno relatam, eos benedixit in Ecclesia S. Mariæ de Populo die octava Septembris. Idem donum Innocentius XI antea miserat Joanni Sobieskio Poloniæ Regi, & Alexander VIII Francisco Morosinio Venetiarum Duci.

LIX. *Legatis Gementium ad Urbanum pro concordia irrita.* Anno 1387 Clementis obedientia aucta est accessione regnorum Navarræ & Aragoniæ, cùm enim *Carolus* Rex Navarræ, cognomento *Malus*, ineunte anno Pampelone mortem obiisset, eique filius ejusdem nominis *Carolus* eorum Regum tertius illius nuncupationis, cognomento *Nobilis*, à suis sapientia & prudentia Salomoni æquiparatus successisset, confestim ac regni habenas suscepit, in Procerum conventu Clementem verum Pontificem declaravit: quod pater Petri Aragoniæ Regis exemplo eatenus suspenderat. Sed cùm & ipse Petrus Aragoniæ Rex quarto die post obitum Caroli Navarri, nempe nonis Januarii Barcinone decessisset, eique successisset Joannes ejus primogenitus, hic agitatâ in Episcoporum & Procerum conventu schismatis causâ, Petri de Luna Cardinalis Aragonii partis Clementinæ diligentia & auctoritate edixit potiora esse ejusdem Clementis jura, ut jam universa Hispania, Lusitaniâ exceptâ, ejus factioni inhæreret. Eodem tempore Urbano adhuc Lucæ existente, nonnullos Principum Germaniæ Oratores ad concordiam cum Clemente sollicitandam ad Urbanum accessisse refert Theodoricus Niemus cap. 66, his verbis: *Dum eramus Lucæ, quidam magni Principes Alemanni & Prælati apud eumdem Urbanum per quosdam secretos Nuncios eorum sollicitè laborabant, conantes eum inducere, ut unionem faceret in Ecclesia cum dicto Clemente, offerentes sibi multa, sumptus, loca, & alia ad illa perficienda quomodolibet opportuna; sed perficere nihil poterant; dicebat enim quòd ipse esset verus Papa, nec expediret illud in dubium vertere.*

LX. *Urbanus frustra tentat regnum Neap. sibi comparare.* Non solùm itaque hujusmodi concordiam rejecit Urbanus, sed etiam non minùs Ladislao, quàm Ludovico Siciliæ Regibus adversatus, quamvis ærario & exercitu impatatus, meditatus est regnum Neapolitanum, quod contendebat ad Ecclesiam Romanam devolutum, armis sibi comparare, ratus propositis amplissimis indulgentiis, fideles ad sumptus bellicos tolerandos, ilpem necessariam collaturos, atque ad signa Ecclesiæ concursuros; qua de re encyclicas literas ad Præsules dedit *Lucæ IV Kal. Septembris, Pontificatus anno X*, quæ extant apud Raynaldum num. 2, & seqq. ut populus in arma sacra concitarent. Sanctus quoque Antoninus part. 3, tit. 22, cap. 2, § 13, Urbanum antequam Lucâ excederet Crucem promulgasse contra Othonem Brunsvicensem & Thomam Sanseverinarem, qui Neapolim occupaverant, diserte scribit, sed parum, vel nihil profecisse, quia nullus assumpsit arma contra eos. Niemus porrò loco laudato ait, Urbanum Lucâ Perusium accessisse circa festum Sancti Michaelis, seu circa finem Septembris. Certè Nonis Octobris Perusii versabatur, ut jam diximus ex Rubeo loquentes de Pileo de Prata & Galeotto Tarlato Cardinalibus, quos eo die Perusii existens Cardinalatu privavit.

LXI. *Clemens procurat celebrationem Concilii pro extinctione schismatis.* Clemens verò Avenione existens, res suas per accessionem regnorum Aragoniæ & Navarræ, & ex prosperis quibusdam in Italia fautorum ejus successibus, nec non ex inhumanis Urbani moribus, valde augeri; ut magis ceterorum animos ostensione desiderii extinctionis schismatis sibi conciliaret, misit Legatos per Provincias, quibus peteret Concilium convocari ad rem discutiendam; paratum se asserens cedere, si ita videretur Ecclesiæ, absque cujus judicio non posse salvâ conscientiâ vocationi renunciare: offerensque, si ipse à Concilio confirmaretur, Urbanum se primæ notæ Cardinalem facturum. Qua re multorum corda sibi devinxisse narrat Murius in Chronico Germanico lib. 26. Sanctus ipse Antoninus laudatus § 14, meminit Legatorum à Clemente mense Novembri missorum Florentiam petentium, *quòd communitas Florentinorum operam daret, ut fieret Concilium universale, in quo determinaretur uter è duobus verus esset Pontifex, & alter apostaticus; & si in Concilio ipso determinaretur ipsum esse Apostolicum, decernebat Ur-*ba-

SÆC. XIV. URBANUS VI.

banum facere Cardinalem suum: si autem judicaretur Urbanus Papa legitimus, se totum ponebat in manibus ejus, ut de se disponeret quomodo ei placeret; *multumque commendantes communitatem ipsam, multa obtulerunt, & inter cetera, ut Clemens faceret Florentinos vicarios in terris Ecclesiæ vicinis sibi, & interea reditus Ecclesiæ aalli darentur, sed tenerentur sequestrari per communitatem, usque ad determinationem causæ postea declarandæ per Concilium, illi consignarentur*. Addit S. Antoninus respondisse Florentinos, quòd non videbatur spectare ad eos de Concilio tractare, sed ad Reges & Principes majoris potestatis, quos tamen ad hoc ipsi solicitarent. Quantum verò ad obedientiam, non intendere se aliquo modo discedere ab eo, quod tunc usque tenuerant, quousque per Ecclesiam seu Concilium aliud determinaretur.

LXII. *Urbanus Neapolim properat, sed iter ejus impeditur.* Sed ut ad Urbani iter redeat sermo, cùm Lucâ recederet Perusium iter intendens, frenum equi fractum est, & mitra de capite ejus cecidit: idque in malum omen quidam interpretati sunt. Ab ineunte Octobri anni 1387, ad mensem Augusti anni 1388 Perusii permansit, in spemque erectus Neapolitani regni obtinendi, cum satis amplo equitatu, relicto Perusio, eò iter sumsit. Egressus verò Perusio, cùm vix decimo milliario abesset, cespitante mulo, cui insidebat, corruens in terram, variis corporis partibus læsus, vehiculo Tibur delatus est, ubi obvios occurrit plures Romanos, qui eum multis officiis & precibus rogarunt, ut in Urbem rediret; sed ipse parum iis fidens ultra processit usque Ferentinum Campaniæ oppidum: poscente autem stipendia militiâ, nec præ inopia ærarii impetrante, ab iis desertus est, coactusque Romam reverti. Ita Theodoricus Niemus lib. 1, cap. 69. Sanctus Antoninus laudatus confirmat Urbanum Neapolitanam expeditionem intermisisse ob subortum militum dissidium: *Anno*, inquit, *Domini 1388 mense Augusti Urbanus recessit à Perusio cum copiis Anglorum, ut pergeret Neapolim ad capiendam civitatem; sed cùm esset juxta Narniam orta est dissensio inter Capitaneos stipendiariorum; nam multi eorum jam conducti à Florentinis noluerunt cum eo progredi, sed fidem servare quibus se obligaverant: remanseruntque cum Pontifice ducenti equites, cum quibus profectus usque Ferentiam civitatem Campaniæ, & non multò post reversus est ad Urbem.*

LXIII. *Romam redit.* Gobelinus Persona in Cosmodrom. ætat. 6, cap. 81, scribit Eremitam quemdam tunc visione admonitum, Urbanum hortatum esse, Romam petere: *Intendebat iterum*, inquit, *ad regnum Siciliæ gressus dirigere, quoniam Romam ire voluntatis suæ omninò non erat: sed venit ad eum quidam Eremita, dicens ei*: Velis, nolis Romam ibis, & ibidem morieris; *unde post hoc quadam nocte, voluntate mutata, Romam se transferre decrevit. Cùmque versus Romam flecteret iter, visa est imago S. Petri in ea forma, quæ excisa est de petra stant ante porticum basilicæ ejusdem Romæ, ipsi Papæ & quibusdam aliis in aere, quasi viam, quæ versus Urbem protendit, ostendens; & Papa præcepit eis, qui hoc secum viderant, ut cuiquam revelarent: & post obitum ejus Episcopus Tarentinus Confessor suus sermonem faciens hoc miraculum publicè prædicavit. Cùm igitur Urbi appropinquavit, Romanos obviam habuit cum magna solemnitate, & multis in campo tractatibus cum eo habitis, Romam cum honore magno regressus est.* Ita Gobelinus Urbani impensè studiosus; Niemus autem ait Urbanum Romam pervenisse ad principium Octobris, parum gratè jam receptum à Romanis. VValsinghamus denique Anglus, in rebus exteris semper ingeniosus, ut scribit Spondanus, ait, cùm Urbanus latenter vellet Neapolim se transferre, obvios habuisse Romanos armaros, qui eum vi Romam ducerent, si sponte ire recusaret: sed cùm reperissent eum validioribus copiis comitatum, simulasse adventum obsequiosum ad eum quòcumque vellet deducendum: rejecto verò ab Urbano eorum obsequio, monuisse illos Abbatem Montis Cassini, nempe Cardinalem illum Reatinum, de quo suprà, hostem Urbani infensissimum; qui illicò collecta manu militari transitus occupavit: Urbanum autem nimio patriæ desiderio obtulisse Abbati restitutionem ademptæ ipsi dignitatis Cardinalitiæ: sed respondisse illum minimè egere se hujusmodi restitutione, quippe qui eam dignitatem accepisset à vero & indubitato Papa Gregorio XI ante schismatis ortum; de ipso autem Urbano dubitaretur an legitimus esset, viventeejus adversario Clemente: rediret autem Romam, quòd incommodum nimis esset iis, qui obedientiam ei præstabant, in partibus remotis eum quærere. *Rediit ergo Papa*, inquit, *vellet nollet Romam, ubi à civibus summo cum honore receptus est*. Verùm tota hæc VValsinghami narratio videtur fabulosa, nam Petrus de Tartaris per ista tempora Cassinensis Abbas, nunquam fuit Cardinalis, ut superiùs observavimus; & Cardinalis Reatinus, seu Bartholomæus Mezavacca nunquam fuit Abbas Montis Cassini.

Antequam Urbanus Perusio recederet, Coloniensi civitati, quæ ab antiquo habuerat Gymnasium, etiam omnium publicarum doctrinarum Academiam, honorumque Scholasticorum gradus conferendi licentiam tribuit, si vera scribit Middendorpius in Commentario suo de Academiis, quod probat ex LXIV. *Colonia Academiam instituit, & Heidelbergensem confirmat.*

SÆC. XIV. URBANUS VI.

ex Urbani reſcripto dato anno 1388, undecimo Kalendas Julii, quo tempore adhuc etat Peruſii, ubi manſit uſque ad menſem Auguſtum; ut mox oſtenſum eſt. Eam tamen inſtitutionem ad eundem annum refert etiam Calviſius in opere ſuo Chronologico, eamque in rem citat Trithemium. Urbanus etiam, quo tempore me latet, confirmavit fundationem Academiæ Heidelbergenſis à Ruperto, ſeu Roberto Bavariæ Duce & Comite Palatino, antequam diceretur Rex Romanorum, factam anno 1346, juxta Aventinum & Lexicon Geographicum Michaelis Baudrand; confirmationem verò factam ab Urbano VI ſcribit Spondanus anno 1410, num. 6.

LXV. *Jubileum ad annum trigeſimum tertium reducit.*

Cùm Urbanus totum ferè Pontificatum, per Italiam diſcurrens, laborioſum & inquietum egiſſet, anno 1389, Romæ quietè agens tria conſtituit, quæ ad augendam fidelium pietatem, ſacrorumque amplificandam dignitatem conducere poſſent, de quibus agit Gobelinus Perſona laudatus cap. 81. *Dominus Urbanus Papa*, inquit, *anno Pontificatus ſui XI, Nativitatis Domini 1389 tertio Idus Aprilis* (legendum ſexto Idus, ut mox oſtendetur) *tria memorabilia inſignia conſtituit. Primum fuit, quòd annus Jubilei per Clementem VI de centeſimo ad quinquageſimum annum deductus, deberet temporibus inde futuris de trigeſimo tertio anno in trigeſimum annum tertium obſervari: & ſtatuit quòd annus Nativitatis Domini tunc proximè venturus, videlicet 1390, deberet eſſe Jubileus: & movit eum, quòd totum tempus vitæ Domini noſtri Jeſu Chriſti in humanitate, poſtquam natus eſt de Virgine, per cujus mortem theſaurus Eccleſiæ, unde indulgentiæ peccatorum quæcumque emanant, cumulatus eſt, triginta trium annorum curriculo complebatur*. Ejuſdem reductionis Urbani ad dictum numerum annorum Vitæ Chriſti meminerunt etiam alii illius temporis Scriptores, Niemus, Auctor Compilationis Chronologicæ, Walſinghamus, & plures alii. Paulus autem in ſua de Jubileo conſtitutione teſtatur, Urbanum conſiderantem ætatem hominum plus ſolito in dies labi pauciores, Jubileum ex quinquageſimo in trigeſimum tertium annum reduxiſſe: *Urbanus VI*, inquit Paulus apud Raynaldum anno 1389 num. 2, *in ſua obedientia nuncupatus, conſiderans quòd ætas hominum amplius ſolito in dies laberetur pauciores, ac deſiderans quamplurimos ejuſdem Indulgentiæ fieri participes, cùm ad annum quinquageſimum propter brevitatem vitæ plurimi hominum minimè perveniant*, annum quinquageſimum ad trigeſimum tertium reduxit, ſtatuens *quòd univerſi fideles verè pœnitentes & confeſſi, qui in anno à Nativitate ejuſdem Domini milleſimo trecenteſimo nonageſimo & deinceps perpetuis temporibus de triginta tribus annis in triginta tres annos* Baſilicas Apoſtolorum ac Lateranenſem & S. Mariæ Majoris viſitarent, eandem conſequerentur remiſſionem & veniam peccatorum &c. Ex quibus patet, errorem irrepſiſſe in textum Niemi, in quo legitur indictum fuiſſe Jubileum celebrandum anno milleſimo trecenteſimo octogeſimo octavo.

SÆC. XIV. URBANUS VI.

LXVI. *Feſtum Viſitationis B. Mariæ inſtituit.*

Statuit inſuper Urbanus eodem die teſte Gobelino, ut feſtum Viſitationis Beatiſſimæ Virginis, quando ſcilicet viſitavit Elizabetham matrem Sancti Joannis Baptiſtæ, ad exaltationem fidei Catholicæ in perpetuum celebraretur in Eccleſia annis ſingulis ſexto Nonas Julii, *ut Beata Virgo ſuis precibus Eccleſiæ unionem reformare, & reformatam conſervare dignaretur*, inquit Gobelinus laudatus cap. 81. Licèt autem Urbanus hoc feſtum inſtituerit, ſuperveniente tamen ejus morte, literas Apoſtolicas de eo non edidit, ſed Bonifacius IX ejus ſucceſſor, Romæ quinto Idus Novembris anni primi Pontificatûs, Urbani ſanctioni auctoritatem adjecit Conſtitutione, quam refert Raynaldus num. 3, in qua ait, Urbanum *ſexto Idus Aprilis Pontificatûs ſui anno undecimo* ſtatuiſſe, ut præfatum feſtum Viſitationis ſexto Nonas Julii ſub duplici officio ſolemniter celebraretur. Addit poſtea, Urbanum etiam ſuaſiſſe, ut ipſius feſti Vigilia cum jejunio & octava obſervaretur, additis etiam indulgentiis pro illis, qui officiis ſacris ejuſdem celebritatis intereſſent: quare Urbani & Bonifacii votis ſtatim paruerunt omnes Eccleſiæ, quæ illorum parti favebant; quæ verò Clementi VII, aliiſque Pontificibus Avenione reſidentibus, eandem feſtivitatem poſt Concilii Baſileenſis decretum 33 ſeſſione 43 editum ſuſceperunt. De ea lege Edmundum Materne in tractatu de Antiqua Eccleſiæ Diſciplina pag. 571: cujus tamen diligentiam fugit, Gobelinum Perſonam officium de feſto Viſitationis compoſuiſſe, quod Joannes XXIII confirmavit; id enim ipſemet Gobelinus expreſsè aſſerit in Coſmod. æt. 6, cap. 90 his verbis; *Ipſe* (nempe Joannes XXIII) *confirmavit, ſeu confirmari mandavit Hiſtoriam ſeu cantum, quam, vel quem ego anno præcedente* (id eſt anno 1409) *de feſto Viſitationis Beatæ Mariæ Virginis feceram, qui cantus incipit:* Tecum principium. *Hoc fecit poſt coronationem ſuam infra ſex ſeptimanas, me in præſentia ejus conſiſtente*. Sed illud officium, ſeu cantus ſine dubio periit. Quod porrò ait Gobelinus, hæc duo, nempe reductionem Jubilei, & inſtitutionem feſti Viſitationis eodem die, ſcilicet tertio Idus Aprilis ab Urbano fuiſſe inſtituta, corrigendum videtur, cùm Bonifacius IX in ſua Conſtitutione dicat, feſtum Viſitationis celebrandum

dum statuisse Urbanum sexto Idus Aprilis, ideoque tam Jubilei reductio, quàm Visitationis institutio ad sextum Idus Aprilis pertinent, & in Gobelino pro *tertio Idus Aprilis*, legendum, *sexto Idus*.

LXVII. *Decretum aliud facit in honorem festi Corporis Christi.* Eodem insuper die constituisse Urbanum, ut non obstante Interdicto Ecclesiastico, in festo Corporis Christi apertis januis divina celebrari possent, eodem modo quo id concesserat Bonifacius VIII in quatuor festivitatibus, restatut idem Gobelinus, qui addit sic completum esse quod de festo Corporis Christi ceteris adjungendo venerabilis Doctor Joannes Andreæ ante annos octoginta prædixerat in Clementina *si Dominum*, verb. *revelatum*. Itemque huic gratiæ Urbanum adjecisse, *quòd quicumque sequuntur corpus Dominicum, quando defertur de Ecclesia ad infirmum, & de infirmo ad Ecclesiam, illi si confessi & contriti fuerint, centum dies indulgentiarum auctoritate Apostolica consequentur, & super omnibus his literæ Apostolicæ per Bonifacium IX post obitum Domini Urbani concessæ sunt*, inquit Gobelinus. Datæ sunt eæ literæ Romæ apud S. Petrum V Idus Novembris, anni primi ejus Pontificatûs, & extant apud Raynaldum anno 1389 num. 4 & seq. ex quibus constat, quatuor anni festivitates, in quibus statuerat Bonifacius VIII ut apertis januis tempore interdicti divina celebrarentur, fuisse dies Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, & Assumptionis B. Virginis. Has porrò literas Bonifacii tam pro festo Visitationis, quàm pro festo Corporis Christi, datas esse anno 1390 asserit Papebrochius in Conatu Chronico-Historico, quia, inquit, datæ sunt ab eo jam consecrato die nona Novembris, quo die anno 1389 nondum erat consecratus, sed tantùm electus. Qua de re infrà in Bonifacio.

LXVIII. *Moritur.* Non multò post hæc statuta Urbanus, qui toto sui Pontificatûs tempore nullibi quietè commoratus, sedes multas commutare coactus fuerat, quietè tunc Romæ vivens, eodem anno 1389 die decima quinta Aprilis non sine suspicione veneni, quia, ut ait S. Antoninus part. 3 tit. 22 cap. 2, *corpus etiam post obitum tumuit*, mortuus est postquam infeliciter sedisset annos undecim, menses sex, dies sex vel septem, computandos à die ejus electionis, quæ, ut diximus superiùs, facta est die nona Aprilis anni 1378. Urbanum die 15 Octobris demortuum testè scripsit Onuphrius, cùm die sequenti Cardinales Romæ existentes Wenceslao Imperatori mortem ejus significantes, disertè afferant eum mortuum *hesterna die*, seu die 15 Octobris; literæ enim Cardinalium apud Raynaldum num. 10 datæ sunt *Romæ apud S. Petrum sub sigillis trium ex nobis suorum Ordinum priorum 17 Kal. Novembris Apostolica Sede vacante*. Mortuus traditur ab Onuphrio nullo recepto Ecclesiæ sacramento, quamvis Niemus scribat, eum continuos viginti dies ægrotasse. Sepulturam habuit in Vaticano, ejusque sepulchrum visebatur olim in illa Basilica; nunc autem cum multis aliorum monumentis eversum est, ut tradit Augustinus Oldoinus, ei epitaphium positum fuisse asserit Ægidius Cardinalis Viterbiensis apud Ciaconium in Notis Victorelli, scribens: *Ne illaudata interiret rustica inurbanitas, epitaphio commendatus est..... ineptissimo, quod in sepulchro etiamnum visitur*, extabat itaque adhuc tempore Ægidii ejus sepulchrum cum epitaphio, imò adhuc extabat tempore Onuphrii Panvinii, ut ipsemet scribit in Nota ad vitam ejus à Platina scriptam. Idem Ægidius apud Georgium ab Eggs in Pontificio Docto de eodem Urbano ait: *Urbano ex humanis erepto, nemo, qui potuerit lachrymas dare, inventus est*; & Trithemius in Chronico Hirsaugiensi Tomo 2 pag. 291, loquens de ejus morte: *Flentibus paucis*, inquit, *mortem ejus propter duritiam & rusticitatem, quibus gravis & inexorabilis & austerus nimium videbatur esse mortalibus*; unde Otho Brunsvicensis, si non piè, certè non impropriè eum *Turbanum*, loco *Urbani*, nuncupare solebat. Certum tamen est Urbanum, si mitior & tranquillior, minùsque suorum amans fuisset, inter laudatissimos numerari potuisse studio castitatis & justitiæ, odio simoniæ & luxus, vitæque austeritate, ac fermè continua corporis per jejunia & cilicia maceratione, ut tradit Spondanus.

LXIX. *Ejus familia infelix extinctio, ejusque scripta.* Franciscus Prignanus, Butylius dictus, ejus nepos de vita patrui desperans, cùm iret ad Marchiam Anconitanam, in qua habebat quædam castra, dolo quorundam interceptus ad Perusium, dicta castra pro redemptione sua tradere coactus est; & creato jam Bonifacio IX Urbani successore ad Urbem pauper rediit; cùmque ab omnibus despiceretur, secessit ad Raymundum Baucium in Apuliam; unde sexto pòst anno, ut scribit Theodoricus Niemus lib. 2 cap. 31, unà cum matre, liberis, totaque familia Venetias navigans, navi tempestate exortâ periit, extinctæque est tota Urbani posteritas: cùm enim stirpis suæ Principaribus & divitiis cumulandæ studio multa præter Pontificum morem mansuetudinemque gessisset Urbanus, mirum extitit illam funesto & violento exitu fuisse brevî consumptam. Scripsit Urbanus teste Ludovico Jacob in Bibliotheca Pontificia, *Historiam Episcoporum Barensium usque ad sua tempora*: Item *Formulas precum*, quæ prodierunt Dilingæ in Germania anno 1567 vulgari idiomate, unà cum indulgentiis, quas ipse concessit: *Epistolas* quasdam, quæ ex-

extant Tomo II Conciliorum Labbei: *Constitutiones Ecclesiasticas*, quæ leguntur in Collectione Romana anni 1579: *Literas Apostolicas*, seu bullas, quæ habentur in magno Bullario Laertii Cherubini, & apud Ughellum in Italia Sacra. Quibus Georgius ab Eggs in Pontificio Docto addit *Hymnos de quibusdam Sanctis*; sed à quo id acceperit, & ubi repeRiantur non dicit.

BONIFACIUS IX *Pontif. CCIII.*

Anno Domini MCCCLXXXIX.

I. *Cardinalium Urbani VI litera encyclica de ejus obitu.*

URbanum VI Idib. Octobris, seu die 15 Octob. anni 1389 obiisse jam diximus de ejus obitu loquentes, ex Onuphrio Panvinio, cujus opinionem confirmant literæ encyclicæ, quas Cardinales Romæ existentes, die sequenti, nempe decima sexta ejusdem mensis ad Wenceslaum Imp. scripserunt, quæ extant apud Raynaldum eodem anno num. 10 datæ *Romæ apud S. Petrum sub sigillis trium ex nobis suorum Ordinum priorum 17 Kal. Novembris, Apostolica Sede vacante*; in iis enim ita loquuntur: *Superveniens hesterna die judicio divino & naturalis cursu labilis vitæ transitus felicis recordationis Domini Urbani Papæ VI benignissimi Patris & Domini nostri* &c. Hortantur deinde Wenceslaum ut unà cum Proceribus & populis suæ ditioni subjectis preces ad Deum fundat, aliis pietatis & misericordiæ operibus insistendo, ut si quid ipse Dominus noster pro fragilitate imbecillitatis humanæ, reatus contraxit, illud ei remittat, eumque collocet cum electis; ipsisque Cardinalibus concedat in talem virum dirigere vota sua, quòd sit ad Dei laudem, & ad restaurationem, unitatem & bonum statum Ecclesiæ & reipublicæ, ac propagationem & exaltationem fidei. Iisdem verbis conceptas literas transmisisse Cardinales ad Joannem Lusitaniæ, Sigismundum Hungariæ, Richardum Angliæ Reges, Margaretam Reginam Norvegiæ, Antonium Venerium Venetorum & Antoniotum Adurnum Genuensium Duces, Florentinos, Pisanos, Galeatium è Vicecomitibus, Virtutum Comitem, Edmundum Eboracensem, Othonem Brunsvicensem, Fredericum, Stephanum, Joannem Albertum Bavariæ, Albertum Austriæ, Duces, ac plures alios Proceres, tum ad Archiepiscopos & suffraganeos Episcopos constare ait Raynaldus ex Regesto Urbani, quod ideo hic annotare visum, ut videat Lector qui populi Urbano adhærerent.

II. *Petrus Tomacellus eligitur Pontifex, & inthronizatur.*

Ex Cardinalibus ab Urbano creatis novemdecim supeterant, juxta Ciaconium, ex quibus tres absentes erant, duo ab ipso degradati; alii enim vel obierant, vel trucidati fuerant, vel ad partes Clementis transierant. Quatuordecim itaque Romæ præsentes, finitis Urbani exequiis, conclave ingressi, post aliquas inter partes contentiones, cùm primo scrutinio sex Poncellum Ursinum Romanum tituli Sancti Clementis Archipresbyterum, ac totidem Angelum Acciajolum Florentinum Presbyterum tituli Sancti Laurentii in Damaso virum laudatissimum, postulassent; nec alter alteri cedere vellet: instauratis comitiis, suadente maximè Francisco Carbono Neapolitano tit. S. Susannæ Majori Pœnitentiario, Monacho Cisterciensi, convenerunt omnes in *Petrum*, seu Perinum *Thomacellum* nobili familia quamquam paupere Neapoli ortum, tunc Presbyterum Cardinalem tituli S. Anastasiæ. Diem electionis notarunt Onuphrius Panvinius & Codex MS. à Papebrochio laudatus, nempe secundam Novembris; nam Theodoricus Niemus lib. 2 cap. 6 eum quidem electum scribit, sed diem non memorat: *Quo electo*, inquit, *infra horam prandii publicabatur ejus electio, & statim concurrentibus illic ad palatium multis Romanis ac Curialibus ipsum ad majus Altare in Basilica Principis Apostolorum more solito trahebant: quo facto cùm ad palatium rediret obviantibus & congratulantibus sibi omnibus una sententia respondebat, dicens: Gaudium meum, gaudium vestrum est.* Ita Niemus de ejus electione & inthronizatione.

III. *Consecratur & coronatur sub Bonifacii IX nomine.*

Quod attinet ad ejus consecrationem & coronationem, eam factam dicit in festo S. Martini, seu die undecima Novembris: *Deinde in festo Sancti Martini suæ coronationis recepit insignia, & dum ad Ecclesiam Sancti Joannis Lateranensis progrederetur, per Urbem iter agendo, non multùm honorificè comitatus propter vehementes imbres per plures horas ejus diei decidentes, Bonifacius parum curare præ magno gaudio videbatur*, nomen enim Bonifacii ejus nominis noni sumserat. Gobelinus tamen in Cosm. æt. 6 cap. 81 eum coronatum & consequenter consecratum scribit die nona Novembris; nam coronatio fiebat statim post consecrationem in Basilica Sancti Petri, & inde fiebat processio ad Ecclesiam Lateranensem. Cùm verò consecratio de more fieret die Dominica, vel festo aliquo solemni, potior fides videtur habenda Gobelino, quàm Niemo, quia licèt dies no-

SÆC. XIV. BONIFACIUS IX. nona Novembris non concurreret anno 1389 cum Dominica, sed cum feria tertia, hic tamen dies erat Romæ solemnis ob dedicationem Basilicæ Apostolorum; dies autem undecima Novembris concurrebat cum die Jovis. Vidit difficultatem Papebrochius, ideoque scripsit ex Niemo Bonifacium consecratum in die Sancti Martini, & ex suo coronatum die Dominica sequenti decima quarta Novembris, qua in re non solùm Niemum, sed & Gobelinum Auctores tunc viventes contrarios habet. Quod ideo hìc scrupulosius examinandum censui, quia cùm Bonifacius anno primo sui Pontificatus, die nona Novembris, Constitutiones duas ediderit pro festo Visitationis B. Mariæ, & pro festo Corporis Christi, de quibus in Urbano VI num. 67 locuti sumus, inde refert Papebrochius, Bonifacium annos suos numerasse à die suæ electionis, ideoque has Constitutiones editas anno 1390, quod ex dictis destruitur; nam cùm juxta Gobelinum consecratus & coronatus sit die nona Novembris anni 1389, eæ Constitutiones datæ sunt eodem anno ipsamet die suæ coronationis; Gobelinus enim ea narrata, addit: *Et statim*, seu eadem die, *confirmavit ea, quæ dominus Urbanus statuit de reductione anni Jubilei de quinquagesimo ad trigesimum tertium annum, & de festo Visitationis B. Mariæ Virginis, ac de festo Corporis Christi quando defertur ad infirmum*; quòd si eas Constitutiones edidisset Bonifacius die tantùm nona Novembris anni sequentis 1390, non dixisset Gobelinus eum ea Urbani statuta confirmasse *statim* post suam coronationem, à qua ideo, non à die electionis, annos suos exorsus est Bonifacius.

IV. *Bonifacii primordia, & virtutes.* Bonifacius, ut jam dixi, ante Pontificatum vocabatur Petrus de Tomacellis, nobili familia quamquam paupere Neapoli ortus, qui ex Clerico paupere ac folivago, decimo quinto, ex quo Romam venit, die, anno 1381, ab Urbano VI primùm Diaconus Cardinalis sancti Georgii in Velabro, mox Presbyter Cardinalis sanctæ Anastasiæ, ac Basilicæ Lateranensis Archipresbyter renunciatus est. Ajunt illum, scribendi quidem & canendi peritum & præceptis Grammaticæ imbutum fuisse, sed gravioribus disciplinis non valde excultum. Erat autem statura & facie decorus, ut scribit Niemus loco laudato, qui & ait eum natum annos quadraginta quinque cùm electus est Pontifex; cùm Boninsegnius lib. 4, & Antoninus tit. 22, cap. 3, dicant triginta tantummodò; Platina etiam nonnisi circiter triginta ei tribuit: ajens tamen ita ipsum vixisse in tam florida ætate & tanta peccandi licentia, ut nulla ei libido, nulla voluptas impingi vel objici posset; ac juventutem cum ipsa senectute commutasse videretur: fuisse verò etiam tanti animi, consiliique, ut primus Pontificum, populi Romani vim omnem in se transtulerit. Ceterùm Bonifacius confestim post electionem suam Principes omnes ac Prælatos literis encyclicis de ea pro consuetudine admonuisse; & tam illos qui Urbano adhæserant confirmasse, quàm ceteros ad unionem Ecclesiæ hortatum esse, refert Bzovius ex Regesto Vaticano.

V. *Cardinales creat, & alios ab Urbano depositos restituit.* Adveniente autem Sabbato quatuor Temporum mensis Decembris, die decima octava ejusdem mensis quatuor novos creavit Cardinales, & quatuor ab Urbano decessore suo exauctoratos dignitati restituit. De novo creati fuerunt Henricus Minutulus Archiepiscopus Neapolitanus sub titulo sanctæ Anastasiæ; Bartholomæus de Uliariis Patavinus, Ordinis Minorum, Florentinus Episcopus, tit. S. Pudentianæ; Cosmatus Melioratus Archiepiscopus Ravennatensis tit. S. Crucis in Jerusalem, qui Bonifacio successit & dictus est Innocentius VII; Christophorus Maro, aliàs de Maronibus, Romanus, Episcopus Isterniensis, tit. sancti Cyriaci in Thermis. Restituit etiam Cardinalitiæ dignitati Adamum Anglum Episcopum Londinensem sub titulo S. Cæciliæ; Bartholomæum Mezzavaccam Episcopum Reatinum, sub titulo Sancti Martini in Montibus; Landulphum Mattamaurum Barensem Archiepiscopum electum, quem dixit Diaconum Cardinalem sub titulo sancti Nicolai in Carcere Tulliano, ab Urbano exauctoratos. Gobelinus laudatus his tribus addit Pileum de Prata, quem superiùs diximus ab Urbano defecisse, & ad partes Clementis accessisse, à quo iterum pileum Cardinalitium acceperat; hic enim, mortuo Urbano, audita electione Bonifacii, *statim* ad eum accessit, eique adhæsit relicto Clemente, ut hujus Vitæ Auctor apud Baluzium asserit, dictusque est tertiò Cardinalis à Bonifacio, unde appellatus est Cardinalis trium Pileorum. Quare videntur falli Ciaconius, Contelorius, Baluzius, & alii quando scribunt Pileum de Prata anno tantùm 1391, restitutum esse à Bonifacio IX, & dictum Episcopum Tusculanum. Non minus erravit Ciaconius numerans inter restitutos à Bonifacio Petrum de Tartaris; hic enim, ut superiùs diximus, nunquam fuit Cardinalis.

VI. *Clement Avenione Ludovicum II Neapolis Regem coronat.* Dum hæc Romæ agerentur, Carolus VI Francorum Rex, sepiùs rogatus à Clemente eum Avenione invisere, mense Octobri exeunte ejusdem anni 1389, Avenionem peregrinatus est unà cum fratre ac patruis, multoque alio Principum ac Procerum comitatu. Ejus Avenionem ingressum Auctor Vitæ Clementis conjungit cum die penultima Octobris; verùm Bertrandus Boyf-

Boyffeti tunc vivens & fcribens ait illum ingreffum effe Avenionem die vigefima quinta Octobris, & veniffe ad peragendam coronationem Ludovici II Regis Siciliæ filium Ludovici in Apulia defuncti, quem Clemens die prima menfis Novembris in fefto omnium Sanctorum, quod illo anno occurrebat feria fecunda, coronavit in Regem Siciliæ, præfato Carolo Rege affiftente, qui etiam *pro tunc fudit aquam manibus Papæ prædicti Miffarum folemnia celebrantis*, inquit Auctor Vitæ Clementis; Boyffetus verò addit, Miffam celebrante Clemente, Evangelium cantatum fuiffe à Rege Carolo, adfuiffe autem huic ceremoniæ Regem Armeniæ, Philippum Ducem Aurelianenfem & multos alios Magnates. Illius coronationis Acta edita effe in Tomo primo Mifcellaneorum hiftoricorum Philippi Labbei pag. 640, & in annotationibus ad Hiftoriam Caroli VI pag. 566, obfervavit Baluzius in Notis ad Vitam Clementis.

VII. *Cardinales creat.* Antequam Carolus Rex Avenione difcederet, Clemens, qui anno 1388, juxta Ciaconium, Jacobum de Aragonia Hifpanum Regio genere ortum, filium Petri Comitis Pratarum, & Jacobi Aragoniæ Regis nepotem Presbyterum Cardinalem creaverat, anno 1389, & quidem die tertia menfis Novembris ad preces Caroli Regis affumpfit etiam in Presbyterum Cardinalem Joannem de Talaru tunc Archiepifcopum Lugdunenfem, Gallum, virum admodum virtuofum & literatum, qui etiam pro juribus Ecclefiæ fuæ, quandiu eidem præfuit, multa & magna fuerat operatus, inquit Auctor Vitæ Clementis. Joannis de Talaru nobiliffimam familiam adhuc in Lugdunenfi provincia fuo tempore extaffe fcribit Victorellus, hoc eft ineunte fæculo elapfo. Poft hæc eodem Vitæ Clementis Auctore tefte, Carolus Rex ivit ad partes Tolofanas, ubi manfit ufque ad menfem Januarium fubfequentem, & rediens in Franciam tranfitum fecit per Avenionem, factaque ibi mora fatis modica iter fuum continuavit. Ceterùm ubi Bonifacii IX electionis nuncium Avenionem pervenit, Clemens in eum ac fequaces, viciffimque Bonifacius in Clementem, procefsus confecit, & fententias damnationis protulit, ut narrat Auctor Vitæ Clementis & confirmant alii.

VIII. *Bonifacius Jubileum Romæ celebrat, & in alias provincias mittit.* Cùm, ut fuperiùs dictum eft, Urbanus indixifset Jubileum anno 1390 celebrandum, factus eft eo anno magnus Romam concurfus præcipuè è regionibus, qui Bonifacio adhærebant, ut Niemus lib. 1, cap. 68, narrat. Cùm verò difficile efset Principes eò peregrinari, licèt quidam accefserint, petentibus nonnullis fibi eas indulgentias in ditionibus fuis concedi indulfit Bonifacius, ejufque conceffionis Regibus Angliæ & Lufitaniæ eorumque conjugibus factæ fub principium anni, Ducibufque Bavariæ poft abfolutum Romæ Jubileum, extare teftimonia ex literis ipfius Bonifacii deprompta in libro Andreæ Victorelli idiomate Italico fcripto de celebratione Jubileorum, afferit Spondanus num. 1, aliaque de pari conceffione indulta poftea aliis Principibus ac populis, ex diverfis Auctoribus allegat Victorellus. Niemus pariter laudatus fcribit Bonifacium mififfe ad diverfa regna, qui indulgentiam promulgarent, & iis qui ad Urbem accedere non poffent, in alia pœnitentiæ ac pietatis opera acceffum commutarent; addit tamen multos eorum hac facultate turpiter abufos in queftum proprium, peccata pœnitentibus fine pœnitentia relaxando, & fuper quibufcunque irregularitatibus interventu pecuniæ difpenfando; ideoque nonnullos ex illis à Bonifacio carceribus intrufos effe, alios mala morte plexos; nonnullos graviorum fuppliciorum metu fibi ipfis mortem intuliffe: quosdam in frufta à plebe concifos; denique alios erroribus hærefis involutos miferè periiffe. Bonifacium verò ex collectis Romæ pecuniis, Ecclefias Urbis, quarum pleræque penè corruerant, reftauraffe. Extat apud Raynaldum ad Benedictum Epifcopum Ferrarienfem in Romandiola Ecclefiæ Romanæ Thefaurarium Diploma Bonifacii, quo jubet in eos animadverti, qui obtenta Apoftolicæ Sedis auctoritate facra indulgentiarum præmia ad queftum promulgantes pœnitentiæ facramentum profanabant; datum eft Illud Romæ XIV Kal. Novembris anno primo Pontificatûs, ex quo, ficut & ex aliis ejufdem Bonifacii mandatis ad quosdam Germaniæ Epifcopos datis, ut omni ftudio nefarios ejufmodi fimoniacos nebulones in Germania coërcerent, conftat emendandum Gobelinum, dum cap. 86, & feq. Bonifacio labem afpergit, quæ ab impoftoribus ex nimia adminiftratorum Pontificiorum licentia avaritiaque manabat.

Bonifacius non minùs cetera curans, cùm mox poft electionem fuam Oratores excepiffet à Margarita Regina Siciliæ, ejufque filio Ladislao Cajetæ commorantibus, fidem & obedientiam ei deferentes, rogantefque & à diris, quibus ab ejus deceffore Urbano execrati fuerant, & ad regnum, quo depofiti fuerant, reftitui, annuit Bonifacius, ut difertè teftatur Theodoricus Niemus lib. 2, cap. 4. *Ipfe etiam*, inquit, *paulò poftquam electus fuit in Papam, Dominum Ladislaum coronari fecit in Regem Siciliæ tunc ætatis fortè XVII annorum, & ipfum & Dominas Margaritam matrem & Joannam præfatas, fororem ipfius Regis Ladislai recepit in plenitudinem* IX. *Ladislaum Neapolis Regem declarat.*

SÆC. XIV. BONIFACIUS IX.

gratiæ suæ ac Sedis Apostolicæ, absolvens ipsos ab omnibus Ecclesiasticis censuris & processibus, quos præfatus Urbanus tulit in eos propter Regem Carolum, dudum in Hungaria interfectum. Misit autem Bonifacius ad Ladislaum coronandum Angelum Episcopum Florentinorum S. Laurentii in Damaso Presbyterum Cardinalem, Apostolicæ Sedis Legatum, quem Balium regni constituit, unà cum Margarita Regina ejus matre, donec ipse Rex adolesceret, ut constat ex literis ab eo datis *Romæ apud S. Petrum IX Kal. Martii Pontificatûs anno primo*, ideoque anno 1390, quæ extant apud Raynaldum num. 10. Angelus Legatus regiæ dignitatis ornamenta Ladislao, ejusque conjugi Constantiæ contulit mense Majo ejusdem anni, regnumque beneficio Sedis Apostolicæ gerere profitentem Ladislaum sacramento adegit futurum præsidio Sedi ipsi adversus Clementem, ejusque Cardinales: illud sacramentum refert ibidem Raynaldus numeris seqq. *Actum Cajetæ anno Domini millesimo trecentesimo nonagesimo, die vigesimo nono mensis Maji tertiæ decimæ indictionis, Pontificatûs Bonifacii IX anno primo*; ex quo patet pactiones easdem repetitas, quæ ab Urbano VI cum Carolo Dyrrachino Ladislai patre confectæ fuerant, detractâ tamen eâ, quæ tot mala invexerat, ex qua Carolus, ut Urbani VI nepoti Principatum Capuanum, aliosque amplos Comitatus traderet, obstrictus fuerat.

X. *Ferrariam Alberto Atestino tradit.*

Eodem anno 1390, cùm gravis terror urgeret Bonifacium, ne Ludovicus Andegavensis regno Neapolis potiretur, indeque arma in ditionem Ecclesiæ inferret, plures ejusdem Ecclesiæ urbes, arces & oppida viris nobilibus jure fiduciario contulit, & inter alios Albertum Marchionem Atestinum Ferrariæ Vicarium constituit, & civitatem ei tradidit, ea pactione, ut constitutam auri vim, decem nempe aureorum millia, singulis annis in Pontificium ærarium inferret, pactumque militum numerum suis stipendiis in Pontificiis obsequiis sustentaret, centum scilicet equites & ampliùs, si res posceret, egregiè instructos. Statim Albertus Marchio Oratorem Romam misit, qui fidei sacramento Bonifacio se obstrinxit ad servandas illas pactiones, quod refertur à Raynaldo eodem anno num. 18, datumque dicitur *Romæ apud S. Petrum IX Kal. Junii*, Pontificatûs Bonifacii anno primo. Cùm verò non multò pòst Albertus Marchio è vita migrasset, nullis liberis legitimis superstitibus, idem Bonifacius anno millesimo trecentesimo nonagesimo quarto Ferrariensem Principatū ad decennium constituto eodem decem millium aureorum censu, ac vectigali militari consueto, Nicolao Atestino Marchioni ex impuro thoro procreato, quod jam ante ex pactionibus à Gregorio XI initis, atque à Bonifacio IX confirmatis, cautum fuisse scribit Raynaldus anno 1394, num. 21. Cùm Nicolaus esset tunc tantùm undennis, ejus nomine Antonius è Monte Catino Jurisperitus clientelarem sponsionem de more præstitit quinto Nonas Julii, & singulas pactiones in sacramento contentas die 17 mensis Septembris publicis tabulis ratas habuit. Arcem Ferrariensem à Marchione Estensi fuisse ædificatam diximus in Innocentio III num. LXXII, à quo forsan tempore initium familiæ Estensis dominationis Ferrariæ repetendum est, non verò ab anno 1240, quo, ut scribit Spondanus num. 3, Azoni Marchioni Estensi Ecclesiæ ac Pontificis nomine & auctoritate gubernanda Ferraria tradita est. Anno postea 1309 Veneti eam occuparant, Azone Estensi sine legitima prole defuncto, sed eam eodem anno recuperavit Clemens V; & Benedictus XII anno 1340 Opizonem Estensem Ferrariæ, Mutinæ & Argentæ Vicarium constituit vectigali imposito, ut quotannis decem millia nummûm Ecclesiæ Romanæ, cujus peculiaris dominii erat Ferraria, persolveret; tandemque, ut jam dictum est, anno 1390, Bonifacius sub eodem censu Albertum Marchionem Atestinum Ferrariæ Vicarium dixit. Denique Spondanus anno 1391, Bonifacium IX Studium Generale in Civitate Ferrariæ erexisse, auctore nescio quo, scribit; quod Studium plurimùm debet Bartholomæo Saliceto Jurisconsulto hoc tempore florentissimo, qui professioni Juris primus in eo felix auspicium dedisse traditur.

XI. *Clemens plures Cardinales creat.*

Eodem anno 1390, Clemens Avenione sedens, tres novos creavit Cardinales; cum enim Carolus Navarræ Rex ad eum Nuncios misisset supplicantes, ut Martinum de Salva suum Cancellarium & regnicolam, Episc. Pampilonensem à Gregorio XI promotum in Cardinalem assumeret, Clemens, qui id facere distulerat vivente adhuc Carolo patre dicti Caroli Regis, si ipse tunc Martinus assentiri voluisset, die XXI mensis Julij eum dixit Presbyterum Cardinalem sub titulo Sancti Laurentii in Lucina, ut scribit Auctor Vitæ Clementis, non verò die XXIII, ut legitur apud Ciaconium. Non multò post cùm pestis & mortalitas Avenione invaluisset, & Clemens Avenione Bellicadrum in diœcesi Arelatensi secessisset, vocavit ad se aliquos Cardinales tam Avenione, quàm circumcirca morantes, & cùm nonnulli ex aliis noviter obiissent, die decima septima mensis Octobris Joannem Flandrini diœcesis Vivariensis, tunc Archiepiscopum Auxitanum, & Petrum Gerardi sive Girardi de Foresio diœcesis Lugdunensis, tunc Episcopum Aniciensem, Cubicularium suum, Presbyteros Car-

Cardinales creavit, illum sub titulo SS. Joannis & Pauli, hunc sub titulo S. Clementis, vel,ut scribit Ferdinandus Ughellus, sub titulo Eudoxiæ, aliàs S. Petri ad vincula. Ita Auctor Vitæ Clementis. Anno sequenti 1391, inquit idem Auctor, cùm orta discordia inter Philippum Ducem & Comitem Burgundiæ, & Guillelmum de Vergeyo Archiepiscopum Bisuntinensem, diu durasset, nec posset sedari Guillelmo eidem Ecclesiæ præsidente, Clemens ad ejusdem Ducis instantiam, & pro bono pacis Guillelmum jurium Ecclesiæ suæ defensorem Presbyterum Cardinalem creavit sexto Kalendas Maji, ut scribit Ciaconius, vel die decima septima Aprilis, ut ait Baluzius col. 1390, qui ait, eum tunc fuisse absentem, & intrasse Curiam anno tantùm 1393, die decima Aprilis, & tunc habuisse titulum S. Ceciliæ. Anno tandem 1394, juxta eundem Auctorem, die XX Januarii ad instantiam Henrici novi Regis Castellæ, Clemens Presbyterum Cardinalem dixit Petrum Ferdinandi de Matina Hispanum, tunc Episcopum Oxomensem; Petro, quem Ciaconius appellat Petrum Fernandi Frias, absenti nullum dedit titulum Clemens, ut vult idem Ciaconius, vel Oldoinus; in Actis enim electionis Benedicti XIII legitur Petrum Episcopum Oxomensem, dictum Cardinalem de Hispania ei non adfuisse, *quia non habebat titulum, & erat absens*. Titulus itaque Sanctæ Praxedis à Benedicto XIII ei datus est tantùm post mortem Thomæ de Amanatis Cardinalis tit. S. Praxedis, quæ contigit anno 1396 exeunte, ut observavit Baluzius col. 1408, contra Oldoinum, qui in hac ultima creatione putat etiam Ludovicum Allobrogem Episcopum Maurianensem, & Joannem de Rupecavardi Gallum, Bituricensem primùm, dein Arelatensem Archiepiscopum dictos etiam esse Presbyteros Cardinales; fatetur tamen Ludovici nullam mentionem haberi apud Claudium Robertum, neque in libris sacri Collegii, & quosdam non distinguere Joannem de Rupecavardi à Joanne de Broniaco, de quo supra; nullamque dicti Joan. de Rupecavardi etiam mentionem haberi in libris sacri Collegii, nec horum duorum in Vita Clementis, qui omnes à Clemente creatos exactè memorat. Has omnium Cardinalium creationes à Clem. factas hic uno tenore referre visum est.

XII. *Clementis posteritas masculina extincta.*

Cùm Petrus Gebennensis Comes Clementis frater unicus anno millesimo trecentesimo nonagesimo secundo sine prole obiisset, Clemens tam ratione propinquitatis, quàm ex substitutione paterna successit ei in Comitatum, tenuitque illum ab inde quandiu vixit, nomineque suo fecit illum gubernari. Sed Clemente decedente cessavit ex toto in domo antiquissima Gebennensi posteritas masculina; cùm enim nullus tunc remanserit masculus ex ea procedens per lineam masculinam, quod nunquam contigerat in ea familia, Imbertus de Villariis nepos ex sorote dictorum Petri & Clementis eis successit in Comitatum. Ita scribit Auctor Vitæ Clementis. Theodoricus tamen Niemus lib. 2, cap. 4, Comitatum Gebennensem ad Comitem Sabaudiæ pervenisse post mortem Clementis his verbis asserit apud Raynaldum anno 1394, num. 5. *Licèt multos haberet fratres & sorores, ac etiam ex quibusdam eorum nepotes, tamen eo defuncto, Comitatus Gebennensis existens magnum, & nobile feudum Imperiale in Gallia ad Comitem Sabaudiæ pervenit, exclusis qualitercumque veris hæredibus, qui de jure succedere debuerunt.*

XIII. *Bonifacius IX scribit Epistolam encyclicam de Schismate, contra Regem Francorum.*

Bonifacium IX inito Pontificatu encyclicas literas scripsisse ad omnes sibi adhærentes superiùs ostendimus; sed anno 1391 sui Pontificatûs secundo Kalendis Martii encyclicam pariter Epistolam ad universos Christi fideles scripsit, quam Spondanus n. 1 scribit se vidisse in Bibliotheca Victorina Parisiensi, in detestationem schismatis, manifestationem divinæ providentiæ in defendenda Ecclesia Romana, & exhortationem ad obedientiam Pontifici in Sede Apostolica ejusdem Ecclesiæ sedenti ab omnibus præstandam. Quâ Epistolâ præcipuè in Regnum Francorum commotus, cujus potissimùm patrocinio sciebat Clementem æmulum suum consistere; inter alia velut indignans memorat, Sedem Apostolicam detentam in Galliis septuaginta quinque annis, detentionem hujusmodi atque aliena crimina ad ripas Rhodani in tristitia flevisse, priùsquàm velut Israeliticus populus de Ægipto ad locum sanctuarii principalem, ac principii sedem, & alveum proprium divina dispositione reduceretur: Hancque reductionem ex eadem dispositione procedere, illud tunc temporis Hispaniæ decus, Petrum Infantem Aragoniæ, virum regiæ stirpis religiosum, grandævum & vitæ probabilis per se ipsum, & Birgittam de Suecia piæ memoriæ per Confessorem suum Priorem Ecclesiæ Lincopensis, Joanni Franciæ & Eduardo Angliæ Regibus tempore Clementis Papæ sexti nunciasse, admonitione subjuncta ex parte Altissimi, ut quilibet ipsorum eandem reductionem promoveret, alioquin contra facienti prosperitatem omnem abfuturam; prout despicientem Franciæ Regem in bello captum, obedientem Regem Angliæ victoriâ potitum cernere licuit. Sic etiam Urbanum V cùm è Roma contra prædictam dispositionem ei ab eadem Birgitta per Comitem Nolanum significatam, Avenionem redire præsumeret, ante completum iter ab huma-

nis exemptum esse. Et ipsum Gregorium XI disponentem de regressu in Gallias, misso per eum ad Hispanias pro galeis habendis, ante ipsatum adventum in Sede propria Romæ perpetuò quiescere compulsum esse. Ceterùm domum Franciæ, quæ aliàs principalis murus defensionis fidei foleret esse, in hoc horrendo schismate principaliter non peccasse, sed falsis deceptam literis, quasi Urbanus VI voluisset ei auferre regnum Arelatense, & spe Monarchiæ Orbis ac perpetuitatis decimarum à schismatico Papa ei ostentatam, in schismatis defensionem conversam esse. Pro qua delenda macula, tam se preces Deo offerre, quàm alios hortari ut idem faciant. Hæc, „ subdit Spondanus, iis literis Bo„ nifacius satis artificiosè, quibus non pau„ ca nos docet, quæ absque iis fortè igno„ raremus, cùm nullibi alibi exarata le„ gerimus, ea verò ipse vel ex certioribus „ monumentis hausit, vel auditu ab aliis „ percepit: quæ non est animus ad examen „ revocare, ne videamur Pontifici insulta„ re. Illud omninò dicimus, quamvis haud „ dubium convenientius ac decentius fuisset „ nunquam Sedem in Galliam traducisse; „ si tamen Urbis Romæ & Italiæ commo„ da dempseris, non adeò æquè pœnitere „ debuisse reliquum Christianum Orbem „ de Pontificibus, qui Avenione sederunt, „ si cum aliis conferantur. Itemque, nun„ quam per Reges stetisse quin schisma tol„ leretur, si prius sublatum fuisset dubium „ de juribus partium; de quibus contro„ versum vidimus non solùm inter Reges „ ac Principes, verùm etiam inter Acade„ mias florentissimas, inter Antistites reli„ giosissimos, inter Sanctos virtutibus & „ miraculis illustrissimos. Eo verò dubio „ sublato, quo zelo & ardore unionem „ & reformationem Ecclesiæ, exemplo ma„ jorum suorum Regum Christianissimorum „ Rex persecutus fuerit, novit universus „ Orbis, & videbitur inferiùs. Ita rectè Spondanus; nam ut de ceteris in ea Epistola contentis taceam, si gesta Pontificum, qui Avenione sederunt, spectentur, de illis meritò dici potest, quod Odoricus Raynaldus anno 1314 num. 15 de Clemente V scribit, eum *religione, zelo, fideique augendæ studio magnis æquandum Pontificibus*, quod ex omnibus eorum gestis manifestè constat.

XIV. *Anglia Regem contra Regem Francorum concitat.* Eodem anno 1391, cùm, ut narrat Walsinghamus in Richardo II, factum esset in comitiis Anglicanis decretum, ut omnes Angli beneficia Ecclesiastica obtinentes, qui Romæ essent, redirent in Angliam circa festum Sancti Nicolai, sub pœna amissionis eorum; & qui nondum obtinerent, etiam nihilominus redirent sub pœna noxæ: Bonifacius misit Abbatem quemdam ad causas hujus decreti, quo lædebatur libertas Ecclesiastica, explorandas, quam ita tueri vellet, ut tamen non intenderet minuere auctoritatem Regiam in rebus licitis & rationi congruis. Significavit quoque Angliæ Regi, Robertum Gebennensem dictum in sua obedientia Clementem VII, ac Regem Francorum pacta invicem inisse de investiendo Duce Turoniæ Regis fratre de omnibus terris Ecclesiæ, quæ in Italia erant, & alium quemdam coronare Regem Tusciæ & Lombardiæ; ac Ducem Andegaviæ confirmare in regno Siciliæ; proptereaque rogavit Regem Angliæ ut defensionem fidei & Ecclesiæ susciperet vellet, & ad idem Imperatorem per literas hortari: nec ullam concordiam cum Francis iniret, nisi per eam cautum esset securitati Ecclesiæ & Italiæ: Si enim Rex Francorum occuparet Italiam, etiam Angliam facilè usurpaturum. Jussit ergo Rex Nuncio Papæ, ut expectaret Parlamentum futurum, in quo de communi consilio responsum sibi daretur. His verò ad Comitia relatis, *tractatum est*, subdit Walsinghamus, *de Papali negotio, quod statutum nuper editum contra provisores, & quanquam Rex ipse & Dux Lancastria viderentur Papæ deferre, tamen milites Parliamentales nullo modo consentire voluerunt, ut liceret Romipetis impune acquirere ibi beneficia sicut prius; sed ne videreutur nullum honorem Papæ vel Regi detulisse, hoc toleraverunt, ut per Regis gratiam liceret eis acquirere usque ad Parlamentum futurum.* Circa verùm Regem Franciæ, id statutum est, ut Regi dimidia decima, & dimidia quintadecima concederetur, quæ pecunia deserviret tractatui habendo pro pace cum Gallicis, quem Dux Lancastriæ profecuturus erat. Ex quibus conjicere est hunc de Francis terrorem de industria fortè à Bonifacio simulatum, ex eo quòd, ut ex Frossardo vol. 4 cap. 24 intelligitur, sparsus rumor erat de expeditione, quam Carolus VI Franciæ Rex in Italiam decrevisset. Porrò Bonifacius eodem anno 1391 Romæ apud S. Petrum 2 Nonas Februarii Constitutionem ediderat à Raynaldo eodem anno num. 15 relatam, qua Richardi Regis edictum de provisionibus beneficiorum Ecclesiasticorum Angliæ rescindit, sed de illo nulla apud Wallinghamum mentio, quamvis responsio Parlamenti facta sit Nuncio Papæ novem mensibus post Constitutionem Bonifacii, id est, ut Walsinghamus ait, *feria sexta proxima sequente Commemorationem animarum*, seu defunctorum, quæ celebratur die 2 Novembris.

Sanctam Birgittam viduam, Suecam, anno 1373 decimo Kalendas Augusti Romæ mortuam, ex Ecclesia Sancti Laurentii in Palisperna collis Viminalis, in qua sepulta fuerat, anno sequenti 1374 à Catha- XV. *Birgittam Suecam Sanctorum honoribus donat.*

SÆC. XIV. BONIFACIUS IX. tharina ejus filia ac peregrinationum socia, multorum miraculorum coruscatione in Sueciam delatam, Bonifacius IX anno 1391 die septima mensis Octobris solemniter canonizavit in magna capella Palatii Romæ prope Sanctum Petrum. Hujus Canonizationis ceremonias refert Petrus Amelius tunc vivens & videns in Ordine Romano XV, apud Mabillonium Tomo 2 Musei Italici pag. 533 & seqq. Eadem die septima Octobris literis encyclicis ad Præsules datis recolendam anniversaria precatione ejus memoriam decimo Kalendas augusti indixit, quibus præcipua ejus vitæ præclarissima gesta & miracula perstrinxit, quotum tanta fuit gloria, ut etiam antequam proditet in lucem, Deus ipsius causâ matrem naufragio liberatit, ut legitur in Hist. Bohem. Æneæ Sylvii lib. 9, cap. 24, illique fœtum cum chatitate educandum impetatit; recenter narræ futuram sanctitatem pio Patocho cœlitùs ostenderit, ttimulæ elingui repente cœlesti dono expeditum loquendi prudenter de omnibus usum tribuerit; toto verò vitæ cutsu & post mortem innumeta mottalibus ad ejus opem precesque apud Deum confugientibus beneficia contulerit. De austero autem & sanctissimo vitæ genere pluta in Apostolico diplomate nartantur apud Raynaldum num. 29. Petrus Amelii loco laudato subdit, Bonifacium pronunciata Canonizationis sententia concessisse *indulgentiam ista die & in sequenti visitantibus Ecclesiam S. Petri & Sancti Laurentii in Panisperna, & qui interfuerint in divino officio isto illam indulgentiam Jubilei & multas alias in terris.* De Ordine à Sancta Birgitta fundato, ejusque per Urbanum V confirmatione superiùs in ejus Pontificatu diximus num. 46. Quòd verò pingatur Birgitta plerumque habitu Monachæ, non tam indicium est facti, quàm voti, inquit Spondanus anno 1378 num. ult. quippe certum est neque Induisse illius Ordinis, quem fundaverat, vestes, nec cujusquam alterius; sed quamvis vili habitu, communi tamen usam esse, quòd Monasticus minùs conveniens videretur peregrinationibus, quas divino monitu adimplere compulsa fuit. Ejùs Vita extat apud Surium die 23 Julii, quo obiit; ejus tamen solemnitas celebtatur nunc in Ecclesia die octava mensis Octobris. De ea iterum sermo redibit in Concilio Constantiensi.

XVI. *Vagari cogitur per Italiam.* Inter hæc cùm Bonifacius Romæ à Bandereslis, seu Regionum Urbis Præfectis despectui haberetur, & varias ab iis persecutiones pati cogeretur, nec ferè haberet quò tecutreret ob tumultuosissimum totius ferè Italiæ, ac singularum civitatum statum, anno 1392 à Perusinis domesticis cladibus fessis evocatus quatto Kalendas Octobris, ut scribit Theodoricus Niemus lib. 2 cap. 15, & ex eo Sanctus Antoninus tit. 22 cap. 3 §. 1, profectionem suam ad utbem Petusinam publicis litetis evulgavit, creatoque Atnulpho Comite Petusii Prætore, ut pacem ea in utbe postliminio revocaret, omnes qui ad eam diem sui humani cruotis flagitium commiserant veniâ donatos pattiæ restituit. Quare extinctis, ut credebatur simultatibus, Perusini cives ingenti gaudio delibuti summas Bonifacio gratias egêre, confectisque publicis tabulis, quæ extant apud Raynaldum num. 6, Perusium juris esse Apostolici, ac Pontificum imperia sempet se cultutos professi sunt die ultima mensis Novembtis ejusdem anni 1392. Sed non multò pòst rursùs factionibus civium, & exulum, quibus beneficium contulerat reductionis in urbem, in graviota pericula incuttens, circa finem mensis Augusti anni 1393 Assisium consugit, relicto Pileo Episcopo Tusculano Cardinali, quem Apostolicæ Sedis Legatum creavit, eique Vicariatum Perusinum tradidit diplomate dato Assisii Kalendis Septembris Pontificatûs anno IV, cujus partem refert idem Raynaldus anno 1393 n. 3. Assisio Spoletum, indeque Romam profectus est, juxta S. Antoninum loco laudato.

XVII. *Erfordiensem in Turingia Academiam instituit.* Hic porrò non omittendum quod scribit Albertus Krantzius lib. 10 Saxoniæ cap. 15. Bonifacium nempe IX anno millesimo trecentesimo nonagesimo secundo Erfordiensi Scholæ in Turingia privilegium donasse, quo Theologica facultas ipsi concederetur, eoque pacto Academiam Erfordiensem institutam. Ibidem Krantzius admitatur Germaniam tandiu sine publicis egisse literarum Gymnasiis. Franciam quidem à memotia Caroli ptimi eo genere claruisse: Italiam non longè pòst Bononiæ, & quibusdam aliis publicè docere cœpisse: Bohemiam non diu ante hoc tempus sub Catolo IV Impetatore & Rege suo, Pragæ publicum meruisse litetatum Gymnasium: Germaniam tamen omnium ad cultum novissimam ptovinciam, nunc primùm incepisse publica excolete palladia. Sed mihi videtur jute merito dici posse longè ante hæc tempora fuisse Gymnasia publica in Germania, verùm non Academias seu Universitates, quibus conferendæ lauteæ doctoralis jus tributum esset. Nam Academiam Coloniensem ab Urbano VI institutam docet Middendorpius in Commentario suo de Academiis, qui licèt Viennensem in Austria velit à Fiderico II Imp. ex Romana & Parisiensi institutam, fatetur tamen eam ducentis tantùm circiter pòst annis à Pio II circa annum 1460 confirmatam & privilegiis auctam; & Raynaldus anno 1364 num. 13 refert ex Tomo 2 Epist. Secret. Urbani constare Rodulphum Austriæ Ducem flagitasse ab Urba-

bano V, ut Viennæ Academiam institueret, datamque à Pontifice Joanni tit. S. Marci Presbytero Cardinali provinciam explorandi an ea urbs ad id apta esset. Quo referente idoneam videri, rescripsit Pontifex se, antequam de ea condenda diploma Apostolicum ederet, habere in votis ab ipso certiorem fieri, quibus privilegiis eam Academiam ipse ac fratres decorare vellent. Viennensis itaque Academia à Friderico II non est instituta. Sed, ut ad Erfordiensem redeam, hæc civitas ab Anno 1664 subest Electori Moguntino, estque celebris Academiâ suâ & arce S. Ciriaci dictâ.

XVIII. *Inter Bonifacium & Regem Franciæ tractatur de unione Ecclesiæ.*

Cùm Ecclesiæ divisionem multi dolerent, inter alios qui ei mederi curarunt, recensentur Carthusiæ Astensis in Lombardia Prior, nomine Petrus, insigni pietate vir, qui cujusdam Cardinalis consilio Bonifacii adiens literas ab eo anno 1392 quarto Nonas Aprilis Pontificatûs anno 3 datas, quas se vidisse commemorat Spondanus num. 5, ad Carolum VI Gallarum Regem impetravit, quibus Bonifacius commemorabat, quòd Rex ex non solùm vetustissima atque nobilissima, sed etiam Christianissima & virtuosa progenie duceret originem, de qua multi venerandi, memorabiles, & inclyti Reges ac principes prodiissent, ut etiam eorum aliqui fluctuantem Ecclesiam & Rempublicam fide, integritate, industria, indefessis laboribus, magnisque sumptibus, gravibus periculis, foverint, defensarint, & ad portum salutis & tranquillam duxerint stationem: ac vice versâ, cùm fuit opus, nonnulli ex ipsius progenitoribus, etiamque recenti memoria, ab eadem Ecclesiâ præcipuos honores & optima commoda reportassent: atque eam ob rem inter Ecclesiam piam matrem & progenitores ipsos præclarissimos filios connexio indissolubiliter viguisset, ut etiam Ecclesia absque illis, & illi absque Ecclesia, si recenserentur annales, nunquam, vel rarò magnificum quid tentassent. Post hæc prædictis ipsis verbis commemorata, Bonifacius enixissimè Regem rogavit, ut Ecclesiæ unioni attenderet, spondens nihil se omissurum quo id optatum finem consequi posset. Ut verò maturiùs res tractaretur, prædicto Priori comitem dedit Bartholomæum de Ravenna Carthusiæ insulæ Gorgonæ Priorem. Hi Avenionem primò accedentes, à Clemente ingratè excepti, atque detenti fuere: donec re Parisiis cognita, Rex Universitatis postulatu Clementem monuit eos dimittere: & Lutetiam venientes circa festum Natalis Domini, gratiosèque habiti, responsum ore tenus acceperunt, se monita à Bonifacio missa æquo animo suscepisse, omnesque vires Regias promptas fore ad unionem Ecclesiæ promovendam. Non rescripsit quidem Rex ad Bonifacium, ne filialem rescriptionem profitens videretur subitò à Clemente descivisse, sed ut persuaderet Italis se unionis bonum promovere velle prædictis duobus Prioribus Carthusiensium, duos alios ejusdem Ordinis adjunxit, nempe Divionensem & Parisiensem.

XIX. *Clemens simulat se eam unionem cupere.*

Hæc constant ex Monacho Dionysiano tunc vivente in Historia MS. Caroli VI, & Juvenali Archiepiscopo Remensi in eodem Carolo, qui addunt tunc Parisiis cœpisse fieri eo fine supplicationes & processiones; ipsumque Clementem ut persuaderet se pariter unionem percupere, etiam officium peculiare Missæ composuisse, magnasque indulgentias concessisse iis qui illud celebrarent; quod disertis verbis asserit Clementis Vitæ Auctor ita ad annum 1393 scribens: *Eodem tempore memoratus Clemens Papa pro sedatione schismatis & unione Ecclesiæ obtinenda, ordinavit quòd ubique processiones fierent, orationes ad Deum & Sanctos ejus devotè funderentur, & Missæ celebrarentur continuè, & specialiter illa, cujus officium incipit:* Salvos fac nos Domine, & congrega nos de nationibus &c. *quæ cum aliis ad eam pertinentibus fuit per ipsum tunc propter hoc ordinata. Dedit etiam multas indulgentias præmissa facientibus usque ad effectum petitionis hujusmodi duraturas.* Verùm hæc fictè à Clemente fieri creditum est: maximè cùm missus ab eo venit Lutetiam quidam Magister Joannes Goulain Ordinis Carmelitarum, qui cùm largitione indulgentiarum viam unionis dissuaderet, & omnes in Bonifacium concitaret, magno odio habitus est Lutetiæ.

XX. *Bonifacii & Clementis Legationes ad Regem Francorum.*

Bonifacius inter hæc Perusii existens, auditis quæ Priores Cartusienses retulissent à Rege duodecimo Kalendas Julii ejusdem anni 1393, ad eundem Regem iterùm scripsit dolere se nihil ex iis intelligere potuisse, nisi quòd ipse Rex ac regnum ejus ambagibus Roberti de Gebenna (id est Clementis Avenione sedentis) detinerentur involuti: repetensque legitimam electionem Urbani, & schismaticam Roberti, hortatus est ad hunc abdicandum: &, si cuperet, missurum se qui plenius ei singula explicarent. Sed his literis ægrotante Rege acceptis, Duces Biturigum & Burgundiæ Regis patrui, qui regnum administrabant, haud respondendum existimarunt; eò quòd illis Bonifacius non nisi adversarii abdicationem postulabat, relictis aliis unionis viis, de quibus jam agi cœptum erat in Universitate Parisiensi. Hæc narrat ad annum 1393 ex Monacho Dionysiano laudato Spondanus, qui addit fortè de hac Bonifacii Legatione loqui Froissardum vol. 4 cap. 52, cùm ait, Bonifacium ejusque Cardinales audito Regis Caroli VI infortunio, quòd scilicet in amentiam inci-

cidisset, habuisse quidem id tanquam immissum à Deo ob patrocinium Antipapæ Avenionensis; verumtamen consilium iniisse mittendi ad eum tacitè & sine ulla pompa Franciscanum quemdam virum prudentem, qui eum in viam rectam reducere conaretur; eò quòd, ut ait, haberent illum ut supremum Regem totius Christianitatis, per quem, plusquam per ullum alium, Sancta Ecclesia deberet illuminari. Jam antea missus etiam fuerat à Clemente ad eundem Regem Petrus de Luna Cardinalis Aragoniæ, qui tam eum quam patruos, Academiamque Parisiensem à viis unionis persequendis averteret; desiderium pacis ita præ se ferens, ut tamen de justitia suæ partis nihil dubitari vellet.

XXI. *Universitas Parisiensis vias proponit pro unione Ecclesiæ.*

Universitas enim Parisiensis extinguendi schismatis zelo ducta, cùm apud Regem, qui ex intervallis tantùm mente periclitabatur, impensius institisset ea de re, demum anno 1394 obtenta facultate indagandi viam, quâ unio fieri posset, post supplicationes publicas, maturamque deliberationem tres commodiores statuit: nempe *Cessionis* & renunciationis plenariæ utriusque contendentis, quam faciliorem existimabant; vel *Compromissionis* mutuæ in aliquos deligendos; vel *Determinationis Concilii Generalis*. Hoc statutum esse die sexta Junii in Vigilia Pentecostes constat ex Epistola à Nicolao de Clemangiis patria Catalaunensi, tunc adhuc Theologiæ Baccalaureo in regio Collegio Navarræ, postea Præcentore, ac demum Archidiacono Bajocensi, eloquentia præstantissimo, Universitatis nomine composita, & Regi oblata ultimâ die ejusdem mensis, qua ei vias prædictas proposuerunt & explicarunt; in hæc enim verba desinit: *Data in nostra generali congregatione apud S. Bernardum, ut moris est in arduis, celebrata unanimi facultatum singularum & nationum consensu 8 Idus Junii, vigilia videlicet Pentecostes: quo die Spiritus Sanctus discipulorum mentibus in unum congregatorum illapsus est, & charitate concordes suæ inundantis gratiæ perfusione replevit: quem & nostro tam concordi conventui eâ horâ adstitisse piâ & verisimili conjectura credimus.* Præterea Universitas eandem supplicationem, quam Regi obtulit, etiam ad Clementem Avenionem misisse, eum incitantes, ipsumque requirentes, ut alteram ex viis, quas proponebant ad extinguendum schisma, quam sibi videretur utiliorem eligere vellet, testatur ipsius Vitæ Auctor apud Baluzium, qui addit: *Hujusmodi autem incitationi & exhortationi favebant & cooperabantur Rex Franciæ cum suis regalibus & multi prælati regni sui, qui votis suis sibi ab invicem communicatis satis concordabant, quòd inter vias prædictas motas & tactas erat illa brevior & convenientior toti mundo occasione dicti schismatis jam diviso, quòd tam dictus Clemens, quàm secum super papatu contendens* (id est Bonifacius) *pariter cederent juri, quod ipsorum quilibet in eo prætendebat habere, & eis unus tertius subrogaretur in eodem.* Et post pauca: *Et hæc eadem censuerunt esse persuadenda adversario suo* (Bonifacio) *per suos obedientes & faventes.* Literæ hortatoriæ Universitatis, quarum hic Auctor meminit, editæ sunt Tomo sexto Spicilegii Dacheriani pag. 109, & Tomo 4 Hist. Universitatis Paris. ex codice S. Victoris Parisiensis.

XXII. *Robertus Gebenn. dictus in sua obedientia Clemens VII moritur.*

Stephanus Baluzius in Notis ad Vitam Clementis col. 1396, observat in laudato S. Victoris Parisiensis codice post descriptam Epistolam Universitatis ad Clementem, ista antiquitus scripta esse: *Ad istas literas non dedit Papa responsionem literatoriam, sed verbalem tantum, quæ fuit talis, scilicet quòd literæ istæ malæ erant & venenosæ, &c. & de post non multum gaudium habuit, & satis citò mortuus est, scilicet die Mercurii 16 Septembris, anno Domini 1394, & sepultus est apud Dominam nostram de Donis.* Monachus Dionysianus, & Juvenalis Ursinus addunt, Universitatem privatas etiam literas dedisse hanc in rem ad Cardinales Avenionenses, qui cùm petitionem Universitatis de una ex Viis propositis assumenda æquam judicassent, majori iracundia & anxietate correptum Clementem paucis post diebus apoplexiâ percussum diem obiisse Avenione, quæ eadem confirmat apud Baluzium laudatum Continuator Nangii, qui fortè idem est ac Monachus Dionysianus à Spondano laudatus: *Apices*, inquit, *Dominus Papa recipiens in præsentia assistentium perlegit; sed dum modicum scripturæ attigisset, assurgens cum iracundia magna cunctis audientibus inquit: Istæ literæ sunt Sanctæ Sedis Apostolicæ diffamatrices, veneno detractionis plenæ, nec lectu nec recitatu dignæ sunt.* Et paulò infra: *Inde dolore tactus intrinsecus cœpit plurimùm anxiari, nec diu postea vixit. Levis enim infirmitas secundùm apparentiam eum fere per tres dies detinuit; de qua non lecto decumbens, cùm XVI die Septembris audita missa intrasset cameram, & vippa cor aliquantulum gravatum refocillari petiisset, antequam vinum offerretur, sedens apoplexiâ percussus fatale debitum solvit.* Auctor denique Vitæ Clementis etiam asserit eum mortuum, *post satis brevem infirmitatem, die XVI mensis Septembris, anno Dom. 1394, Pontificatus sui XVI* nondum completo, cùm electus fuerit die vigesima Septembris anni 1378, sepultus est in Ecclesia Cathedrali S. Mariæ de Donis, indeque corpus ejus fuit postea translatum ad Ecclesiam Cælestinorum Avenionen-

nionensium, non verò Pontis Sorgiæ, ut perperam scribit Ludovicus Jacob in Bibliotheca Pontificia, cum epitaphio quod exhibet Papebrochius in Conatu Chronico-Historico simul cum delineatione ejus sepulchri. Translatio autem hæc facta ad Ecclesiam novam Cælestinorum die Dominica 18 Septembris anni 1401, Benedicto XIII existente in palatio obsesso & incluso, eaque die celebravit & fecit sermonem Cardinalis Albanensis, nempe Nicolaus Brancacius. Interfuerunt autem huic translationi Archiepiscopus Narbonensis, Camerarius, Remensis, Rotomagensis; Episcopi Magalonensis, Catalaunensis, Valentinensis, Vasionensis, Avenionensis & Auraicensis, ut legitur in codice Colbertino 817, apud Baluzium col. 538. Corpus porrò Clementis tunc intra tumbam marmoream perquàm eleganrem compositum fuit, contra gradus majoris Altaris; unde non ita pridem tumba illa remota est passibus aliquot versùs Occidentem, ut inter ipsam & gradus Altaris transitus daretur ministrantibus, nec ampliùs opus esset vel circuire tumbam, vel per ipsos gradus transitum facere minùs ordinatum.

XXIII. *Cardinales Avenionenses successoris electionem præcipitant.*

Audita Clementis morte, non solùm Carolus Franciæ Rex, sed & Universitas Parisiensis semel & iterum ad ejus Cardinales scripserunt, rogantes electionem successoris differre, quousque cognitum esset de Bonifacii voluntate ad concordiam Ecclesiæ, essetque undique tentatum quonam modo pax obtineri posset. Scripsit & ad eosdem Rex Aragoniæ, graviterque monuit, hortatusque est solicitè inquirere, atque inter se deliberare de modis & viis, quibus schisma extingui & pax Ecclesiæ restitui valeret. Sed Cardinales Avenionenses numero viginti & unus (tres enim, nempe Jacobus Sabinensis, dictus de Valentia, in Aragonia, Joannes Ostiensis, dictus de Novocastro, & Petrus, qui fuit Episcopus Oxomensis, dictus de Hispania, aberant, ut disertè legitur in Actis electionis Benedicti XIII apud Baluzium) expletis Clementis novemdialibus electionem præcipitarunt, ne Regis Nuncii, qui in itinere erant, eam impedirent, ut scribit Monachus Dionysianus, velut Juvenalis Ursinus, prætexentes necessitatem unius è suo corpore capitis ad resistendum insultibus Raimundi Turenii, nepoti ex fratre Gregorii XI, qui velut obsessos eos tenebat Avenione, suscepto in eos & Clementem bello, prætextu recuperationis bonorum patrui sui. Die itaque Sabbati vigesima sexta Septembris post horam vesperarum, conclave intraverunt, & die Lunæ sequenti vigesima octava ejusdem mensis elegerunt Petrum de Luna Diaconum Cardinalem Sanctæ Mariæ in Cosmedin, cùm tamen antequam ad electionem procederent, ne schismatis fautores viderentur, confecissent jurisjurandi formam, qua omnes & singuli se obstrinxerunt, laboraturos se fideliter & diligenter, quatenus ad eos pertineret, in tollendo schismate, daturosque ei qui foret electus auxilium, consilium & favorem, ad unionem Ecclesiæ faciendam; & quicumque eligeretur observaturum sine excusatione vel dilatione, etiam usque ad cessionem inclusivè, si Cardinalibus, qui tunc forent, vel majori parti eorum, pro bono pacis & Ecclesiæ videretur expedire. Hæc Jurisjurandi formula extat apud Raynaldum sine subscriptionibus Cardinalium, apud Baluzium cum subscriptionibus octodecim eorum; & in fine legitur, Petrum Portuensem, dictum Cardinalem Florentinum, Guillelmum tit. S. Stephani in Cœlio monte, dictum de Agrifolio, & Hugonem S. Mariæ in Porticu, dictum de Sancto Martiale, se non subscripsisse.

XXIV. *Petrus de Luna eligitur sub nomine Benedicti XIII.*

Hoc igitur jurejurando à decem & octo Cardinalibus præstito, die vigesima octava Septembris electus est omnium consensu, ut jam diximus, Petrus de Luna Diaconus Cardinalis Sanctæ Mariæ in Cosmedin, qui paulò ante Clementis obitum è Lutetia, ubi Legatus ejus erat, Avenionem reverterat, nobilissima familia Aragoniæ ortus, juris cognitione excellens: Theodoricus enim à Niem lib. 2, de schismate cap. 33, testatur se eum vidisse in Gymnasio Montispessulani legentem in Jure canonico anno 1375, eo tempore quo Gregorius XI illum fecit Cardinalem. Vocari autem voluit Benedictus XIII. Petrus de Luna sic electus iterum jurejurando ad prædicta firmius se obstrinxit, si Spondano credimus, sed labiis magis quàm animo, ut ex postfactis apparuit, unde & Benedicti nomen, quod suscepit, ei in maledictionem versum est. Ex Actis ejus electionis apud Baluzium constat, eum die Sabbati subsequenti tertia mensis Octobris fuisse in Presbyterum ordinatum à Guidone Episcopo Prænestino, & postmodum die Dominica, quæ fuit undecima ejusdem mensis, in magna capella Missam celebrasse; infra cujus solemnia per Joannem Episcopum Ostiensem, dictum de Novocastro, qui post electionem à Lotharingia Avenionem advenerat, ante diem XI Octobris consecratus, & per Hugonem Sanctæ Mariæ in Porticu Diaconum Cardinalem coronatus, per Urbem Avenionensem de more equitavit.

XXV. *Sopiendi schismatis desiderium simulat.*

Spondanus num. 12 ait extare in Codice Bibliothecæ S. Victoris Parisiensis, & apud Suritam in Indic. lib. 3, literas Petri de Luna post suam electionem ad Principes, quibus persuadere conatus est invi-

tis-

tissimum se coactum fuisse unanimi omnium Cardinalium de se judicio acquiescere, quòd ardens schismatis sopiendi desiderium præ se ferret. Et cùm Universitas Parisiensis nuncios suos cum literis, quæ extant in dicto Codice Victorino, ad eum in hoc bono proposito confirmandum destinasset, asseruerit tam paratum se esse ad quamcumque viam ab iis propositam, etiamque Cessionis amplectendam, quàm facilè cappam suam deponeret, quam tunc fortè deponebat ad sumendum prandium. De his Universitatis Parisiensis Nunciis agunt sæpè nominati Monachus Dionysianus Latinè, & Juvenalis Urbinus Gallicè, res sub Carolo VI gestas accuratè describentes. Idem quod dixit illis Nunciis professus est Benedictus Petro de Alliaco insigni Theologiæ Doctori, Universitatis Cancellario, regioque Eleemosynario, postea Cardinali, quem Rex ad eum salutandum misit. Denique in eodem codice Victorino traditur, Petrum de Luna ante & post electionem suam eadem semper protulisse, dolorem simulando, quòd Clemens lentiorem se in extinguendo schismate exhiberet, ac prædicando, si sibi contingeret ei succedere, totis viribus operam se ei rei daturum; ac proptereà fuisse à Cardinalibus ejus simulationibus deceptis extemplò & unanimi consensu electum. Porrò Benedictum fuisse brevis staturæ ac gracilis, hominem ingeniosum, & ad inveniendum res novas valde subtilem testatur Niemus loco laudato.

XXVI. *Bonifacius periculum incurrit à Romanis.*

Eodem anno 1394, excitatus est Romæ ingens tumultus popularis in Bonifacium, seditiosis nonnullis Urbis imperium ad plebem derivare affectantibus, qui Ladislai Apuliæ Regis ope repressus est. Hunc tumultum narrat S. Antoninus tit. 22, cap. 3, § 2, his verbis: *Mense Maji Romæ insurrexerunt Banderenses simul cum populo contra Bonifacium Pontificem ex quibusdam discordiis ortis inter eos, & adeò contra eum succensuère, ut crederetur, quòd manus in eum injecissent, nec vitæ ejus pepercissent: sed obviatum est ne tantum sacrilegium sequeretur; nam Rex Ladislaus jam ab eo coronatus, cum tunc Romæ adesset pro quibusdam à Pontifice gratiis impetrandis, armis correptis cum suis eum defensavit, ac demum concordiam posuit inter Pontificem & Banderenses illos cum populo, qui sibi usurpare quærebant totale dominium Urbis & eos in pace dimisit.* Pro quibus gratiis à Bonifacio impetrandis Romam accesserit Ladislaus variant Auctores: in Supplemento Costi ad librum quintum Collenutii legitur, motum fuisse Ladislaum ad visitandum Bonifacium, ut impetraret ab eo dispensationem contrahendæ affinitatis per matrimonium cum Bajazete Turcarum Rege, de qua per nuncios fuerat ab eo sollicitatus; sed licèt ex Historia Hungarica Thurosii in Sigismundo cap. 12, & ex Bonfinio Decad. 2, constet Bajazetem egisse de nuptiis filiæ suæ cum Ladislao, quia tamen hæc tractatio facta est tantùm post cladem Nicopolitanam, quæ anno tantùm 1396 contigit, rectè inde deducit Spondanus, non potuisse Ladislaum hoc itinere de iis nuptiis cum Bonifacio agere, sed alio, aut per internuncios. Rectius itaque videtur scripsisse Summontius lib. 4, cap. 2, hoc iter à Ladislao susceptum ad tractandum cum Bonifacio de ratione belli contra Ludovicum II Neapolis Regem, quod jam felici aliquo successu inchoaverat, prosequendi: fuisseque ab eo pecuniarum auxiliis adjutum.

XXVII. *Parisiis agitur de extinctione schismatis Via Cessionis.*

Interea Carolus Franciæ Rex extirpationi schismatis intentus, mense Februario anni 1395 ineunte, præcipuos regni Antistites ac Doctores Parisiis congregavit, qui Simone Cramando Patriarcha Alexandrino Præside, omnibus diligenter pensatis, decreverunt Viam Cessionis commodiorem & compendiosiorem esse, neque aliam exquirendam aut sequendam: In modo autem executionis sic procedendum esse, ut primùm per ipsum Benedictum ac Regem significaretur Principibus obedientiæ suæ; deinde per solum Regem Principibus partis adversæ, qui fortè hanc significationem libenter non accepturi forent à Benedicto. Postquam autem illi Bonifacio, cui obediebant, viam unionis persuasissent; tractaretur de modo futuræ electionis, quæ vel à Compromissariis, ab utraque parte electis, vel à Cardinalibus utriusque partis in Conclavi secundùm consuetam formam fieret. Ita rem ex Monacho Dionysiano, qui de his sic agit quasi præsens omnibus fuisset, narrat Spondanus, quem, ut initio hujus schismatis professi sumus, ducem eò lubentiùs sequimur, quò eum, deficientibus multis libris, verbatim in multis exscribere cogamur.

XXVIII. *Benedictus Viam Cessionis rejicit, & alias proponit.*

Petiérat antea Rex à Benedicto authenticum scripti jusjurandi, quod ab eo, ceterisque Cardinalibus præstitum, antequam ad electionem procederetur; sed cùm respondisset Regi Benedictus non expedire illud divulgari, illud tamen se communicaturum illis, quos ad se Rex missurus esset, rogans ut tales essent, quibus posset omnia secretiora liberè aperire: Rex perspiciens ipsum ambagibus agere, ac propterea auctoritate opus esse ad eum in rectum deducendum, decrevit fratrem ac patruos, Duces Aurelianensem, Biturigum & Burgundiæ, unà cum aliquot insignibus Prælatis, Doctoribus, ac nobilibus ad eum mittere, flagitatum ut memor jurisjurandi, frequentiumque promissionum, pacem

SÆC. XIV. BONIFACIUS IX.

Ecclesiæ redderet. Qui Avenionem pervenientes vigesimo secundo die Maji, & à Benedicto honorificè suscepti, ei Viam Cessionis persuadere non potuerunt, sed responsum ab eo acceperunt, eam viam penitus rejiciendam, quòd nec à Jure statuta, nec à Patribus unquam in usum inducta, quin imò aliquando repulsa, posset non solùm in Dei offensam, damnum Ecclesiæ, exempli perniciem, contemptum clavium, ac libertatis Ecclesiæ læsionem, sed etiam in scandalum Prælatorum, & aliorum Catholicorum Principum ac populorum, qui parti suæ adhærebant, ignominiam redundare. Proposuit autem, ut duo contendentes cum suis Collegiis aliquo loco sub fida protectione Regis Francorum simul convenirent, & ibi inter se rationes quærerent unionis, cùm ante omnia consensus partium esset requirendus. Quòd si per hanc viam non possent concordare, tunc eligerentur utrimque viri probi, qui singulorum juribus atque rationibus auditis & ponderatis, decernerent quis eorum deberet remanere Pontifex, eorumque decreto se omninò acquieturum. Si verò nec sic tolleretur schisma, aliam se viam tunc ibidem propositurum, aut ab aliis propositam accepturum, quæ foret rationi consentanea & honesta, cùm alioqui nullatenus dubitaret quin ipse verus esset Pontifex, nec posset ab ullo, præterquàm à solo Deo, cujus esset Vicarius, ad aliquid cogi: nec denique ita obstringeretur juramento præstito, ut ejus vi teneretur se abdicare.

XXIX. *Cardinales partis Benedicti approbant Viam Cessionis.*

Legati Regii obfirmatum Benedicti animum conspicientes, privatim Cardinales rogarunt, ut suam de iis sententiam aperirent; qui omnes simul in unum collecti apud Villamnovam prope Avenionem die prima Junii Viam Cessionis approbarunt, instrumento ea de re confecto, quod in Codice MS. sancti Victoris Parisiensis extare ait Spondanus num. 4. Solus Martinus de Salva, dictus Cardinalis Pampilonensis, contrariam sententiam amplexus est. Hæc constant ex Actis electionis ipsius Benedicti, quæ apud Baluzium sic desinunt: *Et demum anno Domini 1395, die prima mensis Junii in Villanova omnes Domini Cardinales prædicti, uno excepto Pampilonensi, in præsentia Dominorum Ducum Bituricensis, Burgundiæ & Aurelianensis reputarunt Viam Cessionis Domini Papæ & sui adversarii meliorem, breviorem, faciliorem pro unione assequenda, & magis sedativam conscientiarum. Ex prædicta autem cedula & deliberatione Dominorum Cardinalium præfatorum orta fuerunt multa dubia.* Baluzius in Notis col. 1383, observat extare in Codice 818 Bibliothecæ Colbertinæ allegationes Cardinalis Pampilonensis, quibus probare & confirmare nititur opinionem à se prolatam adversùs Viam Cessionis. Citat etiam Tomum VI Spicilegii Dacheriani, sed hic liber ad manum non est.

XXX. *Universitatis Paris. rationes pro Via Cessionis.*

Cum Regiis Nunciis suos etiam misit Universitas Parisiensis, scripta ad Benedictum satis prolixa Epistola, quam & encyclicam esse voluit ad universos Christi fideles, super eadem materia sedandi schismatis per viam Cessionis utriusque contendentis, qua demonstrare conata est hanc viam ceteris faciliorem, & compendiosiorem multis rationibus & argumentis, desumptis ex quadruplici radice; videlicet Viæ ipsius, Causæ, Contendentium, & Ecclesiæ. Ex parte Viæ quadruplici etiam ratione, nimirum ob facilitatem, securitatem, perfectionem, & honorem utriusque obedientiæ. Ex parte Causæ quadruplici pariter fundamento; hoc est ex schismatis diuturnitate, ex vehementi colore rationum utriusque partis, ex earundem partium in rebus gestis inextricabili contrarietate, atque ex difficultate judicum & præsidentiæ. Ex parte Contendentium, ex sempiterna gloriæ mercede ob insigne hoc charitatis opus, quod etiam fortè martyrium superaret, atque etiam ex honore & nomine sempiterno, quod apud homines & posteritatem adepturi essent: & contrà ex damnatione æterna de qua periclitarentur, si obstinatè remedium unionis fugerent, & Ecclesiam Dei lacerare pergerent, atque opprobrio, quod apud homines & futura sæcula incursuri essent. Denique ex miseranda & lugubri Ecclesiæ desolatione & assidua ejus prædictæ Viæ postulatione. Sed nec hanc Universitatis Epistolam Benedicto redditam fuisse, nec ejus Nuncios potuisse unquam obtinere audientiam in consistorio publico, quamquam rogantibus Principibus & Cardinalibus, ex iisdem monumentis Victorinis constare scribit Spondanus num. 5.

XXXI. *Altercationes inter Benedictum, & eandem Universitatem.*

His mota Universitas, ut se à Benedicti minacibus iris tueretur, appellare ab eo decrevit, & procuratorem misit Joannem de Croana Presbyterum Laudunensem Magistrum in artibus, qui appellationem ei denunciaret. Joannes nomine Rectoris ac Decanorum Theologiæ, Decretorum ac Medicinæ facultatum, nec non nationum in facultate artium ac singulorum, itemque pro adhærentibus vel adhæsuris, ob læsiones per Sanctiss. Patrem Benedictum ejusque commissos jam acceptas, & quas possent imposterum accipere, à dicto Domino Bened. prætensisque commissis, & committendis, ad proximum futurum unicum verum orthodoxum & universalem Papam, ejusque Sanctam Sedem Apostolicam, seu ad illum vel illos, qui de hujus causa appellationis de jure cognoscere possent, provocavit & appellavit coram testibus & tabellionibus pu-

SÆC. XIV. BONIFACIUS IX.

publicis, à quibus periit primò, secundò & tertiò, ac instanter & instantissimè Apostolos, casu quo Benedictus, aut ejus commissi contra dictam Universitatem, singulosque, ad actuum beneficiorumque privationem, seu personarum quarumcumque inhabilitationem, citationem, excommunicationem &c. procederent. His auditis Benedictus iracundior factus, tertio kalendas Junii, Pontificatûs anno secundo, seu anno 1396, Constitutionem edidit, qua conquestus de audacia prædicti Procuratoris, ejusque rebellibus ausibus in detractionem dignitatis & plenitudinis Apostolicæ potestatis, &c. auctoritate Apostolica declaravit non licuisse seu licere à Romano Pontifice appellare, seu provocare; provocationem hujusmodi à jure prohibitam & damnatam esse, ac nullius roboris existere, & contra temerarium appellantem, ejusque appellationi adhærentes, se pro eorum culpa seu protervia processurum. Ad quæ respondit Universitas, nunquam se rebellasse contra Romanam Ecclesiam, sed semper honorasse ac viriliter defendisse; & post multa in suæ appellationis descensionem, & encomio regiæ domus Franciæ & Universitatis, conclusit haud potuisse Benedictum, à quo appellatum est, de appellatione judicare, ideoque Procuratorem perstare in appellatione.

XXXII. *Via Cessionis ab Anglia R g ... sa, ab Hispanis rejecta.*

Sententiam Universitatis Parisiensis de Via Cessionis statim examinavit Studium Oxoniense de mandato Regis Angliæ, & Epistola scripta die decima Martii anni 1395 ad eundem Richardum Regem satis longa disputatione reprobavit, & argumentis pro illa adductis respondit; censuitque Concilii Generalis Viam potiùs eligendam, tanquam dignitate, & auctoritate cæteris præstantem quibuscumque. Sed in Studii Oxoniensis opinione diù non perstitit Richardus Rex; cùm enim pro eadem Cessionis Via ad exteros Christianos Reges, & Principes nuncios mittere decrevisset, Carolus Francorum Rex, & *Petrus Regis* Abbas montis Sancti Michaelis in Normannia cum Patriarcha Alexandrino, & Archiepiscopo Viennensi in Angliam transmisisset, & re coram Richardo Rege disputata, & confutatis Viis discussionis juris utriusque contendentis, & Concilii, ac Compromissi, illam Cessionis tam iis, quàm cæteris omnibus præponendam esse pluribus argumentis, auctoritatibus, & rationibus firmasset; ad eamque omninò teneri Benedictum, tam earundem vi rationum, & argumentorum, quàm ex vi juramenti præstiti in conclavi, ita ut non posset ullo pacto ab eo resilire: his demonstrationibus simul & auctoritate Francorum Regis, cum quo novum nuptiarum fœdus Anglus tractabat, factum est ut idem Rex Angliæ Viam Cessionis admiserit. De ea disputatione in Anglia habita meminit Juvenalis Ursinus in Carolo VI. Eandem Viam ab aliis Universitatibus, & Academiis examinatam, quà approbatam, quà improbatam, satis intelligitur ex multiplicibus Universitatis Parisiensis literis ad alias, & aliarum ad ipsam; necnon diversorum Regum, & Principum ultro citroque de eadem, cæterisque Unionis viis scriptis pariter Epistolis, aliisque ubique compositis tractatibus, qui in Codicibus MSS. Bibliothecæ Victorinæ Parisiensis asservantur. Alii, qui vel Bonifacium deserere, vel Benedicto non adhærere, cujus decessori Clementi obedientes se se præstiterant, turpe existimantes, omnes Vias unionis rejecerunt, inter quos præcipuè numerandi omnes Reges Hispaniarum, qui Benedictum utpote Hispanum omnino tueri decreverunt: excipiendus tamen Rex Lusitaniæ, qui semper in fide perstitit Pontificis Romæ sedentis.

XXXIII. *Duo contendentes conantur Principum pro Via Cessionis eludunt.*

Anno 1396 exeunte Octobri factus est solemnis congressus Caroli Francorum Regis & Richardi Angliæ inter Ardram & Caletum, in quo inter alia inter Reges conventum est, Viam Cessionis pro extinctione schismatis Ecclesiæ prosequendam esse, mittendosque communiter ad utrumque contendentem Legatos, ut ei consentirent: pariterque ad Wenceslaum Romanorum Regem, ut & ipse eandem acceptaret, & contendentibus suaderet. Missi à Regibus Franciæ & Angliæ nuncii ad utrumque de Papatu contendentem; sed illis rem ludificationibus agentibus, neutro cedere volente, quasi ex condicto rem gravem esse responderunt, seque ideo cum suis tractaturos, Regibusque responsum reddituros dixerunt. Solicitaverat item Carolus Franciæ Rex Castellæ & Aragoniæ Reges; verùm habito Salmanticæ in regno Castellæ conventu Episcoporum aliorumque eruditione præstantium Virorum, cui interfuêre Legati Regis Aragoniæ, novari nihil placuit, sed tantùm ut contendentes tescissis ab utraque parte decretis, quæ in alteros promulgarant, loco communi consensu designando convenirent, ubi inter se tractarent de unione. Quod miratur Spondanus à tot Viris prudentibus & eruditis decerni potuisse, si ex animo pacem desiderarent; cùm è contra nulla videatur commodior via excogitari potuisse ad perennandum schisma. Sanctus tamen Antoninus tit. 22 cap. 3 § 2 scribit non solùm à Regibus Francorum & Angliæ, sed etiam à Regibus Hispaniæ, Navarræ, & Aragonum Oratores anno 1396 missos ad Bonifacium, qui hortarentur ad removendum schisma, renunciare omni juri, quod prætenderet in Papatu, cùm & Benedictus paratus esset ad idem faciendum: Bonifacium autem respondisse se esse verum & in-

SÆC. XIV. BONIFACIUS IX.

indubitarum Pontificem, & nullum alium, ac propтereà nullâ viâ intendere se renunciare. Tandem Niemus lib. 2 cap. 33 asserit anno Bonifacii octavo, seu anno 1397 mense Aprili celebratum esse magnum conventum Principum Francofordiæ, ad quem etiam Universitas Parisiensis & multi Reges ac Principes suos nuncios destinarunt. Indeque missos ab iisdem Principibus ad Bonifacium Oratores, & cum iis nuncios Regis Angliæ, ira delusos ab eo esse, ut nihil certi super materia Cessionis, pro qua directi fuerant, responderit: hocque potissimè ex eo contigisse, quoniam Wenceslaus Rex Romanorum & Boemiæ rogatus per Principes in favorem catholicæ fidei, Francofordiam accedere neglexisset, quantumvis venire promisisset.

XXXIV. *Bonifacius satagit impedire congressum Imperatoris cum Rege Francorum.*

Verùm anno sequenti 1398 idem Wenceslaus, sive desiderio videndi Regem Francorum, ut quidam habent, seu potiùs, ut alii ejus invitatu, ad tractandum communiter de ratione extinguendi schismatis, quæ in conventu Germanico Francofordiensi ventilata fuerat, decrevit in Galliam proficisci, idque ad instantiam Universitatis Pragensis. Quod cùm audiisset Bonifacius, literas ad eum scripsit, quæ extant in Codice Victorino Parisiensi, quibus questus est, quòd ad instantiam Regis Francorum, qui solus Antipapam defendisset, unà cum illo ad locum inter ipsos stabilitum convenire promisisset, atque ab ipso Bonifacio petiisset, ut & ipse duos ex suis Cardinalibus cum plena potestate eò mittere dignaretur, cum spe fore, ut talis Via eo conventu reperiretur, quâ schisma aboleri posset: & postquam multis rationibus conatus est ostendere quàm inconveniens res hæc esset, demum rogavit, & monuit, ut aut conventum istiusmodi honesto aliquo prætextu detrectaret, aut tantisper saltem differri curaret, quò ipse Bonifacius suos ad Wenceslaum Nuncios mitteret, per quos apertè cogniturus esset mentem ipsius, quam ei sine dubio placituram speraret. Quid responderit Wenceslaus ignoratur, certum est tamen ex Frosardo vol. 4 cap. 91 eum cum Rege Carolo convenisse Remis mense Martio, specie pangendi matrimonii inter filium Marchionis Brandeburgensis fratris Wenceslai cum filia Ducis Aurelianensis fratris Caroli.

XXXV. *Illudit Imperatori, & Regi Francorum.*

Meminit ex antiquiori auctore hujus conventus Remensis Auctor Magni Chronici Belgici: *Rex Wenceslaus*, inquit, *ad instigationem Universitatis generalis sui studii Pragensis anno Domini 1398 ex Bohemia ad civitatem Remensem venit, ubi Carolus VI tunc Francorum Rex cum suo germano Ludovico Duce Aurelianensi, suisque & dicti Wenceslai patruis Joanne Bituricensi & Philippo Burgundiæ Ducibus certo prævio tractatu convenerant ad consultandum de extirpatione schismatis inter Benedictum XIII & Bonifacium tunc vigentis: ubi consultum fuit inter cætera ad id consequendum securissimam & brevissimam esse viam, ut uterque de Papatu contendentes juri suo cedant, sive renuncient, & per utrumque collegium novus Papa eligatur. Sic igitur Wencesłaus Cæsar de consilio Regis & Principum Franciæ prædictorum misit Legatos suos ad Bonifacium prædictum, simul & Avenionem*. His addit Frosardus de communi utriusque Regis consilio missum esse Petrum de Alliaco Episcopum Cameracensem Romam ad Bonifacium, rogatum ut acquiesceret Cessioni Pontificatus, & novæ alterius electioni; ita tamen ut si ipsius creatio legitima censeretur, confirmaretur in Sede; sin minùs abstineret: & qui ex duobus contendentibus huic Regum decreto contradiceret, deponeretur, ac subtraheretur ei omnis obedientia. Verùm Bonifacius teste eodem Frosardo cap. 96 ambiguè & dissimulanter respondit; postquam Benedictus abdicasset, tunc se quoque Regibus satisfacturum.

XXXVI. *Benedictus frustrà Cardinalem Pampilonensem ad Regem Francorum mittere destinat.*

Benedictus verò ubi audivit Regem Francorum per Legatos suos Reges & Principes ad Viam Cessionis reducere conari, destinavit ad eum mittere Martinum de Salva Cardinalem Pampilonensem, & quendam alium; quod cum Rex intellexisset, Benedicto significari curavir ne mitteret, fortè ut legitur in secunda responsione Universitatis Parisiensis ad Epistolam Studii Tolosani, quæ edita est Tomo quinto Historiæ ejusdem Universitatis Paris. *tum quia non de regno, & per consequens in regni Concilio non fuit ejus præsentia necessaria: tum quia partialis & sensui proprio innitens, quem multæ literæ fortassis insanire faciunt, spiritum rectum, in quem obstinatio peccatum est, d se creditur expulisse. Quare ipsius præsentia sanctum Concilium facilè turbare valuisset*. Ex qua narratione colligitur vanitas eorum, quæ Oldoinus tradit de Martino de Salva, eum nempe in carcere à Regem detentum esse, cùm Parisios non ierit, inquit Baluzius. Benedictum autem hanc rem graviter tulisse liquet ex Epistola ad Carolum ab eo scripta, quam recitat Continuator Nangii, quæ edita est Tomo 4 Hist. Univers. Paris. & dicitur data die nona Junii.

XXXVII. *In Conventu Paris. tractatur de subtractione ab obedientia Benedicti.*

Eodem porrò tempore tractabatur Parisiis à Prælatis & Procuratoribus Universitatum Regni unà cum Principibus ac Proceribus in unum congregatis de fine aliquo his negotiis imponendo. Eam in rem agebatur Conventus, sive Concilium, quod vocant *tertium super prosecutione Unionis Ecclesiæ*, cui cœpto die vigesima secunda

Maji

Maji interfuerunt (Rege ob morbum absente) Joannes Bituricum & Philippus Burgundiæ Duces, Ludovicus Aurelianensis Regis frater, Carolus Rex Navarræ, Ludovicus Borbonii Dux Regis avunculus, Arnaldus de Corbia Cancellarius Regni, aliique Principes ac proceres Consilii Regis, Simon Cramaudus Patriarcha Alexandrinus, unà cum Archiepiscopis Lugdunensi, Senonensi, aliisque sex; Episcopi Parisiensis, Belvacensis, aliique triginta. Frossardus tamen laudatus cap. 97 ait, Regem noluisse Archiepiscopos Remensem, Rotomagensem, Senonensem, Episcopos Parisiensem, Belvacensem, Altissiodorensem, cum aliis interesse Concilio, eò quòd nimis addicti essent parti Avenionensi ob accepta à Clemente beneficia. Interfuerunt præterea quamplurimi Abbates, Prælati minores & Capitulorum procuratores: Rector Universitatis Parisiensis unà cum procuratoribus singularum facultatum ejus, procuratores Universitatum Aurelianensis, Andegavensis, Magalonensis & Tolosanæ, Magistri & Doctores sacræ paginæ & utriusque Juris magno numero. Hi omnes congregati auctoritate Regis ad discutiendum an pro executione Viæ Cessionis facienda esset subtractio particularis obedientiæ, id est pecuniarum, subsidiorum, & provisionum Episcoparuum, aliorumque beneficiorum per Papam conferri solitorum, an verò totalis. Quod ut maturiùs ac servatis juris formulis discureretur, electi sunt ex una parte sex Viri præstantes, qui partem negantem, hoc est neutram obedientiam subtrahendam esse pro viribus propugnarent, scilicet Archiepiscopus Turonensis, Episcopi Aniciensis, & Sancti Pontii, Abbas Sancti Saturnini, aliique duo Doctores Tolosani, omnes Benedicto addictissimi ac familiarissimi. Electi sunt etiam qui totalem subtractionem assererent ex altera parte, Simon Cramaudus Patriarcha Alexandrinus, Episcopus Attrebatensis, Abbas Sancti Michaëlis, ac tres Doctores Parisienses.

XXXVIII. *Totalis subtractio decernitur.* Post quorum disputationes, perpensis quæ ab iisdem hinc inde dicta, proposita, confutata, diluta, explicata fuêre, examinatis trecentorum, qui vota sua dederunt sententiis, inventi sunt ducenti quadraginta septem, qui totalem subtractionem continuò faciendam esse censuerunt. Quo ad Regem delato, ejus auctoritate per Cancellarium publicè denunciara die vigesima octava Julii & decreta fuit totalis subtractio sine mora facienda. Promulgatæ ea de re Regis Caroli literæ, quibus diffusè narrata sunt quæ hactenus à Rege & Clero Gallicano gesta essent tam erga contendentes de Pontificatu, quàm erga Reges ac Principes, extant apud Raynaldum anno 1398 num. 3 & seqq. sic desinunt: *Ab obedientia totali ipsius Benedicti, de cujus adversario hic mentionem non facimus, cùm nusquam sibi obedientiam, sicut nec obedire volumus, nec debemus; nos, Ecclesia, Clerus & populus regni nostri ac Delphinatus de prædictorum vocatorum consilio, & assensu recedimus, & nunciamus auctoritate præsentium recessisse; volentes inter cætera, quòd ab inde in antea ipsi Benedicto, suisque Collectoribus & aliis officialibus quibuscumque, suis etiam complicibus, fautoribus, & sequacibus, ac procuratoribus eorum nullus cujuscumque conditionis fuerit de redditibus, proventibus, & emolumentis Ecclesiasticis quomodocumque & ex quacumque causa solverant, respondere præsumat*, &c. Addit Raynaldus nonnulla ad collationem & administrationem Sacerdotiorum spectantia decreta esse, quæ omisit. Literæ autem dicuntur datæ *die 28 mensis Julii, anno Domini 1398*. Spondanus num. IV ex Monacho Dionysiano & Juvenali addit, decretum etiam esse, interim Ecclesiam Gallicanam suis antiquis libertatibus fruituram: cessaturasque omnes expectativas & reservationes beneficiorum Ecclesiasticorum, eorumque collationes, ac confirmationes electorum, factum iri ab Ordinariis, vel datum in commendam donec aliàs canonicè provideretur. Ceterùm Castellæ Regis Legatum, qui Parisiis aderat, huic subtractioni assensum præbuisse, & affirmasse suum quoque Regem ejusdem esse sententiæ, quidquid per literas ejus nomine suppositas aliqui contrarium suadere voluissent, scribit Spondanus num. VI legi in codice Sancti Victoris Parisiensis.

XXXIX. *Cardinales Aven. subtractionem amplectuntur.* Cardinales duodeviginti obedientiæ Benedicti Avenione existentes, percepto decreto subtractionis, mense Septembri Regi scripserunt literas, quæ juxta Spondanum num. 7 extant in Codice Victorino, quibus significarunt se à Benedicto recessisse. Imò cùm accepissent eum Aragonenses copias adversùs ipsos & ad suam securitatem evocasse, Villam-novam ultra Rhodanum oppidum Regis Francorum se receperunt, ut narrant Monachus Dionysianus & Juvenalis. Ipse autem Benedictus in palatio se abdere coactus est, ubi per quinquennium fermè velut obsessus detentus est. Quo tempore Aragoniæ Rex binas scripsit literas sexto Kalendas Decembris anni 1398 Cæsaraugustæ datas, alteras ad Cardinales, alteras ad cives Avenionenses: quibus valde conquestus est tam de obsidione Benedicti, quàm de nonnullis Aragonensibus à plebe necatis. Extant etiam hæ literæ juxta Spondanum num. 3 in Codice Victorino. Surita Indic. lib. 3 addit, patatam quoque fuisse ab eodem Aragoniæ Rege classem validam subsidio Benedi-

dicti; sed cùm in Rhodani ostium projiceretur, adeo flumen exarefactum reperisse, ut actuariæ naves summa hyeme transmittere non possent, ita magnis tempestatibus frigore milites & nautas conflictatos esse, ut magna eorum pars fœdè perierit. Idem Surita ait decem & novem Cardinales à Benedicto secessisse, quinque alios obedientes permansisse.

XL. *Benedicti creationes Cardinalium.* Benedictus enim post suam electionem tres Cardinalium creationes fecerat; primam quidem octavo Kalendas Januarii anni 1396, in qua Petrum Blavi seu Blani, natione Gallum, diœcesis Mimatensis, è prosapia Urbani V, & Orlandinum Vulpellium, natione Italum, patria Lucensem, Cardinales Diaconos renunciarat; secundam duodecimo Kalendas Octobris anni 1397, in qua Ferdinandum de Carniello, aliàs Perezium Calvillum, natione Hispanum, Tarasconæ oriundum; Jaufridum, seu Gaufridum, natione Gallum, vel ut alii Hispanum; & Petrum Serra, natione etiam Hispanum, Martini Regis Aragoniæ sobrinum, Cardinales dixerat; ac denique anno 1397 ex Ciaconio, vel ut aliis placet, anno 1398, Berengarium Anglesolam Hispanum, Bonifacium Amanatum, natione Italum, patria Pistoriensem inter suæ obedientiæ Cardinales adnumeraverat.

XLI. *Benedictus quasi obsessus in palatio Avenion. detinetur.* Ceterùm ut ad Martinum Aragoniæ Regem redeat sermo, Surita loco laudato refert, cum mense Novembri anni 1398 ad Benedictum circumsessum misisse Oratores, qui ei concordiam suaderent; sed ipsum agrè eò recidisse, ut causam suam potestati Regum, qui eum secuti fuerant, Franci præsertim, atque Aragonii committere promisisset: quo accepto responso Oratores, uti in mandatis habebant, Lutetiam profectos esse, reque in consilio Regis tractata, in eam pactionem deventum esse, ut si Benedictus promitteret, adversario cedente, vel mortuo, vel ægroto, renunciare, & ad conventum seu congregationem, quæ fieret pro unione Ecclesiæ, ire, interimque è palatio vel alio loco, ubi ejus mansio expediens videretur, sine consensu Regum non recedere: Regem curaturum ut Cardinales ac cives Avenionenses à quacumque via facti in ipsum Benedictum cessarent; illumque unà cum centum personis, quæ cum eo erant sine armis, in protectionem suam suscepturum, atque præsidio idoneo ejus securitati, rebusque ad vitam necessariis provisurum: haud tamen propterea intendente Rege à conclusione denegationis obedientiæ in aliquo recedere, sed illam firmiter observare; adeò ut qui ejus nomine ad Benedictum accessuri forent, Papalem ei obedientiam nequaquam exhiberent. His ægerrimè à Benedicto Oratoribus Regiis initio mensis Aprilis anni 1399 promissis, permansit Benedictus in Palatio Avenionensi ab omni vi & injuria securus; sed adhibita foris custodia, ne arbitrio suo recedere posset. Ibi velut obsessus detentus est usque ad annum 1403, ut infrà videbitur. Decretum porrò Regium verbatim refertur à Surita ad annum 1399.

Eodem anno Bonifacius IX, si Niemo lib. 2 de schismate cap. 7 fides, Annatas beneficiorum instituit, id est primos fructus unius anni omnium Ecclesiarum Cathedralium & Abbatiarum vacantium suæ Cameræ reservavit; ita ut quicumque in Archiepiscopum, vel Episcopum aut Abbatem promoveri vellet, ante omnia cogeretur solvere primos fructus Ecclesiæ vel monasterii, cui præfici peteret. Hæ autem Annatæ non sunt institutæ tanquam acceptorum beneficiorum pretium, ut objiciunt quidam maligni, sed velut pensio in sustentationem Pontificis & Cardinalium, aliorumque ministrorum pro Ecclesiæ utilitate laborantium: qua consideratione omnes nationes hoc onus subierunt, exceptis Anglis, qui Annatas pro solis Episcopatibus concessère. Quidam tamen putant Annatas non fuisse novum Bonifacii inventum, sed eas jam extitisse tempore Joannis XXII, qui eas *Annalia* & *Vacantias* vocat in Extravag. *Suscepti. de Election.* imò ante Joannem XXII; eamque in rem citant non solùm Ostiensem in C. *Inter cætera de off. Ordin.* qui vixit ante Joannem XXII, sed etiam Zabarellam scribentem in Concilio Viennensi sub Clemente V statutum fuisse, ut sublatis Annatis vigesima pars vectigalium Sacerdotiorum quotannis Romano Pontifici penderetur. De his & aliis quamplurimis tunc usu receptis exigendarum pecuniarum modis acerrimè Niemus laudatus invehitur, multa tamen excusans privata rapacitate aulicorum, & avarissima cupiditate matris ac fratrum Bonifacii, qui eo inscio multa ejusmodi perpetrabant. Ceterùm Annatæ principio modicæ & tenues fuère, sed tempore ac sordibus quorundam Pontificum sic crevêre, ut nonnullis intolerabiles visæ sint; justæ nihilominus si in pios usus, quod à bonis Pontificibus semper factitatum est, utiliter impendantur atque religiosè. XLII. *Bonifacius Annatas Beneficiorum instituit.*

Agebat ea tempestate Bonifacius IX Perusii vel Assisii ob rebelliones Perusinorum; sed cùm appropinquaret tempus Jubilei anno millesimo quadringentesimo ex institutione Bonifacii octavi celebrandi, verentes Romani ne per ejus absentiam minùs solemniter celebraretur magno ipsorum incommodo, qui ex peregrinorum adventu ingentem consuetum quæstum præstolabantur, missis ad eum oratoribus, ut ex Flavio Blondo Decad. 10 scribit Platina, XLIII. *Romam revocatur, & dominium Urbis adipiscitur.*

cui-

enixè postularunt, ut in Urbem se reciperet. Licèt Bonifacius id magnoperè cuperet, dissimulato tamen prudenter desiderio facturum se quod petebant, negavit; eò quòd Pontifices in Urbe contemptui haberentur; cùm nollent Romani, sicut priùs constitutum & observatum fuerat, recipere Senatores ex nobilitate externa: quòdque Cameræ conservatores parum idoneos eligerent, quorum licentia Banderesiis omnia licerent. Tum verò Romani, ut rem gratam Pontifici facerent, & Banderesios sustulerunt, & Malatestam Pandulphi filium Pisauriensem, virum doctrina & virtute conspicuum, Bonifacii nomine in Senatorem recipiunt; pecuniasque insuper Bonifacio dant, quò ei proficisci ad Urbem liceret. Romam itaque ingressus Bonifacius munita mole Hadriani, seu castelli S. Angeli, Capitolio, mœnibus, & turribus, Dominatu Urbis sensim potitus est. Quarè rectè scripsit Ciaconius ex S. Antonino tit. 22 cap. 3, in principio Bonifacium IX primum Romanorum Pontificum omnem populi Romani vim ad se transtulisse, creatis suo nutu Magistratibus omnibus, munita arce Sancti Angeli, & pontibus; quod etiam eleganter indicat Ægidius Cardinalis Viterbien. in Historia sua MS. *Nulla vis*, inquit, *nulla arma, nulli Imperatores, nullum barbarorum robur, Romanos bacteuus domare, aut obtemperantes reddere potuère: tot bella, tot exercitus, tot incendia, tot direptiones, tot censuræ, tot anathemata, tot anni, tot sæcula in vanum adhibita fuisse juxt visa. Solus id Bonifacius fecit: solus post tot sæcula præstitit: & quod alii jubendo, bellando non potuere assequi, hic fugiendo, dissimulando, cunctando est assecutus: rursusque à Sacerdotibus illud Ennii cautitatum*: Unus homo cunctando restituit rem. *Fecit itaque Pontificis sapientia, ut observato tempore pareret jam Ecclesiæ urbs Roma; fecit continentia & sanctitatis optimo, ut Romani contraire non auderent; fecit magna virtutis auctoritas, ut post tot sæcula omnia tandem Romæ nutu Pontificis administrarentur*. Vixit porrò Ægidius Cardinalis Viterbiensis sub Leone X.

XLIV. *Jubileum Romæ anno 1400 celebrari permittit.*

Utrum Bonifacius Jubileum in annum 1400 indixerit, nemo ex antiquis affirmat, & Victorellus apud Spondanum anno 1399 num. 4 testatur se diligenter quæsisse in Regesto Bonifacii, nec tamen ullam hujus rei memoriam invenire potuisse. Quidquid sit, si Bonifacius illum non indixit, faltem non prohibuit, sed reliquit antiquissimæ populorum devotioni visitandi annis centesimis Apostolorum limina, cujus occasione vidimus institutum fuisse Jubileum à Bonifacio VIII; certum est enim advenisse Romam anno millesimo quadringentesimo ex cunctis Orbis Christiani partibus magnam hominum multitudinem tanquam ad Jubileum, præsertim nationis Gallicæ, non obstante edicto Regio, quo Juvenalis Ursinus ait, propter regni pauperiem, ac penuriam pecuniarum, & ne videretur Bonifacius pro legitimo Pontifice agnosci, prohibitum fuisse, ne quis Romam peteret, addens ingentem nihilominus multitudinem eò perrexisse. Niemus, qui tunc Romæ Bonifacio adstitit, cap. 28 de schismate, asserit Gallos utriusque sexûs ad Urbem catervatim causâ devotionis penè per totum annum advenisse; quorum multi erant nobiles & egregiæ personæ, & larga offertoria ad Ecclesias attulisse, ut anni centesimi Indulgentias lucrarentur, licèt Wiclefistæ Indulgentias, ut furiosi canes lunam, allatrarent. De concursu ceterorum quoque populorum, plura sunt Auctorum testimonia. Hoc tamen constat ex tanta mortalium colluvie, maximam partem pestilentia tum sæviente absumptam esse, & Boninsegnius, qui prope erat, lib. 4 asserit, singulis diebus eâ abreptus fuisse in Urbe sexcentos & octingentos homines.

XLV. *Ruperti Imperatoris electionem approbat.*

Cùm Wenceslaus Imperator turpissimam vitam ageret, & Imperium dissiparet, nec Principum hortationibus perditissimam vitam in melius reformaret, Electores re cum Bonifacio priùs communicata, ejusque assensione habita, anno 1400 convenerunt in unum apud Castrum Lonstein diœcesis Trevirensis, Joannes Moguntinus, Fridericus Coloniensis, Wernerus Trevirensis, Archiepiscopi, ac Rupertus Comes Palatinus Rheni, Duxque Bavariæ, Imperii Electores, unà cum aliquot aliis Principibus, ac civitatum Oratoribus, & absentibus Duce Saxoniæ & Marchione Brandeburgico, item Electoribus, qui vocati noluerunt adesse, ipsoque Wenceslao rogato non comparente, de communi prædictorum omnium consensu, sententiam in eum exauctorationis & privationis regni Romanorum & Imperii, protulit cunctorum nomine Moguntinus Archiepiscopus die vigesima Augusti, feria sexta, Pontificatus Bonifacii noni anno undecimo, ut in ea legitur. Post hæc de substitutione digni alicujus Principis tractantes, convenère in Fridericum Ducem Brunsvicensem, rei militaris peritissimum, sed eo cùm à Comitio rediret, nefariè occiso, coëuntes iterum Electores elegerunt Rupertum, sive Robertum Bavariæ Ducem mox nominatum, cognomento *Parvum*, virum belli pacisque artibus clarum. Hunc Franci diu negarunt esse Regem Romanorum, sed approbatus est à Bonifacio, quamobrem de eo graviter conquestus est Sigismundus Wenceslai frater Hungariæ Rex, Cardinalibus Bonifacii, quòd Wenceslaus non vocatus, non convictus, & sine causæ cognitione pri-

privatus eſſet. Sed hæc fruſtrà fuere; ipſemet enim Wenceslaus Bohemia contentus, depoſitionem ſuam contempſit: imò ut aliquo jure magni momenti cederet, auto repudiato, tantùm aliquot vini plauſtra exegit, quo facto docuit ſe pluris facere convivium, quàm imperium.

XLVI. *Benedictus evadit Avenione.*

Non multò poſt, anno nempe 1403, Benedictus XIII, ſeu Petrus de Luna, cùm jam fermè quinquiennium incluſus in palatio Avenionenſi teneretur, ut nemo permitteretur ad eum accedere, vel palatium intrare, niſi priùs inveſtigaretur quid ferret aut vellet, die duodecima Martii operâ quorundam Francorum, ſimul & Aragoniorum, clam indè eductus, primùm ad caſtrum Reginaldi, quarto Avenione lapide ductus eſt, indeque Maſſiliam ditionis Ludovici Comitis Provinciæ & Siciliæ Regis, qui ad eum confeſtim acceſſit. Dicitur autem cum tribus tantùm familiaribus exiiſſe, nihilque ſecum abſtuliſſe præter Corpus Domini in pixide, & literas quaſdam Caroli Regis Francorum, quibus teſtabatur nunquam ſe conſenſiſſe ſubtractioni ab ejus obedientiâ. Cardinales & cives Avenionenſes, qui ab eo ſeceſſerant, petierunt à Benedicto in gratiam recipi, quod poſt aliquam repulſam obtinuerunt. Egreſſus è palatio Benedictus, mox barbâ tonſâ, quam toto illo quinquennio nutrierat, literas de ſua evaſione ad Regem, Principes, & Univerſitatem Pariſienſem ſcripſit, promittens per ſe non ſtaturum, quin quod ſpoponderat, adimpleret.

XLVII. *Reſtituitur ei obedientia in Galliis.*

Quibuſdam diebus elapſis Guidonem de Maleſicco Epiſcopum Præneſtinum, qui Cardinalis Pictavienſis dicebatur, & Amedeum de Marchionibus Saluciarum Diaconum Cardinalem S. Mariæ Novæ, Legatos ad Francorum Regem miſit, quorum audita Legatione, rem præcipuè urgente Duce Aurelianenſi Regis fratre; ad finem menſis Maji Benedicto reſtituta eſt obedientia, his inter alias conditionibus, de quibus agunt Monachus Dionyſianus, & Juvenalis in Carolo VI; ſcilicet, quòd ſcripto declararet ſe acceptare Viam Ceſſionis tribus caſibus; nempe adverſario cedente, decedente, vel ejecto. Omnes injuriæ occaſione ſubtractionis, ultrò citròque factæ remitterentur: Benedictus intra unum annum convocaret Concilium Univerſale ſuæ obedientiæ, quo tractaretur de proſecutione unionis, de Eccleſiæ libertatibus, de ſubſidiis & oneribus impoſitis à Pontificibus Eccleſiæ Gallicanæ, & quidquid in eo ſtatutum eſſet obſervaretur ab ipſo.

XLVIII. *Sed nō multò poſt interrumpitur.*

Reſtitutam ſibi à Francis obedientiam mox ferociâ ſuâ perdidit Benedictus. Siquidem cùm incidiſſet quæſtio de confirmatione electionum, conſecrationum & collationum, quæ tempore ſubtractionis ab Ordinariis factæ fuerant, perſeveravit Benedictus in ſua ferocitate, eam omnino recuſavit, nec miſſis ea de re ad illum ſemel & iterum Oratoribus, aliquid ab eo obtineri potuit. Inter illos Oratores miſſus eſt ab Univerſitate Pariſienſi *Joannes*, inſignis ille Theologus & Cancellarius, qui proprio familiæ cognomine *Charlierus*; à pago agri Remenſis, ubi natus eſt honeſtis & piis parentibus, *Gerſonius* dictus eſt, & quantum hæc ferebant tempora magnæ eruditionis, cujus Operum Tomo primo extat luculenta de his ad Benedictum Oratio Maſſiliæ habita die nona Novembris; ſed nec Gerſonius, nec ipſe Benedicto addictiſſimus Aurelianenſis Dux ultimò ad eum Legatus, quamvis amantiſſimè ab eo exceptus, eum à propoſito dimovere valuit. Qua re in deliberatione poſita, decretum fuit Regem poſſeſſores defenſurum, nec permiſſurum diplomata Pontificia ſuſcipi; neque item aliquid à Benedicto exigi pro beneficiorum vacantiis, aut alio quocumque prætextu. Publicatæ ſunt ea de re literæ Regiæ die vigeſima nona Decembris anni ejuſdem 1403, ut diſertè habet Juvenalis laudatus. Illud tamen ad laudem Benedicti non parum facit, quod narrat in dicta Oratione Gerſonius, fuiſſe quendam non infimæ fortunæ, qui ultrò ipſimet confeſſus eſſet, voluiſſe ſe eum ſemel atque iterum interficere: Benedictum autem ſereno vultu ac blandis verbis præconcepti flagitii veniam induſiſſe; benevolentiamque eidem, etiam jurejurando, ut omnino ſecurum redderet pollicitum eſſe. Qua de re eum, ut meritus erat, multis præconiis Gerſonius effert.

XLIX. *Bonifacius Eccleſiam S. Georgii in Alga Venetiarum in Collegialem erigit.*

Anno 1404, diplomate Idibus Martii dato, auctoritatem tribuit Bonifacius IX Angelo Epiſcopo Kiſſamenſi Monaſterium & Eccleſiam *S. Georgii in Alga* apud Venetam urbem in inſula Caſtellanenſi diœceſis Ordinis S. Auguſtini, penè deſertam, in Collegiatam Canonicorum ſæcularium ſimul conviventium erigere. Quod tamen non præſtitit Angelus ante mortem Bonifacii; quinto enim tantùm Kalendas Novembris ſexdecim diebus poſt ejus mortem, & aliquot diebus ante Innocentii VII ejus ſucceſſoris coronationem, inſtituit ibi Priorem, & numerum Sacerdotum, Diaconorum & Subdiaconorum: inter quos Sacerdotes fuerunt Antonius Corarius, nepos Gregorii XII ſucceſſoris Innocentii, & Gabriel Condulmerius ejuſdem Gregorii etiam nepos, poſtea Papa ſub Eugenii IV nomine, qui ideo dicuntur Inſtitutores hujus Eccleſiæ Collegiatæ, ſimul cum B. Laurentio Juſtiniano poſtea primo Patriarcha Venetiarum, qui tunc inter Diaconos illius Eccleſiæ eſt annumeratus, ut de his conſtat ex confirmatione hujus erectionis, & Sta-

SÆC. XV. BONIFACIUS IX.

Statutorum ab Episcopo Kissamensi pro ea conditorum, facta anno 1407 à prædicto Gregorio XII Constitutione, quæ incipit *Illis, quæ pro divino cultu*, & extat in Bullario, diciturque data V Kal. Julii Pontificatus anno primo. Augustinus Oldoinus in Noris ad Vitam ejusdem Gregorii ex Jacob. Tomasin. in Annalibus Canonicorum sæcularium, *confirmavit*, inquit, *institutionem Canonicorum Sæcularium S. Georgii in Alga Venetiarum, quos etiam eodem habitu, quo olim S. R. E. Cardinales usi fuerant, mutato colore, decorari voluit.* Illum verò habitum fuisse vestem cæruleam, unde & *Cælestinos* quoque dictos esse, scribit Spondanus anno 1404, num. IX, ex Constitutione Clementis VIII, quæ extat in Bullario. Postea Pius V Constitutione data 3 Idus Decembris anni 1569, anno 4 Pontificatus, quæ incipit: *Ex incumbenti*, eos Canonicos ad religiosa vota nuncupanda induxit, & omnes alios Regulares præcedere voluit; & Sixtus V die 7 Septembris anni 1587, Pontificatus anno 3, Constitutione, quæ incipit: *Circumspecta*, declarationem edidit circa proprietatem eisdem vetitam. Denique Clemens IX literis datis die sexta Decembris anni 1668, eos suppressit, eorumque bona Venetis attribuit pro defensione Candiæ, ut suo loco videbitur. Qua porrò in regione situs fuerit Episcopatus ille Kissamensis mihi prorsùs ignotum est.

L. Benedictus Nuntios mittit ad Bonifacium frustrà.

Eodem anno 1404, Benedictus Pontifex Avenionensis, petitis acceptisque tam à Bonifacio, quàm à populo Romano liberi commeatus literis, Petrum Rabanum Episcopum sancti Pontii Tomeriensis, Petrum Zagarrigam Ecclesiæ Iletdensis Electum cum nonnullis aliis, unitatis Ecclesiæ causâ, Legatos ad Bonifacium Romam misit. *Qui quidem Nuntii*, inquit Theodoricus Niemus lib. 2, de schismate cap. 23, *Bonifacium & ejus Cardinales diligenter exhortabantur, quòd cum eodem Petro* (seu Benedicto XIII) *ad faciendam unionem in Ecclesia Universali in aliquo loco utrique partis tuto concurrere vellent.* Subdit postea Cardinales partis Bonifacii ad id inclinasse, sed Bonifacium assignasse festum sancti Michaelis, ut ipsis responsum daret; cùmque Bonifacius, Cardinales, & Nuntii convenissent eodem die in palatio Vaticano, Nuntios quæ ipsis commissa fuerant discretè & solerter exposuisse, *rogando & exhortando dictum Bonifacium, quòd finem daret huic schismati, cum eorum domino ad hoc parato, ut dicebant.* Verùm Bonifacius *Pontifex ad hoc parum benignè respondit, se esse Papam, & eundem Petrum Antipapam, & similia verba parum vel nihil ad causam facientia addendo.* Quid ad hæc responderint Nuntii subjicit Niemus: *Tunc ipsi Nuntii dedignati in ejus præsentia dixerunt, quòd Dominus eorum non esset simoniacus, notantes Bonifacium esse talem: unde Bonifacius valde commotus jussit eos ex Urbe exire: qui responderunt, quòd salvum conductum haberent ab ipso & Romano populo adhuc aliquantulum illic manendi & inde recedendi, quòd illo gaudere vellent.*

LI. Bonifacius moritur.

Inde commotior factus Bonifacius febre ad dolorem calculi accedente expiravit kalendis Octobris: *Unde ipse Pontifex*, ait Niemus cap. 24, *ira immoderatius incalescens, & pungente ipsum morbo calculi, lectum ægritudinis subitò intravit, in quo tertia die sequenti festo sancti Remigii mane decessit, dictis Nuntiis adhuc existentibus in Urbe.* Eundem diem morti Bonifacii assignant Gobelinus Persona in Cosmod. ætat. 6, cap. 87, in fine, & Innocentius VII ejus successor in literis encyclicis de sua electione apud Raynaldum num. 12. Sepultus est autem in Basilica S. Petri Vaticana, ut asserit idem Niemus, qui addit Nuntios Benedicti in arce Sancti Angeli inclusos fuisse à Præfecto ejusdem arcis Bonifacii consanguineo contra fidem salvi conductus, nec nisi solutis quinque millibus florenorum auri dimissos ab eo fuisse. Quod confirmat Surita Indic. lib. 3 ex literis Benedicti ad Wenceslaum Bohemiæ Regem, ac referunt Galli Monachus Dionysianus & Juvenalis. Sed aliter rem se habuisse scripsit postea ad Universitatem Parisiensem Innocentius VII Bonifacii IX successor, ed eam enim rescribens decimo tertio Kalendas Martii anni 1405, ait Nuntiorum captivitatem ipsismet imputandam esse, quòd nolentes in Urbe manere, ubi omnis securitas præbebatur, maluissent abscedere, & inque ejus manus incidissent, è quibus nec Cardinales, nec Ipsemet Innocentius potuisset eos eruere in motibus Urbanis, qui mox eruperant.

LII. Qualis fuerit.

Ceterùm Theodoricus Niemus multa de rapacitatibus Bonifacii IX habet, quæ, ut ait Spondanus, nemo sanus non videt ab ulceroso stomacho egeri; etenim Auctor Chronici Burdegalensis, qui hoc tempore Romæ erat, testatur audivisse se à fide digno, qui obitui Bonifacii interfuit, vix unum florenum auri apud eum repertum fuisse. Accusatur tamen à quibusdam de nimia pecuniarum congerendarum aviditate, sed alii necessitate rerum eum hac de re excusant. In Codice MS. apud Papebrochium in Conatu Chronico-Hist. habetur eum multos de sanguine suo exaltasse in dominio temporali, & *duos fratres suos præ cæteris, quorum unum Marchionem Marchiæ, alium Ducem Spoletanum constituit: qui omnes, Domino disponente, ad ma-*

SÆC. XV. BONIFACIUS IX.

quam impiam postea redacti sunt, & per D. Regem Ladislaum de regno Siciliæ pulsi. Has & alias nihilominus vitæ maculas eluere potuit summa ejus vitæ castitas; Sanctus enim Antoninus tit. 22, cap. 3, §, 3, de eo scribit: *à multis vulgatum est, quòd cùm secundùm medicinam carnalem diceretur sibi, quòd per coitum cum muliere liberaretur à calculo, ex quo decessit, minimè acquiescere voluit tanto sacrilegio contra divinam legem, eligens potius pudicè mori, quàm impudicè vivere, & ideo valde commendandus fuit.* Unde morum integritate ac virtutum cultu, cum probis, constantibus & utilibus Reipublicæ Pontificibus plurimorum judicio adnumerandus censetur.

SÆC. XV. BONIFACIUS IX.

INNOCENTIUS VII *Pontif. CCIV.*

Anno Domini MCCCCIV.

I. *Cardinales Conclave intrant.*

CUM Bonifacius IX. Kalendis Octobris anni 1404, obiisset, & Nuncii ad ipsum à Benedicto XIII directi nullam aliam viam extinctionis schismatis obtulissent, quàm conventionis duorum contendentium, & Cardinales Bonifacii ab iisdem Nunciis post ejus mortem sciscitati essent, num mandarum haberent ad cedendum ex parte Benedicti, quoniam inter ipsos omninò decretum fuerat, si id habuissent, non procedere ad aliam electionem quousque super extinctione schismatis provisum foret: prædicti Nuncii responderunt se mandatum ejusmodi non habere. Hæc Innocentius VII Bonifacii IX successor scripsit ad Universitatem Parisiensem mense Februario anni 1405, apud Spondanum num. 3. Addit Innocentius Cardinales partis Bonifacii hoc audito, ne Ecclesia Dei diutiùs pastore careret, processisse ad electionem. Erant tunc duodecim Cardinales obedientiæ Bonifacii tunc viventes; quorum tribus absentibus ab Urbe, ceteri novem, ut ex libro Collegii S. Romanæ Ecclesiæ Cardinalium refert Contelorius in Elencho Cardinalium; vel septem tantùm, ut ex Gobelino in Cosmod. æt. 6, cap. 88, refert Panvinius, die dominica duodecima mensis Octobris conclave ingressi, ante omnia se se juramento obstrinxerunt coram pluribus Notariis & testibus solemnibus, si quis eorum forte in Papam eligeretur omnem diligentiam adhiberet, ut Ecclesiæ unitas reformaretur, etiamsi opus esset ad hoc renunciare Papatui, & quòd Cardinales absentes ad simile juramentum præstandum concitarent. Ita referunt Gobelinus laudatus & Niemus lib. 2, de schism. cap. 34.

II. *Cosmas Melioratus eligitur, & coronatur sub Innocentii VII nomine.*

Post hæc processum est ad electionem, & die decima septima ejusdem mensis Octobris omnibus concordantibus electus est Cosmatus Melioratus Presbyter Cardinalis tit. Sanctæ Crucis in Jerusalem sub nomine Innocentii VII, qui juxta Panvinium & Contelorium coronationis insignia suscepit quarto Nonas Novembris, seu die secunda Novembris, quæ concurrebat cum Dominica; sed ex laudato sacri Collegii libro in nova editione Ciaconii ab Oldoino curara, legitur eum coronatum in gradibus sancti Petri cum omnibus solemnitatibus, *die Martis, quæ fuit festivitas sancti Martini, XI Novembris 1404.* Quidquid de die coronationis sit, cur tandiu eam distulisset non video aliam causam adduci posse, quàm motus urbanos; qui mox post suam electionem eruperunt, de quibus mox. Porrò Carolus VI Francorum Rex confestim ut audivit Bonifacii obitum, cursorem Romam ad Cardinales ejus obedientiæ misit cum literis, quibus rogabat differre successoris electionem, donec honorabilem à se mittendam ad eos prò rerum accommodatione legationem accepissent; sed cursore Romam adveniente jam electus erat dictus Cosmatus Melioratus, unus ex novem Cardinalibus, qui antequam de electione tractarent dictum juramentum præstiterant.

III. *Eius genus, primordia & virtutes.*

Cosmas, seu Cosmatus Melioratus, Sulmone diœcesis Valvensis in Apurtio, Provincia regni Siciliæ versùs Campaniam mediocri familia Meliorata ortus, & utriusque Juris Doctor factus, ab Urbano sexto Clericus Cameræ Apostolicæ & Collector redditum ejusdem Cameræ in Anglia creatus fuit, atque inde Archiepiscopus Ravennatensis in locum Pilei Cardinalis depositi, posteaque electus Episcopus Bononiensis, unde ab aliquibus vocatur Cardinalis Bonouiensis, à Bonifacio IX initio sui Pontificatus dictus est Presbyter Cardinalis Sanctæ Crucis in Jerusalem, S. R. E. Camerarius, & totius Italiæ pro pace inter dissidentes bello Principes & Respublicas componenda ab eodem Bonifacio Legatus, tandem eo mortuo, ut dictum est, electus est Pontifex. His addit Onuphrius Panvinius fuisse Innocentium cunctis maximi & optimi Pontificis dotibus ornatum, vitæ integritate, egregiis moribus, humanitate, doctrina, pietate & liberalitate præstantissimum. Certè Theodoricus ipse Niemus laudatus cap. 34, & 36, laudat ipsum maximè, uti mitem, probum

bum, benignum, castum, non superbum, non avarum aut cupidum, Simoniae osorem, & expertae in rebus agendis industriae. Sunt nihilominus qui eum carpunt, quòd ut familiam Melioratam melioraret, suos properè divitiis augere fategerit. Fuit autem Innocentius justâ statutâ, corpore rectè composito, aerare quando electus est sexaginta quinque annorum, ut ait Niemus laudatus cap. 43, & in Nemore Unionis tract. 6, cap. 39.

IV. *Dissidia Romanorum cum Innocentio de Urbis regimine.*

Ladislaus Rex Neapolitanus audito Bonifacii IX decessu quàm citissimè cum magnis copiis accessit ad Urbem, intendens operam dare ut ad Sedem Petri eligeretur sibi benevolus & amicus; sed appellens Romam reperit Innocentium jam electum, ideoque honestissimam salutandi congratulandique causam accessûs sui praetexuit, copiasque se in favorem Ecclesiae duxisse, quò ad electionem faciendam liberiores forent Cardinales. Sed revera Romam venerat augendi regni cupidus, ut expressis verbis asserit Leonardus Aretinus in Historia rerum Italicarum sui temporis: *Ad hunc Pontificem*, inquit, *Ladislaus inter primas gratulationes Romam profectus, cùm honestissimam salutandi gratulandique praetexeret causam, esset autem revera augendi regni cupiditas, Romanos nec priùs quietos suâ praesentiâ in Pontificem concitavit.* Sanctus Antoninus tit. 22, cap. 4, in principio addit Ladislaum, simulantem favere Innocentio, conlituisse, se quasi mediatorem ad concordiam inter eum & Romanos perficiendam; hac facta conventione, ut gubernatio Urbis in temporalibus penès populum resideret, in manu videlicet decem virorum per eos vocandorum; illa autem pars, quae dicebatur Leonina, scilicet circa S. Petrum, Pontifici remaneret cum castro sancti Angeli: Senatorque Urbis de voluntate Pontificis & consensu populi assumeretur. Capita foederis inter Innocentium & Populum Romanum habiti ex Regesto Pontificio refert Odoricus Raynaldus anno 1404, num. 16, & seqq. quae sic desinunt: *Acta fuerunt omnia & singula supradicta Romae .... sub anno à nativitate Domini nostri Jesu Christi millesimo quadringentesimo quarto Indictione XII, die XI assumptionis Sanctissimi in Christo patris & domini nostri, Domini Innocentii Papae VII supradicti, & XXVII mensis Octob. dicti anni*, quo die consequenter Innocentius nondum erat coronatus, alioquin in hoc instrumento, positus non fuisset dies assumptionis Innocentii in Pontificem, sed potiùs dies Pontificatus, qua de re vide dicta in Joanne XXII, ex quo & eruitur verum esse quod superiùs subodoravimus, scilicet motus illos Urbanos fuisse causam cur Innocentii coronatio dilata fuerit.

Pagi Tom. II Part. II.

Nec his contentus Ladislaus, sciens Innocentium ante suam electionem sacramento se devinxisse, ad ponendos Papales apices, si Petrus de Luna, Benedictus XIII in sua obedientia dictus, Papali fastigio pariter abiret, sinistram simulavit suspicionem, ne in Ecclesiarum constituenda concordia suae Regali dignitati aliquod periculum crearetur, adduxitque Innocentium, ut Apostolica sanctione vulgaret, publicam pacem nunquam firmandam, nisi Ladislaus sceptra, quibus hactenus potiebatur, retineret. Decretum hac de re Innocentii dicitur *Dat. Romae apud S. Petrum III Idus Novembris, Pontificatus nostri anno primo*, ideoque post coronationem suam, quae, ut jam dixi, peracta est die secunda Novembris, vel die undecima ejusdem mensis, quo facto eam sanctionem edidit eadem die, qua coronatus est. Post haec Ladislaus Rex obtenta ab Innocentio in triennium Campania reversus est Neapolim.

V. *Innocentius pro Ladislao Rege Neapolis decretum edit.*

VI. *Concilium generale Romae celebrandum indicit, pro unione Ecclesiae.*

His peractis Innocentius jam coronatus sequenti mense Decembri exeunte, scilicet sexto Hal. Januarii Praesules de traditis sibi Ecclesiae gubernaculis certiores fecit, rogavitque ut de Viis optimis extinguendi schismatis inter se conferrent, atque ad eas exponendas idoneos viros mitterent antequam proximus omnium Sanctorum festus dies anni 1405, laberetur. Literae hac de re encyclicae Archiepiscopo Coloniensi, ac suffraganeis datae extant apud Raynaldum anno 1404, num. 12. Constituerat enim Innocentius Romae Concilium celebrare Kalendis Novembris, ut scribit Gobellinus loco laudato: *Innocentius Papa*, inquit, *Archiepiscopis & Praelatis per diversa regna constitutis, literas suis cum nunciis solemnibus direxit, insinuans eis, quòd in Kalendis Novembris, deinde proximè futuris, Concilium Generale in urbe Roma pro unione Ecclesiae esset celebraturus, & exhortans eos; ut se cum Praelatis sibi subditis, vel saltem viros idoneos ad idem Concilium dirigere curarent.* Addit Gobelinus Innocentium circa mensem Septembrem anni 1405, Viterbium fugere coactum & Praelatis Teutoniae non advenientibus, Concilium prorogasse usque ad diem festum sancti Martini, & deinde usque ad Kalendas Maji anni 1406, propter turbas Romae exortas; tandemque omnino praetermissum esse.

VII. *Benedictus Genuam appellit, & pro unione se paratum simulat.*

Regebat hoc tempore Genuam nomine Caroli VI Francorum Regis Bussicaldus; haec autem civitas Pilei Marini Archiepiscopi Genuensis, morum sanctitate ac pietate illustris, auctoritate & sententiâ commota, Benedictum XIII ut verum Pontificem colendum decreverat. Quare hic prae se ferens studium unionis, mense Majo anni 1405 Genuam navigavit, ubi exce-

ptus est omni regii apparatus splendore, omnique effusæ lætitiæ significatione. Cùm autem paucam privatam familiam, fed magnam armatorum copiam fecum adduxisset, iique in dies augerentur, timentes sibi inde Genuenses, specie lustrationis, seu recensionis copiarum, eas foras educentes, civitate deinceps excluserunt, metum apud Benedictum, non parum ea de re commotum, causantes de conjugum ac filiarum pudicitia, ne ea de causa rixæ & contentiones in civitate orirentur. Intereà verò, ut non ad nihilum accessisse in Italiam videretur Benedictus, petiit ab Innocentio Viternii agente liberi commeatus, sive salvi conductûs literas pro nonnullis, quos ad ipsum missurus esset ad tractandum de unione; cùm eas Innocentius, fraudulenter eas peti existimans, denegasset: occasione inde arrepta Benedictus, glorians se unionis studiosissimum, adversarium refractarium invenisse, literas quoquoversùs adversùs illum direxit, quas aliis contrariis Innocentius refellere contendit, revocans etiam in dubium, num qui verus & legitimus esset Pontifex, agere deberet de unione cum intruso; qua de re eum malè apud plurimos audisse, Niemus lib. 2. de schism. cap. 38, ait, & utrumque arguit, sic variis ludificationibus ac mutuis accusationibus inter se certasse ne cedere cogerentur. Benedictus autem Genuâ propter pestem excedere coactus, post aliquas moras variis locis ductas, Nicæam Provinciæ reversus est. Sed hæc acta sunt post mensem Augustum, quo Innocentius Viterbium se receperat.

VIII. *Innocentius Romanos emollire cupiens undecim Cardinales creat, inter quos quinque Romani erant.*

Romæ intereà exagitabatur Innocentius clandestinis folicitationibus Ladislai Regis Neapolitani absentis, & maximoperè cupientis Urbe potiri, in qua duæ erant factiones, Gibellinorum nempe, quorum Duces erant Columnenses, & Sabellici; ac Guelforum, quorum Duces erant Ursini. Priores quærebant recuperare statum libertatis, qualem habuerunt Banderenses antequam Bonifacio IX traderetur regimen Urbis: posteriores satius esse asserebant per Ecclesiam, quàm per Cives regi. Joannes Colomnius cum manu armata non longè ab Urbe agebat, fingens partes Benedicti Pontificis Avenionensis fovere; indeque Gibellini impulsore Ladislao continuis, ac subinde novis, & iniquis postulationibus Innocentium molestabant, qui, ut eorum animos emolliret, eodem anno 1405 die duodecima Junii feria sexta quatuor Temporum undecim creavit Cardinales, quorum fuere quinque Romani, etiamque unus è familia Columnensium, ex quibus octo dicti sunt Presbyteri, tres Diaconi, quorum hæc sunt nomina. *Conradus Caracciolus* summus Pontificii ærarii Præfectus, Neapolitanus; *Jordanus Ursinus*, Archiepiscopus Neapolitanus, Romanus; *Angelus Corarius*, Patriarcha Constantinopolitanus, Venetus, qui Innocentio sub nomine Gregorii XII successit; *Franciscus* Archiepiscopus Burdegalensis, patria Urbinas; *Joannes Melioratus*, Archiepiscopus Ravennatensis, Innocentii nepos, patria Sulmonensis; *Petrus Philargus*, Archiepiscopus Mediolanensis, patria Cretensis, qui Alexandri V accepto nomine, dictus est Pontifex anno 1409 in Concilio Pisano; *Antonius Calvus*, sive *de Calvis*, Episcopus Tudertinus, patria Romanus; *Antonius Archionius*, Episcopus Asculanus, patria Romanus; qui omnes dicti sunt Presbyteri Cardinales: Diaconi verò fuêre, *Otho*, seu *Odo* Columna, patria Romanus, qui in Concilio Constantiensi, redintegrata pristina Ecclesiarum Occidentalium conjunctione, ad Pontificatum evectus, Martinus V appellatus est; *Petrus Stephanescus*, patria etiam Romanus; & *Joannes Ægidius* Præpositus Leodiensis, non Germanus, ut scribit Panvinius, sed Gallus è Neustria, ut habent ferè omnes Scriptores. Eodem die Antonium Cajetanum Romanum, Presbyterum Cardinalem à Bonifacio IX anno 1389, creatum, Innocentius renunciavit Episcopum Cardinalem Prænestinum & majorem Pœnitentiarium.

IX. *Viterbium fugit.*

Cùm verò nec hujusmodi beneficiis aliquid proficeret Innocentius apud perversum illud genus hominum, contigit quinta die mensis Augusti ejusdem anni 1405, ut cùm ad eum, qui reginiini Urbis deputati fuerant, cum paucis aliis accessissent specie concordiæ ineundæ, cùm res ad eorum libitum non successisset, in recessu capti à Ludovico Meliorato Innocentii nepote, juvene audace & temerario, undecim eorum crudeliter interfecti sunt, absque ullo discrimine nocentium, vel innocentium; cùm essent ex iis, qui molestissimè ferebant, quæ adversùs Pontificem gerebantur. Innocentius ut hæc rescivit, quorum pœnitus insciùs & innocentissimus erat, miro dolore tactus, simul & anxius de gravissima populi Romani commotione ob prædictam suorum necem, è vestigio Urbem deserens cum festinatione primò Sutrium, inde Viterbium aufugit; palatium Apostolicum, resque suas ac Curialium, Romanorum expilationi exponens, qui etiam non paucos ex iisdem Curialibus peremerunt, atque alios carceribus incluserunt, & pessimè habuerunt. Innocentium crudele facinus Ludovici Meliorati nepotis abhorruisse, ac de eo ingenti dolore fuisse affectum refert Leonardus Aretinus Epist.. lib. 1 Ep. 5. *Ad Ædes Pontificis*, inquit, *ire pergo: ille miro dolore angebatur, res enim tota eo inscio transacta fuerat, vir pacificus & mitis, à cujus lenitate nihil magis abhorre-*

bat quàm cædes & humani sanguinis effusio; mæstus se se ac fortunam deplorans suam, oculos interdum ad cœlum tollens, quasi Deum invocaret testem suæ erga populum Romanum innocentiæ. Niemus cap. 37 infontem Innocentium & inscium indignissimæ cædis etiam fatetur, quamvis initio nimiùm in nepotem amori indulsisse perstringat. Porrò ipse Innocentius & Cardinales atque alii *ab Urbe fugientes in fervore diei & æstus versùs Viterbium iter egerunt; sed fuit adeo augustiati multi fuerunt, quòd & Papa fuit tunc vexatus mortem vix evasit, ac triginta vel circa de comitatu Papæ præ siti angustia decesserunt*, inquit idem Niemus cap. 36.

X. *In Urbem à Romanis revocatur.*

Post Innocentii abscessum Joannes Columnius palatium occupavit, à cujus viginti dierum incolatu à Populo Joannes XXIII ironicè appellatus est, Ladislaum continuò accersivit, promittens ei Urbis dominium tradere: à quo missus cum exercitu Comes Trojanus, plurimis Romanis contradicentibus admissus est à Columnio. Sed brevì post insurgente in eum populo omnia potiùs pati parato, quàm Ladislao subesse, omnes ejus fautores Urbem deserere coacti sunt, abrogatisque rectoribus nuper institutis, tres tantùm constituti sunt ad Urbem regendam, quos *Bonos viros* nuncuparunt, qui consultiùs & mitiùs res agere cœperunt, cùm jam deferbuisset civium ira in Pontificem, postquam exploratum habuissent fuisse eum innocentem cædis ab ejus nepote factæ, & vehementer propterea ei succensuisse. Romani itaque ineunte anno 1406 pœnitentia ducti, injuriarum Innocentio illatarum Oratoribus ad eum missis, claves Urbis ac dominium integrum eidem obtulerunt veniam deprecantes, ejusque ad Urbem reditum: *Viterbii*, inquit Leonardus Aretinus in Historia rerum Italic. sui temporis, & post eum S. Antoninus part. 3 tit. 22 cap. 4 § 1, *cùm esset Pontifex jam aliquot menses commoratus, Romani pœnitentiâ ducti dominationem Urbis illi reddiderunt, ac multis legationibus eum revocaverunt*. Revertens itaque Pontifex Romam mense Martio post principium Quadragesimæ pompa propemodum triumphali exceptus est, ut subjectis verbis testatur idem Aretinus: *Itaque reversus Romam Pontifex miro applausu populi Romani suscipitur*. His consentit Niemus laudatus cap. 39.

XI. *Ladislaum Neapolis Regem exauctorat, & excommunicat.*

Nec tamen Romæ res quietæ erant, quoniam è castro Sancti Angeli, quod à Ladislao Rege detinebatur, hostiles actus exercebantur; quare Innocentius considerans quanta mala & damna tam Sedi Apostolicæ, quàm aliis Ecclesiis intulisset, atque inferre pergeret Ladislaum, post aliquot menses, nempè mense Junio, processum formans, illum in publico Consistorio, in præsentia suorum Cardinalium, & Curialium, nec non multorum aliorum illic congregatorum, contra ipsum Regem ad minus sexdecim articulos valdè famosos continentem fecit publicari, in quibus inter alia multa declaravit, eum reatum perjurii ac proditionis & conspirationis contra eundem Innocentium crimina perpetrasse, ipsumque à regno & terris, quas in feudum à Romana tenebat Ecclesia, nec non etiam in pristinas censuras, sententias, & damnationes, quas Urbanus sextus contra Carolum de Duracio ipsius Ladislai genitorem, promulgaverat, incidisse, ut diserte scribit Niemus cap. 41. Columnium etiam aliosque ejus fautores ac Ministros violatæ pacis Urbicæ, & aliorum facinorum participes eisdem pœnis & censuris subjecit: remque gestam publicis ad Imperatorem, Reges, ac Principes Christianos scriptis literis promulgavit. Ea quidem acta à Pontificio registro avulsa esse scribit Raynaldus anno 1406 num. 6; sed addit ex aliis literis abunde colligi, Innocentium gravem in eum sententiam tulisse: Inter cæteras quidem illi inflictas pœnas Campaniæ & Maritimæ Præfecturam ei abrogavit diplomate ibidem à Raynaldo relato, *dat. Romæ apud S. Petrum XII Kal. Julii, Pontificatus nostri anno secundo*.

XII. *Eum in gratiam recipit.*

His perculsus Ladislaus, suum Oratorem è vestigio ad Innocentium destinavit, à quo obtentis aliquot dierum induciis, impetravit ad se mitti Paulum Ursinum, qui fidelem Pontifici semper præstiterat operam, unà cum Ludovico Meliorato Pontificis nepote ad res componendas, quibus à Ladislao supra modum honoratis, & muneribus oneratis, simulatam aliquam concordiam confecit, jusso etiam Castro Sancti Angeli Pontifici restitui, ut referunt Niemus laudatus, & Leonardus Aretinus in Hist. Rer. Italic. Hujus fœderis singulæ pactiones describuntur in diplomate Pontificio, quod extare in Registro Innocentii lib. 2 pag. 23 asserit Raynaldus num. 7, quarum præcipuæ fuere: Ut injuriæ hinc inde illatæ acceptæque usque ad 28 Julii diem oblivioni mandarentur: Ladislaus Christiana demissione obsequium Pontifici addiceret: Leges omnes diplomate de concessis à Bonifacio IX regni Neapolitani juribus comprehensas religiosè coleret: restitueret molem Hadrianam seu castrum S. Angeli Innocentio: acceptum regnum jure fiduciario illi referret, ac sacramentum fidei nuncuparet: se sponderet nullos Ecclesiæ clientes bello appetiturum: erepta sacris locis redderet, atque in gratiam proceres, qui studuerant Innocentio, admitteret. Innocentius verò in Ladislai gratiam proceres illius fœderatos Romà pulsos

SÆC. XV. INNO. CENT. VII. fos in Urbem revocavit, edicta in Carolum Ladislai patrem ab Urbano VI conscripta abolevit, & Campaniæ, Maritimæque administrationem, pro eo tempore, quo erat concessa, Ladislao permisit. Hæc conventa ab Innocentio confirmata fuêre diplomate, quod extat apud Raynaldum laudatum, dato *Romæ apud S. Petrum Idibus Augusti, Pontificatus nostri anno secundo*. Quo eodem die alio diplomate ibidem relato Innocentius Ladislaum Romanæ Ecclesiæ Signiferum ac defensorem creavit. His addit Niemus, Innocentium postea eùm agnosceret ingratissimum in se Ladislai animum, decrevisse renovare processus in eum, sed morte præventum id perficere non potuisse.

XIII. In Galliis subtractio à Benedicto. Intereà Benedicto XIII ex Italia execunte anno 1405, vel ineunte anno 1406, reverso in Provinciam, cùm malè audiretur de collusionibus ejus cum Innocentio habitis, misit idem Benedictus Antonium de Chalanto Diaconum Cardinalem tituli S. Mariæ in Via lata ad Carolum VI Regem Francorum, ut eum in obsequio suo contineret. Sed urgente contra Universitate Parisiensi, re ad consilium deducta; die decimo septimo Maji Joannes Parvus egregius Doctor Theologus causam Universitatis agens, rationibus Cardinalis confutatis, subtractionem obedientiæ Benedicto fieri petiit. In eo reprobata est Epistola Universitatis Tolosanæ, quæ sola è Gallicis subtractioni obedientiæ se opposuerat, atque à Parlamento, cui ejus cognitionem Rex demandaverat, lacerari jussa, tandemque renovata Via Cessionis, & statuta subtractio quoad pecuniarum subventionem, ac decimarum, servitiorum, procurationum, annatarum, reservationum, expectativarum, gratiarum, aliarumque quarumcumque exactionum à Pontificibus introductarum, & à Benedicto acerbè exactarum, solutionem; eademque subtractio edicto Regio primùm declarata die decimo octavo Februarii anni 1407 (quamvis enim edictum ponatur anno 1406, quoniam tamen tunc Galli, ut alibi diximus, annum à Paschate inchoare consueverant, mensis Februarius anni 1406 pertinet ad Julianum, quo utimur anni 1407) ac deinde Senatûs Parisiensis decreto confirmata. Edictum Regium extat apud Buchel. in Decret. Eccles. Gallic. lib. 4 tit. 21 cap. 3, & decretum Senatûs Parisiensis ibid. cap. 5, item inter Opera Nicolai de Clemang. & in Fasciculo rerum expetendarum. Ita Spondanus ad annum 1406 num. 3. Subtractio autem ab obedientia remissa est tractanda in Concilio Antistitum ac Doctorum ad Sancti Martini festum eodem anno 1406 celebrando, in quo utilius visum est Concilium Generale celebrari ad reformandam Ecclesiam tam in capite, quàm in membris, & interim subtractionem non solùm pecuniarum & consuetarum annatarum, verùm etiam totius obedientiæ fieri Benedicto, & Ecclesiam Gallicanam suis antiquis libertatibus frui, sicut jam fuerat in priori subtractione anni 1398 statutum. SÆC. XV. INNO. CENT. VII.

XIV. Innocentii VII obitus. Sed inter hæc Innocentium VII die sexta Novembris, seu octavo Idus Novembris ejusdem anni 1406 obiisse asserit Gregorius XII ejus successor in literis encyclicis de sua electione datis Romæ die undecima Decembris ejusdem anni, ex quo emendandus videtur Gobelinus Persona cap. 88 æt. 6 Cosmodrom. ubi scribit eum obiisse die septima Novembris, nisi dicatur eum obiisse nocte inter diem sextam & septimam Novembris. Obiit autem Apoplexiâ tactus non senex & grandævus, ut scribit Joannes Palatius, sed annum tantùm sexagesimum septimum vel octavum agens; cùm ex dictis anno ætatis sexagesimo quinto electus fuerit die decima septima Octobris anni 1404, & obierit die sexta Novembris anni 1406. Sepultus est in Basilica Sancti Petri in sacello, quod olim Pontificibus sepeliendis dicatum erat, Sancti Thomæ titulo insignitum, Pœnitentiariorum usibus hodie præcipuè serviens, quod vetustate & situ corruens Nicolaus postea V restituit, notato etiam epitaphio quod refert Ciaconius.

XV. Ejus laudes ex Niemo, & Gobelino. Innocentii laudes plerique Scriptores celebrant, inter quos Theodoricus Niemus lib. 2 de Schism. cap. 39, licet Pontificibus parum æquus, hoc de eo elogium silere non potuit: *Iste Pontifex fuit mitis, benignus & compatiens afflictis, nec erat aliqua superbia in eo, neque apud ipsum acceptio personarum, nisi quòd dictum Ludovicum* (Melioratum) *& quosdam alios sibi sanguine junctos in quibusdam regiminibus terrarum ejusdem Ecclesiæ collocavit* (malo utique naturali, a quo vix unquam immunis quis potens reperiatur omnium hominum qui sunt, quique fuerunt, quique futuri sunt. *Libens poscentibus audientiam dabat, & fere diebus singulis, certis horis supplicationes sibi porrectas solicitè signabat, consistoria privata & publica tenebat diebus & horis consuetis, nec alicui molestus, neque cupidus seu avarus existebat; simoniacos exosos habuit*, in quos, ut scribit Gobelinus laudatus, gravissimam sanctionem edidit, ut eos pœnarum magnitudine à tanto flagitio abduceret, in eos enim excommunicationis sententiam promulgavit, à qua per alium quàm Romanum Pontificem, præterquam in mortis articulo, absolvi non possent. Idem Niemus laudatus cap. 41 eum incubuisse ad alia vitia emendanda refert his verbis: *Dum resideret in Viterbio, ut præfertur, scriptores literarum Apostolicarum*

SÆC. XV. INNOCENT. VII.

earum per privationes officiorum suorum & alias formidabiles pœnas compulit ad dimittendas focarias eorundem: & verisimiliter multa alia peregisset in ejus papatu, si eum Dominus d sæculo ita subitò non vocasset. Erant focariæ *concubinæ*, ut legere est in Hierolexico, seu Dictionario sacro Dominici Macri, & in Calepino.

XVI. *Ejus in viros literatos amor & pietas in Deiparam.*

Pergit Niemus: *Hic erat etiam pulchræ staturæ, nec pinguis nec macer, & bonæ complexionis, & cum viris literatis & doctis delectabatur habere colloquia, eosque dilexit & pro posse promovit.* Scripsit Innocentius, teste Ludovico Jacob in Bibliotheca Pontificia, *Orationem* gravissimam in consessu Cardinalium *de Ecclesiastica unione*. Item juxta Andream Duchesnium in ejus Vita *Epistolas quasdam*, quas refert Lucas Wadingus Tomo 5. Annalium Minorum. Joannem de Montesono Theologum Parisiensem, qui in suis concionibus affirmarat Deiparam Virginem in peccato originali fuisse conceptam, ad palinodiam recantandam compulit, ut refert Robertus Gaguinus lib. 9 in Carolo sexto. Gavantus in Thesauro sacrorum Rituum ait Innocentium edicto jussisse, ut Symbolum recitaretur in Missæ sacrificio diebus S. Joanni Baptistæ, & S. Laurentio Martyri sacris, quando eorum festivitates fideles die Dominica celebrant.

GREGORIUS XII *Pontif. CCV.*

Anno Domini MCCCCVI.

I. *Cardinales tractant de electione sub quibusdam conditionibus.*

POST obitum Innocentii VII, Cardinales ejus, qui in Urbe erant, deliberare inter se cœperunt, supersederentne electione, an alium Pontificem in demortui locum crearent. Dubitationem faciebat, quòd Galli Benedictum Pontificem suum strictis promissionibus adegerant se se abdicaturum esse, sive Cardinales partis adversæ mortuo Pontifice supersederent electione, sive Pontifex ipse item se abdicaret, quò utrinsque Collegio in unum conveniente, unica indubitari Pontificis sequeretur assumptio. Sed cùm alia parte in supersedendo, & seditionum in Urbe motus, & longior temporis dilatio, & frustratio adversarii, & hujusmodi mala timerentur, & in eligendo voluntas ejus, qui assumptus esset, formidabilis videretur: ideo his omnibus diligenter expensis, eorum Cardinalium sententia tandem vicit, qui eligendum quidem Pontificem suaserunt, sed validissimè obligandum, quò adversario se abdicare volente, ipse quoque electus Pontificatum dimitteret. Ea mente Cardinales conclave ingressi die 18 mensis Novemb. ejusd. anni 1406: die verò Martis vigesima tertia ejusdem mensis in festo Sancti Clementis quatuotdecim Cardinales, (cautione in hunc modum adhibita) *promisit, juravit, & vovit unusquisque Patrum, idque Chirographo solemni suscripsit, si Pontificem eligi se contingat, depositurum se Pontificatum, si adversarius Pontifex idem faceret; idque illi statim per literas significaturum, & iuvitaturum ad hoc ipsum faciendum; procuraturumque insuper omni via & modo unitatem, idque bona fide & sine ulla fraude: promissionem, & votum & jusjurandum, quod ipse præstitisset, omnibus Regibus, Principibusque per suas literas primo quoque tempore significaturum; quo eos testes haberet obligationis suæ*, inquit Leonardus Aretinus, Innocentii VII & Gregorii XII scriba, tum in Historia rerum Italicarum, tum Epistolarum lib. 3 Epist. 3. His consentientia scribunt Gobelinus in Cosmod. æt. 6 cap. 88. Theodoricus Niemus lib. 3 de schism. cap. 1, & in Nemore Unionis Tractatu primo cap. 1. Sanctus Antoninus part. 3 tit. 22 cap. 5 in principio, aliique, & extant apud Odoricum Raynaldum num. 11 publicæ tabulæ ea de re in Conclavi confectæ, quibus quatuotdecim Cardinales subscripserunt.

II. *Angelus Corarius eligitur & coronatur sub Gregorii XII nomine.*

His supra sancta Dei Evangelia solemniter juratis, agitare deinceps de electione inceperunt, & virum quærentes, non tam peritiâ, quàm fide & integritate idoneum, tandem die secunda Decembris in Angelum Coratium natione Venetum mentem consensumque omnes verterunt, virum prisca severitate & sanctimonia reverendum, qui *conclavi egressus promissionem, votum & juramentum, quæ privatus fecerat, tunc in potestate constitutus iteratò novavit, atque ita loquebatur de unione primo illo tempore, ut si cetera deessent, pedibus & baculo se iturum ad eam conficiendam asseveraret*, inquit Aretinus laudatus. Erat porrò Angelus Corarius genere Patricio Venetiis ortus, qui factus Episcopus Castellarius Venetiarum, evectus fuerat à Bonifacio IX in titulum Patriarchæ Constantinopolitani, & postmodum ab Innocentio VII ejus amantissimo creatus Presbyter Cardinalis tituli Sancti Marci. Electus autem Pontifex septuagenatio major, ut scribit S. Antoninus, vel ut aliqui habent, jam tunc octogenarius, Gregorii XII nomen assumpsit. Gregorium electum die se-

SÆC. XV. GREGO-RIUS XII.

secunda Decembris probat Raynaldus ex Tomo 34 de schismate, & invictè confirmatur ex literis ejusdem Gregorii ad Petrum de Luna, seu Benedictum XIII datis die undecima Decembris, quam diem dicit decimam à sua assumptione: falluntur itaque Panvinius, Ciaconius, Papebrochius, aliique scribentes eum electum die trigesima Novembris, & coronatum die quinta Decembris in Dominica; ex prædictis enim Gregorii literis constat eum nondum fuisse coronatum die undecima Decembris, in iis enim ait: *De hoc autem quòd bulla sine impressione nostri nominis est appensa præsentibus, nullus debeat admirari; nam ante coronationis nostræ solemnia usus præfatæ bullæ cum hujusmodi impressione nominis non habetur. Datum Romæ apud S. Petrum 10 die ab assumptione nostra, 11 verò Decembris anno à nativitate Domini* 1406. Eadem nota Chronologica insigniuntur literæ encyclicæ ejusdem Gregorii, utræque autem extant apud Raynaldum anno 1406 num. 14 & seqq. Quare coronatus est Gregorius XII die 19 Decembris, qui cum Dominica concurrebat, ut ex aliis literis Gregorii scribit idem Raynaldus num. 16 in fine, & disertè asserit Gobelinus Persona Cosmod. æt. 6 cap. 88.

III. Ejus pro unione desiderium.

Gregorius post suam electionem votum & juramentum, quo in conclavi se obstrinxerat, extra illud constitutus renovavit, ut constat ex Aretino num. superioti laudato, & ex Niemo lib. 3 de schismate cap. 2, ubi testatur se huic actioni interfuisse, ut scribit Spondanus; Niemus enim ad manum non est. Idem Niemus cap. 6 de desiderio, quo extinguendi schismatis flagrabat Gregorius, ait: *Aliquando cum suis Capellanis & scutiferis domesticis maxime in collectione post cœnam vel prandium conferendo dicebat ad ipsos, quòd pro certo nequaquam per eum staret, quin dicta fieret unio in quocumque loco, etiam quantumcumque ab ipsa Urbe remoto illam fieri oporteret, & si galeis seu forte navigiis careret, paratus esset illic etiam in parva cymba seu carbasa navigare, quodque si per terram illuc pertransire magis expediret, ac convenienti equorum vectura careret, certè non propter hoc dimitteret, quin illuc iret, etiamsi eundo pedester baculo arundineo per iter sustentari deberet, multa bis similia verba frequentius eructando*, à quibus non dissentit Aretinus laudatus. Certè hanc tunc fuisse Gregorii mentem constat ex ejus literis ad Benedictum XIII datis ante suam coronationem, quas Leonardus Aretinus, qui ipsi à secretis erat, se scripsisse testatur quibus exposuit se ad conjungendas sacro pristino fœdere Ecclesias, Pontificatu se abdicaturum, si ipse affectati ejusdem honoris insignia abjiceret, ut tertius Pontifex, utriusque Collegii communibus votis designaretur, sub quo omnia Christi membra coalescerent. Hæ literæ, ut jam dixi, extant apud Raynaldum num. XIV. Eodem sensu scripsit Gregorius ad Benedicti Cardinales, ad omnes Reges, Principes, Respublicas, ac Universitates. Sed licèt initio Pontificatûs hanc mentem habuerit Gregorius, nihilominus postea imperii dulcedine semel degustata, & suorum promovendorum affectu, doctrinæ, religionis, pietatis, ac morum probitatem, de quibus laudabatur, tergiversationibus derelinquendi Pontificatus, ac collusionibus cum adversario contra præstitum juramentum, famam commaculavit.

IV. Benedicti pro eadem unione responsum.

Benedictus Lunensis acceptis Massiliæ Gregorii literis ad eum rescripsit pridie Kal. Februarii anni 1407, quibus gratulatus est de bona ejus mente ad extinctionem schismatis, hortatusque ad effectum, ad quem ipse paratissimus esset, tam per cessionem, quàm per alium quemcumque modum: expectaturum se interea Oratores, quos ad se mittendos scripserat pro disponendo loco conventûs inter ipsos agendi, hortans quàm maximè ad rem celerrimè perficiendam. Iisdem fermè verbis usus est Benedictus salutationis causâ, quibus usus erat Gregorius; cùm enim hic ad eum scribens hunc titulum adhibuisset: *Gregorius servus servorum Dei Petro de Luna, quem nonnullæ gentes in hoc miserabili schismate Benedictum XIII appellant, pacis & unionis affectum*. Benedictus rescripsit cum hoc titulo: *Benedictus Episcopus servus servorum Dei Angelo dicto Corario, quem nonnulli sibi in hoc pernicioso schismate adhærentes Gregorium nominant, pacis & veræ unionis affectum pariter & effectum*. Refert eas literas Raynaldus anno 1407 num. 1 & 2 datas *Massiliæ apud S. Victorem II Kal. Februarii, Pontificatus nostri anno XIII*. Restituendæ pristinæ Ecclesiarum conjunctionis spes affulgebat, sed utriusque contendentis tergiversationibus delusæ sunt piorum omnium mentes & expectatio, licèt per totum annum 1407 multi tractatus habiti sint inter eos per nuncios solemnes, ut ait Gobelinus laudatus.

V. Galliæ Regis literæ pro unione.

Carolus VI Francorum Rex statim ut audivit piam mentem utriusque contendentis, ut tantò vehementiùs negotium perurgeret, literis publicis quas Niemus laudatus recitat, datis Parisiis die decima octava Februarii, universos Christi fideles certiores teddere voluit, decrevisse se mittere confestim solemnes Nuncios ad eundem utrumque contendentem; qui imprimis ambos collaudarent magnificè, quòd in viam Cessionis à se tanto ardore procuraram descenderent: deinde exhortarentur & obtestarentur, ut *ad evitandam difficultatem*

iti-

SAEC. XV. GREGORIUS XII.

itineris, pericula personarum, querelas litium, tractus praeparationum, occasiones aliarum viarum tractandarum, & alia pleraque discrimina formidanda, quae pacem odiosè possent differre, vellent absentes uterque cedere in suo loco, aut in manus suorum collegiorum, aut per literas exhibitas, aut procuratores constitutos, provisionibus tamen congruis ita prudenter adhibitis, ut alteri de altero nullus metus fraudis posset oriri: qui si preces has audirent, mox amba Collegia, tuptâ morâ, summa celeritate in unum locum convenirent ad unici Romani Pontificis electionem celebrandam. Datae sunt literae Regis *Parisiis die XVIII Februarii anno Domini 1407, & regni nostri 27, per Regem cum consilio & consensu Dominorum Ludovici Siciliae Regis, Ducumque Aquitaniae, Bituricensis & Aurelianensis, atque Borboniae, nec non Patriarchae Alexandriae* (nempe Simonis de Cramaudo Patriarchae Alexandrini) *atque Praelatorum & procerum, nec non plurimorum aliorum Ecclesiasticorum virorum & saecularium de consilio magno Regis*. Sed in his literis Regiis loco *anno Domini 1407*, legendum 1406; die enim 18 Februarii anni 1407 in Galliis numerabatur adhuc annus 1406, quia anni principium desumebatur à Paschate, certè eo anno 1406 Carolus VI annum regni sui 27 numerabat. Mensis verò Februarius anni Gallicani 1407 est anni 1408, quo Carolus annum regni 28 numerabat, cùm patri Carolo Sapienti successerit mense Septembri anni 1380. Caeterùm in iisdem literis additum erat Regis Nuncios Benedictum, ad quem primò Massiliae existentem accessuri erant, omni precum instantia rogaturos, ut omnibus semotis ambagibus infra dies decem scripto promitteret, praedictam se viam Cessionis, cunctis aliis postpositis executurum; & infra decem alios dies de circumstantiis ejusdem viae executionem respicientibus oratoribus satisfacerent: quod ni faceret, ab eo se veluti à schismatico & ab Ecclesia praeciso recessurum: eaque de re eosdem Nuncios cum ejus Cardinalibus, vel, iis renitentibus, cum altera parte tractaturos.

VI. *Conventa inter contendentes de mutuo congressu.* Inter haec Gregorius, ut promiserat, Nuncios ad eundem Benedictum misit Antonium suum ex fratre nepotem, quem ex Episcopo Methonensi, Bononiensem creavit, cujus tamen Ecclesiae possessionem nunquam adiit, Guillinum, seu Guillelmum Episcopum Tudertinum Thesaurarium suum; & Antonium de Butrio Bononiensem insignem utriusque juris Doctorem, pro determinando loco, tempore, & conditionibus congressûs inter ipsos faciendi; literae hac de re à Gregorio datae *Romae apud S. Petrum III Kal. Martii anno I* Pontificatûs extant apud Raynaldum num. 3. Gregorii Nunciis honorificè à Benedicto Massiliae susceptis, post longas disceptationes demum concordatum est, ambos contendentes cum suis collegiis conventuros Saonae in orâ Liguriae ad festum Sancti Michaelis in fine Septembris; vel si tunc non esset Gregorio copia navium ad illuc navigandum, res differretur ad festum omnium Sanctorum. Additae multae conditiones de numero comitantium, & armatorum, quos singuli ducerent, de divisione domorum ad habitandum, de securitate urbis Saonae ac locorum vicinorum, deque aliis hujusmodi, quae viginti tribus capitibus contenta recitant Niemus in Nemore unionis tractatu 1, cap. 10, & Raynaldus laudatus num. 4.

VII. *Gregorius tergiversatur.* Missi à Carolo Franciae Rege & Ecclesia Gallicana Legati nonnulli insignes Antistites, & Doctores, inter quos Amelius de Brolio Archiepiscopus Turonensis, Petrus de Savosio Episcopus Belvacensis, Philippus de Villeta Abbas S. Dionysii, & alii, principe Legationis Simone de Cramaudo Patriarcha Alexandrino, Massiliae Benedictum adeuntes, ab eo obtinere nunquam valuerunt, ut Pontificatu cederet, sed tantùm promissum per ipsum non staturum quin unio fieret. Quare ne penitùs abrumperetur tractatus unionis Saonae ineundus, ei subtractionem, ut in mandatis habebant non intimarunt, ut scribunt Monachus Dionysianus & Juvenalis Ursinus. Monstreletus tamen lib. 1, cap. 33, Regis Legatos subtractionem Benedicto intimasse disertè asserit. Sed quidquid sit, cùm Legati Massiliâ ad regem redirent, Simon Cramaudus princeps Legationis Romam cum parte collegarum ad Gregorium pergens, cùm ad principium Julii Romam appulisset, eum à conventu Saonensi alienum reperit, tum quòd diceret adeò se pauperem esse, ut non haberet quo itineri & expensis in illo congressu faciendis sufficeret, nec adeò fidere loco Saonae, quòd haec civitas tunc esset, sicut Genua, sub dominio Francorum Regis, & sub obedientia Benedicti; tum etiam quòd non videretur hanc rem aggredi ritè posse absque scitu obedientiae suae. Fuit tamen alius metus vel praetextus Gregorio ne Urbem desereret. Narrat enim Niemus Ladislaum Siciliae Regem, ardore vehementi cupientem Urbem occupare, mense Junii cum exercitu Romam appropinquantè Romanos exules Columnenses & alios suae factionis proceres immisisse, qui Urbem noctu proditoriè ingressi, & capere poterant Gregorium, nisi protinus se in castrum S. Angeli recepisset, & Cardinales, nisi plerique omnes fugâ sibi consuluissent, uno tantùm aut altero Gregorium in castrum secuto. Sed Paulus de Ursinis egregius Pontificiarum copiarum ductor magna caede hostes pepulit, & Ladislaus ad sua

SÆC. XV. GREGORIUS XII. sua reverti coactus est. Quæ nihilominus Gregorii ipsius conniventia vel etiam tacita suggestione attentata fuisse a Ladislao, putat Niemus. Leonardus verò Aretinus id de Gregorio non existimat, sed de propinquis ejus, qui nihil non agebant, quò cœptum tractatum interrumperent, & Gregorii cessionem impedirent: *Sunt qui putent hanc totam rem à Pontifice de industria compositam, quo mentio omnis unitatis obrueretur: quod futurum erat, si Rex obtinuisset. Nos de Pontifice nullo modo credimus: de propinquis non dubitamus*, inquit Aretinus lib. 2, Epist. 7, quibus verbis rectam Gregorii naturam excusat, prava suorum ambitione, qui formidines inanes illi incutiebant.

VIII. Senas pergit. Cùm interim Caroli Francorum Regis Legati Romam advenissent Gregorio cunctanti & excusanti triremes sibi deesse, Genuensium triremes obtulerunt, quas ipse recusavit, egressus est nihilominus tandem Urbe die nona Augusti, & Viterbium perrexit, ut testatur Niemus, lib. 3, de schism. cap. 18: *Usque ad vigiliam sancti Laurentii Martyris*, inquit, *in Urbe remansit, quem ab urbe tunc recedentem de mane tempestive Romani sub pallio serico, ut moris est, extra portam urbis deduxerunt multum honorificè*. Et paulò post. *Venieus autem cum sua Curia circa festum assumptionis Mariæ Virginis ad Viterbium, illic ad viginti dies conquievit*. Viterbio Senas perrexit Gregorius incunte mense Septembri, cujus die octava ibidem literas dedit, quibus de Ladislao Siciliæ Rege conquerebatur, quæ extant apud Raynaldum num. 17, & seq. Mansit autem Senis usque ad finem anni 1407: Benedictus verò die vigesima quarta ejusdem mensis Septembris Saonam pervenit unà cum suis Cardinalibus, ad primum conventus terminum festi S. Michaëlis.

IX. Reluctatur. Gregorius Senis moras nectens, si Niemo laudato cap. 21, & in Nemore Unionis tract. 4, cap. 2, fides, Cardinalibus suis obtulit Papatui ibidem cedere, dummodò sibi remanerent ad vitam Patriarchatus Constantinopolitanus, quem priùs gesserat, aliaque nonnulla beneficia Ecclesiastica in ditione Veneta, nec non Ecclesia Eboracensis vel Oxoniensis, quæ tunc vacare dicebantur: darenturque tribus suis nepotibus Marco, Francisco & Paulo, eorumque hæredibus ac successoribus, aliquæ terræ Ecclesiæ Romanæ. Quibus cùm annuissent Cardinales, nihilominus aliis adinventis excusationibus res effectu caruit. Imò cùm propositum fuisset pluribus Juris Doctoribus celeberrimis, num teneretur Gregorius vi suorum juramentorum & pactorum Massiliæ cum Benedicto Saonam accedere; & ipso sive vera, sive falsa excusatione detrectante, Cardinales ejus ad idem obligarentur, atque unionem procurare, iique ac alii plurimi aulæ Romanæ assertivè respondissent; quin imò & teneri Cardinales, si aliter fieri non posset, Concilium ad id celebrare, & alium Pontificem eligere: permansit tamen Gregorius, instigatione suorum propinquorum & familiarium, in sua deliberatioue non eundi Saonam: confirmatus etiam in ea, ut scribit S. Antoninus tit. 22, cap. 5, § 4, quorundam Principum suasionibus: cùm nihilominus contrarium ei suaderetur à Cardinalibus, aliisque Principibus ac civitatibus, ut ait Niemus in Nemore Unionis tract. 6, cap. 31. Quare & ipso die posterioris termini conventus Saonæ faciendi, nempè festo omnium Sanctorum, per verbi Dei precones publicè ibidem Senis ad populum se excusari curavit cur non iret, quamplurimis rationibus, quas idem Niemus ibidem tract. 4 cap. 7, & lib. 3 de schism. cap. 23. recitat, quæ omnes ad violationem conditionum, defectum securitatis, & insidias sibi undequaque tensas referuntur: adeò ut non posset eo statu Papatui cedere, ut inde sequeretur unio, quin peccaret mortaliter, & animam suam pœnis infernalibus cruciandam perpetuò condemnaret, propter animarum pericula, atque etiam grandia corporum dispendia, quæ inde verisimiliter consequi possent. His Benedictus homo versipellis in speciem ad unionem, quam revera horrebat, paratus, mirificè confirmatus, lætatus est in ventos abiisse concordiam, quam deinceps plenis buccis increpuit, & omnibus contra se prolatis objecit. Sed cùm inter hæc diversi per internuncios inter Gregorium & Benedictum tractatus habiti essent, magis ac magis suspicionem collusionis mundo generarunt.

X. Collusionis inter duos contendentes. Ne tamen penitus existimarentur unionem deseruisse, deliberarunt propiùs invicem accedere, sive ad speciem, sive ad effectum eam procurandi; ideoque cùm ad principium mensis Januarii anni 1408, Benedictus Portum Veneris appulisset, eodem mense exeunte Gregorius Lucam accessit, ut scribit Niemus lib. 3, de schism. cap. 23, & in Nemore Unionis tract. 4, cap. 2, Benedictus è Portu Veneris Nuncios misit ad Gregorium Lucam, Joannem Archiepiscopum Rotomagensem, Comitis Armaniaci fratrem naturalem & Archiepiscopum Tarraconensem pro loco intermedio aut proximiori constituendo, quo in unum convenire possent. Sed, ut ait Auctor Burdegalensis, qui aderat cum Gregorio, apud Spondanum num. 5, quamvis existimaretur Rotomagensis bono zelo prosequi negotium unionis; Petrus tamen Tarraconensis & alii Catalani ac Aragonenses Lega-

tio-

tionis socii ficté dicebantur procedere, tractantes secretò cum Gregorio ad rem protelandam: adeò ut nunquam potuerit Gregorius à suis Cardinalibus aut Principum Oratoribus flecti, ut ulteriùs progrederetur. Extant apud Niemum lib. 3, cap. 26, & 27, de schism. & in Nemore tract. 6, cap. 2, & 3, & apud Clemangium literæ, tunc à duobus contendentibus scriptæ in sui cujusque excusationem, & alterius accusationem; quæ palam, inquit Spondanus laudatus, ad id fabricatæ apparent, ut fucum facerent & gentibus illuderent, metum utrimque de industria fingentes. Sicuti & quæ secutæ sunt consultationes & tractatus inter utriusque Nuncios de locis Pisarum à Gregorio, & Liburni à Benedicto, aliisve eligendis, & securitatibus assumendis; ita agitatæ, ut fieri solet, inter advocatos aut procuratores, de causa aliqua coram Judice litigantes. Has consultationes refert idem Niemus cap. 28, & in Nemore tract. 4, cap. 3, & tract. 6, cap. 5, & seq.

XI. *Gregorius quatuor Cardinales creat.*

Sed paulò post spes omnis unionis evanuit, cùm scilicet Gregorius contra fidem sacramenti in electione sua præstitum de non creandis Cardinalibus, die Mercurii nona Maji ejusdem anni 1408, novos quatuor creavit, nempe *Joannem Dominici* Ordinis Prædicatorum Florentiæ obscuro genere ortum, Archiep. Ragusinum, quem dixit Presbyterum Cardinalem sub titulo sancti Sixti; *Antonium Corarium*, seu Corrarium, Philippi fratris sui filium, Episcopum Bononiensem, quem Presbyterum Cardinalem renunciavit titulo non S. Gregorii, neque S. Chrysogoni, ut referunt Panvinius, Ciaconius & alii, sed, ut ex Diariis, & Diplomatis ipsius Gregorii eruit Oldoinus, sub titulo S. Petri ad vincula, aliàs Eudoxiæ; *Gabrielem Condulmerium*, sororis suæ filium, quem Presbyterum Cardinalem dixit sub titulo S. Clementis; hic postea Pontifex fuit sub Eugenii IV, nomine; & *Jacobum*, seu *Jacobinum Utinensem*, quem Cardinalem Diaconum sine Diaconia & postmodùm Diaconum S. Mariæ novæ creavit. Horum quatuor Cardinalium creationi, nemo veterum Cardinalium, quamquam à Gregorio rogatorum, assistere voluit; quorum loco ad eam sibi in consistorio considere fecit quosdam alios Episcopos & causarum palatii Auditores. Non fuêre autem hi Cardinales recepti usque ad Concilium Constantiense, quando Gregorius ipse Pontificatum abdicavit, tunc enim pro bono pacis in Cardinalium numero recepti sunt.

XII. *Rex Franciæ scribit pro facienda utrique contendenti subtractione.*

Dum hæc in Italia agerentur anno 1408, Carolus VI Francorum Rex Gregorium & Benedictum suis collusionibus mundum illudere perspectum habens, ne ampliùs id fieret, duodecimo die Januarii egregiam Epistolam paræneticam ad universos Christi fideles publicavit, quam Niemus in Nemore Unionis tract. 6, cap. 1, & Joannes Gerson recitant: qua breviter narratis quæ hactenus eâ in causâ egisset, universos Principes & Antistites, omnemque populum Christianum hortatus est, obedientiam utrique contendenti subtrahere: ut sic decideret vel invitus unus aut alter, immò uterque ab occupata sede Petri: seque cum Ecclesia regni sui, decrevisse talem amplecti neutralitatem in festo Ascensionis proximè venturo, nisi interim fieret unio: processurum nihilominus ulterius cum aliis Principibus & catholicis omnibus, donec evulso schismate pax plantaretur: & ad idem præstandum cunctos hortatus est. His literis commotus Benedictus, rescribens decimo quarto Kalendas Maji de hoc maximè conquestus est, ut mox videbitur.

XIII. *Cardinales Gregorium deserunt, & Pisas pergunt.*

Gravissimâ porrò inter Gregorium, & Cardinales ejus ortâ dissensione ex prædicta quatuor Cardinalium creatione, ortâque apertâ simultate, quam Leonardus Aretinus, qui aderat, in suis epistolis describit, Cardinales antiqui de Gregorio deferendo tractare continuarunt, cùm nulla ampliùs de unione spes superesset. Quare Gregorius ipsis sub gravissimis pœnis, etiamque privationis Cardinalatûs prohibuit, ne absque sua licentia, vel Lucâ abirent, vel inter se convenirent, aut cum alterius partis, vel Regis Francorum & Universitatis Parisiensis oratoribus tractatus haberent: qua ex prohibitione cùm eorum timor auctus fuisset ne vi detinerentur, primus Lucâ recessit die undecima Maji Joannes Ægidii Diaconus Cardinalis Sanctorum Cosmæ & Damiani, Leodiensis, non à patria [Normannus enim erat] sed à præpositura ejus Ecclesiæ, quam olim gesserat, dictus, Vir eximiæ probitatis & industriæ, Pisas se se recepit. Postridiè verò aliorum plerique, favore Rectoris Lucensis & Florentinorum, collectis sarcinis Leodiensem Pisas secuti sunt. Gregorius, tam minis abdicationis, quàm feliciorum rerum promissionibus revocare conatus est, sed frustrà.

XIV. *Appellant ab eo.*

Ipsi enim jam à metu liberi, adversùs ejus comminationes & processus, quos posset in ipsos publicare, appellationem interposuerunt datam Pisis anno Domini 1408, die Dominica decima tertia Maji, Pontificatûs Gregorii XII anno secundo: *Ab ipso Papa Gregorio tanquam malè informato, ad eundem tanquam melius informandum, & ad Dominum nostrum Jesum Christum Judicem venturum, & ad Concilium Generale, & ad futurum Papam, septem* Car-

Cardinales in civitate Pisana, ad quam se transtulerant, 13 *die mensis ejusdem* (scilicet Maji) *appellaverunt*, inquit Theodoricus Niemus, qui in tractatu 6, de Nemore Unionis cap. 10, eam appellationem recitat: quâ post recensitas summâ in Gregorium reverentiâ, & legitimæ obedientiæ summissione, prohibitiones supra dictas ipsis ab eo factas, earumque injustitiam demonstraram; nec non justas suæ secessionis, ob immeritissimum evidensque periculum mortis aut carceris, causas enarratas, demum declararunt, se in quantum eis liceret & poterant, provocare & appellare, primùm ab eodem Gregorio Pontifice irrationabiliter & secundùm non rectam rationem decernente, ad ipsummet secundùm rectam rationem & meliùs informatum; deinde ab eodem utî Vicario ad Christum Dominum, qui judicaturus est vivos & mortuos & sæculum per ignem: itemque ad Concilium Generale, à quo & in quo solerent gesta etiam summorum Pontificum quæcumque pertractari, decerni, & judicari: ac demum ad Papam & Pontificem futurum, cujus esset gesta inordinata sui decessoris in melius reformare. Ita Cardinales Gregoriani in sua appellatione, quam, ut scribit Niemus lib. 3, de schism. cap. 32, Gregorio in consistorio suorum Cardinalium insinuari fecerunt: qui excandescens respondit, haud se illi uti frivolæ delaturum. Antonius verò ipsius nepos Ecclesiæ Romanæ Camerarius & Ordinarius Judex, omnes generatim Curiales, imò & Cardinales, qui Pisas abierant, beneficiis & officiis privavit, qui valde ludicram appellationem interposuerunt, quam diversis locis publicis Lucæ affigi fecerunt in contumeliam Gregorii, ejusque novorum Cardinalium.

XV. *Neutralitas in Gallia promulgatur.*

Cùm interea Benedicto in Portu-Veneris existenti significatæ fuissent literæ Caroli VI Francorum Regis, quibus promulgaverat nisi unio ad diem Ascensionis Dominicæ, seu ad diem 24 Maji facta esset, se cum Regno suo neutralitatem amplexurum, rescribens ad Regem Benedictus decimoquarto Kalendas Maji, de hoc conquestus, hortatus est eum, & obsecravit ab eo proposito desistere: ac nisi faceret, significavit, ultra pœnas & sententias à jure prolatas, & homine, etiam per quamdam suam Constitutionem Massiliæ decimo quarto Kalendas Junii anni 1407 editam, promulgatas, Regem incursurum: eâ autem excommunicationis sententiam promulgaverat in eos, qui sese ab obedientia Romani Pont. subtraherent, etiamsi Cardinalitia, Patriarchali, Archiepiscopali, Episcopali, Imperiali, Regali, aut alia quacunque dignitate fulgerent: & si per viginti dies indurato animo eam sustinerent, gravissimis aliis pœnis tam spiritualibus, quàm temporalibus subjecerat. Has literas cùm misisset Benedictus per suos cursores, dedit pariter eisdem alias, quibus sub anathemate prohibebat subtractionem promulgare: dans eis in madatis ut eas post alias porrigerent, ac velociter se subtraherent. Quod cùm ipsi præstitissent, habita super his multa consultatione in consilio Regio, & Senatu Parisiensi, decretum est eas literas iniquas, & injustas esse lacerandas, & igne cremandas, quod & incunctanter præstitum est, & postridie diei Ascensionis, die nempè 25 Maji, publicata est neutralitas amborum contendentium, ac Bussicaldo Genuæ Gubernatori mandatum, ut si fieri commodè posset Benedictum comprehenderet, & solicitè custodiret, ne abire aliò posset.

XVI. *Benedictus fugit in Hispaniam, & Cardinales creat.*

Benedictus hæc intelligens repentina & inexpectata fuga è Portuveneris ad Illiberitanum Catalauniæ in finibus Galliæ Narbonensis juxta Pyrenæos portum appulit, Liguticâ orâ & Gallicâ Provincia exclusus. Antequam verò abiret, mense Junii Epistolam ad Gregorium scripsit, qua significavit, etiamsi cogeretur in tutiorem locum se se recipere, fore tamen se paratum ad unionem perficiendam. Ea epistola extat apud Niemum lib. 3 de schism. cap. 35. Cùm verò plerique ejus Cardinales, tractatu priùs cum Gregorianis habito, eum pariter deseruissent, ut simul omnes jungerentur, eos ipse, prout fecerat Gregorius, dignitatibus exuit. Cùmque intelexisset omnes utriusque obedientiæ Cardinales die 23 mensis Junii, ut scribit Gobelinus Persona Cosmod. ætat. 6 cap. 89, deliberasse indicere Concilium Generale celebrandum in civitate Pisana in festo Annunciationis Beatæ Mariæ Virginis anni 1409; Concilium & ipse Perpiniani ad Kalendas Novembris anni 1408 indixit: interimque mense Septembri ejusdem anni 1408 ex bulla Alexandri V, non verò, ut habet Ciaconius, mense Septembri anni 1409 quinque Cardinales creavit, ut scribit Surita, vel duodecim ut habet Niemus lib. 3, de schis. cap. 45; & post eum Onuphrius, vel tandem sexdecim, ut Oldoinus in Nova editione Ciaconii, ubi omnes vel dubios, vel postea ante mortem renunciatos enumerat, qui omnes fuerunt, *Petrus Ravatius*, seu *Ravatius* Archiepiscopus Tolosanus; *N.* Archiepiscopus Rossanensis incerti nominis; *Joannes Martinus Murillius* Hispanus; *Petrus de Fuxo* senior, Gallus Bearnensis Ordinis Minorum; *Exbeminus Dabæ*, quem Ciaconius Hispanum vocat; *Julianus Dobla*, seu de Lobera, vel de Loba Benedicto à secretis; *Dominicus de Bonaspe*, seu de Bonafide, Hispanus; *Carolus de Urries* ex Aragoniæ regno; *Alphonsius Carillius*, nobilis Hispanus

nus; *Petrus Fonseca*, Lusitanus, *Jordanus* Hispanus; *Antonius Veneris*, seu Venenz, nobilis Hispanus ex Episcopo Legionensi; *Christophorus*, aliàs Rodulphus *Amerius*, Hispanus Ordinis B. Mariæ de Mercede, eique quatuor alii ejusdem Ordinis adduntur ab aliis Scriptoribus, scilicet, *Joannes Vivinus*; *Arnaldus Laurentius*, *Bartholomæus Celsor*; & *Bernardus de Riera*, Hispani; sed quidquid sit de iis quatuor, enumerandi veniunt alii tres, nempè, *Joannes de Arminiaco*, natione Gallus, *Joannes Carrerius*, Gallus, diœcesis Ruthenensis, & *Raymundus de Angnone* antea Episcopus Ilerdensis. Sed observandum est omnes illos à Benedicto fuisse creatos Cardinales, verùm non omnes in hac promotione; nam, ut in Martino V videbimus, Eximinus Aragonensis; Julianus Dobla etiam Aragonensis; Dominicus de Bonaspe seu de Bonafide, Gallus; & Joannes Carrerius etiam Gallus, creati fuerunt Cardinales à Benedicto die 27 Novembris anni 1425 paulò ante mortem.

XVII. *Perpiniani Concilium celebrat.*

Post hæc Benedictus Kalendis Novembris ejusdem anni 1408, Concilium, quod indixerat, Perpiniani inchoavit, quod Theodoricus Niemus lib. 3 de schismate cap. 36 & seq. his verbis describit: *Præfatus verò Petrus de Luna in ipso regno Aragoniæ tunc temporis, aliud conciliabulum, in quo erant quamplures Episcopi, Abbates & alii Ecclesiastici Prælati de Hispania, Catalonia & quibusdam adjacentibus provinciis de ipsius obedientia celebrabat. In quo quidem Conciliabulo per eundem Petrum facto, in diversis Sessionibus dicti Episcopi & alii sui Prælati, qui illuc convenerant, consuluerunt finaliter in hæc verba.* Refert postea Niemus sententiam Patrum Concilii in nonnullis ampliorem quàm Surita, qui eandem refert lib. 3 Indicum Aragonensium ad Annum 1408. Ex utroque autem auctore & ex monumentis Vaticanis ab Odorico Raynaldo productis, constat, Benedictum patres consuluisse quid è Republica Christiana esse censerent; ne in progressione rerum ad reliquias Ecclesiæ lacerandas pravis consiliis converteretur. Sed summa dissensione distractis Patrum centum circiter & viginti in diversas partes sententiis, quibusdam Benedictum per Legatos continuò Pontificatui renunciare debere censentibus, aliis tempus ducentibus, & maximè contraria asserentibus: eâ opinionum discrepantiâ factum est, ut Perpiniano penè omnes discesserint. Sed Octodecim in sententia permanentibus, tandem sessione Kalendis Februarii anni 1409 habitâ, Patriarcha Constantinopolitanus Alphonsus Exeas eorum responsum Benedicto obtulit: quo profitentes imprimis se illum fidelem Christianum atque Catholicum, ac verum Christi Vicarium credere; nihilominus consuluerunt ac supplicarunt, ut dignaretur propter Deum & bonum Christianitatis prosequi efficaciter unionem Ecclesiæ per viam renunciationis, omnibus aliis viis præponendam: Ut oblationem per ipsum factam advertsario de renunciatione in casu similis renunciationis, vel mortis ejus, extenderet ad casum dejectionis ejusdem: Ut dignos Nuncios mitteret cum plenaria facultate concordandi, firmandi & obligandi omnia necessaria ad præmissa, etiam usque ad renunciationem inclusivè: Ut tales provisiones adhiberet, quod si ipse ante unionem decederet, non posset post ejus obitum schisma continuari. Ac denique si qui vellent unioni obstacula opponere, eos pœnis deterreret. Hæc ab illis utilius ac prudentius quam à tali cœtu expectabatur oblata, a Benedicto benignè suscepta fuêre, ac de ejus acceptatione factum instrumentum publicum manu ipsius Benedicti, omniumque aliorum subscriptum, ut narrat Niemus lib. 3 de schismate cap. 37, qui & ibidem recitat prædictum consultationis Benedictinæ responsum, ex quo etiam translatum in Tomum XI Conciliorum Labbei pag. 2109 & seqq. simul cum narrationibus Suritæ, & Raynaldi eadem de causa.

XVIII. *Gregorius novos Cardinales creat & Concilium Utinense celebrandum indicit.*

Antequam Benedictus Italiâ solveret Cataloniam petiturus mense Junio ad Gregorium scripserat, ut jam dictum est, se paratum ad perficiendam unionem. Gregorius verò die vigesima ejusdem mensis aliam excusatoriam publicavit, & die secunda mensis Julii sequentis Concilium indixit ad festum Pentecostes anni sequentis 1409 celebrandum in provincia Aquilejensi, vel Exarchatu Ravennate, loco speciali postea declarando. Post hæc Gregorius Senas abivit, ibique diu permansit; ea enim in civitate adhuc erat VI Kalendas Novembris, ut constat ex diplomate ea die Senis ab eo dato, relato à Raynaldo num. 59. Ut autem partem suam tutiorem faceret, die 19 mensis Septembris novem creavit Cardinales, juxta Contelorium in elencho Cardinalium, scilicet *Ludovicum Bruneactum* Archiepiscopum Tarentinum; *Angelum* Episcopum Recanatensem, *Angelum Barbaricum* Episc. Veronensem; *Bandellum de Bandellis Lucensem*, Episcopum Ariminensem; *Philippum Repindonum* Episcopum Lincolniensem; *Matthæum* Episcopum Wormaciensem; *Lucam Manzolium* Florentinum Episcopum Fesulanum, *Vincentium*, seu *Vicentium Valentinum* Priorem Montisferrati, quos omnes Presbyteros Cardinales dixit, & *Petrum Maurocenum* Diaconum Cardinalem S. Mariæ in Cosmedim creavit; quibus Ciaconius decimum addit, nempe *Octavianum de Octa-*

vianus, quem Ughellus hunc è numero Cardinalium delendum affirmat. Sed isti pro Cardinalibus habiti sunt, antequam Gregorius in Concilio Constantiensi sponte Papatum deponeret; tunc enim pro bono pacis ex totius Synodi sententia in Cardinalium numerum sunt recepti. Senis Gregorius Ariminum petiit, qua in civitate Idibus Decembris Antonium nepotem ad Robertum Romanorum Regem ire jussit, ut constat ex ejus diplomate apud Raynaldum num. 60. Arimini existens, die decima nona Decembris, eo ipso die quo coronatus fuerat, & quo consequenter annum tertium Pontificatus inchoabat, elegit *civitatem Austriæ & Utinum Aquilejensis diœcesis* pro celebrando Concilio quod jam Lucæ existens die secunda Julii indixerat vel in provincia Aquilejensi, vel in Exarchatu Ravennatensi celebrandum in festo Pentecostes anni 1409. Literæ indictionis extant apud Raynaldum num. 67, *datæ Arimini 14 Kal. Januarii Pontificatus nostri anno III*, ideoque die 19 Decembris anni 1408.

XIX. *Fit compater Poloniæ Regis.*

Antequam Gregorius Ariminum pergeret, imò interjectis paucis diebus à suo in urbem Senensem adventu, cùm ab Wladislao Rege Poloniæ rogatus esset ut prolem, quam Anna ejus uxor editura esset, de sacro fonte susciperet, diplomate dato Senis VIII Kal. Augusti Pontificatus anno II Alberto Poznaniensi & Petro Cracoviensi Episcopis mandavit, ut eam prolem quamprimum nascituram nomine suo de sacro fonte levarent, & omnia ac singula facerent, quæ in baptismali mysterio & compaternitatis glutino secundùm sacrorum canonum sanctiones reperiuntur, Wladislao Rege & Anna Regina communiter vel divisim petentibus. Extat diploma illud apud Raynaldum num. 42.

XX. *Utriusque obedientiæ Cardinales Concilium Pisanum indicunt.*

Dum hæc à duobus contendentibus agerentur, Cardinales Gregoriani Liburni in Etruria existentes, die vigesima tertia Junii anni 1408 inter se deliberarunt convocare Concilium Pisis anno 1409 die 25 Martii inchoandum, ut jam ex Gobelino Persona cap. 89 æt. 6 Cosmod. diximus, ideoque die sequenti 24 Junii ad Episcopos & alios de ejus obedientia literas dederunt, quæ extant Tomo XI Concil. Labbei col. 2146, quibus eos ad Concilium convocaverunt. Die verò prima Julii epistolam, à Niemo in Nemore Unionis tract. 6 cap. 13 relatam, ad universos Christi fideles publicarunt, qua expositis causis cur à Gregorio secessissent, hortati sunt omnes pariter ab ejus obedientia recedere, & ipsis Cardinalibus ad unionem Ecclesiæ perficiendam auxiliari. Tum Cardinales partis Benedicti, qui Liburni Gregorianis se adjunxerant die decima quarta ejusdem mensis Julii ad Episcopos & alios de ejus obedientia literas dederunt, quibus eos pariter ad Concilium Pisanum convocarunt, extant eodem Tomo Concil. col. 2140. Eadem die literas dederunt ad Benedictum, ibidem col. 2114 relatas hoc titulo: *Sanctissimo Domino nostro Benedicto XIII miseratione divina summo Pontifici, Deo humiles, & devoti Oratores, Episcopi, Presbyteri & Diaconi S. Rom. Ecclesiæ Cardinales, nunc in Liburno Pisanæ diœcesis existentes, pro nobis & aliis Reverendiss. Patribus Dominis Cardinalibus pro nunc absentibus, nobis adhærentibus, & adhærere volentibus in hac parte, cum supplici & devota recommendatione utriusque hominis sospitatem* &c. Scriptæ sunt illæ literæ præsentibus Oratoribus Regis Francorum, Simone Patriarcha Alexandrino administratore perpetuo Carcassonensis Ecclesiæ, Petro Episcopo Meldensi cum nonnullis Doctoribus, ut in eorum fine legitur. Cardinalium verò Gregorianorum literas ad Gregorium eadem de causa refert Raynaldus num. 33 & seqq. datas *in Castro seu loco Liburni Pisanæ Diœcesis sub trium Priorum nostrorum sigillorum appensione, decima sexta mensis Julii, prima indictione, anno à nativitate Domini nostri Jesu Christi* 1408.

XXI. *Benedictus & Gregorius monentur ut intersint.*

In literis tam ad Benedictum, quàm ad Gregorium datis Cardinales, post narratas causas secessionis nihil se in hujusmodi indictione Concilii aut vocationis contendentium de Pontificatu indiscretè aut inconsultè agere dicebant: sed cùm post secessionem Gregorianorum, quatuor ex ipsis Benedictinis de expressa ipsius Benedicti voluntate cum totidem Gregorianis Liburni convenissent; omnes demum utriusque partis communi consensu, & maturâ habitâ cum multis aliis Prælatis, virisque literariis ac piis deliberatione, judicasse necessarium extinguendo schismati Ecclesiam Universalem congregari, quod non posset in schismate ab alterutro contendentium efficaciter fieri: quoniam præterquam quòd erant, qui neutri contendentium obedientiam præstabant, nec Gregoriani vellent Benedictini convocationi interesse, nec Benedictini Gregorianæ. Si verò uterque Concilium ex sua tantummodò obedientia locis dissitis colligeret, non fore illa Concilia Generalia, sed particularia. Rogarunt deinde utrumque contendentem, ut per seipsum interesse dignaretur, aut saltem per procuratores potestatem habentes eorum nomine cessionem faciendi; quòd si acquiescere recusarent, Synodum processuram in negotio unionis secundùm quod dictaret Spiritus Sanctus, & jurata promissa utriusque eorum. Niemus numero superiori laudatus addit ad Gregorium Senis non longè à Pisis agentem missos esse

duos

duos Cardinales ex ejus obedientia, ad eum monendum, ut per se, vel per procuratores indictæ Synodo suo tempore interesse vellet, eosque, cùm non permissi fuissent ad eum accedere, rem apud majorem Ecclesiam Senensem & aliis publicis locis, coram tabellionibus & testibus promulgasse.

XXII. *Legati, à Cardinalibus in Galliam, Angliam, & Germaniam mittuntur.*

Post hæc utriusque partis Cardinales de communi consensu præstantes viros ad Principes per omnes provincias legarunt, qui eos de cunctis instruerent, ab obedientia contendentium obstinatorum averterent, & Synodo favere rogarent. Ad Reges Galliæ & Angliæ, utpote majoris auctoritatis & considerationis, Legatus fuit Franciscus Cardinalis Burdegalensis dictus, qui, ut ait Walsinghamus in Henrico IV, facilè in Anglia exemplo Galliæ, quæ voluit impetravit. Extat Tom. I Operum Gersonii ejusdem Gersonii oratio ad Oratores Anglorum Pisas ad Concil. euntes, nomine Universitatis Parisiensis cùm illac transirent habita: qua eorum zelo congratulatus, nonnullis considerationibus necessitatem ostendit celebrandi Concilii ad pacem Ecclesiæ obtinendam sub uno capite ministeriali, & quanta sit in his hoc rerum statu Ecclesiæ in Concilio congregatæ auctoritas demonstrat. De Francisco Presbytero Cardinali tit. SS. quatuor Coronatorum, dicto Burdegalensi hæc scribit Walsinghamus loco laudato: *Circa festum omnium Sanctorum venit in Angliam Cardinalis Burdegalensis, vir potens in opere & sermone, missus à Collegio Cardinalium ad informandum Regem regnique clerum de inconstantia Papæ Gregorii, prout prius edocuerat Regem Franciæ & incolas regni ejus, quatenus hi duo Reges, qui censebantur in Orbe præstantissimi, manus apponerent adjutrices ad inducendum dictum Gregorium ad servandum juramentum præstitum, ut ipsorum duorum Regum auctoritate magnifica, unio fieri posset in Ecclesia.* Ad Robertum verò seu Rupertum Romanorum Regem Landulphus Matamaurus Cardinalis Diaconus S. Nicolai in Carcere Tulliano, Barensis dictus ab Archiepiscopatu, ad quem electus fuerat, ab iisdem Cardinalibus legatus, ut Principes & Antistites ad Synodum Pisanam invitaret, circa festum Epiphaniæ anni 1409, Francofordiam venit, ubi erant Rupertus Rex, Archiepiscopi Coloniensis & Moguntinensis, ac multi alii Antistites, in unum congregati ad tractandum de unione Ecclesiæ: Ad quem conventum accessit etiam Antonius Cardinalis & Camerarius, nepósque Gregorii, à quo missus erat literis datis Arimini Idibus Decembris, quæ extant apud Raynaldum num. 60, qui licèt parum cæteris acceptus, quòd venire sciretur ad turbandam unionem, à Ruperto tamen supra modum honoratus, causam Gregorii egit multum in Cardinales Pisanos invectus. Illud verò demum ibi conclusum est, Rupertum & prædictos Archiepiscopos Moguntinum & Coloniensem missuros suos in Italiam Nuncios ad unionem sollicitandam, ut scribit Niemus lib. 3 de sch. sm. cap. 39. *Et postea infra duos dies*, inquit, *Rex & Antonius prædicti & paulatim etiam alii ad propria redierunt, concludendo finaliter, quòd Rex Robertus suos, & Moguntinensis & Coloniensis Archiepiscopi & Marchio Misnensis prædicti eorum ambassiatores ad Italiam mittere vellent ad sollicitandum factum unionis.*

XXIII. *Concilium Pisanum celebratur.*

Quamvis à multis objiceretur non posse celebrari Concilium Universale absque auctoritate Pontificis Romani, nihilominus anno 1409 advenientе termino Synodi Pisis celebrandæ, nempe die 25 Martii festo Annunciationis Beatæ Virginis sacro; tum quòd nullus esset certus Pontifex, & impossibile esset ab altero eorum, qui de Pontificatu contendebant, ejusmodi Concilium celebrari: tum etiam quòd Sede vacante, qualis censebatur in duorum incertorum dubio, ad Cardinales pertineret certum Pontificem eligere: nec denique de fide ageretur, sed de schismate tollendo, quod perficere uterque contendens, etiam cum dubiæ dignitatis abdicatione, significaverat, ac voto & juramento præstare promiserat, utriusque obedientiæ Cardinales, adstiente maxima parte Antistitum Ecclesiæ Catholicæ, faventibusque præcipuis Orbis Christiani Regibus ac Principibus, cœperunt Concilium celebrare Pisis eadem die vigesima quinta Martii, cui initio interfuisse quindecim tantùm Cardinales, videlicet septem Benedictinos, & octo ex Gregorianis, disertè tradit Monachus Dionysianus, qui editus est Tomo XI Concil. col. 2231, qui Acta per singulos dies descripsit usque ad sententiam diffinitivam Concilii, in multis ampliora editis, & quibusdam circumstantiis nonnihil diversa, sed in rerum substantia planè eadem. Cardinales tamen sive initio, sive paulatim accedentes numerantur ferè ab omnibus numero viginti duo. In Actis editis Tomo XI Concil. col. 2130 Sessioni XIX adfuisse legitur Cardinales viginti quatuor, qui Alexandrum V elegerunt. Ad eam etiam Synodum accessisse tres Patriarchas, Alexandrinum Simonem Cramaudum, Antiochenum Wenceslaum, & Jerosolymitanum, scilicet Hugonem de Robertis plerique Auctores consentiunt; Raynaldus verò num. 45 his quatuor addit Patriarcham Gradensem, scilicet Franciscum Landonem. Adfuerunt etiam Archiepiscopi & Episcopi centum octoginta, Abbates circiter trecenti, vel per se vel per procuratores. Do-

Cto-

ctores Theologi ducenti octoginta duo, licet initio pauciores fuerint. Addit Spondanus, præter Acta laudara, extare alia breviora, ab Abbate Sancti Maxenrii, qui interfuit, scripta ad Episcopum Pictaviensem de rebus per singulos dies gestis usque ad diem 24 Maji, similia illis quæ Dionysianus Monachus habet, sed contractiora, quæ Monstreletus lib. 1 cap. 52 recitar, ex quibus constat fuisse rune Pisis cùm ea scripta sunt, in universum Patres mitratos centum & quadraginta, atque in iis Cardinales undeviginti; advenire tamen undique alios quoridie, prærerquam plurimorum Nuncios, necnon Oratores Regum Franciæ, Angliæ, Jerusalem, Siciliæ, Cypri, & Poloniæ, ac multorum aliorum Principum. Sessionum Concilii historiam cum eodem Spondano hic referre visum ex Monacho Dionysiano, Acta enim eodem Tomo XI Concil. edita in pluribus diversa sunt quoad numerum & Acta in Sessionibus.

XXIV. *Inchoatur de more à precibus.*

Prima Sessio Concilii dicta die vigesima quinta Marrii in Ecclesia Cathedrali Pisana habita est, in eaque post publicam processionem ac supplicarionem, cùm sedissent in eminenriori loco quindecim Cardinales, & aliis sedibus ceteri Antistites, capitulorumque & convenruum Procuratores, aliique Doctores, ac Nuncii Regum Francorum, Angliæ, Siciliæ, & Alemanniæ, necnon plurimorum aliorum Principum & Magnarum; Guido de Malesicco, ex Episcopo Pictaviensi creatus à Gregorio XI ante schisma Cardinalis Sanctæ Crucis in Jerusalem, dictus propterea Cardinalis Pictaviensis, postea à Clemente VII, cui adhæsit, Prænestinus Episcopus renunciarus, omnium utriusque obedienriæ Cardinalium tunc viventium antiquissimus, partis Benedictinæ, vir doctus, prudenria & virture clarissimus, Missam de Spiriru Sancto celebravit, & quidam Doctor orarionem habuit de causa convocationis Concilii, hortatusque est omnes ad unionem Ecclesiæ: preces item & Litaniæ dictæ; nihilque præterea ea sessione actum. Ita Monachus Dionysianus; in Actis aurem ediris Tomo XI Concil. Labbei legitur, Missam celebratam à Perro Cardinali de Thurejo dicto Cardinali S. Susannæ à Clemenre VII, partis etiam Benedictinæ, & sermonem factum à Cardinali Mediolanensi, partis Gregorianæ, in additione etiam ad idem Concilium, quæ referrur in eodem Tomo Concil. ex Tomo VI Spicilegii Dacheriani dicirur quidem Missam celebratam à Cardinali de Thurejo, sed sermonem factum à Fratre Leonardo de Florentia Ordinis Prædicatorum. Cùm porrò, ut jam dictum est, sessionum ordo tam in Actis editis, quam in aliis ita diversus sit, ut confusio vitetur, immorandum non censemus eum eodem Spondano in distinguendis per numeros sessionibus, donec cessarit confusionis periculum, seu usque ad Sessionem decimam sextam, sed tantùm in rebus gestis suo ordine recensendis.

XXV. *Duo contendentes citantur juridicè, & declarantur contumaces.*

Die sequenti vigesima sexta Martii dictus Cardinalis Mediolanensis Missam celebravit, precesque etiam & Litaniæ dictæ sunt, sicut etiam in cæteris Sessionibus de more cæterorum Conciliorum, antequam procederetur ad negotia rractanda. Deinde Officiales Concilii electi, & unus Advocatus ad accusandos ambos conrendentes. Hic ambonem conscendens pertinaciâ ipsorum exagitatâ, conclusit, quòd si publicè vocati non comparerent, haberentur pro conrumacibus. Tuncque unus ex promotoribus Concilii instanter postulavit, ut quod Advocatus requisierat Concilium approbaret. Quo facto duo Cardinales cum uno Archiepiscopo & uno Episcopo, Advocato quoque & Notariis, ad valvas Ecclesiæ procedenres, tam prædictos conrendentes, quàm quatuor Cardinales, nempe de Flisco, Auxitanum, & de Chalenro partis Benedictinæ, ac Tudertinum Gregorianæ, qui soli ex tunc existentibus apud eos permanserant, cùm ceteri secessionem fecissent, alta voce vocarunt & à populo ibi adstante quæsierunt, num scirent, aliquem ex eorum familiaribus in civitate existere, cùmque nemo respondisset, Cardinales ad suas sedes reversi rerulerunt neminem eorum reperiri. Accusarores proprerea petierunt eos declarari contumaces, sed Patres benignirate usi rem distulerunt in sequenrem diem vigesimamseptimam ejusdem mensis Marrii, qua rursum id ipsum repetitum: resque ad penultimam mensis relata. Eâ demum cùm nemo comparuisset, declarari sunt contumaces, lectâ ex scripto sententiâ per dictum Cardinalem Pictaviensem Episcopum Prænestinum, eademque ad valvas Ecclesiæ affixa. Post publicarionem contumaciæ indicta est sessio in diem decimum quintum Aprilis feria secunda post Dominicam in Albis.

XXVI. *Audiuntur Nuntii Ruperti Romanorum Regis.*

Interea Landulphus Matamaurus Cardinalis Barensis dictus, ex Legatione Germanica reversus est, & advenerunt Archiepiscopus Rigensis, Episcopus Wormaciensis, & electus Verdensis, qui se Nuncios dicebanr *Ducis Ruperti de Bavaria, quem Regem Romanorum nominabant*, ut ait Monachus Dionysianus, cùm in Actis editis Tomo XI Concil. Rupertus de Bavaria dicatur *S. Sedis Imperatoriæ elector*, & in Actis Tomi VI Spicilegii *Rex Romanorum electus*. Post eorum advenrum die Lunæ post Dominicam in Albis, seu die decima quinta Aprilis, sessio habita est, in eaque præsentibus nonaginta Archiepiscopis & Epi-

SÆC. XV. GREGORIUS XII.

Episcopis, nonnullisque Abbatibus, Doctoribus, Clericis & Notariis, qui non interfuerunt prioribus Congregationibus, post solemnia celebrata dicti Ruperti Nuncii introducti sunt, qui cum aliis non sederunt, sed per quemdam alium Episcopum proposuerunt viginti duas quæstiones ambiguitatibus plenas, quarum præcipuæ fuerunt: Utrum Cardinales potestatem haberent se subtrahendi ab obedientia sui Pontificis; Pontificem evocandi; Concilium Generale convocandi; Duo Collegia se mutuò habilitandi ad celebrandum Concilium: concludentes demum, Concilium debere differri in aliud tempus, & in alium locum transferri, ad quem Gregorius, quem ut scribit Niemus lib. 3, de schism. cap. trigesimonono, priùs convenerant, paratus esset accedere, & adimplere quæ juraverat, dum & Benedictus idem præstaret. His Nunciis præscriptum est à Synodo, ut scripto traderent quæ ore proposuissent, ostenderentque mandatum, quod à Ruperto haberent; quod cùm ægrè admodum præstitissent, remissi ad alium diem pro responso audiendo, inceperunt inter se altercari, clarè demonstrantes non se venisse nisi ad unionem impediendam, & non expectato responso clanculò abierunt. His à Monacho Dionysiano & Abbate S. Maxentii relatis addit Niemus, eos Nuncios antequam elaberentur, Ruperti nomine appellasse, innuentes convocationem Concilii Generalis spectare ad Regem Romanorum, vel saltem de ejus auctoritate convocari debere: ac propterea tam ipsum Rupertum, quam ejus Nuncios risui expositos fuisse, & quasi fatuos ac juris ignaros existimatos, ob gravia incommoda, quæ secutura fuissent ex eorum propositionibus. In Actis Concilii ab Odorico Raynaldo laudatis, quæ etiam extant Tomo XI Concil. Labbei, dicitur quatuor fuisse Oratores Ruperti, nempe Archiepiscopum unum, duos Episcopos, & Conradum è Susato Spirensis Ecclesiæ Canonicum, qui die XVI Aprilis in sacrario Ecclesiæ coram Cardinalibus, non in publica sessione XXII dubitationes proposuit, & die XIX ejusdem mensis provocavit à Concilio Pisano; quo facto Oratores die Dominica XXI ejusdem mensis nemine salutato clàm abierunt. Refertur ea provocatio ibid. col. 2238.

XXVII. Gregorius frustra conatur Synodum dissolvere.

Gregorius tunc Atimini morabatur, cujus civitatis Dominus erat Carolus Malatesta, quem idem Monachus Dionysianus, & Abbas S. Maxentii, tacentibus Actis editis, scribunt eadem hebdomada Pisas adiisse, ut persuaderet Cardinalibus Concilium differre, & in alium locum transferre. Sed ad eum audiendum electos esse quatuor doctissimos Cardinales, ex utraque obedientia binos; ex parte quidem Benedicti Nicolaum Brancacium, & Petrum de Thurejo; ex parte Gregorii Antonium Cajetanum dictum Cardinalem Aquilejensem, & Cardinalem Mediolanensem, qui cùm multis rationibus ostendissent id nulla ratione fieri posse, Carolus Malatesta re infecta ad sua rediit. Tomo XI Concil. col. 2312, extat scriptum Caroli de Malatestis de iis quæ ipse cum Cardinalibus Pisis tractavit, & in reditu cum Gregorio, à quo legatus ad Cardinales fuerat. Sequitur responsio Cardinalium Gregorii facta ambassiatori Domini Malatestæ de Pensauro, ad quædam Capitula per ipsum dominum Malatestam petita. Post hæc, die vigesima prima Aprilis in Dominica, Vitalis de Castromauro, qui legitimè electus Archiepiscopus Tolosanus, sed ut habet Castellus in Historia Occitaniæ, à Benedicto ejectus, ad Concilium recurrerat, Missam celebravit, & inter Missarum solemnia quidam Frater Minor Episcopus Digniensis, qui vocatur Bertrandus Tomo 11 Concil. col. 2217, sermonem habuit de Mercenariis fugientibus: ac luculentissimè ostendit tales esse contendentes de Papatu, atque ideo pellendos; & propositiones Nunciorum Ruperti discussas egregiè refellit.

XXVIII. Contendentium depositionem promotores Concilii petunt.

Dies vigesimus quartus Aprilis assignatus fuerat ad audiendam responsionem Nunciorum Ruperti, interimque continuati sunt processus, vocatique ad valvas Ecclesiæ duo contendentes, aut aliquis qui pro eis esset in civitate Pisana. Sed cùm Nuncii, ut jam dictum est, recessissent die vigesima prima Aprilis nemine salutato, advenientè dicta die vigesima quarta convenientibus omnibus in Ecclesia Cathedrali, Advocatus Concilii suggestum ascendens, spatio trium horarum totum processum divisionis Ecclesiæ altè & intelligibiliter legit. Deinde lecti sunt libelli supplices promotorum Concilii, quibus petebant à Concilio approbari unionem duorum collegiorum, convocationem Concilii per eos in urbe Pisarum factam, citationes duorum contendentium, ac contumaciæ eorum declarationem; & ut his omnibus ritè confirmatis, iidem contumaces privarentur dignitate Papatûs, eorumque fautores omnibus dignitatibus, officiis & beneficiis; & si quid contra hujusmodi privationem attentarent, possent per Judices sæculares puniri: omnesque Reges ac Principes, ceterique cuncti cujuscumque status hominis ab eorum obedientia absolverentur: committerenturque quidam viri probi & literati ad recipiendas quæstiones & inquisitiones contra eosdem contendentes producendas, pro majori cautione, quamvis essent omnia satis per se notoria. Eodem tempore Simon Cramaudus Patriarcha Ale-

xandrinus, & Universitatis Parisiensis, Ducumque Brabantiæ & Hollandiæ, & Ecclesiæ ac civitatis Leodiensis Nuncii Pisas ingressi sunt, & subsequenter Legati Angliæ & Archiepiscoporum Moguntinensis & Coloniensis.

XXIX. *Legatio Regis Angliæ ad Gregorium, & Synodum.*

Ultima die mensis Aprilis congregato Concilio & Missa ab Episcopo Luxoviensi in præsentia Nunciorum Angliæ celebrata, Robertus Alun Episcopus Salisberiensis cathedram ascendens, increpatis contendentibus, hortatus est ex parte Regis sui, & Cleri Cardinales & Concilium diligenter opus unionis agere. Episcopum illum Salisberiensem fuisse Robertum Alun, postea Cardinalem sub Joanne XXIII narrat Walsinghamus in Henrico IV, & in Hypodig. in Actis tamen Concilii Constantiensis, cui adfuit, Robertus nunquam dicitur Cardinalis, sed tantùm Episcopus. Addit Walsinghamus Regem Angliæ præmisisse Oratores suos ad Gregorium & Cardinales cum literis, quibus Gregorium quidem horrore immensarum stragium populi Christiani per universum Orbem occasione schismatis editarum, hortabatur honorem potiùs Apostolicæ Sedis relinquere, quàm hujusmodi detestanda dissimulanter tolerare: exemplo veræ matris, quæ coram Rege Salomone contendens, cessionem potiùs elegit, quàm filii sectionem. Cardinales autem precabatur, si Gregorius cederet Papatui, ejus honesto statui sufficienter providere. Nihilque amplius ea die actum est. Quis fuerit Episcopus ille Luxoviensis & à quo missus fuerit me latet. Certè nomen ejus nec in editione Conciliorum, nec apud Raynaldum reperitur in Catalogis Episcoporum, aut Oratorum Regum, qui Concilio interfuerunt; imò Oratores Angliæ erant, apud Raynaldum, Robertus Episcopus Salisberiensis, Thomas Episcopus Damenìensis, & Henricus Episcopus Menensis, seu potiùs Menevensis: in catalogo verò, qui extat Tomo XI Concil. Robertus Episcopus Salisberiensis, & Henricus Menevensis; nullibi autem reperitur Episcopus Luxoviensis. Die porrò sequenti, nempe prima Maji, Franciscus Cardinalis Burdegalensis reversus est Pisas è sua Legatione Gallica & Anglica, & altera sequenti advenit pariter Petrus Frias Presbyter tit. S. Praxedis partis Benedictinæ, dictus Cardinalis Hispaniæ.

XXX. *Deliguntur Patres ad examinandos testes contra duos contendentes.*

Die quarta Maji habita est altera Sessio, in qua Guillelmo de Canteriis Episcopo Ebroicensi Missam celebrante, Anglorum Nuncii sederunt ad latus sinistrum; Nuncii verò Regis Francorum, scilicet Simon Cramaudus Patriarcha Alexandrinus, Petrus Fresnel Episcopus Meldensis, & Ægidius de Campis postea Cardinalis, ejusdem Regis Caroli Confessarius, ac tandem Joannes Episcopus Vapincensis Ludovici Andegavensis Siciliæ Regis Nuncius, ad latus dexterum sederunt post Cambellanum, seu Camerarium Rom. Peractisque Missæ aliisque consuetis solemnibus, cùm Prælati ornamenta sumpsissent, & Patriarcha post primum Cardinalem Episcopum sedisset, sicuti statutum fuerat, quidam excellens Doctor Bononiensis Petrus de Ancharano suggestum ascendens quæstionibus factis ab Oratoribus Ruperti, de quibus suprà, respondens enucleatè, ostendit præterea contendentes fuisse sufficienter evocatos, & posse jam Synodum contra eos procedere. Constituti deinde sunt ad examinandos testes producendos duo Cardinales, scilicet Angelus Presbyter Cardinalis tit. S. Pudentianæ, dictus Laudensis, & unus Diaconus Cardinalis Sancti Angeli, quorum duo erant, nempe Petrus Sancti Angeli, dictus Romanus, & Petrus Blavi etiam S. Angeli, dictus Ultramontanus; & hi duo Cardinales pro utroque collegio; pro regno Franciæ Episcopus Luxoviensis & tres Doctores; pro Rege Angliæ unus Doctor; pro Provincia unus; & pro Alemannia duo. Huic Sessioni non adfuerunt Nuncii Archiepiscoporum Moguntinensis & Coloniensis ob discordiam inter eos motam de prærogativa Sedis. Acta edita addunt electos fuisse aliquos, qui Ladislaum Regem adirent ad mitigandum eum, sed quæ fuerit ejus causa iræ non exprimunt: quam Spondanus putat fuisse ratione Gregorii, cujus tunc totus erat.

XXXI. *Stabilitur mos res tractandi in Concilio.*

Die octava Maji in Ecclesia S. Michaelis, cujus apparitionis festum celebrabatur, Patriarcha Alexandrinus Missam celebravit, posteaque sermonem habuit, quo Bavarorum rationes destruxit. Huic Sessioni interfuerunt Nuncii Moguntinenses & Colonienses, & intermixtim, sicut statutum fuerat, consederunt, ita tamen ut primus esset Coloniensis. Eadem die post prandium in Ecclesia sancti Martini Guido Episcopus Prænestinus dixit, fratres suos Cardinales nihil in prosecutione Unionis agere velle sine deliberatione Concilii; & cùm non omnes ejusmodi deliberationibus interesse possent, satius esse aliquos ad id eligi, qui deliberata postea cæteris referrent. Statutumque est de qualibet provincia Archiepiscopum, si adesset, vel Episcopum, aut Doctorem interventurum. Post quæ Nicolaus Episcopus Albanensis Benedicti de Luna Nuncios brevi affore nuncians, tractandum proposuit de modo receptionis eorum: & deliberatione in diem sequentem nonam Maji remissa, cùm eâ Patriarcha Alexandrinus indiscussum relinqueret, qualis honor iis exhibendus esset, qui nondum obedientiam Benedicto subtraxissent, nec tamen negaret eos honestè

ha-

SÆC. XV. GREGORIUS XII. habendos esse absque molestia & injustis: Episcopus Salisberiensis Anglus mirari se dixit, quòd aliqui subtraxissent, alii non: & necesse esse, ut in Concilio omnes unius essent voluntatis, & subtractio communis omnibus, nullumque honorem esse iis Nunciis exhibendum. Cujus sententiæ accessit etiam Patriarcha, nec non Petrus Vissus Episcopus Cracoviensis Nuncius Regis Poloniæ, Moguntinus & Coloniensis Nuncii, & alii. Sed super hoc Cardinales qui non subtraxerant, deliberationem petierunt.

XXXII. *Subtractio fit ab omnibus utrique contendenti.* Die Veneris decima Maji, post Missam ab Episcopo Massiliensi celebratam, in generali sessione petita Patrum sententia de communi subtractione, cùm eam omnes approbarent, exceptis duobus Episcopis, uno Anglico, & altero Alemanno, decretum hujusmodi consensionis Concilii nomine promulgavit Patriarcha Alexandrinus; qui ad hoc è sede sua, quam inter duos Cardinales antiquiores habebat, pulpitum ascendit. Postridie deputati sunt Episcopi & Doctores, qui subtractionis minutam facerent, quæ traderetur Concilio ad corrigendum, si correctione indigeret. Die decima tertia ejusdem mensis in generali sessione Cardinalis Prænestinus nomine omnium Cardinalium, eidem subtractioni per Concilium ordinatæ, adhæsit. Subtractio verò in scriptis relata, die decima septima comprobata fuit, non solùm ratione Synodi, verùm etiam cunctorum Christi fidelium: revocatæque & irritæ declaratæ sententiæ omnes per contendentes contra subtrahentes latæ: & ut ad ulteriora circa testium auditionem & processum confectionem, electi ad hoc à Synodo absque mora procederent. Ac demum die vigesima secunda ejusdem mensis Maji eadem Subtractio, cum cæteris decretis prædictæ dici decimæ septimæ, de consensu totius Synodi publicè lecta est per eundem Patriarcham Alexandrinum, quod scriptum verbatim recitatur Tomo 11 Concil. col. 2196, & seq.

XXXIII. *Duo contendentes à Synodo deponuntur.* Post hæc variis aliis diebus & sessionibus, factæ sunt publicè relationes de testium auditionibus super singulis articulis contra contendentes propositis; repetitæ citationes & evocationes ad valvas Ecclesiæ per quosdam Cardinales & alios Prælatos: ac dati sunt termini competentes. Die verò vigesima nona Maji Doctor quidam magni nominis Scholæ Parisiensis nomine Petrus Plaoul concionem habuit in Synodo: *Congregabuntur filii Juda & filii Israel pariter, & ponent sibi caput unum*, & Ecclesiam exaltando asseruit esse supra Papam, tam ex parte materiæ, scilicet animarum, quàm ex parte formæ, quæ est Spiritus Sanctus; quàm etiam ex parte causæ efficientis, quæ est ipse Christus; ac denique ex parte finis, quæ est ipse Deus in Ecclesia triumphante. Postmodum posuit opinionem Universitatis Parisiensis, videlicet, quòd Petrus de Luna esset schismaticus, perjurus, & hæreticus, præcisus ab Ecclesia Dei, ejectus à jure Papatûs, & privatus, ac per Concilium tanquam talis ejiciendus & privandus, subjungens quòd ejusdem opinionis erant Universitates Andegavensis, Aurelianensis, & Tolosana. Ipso autem descendente de cathedra, ascendit quidam Episcopus Italicus, dictus Novariensis, qui opinionem centum & trium Magistrorum in Theologia, ac Universitatis Bononiensis in quadam schedula publicavit, quæ erat conformis opinioni Universitatis Parisiensis. Tandem die quinta Junii in solemni sessione, cui adsuerunt octies viginti Archiepiscopi, Episcopi, & Abbates mitris ornati, sexies viginti Magistri in Theologia, trecenti Doctores in jure Civili & Canonico, præter Nuncios Regum & Principum, post Missam, aliaque solemnia, per Patriarcham Alexandrinum, adstantibus sibi à dextris & à sinistris Patriarchis Antiocheno & Jerosolymitano, valvis Ecclesiæ patentibus, præsenteque multitudine quantam Ecclesia capere poterat, lecta est à suggestu sententia diffinitiva contra utrumque contendentem Petrum de Luna Benedictum XIII, & Angelum Corarium Gregorium XII, utì contra notorios ac pertinaces schismaticos & hæreticos, à fide devios, notoriisque enormibus criminibus perjurii, & violationis voti irretitos &c. ob quæ se ipsos indignos omni dignitate præbuisse, & ipso facto abjecisse, privasse, & ab Ecclesia præcidisse, sancta Synodus declaravit; ac nihilominus eosdem privavit, abjecit & præcidit: Ecclesiam Romanam vacare ad cautelam decrevit: omnes Reges ac Principes, cunctosque fideles ab eorum obedientia absolvit; prohibens ne quis alicui eorum auxilium vel favorem præstaret sub pœna excommunicationis: quòdque si iidem depositi parere contemnerent, ipsos eorumque fautores etiam Potestates sæculares compescerent. Cunctos insuper processus, sententias, privationes, & depositiones contra quoscumque ab iis factas & latas nullius momenti esse declaravit, & penitus irritavit: ac promotiones, seu veriùs profanationes Cardinalium ab iis factas, videlicet per Angelum Corarium à die tertia Maji, & per Petrum de Luna à die decima quinta Junii anni præteriti 1408, nullas esse decrevit. Quæ sententia refertur in Actis editis col. 2126, & apud Niemum lib. 3, de schism. cap. 44.

XXXIV. *Datur à Synodo potestas Cardinalibus creandi Pontif.* In Sessione die decima Junii celebrata, quæ in Actis editis, dicitur decima sex-

ta lecta est ab Archiepiscopo Pisano quædam schedula, qua domini Cardinales promittebant scripto à cunctis præsentibus subsignato, si quis eorum in summum Pontificem eligeretur, Concilium prorogaturum quousque facta esset reformatio universalis Ecclesiæ tam in capite, quàm in membris: & si quis absens eligeretur, non publicaturos electionem donec electus id ipsum observate promisisset. Cui scripto, quod extat Tomo XI Concil. col. 2128, subscripserunt viginti Cardinales tunc præsentes, ac subinde alii quatuor, qui postea venerunt. Et assignata est alia sessio ad diem Jovis proximam decimam tertiam Junii. Qua die adveniente Patriarcha Alexandrinus cum Antiocheno & Jerosolymitano ex pulpito legit schedulam, qua Concilium facultatem concessit Cardinalibus à diversis contendentibus creatis ad electionem unici & indubitati Summi Pontificis procedendi: absque præjudicio imposterum auctoritatis, quam vi suæ dignitatis habetent Cardinales in similibus electionibus. Declaravit item irrita & nullius momenti quæcumque à Petro de Luna quocumque tempore, à Gregorio verò à die tertia Maji anni proximè præteriti facta, dicta, aut decreta, per censuras aut pœnas fuissent contra omnes & singulos unionem Ecclesiæ procurantes aut solicitantes.

XXXV. *Legati Petri de Luna quomodo à Synodo recepti.*

Die decima quarta Junii Sessione decima octava comparuerunt Legati Regis Aragoniæ, qui petentes instrui de Actis in Synodo, responsum acceperun, tcommissuram Synodum aliquos, qui eis in hoc satisfacerent. Sed cùm insuper dixissent, quòd Nuncii Benedicti Papæ XIII erant in villa, fuerunt sibilati, quia vocaverant eum Papam: Ad illud autem quod petierunt dictos Nuncios audiri, responsum est, quamquam de jure contra sententiam latam in hæreticum admitti non deberent, tamen ob reverentiam Regis fore qui eos audirent extra Synodum. Auditi itaque post prandium in Ecclesia Sancti Martini cotam nonnullis Cardinalibus, absque ullo honore excepti sunt, sed potiùs exsibilati, cùm Petrum de Luna vocarunt Benedictum Papam; demum declarantes se habere quò impugnarent capitula quædam in Synodo statuta, permissi sunt quæ vellent proponere, modò Synodo vel ejus Actis non essent injurii, alioqui vix eos securos fore. Ad quod dicentes se deliberaturos, recesserunt in hospitium & sequenti die clanculò abierunt è Pisis, cùm per Urbem conclamaretur in eos tanquam in Judæos. Fuisse tamen viros gravissimos constat tum ex Actis editis, tum ex Surita Indic. lib. 3, nempè Archiepiscopum Tarraconensem, Episcopos Seguntinum, Mimatensem, & Senensem; Bonifacium Ferrerium, Domnum Carthusiensem Sancti Vincentii Ferrerii fratrem, insignis pietatis & peritiæ juris virum; Priorem Cæsaraugustanum, & Ministrum provinciæ Gallæciæ, quos idem Surita missos ait tantùm ut perscrutarentur quibus conditionibus res ad concordiam deduci possent, seu, ut clariùs Mariana lib. 19 cap. 18 refert, simulatione ineundæ concordiæ, re autem ut Patrum conatus cognoscerent, explorataque renunciarent, cùm parum spei esset Petrum quicquam voluntate facturum. Nam & Niemus laudatus cap. 45 tradit ipsum aliquot ante diebus, quàm sententia Synodi lata fuisset, publicari fecisse in quadam Ecclesia Pisarum citationem contra Cardinales, qui à se recessetant cum minis, nisi intra certum terminum redirent, se adversus eos processurum.

ALEXANDER V *Pontif. CCVI.*

Anno Domini MCCCCIX.

I. *Petrus de Candia eligitur Pont. sub Alexandri V nomine.*

CUM Nuncii Petri de Luna die decima quinta Junii anni 1409 insalutato hospite Pisis recessissent, eadem die celebrata est decima nona Sessio Concilii Pisani, in qua nihil aliud actum est, quàm quòd post cetera solemnia, Missa de Spiritu Sancto celebrata est per Philippum de Turejo Archiepiscopum Lugdunensem, & factus est sermo hortatorius ad Cardinales pro optimo eligendo Pontifice per Episcopum Novariensem, qui cepit pro themate: *Eligite meliorem & eum ponite super solium*, 4 *Reg.* quo finito Concilium recessit. Sed eadem die Sabbati hora vesperarum viginti quatuor Cardinales conclave ingressi sunt, ad cujus custodiam deputatus fuit Philibertus de Nailaco Magister Hospitalariorum seu Rhodiensium, qui paulò antè Pisas advenerat. Conclave autem erat in domo Archiepiscopi Pisani, in quo Cardinales steterunt usque ad diem Mercurii vigesimam sextam mensis Junii, quo die de mane circa horam Tertiarum, nullo reclamante, elegerunt in summum Pontificem Petrum de Candia, tituli Basilicæ duodecim Apostolorum, Presbyterum Cardinalem, Mediolanensem nuncupatum, Ordinis Fratrum Minorum, qui dictus est Alexander hujus nominis V, quique statim post suam electionem ordinavit sessionem

pro

pro Concilio tenendo, videlicet ad diem Lunæ primam mensis Julii proximè sequentis.

II. *Alexandri Patria & primordia ante Pontificatum.*

Petrus de Candia ignotis parentibus in Creta insula natus erat, ut testatur Theodoricus Niemus hoc tempore vivens lib. de schism. cap. 52. *Hic fuit natione Græcus, natus in insula Candiæ, quæ per Venetos occupatur: &, ut ipsemet tunc in agone, seu in ultimis constitutus coram suis familiaribus faciendo pulchrum sermonem, dicebat, nunquam novit patrem, aut matrem, aut aliquem fratrem, seu ei carnis propinquitate conjunctum: sed eum in pueritia mendicantem victum, quidam frater Ordinis Minorum Italicus in eadem Insula recollegit, atque in latino sermone instruxit, & dum erat aliqualiter major & aptus, in domo Fratrum Minorum in ipsa insula consistente, ipsum posuit, & habitu regulari eorundem Fratrum induit: & considerans quòd esset bonæ indolis, eum secum ad Italiam postea duxit*. Et infrà: *Erat autem iste Alexander priùs nominatus Petrus de Candia*. Post testimonium Auctoris tunc in Curia Alexandri viventis non video qua ratione quidam recentiores scribere potuerint, eum fuisse vel Novariensem, vel Bononiensem, vel Papiensem, et presertim conjectura innixi, quòd nunquam Cretensis appellatur, sed *de Candia*, quasi verò Theodoricus Niemus ignorare potuerit, Cretam insulam suo tempore jam dictam fuisse Candiam, quia hæc urbs Archiepiscopalis primaria erat insulæ Cretæ, quæ per Venetos occupabatur. Subjungit Niemus: *In primitivis artibus eruditus ad studium Oxoniensè in Anglia mittebatur; ubi etiam per plures annos studendo & bene proficiendo demum accessit Parisios, & tandem illic in Philosophia & sacra Theologia studuit, quòd magnus Magister in ipsa Theologia factus fuit: post hæc veniens ad Lombardiam, & notitiam Joannis Galeatii Ducis acquirens, & ejus promotione atque favore primò Episcopus Vicentinensis, & postea Archiepiscopus Mediolanensis, successivè Cardinalis, & demum Papa creatus fuit, gradatim ad dignitates & honores hujusmodi ascendendo*. Lucas tamen Wadingus in Annal. Min. scribit, eum primò fuisse Episcopum Placentinum, deinde Vincentinum, postea Novariensem, ac tandem Mediolanensem Archiepiscopum; & valde dubitat de eo, quod scribunt alii eum etiam fuisse Episcopum Brixiensem, & Patriarcham Gradensem, *Philargus* etiam, vel *Filardus* passim à Scriptoribus cognominatur; quod nomen, inquit Papebrochius, cùm Græcum sit, honestique otii amantem notet, viro literato perquàm idoneum, assumpsisse sibi in Creta potuit. Fuit porrò electus circa annum ætatis septuagesimum, ut disertè testatur idem Niemus: *Fuit autem dictus Dominus Petrus, cùm eligebatur in Papam, septuagenarius, vel circa*. Multum itaque exorbitant qui eum nonagenarium fuisse scribunt.

III. *Alexander Actio per Cardinales & per Concilium approbat.*

Adveniente die Lunæ prima Julii celebrata est Sessio vigesima, in qua Cardinalis de Turejo Missam celebravit, & Cardinalis de Chalento legit & publicavit schedulam omnium & singulorum Cardinalium manibus subscriptam, per quam publicabant omnibus, & nunciabant se elegisse in Papam Cardinalem Mediolanensem, & rogavit Concilium, ut Deum pro eo & Sancta Romana Ecclesia orarent. Post hæc Alexander sermocinatus est sumens hoc thema: *Erit unum ovile, & unus Pastor*. Quo facto Cardinalis Sancti Eustachii dictus Bononiensis promulgavit aliqua, quæ ordinaverat Alexander. Et primò omnes processus, sententias & ordinationes factas per Cardinales à die tertia mensis Maji anni 1408, & omnia facta in Concilio approbavit. Item duo collegia Cardinalium univit, & pro uno imposterum voluit haberi; promisitque dare singulis singulos titulos. Item ordinavit quòd die Dominica sequenti, quæ concurrebat cum die septima Julii, coronaretur, & alia quædam ordinavit, sicuti & sessionem ad diem Mercurii decimam mensis Julii. Hæc constant ex Actis editis.

IV. *Solemniter coronatur.*

Die itaque septima Julii coronatus est solemniter Alexander, ut disertè scribit Niemus laudatus: *Hic Dominus Alexander recepit insignia coronationis suæ in Pisis Nonis Julii anno Domini* 1409. Quæ in ea coronatione acta sint referuntur in Actis Concilii ex Spicilegii Tomo VI in Collectionem Conciliorum translatis, in quibus legitur: *Die Dominica immediatè sequente, qua fuit dies septima Julii, dictus Dominus Papa Alexander fuit coronatus in Ecclesia Cathedrali, ubi fuit celebrata Missa solemnis. Ex illa die fuerunt multa solemnia, ut puta de stupis combustis dicendo*, Sic transit gloria mundi: *de Epistola & Evangelio in Missa Græcè, Hebraicè & Latinè: de impositione tiaræ, cum qua Papa revestitus equitat per villam, & omnes Prælati revestiti cum equis de panno albo coopertis: de lege Judæorum, quæ Papa per Judæos præsentatur: & de similibus. Quæ omnia fuerunt debitè & solemniter expedita*. De his omnibus solemnitatibus alibi egimus. De lectione Epistolæ & Evangelii Græcè & Latinè in Ecclesia Romana recitatis saltem usque ad sæculum undecimum, agit Edmundus Martene in Tractatu de antiquis Ecclesiæ ritibus lib. 1 cap. 3 Art. 2 num. 7.

V. *Cardinalium Titulos mutat.*

Ex eo porrò quod ex Actis editis diximus, Alexandrum singulis Cardinalibus sin-

singulos Titulos concedere promisisse, observandum est, eum quosdam antiquos Titulos mutasse, eo quòd ob schisma duo plerumque essent ejusdem Ecclesiæ titulares, ex quo Onuphrius Panvinius in libro de Septem Urbis Ecclesiis cap. 3 ad finem, scribit sub Alexandro V manasse in Ecclesia Romana mutandorum Titulorum usum, ideoque optionem inter Romanæ Ecclesiæ Cardinales exordium tunc habuisse: *Apud veteres*, inquit, *per mille & ducentos continuos annos consuetudo in Romana Ecclesia usurpata fuit, ut neque Diaconi Diaconias semel acceptas, neque Presbyteri Titulos, neque Episcopi Cardinales Episcopatus suos mutarent, qua ratione fiebat, ut Diaconi, Presbyteri, & Episcopi Cardinales, Diaconias, Titulos, & Episcopatus suos magis colerent, & exornarent, restituerent, & augerent, quos dum viverent, essent retenturi. Nunc Cardinales optionis lege multos Titulos & Diaconias obtinere possunt, cujus rei initium ortum est tempore Alexandri V in Concilio Pisano anno Domini 1410, in quo cùm ob schisma contigisset Sacerdotia Cardinalitia duos ad minus habere Cardinales, unum unius obedientiæ Avenionensis, alterum alterius Romanæ; sublato schismate, unitisque utriusque collegii Cardinalibus, & novo Pontifice creato, has mutationes fieri tunc necesse fuit, ut unus ex duobus, qui in schismate Episcopatum Tusculanum obtinebat, eo altero dimisso, Sabinum tunc vacantem optaret, ita in Titulis & Diaconiis factum est; quæ res quamquam necessaria tunc esset, in exemplum tamen tracta postea frequentari cœpta est; atque hac ratione factum videmus, ut aliquando Cardinalis Diaconus initio creatus tres & quatuor Diaconias, post Presbyter factus, totidem Titulos, demum Episcopatus omnes cooptaverit.* Ita rectè Panvinius, nam Henricus Minutulus ex Episcopo Tusculano factus est tunc Episcopus Sabinus, Antonius Cajetanus ex Episcopo Prænestino factus est Episcopus Portuensis & S. Rufinæ, Antonius Calvus ex Presbytero S. Praxedis factus est Presbyter Cardinalis tit. S. Marci; Petrus Hannibaldus ex Diacono Cardinali S. Angeli factus est Diaconus Cardinalis SS. Cosmæ & Damiani; Jordanus Ursinus ex presbytero SS. Silvestri & Martini dictus est Presbyter Cardinalis S. Laurentii in Damaso; Ludovicus de Barro ex Diacono S. Agathæ factus est Presbyter Cardinalis SS. XII Apostolorum. Hæ autem mutationes factæ sunt anno Domini 1409, Pontificatûs Alexandri primo.

VI. *Numerus Cardinalium tempore Joannis XXII.*

Quia porrò quo tempore & à quo Pontifice quidam tituli Cardinalium, vel mutati, vel aucti fuerint, ignoratur, superfluum non fore, imò utile esse existimavi hic inserere Catalogum titulorum Cardinalium, tam Presbyterorum, quàm Diaconorum, qui extat apud me in parvo Codice pergameno MS. tempore Joannis XXII, ex quo constabit perperam Augustinum Oldoinum in Additionibus ad Ciaconium Tomo I col. 119 scripsisse ante Pontificatum Pauli III, seu ante annum 1545, numerum Diaconorum Cardinalium non fuisse ampliùs quàm XVIII, cùm in isto Codice recenseantur XIX. In eodem Codice tituli etiam Cardinalium Presbyterorum sunt tantum XXXI, & Episcoporum VII, seu potiùs VI, quia Episcopatus S. Rufinæ jam unitus erat Portuensi. Sic itaque legitur in dicto Codice MS.

VII. *Tituli Cardinalium, Episcoporum, & Presbyterorum.*

,, In civitate Romaniæ sunt V.ᵉ Ec-
,, clesiæ Patriarchales, videlicet: Ec-
,, clesia S. Joannis Lateranensis, quæ con-
,, ventum habere potest Ordinis S. Augu-
,, stini. Ecclesia S. Petri, quæ habet Archi-
,, presbyterum, qui debet esse Cardinalis.
,, Ecclesia S. Mariæ Majoris, quæ habet
,, Archipresbyterum, qui debet esse Car-
,, dinalis. Ecclesia S. Pauli, quæ habet
,, Abbatem Ordinis S. Benedicti. Ecclesia
,, S. Laurentii extra muros, quæ habet
,, Abbatem ejusdem Ordinis. Primæ autem
,, Ecclesiæ assignati sunt septem Episcopi,
,, qui debent assistere Domino PP.æ vide-
,, licet, Hostiensis, qui debet coronare PP.am
,, Albanensis, Portuensis, & Sanctæ Rufinæ,
,, Sabinensis, Tusculanensis, & Penestrinus.
,, Aliis autem Ecclesiis assignati sunt Pre-
,, sbyteri Cardinales num. XXXI, Sanctæ
,, Crucis in Jerusalem, SS. Quatuor Coro-
,, natorum, SS. Marcellini & Petri, SS.
,, Joannis & Pauli, Sanctæ Anastasiæ, S.
,, Sabinæ, S. Stephani in Cælio monte,
,, S. Clementis, SS. Nerei & Achillei, S.
,, Susannæ, S. Petri ad Vincula, S. Mar-
,, tini in Montibus, S. Sixti, S. Balbinæ,
,, S. Eusebii, S. Priscæ, S. Praxedis, S.
,, Vitalis, S. Pudentianæ, S. Cyriaci in
,, Terminis, S. Marci, S. Marcelli, S.
,, Laurentii in Lucina, S. Laurentii in Da-
,, maso, S. Mariæ in Transtyberim, S.
,, Cæciliæ, S. Grisogoni, Basilicæ duode-
,, cim Apostolorum, Sancti Equinatii, S.
,, Primacii, Sanctæ Eudoxiæ.

VIII. *Tituli Cardinalium Diaconorum.*

Post hæc describuntur in eodem Codice MS. tituli Diaconorum Cardinalium hoc ordine ,, Isti sunt Diaconi Cardinales
,, & sunt numero XIX; Sanctæ Luciæ in
,, septem Coliis, qui debet esse tit. Vice-
,, cancellarii Card. si desit; Sanctæ Mariæ
,, in Aquiro, S. Theodori, S. Mariæ in
,, Cosmedin, S. Georgii ad Velum aureum,
,, SS. Cosmæ & Damiani, S. Mariæ No-
,, væ, S. Adriani; SS. Serchi & Bachi,
,, S. Mariæ in Via lata, S. Mariæ in Por-
,, ticu, S. Angeli in foro piscium, S. Ni-
,, colai in Carcere Tulliano, S. Mariæ in
,, Dompnica, S. Eustachii, S. Luciæ inter

Ima-

„Imagines, S. Luciæ in Salice, Sancti Viti „in Marcello, Sanctæ Agatæ „. Ex quibus Historia Cardinalium illustrari poterit. Hodie porrò Cardinalium numero Constitutione Sixti V ad septuaginta redacto, sunt tamen in universum tituli septuaginta & unus, nempe tituli sex Episcoporum, Presbyterorum quinquaginta, Diaconorum 14, quia Vicecancellarius, præter S. Laurentii in Damaso, ex decreto Clementis septimi, titulum alium solet obtinere.

IX. *Irritat censuras tempore schismatis latas.*

Sed ut ad reliqua Synodi redeat sermo. Die Mercurii decima Julii adveniente habita est vigesima prima Sessio, in qua Missa ab Archiepiscopo Januensi celebrata, & aliis servatis circa divinum officium, Alexander præter alia minoris momenti, revocavit & nullos declaravit omnes & quoslibet processus confectos & sententias latas toto tempore schismatis à Pontificibus inter se contendentibus contra quaslibet personas, communitates, collegia, regna &c. & quoscumque iis quomodolibet comprehensos, in quantum necesse esset, absolvit, & in integrum restituit. Indicta est postea alia sessio ad diem Mercurii proximam, seu in diem decimam septimam Julii, quæ tamen postea fuit de mandato Alexandri prorogata usque ad diem vigesimam septimam Julii ob adventum Regis Ludovici, nempe Ducis Andegavensis, qui Siciliæ Rex electus, à Ladislao pulsus fuerat, quique tam ab Alexandro, quàm à Cardinalibus summo honore receptus, & in Regem Siciliæ contra Ladislaum abdicatum confirmatus, ac vexillifer Ecclesiæ constitutus, patrimonium Sancti Petri in Tuscia, multasque alias civitates paulò post ad obedientiam Alexandri reduxit.

X. *Decernit aliud Concilium in tertium annum.*

Die vigesima septima Julii habita est vigesima secunda Sessio, in qua Alexander confirmavit omnes quascumque provisiones beneficiorum, & consecrationes, atque ordinationes sacras factas à contendentibus, personis huic Synodo adhærentibus, dum tamen aliàs canonicè factæ essent. Statutumque est iterum Generale Concilium fore convocandum triennio post, videlicet anno Domini millesimo quadringentesimo duodecimo, mense Aprili, loco uno antè anno declarando. Post hæc tam Pontifex quàm Cardinales liberaliter remiserunt omnia usque ad ejus creationem debita ab Ecclesiis ratione servitiorum: nec non renunciavit Alexander in futurum reservationibus bonorum seu spoliorum morientium Prælatorum, & fructuum medii temporis beneficiorum vacantium. Denique vigesima tertia Sessio, eaque ultima facta est die septima Augusti, in eaque decretum fuit, ut ante futuri Concilii celebrationem fierent Concilia provincialia & Capitula Monachorum: deputarenturque modò ex parte Pontificis & Concilii Nuncii ad Reges & Principes ad publicanda Acta Concilii. Concessa est omnibus, qui Concilio interfuissent, aut ei adhæsuri essent, absolutio plenaria à pœna & culpa semel in vita. Ac tandem pro reformatione Ecclesiæ tam in capite, quàm in membris jam cœptâ, sed difficilè nunc perficienda, ob regressum Prælatorum ac Nunciorum, decretum est continuatum iri illam usque ad proximum jam indictum Concilium Generale; hocque ipsum Pisanum prorogatum & continuatum usque ad celebrationem alterius; datâ solùm interim licentiâ Prælatis suas Ecclesias invisendi, postea ad illum alium locum designandum reversuris pro continuatione Concilii. Ceterùm Concilio celebrato totus ferè Orbis Christianus Alexandro favit & adhæsit; Benedictus enim Reges tantùm Hispaniæ sibi obedientes habuit, excepto Lusitano, qui ab initio schismatis semper Pontificibus in Italia sedentibus adhæsit, Regem Scotiæ, ac Comitem Armaniacum, sed pauco tempore. Gregorius verò solum Ladislaum Regem, & quasdam civitates Italiæ, pauco etiam tempore. De hujus Synodi auctoritate ac proinde de Pontificatu Alexandri V multi dubitarunt, eò quòd absque ulla Romani Pontificis auctoritate celebrata fuerit; sed si hæc ratio valeret, sequeretur Synodi etiam Constantiensis auctoritatem dubiam esse, quia à Joanne XXIII Alexandri successore fuit convocata.

XI. *Gregorius suam Synodum celebrat.*

Interea Gregorius, qui ut se adversùs Concilium Pisanum muniret, Concilium Utini in diœcesi Aquilejensi celebrandum in festo Pentecostes indixerat, ut superiùs diximus, primam ejus Sessionem habuit die sexta Junii in festo Corporis Christi post solemnes supplicationes, sed exiguo Præsulum numero, quod utrumque discimus ex ejus Epistola à Raynaldo anno 1409 num. 82 relata, & in Tomum XI Concil. col. 3034 translata, data *in civitate Austriæ Aquilejensis diœcesis XII Kal. Julii*, qua omnes Ecclesiarum Prælatos ad Concilium convocabat, & Reges, Duces ac Principes hortabatur, ut saltem Nuncios suos mitterent. Sed spreta sunt, inquit Raynaldus, ab Episcopis ejus imperia, cùm in magnam adduceretur invidiam Concilium ad schismatis propagationem molitum: misitque Gregorius Nicolaum Episcopum Ferentinum, & Dominicum designatum Episcopum Melitensem Venetias, ut objecta anathematis pœna, illius provinciæ Præsules ad Synodum cogerent: sed Veneti Alexandro ex Doctorum sententia, quamvis Gregorius Venetus esset, adhæserunt. In secunda sessione Concilii die incerto habita, sententia lata est adversùs Alexandrum, & adversùs Petrum de Luna.

na. Die quinta Septembris aliam sessionem celebravit, juxta Theodoricum Niemum lib. 3 cap. 45, in eaque schedulam quamdam publicavit, qua unionis Ecclesiæ vehementissimum desiderium præseferens declarabat paratum se cum effectu renunciare Papatui, si & quando simul & personaliter in eodem loco Petrus de Luna & Petrus de Candia suis prætensis juribus renunciarent. Et quoad determinationem loci conveniendi in unum, concedere se Ruperto Romanorum, Ladislao Siciliæ, & Sigismundo Hungariæ Regibus concordandi de illo. Quòd si his adversarii consentire nollent, & concedere se plenam facultatem iisdem adversariis de Concilio Generali trium obedientiarum convocando, & locum ejus designando, quò se venturum omninò profitebatur, ejusque decretis staturum, dummodò id ipsum ceteri præstarent. Ac prædictis item Regibus plenariam concedere potestatem eadem exequendi. Quæ Scriptura lecta fuit in Synodo *civitatis Austriæ congregata die Jovis, V Septembris, anno* 1409. Ita quidem Gregorius; sed utrum animo unionis perficiendæ, tum faciebant dubitare præteritæ ejus promissiones etiam cum juramento & voto factæ, nec tamen adimpletæ; tum quòd conditiones apponebat penè vel etiam penitus impossibiles, nempe convocandi in unum tres contendentes, quandoquidem nec à duobus id unquam obtineri potuisset; & ut id præstaretur per tres Reges, qui summis odiis se se invicem prosequebantur.

XII. *Quid egerit Gregorius post suam Synodum.*

Soluto Concilio Gregorius sibi timens ab insidiis Antonii Patriarchæ Aquilejensis, quem, ut ait Niemus lib. 3 cap. 45, anno præcedenti levi de causa deposuerat, Ariminum redire constituit; sed sibi insidias struxit Patriarcha, quibus detectis simulato habitu equitans cum duobus peditibus iter suscepit, & sic hostes elusit, & inter medios insidiantes incolumis pertransiit. Ejus verò Confessor subsequens in apparatu Pontificio cum magno comitatu & stipatorum caterva, captus & malè habitus fuit. Gregorius autem triremibus Ladislai delatus in Aprutium, inde Cajetam se recepit, ubi cum pauco comitatu aliquandiu mansit, quoadusque à Ladislao, ut scribit S. Antoninus tit. 22 cap. 5 § 2, iniqua ab eo petente circa beneficiorum ecclesiasticorum provisionem, nec obtinente, dimissus mari Ariminum rediit; sed *in tot persecutionibus*, inquit S. Antoninus laudatus § 3, *& adversis tam constans & magnanimus fuit, ut nihil videretur de his curare, sciens quòd secundùm prophetam non est malum in civitate quod non fecerit Dominus. Sic fixus erat in his, quæ sibi conscientia dictabat, ut nullus posset à suo proposito revocare: Sic modestus ut philosophus videretur: Sic sapientiæ deditus, ut à speculatione & disputationibus non cessaret.* Certè consensu omnium Gregorius talis erat vita & moribus, ut longè indignus hujusmodi infortuniis censeretur, quæ etiam magnâ constantiâ toleravit.

XIII. *Alexander Constitutionem edit pro Mendicantibus.*

Alexander autem Papa Pisis adhuc existens quarto Idus Octobris anni 1409, Constitutionem edidit in favorem Ordinum Mendicantium, quæ incipit *Regnans in excelsis*, quam refert Monachus Dionysianus in suis Annalibus, quâ post narratâ quæ Bonifacius VIII in Constitutione *Super cathedram* &c. & Clemens V de eadem in Concilio Viennensi statuisset super prædicationibus & confessionibus, ac sepulturis, quæque postea Joannes XXII de condemnatione articulorum Joannis de Poliaco promulgasset; cùm, ut ait, nuper Fratrum Prædicatorum, Minorum, Eremitarum Sancti Augustini, & B. Mariæ de Carmelo Ordinum querelæ ad se delatæ essent, quòd nonnullæ personæ Ecclesiasticæ, atque utriusque sexûs homines nedum prædictos damnatos per eundem Joannem Papam, sed etiam quosdam alios prorsus erroneos articulos non vererentur astruere, putà Confessionem Fratribus factam multis esse dubitabilem & incertam, ac propterea homines teneri dimittere incertum, & solis suis Sacerdotibus curam animarum habentibus, de quibus nullum est dubium, confiteri. Item quamvis Fratres habeant auctoritatem audiendi confessiones & absolvendi, tamen populum subjectum non habere potestatem accedendi ad eos sine licentia proprii Sacerdotis. Item Sacerdotem Curatum dantem licentiam Mendicantibus audiendi confessiones, magis dispensare cum statuto *Omnes utriusque* &c. quàm Papam Fratribus dantem licentiam juxta formam Decretalis *Dudum* &c. Hos omnes articulos & alios tanquam erroneos & sacris Canonibus contrarios Alexander prædicta sua Constitutione damnavit, & quicumque eos defendere aut asserere præsumerent, hæreticos esse censendos, & excommunicationis sententiam ipso facto incurrere decrevit. Hæc quidem Constitutio turbas excitavit in Universitate Parisiensi; sed omninò falsum est quod addit Theodoricus Niemus omnium illius temporis Pontificum maledicus conviciator, Alexandrum nempe, *quatuor Ordinibus Mendicantium decimas concessisse Ecclesiarum parochialium, propterea quòd illi docendis populis serio incumberent*, addens *magnas turbas rem hanc Parisiis excitasse, opponente se Parisiensi Schola concessioni dolo & fraude impetratæ*; licèt enim apud Monachum Dionysianum contineantur propositiones Facultatis Parisiensis contra dictam Alexan-

xan-

SÆC. XV. ALEXANDER V.

xandri Constitutionem, nihilominus tamen nec in eo nec alibi legitur decimas Ecclesiarum parochialium quatuor Ordinibus Mendicantium ab Alexandro fuisse concessas. Certè contra Niemum aliorum auctorum aciem producit Wadingus Tomo 5, Annal. Minorum, apud quem legere quis poterit. Ceterùm hanc Alexandri V Constitutionem anno 1410, à Joanne XXIII ejus successore fuisse revocatam scribit Spondanus anno 1409, num. 22.

XIV. Item decretum edit contra Joannem Huss.

Utilius Ecclesiæ contra Joannem Huss decretum emisit Alexander. Wiclefi hæreses jam damnatæ ex Anglia in Boemiam penetrarant, & infecerant potissimum eos, qui odio Teutonicorum in Universitate Pragensi tenebantur, inter quos eminebat Joannes Huss Sacerdos, qui Wiclefum extollens, ejus scripta in linguam vulgarem transtulit, adhærentibus ei præcipuè Clericis ære alieno gravatis, sceleribus ac seditionibus insignibus, nonnullisque aliis doctrina præstantibus, qui in majorum beneficiorum adeptione aliis postpositi invidia tabescebant. Qui in omnes Sacerdotes latrare cœperunt, & ab Ecclesia Catholica recedentes, impia Waldensium & Wiclefistarum dogmata disseminare. De quibus certior factus Archiepiscopus Pragensis, jussis ad se ferri librorum Wiclefi exemplaribus, supra ducenta volumina concremari jussit. Cùm autem Joannes Huss reus seditionis & erroris apud Apostolicam Sedem factus fuisset, & coram Pontifice citatus, se sistere contempsisset, Alexander Stinconi Archiepiscopo Pragensi jussit, ut adversùs Wiclefi errores a Joanne Huss per Boemiam propagatos invigilaret, adhibitisque in Concilium Doctoribus, illos in Ecclesiis, Scholis & quibuslibet locis doceri auctoritate Apostolica prohiberet: & si quis contrarium faceret, uti hæreticus censeretur, & captivus detineretur, invocato auxilio brachii sæcularis. Hoc Alexandri decretum Joannes Huss recepit, ut hæretici solent, hoc est cum magno furore atque conviciis, multa enim in illud oblocutus, tanquam esset factis & verbis Christi & Apostolorum contrarium, qui ubique prædicare consueverant, ab eo ad idsummet Alexandrum meliùs informandum appellavit. Alexandri porrò ad Stinconem, seu Sbinconem, literas refert Raynaldus anno 1409, n. 89, datas Pistorii XIII Kalendas Januarii. De Wiclefi & Joannis Huss erroribus sermo erit in Concilio Constantiensi.

XV. Lipsiensis Academia instituta sub Alexandro V.

Joannis Huss occasione hìc observandum venit, Lipsiensem Academiam sedente Alexandro V anno 1409, initium sumsisse. Cùm enim Wiclefi hæreses ab Universitate Pragensi fuissent damnatæ, Joannes Huss nationes Saxonicam, Bavaram & Polonam,

SÆC. XV. ALEXANDER V.

quibus solis, præter Bohemam, constabat Pragensis Universitas, ab ea pellere conatus est; obtinuit enim à Wenceslao Bohemiæ Rege, ut sola Bohema natio cæteris tribus simul junctis æquipararetur, ita ut in omnibus suffragiis, electionibus, examinationibus, emolumentis & honoribus tantum posset ac reciperet, quantum tres aliæ simul junctæ ad instar Academiæ Parisiensis, qua Pragensis ortum duxerat. Cæteræ nationes bis consentire detrectantes, quòd essent contra primæva Universitatis statuta atque privilegia, quibus auctoritate Pontificia & Imperiali potiebantur (quamvis in diplomate institutionis additum fuisset, ut mos Gymnasii Parisiensis Pragæ item servaretur) multis lacessiti contumeliis, communi consensu in alias migrare constituerunt, & deserentes Pragam, Lipsiam Misniæ civitatem in Saxonia superiori, anno 1409, commigrarunt, ibique florentissimam Academiam constituerunt, licèt multi ad Erfordiensem Academiam in Turingia, de qua in Bonifacio IX locuti fumus, migraverint. Ab eo tempore Academia Pragensis defloruit, multaque mala in Boëmiam invecta, de quibus hæc habet Joannes Cochlæus apud Raynaldum anno 1409, num. 88. *Hanc ruinam Universitatis* (Pragensis) *mox secuta est longe gravior Catholicæ religionis & fidei ruina, per quam sanè mala universa in florentissimum regnum illud acervatim irruerunt, hæreses, schismata, blasphemiæ, dissensiones, odia, distractiones, disputationes ventosæ, profana colloquia, temeraria judicia, rixæ, seditiones, cædes, bella, pugnæ, direptiones, prædæ iniquæ, nefanda sacrilegia, immanissimæ strages, & quid non? & duraverunt ea mala in continuo fervore & motu supra quinquaginta annos, nempe ab anno Domini 1409, usque in annum 1460, & ultra in eo regno*. Plausêre tamen sibi Boëmi, quòd soli in suo regno permanerent; sed gavisi sunt Germani, quòd à consortio nequam hominum separati, secum agerent in tranquillitate, inquit Krantzius lib. 11, Metropol. cap. 8. Joannes porrò Cochlæus Doctor Theologus Wratislaviæ in Silesia Canonicus obiit anno 1552, postquàm inter alia Historiam Hussitarum ex variis & antiquis monumentis libris duodecim collegisset. Ad idem tempus fundationem Academiæ Lipsiensis per Fridericum Misniæ Margravium, Bellicosum dictum, qui postea, anno scilicet 1422, factus est à Sigismundo Elector Saxoniæ, vacante Electoratu per mortem Alberti III ultimi Electoris domûs Anhaltinæ, refert Menkenius in Friderico Bellicoso pag. 12; & Calvisius ad annum 1409, addit Fridericum pro ea Academia privilegia impetrasse à nuper creato Pontifice Alexandro V, at-

SÆC. XV. ALEXANDER V. que ita præsente Friderico & fratre ejus Willelmo introductam esse Academiam eodem anno 1409, die secunda Decembris, feria secunda post primam Dominicam Adventus.

XV. *Alexander V moritur.* Cùm sub finem anni 1409, lues contagiosa Pisas invasisset, recessit Alexander Pratum, indeque Pistorium, ubi dictum decretum edidit, demum Bononiam accessit, inde transiturus in Urbem. Die sexta Januarii anni 1410 Bononiam ingressus est, & ab occurrente universa civitate ingenti omnium plausu, ac gratulatione, receptus, quarto Nonas Februarii prima sacra in Basilica sancti Petronii fecit. Ibidem Romanos Oratores benignè excepit, votisque eorum satisfacere, & Romam quanrociùs pergere promisit; sed variis curis distentus & Ladislai armis impeditus, Bononiæ hæsit: & dum intentus, ut Græcos Ecclesiæ Latinæ adjungeret, beneficia Ecclesiastica dignis conferret, simoniam procul faceret, canonum observantiæ invigilaret, schismatis fibras evelleret, pacem terris restitueret, vitia tolleret, ac virtutes reduceret, ut ex Carolo Sigonio in Episcopis Bonon. inquit Oldoinus in Notis ad ejus vitam; vel ut Ægidius Cardinalis Viterbiensis in Hist. MS. 20 Sec. cùm Ecclesiam universam in spem sanandi vulneris erigeret, & cœpisset omnia agere, quæ & Christiana Respublica & tantæ tempestatis ratio postulare videbatur, è vita excessit nocte inter diem tertiam & quartam Maji, mense Pontificatus decimo, die octavo, anno ætatis septuagesimo primo, sepultusque est in Ecclesia Fratrum Minorum, quem venenato clystere sublatum, existimatum esse, scribit S. Antoninus tit. 22, cap. 5, § 3, & assentitur de veneno Monstreletus lib. 1, cap. 62.

XVII. *Ejus in pauperes liberalitas.* Laudant illum plerique Auctores, & maximè de liberalitate ac beneficentia in pauperes & egenos: *pauperibus levandis*, inquit Ægidius Cardinalis Viterbiensis laudatus, *ita studuit, ut nihil omninò sibi reservaret. Nec sibi sapere eos dicebat, qui cùm summam gloriam eroganda pecunia comparare possint, summam aut colligenda infamiam, aut asservanda invidiam constant. Nam cùm triplex sit in ea asservanda ratio, eorum qui unde fas non est, aurum comparant, qui ubi compararunt, nemini dant, qui dant quidem, sed non quibus dare maximè oporteret; primos raptores, alteros lucifugos, postremos dilapidatores appellabat: feliciter eos summum locum adipisci, qui faciliorem sibi inde sternunt ad cælum viam.* Quare, teste Platina, per jocum dicere consueverat, *se divitem fuisse Episcopum, pauperem Cardinalem, mendicum Pontificem.* Fuisse etiam Alexandrum magno erectoque animo, summaque prudentia præditum asserunt plures alii Auctores. Quare non audiendus Theodoricus Niemus, qui omnia Pontificum Roman. gesta sinistrè interpretatus, piam Alexandri liberalitatem, ut ignavam prodigalitatem insimulat.

XVIII. *Ejus doctrina, & scripta.* Alexandri doctrinam his etiam verbis commendat idem Viterbiensis: *Alexandro V Cretensi accuratum studium peripateticam disciplinam, divina lux & sacrarum rerum intelligentiam, & incredibilem dederat sanctitatem.* Platina vocat eum magnum oratorem, & Blondus lib. 10, summum illo ævo philosophum & Theologum excellentissimum dicit. Scripsit, ex Ludovico Jacob in Bibliotheca Pontificia, & ex Wadingo, *Commentaria in quatuor libros Sententiarum*, quæ asservantur MSS. Oxoniæ in Bibliotheca Balliolensi, Cremonæ apud Augustinianos, Pisauri, Assisii & Patavii. Extant etiam in Bibliotheca Collegii Fuxensis manu propria Petri Fuxensis Cardinalis conscripta. Edidit etiam *Quodlibeta* quædam: *Conclusiones in Collegio habitas*, quæ servantur MSS. Cantabrigiæ in Collegio Emmanuelis: *Sermones varios, & Epistolas* ad diversos MSS. in Vaticano. Addit Oldoinus haberi etiam in Vaticana Bibliotheca MSS. Regulas Cancellariæ ab eo editas, & aliud opus inscriptum *Obligationes*. Denique ipsum scripsisse tractatum de Immaculata Deiparæ Virginis Conceptione; non tamen, ut refert Salazar, existimandum est, illum hanc opinionem definivisse aut determinasse, sed tantummodò illam approbasse, ac sine injuria fidei defendi posse Pontificia auctoritate sancisse.

JOANNES XXIII *Pontif. CCVII.*

Anno Domini MCCCCX.

I. *Joannes XXIII. succedit Alexandro V.* Corpore Alexandri V die Lunæ, quinta Maji, anni 1410, portato honorificè ad Ecclesiam Fratrum Minorum Bononiensium, in qua sepulturam elegerat, die martis sexta fuit incepta novena, qua completa, die decima quarta ejusdem mensis, ex viginti tribus Cardinalibus, qui tunc vivebant, quinque vel absentibus, vel infirmis, ceteri decem & septem die Mercurii de sero duabus horis ante noctem con-

Sæc. XV. Joannes XXIII. conclave intraverunt, & die Sabbati sequenti decima septima Maji inter decimam & undecimam horas elegerunt in summum Pontificem Balthasarem Cossam, seu Coxam, patriâ Neapolitanum, ex nobili familia, præcipuum Synodi Pisanæ auctorem, & magnæ apud Alexandrum auctoritatis, dictum in Pontificatu Joannem XXIII. Auctor Burdegalensis tunc vivens à Spondano num. 2 laudatus, scribit eum quidem à Cardinalibus Neapolitanis & Gallicis facilè electum; sed Franciscum tit. SS. quatuor Coronatorum Presbyterum Cardinalem, Burdegalensem dictum, nunquam consentire voluisse, dicentem se potiùs eum in Regem vel Imperatorem electurum, utpote virum armis, quàm religioni aptiorem, in temporalibus magnum, in spiritualibus modicum, ut Leonardus Aretinus asserit, vel nullum, ut S. Antoninus tit. 22, cap. 6, in principio. Addit Auctor Burdegalensis Cardinales Romanos, qui tres erant numero, restitisse initio ejus electioni, verùm postea acquievisse; at Burdegalensem firmum in sua sententia permansisse.

II. *Ejus patria, & primordia.* Balthasar natione Neapolitanus ex patre nobili & opulento natus Bononiæ Civili Pontificioque juri operam dedit. Lauream cùm obtinuisset Doctoralem, Romam veniens in itinere interrogatus ab amicis, quò iret? *ad Pontificatum* respondit, teste Platina. Fuit primùm à Bonifacio IX in gratiam patriæ inter Cubicularios assumptus, postea Archidiaconus Bononiensis, & Protonotarius Apostolicus, deinde Diaconus Cardinalis S. Eustachii creatus, vocatus semper Cardinalis Bononiensis ab Archidiaconatu ejusdem Ecclesiæ, postea Flaminiæ Legatus dictus, eo munere fungens Joanni Galeacio Mediolanensium Duci Bononiam abstulit, aliasque plures civitates à diversis tyrannis occupatas recuperavit. Platina & Nauclerus scribunt, eum violenter creatum esse, quòd & Legatus Bononiensis esset, & armatos milites tunc Bononiæ, ubi electio fiebat, pro statione haberet: vel etiam largitione distributis Alexandro mortuo muneribus pauperibus Cardinalibus Gregorianis: aut denique ambitu, quòd Ludovicus Andegavensis Siciliæ Rex, ut scribit Niemus lib. 3 de schism. cap. 53, audito Alexandri obitu, cùm non longè abesset, cum navium classe, quemdam Oratorem suum ad Cardinales, antequam conclave ingrederentur, miserit pro commendatione ejusdem, quem suum singularem amicum esse dicebat. Denique ipsum semet Pontificem declarasse, ceteris præ metu contradicere non ausis, Bergomensis lib. 14 narrat. Sed eorum pleraque vana esse non dubitat Spondanus, quia Niemus ejus hostis & in omnes maledicus ei aliud non objiciat, quàm prædictam commendationem Ludovici Regis: nec in criminationibus in eum in Concilio Constantiensi acerbissimè congestis aliud dicatur, quàm generatim, quòd tantum practicare scivit, ut in Romanum Pontificem electus fuerit.

III. *Joannes XXIII consecratur, & coronatur.* Balthasar itaque electus die XVII Maji statim per Cardinales inthronizatus est, & Joannes XXIII voluit nominari. Et in crastinum coram eo, dominis Cardinalibus, qui in conclavi fuerant, præsentibus, Episcopus Ostiensis Missam in Pontificalibus solemniter celebravit, ipso in Cappella magni palatii Apostolici Bononiensis in cathedra, in statu, & habitu Papalibus existente. Deinde sequenti die Sabbati, quæ fuit XXIV dicti mensis Maji in Presbyterum ordinatus fuit per dictum Episcopum Ostiensem; erat enim tantùm Diaconus, & die Dominica sequenti 25 ejusdem mensis per eundem Ostiensem consecrarus in Ecclesia sancti Petronii Bononiensis, & demum ante & extra dictam Ecclesiam in Scadafalco alto & eminenti, Missa priùs post dictam consecrationem per eum dicta, sive celebrata, per dominum de Brancaciis primum Diaconum Cardinalem, absente Cardinale de Saluciis, publicè & solemniter coronatus fuit. Post quam coronationem in statu & habitu papalibus, comitantibus ipsum Cardinalibus, multis Prælatis, Nobilibus, & civibus Bononiensibus, & aliis sine numero, honorificè & solemniter per civitatem Bononiensem more solito equitavit, & demum rediit ad palatium. Hæc ex Petri Tillii monumentis à Raynaldo num. 20 relatis constant, à quibus non dissentiunt Niemus in ejus Vita, & Gobelinus, quorum prior ait, eum in festo S. Urbani seu die 25 Maji insignibus papalibus decoratum, seu coronatum, per Bononiam publicè incessisse per vicos & plateas equitando, *prout moris est Summorum Pontificum in die coronationis eorundem*; Gobelinus pariter ætat. 6 cap. 90 Cosmo. scribit eum coronatum VIII Kal. Junii, additque multos in ejus electione scandalizatos esse, quia ut tyrannus rexisse Bononiam, & vitæ mundanæ deditus dicebatur.

IV. *Mortuo Ruperto Rege Rom. commendat Sigismundum in ejus successorem.* Statim post coronationem Joannis Pontificis mortuus est Rupertus Romanorum Rex, ut tradit Gobelinus laudatus: quare Joannes audito ejus obitu Oratores ad Electores Imperii misit, teste Platina, oratum ut Sigismundum Lucemburgium Hungariæ Regem Imperatorem crearent, virum strenuum, & ad omnia fortiter agenda, ut ipse dicebat, promptissimum. At nihilominus prælatum fuisse Sigismundo Jodocum Moraviæ Marchionem ejus patruelem multi narrant, alii negant, Jodocum in-

SÆC. XV. JOANNES XXIII.

inter Romanorum Reges aut Imperatores non numerant, quia electus mense Septembri brevi post vitam finivit, antequam prima corona argentea, quæ Aquifgrani sumi consuevit, fuisset insignitus. Quidquid sit cùm ante Jodocum à tribus Electoribus electus fuisset Sigismundus, Jodoco mortuo, sub finem ejusdem anni 1410, vel initio sequentis quinque suffragiis Sigismundus electus est; aberant enim duo Electores scilicet Rex Bohemiæ, & Dux Saxoniæ, quæ ex Gobelino citato constant. His Joannes Dubravius in Hist. Boemiæ lib. 23 addit, Sigismundum, cùm esset unus ex Electoribus tanquam Marchio Brandeburgensis, primùm rogatum sententiam dicere se se nominasse; se quidem nosse inquiens, alios non item an æquè cum ipso Imperio Orbis digni essent: miratosque tam liberam vocem ceteros Electores, communi consensu illum approbasse. Ex duplici illa Sigismundi electione factum est, ut aliqui ejus initium sumant ab anno 1410, alii ab anno 1411. Certum tamen est, eum tam citò non fuisse coronatum Aquisgrani, ut disertè asserit idem Gobelinus cap. 94, & in literis ab eo ad Joannem XXIII scriptis anno 1414, apud Bzovium eodem anno disertè ait Sigismundus, se primùm diadema fastigii Imperialis accepisse Aquisgrani unà cum sua conjuge Barbara, die octavo Novembris in festo SS. IV Coronatorum illius anni: addens in fine annum quintum suæ Electionis, una cum primo Coronationis, ex quo & sequitur eum annos suæ electionis numerasse a mense Septembri anni 1410, quo Electores convenisse ad electionem, eumque à tribus ante Jodocum electum scribit Gobelinus cap. 90. Hac porrò commendatione Joannes XXIII sibi Sigismundi gratiam aucupavit, & eum ad sui Pontificatûs protectionem præparavit.

V. Subsidia à Gallia exigit.

Non multò post, ut narrat Spondanus ex Monstreleto lib. 1 capp. 67, & 70, Joannes Pontifex Archiepiscopum Pisanum in Galliam misit pro colligendis decimis & vacantiis beneficiorum Ecclesiasticorum, & spoliis Sacerdotum defunctorum, quæ jure divino, naturali, canonico & civili, summo Pontifici & Cameræ Apostolicæ deberi contendebat: sed Universitatem Parisiensem his acriter restitisse cum protestationibus mense Novembri ejusdem anni 1410, & mensibus Januarii ac Februarii anni 1411 factis, etiam cum deliberatione provocationis ad Concilium Generale, & privationis omnium Magistrorum, qui prædictorum subsidiorum solutioni consentirent. Verùm cùm inter hæc scripsisset Pontifex de imminenti periculo novi schismatis à Florentinis & Ladislao Rege, subsidium tandem charitativum concessum est mediæ decimæ. Quæ uti se habuerint diligenter narrat idem Monstreletus, in quibus nihilominus observat Spondanus anno 1410 num. 5 non recusasse Universitatem hoc subsidium, nisi quòd Legatus contendebat illud debitum esse ex vi Leviticæ legis, quâ decimæ decimarum pendebantur Summo Sacerdoti, cui minimè christianam Ecclesiam obligari Universitas opponebat. Epistolam Joannis ad Alamannum Archiepiscopum Pisanum & Gaufridum electum Xantonensem Nuncios, ut colligant subsidium charitativum in regno Franciæ & Delphinatu Viennensi, de qua loquitur Monstreletus, extat Tomo 2 Thesauri Novi Anecdotorum, col. 1413; sed in ea nulla mentio est Florentinorum, qui tunc sine dubio stabant à partibus Joannis, ut mox dicetur. Et revera Epistola data est *Senis secundo Nonas Aprilis, Pontificatus nostri anno primo*, ideoque anno 1411.

VI. Romam accedit.

Antequam Alexander Papa extremum diem clauderet, Paulus Ursinus Pontificiarum copiarum Dux, unà cum Malatesta exercitus Florentinorum duce Romam expulsis Ladislai fautoribus, pro Alexandro Papa recepit mense circiter Januario anni 1410, ut testatur S. Antoninus tit. 22 cap. 5 § 7 ex Joanne Villanio. Urbe itaque recepta Joannes Papa postquam ferè per annum Bononiæ conversatus esset cum Curia, ad eam se conferre constituit, ejusque iter per agrum Florentinum & Senensem fuit, ut ait S. Antoninus laudatus cap. 6. Romam intravit, ut scribit Bzovius ex Diario MS. unà cum Ludovico Andegavensi Siciliæ Rege & Cardinalium cœtu Sabbato sancto, seu die undecima Aprilis anni 1411, ubi à civibus valde honorificè exceptus, die Paschæ Missam solemniter celebravit in Basilica Vaticana. Deinde die festo S. Georgii, vigesimo tertio Aprilis, post Missarum solemnia ibidem peracta, vexilla militaria Pontificum, Romanæ Ecclesiæ, Ludovici Regis, Senatûs populique Romani, nec non Pauli Ursini Pontificiarum copiarum Ducis, ex solemni formula sacravit, & die S. Vitalis vigesimo octavo mensis ejusdem, eisdem Ludovico Regi & Paulo Ursino summam rei bellicæ commisit contra Ladislaum Ecclesiæ hostem, & Angeli Corrarii, olim Gregorii duodecimi fautorem, Legatum Apostolicum eis adjungens Petrum Stephanescum Hannibaldum, Romanum, Diaconum Cardinalem Sancti Angeli. Ludovico Regi & Paulo Ursino datus est auxiliator Jacobus Sfortia Dux celeberrimus, qui in Æmilia honestâ familiâ natus ex Patre Joanne Attendulo, per omnes gradus militiæ virium robore & animi magnitudine non parvum nomen bellis Italicis adeptus, sub diversis Ducibus & Principibus stipendia meruit: *Sfortia* cognomine dictus à violento ingenio

nio, quod gerebat. Tandem & ipse Copiarum Dux factus, operam suam variis Principibus ac Rebuspublicis locavit. Jam verò à Florentinis, quibus militavetat, cum bona eorum venia ad Joannem Pontificem transivit. His itaque Ducibus adversùs Ladislaum cum exercitu procedentibus, ventum est ad manus in Campania die decima nona Maji, & post asperrimum & longum certamen, fugatus est Ladislaus magna suorum strage & præcipuorum Procerum captivitate, ipseque ad Sanctum Germanum, de rebus suis penitus desperans, fugit.

VII. *Quatuordecim Cardinales creat.*

Eodem anno 1411 Joannes Pontifex, ut non solùm armis, verùm etiam doctorum virorum patrocinio se muniret, die sexta Junii, Sabbatho quatuor Temporum quatuordecim Cardinales creavit, egregios planè viros, scilicet *Franciscum Landum* Venetum, qui dictus est Presbyter Card. tit. S. Crucis in Jerusalem; *Antonium Pancerinum*, seu Panciarinum Forojuliensem, qui dictus est Card. tit. S. Susannæ; *Joannem Lusitanum*, Archiepiscopum Ulvisiponensem, tit. S. Petri ad Vincula, *Alamanum Adimarium* Florentinum, Archiepiscopum Pisanum, tit. S. Eusebii; *Petrum de Alliaco* Gallum Compendiensem Episcopum Cameracensem, tit. S. Chrysogoni; *Georgium Rosco* seu Rusca Episcopum Tridentinum sine titulo, quia nunquam Romam venit & citò obiit; *Brandam Castellionem*, seu Castellioneum Mediolanensem, Episcopum Placentinum tit. S. Clementis; *Thomam Brancacium* Neapolitanum, Pontificis sororis filium, Episcopum Tricariensem, tit. Sanctorum Joannis & Pauli; *Ægidium de Campis* Gallum, Caroli VI Francorum Regis à Confessionibus, Episcopum Constantiensem, qui nunquam titulum obtinuit, quia ad Romanam Curiam non accessit; *Thomam Langlei*, quem alii Armellinum vocant, Anglum, Episcopum Dunelmensem, qui titulum etiam non obtinuit, quod nunquam Romæ compareurit; *Robertum Alun* etiam Anglum, Episcopum Saresberiensem, qui propter rationem mox dictam titulum etiam non obtinuit. Præter hos undecim Presbyteros, tres alios renunciavit Diaconos Cardinales, nempe *Lucium de Comitibus* Romanum tit. S. Mariæ in Cosmedin; *Franciscum Zabarellam* Patavinum electum Episcopum Florentinum, tit. SS. Cosmæ & Damiani; *Guillelmum* denique *Philasteris* Cenomanensem, Archiepiscopum Aquensem sine Diaconia, qui paulò post absens factus est Presbyter Cardinalis tit. Sancti Marci. Ita Ciaconius post Panvinium; sed dubium est, utrùm Robertus Alun Saresberiensis Episcopus verè fuerit Cardinalis dictus à Joanne XXIII, cùm in Actis Concilii Constantiensis, cui interfuit, nunquam dicatur Cardinalis; imò apud Walsinghamum, qui ægrè honores patrios omittere consuevit, nihil legitur de Cardinalatu Thomæ Armelini, & Roberti Alun, licèt Godwinus in sua collectione Præsulum Angliæ haud illos hac dignitate fraudatos voluerit; qui Auctores sic conciliari possunt, si dicamus eum Auctore Burdegalensi, hoc tempore vivente, apud Spondanum num. 4, duos illos Anglos recusasse Cardinalatum.

VIII. *Episcopalem Sedem in Polonia erigit.*

Odoricus Raynaldus ad annum 1413 num. 24 ex libro ultimo Epistolarum Joannis XXIII scribit Joannem Pontificem rogatu Wladislai Poloniæ Regis anno 1412 *quinto Kalendas Septembris Episcopalem Sedem in oppido, cui Lamburga, vulgò Livvovvem, sive Leopole nomen inditum in Ducatu Halecensi* excitasse, ut ex ea Evangelicæ lucis radii latiùs ad finitimas provincias diffunderentur. Diu multùmque quæsivi, quænam sit illa civitas Lamburga, vulgò Livvovvem, seu Leopole, quæ sita sit in Comitatu Haliciensi in Russia nigra; ea enim omninò diversa erat à Leopoli urbe regni Poloniæ, Russiæ Metropoli, juxta Philippum Ferrarium, dicta etiam à Polonis *Luvvovv*, à Germanis *Lembourg*, & ab Italis *Leopoli*, quia licèt hæc sit etiam sita in Russia nigra, sicut Comitatus Haliciensis, erat tamen multò ante hæc tempora Episcopalis, imò Archiepiscopalis dicta fuerat ab Urbano V circa annum 1364, ut legitur apud Spondanum anno 1362 num. 16, non verò anno 1361, ut dicitur in Lexico Geographico Michaëlis Antonii Baudrand; eo quippe anno Urbanus V nondum erat Pontifex. Nec dici potest hoc oppidum fuisse *Carrodunum*, seu *Leopolim* Peucinorum, Russiæ Minoris, seu Nigræ caput, *Lvvovv* etiam & *Lembourg* appellatum juxta Sansonem & alios; licèt enim Peucini populi essent in eo tractu, in quo nunc est Russia Minor seu Nigra, provincia regni Poloniæ, eodem Sansone & aliis restibus, certum est tamen, illud Carrodunum non fuisse diversum à Leopoli Russiæ Metropoli, Carrodunum quippe est ad amnem *Peltevv* dictum, sicut Leopolis, & utraque urbs in Russia Nigra. Quidquid sit, si vera scribit Raynaldus, dicendum est hanc urbem à Joanne XXIII dictam Episcopalem, à multo tempore fuisse destructam, sicut nunc deficit in dies Halicia, Comitatus Haliciensis aliàs primaria.

IX. *Crucem adversus Ladislaum publicat.*

Post Victoriam à Ludovico Andegavensi Siciliæ Rege reportatam, Ladislaus animo consternatus, ut mox dictum est, ad Sanctum Germanum fugit, ubi videns hostes ab insecutione victoriæ cessare, animum resumens, aditibus regni occupatis, Ludovicum postea in regnum penetrare cupien-

SÆC. XV. JOANNES XXIII.

pientem facilè repulit. Hanc culpam non fuisse Ludovici rem magna contentione urgentis; sed Pauli Ursini volentis utrumque Regem atque Pontificem in dubio & ancipiti statu tenere, ne facilè bellum conficeretur, & ipse auctoritate, qua pollebat, caderet; ideoque varia subinde impedimenta persequendæ victoriæ quæsisse, donec tempus rei benè gerendæ elapsum esset, atque inde malè audisse, & in Pontificis indignationem incurrisse, scribit Poggius lib. 4, & post eum Summontius lib. 4 cap. 62. Quare Ludovicus inutili prorsùs victoria potitus, ad Pontificem cùm revertisset, inde rerum Italicarum curâ, ob tantam hominum mobilitatem depositâ, in Galliam ad sua se recepit. Ladislaus verò Rex inquietissimi ingenii Princeps, cùm vehementer arderet cupidine potiundæ Urbis, & Pontifici gravissimè iratus esset, rursum statum Ecclesiæ armis & seditionibus infestare cœpit. Joannes Pontifex, ut ait Niemus, de potentia sua diffidens propter inconstantiam & avaritiam suorum Ducum, sacrum bellum in Ladislaum ut in Ecclesiæ hostem indixit, iisdem indulgentiis & conditionibus, quæ apponi & concedi consueverunt pro transmittentibus in Terram Sanctam contra Infideles. Hujus publicationis tempus, nempè annum 1412, breviter signat Monachus Dionysianus tunc vivens.

X. Pacem cum eo init.

His territus Ladislaus, ad fraudes semper & ubique intentus, cum Pontifice tractare cœpit de obedientia ei præstanda. Missoque à Pontifice Nicolao Brancacio Cardinale Episcopo Albano, pacem cum eo composuit; sed in speciem magis, quàm ex animo, cùm nihil Ladislaus ex fide ageret, qui nullam habebat. Præstitit tamen obedientiam Joanni, dimisso Gregorio, qui hactenus sub ejus tutela Cajetæ permanserat, quique tunc Cajetà Ariminum se recepit ad Carolum Malatestam veterum amicum, illius civitatis Dominum, à quo cum omni honore & gaudio receptus est. Licèt autem *non multum de eo confideret* Joannes *Pontifex*, *sciens*, *eum facile fractorem esse fidei: non tamen credebat pro tunc contra eum aliquid attentaturum. Nam etsi diceretur Regem versùs Romam accedere, causam hujus rei Rex divulgaverat; quòd quia Pontifex citò ad Concilium esset iturus, expediret non longe esse ab Urbe ad compescendos insurgentes tumultus, ne novitas fieret*, inquit S. Antoninus tit. 22 cap. 6. Quæ acta sunt anno 1412 & initio anni 1413.

XI. Concilium Romæ celebrat.

Eodem anno 1412 Joannes XXIII nihil sibi timens à Ladislao, Romæ Concilium celebravit, cujus meminit Monachus Dionysianus, scribens Joannem ab initio Pontificatûs decrevisse Concilium celebrare, sed hactenus impeditum fuisse infestationibus Ladislai: ubi verò divulgatum est ex pace cum eo inita, secura fore itinera, ex Italiæ, Hungariæ, Boëmiæ, Angliæ, Scotiæ & Alemanniæ partibus, quæ Joanni obediebant, Prælatos illuc rendere decrevisse: delegatosque etiam ex Gallia atque Universitate Parisiensi viros præstantes, qui ei interessent; idque ipsum confirmat Juvenalis. Illud Concilium convocavit Joannes literis datis *Romæ apud S. Petrum III Kal. Maji*, *Pontificatûs anno primo*, ideoque anno 1411. Earum potissimùm partem refert Raynaldus eodem anno num. 7. Illud autem convocavit, ut morem gereret Pisano Concilio, quod Generale Concilium triennio post iterum celebrandum statuerat, quod constat ex ipsiusmet Joannis literis, quibus Concilium Constantiense indixit, in quo ait, Alexandrum decessorem suum, Concilio Pisano approbante, decrevisse iterum Generale Concilium solemniter convocandum, illudque ipsum Pisanum usque ad tempus triennii continuandum statuisse: mortuo verò interea Alexandro, cùm tempus triennii appropinquaset, ipsum Joannem Concilium ejusmodi Romæ convocasse: verùm quia Prælati & ceteri, qui Concilio interesse debebant, nequaquam in tanto numero convenissent, quantum rerum agendarum pondus & magnitudo requirere videbantur, illud propagasse ad aliud tempus commodius. Quantocumque autem Patrum numero constiterit illud Concilium Romanum, *Generalis* tamen nomen accepit, ut intelligatur ex Synodali decreto, quod in eo factum est contra Wiclefi & Hussitarum errores, quodque Joannes Cochlæus refert lib. 1 Historiæ Hussitarum, quodque extat Tomo XI Conciliorum Labbei col. 2322, datum illud *Romæ apud S. Petrum IV Nonas Februarii*, *Pontificatus anno tertio*, ideoque die sexta Januarii anni 1413. Illud decretum ita incipit: *In Generali Concilio* &c. & postea: *Eodem sacro approbante Concilio*, *dictos libros*, *tractatus*, *& opuscula*, *videlicet dialogum*, *trialogum & omnes alios ejusmodi libellos*, *& alia quæ ejusdem Joannis Wikleff nomine inscribuntur*; *& intitulantur .... igne jubemus publicè concremari*. Monet denique Joannis Wicleffi cultores, infra novem menses; quos pro primo, secundo, ac tertio & peremptorio termino assignat, apud Sedem Apostolicam compareant, *dicturi & allegaturi quidquid voluerint*, *ne idem Joannes, licèt ab humanis ereptus*, *de bæresi condemnetur*. Ex his patet Concilium illud Romanum ineunte Februario anni 1413 nondum solutum fuisse. De eodem Concilio loquitur Gobelinus Persona in Cosm. æt. 6 cap. 90. *Joannes Papa*, inquit, *Concilium*

SÆC. XV. JOANNES XXIII.

lium Generale in Urbe celebrare decrevit, *quod Alexander prædecessor ejus in tertio anno post Concilium Pisanum supradictum decreverat celebrandum*. Convocasse autem illud Joannem pro Kalendis Aprilis anni 1412 constat ex literis convocationis apud Raynaldum laudatum.

XII. *Ladislai Regis persecutionem fugiens, Romam deserit.*

Non multò post fœdifragus Ladislaus, magno collecto exercitu, Romam ex improviso, suorum qui in Urbe erant fautorum auxilio, aggressus, fractis mœnibus loco ab hominum habitatione longè distante, eam ingressus est die 8 Junii in Octava Ascensionis Domini. Quod audiens Joannes Pontifex, & intelligens eum hostem, aufugit cum Curia Surrium versùs, vixque manus insequentium evasit: inde Viterbium, ac dein Florentiam se se proripuit, factàque ibi aliquot mensium morâ, demum Bononiam pervenit die duodecimo mensis Novembris. Captus tamen est Cardinalis Barensis; plures Prælati aliique Ecclesiastici occisi, omnes bonis exuti, Ecclesiæ expilatæ, & in equorum stabula & spurcitiarum prostibula conversæ; mulieres honestæ ac virgines sacræ constupratæ; probi cives aut occisi, aut triremibus addicti, aut pulsi; omnia sacra & profana violata; nihil denique sceleris intactum relictum. Hæc plures Auctores tangunt; sed Urbis occupationem & fugam Pontificis distinctiùs Niemus unus fugientium in Joannis XXIII vita, id est in tractatu continente res gestas, seu veriùs opprobria spurcissima Joannis, narrat; in quibus examinandis, aut vindicando Joanne ab ejus acerbissimis criminationibus, non est tempus terendum, sed ea tantùm excerpenda, quæ ad ejus temporis historiam sincerè exponendam facere videntur; nam quæ fuerunt publicata, aut credita Joannis vitia, videbuntur in Concilio Constantiensi. Sed patrata à Ladislao scelera lugubriùs refert Antonius de Chalanto Cardinalis missus à Joanne Pontifice paulò post ad Sigismundum Regem oratione, quam exhibet Bzovius anno 1413 ex Actis MSS. Concilii Constantiensis, ad eum habita contra Ladislaum, qui interim reliquas urbes, & terras Ecclesiæ occupavit, & magna spe Tusciam integram, ipsamque universam Italiam per fas nefasve in potestatem suam reducendi, nisi Deus eam illi post præcidisset; obiit enim mense Augusto anni 1414.

XIII. *Cardinales creat.*

Antequam Româ exiret Joannes XXIII, die Veneris, decima quarta Aprilis, anni 1413, juxta Panvinium & Ciaconium, *Simonem de Cramado* seu *Cramaudo* Gallum, Archiepiscopum Remensem & Patriarcham Alexandrinum, Presbyterum Cardinalem tit. S. Laurentii in Lucina renunciavit. Anno verò sequenti 1414 die duodecimo Kalendas Octobris, juxta eundem Panvinium, Bononiæ existens, *Jacobum Insulanum* Bononiensem Cardinalem Diaconum tit. S. Eustachii, mox juxta Ciaconium S. Mariæ Novæ creavit, ac denique Legatum Urbis & Vicarium Generalem in universo statu Ecclesiastico constituit, dum ipse proficisceretur ad celebrandum Concilium Generale Constantiense. His duobus tertium addit Augustinus Oldoinus, à Panvinio, Ciaconio, & Contelorio non memoratum, scilicet *Guillelmum Carbonum* Neapolitanum, quem ex Episcopo Theatino à Joanne XXIII in catalogum Cardinalium adscriptum sub titulo Sanctæ Balbinæ dicit legi in catalogo Theatinorum Præsulum; addit tamen Ferdinandum Ughellum fateri in monumentis illius Ecclesiæ MSS. constare tantùm Guillelmum Ecclesiam Theatinam ab anno 1396 usque ad annum 1419 prudenter ac piè rexisse. Sed Oldoinus concludit ex Martini V Romani Pontificis diplomate constare Guillelmum hunc purpurâ ornatum olim vixisse, & in Vaticanis registris hunc Cardinalem nominari, cujus rei fides apud ipsum sit.

Concilium Constantiense, Generale XVI.

XIV. *Joannes Pontifex agit cum Sigismundo Cæsare de celebratione Concilii Generalis.*

IN his rerum angustiis cùm *unicum remedium & Imperatori & Pontifici videretur Generale Concilium advocari*, ut inquit S. Antoninus tit. 22, cap. 6, § 1, Joannes Pontifex audito quòd Sigismundus electus Imperator in Lombardiam venisset, de Concilii celebratione, quam Romæ faciendam indixerat, alio loco commodo habenda solicitus, post rem jam pridem cum Imperatore, literis, & Nunciis agitatam, duos Cardinales ad eum misit, nempè Antonium de Chalanto tit. S. Ceciliæ Presbyterum natione Sabaudum, & Franciscum Zabarellam Patavinum SS. Cosmæ & Daminiani Diaconum, unà cum Emmanuele Chrysolora nobili Constantinopolitano, ac plena potestate conveniendi de loco & tempore celebrationis Concilii. Sed *horum missio Legatorum ruinæ Pontificis initium fuit, sed amotionis schismatis & unionis faciendæ non modica pars*, inquit ibidem S. Antoninus; cùm enim ante eam missionem Leonardo Aretino Secretario suo in arcano dixisset: *In loco Concilii totum est. Nec alicubi esse volo, ubi Imperator plus possit. Legatis igitur istis, qui à me mittuntur, mandata amplissima, potestatemque maximam, ad honestatis speciem dabo, quæ palam ostentari possint atque proferri: secreto autem mandatum restringam ad loca certa*; postea tamen divino nutu contigit, ut

SÆC. XV. JOANNES XXIII.

ut proficiscentibus Legatis, momento temporis propositum diu cogitatum immutarit, iisdemque dixit, decrevisse se quidem loca quædam indicare, à quibus nullo modo discederent, sed in hoc temporis puncto sententiam se mutare, ac ipsorum prudentiæ totum committere, chartulamque, in qua loca scripta erant, in eorum conspectu laceravit, absque ulla alicujus loci nominatione, adjiciendo: *Vos quid mihi tutum, quid formidandum cogitetis*.

XV. *Constantia eligitur pro loco Concilii.*

Legati igitur profecti cum Sigismundo convenerunt de loco Constantiæ, civitatis provinciæ Moguntinæ, amplæ satis ad recipiendam magnam hominum multitudinem, ac situ quasi positæ in medio nationum, quæ ad Concilium accessuræ erant; convenerunt etiam de tempore, nempe festo omnium Sanctorum anni millesimi quadringentesimi decimi quarti. Quæ ubi intellexit Joannes XXIII incredibiliter indoluit, se ipsum & fortunam suam detestatus, quòd à proposito illo restringendorum locorum descivisset; *sed voluntati Dei resistere nemo potest*, subdit S. Antoninus. Re itaque sic inter Sigismundum & Legatos constitutâ, idem Sigismundus, apud Abrahamum Bzovium anno 1413, literas publicas scripsit è loco Viglud Comanæ diœcesis die penultima Octobris ejusdem anni 1413, quibus narrans quæ cum prædictis Legatis Joannis Pontificis constituisset, universis ad Concilium Constantiam venturis securum commeatum, plenamque libertatem, tam in accessu, quam in statu & recessu promisit. Earum partem recitat Raynaldus anno 1413, num. 22. Aliasque speciales in eundem sensum direxit postea Gregorio XII, hortans ad unionem Ecclesiæ & securitatem tam ipsi, quam omnibus ejus obedientiæ promittens. Earum etiam partem refert Raynaldus num. 23, sed omisit diem, quo datæ sunt Laudæ. Sicuti & Magistratus Constantiensis per acta publica juravit servare certa capitula à Joanne Pontifice proposita pro eadem sui ac suorum plenissima libertate accedendi, standi, & recedendi, atque exercitio jurisdictionis & auctoritatis suæ. Ita apud Bzovium loco laudato.

XVI. *Joannes Pontifex Concilium indicit.*

Jam superius diximus, Joannem Româ fugientem Florentiam se recepisse, sed die duodecima Novembris Bononiam pervenisse. Ex ea urbe convenit Sigismundum Placentiæ existentem, indeque cum illo Laudam petiit. *Joannes*, ait S. Antoninus ibidem, *principio hyemis è Florentia Bononiam adiit. Nec multò post congressum Sigismundi petens in Galliam projectus Cisalpinam, Placentiæ primò cum illo congreditur. Inde ad Laudensem urbem profecti, ambo mense fere toto in ea urbe fuere.* Ibi Joannes publico diplomate, quod extat Tomo XII Concil. Labbei, dato quinto Idus Decembris, anno Pontificatûs quinto, prædictam loci & temporis electionem auctoritate Apostolica confirmans, Concilium Generale Constantiæ celebrandum indixit ad Kalendas Novembris anni 1414, ad idque omnes Prælatos, Reges, & Principes invitavit. Ipse etiam Sigismundus ad singulos Reges, ac præcipuos alios Principes, Nuncios suos direxit, quibus eos de his certiores reddidit, & ad consentiendum hortatus est, ut sciri posset quis ex tribus contendentibus verus esset Pontifex. Monachus Dionysianus scribit, Francorum Regem respondisse, se in tollendo schismate multum desudasse, ut notissimum universo Orbi erat: creato legitimè Alexandro V adhæsisse, ac postmodùm Joanni; ac nihilominus votis dilectissimi cognati sui Regis prædicti assentiendo, permissurum se cuicumque volenti ad Concilium ire.

XVII. *Constantiam accedit.*

Ab urbe Laudæ Joannes & Sigismundus Cremonam petierunt, sed *Joannes relicto apud Cremonam Imperatore Mantuam petiit. In ea urbe paulò longius commoratus, tandem exacta hyeme tota Bononiam rediit*, inquit ibidem S. Antoninus. Tunc Avenionenses excusso Benedicti XIII jugo, Joannis imperio se subjecerunt, qui provinciæ præsidem dedit Archiepiscopum Narbonensem, literis datis Mantuæ VI Idus Februarii, Pontificatûs anno IV, quarum meminit Raynaldus anno 1414, num. 5; eo enim anno datæ sunt. *Exacta hyeme* Mantuam se recepit Joannes, qua ex urbe Bartholomæum Episcopum Pisauriensem in Angliam misit, ut subsidiarias opes contra Ladislaum postularet, diplomate dato *Bononiæ Kalend. Aprilis, Pontificatus anno IV*, apud Raynaldum loco laudato. *Ea æstate* anni 1414, subdit S. Antoninus, *cum Bononiæ resideret Joannes suspensis omnium animis, & ad Concilium se præparantibus, Ladislaus Rex Apuliæ præter spem expectationemque omnium moritur.* Et infrà: *Pontifex maximè illius morte relevatus est, ut jam nil esset, quod illum cogeret ad Sigismundum respicere. Sed tamen quia Concilium à Pontifice, simulque Imperatore in eorum congressu Gallicano solemniter fuerat publicatum, & locus Constantiæ indictus, tempusque præfixum, quo adesse oporteret, noluit Pontifex promissis deesse, quamvis multi eum temporaliter diligentes sibi contrarium suaderent, quod sibi accidit formidantes & annunciantes. Existimavit tamen ipse in brevi reversurum se firmiorem in sede Petri.* Kalendis itaque Octobris Bononiâ recedens, per Veronensem & Tridentinum agrum transmissis Alpibus Constantiam accessit, ibique solemniter exceptus est die 28 ejusdem mensis, quæ erat dies Dominica, festumque SS. Apostolorum

Si-

Simonis & Judæ, *cui Imperator cum magna & decenti comitiva per aliquot milliaria obviam venit, ipsum ut Papam venerans, & summo honore in Constantiam introducens*, ut scribit sæpè S. Antoninus § 2, in quo certè fallitur: Sigismundus enim Constantiam non appulit ante festum Nativitatis Christi ejusdem anni, ut mox videbitur. Sed Joannis ingressum specialiùs descripsit Joannes Nauclerus Generat. 48. Hujus Concilii Historiam breviter hìc describendam duxi ex Actis editis ex Spondano & Raynaldo, deficientibus aliis libris ad Historiam Eccles. pertinentibus, quorum magna est in hac urbe Arausionensi penuria: Historiam enim Concilii nuper quinque Tomis in fol. editam, in ea reperire nobis non contigit.

XVIII. *Indicit primam Concilii Sessionem.*

Convocaverat Joannes Concilium ad diem 1 mensis Novembris anni 1414, quare eadem die celebratâ ab eo Missâ, & inter ejus solemnia facto sermone per quemdam Doctorem, Franciscus Zabarella Diaconus Cardinalis SS. Cosmæ & Damiani, vulgò dictus Florentinus ab Ecclesia, quam rexit, schedulam legit, seu libellum de facta per eundem Pontificem indictione hujus Concilii in continuationem Pisani, pro reformatione status Ecclesiæ, deque illo inchoando die Sabbati sequenti tertia Novembris. Eo verò in diem Lunæ quintam mensis prorogato, tunc præmissa solemni processione, adstante cum mitris & habitibus Pontificalibus, tam Cardinalium, quàm Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum & aliorum Prælatorum cœtu copioso, Pontifex Missam solemniter celebravit, & sermone ad Clerum pronunciato per quemdam Priorem Ordinis Cluniacensis, Bellicensis diœcesis, idem Cardinalis Zabarella ex pulpito ligneo, quod ascendit, hæc verba altâ & intelligibili voce protulit: *Sanctissimus Dominus noster Papa, sacro approbante Concilio, statuit Sessionem tenendam die Veneris decima sexta hujus mensis* Novembris.

XIX. *Prima Sessio.*

Eâ die adveniente celebrata est prima Sessio in Ecclesia Cathedrali Constantiensi, quâ post Missam per Jordanum Ursinum Romanum Cardinalem Episcopum Albanum dictum, cantatasque Litanias, & alias orationes factas, ipsemet Joannes Pontifex sermonem habuit ad Synodum sumpto hoc themate *Veritatem & pacem diligite*, Zachariæ 8, & adducens auctoritates novi & veteris Testamenti, allocutus est Synodum, exhortans omnes ad solerter meditandum quæ ad Ecclesiæ statum & pacem pertinerent. Deinde idem qui suprà Franciscus Cardinalis Florentinus alta voce legit schedulam: *Joannes Episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam*. „ intendentes ad executionem „ eorum, quæ per felicis recordationis Alexandrum Papam V prædecessorem nostrum in Pisano Concilio decreta fuerunt „ circa convocationem Concilii Generalis „ iterum faciendam, dum aliàs præsens „ Concilium convocavimus per literas nostras, quarum tenore hic duximus inserendum.„ Sequitur deinde Bulla convocationis Concilii, data, ut superiùs diximus, Laudæ quinto Idus Decembris, Pontificatûs anno quarto, ideoque anno 1413. Qua Bulla lecta per quemdam Magistrum Joannem, idem Cardinalis surgens & stans, schedulam resumpsit, cujus residuum legit, in qua inter alia admonebat Patres Pontifex de perpendendis iis, quæ ad pacem Ecclesiæ, & errores Wiclefianos spectarent, deque modestia in Synodo servanda. Ac ne fortè occasione sessionum turbæ excitarentur, declarabatur ex ordine sedendi, nullum alicui Ecclesiæ aut personæ præjudicium futurum.

IXX. *In ea creantur Ministri Synodi.*

Post hæc creati sunt ministri & officiales Synodi, scilicet pro qualibet natione unus Protonotarius, & unus Notarius & Scriba, quibus dedit auctoritatem & plenariam potestatem videndi & ordinandi omnia quæcumque in Synodo agerentur, & scribenda forent. Illi autem ex quatuor præcipuè nationibus delecti sunt, scilicet Italica, Gallica, Germanica & Anglica, sub quibus universas alias comprehensas fuisse habent Acta edita, quousque recedentes Hispani à suo idolo Petro de Luna, & ipsi ad Concilium accesserunt, & quintam nationem confecerunt. Bertholdus de Ursinis Comes Suanensis & Palatinus dictus est Concilii custos: deputati sunt etiam quatuor scrutatores votorum, decretorum Doctores, quibus scribæ semper deberent adstare: Quatuor Juris Doctores Concilii Advocati, scilicet Petrus de Ancharano, Simon de Perusio, Raphael de Fulgosiis, & Ardecinus de Novaria: Duo Concilii Procuratores, seu promotores, ac denique quatuor Magistri cæremoniarum. Hisque gestis indicta est futura Sessio in diem Lunæ decimum septimum Decembris.

XXI. *Sigismundus Cæsar Constantiam venit.*

Ideo autem prolata est Sessio in eam diem, quia Sigismundus Romanorum Rex sive Imperator, sine quo nihil ponderosum ordinari volebat Joannes, ut constat ex literis à Raynaldo num. 13 relatis, ad eundem Sigismundum à Joanne Kalendis Decembris datis, nondum Constantiam advenerat, redimiri enim priùs voluit Aquisgrani argenteâ coronâ, quæ est prima regni Romanorum, die octava Novembris ab Archiepiscopo Coloniensi, ut eo ornatu augustior solemnibus Episcoporum cœtibus interesset. Quoniam verò non appulit Constantiam ante festum Nativitatis, alia-

que supervenerunt impedimenta, expectarenturque Antistites plures ac Principes, Regumque Oratores dilata est rursum secunda sessio usque ad mensem Martium anni sequentis 1415. Tandem Sigismundus, teste Joanne Nauclero, cùm in Vigilia Nativitatis appulisset ad oppidum quoddam distans Constantiâ milliari Germanico, unà cum uxore sua & Regina Bosnensi, ac Duce Saxoniæ, noctu nave Constantiam ductus, mox Ecclesiam ingressus est, & ad Missam Pontificalem habitu Diaconali legit de more Evangelium: *Exiit edictum à Cæsare Augusto*. His consententia scribit Joannes Cochlæus lib. 2, Hist. Hussitarum: *Sigismundus*, inquit, *Rex in Vigilia Nativitatis Christi Uberlingam veniens cum conjuge sua per lacum Constantiensem navigio properavit, inde ad civitatem ut interesset Missarum solemniis. Sub mediam igitur noctem Constantiam ingressus, primam Missam celebrante Papa, ipse Diaconi habitum indutus legit Evangelium alta voce: Exiit edictum à Cæsare Augusto*. Usum legendi vel cantandi Evangelium in Missâ Pontificiâ vel ab ejus Legato in nocte Nativitatis Domini, antiquiorem esse ostendit id quod asserit Bohuslaus Balbinus in Epitome rerum Bohemicarum, ubi pag. 368, scribit Carolum IV Imperatorem, Sigismundi patrem anno 1357, in Comitiis Imperii Metis habitis, in nocte Nativitatis Domini, Missam Legato Pontificio solemniter celebrante, Diaconi munere functum esse, & Evangelium legisse. Sed fallitur in anno; ea enim Comitia habuit Carolus desinente anno 1356, ut scribit Villanius lib. 7, cap. 46, & Rebdorfius in Annalibus. Legatus ille Pontificius erat Androinus Abbas Cluniacensis, postea Cardinalis, quem eodem anno 1356, Innocentius VI ad Carolum Imperatorem miserat octavo Idus Octobris, qui una cum Carolo Delphino ipsius Imperatoris nepote apud eum ageret de Joannis Franciæ Regis in Anglia captivi redemptione, & pace inter illa duo regna conditionibus æquis stabilienda. Non solùm in Missa Nativitatis Domini à Pontifice Romano vel ab ejus Legato celebrata Imperator septimam lectionem legebat, sed etiam quolibet anno in eadem Missa à quocumque celebraretur; cùm enim idem Carolus IV Imperator anno 1377 in Franciam profectus fuisset, & decrevisset festum Natalis in oppido S. Quintini regni Franciæ celebrare; substitit tamen Cameraci, quæ erat civitas Imperii, sic persuasus ab iis, quos Rex obviam ei ad ipsum ad confinia regni excipiendum miserat, quoniam cùm moris esset, Imperatorem nocte Natalis septimam Officii matutinalis lectionem in habitu & insignibus Imperialibus recitare, nequaquam id licuisset ei intra regnum Franciæ nihil Imperii debens exercere. Celebrato autem Natali Cameraci, ingressus in regnum, summo ubique honore exceptus est. Ita refert Spondanus anno 1377, num. 15, ex Continuatore Gallico Guillelmi Nangii, qui hæc vidit & omnia minutatim descripsit. Ceterùm Fridericus IV Imperator electus Romam veniens sub Paulo II anno 1469, ut scribit Cardinalis Papiensis initio lib. 7, Comment. apud Ciaconium in Additionibus Andreæ Victorelli, non legit, sed *non ineptè cantavit* Evangelium die Nativitatis Domini in Matutinali officio, ut suo loco dicetur.

Antequam celebraretur secunda Sessio, imò antequam Sigismundus Cæsar Constantiam appulisset, Jacobus Cerretanus in suis Diariis MSS. apud Bzovium anno 1414 inter alia narrat, die decima octava Novembris postulanti Cardinali Ragusino Joanni Dominici Gregorii XII Legato assignatum esse Cœnobium S. Augustini Ordinis Eremitarum pro hospitio, cui cùm insignia Gregorii præfixisset, ea nocte insequenti dejecta fuisse: disceptatione ea de re facta, decretum esse non debere illa poni in loco obedientiæ Joannis Pontificis. XXII. *Gregorii XII Legatus ad Synodum.*

Joannes Huss hortatu Sigismundi Imperatoris, ad purgandam & suam, & Regni Bohemiæ infamiam propter hæresim, quam profiteri dicebatur, Constantiam pervenit Sabbato post festum Omnium Sanctorum die tertia Novembris. Dederat illi Sigismundus die decima octava Octobris literas commeatûs, sive salvi-conductus, quo eum omnibus per quos transiret commendaverat, ne quid ei impedimenti fieret. Jam antea Pragæ Joannes triplici præscripto libello, triplici lingua, Latina, Teutonica, & Boemica ubique disseminato, die vigesima sexta Augusti Dominica post festum Sancti Bartholomæi, professus erat iturum se Constantiam, ad respondendum de doctrina sua, rebusque omnibus, de quibus accusabatur, omnes adversarios suos monens adesse ibidem ad eum coarguendum, qui si eum de aliquo vel minimo errore in Fide convincerent, non recusare se quascumque hæretici pœnas subire. Post quæ magna pompa & multo amicorum apparatu, Pragâ exiens die decima quinta mensis Octobris, triduo ante datam Salvi-conductus, atque adeò multo antequam eum reciperet, & toto itinere honorificè ubique habitus, Constantiam, ut diximus, die tertia Novembris pervenit, & liberè ibi agere permissus est. Sed cùm errores Wiclefi in hospitio disseminaret, nec monitus desistere vellet, ut scribit idem Jacobus Cerretanus in Diariis suis MSS. apud Bzovium, ductus est ad Pontificem, & quodam palatii cubiculo conclusus die vigesima octava ejusdem mensis Novembris, XXIII. *Joannes Huss traditur in custodiam.*

cùm

cùm antea videns infensos sibi à Clero Bo-emico adversarios ad accusandum paratos & instructos, cœpisset de fuga circumspicere: quam etiam quæsierat curru rusticano straminibus oppleto; sed interceptus ac reductus in palatio, conclusus est. Cùmque miles quidam obtruderet salvum-conductum, Pontifex negavit se dedisse; ac nihilominus inde eductus, datus est in custodiam Episcopo Lausanensi Apostolicæ Cameræ Regenti; commissique sunt, ad eum examinandum quatuor Cardinales, unà cum Generalibus Ordinum Prædicatorum & Minorum, sexque Archiepiscopis & Episcopis viris doctissimis. Hæc constant ex Diariis illis MSS. & ex Cochlæo lib. 2. Hist. Hussitarum cap. 48. Postquam hæc & sequentia de Concilio Constantiensi scripsissem, pervenit ad manus meas Historia Concilii Constantiensis à Jacopo Lanfant viro è Protestantium secta: crudito anno 1714, Amstelodami linguâ Gallicâ publicata, quam etiam cursim tantùm legere licuit. Asserit ille Joannem Cochlæum, qui ex Ulrico de Reichental Canonico Constantiensi Concilio præsenti desumpsit ea quæ scripsit de fuga Joannis ab eo differre, quòd Richental dicat Joannē Huss die tertia Martii fugere tentasse, ideoque anno 1415; Cochlæus verò ejus fugæ assignat diem 23 Martii; sed existimo in Cochlæo legendum, die 23 Novembris; dici enim non potest errorem in numeris destruere fidem hujus historiæ, cùm referatur etiam ab Eberhardo Dacherio viro integerrimo & Consiliario Electoris Saxoniæ, qui Concilio etiam præsens fuit, quem fas non est existimare Joannem Huss fugæ falsò præsens incriminasse, cùm in præfatione suæ Historiæ MS. Concilii Constantiensis, de eo officiosè loquatur, teste Jacobo Lenfant pag. 58. Neque veritas fugæ Joannis Huss destruitur ex silentio Actorum Concilii, cùm Acta edita sileant etiam fugam Hieronymi de Praga, quam tamen non diffitetur Jacobus Lenfant. His adde Joannem Naucle-rum Generat. 48, & Joannem Trithemium in Chronico Hirsaugiensi pag. 338, sub finem hujus sæculi decimi quinti fugam Joannis Huss à Concilio disertè memorare. Quod attinet ad diem, quo custodiæ traditus est, hic valdè incertus; si enim rigorosè loqui velimus, dicendum esset eum fuisse diem tertium mensis Decembris, cùm ipsemet Joannes Huss scribens ad Bohemos Tom. Primo suorum Operum fol. 22, & 23 apud Lensant pag. 210, dicat eo die, quo Imperator Constantiam intravit, se jam fuisse detentum à tribus septimanis: cùm ergo Imperator Constantiam intrarit die 24 Decembris circa horam noctis duodecimam, custodiæ traditus fuerat Joannes Huss die Lunæ tertia Decembris, non verò die Mercurii 28 Novembris: quod ideò hic observo, ut pateat eos auctores non multum in Chronologia fuisse exercitatos. Quidquid hac de re sit, etiamsi Joannes Huss noluisset Constantiâ fugere mense Novembri anni 1414, & substitutio illa diei 23 Novembris pro 23 Martii sustineri non possit, eam enim hic examinare non vacat, libris, illis deficientibus, justè tamen Joannes Huss traditus est custodiæ, non obstante suo salvo-conductu, qui ipsi tantùm concessus erat ab Imperatore, non à Synodo, ut se purgaret, non verò ut errores suos propagaret, quod tamen ipso sui adventus initio fecit. Unde postea Synodus declaravit ex salvo-conductu Imperatoris nullum jurisdictioni Ecclesiasticæ præjudicium generari, vel impedimentum præstari potuisse. Vide dicenda in Sessione XV.

XXIV. *Brixantini Archiep. prætensio à Papa.* Acta MSS. Bibliothecæ Regiæ observant, Theobaldum de Rubeo monte Archiepiscopum Bisuntinum, seu Vesontionensem ad Synodum advenientem, prætendisse ex privilegio Ecclesiæ suæ concesso, Papam in prima visitatione teneri sibi tribus passibus occurrere: Joannem tamen Papam id recusasse, & causam Placentino, & Aquilejensi Cardinalibus commisisse. Quod tamen putandum est, ut ait Spondanus, eum fecisse, non quòd indignum Pontificia majestate censeret trium passuum occursum uni è suis fratribus, sed quòd id Bisuntinus Archiepiscopus ex necessaria obligatione, & singulari privilegio præ cæteris Confratribus sibi debitum contenderet. Quid verò à prædictis Cardinalibus dictum fuerit, nec in iis Actis, nec alibi legitur: fortè re imperfecta remanente ob turbas supervenientes.

XXV. *Numerus Patrum Concilii.* Eadem Regiæ Bibliothecæ Acta habent, die duodecima Januarii anni 1415, Joannem Nassovium Archiepiscopum Moguntinum cum ducentis armigeris, vel cum sexcentis equis, ut scribit Cochlæus lib. 2 Hist. Hussitarum præcedente vexillo cum ejus insignibus, & ensem latere ferentem, ingressum esse Constantiam. Cui obviam occurrêre Cardinalis Barensis, Magister Domus Pontificis, & Comes Bertoldus de Ursinis Concilii Custos. Advenerunt pariter plures alii Prælati, Principes ac Nuncii tanto numero, ut Joannes Nauclerus Generat. 48 scribat, die secunda mensis Februarii fuisse Constantiæ quatuor Patriarchas, Cardinales viginti novem, Archiepiscopos quadraginta septem, Episcopos centum & sexaginta; Sæcularium verò Principum, Comitum, Baronum, ac Nobilium ingentem multitudinem. Sed in numero Cardinalium fallitur Nauclerus, qui addit die tantùm octava Februarii accessisse tres Cardinales de obedientia Gregorii, præter Joannem Dominici dictum Car-

dinalem Ragusinum, de quo superiùs, ex Actis tamen S. Victoris Parisiensis intelligitur, quando Joannes Papa Concilium deseruit, id est die vigesima Martii, fuisse tantummodò sexdecim Cardinales, nec plures in Actis editis ampliùs leguntur quàm septemdecim, quousque admissi sunt in ceterorum consortium Cardinales Gregorii XII & Benedicti XIII; ad quæ tempora reducendus est numerus illorum viginti novem, si fortè unquam non solùm simul & semel, sed & successivè repertus fuerit, de quo non constat, cùm nullibi in ullis Actis plures viginti recenseantur: in Actis enim editis Sessione XX habita die vigesima prima mensis Novembris ejusdem anni 1415, in qua recensentur nomina illorum, qui juraverunt approbationem capitulorum Narbonensium, de quibus infrà, sunt tantùm viginti Cardinales, inter quos quidam Gregoriani reperiuntur. Ex Actis etiam Concilii, & ex aliis Auctoribus constat, interfuisse Concilio ampliùs trecentos Archiepiscopos & Episcopos, præterquàm plurimos Abbates & Priores, ingentemque aliorum Ecclesiasticorum, ac Doctorum numerum, & tantam Principum, Procerum, ceterorumque nobilium copiam, ut Blondus Decad. 2 lib. 1 supra quadraginta hominum millia fuisse; & S. Antoninus tit. 22 cap. 6 § 2 fuisse *equorum supra triginta millia, ex quo multitudinem hominum licet conjectari*. Ob tantam hominum multitudinem summam straminis fuisse penuriam, refert Diarium Venetum apud Raynaldum anno 1414 num. 13, decretumque fuisse, ut Joannes tantùm viginti, Cardinales decem, Episcopi quinque, Abbates quatuor, Principes decem equos alerent.

XXVI. *Joannes PP. Sanctam Birgittam iterum canonizat.*

Eodem anno 1415 ante secundam Sessionem, ipsoque die Purificationis B. Mariæ Virginis, seu die secunda Februarii, ut scribit Nauclerus laudatus, ad instantiam Oratorum regnorum Sueciæ, Daniæ, & Norvegiæ Joannes Papa canonizavit Sanctam Birgittam, cui solemnitati ait adfuisse quatuor Patriarchas, Cardinales viginti novem (fallitur in numero Cardinalium, ut jam dictum est) Archiepiscopos quadraginta septem, Episcopos centum & sexaginta, sæcularium verò Principum, Comitum, Baronum, ac Nobilium ingentem multitudinem. De ea Canonizatione loquitur etiam Trithemius in Chronico Spanheimensi, extatque Tomo 1 Operum Gersonii ejus tractatus de probatione spirituum, tunc Constantiæ habitus cùm ageretur de canonizatione ejusdem Birgittæ, adeo ut de hoc facto nullum dubium sit. Ex quo conjicere licet petitam ibi fortè fuisse canonizationem seu confirmationem ejusdem canonizationis jam olim factæ à Bonifacio IX, ut in ejus Vita diximus, ob dubiam apud multos Bonifacii auctoritatem occasione schismatis tunc maximè vigentis. Qua etiam ratione putandum est eandem canonizationem iterum postulatam à Martino V, cujus extat ea de re Constitutio ante Revelationes S. Birgittæ, data Florentiæ Kalendis Julii anno Christi 1419, post Concilium Constantiense, ut non dubitaretur eam canonizatam fuisse à vero & indubitato Pontifice, sicque de sanctitate ejus toties excussa nullus superest scrupulus.

XXVII. *Accessus Cardinalium Gregorii, & Benedicti.*

Cardinales obedientiæ, Gregorii juxta eundem Nauclerum, accesserunt Constantiam feria sexta post Purificationem, seu die octava Februarii; in Actis verò Victorinis dicitur tantùm advenisse Nuncios Angeli Corarii, seu Gregorii XII, & Petri de Luna, seu Benedicti XIII, quorum aliqui erant Cardinales, post adventum Imperatoris: Dubitatumque esse utrum permitterentur ingredi cum pileo rubro; pro bono verò pacis, cujus causâ venire dicebant, permissos esse, non propterea admissos fuisse in consortium ceterorum donec facta est Gregorii renunciatio, ut videbitur in Sessione decima quarta. Venerunt quoque, juxta eadem Acta Victorina, Ludovicus Dux Bavariæ obediens prædicto Gregorio XII, cum cujus Nunciis proposuit coram Imperatore se viam Cessionis ex parte Gregorii prosecuturum. Ceteri quoque Prælati ac Doctores ejusdem partis perierunt, quod in mandatis habebant à Gregorio, ne Joannes XXIII præsideret aut interesset Concilio, & vota omnium essent libera, eoque pacto se omninò obedientiam decretis Concilii præstaturos.

XXVIII. *Designatur colloquium inter Benedictum, & Sigismundum.*

Nuncii verò Petri de Luna, seu Benedicti XIII, ut prosequuntur eadem Acta, nihil aliud obtulerunt, nisi ut Sigismundus Imperator aliquo loco conveniret cum ipso & Ferdinando Rege Aragonum, inter quos via reperiri posset unionis: jam enim ante Concilii inchoationem, Rex Aragoniæ à Regibus Sigismundo Romanorum, & Carolo Francorum per Nuncios rogatus, sollicitè Benedictum impulerat consentire cum reliquis duobus contendentibus Cessioni, quam juraverat; cùmque à pervicaci ejus animo nihil aliud obtinuisset, quàm ut Oratores Constantiam ad Sigismundum Regem mitterentur locum colloquio petituri, ad quem venturi Benedictus & Ferdinandus essent, locus pro eo colloquio delectus est Nicæa, seu Nicia civitas maritima in ora Liguriæ, seu potiùs portus de Villafranca, in quo colloquium mense Junii habendum erat, ut constat ex diplomate ipsius Joannis Papæ, de quo mox. Ille tamen locus postea mutatus est, ut infrà videbitur.

XXIX. *Honores Sanctis debiti S. Rocho impenduntur à Concilio.*

Ejusdem Concilii Constantiensis decreto ad propulsandam ingruentem luem Sancto Rocho honores Sanctis debitos fuisse im-

impensos, solemnique pompa ejus imaginem omni comitante populo per urbem delatam: quo facto illa pestis mox evanuit, scribit Franciscus Diedo in ejusdem Sancti vita apud Surium die 16 Augusti. Inde verò, inquit Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum, ut ubique locorum ejus Imagines, altaria, facella, ac denique templa erecta fuerint. Quod si ita sit, non immeritò Phæbæus, alibi à nobis laudatus, observavit inde initium sumpsisse usum imaginem Sancti noviter canonizati, omni comitante populo, per urbem deferri; imò inde vexillorum usum in solemnibus processionibus canonizationum deferendorum, quamvis tunc id factum fuisse constet ad arcendam pestiferam luem, quæ per totam urbem grassabatur, impetrata à Deo S. Rochi intercessione, non sine insigni miraculo, sanitate, votis omnium expetita. Vixit porrò Phæbæus exeunte Sæculo XVI, vel ineunte XVII. Nec obstat, quòd in Actis Concilii nulla hujus facti mentio sit; non minùs enim eadem Acta silent de canonizatione S. Birgittæ ibidem facta, quam tamen modò nemo in dubium revocat. Præter Franciscum Diedum, Petrum Pinum, & Claudium à Rota, Ludovicus Maldura vitam ejus scripserunt apud Surium, & Krantzius in Metropoli Saxoniæ lib. 9 cap. 25 fusè etiam de eo agit, qui omnes, si Raynaldo anno 1327 num. 56 fides, honores Sanctis debitos à Concilio Constantiensi fuisse exhibitos affirmant.

XXX. *Sessio secunda Concilii, qua Joannes promittit cedere.*

Interim dum hæc fierent, eadem die prima Martii Quatuor Nationibus in palatio Apostolico congregatis præsente Sigismundo Imperatore, Joannes Patriarcha Antiochenus natione Gallus, tunc nationis Gallicæ Præses, Joannem XXIII totius Concilii nomine supplex rogavit, ut ad reddendam Ecclesiæ absolutissimam pacem Pontificatu cederet abdicantibus æmulis, aut quoties ejus cessione Ecclesiæ unio procurari posset, quod Joannes se præstiturum ultrò promisit. Celebrata est itaque die sequenti, secunda Martii, in Ecclesia Cathedrali secunda Sessio Concilii, qua post dictam à Pontifice Missam, lectasque preces ac solemnitates, quæ fieri consueverunt in Sessionibus, idem Pontifex sedens in Cathedra ante Altare conversus ad Concilium ibidem congregatum, alta voce in præsentia Regis Romanorum & quatuor Nationum congregatarum legit schedulam, sibi die præcedenti à prædicto Joanne Patriarcha Antiocheno totius Concilii nomine oblatam, & ab eo acceptatam, cujus hic erat tenor: *Ego Joannes Papa XXIII propter quietem totius populi Christiani profiteor, spondeo, voveo, & juro Deo, & Ecclesiæ, & huic sacro Concilio, sponte & liberè dare pacem ipsi Ecclesiæ per viam meæ simplicis cessionis Papatus, & eam facere & adimplere cum effectu juxta deliberationem præsentis Concilii, si & quando Petrus de Luna, Benedictus XIII, & Angelus de Corario, Gregorius XII, in suis obedientiis nuncupati, Papatui quem prætendunt, per se vel Procuratores suos legitimos simpliciter cedent, & etiam in quocumque casu cessionis, vel decessus, aut alio, in quo per meam cessionem poterit dari unio Ecclesiæ Dei ad extirpationem præsentis schismatis.* Et dum proferret illa verba: *Spondeo, promitto, voveo, & juro Deo*, flexit genua versùs Altare, ponendo manus ad pectus, addiditque hæc verba: *Et ita promitto observare.* Hic porrò observandum est in Actis editis apud Labbeum col. 16, Patriarcham Antiochenum vocari Vitalem, cùm tamen in iisdem Actis Sessione vigesima, col. 184, & pluribus aliis Sessionibus Patriarcha Antiochenus subscriptus legatur *Joannes*. Fortè Patriarcha ille Antiochenus vocabatur Joannes Vitalis, diversus tamen à Vitali Episcopo Tolonensi, qui subscriptus reperitur cum eodem Joanne Antiocheno col. 184. Eo facto Sigismundus Imperator depositâ coronâ, flexisque genibus pedes Joannis Pontificis osculatus est, eique tam suo, quam Concilii nomine gratias egit, idque ipsum præstitit ex parte universi Concilii Patriarcha Antiochenus. Ac demum confecta est à Joanne XXIII ea de re Bulla, data, non secundo Nonas Martii, ut legitur apud Spondanum num. 5 ex Actis Victorinis, & ex Monacho Dionysiano, sed sexto Nonas Martii, seu die secunda Martii, ut legitur apud Raynaldum num. 3, ubi integra extat, sicuti & in Actis Conciliorum Labbei Tomo XII pag. 1459, in quibus dicitur etiam data bulla, *VI Nonas Martii, Pontificatus anno quinto.* Acta porrò Victorina apud eundem Spondanum addunt, post gratias Pontifici actas, Sigismundum Imperatorem, omnesque Regum ac Principum Oratores, totumque Concilium promisisse Joanni, si duo alii non se humiliarent ad cessionem sicut ipse fecerat, adstaturos se ipsi perpetuò adversùs illos tam spiritualibus favoribus, quàm temporalibus auxiliis.

XXXI. *Petitiones Concilii à Joanne Pontifice.*

Discordiæ interim inter Joannem Pontificem & Sigismundum Regem augebantur, quæ alterum alteri suspectum planè inimicumque reddidére, ut inquit S. Antoninus part. 3 tit. 22 § 2; imò ex Actis Victorinis intelligitur jam ferè ab initio fuisse simultates & turbationes inter eos occasione Cessionis, quæ à Sigismundo exigebatur, utpote unicum pacis remedium. Illæ autem discordiæ non parum auctæ sunt, cùm die decima quinta Martii, ut eadem Acta referunt, petitum fuit à Papa; Primò, Ne dis-

dissolveretur Concilium, donec unio perfecta esset. Secundò, Ne transferretur aliò. Tertiò, Ne Papa inde abscederet. Quartò, Ut constitueret procuratorem ad renunciandum efficaciter ejus nomine. Quintò, Ut de præmissis daret bullas. Sextò, Ne Prælati aut alii ad Concilium vocati recederent, nisi fortè propter infirmitatem aut paupertatem. Ad quæ die sequenti respondens Papa, ad primum annuit. Ad secundum, Videri commodius Concilium transferri ad locum aliquem Niciæ vicinum, ubi debebat fieri colloquium Regis Romanorum cum Benedicto & Aragonio. Ad tertium, Utilius esse ipsum cum Concilio Niciam versùs accedere. Ad quartum, Velle se facere id per se ipsum: id enim honestius fore respectu rei, personæ, Ecclesiæ & Concilii. Ad quintum & sextum nulla ponitur responsio, sed patet ex prædictis. Cùm itaque non esset à Pontifice per suas responsiones satisfactum Nationibus, institerunt illæ rursùm pro syngrapho seu procuratorio, ne fortè Papa mutaret sententiam, & ad evitandas collusiones. Sed & Legati Gregorii contestati sunt, Dominum suum nequaquam iturum Niciam, sed potiùs venturum Constantiam aut daturum procuratorium ad cedendum. Itemque Legati Benedicti, se nihil acturos cum Concilio, aut Joanne Papa; sed tantùm cum Imperatore, ad quem solùm missi erant.

XXXII. *Joannes Pont. Constantiam deserit.* Exciverat Constantiam Joannes Papa Fridericum Austriæ Ducem, cum quo re secretò composita, rebus, ut jam dictum est, sic stantibus, dum expectaretur ut Joannes, sicut promiserat, nationibus satisfaceret, subitò auditum est eum abiisse nocte præcedente diem festum Sancti Benedicti, seu nocte ante diem 21 Martii: *Die Mercurii Vigesima Martii*, inquiunt Acta Tomo XII Concil. Labbei col. 1464, *Dominus noster Papa prædictus de nocte recessit, aut versus fugit de civitate Constantiensi in habitu simulato ad modum rustici, & ivit usque Scapbusensem Constantiensis diœcesis prope Constantiam ad quatuor milliaria Theutonicalia, ad terram illustris Principis Frederici Ducis Austriæ pro prima sua diæta.* Capta itaque fuga Joannes, ut invidiam à se removeret, sequentem literam Sigismundo scripsit eadem die vigesima prima Martii, & die sequenti misit; ita enim habetur in MS. quod exhibet Edmundus Martene Tomo 2 Thesauri novi Anecdotorum col. 1618. *Copia literæ, quam in crastino S. Benedicti misit Papa Domino Regi Romanorum post recessum ejus occultum de Constantia*, quæ verba desiderantur in MS. quo usus est Labbeus loco laudato, ubi eadem Epistola legitur: *Carissime fili, gratia Dei Omnipotentis liberi & in convenienti aere sumus in Schafusa; & venimus istic absque filio nostro Duce Austriæ, non animo declinandi ab his, quæ promisimus per renunciationem nostram facere pro pace Ecclesiæ Sanctæ Dei; sed ut in libertate ac salute propriæ personæ possimus, prout indubiè volumus, ea executioni demandare. Datum in Schafusa die 21 Martii 1415.* Subtus scripta erat: *Carissimo filio nostro Sigismundo Regi Romanorum.* Misit etiam continuò Joannes Constantiam Reginaldum de Carnuto Archiepiscopum Rhemensem, Schaffusiam missum à suis collegis Legatis Regis Francorum, qui eadem significaret quæ in prædicta Epistola continebantur, cujus Archiepiscopi relatio describitur in Actis editis Sessione quarta. Cùm porrò de recessu Joannis omnes turbarentur, Sigismundus congregatis Nationibus metum deponere jussit: se protecturum Concilium & unionem usque ad mortem procuraturum pollicitus.

XXXIII. *Sessio tertia.* Die Lunæ vigesima quinta Martii, ut habent Acta edita, non verò vigesima sexta, ut in margine posuit Labbeus, quæ concurrebat non cum die Lunæ, sed cum die Martis, visum est Concilio Sessionem celebrare, ne dissolveretur. Acta quidem Victorina, Monachus Dionysianus & Gobelinus laudatus cap. 94, Sessionem habitam scribunt die Martis 26 Martii; sed eam celebratam die vigesima quinta, die Lunæ ex eo conjicere licet, quòd Acta referant in ea cantatam esse Missam *de Domina nostra de Annunciatione*, quia scilicet festum Annunciationis eo die celebrabatur. Huic tamen conjecturæ obstare videntur, protestatio facta die Martis 26 Martii, dum Patres essent *in Ecclesia Cathedrali Constantiensi causa tenendi Sessionem*, quæ extat Tomo XII Concil. col. 1464, & Epistolæ Ambaxiatorum Universitatis Parisiensis ad eandem missa & data *Constantiæ sancto die Resurrectionis*, seu die 31 Martii, in qua ita legitur: *Post recessum Papæ sunt habitæ duæ Sessiones, una feria tertia post festum Palmarum, alia in Vigilia Paschæ.* Extat hæc Epistola Tomo 2 Thesauri Novi Anecdotorum col. 1618. Quidquid de die sit, huic Sessioni, quæ *Tertia* fuit ordine, interfuerunt tantùm duo Cardinales, nempe Cameracensis, seu Petrus de Alliaco, qui ei præfuit, & Florentinus, seu Franciscus Zabarella; quia tres ex reliquis fuerant à Concilio missi ad Joannem, qui voluntatem ejus scrutarentur: Septem ad eundem ierant spe aut specie reducendi: unus erat infirmus: tres reliqui indecorum reputabant huic Sessioni assistere. Ita Acta Victorina. Niemus tamen in Vita Joannis ait, die Dominica Palmarum, seu die 24 Martii summo mane duos Cardinales, Pisanum & Placentinum recessisse secretè è

Con-

SÆC. XV. JOANNES XXIII.

Conſtantia, eademque die poſt prandium, Cardinales de Chalenro, Brancacium, & Barenſem, ac ſucceſſivè quoſdam alios ſecutos eſse Joannem. Quarta verò feria, ſeu die 27 Martii rediiſſe quatuor Cardinales, eaque die factam eſse congregationem Concilii, cui Rex interfuit. Ad quam accedentes ſex Cardinales affirmarunt Concilium eſſe diſſolutum propter abſentiam & receſſum Pontificis, ſed acriter eis reſtitiſſe plures ex Patribus magnæ auctoritatis & doctrinæ, aſſerentes Pontificem non eſse ſupra Concilium, ſed ſub eo, factamque eſse inde magnam contentionem.

XXXIV. *Pro confirmatione Synodi abſente Joanne PP.*

Interfuerunt huic Seſſioni Archiepiſcopi & Epiſcopi tantummodò circiter quinquaginta ſex, Abbates viginti quinque, omnes mitrati, ipſeque Imperator coronatus & Auguſtali habitu; quem, ut deſcribunt Acta Bibliothecæ Regiæ, ajunt ſediſse Dalmatica, & Pluviali veſtitum, Diademate coronatum, ſceptro, pomo aureo, ac enſe per tres Proceres tentis, ac corona per alium quartum, quando ipſemet non eam capite geſtabat, aſſiſtentibus ei à latere duobus Cardinalibus. Et revera in Seſſione 14, ut videre eſt in Actis editis, Ludovicus Comes Palatinus tenebat pomum ſeu mundum, Henricus Dux Bavariæ enſem, Fridericus Burgravius ſceptrum, & Andreas Baro de Hungaria coronam. Poſt Miſſam autem, Litanias, preces, aliaque conſueta ſolemnia, quæ æquè ſemper in ſingulis Seſſionibus ſervata fuere, idem Cardinalis Florentinus Patres hortatus piè & ſanctè in omnibus ſe gerere; ac quæ ſentirent liberè in Domino, abſque perſonarum acceptione profeterre; certos articulos ex decreto Synodi ad ejus confirmationem & continuationem publicavit: videlicet, Synodum fuiſse & eſse ritè ac juſtè convocatam & initiatam in civitate Conſtantiæ: Per receſsum Joannis Pontificis, ceterorumque Prælatorum aut aliorum quorumcumque eam non eſse diſsolutam, ſed remanere in ſua auctoritate & integritate. Eam non debere diſsolvi quouſque Eccleſia eſset reformata in fide & moribus, & capite ac membris, nec in alium locum transferri, niſi ex cauſa rationabili, de conſilio Synodi deliberanda & concludenda: Denique ne Prælati & alii, qui deberent intereſse Synodo, recederent ante illam abſolutam, niſi ex cauſa rationabili examinanda, & approbanda per deputatos à Synodo; tuncque recedentes tenerentur dimittere poteſtatem ſuam aliis remanentibus, ſub pœnis juris & aliis à Concilio ſtatuendis. Quæ cuncta approbata ſunt à Synodo, factumque ea de re inſtrumentum.

XXXV. *Joannis oblata ad Synodum.*

Nec omittendum quod habent Acta Victorina, nec non Diaria Jacobi Cerretani, Cardinales, quos à Schaffuſia rediiſſe die 27 Martii ex Niemo jam diximus, literas & mandatum à Joanne retuliſse, conſtituturum ipſum procuratores ad cedendum ipſo abſente vel nolente: futuros autem procuratores omnes & ſingulos Cardinales, ita ut tres eorum poſsent facere ceſſionem: Ac præterea electurum octo Prælatos, quorum ſimiliter tres mandatum Ceſſionis exequi poſſent, qui hoc modo eligerentur ab ipſo, ut Concilium nominaret triginta ex omnibus nationibus, & ex iis Papa eligeret octo: Conſtitututum quoque Vicarios ad negotium Concilii omnes & ſingulos Cardinales exiſtentes Conſtantiæ, qui ex ſe unum conſtituerent Præſidentem. Petere autem ut ageretur de proviſione ejus poſt ceſſionem: & ut Rex Romanorum ac Concilium redderent eum ſecurum tam ante quàm poſt ceſſionem ab omni moleſtia, parque ſecuritas concederetur Friderico Duci Auſtriæ ſaltem ad certum tempus. Altera quippe die poſt receſsum Pontificis à Conſtantia, ut ait Nauclerus, Sigiſmundus Cæſar convocavit Principes & accuſavit Fridericum, quòd auctor & adjutor fuiſset fugæ Pontificis, in Concilii injuriam, Chriſtianæque Reipublicæ periculum maximum: deinde eum per edictum citari fecit Dominica *Quaſi modò*, ſeu die ſeptima Aprilis: ejuſque citationis virtute abſolvit omnes ſubditos ab ejus obedientia, privavit eum feudis & omnibus bonis, ac corpus & bona ejus expoſuit omnibus: ipſeque ſine mora quædam ejus oppida occupavit, alii alia, Helvetii cum ſuis confœderatis complura. Sed de his poſtea in Seſſione 8. Jam enim ad Joannis receſsum redeundum eſt.

XXXVI. *Joannes PP. ſuum à Concilio receſſum excuſat, accuſans Concilium, & Sigiſmundum.*

Joannes itaque Pontifex ſtatim poſt ſuum receſſum, ſcilicet die 23 Martii Schaffuſiâ ad Wladiſlaum Poloniæ Regem, & fortè ad alios Reges ſuæ obedientiæ literas ſcripſit pro ſui receſsus excuſatione, contra quas Concilium ſuas univerſales & circulares literas ad omnes Chriſti fideles ſcripſit, quæ omnes extant in Actis Victorinis, ſicuti & aliæ ad Ducem Bituricenſem à Joanne ſcriptæ, cum quibus miſit quoſdam articulos pro ſui receſsus purgatione, qui extant in Codice P. 9 fol. 364 ejuſdem Bibliothecæ Victorinæ, quique lecti dicuntur Pariſiis in publica Univerſitatis Congregatione: quibus præter querelas de injuriis ipſi Joanni multipliciter ab Imperatore illatis, & evidentiſſimo periculo ſuæ detentionis, ac violentæ depoſitionis, alteriuſque ſubrogationis; jactante etiam Epiſcopo Sariſberienſi Anglo, præſente Imperatore, nec cohibente, Imperatorem eſſe ſupra Papam & Concilium; aliæ item continentur de perverſo Conciliorum Ordi-

dine. Quippe licèt in Conciliis Generalibus non debeat fieri nationum differentia, sed omnes & singuli sententiam suam publicè aperire, ut unius instructione informentur alii: hoc tamen Constantiæ non fuisse permissum, quinimò statutum quamlibet nationem unam tantummodò vocem, sive suffragium habituram; etiamsi in natione Gallica essent trecentæ voces notabiles & in Italia totidem: quoniam erant ex duabus illis nationibus ducenti Prælati personaliter ibidem comparentes, & de Anglicana essent tantùm tres Prælati, ac ceteri Clerici novem numero. Item cùm statutum fuisset futuras quatuor nationes, videlicet Italicam, Gallicam, Germanicam & Anglicam; illasque habituras quatuor voces, unà alteri æquiparatâ absque ulla meriti vel numeri ratione; factam esse nihilominus unionem duarum, videlicet Germanicæ & Anglicanæ, quas suæ voluntati Rex Romanorum colligasset. Quòd verò nec sic aliquid propositi sui consequi posset duabus aliis contradicentibus, unum erexisse idolum, nempè Patriarcham Antiochenum, Petri de Luna familiarem & discipulum, qui in Portu Veneris fabricaverat literas illas injuriosas contra Regem Francorum, scilicet excommunicationis, de quibus in Pontificatu Gregorii XII, ubi egimus de neutralitate à Francis promulgata, locuti sumus. Item cùm in Conciliis Generalibus secundùm statuta canonum jus suffragii non competat nisi Cardinalibus, Patriarchis, Archiepiscopis & Episcopis, quorum suffragia sint in Sessionibus publicis, & non privatis consiliis; nihilominus quicumque ad ejusmodi consilia fuissent admissi, nullo discrimine Clerici vel Laici, soluti vel conjugati, graduati vel non, honesti vel abjecti; eorumque suffragia, subtractis Prælatorum suffragiis, recepta esse usquequaque, etiam Prælatis contradicentibus: Item licèt in Concilio Generali caput sit principale Christi Vicarius, qui dat esse ipsi Concilio, nihilominus Regem Romanorum Concilii petiisse præsidentiam, ac reipsa diversis vicibus præsumpsisse præsidere. Item licèt in Conciliis suffragia debeant esse libera, nihilominus multas extitisse cavillationes & subornationes per minas & terrores ab Imperatore procedentes. Hæc & alia plura Joannes in sui recessûs excusationem, & Concilii ac Sigismundi accusationem.

XXXVII. *Concilii contraria litera pro sua excusatione, & Joannis accusatione.* Contra Joannem rursùs Synodus scribens ad universos Christi fideles decimo septimo die mensis Aprilis, tangens iterùm quod in prædictis ad Wladislaum Poloniæ Regem literis scripserat Joannes, contra libertatem sacri Concilii portas civitatis Constantiæ per diem integrum clausas fuisse, ne aliquis Prælatus vel Clericus exire posset, respondit tribus rationibus à Joanne sui recessus publicatis. Ad primam respondit, ante prædicta ipsummet Pontificem edixisse sub anathemate, ne quis præsumeret à Concilio absque venia abire; cùm autem nihilominus comprehenderentur multi transgressores, ac proinde timeretur dissolutio Concilii, petente ipsomet Joanne Pontifice ab Imperatore, ut huic malo provideret, provisum fuisse ab eo uno tantùm die, nec integrâ, ut portæ non quidem clauderentur, sed tantùm custodirentur, donec interim efficacior fieret spiritualis provisio. Nec dici posse hæc contra Pontificem machinata, quia nimis facile erat Imperatori ipsum aliis modis comprehendere & detinere. Tradunt autem Acta Regiæ Bibliothecæ, nec non Jacobi Cerretani Diaria fuisse Cardinalem S. Angeli Romanum, qui specie recreationis, sed revera tentandi causâ an liber pateret exitus, egredi voluerit, nec esse permissum, indeque Papam occasionem cepisse reclamandi. Ad secundam, scilicet quòd deliberationes non per singulorum suffragia, sed per nationes peterentur: respondit Synodus hanc formam majoris causâ ordinis & compendii, statutam, comprehendere utrumque modum deliberandi per nationes & per singula suffragia: cùm videlicet per deputatos, sive delectos Nationum, primò separatim, pòst ad invicem communicato consilio, dehinc per ipsas nationes, ubi singuli liberi erant, tandem collectis omnibus in unum nationibus ac Cardinalibus, in Sessione publica quærebatur palàm de singulis præmeditatis & examinatis articulis, utrum placerent, permissâ cuilibet, ex priscâ Conciliorum formâ, facultate dicendi quæ vellet. Ad tertiam accusationem, quòd propter quasdam insolentes impressiones, non esset animus in cœtibus ad consulendum & deliberandum liber, respondit Synodus, illam potiùs in eos derivandam esse, qui ad nutum Pontificis & in ejus adulationem, ne de illo ipso quidquam dicatur, cuncta fieri quærebant, ut in ipsos odor lucri refflueret. Additum postea summoperè Synodum cupere reditum Pontificis, ut unà cum ipso cuncta pacificè firmarentur.

LXXXVIII. *Joannes PP. iterum excusat quòd Schaffusia recesserit.* Cùm Joannes prædictas literas adhuc Schaffusiæ existens scripsisset, non multò post, scilicet vigesima nona Martii, die Veneris Sancta, dum solemnia agerentur, accessit ad Castrum Lauffemberg diœcesis Basileensis situm etiam ad ripam Rheni, ut disertè dicit Synodus in prioribus suis circularibus literis ad omnes Christi fideles scriptis. Niemus etiam in ejus Vita id confirmat, addens remansisse Schaffusiæ omnes Cardinales, qui priùs eum secuti fuerant:

SAEC. XV. JOANNES XXIII.

rant: cùm autem Schaffusiâ exiisset, coram tabellione & testibus contestatum esse, quicquid Constantiæ promisisset ac jurasset, vi ac metu fecisse; ac propterea minimè ad id obligari: eandemque contestationem aliis quoque postea locis pluries reperisse. Joannes Papa apud Lauffemberg existens publicis literis secundo Nonas Aprilis scriptis recessum suum excusavit; quòd cùm crederet se posse omnia quæ ad pacem forent ex Schaffusia exequi; causante tamen humani generis hoste, impedimenta supervenissent talia, quæ eum coegissent exinde feria sexta Majoris hebdomadæ post celebratum officium, ingravescente licèt aëris tempestate quàm maxima, discedere propter metum, qui meritò cadere poterat in virum constantem. Et quamvis mors censeatur terribilium omnium ultimum, se tamen non tam illam, nec alia, quæ ipsi imminebant, gravissima pericula formidasse, quàm ne ex his occasione capta Petrus de Luna & Angelus Corarius se retraherent à cessione prætenti eorum juris. Extant eæ literæ apud Raynaldum num. 9, & Tomo XII Concil. Labbei col. 1471. Non multò tamen pòst à Lauffemberg recessit, ut infrà dicetur; ad Sessiones enim Synodales nunc redeundum est.

XXXIX. *Quarta Sessio.* Quarta Sessio celebrata est die trigesima Martii in Vigilia Paschatis, cui unà cum Imperatore in habitu & insigniis ad Regem Romanorum spectantibus novem Cardinales adsuerunt; quidam enim qui Joannem Schaffusiam secuti fuerant, sub specie eum reducendi & reconcilliandi, *vim Concilii verentes, Constantiam rediere, ne forte suis dignitatibus privarentur*, inquit S. Antoninus tit. 22, cap. 6, § 2. Huic etiam interfuerunt ducenti Patres, aliquot Principes Germani, unà cum Oratoribus Regum Franciæ, Angliæ, Poloniæ, Norvegiæ, Cypri, Navarræ & aliis. Fueruntque per Franciscum Cardinalem Florentinum publicatæ nonnullæ constitutiones in hunc modum: *Hæc Sancta Synodus Constantiensis Generale Concilium faciens, pro extirpatione præsentis Schismatis & unione ac reformatione Ecclesiæ Dei in capite & in membris fienda, ad laudem Omnipotentis Dei, in Spiritu Sancto legitimè congregata, ad consequendum faciliùs, securiùs, liberiùs & uberiùs unionem & reformationem Ecclesiæ Dei, ordinat, disponit, statuit, decernit; & declarat, ut sequitur. Et primò, quòd ipsa Synodus in Spiritu Sancto congregata legitimè, Generale Concilium faciens, Ecclesiam Catholicam militantem repræsentans, potestatem à Christo immediatè habet, cui quilibet cujuscumque status vel dignitatis, etiamsi Papalis existat, obedire tenetur in his quæ pertinent ad fidem, & extirpationem dicti schismatis, & reformationem generalem Ecclesiæ Dei in capite, & in membris.* Deinde prohibitum est, ne Joannes Pontifex absque Synodi deliberatione & consensu, officia, & officiarios, seu ministros, per quorum absentiam verisimiliter Concilium dissolveretur, aut læderetur, de civitate Constantiâ educeret; & si contrarium facere etiam per censuras vellet, totum irritum esset; jussumque iisdem Ministris, officia sua liberè Constantiæ exercere. Pariterque quidquid idem Pontifex contra quoscumque Prælatos & Ecclesiasticos, aut officiarios, per translationem, privationem, aliosve quoscumque modos, tentaret, totum irritum esset. De qualibet natione tres committerentur ad cognoscendum de causis recedere volentium à Synodo. Ac demum ne novi crearentur Cardinales: lique tantùm pro Cardinalibus haberentur, qui in recessu Joannis Pontificis publicè pro talibus agnoscebantur.

SAEC. XV. JOANNES XXIII.

XL. *Cardinales Schaffusia redeuntes decretis hujus Sessionis assensum præbuerunt.* Hæc fortè decreta sunt à Concilio, quia, ut jam Sessione tertia ex Niemo diximus, die 27 Martii quatuor Cardinales Schaffusiâ redeuntes asseruerant Concilium esse dissolutum, propter absentiam & recessum Pontificis, de quo magna facta est contentio, pluribus ipsis acriter respondentibus, quòd Papa non esset supra Concilium, sed sub Concilio. Pergit Niemus mox repertam esse in portis Majoris Ecclesiæ Constantiensis affixam quamdam schedulam papyream, quâ citabantur omnes officiales Papæ sub pœna excommunicationis & privationis ad ipsum accedere Schaffusiam infra paucos dies & in Septimana Sancta, eâque ad Congregationem Concilii perlatâ, conclamatum esse in eosdem Cardinales, quasi ipsi specie pacis & concordiæ venientes, illam schedulam ad res turbandas attulissent; cujus tamen ipsi se conscios esse negarunt. Suscitato tamen majori clamore contra eos, ipsos Cardinales insalutato hospite abiisse; sed ipsa die immediatè sequenti ad placandum Concilium, tempus sequendi præfatum Papam in eadem schedula limitatum, ad aliquot dies ejusdem Joannis auctoritate prorogasse, per quod se reddiderunt Concilio magis suspectos. Quod forsàn in causa fuit cur Concilium Sessione quarta hæc decreta ediderit.

XLI. *Variæ Joannis locorum mutationes.* Interea Joannes, quem vidimus die Veneris Sancta, vigesima nona Martii, Schaffusiâ ad Castrum Lauffemberg recessisse, die Mercurii post octavas Paschæ, nempè die decima Aprilis, in crepusculo matutino, & mutato habitu, ut ait idem Niemus, recedens à Lauffemberg duobus vel tribus tantummodò comitatus, Friburgum periit, munitissimum oppidum ejusdem amplissimæ diœcesis Constantiensis ad Ducem Austriæ itidem pertinens. Postquam aliquot dies mansisset in eo oppido, transtulit se ad

ad oppidum Brisacum, confisus ibi per medias personas tractare cum Duce Burgundiæ, qui habebat terras non multùm distantes, ut eum conduceret per partes Galliæ usque Avenionem; & super hoc jam erant conducti plures stipendiarii in propinquo existentes; sed re interim Sigismundo Regi detecta, Joannes iterum mutato habitu, die 25 Aprilis summo mane die Jovis ad oppidum Nuenburg, sive Novum Castrum ad idem flumen abiit. Illicò tamen superveniente falsorum ore advenientis exercitûs Sigismundi ad eum obsidendum, rediit cum magna festinatione Friburgum, ubi eum convenerunt Legati Synodi.

XLII. *Legati Synodi eum Friburgi conveniunt.* Ii erant duo Cardinales, nempe Cardinalis S. Marci, & Florentinus, ac plures Episcopi, qui invenerunt eum primò apud Brisacum, ut legitur in Actis Victorinis, & ei fuit objectum in Sessione undecima Concilii inter crimina contra eum prolata. Brisacum erat oppidum Domini Friderici Austrii, Constantiâ distans trium dierum itinere: ibi die Mercurii vigesima quarta Aprilis auditi, remissi sunt ad sequentem diem pro accipiendo responso; interimque Joannes summo mane recessit ad oppidum Nuenburgum, duabus leucis Brisaco distans, volens ire in Burgundiam; mandans interim Legatis se recessisse eò, quòd illa nocte recepisset Nuncium de periculo, quod ei imminebat Brisaci. At verò iter resumentes Legati Constantiam versùs, cùm pervenissent Friburgum, acceperunt à Ludovico Bavaro fratre Reginæ, & uno ex Legatis Regis Francorum, qui rogatus fuerat à Synodo convenire Ducem Austriæ, ad eum reducendum à protectione Joannis, eique suadendum ne eum abire fineret, Joannem Pontificem futurum ea die Friburgi, sic persuasum ab iisdem Austrio & Bavaro. Paulò quidem aliter id narratur à Niemo; sed major Actis adhibenda fides. Moram itaque Legati Synodi Friburgi trahentes, appulso Pontifice triduo cum eo egerunt; obtinueruntque tandem procuratorium relatum verbatim in prædictis Actis Victorinis, datum die 27 Aprilis, quo permisit & juravit, purè & simpliciter renunciare Papatui per se vel procuratores, quamprimùm per Concilium de ipsius honesto statu pro vita & honesta libertate foret provisum, secundùm formam à se traditam Cardinalibus Sancti Marci & Florentini, atque Episcopo Carcassonensi, ad ipsum à Concilio in Sessione sexta deputatis, quod procuratorium noluit tradi Concilio, donec sibi de statu provisum esset; sed interim custodiri à Comite Bertholdo de Ursinis Romano, Concilii custode. Quæ hîc uno tenore referre visum est, ad majorem dicendorum claritatem.

XLIII. *Joannis postulata.* Ceterùm quæ essent Joannis petitiones recenset Niemus: videlicet, quòd toto tempore vitæ suæ esset Legatus à latere irrevocabilis per totam Italiam: haberet sub se Bononiam & ejus Comitatum in temporalibus, nec non Comitatum Avenionensem: emerentur ipsi annui redditus ad vitam ducatorum 30 millium auri, videlicet decem Venetiis, totidem Florentiæ, totidemque Genuæ: liber esset ab omni cujuscumque subjectione, ac nihilominus remaneret Cardinalis, & particeps esset emolumentorum capellæ, & immunis à reddenda ratione omnium hactenus gestorum, ac in futurum gerendorum. Quæ tanta & alia ejusmodi nonnulla, eum petiisse ait Niemus, quòd sciret ea non sibi fore concedenda, utpote in multis irrationabilia: quærens dumtaxat tempus hujusmodi ludificationibus trahere, spem semper habens eductionis à Duce Burgundiæ, sed vana erat ejus spes; extat enim in sæpiùs laudatis Actis Victorinis ejusdem Ducis epistola ad Synodum data Divione in Burgundia die decima quinta Maji: quâ respondens literis ad ipsum à Synodo scriptis post fugam Joannis, quibus rogatus fuerat ne eum susciperet, & si fortè jam eò pervenisset, ipsum remitteret Constantiam ad implenda quæ promiserat, ait Joannem post suum recessum confestim ad ipsum Ducem misisse suos Oratores, per quos significavit se Constantiâ ad hoc tantùm recessisse, ut iret Niciam ad renunciandū in propria persona; Ducem autem omnem ei opem obtulisse ad ejusmodi bonum propositum: verùm certiorem jam factum de scandoloso ejus recessu, nihil se acturum quod posset unioni Ecclesiæ nocere, ac deliberationibus Concilii, quibus in omnibus adhærere decrevisset.

XLIV. *Quinta Sessio præcedentis Constitutiones confirmat.* Inter hæc Constantiæ continuabantur Sessiones Concilii, & Quinta babita est die Sabbati sexta Aprilis, cui præfuit Jordanus de Ursinis Cardinalis Episcopus Albanus, atque interfuit Rex Sigismundus *in veste Imperiali cum nobilibus suis ministrantibus sibi in insigniis*. In ea post Missam, Litanias, preces, aliaque consueta solemnia, quæ semper in singulis Sessionibus servata fuêre, confirmatæ sunt primò per definitionem Synodalem, & dilucidiùs explicatæ Constitutiones præcedenti Sessione publicatæ in hunc modum: *Hæc sancta Synodus Constantiensis generale Concilium faciens*, & cetera in Sessione præcedenti à nobis relata, usque ad illa verba inclusivè, *& declarat ut sequitur*. Et postea additur: *Item declarat, quòd quicumque cujuscumque conditionis, statûs, dignitatis, etiamsi Papalis, qui mandatis, statutis, seu ordinationibus aut præceptis hujus sacræ Synodi, & cujuscumque alterius Concilii Generalis legitimè congregati, super præmissis, seu*

seu ad ea pertinentibus, factis vel faciendis, obedire contumaciter contempserit, nisi resipuerit, condignæ pœnitentiæ subjiciatur, & debitè puniatur, etiam ad alia juris subsidia, si opus fuerit, recurrendo. Postea confirmatæ fu t præcedentes Constitutiones circa officia, officiarios & Ministros Constantiæ existentes in plenaria libertate, quod Concilium testificatur coram Deo & hominibus. Deinde definitum, teneri Joannem Pontificem renunciare, non solùm casibus in sua schedula comprehensis, verùm quocumque alio utili ad unionem Ecclesiæ: tenerique ipsum huic Concilii definitioni stare; quòd si recusaret, vel differret, haberi debere pro abjecto à Papatu, & omnem ei obedientiâ subtrahi: Ejus recessum clandestinum fuisse illicitum: Requirendum esse ut revertatur facturus quod promisit; & si negaret aut differet ultra terminum ei significandum, contra eum tanquam schismatis auctorem & suspectum de hæresi processum iri: Si verò reverti vellet, ei datum iri salvum-conductum amplissimum; & pro ejus ac suorum statu post renunciationem provisum iri arbitrio quatuor per ipsum nominandorum, ac totidem à Synodo.

XLV. *Decernit destrui libros doctrina VViclefi, & Joannis Husi.*

Post hæc lecta sunt quædam placita, seu monita ad fidem pertinentia: videlicet de confirmatione facta juxta determinationem Doctorum sacræ Theologiæ & Juris Canonici, sententiæ latæ in Concilio Romano (de quo paulò ante Concilium Constantiense locuti sumus] contra doctrinam VViclefi, ejusque scripta: deque nonnullis committendis ad discutiendam causam Joannis Hus detenti ibidem Constantiæ, & ad regimen processûs contra eum facti: nec non ad expendendum modum procedendi super condemnatione articulorum quadraginta quinque doctrinæ VViclefianæ, in Parisiensi & Pragensi Universitatibus jam damnatorum. Fuêre autem ad hæc commissi Cardinales duo, nempe Petrus de Alliaco, dictus Cameracensis, & Guillelmus Philasterii, dictus Sancti Marci; item Stephanus Coevret Episcopus Dolensis, & Joannes de Martiniaco Abbas Cisterciensis, omnes Galli, qui assumptis secum aliis Doctoribus Theologiæ & Juris Canonici res expenderent.

XLVI. *Sessio sexta in qua decernitur de modo renunciationis Joannis.*

Ceteris post hac Sessionibus usque ad Martini V electionem præfuit Joannes de Broniaco, seu Borniaco, sive Embroniaco Episcopus Cardinalis Ostiensis & Vicecancellarius, dictus Vivariensis à priori Episcopatu, ceteris Cardinalibus creatione antiquior, utpote dictus Cardinalis à Clemente VII anno 138 . Illo itaque præside celebrata est *sexta Sessio* die Mercurii, decima septima Aprilis, cui adfuit Sigismundus Romanorum Rex *in insigniis regalibus, cui assistebant Domini Jordanus de Ursinis & Angelus Laudensis, Episcopi Cardinales*, ut legitur in actis editis, & octo alii Cardinales, in eaque quatuor Prælati quatuor nationum, earum tunc præsidentes, conscenso ambone, per Martinum Porræum Dominicanum Episcopum Attrebatensem proposuerunt formam procuratorii per Joannem Pontificem faciendi ad renunciandum Papatui pro unione Ecclesiæ, idque per quatuor Nationes compositum, ab universa Synodo approbatum est; decretumque Joannem obligari ad illud eâ formâ dandum, & ad nominandos certos procuratores ex singulis quatuor Nationibus ipsi à Synodo expositos, præter illos, quos ipse constituere vellet. Ad hæc ei denuntianda insignis Legatio missa est duorum Cardinalium, nempe Sancti Marci, & Florentini, seu SS. Cosmæ & Damiani, & ex singulis quatuor Nationibus aliquot Episcoporum, Abbatum, atque Doctorum; nec non ad suadendam ei reditum Constantiam, vel accessum ad unum aliquem ex tribus aliis locis vicinis ei designatis, nempe Ulmam, Ravensburg, & Basileam, cum omni securitate & Salvoconductu Regis Romanorum, qui extat in Actis Victorinis, datus die 18 Aprilis, quò faciliùs res terminarentur; atque interim dum ejus expectaretur responsio supersederetur à processu contra eum faciendo. Quid Legatis Synodi responderit Joannes jam superiùs diximus immediatè ante Sessionem quartam.

XLVII. *Citatio Hieronymi de Praga, & alia in eadem Sessione acta.*

Eadem Sessione sexta constituti sunt alii delegati contra Joannem Hus, & contra articulos Joannis Wicleff; in Actis editis apud Labbeum col. 31, legitur: *Item quòd in materia fidei contra Joannem Huss auctoritate hujus sacri Concil. procedant Archiep. Ragusin. pro natione Italica, pro natione Germanica*, &c. Et infra: *Item quòd prædicti Commissarii recipiant relationem Dominorum Cardinalium, Cameracensis tituli Sancti Marci, & Florentinensis de processu facto super condemnatione librorum & articulorum ...... nec non super condemnatione memoriæ Joannis Wicleff* &c. Ubi obiter observandum est mendum esse in Actis, ubi legitur, *dominorum Cardinalium, Cameracensis tituli Sancti Marci & Florentinensis*, Petrus enim de Alliaco dictus Cardinalis Cameracensis non erat Presbyter tituli Sancti Marci, sed Sancti Chrysogoni, & Guillelmus Philasterii obtinebat titulum Sancti Marci; legendum est itaque, *Dominorum Cardinalium Cameracensis, & Florentinensis*, vel, *Dominorum Cardinalium Cameracensis, Sancti Marci, & Florentinensis*. In eadem Sessione decreta est citatio contra Hieronymum de Praga de hæresi infamatum, qui, ut in ea citatione legitur, *Die Domini-*

ca, qua cantabatur in Ecclesia Dei, Quasi modo geniti, scriptum affigi curaverat in portis ecclesiæ Civitatis Constantiensis, in quo asserebat se publicè responsurum obtrectatoribus crimina erroris & hæresis sibi objicientibus. Citatur postea quatenus infra terminum quindecim dierum, quinque pro primo, quinque pro secundo,& reliquis quinque pro tertio & peremptorio termino in prima sessione celebranda compareret, responsurus ad ea, quæ aliqui ipsi objicere possent. *Datum Constantiæ in Sessione Concilii generalis decima septima die mensis Aprilis*. in eadem citatione data est Hieronymo fides publica, *justitiâ semper salvâ, & quantùm fides exigeret orthodoxa*. Eadem Sessione prohibiti sunt famosi libelli in Civitate Constantiensi sub pœna excommunicationis, & decretæ literæ ex parte Concilii ad omnes Reges, Principes, & Universitates pro significatione rerum hactenus gestarum. Denique ab uno ex Nunciis Universitatis Parisiensis lectæ sunt literæ ejusdem Universitatis ad Joannem Papam pro reditu, & ad nationem Italicam pro eo procurando.

XLVIII. *Inepta Capitula à quodam ex Concilio proposita.*

Neque in Actis, aut editis, aut MSS. plura reperiuntur acta in eadem sexta Sessione; sed Gobelinus Persona in Cosm. æt. 6, cap. 94 addit, in eadem per quemdam Prælatum quinque Advisamenta seu monita fuisse proposita. Primum, Papam & Cardinales non debere interesse Concilio, quia in eo agendum erat de reformatione Ecclesiæ in capite & in membris, scilicet in Papa & Cardinalibus, qui ideo non deberent sedere judices in propria causa. Secundum, Cardinales qui elegissent Joannem XXIII, scientes talem esse qualis arguebatur, debere puniri & privari electione, quia per ejusmodi abusivam electionem Ecclesiam scandalizaverant, ac proinde nullatenus interesse debere Concilio. Tertium, Cardinales qui absque licentia Concilii Joannem Schaffusiam secuti fuerant post suam è Constantia fugam, se vehementer suspectos reddidisse, ac propterea non debere admitti ad Concilium. Tribus illis monitis verbatim, ut sunt in Gobelino recitatis, Odoricus Raynaldus in Annal. num. 16 ait, non sine causa effusas esse querelas in Cardinales, qui Gregorii Pontificatu deturbandi studio, Alexandrum V delegerant, inque illius locum Joannem moribus contaminatissimum, spreto Gregorio probatæ vitæ conspicuo, suffecerant. Sed hoc est extra rem, nam si culpabiles erant, ideoque à Concilio excludendi, & privandi jure electionis, qui Joannem XXIII elegerant; Joannes de Broniaco Præses Concilii, ipseque etiam Odo Columna electus sub Martini V nomine, excludendi fuissent à Concilio & privari jure electionis, quia non solùm Alexandrum V, sed etiam Joannem XXIII elegerant, ex quo Concilii auctoritas & electio Martini in dubium revocari posse viderentur. Quartum monitum erat, Cardinales, qui asseruissent per fugam Joannis dissolutum censeri Concilium, videri enormiter errasse, sicque se ipsos exclusos judicasse à Concilii ingressu. Quintum, quandiu non revocarentur, aut suspenderentur potestates Papæ & Dignitatum, haud posse Ecclesiam reformari in capite & in membris, quoniam Joannes inventurus semper esset fautores potentes, ut aurum ab eo emungerent. Post quæ Raynaldus ait hæc omninò rejecta fuisse, utpote novas motura turbas, nec levia allatura pericula. Sed Spondanus rectius meo judicio scribit, fuisse illa capita cervicosi alicujus argutuli, quorum ineptia satis per se apparet. Quare cùm nihil addat Gobelinus, quid de iis actum aut deliberatum fuerit, verosimile videri exsibilata ea fuisse atque rejecta.

XLIX. *Sessio VII. Joannem PP. citat.*

Die Jovis, secunda Maji, habita est *septima Sessio* eodem Joanne Cardinali Vivariensi præside, in qua audita Cardinalium Sancti Marci, & Florentini, aliorumque ad Joannem XXIII legatorum missorum relatione, de quibus in Sessione quarta locuti sumus, cùm nullum appareret Joannis procuratorium ad cedendum, & illud quod dederat deberet custodiri à Comite Bertholdo de Ursinis Concilii custode, ut ibidem diximus; cùm jam tædio affecti essent Patres tam varia Joannis locorum mutatione, seu potiùs suffugio, nec ulla ampliùs spes esse videretur aliquid eum ejusmodi circuitionibus pro sano acturum; adversùs eum de jure procedere deliberantes, citationem in eum & sequaces ejus auctoritate Synodali publicarunt ad nonum diem sistendum, respondendumque de fuga, & aliis ei objiciendis: dato ad hoc pleno Salvo-conducto ad veniendum, & commorandum ibi liberè ac securè. Cui & suum Sigismundus Rex hortatu Synodi addidit. Huic Sessioni, præter Præsidem & duos Cardinales jam nominatos, adfuerunt novem alii Cardinales.

L. *In ea decretum procedendum contra Hieronymum de Praga uti contumacem.*

In eadem Sessione septima allegata à promotore Concilii contumacia Hieronymi de Praga, qui fuerat ex Decreto præcedentis Sessionis citatus juridicè, nec comparuerat, decretum est ad ulteriora contra eum uti contumacem procedi. In literis citationis, de quibus in præcedenti Sessione, dixerunt Patres ipsum Hieronymum die septima Aprilis, seu die Dominica *Quasi modo geniti*, scriptum affigi curasse in portis Ecclesiæ Constantiensis, in quo asserebat se publicè responsurum obtrectatoribus crimina erroris & hæresis sibi objicientibus, nulla tamen in his mentio fit Joannis Huss.

Sed

Sed Joannes Cochlæus lib. 2 Hist. Hussitarum narrat ex Ulrico Reichental teste oculato, qui tum Constantiæ fuit, venisse Constantiam Hieronymum feria secunda post festum Paschæ, seu die prima Aprilis, uno comitatum scholari, & affixa ad valvas Ecclesiæ scheda, qua Joannem Huss excusare studebat, mox abiisse, usque adeò anxium, ut ensis sui in diversorio fuerit oblitus. Cùm autem pervenisset ad Silvam Boëmicam & apud Plebanum loci oblocutus graviter fuisset contra Synodum Constantiensem, vocans eam Diaboli scholam & Satanæ synagogam, seque & Joannem Hussum palmam contra eam tulisse jactans: hoc audito a loci Præfecto, eum cepisse & Constantiam reduxisse; qui illicò abductus est in quamdam arcem urbi proximam, ubi à multis visitabatur, ut ab erroribus reducerent. Addit idem Auctor ambos, scilicet Joannem Huss, & Hieronymum de Praga, demum acquievisse Doctorum suasionibus; sed noluisse apud Boëmos sententiam retractare, quod fateri debet de Joanne Huss ipsemet Jacobus Lenfant. pag. 234, asserens in Codice MS. Lipsiensi apud Van der Hardt Tomo 4 pag. 432 extare sententiam pro eo latam, in cujus titulo legitur ipsum promisisse errores suos revocare. Eâ sententiâ cautum erat eum admittendum ad errorum abjurationem. Sed cùm postea ad vomitum redierit, hæc sententia Actis inserta non est. Quoad Hieronymum de Praga nemo dubitat eum abivisse. De utroque infrà sermo redibit.

LI. *Joannis Wicleffi impia dogmata.*

Quia verò in Sessione octava doctrina Joannis Wiccleffi damnata est, abs re non erit quædam de ea hic præmittere, de causa enim ejus in Pontificem Romanum odii, jam satis superque dictum est in Pontificatu Gregorii XI. Omnes suos errores non simul & semel, sed pedetentim, prout occasio vel malitia tulit, evomuit Wicleffus. Primi, quos protulit, teste Walsinghamo, in Eduardo 3, & in Historia Wicleffistarum, hi fuêre: Eucharistiam in Altari post sacramentum non esse verum corpus Christi, sed ejus figuram: Ecclesiam Romanam non esse caput omnium Ecclesiarum plusquàm aliam quamcumque: Papam Romanum non habere majorem auctoritatem, quàm quilibet alius Sacerdos: Dominos temporales posse legitimè, imò debere sub pœna damnationis bona temporalia ab Ecclesia delinquente auferre: Evangelium sufficere ad dirigendum quemlibet Christianum; omnesque Regulas Ordinum Religiosorum non plus perfectionis addere, quàm addit albedo parieti: Nullum Prælatum Ecclesiæ debere carceres habere ad puniendum delinquentes, sed omnibus liberum esse debere facere quæ sibi placeant. Hic postmodùm alios addidit, quos recenset idem Walsinghamus in Richardo II, dictu & auditu horrendos, nempe: Substantiam panis manere post consecrationem; & substantiam panis post consecrationem esse corpus Christi: Deum de potentia sua absoluta non posse facere quòd in sacramento Altaris sint accidentia sine subjecto: Deum debere obedire Diabolo: Papam plus teneri Imperatori quàm è converso: Monachos Sancti Benedicti nolentes victum opere manuum suarum quærere, non solùm apostatas esse à suo Ordine, verùm etiam à discipulatu Christi: Nullum esse Episcopum, Prælatum, aut Dominum, dum est in peccato mortali: Si Ordines Fratrum essent in Christo fundati non egere confirmatione Papæ: Ubi leges humanæ non fundantur in Scriptura, subditos non teneri obedire. Hæc erant præcipua Joannis VVicleffi impia placita alia enim plura nefanda per suos emissarios publicè prædicari faciebat, tam circa contemptum excommunicationum, quàm contra bona temporalia Ecclesiarum, & mendicitatem Religiosorum; nec non de nullitate sacramentorum collatorum a malis Sacerdotibus & Episcopis; deque decimis iis omninò denegandis, & alia plura enormiora.

LII. *Damnantur in octava Sessione.*

Sessio itaque *octava* celebrata est die Sabbati, quarta Maji, præsidente eodem qui suprà Cardinale Vivariensi, adstante Sigismundo Rege cum insignis regalibus, cui astabant Jordanus de Ursinis, Albanensis, & Angelus Laudensis, Tusculanensis, Episcopi, & præsentibus sex aliis Cardinalibus, in eaque proposito diligenti examine doctrinæ Wicleffi, ac citationibus eorum, qui eum defendere voluissent; fuit illa omninò damnata per sententiam Synodi, unà cum ejus scriptis, ac speciatim quadraginta quinque articulis jam olim in Anglia, Boëmia, Pariis & Concilio Romano sub Joanne XXIII condemnatis, qui eidem sententiæ inseruntur. *Hæc autem Sancta Synodus præfatos articulos quadraginta quinque examinari fecit ...... quibus examinatis fuit repertum* (prout in veritate est) *aliquos & plures ex ipsis fuisse & esse notoriè hæreticos, & à Sanctis Patribus dudum reprobatos; alios non catholicos, sed erroneos, alios scandalosos & blasphemos, quosdam piarum aurium offensivos, nonnullos eorum temerarios & seditiosos.* Deinde Synodus approbans & ratificans sententiam Concilii Romani, eos articulos hoc perpetuo decreto reprobat & condemnat. Præter hos quadraginta quinque articulos, eadem Synodus alios ducentos & sexaginta ejusdem VVicleffi ab Universitate Oxoniensi æquè damnatos, aliosque quamplurimos rursùm diligenter examinatos, Synodali sententia anathematizavit. Nicolaus Harpsfeldius ait, nonnullos Scri-

pro-

SÆC. XV. JOANNES XXIII.

ptores Catholicos ex VVicleffi voluminibus supra ducentos, alios supra trecentos errores collegisse: Thomam autem VValdensem Carmelitani Ordinis, qui ceteris diligentiùs ejus scripta examinavit, nongentos reperisse, quorum venena idem Harpsfeldius apeuit, & ordine digessit, atque ex antiquis ferè hæresibus collectos ostendit.

LIII. Damnantur & ejus scripta, & memoria.

Eadem autem Synodi sententia damnati sunt libri, quos VVicleffus Dialogum & Trialogum nominavit, & plures alii tractatus, volumina, & opuscula quæ composuit, in quibus præscriptos & plures alios damnabiles inseruit & dogmatizavit articulos, qui libri jam damnati fuerant in Concilio Romano sub Joanne XXIII. Declaravit insuper Synodus Joannem VVicleff fuisse notorium hæreticum, pertinacem, ac in hæresi decessisse, anathematizando ipsum pariter & suam memoriam condemnando, decrevitque corpus ejus & ossa, si ab aliis fidelibus corporibus discerni possint, exhumari, & procul ab Ecclesiæ sepultura jactari, secundum canonicas sanctiones, uti hæretici notoriè & impœnitentis defuncti. Obierat porrò Joannes VVicleffus, quem VValsinghamus in Richardo II *hæreticorum idolum* & *hypocritarum speculum* vocat, die ultima Decembris anni 1384. Cùm enim die Sancti Thomæ Cantuariensis, quæ celebratur die vigesima nona Decembris, in eum Sanctum blasphemias prædicare disposuisset, repentina paralysi perculsus, ore distorto, lingua immobili, capite tremulo in desperatione periit die ultima Decembris, qua celebratur festum Sancti Silvestri Papæ. Sicque voluit Deus horum Sanctorum injurias vindicare, cùm scelestus mendacii fabricator Thomam quasi imminutæ & læsæ majestatis reum peregeret, ac Silvestrum immanis sceleris accusaret, quòd Ecclesias à Constantino Imperatore possessionibus ditari passus esset. Obiisse autem putatur apud Parochiam de Lutherwort diœcesis Lincolniensis, cujus fuerat rector, ibique humatus.

LIV. Fridericus Austriæ veniam petit ab Imp. & obtinet.

Postridie Sessionis octavæ, seu die Dominica quinta Maji, cum Fridericus Austriæ Dux Constantiam sub salvo conductu Sigismundi Regis venisset, ut ait Niemus, facta ejusdem Sigismundi rogatu congregatio deputatorum quatuor nationum, in loco, in quo natio Germanica congregari solebat, in qua idem Rex exposuit quo modo arma sumpsisset contra eundem Fridericum, tam ob Joannis Pontificis abductionem, quàm quòd nonnullos Episcopos & Abbates expulisset; ac viduas & orphanos spoliasset; cùmque jam Fridericus recipi in gratiam rogaret, consilium petiit quo modo agendum cum ipso esset, eò quòd ipse Rex Sigismundus jurasset nunquam se pacem cum eo facturum. Et responsum est ei, ipsum minimè obligari ejusmodi juramento; posseque illum simpliciter ad misericordiam & veniam admittere, non ad pacem ex æquo faciendam, seu, ut legitur in Actis editis: *Fuit per Dominos deputatos disputatum & conclusum, quòd ex hoc nullum incurreret perjurium, quia simpliciter eum reciperet ad misericordiam, & tanquam hominem captivum, & dominum ejus captivum.* Tuncque missis quatuor Prælatis, qui eum adducerent, venit ille cum Duce Bavariæ & Burgravio Nuremburgensi, prostratusque ad genua Regis, una cum illis Principibus veniam pro eo postulantibus, se & omnia sua potestati Regis subjecit: promisitque terras suas in manus ejus tradere, & Joannem Papam reducere; dummodò neque Joanni neque suis cum eo venientibus inferatur vis in eorum propriis personis, sive bonis, quæ secum asportaverint; & interim dum hæc complerentur ipse Fridericus obses Constantiæ permaneret. Hisque conditionibus receptus est in gratiam à Rege: Facto ea de re per Protonotarios & Notarios Concilii instrumento, quod describitur in Actis.

LV. Amittit partem ditionis suæ.

Diximus superiùs Fridericum à Sigismundo per edictum citatum fuisse, ejusque citationis virtute ab eodem Sigismundo privatum fuisse feudis & omnibus bonis, & Helvetios cum suis confœderatis plura ejus oppida occupasse. Joannes Nauclerus addit, Fridericum fuisse etiam publicè citatum in Concilio, præter citationem Sigismundi Regis. Certè in Chronico Helvetiorum Joannis Suizeri legitur Helvetios plura Friderici oppida occupasse auctoritate Patrum Concilii Constantiensis, à quo mandatum accepissent bellum in eum movere, nulla pacis antea inter ipsos ad annos quinquaginta factæ ratione habita. Quod & antiquior scriptor Felix Faber in Historia Suevorum lib. 1 cap. 15 æquè testatur: nimirùm auctoritate Concilii Suitensibus, hoc est Helvetiis, in pœnam Friderici totam regionem Argoviæ datam esse, facta jussione ut vi armorum omnia ejus oppida caperent. Et quamvis eam postea Sigismundus Rex Friderico, ubi in gratiam receptus est, restitui jussisset, nihilominus eos id facere recusasse; sicque domum Austriæ ab illo tempore caruisse terra suæ nativitatis.

LVI. Joannes PP. custodia traditur.

Sed ut ad Joannem XXIII redeat sermo, hic tunc cùm desertus est à Friderico Friburgi custoditus ne elaberetur, quare missi ad eum à Concilio, die nona Maji in festo Ascensionis Domini, ut habent Acta Victorina & Cerretana, Archiepiscopus Bizuntinus & Rigensis, ut quæ gesta fuerant ei significarent, eumque citarent ad diem decimum tertium Maji, cùm jam, ut in Sessione VII diximus, ad diem nonam

Ma-

Maji citatus fuisset, nec tamen comparuisset. Duos illos Archiepiscopos à Concilio missos Joannes vultu specie læto suscipiens, paratum se esse dixit ire cum iis Constantiam, ægrèque multum ferre quòd sic Concilium deseruisset. Cùm verò misisset Sigismundus Rex unà cum Archiepiscopis Burgravium Nurembergensem cum trecentis armatis ad securiorem ejus custodiam; ductus ab eis ad oppidum Cellæ distans Constantia duobus tantùm milliaribus, quò eum pervenisse die decima septima Maji, utraque eadem Acta habent, cùm tamen Niemus vigesimam primam ponat. Ibi diligenter custoditus est, mutatis omnibus ejus famulis præter coquum, datisque ei in consortium & solatium Vitale Episcopo Tolonensi, unà cum aliis octo viris honoratis, duobus ex qualibet natione; ipso ad hæc ingentes edente gemitus, & grandem contritionem de præteritis præ se ferente. Prætet quæ idem Vitalis Episcopus recepit ab eo bullam sive sigillum, & annulum Piscatoris dictum, misitque Constantiam. Ita refert Spondanus num. 30 ex iisdem Actis Victorinis.

LVII. *In Sessione IX contra eum juridicè agitur.*

Adveniente autem die Lunæ, decima tertia Maji, quæ præscripta fuerat ejus comparitioni, habita est *Nona Sessio* Concilii, in qua promotores & procuratores ejusdem Concilii allegantes quomodo Papa citatus fuisset iterum ad diem præsentem, accusarunt ejus contumaciam, & ex stylo juris petierunt dari Commissarios in hac causa: Cardinalis verò Florentinus bullam Joannis Papæ proposuit, qua Cardinales Cameracensem, Sancti Marci, & ipsum Florentinum procuratores constituerat ad defendendam causam suam. Sed cùm illi hoc munus ex parte recusassent, & Henricus de Piro Promotor Concilii dixisset in causa hac personali & Curiali procuratorem admittendum non esse; ad observandas recti judicii formas, rogati sunt duo Cardinales Diaconi, & quidam Prælati nationum ire ad valvas Ecclesiæ inquisitum an Joannes advenisset; & recusantibus Cardinalibus, Prælati id executi sunt in valvis & extra valvas Ecclesiæ, qui reversi Synodo retulerunt, inquisitione facta Joannem non comparuisse. Quibus Actis Synodus de solita benignitate eum expectandum decrevit *usque ad diem crastinum*, decimum quartum Maji, *hora qua celebrabitur Sessio*. Delegati etiam sunt à Synodo, ad ejusdem Joannis causam, duo Cardinales, scilicet de Ursinis, & Sancti Marci, & aliquot Prælati singularum quatuor Nationum, constituti insuper quidam judices ad audiendas causas, quæ per appellationem ad Synodum devolverentur, & discutiendas querelas, quæ ad eam referrentur. In eadem Sessione Benedictus Gentianus Magister Theologiæ Ordinis Sancti Benedicti, unus ex Nunciis Universitatis Parisiensis, obtulit Concilio Epistolam ejusdem Universitatis laudatoriam de ipsius constantia in prosequendo negotio unionis post recessum Pontificis, & horratoriam ad illud consummandum, datam Parisiis die decima quarta Aprilis.

LVIII. *In Sessione X Joannes declaratur contumax, & suspenditur à Papatu ob notoria crimina.*

Sequenti itaque die Martis, decima quarta Maji, *Sessio decima* celebrata est, præside eodem Cardinale Vivariensi, præsenteque de more Sigismundo Rege Augustali habitu cum suis proceribus, cui assistebant Angelus Episcopus Prænestinus dictus Laudensis, & Jordanus de Ursinis Episcopus Albanensis Cardinales; præsentibus undecim aliis Cardinalibus, quatuor reliquis, scilicet Petro Cameracensi, Alamanno Pisano, Antonio Aquilejensi, & Thoma Tricariensi absentibus, licet in eadem civitate præsentibus, in qua ad instantiam promotorum, inquisitus rursùm Joannes Papa ad valvas Ecclesiæ & extra per duos Cardinales, & quatuor Prælatos nationum, nec repertus; de sententia totius Synodi declaratus est contumax, cum suis sequacibus & fautoribus, qui æquè citati fuerant, nec comparuerant. Deinde per Guilielmum Sancti Marci Cardinalem, assistentibus ei, ac idem sentientibus, ceteris in Sessione præcedenti delegatis ad cognoscenda & examinanda crimina Joanni objecta, ex testium auditione, ac sufficienti eorum depositione, facta relatione, dixit constare, dictum Joannem Papam fuisse dilapidatorem bonorum Ecclesiæ Romanæ, simoniacum, scandalosum & perturbatorem fidei christianæ, & aliàs talem quòd meritò deberet suspendi ab administratione bonorum Ecclesiasticorum, spiritualium & temporalium: quibus auditis, uno ac communi Concilii suffragio decreta est ac publicata contra eum sententia diffinitiva in hunc modum: *Quia nobis legitimè constat Dominum nostrum Joannem Papam XXIII à tempore quo fuit assumptus ad Papatum usque nunc, Papatum ipsum & politiam Ecclesiæ, in scandalum notorium ipsius & Ecclesiæ, male administrasse, rexisse & gubernasse, vitaque sua damnabili, ejusque nefandis moribus populis exemplum vitæ malæ tribuisse, & insuper Ecclesias Cathedrales, Monasteria, Prioratus conventuales & cetera beneficia Ecclesiastica pretio appretiato simoniacè notoriè distribuisse, quòdque charitativè monitus à præmissis desistere noluit, sed continuè perseveravit & perseverat, Ecclesiam Dei in præmissis notoriè scandalizando: eapropter per banc nostram sententiam pronunciamus & decernimus & declaramus dictum Dominum Joannem Papam ab omni administratione Papali, spirituali & temporali ex causis præmissis fore suspendendum, &* suf-

suspendimus, eique administrationem ipsam interdicimus in his scriptis, criminaque præmissa contra eum super mala administratione simoniaca & dilapidatione notoria, ac ejus mala vita Ecclesiam scandalizante, prout præmittitur, proposita, notoria existere, ac de & super eis tanquam de & super notoriis procedendum fore & procedi debere ad finem ejiciendi eum à Papatu, prout juris fuerit, declaramus. Deinde prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscumque conditionis seu dignitatis, etiamque Regalis, Cardinalitiæ, Patriarchalis, &c. ei de cetero obedire, aut in quacumque re ad Papatum pertinente respondere sub pœnis juris. Cùm verò impactum quoque fuisset Joanni crimen hæresis, reservatum est illud ampliùs inquirendum per idoneos testes, ut constat ex Actis editis.

LIX. *Mittuntur à Synodo in Sess. XII. Cardinales & Prælati ad Joannem XXIII.*

Post hæc factis inquisitionibus criminum Joannis per testes omni exceptione majores, antequam ad sententiam procederetur, missi sunt à Synodo ad eum in loco de Cellis existentem, Joannes Episcopus Vaurensis, & alii tres Prælati de quatuor Nationibus, qui probatos articulos deferrent, ut pro libito eis responderet. Quod decretum est in *Sessione Undecima*, die Sabbati, vigesima quinta Maji habita, in qua articuli lecti sunt. Missi illi die 27 Maji ab eo responsum scriptum in forma instrumenti publici acceperunt: quo Joannes proponens, se pro Ecclesia Dei, & ejus nomine plura fecisse, etiam antequam fuisset assumptus, ac præcipuè in Concilio Pisano, etiamque in hoc Constantiensi, quando cessionem liberè obtulit: seque adeò pœnitere de turpi suo à Concilio recessu, ut maluisset eo die, fine animæ præjudicio, mortuus esse; eapropter declaravit nolle se aliquid dictis articulis contra se propositis objicere, sed potiùs tam processum quàm se ipsum judicio Synodi subjicere, quam sciebat errare non posse; adeoque obtemperaturum se planè sententiæ, quamcumque ferret, eamque comprobaturum & confirmaturum; sicuti jam significaverat Cardinalibus nuper ad eum missis: hoc tantùm se rogare, ut quàm posset primùm fieri sententia ferretur, & ad se deferretur; quam esset cum omni reverentia, etiamque cum bireti sui depositione suscepturus. Quod porrò dicit Joannes de Cardinalibus nuper ad se missis, nulla quidem in Actis editis eorum mentio reperitur; sed Acta Victorina apud Spondanum num. 34, referunt, missos esse antea ad eum quinque Cardinales, qui ei referrent quæ facta fuissent, & quæ his inquisitionibus continebantur; quibus ille respondit eadem quæ postea Prælatis missis à Synodo. Acta autem Bibliothecæ Regiæ, juxta eundem Spondanum ibidem, observant, hos Cardinales minimè permissos fuisse à custodibus deosculari pedes ejus, sed tantùm manus & os; quoniam, ut jam ante dixerant, post ejus suspensionem nulla ampliùs ei reverentia Papalis exhibebatur. Rogavit insuper dictos Cardinales Joannes, ut per viscera misericordiæ Domini dignaretur Synodus commendatum habere honorem suum, personamque & statum, nullam tamen ex hoc læsionem Ecclesiæ præferendo. Fuerunt porrò illi Cardinales, de Ursinis, de Chalanco, de Salutiis, Cameracensis & Florentinus.

LX. *Joannis preces ad Imperatorem.*

De his etiam scripsit Joannes die 26 Maji Epistolam ad Sigismundum Regem, quæ extat in Actis editis Sessione XI, qua repræsentans quanto affectu ejus procurasset apud Electores promotionem in regnum Romanorum; quanta promptitudine dedicatam ab eo suam præsentiam magnis sumptibus & periculis exhibuisset; quàm facilè consensisset electioni ejus de loco Constantiæ ad Synodum celebrandam; quàm sincerè de eo confidens, ad Constantiam ejus adventum prævenisset, cùm hæc tantæ in eum dilectionis testimonia non possent nisi pari dilectione compensari, ad eum tanquam unicum post Dominum spei suæ refugium recurrens, per viscera misericordiæ Jesu Christi rogavit deponere iram, & clementiam assumere, ac sui misereri, agendo apud Concilium, ut personam suam haberet commendatam; & unione Ecclesiæ semper salvâ, famam & statum suum, post dimissionem Papatus, quantum possibile foret, salvare & custodire dignaretur.

LXI. *Leguntur in eadem Sessione articuli accusationum in Joannem.*

In dicta itaque Sessione undecima, cui præsidebat idem Cardinalis Vivariensis, præsentibus omnibus aliis Cardinalibus, uno Sancti Marci excepto, qui infirmus erat, promotores Concilii petierunt legi articulos formatos & probatos contra eundem Joannem Papam, super notoria dilapidatione bonorum Ecclesiæ; simonia in adeptione Cardinalatûs; collatione & distractione beneficiorum, ac bonorum Ecclesiasticorum, gratiarum, indulgentiarum, ac dispensationum Apostolicarum, sacrarumque Reliquiarum; oppressione pauperum ac virorum Ecclesiasticorum; frequenti fuga in habitu indecenti ac transformato contra juramenta præstita; favore schismatis; vitâ impiâ, impudicâ, scandalosâ, & incorrigibili, &c. qui lecti fuere numero 54, unà cum designatione testium; quorum aliqui Cardinales, alii Archiepiscopi, Episcopi, & viri honorati fuêre, quibus & alii additi sunt de machinatione veneni in vitam Alexandri V; deque hæresi contra resurrectionem mortuorum, & vitam æternam, quam negasse dicebatur. Sed hi ultimi absque ullis probationibus testium, quæ in singulis præcedentibus di-

li-

ligenter adduntur; ex quo intelligitur hos ultimos articulos jactatos quidem fuisse, at non probari potuisse, ac proinde inter calumnias, aut sanè inter incerta computari debere. His articulis, ut jam dictum est, à Synodo ad Joannem missis per Cardinales & per Prælatos, cùm nihil objecisset Joannes, & addidisset se Concilii sententiæ planè obtemperaturum, indicta est Sessio ad diem vigesimam nonam Maji.

LXII. *In Sessione XXII sententia depositionis fertur in Joannem XXIII.*

Advenlente itaque die Mercurii vigesima nona Maji celebrata est *Sessio Duodecima*, cui de more præfuit Episcopus Ostiensis seu Cardinalis Vivariensis, præsente Sigismundo Rege in insigniis Regalibus, cui astabant Angelus Episcopus Prænestinus, seu Cardinalis Laudensis, & Jordanus Episcopus Albanensis, seu Cardinalis de Ursinis, nuncupati; præter quos præsentes erant tredecim alii Cardinales. In ea post solemnia consueta, propositâ à prædictis Prælatis, jam antea ad Joannem missis, per organum Joannis Episcopi Vaurensis, responsione Joannis XXIII, de qua in superiori sessione, ad instantiam promotorum Synodi sententia definitiva ejusdem Joannis XXIII depositionis & absolutionis omnium Christianorum ab ejus obedientia; cum prohibitione ne quis ampliùs eum Papam nominaret, aut illi tanquam Papæ quocumque modo adhæreret; eumque sub custodia Regis Sigismundi, nomine Concilii, quandiu eidem Concilio pro bono unionis Ecclesiæ videretur, in aliquo bono loco & honesto detinendum statuit: reservatis sibi aliis pœnis, quibus pro ipsius criminibus plectendus foret, suo tempore declarandis.

LXIII. *Eam ipsemet, deposito habitu Pontificali, comprobat.*

Statuerat insuper ante pronunciationem sententiæ sancta Synodus pro bono unionis Ecclesiæ, ut si contingat Sedem Apostolicam quoquomodo vacare, in prima illius vacatione ad electionem futuri summi Pontificis nullo modo procederetur sine deliberatione & consensu hujus Synodi generalis Constantiensis; & si contrarium fieret, esset ipso facto irritum & inane. Eâdem sententiâ statutum est quòd nullo unquam tempore reeligatur in Papam Balthassar Cossa nuper Joannes Papa vigesimus tertius, nec Angelus de Corario Gregorius duodecimus, nec Petrus de Luna Benedictus decimus tertius, in suis obedientiis sic nominati. Et si contrarium fieret, id esset ipso facto irritum & inane. Sententia data *Constantiæ provinciæ Moguntiuensis, in sessione publica in majori Ecclesia solemniter celebrata, die Mercurii*, 29 *mensis Maji anno Domini* 1415, *indictione* 8, uno omnium Concilii Patrum consensu approbata est, ac perlata ad eundem Joannem, cui intimata est ab eodem Joanne Episcopo Vaurensi circa horam duodecimam die Veneris ultima Maji. Qui quidem Joannes, seu potiùs Balthassar Ipsam sententiam sibi traditam per se ipsum ad partem legit, & deinde ad respondendum aliquod temporis intervallum habere voluit. Quocirca eadem die & circa horam secundam post meridiem idem Vaurensis Episcopus & alii Prælati pro audienda responsione ad eum personaliter accesserunt, quibus respondit, dictà sententia per eum visa, lecta, bene concepta, ac plenius intellecta, ex sua certa scientia eam approbare, ratificare, & emologare, & processui contra se facto acquiescere & consentire, apponendoque manum ad pectus cum juramento affirmavit, se nihil contra eam sententiam unquam acturum, Papatui cedens & renuncians expressè; in hujusque signum se jam de camera sua crucem Papalem amoveri fecisse, ac, si vestes mutatorias habuisset, omnia insignia Papalia tunc coram Prælatis deposuisset; voluissetque quòd ad Papatum nunquam fuisset assumptus, quia ex post nunquam habuerat bonum diem. Quæ omnia in Actis editis continentur.

LXIV. *In custodia detinetur.*

Addit iis Niemus in ejus Vita, eundem Balthassarem principio mensis Junii ductum fuisse ad Castrum Gotlenen prope Constantiam sub custodia prædicti Concilii per aliquot dies, & licentiatos fuisse ejus familiares, ne illis cooperantibus evadere posset; traditumque postea custodiæ Ludovici Ducis Bavariæ Comitis Palatini Rheni, Concilii Custodis à Sigismundo Rege constituti in sua absentia, qui eum, inquit, *benigne pertractat, sibique providet de omnibus opportunis, & habet duos Capellanos honestos, secum dicentes officium, & coram eo celebrantes, & quosdam honestos nobiles sibi in mensa ministrantes in loco spatioso, & delectabili, non catenatus, non constrictus: & ita de aliquibus audivi, qui bene sciunt*. Ita Niemus. Sed Platina scribit, Joannem ad Ludovicum Bavarum, qui cum Gregorio duodecimo sentiebat, custodiendum missum, donec aliud decerneretur, Heidelbergæ triennio sine ullo cubiculario, famulove Italico diligenter asservatum esse. *Teutonici* enim, inquit, *erant custodes omnes: quibuscum Joannes nutu & signis loquebatur, cùm nec ipse linguam Teutonicam, nec illi vicissim Italicam scirent*. Idem habet Nauclerus, qui locum carceris, in quo detentus fuit, non Heidelbergam, sed Manheim nominat, ex quo, inquit Spondanus, intelligimus locum ejus carceris sæpè mutatum fuisse. Sedit itaque Joannes XXIII annos quinque & dies quatuor numerando ab ejus coronatione, quæ facta fuerat die vigesima quinta Maji anni 1410, dies verò tredecim si numere-

mus ab ejus electione, quæ contigit die decima septima Maji. Sed hoc tempore anni Pontificum desumebantur à die coronationis, ut pluribus exemplis jam ostendi.

LXV. *Carcere solutus ad Martinum PP. Florentiam pergit, ibique moritur.*

Mansit in illa custodia Balthassar fermè per quadriennium, seu usque ad annum 1419, quo sive Martini Papæ tacitâ operâ, sive, ut quidam habent, ne fortè diutius in Germania detentus, novas aliquando turbas cieret, pretio triginta millium aureorum carcere exemptus est, eo animo, ut eundem rursùs Martinus securiori custodia Mantuæ detineret; sive denique, ut alii ajunt, liber abire permissus, ut novos tumultus in Italia excitaret, cùm vir magni animi esset, & qui privatam vitam nequaquam pati posse videretur. Quidquid sit, sive conscientia ductus, sive desperans aliquid proficere, vel potiùs Deo Omnipotente Ecclesiæ suæ miserto, eum impellente, idem Balthassar Cossa propria sponte, nullis pactionibus interpositis, nulla requisita cautione, rectâ Florentiam ivit, ubi Martinus V cum tota sua Curia erat, ibique non sine multorum admiratione, ac simul commiseratione, humi genibus fixis, & ad ejus pedes procumbens, eum ut Christi Vicarium veneratus est, omniaque tam de se quàm de Martino in Concilio Constantiensi facta denuò approbavit, & ratificavit in Vigilia Corporis Christi, seu die decima quarta Junii. Postmodùm die Veneris, 23 Junii, à Martino Papa S. R. E. Episcopus Tusculanus & sacri Collegii Cardinalium Decanus creatus est, atque ob memoriam Romani Pontificatûs, sedes ejus prope sedem Papæ, paulò eminentior quàm ceterorum Cardinalium posita est, vixitque Cardinalis usque ad diem Veneris vigesimum secundum Decembris ejusdem anni 1419, quo die, vel dolore, vel, ut alii scribunt, veneno adjutus Florentiæ supremum diem obiit, honorificentissimè sepultus in baptisterio Sancti Joannis, procurante Cosmo Mediceo cive Florentino carissimo ipsius amico, quem, ut Platina & Sabellicus scribunt, homines existimarunt pecunia Balthassaris opes suas in tantum auxisse, ut & primarius apud Florentinos cives & ditissimus omnium apud Italos, ac fortasse apud exteras quoque nationes deinceps sit habitus, & collatus deinde in ejus posteros patriæ Principatus, ac dignitas sola Regia inferior. Elegantissimi ejus sepulchri formam ære expressam exhibet Oldoinus in Additionibus ad Ciaconium, in quo legitur eum obiisse die XXII Decembris; sed existimo diem illum esse diem sepulturæ, ipsumque obiisse die 20 Decembris; nam Papebrochius in Paralipomenis ad Catalogum Rom. Pontif. pag. 112, refert extare Florentiæ apud ædes Caroli Strozzi Codicem MS. Memoriarum Alamanni ab anno 1398, usque ad 1420, descriptarum vulgari lingua, in quo legitur: *die XX Decembris prædictus Joannes Papa obiit Florentiæ*. Verosimile ergo est eum obiisse die XX, & sepultum tantùm esse die XXII, qui dies in epitaphio expressus est juxta regulam à nobis in hujus Operis præfatione positam. Nec enim idem Alamannus tunc vivens & scribens dicendus est errasse. Porrò Joannes scripsit librum I carminicè de Varietate fortunæ, teste Ludovico Jacob à Sancto Carolo in sua Bibliotheca Pontificia, & Epistolas quasdam, quarum quædam leguntur in Concilio Constantiensi Tomo 7, Concil. Binii & extant MSS. in Vaticano.

LXVI. *Introductio erroris de utraque specie.*

Magna non multò ante Concilium Constantiense extitit commotio in Boëmia occasione schismatis de utraque specie à Laicis sumenda in Sacramento Eucharistiæ. Ejus auctores Joannis Hufs socii extiterunt Petrus *Dresensis*, sive Dresdensis, sic dictus à loco suæ nativitatis; ortus enim erat Dresdæ, quæ est civitas Misniæ provinciæ caput, & sedes Electoris Saxoniæ, à qua ob hæresim exul in Boëmiam secesserat; & *Jacobus* seu *Jacobellus Misensis*, non Misnensis, ut vulgò vocatus, sic dictus à Misa urbe Boëmiæ, vulgariter *Strzibro* vocata, ut scribit Balbinus in Epitome rerum Bohemicarum pag. 222. Illum articulum de Laica communione sub utraque specie panis & vini cùm Petrus Dresdensis suggessisset Jacobello, auctoritate Christi Domini, qui apud Joannem Evangelistam asserit: nisi quis manducaverit carnem filii hominis, & biberit ejus sanguinem non habiturum vitam æternam (*Joannis 6*) his motus Jacobellus, cùm & apud nonnullos Patres antiquos communionem calicis laudatam invenisset, eam publicè prædicare cœpit, ingenti hæreticorum applausu, quòd jam articulum invenissent in Evangelica lege fundatum, per quem vel ignorantiam vel nequitiam Romanæ Sedis coarguerent, quòd alteram Eucharistiæ partem, sine qua non posset haberi vita, plebi adimeret, quæ & propterea adversùs Clerum vehementissimè concitata est, tanquam is per invidiam & contemptum Laicis non integrum porrigeret Christum. De his agunt Æneas Silvius, postea Papa Pius secundus in Hist. Boëm. Joannes Dubravius Episcopus Olmucensis in Historia item Boëmica; ac copiosiùs Joannes Cochlæus Canonicus Uratislaviensis in Historia Hussitarum lib. I, quam ex variis & antiquis monumentis duodecim libris collegit. In Concilio autem Constantiensi, examinatus est ille articulus, quo afferebatur non solùm Laicos debere necessariò

com-

communicare sub utraque specie, sed etiam posse communicare post cœnam vel etiam non jejunos. Quibus jam per nationum Episcopos & Theologos examinatis:

LVII. *In Sessione XIII damnatur à Synodo.*

Die decima quinta Junii, quæ fuit Sabbati, celebrata est *Sessio XIII* Synodi, præside eodem Cardinale Ostiensi, seu Vivariensi, & præsente Sigismundo Rege, in eaque instantibus promotoribus pro condemnatione illorum errorum pullulantium, publicatum est decretum Synodi, quo declaravit & definivit: licèt Christus post cœnam instituerit, suis discipulis administraverit sub utraque specie panis & vini hoc venerabile Sacramentum; nihilominus tamen sacrorum canonum auctoritatem, laudabilem & approbatam consuetudinem Ecclesiæ servasse & servare, illud non debere confici post cœnam, neque à fidelibus recipere non jejunis, nisi in casu infirmitatis, aut alterius necessitatis à Jure vel Ecclesia concesso vel admisso. Patriterque licèt in primitiva Ecclesia idem sacramentum reciperetur à fidelibus sub utraque specie, tamen ad evitanda aliqua pericula & scandala, rationabilem introductam esse consuetudinem, ut à conficientibus quidem sub utraque specie, à Laicis verò sub una tantummodò panis, suscipiatur; cùm firmissimè credendum sit, & nullatenus dubitandum, integrum Christi corpus & sanguinem tam sub specie panis, quàm sub specie vini veraciter contineri. Unde cùm hujusmodi consuetudo ab Ecclesia & Sanctis Patribus rationabiliter introducta, & diutissimè observata esset, habendam esse pro lege, quam non liceret reprobare, aut sine Ecclesiæ auctoritate pro libito mutare. Eàquepropter dicere eam consuetudinem aut legem observare esse sacrilegum aut illicitum, debere censeri erroneum; & pertinaciter asserentes oppositum præmissorum, aut sic populum absque licentia communicantes, tanquam hæreticos arcendos esse, ac graviter puniendos per Ordinarios locorum, aut Inquisitores hæreticæ pravitatis. Ita Synodus, post quam sicut & post Basileensem, in quibus doctrina catholica uno omnium Nationum consensu statuta est, multi ac prolixi Tractatus compositi sunt ubique à Catholicis de Sacramenti sub unaquaque specie integritate, deque usûs calicis diversitate tam antiquioribus quàm recentioribus temporibus. Quibus addi possunt infinita illa miracula circa sacratissimam Eucharistiam sub specie panis facta, in Historia Ecclesiastica relata, quibus omninò atque certo certius appareat, Christum totum vivum & vivificum verè & realiter sub ea specie contineri. De antiquitate usûs Eucharistiam sub solo panis symbolo Laicis porrigendi, lege quæ diximus Tomo I hujus *Pag. Tom. II Part. II.* Operis in Urb. II loquentes de Concilio Claromontano num. 41, & duobus seqq. Denique in eadem Sessione XIII constituti sunt quatuor Cardinales & quatuor Prælati aut Doctores ex singulis quatuor Nationibus, ad audiendas, & examinandas causas quarumcumque hæresum & errorum, & quarumcumque personarum, etiamsi Pontificali, vel alia quavis Ecclesiastica vel sæculari præfulgerent dignitate, quæ ad Concilium deferrentur. In causa verò hæresis contra Joannem Hus jamdiu ventilata, quæ circa conclusionem existebat, decretum est, ut per Judices deputatos hucusque in ea ulterius cognosceretur & procederetur per eosdem.

LXVIII. *Legatus Gregorii XII pro cessione Constantiam intrat.*

Carolus de Malatestis Dominus civitatis Arimini, in qua Angelus Corarius, seu Gregorius XII residebat, & pro Sede Apostolica rector Flaminiæ sive Romandiolæ, tanquam Legatus ejusdem Gregorii ad Concilium missus, Constantiam intravit, ut habent Acta Victorina, die decima quinta Junii ejusdem anni 1415, cui multi nobiles obviam occurrerunt unà cum primis Gregorii Nunciis, qui venerant exeunte anno præcedenti, scilicet Joanne Dominici Cardinale S. Sixti, Ragusino dicto & Joanne Patriarcha Constantinopolitano electo, qui in Procurarorio ad renunciandum dicuntur Sedis Apostolicæ Nuncii. Ingressus est autem cum summa magnificentia ac splendore. Exhibito postridie Sigismundo Regi salutatoriæ venerationis officio, significavit missum se à Gregorio ad dandam pacem Ecclesiæ; directumque ea de causa ad ipsum Regem, non ad Concilium, quòd illud Gregorius non approbaret. Deinde visitavit Nationes dicens habere se facultatem renunciandi Papatui nomine Gregorii.

LXIX. *Sessionis XIV initio adest Sigismundus Rex tanquam Præsidens.*

Quare *Sessione XIV*, habita die quarta Julii, alius servatus fuit ordo quam in præcedentibus, eò quòd in ea actum est de renunciatione Gregorii, quam voluit fieri in manibus Sigismundi Romanorum Regis, non autem Synodi. Ei itaque Sessioni initio non præfuit Cardinalis, aut alius Prælatus, sed ipse Rex præsens fuit *tanquam præsidens*, nec facta est mentio Concilii nec Sedis Apostolicæ, sed tantùm Regis, ut Acta edita declarant, in quibus legitur anno 1415, Apostolica Sede vacante, regnante Sigismundo Romanorum Rege, die Jovis quarta mensis Julii, habitam esse Sessionem Generalem per sanctam Synodum Constantiensem in Ecclesia Cathedrali præsente ibidem dicto Rege cum insignibus Regiis & nobilibus sibi in iis ministrantibus; præsentibusque ibidem septemdecim Cardinalibus, & Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, atque aliis Patribus in copiosa multitudine: In ejus principio eundem Regem de sua soli-

ta fede tranfisse ad allam positam in fronte Aitaris, *tanquam Præsidentem pro tunc in Concilio*; Joanne Dominici Cardinale Ragusino obedientiæ Gregorii, & Carolo de Malateftis domicello Ariminenfi, procuratoribus ejusdem, fedentibus juata Regem in quodam fcamno facie versa ad congregationem Synodi: Deinde invocato Sancto Spiritu, & collectâ de pace per Cardinalem Ostiensem dictâ, per Protonotarium Comitis Palatini lectas esse de mandato Regis duas bullas Gregorii datas Arimini tertio Idus Martii anno Pontificatûs fui nono: Quarum alterâ prædicto Joanni Cardinali Sancti Sixti, feu Ragusino, & alteri Joanni in Pattiarcham Cpolitanum electo, nunciis fuis, itemque Wernero Archiepiscopo Trevirensi, necnon Ludovico Comiti Palatino Rheni, & Carolo de Malatestis facultatem tribuerat, ipsius vice ad pacem & unionem Ecclesiæ promovendam, Concilium Constantiæ collectum, in quantum per Regem & non per Balthasfarem Joannem XXIII dictum convocatum esset, fuo item nomine convocandi & comprobandi, & quæ in eo fierent pariter confirmandi, remota tamen omninò prædicti Balthasfaris præsidentia & præfentia.

LXX. *Cardinalis Ragusinus Gregorii nomine Concilium convocat, & confirmat.*

Lecta est deinde altera bulla Gregorii XII, qua prædicto Carolo de Malatestis pleniorem tribuebat facultatem prædicta five per fe, five per alios exequendi; cujus vi Carolus dicto Joanni Cardinali Sancti Sixti feu Ragusino vices fuas commifit ad convocandum & approbandum Concilium, quod ipse hac publica declaratione fecit: *Quia Sanctissimus Dominus noster Gregorius Papa duodecimus audivit, intellexit, atque multipliciter est informatus de celebri fama huius Sanctæ Congregationis pro generali Concilio Constantiensi in Christi nomine congregatæ, idcircò idem Dominus noster avidus Ecclesiasticæ unionis, & reformationis, & extirpationis hæreticæ pravitatis, commissionem fecit, prout in eisdem literis nunc lectis dignoscitur contineri. Cujus quidem commissionis & mandati vigore ego Joannes miseratione divina tituli Sancti Sixti Presbyter Cardinalis, Ragusinus vulgariter nuncupatus, pro me & Collegis meis in hac parte hic existentibus in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti amen. Auctoritate ipsius Domini nostri Papæ, quantum ad eundem spectat, ut prædicta sancta unio, reformatio, & hæreticæ pravitatis extirpatio, Deo auctore, meliorem fortiantur effectum, & ut sub diversorum professione pastorum dissidentes Christiani in unitate sanctæ matris Ecclesiæ & caritatis vinculo conjungantur, istud sacrum Concilium Generale convoco, & omnia per ipsum agenda auctorizo & confirmo juxta modum & formam, prout in literis Domini nostri lectis plenius continetur.* His actis fancitum est, ut in publicis monumentis, nulla de Romano Pontifice aut Sede Apostolica facta mentione, annus tantùm Regis Romanorum adscriberetur, & hoc usque ad cessionem inclusivè. His denique factis Joannes Dominici Cardinalis Ragusinus ceterorum osculo & amplexu exceptus inrer Franciscum Venerum & Antonium Aquilejensem Presbyteros collocatus est.

LXXI. *Reliqua Sessioni Cardinalis Ostiensis præsidet.*

His peractis Rex de fede, in qua tanquam præsidens fedebat, ad folitam fedem fuam recessit, *& præsidente pro tunc Domino Joanne Episcopo Ostiensi*, celebratâ priùs Missâ, ac ceteris folemniis fervatis, lectum est fyngraphum feu procurarorium Gregorii ad renunciandum directum eidem Carolo de Malatestis: cùmque is quæsisset num magis expediret abdicationem Pontificatûs modò fieri Constantiæ, an verò expectari quousque cum Petro de Luna tractatum foret Niciæ: decretum est à Concilio utilius esse pro unione Ecclesiæ eam mox Constantiæ fieri debere. Lecta funt interim alia Concilii decreta de non procedendo ad electionem futuri Romani Pontificis absque consensu Concilii, nec nisi modo, forma, materia, tempore, & loco ab eo designandis, deque non dissolvendo Concilio, antequam unus Pontifex eligeretur, & auxilio à Rege ad hoc præstando: itemque de confirmatione omnium quæ Gregorius aliàs ritè in fua administratione gessisset; ac receptione Cardinalium ejus obedientiæ, qui fex numerantur, ipseque Gregorius feptimus, in ceterorum confortium & ordinem, confirmatione omnium ejus officialium & curialium in fuis officiis & gradibus: denique de unione utriusque obedientiæ Joannis & Gregorii, ut esset deinceps unum corpus & una focietas; & de abrogatione omnium pœnarum & cenfurarum invicem decretarum.

LXXII. *Gregorii XII renunciatio per Procuratorem.*

Tandem dictus Carolus de Malatestis facta pulcnra collatione cum themate: *Facta est cum Angelo multitudo militiæ cælestis* (Lucæ 2) perlegit fchedulam de renunciatione Papatus nomine dicti Gregorii in forma fequenti: *Ego Carolus de Malatestis Arimini & nonnullarum aliarum terrarum in temporalibus vicarius, nec non provinciæ Romandiolæ rector pro fanctissimo in Christo Patre Domino Gregorio divina providentia Papa duodecimo, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Generalis, atque ejusdem fanctissimi Domini nostri Papæ procurator, habens ad infra fcripta plenum, speciale, & irrevocabile mandatum, quemadmodum constat per bullam authenticam fanctissimi Domini nostri prædicti proximè lectam, nulla oppressus aut coactus violentia, aut nullo ductus errore, ut omnibus apertè pateat per effectum*

SÆC. XV. CONCIL. CONST. *ctum, quanta sinceritate, quantaque cordis affectione sacram unionem & redintegrationem Christianorum in unitate sanctæ matris Ecclesiæ prosecutus fuit, prosequaturque etiam per viam renuntiationis inclusivè, purè, liberè, & sincerè procuratorio nomine ipsius sanctissimi Domini nostri Gregorii Papæ XII in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti renuntio & cedo expressè in his scriptis, realiter & cum effectu juri, titulo, & possessioni, quod, & quem, & quam ipse habet in Papatu, & resigno nomine præfati Domini nostri Papatum, & omne jus Papatus, titulum, & possessionem, quod, quem, & quam habet coram Domino nostro Jesu Christo, qui Ecclesiæ suæ Sanctæ est caput & sponsus, in hac sacrosancta Synodo & universali Concilio, Sanctam Romanam & universalem Ecclesiam repræsentante.* Qua schedula lecta, Concilium eam renunciationem admisit & collaudavit, & cantato hymno, *Te Deum laudamus*, decretum edidit de requirendo Petro de Luna ut eandem cessionem à se toties promissam faceret intra decem dies ab ejusmodi requisitione eidem facienda. Quod si non faceret declararet eum Synodus notorium schismaticum, incorrigibilem, & pertinacem hæreticum, à catholica fide devium, omni honore & dignitate indignum & ejectum.

LXXIII. *Favores Gregorio exhibiti à Synodo.* Non multò post, die scilicet decima quinta Julii, in decima septima Sessione, eadem Synodus decrevit Angelum Corarium fore semper Episcopum Cardinalem, sub titulo per eandem Synodum, vel futurum Romanum Pontificem declarando, (quem fuisse Portuensem Niemus; Onuphrius verò Tusculanum ait) ita ut secundus post Romanum Pontificem dignitate & ordine haberetur; nisi fortè Petro de Luna abdicante aliud de utriusque ordine decerneretur. Eum insuper Synodus perpetuum creavit Legatum Piceni seu Marchiæ Anconitanæ, aliasque largita est gratias & concessiones, quas videre est in Constitutione ea de re edita.

LXXIV. *Gregorius cessionem sui Papatus confirmat.* Gregorius seu Angelus Corarius statim atque accepit quæ Constantiæ acta erant, scilicet Carolum de Malatestis suo nomine Papatui renunciasse, convocatis suis curialibus & Cardinalibus, nec non Prælatis & Clero, qui sibi ut Papæ tunc adhærebant, in publico consistorio gaudenter & sponte approbavit & confirmavit omnia in ea parte gesta pro ipso per dictum Carolum. *Quo facto*, inquit Niemus in Vita Joannis XXIII, *deposuit mitram Pontificalem, nec non colobium & omnia Pontificalia seu insignia Papalia etiam ibidem præsentibus omnibus, cum solemni protestatione, quòd illa nunquam de cetero resumere vellet, imò omni modo, quo posset, procurare intenderet, quòd præfata unio fieret in Ecclesia Universali.* Angelus tamen Corarius Epistolam scripsit mense Octobri sequenti ad Concilium, qua profitetur se submittere Concilio & *provisionem ex benigna providentia pro honestate Papatus*, utpote sibi *gratiam factam benivolam* recognoscit, & tandem se excusat, si tardaverit Concilio scribere: *Sacro Concilio*, inquit, *tardavi scribere expectans ambasiatam ejusdem, quæ dicebatur mihi destinari, quatuor ambassiatorum, quæ nondum applicuit. Datum Racaneti die septima Octobris millesimo quadringentesimo quinto decimo, octava indictione. Humilis & devotus vester Angelus Episcopus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis.* Extat hæc Epistola Tomo secundo Thesauri Novi Anecdotorum col. 1645. Ex quo paret, quòd si aliquid collusionis, ut plerisque visum est, cum Petro de Luna ad Pontificatum retinendum Gregorius exercuit, totum illud hac voluntaria cessione eluisse. Observandum porrò est Concilium antequam recepisset Nuncium de confirmatione Cessionis à Gregorio facta, dictas numero superiori gratias ei concessisse; cùm Niemus afferat Concilium de hac confirmatione per Gregorium facta certificatum fuisse die tantùm tertia Augusti, & favores supradicti ei exhibiti sint die decima septima Julii.

SÆC. XV. CONCIL. CONST.

LXXV. *Ejus mors.* Non multò post, scilicet post biennium paulò ante Martini V creationem, mortuus est Angelus Corarius, non quidem sepultus Arimini, ut habet Sanctus Antoninus part. 3 tit. 22 cap. 4 § 2; sed ut differè legitur in ejus epitaphio Recaneti in principe urbis Ecclesia, ubi extat ejus sepulchrum, cujus exemplar exhibet Oldoinus in Notis ad Ciaconium. Nescio unde hauserit Papebrochius Angelum Corarium mortuum esse die quarta Julii, id enim nullibi, quòd sciam, legitur. Mortuus est autem octogenarius, vel, ut nonnullis placet, nonagenarius. Andreas Victorellus in Notis ad Ciaconium ait, ejus sepulchrum proximis præteritis annis, seu anno 1623, apertum, & cadaver inspectum fuisse: Augustinus verò Oldoinus addit, cadaver habitu Pontificio adhuc sarto ornatum, maxima omnium admiratione integrum fuisse repertum, quod se accepisse dicit ex illis qui propriis oculis illud aspexerunt. Tantam ejus sanctitatem facit S. Antoninus, ut dum eorum viras prosequitur, qui sanctitatis opinionem reliquerunt, ipsum propter summam in adversis constantiam divo Stephano Martyri comparet. Scripsit Epistolas quasdam ad Perrum de Luna, quæ extant MSS. in Vaticano, teste Jacobo à Sancto Carolo in Biblioth. Pontificia, quarum aliquas habent Theodoricus Niemus, & Binius Tomo 8 Concil. Ejus vi-

vitam scripsit Gregorius Polydorus, Pistoriensis, Augustinianus, in suo Gregoriano, seu in libro, quem sub Clemente VIII edidit de quatuordecim Gregoriis Romanis Pontificibus, qui anno 1598 Florentiæ editus est. Sed ut ad Sessiones Synodales redeat sermo.

LXXVI. *Joannes Huss in Sessione XV damnatur, & traditus Curiæ sæculari cum suis scriptis comburitur.*

Die Sabbati, sexta Julii, anni prædicti 1415 celebrata est *Sessio* 15 præside eodem Joanne Cardinali Ostiensi, ac præsente Sigismundo Rege, & tredecim aliis Cardinalibus. In qua, quia de fide & hæresiarchæ condemnatione agendum erat, ac propterea quietiùs & attentiùs res audiri debebant, post solemnia consueta, introducto in medium Synodi *Joanne Huss*, accusato, & per delegatos convicto hæretico, altoque sedili, ut ab omnibus conspici posset, constituto, ante omnia indictum est auctoritate Synodali sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, & carceris duorum mensium, ne quis cujuscumque gradûs aut præeminentiæ, etiam si Imperiali, Regali, Cardinalitia, Archiepiscopali præfulgeret dignitate, in ea Sessione jussu Synodi loquentes perturbaret, aut quemvis strepitum voce vel manibus, aut pedibus faceret, sed omnes placidè & tranquillè, rem diligenter tractaram, & Spiritu Sancto dirigente, unanimiter & concorditer per omnes nationes & Patres conclusam, audirent & auscultarent. Quo statuto lecto Promotor Concilii proponens, qualiter articuli prædicati per Joannem Huss in Boëmiæ regno, de quibus est convictus, essent hæretici, seditiosi, captiosi, aurium piarum offensivi, &c. ideoque per Synodum condemnari deberent, librique de quibus essent extracti igne comburi; de mandato & voluntate Synodi, lecti sunt articuli formati & dogmatizati per Joannem Wiclef & Joannem Huss, qui legi possunt in Actis editis, sicuti & articuli damnati Joannis Huss numero triginta, & alii multi ex processibus contra eundem Joannem Huss sufficienter deducti & probati per testes fide dignos. Pridie antequam Sessio celebraretur, id est die Veneris, quinta Julii, Cardinales Cameracensis & Florentinus, Patriarcha Antiochenus, & quidam Archiepiscopi & Episcopi in domo Fratrum Minorum Joannem Huss interrogaverunt, an vellet abjurare articulos, quos confitebatur, quod cùm ipse pertinaciter renuisset, Synodus in hac Sessione ejus omnia Scripta publicè cremari statuit, scilicet librum, quem intitulaverat, *de Ecclesia*, & alia ejus opuscula; & visis omnibus actis, quæ Joanni palàm & publicè coram Patribus & Prælatis lecta sunt, declaravit eum fuisse & esse verum & manifestum hæreticum, ipsumque errores & hæreses ab Ecclesia dudum damnatas, & plurima scandalosa, piarum aurium offensiva, temeraria, & seditiosa publicè prædicasse, ideoque propter præmissa & alia plura declaravit eum pertinacem & incorrigibilem, & adeo totaliter, quòd non cupiebat ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ redire, neque hæreses & errores per eum publicè prædicatos & defensatos abjurare. Idcircò decrevit eum ab ordine Sacerdotali & aliis ordinibus, quibus erat insignitus, deponendum & degradandum. Et attento quòd Ecclesia Dei non habet ultra quid gerere valeat, ipsum Curiæ sæculari relinquendum fore decrevit, à qua, post consueti ritus degradationem, abductus, combustis priùs ejus scriptis, ipse etiam vivus per rogum & incendium crematus est. Sigismundus *Rex*, inquit Cochlæus lib. 2, *ait ad Ducem Bavariæ Ludovicum electorem, qui pomum aureum tenebat: Vade, recipe eum: qui recipiens illum tradidit illum lictoribus capite tonsum & alto pileo papyraceo coronatum, cui inscriptum erat: Hic est Hæresiarcha*: nonnullisque interjectis de signis adulterinæ pietatis ab eo editis, fusisque in testes falsis querelis, addit: *Sub à lictore exutus vestibus, ligatis post tergum manibus, affixo in terram palo alligatus est in medio rogi: priusquam verò rogus incenderetur, adequitarunt Dux Bavariæ Ludovicus, & Dominus de Oppenheim, admonentes eum, ut adhuc revocaret, ac suæ parceret vitæ.* Ex quibus patet navatam omnem operam à Patribus & Principibus, ut Joannem Huss ab exitio eruerent; sed eum iis vanam tantùm hypocrisis ostentationem explicuisse ad sectatores suos in errore confirmandos.

LXXVII. *Habetur ab hæreticis ut sublimior omnium Martyrum, & ut propheta.*

Cùm itaque hæresim improbare nollet, vivus, ut diximus, exustus est, ejusque cineres à lictoribus in Rhenum projectis, sicuti & reliquiæ rogi, ne ab hæreticis ejus sectatoribus ad venerationem servarentur; qui nihilominus, terram, in qua ignis accensus est, non omiserunt ad id ipsum eradere, atque in Bohemiam deferre, ac pro sacra habere, martyrem eum appellantes, quòd multis precibus & psalmorum cantibus interitum prævenisset, magnaque animi fortitudine suscepisset rogum; quod minimè mirum, cùm habeat etiam Diabolus suos martyres. Tanti autem ejus martyrium, ut vocabant, fecerunt, ut Cochlæus lib. 4 referat, quemdam eorum Sacerdotem in ipsorum Ecclesia Metropolitana Bethlehem dicta, in qua Huss sermocinari consueverat, concionantem erupisse, ut ex putido stomacho eructare non dubitaverit, ex omnibus Martyribus, qui præcesserunt, nullius eorum passionem, sed solius Christi posse Huss passioni æquiparari. Alii habent eum fuisse prophetam, cùm paulò ante mortem dixerit, quòd Hussianæ mone-

tæ

tæ inscriptum fert Martinus Crusius Auctor hæreticus Annalium Suevicorum lib. 6 parr. 3 cap. 10. *Centum revolutis annis Deo respondebitis & mihi*. Itemque, *Nunc quidem anserem comburitis* (id enim Huss significat), *sed post centum annos cygnus existet, quem non comburetis*, per cygnum enim intelligi volunt Lutherum. Sed hæc figmenta fuisse ex pòst factis ad decipiendas simplicium animas, nec facta dictis respondere, inter alios apprimè docuit Gretzerus libello de Numismate ab hæreticis Germaniæ cuso in laudem Hussi, Lutheri & Rabi, sub figura Antichristi, Cygni & Corvi.

LXXVIII. *Nec Synodus nec Imp. fidem salvi-conductus Husso dati violarunt.*

Protestantes conqueruntur Concilium fidem salvi-conductûs Joanni Huss dati violasse, imò & decreto suo statuisse fidem servandam non esse hæreticis. Sed Joannes Molanus Theologus Lovaniensis, & Martinus Becanus, ac Heribertus Rosweidus propriis opusculis de fide hæreticis servanda nihil egisse Concilium contra fidem Husso datam ostenderunt. Certè Concilium nullum salvum-conductum ei dederat, sed tantùm Imperator: unde sicut erat in potestate Imperatoris, si soli Patres ei fidem publicam dedissent, eundem comprehendere, &, prout jura dictant, punire; sic profectò Patres in eum suo jure animadvertere potuerunt, quamvis ei Imperator eum futurum incolumen spopondisset. Hoc enim ratio & jura testantur, rem inter alios actam, aliis præjudicium afferre non debere. Sed nec ipse Imperator fidem violavit; ad eam enim obligatus non erat, postquam Joannes Huss, ut superiùs narratum est, salvum-conductum violavit, fugiendo è Concilio; è qua fuga retractus custodiæ traditus est. Quòd verò scribunt hæretici à Concilio decretum fuisse fidem hæreticis non esse servandam, falsissimum est; id enim solùm Concilium de Salvis-conductibus declaravit Sessione 19: *Declarat Sancta Synodus ex quovis salvo-conductu per Imperatorem, & alios sæculi Principes, hæreticis, vel de hæresi diffamatis, putantes eosdem sic à suis erroribus revocare, quocumque vinculo se adstrinxerint, concesso, nullum fidei catholicæ, vel jurisdictioni Ecclesiasticæ præjudicium generari, vel impedimentum præstari posse, sic debere, quominus dicto salvo-conductu non obstante, liceat Judici competenti & Ecclesiastico, de ejusmodi personarum erroribus inquirere, & alias contra eos debitè procedere, eosdemque punire, quantum justitia suadebit, si suos errores revocare pertinaciter recusaverint, etiamsi de salvo-conductu confisi, ad locum venerint judicii, alias non venturi: nec si promittentem, cum fecerit quod in ipso est, ex hoc in aliquo remansisse obligatum*. Ex quibus verbis tantum abest, ut fidem non esse servandam hæreticis Concilium statuat, ut contrarium planè tenere videatur. Nam promittentem debere facere quod in se ipso est denunciat; ut fides ei servetur, cui ipse dedit: & proinde fidem ipse juxta hanc Concilii determinationem servare tenetur, & nihil omittere eorum, quæ alios ad fidem, quam ipse dedit, servandam possunt inducere. Quòd verò eum, ubi id fecerit, non manere obligatum adstruit, non mirum est, quia impossibilium nulla est obligatio. Non dicit porrò Concilium aut statuit, fidem hæretico ab Ecclesiastico Magistratu datam, non esse servandam: quia tunc quod ipse in suo foro promisit, sanctè etiam præstare obligatur; sicuti & fecit postea in Conciliis Basileensi & Tridentino. Denique neque Constantiensem Synodum fidem hæreticis servandam non esse, docuisse, neque ab Imperatore Joanni Huss datam, violatam demonstrat Natalis Alexander Dissert. 7 sæculi 15 & 16.

LXXIX. *Decretum Synodi de salvo-conductu Joanni Husi in particulari concesso suspectæ fidei est.*

Jacobus Lenfant in Historia Concilii Constantiensis, in qua monumenta ad illud spectantia in fine rejicit, sub specie tamen oblivionis, vel, ut quidam malè affecti credere possunt, ut Concilii famam & dignitatem in antecessum minuat ipso Operis sui initio præmittit non solùm decretum illud de salvis-conductibus ab Imperatoribus, Regibus, aliisque sæculi Principibus concessis, sed etiam aliud ejusdem Concilii de Salvo-conducto Joannis Huss in particulari concesso, quod ultimum descripsisse se ait ex MS. Vindobonensi Joannis Dorre, qui Concilio interfuit, supponens illa duo decreta in eadem Sessione XIX fuisse publicata. Hujus autem posterioris hic tenor est: *Sacrosancta &c. Quia nonnulli nimis intelligentes, aut sinistræ interpretationis, vel forsan solentes sapere plusquam oportet, nedum Regiæ Majestati, sed etiam sacro, ut fertur, Concilio, linguis maledictis detrahunt, publicè & occultè dicentes, vel innuentes, quòd salvus-conductus per Invictissimum Principem Dominum Sigismundum Romanorum & Ungariæ &c. Regem, quondam Joanni Huss, hæresiarchæ damnatæ memoriæ datus, fuit contra justitiam aut honestatem indebitè violatus: Cùm tamen dictus Joannes Huss, fidem orthodoxam pertinaciter impugnans, se ab omni conductu & privilegio reddiderit alienum, nec aliqua sibi fides aut promissio, de jure naturali, divino, vel humano fuerit in præjudicium catholicæ fidei observanda: Idcirco dicta sancta Synodus præsentium tenore declarat, dictum Invictissimum Principem circa prædictum quondam Joannem Huss, non obstante memorato salvo conductu, ex juris debito fecisse quod licuit, & quod decuit Regiam Majestatem; statuens & ordinans omnibus* &

SÆC. XV. CONCIL. CONST.

& singulis Christi fidelibus cujuscumque dignitatis, gradus, præeminentiæ, conditionis, status, aut sexus existant, quòd nullus deinceps sacro Concilio aut Regiæ Majestati de gestis circa prædictum quondam Joannem Huss detrahat, sive quomodolibet alloquatur. Qui verò contrarium fecerit, tanquam fautor hæreticæ pravitatis, & reus criminis læsæ Majestatis irremissibiliter puniatur. Ex eo decrero Jacobus Lenfanr infert jure merito conquestos esse postea Prorestantes, Concilium Constantiense statuisse fidem non esse hæreticis servandam. Quæ querimonia veri speciem haberet, si hoc ultimum dectetum verè emissum fuisset à Concilio. Verùm duo ista decreta ab eodem Concilio in eadem sessione fuisse promulgata, quis sibi persuaserit? cùm enim primum emissum sit occasione damnarionis Joannis Huss, qui solus, ur ipsi eriam Protestantes fatentur, salvum conductum ab Imperatore receperar; qua ratione Synodus secundum decretum edidisset, cùm jam priori satis superque declaratum esset non stetisse per Imperatorem, quin salvus-conductus ab ipso darus suum sortirerur effectum. Id certè est omninò incredibile, illud quippe decrerum plusquàm sufficiens ad purgandum Imperatorem fuisset omninò inutile, ne dicam joculare, cùm secundo decreto statueretur fidem servandam non esse hæreticis etiamsi cum salvis-conductibus ipsius Synodi & Imperatoris ad Concilium venissent, si salvus-conductus in præjudicium carholicæ fidei vergeret, ob pertinaciam illius cui datus fuisset; Id enim necessariò sequi videtur ex verbis illius decreti. Sed licèt sine dubio Jacobus Lenfant id decretum repererit in codice MS. Joannis Dorre Canonici Wormatiensis, Concilio præsenris, & mulris præbendis ab ipso Martino V in Concilio ditati; quid inde? Nunquid nobis fas non erit dubirare de authenticitate & auctoritate illius Codicis MS. Dorreani, sicut ipse vir erudirus pag. 101, dubitar cum Maimburgio & Antonio Arnaud de auctoritare Actorum ab Emmanuele Schelstrare productorum ex codicibus MSS. Varicanis, quos fuisse duodecim numero faretur pag. 105, & alibi, nempe pag. 588, suppositiriam existimat bullam ab eodem Schelstrario productam, qua Martinus V Concilium Constantiense confirmat, eamque in rem laudat Joannem Launojum pag. 4r8, dissert. V, ubi ait Launojus: *Mitto auctoritatem MSS. Vaticanorum, in quibus titulus iste recentiori manu adjici potuit.* Hæc tamen bulla jam producta fuerat ante Schelstrarium, ab Odorico Raynaldo ad annum 1425, num. 15, & seqq. Profectò si licuit Maimburgio, Antonio Atnaud, Eliæ Du-Pin, Jacobo Lensant, & aliis de auctoritate illorum Auctorum dubirare, imò & ea suppositionis arguere, nobis etiam licebit dubitare de auctorirate illius Codicis MS. qui supponitur esse Joannis Dorre, cùm præserrim iste Codex unicus sir; Codices verò MSS. Vaticani à Schelstrate producti plures numero sinr, iisq; ipsomet Jacobo Lenfanr pag. 105, farenre, suffragentur codices MSS. Viennæ, Brunopolis, Volsenbutelæ, Lipsiæ, & Gothæ. Quòd si quis pertinaciter decretum illud defendere velir, dato etiam & non concesso illud esse sincerum, dici posset, Concilium illo declarasse Joannem Huss se ab omni salvo-conductu & privilegio reddidisse alienum, fidem orthodoxam pertinaciter impugnando; darus enim ei fuerat salvus-conductus ab Imperatore tantùm, ur se purgarer, non verò ut errores suos disseminaret, quod tamen ultimum cùm fecisset statim post suum Constantiam adventum, violavir salvum-conductum, ideoque ei *fides aut promissio de jure naturali, divino, vel humano* non fuir in præjudicium Catholicæ fidei observanda, sicut nec cuiquam alreri hæretico, postquam ipse primus fidem publicam violavir, ut fecit Joannes Huss & dogmatizando & fugiendo à Concilio. Nec refert quòd in decreto ejus damnationis nulla fiat mentio ejus fugæ, nam in damnatione Hieronymi de Praga non dicitur eum Constantia fugisse, licèt ejus fugam ipsemet Jacobus Lenfant non diffitearur. Sed prior responsio magis arridet, nullus enim etiam ex Protestantibus tempore ipso Concilii Tridentini hujus secundi decreri mentionem fecit, sed invenitur solùm Catharinam de Medicis Franciæ Reginam Cardinali Ferrariensi in Francia S. Sedis Legaro dixisse, Protestantes anrequam ad Concilium accederent, petere recisionem decreri Concilii Constantiensis, quo caurum erat *Judices ecclesiasticos posse procedere contra hæreticos non obstantibus salvis-conductibus Principum sæcularium*, quod unicè respicit primum decretum, non minùs quàm illud, quod Oratorem Saxoniæ Ducis dixisse in Concilio Tridentino scribit Lenfant pag. 337, Prorestantes scilicet Germaniæ nondum venisse ad Concilium proprer quandam declarationem Constantiensis Concilii, qua statutum erat *fidem non esse servandam hæreticis aut de hæresi suspectis etiamsi ad Concilium veniant cum salvis-conductibus Imperatoris aut Regum.* Ille itaque Codex MS. qui supponirur esse Joannis Dorre, recentioris sine dubio manus opus est, sicuti & fabricatio illius secundi decreri, quod certè Prorestantes tandiu non laruisset. Denique quis sibi persuaserit prætensum illud decretum latuisse Hussitas Bohemiæ,

eos

eos tamen illud ignorasse ex eo evidenter concluditur, quòd ad Concilium Basileense ipso ejus initio accesserint cum salvo-conductu Concilii & Principum; quod certè non fecissent, si credidissent, Constantiense Concilium Synodaliter decrevisse, fidem non esse servandam hæreticis in præjudicium Catholicæ fidei, etiamsi ad Concilium venirent cum salvis-conductibus & ipsius Concilii, & Imperatoris, Regum, ac Principum. Cùm itaque decretum illud ignoratum fuerit ab Hussitis Bohemiæ quatuordecim annis post Concilii Constantiensis celebrationem, quis credere poterit, illud cum alio decreto fuisse solemniter & publicè editum ac promulgatum? quod suppositionis leve argumentum non est. Illud itaque decretum, ut ita dicam, posthumum omninò rejiciendum existimo.

LXXX. *In eadem Sessione XV damnatur impia assertio de tyrannicidio cuilibet permisso.*

Joannes Burgundiæ Dux Ludovicum Ducem Aurelianensem Caroli VI Francorum Regis fratrem, postquam in signum absolutissimæ cum ipso reconciliationis in sacrificio Missæ sacratissimum Domini nostri Jesu Christi corpus, unà cum ipso percepisset die Dominica XX Novembris anni 1407, occidi curavit, immissis in eum sicariis die XXII ejusdem mensis, & crimen confessus in Belgium aufugit. Hoc parricidium horribili impudentia defendendum suscepit *Joannes Parvus*, natione Normannus, Theologus Parisiensis, homo venalis, qui defuncti Principis manes crudeliùs insectatus est, quàm fuerat corpus à sicariis confossum. Calumniatur enim Aurelianensem Ducem Regnum affectasse, Magos adhibuisse, variasque incantationes ac sortilegia ad Regem de medio tollendum, itemque ad fœminas suæ libidini subjiciendas. Mentitus est etiam, eum plurima tyrannica perpetrasse; ex quibus intulit, non solùm pœna dignum non esse Burgundiæ Ducem, quòd eum occidisset, sed contra gratiâ, honore, divitiis, aliisq; præmiis cumulandum, tanquam tyrannidis depulsorem & tyranni peremptorem. Execrandum libellum inscripsit, *Justificationem Ducis Burgundiæ*, probare satagens, fas esse ac meritorium cuilibet homini privato propria auctoritate tyrannum hujusmodi opprimere; nec potuisse Burgundum absque gravissimo peccato id facinoris non perpetrare. Libello illo ad Concilium Constantiense delato, damnata est in hac eadem Sessione XV hæc assertio: *Quilibet tyrannus potest & debet licitè & meritoriè occidi per quemcumque vasallum suum, vel subditum, etiam per clanculares insidias, & subtiles blanditias, vel adulationes, non obstante quocumque præstito juramento seu confœderatione factis cum eo, non expectatâ sententiâ, vel mandato Judicis cujuscumque.* Declaravit autem Synodus hujusmodi doctrinam erroneam esse in fide, & in moribus, ipsamque tanquam hæreticam, scandalosam, & ad fraudes, deceptiones, mendacia, proditiones, perjuria, vias dantem reprobavit: declarans insuper, pertinaciter asserentes hanc doctrinam perniciosissimam, esse hæreticos, & tanquam tales juxta canonicas sanctiones puniendos. Damnavit autem illam assertionem Synodus absque ulla mentione Auctoris, aut libri ex quo fuerat excerpta, ne quæstio facti intempestivè agitata novas turbas excitaret, & ne videretur Synodus derogare fidei aut famæ Ducis Burgundiæ, aut cujuslibet vivi aut defuncti.

LXXXI. *In Sessione XVI deliguntur comites itineris Sigismundi ad Petrum de Luna.*

Petrum de Luna, seu Benedictum XIII Oratores Constantiam misisse ad Sigismundum Regem locum colloquio petituros ad quem venturi essent Benedictus, Sigismundus & Ferdinandus Rex Aragoniæ, & Niciam civitatem pro eo colloquio mense Junii habendo delectam esse, ante secundam Concilii Sessionem superiùs diximus. Sed cùm ante tempus pro colloquio constitutum, ut narrant Acta Victorina, Petrus de Luna apud Sigismundum per Nuncios excusasset, quòd Niciam accedere non posset, ut conventum fuerat, propter nimiam loci distantiam; sed futurum se Perpiniani unà cum Ferdinando Aragoniæ Rege eodem mense Junii: rursumque Ferdinandus ob infirmitatem quâ detinebatur, eundem Sigismundum monuisset ne iter acceleraret, donec ipse convaluisset; Jacobus Lenfant in Hist. Concilii Constantiensis pag. 299, scribit è contrà Sigismundum petiisse à Ferdinando Rege Aragoniæ differri colloquium usque ad finem mensis Julii, constare ex declaratione ejusdem Regis Aragoniæ diei 28 Aprilis, quæ Constantiam perlata est initio mensis Junii. Sed quidquid sit, *Sessio XVI* habita est die Jovis undecima Julii, eodem Cardinali Ostiensi seu Vivariensi præside; in eaque constituti sunt procuratores Concilii Jacobus Turonensis Archiepiscopus, aliique nonnulli Episcopi, Abbates & Doctores, omnes numero XII: qui unà cum Sigismundo ad Regem Aragoniæ & Petrum de Luna Benedictum XIII proficiscerentur, quò eum ad cessionem inducerent; non enim, ut ex Psalmo Davidico 71 lepidè consueverat dicere in Concilio Joannes Gersonius, futura erat pax Ecclesiæ, donec auferretur Luna. In eadem Sessione data est nonnullis potestas citandi eos, qui clàm à Concilio se subduxerant. Deputati sunt in eadem Sessione Commissarii, Parisiensis, Metensis, Virdunensis, & Leonensis Episcopi, ad promulgandam excommunicationem contra nobiles quosdam prædones, qui Prælatos & Doctores à Rege Christianissimo & Academia Parisiensi

si ad Concilium missos; & qui ad eundem Regem pro universalis Ecclesiæ bono à Synodo & Sigismundo mittebantur, intercepissent, spoliassent, detinuissent, vexassent.

LXXXII. *In Sessione XVII Sigismundus benedictionem Synodi recepit.*

Consequenter die Lunæ quinta decima Julii in *Sessione XVII* Synodus Sigismundo Imperatori in Aragoniam eunti ritu solemni bene precata est per os ejusdem Cardinalis Vivariensis præsidis: processiones generales qualibet die Dominica & Missarum celebrationes pro ejus felici itu & reditu decretæ sunt, cum concessione centum dierum indulgentiarum dictis processionibus interessentibus, & totidem cuilibet Presbytero unam Missam celebranti; & aliis qui devotè semel in die, *Pater noster*, & *Ave Maria* pro dicti Regis incolumitate dixerint 40 dierum, in forma Ecclesiæ consueta. E' contrà verò impedimentū aliquod, aut damnum ei, aut comitibus itineris inferentes gravi excommunicatione perculsi sunt. In eadem Sessione promulgatum est diploma, quo Angelus de Corario, olim Gregorius XII, constitutus est Legatus perpetuus Piceni seu Marchiæ Anconitanæ, aliæque gratiæ ei concessæ, de quibus jam locuti sumus. Ceterùm cùm post abitum Imperatoris rariores essent Sessiones, eò quòd exitus expectaretur tractatûs ejus cum Petro de Luna, quod præcipuum adhuc erat Concilii opus, cujus certum Nuncium nonnisi initio anni 1416 Constantiam delatum est; hic ex Actis Victorinis ejus cum eodem Petro de Luna tractatûs narratio præmittenda.

LXXXIII. *Sigismundi cum Petro de Luna congressus, & Petri defensione.*

Jacobus Cerretanus sæpè laudatus in suis Diariis MSS. & Theodoricus Niemus scribunt, Sigismundum die decima octava Julii Constantiâ discessisse. Acta verò Victorina apud Spondanum num. LV narrant, eum Narbonam petiisse non longè à Perpiniano, opperiturum ibi tempus & commoditatem congressus. Sed cùm ibi accepisset, Petrum de Luna, cùm ad finem Junii ex condicto Perpiniani expectasset, media nocte ultimæ diei proclamare fecisse per urbem, numquis adesset pro Rege Sigismundo, cùmque nemo se exhibuisset, accusasse, velut in publicis criminibus aut litibus, ejus contumaciam, & abscessisse; nihilominus tamen Sigismundus Narbonâ relictâ Perpinianum accessit. Ad Universitatem Coloniensem ejus Oratores Constantiæ existentes scripserunt die undecima Octobris, Sigismundum Regem intrasse Perpinianum *decimâ nona die Septembris*. Epistola extat Tomo secundo Thesauri novi Anecdotorum col. 1647. Cùm verò inde Petrum solicitaret, petiit ille ab eo salvum conductum, ut posset liberè cum habitu Pontificali venire: respondit Rex suum non esse in alieno regno salvum conductum concedere, nec recepturum se illum ut Pontificem, sed tantùm ut Cardinalem. Rex Aragoniæ facultatem misit Sigismundo dandi salvum conductum; verùm quòd non daret nisi ut Cardinali. Petrus noluit venire, sed misit plures articulos, quibus inter alia volebat, ut irritis & nullis declaratis, quæcumque adversùs eum ac suos fuissent hactenus decreta; novum à se Concilium totius Ecclesiæ Catholicæ, omniumque obedientiarum convocaretur Lugduni, vel Avenione, aut una alia civitate provinciæ Narbonensis, in quo fieret per eum habilitatio & absolutio, de consensu pariter ejusmodi Concilii, si inquantum oportuisset; & immediatè pòst eadem Sessione ipse renunciaret Papatui: post renunciationem remaneret in statu Cardinalis, haberetque legationem à latere cum pleno dominio in spiritualibus & temporalibus in tota obedientia, quam tunc actu habebat; foretque super omnes mundi Prælatos ac Principes post Papam, nec ab ipso appellare fas esset. At his à Sigismundo rejectis, & congressu iterum postulato, demum Petrus accessit Perpinianum; ibique inter ipsum ac Reges, missosque à Concilio Constantiensi Nuncios, varii ac multi tractatus habiti sunt de via cessionis. Verùm ob multiplicia Petri subterfugia ac delusiones & ambiguitates, re infecta omnes recesserunt: Petrusque sibi à Sigismundo & Rege Aragoniæ timens, vel timere singens, se se Paniscolam proripuit, quæ est Peninsula, in qua est oppidum fortissimum regni Valentini ad maris oram rupi impositum, Chersonesum Antiquis dictum, nunc alio nomine *Rocca de Truena*.

LXXXIV. *Articuli XII cum Principibus obedientiæ Benedicti XIII conventi.*

Sigismundus tamen pacis Ecclesiæ cupidissimus Narbonæ substitit, rursumque egit de Petro evocando; sed venire recusavit. Quare inter Sigismundum, & Legatos Concilii ex una parte, & Oratores Regum Aragoniæ, Castellæ & Navarræ ac Comitum Fuxi & Armaniaci, qui Benedicto obediebant, ex altera, adstantibus pariter & cooperantibus Francorum Regis Oratoribus, concordatum est in duodecim articulos. Quorum primo ferebatur, Ut per Patres Constantienses fieret nova convocatio respectu prædictorum Regum & Prælatorum obedientiæ Benedicti, ostendorum Constantiæ intra tres menses: ita tamen, ut literæ convocationis mitterentur Regibus, & per ipsos distribuerentur Prælatis in ipsorum regnis constitutis. Secundo, Cavebatur ne quid in eo Concilio tractaretur de rebus eosdem Reges aut Prælatos, ceterosque obedientiæ prædictæ tangentibus, sed tantùm de schismate extirpando, & Ecclesia unienda. Tertio, Ut quicumque eorum ad Concilium accederent

SÆC. XV. CONCIL. CONST.

rent confestim unirentur ejus corpori, sicut aliarum obedientiarum: & per Concilium sic unitum procederetur juridicè contra Benedictum nolentem aut refugientem renunciare purè & liberè. Quarto, Ut omnes processus formati, aut sententiæ latæ contra Benedictum ejusque sequaces, irritæ essent ac nullæ. Quinto, Ut confirmarentur collationes omnes & gratiæ quæcumque à Benedicto impertitæ in sua obedientia. Sexto, Ut Cardinales Benedictini venientes ad Concilium, admitterentur etiam cum aliis ad electionem novi Pontificis. Septimo, Ut officiales à Benedicto Romæ constituti, non deponerentur, dum tamen non adhærerent ei post subtractionem faciendam. Octavo, Si interim Benedictus ante abdicationem decederet, non esset alius Pontifex, quàm qui à Concilio eligeretur. Nono, Ut provideretur super titulis Cardinalium, ad quos bini vel plures ex diversis obedientiis fuissent nominati. Decimo, Ut Benedicto volenti ad Concilium ire, aliisve ipsius obedientiæ provideretur de salvo-conductu Regum ac Principum, per quorum ditiones transiturus esset. Undecimo, Ut conventa utrimque juramento firmarentur. Duodecimo, ut instrumenta conventorum cuilibet parti traderentur quot necesse essent. Hi articuli recensentur in Actis editis post Sessionem XX, & juramento firmati sunt & subscripti à Sigismundo Rege, Alphonso filio primogenito Ferdinandi Aragonii ob patris infirmitatem, & aliis omnibus, facto de iis instrumento die decima tertia Decembris anni 1415, ut legere est in eadem Sessione XX, cùm priùs lecti & approbari fuissent in Congregatione Generali die quarta Februarii anni 1416 habita.

LXXXV. *Ingentem lætitiam Constantia parturit.*

Nuncio de Hispanorum ad Ecclesiam reditu Constantiam perlato *in festo Sancti Thomæ Cantuariensis infra festa Natalis Domini*, ut scribit Niemus in Vita Joannis XXIII, seu die XXIX Decembris, statim fuit lætitia magna præsentibus & hæc nova grata audientibus, & campanæ Ecclesiarum in argumentum lætitiæ pulsatæ sunt. *Fuit etiam tunc magnus concursus illicò ad magnam Ecclesiam per ipsam Germanicam & alias Nationes, hîc etiam existentes in celebratione Concilii, quorum multi præ gaudio plorabant, cæteri verò una voce*, Te Deum laudamus, *devotissimè concinebant. Retulerunt etiam in publico, sive coram ipsis nationibus bajuli earundem litterarum, quod non poterant promere aut dicere, quàm ingens & celebre gaudium factum fuit in partibus Hispaniæ & Aragoniæ, nec non vicinis regionibus toti populo & omnibus habitatoribus in partibus ipsis de illa ineunda conclusione universalis pacis & unionis Ecclesiæ prædictæ, si datum sit desuper, ut speramus, subito consequendæ. Die Lunæ infra eadem festa natalis Domini* (seu die trigesima Decembris) *Constantiæ solita hora facta fuit solemnis processio, in qua fuerunt Domini Cardinales, & alii etiam Prælati inferiores illic ad generale Concilium congregati, quâ peractâ, fuit celebrata in majori Ecclesia, cum non modica frequentia, ac lætitia Cleri & populi Constantiensis Missa de Spiritu Sancto, multis etiam tunc præ gaudio flentibus illic, ac eis & aliis pro tanto bono Deum collaudantibus: ex quibus nobis fertilis spes datur à Domino, quòd dicta unio fieri debeat in universali Ecclesia citò, prout in præcedentibus recitatur*, inquit idem Theodoricus Niemus loco laudato.

SÆC. XV. CONCIL. CONST.

LXXXVI. *Rex Scotorum tunc Benedicto non adhærebat.*

Quod autem addit prædicto conventui Perpinianensi & Narbonensi adfuisse etiam Oratores Regis Scotorum pro Benedicto, suspicatur Spondanus num. 57, Niemum id gratis dixisse, & fortè quòd sciret eum Regem olim Benedicto adhæsisse, existimavit tunc omnes ejus obedientiæ sectatores convenisse in unum. Nam præterquam quòd, inquit Spondanus, tunc Regem Scotiæ in custodia fuisse Regis Angliæ certum sit, scribit insuper Boethius rerum Scoticarum diligens Scriptor, hoc tempore venisse in Scotiam diversas atque adversas Legationes, unam à Concilio Constantiensi, cui Abbas à Pontiniaco præerat, vir multa eruditione & vitæ sanctimoniâ insignis, adhortans ut Concilio generali Scoti adhærerent: alteram à Benedicto Lunensi, quam obibat Minoritanus quidam Anglus, absurdas quasdam præterea opiniones pertinaciter asserens: Huic Gubernatore Scotiæ adhærente; ac Benedictum contra Clerum Concilio faventem defendente; vicisse tamen Clerum, & nisi Minoritanus ille fugâ evasisset, fasciculos ignitos effugere, ob hæresim, de qua convictus esset, nequivisse. Ita Spondanus, qui id confidentius asseruisset, si advertisset, inter eos qui juraverunt approbationem dictorum Capitulorum Constantiæ die quarta Februarii anni 1416, reperiri unum, qui subscripsit pro Rege Scotiæ hoc modo col. 187. Actorum Concilii apud Labbeum: *Coante Amoniæ pro Duce Britanniæ, Rege Scotiæ, Comite Norvegiæ & Comite Sabaudiæ.* Deceptus est itaque Niemus, licèt Concilio præsens esset. Sed quia prædicti Hispaniæ Reges distulerunt Oratores suos ad Concilium mittere, nunc Sessiones Synodales recensendæ sunt, de illorum subtractione & Oratorum adventu suis locis acturi.

Die Sabbati, decima septima Augusti, *Sessio* 18 celebrata est, in qua demandata est quatuor Episcopis potestas finiendi cum aliorum totidem ex cunctis Nationibus consilio causas & quærelas omnes ad Synodum de- LXXXVII. *Sessio XVIII.*

delatas & deferendas, causis tantùm Ecclesiarum Cathedralium aliisque majoribus exceptis, quia Synodus *diversis aliis occupata negotiis ipsarum causarum finali decisioni intendere* nequibat. Literæ deinde scribi ac dari jussæ de gratiis à Joanne XXIII olim Papa concessis, usque ad ipsius administrationis in spiritualibus & temporalibus suspensionem, quæ fuit die Martis decima quarta Maji, *expectationibus & exorbitantiis duntaxat exceptis*. Missi Oratores in Italiam ad Angelum de Corario Episcopum Cardinalem, olim Gregorium XII nominatum, & Cardinales cum ipso existentes pro negotiis unionis Ecclesiæ. Decretæ tandem eædem pœnæ in corruptores literarum Concilii, quæ in falsarios literarum Apostolicarum.

LXXXVIII. *In Sessione XIX. Hieronymus de Praga damnat hæreses, & iterum in eas relabitur.*

In *Sessione decima nona* habita die Lunæ, vigesima tertia Septembris ejusdem anni 1415, Hieronymus de Praga Artium liberalium Magister Laicus, de quo suprà in Sessionibus sexta & septima, errores Joannis Wicleffi & Joannis Hussi, de quibus infamatus fuerat, publicè coram universa Synodo anathematizavit; eosque jure ac meritò damnatos esse à Synodo agnovit: & si postinde aliquid contra doctrinam Ecclesiæ Catholicæ sentire aut prædicare detegeretur, canonum severitati obnoxium se professus est, suamque ejusmodi abjurationem & professionem propria manu scriptam Synodo tradidit. Postquam enim sumptum fuisset de Husso supplicium, cœptum fuerat agi contra eundem ejus discipulum Hieronymum, Constantiæ detentum, virum inquietum & vehementis ingenii. Spondanus num. 59 supponit Hieronymum post dictam professionem & abjurationem nactum effugiendi opportunitatem, reverà tunc longum iter emensum per Germaniæ provincias, pervenisse ad Boëmiæ confinia; sed captum & retractum à Duce Bavariæ Joanne, Constantiam esse reductum, ibique tanquam relapsum carceri mancipatum, donec tevocationem pristinam denuò comprobaret. Quod si verum sit, dicendum erit Hieronymum semel & iterum Constantiâ aufugisse, primò quidem mense Aprili, ut refert idem Spondanus num. 27, & postea post mensem Septembrem, post errorum suorum abjurationem, ut idem Auctor scribit num. 59, & utrobique citat eam in rem Cochlæum in Hist. Hussitarum, pro prima quidem fuga librum 2, & pro secunda librum 3, qui cùm ad manum non sit, nescio utrùm Cochlæus intelligendus sit de una & eadem fuga; cùm utraque apud Spondanum cum iisdem fermè circumstantiis describatur, & in sententia à Synodo contra eum lata die trigesima Maji anni 1416 de ejus fuga nulla fit mentio, sed solùm dicatur, eum post abjurationem prædictam errorum die 23 Septembris anni 1415 factam, *multis diebus transactis*, sicut canem ad vomitum rediisse. Tandem mihi aliqua lux affulgere visa est ex oratione, quam contra eum habuit Jacobus Laudensis Episcopus eadem die trigesima Maji, cujus partem ex ejusdem Cochlæi lib. 3 recitat Raynaldus anno 1416 num. 21. *Fuisti captus*, inquit Episcopus Laudensis Hieronymum in Synodo alloquens, *ut debent similes* (id est hæretici relapsi) *ad Conciliumque deductus, & sola necessitate urgente reclusus. Super qua reclusione reverendissimi Domini mei Cardinales de Ursinis, Aquilejensis, Cameracensis, Florentinus personaliter quæsierunt, si posses alio magis commodo loco collocari, & si tuam fugam non fuissent veriti, quia sæpius fugeras, nedum in eorum domo, sed mensa & camera te unusquisque eorum benevolè pertractasset.* Restat itaque solùm difficultas, utrum illa verba, *quia sæpius fugeras*, ad duas illas fugas è Concilio Constantiensi referenda sint, in cujus nodi solutione fateor mihi aquam hærere. Certè in Historia Concilii Constantiensis Jacobi Lenfant fuga Hieronymi de Praga magnis tenebris est etiam involuta; postquam enim Auctor pag. 111 dixit Hieronymum Constantiam appulisse die 24 Aprilis, ac eaque vel eadem die, vel biduo post, Uberlingam 2 milliaribus Constantiâ distantem recessisse, unde scripsit Imperatori, à quo petiit salvum-conductum, quem obtinere non potuit; ex quo factum est ut aufugerit; postea tamen idem Lenfant pag. 136 disertè scribit, Hieronymum captum in confinio Boëmiæ die 25 Aprilis, vel prope Sultzbacum, ut probabilius putat Lenfant pag. 137 quæ duo cohærere non possunt; si enim die tantum 24 Aprilis Constantiam pervenit, quomodo potuit die sequenti 25 ejusdem mensis ad Silvam Boëmicam pervenisse, vel prope Sultzbacum tantoperè Constantiâ distantem? Probabilius itaque est, Hieronymum die prima Aprilis, ut scribit Cochlæus ex Ulrico Reichentals, Constantiam advenisse, die septima ejusdem mensis ad valvas Ecclesiæ scriptum affigi curasse, in quo asserebat se publicè responsurum obtrectationibus crimina erroris & hæresis sibi objicientibus, ut legitur in citatione Concilii die 17 Aprilis facta, in qua & ei dara est fides publica, *justitiâ semper salvâ, ac quantum fides exigit orthodoxa*; posteaque aufugisse, ut diximus sessione septima, & captum esse in Silva Boëmica, in qua errores suos disseminabat, Synodum Constantiensem vocans *Diaboli scholam*, & *Satanæ synagogam*, reductumque esse Constantiam, ubi die 23 Septembris errores Wiclefi & Hussi abjuravit; sed cùm post dictam abjurationem & Catho-

tholicam fidei professionem ad vomitum rediisset, meritò damnatum esse ut relapsum & obstinatum hæreticum. Qua de re infrà in Sessione XXI.

LXXXIX. *Quadam alia in eadem Sessione XIX decreta.*

Eadem Sessione decimâ nonâ edita est constitutio de modo electionum, aliisque rebus Ordinem Minorum spectantibus. Declaratum est insuper quasvis salvi-conductus literas ab Imperatore, Regibus, & aliis sæculi Principibus concessas hæreticis vel de hæresi suspectis & accusatis, non prohibere quin Ecclesiastici Judices contra ipsorum errores inquirant, eosque puniant, *quantum justitia suadebit, si suos errores revocare pertinaciter recusaverint*, ut jam dictum est Sessione XV. Causas hæresis certis Judicibus Concilium commisit. Statuit insuper ut omnes & singuli Beneficiarii Concilio præsentes fructus suorum beneficiorum perciperent, ac si in iis residerent. Item, ut de provisionibus ad Patriarchales, Metropolitanas & alias Ecclesias à Joanne olim Papa XXIII ante suspensionem illius factis, sub nomine & sigillo Synodi literæ concederentur. Denique Concilium confirmavit Constitutiones Friderici II & Caroli IV Imperatorum, circa libertatem & immunitatem personarum, locorum, & bonorum Ecclesiasticorum; cum aliis multis superadditis ad ea spectantibus ex diversis Romanorum Pontificum & Conciliorum statutis, recensque ex hac ipsa Synodo Constantiensi.

XC. *Sessio XX.*

Denique ut Sessiones eodem anno 1415 habitas absolvam, die Jovis vigesima prima Novemb. *Sessio* XX habita est, eodem præside Joanne Cardinali Ostiensi, in qua, instante Georgio Episcopo Tridentino, decretum est Monitorium contra Fridericum Austriæ Ducem, propter invasa ab eo bona & jura Ecclesiæ Tridentinæ. Contra quod nihilominus Procurator prædicti Ducis protestatus est de nullitate ejus, ac appellando petiit instrumentum.

XCI. *Capitula Narbonensia confirmantur à Patribus Synodi.*

A' die vigesima prima Novembris anni 1415 ad diem penultimam Maji anni 1416 nulla habita est Sessio; lentè enim omnia procedebant, quia expectabatur Hispanorum accessus & Sigismundi reditus, qui tantùm exeunte Februario anni 1417 Constantiam advenit, ideoque priùs describendæ sunt quædam Sessiones anno 1416 celebratæ, & subtractiones Hispanorum ab obedientia Benedicti XIII, seu Petri de Luna. Et primò quidem anno 1416 die Jovis trigesima Januarii facta est Constantiæ Congregatio generalis in majori Ecclesia Constantiensi ad audiendam relationem Nunciorum missorum unà cum Sigismundo Rege in Aragoniam, quæ facta est à Jacobo Archiepiscopo Turonensi uno ex prædictis Nunciis. Quâ factâ idem Archiepiscopus legit duodecim illos articulos, quos diximus inter eosdem Regem Sigismundum, Nunciosque, ac Reges Hispaniarum, aliosque Benedicti Lunensis sectatores, constitutos, quique in Actis Concilii Sessione XX referuntur. Deinde die Martis quarta mensis Februarii, facta est alia Congregatio Generalis, in qua hi duodecim articuli, secundùm conventa ab omnibus confirmati atque subscripti cum juramento præstito à Cardinalibus & Prælatis ad pectora sua, à ceteris verò ad Sancta Evangelia. Approbarunt autem & juraverunt ea capitula fideliter observare Cardinales numero viginti; Patriarchæ duo, Constantinopolitanus & Antiochenus; ac ceteri Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Nuncii Regum ac Principum, & procuratores Episcoporum absentium, Universitatum & Ordinum, atque Ecclesiarum particularium & Capitulorum, quotquot tunc Constantiæ erant, cùm plurimi Episcopi ex absentia Sigismundi Regis occasionem sumpsissent suas Ecclesias visitandi. Quia verò primo capitulo cautum erat, ut literæ convocatoriæ à Concilio dirigerenrur ad Reges, & per ipsos distribuerenrur Prælatis in ipsorum Regnis constitutis, Joannes de Opizis decretorum Doctor & Concilii Orator describi curavit sexaginta, scilicet pro Rege Aragonum viginti, totidem pro Rege Castellæ, decem pro Rege Navarræ, quinque pro Comite Fuxensi, & totidem pro Armeniacensi. Exemplar harum literarum pro Rege Aragoniæ refert Raynaldus anno 1416 num. 6. Sed errorem esse in data illarum existimo, sic enim in fine legitur: *Dat. & actum Constantiæ in Ecclesiâ Cathedrali dicti loci, in qua pro præmissis eramus specialiter congregati, III Nonas Februarii anno Domini* 1416, *indictione IX, ipsâ sede vacante*. Fuerunt tamen Patres congregati & pro approbatione capitulorum & pro eorundem observatione, die tantùm quarta mensis Februarii, ideoque in iis legendum puto *pridie Nonas Februarii*, seu *II Nonas Februarii*. Ait porrò Raynaldus se eas literas descripsisse ex Actis MSS. Concilii Constantiensis post Sessionem XXI, & extare in Actis editis Concilii Sessione XXII, ubi revera extant, sed ibi dicuntur datæ *secundo Nonas Februarii*, & referuntur integræ, non mutilæ ut apud Raynaldum, qui ferè semper instrumenta in necessariis mutila refert.

XCII. *Aragoniæ Rex subtrahit se à Benedicto.*

Tam obstinatus erat animus Petri de Luna ad retinendum Pontificatum, ut Valla in Vita Ferdinandi Aragoniæ Regis & post eum Mariana lib. 10 cap. 7 referant eum in conventu Perpinianensi, quamvis constitutum in ætate septem & septuaginta annorum, cunctis qui aderant audiendo defatigatis, septem continuis horis probare nisum, se verum Papam esse; tum si re-

renunciandum ob commune commodum foret, in se uno, nonnullisque Romanis Canonicis, quos ipse nuncupasset, consistere summi Pontificis electionem: Quippe se unum omnium esse indubitatum Cardinalem, & ab indubitato Papa, scilicet Gregorio XI creatum, cùm ceteri, qui se eodem nomine appellarent, creati essent tempore schismatis, ideoque incertum esset, an veri essent Cardinales, & ob id an ritè eligere summum Pontificem possent. Sed cùm omnes ejus cavillationes & responsiones diligenter jam apertæ & confutatæ fuissent; Ferdinandus Aragoniæ Rex sentiens se ad mortem ex morbo sontico tendere, nec unionem Ecclesiæ quoad se imperfectam relinquere volens, auctore præcipuo consilii Vincentio Ferrerio, qui Benedicti auctoritatem antea secutus fuerat, principio anni 1416, nempe octavo Idus Januarii, ipsa die Epiphaniæ, Benedictum rursum monitum & reluctantem omninò deserens, publico edicto Perpiniani promulgato, in quo quæ ipse cum illo aliisque egissent, ejusdemque obstinatum in schismate animum narrabat & damnabat, interdixit ne quisquam suorum subditorum cujuscumque conditionis aut dignitatis eum ampliùs in Papam agnosceret, aut ei ut tali obsequeretur; utque omnes Ecclesiastici majores ac minores, eo derelicto ad Ecclesias suas se reciperent, sub pœna amissionis redituum, fructuum, officiorum & dignitatum quarumcumque. Hanc subtractionem idem ipse Vincentius ibidem Perpiniani coram Rege infirmo, ejusque filio primogenito Alphonso, multa nobilitate & ingenti populi multitudine, sermone facto, legit ac promulgavit. Addidit autem Regem credere, Reges Castellæ & Navarræ, similem eodem momento fecisse subtractionis publicationem; cùm misisset, qui eos ad id impellerent: sicque fieri ut quemadmodum simili die tres Reges obtulissent Christo Domino munera pretiosa; ita tres isti eâ die facerent hanc oblationem Deo & Sanctæ matri Ecclesiæ pro ejus sancta unione. Extat illud edictum Tomo XII Concil. Labbei col. 1532. Misit tamen Ferdinandus non multò post Constantiam Antonium Taxal Generalem Ordinis B. Mariæ de Mercede, qui significaret Hispanos brevi venturos, qui Antonius, ut infrà videbitur, Ferdinandi Regis literas exhibuit Patribus die secunda mensis Martii.

XCIII. *Cur eamdem, [illegible] ctionem Rex Castellæ distulit.*

Distulerunt tamen prædicti Reges Castellæ & Navarræ id exequi. Nam quamvis Joannis Castellæ Regis nomine, quia sub prædicti Ferdinandi Aragonii Patrui, matrisque Catharinæ tutela adhuc puer agebat, die decima quinta Januarii edictum simile in ejus regnis promulgatum fuerit, nihilominus Archiepiscopi Toletanus & Hispalensis, cum nonnullis Prælatis Castellæ & Legionis, non tam citò edictis Regiis obtemperarunt, quòd dicerent Ferdinandum minis & terroribus à Sigismundo Romanorum Rege, & Carolo Franceorum, aliisque Regibus, bellum et terrâ, marique minantibus inductum fuisse. His accessit quòd eùm in regno Castellæ multi essent Petri de Luna beneficio devincti, & Ferdinandus Rex obiisset die secunda Aprilis, vulgus ejus consilii accusandi occasionem sumpsit, ex quo factum est, ut Castella in fide Benedicti aliquandiu steterit. Quomodo verò & ipse eum deseruerit, dicetur infrà.

XCIV. *Benedictus Regem Aragoniæ excommunicat.*

Sed prædicti Archiepiscopi & Prælati Castellæ & Legionis ad superiora prætexenda inducti erant à Petro ipso de Luna, qui Ferdinandi deliberatione perculsus, suis Paniscolæ convocatis, multisque in sui excusationem, & adversariorum accusationem prolatis; se verum ac legitimum Pontificem asseruit, & velle, quoad viveret, jura suæ dignitati pro viribus tueri: proinde rogare ut se non desererent: qui verò id facerent, ab Ecclesiæ communione ejectos, dignitatibusque omnibus, etiamque Regia, Cardinalitia, Patriarchali, Archiepiscopali, & quacumque alia exutos se esse feirent. Speciatimque Ferdinandum Aragonium regno privatum declaravit & anathemate percussit; quòd unde officia omnia deberentur, inde initiũ præcipitandi extitisset. Ceterùm, mortuo, ut jam dixi, die secunda mensis Aprilis, Ferdinando Aragoniæ Regi anno ætatis quadragesimo tertio, successit Alphonsus ejus primogenitus, virtutibus & ipse insignis, literis eruditus, cognomento *Magnanimus*, qui cùm initio sui regni à nonnullis suaderetur obedientiam Benedicto restituere, negavit omnino quæ prudenter gesta fuissent, inconsideratè mutare; misitque Oratores suos Constantiam.

XCV. *Subtractio ab Aragoniæ Rege facta consilio S. Vincentii Ferrerii.*

Quod porrò paulò antè dixi, sanctum Vincentium Ferrerium auctorem fuisse subtractionis Benedicti à Ferdinando Aragoniæ Rege factæ, id ipsum testatur Joannes Gersonius in Epistola ad ipsum à Concilio Constantiensi scripta, cujus hæc sunt verba: *Nominatissimo Doctori & Prædicatori zelanti salutem animarum Magistro Vincentio de Ordine FF. Prædicatorum Patri meo in Christi caritate dilectissimo Joannes de Gerson*,,, Tanta de virtutibus tuis, Do„ctor egregiè, fama referente crebriùs ac„cepi, tanta specialiter in collocutione „familiari cum Reverendo Patre Domino „Generali tui Ordinis Prædicatorum agno„vi, ut mihi videaris rectè figuratus, se„cundùm nomen tuum per illud Apocaly„psis: *Vidi & ecce equus, & qui sedebat* „*su-*

„ *ſuper illum habebat arcum, & data eſt ei* „ *corona, & exiit vincens ut vinceret.* Exi- „ ſti quidem ut vinceres, ò Vincenti glo- „ rioſe, ſed quales tu vinceres, qua ratio- „ ne, quibus armis, quo apparatu belli- „ co, quali arcu tu tandem ipſe corona- „ tus triumphates? Respondet ille, cujus es „ imitator, Paulus dicens, *Arma militiæ* „ *noſtræ non eſſe carnalia*, cum reliquis ſi- „ milibus: qualia melius ipſe noſti ...... „ Reddunt tuæ caritati, tuoque zelo pa- „ cis Eccleſiaſticæ teſtimonium hoc inſigne, „ hoc celeberrimum præconium, quod in- „ clito Aragonum regno nunquam fuiſſent „ concordata pacis capitula, nunquam ſub- „ tractio, quæ tam viriliter & legitimè „ facta eſt ab illo, nimis, proh dolor! „ erga matrem Eccleſiam obdurato Petro „ de Luna, fuiſſet obtenta, ſi non aucto- „ ritatis tuæ pondus, & conſilii robur ad- „ didiſſes: cujus favoris tam egregii Nos „ ipſi ſacro Concilio præſentes, deſidera- „ tiſſimæ pacis, annis jam ferè 40 miſe- „ rabiliter exulantis, fructum & reditum „ proximum expectamus." Quo tempore Alphonſi Aragoniæ Regis Oratores Conſtantiam ad Concilium acceſſerint infrà dicetur.

XCVI. *Seſſio XXI, in qua Hieronymus de Praga relapſus damnatur, poſtea combuſtus.*

Licèt in Concilio res lentè procederent pro extinctione ſchiſmatis in abſentia Imperatoris, haud tamen ceſſarunt Patres à variis aliis privatorum cauſis cognoſcere, & in ſuis congregationibus decernere. Et primò quidem circa Hieronymum de Praga, quem vidimus hæreſim abjuraſſe, & poſtea eam reſumpſiſſe, habita eſt congregatio generalis die vigeſima ſeptima menſis Aprilis, in qua Hieronymus à Concilii cauſarum actore in judicium adductus eſt ob peſtiferam Wicleffi doctrinam pluribus in locis diſſeminatam. Sed ſibi objecta Hieronymus partim negavit, partim variis effugiis eludere viſus eſt. Die etiam vigeſima tertia & vigeſima ſexta Maji habitæ ſunt etiam congregationes generales in ejuſdem Hieronymi cauſa; has omnes eruit Odoricus Raynaldus ex Actis MSS. Concilii à num. 13, ad 20. Die tandem Sabbati penultima Maji celebrata eſt *Seſſio XXI* præſide eodem Joanne Cardinali Oſtienſi, eâque Hieronymus de Praga ſepè antè auditus in Congregationibus generalibus præcedentibus, & ad defenſionem admiſſus, nec tamen ſatisfaciens; ultimò in Synodum introductus eſt; & in ſcamno omnibus conſpicuus conſtitutus, de ſententia Synodi uti relapſus & obſtinatus damnatus, traditusque poteſtati ſæculari, vivus combuſtus eſt. Quod quàm juſtè factum fuerit, præter illa quæ in ſententia damnationis continentur, ſatis intelligitur ex oratione tunc à Jacobo Epiſcopo Laudenſi adversùs eum habita; cujus fit mentio in Actis Concilii eadem Seſſione XXI, quamque integram recitat Cochlæus lib. 3 Hiſt. Huſſitarum. Qua etiam oſtenditur quàm invitè Patres ad damnationem ejuſmodi viri præclaræ eruditionis, raræ eloquentiæ, acriſque ingenii, delati ſint; quàmque nihil omiſerint, quò eum ad meliorem frugem redigerent; conceſſa etiam ſæpiùs audientia publica, quò poſſet objecta ab adverſariis crimina refellere. Quin imò & poſt eam Epiſcopi orationem permiſſum ei reſpondere, & quæcumque voluit affari, iiſdem Actis traditur.

XCVII. *Synodus fidem publicam Hieronymo datam non violavit.*

Ex dictis Seſſionibus VI, VII, & XIX de Hieronymo de Praga conſtat, injuſtè hæreticos in Synodum vulgò latrare, violatæ Hieronymo præſtitæ fidei publicæ crimen illi affingentes; cùm Hieronymus publico eo ſcripto, quo adverſarios ad Synodum œcumenicam provocabat, hæc addiderit: *Ego pro innocentia mea paratus ſum apertè, & publicè coram toto Concilio, ut ſcripſi, reſpondere, & puritatem fidei meæ orthodoxæ oſtendere; & ſi compertus fuero in aliquo errore aut hæreſi, ex tunc non recuſo publicè pati pœnam, prout erroneum ſeu hæreticum decet.* Dederat quidem Synodus fidem publicam Hieronymo Seſſione VI, ſed cum clauſula, *juſtitiâ ſemper ſalvâ, & quantum fides exigit orthodoxa.* Quare cùm poſtea è Concilio auſugerit, imò & poſt abjurationem & profeſſionem fidei in Seſſione XIX factas palinodiam recantarit, ipſe primus fidei publicæ renunciaverat, & rediens ad hæreſim tanquam relapſus juſtè condemnari potuit.

XCVIII. *Qualis fuerit Hieronymus.*

Ceterùm Æneas Silvius poſtea Papa ſub nomine Pii II in Hiſtoria Boëmorum cap. 36, refert Hieronymi cineres æquè ac Joannis Huſſi in profluentem jactos fuiſſe, diſcipuloſque ejus terram ad venerationem abſtuliſſe, in qua ignis fuit, & utrumque apud hæreticos Boëmos Martyrum honores meruiſſe, nec minores quam apud Romanos Petrum & Paulum habitos eſſe. Cochlæus autem lib. 4 Hiſt. Huſſit. dies feſtos quotannis in eorum memoriam celebrando decretos eſſe. Sed Theodoricus Niemus, qui tunc Conſtantiæ præſens erat, licèt Pontificum Romanorum virulentiſſimus inſectator, depingit Hieronymum magnum & craſſum, ſatis eloquentem, ſed imprudentem, inſignemque & pertinacem hæreticum, in vita & morte præſumptione diabolica & damnabili perſeverantem. Verum eſt Poggium Florentinum epiſtola 3 ad Leonardum Aretinum deſcribentem quàm præfidenti animo ignem pertulerit, eidem tribuiſſe immenſas laudes; ſed eas ipſi tribuit uti philoſopho, non uti Martyri Chriſti, quas idem Cochlæus diligenter expendit; & quàm fuerit Hieronymus ipſo etiam Huſſo noxior,

atque

atque in fide periculosior, abundè ostendit.

XCIX. *In quo differant Congregationes generales à Sessionibus.*

Post sessionem vigesimam primam, die ultima Maji in principe Ecclesia Constantiensi publicum edictum datum est, quo vocati sunt Præsules, qui nondum Constantiam accesserant, rogatique Principes ut Oratores mitterent, ut communi omnium consensu, Hispanis proximo tempore Concilio aggregandis, ferretur sententia ad Petrum Lunensem gradu pellendum. Descripsit illud edictum Odoricus Raynaldus num. 23, ex Actis MSS. Concilii post Sessionem XXI, *dat. Constantiæ II Kal. Junii, anno à nativitate Domini* 1416, *Apostolica sede vacante*. Nulla post hæc facta est Sessio usque ad diem decimum quintum mensis Octobris, sed plures Congregationes generales celebratæ sunt, quas pariter ex iisdem Actis refert idem Raynald. num. 24, & seqq. Non magna tamen erat differentia inter Congregationes generales omnium Nationum, & Sessiones, quæ fiebant cum magnis solemnitatibus & officio divino; in Congregationibus verò generalibus omittebantur non solùm dictæ solemnitates, quæ requirebantur ad Sessionem publicam, sed & officium divinum; columnâ enim 1541 Concil. Labbei legitur die XX mensis Februarii factam fuisse congregationem generalem, sed *sine solemnitatibus Sessionis, videlicet officiorum Missæ, Litaniarum & aliarum orationum ad sessiones Synodales* pertinentium. Porrò modus observandus in publica sessione Conciliorum generalium, qui dicitur practicatus & observatus in Concilio generali Constantiensi, extat Tomo XII Concil. Labbei col. 284, & seqq.

C. *Acta in Congregatione generali diei tertia Junii.*

Tertio itaque Junii die coacta est solemnis congregatio, cui Regum, Romanorum, Galliarum, Angliæ, Aragonum, Neapolitani, Cypri, Poloniæ, Norvegiæ, Daniæ & Sueciæ Oratores interfuisse scribit Raynaldus, sed sine dubio fallitur quoad Oratores Regis Aragoniæ, qui misit tantùm Oratores suos post diem decimum Junii, ut constat ex literis, quas per eosdem Oratores ad Concilium scripsit, excusans de tardiore ad Synodum accessu Oratorum suorum. Hæ quippe literæ datæ sunt die 10 Junii, earum partem refert ibidem ipsemet Raynaldus, nondùm itaque advenerant die tertia Junii. In illa congregatione generali diei tertiæ Junii, Bohemi & Moravi illi qui Joannem Hus innocentem publicis literis prædicarant, postulari hæreseos apud Constantiensis Synodi subsellia, cùm tempore constituto non comparuissent, contumaciæ damnari fuêre, debitisque pœnis affecti. Lectæ sunt deinde Sigismundi Romanorum Regis literæ, quibus celeris accessûs spem dabat. Aliæ postea Joannis Nassovii Archiepiscopi Moguntini recitatæ, quibus querebatur delatum apud Cæsarem ab obtrectatoribus fuisse ipsum in Ecclesiam Romanam atque imperium conjurasse.

CI. *Acta in Congregationibus dierum V & XXVII Junii.*

Lusitaniæ Regis Oratores die prima Junii Constantiam ingressos esse scribit Niemus, qui Constantiæ aderat; Acta verò Cerretana addunt eos in publico Patrum consessu Regem suum in potestate Concilii esse & fore renunciasse, à quibus non discrepant Acta MSS. à Raynaldo laudata, in quibus legitur eadem die quinta Junii illos ad congregationem generalem accedentes, elegantem in istius Principis laudem & commendationem orationem habuisse: quorum verba Episcopus Sarisberiensis excepit, cumulatisque in Regem pluribus elogiis confirmavit. Vigesima septima die Junii solemnibus initis Patrum cœtibus Guillelmi Argentinensis Episcopi electi causa disceptata est, deque conciliandis cum eo Argentinensibus actum; quod factum esse potea forsàn in Sessione XXXI refert Spondanus anno 1417, num. 3, ex Historia Episcoporum Argentinensium Guillimanni, in qua in Episcopo 68, legitur, cognitam quoque in Synodo fuisse causam Guillelmi; qui cùm multo tempore cum Capitulo Ecclesiæ suæ & Magistratu civitatis contendisset, & multas lis calamitates maximo etiam suo damno intulisset; demum ab iis proditoriè captus & custodiæ traditus est. Cùmque vix pòst diversas Synodi jussiones permitti potuisset Constantiam remitti pro suæ causæ apud Patres disceptatione; toto ferè anno in contentione inter partes peracto, tandem Concilii decreto & Sigismundi Regis, quia in Episcopum & Romani Imperii Principem manus injicere ausi essent Argentinenses, communione interclusi sunt, & Imperiali proscriptione damnati. Quare Argentinenses pejora sibi à Guillelmo Episcopo & aliis vicinis prætextu proscriptionis timentes, pecuniâ transigere optimum factu rati, sex florenorum millia Cameræ Apostolicæ miserunt, & multò majorem summam Sigismundo, uti Guillelmus in Episcopatum remitteretur, & omnium controversiarum oblivio esset: ita ut quem omnibus studiis & operibus paulò antè ejectum & profligatum voluerant, jam immenso etiam pretio eundem uti retinere possint pepigerint. Quæ ideo hic uno tenore narravi, quia mihi non constat, in qua Sessione facta sint. In Actis enim Concilii apud Labbeum col. 1543, extat solum monitorium contra Argentinenses *datum Constantiæ die decimo mensis Martii, anno à nativitate Domini* 1416, *Apostolica Sede vacante*.

CII. *Acta in Congregatione diei quarta Julii.*

Alphonsi Aragoniæ Regis literæ datæ, ut mox diximus, die decima Junii, quibus de tat-

tardiore, Oratorum suorum ad Synodum Constantiensem accessu idem Rex se purgabat, lectæ sunt in congregatione generali die quarta Julii habita, quibus alias addidit rogans Patres Constantienses, ut Antonio Taxal sacræ paginæ Magistro, Generali Ordinis B. Mariæ de Mercede Oratori fidem adhiberent; ei enim auctoritatem tribuit, culpam excusare, si quam in mittendis tardiùs Oratoribus commisisset, cùm varia illum magnæ molis negotia post flendam patris mortem implicuissent; evoluto enim unius mensis intervallo venturos; easdemque preces Castellæ & Navarræ Regum, Fuxi, atque Armeniaci Comitum nominibus repetiit. Cùmque Concilium dicto Antonio de Taxal statim responderit, ex eo convincitur, ipsum solum jam tunc fuisse Constantiæ, & ceteros postea advenisse; revera enim die tantùm decima Septembris, quinque Oratores excepti sunt, ut mox dicetur. His scriptis inveni apud Raynaldum num. 10, Antonium Taxal, jam à Ferdinando Aragoniæ Rege Oratorem missum literas ejusdem Regis Patribus Constantiensibus obtulisse die secunda Martii, quibus Hispanos Præsules accessuros Constantiam ex confectis pactionibus significabat, ideoque non tæderet eos modicum expectare. Ex quo constat Oratores Alphonsi Regis Aragoniæ Congregationi generali diei tertiæ Junii non adfuisse, sed ad summum solùm Antonium Taxal jam antè à Ferdinando missum, &, post mortem Ferdinandi ab Alphonso Ferdinandi filio & successore in suo munere confirmatum.

CIII. *Acta die quarta Septembris.* Die decima octava Julii privatæ tantùm causæ agitatæ sunt. Quarta verò die mensis Septembris coacto eodem sacro Senatu, nonnullorum Bohemiæ & Moraviæ procerum Joannis Wicleffi & Joannis Hus lue infectorum, de quibus die tertia Junii actum fuerat, contumacia à causarum Concilii actoribus accusata est, ac repetita omnia in eos gesta, & confecta publica monumenta lecta: renunciati deinde ex omnibus Nationibus fuere judices, qui eam causam cognoscerent.

CIV. *Acta in Congregatione diei decima Septemb.* Die decima Septembris in congregatione Generali excepti sunt à Patribus, juxta eundem Raynaldum, Raymundus Floch Comes Cardonæ, Raymundus eques auratus, Antonius de Taxal Generalis Ordinis B. Mariæ de Mercede, Gundisalvus de sancta Maria, Spera in Deo Cardonæ, & Michael Navers Oratores Alphonsi Regis Aragonum, qui jam Constantienses cœtus Synodi œcumenicæ nomine insignire cœpêre, cùm antea illos Congregationis tantùm verbo notarent, suique adventûs has causas attulêre: *Exposuerunt*, inquiunt Acta MS. *quibus de causis illustrissimus Dominus Alphonsus Rex Aragonum misisset ad congregationem præsentem, nominando sacrum generale Constant. Concil. congregationè ultimam, primò, pro extirpatione schismatis & hæresum; & pro unione Ecclesiæ Dei, & reformatione status Ecclesiastici in capite & in membris, ac electione unici summi Romani Pontificis*. Produxerunt hac de re literas regias, quibus Alphonsus ad ea peragenda potestatem ipsis dederat, quæ sunt hac temporis notâ consignatæ: *Dat. & actum Barchinone decima die Julii anno à nativitate Domini* 1416, *regnique nostri primo*. Observandum tamen quinque Oratores Alphonsi in Actis editis apud Labbeum col. 198, se ita inscribere: *Joannes Raimundi Floch Comes Cardonæ, frater Antonius Taxal sacræ paginæ Magister, Generalis Ordinis B. Mariæ de Mercede, Raimundus Zatmar miles, Sperans in Deo Cardonæ Jurisperitus, Gundisalvus Garsia de sancta Maria Decretorum, & Michael de Navers utriusque juris Doctores, Oratores, Procuratores* &c. Amplissimis fulti mandatis Aragonii Oratores promptos se exhibuêre ad ineundam sacrorum societatem; priùs tamen decrevisse Cardinales honoris causâ convenire. Habitæ sunt denique ante Sessionem duæ aliæ congregationes generales, prima quidem die decima sexta Septembris, altera die decima nona ejusdem mensis, quæ apud eundem Raynaldum legi possunt, non vacat enim tandiu in his immorari, utpote minoris momenti.

CV. *In Sessione XXII Sessiones Oratorum Regum disponuntur.* Die Jovis decima quinta Octobris adveniente celebrata est *Sessio XXII*, præside eodem Joanne Cardinale Ostiensi, in qua cùm Oratores Joannæ Reginæ Jerusalem & Siciliæ, qui non ita pridem advenerant, requisiti fuissent locum, quem in consessu tenebant, cedere Oratoribus brevì venturis Regis Castellæ, & ad partem sinistram transire, sessuri immediatè post Oratores Regis Angliæ: ideo decrevit Synodus si fortè alii venirent, qui locum occuparent, quem modò ipsi desererent, nullum inde iis, sicuti nec aliis quibuscumque præjudicium fore ex loco & ordine sessionum, aut processionum. Postea Aragoniæ Regis Oratores uniti sunt Synodo, & locati in eodem scamno inter medios Oratores Regis Francorum alterno ordine, ita ut primus Joannes Gerson Cancellarius Ecclesiæ Parisiensis Orator Regis Francorum sederet, & post eum Comes Cardonæ Orator Regis Aragoniæ, & ceteri sic intermixti: quod pacis studio factum Oratores Galli in Synodo denunciarunt, ne inde jus aliquod dignitatis sibi Aragonius vindicaret. Ex Indulgentia etiam Synodi ac singulari privilegio, pro bono pacis, & pro hac tantùm vice concessum, ut tam eorumdem Oratorum Aragoniæ, quàm Lusi-

Lusitaniæ & Castellæ atque Navarræ cùm advenissent, tanta esset suffragiorum auctoritas, quanta foret omnium Episcoporum suorum Regnorum, si adessent. Eoque modo constitutæ sunt voces seu suffragia quinque Nationum, additâ Hispanicâ, cùm hactenus fuissent tantummodò quatuor. Sed quia Lusitaniæ Regis Oratores conquesti sunt de hac prærogativa Aragoniis concessa, revocata est postea, ut dicetur Sessione XXXVIII.

CVI. *In Sessione XXIII inquiritur in Petrum de Luna.*

Die Jovis quinta Novembris *Sessio* XXIII habita est, eodem Cardinale Ostiensi præside, in eaque constituti sunt duodecim judices commissarii, duo videlicet Cardinales, Patriarcha Constantinopolitanus, duo Episcopi, septem alii Doctores, ad decernendum & dijudicandum, quâ ratione contra Petrum de Luna seu Benedictum XIII usque ad perfectam schismatis extirpationem procedendum esset, qui schisma nutritutus, ad unum terrarum angulum in castro munitissimo Paniscolæ in littore maris, ubi ad eum non esset tutus accessus, se recluserat. Habita verò est ab Ardecino consistorialium causarum patrono Oratio in hæc verba: *Miseremini mei saltem vos amici mei*, & inducta Ecclesia, quæ Patres hortabatur, ad diuturnum schisma, quo vexata fuerat, dissipandum, ut legitur in Actis MSS. quæ laudat Raynaldus.

CVII. *In eadem Sessione Aragonii contestantur Anglos non debere constituere unam nationem.*

In iisdem Actis legitur Aragonios in eadem Sessione litem movisse, Anglos potiri eo privilegio non debere, ut ipsi nationis unius Auctoritate in Concilio excellerent; & revera ante adventum Hispanorum Petrus de Alliaco Cardinalis in tractatu de Ecclesiæ auctoritate, qui extat Tomo primo Operum Gersonii in fine, de natione Anglicana sub Germanicâ reducenda, ita ut tantummodò quatuor Nationes essent, computatâ etiam Hispanicâ, disputaverat. Quam controversiam Galli auxêre in Sessione vigesima octava; cùm enim Aragonii contenderent Anglicam nationem non videri æquandam omnibus Hispaniarum regnis, qui unius nationes nomine continerentur, Galli, ut jam dictum est, eam controversiam auxêre; sed cùm eorum dicta in sensum iniquiorem traducta essent ab æmulis, ita ii suam mentem explicuerunt: *Nunquam fuit intentionis eorum, quòd Dominus Rex Angliæ & regnum suum non facıant, seu non repræsentent unam nationem, sicut quodlibet regnum facere potest; aut quòd non habeat vocem magnæ nobilitatis & auctoritatis, cùm hoc etiam concedant de quolibet alio Rege, imò etiam de quibusdam particularibus nationibus, non habentibus Regem appropriatum; sed fuit eorum intentio, quòd de jure non habent, nec habere debent vel possunt talem nationem, quæ habeat vocem seu auctoritatem repræsentativam quartæ aut quintæ partis Christianitatis, seu totius obedientiæ Romani Pontificis, & quæ debeat aut possit de jure æquiparari voci seu auctoritati totius Italiæ, vel totius Galliæ, seu Hispaniæ, vel totius Germaniæ, quæ quatuor nationes principales multa Regna, & nationes particulares continent, quæ particularia regna dicto regno Angliæ meritò possunt æquiparari: & quòd ista fuit intentio, manifestè patet ex supplicatione.* Addidêre in eo libello supplici causas, ob quas Anglia Alemanniæ adjungenda videretur, Castellanis & Navarræis Concilio se aggregantibus, non enim posse conferri cum Gallicana Anglicam, quæ duos tantùm Archiepiscopatus complectebatur; nec cum Germanica, cùm illa plura regna amplissima contineat, & Hispaniæ pariter in tot nationes distinguendæ essent. Eadem, sed prolixiùs refert Jacobus Lenfant in Hist. Concil. Constantiensis pag. 547, & seqq.

CVIII. *Angli petunt divisionem imperii Pontificii.*

At Angliæ Oratores, ut pristinum ordinem dignitatis tenerent, plura in Sessione trigesima prima ad suæ nationis commendationem attulerunt: & primò quidem sanctam Helenam cum filio suo Constantino Imperatore nato in urbe Regia Eboracensi, infidelium terras plures ac crucem Domini de manibus infidelium ad Christianorum manus & fidem reduxisse; interjectisque pluribus Constantini elogiis, addidêre religionem ab Anglis primo sæculo susceptam & amplificatam; statim enim post passionem Joseph ab Arimathia nobilem Decurionem, qui Christum de cruce deposuit, cum duodecim sociis Angliam ingressum esse & populos ad fidem convertisse, quibus Rex duodecim hidas terræ, in diœcesi Bathoniensi pro victu assignavit, qui in monasterio Blasconiensi Bathoniensis diœcesis, ut scribitur, tumulantur. Addiderunt tandem Angliæ regnum nunquam discessisse ab obedientia Romanæ Ecclesiæ, nec unquam Romani Pontificis eludere obedientiam conatum esse. Proposuerunt deinde totam Christianitatem, seu omnes obedientias Romani Pontificis commodè dividi in quatuor plagas seu partes posse, ita ut Orientalis Hungariam, Boëmiam, Poloniam & Alemanniam teneret; Occidentalis Gallias & Hispanias complecteretur, Septentrionalis Angliam, Scotiam, Hiberniam, Daniam, Sueciam, Norvegiam; Meredionalis Italiam, Cretam, Cyprum & partem Græciæ, quæ Latinis paret, contineret, & in Conciliis illum ordinem servari posse, ut de regnorum amplitudine, nationumve potentia contentio sedaretur. Verùm Patres nihil innovare voluerunt, ac Synodus in quinque nationes, Italicam, Gallicam, Germanicam, Hispanicam & Anglicam distincta est, quæ

omnia

omnia à Raynaldo ex Actis MS. descripta, hic conjungenda visa sunt. Anglorum responsa refert etiam Jacobus Lenfant in Hist. Concilii Constantiensis pag. 453, & seqq. aitque eam controversiam decisam fuisse in favorem Anglorum sessione trigesima prima, eamque in rem citat Van der Hardt Tomo IV pag. 1164.

CIX. *Constantinus M. Britannus non fuit.*

Cæterùm occasione eorum quæ dixerunt Oratores Angli, Constantinum nempe Magnum in Anglia natum esse, paucis hæc fabula rejicienda. Joannes Isacius Pontanus in duobus libris discussionum Historicarum, observavit quidem Angliam non esse Constantini patriam, sed credidit eum natum apud Tharsum Bithyniæ, in quo deceptus est, ut mox dicetur. Ante Pontanum Hubertus Gephanius in Commentario super Fl. Justiniano Imperatore jam dixerat: *Plerique putant Constantinum in Britannia natum: ejusque matrem Helenam Coëlii nescio cujus Britannorum Regis filiam fuisse comminiscuntur: ignari scilicet ortum & natalem Cæsarum esse duplicem: unum hujus lucis & vitæ, alterum imperii, & hunc alterum, scilicet imperii, Britanniæ imputare potest Constantinus Magnus.* Cedrenus certè Constantinum apud urbem Daciæ natum scribit. Sed ex antiquioribus auctoribus id probandum, & ostendendum Naissum oppidum Daciæ Mediterraneæ, nunc *Servia* dictæ, esse patriam Constantini; id enim testantur Stephanus de Urbibus, qui quinquaginta circiter ab hinc annis; lucem vidit cum Notis in Hollandia; Constantinus Porphyrogenneta lib. 2; Firmicus lib. 1 Matheseos sub initium; imò & Anonymus in Excerptis de Gestis Constantini à Valesio editus post libros Ammiani Marcellini, qui disertè habet: *Hic igitur Constantinus natus Helena matre vilissima* (id est infimæ conditionis) *in oppido Naisso, atque eductus; quod oppidum postea magnificè ornavit*, &c. In Julio quidem Firmico excuso legitur: *Apud Tharsum genitus, à primo ætatis gradu*, &c. Sed ibi legendum esse *apud Naisum*, loco, *apud Tharsum*, ex duobus codicibus MSS. viri docti dudum monuerunt, ut observavit Valesius laudatus in Notis pag. 296. Decepit Anglos, aliosque viros doctissimos non solùm locus Panegyrici Maximiano & Constantino dicti, in quo legitur: *Liberavit ille* (sc. Constantius Constantini M. pater) *Britannias servitute, tu etiam nobiles esse illic oriendo fecisti*: sed alter locus alterius Panegyrici, quem refert idem Giphanius, in quo Scriptor ait: O' *fortunata & nunc omnibus terris beatior Britannia, quæ Constantinum Cæsarem prima vidisti*; ea enim verba interpretati sunt Angli de natali genuino Constantini; cùm tamen ibi Oratorum mens sit gratulari se, ibi ortum factumque Imperatorem Constantinum, non verò ibi natum esse; uno verbo Oratores ibi loqui de Natali Imperii, non de Natali genuino.

CX. *Sessio XXIII in qua decernitur citatio Petro de Luna.*

Die Sabbati vigesima octava Novembris *Sessio XXIV* celebrata est, eodem Joanne Cardinale præsidente, in qua à Stephano Episc. Dolensi, jubente Synodo lecta & decreta forma citationis prædicto Petro de Luna, tanquam obstinato schismatis fautori schismaticoque & hæretico censendo, faciendæ ad centesimum diem, vel ad septuagesimum ab intimatione eidem ipsi, si liber accessus pateret, vel in Ecclesia Detersensi, cui Paniscolæ oppidum suberat, aut aliqua alia illius diœcesis promulganda.

CXI. *Sessio XXV, in qua admittuntur Oratores Comitis Fuxensis.*

Die Lunæ decima quarta Decembris *Sessio XXV* habita, in qua Petrus Cardinalis de Fuxo frater Joannis Comitis Fuxensis, Ordinis Minorum, creatus olim à Benedicto Presbyter Cardinalis tituli Sancti Stephani in Cœlio monte, anno ætatis suæ vigesimo secundo; Sancius Olorensis Episcopus, & Bernardus Adurensis, Oratores Fuxensis Comitis, petentes uniri Synodo, admissi sunt eo modo quo antea Aragonenses. Ubi Spondanus observat, quòd cùm Sessione XVIII reperiatur Petrus Episcopus Olorensis, quem Pamphilus in Chronicis Eremit. S. Augustini, ait fuisse ejusdem Ordinis, necesse esse schisma fuisse in ea Ecclesia, uti & in quamplurimis aliis illo tempore schismatis generalis: & hunc quidem Sancium Fuxensis Comitis Oratorem fuisse à Benedicto XIII constitutum, Pettum verò ab aliquo ex Pontificibus in Italia sedentibus. In eadem Sessione Olomucensis Ecclesiæ in regno Boemiæ & Marchionatu Moraviæ, vacantis per obitum Wenceslai Patriarchæ Antiocheni, qui auctoritate Apostolica eam habebat in commendam, in spiritualibus & temporalibus administratio Joanni Episcopo Luzomulsensi commendata est usque ad electionem futuri summi Pontificis, & expost ad tres menses immediatè sequentes. Hic porrò Wenceslaus Patriarcha Antiochenus adfuerat Concilio Pisano, ut ibidem diximus.

CXII. *Sessio XXVI in qua admittuntur Oratores Regis Navarræ.*

Die Jovis vigesima quarta Decembris habita est *Sessio XXVI*, in qua Guillelmus Arnoldi Bajonensis, & Nicolaus Aquensis, Episcopi, Eximius Ayner Canonicus & Archidiaconus in Ecclesia Pampilonensi, in sacra pagina Magister, & Joannes de Letova Legum Doctor, Oratores Caroli Regis Navarræ ad Concilium sunt admissi, servato eodem modo & ordine, qui in unione Oratorum Regis Aragonum. Et ad pacem inter nationes fovendam decretum est, nihil omnino excellentiæ seu præeminentiæ, aut cujuscumque alterius juris, prie-

SÆC. XV. CONCIL. CONST.

prieraris aut poſſeſſionis, cuique nationi accreſcere vel decreſcere ex loco ſeſſionis, reſponſionis, ſubſcriptionis, & aliis hujusmodi; quæ prioritatem vel poſterioritatem inducere poſſent.

CXIII. *Seſ. XXVII in qua Fridericus Auſtriæ contumax declaratur.*

Anno Chriſti milleſimo quadringenteſimo decimo ſeptimo, die Sabbati vigeſima Februarii habita eſt *Seſſio XXVII*, præſide eodem Joanne Cardinale Oſtienſi, in eaque Commiſſarii in cauſa Tridentinæ Eccleſiæ à Concilio deputati, de monitorio contra Fridericum Auſtriæ Ducem, de quo in Seſſione XX, bonorum ejuſdem Eccleſiæ invaſorem, decreti executione relatione facta, ejuſdem contumaciam accuſarunt. Cùmque poſt hæc Sigiſmundus Romanorum Rex Conſtantiam poſt multos exantlatos labores pro Eccleſiæ unione, advenisset

CXIV. *Seſ. XXVIII in eum fert ſententiam.*

Die Mercurii tertia Martii celebrata eſt *Seſſio XXVIII* eodem præſide, & præſente Sigiſmundo, in qua idem Fridericus Auſtriæ Dux ob invaſa jura & bona Eccleſiæ Tridentinæ, ob vexationem Georgii Tridentini Epiſcopi, & ob violatum juramentum, quo in Sigiſmundi Auguſti judicio ſuper Tridentini Epiſcopi querelis acquieturum ſe promiſerat, anathematis & ſacrilegii vinculis innodatus eſt, & declaratus perjurii reus, ideoque pœnas privationis & inhabilitationis in conſtitutione Carolina contentas incurriſſe. Declaratum eſt inſuper ejus complices & fautores iiſdem pœnis ſubjacere, eorumque loca eccleſiaſtico ſuppoſita ſunt interdicto quouſque ſatisfeciſſent & abſoluti fuiſſent. Executionem verò ſententiæ Sigiſmundo Auguſto commendavit Synodus, ceterorumque etiam Principum auxilium invocavit.

CXV. *In Seſſione XXIX accuſatur contumacia Petri de Luna.*

Die Lunæ octava menſis Martii habita eſt *Seſſio XXIX*, centeſimo nempe die à citatione contra Petrum de Luna decreta in Seſſione XXIV, qui centeſimus dies illa die incidebat, in qua accuſata eſt ejus contumacia, atque ulteriores contra eum citationes decretæ; conſentiente pro toto Concilio Joanne Cardinale Oſtienſi ejus præſide: ob diſcordiam enim nationum Hiſpanicæ & Anglicanæ de prærogativa reſponſionum, aliorumque actuum; fuit per nationes & Cardinales ſtatutum, ut Præſidens ſolus pro toto Concilio reſponderet; habito tamen priùs ſcripto tam Cardinalium, quàm ſingularum Nationum ſententiâ & conſenſu. Miſſi autem antea fuerant duo ultimi Cardinales Diaconi, ſcilicet de Comitibus, & Florentinus, qui alta voce ad valvas Eccleſiæ Petrum de Luna conclamarent, qui cùm tribus vicibus conclamatus non comparuiſſet, res in judiciaria inſtrumenta relata eſt.

CXVI. *In Seſſione XXX Nuncii à Synodo ad eum miſſi audiuntur.*

Die Mercurii decima Martii celebrata eſt *Seſſio XXX*, in qua Lambertus & Bernardus de Planca, qui in Seſſione XXIV Oratores Concilii miſſi fuerant ad citandum Petrum de Luna, retulerunt quomodo auxilio Alphonſi Regis Aragoniæ, eundem Petrum in caſtro Paniſcolæ Dertuſenſis diœceſis in propria perſona citaſſent, & quid ipſe reſpondiſset. Sed quid reſponderit in Actis editis non reperitur, in quibus ſolùm legitur Oratores Concilii, qui fuerant deſtinati ad citandum Petrum de Luna, relationem feciſſe per organum Bernardi de Planca decretorum Doctoris. Sed Spondanus num. 2 ſcribit, ſe inveniſſe in quodam codice Sancti Victoris Pariſienſis brevem tractatum de Conciliis, in quo de hac Petri de Luna citatione auctor agens ait, Lambertum de Sripite & Bernardum de Plancâ Doctores Ordinis Cluniacenſis, die vigeſima prima Januarii in caſtro Paniſcolæ ad Petrum introductos ſedentem tunc in plena audientia, præſentibus inter alios tribus Cardinalibus ſuis & pluribus Epiſcopis, ac alia multitudine copioſa populi, adſtantibusque duobus vel tribus Notariis publicis ad hoc ſpecialiter adductis, legisſe alta voce citationem: ac Petrum reſpondiſſe; quia in prædicta prætenſa citatione multa continebantur magna & ardua, quæ indigerent magna deliberatione, habiturum ſe illam cum fratribus ſuis, ac poſtea reſponſurum brevi tempore; excuſando ſe interim quòd non eſſet hæreticus, neque ſchiſmaticus: Super his dictos citationis executores petiiſſe inſtrumentum, ac protinus receſſiſſe: Petrum autem miſiſſe poſtea ad Concilium articulos ſuos reſponſorios ad ſingula puncta in citatione contenta, qui non fuerunt tanquam ſufficientes admiſſi pro unione per ejus ceſſionem, prout tenebatur. Ita ibi legi aſſerit Spondanus, & quidem rectè; nam in Seſſione XXXII dicti Oratores, ſeu miſſi ad Petrum de Luna à Concilio nominantur Bernardus de Planchea, qui alibi dicitur Sacriſta S. Crucis Burdegalenſis Ordinis S. Benedicti, & Lambertus de Stipite, qui omnia retulerunt, ſicut narrantur in prædicto auctore anonymo S. Victoris Pariſienſis, falrem uſque ad intimationem citationis & inſtrumentum de eo factum incluſivè.

CXVII. *Petri de Luna reſponſiones ad Nuncios Synodi.*

Verùm Raynaldus num. 4 ex Actis MSS. hujus Concilii, ſcribit Lambertum ac Bernardum Concilii Oratores die 21 Januarii tradidiſſe Petro libellum citationis, pendente ex eo bulla, in cujus parte altera capita Apoſtolorum Petri & Pauli expreſſa erant, in altera verò effictæ claves, diemque illi ſeptuageſimum peremptorium indixiſſe, quo decretoria in ipſum ſententia de ſchiſmate & hæreſi ferenda erat; ad quæ additis plurimis verborum fucis reſpondit, uti conſueverat, Pontificem Conci-

SÆC. XV. CONCIL. CONST.

cilio non subesse: hæreseos verò crimen ita eluere conatus est, ementiens se opinionem suam Ecclesiæ Catholicæ sententiæ subjicere. Subjunxit congregatos Constantiæ, nec Synodum generalem, nec universalem Ecclesiam repræsentare, cùm sint excommunicati, & per consequens non posse jurisdictionem aliquam exercere, *præcipuè cùm minor in majorem, & maximè in Papam (quem nec juris auctoritas, nec rationis debitum, nec alicujus obligationis necessitas ad hoc arctant) actum imperiosum exercere non possit.* Addidit constare manifestè, *quòd actu præsidentes in dicta congregatione* (seu Concilio Constantiensi) *sunt suspecti*. Ingessit deinde plures in Concilium Constantiense calumnias, & contumeliosa verba, petiitque, ut primùm Pisani Concilii Acta abrogatentur; pollicitus se cessionem admissurum, ea lege, ut uni ipsi, utpote ante schisma à Gregorio XI Cardinali renunciato, creandi Pontificis jus permitteretur. Proposuit & aliam de eligendis compromissariis judicibus viam, qua & Constantiense Concilium dissolvebat, & in ambages litium, novosque schismatum fluctus Ecclesiam conjicere moliebatur. Cæterùm hic non prætereundum elegans scomma, quod apud Poggium legi de prædictis Monachis nigris seu Cluniacensibus observat Spondanus; cùm enim Petrus eos ad se venientes vidisset, dixit, *Synodales corvos audiamus*; alter verò eorum respondit, *Minimè mirum videri debet, si corvi ad dejectum cadaver accedimus*. Erat enim & ætate confectus, & à Synodo dejectus.

CXVIII. *Subtractio facta ab Aragoniis approbatur.*

In eadem Sessione XXX post auditam prædictorum Bernardi de Planca & Lambetti de Stipite Nunciorum Concilii, relationem, approbata est subtractio ejusdem Petri de Luna obedientiæ facta per Ferdinandum olim Aragoniæ Regem, ac postea per Alphonsum ejus filium. Rescissa est præterea à Synodo ejusdem Benedicti XIII, seu Petri de Luna Constitutio, quæ incipit: *Ad futuram rei memoriam. In dierum successu crescente malitia sic videmus mundum*, &c. & finit: *Datum Massiliæ apud Sanctum Victorem decimo quarto Kalendas Junii, Pontificatûs nostri anno decimo tertio*, quam Synodus tanquam unionis Ecclesiæ obicem, nullius esse aut fuisse roboris declaravit, & omnia inde secuta irritavit.

CXIX. *Acta in Sessione XXXI.*

Die Mercurii ultima Martii habita est *Sessio XXXI*, in qua promulgatum est monitorium contra Philippum Comitem Virtutum ex familia Vicecomitum Mediolanensium, qui Albertum Episcopum Astensem in Lombardia vi armata captum in carcerem conjecerat, ut nisi Episcopum libertati restitueret, ipse & ejus complices anathemati subjicerentur. In eadem sessione decretum est, ut Guillelmus Bajonensis in Aquitania Episcopus, olim à Petro de Luna in schismate constitutus, mortuo jam Petro ejus competitore obedientiæ Joannis XXIII, tanquam verus Episcopus à Clero & populo Bajonensi agnosceretur & coleretur; Capituloque ejusdem Ecclesiæ vetitum, ne ad alterius Præsulis electionem procederet.

SÆC. XV. CONCIL. CONST.

CXX. *In tribus sequentibus Sessionibus judiciaria actiones in Petrum de Luna continuantur.*

In *Sessionibus XXXII, XXXIII, & XXXIV*, celebratis diebus prima Aprilis, duodecima Maji, & quinta Junii, Judiciariæ actiones in *Petrum de Luna* continuatæ sunt, contumax declaratus est, Commissarii ad testes super certis articulis contra ipsum audiendos deputati, de testium examine relatio ad Synodum facta. In jus iterum vocatus est, ad dicendum, objiciendum, & proponendum coram Commissariis, quidquid dicere, objicere, & proponere vellet contra testes in hac causa auditos; eorumque dicta & instrumenta prolata; causæ series coram Synodo recensita est, inquisitiones lectæ, omniaque secundùm juris apices ad ferendam proximè sententiam necessaria peracta sunt.

CXXI. *Oratores Castellæ uniuntur Synodo in Sessione XXXV.*

In *Sessione XXXV* die Veneris, decima octava Julii, habita, Joannis Regis Castellæ & Legionis Oratores Concilio sunt conjuncti, & acta in hanc diem contra Petrum de Luna approbarunt, & Concordata Narbonensia, cùm ab ipsis, tùm à Synodo, eorum respectu executioni fuêre demandata. Huic porrò Sessioni interfuit Sigismundus Rex cum insigniis Regalibus.

CXXII. *In Sessione XXXVI Petrus de Luna peremptoriè citatur.*

In *Sessione XXXVI* die Jovis, vigesima secunda Julii celebrata, peremptoria citatio contra Petrum de Luna publicata est, ut vigesima sexta ejusdem mensis, in Ecclesia Constantiensi se sisteret, definitivam Synodi sententiam in causa sua auditurus; censuras, sententias & pœnas ab ipso contra bonum unionis latas, aut decretas eadem Synodus irritas pronunciavit, gratias omnes & dispensationes ab ipso concessas, & omnia alia ab eodem in ditionibus Joannis Regis Castellæ & Legionis acta ad diem usque decimum octavum Junii ultimò præteriti, pro bono pacis approbavit & confirmavit.

CXXIII. *In Sessione XXXVII Benedictus XIII deponitur.*

Adveniente itaque die Lunæ, vigesima sexta Julii, habita est *Sessio XXXVII*, præside Joanne Episcopo Ostiensi, cui interfuit Sigismundus Rex, in qua lata est depositionis sententia in Petrum de Luna, Benedictum XIII in sua obedientia nuncuparum, tanquam perjurum, universalis Ecclesiæ scandalizatorem, fautorem, & nutritorem inveterati schismatis, pacis & unionis Ecclesiæ impeditorem & turbatorem, schismaticum & hæreticum; Articuli fidei, *Unam Sanctam Ecclesiam Catholicam*,

cam, violatorem pertinacem, cum scandalo Ecclesiæ Dei, incorrigibilem notorium & manifestum, ac omni titulo, gradu, honore indignum, à Deo ejectum & præcisum, omni jure in Pontificatu quomodolibet illi competente privatum, & ab Ecclesia Catholica tanquam membrum aridum præcisum Synodus pronunciavit; omnesque Christianos ab ejus obedientia, juramentis, obligationibus, ipsi quomodolibet præstitis absolvit.

CXXIV. *In Sessione XXXVIII agitur de suffragiis Hispanorum.*

In *Sessione XXXVIII* celebrata die Mercurii, vigesima octava Julii, revocata est facultas concessa Oratoribus Regis Aragoniæ de suffragiis pro omnibus Prælatis & Ecclesiasticis viris ditionum ejusdem Regis, tam intra, quàm extra Hispaniam ferendis; decretumque, ut repræsentarent tantùm Prælatos regnorum, quæ haberet intra Hispaniam; & ut Oratores Regum Castellæ, Lusitaniæ & Navarræ, repræsentarent pariter regnorum singuli suorum Prælatos & alios, qui ad Concilia vocari consueverunt. De quo vide dicta Sessione XXII. Hic tamen Spondanus ex Gonzale de Avila in Historia Salmantina lib. 3 cap. 4 tantam fuisse tunc Burgundiæ Ducis apud omnes æstimationem, ut Oratores ejus cum Episcopis Conchensi & Cordubensi Castellani Regis Oratoribus contenderint de loci ac sessionis præcedentia.

CXXV. *In Sessione XXXIX decretum editur de Conciliis generalibus stato tempore celebrandis.*

Die Sabbati nona Octobris celebrata est *Sessio XXXIX*, eodem Joanne Ostiensi præside, in eaque ob probatam ac Synodo Conciliorum Generalium utilitatem, decretum perpetuum de Conciliis Generalibus stato tempore celebrandis editum est; ut scilicet quinquennio post absolutionem Concilii Constantiensis aliud celebraretur, & illo absoluto, aliud septennio post; ac deinceps singulis decenniis, in locis à Pontifice Romano per mensem ante finem cujuslibet Concilii, de ejusdem Concilii consensu, vel in defectum Pontificis ab ipso Concilio indicendis: ut sic, inquiunt, per quandam continuationem semper aut Concilium vigeat, aut per termini pendentiam expectetur. Quem terminum liceat summo Pontifici de consilio S. R. E. Cardinalium, ob emergentes fortè casus breviare, sed nullatenus prorogare: nec locum pro futuro Concilio celebrando destinatum absque evidenti necessitate mutare. Si verò schisma occurreret in Ponrificatu, intelligeretur eo ipso terminus Concilii tunc fortè ultra annum pendens, ad annum proximum breviatus: ad quod omnes Prælati ac cæteri, qui ad Concilium ire tenentur, sub pœnis juris & aliis per Concilium imponendis, absque alia vocatione convenire deberent; nec non Imperator, cæterique Reges & Principes, vel per se ipsos, vel per solemnes Nuncios, tanquam ad commune incendium extinguendum concurrere. Sed & qui primò foret electus in Pontificem, si audiret alium post electum in schismate, deberet sub interminatione maledictionis æternæ, & amissione juris quod haberet, Concilium intra mensem in loco priùs designato indicere. Nullus insuper contendentium de Pontificatu ipsi Concilio ut Pontifex præsideret; imò postquam inceptum fuisset Concilium, omnes essent ipso jure ab administratione suspensi. Quòd si fortè electionem Romani Pontificis per metum in constantem virum cadentem, seu impressionem fieri contingeret, irrita esset, nec per sequentem consensum, etiam cessante metu, rata fieret. Non tamen liceret Cardinalibus ad aliam electionem procedere, nisi sic electus obiret, vel cederet, donec à Concilio generali de electione hujusmodi fuisset judicatum.

CXXVI. *In eadem Sessione editur formula fidei professionis à novis Rom. Pontificibus emittenda.*

In eadem Sessione, ut in futurum Romanorum Pontificum in suæ creationis primordiis plena fides luceret, decrevit Synodus, quòd deinceps quilibet in Romanum Pontificem electus, antequam sua electio publicaretur, coram suis electoribus publicè confessionem & professionem fidei faceret hac formula: *Anno à Nativitate Domini millesimo, &c. Ego N. electus in Papam, omnipotenti Deo, cujus Ecclesiam suo præsidio regendam suscipio, & Beato Petro Apostolorum Principi corde & ore profiteor, quamdiu in hac fragili vita constitutus fuero, me firmiter credere & tenere sanctam fidem Catholicam secundùm traditiones Apostolorum, generalium Conciliorum & aliorum sanctorum Patrum, maximè autem sanctorum octo Conciliorum universalium, videlicet primi Nicæni, secundi Constantinopolitani, tertii Ephesini, quarti Chalcedonensis, quinti & sexti Constantinopolitanorum, septimi item Nicæni, octavi quoque Constantinopolitani, necnon Lateranensis, Lugdunensis, & Viennensis Generalium etiam Conciliorum. Et illam fidem usque ad unum apicem immutilatam servare, & usque ad animam & sanguinem confirmare, defensare & prædicare; ritum quoque pariter sacramentorum ecclesiasticorum Catholicæ Ecclesiæ traditum, omnimode prosequi & observare. Hanc autem professionem & confessionem meam per Notarium Scriniarium Sanctæ Romanæ Ecclesiæ me jubente scriptam, propria manu subscripsi, & tibi omnipotenti Deo pura mente & devota conscientia super tali altari, &c. sinceriter offero in præsentia talium, &c. Datum &c.* Prohibitæ sunt deinde translationes Episcoporum invitorum, & reservationes per Pontifices fieri solitæ procurationum Ordinariis & aliis inferioribus Prælatis debitarum; nec non spoliorum decedentium Prælatorum, aliorumque Clericorum.

Die

CXXVII. *In Sessione XL decernitur reformatio Ecclesiæ in Capite & in Membris, & Curiæ Rom.*

Die Sabbati trigesima Octobris habita est *Sessio XL*, in eaque decretum est, futurum Pontificem cum delegatis singularum nationum, antequam Concilium dissolveretur, reformare debere Ecclesiam in capite & in membris, & Curiam Romanam super articulis sequentibus; de numero, qualitate, & natione Cardinalium; de reservationibus Sedis Apostolicæ; de annatis, communibus servitiis, & minutis; de collationibus beneficiorum & Gratiis Expectativis; de confirmationibus electionum; de causis in Romana Curia tractandis, vel non; de appellationibus ad Romanam Curiam; de officiis Pœnitentiariæ & Cancellariæ; de exemptionibus & incorporationibus tempore schismatis factis; de commendis; de fructibus medii temporis; de non alienandis bonis Romanæ Ecclesiæ; propter quæ & quomodo Papa possit deponi; de extirpatione simoniæ; de dispensationibus; de provisione Papæ & Cardinalium; de indulgentiis, & tandem de decimis. Deinde decretum est, ut non obstante absentia Cardinalium Petri de Luna, procederetur ad electionem novi Pontificis: qui tamen si advenirent antequam facta esset electio, & Concilio adhærerent, admitterentur cum aliis.

SÆC. XV. CONCIL. CONST.

CXXVIII. *Statuitur forma electionis futuri Pontificis.*

Denique forma eligendi Romanum Pontificem præscripta est; ut scilicet ad firmiorem rei certitudinem, & plenissimam insinuandam unionem, hac duntaxat vice, & de expresso consensu Cardinalium, unà cum ipsis Cardinalibus, ipsis adjungerentur sex Prælati, aliæve sex personæ Ecclesiasticæ in sacris Ordinibus constitutæ, de singulis quinque nationibus in Synodo tunc existentes: & ut quicumque à duabus partibus Cardinalium, & à cujuslibet nationis delegatarum duabus item partibus eligeretur, verus esset & indubitatus Pontifex.

MARTINUS V *Pontif. CCVIII.*

Anno Domini MCCCCXVII.

POST quadraginta tandem circiter annos pessimi & subtilissimi schismatis, anno 1417, die XI Novembris pax Ecclesiæ data est, & unio Ecclesiarum Christi subsecuta in Sessione XLI Concilii Constantiensis, Martino V vero & indubitato Pontifice eadem die electo: Dominus enim Deus compatiens longis Ecclesiæ calamitatibus, manum misericordiæ suæ aperuit, & in electores inspiravit, ut diebus tantùm tribus in conclavi steterint. Quod ex ipsis Concilii Actis constat.

I. *In Sessione XLI Concilii Martinus V eligitur Pontif. Rom. & inthronizatur.*

Die Lunæ octava Novembris celebrata est *Sessio XLI*, eodem Cardinale Ostiensi præside & Sigismundo Rege præsente, in qua post solemnia more solito peracta, lecta est bulla Clementis VI, quæ incipit *Licet*, de modo & forma conclavis, de qua in eodem Clemente locuti sumus, & post juramenta præscripta ab Electoribus Romani Pontificis & Custodibus conclavis emittenda, nominati sunt Electores Nationum triginta Cardinalibus adjungendi; fuerunt autem Joannes Patriarcha Constantinopolitanus, Archiepiscopi quinque, undecim Episcopi & unus electus, ac duodecim Abbates aut alii in dignitatibus Ecclesiasticis, sive sæcularibus, sive regularibus constituti, qui in Actis recensentur. Deputati sunt pariter pro custodia conclavis tam pro parte Cardinalium, quàm pro Nationibus quidam Prælati, qui omnes in manibus dicti Joannis Ostiensis Præsidentis, tactis cruce & evangeliis juraverunt, se capitula jam statuta observaturos. Deinde promulgata est excommunicatio, atque officiorum & dignitatum privatio contra eos, qui ex abusiva licentia res & bona electi in Papam invaderent & occuparent. Eademque die Cardinales numero XXI, vel, ut aliis placet, XXIII ex triplici obedientia Gregorii, Joannis, & Benedicti, cum triginta electoribus Nationum conclave ingressi sunt paratum in domo Communitatis civitatis Constantiensis. Arbitrabantur omnes non esse facile tot diversarum nationum homines in unam personam convenire posse, præsertim cùm in tribus personis, videlicet tribus ex sex unius nationis, esset electionem impedire; credebaturque non solùm per dies multos, sed per menses Electores debere in conclavi stare antequam concordarent; unde facta est omni die processio circumquaque conclave. Sed Deus, ut jam dictum est, Electores inspiravit, ut diebus tantùm tribus in conclavi starent; nam die Jovis undecima Novembris hora tertiarum concorditer in Romanum Pontificem elegerunt Odonem, seu Ottonem de Columna, Sancti Georgii ad velum aureum Diaconum Cardinalem, qui Martinus Papa V nominari voluit, in honorem Sancti Martini, in cujus festo electus fuit. *Et sic, per serenissimum & invictissimum Principem Dominum Sigismundum Romanorum Regem, unà cum sancta Synodo ad prædictam Ecclesiam majorem hujus civitatis Constantiensis maximis cum solemnitatibus & lætitia fuit inthronizatus*, inquiunt Acta. Eadem die Martinum fuisse inthro-

Sæc. XV. Martinus V.

thronizatum ipsemet asserit in literis ad Viterbienses scriptis, de quibus post numerum sequentem agemus.

II. *Quomodo facta ejus electio.* Augustinus Oldoinus in Additionibus ad Ciaconium, hunc reprehendit, quòd inter sex Electores nationis Gallicæ numeret Lambertum de Stipite Priorem Bercheneyensem diœcesis Leodiensis Ordinis Cluniacensis, decretorum Doctorem; atque itidem inter Electores Germanicos recenseat Joannem Patriarcham Constantinopolitanum: cùm revera, inquit Oldoinus, ex ipsius Concilii Actis, atque ex monumentis Vaticanis Joannes Patriarcha Constantinopolitanus inter Gallos, & Lambertus de Stipite inter Germanicos Electores recensendi sint. Verùm in Actis editis Joannes Constantinopolitanus Patriarcha recensetur inter Electores Germanicæ Nationis, & Lambertus de Sripite inter Electores Hispaniæ. Scribit deinde Oldoinus ex iisdem fine dubio monumentis Vaticanis, vel ex Contelorio, quem citat in margine, die Mercurii ventum esse ad secretum scrutinium, & schedulis apertis cognitum esse Patres usos fuisse multiplici verborum forma, ideoque factam non esse electionem.
„ Sed die Jovis undecima Novem-
„ bris, publicato scrutinio, inquit, nu-
„ merata sunt pro Joanne Cardinale Osti-
„ ensi vota undecim ex Cardinalibus, tria
„ ex Natione Gallicana, quinque ex Hi-
„ spanica, unum ex Germanica. Pro Ame-
„ deo Cardinali Salutiarum duodecim ex
„ Cardinalibus, duo ex Italica, tria ex
„ Gallica, unum ex Germanica, quinque
„ ex Hispanica. Pro Ottone Cardinali de
„ Columna octo ex Cardinalibus, quatuor
„ ex Italica, unum ex Gallica, tria ex
„ Germanica, duo ex Hispanica, sex ex
„ Anglicana. Pro Francisco Cardinale
„ Venetiarum vota decem ex Cardinali-
„ bus, duo ex Italica, tria ex Gallica,
„ unum ex Hispanica. Otto igitur Cardi-
„ nalis de Columna inter alios votis plu-
„ rium exoptabatur, nam pro illo 24,
„ pro Joanne Cardinale Ostiensi 20, pro
„ Amedeo Cardinale Salutiarum 23, &
„ pro Francisco Cardinale Venetiarum sex-
„ decim ex Patribus erant. Post hæc pro-
„ gredientes ad accessum Alamanus Cardi-
„ nalis Pisanus statim accessit ad Car-
„ dinalem de Columna, verùm hujus vo-
„ ti nullam habendam esse rationem Patres
„ edixère, nisi per schedulam sua manu
„ sctiptam, ut moris erat, accederet.
„ Perlectis igitur schedulis constitit ad
„ Cardinalem de Columna ex qualibet na-
„ tione quatuor ad minùs, ac septem ali-
„ os Cardinales accessisse. Guillelmus San-
„ cti Marci & Petrus de Fuxo Cardinales,
„ qui nulli accesserant, electionem Ot-
„ tonis, cui unicum deerat ex Cardina-
„ libus votum, in eorum arbitrio positam
„ aspiciebant, & invicem alloquentes,
„ quid agerent, incerti, tandem cùm o-
„ mnium ora ad se conversa conspicerent:
„ *Et nos duo*, inquit *Cardinalis S. Marci*,
„ *ad consummationem hujus operis & unio-*
„ *nis Ecclesiæ accedimus*, ac illicò Ottonem
„ in Summum Pontificem salutarunt. „ Ita Oldoinus, ex cujus narratione, si vera sit, constat verum esse quod superiùs, viginti tres Cardinales intersuisse electioni Martini, non computatis in eo numero, Ludovico de Barro, Jacobo Insulano, & Petro Mauroceno, qui erant absentes. Tantam porrò fuisse omnium de ejus electione lætitiam scribit Platina, ut præ gaudio loqui vix homines possent. Effusum nimio gaudio Sigismundum Regem, nullo habito suæ dignitatis discrimine, conclave ingressum, gratias omnibus egisse, qui tantum virum ac tam Reipublicæ Christianæ propè extinctæ necessarium delegissent; & ante eum prostratum cum summa veneratione ejus pedes exosculatum esse. Quem contra Pontifex amplexus, non secus ac fratrem in pretio habuerit, eique gratias egerit, quòd sua operâ & industriâ pax tandem Ecclesiæ reddita esset.

III. *Scribit literas circulares ante consecrationem.* Eadem suæ electionis die Martinus quaquaversum, atque imprimis ad Pontificiæ ditionis civitates expediendas curavit literas circulares, quarum exemplar ex archivo Viterbiensis civitatis, ubi servatur inter bullas sub num. 121; exhibet Papebrochius in Paralipomenis ad Conatum Chronico-Historicum pag. 112, in iis enim licèt nondum ordinatus Presbyter, multò minùs Episcopus, non *Electum*, ut fecisse Gregorium X, & Innocentium V suis locis diximus, sed absolutè *Episcopum* se se scribit: *Martinus Episcopus servus servorum Dei dilectis filiis & Prioribus populi & communitatis & civitatis nostræ Viterbiensis, Salutem & Apostolicam benedictionem*. In fine excusat quòd bulla perfecta non sit, quia data ante coronationem. *De hoc autem quòd bulla sine impressione nominis est appensa præsentibus, eadem vestra devotio non miretur, sed potius grâtuletur; maximè cùm eisdem nostræ sinceritatis desideriis accurrentes, easdem literas ante coronationis insignia providerimus dirigendas; infraque usus perfectæ bullæ cum nostri impressione nominis non habetur. Datum Constantiæ Moguntinæ provinciæ III Idus Novembris, suscepti à nobis Apostolatûs officii anno primo.* Unde soli Petrus & Paulus faciem unam bullæ occupant, vacante altera. Vide dicta in Urbano IV, Gregorio X, Innocentio V, & Joanne XXII.

IV. *Consecratur & coronatur.* Die Sabbati vigesima ejusdem mensis Novembris Martinus cùm esset tantùm Diaco-

SEC. XV. MARTINUS V. Diaconus à Joanne Episcopo Ostiensi, in Presbyterum, & sequenti die Dominica in Episcopum consecratus est, ac statim more solito per Raynaldum Cardinalem Brancatium Archidiaconum grandi celebritate coronatus, exindeque de more per civitatem ductus, regentibus hinc inde equi ejus frenum Sigismundo Romanorum Rege, & Friderico Marchione Brandeburgensi Imperii Electore Archicamerario: *Die dominica vigesima prima supradicti mensis Novembris idem sanctissimus Dominus noster more solito, & in coronationibus Romanorum Pontificum hactenus observari consueto, fuit apud Ecclesiam Constantiensem honorificè coronatus, & demum per dominos sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, aliosque Prælatos, Ambassiatores, & Romanæ Curiæ Officiales, in sacrosancta Synodo prædicta præsentes; necnon illustrissimum principem dominum Sigismundum Romanorum Regem à dextero, & illustrissimum principem dominum Fridericum Marchionem Brandeburgensem sacri Romani Imperii Archicamerarium & Electorem à sinistro lateribus ejusdem domini nostri Papæ, per equi frenum, in quo sedebat, una cum populosa multitudine processionaliter ab Ecclesia Constantiensi prædicta usque ad monasterium S. Augustini conductus, & per circuitum ad Constantiensem prædictam fuit solemnissimè reductus*, inquiunt Acta. Sumpsit autem symbolum sigilli, sive sententiam, versum Psalmi 53, *Averte mala inimicis meis, & in virtute tua disperde illos*. Ceterùm nullus antè ex Pontificibus Romanis, majori, imò nec pari universæ Ecclesiæ consensu electus & coronatus dici potest Martino; cujus creationi & coronationi non solùm Cardinales ordinarii electores, verùm etiam cunctarum Christiani orbis nationum ex tribus partibus, in quas Ecclesia fuerat antè distracta, speciales delegati suffragia sua & præsentiam singulatim contulerint.

V. Ejus clarum genus. Natus erat Martinus è Principibus Romanis, patre scilicet Agapeto Columna circa annum 1367, cùm obierit circa annum ætatis 64 ineunte anno 1431. Clarissima porrò hæc familia erat, cùm Raynaldus Dux Juliacensis & Gueldriæ in literis, quas ad ipsum dedit post suam coronationem 13 mensis Decembris, fateatur se ex Columnensi stirpe genus traxisse, idque magnæ gloriæ sibi ducere: *Ego qui de progenitoribus meis è domo vestra Columnæ, antiqua & excelsa Romana stirpe, claram traxisse fateor originem*, &c. apud Raynaldum num. 4. Ipsemet Martinus in literis ad Ladislaum Poloniæ Regem, quas laudat Oldoinus citatus in Notis, ex Martino Chromero in Historia Poloniæ, asserit domum Friderici Marchionis Brandeburgensis ab eodem Columnarum stipite derivatam esse: *Sicut ab antiquo accepimus*, inquit, *qui priscam originem Nostram per manus traditam ab antiquioribus retulerunt; Nostra de Columna Romana, & præsentium Burgraviorum Nurimbergensium domus, quæ etiam Romana fuisse dicitur, ab eodem stipite derivatæ sunt. Ex quo cùm essemus antea Serenitati tuæ affecti propter gloriam & virtutem tuam & propter merita, & officia tua in populum Christianum, esse nunc debemus & erimus, accedente vinculo affinitatis magis cum Excellentia tua conjuncti, & ad honorem Celsitudinis tuæ exhibendum inclinati*. Hæc sola verba illius Epistolæ refert Oldoinus, forsan quia sequentia ipsi negotium facessebant, quæque supplenda sunt ex libro XI Hist. Polonorum Joannis Dlugossi seu Longini, ubi Epistola integra recitatur, & in qua post laudata verba legitur, *qui simul cum Brandeburgensi nostram quoque prosapiam illustribus & regalibus nuptiis honorasti*. Fridericus enim antea Burgravius Norimbergensis factus est Elector Brandeburgensis à Sigismundo Imperatore, à quo investituram Electoratûs recepit Constantiæ die Dominica, qua cantatur, *Quasi modo geniti*, seu die 18 Aprilis anni 1417; & postmodùm Heduigen Ladislai prædicti Regis Poloniæ filiam in matrimonium collocandam obtinuit cum Friderico filio secundo genito, qui postea ei in Electoratum successit anno 1430. Unde Pontifex Burgraviorum Norimbergensium domum confundit cum domu Brandeburgensi, quæ ab isto Friderico Burgravio Norimbergensi sumsit initium quantum ad Electoratum, & in hodiernum usque diem perseverat, cui & addita est à non multis annis corona Prussiæ à Friderico tertio. Ex quibus manifestè patet prosapiam Electoris Brandeburgici, hodie in Prussia regnantis, *ab eodem stipite* derivatam esse, quo prosapia de Columna seu Martini V. Hæc porrò Martini V ad Ladislaum Poloniæ Regem Epistola data est *Romæ apud sanctos Apostolos, quinto Kalendas Junii, Pontificatus nostri anno septimo*, Ideoque anno 1424.

VI. Ejus primordia ante Pontificatum. Martinus juri Pontificio Perusii operam dedit, unde post nonnullos annos ad Urbem rediens, ab Urbano VI Protonotarius & Referendarius dictus, à Bonifacio postea IX Urbani successore Nuncius Apostolicus per Italiam destinatus, tandem ab Innocentio VII anno 1405 Cardinalis Diaconus tit. S. Georgii ad Velum aureum renunciatus est. Interfuerat electioni Gregorii XII, quem etiam ab omnibus Cardinalibus desertum Senas Lucâ revertentem secutus est; nec eum unquam destituit, donec per Concilium Pisanum ab eo discedere coactus est. Electioni itaque Ale-

Alexandri V, & postea Joannis XXIII præsens fuit, quo Pontifice sancti Petri patrimonio, ac Tusciæ Ecclesiasticæ, Legationis munere præfuit, ac aliquot oppida ab hostibus occupata recuperavit. Vicarius deinde Generalis, seu Legatus Apostolicus Apostolicæ Sedis in Umbria, Perusii, Tuderti, Urbeveteri, Interamnæ, & Reate nominatus ab eodem Pontifice. Humanitate ac mansuetudine simul & justitia ita excelluit, ut cùm prætetea in Concilio Constantiensi inter partium altercationes ita se medium habuisset, ut publicæ tantummodò utilitati consulens in neutram partem inclinare videretur, quæ etiam potissima causa ipsius electionis in ipsis Synodi Actis continetur, adeo omnibus se gratum exhibuit, ut nullus aptior existimatus fuerit, qui quassatam diuturno schismate Ecclesiam restaurare posset.

VII. Benedictus XIII Paniscolæ Conciliabulum celebrat.

Interea Benedictus XIII Paniscolæ suorum Conventiculum agebat, quod Oecumenicum Concilium, & Catholicam Ecclesiam vocitabat. Ad quod Aragonii Præsules qui accesserant, ut officii specie ipsius pertinaciam flecterent, suaserunt ut ad reliquias schismatis abolendas, insignia Pontificalia deponeret, permitteretque tribus suæ factionis Cardinalibus, ut Martinum Constantiæ electum, ipsimet etiam Romanum Pontificem designarent. Consilium, seu supplicem libellum Benedicto à duobus Archiepiscopis, Tarraconensi nimirùm, & Cæsaraugustano, sex aliis Episcopis, & tribus Monasteriorum Abbatibus porrectum die 26 Decembris ejusdem anni 1417, repræsentat Raynaldus num. 5 ex Martini regisro, sicuti & alium supplicem libellum eadem de causa à Carolo Sancti Georgii, Alfonso Sancti Eustachii, & Petro Sancti Angeli Cardinalibus Benedictinis eidem Benedicto porrectum, quo iterum eum etiam atque etiam rogarunt, ut ab ipsis Martinum creatum Constantiæ Pontificem renunciari pateretur, ut sub uno capite universus orbis Christianus conjungeretur. Sed hæc omnia frustrà fuerunt, ut dicetur inferius; ad Concilium enim Constantiense priùs redeundum est.

VIII. In Sessione XLII Joannes olim Papa Martini PP. custodiendus traditur.

Die Martis vigesima octava Decembris celebrata est *Sessio XLII* Concilii, cui præfuit ipse Martinus Papa. In ea petente Sigismundo Rege, unà cum Ludovico Bavariæ Duce, liberari à custodia Balthassaris Cossæ, olim Joannis XXIII, sibi à Concilio commissâ, decretum est à Pontifice, sacro approbante Concilio, ipsos liberos ab ea fore confestim ac eum in manus ipsius Pontificis, aut ab eo delegandorum tradidissent. Quem tamen adhuc toto anno millesimo quadringentesimo decimo octavo, & aliquot mensibus anni sequentis, in Germania detentum in custodia constat, donec Florentiæ eodem anno 1419 mense Junio Martinum Papam adiit, à quo benignè exceptus, dictus est Cardinalis Tusculanus, ut superiùs dictum est.

IX. Petrum de Luna frustra admonet Martinus PP. Pontificatu se abdicare.

Ineunte anno 1418 Martinus Papa cernens, ut loquitur Platina, renascentis hydræ caput restare, scilicet Benedictum Lunensem cum aliquot Cardinalibus & Prælatis Paniscolæ, tanquam in arce schismatis, se continentem, quibusdam Aragoniæ populis, utram in partem inclinarent, adhuc titubantibus; approbante Concilio Constantiensi Alamanum Ademarium tit. Sancti Eusebii Presbyterum Cardinalem Pisanum dictum, Legatum à latere suo in Aragoniam misit, qui sub pœnis & censura Ecclesiastica Petrum de Luna admoneret Pontificatu se abdicare. Quod cùm etiam Cardinales, qui cum ipso sentiebant, suaderent, respondit Petrus cavillationibus quibusdam, id sibi nequaquam integrum esse: sibi autem cum Martino conventurum, si vera essent quæ de hominis integritate & humanitate dicerentur. Ex quatuor igitur Cardinalibus ei adhærentibus, duo pertinaciam hominis inspicientes, ab eo ad Martinum statim defecêre, qui autem in ejus fide mansêre, anti-Cardinales sunt habiti, quorum alter Carthusiensis fuit, alter Julianus Dobla appellatus. Narrat hæc Platina. Sed quatuor fuisse Cardinales, qui eum tunc deserueront, & anno 1419 Florentiam ad Martinum accedentes ab eo sunt humanissimè tecepti, & in dignitatibus suis confirmati, habet postea idem Platina, itemque Onuphrius & alii. Ex Suritæ tamen Historiæ Aragonensis lib. 12, cap. 66 & 67, constat jam ante Ademarium, missum fuisse à Martino, statim ac electus fuit, Bernardum Burdegalensem, qui res Constantiæ factas denunciaret, Alphonsumque Regem existimantem nihil sibi denegare debere ob Benedicti defertionem, multa à Martino inmodica petiisse per nuncios, ob quorum repulsam non parùm in eum commotus fuerit, nec parvam Petro occasionem exhibuerit obdurescendi in schismate. Hanc Bernardi Burdegalensis in Aragoniam missionem, antequam Alemannus Cardinalis mitteretur, veram existimo; Alemannus enim missus non est ante annum 1418, cùm præsens fuerit Sessioni XLII Concilii Constantiensis, in qua recensetur inter Cardinales sub Cardinalis *Pisani* nomine: & tamen Bernardus Burdegalensis juxta Suritam missus, est à Martino statim post suam electionem. Quomodò verò postea à prædicto Alemanno Legato omnium regnorum Alphonsi Regis Aragoniæ Acta Constantiensia Leridæ promulgata fuerint, refert idem Surita loco laudato cap. 69. Quod attinet ad Cardinales Benedictinos, eos à Marti-

Sæc. XV. Martinus V.

tino Papa in dignitatibus suis confirmatos Gebennæ anno 1418, non verò Florentiæ anno 1419, videbitur inferiùs.

X. In Sessione XLIII reformationis capita publicantur.

Interea Constantiæ habita est *Sessio XLIII* Concilii eodem Martino Papa præside, die Lunæ vigesima prima Martii, in qua quod ante ingressum conclavis decretum vidimus, quædam reformationis capita promulgata sunt, quæ extant col. 254 editionis Concil. Labbel, & in aliis Conciliorũ editionibus. Primum, de exemptionibus ab obitu Gregorii XI concessis abrogandis. Secundum, de revocandis unionibus beneficiorum ab eodem tempore factis. Tertium, de fructibus beneficiorum vacantiũm. Quartum, de suspensione simoniacè ordinatorum, deque nullitate electionum, postulationum, & quarumvis provisionum simoniacè factarum. Quintum, de dispensationibus revocandis. Sextum, de decimis, & aliis oneribus Ecclesiis, & Ecclesiasticis non imponendis à quovis Romano Pontifici inferiore. Septimum, de vita, & honestate Clericorum, præcipuè circa vestes, & tonsuram. Quibus addenda quæ Philippus Labbeus in Appendice ad Concilium Constantiense col. 1450 edidit, tanquam ad Sessionem XL spectantia, & ea quæ Emmanuel Schelstrate ex duobus MSS. uno Vaticano, & altero Palatino, ad hanc Sessionem XLIII reducenda observavit. Primum est de numero, & qualitate Cardinalium, & modo promotionis eorum, statuit ut deinceps numerus Cardinalium S. R. E. adeò sit moderatus, ut nec gravis sit Ecclesiæ, nec superflua numerositate vilescat. Numerus ad XXIII definitur: Quos viros esse oporteat scientiâ, moribus, & rerum experientiâ excellentes, Doctores in Theologia, aut Jure Canonico vel Civili, præter admodum paucos, è stirpe Regia, aut Ducali, vel magni Principis oriundos, in quibus competens literatura sufficiet, non fratres aut nepotes ex fratre vel sorore alicujus Cardinalis viventis, &c. Secundũ de provisionibus Ecclesiarum, Monasteriorum, Prioratuum, Dignitatum & aliorum beneficiorum, aliquem ad Episcopales dignitates evehi vetat, nisi sit Doctor aut Licentiatus cum rigore examinis, in Theologia, aut Jure Canonico vel Civili. Tertium, de Annatis, quo statuitur ut pro sustentatione summi Pontificis & S. R. E. Cardinalium, de Ecclesiis & Monasteriis vitorum duntaxat vacantibus & vacaturis, solvantur pro fructibus primi anni, à die vacationis summæ pecuniarum in libris Cameræ Apostolicæ taxatis, quæ communia servitia nuncupantur; si quæ verò malè taxatæ sunt, justè taxentur. Sì autem infra annum bis Ecclesiæ vacaverint, semel tantùm solvatur, nec debitum hujusmodi in successorem transeat, &c. Quartum,

De numero & qualitate Cardinalium. *De provisionibus Ecclesiarum.* *De Annatis.*

de causis in Romana Curia, vel extra, tractandis statuit, ut causas, quæ ad forum Ecclesiasticum de jure vel consuetudine non pertinent, Curia Romana ad se non trahat, nisi de consensu partium. Quæ verò ad ipsam per appellationem devolutæ sunt, aut ad eam aliàs de jure pertinent, in ea tractentur. Cæteræ committantur in partibus. Matrimonialium causarum prima cognitio non habeatur in Curia. Appellationes frustratoriæ ante diffinitivam sententiam interpositæ sub gravibus mulctis prohibentur. Quintum, de exemptionibus, idem habet ac primum editionum Labbei, Binii & aliarum, licèt prolixius & explicatiùs. Sextum, de Commendis, vetat ne imposterum, Monasteria aut magni Prioratus Conventuales, ultra decem Religiosos & Officia claustralia habere consueti, Dignitates majores post Pontificalem in Cathedralibus, sive Ecclesiæ Parochiales, ulli Prælato, etiam Cardinali, dentur in Commendam. Septimum, de fructibus medii temporis, idem est cum tertio Labbeanæ, Binianæ & aliarum editionum. Octavum, de non alienandis rebus Ecclesiasticis, omnes alienationes rerum immobilium & jurium Ecclesiæ Romanæ, sine Concilii consensu, & subscriptione majoris partis Cardinalium illius obedientiæ: nec non omnes alienationes rerum similium aliarum Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum, sine consensu libero Rectorum & Ministrorum eorundem, per quoscumque pro Romanis Pontificibus se gerentes, à tempore Gregorii XI factas penitus revocat. Alienationes autem à Prælatis & Ministris, præter & contra Juris formam factas rescindit. Nonum, *de quibus causis Papa corrigi possit, vel deponi*, hoc tantùm habet: *Non videtur, prout nec visum fuit in pluribus Nationibus, circa hoc aliquid novum statui vel decerni*. Decimum, de Simoniacis, idem habet ac quartum vulgatarum editionum. Undecimum, de Dispensationibus, idem est cum quinto earundem editionum. Duodecimum, de residentia, jubet ut Episcopi & Superiores hujusmodi in suis Ecclesiis & diœcesibus, Abbates autem in suis Monasteriis personaliter residеant, à quibus si sex menses continuos absuerint, perceptione fructuum & proventuum per biennium sint privati: qui fructus Ecclesiis & Monasteriis applicentur. Si biennio absuerint, Ecclesiis ipsis & Monasteriis priventur. Item declarat Pontifex, se non intendere dispensare circa beneficia incompatibilia obtinentes. Decimum tertium, de provisione Papæ & Cardinalium, ipsorum sustentationi aliter non posse provideri declarat, quàm huc usque factum est, scilicet per Beneficia & communia servitia, quæ vacantiæ nun-

Sæc. XV. Martinus V. *De causis.* *De Commendis.* *De alienationibus rerum, & jurium Ecclesiæ.* *De residentia.* *De provisione Papæ, & Cardinalium.*

De Indulgentiis.

nuncupantur: Sed quæ Beneficia non possint à Cardinalibus possideri declarat. Decimum quartum, de Indulgentiis, Pontificem deinceps à nimia Indulgentiarum effusione temperare statuit, ne vilescant, & olim concessas ab obitu Gregorii XI citra perpetuas; item quæ dicuntur de pœna & culpa, sive de plena remissione concessa locis; item omnes concessas ad instar alterius Indulgentiæ, revocat & irritas declarat. Decimum quintum, de Decimis, & aliis oneribus Ecclesiasticis, idem est cum sexto vulgatarum editionum. Per hæc verò & alia cum singulis Nationibus concordata, nec non per ea quæ in Cancellariæ Regulis posita sunt, factum esse satis Articulis de Reformatione facienda die trigesima Octobris anni millesimi quadringentesimi decimi septimi promulgatis, declaravit Pontifex de consensu & approbatione Concilii.

XI. *Cardinalium, & Nationum dissensio circa reformationem.*

Sed quænam fuerint concordata cum Nationibus, & quæ in Cancellaria posita, neque Acta edita, neque MSS. exprimunt. Maxima tamen fuit circa reformationis negotium Cardinalium & Nationum dissensio. Nationes enim Germanica & Anglica, Sigismundo Augusto incitante, reformationem electioni Pontificis præmitti volebant; Cardinales verò cum Nationibus Italica, Hispanica & Gallicana priùs electionem fieri, ut docet protestatio ab ipsis facta post Sessionem XXXVIII, quam ex quatuor codicibus MSS. edidit idem Schelstrate. Natio Anglicana, jubente Magnæ Britanniæ Rege, Germanicam dimisit, & tribus aliis se adjunxit. Duo etiam Cardinales Bononiensis, & Senensis, cum nonnullis Prælatis, ad frequentiorem accessére sententiam. Tandem Sigismundus Rex & Germani eò se recepére, ut securitas ipsis daretur per Decretum irritans, quòd post electionem Papæ fieret reformatio, ante coronationem ipsius, & administrationem aliquam. Decretum his verbis conceptum est: *Sacrosancta, &c. statuit & decrevit, quòd futurus summus Pontifex per Dei gratiam & pro primo assumendus, cum hoc sacro Concilio vel deputandis per singulas Nationes, debeat reformare Ecclesiam in Capite & Curia Romana, secundùm æquitatem & bonum regimen Ecclesiæ, antequam hoc Concilium dissolvatur, super materiis Articulorum, videlicet &c.* Ita fragmenta Actorum Concilii ex codicibus MSS. ab Emmanuele Schelstrate edita. Auctor anonymus Burdegalensis in Historia Pontificum hoc ipso tempore vivens, à Spondano sæpiùs laudatus, de reformatione facienda in hoc Concilio tradit multa circa reformationem Ecclesiæ tam in capite, quàm in membris tractata fuisse, pauca verò conclusa. Gobelinus verò Persona, qui anno millesimo quingentesimo decimo octavo finem imponit suo Cosmodromio, hoc Operi Historico breviter continente res toto orbe gestas ab ejus ortu usque ad eum annum millesimum quadringentesimum decimum octavum, quo jam sexagenarius erat, cùm natum se dicat anno 1358, in ejusmodi Cosmodromii cap. 96 ait: cùm ante electionem Pontificis electi fuissent viri literatissimi ex omnibus Nationibus, qui nomine totius Concilii reformationem ordinarent & conscriberent, illis moram facientibus ortam esse dissensionem inter Nationes, Germanicâ unà cum Rege petente, ut priusquam ad electionem Pontificis procederetur, fieret reformatio tam in capite, quàm in membris; ceteris contrà asserentibus melius fore ut per Pontificem fieret: tandem reformatione conceptâ, sed nondum publicatâ, processum esse ad electionem Pontificis. Qui postquam creatus fuisset, petitam à Nationibus fuisse publicationem articulorum præconceptorum: sed quia non omnes æquè ardenter instabant, ac Cardinales in hoc torpebant, Nationem Gallicanam à Sigismundo Rege petiisse, ut Pontificem ad id urgeret: ipsumque respondisse, ipsam olim obstitisse ne reformatio ante electionem fieret; adiret igitur modò illum, cùm jam non sibi integrum esset de iis agere, sicuti Sede vacante.

XII. *In Sessione XLIV Martinus PP. futurum Concilium indicit Papiæ.*

Cùm jam quartus Concilii annus magno omnium incommodo ageretur, Martino Papæ placuit illi finem imponere. Quare *Sessio XLIV* habita est die Martis decima nona Aprilis, in eaque juxta decretum in trigesima nona sessione factum, Pontifex de omnium consensu locum futuri Concilii Generalis quinquennio post celebrandi designavit civitatem Papiensem, ad quam cuncti tempore indicto convenire deberent. Decretum hac de re à Martino Papa editum erat inter Acta edita, dicituque datum *Constantiæ in loco sessionis publicæ decimo tertio Kalendas Maji, Pontificatûs nostri anno primo.*

XIII. *In Sessione XLV finem imponit Concilio, illudque confirmat ore proprio.*

Denique *Sessio XLV* & ultima Concilii celebrata est die Veneris, vigesima secunda Aprilis, in qua finis impositus est Concilio, Umbaldo (al. Raynaldo) tit. Sancti Viti in Macello Diacono Cardinale de mandato Pontificis & totius Concilii pronunciante hæc gratissima verba, *Domini ite in pace*, respondentibusque omnibus *Amen*. Antequam verò Patres exirent à sessione Nuncii Wladislai Regis Poloniæ, & Witoldi, sive Alexandri Ducis Lithuaniæ petierunt, quemdam libellum cujusdam fratris Joannis Falckemberg, crudissimos quosdam errores continentem, riteq; jam damnatum tanquam hæreticum per delegatos in causa fidei, ac etiam per omnes

Na-

Nationes Concilii, modò etiam in ſeſſione publica damnari, ſeu publicè damnatum pronunciari, antequam præſens Concil. diſſolveretur, alioquin proteſtabantur de gravamine, & de appellando ad futurum Concilium. Quibus reſpondit Pontifex ore proprio, quòd omnia *determinata & decreta in materiis fidei per Concilium Conciliariter* tenere & inviolabiliter obſervare volebat, ſeque ipſa *ſic Conciliariter facta* approbare & ratificare, *& non aliter nec alio modo*. Quod cùm iteraſſet Pontifex per Concilii Advocatum, mox lecta eſt bulla Pontificis, quâ omnibus & ſingulis qui Concilio interfuiſſent ejus causâ, tam Dominis quàm eorum familiaribus, abſolutionem plenariam ſemel in vita, præviis quibuſdam jejuniis, ac propterea in articulo mortis conceſſit. Hæc bulla in Actis editis dicitur data *Conſtantiæ in loco Seſſionis publicæ dicti Concilii decimo Kalendas Junii, Pontificatûs noſtri anno primo*, ſed legendum, *decimo Kalendas Maji*, ſeu die 22 Aprilis, quo celebrata eſt ultima ſeſſio, præterquamquòd, ut inferiùs dicetur, Martinus Pontifex die X Kalendas Junii Conſtantiæ non erat.

XIV. *Sicut fecerat bulla jam ante confecta.*

In Actis editis poſt hæc ſequitur bulla Martini Papæ de erroribus Joannis Wicleff, Joannis Huſs, & Hieronymi de Praga, data *Conſtantiæ octavo Kalendas Martii, Pontificatûs* Martini *anno primo*, ideoque ante Seſſionem XLIII, quæ bulla à pluribus creditur confirmatio Actorum Concilii à Martino facta. Ejus initium eſt: *Inter cunctas paſtoralis curæ* &c. Sed Emmanuel à Scheiſtrate in Tractatu de ſenſu & auctoritate decretorum Conſtantienſis Concilii ſeſſione quarta & quinta Romæ anno 1686 edito contendit ſe inveniſſe veram bullam Martini in ejus Regeſto variorum, confirmatoriam decretorum Concilii in materia fidei, quæ incipit: *In eminentis Apoſtolicæ dignitatis ſpecula...... ut fides catholica, quæ chriſtianæ religionis firmiſſimum eſt fundamentum, noſtris proſperetur temporibus, ac à contagioſis hæreticorum dogmatibus, quibus illam quaſi tenebroſi fumi caligine obſcurare ſatagunt, conſervetur, hæreticaque pravitas de finibus fidelium extirpetur*, &c. Præmittit in illa bulla Martinus V, inquit Scheiſtratius, quæ contra errores Joannis Wicleff, & Huſs, ac Hieronymi de Praga à Joanne XXIII in Concilio Romano anno Pontificatus ejus tertio decreta fuerant, duaſque Conſtitutiones ejuſdem Joannis, quarum una à Labbeo edita eſt Tomo XI Conciliorum, altera hucuſque lucem non vidit, exhibet. Deindè ſtatuta Conſtantienſis Concilii circa propoſitiones Wiclefi, & Huſs, nec non errorem Bohemorum de communione ſub duplici ſpecie de verbo ad verbum inſerit, concludens his verbis: *Nos igitur declarationes, decreta, diffinitiones, reprobationes, mandata, inhibitiones, ſtatuta, nec non condemnationes & ſententias ſubſcripta rata habentes, & grata, illaque auctoritate Apoſtolicâ ex certâ ſcientiâ tenore præſentium confirmantes, & præſentis ſcripti patrocinio communientes, ſupplentes quoque omnes defectus, ſi qui forsàn propter ſolemnitates juris in procedendo non ſervatas intervenerint in eiſdem; volumus etiam & eâdem auctoritate decernimus, quòd declarationes, diffinitiones, reprobationes, mandata, inhibitiones, ſtatuta, nec non condemnationes & ſententiæ, præinſerta plenam vim, plenumque robur & vigorem per omnia habeant, & ad ea ubilibet probanda hæ noſtræ literæ plenæ ſufficiant, quandocumque & ubicumque eas ſive in judicio, ſive alibi exhiberi contigerit, vel oſtendi. Nulli ergo, &c. Noſtræ approbationis, ratificationis, ſuppletionis, voluntatis, & conſtitutionis infringere, &c. Si quis &c. Datum Conſtantiæ 8 Kal. Martii, Anno primo*. Atque hæc eſt Bulla Martini V confirmatoria, quæ hactenus typis deſcripta non fuit, omneſque noſtri ſæculi peritos in hunc uſque diem latuit, inquit, Scheiſtratius loco laudato, Diſſert. 3 cap. 4. In eo tamen fallitur Schelstratius quòd credat eam bullam omnes ſæculi ſuperioris peritos latuiſſe; eam enim non ſolùm legerat, ſed & magnam ejus partem jam ante ipſum typis mandaverat Odoricus Raynaldus ad annum 1425 num. 15 & ſeqq. ubi & ſuperiora verba à Schelſtratio producta etiam exhibet: *Nos igitur declarationes* &c. Num. verò 15 Bullæ initium eſt ſicut in Schelſtratio: *In eminentis Apoſtolicæ dignitatis*, &c. addens illam bullam deſcriptam eſse Tom. 8 pag. 181 Diverſ. de Curia, cùm Schelſtratius dicat ſolùm ſe eam inveniſſe in manuſcripto Regeſto authentico.

XV. *Conſtantia Genevam pergit.*

Cùm poſt abſolutam Synodum Conſtantienſem, ut narrat Platina, Martinus Papa, hinc à Sigiſmundo Rege & Germanis in Germania aliquandiù remorari, hinc à Galliæ Principibus in Galliam proficiſci rogaretur; oſtendit nequaquam ſibi id integrum eſſe, quòd patrimonium Eccleſiæ, abſente Pontifice, à tyrannis diſtraheretur, Urbſque Roma penè ad interitum redacta eſſet. Ut tamen aliquo modo videretur utriſque gratificari, Conſtantiâ diſceſſit regente frænum mulæ uſque ad civitatis egreſſum Sigiſmundo Rege, & Gebennam, ſive Genevam inter Galliam, & Germaniam ſitam petiit, ibique uſque ad menſem Septembrem permanſit, ut narrat Joannes Monſtreletus Tomo I cap. 192, & anoymus Auctor Burdegalenſis in Vita Martini. Die decima tertia menſis Maji adhuc Conſtantiæ erat,

eo

eo enim die Wladislaum Poloniæ Regem Pontificium Vicarium in Russiam creavit literis datis *Constantiæ III Idus Maji Pontificatûs anno primo*, quæ extant apud Raynaldum num. 19: Eum tamen triduo post Constantiâ recessisse constat ex Felice Contelorio, qui illius itinera ex MS. Vaticano ita describit apud eundem Raynaldum num. 36: *Die XVI Maji anno 1418 Martinus V Constantiâ recessit, ac die V Junii per Biernum castrum Lusanensis* (legendum Lausanensis) *diœcesis transiens in Monasterium fratrum Prædicatorum aliquot diebus quievit. Die verò undecima Julii solemni pompa & acclamante populo in civitatem Gebennensem est ingressus, ubi Oratores Avenionenses obviam profecti fidelitatis præstitere juramentum. Hinc die tertia Septembris abiens*, &c. Verùm in Contelorio, *die verò undecima Julii*, legendum puto, *die verò undecima Junii*; cùm die decima tertia ejusdem mensis, seu *Idibus Junii* Martinus Gebennis Diploma dederit, quo facultatem fecit tribus Cardinalibus dispensationem ineundi pro connubio Blanchæ Caroli Navarræ Regis secundæ genitæ cum Joanne Comite Fuxensi, qui primis nuptiis junctus fuerat Joannæ ejusdem Navarræ Regis primogenitæ, tunc sine liberis defunctæ. *Datum* est diploma *Gebennis Idibus Junii, Pontificatûs nostri anno I*, apud eundem Raynaldum num. 34. Porrò non obstante illa dispensatione Joannes Fuxensis non duxit uxorem dictam Blancham, quæ postea nupta est Joanni Principi Alfonsi Aragoniæ Regis fratri, ut scribit Garibajus lib. 27, cap. 48, cùm antea nupta fuisset Martino Trinacriæ quondàm, seu Siciliæ Regi anno 1409 mortuo.

XVI. *Boemorum de communione Calicis deliberatio.*

Sigismundus Romanorum Rex rogaverat Martinum Papam antequam Constantiâ abiret, ut mitteret Legatum in Boemiam Joannem Dominici Florentinum Presbyterum Cardinalem Sancti Sixti, dictum vulgariter Ragusinum, ad reducendos Hussitas ad Ecclesiæ fidem. Doctores enim Hussitæ Boëmiæ post supplicium Hieronymi Pragensis pejores facti, ut Nobilitatem & populum in suis erroribus continerent, ac si non alia de re controversia esset, quàm de usu Calicis, quem à Christo præceptum obtrudebant, die decima Martii anni 1417 declarationem quamdam promulgarunt: qua fingentes sæpiùs se à Nobilitate populoque rogatos, confessionem fidei de Calicis in sumenda à fidelibus Eucharistia usu, palàm proferre: fraudulentaque calliditate profitentes, nihil se temerè aut præsumptuosè contra sanctam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam definire, quin potiùs inhærere assertioni Concilii Constantiensis, quòd communionem sub utraque specie à Christo institutam & ministratam, atque in primitiva Ecclesia diutino usu receptam comprobasset: hortati sunt quos propriæ salutis cura tangeret, hoc vivificum duplicis speciei, unius tamen fidei sacramentum amplecti, & hanc Christi institutionem omni humanæ Constitutioni præferre. Quod consilium Universitatis Pragensis, ab Hussitis Laicis loco generalis decreti & instar legis Evangelicæ receptum recitat Cochlæus in Hist. Hussitarum lib. 4, ejusque fraudes aperit & confutat. In id verò temeritatis eos pervenisse Krantzius lib. 10 Vandaliæ cap. 27 narrat, ut etiam confusis ordinibus in Ecclesia, Laici se administrandis sacramentis ingererent. Patres autem Concilii Constantiensis, ut nobile regnum ab ea labe purgarent, viginti quatuor articulos ad id conceperunt, quos idem Cochlæus recitat.

XVII. *Martinus PP. Legatum in Boemiam mittit pro reducendis Hussitis.*

Sed cùm hæc omnia frustrà fierent; cùm jam tanta esset turbatio rerum, ut nec ipse Rex Wenceslaus, etiamsi maximè voluisset, potuisset ampliùs regnum in pristinam tranquillitatem reducere; cùm jam cœpissent dirui & incendi Ecclesiæ & Monasteria, ut scribit Æneas Silvius in Hist. Boëm. cap. 36, Martinus Papa Gebennis existens, videns literis quibus Boemiæ Proceres ad orthodoxam fidem reducere conatus erat (quæ dicuntur datæ *Constantiæ VIII Kal. Aprilis anno primo Pontificatus*) ad pietatis cultum non potuisse Hussitas flecti, sed priora novis flagitiis cumulasse, mense Julio anni 1418, prædictum Joannem Dominici Cardinalem Legatum in Hungariam & Boëmiam destinavit, qui eò statim profectus, adeò duræ cervicis hæreticos illos expertus est, ut gladio opus esse Regi Sigismundo significarit. Qui regno, quod suum futurum erat, compatiens, speransque processu temporis eos sanari posse, tunc ab eo abstinuit. Joannes autem Dominici Legatus Budam Hungariæ ad eundem Regem, sive cum illo, ut alii volunt, pergens, quò etiam eadem hæresis jam penetraverat, ibidem mortuus est, & honorificè sepultus, miraculis etiam post obitum clarus, cujus res gestas describit Sanctus Antoninus tit. 22, cap. 7, & tit. 23, cap. 11, § 3. Datæ sunt porrò literæ legationis Joannis Dominici *Gebennis VI Idus Julii Pontificatûs anno primo* apud Raynaldum num. 9.

XVIII. *Anti-Cardinales Petri de Luna jure Cardinalitio afficit.*

Cardinales quatuor, qui hactenus Benedicto XIII, vel Petro de Luna adhæserant, cognita illius pertinacia ad Ecclesiæ castra confugêre, quos Martinus Papa eodem anno 1418, exarato die prima Augusti Gebennæ diplomate vero honore ac jure Cardinalitio affecit, ut refert Felix Contelorius in Elencho Cardinalium. Ii autem erant Joannes Murillus Abbas

Montis Aragonum tit. Sancti Laurentii in Damaso Presbyter; Carolus de Urties sancti Georgii ad Velum aureum; Alphonsus Carillus Sancti Eustachii; & Petrus Fonseca sancti Angeli Diaconi Cardinales, qui omnes anno sequenti 1419 in Italiam se contulêre atque à Martino Papa Florentiæ benignè excepti sunt. Ceterùm Ciaconius solum Carolum de Urties die prima Augusti anni 1418, à Martino Papa in Cardinalatu confirmatum scribit, sed major fides adhibenda Contelorio, qui ex MSS. Vaticanis desumpsit, quæ de illis quatuor Cardinalibus scripsit. Martinus etiam literis datis Gebennæ VI Idus Augusti potestatem fecit Alemanno tit. Sancti Eusebii Presbytero Cardinali, quem ineunte anno Legatum in Aragoniam miserat, Sacerdotia, quæ in Paniscolensi agro post latam Synodicam in Petrum de Luna sententiam, vacarent, Catholicis Clericis conferendi. Vide quæ de Alemanno diximus post Sessionem XLII Concilii.

XIX. *Martinus PP. in Italiam pergit, & magna pompa Florentiæ excipitur.*

Cùm Martinus Papa Gebenni per tres ferè menses substitisset, *hinc die tertia Septembris abiens, ac Taurinum iter faciens Mediolanum ingreditur, ubi perbenignè ac splendidè susceptus, altare majus Ecclesiæ Metropolitanæ consecravit, & die Martis XXV Octobris undecim Cardinalibus comitantibus Mantuam pervenit*, inquit Felix Contelorius mox laudatus. Ea in civitate permansit usque ad diem septimum Februarii anni 1419, ut ex eodem Auctore mox constabit. Certè die sexta Februarii, seu VIII Idus Februarii adhuc ibidem agebat; ea enim die diploma exaravit, quo ad conciliandam pacem inter Wladislaum Poloniæ Regem & Cruciferos Equites, Jacobum Spoletanum, & Fernandum Lucensem, Episcopos illius interpretes & arbitros, amplissima muniros auctoritate legavit; *Datum Mantuæ VIII Idus Februarii anno, II* apud Raynaldum eo anno num. 1. Postridie, die scilicet septima Februarii, Ferrariam profectus est, qua in civitate adhuc erat die 13 Februarii, quo Petrum Episcopum Sabinensem Cardinalem ad Venetam Rempublicam legavit diplomate dato *Ferrariæ Idibus Februarii, Pontificatûs anno II*, apud eundem Raynaldum num. 3. Inde per urbes Ravennam & Foroliviensem Florentiam venit, Bononiam vitans, quæ se per id tempus in libertatem vindicaret, ut scribit Leonard. Aretinus in Historia sui temporis, & ex eo S. Antoninus tit. 22, cap. 6, § 1, & 2. Hæc & superiora Martini Papæ itineta Felix Contelorius ex libro participationum facti Collegii, & Manuali Rudolphi Rocilgini Cameræ Apostolicæ Notarii, & ex Diario Florentino ab anno 1406, ad annum 1439, accuratiùs descripsit: *Die*, inquit, *septima Februarii Mantua egreditur, Ferrariam transiit, ac Monasterium sancti Salvi prope Florentiam advenit: ubi capitanei partis Guelfæ album equum serico rubro tegmine coopertum cum frænis aureo argentoque incentibus obtulerunt. Hinc ad S. Gallum obviam habuit delectos reipublicæ Florentinæ primates, supra ejus caput mappulam sustollentes, ac reipublicæ administratores cum maxima equitum multitudine, Judices, Mercatorum societatem, ceterosque cives & populum. Ubi verò die Dominica 26 Februarii* (legendum XXVII, quæ eo anno, littera dominicali existente B, concurrebat cum Dominica) *prope urbem stetit, domini civitatis sub alta mappula auro ditissima armellinis pellibus ornata Pontificem equitantem receperunt: præcedebat civitatis Clerus solemni cultu reliquias deferens, subsequebantur cives, equites, judices, cateraque nobilitas; hinc crux Pontificia & sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum deferebatur: post Cardinales Pontifex medius inter cives nobilitate præstantes, ætate fervidos, incessu graves, vultu decoros, vestitu splendidos, capite laureatos, olivam manu deferentes equitabat. Progrediens igitur per burgum S. Laurentii & prope flumen Paleæ in Ecclesiam S. Mariæ de Flore per tabulatum pannis ornatum fericis ob dignitatem Pontificis à civibus erectum ingreditur, factaque oratione populum benedixit.* Ita Contelorius pompam, quâ Florentiæ exceptus est Martinus, describit.

XX. *A' quo die annos sui Pontificatus repetierit.*

Antequam Martini res Florentiæ gestas percurramus, hic observandum, quod penè exciderat, ipsum paulò postquam Mantuam advenit, die decima quarta Novembris anni 1418, rescriptum edidisse contra Simoniacos, ex quo habemus, sui Pontificatûs annorum initium, à die electionis, non verò à consecrationis & coronationis die desumpsisse; cùm enim electus fuisset die undecima Novembris anni 1417, & coronatus die tantùm 21 ejusdem mensis; annum tamen secundum Pontificatus jam numerabat die 14 Novembris, cùm debuisset numerare annum primum, si hic computatus fuisset à die coronationis, seu 21 Novembris. Extat illud rescriptum apud Raynaldum eo anno num. 32, *Datum Mantuæ XVIII Kal. Decembris, Pontificatus nostri anno II*. Cùm tamen ipso die electionis literas dederit ad Viterbienses, ut ejus Pontificatûs initio diximus, signatas non anno primo Pontificatûs, sed Apostolatûs, quod & omnes ejus prædecessores fecerant, suspicor mendum irrepsisse apud Raynaldum in data hujus rescripti, substituendumque annum primum pro secundo; qui error forsan Typographo Coloniensi attribuendus; cùm ipsemet Raynaldus anno 1420 num. 9, referat diplo-

diploma ejuſdem Pontificis datum Romæ XV Kal. Decembris anno III Pontificatûs, ſeu die XVII Novembris anni 1420, ut putat ipſe Raynaldus, ex quo conſtat eum annos ſuos non deſumpſiſſe à die electionis, alioquin anno 1420, die 17 Novembris, numeraſſet annum quartum. Præterea anno 1427, num. 7, idem Raynaldus refert aliud diploma Martini eodem anno III Idus Novembris, ſeu die XI datum, ex quo etiam evincitur Martinum à die electionis annos ſuos non numeraſſe, alioquin anno 1427, die XI Novembris numeraſſet annum Pontificatûs duodecimum, ut patet. His adde Papebrochium in Conatu-Chronico Hiſt. referre, extare apud Wadingum bullam Martini ordine 19, datam *Waltero electo Roſſenſi XVIII Kal. Decembris anno I*, ideoque die decima quarta Novembris, quam putat datam anno 1418; neque enim, inquit Papebrochius, anno 1417, eo die Martino nondum in Epiſcopum ordinato fas fuiſſet Epiſcopum inſtituere ſicut ibi facit; & ſi fas fuiſſet, negotia urgentiora, quæ totum requirebant Martinum, id non permiſiſſent. Quidquid ſit, cùm nullus quòd ſciam ex ejus deceſſoribus à duobus & ampliùs ſæculis annorum ſuorum initium ſumpſerit à die electionis, valde veriſimile eſt ipſum quoque, exemplo deceſſorum, initium annorum ſui Pontificatûs à die conſecrationis repetiiſſe; cùm inſuper in literis ante conſecrationem ſcriptis eandem formam uſurparit, ut ſuperiùs dictum eſt. Quoad alias bullas Martini relatas à Wadingo apud eundem Papebrochium, cùm ad manum non ſit, priores enim tantùm ejus tres tomos mihi videre licuerit, non poſſum hîc eas examinare.

XXI. *Quatuor Cardinales Petri de Luna, & Joannem olim PP. XXIII Florentia ſuſcipit.*

Ad Martinum Papam Florentiæ exiſtentem venêre die decima ſeptima Martii Cardinales Petri de Luna, quos ipſe Martinus anno 1418, Gebennis exiſtens, vero jure Cardinalitio exornarat. Id ipſum expreſsè teſtatur ex monumentis laudatis Felix Contelorius, qui poſt ſuperiora verba mox ſubjungit: *Ex partibus etiam Aragoniæ, relicto Petro de Luna, venêre Florentiam XVII Martii MCCCCXIX Joannes Murillus Abbas Montis Aragonum tit. S. Laurentii in Damaſo Presbyter, Carolus de Urries S. Georgii ad Velabrum, Alfonſus Carillus S. Euſtachii, Petrus Fonſeca S. Angeli, Diaconi anti-cardinales, Kal. Auguſti anni 1428, Gebennis in S. R. E. Cardinales recepti ſeu confirmati.* Duo itaque tantùm Anticardinales in fide Petri de Luna manſêre, quorum alter Carthuſienſis fuit, alter verò Julianus Dobla appellatus eſt. Unde Leonardus Aretinus in Hiſt. rerum Italicarum, & ex eo S. Antoninus part. 3, tit. 22, cap. 7, § 2, Martino Papæ dixit: *Cardinales ab Hiſpania, deſerto Benedicto, hunc ipſum ad locum* (ſc. Florentiam) *venientes, te ut verum atque unicum Pontificem recognoverunt, quo facto tres obedientiæ dudum ſeparatæ in te uno conglutinatæ ſunt*, Non multò poſt Martinum Papam etiam acceſſit Balthaſſar olim Joannes XXIII, menſe ſcilicet Junio, ut ſuperiùs poſt Seſſionem XII Concilii Conſtantienſis diximus. Atque omnis Reſpublica Chriſtiana, una duntaxat Paniſcola excepta, Martini auctoritatem ſecuta eſt.

XXII. *Status Patrimonii Eccleſiaſtici, & Urbis Romæ.*

Antequam Martinus Conſtantiâ diſcederet, quamquam & ab Imperat. ac Germanis rogaretur, ut in Germania aliquandiu remaneret, à Principibus verò Gallicis, ut in Galliam proficiſceretur, oſtendit id nequaquam ſibi integrum eſſe, quòd patrimonium Eccleſiæ abſente Pontifice à tyrannis in Italia occupatum diſtraheretur & laceraretur: Urbemque Romam, religionis Chriſtianæ caput, cùm Rectore ſuo careret, penè ad interitum redactam eſſe, peſte, fame, ferro, igne, ſeditionibus: Baſilicas ac ſanctorum Martyrum ſacella, abſente Pontifice corruere, aut paulò poſt collapſuras videri, proindeque abeundum ſibi eſſe dixit. Sed licèt tanto deſiderio teneretur Romam adeundi, ad eam tamen pervenire non potuit ante menſem Septembris anni 1420; imò dum Mantuâ Florentiam pergeret, à recta via declinare coactus fuit, ne fines Bononiæ attingeret, quæ ſolitâ inconſtantiâ, nuper jugum Eccleſiæ excuſſerat, auctore Antonio Bentivolio, qui ejus dominatione ſpecie libertatis occupavit. Subſtitit itaque Florentiæ, quouſque Status Eccleſiaſtici, Urbiſque Romæ rebus in tranquilliorem ſtatum redactis, ipſe tutò ad eam accederet, in eademque liberè & cum dignitate agere poſſet. Præter Bononiam à Bentivolio occupatam, Braccius Peruſinus Dux rei militaris peritiſſimus bonam partem Patrimonii Eccleſiaſtici obtinebat. Hic Martino Papæ infenſiſſimus erat occaſione Balthaſſaris Coſſæ, olim Joannis XXIII, ſub quo meruerat, & quem quærebat iterum reſtituere. Romæ adhuc Caſtrum Sancti Angeli, Oſtia & Civitas vetus in poteſtate Joannæ Reginæ Siciliæ erant; ſed Braccius Romam aggreſſus & in eam admiſſus, Dominum etiam ſe Urbis indigitare non erubuerat; niſi à Romanis eo titulo prohibitus, mitiori *Almæ Urbis Romæ Defenſoris* contentus eſſe rogatus fuiſſet.

XXIII. *Martinus PP. Legatum Neapolim mittit ad coronandam Joannam Reginam.*

Statim ac Martinus Florentiam advenit Joanna II Siciliæ Regina ad eum miſit Joannem Caracciolum, qui ſpoponderat, ſe caſtrum ſancti Angeli, ſeu molem Hadriani, & Civitatem veterem Eccleſiæ reſtituere velle, & non multò poſt ea caſtra

stra in potestatem Martini remisit, obtinens vicissim à Pontifice mitti Neapolim Petrum Maurocenum Venetum, Diaconum Cardinalem, virum apprimè doctum & Jurisconsultum insignem, ad Reginam coronandam ipsius auctoritate. Quod tamen ea conditione concessit Pontifex, ut ante omnia Rex Jacobus Borbonius Joannæ maritus, liberaretur à custodia, quâ à multo tempore detinebatur ab ea, interim dum illa eodem palatio lasciviæ suæ venereæ cum prædicto Joanne Caracciolo absque ullo pudore turpissimè indulgebat, quæ narrat Summontius Hist. Neapol. lib. 4, cap. 3. Jacobus porrò Rex custodiâ liberatus rediit in Galliam, ubi Tertio Ordini Sancti Francisci sese primò dedidit, quoniam adhuc vivebat Joanna II ejus uxor; sed postomodùm eâ anno 1435 mortuâ, Regulam primi Ordinis ejusdem habitum suscepit Vesuntione, ubi usque ad obitum, qui contigit anno 1438, mansit, sepultus in Ecclesia Monialium S. Claræ. Joanna verò Regina anno millesimo quadringentesimo decimo nono, principio mensis Octob. à prædicto Petro Mauroceno Legato coronata sub conditionibus in investitura appositis, quam Summontius loco laudato recitat.

XXIV. *Braccium tyrannum pontificatum recipit, ejusque opera Bononiam recuperat.*

Parte alia, Joanna Regina Jacobum Sfortiam strenuissimum ducem, Braccii æmulum & hostem Romam misit, qui ex ea urbe pepulit, ut refert Corius in Hist. parr. 4; perseveravit nihilominus Braccius in rebellione adversùs Pontificem, ejusque monitionibus acquiescere detrectavit, ideoque ab eo publicè excommunicatus est, & ubiq; publicari jussus. Quod adeò ipsum cum suis complicibus contempsisse ait S. Antoninus tit. 22, cap. 7, § 1, ut ipsi pariter excommunicarint Pontificem in derisum & opprobrium. Sed Florentinis mediatoribus composita est concordia; Braccio veniam petente ad pedes Pontificis, quibusdam civitatibus & oppidis ei in vicariatum relictis, ceteris Ecclesiæ restitutis. Quibus Leonardus Aretinus in Hist. Rerum Italicarum Martinum Pontificem ejusdem Braccii operâ Bononiam recuperasse: *Florentiæ*, inquit, *biennium ferè resedit peropportuno loco ad rem Ecclesiæ componendam; uam & cum Braccio, qui Ecclesiæ oppida permulta occupaverat, opitulantibus Florentinis concordiam fecit, illiusque post hæc fretus operâ Bononiam redegit in suam potestatem, & ceteras urbes ubique recepit, ex quo ejus plurimum crevit auctoritas*. Idem asserit idem Leonardus Aretinus Martinum Pontificem alloquens apud S. Antoninum laudatum § 2: *Illius*, scilicet Braccii, *postea tu fretus operâ, Bononiam tibi parere vi adhibita compulisti*.

XXV. *Florentia distaedit, ejus Ecclesia in Metropolim erecta.*

Pace cum Braccio facta, recepitsque oppidis Ecclesiæ, cùm omnia pacata viderentur, Martinus Pontifex Romam petere constituit; sed antequam Florentiâ discederet, civitati supplicanti concessit, ut Ecclesia Cathedralis Florentiæ ex Episcopali ad Metropolitanam promoveretur, & pallio decoraretur, cui Episcopi Fesulanus & Pistoriensis, ut viciniores pro suffraganeis consignati sunt & non alii, inquit S. Antoninus loco mox laudato. Platina autem Volaterranum adjicit. Nec tamen satis benevolo animo in Florentinos recedere videbatur; cùm enim ex cantilenis puerorum Florentinorum, passim dicentium suâ linguâ rithmicè, *Papa Martino non val' un quattrino*, hoc est Papa Martinus non valet unum quadrantem, seu unum obolum; inde nonnihil in Florentinos commotus est, existimans hoc à pueris non ex se ipsis, sed impulsu malevolorum hominum concini; sed demotus ea opinione fuit per Leonardum Aretinum Secretarium suum, quanta ei prospera Florentiæ contigissent enarrantem, quæ non facilè alio loco consequi potuissent. Martinus hæc audiens, subdit S. Antoninus, lætari admodùm visus est, loquentemque Aretinum laudavit, ac verissima dicere fassus est. Et cùm abire statuisset, vocato ad se Florentinorum Magistratu: *Valde*, inquit, *obligor huic civitati, cognosco enim quàm multa mihi in illa & per illam prospera acciderunt*. Deinde illa enumerans, eodem ordine, quo sibi à Leonardo dicta fuerant recenset.

Eodem circiter tempore, anno scilicet 1419, Joannes & Albertus Duces Megalopolitani cum Senatu urbis Rostochiensis Academiam fundarunt, ad instar Academiarum Erfurdiensis, &, Lipsiensis, ex quibus coloniam deduxerunt. Cui Academiæ Martinum Papam privilegia contulisse scribit Setbus Calvisius in Opere suo Chronologico ad annum 1419, citato eam in rem Chytræo. Est porrò Rostochium, vulgò *Rostock*, urbs libera Germaniæ in Saxonia inferiori, & in Ducatu Megalopolitano, seu de *Meeklebourg*, Hanzeatica & sui penè juris. Joannes autem & Albertus Duces eam Academiam fundarunt, quia Ducatus Megalopolitanus duobus Principibus etiamnum subest ex eadem familia, pars scilicet Orientalis Duci Gustroviensi ab ejus primaria *Gustrouu*, & pars Occidentalis Duci Schwveriensi, seu *Sebvverin* & *Svverin*, estque nunc Episcopalis sub Archiepiscopo Bremensi. XXVI. *Rostochiensi Academiæ privilegia confert.*

Martinus Pontifex Florentiæ existens Ensem & Pileum à Romano Pontifice benedici solitos ad Carolum Delphinum Caroli VI Regis Francorum filium, ac postea successorem, per ipsius Oratorem in Curia præsentem transmisit; Rosam verò auream XXVII. *Ensem & pileum benedictos Delphino, Rosam verò auream populo Florentino donat.*

ream in Dominica quarta Quadragesimæ, seu *Lætare Jerusalem*, à Romano Pontifice gestari solitam, Florentino populo donavit, quam Thadæus Gherardinus nomine Confalonerii tunc ægrotantis recepit; & à civibus ac populo & quindecim S. R. E. Cardinalibus, aliisque Prælatis stipatus ad Palatium Dominorum detulit. Ita Augustinus Oldoinus in Addirionibus ad Ciaconium refert Auctore nescio quo, nisi forsan hæc desumpserit ex Ricordano Malespina in Historia Florentina, quem non multò ante citaverat, sed hic Auctor mihi prorsus ignotus est; non potest enim confundi cum Ricordano Malespina, qui florebat anno 1282. De Ense & Pileo benedictis vide dicta in Urbano V, & in Urbano VI.

XXVIII. *Tractat cum Imperatore Græcorum de unione Ecclesiæ.*

Suscepit insuper Florentiæ Pontifex Oratores Manuelis Græcorum Imperatoris, ut narrat Platina, pollicentes Græcos quòd ad fidem pertineret, velle in sententiam Latinorum venire, si æquæ conditiones proponerentur. Quos perbenignè ac splendidè Pontifex habens, Legatum à latere creavit Petrum Fonsecam S. Angeli Diaconum Cardinalem, hominem Hispanum, in quavis facultate doctum, qui Constantinopolim ad res componendas proficisceretur. Præmisit tamen, antequam eum dimitteret, Antonium Massanum Ordinis Minorum Generalem Ministrum, ut Imperatoris ac Græcorum exploratâ sententiâ, quid ea in re postea spectandum esset Pontificem admoneret. Massanus Constantinopolim profectus, cum Imperatore Joanne Palæologo Manuelis tunc ægrotantis filio, & cum Patriarcha congressus est anno 1422 mense Octobri. Quid responsum ab Imperatore fuerit dicemus cùm de Concilio Senensi agemus; illius enim congressûs Acta habentur in Concilio Senensi pag. 370 Tom. XII Concil. editionis Labbeanæ.

XXIX. *Romam appellit.*

Sed ut ad Martini Papæ recessum redeat sermo, *die tandem nona Septembris anni* 1420, Florentiâ discessit, ex Felice Contelorio, qui ex veteribus monumentis non solùm ejus recessum describit, sed & quo honore à Magistratibus affectus sit, & postea addit: *Pontifex per civitatem Viterbiensem iter faciens, die 28 Septembris Romam tandem exoptatus pervenit, & in Ecclesia Sanctæ Mariæ de Populo pernoctavit. Die Lunæ 30 ejus mensis Senatus & cives acclamantibus omnibus Martino Papæ salus & vita, per publicas vias aulæis splendidas, hilara & fausta omnia, & novam Urbi faciem prænunciantes, ad Vaticanum Palatium deduxerunt.* Augustinus Oldoinus in additionibus ad Ciaconium ex Petro Cortentino de Episcopis Viterbiensibus scribit Martinum Viterbium pervenisse mense Augusto; sed in hoc fallitur, nam ex diplomate dato *Florentiæ Kalendis Septembris, Pontificatûs anno III*, quod refertur à Raynaldo num. 12, invictè demonstratur eum eadem die adhuc Florentiæ substitisse, & Felicis Contelorii descriptio confirmatur. Imò die octava Septembris adhuc Florentiæ erat, ea enim die rescriptum emisit, datum *Florentiæ VI Idus Septembris anno III*, apud Raynaldum num. 8. Receptus est autem Romæ, ut ait Platina, non secus ac quoddam salutare sidus, vel unicus patriæ patens, ita ut dies ille in Fastis à Romanis annotatus fuerit *decimo Kalendas Octobris, anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo primo.* Romam tamen pervenit die tantùm 28 Septembris, seu die quarto Kalendas Octobris, & pridiæ Kalendas ejusdem mensis solemniter à Romanis receptus, si Contelorio fides. Platina addit, Martinum Romam adeo desolatam invenisse, ut nulla videretur Urbis facies, nullum urbanitatis in ea indicium, collabentibus domibus, collapsis templis, desertis vicis, sola regnante rerum omnium inopia; ideoque animum ad eam exornandam, componendosque civium mores ita adjecisse, ut brevi Urbs convalescens meliorem faciem præ se tulerit: eamque ob rem Urbs ipsa *eum non modò Summum Pontificem, verùm etiam patriæ parentem appellavit*, id est alterum Romulum. Porrò cùm Martinus Romam adveniens die 30 Septembris ad palatium Vaticanum deductus fuerit, eoque in loco V Kalendas Novembris, teste Raynaldo ad annum 1420 num. 11, literas dederit, quibus Baptistam Sabellum ejusque filios læsæ majestatis Pontificiæ reos venia donavit, & omnia ab ipsis flagitia patrata dum bellum in Romanam Ecclesiam gesserant, delevit: idem Raynaldus infert Martinum postea mutasse sedes, easque in ædibus Basilicæ duodecim Apostolorum contiguas locasse, quia, ut refert S. Antoninus tit. 22 cap. 7 § 3, Martinus *Romam applicatus, residentiam suam juxta Ecclesiam Apostolorum domibus satis humiliter ædificatis elegit*; sed videtur migrasse ad illam habitationem prope SS. Apostolos circa finem anni sui Pontificatûs septimi; ad finem quippe illius anni omnes ejus bullæ apud Raynaldum dicuntur datæ, vel apud S. Petrum, vel apud S. Mariam majorem; ab initio verò anni sui Pontificatûs octavi, Christi 1424, omnes ferè dicuntur datæ apud SS. Apostolos. Extat etiamnum palatium familiæ Columnensis Basilicæ duodecim Apostolorum contiguum, quod ideò à Mart. V de novo constructum, cùm antea esset domicilium ejusdem familiæ, ex qua ortus erat Martinus. Hoc autem palatium, licèt jam sumptuosum, vocatur tamen domus humiliter ædificata à S. Antonino, per respectum ad Summum Pontificem. Ea porrò

duo-

duodecim Apostolorum Basilica, quæ est titulus Cardinalitius Ordinis nostri Minorum Conventualium.

XXX. *Ludovico Andeg. Siciliæ Regi favet contra Alphonsum Aragonensem.*

Cùm interea orta esset æmulatio inter Sfortiam, & Caracciolum Joannæ Siciliæ Reginæ adulterum, Sfortia ut hunc deturbaret, Ludovicum ejus nominis Tertium, Ducem Andegavensem, filiumque alterius Ludovici, qui de regno cum Ladislao Joannæ II fratre contenderat, è Gallia accivit annuente Pontifice in spem ejus recuperandi: à quo etiam ipse Sfortia Conneſtabilis regni creatus est, sicut & fuerat à Pontifice Vexillifer Ecclesiæ. Caracciolus verò, ut contra eos se muniret, Alfonsum Aragoniæ Regem in filium & hæredem à Joanna Regina adoptari curavit; eaque consentiente Braccium Perusinum, de quo suprà, in auxilium adversùs Sfortiam vocavit. Braccius autem denuò in Pontificem Martinum rebellavit, adeoque eum contempsit, ut teste S. Antonino tit. 22, cap. 7, § 4 jactarit ejus statum suppressurum, & ad celebrandum Missas privatas pro unico bajoco (genus est monetæ Italicæ valentis sex denarios Turonenses) compulsurum. Huic Alfonsi adoptioni Martinum Pontificem consensisse tradunt aliqui; sed id videtur omninò improbabile, nam præterquamquòd Alexander V in Concilio Pisano Ludovicum Andegavensem in Regem Siciliæ confirmaverat, & Vexilliferum Ecclesiæ constituerat, S. Antoninus tit. 22, cap. 6, § 3 refert Concilium Constantiense concessisse bullas solemnes Ludovico Andegavensi, ac successoribus ejus pro adeundo & possidendo regno Apuliæ, sive Siciliæ citra Pharum. Prætereà cùm Joanna Regina Braccium Capuæ Principatu donasset, & commeatus è regno Romam invehi vetuisset, Martinus Præsulibus, ceterisque Ecclesiasticis viris, ac Principibus, Magistratibus, & populis Siciliæ citerioris præcepit, ne ulla Joannæ vectigalia penderent, diplomate dato *Tybure III Kal. Julii, Pontificatus anno IV*, idcoque anno 1421, apud Raynaldum num. 1, qui num. 2 addit ex lib. 3 Epist. Martini constare Pontificem tunc in Ludovici Andegavensis auxilium Tartaliam Lavellum mille equitibus succintum misisse, & restituendæ paci vias omnes tentasse, ac misisse hanc in rem duos Cardinales Legatos, diplomate dato *Romæ apud S. Mariam majorem XV Kal. Octobris, Pontificatus anno IV*, quorum ministerio Alfonsus inducias pepigit cum Ludovico Andegavensi, quæ certè evincunt Martinum Papam non consensisse adoptioni adulterinæ Alfonsi.

XXXI. *Ab Alphonso Aragonio vexatur.*

Sed Martinum Papam Ludovico Andegavensi favisse ex eo convicitur, quòd Alphonsus nihil intentatum reliquit, ut insinuaret Petrum de Luna in Constantiensi Synodo iniquâ sententiâ damnatum, & ut Martinum vexaret, in vulgus pervulgandum curavit Paniscolenses schismaticos, scilicet Dominicum è Bona Fide, Eximinum Dachiæ, Julianum de Obla Cardinalitia dignitate auctos esse à Petro de Luna, qua de re extant Martini ipsius querelæ de Alfonso in literis ad Castellæ Regem scriptis apud Raynaldum anno 1423 num. 7. Imò Alfonsum in Synodo Senensi, de qua mox, contra Martinum turbas excitasse, quòd hic Ludovicum Andegavensem contra Alfonsum tueretur, abrogatâ jam à Joanna Regina ejusdem Alfonsi adoptione, in ejusque locum suffecto Ludovico Andegavensi, Martinus ipse arcanis literis ad Archiepiscopum Narbonensem datis apud eundem Raynaldum num. 12 significat: *Quod*, inquit, *scribis te locutum esse cum charissima filia nostra Joanna Regina Siciliæ illustri, valde nobis placet, & quædam verissimè dixisti, nos quæ patimur à Rege Aragonum pati propter filium suum* (nempe Ludovicum Andegavensem filium adoptivum) *quem ille nihil existimat fuisse factarum absque auxilio & favore nostro. Non dicimus quòd injustè adversus nos ille moveatur, notorium est enim: sed tamen sumpta occasione, quòd Regem Ludovicum foveamus, resiluit à nobis*, id est apertas inimicitias eum nobis egit, qui antea clandestinis artibus schisma aluerat.

XXXII. *Legatos ad Concilii Papiensis celebrationem mittit.*

Concilium Ticini celebrandum decretum fuisse à Martino Papa in Concilii Constantiensis sessione quadragesima quarta ibidem diximus. Anno itaque 1422 Parisiensis Academiæ Theologi ad Martinum Papam Oratores decreverunt, adjectis literis, quibus ipsum cohorrabantur, ut illud celebrandum curaret. Parisiensis Academiæ Theologis respondit Pontifex per eosdem Oratores, suisque literis purgavit suspicionem quòd nollet Concilium celebrari, eorumque pia studia commendavit. Refert Martini literas Raynaldus num. 2 datas Romæ sine ulla temporaria nota. Adveniente autem anno 1423 futuros in Concilio Ticinensi seu Papiensi præsides creavit Pontifex Donatum Archiepiscopum Cretensem, Jacobum Episcopum Spoletanum, Petrum Abbatem Rosarium Ordinis Benedictini Aquilejensis diœcesis, ac Leonardum Ordinis Prædicatorum Magistrum Generalem, quos amplissima decernendi in Concilio, transferendi illius in aliam Italiæ urbem, si id tempus & necessitas flagitasset, atque indicendi ad septennium proximè recurrens alterum, designandæque urbis potestatem fecit literis datis *Romæ apud S. Petrum VIII Kal. Martii, Pontificatus anno VI*, seu die 22 Februatii anni 1423, quæ referuntur in Concilio Basileen-

leensi pag. 465 editionis Labbei. Inchoatum itaque est Concilium mense Majo, ut habet Codex Manuscriptus Sancti Victoris Parisiensis apud Spondanum num. 2, quamvis nulli adhuc transalpini advenissent, præter duos Abbates Burgundos, & quem Pithœus de Scriptoribus Angl. addit Joannem Bastonum Carmelitanum à Clero Anglicano missum.

XXXIII. *Concilii translationem ad civitatem Senarum approbat.*

Cùm igitur tum ob paucitatem Patrum visum fuisset, rem in aliquod tempus differre; grassante Ticini pestilentiâ, post duos menses inutiliter transactos mutari locum placuit: designataque à Synodi Præsidibus civitate Senarum ad Kalendas Novembris, ut legitur in eodem codice Victorino, cujus auctor tunc vivebat, eam translationem confirmavit Pontifex, & Ludovico Episcopo Magalonensi præcepit, ut cum Senensium Oratoribus de excipiendis Patribus, & tuenda Concilii libertate, ad quod unà cum Cardinalium Senatu se conferre meditabatur, pacisceretur; & pacta inter eos conventa confirmavit, ut ipsemet ait apud Spondanum num. 3: *Super ordinatione & celebratione Concilii Generalis in civitate Senarum, & accessu nostro, nec non Venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, & Romanæ Curiæ, & aliorum venientium ad Concilium & civitatem prædictam. Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem. Id. Augusti, Pontificatus nostri anno VI.* Codici Victorino adversatur recens Historia urbis Senensis, seu Malavolt. part. 3 lib. 1 ad finem, tradens, inchoatum Senis Concilium die vigesima secunda Augusti: & cùm ingens numerus ex omnibus provinciis, Antistitum, Doctorum & Oratorum Principum advenisset, habitas fuisse Sessiones aliquot: sed ortis nonnullis inter eos discordiis, Martinum, qui Septembri mense adesse promiserat, sententiâ mutatâ prætextu pestilentiæ, quæ tamen nulla erat, veriùsque metu turbarum Alfonsi Regis permisisse Prælatos abire.

XXXIV *Synodus Senensis hæresum damnationem Constantiæ factam confirmat.*

Verùm laudatus codex Victorinus primam hujus Concilii Sessionem celebratam tantùm ponit octavo Kalendas Novembris, præsidentibus pro Pontifice prædictis illis quatuor, qui primùm Papam missi fuerant, cui majorem fidem adhibendam existimo; probabile enim non est, Concilium à mense Augusto ad mensem Februarium exeuntem anni 1424 durasse, ut revera duravit, in tanta rerum confusione ab Alfonso Rege excitata; cùm præsertim Senenses Apostolicis Legatis adversarentur, qua de re Martinus literis suis compescuit, quæ extant apud Raynaldum num. 11. Sessione itaque die Lunæ 25 Octobris celebratâ Patres reformationem Ecclesiæ à fidei fundamento incipientes, damnationem hæresum Joannis Wiclefi & Joannis Huss Constantiæ factam, & à Martino Pontifice pro viribus procuratam, confirmarunt, & ad eas penitus extirpandas omnes Principes hortati sunt.

XXXV. *Sententiam contra Petrum olim de Luna ratificat, & aggravat contra succedentes.*

Sententiam deinde ab eodem Concilio Constantiensi contra Petrum olim de Luna approbavit, ejusque memoriam damnavit: atque in perseverantes post ejus obitum quoquomodo in observantia aut quolibet favore ejus obedientiæ, aut ejus successorum, pœnas & censuras in dicta sententia contentas pronunciavit: *Hæc sancta Synodus sententiam damnationis & condemnationis in personam damnatæ memoriæ Petri de Luna, olim Benedicti XIII, in sua obedientia nuncupati, schismatici & hæretici pronunciati per sacrum Constantiense Concilium, & inhibitionem factam omnibus & singulis Christi fidelibus, sub pœnis fautoriæ hæresis & schismatis, ac privationis omnium beneficiorum, dignitatum & bonorum ecclesiasticorum ac mundanorum, & alias pœnas juris infligendo, ut dicta sententia præfati Concilii, cujus totum tenorem hìc haberi vult & habet pro sufficienter expresso, latius continetur, ratam & gratam habens, ejusque executionem, continuationem continuare volens, decernit, statuit & declarat, omnes & singulos post obitum dicti Petri de Luna continuantes seu perseverantes in credulitate vel observantia erroris & schismatis ejusdem Petri, sic (ut præmittitur) damnati, vel jus aliquod ab eo in eas directè vel per indirectum derivasse aut derivari potuisse prætendentes, seu in vicem ejus succedentes, eorumque receptatores, defensores & fautores, cujuscumque status, præeminentiæ vel conditionis existant, etiam Pontificali, Cardinalatus, imperiali vel regali, aut alia quacumque ecclesiastica vel sæculari praefulgeat dignitate, omnesque & singulos eisdem consiliis, auxiliis vel favoribus assistentes vel receptantes, nec non quoscumque victualia, species aromaticas, & pannos, sed & plumbum, pulveres, bombardas vel arma, seu instrumenta bellica, seu res alias quascumque eis adducentes, sive alia quæcumque negotia vel commercia publicè vel occultè facientes cum eisdem: eos etiam qui scienter per dominia, terras, districtus vel loca suæ ditioni subjecta, præmissa in toto vel in parte præfatis hæreticis adduci vel apportari, vel subditos suos cum eis negotiari permiserint, fore obnoxios atque ligatos pœnis & censuris in dicta sententia contentis; cùm etiam novi erroris inventores non sint, alieno tamen facinori prædamnato suam communionem immiscuerunt, nullo eisdem exceptionis, immunitatis, privilegii, statuti, vel consuetudinis præsidio suffragante; per hanc tamen approbationem & declarationem, statutum sive decretum, non intendit privilegiis, habi-

babilitationibus, *declarationibus quibuscumque personis per sanctissimum Dominum nostrum Papam Martinum quintum concessis*, *& concedendis præjudicium generare*, *seu in aliquo derogare*. Extat hæc ratificatio damnationis Petri de Luna & aggravationis contra succedentes, & participantes Tomo XII Concil. Labbei col. 367 inter Acta Concilii Senensis.

XXXVI. *Annus mortis Petri de Luna enquiritur.*

Ex hac Concilii Senensis sententia videtur posse demonstrari Petrum de Luna, Benedictum XIII olim in sua obedientia nuncupatum, jam tunc mortuum fuisse, ideoque mortem ejus copulandam cum anno 1423; illud quippe decretum editum est eodem anno, vel saltem ante mensem Februarium anni 1424, quo dissolutum est Concilium Senense, & tamen in eo supponitur mortuus, cùm appelletur Petrus de Luna *damnatæ memoriæ*; sicut enim cùm loquimur de aliquo viro pio jam defuncto, vocamus ipsum *sanctæ memoriæ*, vel *bonæ memoriæ* virum, ita Concilium loquens de Petro de Luna tanquam de schismatico, vocat ipsum *damnatæ memoriæ*. Ideo autem potiùs dicendus est objiisse anno 1423, quam initio anni 1424 ante dissolutionem Concilii Senensis; quia cùm in omnium sententia obierit vel in die Pentecostes, vel mense Septembri, vel exeunte Novembri, alius annus ejus morti assignari non potest, quàm annus 1423, cùm obierit ante dissolutionem Concilii Senensis, quæ contigit mense Februario anni 1424, ut constat ex Actis. Certè Hieronymus Surita, Joannes Mariana, & alii recentiores Scriptores Hispaniæ ejus morti annum 1423 assignant. Præterea in eodem decreto additur, eâdem sententiâ involvi, *singulos post obitum dicti Petri de Luna continuantes* . . . . . *seu in vicem ejus succedentes*, non dicitur *continuaturos*, aut *successuros*, sed, *continuantes*, aut *succedentes*; quibus verbis dici potest designati Ægidius Sancii Munionis, qui Benedicto XIII subrogatus est; qui tamen nominatus non est in sententia, non quòd pudendam ejusmodi dignitatem suscipere recusaret, sed quòd, ut infrà dicetur, necdum electus esset, imò Petrus de Luna nondum obiisset, quod tamen credebatur à Patribus Concilii. Unde in eodem decreto Petrus de Luna dicitur *olim* Benedictus XIII in sua obedientia nuncupatus, *olim*, id est, dum viveret. Adeò porrò Petrus de Luna usque ad mortem in sua obstinatione perseveravit, ut & suos sacramento adjuraverit alium in suum locum eligere, quin imò, ut habet Auctor Burdegalensis illius temporis, etiam postquam loquelam amisit, ne fortè rem negligerent, accepto calamo, suis qui aderant Cardinalibus injunxerit sub pœna maledictionis æternæ alium post mortem suam eligere in Papam. De cujus electione, simul & de vero anno mortis Petri de Luna mox agetur.

XXXVII. *An in coronatione Pontificis diceretur: Non videbis dies Petri.*

Sanctus Antoninus part. 3 tit. 2 cap. 7 scribit Petrum de Luna manentem in sua pertinacia transivisse *annos Petri ad cumulum suæ damnationis*, ex quo videtur credidisse eum pro illegitimo haberi debere, quòd transierit annos Petri, vixit enim triginta in suo Pontificatu; ex eo etiam forsan quidam commenti sunt, in Pontificis Romani coronatione dici solitum *non videbis annos Petri*. Verùm, ut observat Andreas Victorellus in Notis ad Ciaconium, Augustinus Patricius qui lib. 7 act. 2 cap. 3 Rituum S. R. E. seriem & ritum Pontificiæ coronationis diligenter recenset, ne verbulum quidem de hac re in suo libro habet, unde id inter fabulas reputatur, & ab aliquo non bene feriato viro scripta esse oportet. Licèt enim mysterio non vacare quidam credant, quòd nullus in tanto numero legitimorum Pontificum, quamvis juniori ætate permulti creati, inventus hactenus fuerit qui annos XXV Romanæ Sedis S. Petro attributos, non solùm non prætergressus sit, sed nec quidem attigerit; non tamen propterea inde inferri potest, consuevisse dici Pontificibus in coronatione, *Non videbis dies Petri*. Quis enim, inquit Spondanus anno 1424 num. 3, futurorum adeò securus, ut nulla præcedente revelatione divina, rem tantam possit asserere? Utut sit, ex loco S. Antonini, meritò deduci potest ejus tempore creditum fuisse S. Petrum annos XXV Romæ præfuisse, qua de re vide dicta Tomo primo in Sancti Petri Pontificatu num. V.

XXXVIII. *Petri de Luna sepulchrum, & scripta.*

Petrum de Luna mortuum esse ex veneno asserere quosdam Hispanos scribit Mariana lib. 20, cap. 14, illudque fuisse ei propinatum à Thoma quodam Monacho, de quo supplicium sumptum sit, consilii nefarii auctore Cardinale Pisano, qui ad capiendum Benedictum venerat, cujus audita morte confestim aufugit, quod profectò est parum certum; nam quod præsentius venenum, quàm ætas octogenaria, vel etiam nonagenaria, qua Benedictum confectum volunt? Neque etiam certius quod quidam scribunt corpus ejus post sex annos refossum suavem odorem efflasse, & Illuecæ in oppido Joannis de Luna ejus nepotis incorruptum adhuc perseverare. Hoc certissimum, inquit Brietius in Annalibus, primò eum funere translatitio tumulatum esse, deinde prophano sepulcro inclusum, urpore in quem Ecclesiæ sacta fulmina vel nunquam librata sunt. Scripsisse traditur Benedictus, seu Petrus de Luna *de potestate summi Pontificis & Concilii* librum, qui extare perhibetur MS.

Ro-

SÆC. XV. MARTINUS V.

Romæ in Bibliotheca Vaticana. Extat etiam ejus libellus linguâ Hifpanicâ Confcriptus, quem appellavit: Confolationes vitæ humanæ contra omnes labores & adverfitates, quæ homini fuccedere poffunt in hac vita miferabili.

XXXIX. *Ante mortem obitam anno 1424 quatuor Cardinales creat.*

Verum porrò annum, imò & diem mortis Petri de Luna habemus, fi fides adhibenda fit Epiftolæ Joannis Carrerii Anticardinalis (quem Edmundus Martene credidit vocari Joannem de Thurena, qua de re mox) ad Joannem Armaniaci Comitem & univerfos Chrifti fideles data die vigefima menfis Januarii anni 1429, quæ extat Tomo 2 Thefauri novi Anecdotorum col. 1714. Ex ea enim conftat Petrum de Luna die 17 menfis Novembris anni 1424, cœpiffe infirmari, eum die 27 ejufdem menfis quatuor Cardinales creaffe, & *tandem die penultima ejufdem menfis inter feptimam & octavam horam* expiraffe. In ea epiftola, poftquam Joannes Carrerius pluribus probare conatus Urbanum VI, feu Bartholomæum Prinianum in Romanam Sedem intrufum, ideoque Robertum de Gebennis, feu Clementem VII in fua obedientia dictum, fuiffe legitimum Romanum Pontificem, ficuti & Petrum de Luna, feu Benedictum XIII, qui confequenter deturbari non potuiffet à Concilio Conftanrienfi, ex quo infert Martinum V effe Antipapam; tandem concludit Petrum de Luna ufque ad obitum inclufivè remanfiffe verum Pontificem Romanum. Ait poftea Petrum de Luna, ut jam dictum eft, die 27 menfis Novembris anni 1424 quatuor Cardinales, *duos videlicet Aragonenfes, & duos Gallicos* creaffe, *videlicet Julianum tituli XII Apoftolorum, & Eximinum tit. S. Laurentii in Lucina, Aragonenfes; Dominicum S. Petri ad Vincula, Joannem tituli S. Stephani in Cælio monte, Gallicos*, ideft ipfummet Joannem Carrerium diœcefis Ruthenenfis tunc extra curiam exiftentem. Subdit, Petro de Luna die penultima ejufdem menfis Novembris mortuo, duos Cardinales Aragonios extitiffe quidem in curia apud Panifcolam, fed Cardinalem S. Petri ad eam tantùm applicuiffe fabbato Quatuor Temporum menfis Decembris proximè fequentis: fibi verò extra curiam refidenti, nempe in Caftro de Thurena Ruthenenfis diœcefis, mortem Petri de Luna feu Benedicti nec per dictos Cardinales, nec per alios fuiffe fignificatam, fed fibi fuiffe celatam ufque ad 23 menfis Maji proximè fequentis, & ultra ferè usque ad feptimam Julii.

XL. *Hi Pfeudo-Cardinales Petri de Luna mortem celant, & omnia diripiunt.*

„ Quo pendente tempore, inquit, „ bona Ecclefiæ non fuerunt adminiftrata „ per Camerarium Apoftolicum, feu ejus „ locum tenentem, nec per manum Cameræ, feu cjus aliquem rectorem feu gerentem; immò dicti Cardinales ad adminiftrationem & gubernationem tam bonorum dicti Domini Benedicti quondam, „ quàm Ecclefiæ, fe propria auctoritate „ immifcuerunt, bonorum dictæ Ecclefiæ & „ domini Benedicti quamplurima recipientes, occupantes, & inter fe dividentes; „ ficut funt pecuniæ aureæ, & argenteæ, „ anuli cum lapidibus pretiofis, reliquiæ „ S. Crucis & Sanctorum, calices aurei „ & argentei, & alia vafa aurea, & argentea, „ ficut funt taceæ, libriq; diverfi, & diverfarũ „ facultatum; ornamenta, paraméta, capellæ „ munitæ, fupellectilia diverfa & alia multa „ bona non modici, immò maximi valoris. Hoc etiam tempore pendente, dicti Cardinales fingentes dictum Dominum „ Benedictum vivere, in Miffis diebus con„ fuetis dabant indulgentias folitas ac fi „ Papa viveret. Scripferunt feu fcribi fecerunt plures literas diverfis perfonis nomine dicti Papæ ut viventis, & plures „ bullas plumbaverunt, feu plumbari fecerunt cum plumbo dicti Domini Benedicti jam mortui, & ferè in omnibus utebantur ac fi viveret. „ Porrò adeò verum eft ut Petrum de Luna mortuum non effe anno 1423, ut Oldoinus in vita Eximini Dahæ Cardinalis ante mortem à Petro de Luna renunciati, fcribat extare diploma Martini V datum quinto Idus Octobris anno X Pontificatûs, ideoque anno 1427, in quo narratur Benedictum menfe Septembri die ante obitum anno 1424, in Panifcola de novo enunciaffe nonnullos Cardinales; ex quo fequitur hac in re fidem non effe derogandam Joannis Carrerii epiftolæ: & infuper verum effe, quod fuperiùs diximus, Patres fcilicet Concilii Senenfis eredidiffe eum mortuum, cùm decretum fuperiùs memoratum contra ejus memoriam ediderunt. Profequitur poftea idem Joannes Carrerius.

XLVI. *Ad Antipapæ electionem non ftatim procedunt & quare.*

Eodem tempore duo dicti Cardinales Aragonenfes & Rodericus de Luna mortem Petri nunciaverunt fecretè Alfonfo Aragoniæ Regi in partibus Neapolitanis exiftenti, & interim non curarunt de aliquo fubrogando in locum Petri de Luna. Cùm autem Pfeudo-Cardinalis fancti Petri inftaret fæpè & fæpiùs, ut conclave intrarent, & Ecclefiæ providerent de Papa, ei dicebant: Domine non curetis; quia non intendimus alium eligere quàm vos, & hoc tam feparatim quàm infimul pluries ei dixerunt, & promiferunt, quòd ipfum eligerent in Papam; adjicientes quòd nolebant alium, dum tamen ipfe vellet acceptare: & fic per tales fictas & vanas promiffiones, quas dictus Cardinalis fancti Petri ante ingreffum conclavis non acceptavit ullo modo, ipfum duxerunt, abfque eo quòd Ecclefiæ providerent, ufquequò ha-

habuerunt responsum à dicto Rege ferè circa medium mensis Maji proximè sequentis anni 1425. Ita Joannes Carterius in dicta Epistola. Porrò existimo istum Joannem Anticardinalem ideo vocatum ab Edmundo Martene de Thutena, quia ipsemet in sua Epistola col. 1731, asserit post mortem Benedicti se morarum esse *in castro de Toreno Ruthenensis diœcesis*, verùm ex hoc non sequitur eum vocatum fuisse Joannem de Thurena; & col. 1735, ubi ait: *Cardinalis autem S. Stephani de Thorena vi ejectus est*, ponenda est interpunctio post vocem S. Stephani, hoc modo: *Cardinalis autem S. Stephani, de Thorena vi ejectus*, ita ut non se dicat Cardinalem de Thorena, sed tantùm vi ejectum de Thoreno; & revera à Ciaconio in Nova editione anni 1677, semper vocatur Joannes Carterius. De electiones pseudo Pontificis ab illis Anticardinalibus facta post responsum Alfonsi Regis dicetur postea, redeundum enim nobis est ad Concilium Senense, quod non solùm mortem Petri de Luna, sed & Antipapæ alterius electionem præcessit.

XLII. *In Concilio Senensi agitur de unione Ecclesiæ Græcæ cum Latina.*

In eo comparuit Antonius Massanus ad Patriarcham, & Imperatorem Græcorum à Mattino Papa jam antea missus, ut superiùs dictum est, literas attulit Joannis Imperatoris Græcorum, in quibus dicebatur prædictum Antonium Massanum applicuisse Constantinopolim die decima Septembris anni 1422, ac die decima sexta in præsentiam Imperatoris Manuelis admissum, literas Martini Pontificis obtulisse: dumque post aliquot dies legationem suam exponere deberet, Manuele in gravissimum morbum incidente, rem cum Joanne ejus filio æquè Imperatore ac cum Josepho Patriarcha egisse; & primò quidem exposuisse vehementissimum desiderium Martini Pontificis & omnium Cardinalium de unione Ecclesiarum Græcæ & Latinæ, quam Legati Imperatoris & Patriarchæ Florentiæ Pontifici obtulissent; cujus rei causa tam ipse Antonius missus fuisset, quàm præcipuè Cardinalis sancti Angeli destinatus ad celebrandum Constantinopoli Concilium Antistitum totius Græciæ & Orientis, sine quo non videbatur unio concludi posse, ne idem contingeret quod post Concilium Lugdunense, in quo quamvis Oratores Imperatoris adhæsissent unioni ac fidei Ecclesiæ Romanæ, minimè tamen Græcia id approbare voluisset, quòd id sine communi eorum Ecclesiæ consensu factum fuisset. Deinde excusatâ morâ prædicti Cardinalis S. Angeli, tum ex morbo quo detentus fuit in Hispania multo tempore; tum maximè ex eo quòd literas à Theodoro, uno ex Oratoribus Græcis qui Florentiæ Martinum Papam accessetant, accepisset, quibus significabat Concilium Episcoporum Græcorum hoc tempore fieri non posse ob crudelissimum Turcarum bellum: omninò petiisse Massanum sibi indicari quo tempore, quove loco, & ex quibus Græcorum Prælatis Concilium celebrari vellent; & utrum Patriarcha & Imperatores tealiter amplexuri forent, sicut eorum Nuncii promiserant, Ecclesiæ Romanæ fidem & obedientiam, etiamsi ceteri Græci, qui non essent modò Imperio Constantinopolitano subditi, eam detrectarent: Pontificem enim missurum Legatum à latere cum Prælatis & Magistris, & Cardinalè S. Angeli procuraturum auxilium armorum Regum Hispaniarum. Hæc Antonium Massanum coram Patriarcha & Imperatore perorasse dicitur in Actis Concilii Senensis.

XLIII. *Eam non intermittendam edicto Concilium.*

In iisdem Actis recitantur Joannis Imperatoris literæ ad Martinum Pontificem decimo quarto Novembris ejusdem anni 1422, scriptæ, quibus imprimis contestatus est, cupere se quidem unionem cum Romana Ecclesia, sed quod dixisset Massanus Imperatoris Oratores renunciasse Pontifici, animi sui ac Patriarchæ esse, unionem sub fide & obedientia Ecclesiæ Romanæ amplecti, non solùm non se tale quid eis commisisse, verùm nec unquam in mente habuisse; sed tantùm ut Concilium universale fieret secundùm ordinem & consuetudinem sanctorum septem antiquorum, & quòd suaderet Spiritus Sanctus id tenere. De loco verò, & modo ac tempore celebrandi Concilii, nullum quidem locum aptiorem esse hoc rerum Græcarum statu ipsa civitate Constantinopoli, quandoquidem ob ingruentia bella & penuriam Imperii non possent Græci aliò ire. Quòd ad modum, minimè necesse fore omnes Patriarchas & Episcopos interesse; eorum verò qui venturi forent & Concilii expensis à Pontifice providendi debere; quippe cùm id olim ab Imperio fieri consuevisset, jam deerat illi facultas. De tempore, cùm essent modò res adeo turbatæ, ut impossibile videretur Patres congregari; quamprimùm tranquillitas aliqua eluceret, certiorem se facturum Pontificem. Ultimò rogavit Pontificem, ut censuris acerrimis ageret apud Christianos sibi subditos, ut Græcis in extremis laborantibus opitularentur. Ex quibus cùm appareret Patribus Synodi unionem istis temporibus non posse utiliter & fructuosè pertractari, decreverunt hoc negotium minimè deferendum esse, sed cùm se facultas offerret, pro viribus ei intendendum.

XLIV. *Item additionem facit ad Bonifacii VIII constitutionem contra hæreticos.*

Denique in eodem Concilio additio facta est Constitutioni Bonifacii VIII de investigatione ac punitione hæreticorum faciendis & procurandis per Dominos temporales locorum, statutumque ut quicumque eos ponerent in potestate Ordinario-

rum

rum vel Inquisitorum, vel de suis territoriis expellerent, seu requisiti brachium sæculare contra eos præstarent; eam Indulgentiam consequerentur, quæ dari consuevisset personaliter proficiscentibus in subsidium Terræ sanctæ. Hujusmodi autem decretum prima & quarta Dominica Quadragesimæ, in festo Nativitatis & Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, quando populus convenit ad divina, singulis annis perpetuò intelligibiliter publicandum decrevit.

XLV. *Senense Concilium dissolvitur & Basileense indicitur.*

De Ecclesiastica disciplina, & Christi fidelium moribus in primævum decus restituendis agendum erat in eodem Senensi Concilio; sed cùm pauci Prælati ad hoc convenissent, nec spes esset deinceps venturos, ingruentibus ferè per universum orbem bellis & calamitatibus diversis, & parte alia cùm ob turbas in eo excitatas saniora explicari consilia non possent, Pontifex Senas misit cum Leonardo Datho Dominicum è Capranica, qui Pontifici à secretis erat, ad dissolvendum Concilium, cùm in eo obortæ essent lites de auctoritate Pontificis & Concilii; eò quòd decretum Constantiensis Concilii in alienum sensum referrent, quod indicat Poggius in Vita Cardinalis Firmani apud Raynaldum anno 1424, num. 6. Tum subdit Poggius: *Eo igitur ubi ventum est, suâ prudentiâ effecerunt, ut omissa ejus rei mentione id in civitate Germaniæ Basilea septennio post conventurum indicerent.* Indicta itaque est in Senensi Concilio Synodus Basileæ, quæ est civitas Germaniæ in provincia Bizuntina, die decima nona Februarii anni 1424, & die vigesima sexta ejusdem mensis Februarii Senense Concilium dissolverunt, ac publicis literis Patribus, ut ad suas redirent diœceses, septimo Martii die edixêre, & prohibuête intentatis gravissimis pœnis tum iis, tum Regum ac Principum Oratoribus, ne ullos celebrarent conventus, quibus Senense Concilium dissolutum renovare vel propagare viderentur: quorum decretum Martinus ratum habuit literis datis *Romæ apud S. Petrum IV Idus Martii, Pontificatus nostri anno VII.* Postea verò aliis literis datis etiam *Romæ apud S. Petrum IV Idus Aprilis anno VII* Basileenses certiores fecit de soluto Senensi Concilio, deque ingenti honore ipsorum urbi delato, in qua solemnes Episcopotum totius orbis conventus celebrandi essent, ipsosque ad Pontificium nomen colendum, & Ecclesiastici ordinis tuendam dignitatem est cohortatus. Utræque illæ literæ extant in Actis Concilii Senensis. Quia verò Ecclesiastica

XLVI. *Romanam curiam componere aggreditur Martinus Papa.*

disciplina restituenda erat in Concilio Senensi, Pontifex eam rem ad Sedis Apostolicæ curiam revocavit.

Perfecit mox promissa Martinus Pontifex, Antonium enim Episcopum Portuensem, Petrum S. Stephani in Cœlio monte Presbyterum, & Alphonsum Sancti Eustachii Diaconum, Cardinales designavit, ad quos universi Fideles referrent, quæ censurâ castiganda, vel in meliorem ordinem redigenda viderentur; qua de re encyclicas literas dedit *Romæ apud S. Petrum IV Idus Martii, Pontificatus anno VII,* quæ ibidem extant. Ut autem Cardinales cæteris exemplo prælucerent, atque ad sustentandam universæ Ecclesiæ rerum molem aptiores essent, has ipsis leges imposuit, quas ex tabulario Vaticanæ Ecclesiæ se deptompsisse refert Felix Contelorius in Vita Martini V: *Cardinales munditie vitæ alios præcellant, ac sobriè, justè, piéque vivant, non solùm à malo* &c. desumenda ex Raynaldo ad annum 1424, num. 4. Licèt autem hæ leges nulla temporis nota consignatæ sint, videntur tamen ad hanc reformationem referendæ

XLVII. *Jubilæum Romæ celebrat.*

Licèt Urbanus VI, ut suo loco diximus, Jubilei celebrationem ad triginta tres annos reduxisset anno 1390, Ciaconius tamen, & Bzovius in Annalibus scribunt Martinum Papam Jubilæum Romæ celebrasse anno 1425; sed refelluntur ab Onuphrio in suo Chronico de Romanis Pontificibus, ubi Jubilei sub Martino celebrationem conjungit cum anno 1423, quod demonstratur Pauli II constitutione, quæ extat in Bullario, in qua hic Pontifex disertè asserit, Martinum Jubilei reductionem per Urbanum VI factam ratam habuisse, & ad effectum deduci anno illo ingruente permisisse. Cùm itaque Urbani VI reductio facta fuerit anno 1389, & Jubilæum celebratum anno 1390, Martiniani Jubilei celebratio in annum 1423 necessariò incidit. Hujus celebrationis paucissimi sunt qui meminerint, fortè, inquit Spondanus, quòd de bella, quæ tam in universa Italia, quàm in Gallia & Germania, aliisque regnis & provinciis vigebant, pauci Romam accedere potuerint.

XLVIII. *Perusium, & alias ditionis Ecclesiæ urbes recuperat.*

Anno 1424 Martinus Pontifex magnam partem ditionis ereptæ prædecessoribus è tyrannorum manibus recepit. Cùm enim initio anni inclytus ille bellorum ductor Sfortia, de quo superiùs, bellum pro Martino Pontifice, & Joanna Siciliæ Regina feliciter gerens in transitu Aterni fluvii, quà in mare interfluit, armis prægravis aquis absorptus esset, ejus obitum Franciscus filius egregiè ultus est in Braccium, quem antea jactasse vidimus, se Martinum Papam ad sacra unius oboli peragenda adactutum, contra Martinum & Joannam tunc in regno Neapolitano militantem pro Alfonso Aragoniæ Rege; immisso quippe in eum exercitu copiarum Pontificis ac Reginæ, cui & Franciscus Sfortia cum copiis

SÆC. XV. MARTINUS V.

paternis interfuit, ingenti facto prælio die secunda Junii, idem Braccius, suis in fugam versis, & ipse fugiens gladio percussus in terram dejectus est, captusque paucis post diebus obiit: ejusque cadaver Romam ad Pontificem delatum, in commune sterquilinium, uti hostis Ecclesiæ acerbissimi, sæpiùs diris devoti, & impœnitentis mortui, extra portam S. Laurentii projectum est, vix levi cespite semitumulatum. Occisum Braccium à Perusinis exulibus scribit S. Antoninus part. 3, tit. 22, cap. 7 § 5. Partam autem illam victoriam ab exercitu Pontificio die secunda Junii refert Collenutius lib. 5, Hist. Neapol. & consentiunt literæ à Martino Papa ad Regem Castellæ & Legionis datæ, ut cum illo gaudia de triumpho reportato communicaret. Extant eæ literæ apud Raynaldum num. 16. Statim autem Perusium aliæque urbes in Pontificis potestatem rediêre, ait enim S. Antonius laudatus: *Perusium & aliæ civitates ab eo* (nempe Braccio) *usurpatæ, sub dominio Ecclesiæ redière*, quod confirmatur diplomate Pontificio apud eundem Raynaldum ibidem dato *Gallicani Prænestinæ diœcesis LV Kal. Augusti anno VII* Pontificatûs, quo Perusini omnibus censuris ac pœnis, quas ob perduellionem, & secutas Braccii partes susceperant, soluti sunt. De eadem victoria certiorem fecit Pontifex Fridericum Marchionem Brandeburgensem, qui crucesignato in Bohemos Hussitas exercitui præerat.

XLIX. *Mortuo Petro de Luna, ejus Anticardinales agunt de electione alterius Antipapæ.*

Ecclesia fuisset etiam eodem anno penitus liberata pestilentissimo illo schismate, quod eam ab annis plusquam quadraginta dilaniabat, nisi illud renovare conatus esset Alfonsus Aragoniæ Rex. Cùm die penultima mensis Novembris ejusdem anni 1424 obiisset Petrus de Luna, Anticardinales ab eo ante mortem creati, saltem duo Aragonenses, cum Roderico de Luna Petri mortem Alfonso in partibus Neapolitanis tunc existenti secretè nunciaverunt, cujus responsum cùm habuissent circa medium mensis Maji anni sequentis 1425, quo, ut plerique asserebant, continebatur, quòd alium in Petri de Luna locum eligerent, tres Anticardinales, nempe Julianus tit. XII Apostolorum, & Eximinus tit. S. Laurentii in Lucina, Aragonenses, ac Dominicus S. Petri ad Vincula Gallus, absente Joanne tit. S. Stephani in Cœlio monte, & etiam mortem Petri de Luna ignorante, conclave ingressi sunt, & tunc Anticardinalis XII Apostolorum elegit Anticardinalem S. Petri & vice versa; Anticardinalis verò S. Laurentii nominavit Ægidium Sancii Munionis Canonicum Barcinonensem, qui illicò ab aliis duobus tanquam vilis & abjecta persona refutatus est: quod audiens Ægidius in Panifcola existens tanquam furibundus recessit, & continuans suum iter Valentiam Bajulo Valentiæ & Gubernatori obviavit, qui Roderico de Luna in favorem dicti Ægidii scripserunt, magnalia promittentes & offerentes: *qui cornua flectens, promissis devictus, accedens ad portam conclavis vocavit duos Cardinales Aragonenses duntaxat, non vocato Domino S. Petri; & eisdem duobus dixit talia verba, vel in effectu similia:* Cur non eligitis Dominum Ægidium Sancii Munionis in Papam, qui tenet viginti vel tria millia florenorum in capsa? unde cùm tendatis ad personam potentem & divitem, quæ possit sustinere statum vestrum, ille est quem quæritis. *Dicti autem duo Cardinales, dictis verbis auditis, & favore Regis & patriæ, ut creditur, & ad instantiam dicti Domini Roderici, post recessum dicti Domini Roderici, adinvicem inter se loquentes, illicò declinaverunt ad personam dicti Domini Ægidii, quam gratam fore Regi credebant, & notificaverunt dicto Domini S. Petri, quòd ipsi erant concordes de eligendo dictum Dominum Ægidium: quod audiens Cardinalis S. Petri & graviter ferens: videns tamen quòd ipsi erant duo, & faciebant duas partes collegii in conclavi, & quòd in vanum contradiceret eis super coeligendo* (legendum videtur, super eo eligendo) *eisdem tandem adquievit*. Ita Joannes tit. S. Stephani in Cœlio monte Anticardinalis Lunanus in laudata superiùs Epistola ad Joannem Armaniacum Comitem & universos Christi fideles data, quæ extat Tomo 2 Thesauri novi Anecdotorum, qui immediatè post subdit.

L. *Cum Ægidio Munionis pactum ineunt.*

Advertentes autem dicti Cardinales quòd multa de bonis dicti Domini Benedicti & Ecclesiæ administraverant & receperant, verùm & rapuerant & sibi appropriaverant, & quòd pensionem octuaginta trium florenorum Aragoniæ pro quolibet mense sibi & inter se taxaverant, & ordinaverant de bonis Ecclesiæ recipiendam pro sustinendo statu suo: scientesque dictum Dominum Ægidium fore terribilem & malignam personam, timentesque de raptis & habitis ab eodem vexari & pensionem diminui, si ipsum eligerent, volentes prospicere & providere in futurum, fecerunt ordinari quamdam cedulam, septem articulos continentem, cui post fuit additus octavus articulus: scripta autem erat hæc cedula manu Cardinalis S. Laurentii, & in eorum articulorum principio posita erat data in hunc modum: *Actum die decima Junii anno Domini 1425, quæ sequuntur debent promitti & jurari per quemcumque ad Papatum promovendum seu eligendum.* Primò, quòd prosequatur unionem Ecclesiæ quantum honestè fieri poterit, sine offensione Dei, & infamia, & dejectione hujus partis, maximè propter illa, quæ sunt fa-

facta contra sanctæ memoriæ Dominum Benedictum Papam XIII, & sequaces ejus, seu de obedientia ejus semper & cum consilio Cardinalium. Secundò, quòd ubi talis via reperiretur, per quam sine offensa Dei & scandalo hujus partis unio posset dari, quòd revocentur antè omnia gesta contra dictum Dominum Benedictum & sequaces ejus, seu de obedientia ejus; & hæc omnia fiant de & cum consilio Cardinalium. Tertiò, quòd executionem sanctæ memoriæ dicti Domini Benedicti non impediet, & bona assignabit ad complementum dictæ executionis juxta facultates Ecclesiæ. Quartò, quòd Cardinales manu tenebit, durante hoc tempore prosecutionis, in statu quem hactenus usque tunc tenuerunt: & quòd nunquam eis deficiet, & privilegia & libertates Romanæ Ecclesiæ eis concessa servabit. Quintò, quòd familiares, qui hactenus servierunt, & fuerunt cum Domino nostro Benedicto, sive in beneficiis & aliis gratiis & beneficiis habebit propensius recommissos. Sextò, quòd provisiones & gratias concessas familiaribus, quæ hactenus non fuerunt sortitæ effectum, non revocabit. Septimò, quòd nullum tractatum faciet circa unionem Ecclesiæ sine, sed de & cum consensu Cardinalium. Octavò, quòd Dominus Ægidius Sancii Munionis jurabit nunc dicta capitula observare, sicut nos tres, videlicet Julianus Basilicæ XII Apostolorum de Urbe; Eximinus tit. S. Laurentii in Lucina; & Dominicus tit. S. Petri ad Vincula collegium facientes juravimus. Et casu quo assumptus esset, illicò illa ratificabit per juramentum, & quòd subscribat se propria manu: *Ego Ægidius Sancii Munionis prædictis omnibus per me juratis & promissis subscripsi manu propria. Nos Clement divina providentia Papa octavus prædictis omnibus per nos juratis & promissis subscribimus nos manu propria; & ita juravimus attendere & complere.*

LI. *Eum in Antipapam eligunt sub nomine Clem. VIII.*

Hac cedula sic ordinata Anticardinales intra conclave mandaverunt Ægidium ad se venire, quod cùm fecisset ei notificaverunt se esse concordes ad ipsum eligendum in Papam, seu potiùs Antipapam: attamen velle se quòd ante electionem promitteret & juraret tenere & servare contenta in dicta cedula, *quam copiatam & scriptam manu Domini Cardinalis pro tunc XII Apostolorum ei exhibuerunt, & quod propria manu ea subscriberet, ut Ægidius Sancii Munionis, & quòd post electionem similiter promitteret & juraret iterum de novo se subscribere. Qua promisit & juravit, & ut præmittitur bina subscriptione ante electionem, & post vallavit, ut ex tenore dictæ cedulæ liquet, & cum præmissis & post præmissa ipsum in Papam elegerunt & inthronizaverunt, receperunt & publicaverunt, absente & nesciente Sancti Stephani Cardinali, qui in præmissis nullo modo peccavit.* Quis consecrarionis, seu veriùs execrationis ejus auctor fuerit ignoratur, illud certum nullum ex tribus pseudo-Cardinalibus ipsi sacrilegas manus imposuisse, cùm nullus esset Episcopus, Ciaconius quidem scribit Julianum fuisse primò dictum Cardinalem tit. S. Clementis, & postea Episcopum Ostiensem; sed ex hac Epistola constat, eum triduo ante mortem Petri de Luna fuisse dictum Cardinalem tituli XII Apostolorum. Fallitur etiam Ciaconius scribens Ægidium coronationis insignia suscepisse die 18 Maji anni 1425, postquam in ea dignitate, quam suscipere recusabat, ab Alphonso Aragoniæ Rege confirmatus fuisset ad eam excipiendam: ex dictis enim constat, non solùm Ægidium eam dignitatem non recusasse, sed eam simoniace adeptum esse, & die 18 Maji anni 1425 nondum fuisse electum.

LII. *Pacta simoniaca cum Anti-Cardinalibus inita sibi reddi curat.*

Post hac autem subdit, *dictus Dominus Ægidius una die mensis Septembris proximè sequentis, anni 1425, vocavit dictos tres Cardinales, qui ipsum elegerunt, dicens quòd maturius pensaverat super dicta cedula & ejus tenore, & super contentis in eadem consilium habuerat cum peritis, qui sibi retulerant, quòd dicta cedula importabat Simoniam, cujus labes nedum tangebat ipsum & ejus electionem, imò summum ipsorum Cardinalium, cùm ipse & ipsi in hoc essent participes. Adjiciens quòd postquam præmissa audiverat, fuerat tristis & infirmus, & ita infirmum se fore fingebat, persuadens dictis Cardinalibus quòd vellent sibi restituere dictam cedulam, eis quamplurima promittens. Qui tandem promissionibus devicti, ipsam sibi restituerunt, quam igne combussit & in aygueria, sive cloaca projecit, & sic ut tutus de promisso in Papam remansit.*

LIII. *Contra eum Joannes Carrerius Anticardinalis alium Antipapam secretò elegit.*

Post hæc Joannes Carrerius, seu Anticardinalis Sancti Stephani de Cœlio monte è castro de Thorena vi ejectus, ut ipsemet refert in eadem Epistola, Paniscolam applicuit die 12 mensis Decembris anni 1425, ubi aliqualiter præmissa sentiens, licèt non plenè informatus, in dubio ad vitandas pœnas juris, antequam se præsentaret Ægidio Antipapæ, coram Notario & tribus testibus fide dignis solemniter protestatus est, quòd non intendebat ei consentire, nec per aliquos actus coram ipso exercendos aliquod jus ei attribuere, nisi quantum ex vera & canonica electione illi competebat, ut constare dicit ex instrumento sumpto manu dicti Notarii. Post quam protestationem, secretè ut meliùs potuit se informavit, & comperiens dictam electionem, si talis dici mereatur, simonia-

niacè factam, & consequenter esse jure nullam, *Ecclesiæ Dei sacrosanctæ*, verba ipsius sunt, *sic à morte dicti Domini Benedicti vacanti providens, prout tenebatur ex tenore sui officii, juxta decretum Domini Nicolai Papæ II, quod incipit*, Si quis pecuniam &c. *quemdam Gallicum Aquitanum elegit in Papam*, quia, ut postea ait, ipsi tres Cardinales ipsum modo prædicto eligentes, eumque in Papam admittentes & ab aliis adorare facientes, ex pluribus capitibus ipso jure fuerant privati jure eligendi saltem pro ista vice. *Vacanti itaque ab obitu dicti Domini Benedicti de Pastore Romano Pontifice vero Papa canonico & vero Christi Vicario providere cupientes, prout ex injuncto nobis officio tenebamur, juxta decretum Nicolai Papæ II, de quo supra fit mentio, ad electionem veri Romani Pontificis & Christi vicarii processimus, prout in instrumento dictæ electionis publico exinde confecto superius inserto est expressum*, inquit idem Sancti Stephani in Cœlio monte pseudo Cardinalis ibidem. Porrò sacrilegam hanc electionem ab eo factam ante diem vigesimum Januarii anni 1426 ex eo constat, quòd hæc Epistola data sit, ut in fine ejus legitur, *die vigesima mensis Januarii anno à Nativitate ejusdem Domini 1429, & à dicta nostra electione anno quarto*, quæ ideo facta fuerat ante diem vigesimam Januarii anni 1426, ut numeranti patet.

LIV. *Paniscola in Franciam fugit.*

Ciaconius in Nova editione loquens de Joanne Carrerio Anticardinali Lunano scribit, in codice Vaticano MS. de Legatione Petri Fuxensis haberi, quòd Joannes ab Ægidio Mugnotio in sua obedientia Clementi VIII nuncupato Paniscolæ cum Dominico de Bona Spe in carcere detentus fuerit, quasi contra ipsum studeret procedere ad electionem alterius tertii Papæ, quod quidem de Joanne Carrerio verum existimo, ipse enim Joannes superiùs narratis col. 1737 addit: Qua (id est electione) *facta, propter multa & grandia pericula, quæ dictæ Ecclesiæ & personæ nostræ & nostris servitoribus & ceteris Catholicis verisimiliter poterant contingere & evenire, à dicto loco de Paniscola, de nocte, hora captatâ opportuna, cùm de die commode non possemus, S. Spiritus gratia, qua Ecclesia militans regitur, nos & iter nostrum salubriter dirigente; & de consilio quorumdam Catholicorum & Dei electorum, ut credimus, qui more Pauli, personam nostram cum funibus submiserunt per murum, quàm citius discessimus, & ad regnum istud Franciæ continuatis dietis, quamquam gravi infirmitate febrium essemus lacerati, tutè ipsa dirigente gratia applicuimus*. Non dicit quo in loco se receperit, sed ex totius Epistolæ contextu conjicere possumus eum se recepisse apud Armaniacum Comitem, vel apud Archiepiscopum Auxitanum, vel in aliquo ab ipsis non multùm distante; ex quo inferri meritò potest non solùm Comitem Armaniacum, sed & Auxitanum Archiepiscopum, cujus civitas erat primaria Comitatûs Armaniaci, schisma fovisse. Refert enim postea Joannes Carrerius post consensum electi habitum, fuisse opinionis ipsam electionem non publicandi, imò se finxisse nondum eam electionem factam ad tentandum utrum contendentes de Papatu, scilicet Romanum seu Martinum Papam, & Paniscolensem, seu Ægidium Antipapam ad pacem reducere valeret & totam Christianitatem ad tam optatam & desideratam unionem. *Super quibus*, inquit, *per medium serenissimi Principis Domini Comitis Armaniaci, cui super hoc major opportunitas occurrere videbatur, quamdam viam, ut credimus, justam & rationabilem, utrique ex dictis contendentibus præsentari fecimus, videlicet ipsi Domino Othoni de Columna per nobilem virum Dominum Antonium de Capralario primò, & per R. P. Dominum Auxitanum secundò, ambaxiatores ad ipsum per dictum Dominum Comitem successivè destinatos; & dicto Domino Ægidio in Paniscola per Rev. in sacra pagina Magistrum Johannem Fabri & Joannem Martini familiarem dicti Domini Auxitani, Nuncios per ipsum Dominum Comitem super hoc ad illum de Paniscola missos, qui de Paniscola literatoriè satis congruam super præmissis, licèt, ut credimus, fictè & simulatoriè fecisse videbatur responsionem. De qua responsione, cujus copia eidem Othoni missa fuit, & dicta via per nos oblata, idem Dominus Otho fuit sufficienter informatus: cui etiam certo modo scripsimus discrimina plura & scandala, quæ ipsi Ecclesiæ ad causam tam, proh dolor! inveterati schismatis evenerant, & damna quæ ejus occasione patiebatur Ecclesia irreparabilia, & quæ ei in futurum amplius imminebant referando; eundem in visceribus Christi exhortantes, ut eandem viam eidem qui penitus nullum jus habet in Papatu, etiam nullum favorabilem acceptare, & pacem Ecclesiæ dare favorabiliter & breviter dignaretur, in dictis nostris literis, certis justis causis & rationabilibus insertis, quibus etiam durior cervice ipso in tam favorabili materia flecti deberet & speraretur.*

LV. *Jactat se pro unione Ecclesiæ laborasse.*

Dictus autem de Columna, qui prius aures ipsis nuntiis præbere inceperat, more vulpino usus, terga vertens ipsi Auxitano, & Nunciis serenissimi Principis Domini Regis Aragonum faciem præbens, cum quibus de ista materia utilius sibi tractare videbatur, licèt in contrarium recto Dei judicio, ut credimus res sit versa (ab anno 1425 tractata est reconciliatio Regis Aragonum cum Martino Papa, sed tantùm perfecta-

LVI. *Multa de Martino PP. schismaticorum more mentitur.*

mense Junio anni 1429 quinque ad minùs mensibus, antequam Joannes Carrerius hanc epistolam scriberet) *partem nostram ferè ad nihil reputans, tandem more aspidis surdæ obturantis aures suas, ipsam viam per nos apertam penitus refutavit; & tacite per suos satellites plura nobis præstutari faciendo, se per nos eligi de novo procuravit. Quibus data repulsa, cùm sit omnino ineligibilis, nisi resipiscens absolvi & habilitari meruisset, Papatu etiam realiter dimisso, personam nostram sub umbra cujusdam salvi conductus, per quosdam Abbates prætensos Bonavallis & Bonacumbæ, ac quemdam Heliam Kadragesime, nec dubium antichristi ministros & executores, occidi aut capi proditoriè procuravit, nos turpissima morte prævenire cupiens, ne ad electionem alterius, quam credebat nondum factam, procedere valeremus; cùm ipsum non lateret, ipsum jus eligendi ad nos pertinere, & etiam per multos alios multas & magnas summas dignitates & beneficia nos occidentibus vel capientibus promittendo, id sæpius conati sunt deducere ad effectum per multas vias exquisitas & veneficas, & alias in tanto solio præsidenti de facto & hominibus de tam claro genere, sicut se esse asserunt minus honestas, viris Ecclesiasticis maximè successuras, ut ita diximus, & nefarias, utrisque juribus, divino, naturali & positivo evidentissimè reprobatas.*

LVII. Publicat se in Papam elegisse Benedictum XIV.

Pergit Joannes Carrerius, & ait quamplurimos fideles advertentes & dubitantes mortem suam aut captionem Ecclesiæ fore damnosam, si ei de pastore non provideret, ursisse ut quàm citiùs ad dictam electionem si facta non esset, procederet, aut factam publicaret. Quare *nos*, inquit, *præmissa attendentes, & quòd dicti duo de Papatu contendentes Otho & Ægidius ad pacem Ecclesiæ dudum desideratam diutius venire minimè curant, super quo jam per tres annos & ultra* [scilicet ab exeunte anno 1424, vel Ineunte anno 1425] *eos expectavimus, sed negligunt & malitiosè differunt, sic causam Dei sine remedio dimittentes, intentioni nostræ sinceræ jam data repulsa.... precibus Catholicorum inclinati, quidquid de persona nostra contingat..... gemitus sacrosanctæ Ecclesiæ matris nostræ Catholicæ continuos advertentes, ipsam de pastore canonico dudum desolatam consolantes, reintegrantes & reformantes, quatenus in nobis est, & ad nos pertinere dignoscitur, Vobis serenissimo Principi prædicto, ceterisque universis & singulis in Christo fidelibus volumus esse notum, & notificamus, & publicamus per præsentes, quòd illud quod ipsi veri fideles & Catholici & vos à nobis cum tanta instantia petierunt & petunt, petistis & petitis, factum est...... Nos pro nobis & vice & nomine totius sacri collegii & Dominorum sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, eligimus* (legendum elegimus) *in summum Romanum Pontificem, Papam verum & sanctum Christi Vicarium in terris, videlicet Dominum Benedictum XIV Papam hodiernum, anno, mense, die & loco & reguantibus in instrumento publico de dicta electione manu Notarii publici confecto latius contentis & expressatis*, &c. Tandem post multa concludit schismaticus ille Cardinalis: *Si in præmissis dubitaveritis, Concilium generale, seu Ecclesiam convocari, congregari universalem & celebrari procurate per illum seu illos, ad quem seu ad quos pertinebit convocatio Concilii. Discutiatur ibi canonicè an apud illum Othonem vel Ægidium, aut apud Electum nostrum Ecclesia vera sit, & quis eorum verus Papa est. Electus noster de jure suo confidit, ut credimus, convocare Concilium præsto est, si requiratur. Vos etiam ceteri Ecclesiasticè & alii Ecclesiæ filii boni amate tantam matrem sic sæpius expugnatam, desolatam & tribulatam*, &c. *Datum sub sigillo nostro parvo in absentia majoris, die vigesima mensis Januarii anno à Nativitate ejusdem Domini 1429, & à dicta nostra electione anno quarto.* Quis fuerit ille Benedictus XIV non dicit Joannes, qui tantùm antea col. 1736 dixerat se elegisse in Papam *quemdam Gallicum Aquitanum*.

LVIII. Joannis Carrerii Epistola in notatione temporis, & aliis quibusdam fides tutò adhiberi potest.

Huic schismaticæ Epistolæ nullam fidem adhibendam prima fronte videtur, quòd calumniis in sanctissimum Pontificem Martinum referta sit; ei tamen, ni valde fallor, in temporum & aliquorum gestorum narratione fides non videtur deneganda. Nam quantum ad annum & diem mortis Benedicti, & ad Creationem quatuor illorum pseudo-Cardinalium, quorum creationem suppositam fuisse ab Alfonso Aragoniæ Rege credebat ipse Martinus Papa, ut constat ex instrumentis vel diplomatibus à Raynaldo ad an. 1423 relatis, indubitatæ sunt fidei; cùm postea anno 1427 Martinus diploma emiserit, quod laudat Augustinus Oldoinus in Vita Eximini Dahæ unius ex dictis Anticardinalibus apud Ciaconium, ex quo diplomate constat, Petrum de Luna anno 1424 ante mortem nonnullos Cardinales creasse: cùm autem statim post translationem Concilii Papiensis ad civitatem Senarum Martinus scripserit Alphonso & de morte Benedicti locutus fuerit, apparet Pontificem deceptum esse ex rumore de ea orto, sicuti & Concilium Senense, in quo ejus memoria damnata est. Certè plura aliis refert idem Augustinus Oldoinus in tribus Anticardinalibus à Petro de Luna ante mortem dictis, quæ evincunt & ipsum mortuum anno 1424, & ante mortem quatuor illos Cardinales renunciasse. Una

so-

sola mihi superest difficultas, quam solvere non potui. Ait enim Joannes Carrerius in hac Epistola Cardinales Aragonios statim post mortem Petri de Luna scripsisse Alphonso in partibus Neapolitanis tunc existenti; cùm ex Actis Legationis Petri de Fuxo, de qua infrà, constet Alphonsum mense Januario anni 1425, ideoque statim post mortem Petri de Luna fuisse in Aragonia, quem nodum fateor me solvere non potuisse, cùm præsertim ad manum non sit Bzovius, apud quem dictæ Legationis Acta reperiuntur.

LIX. *Alphonsus Rex Aragoniæ S. Ludovici Episcopi Tolosani reliquias Valentiam Hisp. transfert.*

Cùm enim Alfonsus Aragoniæ Rex anno 1423 Neapoli discessisset mense Octobri, in Aragoniam abiit cum valida classe, ut Henricum fratrem à Castellæ Rege inclusum carcere liberaret, ut ex pluribus illius temporis Historicis narrant Henricus Spondanus, & Odoricus Raynaldus in Annalibus; sed in hoc ultimo hæc res narratur cum maxima confusione; eodem enim anno 1423 supponit num. 24 Henricum Alfonsi fratrem jam à custodia Castellæ Regis fuisse solutum, eamque in rem affert Martini Papæ literas ea de re ad Petrum Infantem Aragonium, quem vice sui Alfonsus in regno Neapolitano reliquerat, quibus eum gratulatur & de liberatione Henrici, & de coronatione in Regem Navarræ Joannis alterius fratris, & tamen anno postea 1425 num. 2 & seqq. disertè scribit, Alfonsum causatum se belliciscuris detineri ad liberandum Henricum fratrem è Castellano carcere, negasse Petro de Fuxo Apostolicæ Sedis Legato ingressum in Aragoniam, ubi tunc existebat. Sat itaque sit difficultatem indicasse, ut ab aliquo viro erudito solvatur. Cæterùm Alphonsus mense Novembri anni 1423, dum in Aragoniam pergeret, in itinere oppugnandæ Massiliæ, quæ Ludovico Andegavensi parebat, consilium cœpit; cujus portu expugnato nequicquam obsistentibus civibus, urbem diripuit, tectis faces injecit; cùmque urbem tenere non posset, ne Provincialium concursu obrueretur, recessit, & ossa Sancti Ludovici Episcopi Tolosani, quæ, ut ait nuperus Auctor brevis Historiæ ejusdem Sancti, tunc abscondita erant in quadam urbis domo, eò quòd conventus Fratrum Minorum Conventualium esset extra urbem, Valentiam Hispaniæ detulit; quod sine aliqua culpa Fratrum Minorum, uti quidam bonorum ejus detentores postea calumniati sunt, contigit; cùm ex alia parte idem eruditus Auctor afferat, idque ex monumentis authenticis, factarum illarum reliquiarum capsam tribus clavibus fuisse obsitam, quarum prima à magno Senescallo Provinciæ, secunda à civibus Massiliensibus, tertia à Fratribus Minoribus servabatur, idque ex præcepto Roberti quondam Siciliæ Regis & Comitis Provinciæ: Denique tres nauticos operarios, qui sacras illas reliquias in urbem detulerant, jussos ab Alfonso suspendio statim necari, locum in quo reconditæ fuerant ipsi relevasse ad vitæ conservationem.

LX. *Martinus Pp. Legatum in Aragoniam mittit pro schismatis extinctione.*

Anno 1425 Martinus Pontifex tranquillitati Ecclesiæ in ditionibus ejus Alfonsi Aragonii provisurus literis datis Romæ sexto Idus Januarii, Pontificatus anno octavo, quarum partem recitat Raynaldus num. 1, Petrum tit. S. Stephani in Cœlio monte Presbyterum Cardinalem, *de Fuxo* nuncupatum, quòd frater esset Comitis Fuxensis, ipsi Alfonso Regi propinquitate conjunctum, religione Franciscanum, doctrina & moribus insignem, Legatum à latere ad eum destinavit cum amplissima & absolutissima potestate. Petrus statim itineri se accinxit, & Carpentoratum pervenit mense Martio, ibique literas ab eodem Alfonso accepit, quibus significabat se non posse illum pro Legato suscipere, donec Martinus Pontifex, de quo multùm querebatur, ipsi quædam concederet, quæ per certum nuncium suum ab eo postulabat: aliasque rursum Avenione ad festa Paschalia, ne ulteriùs progrederetur: iterumque alias, ut in aliquo oppido Comitis Fuxi tantisper opperiretur, quoad aliquid certi Alfonsus decerneret. Neque unquam Legatus obtinere potuit, ut simul aliquo loco congrederentur: sed tantùm post multos itus & reditus, ut in civitate Balaguerii certis modis & formis legatione sua fungeretur. Quæ tamen, quòd multùm derogarent suæ legationis officio, noluit admittere, sed ad locum Orgarilianum, fratris sui Comitis Fuxensis oppidum, Vicecomitatûs Castriboni diœcesis Urgellensis divertit. Quæ pleniùs continentur in scripto anno sequenti 1426 eidem Regi à Nunciis Legati oblato, nec non in actis Legationis, quæ integra Annalibus suis inseruit Bzovius, in quibus etiam legitur, misisse Regem ad Legatum religiosum Dominicanum, qui erat ipsi à Confessionibus, tria ab eo postulaturum: primum, ut corpus, vel saltem caput S. Ludovici Massiliensibus ereptum concederet in aliqua Ecclesia Ordinis Minorum in regno Aragoniæ collocari: secundum, ut quæ de bonis & juribus Cameræ Apostolicæ à certo quodam tempore in Regiis ditionibus recepta essent, remitteret: tertium, ut oppidum Rocquaios Militum Rhodiorum ipsi concederet: Sed eorum primum disertè negasse Legatum, quòd Regum & Principum Galliæ interesset, ne sacro illo corpore per sacrilegium ablato privaretur: tertium item, quòd in damnum & injuriam verteretur Rhodiorum, qui pro il-

lo

lo oppido tuendo sumptus ingentes fecissent, & multum sanguinem sparsissent: de fecundo spem fecisse, si priùs Rex idolum Paniscolæ ejiceret, ac de negotio Legationis secum coràm conferret. Hæc ex Actis Legationis Henricus Spondanus ad annum 1425.

LXI. *Academiæ Lovaniensis erectionem confirmat.*

Ex quo etiam habemus eodem anno Martinum Pontificem Academiam Lovaniensem, In Brabantia Belgica à Joanne Duce fundatam, auctoritate Apostolica confirmasse, & privilegiis ac gratiis munivisse, quæ ejus diplomate continentur, dato quinto Idus Decembris, Pontificatûs anno nono paulò ante incepto. Addit illud extare in Historia Suffridi Petri de Episcopis Leodiensibus cap. 13. Cui Academiæ postea Eugenius quartus Theologiæ facultatem addidit. Quæ verò ad eam pertinent pluribus descripsit Lipsius in suo Lovanio lib. 3 cap. 2 meritò omnibus sæculis laudandam, ob fortem præstitam propugnationem fidei Catholicæ & Ecclesiæ Romanæ contra hæreses nostrorum temporum, inquit idem Spondanus. Illius Academiæ instituendæ facultatem Joannem Brabantiæ Ducem à Martino Papa impetrasse absque tamen Theologica facultate, quam postmodùm admisit Eugenius Martini successor, scribit etiam Calvisius in suo Opere Chronologico ad annum 1426, addens eodem anno factum esse initium lectionum die secunda Decembris feria 2, eamque in rem citat magnum Chronicon Belgicum.

LXII. *Joannem Comitem Armaniaci schisma Paniscolense foventem Romã citat.*

Joannes Armaniaci Comes schisma Petri de Luna etiam post Concilium Constantiense fovit, licèt Martinus à Carolo VI Franciæ Rege verus Papa agnosceretur. Quare Martinus Carolum VII Franciæ tunc regentem requisivit, ut Joannem Comitem moneret, ut ad uoitatem Romanæ & universalis Ecclesiæ rediret, cùm Rex Franciæ esset ipsius supremus Dominus in temporalibus; quod cùm Joannes Comes facere recusaret, Pontifex nonnullas terras & oppida ipsius interdicto supposuit, quod tamen Joannes violavit; verùm cùm quidam illud observarent, ipse Joannes Comes decrevit, licèt ficte & dolosè per suos procuratores ad hoc speciale mandatum ab eo habentes, in Ecclesia Tolosana, præsentibus Nunciis & Commissariis Martini Papæ, nonnullisque Episcopis & Prælatis, ac Cleri & populi multitudine copiosa, quamdam professionem, quam in scriptis solemniter fecit, per quam omnem hæresim abjuravit, atque promisit illum tenere & habere pro Papa, quem præfatus Carolus Franciæ Rex pro Papa haberet, eidemque ut Papæ obediret. Quare licèt in hujusmodi professione nomen atque Pontificatum Martini non expressisset, cùm tamen notorium esset, Carolum VI ejusque filium ac successorem Carolum VII ipsum tanquam verum & indubitatum Papam Romanum habuisse, sciente dicto Joan. Comite & ignorare non valente, & nihilomious Ægidium Sancii Munionis, ut legitimum Pontificem agnosceret, & eidem pertinaciter obediret, crimina schismatis & fautoriæ hæresis, ac alia multipliciter committendo contra auctoritatem dicti Concilii generalis Constantiensis, & consequenter privationem Comitatuum, & omnium dominiorum incurrendo, Martinus Pontifex anno 1426 per edictum publicum & peremptorium Basilicis Apostolorum Principis & S. Mariæ Rotundæ de Urbe, ac Tolosanæ, & Biterrensis Ecclesiarum valvis affigendum Joannem Comitem citari mandavit, quatenus centesima die à die publicationis & affixionis hujusmodi in valvis dictarum Basilicarum de Urbe compareret coram ipso in publico consistorio, data ei fide, vim absuturam donec causam dixisset, ne ad declinandum Sedis Apostolicæ judicium, itinerum pericula, hostiumve insidias prætexeret. Hæc sententia *Romæ apud SS. Apostolos Kal. Martii anno IX*, ideoque anno 1426 data extat apud Raynaldum num. 9, ex eaque supradicta desumpta.

LXIII. *Comminatoriam fert sententiam in Alfonsum Aragoniæ Regem.*

Eodem anno Petrus Cardinalis Fuxensis Legatus Apostolicus ad regnum Aragoniæ, instabat apud Alfonsum Regem pro mutuo congressu; sed multiplicibus tergiversationibus elusi ab eo Nuncii re infecta ad Legatum redire coacti sunt post principiũ mensis Junii Orgarilianum, ubi ipse morositatis Regis exitum oppetiebatur. Extant Nunciorũ propositiones illi oblatæ, & responsionesab eo factæ, quibus constat iratum Alfonsi animum adversùs Martinum Pontificem laborare in extenuanda Sedis Apostolicæ auctoritate, in mittendis ad regna & provincias Legatis, ipsiusque Martini in suscipienda morum reformatione, & hæresum ac schismatis extirpatione, absque Concilio generali, contra decreta Synodorum Constantiensis, & Senensis. Adeò ut edicto publico prohibuerit omnibus regni sui Prælatis, ne reciperent Apostolicas literas, vel Legatorum Pontificiorum, nec illas exequi auderent sub pœna amissionis omnium bonorum; quod & ipsimet Petro Fuxensi Legato denunciari jussit. Adversùs quod protestatus Legatus de pœnis, sententiis, & censuris, tam à jure quàm ab homine in talia ordinantes, mandantes & facientes, ipsisque adhærentes & consentientes inflictis; de omnibus Põtificem certiorem reddidit, & Fuxum se ad fratrem suum Comitem recepit. Pontifex verò his auditis, processus de more contra Regem perficiens, Idibus Julii gravissimam ac severissimam

in

in eum, ejusque regna, ac personas comminatoriam sententiam promulgavit, quæ extat apud eundem Raynaldum num. 1, & seqq. in qua narratis omnibus ab Alfonso Rege contra Ecclesiam gestis, ait: *Et quia notorium fore decrevimus, ad dictum Alfonsum, domicilia & loca ejus pro citando eum non esse nec fore tutum accessum, per hoc publicum edictum nostrum peremptorium, eundem Alfonsum Regem peremptoriè, eunque certo peremptorio pro omnibus terminis ad comparendum personaliter coram nobis in Romana Curia in nostro consistorio die centesima vigesima prima à die publicationis & affixionis, si ipsa dic nos publicum consistorium tenere contingat; alioquin proxima inde sequenti die, qua nos publicum consistorium tenebimus, ad procedendum & procedi videndum, & audiendum per nos ex nostro officio, instante procuratore & promotore prædicto, etiam usque ad desinitivam sententiam, declarationem, & impositionem pœnarum pro dictis criminibus debitarum ...... Eidemque Alfonso Regi per idem edictum intimamus, quòd si ipsa die, ut præmittitur, comparuerit, sive non, nos in præmissis & ad præmissa procedemus, prout juris & rationis fuerit, ipsius absentia non obstante.* Decernit tandem eam citationem affigi ad valvas Basilicarum, Lateranensis, Principis Apostolorum de Urbe, ac Narbonensi, & Avenionensi Ecclesiis, ut Alfonsus nullam possit excusationem prætendere, vel ignorantiam allegare, *cùm non sit verosimile quoad remanere incognitum, vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Nulli ergo, &c. Datum Romæ apud SS. Apostolos Idibus Julii, Pontificatus nostri anno IX.* Mox Raynaldus num. 7, aliam Martini Epistolam ad Andream Episcopum Gerundensem datam, *Genezani Penestrinæ diœcesis* sine temporaria nota, quæ si revera post sententiam in Alfonsum datam data sit, ex ea demonstrari potest, verum esse quod superius ex Joannis Carrerii Epistola diximus, Clementem nempe VIII Antipap. anno tantùm 1425, thiara redimitum esse, in ea quippe Epistola ait Martinus: *Illud execrabile monstrum Paniscolæ noviter, ut asseritur, coronari procuravit*, id est anno præterito 1425; non verò anno 1424.

LXIV. *Quatuordecim Cardinales creat.* Eodem anno 1426 Martinus Pontifex Sacrum Cardinalium collegium auxit. Ab eo tempore quo electus fuerat, præter Balthassarem Cossam, olim Joannem XXIII in sua obedientia dictum, quem Episcopum Cardinalem Portuensem dixerat, & quatuor pseudo-Cardinales Petri de Luna, quos vera Cardinalitia dignitate decoraverat, solos Dominicum Ram Episcopum Ilerdensem, & Dominicum à Capranica anno 1423, juxta Contelorium, Cardinales nominaverat, sed non promulgaverat, verùm, ut aiunt, in pectore reservaverat, quorum priorem die decima Martii anni 1430, publicavit sub titulo SS. Joannis & Pauli; posteriorem verò Diaconum Sanctæ Mariæ in Via lata biennio tantùm post promulgandum cum Cardinalibus pepigerat. Quare anno 1426, die 24 Maji, quæ concurrebat cum feria sexta Quatuor temporum, octo Presbyteros sequentes creavit & promulgavit, ut ex monumentis Vaticanis eruit idem Felix Contelorius; quatuor verò Diaconos, quorum tamen tantùm duos promulgavit. Nomina Presbyterorum sunt hæc, *Joannes è Rupescissa* Archiepiscopus Rotomagensis tit. S. Laurentii in Lucina; *Ludovicus Alamanuus* Archiepiscopus Arelatensis tit. S. Cæciliæ; *Henricus Benufort* Anglorum Regis avunculus Episcopus Wintoniensis tit. S. Eusebii; *Joannes è Praga* Episcopus Olomucensis tit. S. Cyriaci in Termis; *Antonius Casinus* Episcopus Sehensis tit. S. Marcelli; *Nicolaus Albergatus* Episcopus Bononiensis tit. S. Crucis in Jerusalem; *Raymundus Marrosius* Episcopus Castrensis tit. S. Praxedis; & *Antonius*, vel, ut Oldoino placet, *Joannes Cervantes* Archidiaconus, Oldoinus scribit, Archiepiscopus Hispalensis tit. S. Petri ad Vincula. Diaconi Cardinales fuere *Ardicinus è Porta* Advocatus consistorialis tit. SS. Cosmæ & Damiani; *Hugo Lusignanus* Regis Cypri frater tit. S. Hadriani; *Prosper Columna* Martini Papæ ex fratre nepos tit. S. Georgii in Velabro; & *Julianus Cæsarinus* tit. S. Angeli in Foro Piscium. Verùm hi duo postremi anno tantùm 1430, die octavà Novembris promulgati fuere. Ad illustrationem autem Historiæ Cardinalium observat Spondanus anno 1427, num. 1, Henricum Wintoniensem Episcopum, quem Martinus Cardinalem tit. S. Eusebii dixit, malè confundi à Ferdinando Ughello in Additionibus ad Ciaconium, & ab ipso Augustino Oldoino, cum Henrico Chichelejo, qui hoc eodem tempore erat Archiepiscopus Cantuariensis & Angliæ Primas: hic enim Henricus Cichelejus in nullo Cardinalium catalago recensitus reperitur, & ut inquit Henricus Spondanus, publicatio diplomatis Pontificii injuncta in Anglia per eundem Cardinalem, quo alteri Henrico Archiepiscopo Legatio totius Germaniæ, Hungariæ & Boëmiæ conferebatur, quæ extat apud Bzovium, satis utriusque Henrici discrimen demonstrat. Iste itaque Henricus Cardinalis tit. S. Eusebii nunquam fuit Archiepiscopus Cantuariensis, sed tantùm Episcopus Wintoniensis, in cujus Ecclesia Cathedrali sepultus est, ipso Oldoino fatente. Id tamen difficultate non caret, nam apud Raynaldum anno 1427, num. 1, &

1, & seqq. extant Martini diplomata, quibus constat Legationem Germaniæ, Hungariæ datam esse *Henrico tit. S. Eusebii Presbytero Card. Apost. Sedis Legato*, qui num. 2, dicitur *Cardinalis Wintoniensis*. Sed his non obstantibus mihi quidem videtur dictum Henricum Chichelejum Archiepiscopum Cantuariensem nunquam dictum fuisse Cardinalem; extat enim Eugenii IV Epistola ad ipsum data anno 1440, apud Spondanum num. 31 ex qua id deducitur. Cùm Eugenius anno 1439 in Cardinalium numerum cooptasset Joānem Kemp Archiepiscopum Eboracensem, atque Henricus ei quæstionem super prærogativa sessionis, sive præcedentia movisset, scripsit ad eum Eugenius mirari se rem novam & insolitam ab eo attentari; quia jam per quatuordecim & ampliùs annos cum Henrico Cardinali S. Eusebii, è regio sanguine, Wintoniensi Episcopo, ipsius Henrici Cantuariensis suffraganeo in sedendo & ferendis votis sine ulla disceptatione vixisset. Neque regii sanguinis rationem prætendi posse, quoniam cùm is Episcopus Wintoniensis tantummodò esset, sed nondum Cardinalis, & voce & loco ipsi Henrico Archiepiscopo Cantuariensi cedebat; postea verò quàm à Martino V factus esset Cardinalis semper ei antecessit. Cur igitur non in Joanne Kemp eadem dignitas id ipsum operaretur, cùm & insuper iste Archiepiscopus nullo jure Archiep. Cantuariensi subjectus, Henricus verò Cardinalis Wintoniensis tantùm Episcopus esset, & suffraganeus Ecclesiæ Cantuariensis. In eadem Epistola laudat Henricum Cantuariensem Pontifex, quòd in suæ protestationis fine significaverit, haud se propterea quid honori, prærogativæ, aut dignitati Cardinalium in aliquo detractum, aut derogatum velle. Ex quibus, ni valde fallor, sequitur Henricum Cantuariensem de sessionis præcedentia disceptasse, quia Archiepiscopum, Cardinalem præcedere debere contendebat; nam si ipse antea fuisset Cardinalis, nulla inter eos fuisset contentio de præcedentia; anterioritas enim Cardinalatûs eam diremisset in favorem Henrici Chicheleji. Movebat itaque tantùm illam litem Chicheleius ob dignitatem Cardinalatûs, quam Archiepiscopali inferiorem putabat, licèt de hoc quæstionem non movisset sub Henrico Wintoniensi ob eam fortè rationem, quia erat regii sanguinis. Denique si Henricus Cantuariensis fuisset Cardinalis, sicut Henricus Wintoniensis, nullum dubium est quin citatus fuisset à Basileensibus ad Concilium; quod tamen factum non est; cùm enim Sessione VI promotores Concilii accusarent contumaciam omnium Cardinalium, qui antea citati fuerant, non reperitur inter eos Henricus Cantuariensis, sed Henricus S. Eusebii Presbyter Cardinalis de Anglia, qui alius esse non potest, quàm Henricus Wintoniensis. Quod attinet ad Dominicum Ram, & Dominicum à Capranica eos quidem non publicavit Martinus anno 1423, sed decrevit, ut si ipsum mori contingeret, antequam illos publicasset, Cardinales superstites intra diem ab ejus obitu publicare deberent, ac eos recipere in Cardinales, sub privatione vocis activæ & passivæ, prout in quadam schedula, cui omnes Cardinales se se subscripserunt. Horum tamen primum ipse Martinus die decima Martii anni 1430, alterum ex aliquibus die octava Novembris ejusdem anni publicavit. Ita Oldoinus.

LXV. *Permittit Petro Fuxensi Legato in Aragoniam intrare.*

Vocaverat in jus Martinus Pontifex anno 1426 Alfonsum Aragoniæ Regem, diemque non modò ad causam de violato jure Ecclesiastico, verùm etiam de inita cum schismaticis societate dicendam constituerat; quare Alfonsus ante decretoriam sententiam pertinacem animum frangens, ut procellam averteret, pollicitus est se Legarum admissurum; quod cùm scivisset Pontifex, Petro Cardinali Fuxensi Apostolicæ Sedis in Aragonia Legato in mandatis dedit, ut in regnum illud ingrederetur, diplomate dato *Romæ apud SS. Apostolos VIII Idus Julii anno X*, adeoque anno 1427. Acta Legationis ejusdem Petri pluribus narrant ut in adulta ætate Hispaniam Tarraconensem Legatus peragravit, tum pompam quâ Valentiam, ubi Rex morabatur, ingressus fit: *Ingredienti*, inquiunt, *Domino Legato civitatem Valentiæ cum insigniis Legationis suæ obviam ad mediam leucam vel circa primò Canonici Ecclesiæ Valentinæ cum solemni apparatu exiverunt: parumper perpaululum Episcopi Catanensis, Vicensis, Gerundensis, Elnensis cum Domino Archiepiscopo Tarraconensi, & pluribus Abbatibus Cisterciensibus, ac Doctorum & Ecclesiasticorum virorum multitudine copiosa eidem Domino Legato obviam processerunt. Insuper nobiles Consiliarii civitatis Valentiæ cum tubis stipati militibus pluribus & civibus nobilibus habitatoribus dictæ civitatis venerunt obviam eidem Domino Legato. Supervenerunt denique arcubalistæ & ultra foris civitatem Dominus Alfonsus Rex illustris in persona propria capite discooperto cum Archiepiscopo Ulixbonensi regni Portugalliæ cum sua regia familia obviam venit eidem Domino Legato, reverentiam impendit, osculum sibi tradidit, & partem dextram in progressu post plurimas reverentias & invitationes mutuas eidem Domino Legato reuniens assignavit, ipsumque cooperiri fecit etiam cappello rubeo Cardinalatûs, dicto Domino Rege capite discooperto cum præfato Domino Legato familiariter colloquente, & in via versus civitatem procedente*

SÆC. XV. MARTINUS V. *dente usque ad pontem portæ civitatis, ubi ad eodem Domino Legato, cùm esset jam tardè, & transiret hora prandii, petiit licentiam recedendi ad palatium suum, quod est extra civitatem, & sic recessit cum paucis. Dictus verò Dominus Legatus cum præmissis omnibus & processionibus solemnibus infinito populo sibi occurrente cum maximis honoribus in civitate Valentiæ & in Cathedrali Ecclesia cum cymbalis bene sonantibus, in tympanis, tubis & organis cum magno gaudio solemniter fuit receptus; & data benedictione ac indulgentiis in Ecclesia, ad domum Episcopalem adductus, & cum omnibus suis in eadem domo honorificè collocatur.* Id verò actum est in vigilia sancti Battbolomæi vigesima tertia die Augusti.

LXVI. *Conscribuntur a Legato & à Rege postulata.* Cùm verò die sequenti Cardinalis affigi in valvis Ecclesiæ, suique palatii jussisset libellos, quibus significabat auditores causarum, quos secum duxerat, incepturos officium suum exercere post biduum; Rex sive ad ingenium rediens, aut veritus ne à pluribus injustè à se vexatis in judicium appellaretur, gravissimè inde commotus, publico edicto prohibuit ne quis sub gravissimis pœnis ad quosqumque Judices delegatos vel subdelegatos Apostolicos recurrere auderet, vel eorum literis uti. Quod patienter Legatus ferens, adeo prudentia sua & affabilitate apud Regem profecit, ut post multas consultationes & tractatus in id convenerint, ut factæ hinc inde postulationes conscriberentur, & per ipsummet Legatum ad Pontificem deferrentur, reversurum postea in Aragoniam ad res omnino terminandas. De his omnibus factum est instrumentum publicum, quod sic incipit apud Raynaldum num. 22: *In Christi nomine cunctis pateat evidenter, quòd die Lunæ intitulata vigesima septima mensis Octobris anno à Nativitate Domini millesimo quadringentesimo vigesimo septimo in civitate Valentia intus regale palatium, & in quadam turri nova dicti palatii personaliter constitutis reverendo in Christo patre Domino Petro divina providentia tit. S. Stephani in Cœlio monte Presbytero Cardinale de Fuxo vulgariter nuncupato, Sedis Apostolicæ Legato, & serenissimo & potenti principe Domino Alfonso Dei gratia Rege Aragonum, Siciliæ, Valentiæ, &c. de ordine & mandato eorundem Dominorum fuerunt per me Franciscum Daryajo secretarium Domini Regis lecta & publicata alta & intelligibili voce præsentibus infrascriptis capitula quæ sequuntur.* Referentur postea tam Legati quam Regis postulata.

LXVII. *Legati postulata.* Fuêre autem postulata Legati: I: Ut Rex efficacem daret operam quòd Ægidius Panifcolensis unà cum suis ad obedientiam & unitatem Ecclesiæ, vel sponte reducerentur, vel capti in manus Pontificis aut ejus Legati reponerentur. II: Ut edicta regia contra auctoritatem Summi Pontificis & Apostolicæ Sedis Legatorum publicata solemniter revocarentur. III: Ut ejusdem Sedis Collectores liberè permitterentur jura Cameræ Apostolicæ exigere. IV: Ut Ecclesia Romana, aliæquæ omnes in ditionibus regiis existentes, juribus, libertatibus, ac privilegiis suis gauderent. V: Ut Prælati, aliique Ecclesiastici pulsi aut spoliati restituerentur in integrum. VI: Ut à molestatione regni Apuliæ, hoc est Neapolitani omnino Rex desisteret; & si quid juris in eo prætenderet, judicio se personarum non suspectarum à Pontifice nominandatum subjiceret. Quibus omnibus annuit Rex, nisi quòd ad quintum aliquas personas excepit: & ad sextum respondit rem altiori deliberatione indigere.

LXVIII. *Regis postulata.* Regis verò postulata fuêre: I: Corpus Sancti Ludovici Episcopi Tolosani. II: Remissio ac condonatio omnium jurium Cameræ Apostolicæ, vacantiarum Ecclesiarum & beneficiorum quorumcumque, tam de præterito, quàm usque ad diem finiendæ concordiæ. III; Remissio censuum debitorum usque ad dictam diem pro insulis Siciliæ, Sardiniæ & Corsicæ; ac deinceps ad vitam ipsius Regis: nisi quòd singulis quinquenniis teneretur dare Pontifici unum pallium panni aurei pro recognitione dictorum feudorum. IV. Solutio centum quinquaginta millium florenorum, in compensationem omnium expensarum & laborum pro Ecclesia toleratorum. V: Translatio Ordinis B. Mariæ de Montesia ex regno Valentiæ in Insulam Siciliæ, ubi Rex alios reditus ei assignaret: vel concessio castri Paniscolæ, quod per Benedictum Lunensem fuerat Ecclesiæ Romanæ contributum. VI: Provisio Abbatiarum & Ecclesiarum vacantium usque ad diem finiendæ concordiæ, facienda ad voluntatem Regis. VII: Promotio ad Cardinalatum duarum personarum ex sex per Regem nominandis: pariterque certorum beneficiorum collocatio certis aliis personis. VIII: Denique remissio omnium injuriarum damnorum & expensarum Papæ & Sedi Apostolicæ illatarum, unà cum absolutione à quacumque excommunicatione aut aliis censuris ecclesiasticis à jure vel homine latis, dispensationibus, habilitationibus, &c.

LXIX. *Utraque à Legato Romam deferuntur.* Super his autem omnibus, factum est, ut jam dixi, instrumentum die vigesima septima Octobris, quo præter prædicta utrimque postulata, Rex petiit per bullam publicam revocari, & omninò aboleri, atque è Regestis Pontificiis, aliisque scriptis & archivis publicis & privatis abtadi, processus & sententias contra ipsum Regem, ejusque ditiones & subditos tanquam

SÆC. XV. MARTINUS V.

quam ex falsis in ipsum Regem suggestionibus per subreptionem prolatas. His peractis Legatus continuò ad Pontificem reversus est, paratis ei ad transmissionem à Rege duabus triremibus: pervenitque post multa maris pericula Romam principio anni millesimi quadringentesimi vigesimi octavi, & amantissimè à Pontifice exceptus. Legato Romam appulso die octava Januarii tractari cœpit de postulationibus Regis Aragoniæ, quibus singulis Martinus Papa responsiones apposuit, quæ ad Regem missæ fuère una cum literis de concessione castri Paniscolæ, omniumque ejus jurium, quam is petierat. Post quæ missis remissisque ultrò citroque diversis Nunciis, antequam res omninò concordata esset, transiit annus millesimus quadringentesimus vigesimus octavus, eò maximè quòd ob pestem Romæ grassantem dispersi essent Cardinales, ut non facile esset negotiis seriis attendere. Interea cùm Legatus ad Martinum Papam detulisset literas, Alfonsi Regis benevolentiæ atque officiorum significationibus refertas, quibus Apostolicæ Sedi obedientiam deferebat, Pontifex ingenti gaudio cumulatus paternis se studiis ipsum prosecuturum pollicitus est aliis literis quæ extant apud Raynaldum anno 1428, num. 1.

LXX. *Legato in Aragoniam reverso Rex tergiversatur.*

Solutis tandem Romæ omnibus difficultatibus, confirmatisque fœderis legibus, Petrus Cardinalis Fuxensis Legatus à latere iterum missus est à Pontifice quinto Kalendas Februarii ejusdem anni 1429, terrestrique itinere pervenit Barcinonem die duodecima Maji, exceptus ibi honorificè ab Archiepiscopo Patriarcha Jerosolymitano, aliisque plurimis Prælatis, ac Clero universo, populoque; denique ab ipso Alfonso Rege extra civitatem obviam ei procedente. Et tamen adeò varii fuit ingenii hic Princeps, ut quantumvis quotidie à Legato urgeretur de negotiis quorum causâ venerat tractare, per varias tergiversationes, ac locorum mutationes, rem produxerit usque ad diem decimum quintum Junii, quo vix inductus precibus Joannis Regis Navarræ fratris sui, ac procerum suorum, Calatajubii Tirasonensis diœcesis iis intendere consensit; sed tanta morositate & animi obstinatione denegavit contra promissa ac jurata, revocationem decretorum, quæ contra Apostolicam Sedem publicaverat, quin priùs Legatus promulgaret literas Apostolicas de ejus excusatione à favore schismati Paniscolensi impenso; & cùm negaret Legatus id juri ac rationi consentaneum esse, aut agere id se posse, cùm prohibitum ipsi omninò fuisset à summo Pontifice & collegio Cardinalium; post longas verborum altercationes, itusque ac reditus, ab invicem discor-des recesserunt absque ulla spe futuræ concordiæ.

SÆC. XV. MARTINUS V.

LXXI. *Rex divinitus mutatur.*

Sed Deus, in cujus manus sunt corda Regum, summam patientiam ac fortitudinem animi Legati respiciens, dum Rex postridie equum obstinato in Legatum animo ascenderet ad expeditionem bellicam in fines Castellæ, permisit, ut superveniente Legato, eum de observatione juratorum ultimò interpellaret, aut generale interdictum in omnibus ejus terris ac ditionibus intimaret; difficulter licet atque ægrè à Rege admissus, cùm referre cœpisset labores, quos passus fuisset in Legatione ista, Rex momento in alterum divinitùs mutatus, præoccupaverit ejus verba, dixeritque se scire quanta Legatus pro honore Dei & Ecclesiæ, ac pro ipso Rege fideliter egisset, ideoque ob reverentiam Dei & Ecclesiæ, atque ipsius Legati ac domûs ejus, offerre se omnia jurata servare, & quæcumque Legatus vellet præstare; cunctisque mirantibus ac præ gaudio lachtymas effundentibus, ambo Reges fratres Legati latera tegentes ad Ecclesiam pettexerunt, ac gratiis Deo redditis, acceptâque Legati benedictione iter in Castellam accelerarunt. Die verò sequenti ab abitu Regis promulgata est revocatio decretorum regiorum.

LXXII. *Clemens VIII Antipapa abdicat.*

Missi sunt prætereà à Rege Paniscolam duo præcipui ipsius consiliarii, qui res ad voluntatem Legati disponerent. Quibus effectum est ut die vigesima sexta Julii Sanctæ Annæ sacra Ægidius Munio Antipapa, se pro Clemente VIII ferens, papalibus insignibus sedens in medio suorum Cardinalium & Ministrorum Curiæ publica sessione, Pontificia ornamenta deposuerit. Ritus in ea abdicatione servatos ita describunt Acta Legationis Petri de Fuxo: *Dominus Ægidius in sessione publica indutus Papalibus insignitis in castro Paniscolæ die S. Annæ prædicta primitus & ante omnia pro serenitate conscientiæ suæ, & suorum sequacium, ut dixit, publicè & solemniter omnes processus, sententias, fulminationes & censuras, depositiones, inhabilitationes per summ prædecessorem olim Benedictum Papam XIII in sua obedientia nuncupatum, & ipsum in suo prætenso Pontificatu contra omnes & singulos ei non obedientes, & specialiter contra Dominum Odonem de Columna, quem secundùm eorum opinionem reputabant Antipapam & schismaticum, & omnes sibi adhærentes factos, pronuntiatos & fulminatos verbo & in scriptis, per suas literas & suas prætensas bullas plumbeas, expressè & specialiter revocavit; & omnes illos, qui præfato Domino Odoni adhæserant & obedierant, & specialiter ipsum Dominum Odonem de Columna ad omnes dignitates & honores, specialiter ad Papatum, motu suo pro-*

SÆC. XV. MARTINUS V.

proprio habilitavit, restituit & reintegravit. Deinde idem D. Ægidius ibidem solemniter proposuit coram omnibus, qualiter post obitum sui prædecessoris olim Benedicti XIII electus ab ibidem præsentibus suis fratribus prætensis Cardinalibus Papatum recepit non ad alios fines, quàm ad hoc principaliter, ut per ejus mediam Dei Ecclesiæ vera & indubitata unio sequeretur, & cessaret, & extirparetur omne schisma: & jam à primis diebus suæ novæ assumptionis ad Apostolatum veraciter gessit in animo & disposuit, ac firmavit, pro tanto bono unionis Ecclesiæ Dei sponte & liberaliter se velle renunciare dignitati, officio, ac honori Papali; quod atque jam diu fecisset, si impeditus non fuisset, & astitisset sibi plena & libera facultas opportuna. Nunc verò, ut ibidem asseruit, dixit plenam & liberam, optatam facultatem & opportunitatem complendi desideratam resignationem & renunciationem sibi adesse, confitens expressè viam renunciationis hujusmodi esse viam planiorem, utiliorem, securiorem & breviorem ad consequendam veram & indubitatam unionem Ecclesiæ Dei. Addunt Acta, Ægidium suis dictis coram Alfonso Borgia regio Oratore, qui postmodùm sub Callisti III nomine Pontifex Romanus fuit, gradu Antipapali cessisse, ut ex literis ipsius ad posterorum memoriam editis constat, in quarum fine legitur: *Ne de hujusmodi cessione, renuntiationeque, ut præmittitur, factis imposterum hæsitetur, quin potius constet authenticè de eisdem, præsentes literas motu proprio, non ad alicujus instantiam expeditas ad rei gestæ memoriam in futurum jussimus publicari, &c. Datum Paniscolæ Dertusensis diœcesis VII Kal. Augusti, Pontificatûs nostri anno V*. Ex his colligere poterat Raynaldus, qui ista refert, Benedictum XIII, seu Petrum de Luna mortuum non esse anno 1423, ut ipse asserit eodem anno num. 7, & alibi; ideoque & Ægidium Antipapam eodem anno non fuisse electum, quia exeunte Julio anni 1429 annum quintum sui Antipapatûs numerabat. Ceterùm bulla abdicationis Ægidii extat Tomo XII Concil. in Concilio Dertusensi, col. 406.

LXXIII. *Ejus pseudo-Cardinales Martinum Papam eligunt.*

Clemens Antipapa Cardinalem Diaconum sub tit. S. Mariæ in Cosmedin creaverat Ægidium Sanctium Mugnotium Juniorem, nepotem ex fratre, Baccalaureum in decretis, Præcentorem & Canonicum Ecclesiæ Gerundensis, eadem verò die qua abdicavit, die scilicet 26 Julii, Franciscum Rovera Hispanum Decretorum Doctorem, Promotorem negotiorum regiæ Curiæ Aragoniæ, ex Canonico Majorensi, consentiente Petro de Fuxo Cardinali Legato, Cardinalem tit. S. Clementis dixit ipso invito & renuente. Historiam & causam hujus creationis refert Oldoinus ex codice Vaticano his verbis: *Franciscus Rovera Decretorum Doctor creatus illa die novus Cardinalis per præfatum Ægidium ad titulum S. Clementis, procurantibus & ad hoc Roveram inducentibus præfatis ambassiatoribus, videntibus Dominum Ægidium dispositum non velle renunciare, nisi ille Rovera reciperet capellum ab eo, dicens quòd volebat esse Cardinalem ipsum Roveram, ad hoc ut interesset cum aliis Cardinalibus ibi præsentibus, & illos dirigeret in promotione Romani Pontificis secutura, taliter, quòd non amplius esset schisma. Quem capellum idem Rovera, ne facta Ecclesiæ impedirentur, licèt per antea fuisset, & protunc esset de vera obedientia Domini nostri Martini Papæ V, tamen pro tanto bono nullatenus impediendo infestatus recepit, licèt renuens & invitus*. Eadem itaque die duo illi prætensi Cardinales, & Julianus Episcopus Ostiensis unus ex illis quatuor, quos Petrus de Luna ante mortem Cardinales dixerat, conclave ingressi Martinum Pontificem elegêre, eaque de re confectæ sunt tabulæ hac temporis nota consignatæ: *Anno à Nativitate Domini 1429, indictione VII, die verò 26 mensis Julii in die festivitatis S. Annæ*, quæ extant Tomo XII Concil. col. 408, in quibus Julianus Dobla dicitur Episcopus Ostiensis, licèt in Epistola Joannis Carretii, de qua suprà, dicatur factus Cardinalis sub titulo XII Apostolorum; nullibi tamen quod sciam dicitur Cardinalis sub titulo S. Clementis, ut ait Oldoinus. Dici forsàn posset Julianum ab ipso Clemente Antipapa post mortem Petri de Luna, dictum esse Episcopum Ostiensem.

LXXIV. *Ægidius eique adhærentes se submittunt Martino Papæ.*

Cùm interea tam Ægidius, quàm ejus Anticardinales, aliique Paniscolenses se se in divinis ingererent antequam censuris ecclesiasticis soluti essent, de eo Legatus graviter conquestus est, quare à prædicto Alfonso Borgia regio Oratore ad Legatum veniam petituri accedere jussi sunt. Agminis dux erat Ægidius Sancius Munio, quem sui olim pseudo-Cardinales, tum prætensæ ejus Curiæ Ministri sequebantur in municipio tribus tantùm leucis Paniscola distanti, cui S. Matthæi nomen inditum, ibi ad Petri Cardinalis Legati pedes procubuêre die Dominica decima quarta Augusti hoc demissionis ritu, ut narrant Acta: *Inclinatis capitibus reverenter eidem Domino Legato obedientiam, reverentiam & fidelitatem debitas per organum ipsius Ægidii exhibuerunt sub his verbis in effectu*: Reverendissime Pater. „ Ego & isti alii mecum existentes audivimus à fide dignis vos „ hic esse sacrosanctæ Sedis Apostolicæ & „ sanctissimi Domini nostri Domini Martini divina providentia Papæ V Legatum

„ à latere, ideo venimus ad impendendam „ & exhibendam reverentiam, præstandamque obedientiam & fidelitatem vobis „ nomine præfati D. nostri D. Martini Papæ V, quem profitemur verum Vicarium „ Jesu Christi & successorem B. Petri, & „ offerendum nos ipsius & vestri ejus Legati mandatis semper obedire paratos „ *Quibus quidem verbis per eundem D. Ægidium, sicut præmittitur, prolatis, aliisque prædictis & approbantibus ea, præfatus D. Cardinalis stans obedientiam, fidelitatemque hujusmodi acceptans, ac manus ipsius D. Ægidii in suas recipiens, dixit eidem D. Ægidio*, „ Vos ergo in manibus nostris promittitis & juratis, quòd de cetero eritis fidelis & obediens sanctissimo D. nostro „ Martino divina providentia Papæ V, & „ suis successoribus canonice intrantibus? *Qui respondit*: Sic ero. *Hoc omnes & singuli supradicti professi fuerunt. De quibus omnibus & singulis præfatus D. Cardinalis Legatus requisivit sibi retineri publicum & publica instrumentum & instrumenta ad perpetuam rei memoriam; & per nos Notarios infrascriptos acta fuerunt hæc in loco supradicto sub anno à Nativitate Domini* 1429, *indictione VII, die verò Dominica* 14 *mensis Augusti, Pontificatus Domini nostri Papæ anno XII*. Extat etiam hic actus reverentiæ & submissionis Ægidii, eique adhærentium Tomo XII Concil. Labbei col. 419 & seqq.

LXXV. *A Legato censuris absolvuntur.*

Adactis per jusjurandum in Pontificia verba Ægidio Munione, ejusque præcipuis sectatoribus à Legato Apostolico, Alfonsus Borgia ad excutiendos ex eorum animis religionis stimulos flagitavit, ut in Ecclesiæ gremium, solutis omnibus censuris, quibus illaqueati essent, admitterentur, cujus precibus suas addidit Munio, votisque mox potitum recensent Acta. *Dominus Ægidius in persona propria dixit hæc verba*: Ita petimus & rogamus; *& alii qui cum eo venerant, ut præmittitur, quasi uno contextu similes absolutionem, habilitationem, receptionem & reductionem petierunt; dictusque D. Legatus, auditis petitionibus & supplicationibus hujusmodi, ipsum D. Ægidium & alios supradictos, qui cum eo venerant, ut præfertur, auctoritate Apostolica per præfatum D. nostrum Martinum Papam V sibi concessa ab omnibus sententiis, pœnis & mulctis, quas occasione præmissorum incurrerant, absolvit, ipsosque habilitavit & in pristinum statum reposuit, ac ad Sanctæ matris Ecclesiæ gremium recepit auctoritate Apostolica per præfatum D. nostrum D. Martinum Papam V sibi concessa, offerens se bene, piè & benignè illos tractaturum, & pro eis facturum quæque sibi possibilia*, &c. Quæ promissa summa fide percepit.

Sequenti autem die Assumptæ in cœlum Virgini sacra decima quinta Augusti, Petrus Legatus peractis solemni ritu sacris, crucis signo ac prece adstantes lustravit, gratuitamque noxarum veniam ipsis intulit. Deinde Julianus Dobla, Franciscus Rovera, & Ægidius Munio Junior, pseudo-Cardinalatûs insignia, confectis publicis tabulis, quæ extant in eisdem Actis Legationis, posuerunt: Tum idem Legatus Paniscolam perrexit. Quo viso Eximinus Dahæ pseudo-Cardinalis Petri de Luna in vincula jam conjectus, quòd extrahendi schismatis consilium dedisset, pervicaciâ edomitâ, ad abdicandos pseudo-Cardinalitios titulos paratum se exhibuit, reque solemni ritu peracta, è custodia emissus est, sicut etiam eductus Dominicus à Bona Fide, qui consilia unà cum Joanne Carrerio de tertio Antipapa Ægidio Munioni opponendo contulisset; tum Martinum Pontificem verum Christi Vicarium est professus. De Joanne Carrerio nec in vincula eum conjectum, nec pseudo-Cardinalitiam dignitatem sicut alios tres abdicasse invenire potui, de quo etiam in Oldoino apud Ciaconium nulla est mentio post schismatis extinctionem. Tum egressus Paniscolà Legatus, castrum illud, quod juris erat Pontificii Alfonso Regi, ut pactum fuerat, tradidit, Dertusamque ad Synodum celebrandam se contulit.

LXXVI. *Anti Cardinales falsæ dignitatis insignia deponunt.*

Inter alia conventum fuerat, ut Ægidius Munionis provideretur de Episcopatu Majoricensi, jamque ipsum Martinus Papa in consistorio providerat dictæ Ecclesiæ de dicto Ægidio; sed hujus pactionis immemor Alfonsus Rex à Martino Papa postulavit, ut Galcerandus Albertus ad eum dignitatis gradum perduceretur. At Pontifex, qui datam fidem colebat, jamque Ægidium eo honore affecerat, eique ut Episcopo Majoricensi scripserat, Regem ipsum monuit à conventionibus non discedendum, ne Pontificiæ & Regiæ Majestati fœdera inconstantiæ labes inferretur. Hæc constant ex literis, quas Pontifex ad Alfonsum Regem scripsit datas *Romæ apud SS. Apostolos VI Idus Novembris anno XII*, ideoque anno 1429, & ex aliis datis ad Alfonsum Borgiam, qui recentet ad Episcopatum Valentinum ob eximiam ab ipso in schismate sedando navatam operam evectum, iisdem ferè verbis conceptis, ut Regem ab ea postrema voluntate ad priorem reduceret: *Ad Te*, inquit Pontifex apud Raynaldum num. 3, *spectat, & ad famam tuam dare operam cum effectu, ut quæ sunt per tuam diligentiam conclusa & scripta, firma permaneant*. Alfonsus enim Borgia jam antea ad Pontificem scripserat Regis voluntatis & beneplaciti esse, ut Ecclesiæ Majoricensi provideretur de perso-

LXXVII. *Ægidius sit Episcopus Majoricensis*

na Ægidii, ut ait Pontifex in literis ad Alfonsum Regem scriptis apud Raynaldum ibidem. Ita Ægidius Majoricensis Episcopus factus est, Alfonsus Borgia Valentiæ Pontifex renunciatus, quæ merces navatæ operæ fuit Ægidio & sociis sanandis, ad summos & maximos honores aditus. Sic dexteritate Petri Cardinalis Fuxensis funestissimum schisma, quod ab anno 1378 Ecclesiam diviserat, omnino sublatum est, præsertim postquam Joannes Comes Armaniaci, in quem Pontifex decretoriam sententiam tulerat tanquam in schismaticum relapsum die IV Non. Martii ejusdem anni 1429, ad obsequium rediens, una cum ceteris Paniscolensibus censuris, ac pœnis, quas contraxerat, ab eodem Legato solutus est; qua de re datæ sunt ad eum à Martino Papa literæ, quæ sicuti & sententia in eum lata extant apud Raynaldum num. 11 & seq. Porrò Oldoinus in suo Necrologio Clementis Antipapæ morti assignat diem 28 Julii; verùm nec locum in quo obiit, nec annum mortis indicat, nec denique à quo diem obitûs acceperit.

LXXVIII. *Corpus S. Ludovici Alfonso Regi conceditur.*

Nuperus Auctor Historiæ & cultûs Sancti Ludovici Avenione typis mandatæ pag. 110 & seq. his addit promisisse Alfonso Regi Petrum Fuxensem Cardinalem Apostolicæ Sedis Legatum bullam Martini, qua absolveretur ab omnibus sententiis & excommunicationibus, quas incurrere potuisset, cum potestate conservandi sacras ejusdem Sancti Ludovici Reliquias: *Quod conceditur*, inquit, *corpus Sancti Ludovici, cum Bulla necessaria, plena & opportuna, absolvendo Dominum Regem & alios à quibusvis sententiis tam Ecclesiasticis quàm mundanis, si quas fortè incurrerint occasione corporis supradicti*. A' quo autem hæc verba desumserit me latet. His & aliis suprà dictis de corpore S. Ludovici ab Auctore erudito nobili cive Massiliensi ex authenticis documentis demonstratis, videant bonorum Fratrum Minorum usurpatores, an tutâ conscientiâ iis potiri possint, sub ridiculo prætextu, quòd ii religiosi sacras ejusdem Sancti reliquias Alfonso Regi vendiderunt: sunt autem multi qui sine scrupulo ea possident, quod mirum non est de sæcularibus, sed mirum quantùm de viris ecclesiasticis tum sæcularibus, tum regularibus, iis præsertim qui in Concilio Tridentino ab omnium bonorum immobilium possessione excludi petiêre.

LXXIX. *Alfonsus Rex libertatem Ecclesiasticam reintegrat.*

Non solùm Martinus Pontifex Alfonso Regi promissa; sed ipse etiam Alfonsus Martino Pontifici in persona sui Legati promissa & jurata adimplevit; cùm enim Legatus Dertusæ seu Dertonæ Episcopos Tarraconensis provinciæ in Concilium congregasset, in eo lectæ sunt octo Alfonsi Regis Literæ, quarum primâ datâ Calatarabii die decima septima Junii ejusdem anni 1429 jurat se edicta non facturum contra libertatem Ecclesiarum, neque de bonis earum accepturum, neque in jura Cameræ Apostolicæ manum appositurum. Secundâ vetat aliquod crimen Clericis falsò imponi, vel eos vexari, personas immunitate ecclesiastica gaudentes ab Ecclesiis extrahi, & libertatem ecclesiasticam violari vel infringi. Tertiâ literâ Officiariis regiis inhibet, ne Clericos incarcerent, immunitatem ecclesiasticam infringant, vel à personis Ecclesiasticis aliquid exigant vel extorqueant. Quartâ prohibet ne quis criminosos Clericos adversus Ecclesiasticos judices, de talibus justitiam debitam facere volentes, manuteneat vel defendat contra jurisdictionem Ecclesiasticam. Quintâ Vicecancellario & Consiliariis inhibet ne processus Constitutionum provincialium, contra invasores Ecclesiarum Ecclesiasticorum virorum editarum, deb tè inceptos impediant, seu perturbent. Sextâ declarat Clericos & Ecclesiasticos, qui fraudulenter literas familiaritatis regiæ obtinuerint, ut de suis criminibus & delictis maneant impuniti & incorrecti, privilegiis familiaritatis regiæ non debere gaudere: inhibens insuper justitiariis suis, ne se talibus intromittant, sed ad suum judicem remittant, prout ipse Rex tales remittit. Septimâ præcipit suis, ut Ecclesiasticis judicibus processus contra usurarios, & ad exequendas pias voluntates restantium & exercendas visitationes, facientibus, assistant, nec eos impediant. Octavâ denique literâ mandat non permittendum quæstores uti officio quæstorum nisi habeant testimoniales diœcesani loci. Hæ porrò omnes literæ exceptâ primâ, datæ Derrusæ die duodecima Octobris anni 1429 ad instantiam Patrum Concilii, quod ibidem à Petro Legato Sedis Apostolicæ celebrabatur, extant Tomo XII Concil. Labbei col. 419 & seqq.

LXXX. *Martinus PP. novos Cardinales creat.*

Anno 1430, juxta Felicem Contelorium in Elencho Cardinalium, die octava Novembris Martinus Pontifex duos novos Cardinales creavit, & duos ex superioribus promulgavit. Joannes Casanova ex Ordine Prædicatorum sacri palatii Magister & Episcopus Elnensis, dictus est Cardinalis Presbyter tit. S. Sixti, & Guilielmus Dinanus de Monteforti Episcopus Macloviensis creatus quidem sed non promulgatus nisi post biennium ab Eugenio IV, à quo pileum rubrum accepit cum titulo Sanctæ Anastasiæ. Promulgati etiam eadem die octava Novembris fuêre, Prosper Columna, & Julianus Cæsarinus, quos antea creatos, sed in arcano habitos diximus. Fallitur autem Augustinus Oldoinus dum scribit, Julianum Cæsarinum, qui à Martino dictus

est

est Cardinalis tit. S. Angeli in foro piscium, fuisse postea ab eodem dictum Presbyterum Cardinalem S. Sabinæ; nam in prima Sessione Concilii Basileensis, celebrata die 14 Decembris decem ferè mensibus post Martini mortem dicitur Diaconus Cardinalis S. Angeli, ideoque postea adeptus est titulum S. Sabinæ, cùm in responsione Synodali Concilii, quæ extat Tomo XII Concil. col. 704 dicatur Presbyter Cardinalis tit. S. Sabinæ, quem ideo titulum obtinuit ab Eugenio IV, a quo postea dictus est Episcopus Tusculanus. Quod attinet ad Dominicum Ram, quem Martinus anno 1423 cum Dominico à Capranica Cardinalem creaverat, sed non promulgaverat, publicavit quidem Pontifex anno 1430 die decima Martii, eique titulum SS. Joannis & Pauli assignavit; sed Dominicum à Capranica non publicavit, sed cum Cardinalibus pepigit Pontifex biennio tantùm evoluto promulgandum, adjecta conditione, quam Joannes Baptista Poggius in ejusdem Cardinalis à Capranica, seu Firmani vita MS. apud Raynaldum anno 1430 num. 5 recenset his verbis: *A Martino creatus est Cardinalis secretus. Moris est Romanorum Pontificum, multisque annis observatum, cùm aut plures pro Cardinalium creatione sibi sunt infensi, vel ipsi augeri collegii numerum ægrè ferant, Pontifices verò quempiam ad eam dignitatem velint extollere, & competitorum molestias evitare, dissimulata aliquorum creatione de collegii sententia, quos volunt nominant Cardinales præsentibus jurejurando adactis, se illos pro Cardinalibus habituros, nec obstituros, quominus in suum collegium recipiantur. Certum insuper tempus statuunt, quo id palam fiat: qui contrafecerint sacris interdictum fore. Ita Dominicus Cardinalis creatus est: convenerat verò inter Pontificem & Cardinales, ne intra biennium pronunciaretur Dominicus: quod si interea mori Pontificem contingeret, liceret illum interesse pro Cardinali alterius electioni, ac deinceps talis haberi, idque jurejurando sanxerant.* Falluntur itaque qui apud Oldoinum in superiori Cardinalium creatione laudatum scribunt Dominicum à Capranica promulgatum fuisse Cardinalem à Martino V die octava Novembris anni 1430 & si vera scribit Poggius non video cur Dominicus post mortem Martini non interfuerit electioni Eugenii IV. Qua de re infrà. Ceterùm cùm Alfonsus Rex à Petro Fuxensi postulasset, ut Pontifex promoveret ad Cardinalatum duas personas ex sex ab eo nominandis, & omnia postulata Regis à Pontifice admissa fuerint, forsàn quis non immeritò conjiceret, duos illos Cardinales creatos fuisse anno 1430 à Martino Papa ad nominationem Alfonsi Regis, aut saltem Joannem Casanovam Episcopum Elnensem, seu Helenensem: Elna, seu Helena tunc erat sub dominio Alfonsi, cùm sit urbs Comitatus Ruscinonensis, quæ tunc erat Episcopalis, sed anno 1604 hic Episcopatus Perpinianum à Clemente VIII translatus est, adjecta verò est regno Franciæ anno tantùm 1641. Hæc conjectura ex eo fulciri videtur quòd Oldoinus scribit, Joannem Casanova Hispanum natione, adhuc juvenem Regi Aragoniæ à confessionibus fuisse, ejusque corpus post mortem Florentiæ obitam Barcinonem delatum esse.

LXXXI. *Nugivendi cujusdam Manfredi congregationem dissolvere conatur.*

Sanctus Antoninus part. 3 tit. 22, cap. 7, § 8 scribit, sedente Martino Papa & Florentiæ adhuc existente, Manfredum quemdam patriâ Vercellensem, religiosum Ordinis Prædicatorum, timentem Deum, adventum Antichristi proximè venturum prædicasse argumentis ex Apocalypsi defumtis, cujus terrore multi utriusque sexûs & omnis ætatis homines bonis omnibus abdicatis, Tertium Ordinem S. Dominici, seu de Pœnitentia sub eodem Manfredo suscipientes, ei adhæserunt, viventes in communi, viri seorsim à mulieribus, de labore manuum suarum, non omissis divinis officiis, in summa honestate & caritate conversantes. Quod hominum genus cùm timeret Martinus Pontifex scandalum aliquod posse generare, conatus est Congregationem dissolvere, singulos ad sua remittendo, & eleemosynam eis dare prohibendo: nec tamen potuit, ob devotionem populorum in eorum subventionem. Quin imò cùm Martinus Papa Romam Florentiâ petiit, secutus est eum Manfredus cum sua congregatione, ac præcipuè fœminis, quarum magna pars Romæ obiit, reliquiæ in summa vitæ angustia degentes, pleræque juniores à Dæmonibus vexatæ, & illusionibus tentatæ fuêre. Cùmque ab eis putaretur Manfredus Papa futurus, ipse nimiùm eis credulus, post multos annos sub Eugenio IV decessit, in conventu Minervæ sui Ordinis sepultus. Ac postea divisæ in duas partes mulieres, paulatim defecerunt; nec Manfredum Papam, nec Antichristum videntes.

LXXXII. *Quomodo egerit cum Bernardino Minorita Nominis Jesu insigni propagatore.*

Addit S. Antoninus contra hunc Manfredum prædicasse Bernardinum, magnæ tunc pietatis & doctrinæ virum, patriâ Senensem, religiosum Ordinis Minorum, qui prædicando, regiones Italiæ miro audientium fructu peragrabat, ut jam Antoninus § 5 dixerat. Cùm verò præcipuus cultor esset nominis Jesu, ut illud quasi obliteratum in cordibus fidelium insculperet, & ad ejus amorem inflammaret, pictum & sculptum in medio magnæ tabulæ ornatæ populo adorandum proponere consueverat. Ita S. Antoninus. Sigonius de Episcopis Bononiensibus lib. 4 anno 1423 originem

præ-

prædictæ picturæ inde produisse scribit, quòd cùm Bernardinus Bononiæ prædicationibus suis lusores omnes impulisset ludi & aleæ instrumenta igni objicere, quæ IV Nonas Maji in foro populo ipso approbante combusta sunt, atque hinc quidam artifex, qui tabellas lusorias pingere & familiam eâ re alere consueverat, eo quæstu privatus apud Sanctum virum conquereretur in extremam necessitatem, illo dempto vitæ præsidio, perductum iri, cùm nihil aliud pingere didicisset: Bernardinus mox sole in circulo formato, atque in ejus medio nomine Jesu novis quibusdam literarum formis effictо, illud ita pingendum tradiderit, quod cùm ille fecisset, confluentibus ad emendam imaginem ex Bernardini auctoritate plurimis, longè majores inde pecunias quàm ex chartis aut tabellis lusoriis consueverat, comparaverit. Talem autem picturam adhuc suo tempore in porticu boni Jesu adhuc visam esse cum Beati Bernardini effigie addit Sigonius; de quo tamen nihil habet S. Antoninus, qui pergit, ea novitate veluti superstitiosa quosdam sapientiores commotos, quòd videretur plebs literas illas magis quam qui eis significabatur, Christum venerari, jamque Bernardinum imitarentur aliqui alii prædicatores Minorum, tabulas ejusmodi in processionibus ante crucem deferentes, rem ad Martinum Pontificem delatam esse, qui habita super his diligenti Prælatorum ac Doctorum consultatione, rem ut periculosam prohibuit: ac Bernardinus obedientiæ filius ab ea deinceps abstinuit. Rem nihilominus paulò aliter gestam narrat Laurentius Surius in Vita ejusdem Sancti, & sunt qui tradunt, Bernardino aliquando concionante, nomen Jesu eâ formâ quam pingebat miro splendore coruscans supra illum apparuisse: jussumque à Martino Pontifice esse, non omninò à prædicta pictura abstinere, sed ei imaginem Crucifixi appingere. Certè Martinum plurimùm fecisse Bernardinum ex eo certè conjicitur, quòd cùm anno 1427 Antonius Casinus Cardinalis Senensem Ecclesiam dimisisset, Pontifex ad supplicationem ejusdem Cardinalis ei præfecit Bernardinum, ut constat ex literis, quas Casinus scripsit ad Senenses, quæ extant in ejus Vita apud Ciaconium. *Magnifici & Excellentes Domini. Hoc mane Sanctissimus Dominus noster de Ecclesia Senensi providit Reverendo in Christo patri domino fratri Bernardino de Senis, de qua re suæ Beatitudini instantissimè supplicavimus. Et sicut in hoc operati fuimus, ita in omnibus vobis gratis, & juxta vota vestra faciemus. Romæ die quarta Junii anno* 1427. Patriæ tamen & aliarum civitatum infulas humilitatis gratiâ Bernardinus longiùs à se repulit, dicens, *Non se missum à Domino baptizare, sed evangelizare*. Imò Wadingus in Annalibus ostendit eo anno Martinum concessisse Bernardino, ut in Basilica Vaticana per dies octoginta proponeret verbum Dei institutâ solemnissimâ processione totius Romani Cleri, cui nomen Jesu eleganter depictum & solaribus radiis ornatum in longa pertica perferebatur: Deinde templorum domorumque portis ejusmodi depictas tabulas affixas. Anno postea 1431 cùm Michael causarum fidei in Romana Curia actor ignominiosam hæreseos calumniam ei inurens ex pio illo facinore & perperàm interpretatis nonnullis aliis gestis, aliquot nonnullos falsos testes adduxisset, & Joannem tit. S. Sixti Presbyterum Cardinalem contra Sanctum Bernardinum excitasset, ut ipsum in judicium vocaret, diemque peremptoriam constitueret. Eugenius Pontifex anno 1432 explorata Bernardini integritate, libellum, quo citatus fuerat, rescidit, & eum ab omni impietatis crimine purissimum, imò acerrimum orthodoxæ religionis propugnatorem vindicemque pronunciavit diplomate dato *Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ* 1432, *VII Idus Januarii Pontificatûs nostri anno I*, quod extat apud Raynaldum num. 24.

LXXXIII. *Julianum Cæsarinum Card. Legatum mittit contra Hussitas.*

Martinus Papa de extirpatione hæresis Bohemorum valdè sollicitus, exeunte anno 1431, Julianum Cæsarinum Cardinalem Diaconum S. Angeli in Foro piscium, virum doctrina, facundia, & rerum experientia, prudentiaq; mirabilem, omnibusque tam Latinis quàm Græcis illorum temporum Scriptoribus laudatissimum, jam tum in Germania apud Sigismundum Regem Romanorum agentem, ad id operis cum amplissima facultate Legatum à latere constituit pro bello sacro contra Boemos Hussitas indicendo, & aliis gerendis, quæ ad eandem rem pertinerent, dato ad eum diplomate tertio Idus Januarii, quod Cochlæus lib. 6 Historiæ Hussitarum recitat, unà cum ejus promulgatione, & orationum ad divinum auxilium implorandum indictione per eundem Julianum die vigesima prima Martii facta Nurembergæ diœcesis Bambergensis: cùm, ut ait, pridem in eadem urbe Sigismundus conventu Electorum Imperii, ceterorumque Principum tam Ecclesiasticorum, quàm Sæcularium, & communitatum habito, deliberasset cum potenti ex tota Germania exercitu ad festum Nativitatis S. Joannis Baptistæ Boemiam ingredi ad extirpationem hæreticorum: qui interea, ut Krantzius de hoc eodem conventu agens, describit, rem factis potiùs quàm verbis agentes, Silesiam & Marchiam de more crudeliter devastabant, nec ordini, nec sexui, nec ætati deferentes, nullique loco aut sacro aut

pre-

profano parcentes. Quàm infelix fuerit illa expeditio refert Æneas Silvius postea Pius Papa II in Hist. Boëmorum cap. 48, & ex eo Cochlæus loco laudato, apud quos hæc legi possunt, non sunt enim hujus loci.

LXXXIV. *Eumdem. Card. constituit Legatum pro celebratione Concilii Basileensis.*

Eodem anno 1431 Martinus Pontifex, instante jam tempore celebrationis Concilii Generalis, ex decreto primùm Sessionis 44 Concilii Constantiensis, deinde Senensis, quo civitatem Basileam, ad id designatam vidimus, eumdem Julianum Cardinalem tanquam Angelum pacis ad prædictam civitatem Basileensem destinauit Legatum à latere, cum plena & absoluta potestate, ipsius Pontificis nomine, Concilio in ea celebrando præsidendi, atque in illo proponendi, & cum Patribus deliberandi ac statuendi quæ ad laudem Dei, conservationem & augmentum fidei, statum Ecclesiæ, reformationem Cleri, reductionem Orientalis Ecclesiæ, & quorumlibet aliorum oberrantium, ac præcipuè Boëmorum, & extirpationem hæresum ubique grassantium, conservationem Ecclesiasticæ libertatis, pacem & quietem regnorum, Regumque, ac Principum, & populorum pertinerent, ut ait ipsemet Pontifex constitutione ea de re edita ad eundem Cardinalem Julianum missa, data *Romæ apud SS. Apostolos Kalendis Februarii, Pontificatûs nostri anno decimo quarto*, quæ extat Tomo XII Concil. Labbei col. 468. Verum cùm dictus Cardinalis expeditioni Germanorum in Hussitas intenderet, dum exercitum moram aliquam nectentem opperiri statuisset usque ad Kalendas Augusti, interim Basileam misit Joannem de Palomar sacri Palatii Apostolici Auditorem, Archidiaconum Barcinonensem, & Joannem de Ragusio Doctorem in Theologia Parisiensem Procuratorem Generalem Ordinis Prædicatorum, qui Concilium suo & Apostolicæ Sedis nomine auspicarentur.

LXXXV *Martini PP. obitus.*

Cùm multa alia præclara egisset Martinus Pontifex, quæ non sunt Breviarii Historici argumentum, sed Libri materies, divina providentia eum ad æternam vitam vocavit anno circiter ætatis LXIV, mense Februario. Andreas Victorellus in Notis ad Ciaconium, & Lucas Wadingus, quos sequitur Oldoinus in suo Pontificum Necrologio, eum mortuum scribunt die vigesima prima ejusdem mensis; sed eorum opinioni repugnant Eugenii IV successoris literæ IV Idus Martii datæ, quæ extant apud Raynaldum, in quibus ait: *Cùm felicis recordationis Papa Martinus V prædecessor noster, sicut Domino placuit, nuper, videlicet X Kal. Martii, ab hac mortali lacrymarum valle ad immortalem vitam migravit*. Repugnat & ipsius Martini epitaphium, in quo etiam dicitur mortuus die XX Februarii, nisi dicatur eum mortuum nocte inter diem XX & XXI Februarii. Litem dirimeret Solis deliquium quod contigisse dicit Oldoinus in Notis ad Ciaconium die 20 Februar. circa horam vigesimam secundam, quo ita adumbrata fuerunt omnia, ut noctem duabus horis præcurrisse judicatum sit; eaque ipsa die, quæ obitum præcessit Pontificis, Joannem Capistranum Ordinis Minorum è palatio Pontificio discedentem vidisse fulgur è cœlo emissum, quo clarè exarata hæc verba perlegit: *Non videbit lucem surgentis auroræ*; ex eo enim inferri posset Martinum ante ortum Solis die XXI Februarii obiisse; cùm ex alia parte epitaphium non videatur tempore Martini positum, ut mox dicetur. Sed deliquium illud Solis est valdè dubium; nam Andreas Victorellus in Notis ad Ciaconium scribit illud Solis deliquium contigisse die duodecima Februarii feria secunda Carnis privii, & Martinum obiisse die 21 ejusdem mensis die Martii in aurora diei; fallitut tamen quoad feriam; dies 21 Februarii concurrebat anno 1431 cum die Mercurii. Certè nullus, quod sciam, de hac eclypsi locutus est præter S. Antoninum tit. 22, cap. 10, in principio, ubi ait: *Martino de hac via subtracto, quo die eclypsim naturaliter passus est sol post solemnes exequias ejus, dominis Cardinalibus in conclavi existentibus*, ita ut discerni non possit an eclipsis solaris acciderit ipsa die mortis Martini, vel dum Cardinales essent in conclavi post ejus exequias. Nam in editione, qua utor, interpunctio ponitur post vocem *subtracto*, & nulla alia ponitur post vocem *sol*, ideoque hæc eclipsis in ejus sententia non referretur ad diem mortis, sed ad tempus quo ejus exequiæ peractæ sunt. Sed Sethus Calvisius in Opere suo Chronologico, quod primùm Lipsiæ in quarto anno 1605 prodiit, & postea in folio Francofurti ad Mœnum anno 1650, in quo Tempus Astronomicum per motus & eclipses Luminarium cœlestium, tanquam characteres infallibiles epocharum demonstravit, circa hæc tempora nullam aliam eclipsim solarem memorat, quàm illam, quam Annales Turcici volunt contigisse anno Hegiræ 836, qui initium sumsit die 28 Augusti feria 5, anni 1432, quæ contigit sub vesperam diei 17 Junii feria quarta anno 1433, quæ eclipsis visa est Vitembergæ horis quatuor post meridiem.

LXXXVI. *Ejus Epitaphium, & locus sepulturæ.*

Martini Papæ corpus terræ mandatum est, ut ipse mandaverat, in Lateranensi Ecclesia ante capita Apostolorum Petri & Pauli, ut quorum semper tenuerat memoriam, & pro quorum semper honore pugnaverat, ipsi ad Deum pro eo fierent continui intercessores. Epitaphium tùm ibi sculptum, tùm à Ciaconio, tùm à Raynal-

naldo, tùm à Cæsare Raspono concorditer transcriptum his constat notis: Martinus PP. V sedit annos XIII, Menses III, dies XII, obiit anno millesimo quadringentesimo trigesimo primo, die vigesima Februarii. Temporum suorum Felicitas. „ Quis crederet, inquit Papebrochius, huic „ ter concorditer expresso epitaphio subesse „ se errorem? subest tamen. Nam cùm die „ Sancti Martini, unde & nomen sumsit, „ electum fuisse constet, & X Kalendas „ Martii defunctum dicat infra successor „ Eugenius, non potuit supra annos 13, „ menses III, plusquàm X dies sedisse, „ ut consideranti patebit. Ita Papebrochius qui existimat, temporis sequentis longioris lapsu extritum epitaphium, aliquem renovandum curasse, sed infeliciter: & rotundo numero invenientem numeratos annos 31, menses III, vacantis autem Sedis dies XII, hos purasse ad Pontificatum pertinere. Quod mirarur nec à Raynaldo quidem observatum fuisse. Sed mihi videtur huic viri doctissimi conjecturæ magnam vim non inesse; ad quid enim in epitaphio ipsius Pontificis addita fuisset contra usum vacatio Sedis ante electionem successoris? Crederem potiùs illud epitaphium longè post mortem Martini positum, ideoque non multi faciendum. Obiit itaque Martinus inter diem XX & XXI mensis Februarii, sicque sedit à die electionis annos XIII, menses III, dies X, vel dies XI, si includatur dies XXI, ut aliquando factum esse multis exemplis constat.

LXXXVII. *Ejus virtutes, & in adversis constantia.* Laudatur Martinus ab omnibus Scriptoribus multarum virtutum: ei anim Ecclesia unionem, Italia quierem, Roma restaurationem debuit, ut ex ejus gestis superiùs narratis manifestum est; ceteræ autem nationes eximiam de omnibus bene merendi voluntatem in eo agnoverunt. Eum tantâ constantiâ fuisse scribit Platina, ut cùm duos haberet fratres unicè sibi dilectos, eorumque alter Jordanus Princeps Salernitanus major natu peste, alter Laurentius minor, in turri igne casu injecto periisset; nihil ex eo sit auditum, nihil visum quod impatientiæ abjecti animi signum aliquod præse ferret. Immò antiquus codex MS. apud Papebrochium in Conatu Chronico-Historico, cùm contigisset fratrem natu majorem peste infirmari, nequivisse Pontificem continere, quin ipsum, omni timore pestis abjecto, videret, visitaret, alloqueretur, manu tangeret, & per magnum spatium cum eo remaneret, eum christianè exhortando, quod paucissimi etiam privati fecissent: cujus mortem postea ita patienter tulit, ut de se cunctis spectaculum simul & exemplum præbuerit. Addit mortem alterius fratris in turre igne consumpti ei

nunciatam esse die solemni mane antequam celebraret: quo intellecto non dimisit propterea publicè divina siccis etiam oculis peragere quieto & placido, ut videbatur, animo omnem Missæ solemnitatem explens; cùm enim esset constantis & integri propositi ad omnia adversa paratum animum habebat. Accusatur à quibusdam Martinus de nimia cumulandarum pecuniarum cupidine; sed excusatur à S. Antonino Chronic. part. 3, tit. 22, cap. 7, §. 3, quòd eæ insumptæ fint in stipendiarios, & contra hostes Ecclesiæ: præter ingentes illas, quæ in restaurationes Ecclesiarum, aliaque Urbis ornamenta expendendæ fuerunt.

LXXXVIII. *Purgatur à calumnia.* Hæretici, Angeli de Clavasio in sua Summa auctoritate fulti culpant Martinum quasi cuidam permiserit sororem germanam uxorem ducere; sed si Summam S. Antonini, quam idem Angelus testem citavit, inspexissent, reperissent utique falsitatem Citationis, inquit Spondanus anno 1431, num. 3, Antoninus quippè part. 3 summæ, tit. 1, cap. 11, disertè loquitur de dispensatione concessâ cuidam, qui matrimonium contraxerat eum fœmina, cujus sororem priùs fornicariè cognoverat. Super qua affinitate dispensare, potestatis Pontificiæ limites minimè excedere in confesso est. Tametsi Antoninus scribat variè super hac re à Theologis & Canonistis tunc disceptatum esse. nec dispensasse Martinum nisi quia fornicatio erat occulta, nec vir ille aptus esser ad religionem, vel ad longinquam peregrinationem: & si divortium factum fuisset, magna scandala sequenda erant. His addit Natalis Alexander Martinum tanta cautione usum esse in dispensationibus concedendis constare ex ea, quam concessit Joanni Comiti Fuxensi, ut cùm prioris uxoris sorore nuberet, de qua dictum est initio ejus pontificatus, licèt enim Gallicani Doctores & plerique aliarum nationum deputati in Concilio Constantiensi, cujus examini hæc quæstio relicta fuerat, respondissent, non solùm utilem, sed & necessariam hujusmodi dispensationem, & Cardinalium consilium concedendam esse dixisset, cùm potestaris Pontificiæ fines non excederet, & publici boni ratio id postularet: nihilominus ad majorem cautionem duobus S. R. E. Cardinalibus commisit, ut quæstione iterum à viris doctis discussâ, dispensationem, si fas esset, concederent. Rescriptum hac de re Gebennis datum extat apud Raynaldum anno 1418, num. 34; Non mirum si ab hæreticis culpatus sit Martinus, cùm ipse sui temporis hæreticorum acerrimus insectator fuerit; licèt autem dum viveret ab aliquibus culparus fuerit, hoc itidem nihil mirum, cùm enim mortalium felicitas invidiam comitem habere soleat, populus perpetuò insanus,

O o non

 non solùm eum, sed & aliquot ejus successores, pereunte cū eis simul invidia, mortuos laudavit. Quam in rem Joannes Gobelinus Historicus in Præfatione libri primi suorum Commentariorum, *Martinum V*, inquit, *vidi*, *& Eugenium IV*, *& Nicolaum V*, *& Callistum III*, *quos dum vixêre*, *damnavit populus*, *fato defunctos magnis extulit præconiis*. Eorum porrò Commentariorum Joannis Gobelini auctor existimatus est Æneas Silvius, postea Pius II, ab ipso etiam Platina, & sub illius nomine circumferebantur, typis tamen editi sunt nomine Joannes Gobelini. Nugas denique Plesſæi contra Martinum refutat Gretzerus cap. 63 Examin. Mysterii Plesſæani.

LXXXIX. *Ejus scripta.* Cùm Martino sedente corpus sanctæ Monicæ matris sancti Augustini in Urbem translatum esset, ipse illud anno 1430 die Palmarum collocavit in Ecclesia Eremitarum ejusdem S. Augustini, de qua translatione Sermonem scripsit, qui extat in Historia Augustiniana Tolosæ anno 1641 edita. Scripsit etiam varias Epistolas, quæ asservantur MSS. in Vaticano; ejus verò Constitutiones in Collectione Romana & in magno Bullario. Ejus approbatio Regulæ Monachorum extat inter Opera S. Hieronymi; ejus autem testamentum & Ceremoniale Curiæ Romanæ extant MSS. Romæ in Bibliotheca Barberina, ita Ludovicus à S. Jacobo in Bibliotheca Pontificia. Ejus gesta & vitam, non minùs præclarè quàm Platina & quicumque alius, literis mandavit lib. 8, rerum memorabilium Baptista Fulgosius, qui eum sæpè viderat.

EUGENIUS IV *Pontif. CCIX.*

Anno Domini MCCCCXXXI.

I. *Eugenius IV eligitur Pont. Rom.* MArtino V Papa die vigesima mensis Februarii anni 1431 mortuo, post justa funebria de more novem diebus celebrata, Cardinales quatuordecim, qui in Urbe erant, die prima vel secunda Martii Conclave ingressi, paucis evolutis diebus Gabrielem Condelmerium, tunc Presbyterum Cardinalem tit. S. Clementis, dictum vulgariter Cardinalem Senensem ab Episcopatu Senarum quem gesserat, Pontificem Romanum elegerunt. Ciaconius, quem Spondanus, & alii sequuntur, scribunt eum electum die tertia mensis Martii, Eugenium IV vocatum. Papebrochius in Conatu Chronico Hist. vult eum electum die ejusdem mensis sexta, & in Joannis Stellæ Chronico, ubi legitur electus V Nonas Martii, seu die tertia Martii legendum esse secundo nonas Marti, seu die sexta Martii, cujus opinioni libenter subscriberem, cùm ex S. Antonino tit. vigesimo secundo, cap. decimo in principio, intercesserint aliquot dies inter introitum Cardinalium in Conclavi, & ejus electionem, *intra paucissimos dies*, inquit, *creatus est*; quod falsum esset, si ejus electio contigisset die tertia Martii; die enim tantùm prima ejusdem mensis finitæ sunt exequiæ Martini, & sic Cardinales vel sub vesperam ejusdem diei, vel ut probabilius die secunda mensis conclave introierunt, in quo eadem die antequam ad electionem procederent, statuerunt inter se, atque juraverunt quosdam articulos *ad conservandum statum Ecclesiæ Romanæ*, *& monarchiam Ecclesiasticam cum Cardinalium dignitate*, *qui cùm sint lumina*, *& ornamenta propè Papam Sedem Apostolicam illustrantia*, *& columnæ firmissimæ sustentantes Ecclesiam Dei cum Romano Pontifice*, *eidem ut membra suo capiti concordia insolubili debent esse conjuncti*, verba sunt ipsius Eugenii in diplomate confirmationis. Inter illos articulos hi erant, Ut imposterum poneretur in literis Apostolicis *de consensu fratrum nostrorum*, non verò ut priùs, *de consilio*; Ut Papa non posset creare novos Cardinales absque consensu antiquorum; & ut medietas patrimonii Ecclesiastici esset ipsorum Cardinalium. Cùm igitur inter introitum Conclavis & electionem quidam dies intercesserint, necessariò electio videtur differenda usque ad diem sextam Martii vel circiter. Sed huic Papebrochi Chronologiæ non parum obstat Epistola, qua Florentini Eugenio gratulati sunt de sua electione; data est enim *Florentiæ die quinta Martii* 1431, apud Raynaldum num. 9; ex ea quippe certum eruitur argumentum ejus electionem factam esse die tertia Martii. Quidquid hac de re sit, illis articulis subscripserunt quatuordecim Cardinales *apud Ecclesiam S. Mariæ supra Minervam in capella conclavis anno Domini millesimo quadringentesimo tricesimo primo*, *indictione nona*, *die verò Veneris*, *secunda mensis Martii*, *Apostolica Sede vacante*, & inserti sunt in diplomate confirmato ab Eugenio electo, quod extat apud Raynaldum eo anno num. 5, & seqq. & dicitur *datum Romæ apud S. Petrum per manus mei Blasii Patriarchæ Gradensis*, *Cancellariam S. R. E. regentis anno Incarnationis Dominicæ* 1430, *4 Idus Martii*, *Pontificatus præfati Domini nostri Papæ Eugenii anno I.*

II. *Solemniter coronatur.* Eadem die, qua præfatum diploma con-

SAEC. XV. EUGENIUS IV.

confirmationis emisit Eugenius, die nempe duodecima Martii, corona Pontificia redimitus est apud Basilicam Sancti Petri, ac tum Praesules de suscepto à se Pontificatu certiores fecit encyclicis literis, quas idem Raynaldus refert num. 8; addens eodem argumento datas esse literas eadem die ad Christianos Principes, quos etiam hortatus est, ut Ecclesiasticum jus tuerentur, datas, sicut posteriores, *Romae apud S. Petrum IV Idus Martii anno I*, & in uno Codice MS. legi haec verba: *Die coronationis nostrae*, ad quae si animum advertisset Papebrochius, non scripsisset, ut Onuphrius, Eugenium coronatum die undecima Martii in Dominica; licèt enim de more Pontifices Romani consecrarentur die aliquo Dominico, ipse tamen fatetur eas solemnitates etiam peractas in festo aliquo solemni, qualis erat dies duodecima Martii, utpotè sacra divo Gregorio Magno, cujus festum Romae summa solemnitate celebrabatur. Ceterùm mirum mihi accidit in subscriptione dictorum articulorum, facta in conclavi die secunda Martii, invenisse duos Presbyteros Cardinales ejusdem tituli S. Clementis, nempe ipsum Eugenium ita subscriptum: *Ego Gabriel tit. S. Clementis Presbyter Cardinalis Senensis, praedicta promisi, vovi, & juravi, & ad fidem manu propria me subscripsi*. Et uno tenore: *Ego Branda tit. S. Clementis Presbyter Cardinalis, Placentinus nominatus, praedicta promisi*, &c. mirum, inquam, hoc mihi visum est; cùm enim ob schisma contigisset, ut plerumque duo essent ejusdem tituli Cardinales, ab Alexandro V manasse usum in Ecclesia Romana mutandorum titulorum, superiùs vidimus. Ex hoc porrò loco constat, dictum Brandam Cardinalem à Joanne XXIII creatum, non esse dictum Episcopum Portuensem à Martino V, ut quidam volunt, sed ab Eugenio IV, & quidem ante annum 1436; eo enim anno decimo tertio Kalendas Martii subscripsit ut Episcopus Portuensis Bullae Eugenii IV datae *anno* 1435, *decimo tertio Kal. Martii, Pontificatus anno quinto*, qui currebat adhuc mense Februario anni 1436, ut demonstrat annus quintus Pontificatûs, qui eo die nondum inceptus erat anno 1435, qui ideo positus est in Bulla, quia annus similium ibi reperitur à die 25 Martii.

III. *Cur Dominicus Capranica electioni ejus non interfuerit.* Augustinus Oldoinus superiùs à nobis in Martino V laudatus scribit, Martinum non publicasse creationem Dominici Capranica, cùm eum sibi in pectore reservavit, sed decrevisse, ut si ipsum mori contigeret, antequam eum publicasset, Cardinales superstites intra diem ab ejus obitu eum publicare deberent & recipere in Cardinalem, sub privatione vocis acti-

vae & passivae, prout in quadam schedula, cui omnes Cardinales se se subscripserunt. Joannes Baptista Poggius verò in ejusdem Cardinalis Vita, apud Raynaldum anno 1430, num. 5, ait tunc convenisse inter Pontificem & Cardinales, *ut intra biennium pronunciaretur Dominicus. Quod si interea mors Pontificem contingeret, liceret illum interesse pro Cardinali alterius electioni, ac deinceps talis haberi*, idque jurejurando sancitum esse. Non interfuit tamen Dominicus electioni Eugenii hac sine dubio de causa, quia, ut scribit Augustinus Oldoinus in ejus Vita apud Ciaconium, cùm Romam ad aedem B. Laurentii Via Nomentana venisset post mortem Martini, quemdam ex amicis ad Cardinales collegas misit, qui & publicè & privatim à singulis postulavit, ut venire sibi ad suffragia pro creando Pontifice liceret. Sed cùm Cardinales variis inter se habitis sententiis rem in longum protraherent, misit iterum ad omnes amicos communes, qui aut id ab eis impetrarent, aut injussum se venturum exponerent. Quamvis justa esset ejus postulatio; nonnullorum tamen Cardinalium persuasionibus ab incepto destitit, affirmantium si hanc suam, licèt justam, voluntatem paululùm differret, futurum ut faciliùs quod speraret, assequeretur. Rediit igitur Perusium Dominicus usque ad electionem Eugenii IV. Quae eadem refert Poggius laudatus. Quid ei deinde contigerit, infrà dicetur.

IV. *Eugenii genus, & primordia ante Pontificatum.* Natus erat Eugenius, seu Gabriel Condulmerius Venetiis circa annum 1383, honesta familia populari, sed antiqua, quae postea ipso Pontifice renunciato, Patriciatum obtinuit, patre Angelo Condulmerio, matre Bariola Corraria, quae, ut scribit Oldoinus in Gabrielis Condulmerii Vita apud Ciaconium, raro felicitatis exemplo fratrem, Gregorium scilicet XII, filium Eugenium IV, & nepotem ex Polixena filia Paulum II Romanos Pontifices vidit. In adolescentiae flore Gabriel Ordinem Canonicorum saecularium S. Georgii in Alga Venetiarum, cui cum socio Antonio Corrario, postea Cardinali Bononiensi dicto, initium dedit, professus est, ut diximus in Bonifacio IX, cùm antea viginti millia aureorum largâ manu pauperibus distribuisset. A' Gregorio postea XII avunculo Romam vocatus, ex Canonico Veronensi Protonotarius primùm Apostolicus, deinde S. R. E. Thesaurarius & Episcopus Senensis anno 1407 renunciatus est; quo Episcopatu se exsolvens, anno 1408 primò dictus Apostolicae Camerae Clericus, mox ab eodem Pontifice Presbyter Cardinalis tit. S. Clementis creatus est. Martinus V ejus operâ in magnis rebus usus, eum Piceni Legatum dixit; qua in Legatione Pi-

 cen-

centes in fide Ecclesiæ confirmavit. Atcum intellexisset Martinus, Bononienses rebus novis studere, eò è Piceno Gabrielem Legatum misit, qui suo adventu seditionem omnem sustulit. Bononiâ Romam venit, & paulò post Martino mortuo, ei subrogatus est. Ceterùm fuit Eugenius, ut eum S. Antoninus describit, staturâ procerus, gratiosus aspectu, nec animo minor; liberalissimus ad pauperes, ad reparationem Ecclesiarum munificus; religiosos Deum timentes eximio fovens affectu pariter & effectu cultûs divini & christianæ religionis dilatandæ zelator præcipuus. Multas autem persecutiones injustè passus & insidias vitæ, eas æquanimiter, excelsoque animo tulit. Ita Sanctus Antoninus, qui eum sæpè viderat, tit. 22 cap. 10 in principio.

V. *Literas de sua electione non mittit ad Principes per Nuncios Apostolicos, & quare.*

Eugenius, ut jam superiùs diximus, Pontificia tiara redimitus, encyclicas de sua electione ad cunctos Præsules, & ad Principes literas statim dedit, quas non per Nuncios Apostolicos, ut antea fieri consueverat, misit, sed regiis Oratoribus apud Sedem Apostolicam agentibus ad illos mittendas tradi jussit: quod cùm Joannes Castellæ Rex ægrè ferret, Eugenius non alia de causa id factum significavit literis, quæ extant apud Raynaldum anno 1431 num. 9, nisi ut ejusmodi Nunciis cogendæ improba arte pecuniæ occasionem adimeret, & existimationem Sedis Apostol. conciliaret, sui enimesse consilii Romanam Curiam ab omni turpis quæstus labe vindicare. *Visum est nobis destituationem hujusmodi Nuntiorum pro tali causa quæstuariam esse, cum ad eam multi se offerant, & quasi pro lucro laborem precibus impetrare conantur. Igitur volumus initium nostri Pontificatûs hac labe carere, & certas etiam consuetudines alias quæstuarias de Curia nostra removimus, cupientes Romanam Curiam ab omni turpis quæstus infamia liberare*, inquit Pontifex in prædictis ad Joannem Castellæ Regem literis.

VI. *Agit in nepotes Martini decessoris, & postea in gratiam recipit.*

Cùm Martinus Papa obiit, dereliquit in palatio apud SS. Apostolos, in quo decessit, & aliis locis inæstimabilem pretiosorum mobilium & aliorum bonorum, & rerum Romani Pontificis ornatui congruentium, multitudinem copiosam, ac immensas pecuniarum summas; quæ omnia à Prospero de Columna Diacono Cardinali, & ab ejus fratribus Antonio Salernitano, ac Eduardo Celani Comite subtracta fuisse queritur Eugenius in diplomate dato *Romæ apud S. Petrum XV Kal. Junii anno primo* Pontificatûs, quod extat apud Raynaldum num. 10, quo eos ac rapinarum socios, læsæ majestatis reos pœnis ecclesiasticis mulctavit, & bonis, dignitatibus, ac juribus privavit, quòd die ipsis constituta judicio adesse contempsissent. Cùm enim antea Eugenius ea omnia restituere, sicuti & castra, terras, & loca Ecclesiæ per eos occupata monuisset, ipsi seditiones & oppressiones varias moliti erant; conflatoque exercitu de Pontifice opprimendo conjurarant; ac facta irruptione die 22 Aprilis jugum Romanæ urbi imponere nitentes, cum Pontificiis copiis, Romanisque fortiter pugnantibus repressi sunt. Verùm eæ turbæ non multò post sedatæ fuêre, auctore, ut creditur, Sigismundo Romanorum Rege; Antonius enim Princeps Salernitanus & Eduardus Celani Comes pridie Idus Septembris, restitutis urbibus ecclesiasticis, in gratiam Pontificis admissi sunt, qua de re Blondus Decad. 2 lib. 4. *In ea pace*, inquit, *illud cernere stupendum fuit, opes maximas nepotibus à Martino relictas, infra sextum, quàm obierat mensem, mirabili profluvio effluxisse, quod Princeps Salernitanus partim Pontifici Eugenio dono dederit, partim Candolæ & aliis quos antea conduxerat, militibus in stipendium dissolverit, partim Pontifici in pacis conditionibus restituere sit compulsus. Accesserumtque alia detrimenta, quod simul cum Narniæ, Orti, Suriani, Gualdi, Nucerini, Assisii, Asculi, Imolæ, Foroliuii & Foripopilii arcibus ex patrui sententia sponte redditis, præter Salernitani Principatus amissi damnum, alia dimittere coactus fuit circa Urbem Castella.* Hector Pignatellus in Diatio MS. apud Raynaldum num. 12, ait etiam Joannam Siciliæ Reginam Salernitano Principatu & aliis toparchiis Columnenses exuisse.

VII. *Abbas Vezeliacensis & Nuncii Universitat. Paris. Basileam accedunt pro Concilii celebratione.*

Antequam Eugenii res gestas prosequamur, temporum ordo postulat, ut primò de Concilio Basileensi breviter agamus. Inter plures collectiones ejusdem Concilii, extat una in Bibliotheca Regia compendiosè concinnata per Augustinum Patricium Canonicum Senensem, postea Rituum Sacelli Pontificii Magistrum, de quibus etiam librum conscripsit, ac tandem creatum Episcopum Pientinum à Pio II, cujus secretarium egerat in Legatione Germanica, in qua legitur, quarto Nonas Martii anni 1431, quo die secundùm decreta Synodi Constantiensis inchoari oportebat Basileensem, Alexandrum Abbatem Vezeliacensem Ordinis Sancti Benedicti in Burgundia, virum doctrina clarum, Basileæ se sistentem, convocatis Canonicis è collegio Ecclesiæ Basileensis, ac plurimis aliis viris egregiis proposuisse, jam septem annos completos esse à fine Concilii Senensis, & secundùm illius, & Constantiensis decretum, Basileense debere inchoari, ad quod Prælatos omnes absque alia vocatione sub pœnis juris venire oporteret: adesse se obedientiæ filium, pararum alios expectare, & cum iis, ad quos sermonem habebat, interim omnia agere quæ necessaria forent pro salute

lute Christianæ plebis, &c. protestando per se non stare quin decreta sacrorum Conciliorum implerentur. Ita Acta illa apud Spondanum num. 12, cum quo ea vocabimus imposterum Acta Parritiana, quorum contenta quoad hoc confirmantur ex Epistola Juliani Cardinalis Legati, Concilii Præsidis, ad Eugenium Pontificem postea scripta contra dissolutionem Concilii, quæ extat inter Opera Æneæ Silvii, in Fasciculo rerum expetendarum Orthwini epistola 2 & ex parte apud Raynaldum num. 27; ubi & præterea traditur, infra mensem venisse Nuncios Universitatis Parisiensis Basileam, ac cœpisse tractare de iis quæ ad Concilium pertinerent, scribendo etiam Regi Sigismundo ac Principibus Germaniæ, ut mitterent ad Concilium.

VIII. *Eugenius PP. Concilii Basileensis indictionem confirmat.*

Antequam hæc rescisceret Eugenius Pontifex imprimis sollicitus de sacra in Boëmos expeditione, & Concilii Basileensis celebratione, Juliano Cardinali Cæsarino literas dedit ipso suæ coronationis die, nempe IV Idus Martii, quæ extant Tomo XII Concil. Labbei col. 934, quibus ejus Legationem à Martino Papa ita confirmavit, ut tamen quod circa negotium Concilii mutationem in pluribus factam audiret, ab eo de iis reddi certior postulaverit. Receptis verò ejus literis, quæ quidem non extant, sed quarum mentio in responso Eugenii, cùm percepisset paucos aut nullos adhuc Patres Basileæ convenisse, rescripsit ad eundem Julianum II Kal. seu pridie Kal. Junii, injungens ut interim negotium Boëmorum agens, eo expedito Basileam se transferret. Extant hæ literæ ibid. col. 469. Julianus videns expeditionem in Boëmos hæreticos moras nectere, Basileam misit Joannem Polmar Auditorem sacri palatii, & Joannem de Ragusio Doctorem Parisiensem, Ordinis Prædicatorum Procuratorem Generalem, delegatos ad præsidendum Concilio, qui præsidentes die decima nona Julii ejusdem anni 1431 Basileæ applicuerunt; & die vigesima tertia ejusdem mensis, convocatis omnibus Ecclesiasticis personis, tam exttaneis quàm intraneis, in capitulo majoris Ecclesiæ Basileensis Concilium inchoaverunt, decernentes tamen majorem numerum ad res tractandas expectandum esse. Quare nulla Sessio habita est ante mensem Decembrem, licèt Julianus Cardinalis jam per aliquot menses Basileæ substitisset, ut constat ex Sessionibus Actorum Concilii apud Labbeum. Basilea porrò seu Basilia est antiqua & insignis Germaniæ civitas ad Rhenum provinciæ Bisuntinæ, media ferè inter Constantiam & Argentoratum ad quindecim leucas, quæ Helvetiis postmodùm fœdere contributa, postremus est eorundem Helvetiorum Conventus, sive Pagus.

IX. *Ad illud Boëmi invitantur.*

Cùm Julianus Cardinalis Basileæ aliquandiu substitisset, ad Boëmos verbis alliciendos, qui armis superari non poterant, quòd quererentur nunquam sibi traditam fuisse, qualem voluissent, audientiam, scripsit ad eos die decima quinta Octobris nomine Concilii epistolam benignissimi & sinceri affectus plenissimis horrationibus, qua invitabat Oratores ad Synodum mittere, cum quibus de fide tractari pacificè posset, cum oblatione securissimi & amplissimi commeatûs seu salviconductus. Hanc Epistolam extare scribit Spondanus num. 13 in fine Actorum editionis Binii, quæ tamen non reperitur in editione Labbei. Quare hanc Epistolam eandem esse existimo ac illam, cujus partem recitat Raynaldus anno 1431 num. 24, scriptam non à Juliano Cardinali, sed ab ipsa Synodo, apud quem sic incipit: *Sacrosancta Generalis Synodus Basileensis, in Spiritu Sancto legitimè congregata, universalem Ecclesiam repræsentans, universis viris Ecclesiasticis, nobilibus & toti populo regni Boemiæ unitatem & pacem in Christo Jesu Domino nostro.* Postea Synodus eos ad mutuam pacem sollicitat, & ad Concilium vocat; data est autem *Basileæ die 15 mensis Octobris, anno Domini 1431, indictione I Pontificatûs sanctissimi in Christo patris & Domini nostri, Domini Eugenii divina providentia Papæ IV anno I.* Extat Tomo XII Concil. Labbei col. 669. Eodem tempore Synodus monita Catholicos Boëmis vicinos conditiones pacis ab eis, post victoriam mense Augusti de Catholicis reportatam, oblatas acceptare velle, arbitrans hoc ignominiosum esse, misit Joannem Niderium Ordinis Prædicatorum, & Joannem Gelhusium, sive de Mulbren Cistercienfem, ut Catholicos consolarentur, & meliora sperare hortarentur, necnon a pacto cum hæreticis ineundo dehortarentur; simul & Moravos, Boëmosque ad Concilium antè vocatos, ad veniendum sedulò urgerent, prout traditur in Narratione compendiosa rerum de Boëmis ad Concilium Basileense vocatis, quam ex editione Freheriana Historiæ Æneæ Silvii anni 1602 post cap. 50 inseruit Labbeus suæ editioni Concil. ante Concilium Basileense; eam enim non satis fideliter & prudenter congesserat M. Ortwinus Gratius in Fasciculo rerum expetendarum. In ea autem legitur, Joannem Niderium, & Joannem Gelhusium tertio Kalendas Novembris Basileâ Monachium, oppidum Bavariæ, versùs discessisse. In eadem etiam dicitur, Julianum quidem, statim ac Basileam advenit, misisse ad Sigismundum Cæsarem & ad Fridericum Ducem Austriæ, pro componendo bello, quod huic erat cum Philippo Duce Burgundiæ; & hoc factum esse, ut reddita pace omnibus liceret Basileam tu-

tutò venire: sed nullibi legitur Julianum Cardinalem Boemos per literas evocasse. Imò ibidem additur, Joannem Niderium & Joannem Gelhusium literas accepisse à Sancta Synodo Sigismundo Cæsari reddendas, quibus Boëmi & Moravi ad Concilium vocabantur, quas ille mox in Boëmiam perferendas curavit; cùmque in Italiam proficisceretur, Imperialem à Pontifice coronam suscepturus, protectorem Synodo dedisse Willelmum Bavariæ Ducem. Ex quibus sequi videtur, literas Concilii ipsius perperam Juliano Cardinali Legato attributas esse.

X. *Eugenius Concilium dissolvit, & aliud Bononiæ indicit.*

Cùm hæc accepisset Eugenius Pontifex, ratus creari inde orthodoxæ fidei periculum, & Constantiensis ac Senensis Conciliorum auctoritatem infringi, cùm damnati in iis articuli in disceptationem à Basileensibus vocarentur, utpote quòd Boëmi Basileam invitarentur ad disputandum & contendendum super articulis in præfatis Conciliis Generalibus, & per processus Apostolicos tam solemniter condemnatis, statim, nempe secundo Idus Novembris, Apostolicis literis Basileensem Synodum solvendi, atque aliam Bononiæ post decem & octo menses celebrandam, cui ipsi præesse, & in ea Græcos Romanæ Ecclesiæ aggregare decreverat, indicendi, Juliano Cardinali Legato potestatem fecit. Certior enim etiam factus fuerat per Joannem Pulchri-panis Canonicum Bisuntinum à Juliano Card. ad se missum, nullos ferè Prælatos adhuc Basileam accessisse, & tam eam urbem, quàm vicina loca infestari armis Burgundiæ, & Austriæ Ducum inter se bellantium, adeo ut non esset tutus ad eam accessus; tandem in urbe Basileensi multa gravia scandala oboriri, cùm multi ex civibus Hussitarum hæresi infecti Clerum persequerentur & crudeliter trucidarent, ut ipse narrat in prædictis literis ad Julianum scriptis, quæ apud Binium, juxta Spondanum num. XIV, dicuntur datæ secundo seu pridie Idus Novembris; unde corrigenda ea quæ extat apud Labbeum col. 934 & seqq. ubi dicitur data *II Idus Februarii*, anni consequenter 1432, cùm tamen Bulla revocationis Concilii dicatur ibidem col. 937 & seqq. publicata Romæ & alibi 15 *Kalendas Januarii Pontificatus anno primo*, ideoque anno 1431. Partem etiam Epistolæ ad Julianum recitat Raynaldus num. 21, *Dat. Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ* 1431, *II Idus Novembris, Pontificatus nostri anno I.* Dici enim nequit Bullam revocationis Romæ publicatam die 18 Decembris anni 1431, ad Julianum Cardinalem Concilii Præsidem missam esse anno 1432; & tamen Pontificem Juliano Cardinali postea II Idus Februarii anni sequentis 1432 potestatem fecisse Concilium dissolvendi: præsertim cùm in eodem Labbeo col. 940 extet litera Apostolica ad Sigismundum Regem super dissolutione Concilii, data etiam Romæ die 18 Decembris anni 1431. In Labbeo itaque loco *II Idus Februarii*, legendum *II Idus Novembris*. Ex quibus sequitur, Eugenium propriè non revocasse Concilium ante diem 18 Decembris.

XI. *Duos Cardinales creat.*

Porrò priori Epistolæ datæ II Idus Novembris decem Cardinales subscripsère, inter quos est Franciscus Condulmerius sub titulo Sancti Clementis; Eugenius enim eodem anno decimo tertio Kalendas Octobris duos Cardinales creaverat, dictum nempe Franciscum Condulmerium Venetum nepotem suum, non sub titulo S. Cæciliæ, ut scribit Raynaldus num. 34, sed sub titulo S. Clementis, ut ex hujus Bullæ subscriptione manifestum est. Hic quidem Franciscus Condulmerius dicitur etiam passim ab aliis creatus ab Eugenio Vicecancellarius S. R. E. sed hanc dignitatem non obtinuit ante annum 1437, quo obiit Joannes de Rupescissa Presbyter Cardinalis S. Laurentii in Lucina, dictus Rotomagensis, qui sub Martino V dictus fuerat Vicecancellarius. Eodem die Eugenius Cardinalem sub titulo Sancti Marci & Archipresbyterum Basilicæ Lateranensis dixit Angelotum Fuscum Romanum ex honestissima prognatum familia, cum quo arctissimo necessitudinis vinculo conjunctus fuerat ante Pontificatum, qui etiam subscripsit literis Eugenii ad Julianum Legatum. Angelotus autem à Martino V Episcopus Anagninus, ac dein Cavensis dictus fuerat.

XII. *Decretum edit de Cardinalium votis contra Dominicum Capranicam.*

Eugenio Pontifice electo, Dominicus Capranica, quem superiùs diximus à Marrino V Cardinalem dictum, sed non promulgatum, statim ad illum misit, qui primò pro adepta dignitate gratularetur, deinde peteret, ut se cum Cardinalium insignibus Romam ingredi pateretur. Cùm verò videret, Pontificem consiliis quorundam Cardinalium Martino Papæ infensorum aures præbentem, de se capiendo consilia agitare, Basileam se recipere deliberavit, postquam in sacello quodam in Faliscis ad Socractis montem sexaginta dies continuos latuisset, omnia experiri statuens, quò Pontificis iracundiam, plus æquo inimicorum calumniis præbentem aures, leniret. Sed tandem cùm ejus leniendæ nulla spes videretur, sed è contrà in judicium ab iis Cardinalibus, quibus mandatum erat à Pontifice, ut de ejus causa cognoscerent, scilicet quòd Dominicus Martini nepotes contra Ecclesiam animasset, venire noluit, & codicillis manu sua scriptis, quibus ad Basileense Concilium provocavit, Basileam petiit, cùm antea omnia ejus bona publicata fuissent, & ipse beneficiis spoliatus. Ita Pog-

SÆC. XV. EUGENIUS IV.

Poggius in ejus Vita superiùs laudata. Interea Pontifex non longè post prædictam duorum Cardinalium creationem, scilicet septimo Kalendas Novembris, decretum edidit, quo de decem Cardinalium consilio & consensu sancivit, Cardinales in secreto Consistorio pronunciatos pro talibus haberi non debere, quousque insignia Cardinalatûs, videlicet capellum rubrum, tituli assignationem, & annuli in digitum immissionem accepisent: neque verò etiam his acceptis, & in publico Consistorio Cardinales pronunciatos, in electione Romani Pontificis, aut alio quolibet actu vocem activam habere posse, donec de rebus & ritibus in Consistorio tractari & observari solitis planè instructis, à Romano Pontifice de consensu & consilio antiquiorum Cardinalium licentia impertita, & os apertum fuisset: & si qui sic pronunciati, contra præmissa Cardinales se ausi fuissent nominare, eo ipso perpetuam ad eam dignitatem inhabilitatem, fautores verò & auxiliatores excommunicationem summo Pontifici reservatam incurrere. Quæ quidem creditum est Eugenium potissimùm decrevisse contra Dominicum Capranicam, quem absentem à Martino Papa Cardinalem creatum vidimus.

XIII. *Eum in cardinalem recipit, ejusque opera utitur.*

Postquam Dominicus Basileam advenтavit, ut subdit Poggius, *Pontificis injuriarum conquestus suam causam proposuit; quam trienniùm continuum eâ modestiâ agitavit, ut cùm plerumque tantæ inopiæ fuerit, interceptis Pontificis jussu tum paternis facultatibus, tum beneficiorum proventibus, ut necessariis etiam ad victum indigeret, & Pontifex extorquere ab illo eam dignitatem vellet, quæ maxima post Pontificatum sit, nemo tamen dictum quidquam ab eo asperius, nihil contumeliosum in illum, aut inimicos audierit, quos plurimos habebat apud Pontificem potentes, qui suæ dignitati adversarentur, ejusque animum solitâ naturâ mitem & ad meliora promptum ascendit. delationibus criminationibusque accenderent.* Paucis postea interjectis ait Poggius, Dominici constantiam vicisse, & ex Concilii sententia Cardinalem declaratum; at non multò post ab Eugenio vocatum Florentiam, in itinere, quem tanto labore, ac periculo, tantaque impensa defenderat, pileum punicenm accepisse ac eo uti cœpisse: Legati enim Eugenii à Dominico impetraverant, posteaquam Præsidentes Concilii pronunciaverant eum Cardinalem esse, ac pileum ferre dederant, ne priusquàm Bononiam venisset, eum gereret; & ut hunc ab Eugenio accepturus Florentiam veniret, ibi enim tunc fortè degebat. Cûm porrò Dominicus insigni doctrina & prudentia præditus esset, ejus deinceps operâ ipsemet Eugenius utilissimè in rebus arduis, pacisque ac belli negotiis usus est: ipseque ingentibus virtutibus, morum excellentiâ, vitæ austeritate, ac piis operibus nomen suum immortalitati consecravit.

XIV. *Sigismundus coronam ferream Mediolani recipit.*

Sigismundus interea Romanorum Rex transmissis Alpibus in Italiam perrexit, coronam Imperialem à Pontifice recepturus, pervenit autem Mediolanum mense Novembri anni 1431, dieque vigesima quinta ejusdem mensis in festo S. Catharinæ in Basilica Ambrosiana Diadema regium, seu coronam ferream magna solemnitate assumpsit (ea enim aliàs Modoetiæ, ut alibi diximus, in Ecclesia S. Joannis Baptistæ servabatur, ubi & eam recipere consueverant Reges Romanorum) ut ipsemet Sigismundus refert in Epistola ad Julianum Cardinalem & Patres Concilii Basileensis scripta, quæ extat in Concil. Labbeana editione col. 954, data Mediolani die undecima mensis Decembris. Meminit solemnium in ejus coronatione observatorum per Bartholomæum Capram Archiepiscopum Mediolanensem, Bernardinus Corius Hist. Mediol. part. 5, nimirum impertitæ benedictionis, atque annuli pretiosi, gladii nudi, coronæ ferreæ, sceptri & pomi aurei in signum Monarchiæ traditionis. Scripserat Martinus Papa Sigismundo, gratum futurum sibi ejus in Italiam adventum, sed cùm hic suspectus esset Eugenio, ante annum 1433 Romam non perrexit ad coronam Imperialem recipiendam, ut inferiùs dicetur.

XV. *Scribit ad Eugenium Pt contra Concilii dissolutionem.*

Non multò post Sigismundus Mediolano Placentiam petiit, ubi receptis Eugenii Papæ literis, die 18 Decembris anni 1431 scriptis, quæ extant apud Labbeum col. 940, quibus certior fiebat de dissolutione Concilii, respondit aliis literis die nona Januarii anni 1432 datis, quibus Eugenio significavit, vehementissimè mirari se de ejusmodi ipsius edicto, quod innumeras calamitates & gravissima scandala allaturum erat, ac fidem Catholicam radicitùs enervaturum: & tam pro zelo quem ad religionem habebat, quàm ex debito officii quod gereret, advocati & defensoris Ecclesiæ, enixissimè rogavit, ut permitteret Concilium Basileæ celebrari, nisi vellet Ecclesiam in deterrimas conditiones prolabi, ipseque sinistræ suspicionis notæ subjici. Cum iis literis, quæ extant apud Labbeum col. 955, misit quædam monita seu Avisamenta super facto Concilii, quæ ibidem extant; quibus imprimis præcipuam ab Eugenio dissolutionis causam, nempe reductionem Græcorum ita diluit, ut quamvis ea reductio valdè optanda esset, posset tamen illa absque ullo fidei Catholicæ periculo differri; cùm præcipuè hæc reductio, quæ tot centenis annorum sic persistit,

ſtit, durarit ſine læſione Romanæ Eccleſiæ, cùm à Græcis & ſuis concredentibus hucuſque Chriſtianitas nihil violenti pertulerit: quin imò & hanc debere differri, quouſque diſſenſio fidei & deformitas morum in Latinis compoſita eſset, cùm credibile non ſit Græcos, ritui noſtro conformari velle, videntes nos in tanta diſſenſione & deformitate morum & vitiorum, nec unquam aliquam correctionem adhiberi, ſed de die in diem nos in viliora & magis inordinata corruere. Ad ſecundam cauſam diſsolutionis Concilii negabat Pontifex, Boëmos hæreticos jam prædamnatos amplius audiri debere, ad quam reſpondet Sigiſmundus, nec eam eſſe mentem Concilii, nec ſuam, ſed ſolùm ut vocarentur ad inſtructionem à Patribus Concilii accipiendam, prout Martinus ipſius Eugenii deceſſor pluribus epiſtolis ſuis tam ipſi Sigiſmundo, quam ipſi etiam Regi Poloniæ faciendum præſcripſerat. Si verò Concilium diſſolveretur, jactaturos Huſſitas, Catholicos fugere, & Eccleſiam eorum rationibus ſuccumbere, qui & propterea eò deteriora mala populis illaturi eſſent per totam Germaniam, quò probatior ipſorum religio videri poſſet. Tertiò reſpondet Imperator, quòd ſi diſſolvatur Concilium congregatum pro reformatione morum in populo Catholico & ſtatu Eccleſiaſtico, timendum eſt, quòd Laici capiant occaſionem irruendi contra Clericos, contra quos debacchantur, dicentes, in congregandis & diſſolvendis Conciliis ſine fructu illuſores fieri; & revera jam civitatem Metropolitanam Magdeburgenſem expuliſſe ſuum Archiepiſcopum cum Clero, eique ferè omnes civitates Saxoniæ ſubſidio eſſe. Quartò, licèt plures Principes, nobiles & civitates poſt victoriam à Bohemis reportatam cum iis treugas inierint, tamen major pars adhuc contra eos ſe ſuſtentabat, ponendo ſpem totalem in Concilio pro liberatione ſua, qui audientes Concilium debere diſsolvi, totaliter ſe avertent, & treugas etiam inient ad redimendas vexationes. Quintò, quia Concilium inter cetera pro pace congregatum eſt inter Principes, ipſi audientes diſſolutionem Concilii, convertent ſe ad gladium, & erit error noviſſimus pejor priore. Quare Imperator petit & requirit à Pontifice, ut ſcribat ad Concilium, ſe revocare & annullare quæ circa diſſolutionem ejus ſtatuerat. Deinde eum requirit ut perſonaliter interſit Concilio; quod ſi non poſſit, feſtinanter & citò illud exequi mandet. Quòd ſi poſtea voluerit perſonaliter intereſſe ſuper facto Græcorum, ſeu aliis, quæ non requirerent tantam feſtinantiam, poterit congregare aliud Concilium, quod fiet cum gratitudine & majori aptitudine, quam nunc hæc mora tolerari poſſet. Hæc & alia plura Sigiſmundus ad Eugenium.

XVI. *Juliani Præſidis Concilii vehemens ad eundem PP. Epiſtola pro ejuſdem celebratione.*

Sed longè vehementiùs ad Pontificem ſcripſiſſe Julianum Cardinalem Concilii Præſidem, demonſtrat ejus Epiſtola, quæ extat inter Opera Æneæ Silvii, ac apud Ortwinum in Faſciculo rerum expetendarum apud Spondanum num. 3, quæ licèt ab aliquibus credatur non eſse ipſius Juliani, ejus tamen ſumma hic exhibenda, ut Lector ante oculos habeat omnes cauſas, quas afferebant Baſilenſes pro Concilii continuatione; ea enim Epiſtola vel à Concilio, vel ab ipſo Juliano à ceteris Patribus coacto ſcripta eſt. In ea Julianus poſt narrata quæ hactenus in cauſa Boëmum & Concilii geſta eſſent, pro neceſſitate ejus celebrationis in urbe Baſileenſi, eaſdem, quas Sigiſmundus, aliaſque proponit & latè explicat cauſas, propter quas illud non poſset diſsolvi ſine magno ſcandalo & propè everſione fidei. Magna prorſus libertate, haud tamen ſine debita reverentia, Pontifici objiciens oblocutiones, quæ in eum undique proventuræ eſsent; hortanſque, etiamſi ſciret ſe occidendum ratione hujus Concilii, non permitteret ſe tam indelebili ignominia notari & tanta ſcandala ſequi, quorum diſtrictam rationem Deo redditurus eſset. Et quod ad petitum ab eo ſubſidium triginta millium aureorum in bellum Boëmicum, debuiſse ipſum vendere cruces & calices, ac ſtatim ſubvenire, & non in tantilla ſumma cunctari, aut excuſationes quærere, cùm ipſe Julianus paratiſſimus eſset vel carcerem ſubire vel etiam vitam profundere, pro ſervanda promotione, cui ſe ſe ad tantum Eccleſiæ bonum de illo ſubſidio exhibendo obſtrinxiſset. (ſummam triginta millium ducatorum petiiſse Julianum ab Eugenio conſtat ex aliis ejus literis à Raynaldo anno 1432, num. 22, relatis) Denique addit Julianus, Pontificem rebus Concilii ita ſtudere debere, ut etiamſi certus eſſet perdere Romam, & totum patrimonium Eccleſiæ, potiùs ſubveniendum eſſet fidei & animabus, pro quibus Chriſtus mortuus eſt. Et quamquam non forte ex Concilii celebratione tot bona ſequutura forent quot ſperarentur; tamen ſi diſſolveretur, omnes dicturos, ſi non fuiſſet diſſolutum, eventura fuiſſe. Diluenſque poſtea rationes in literis Eugenii pro diſſolutione Concilii allatas, conquerenſque de duplicitate verborum illius, qui literas diſſolutionis attulerat, quaſi non ipſi Juliano fideretur, proponit rurſùm periculum præſentiſſimum ſchiſmatis, Patreſque Baſileenſes omnino decreviſſe Concilium Baſileæ continuare, ac mittere quemdam inſignem virum ad ipſum Pontificem: obſecranſque, ut ſi nihilominus ſtatuiſſet illud diſſolvere, ſaltem ad aliquod tem-

SAEC. XV. EUGENIUS IV.

tempus differret, quo quæ cœpta erant in Synodo possent adimpleri. Posttemò, satis se clamasse dicens & raucas factas esse fauces suas, Christum invocat in auxilium Ecclesiæ suæ, quam suo pretiosissimo sanguine fundavit. Eandem Epistolam recitat ex Æneâ Silvio Raynaldus anno 1431, num. 27, sed more suo in multis mutilam, truncatam. Eam autem scriptam puro mense Decembri, cùm dissolutio Concilii nondum Romæ publicata esset, ut ex ejus lectione apparet.

XVII. *Agitur cum Boemis de eorum accessu ad Concilium.*

Interea Joannes Niderius, & Joannes Gelhusint, quos superiùs diximus à Concilio missos, ad invitandos Boemos, Basileâ discessisse die trigesima Octobris anni 1431, Nurembergam venientes, cùm audissent Pragenses literas Synodi magna reverentia accepisse, scripserunt inde die quinto Januarii anni 1432, ad universos Boemos, magno affectu invitantes eos ad dirigendos Oratores suos ad Synodum, cum plena spe perfectæ reconciliationis, quam Synodus toto animo desiderabat. Post multos tandem itus & reditus, post diversos hinc inde tractatus & relationes per eosdem Legatos ad Synodum missas, factus est mense Majo apud Egram, permunitam urbem Germaniæ in Boemiæ regno, 20, Leucis à Praga distantem, conventus, cui & alii recèns missi à Synodo Oratores unà cum præmissis, nec non Friderico Marchione Brandeburgensi, & Joanne Bavariæ Duce interfuerunt unà cum duobus Nunciis Boemorum, in quo post multas difficultates statutum fuit, missuros Boemos suos Oratores, modò de commeatu seu publica fide, quem salvum-conductum appellant, eis plenè provideretur. Ad quod omnino præstandum prædicti Principes, aliique, nec non & civitates, Basileaque, adeoque ipsa Synodus se se obstrinxit: suntque diplomata Pragam missa, quorum securitate Boemorum Nuncii Basileam petierunt principio anni 1433. Hæc pluribus continentur in Narratione rerum cum Boemis gestarum, cujus superiùs meminimus, & in Epistolis Synodalibus, his de rebus scriptis.

XVIII. *Bituricensis Conventus pro Concilio.*

Non multò antè cùm Rex & Clerus Gallicanus hinc Basileam ad Synodum, illinc Bononiam ab Eugenio vocarentur, ut quid agendum esset deliberaretur, decretum est fieri Conventum Prælatorum: qui in civitate Biturgium auctoritate regia congregati, post rem disputatam, causam Concilii Basileensis suscipientes, nonnulla capitula nomine *Advisamentorum*, hoc est, monitorum, condideranr, die vigesima sexta Februarii, quibus id Concilium legitimè & justis de causis congregatum esse, neque inde transferri debere, multis rationibus contendentes, Regem Christianissimum suppliciter hortati sunt Legatos ad Eugenium Pontificem mittere, rogatum ut pro fidei necessitate, proque religionis Christianæ universali utilitate, mandaret continuari Concilium Basileæ, obstruendo ora malignantium in fidem orthodoxam & suam Sanctitatem. Suppliciter etiam petierunt à Rege Conventus Bituricensis Præsules, scribere Sigismundo Romanorum Regi, & Ducibus Sabaudiæ & Mediolanensi, ut faverent Concilio, curarentque, nihil à quibuscumque attentari contra quoscumque itinerantes, ac præcipuè Pontificem aut Curiam Romanam, unde Pontifex aut Collegium Cardinalium occasionem Concilii mutationis assumerent. Idem Conventus Bituricensis elegit Amedeum de Talaru Archiepiscopum Lugdunensem, postea Cardinalem, qui cum Oratoribus Regis, vel solus tam Regis, quàm Cleri nomine Romam pergeret, & prædicta apud Pontificem prosequeretur. Supplicavit insuper Regi, ut suos quoque Oratores ad Concilium mitterer, permitteretque ire Prælatos regni, concedens in sumptus exigi quartam partem unius decimæ à Clero. De illo Conventu in Appendice Concilii Basileensis, Tomo XII Concil. Labbei, extant duæ prædicti Archiepiscopi Lugdunensis Epistolæ, una quidem brevis col. 978, scripta ad Synodum, posterior ad Ludovicum de Palude, Episcopum Lausanensem, Basileæ agentem, qua res Bituricgibus, & cum quodam Nuncio Eugenii à se tractatas, aliaque eò spectantia refert; vehementissimum præsefetens Concilii studium, ac nihilominus monens, ut cum multa mansuetudine ageretur cum Pontifice, qui caput esset Ecclesiæ, & depresso capite arida vel infructuosa remansura forent membra; eòque maximè quòd vita ejus esset commendabilis, & sine exceptione quacumque. Utraque data est Petræ-scissæ die vigesimo octavo Aprilis, duobus mensibus post Conventum. Advisamenta autem Conventûs Bituricensis ad Regem Franciæ extant ibid. col. 813.

XIX. *Ordo servatus in Concilio Basileensi.*

Antequam ulteriùs progrediamur redeundum est ad Concilium, & primò quidem agendum de ordine in eo servato, ex eo enim multa lux affertur Actis Concilii Constantiensis. „ In eo itaque decre„ tum esse scribit Spondanus num. XI, „ ut multitudo omnis in quatuor Nationes „ primùm distincta, Italicam, Gallicam, „ Germanicam, & Hispanicam; ex iis pa„ ri ex unaquaque numero, quatuor Con„ ventus, quas sacras Deputationes ap„ pellabant, constituerentur, inter quos, „ quantum fieri poterat, etiam pari nume„ ro adessent Cardinales (quamdiù scilicet „ hi interfuerunt), Patriarchæ, Archie„ piscopi, Episcopi, Abbates, Magistri, „ Doctores. Habebant quoque diversa ac

SÆC. XV. EUGENIUS IV.

„ propria tribunalia, variis nominibus „ censita; videlicet Fidei, Pacis, Reformationis, & Communium: quippe celebrationis Concilii causæ prædicabantur, extirpatio hæresum, pacis inter Principes conciliatio, & morum emendatio. Erant cuique conventui proprii magistratus ac ministri; *Præsidens*, qui concionem advocaret, negotia proponeret, & secundùm majoris partis sententias concluderet: *Promotor*, qui tanquam curator publicus ingeret negotia, instaretque ut absolverentur: *Scriba*, qui gesta decretaque publicis monumentis adnotaret: *Lector* sive apparitor, qui conventûs nomine Patres convocaret, & edicta proponeret. Conveniebant ter in hebdomadâ, iisdem horis, propriis in prætoriis; ubi confectâ re divinâ rebus gerendis operam dabant. Ex quatuor deinde Conventibus duodecim virorum collegium creabatur, qui appellabantur XII Deputati, terni ex unoquoque Conventu, viri doctrinâ & experientiâ clariores. Ad hosque primùm negotia omnia deferebantur: qui rebus digestis vel respuebant, vel, si admittendas judicabant, ad collegium sive tribunal, cui competebant, mittebant. Eratque XII illis Deputatis potestas, cùm aliquid grave instaret, convocare quatuor Conventus etiam extra Ordinem. Quæ verò ab iis ad quempiam ex conventibus remittebantur, in concione per Præsidentem illius conventûs proponebantur. Neque licebat primâ die de propositis quidquam decernere, nisi res necessariam celeritatem manifestè exigeret. Quod major pars statuisset, firmabatur signo Præsidentis, & ad alios tres conventus deferebatur: & si ita minori parti videretur, etiam deferebatur eorum sententia cum rationibus & argumentationibus utriusque partis. Quod autem per tres conventus approbatum erat, ad Præsidentem Concilii Generalis publicis documentis deferebatur: qui statuto die in generali Congregatione (quæ octavo quoque die fiebat) de ea re referebat. Neque ei licebat de ulla re agere cum Patribus in generali conventu, nisi priùs deliberatum de illâ, sive, ut aiebant, conclusum fuisset per quatuor aut saltem tres speciales conventus sive deputationes. Demùm ubi quippiam approbatum erat in generali conventu seu congregatione, id in formam decreti redactum, in publica universi Concilii Sessione solemni ritu statuebatur. Cùm verò res erat in publicâ Sessione promulganda, conveniebant Patres ad Basilicam civitatis, & nonnunquam Clerus cum sacrâ pompâ, ubi re divinâ per aliquem ex Prælatis factâ, Præsules, Abbatesque omnes sacras vestes & albas infulas sumebant. Præsidens autem Concilii mitrâ & veste pretiosiori ornatus in Pontificali sede ad altare sedens, faciem ad Patres convertabat: cui Diaconus & Subdiaconus in sacris vestibus ut celebraturo adstabant: Patres infulati hinc inde in subselliis chori sedebant: Legati verò Regum & Principum in medio ante faciem Præsidentis humilioribus sedibus: post eos, Generales Ordinum, Magistri, Doctores, Graduatique omnes & alii Sacerdotes suo quique ordine. Dictis posteà precibus cum Litaniâ, (quarum forma ex Concilio Constantiensi edita extat in principio Actorum Basileensis) unus aut duo Prælati, reliquis omnibus suo loco sedentibus, cum mitrâ suggestum ascendentes decreta legebant: iisque perlectis, interrogabant Præsidentes an placerent; & Præsidens Concilii pro toto Concilio, alii pro suis Conventibus respondebat, Placet. Aderant Scribæ, qui rogati omnia adnotabant ut lecta erant, & in acta publica redigebant. Tum depositis sacris vestibus, dimisso Senatu, domum revertebantur. Decretum verò scriptum Concilii Bullâ sive Sigillo muniebatur: cùm tamen quæ à Scribis notabantur non priùs ederentur, quàm à Correctoribus, quibus ea provincia demandata erat, emendarentur. Erant verò prætereà in Concilio alii Ministri, seu Officiales, putà Promotores, sedium distributores, Procuratores & Advocati, Judices & Auditores causarum, Auditor Cameræ jurisdictionem habens in omnes Conciliares, Soldanus prætor & executor Auditoris, denique Magistratus & ministri omnes qui in Romana Curia esse „ solent „ Ita ferè Patritius in Collectionis suæ Epilogo: quæ pariter tractantur in Appendice Actorum editionis Binianæ, & statuta dicuntur in generali congregatione die Veneris vigesima sexta Septembris, unà cum pluribus aliis articulis de recto vivendi modo, & modestia ac honestare tam in Prælatis, quàm aliis omnibus in Concilio existentibus, in moribus servandâ.

XX. *Julianus Legatus inditio primam Concilii Sessionem.*

Julianus Cardinalis Legatus, acceptis prædictis Eugenii literis, datis Romæ pridie Idus Novembris hæsit in earum executione; imò volens obedire Summo Pontifici præsidentiam dimisit, ut ait Pius II in sua Retractatione; qui & addit ipsum tamen videntem crescere in dies Antistitum numerum undiquo adventantium, itemque Oratores Regum & Principum, ac nonnullos Cardinales occurrere, eam resumpsisse, & auctoritatem Concilii mirum in modum

SÆC. XV. EUGENIUS IV.

modum extulisse. Considerans insuper Julianus præcipuam jam causam Eugenii, quæ erat Antistitum paucitas & itinerum difficultas, cessare; nec tam dissolutionem Eugenium injunxisse, quam rebus sic, ut narrabat, stantibus potestatem dissolutionis fecisse videretur; maximéque necessariam esse ad res Germanicas & Boëmicas Synodi continuationem; nec denique posse ampliùs absque pudore, & Principum ac Prælatorum injuriâ & querimoniâ, rem in alium locum, aliùdve tempus remitti: decrevit omninò ulteriùs procedere, nondum enim publicata erat Romæ Concilii dissolutio: quod, ut jam diximus, factum est tantùm die decima octava Decembris. Habita igitur generali Congregatione die Veneris septima Decembris, Primam Synodi Sessionem indixit in diem Veneris decimam quartam in Ecclesia Cathedrali celebrandam; eaque de re per nuncios incunctanter certiorem reddidit Sigismundum Regem, qui ex dictis jam Mediolanum pervenerat ad iter Romanum pro Imperii corona accipienda: à quo & literas recepit, tam ipsi Juliano, quàm universo Concilio directas, datas Mediolani die undecimo ejusdem mensis Decembris, quæ extant in Appendice Actorum col. 954, quibus eos valdè laudavit de eorum proposito, hortatusque est vehementer ad rem constanter prosequendam; & si qui forent, qui Concilium protrahere, aut dissolvere conarentur, illos tanquam membra putrida procideret; quippe ex ejusmodi induciis aut dissolutione Ecclesiam Dei in totalem interitum ruituram. Jam antea idem Rex cùm audisset Pontificem decrevisse Concilium dissolvere aut protrahere, ad eum literas dederat extantes in eodem Appendice col. 953, quibus eum hortatus erat ad illud fovendum & augendum. Verùm ob hæc non mutavit Eugenium, sed potiùs, ut verosimile videtur, certior factus de indictione primæ Sessionis facta die septima Decembris, statim die decima octava ejusdem mensis Bullam revocationis Concilii Romæ publicavit, quatriduo post celebratam prædictam sessionem primam, ac proinde antequam rescire potuisset, quæ in ea gesta fuissent.

XXI. *Prima Sessio, in qua stabilitur Concilium.*

Adveniente igitur die decima quarta Decembris celebrata est *Prima Sessio*, in qua celebratâ solemni Missâ de Spiritu Sancto in Ecclesia Cathedrali per Philibertum Episcopum Constantiensem provinciæ Rotomagensis in Gallia, cantatis insuper & lectis Litaniis, antiphonis, aliisque devotis orationibus in talibus ordinatis, Cardinalis Præsidens in Pontificalibus sedens super cathedram ad hoc sibi præparatam, aliisque Prælatis in Pontificali habitu simul cum mitris in capite existentibus, Orationem parænericam ad Synodum habuit de recto vivendi modo, & pura in rebus agendis mente. Quâ finitâ idem Philibertus Episcopus Constantiensis ambonem ascendit, ubi de mandato Synodi clara voce legit decretum sessionis 39 Concilii Constantiensis de celebratione Conciliorum generalium: instrumentum electionis civitatis Basileensis pro generali Concilio celebrando, in Concilio Senensi factum auctoritate Martini Papæ, & ab eo confirmatum Bullâ datâ Romæ IV Idus Martii, Pontificatûs anno VII, quæ extat in Concilii Senensis Actis col. 378: ejusdemque Martini atque Eugenii ejus successoris mandata, Juliano Cardinali injuncta de eodem Basileensi celebrando; & quæ hactenus ibidem gesta essent pro ejus stabilimento. Deinde causis finalibus celebrationis Concilii, nempè extirpatione hæresum, pace Principum, & reformatione morum, indicatis, decretum legit Concilii Toletani XI de modis & gestibus in sessionibus servandis, aliudque istius Basileensis, ad evitandas dissentiones, quæ inter nonnullos Principes, certasque Ecclesias interveniré consueverant, de salvis cujuscumque Prælati aut Principis honoribus, præeminentiis, & dignitatibus, in quibuscumque actibus, sessionibus, suffragiis, dictis aut factis, quæ præposterè vel inordinatè fieri possent; ut nullum inde præjudicium cuique generaretur, nulli jus novum acquireretur. Itemque aliud decretum Sessionis XV Concilii Constantiensis, contra invasores seu spoliatores accedentium ad Concilium, stantium, ac recedentium: aliudque præsentis Concilii contra eos, qui quocumque modo ipsum impedire, aut perturbare verbo, facto, vel literis, aut ejus prorogationem, vel dissolutionem palàm, vel occultè molirentur; rursumque aliud de fructibus beneficiorum integrè percipiendis per eos, qui Ecclesiæ causâ Concilio interessent. Denique creati sunt Ministri & Officiales Concilii, Notarii, seu scribæ, Protonotarii seu correctores, Promotores seu procuratores, ac sedium ordinarores, ut in Actis videre est. In Actis dicitur ibidem præsentes fuisse Ambassiatores Sigismundi Regis, & Amedei Ducis Sabaudiæ; Willelmum autem Bavariæ Ducem, Comitem Palatinum, quem superiùs diximus à Sigismundo protectorem ac defensorem Concilii destinatum esse, ibidem etiam adfuisse, nullum dubium est, licèt Acta non referant.

XXII. *Eugenius PP. respondet Sigismundo Regi pro Concilii dissolutione.*

Cùm Sigismundus Romanorum Rex scripsisset ad Eugenium Papam die nona Januarii anni 1432, unàque cum literis misisset monita quædam seu Advisamenta pro continuatione Concilii Basileensis, Eugenius Pontifex ejus literis Placentiæ datis,

de quibus suprà, respondit aliis literis datis Romæ sexto Kalendas Februarii, quæ extant in Appendice Concilii col. 943, se ad dissolutionem Concilii & alterius indictionem cum consilio & assensu Cardinalium ex justis & rationabilibus causis cum magna deliberatione & maturitate processisse: *De quibus*, inquit, *cùm ad Urbem veneritis, per viva colloquia nos & præfati Cardinales clarius informabimus & certificabimus sublimitatem tuam: non dubitantes pro tua sapientia singulari te nobis auditis de prædictis fore bene contentum;....... Adventus autem tuus ad Italiam & ad Urbem, de quo fuimus ante per plures tuas literas certiorati, dudum desideratus & gratus est nobis, dum tamen ad has Italiæ partes ipsum adventum pacificum facias, sicut huc usque fecisti.* Ait postea sperare se Oratores ab ipso mittendos, ut cum eis tractaret de honoribus ipsi reddendis ante ejus coronationem; sed super reformatione Concilii, & super aliis nonnullis negotiis cupere se cum Serenitate ejus communicare consilia.

XXIII. *Concilii litera circulatoria pro ejus continuatione.*

Eodem tempore ne his dissolutionis rumoribus aut literis Eugenii Inducti Prælati, aliique Basileam se conferre cessarent; scripsére qui ibi congregati erant, publicas ad universos Christi fideles literas, quæ extant in Appendice Concil. Bini inter Epistolas Synodales; quibus literis die vigesima prima Januarii datis, eos certiores fieri voluére, se omninò decrevisse, Inchoatum semel ritè ac legitimè Concilium prosequi, nec ullo modo Basileam deserere, donec opus, ad quod fuissent convocati, consummassent; cunctos hortantes ut sibi in iis adesent, ac Prælatis sub pœnis juris injungentes, ut ad Synodum festinarent. Reges verò ac Principes pariter rogarunt & Concilio favere, & Prælatos mittere, literas scribentes, quarum exemplar ut ad Poloniæ Regem datum est, quod ultimum extat etiam in Appendice Actorum editionis Labbei col. 832.

XXIV. *Secunda Sessio decreta facit pro comprobatione, & auctoritate Concilii.*

Sed non multò post, nempè decima quinta mensis Februarii die Veneris Basileenses publicam Concilii Sessionem secundam celebrarunt, in qua, ut habent Acta S. Victoris Parisiensis à Spondano num. 7 laudata, celebrata est Missa de Spiritu Sancto per Philibertum Episcopum Constantiensem provinciæ Rotomagensis præsidentem, ceteræque servatæ precum solemnitates, præsente Willelmo Bavariæ Duce Concilii protectore, in eaque Berengarius Episcopus Petracoricensis nationis Gallicanæ ex suggesto Synodi decreta legit, quæ non leguntur in Actis editis Synodi, sed solùm declaratum esse in ea sessione, sacram Basileensem Synodum, factis Constantiensi & Senensi Conciliis generalibus decernentibus, & auctoritate Apostolica interveniente, fuisse & esse legitimè ac ritè initiatam & congregatam. Et ne de ejus potestate à quoquam dubitaretur, duæ declarationes ex decretis Synodi Constantiensis conditæ confirmatæ sunt, quarum prima est; Synodum generalem legitimè congregatam potestatem immediatè à Christo habere, cui quilibet cujuscumque status vel dignitatis, etiamsi Papalis existat, obedire teneatur in his quæ pertinent ad fidem, & extirpationem schismatis, generalemque reformationem Ecclesiæ Dei in capite & in membris. Secunda est, quòd quicumque cujuscumque dignitatis, etiam Papalis, statutis cujuscumque Concilii generalis super præmissis, seu ad ea pertinentibus, obedire contempserit, puniendus est. Quibus sic declaratis, collegerunt Basileenses & pariter declararunt, Synodum Basileensem per nullum quàvis auctoritate, etiamsi dignitate Papali præfulgeret, differri, aut transferri, aut in aliud tempus prorogari posse aut debere absque ipsius Synodi deliberatione & consensu: Neque item personas ejusdem Synodi ad recedendum ab ea compelli, vel ne ad illam accedant impediri: Et si quis aliud ejusmodi, etiamsi Papali dignitate fulgeret, quibuscumque modis tentaret, totum irritum fore & inane. Denique declaravit Synodus, quòd Prælati & alii qui tenentur huic sacro Concilio interesse, ante finitum Concilium non recedant, nisi ex causa rationabili per deputandos à Concilio examinanda & approbanda, & hoc sub pœnis juris per Concilium indicendis. Lecta sunt hæc decreta in Sessione publica *in Ecclesia majori Basileensi solemniter celebrata, decimo quinto Kalendas Martii, anno à Nativitate Domini millesimo quadringentesimo trigesimo secundo.*

XXV. *Sessio tertia, in qua Eugenius PP. & Cardinales monentur ad Synodum accedere.*

In Sessione Tertia habita die Martis vigesima nona Aprilis narrant Basileenses, quæ Synodus ipso initio præstitisset in rogando per Joannem Pulcripratis sacræ Theologiæ Magistrum ad hoc specialiter destinatum, & deinde per Jacobum Sirik Scholasticum Trevirensem, & per Thomam Fienne decretorum Doctorem Oratores ad Eugenium Papam & Cardinales transmissos ante dissolutionem Concilii, & post ipsam per Ludovicum de Plaude Episcopum Lausanensem, & Henricum Stater Decanum Trajectensem, ad Papam missum, ut ipsam revocationem Concilii revocare dignaretur, & ad ipsam Synodum ob gravissima, quæ in ea forent tractanda, negotia, ipse cum Cardinalibus venire dignaretur si commodè fieri posset: Jam eadem Synodus ex vi & consequentia decretorum præterita Sessione explicatorum, ipsum Pontificem ut prædictam

ctam dissolutionem literis publicis revocaret, atque intra trium mensium spatium vel ipsemet ad Synodum accederet, vel legitimè impeditus Legatos suos cum plenaria potestate mitteret, obtestata est & monuit; Cardinales verò rogavit atque citavit, ut intra dictum trium mensium terminum, canonico impedimento cessante, ad dictam Synodum venirent: alioquin provisuram ipsam necessitatibus Ecclesiæ, prout Spiritus Sanctus dictaret, ac processuram contra illos ordine juris. Actum in sessione publica *sub sigillo Synodi anno à Nativitate Domini 1432, indictione decima, die verò Martis 29 Aprilis*.

XXVI. *Julianus Card. ad Eugenium PP. iterum scribit pro Concilii continuatione.*

Antequam celebraretur quarta Sessio, seu ante diem vigesimam Junii acceptis literis Nunciorum Concilii Egram missorum de conventione cum Bohemis facta, mittendorum ad Concilium Oratorum, Julianus Cardinalis Præsidens die quinta Junii novam ad Eugenium Pontificem scripsit Epistolam, priori, de qua jam locuti sumus, breviorem quidem, sed non minùs vehementem, cujus minimam partem ex Ænea Silvio refert Raynaldus num. 5 anni millesimi quadringentesimi trigesimisecundi, apud quem hoc est initium. *Vereor loqui, timens irritare Sanctitatem vestrâ, nam forsitan Sanctitas vestra credit dissolutionem valere, & propterea in illa perseverat; ex quo eùm multa scandala possint contingere, remordet me conscientia ne taceam. In primis* C. Frequens *videtur innuere, quod non; nam si prohibetur prorogatio, quod est minus, multò magis dissolutio, quod est plus: plus enim est auferre, quàm differre: prorogando differtur, dissolvendo aufertur*. Sic autem definit apud eundem Raynaldum: *Hæc dixi, beatissime pater, Deus est mihi testis, cum displicentia animi: sed cogor ita dicere, ut Sanctitas vestra desinat à prædicta dissolutione, ne contingant infinita mala in Ecclesia Dei &c. Basileæ V Junii*. Verùm Spondanus num. 10 ejusdem Epistolæ summam refert ex eodem Ænea Silvio, in Fasciculo rerum expetendarum Ortwini, & ex Actis Navarricis; aitque Julianum Cardinalem post commemorata quæ apud Egram & Bituriges statuta fuissent, & quæ spes affulgeret conversionis Boëmorum; obtendere, si his non moveretur Pontifex, provocaturum ipsum Ecclesiam ad indignationem, & populum Christianum irritaturum. Hortabatur igitur ipsum quàm maximè accedere ad Concilium ad tanta perficienda, exemplo Christi & Apostolorum, nec ejus dissolutioni ampliùs insistere: Si non posset personaliter venire, mitteret majorem partem Cardinalium: Si nec hoc posset, saltem hoc unum verbum diceret; Placet ut fiat Basileense Concilium: Utrùm autem illud legitimum esset, pendere ex Constantiensi, quod illud fieri decrevit: Si Constantiense verum esset, item & Basileense: Neminem autem dubitare visum esse, quin illud legitimum fuerit, similiter & quidquid ibi decretum est: Nam si quis diceret decreta illius non esse valida, necesse pariter habere privationem Joannis XXIII factam vigore illius decretorum non valuisse: Si illa non valuit, nec etiam Martini electionem factam adhuc Joanne superstite: Si Martinus non fuit verus Papa, nec Eugenium esse, qui per Cardinales ab eo creatos fuit electus: Nullius igitur magis interesse, defendere decreta Concilii Constantiensis, quàm ipsius: Et si quodcumque illius decretum revocaretur in dubium, eadem ratione posse revocari alia quæcumque ejus decreta: Eademque ratione nec aliorum quorumcumque Conciliorum decreta valida fore, quia qua ratione vacillat fides unius, vacillare & reliqua, omnia juxta argumentationem B. Augustini Epist. 3 ad Hieronymum C. si ad Script. dist. 9. Addensque insuper alia ad Concilii Basileensis firmitatem, dissolutionis ejus aut translationis convenientiam, nec non Pontificis ad id agendum impotentiam, veluti Concilio inferioris, adstruendam; excusabat demùm libertatem dicendi, ex pura mente & integro animo procedentem: sic postremò rem concludens: *Dixi sæpe, & jam dico & protestor coram Deo & hominibus, quòd causa eritis schismatis, & infinitorum malorum, si non mutaveritis sententiam*. „ Quæ verba „ Juliani esse, inquit Spondanus, sicut & „ totam Epistolam cùm multi dubitent; „ nos tamen quòd eam reperimus in codice Navarrico Scriptoris qui interfuit, „ ut veram agnoscamus non adeò difficilè „ inducimur; sed scriptam in summa amaritudine animi Juliani, à Basileensibus „ & Principibus, urgentissimis querelis agitati.

XXVIII. *In IV Sessione fiunt decreta de electione Pont. Rom. & Cardinalium.*

In quarta Sessione celebratâ die Veneris vigesimâ Junii plura statuta sunt. Et primò quidem concessus est Boëmis, aliisque omnibus ad Synodum venire volentibus, commeatus, sive salvus conductus amplissimus, qualis in Conventu Egrensi postulatus fuerat: Missusque est ad Sigismundum Regem in Italiam Joannes Mulbrunus, unus ex Nunciis Synodi ad Conventum Egrensem, ut ejus nomine publica fides eisdem daretur. Secundo, quia S. R. E. Cardinales jam ad Synodum vocati fuerant, ne aliquibus forsan venire negligentibus inobedientia prodesse videretur, Synodus statuit, quòd si fortè contingeret Sedem Apostolicam vacare, eâ durante, electio summi Pontificis in loco Concilii fieret, & non alibi, interdicens ne alibi celebraretur, non obstantibus quibuscumque

Con-

Constitutionibus editis vel edendis, quibus ex certa scientia derogavit: contrarium verò attentantes, tam activè quàm passivè, ad electionem Romani Pontificis & ad alias quascumque dignitates inhabiles forent, omnibusque habitis dignitatibus perpetuò privati essent, & infamiæ notam, ac etiam excommunicationis sententiam ipso facto incurrerent. Quòd si fortè his non obstantibus alicubi, præterquam in loco Concilii, fieret aliqua electio, tam electus, quàm illi adhærentes & eum pro tali gerentes supradictas pœnas incurrerent pari modo. Tertiò, diffinivit neminem adstrictum se putare debere ad Concilium venire non posse, vi juramenti aut promissionis alicui factæ. Quartò, quoniam multiplicatio Cardinalium esset Ecclesiæ dispendiosa & onerosa, Synodus ordinavit, Pontificem ea durante, nullum creare posse, & si fortè crearet, eorum electio irrita esset,&c. Quintò, statuit fieri Bullam plumbeam ad literas & Acta Synodi, quæ uno latere missionem Spiritus Sancti in forma columbæ, in alio verò hæc verba sculpta haberentur, *Sacrosancta Generalis Synodus Basileensis*.

XXVIII. *In eadem Sessione Legatus Avenion. deputatus.*

Denique in eadem Sessione dicunt Basileenses ad Synodi notitiam devenisse, civitatem Avenionensem certis urgentibus rationibus & causis necessariis, recusantem admittere Vicarium, seu, ut nunc loquitur, Legatum ab Eugenio Papa missum, quem ex aliis instrumentis constat fuisse Petrum de Fuxo Cardinalem, & suppliciter postulasse ab Eugenio, ut alium destinaret, quod hactenus obtinere non potuerat: idcirco Synodus Alphonsum Carrilium Hispanum Diaconum Cardinalem S. Eustachii, olim à Benedicto Lunensi creatum, & à Martino Papa factum Legatum Bononiensem, nondum Basileæ existentem, ut constat ex Sessione VI Concilii, constituit Gubernatorem & Rectorem seu Vicarium civitatis Avenionensis & Comitatus Venaiscini in spiritualibus & temporalibus, cum omni plenaria potestate, qualem habuerat antea ab eodem Martino Franciscus Archiepiscopus Narbonensis S. R. E. Camerarius, qui primus reperitur post discessum Curiæ & Pontificum factus Vicarius Avenionensis. Spondanus num. XI scribit, Acta Patriciana & Auctorem Burdegalensem, qui desinit anno 1450, tradere Petrum Fuxensem cum fratribus suis Comitibus Fuxi & Convenarum bellum Alphonso Carrilio intruso & Avenionensibus intulisse: Basileenses autem contra eum censuris egisse: sed demum Petrum civitatem obsidione cepisse. Quod tamen, inquit, nonnisi biennio post contigisse noscitur; ideoque anno 1434, post mortem scilicet Alphonsi, quæ eo anno die 14 Martii contigit Basileæ, juxta Augustinum Oldoinum. Porrò Petrus Fuxensis functus est post hæc hac Legatione tanta omnium gratulatione & laude usque ad annum 1464, quo obiit, ut *Bonus Legatus* vulgò nominaretur. Oldoinus, Auctore nescio quo, scribit Petrum de Fuxo anno 1428 ex Legatione Aragonica reducem, dictum esse Episcopum Albanensem à Martino V, quod nullibi scriptum inveni, præterquam in Spondano loco laudato, ubi vocat eum Episcopum Albanensem; imò in Sessione VI Concilii Basileensis celebrata die sexta Septembris anni 1432 dicitur Presbyter Cardinalis *tituli S. Laurentii in Cœlio monte, de Fuxo vulgariter nuncupatus*; sed ibi loco *tituli S. Laurentii in Cœlio monte*, legendum *tituli S. Stephani in Cœlio monte*; nullus enim titulus reperitur S. Laurentii in Cœlio monte, sed tantùm S. Laurentii in Lucina, & S. Laurentii in Damaso; titulus enim S. Laurentii in Pane & Perna additus est tantùm anno 1517 à Leone X. Quare si Petrus Episcopatum Albanensem obtinuit, illum non à Martino, sed ab Eugenio post mensem Septembrem anni 1432 adeptus est.

XXIX. *In Sessione V creantur Procuratores in causis fidei, & alii.*

In quinta Sessione celebrata quinto Idus Augusti in vigilia S. Laurentii deputati sunt Procuratores in causis fidei, aliique Judices & præcognitores ad examinandum causas ad Concilium deducendas, quorum omnium potestas ultra tres menses non duraret; quibus finitis, esset in potestate Congregationis Generalis, etiam citra Sessionem publicam, in eorum locum, quos decreverit, deputare. Creati sunt etiam alii Ministri & Officiales in Sessione nominati; additumque est decretum, ne qui Conciliares possent extra Concilium ad Curiam Romanam, vel aliò in judicium evocari.

XXX. *Eugenii Papæ Nuntiorum Orationes ad Synodum.*

Antequam celebraretur quinta Sessio Synodus die decima octava Julii in Congregatione Generali salvum-conductum dedit Andreæ de Constantinopoli, Colossensi, & Joanni Tarentino Archiepiscopis, ac Bertrando Episcopo Magalonensi, nec non Antonio de Sancto Vito, Apostolici Palatii causarum Auditori, Eugenii Papæ ambassiatoribus, quo plenissima libertas & securitas ipsis concedebatur veniendi ad Synodum, & ab ea recedendi, qui salvus-conductus extat Tomo XII Concil. col. 833. Hi Nuncii Basileam advenientes in publico conventu auditi, Andreas quidem undecimo Kalendas Septembris, Joannes verò octavo, ut ponunt Acta Patriciana, luculentissimas orationes habuerunt, quæ extant in eodem Tomo Concil. col. 872, & col. 884. Colossensis quidem oratio tota ferè est de malo schismatis & divisionis, deque pacis & unionis bono, cum exhorta-

tatione ad illam fugiendam, hanc amplectendam, & cum capite & Principe Ecclesiæ tenendam; quò Græci, qui variis jam legationibus de collatione Synodali cum Latinis facienda, tam cum defuncto Martino, quàm cum Eugenio egerant, facilliùs teduci, & Hussitæ converti, ac morum reformatio fieri posset. Tarentini verò Archiepiscopi oratio magis est de auctoritate Summi Pontificis, ejusque necessitate; de justis causis dissolutionis Concilii Basileensis per Eugenium decretæ, cujus esset super loco & tempore celebrationis Synodorum disponere, ac dispensare, neque eum alicui mortali in his aut aliis ejusmodi rebus subesse: Cùm verò percuperet, omninò Synodum fieri, Græcorum, Hussitarum, morumque causâ, nec posset ipse, tam propter invaletudinem, quàm graves alias causas Italiam deserere; offerre ipsum quemcumque alium in Italia locum Ecclesiæ subjectum, quem plenæ Concilii potestati tribueret; nec tempus celebrationis prorogaturum, sed confestim ac ejus electio facta esset, se se illò translaturum; subiturumque ante omnia reformationem in persona sua non solùm à tempore, quo ad summum Apostolatûs apicem assumptus est, sed & à tenera juventute: indeque processum iri ad reliqua Romanæ Curiæ membra, Principesque, Prælatos, & alios, qui indigerent. Hic porrò monendus est Lector, hæc in Actis MSS. Navarricis collocari post nonam tantummodò sessionem, sed perperàm, ut mox dicetur.

XXXI. *Synodi ad ea responsio.* Ad hæc Patrum nomine longè prolixiùs responsum est tertio Nonas Septembris, ut dicitur in iisdem Actis Patricianis: imprimis formidabile esse in Sanctum Spiritum delinquere, quod ii facerent, qui Synodum ritè ac legitimè indictam & congregatam dissolvere conantes, schisma in Ecclesia generarent, & offendiculum tam sanctis operibus, ob quæ illa congregata est, & quæ omnes necessaria esse agnoscerent, apponerent: Conciliorum Generalium universam Ecclesiam Catholicam repræsentantium, supremam esse in omnes auctoritatem, ab ipso Christo immediatè manantem; cui & ipsi Pontifices tenentur obedire in his, quæ pertinent ad fidem, schisma, & reformationem: ac propterea non posse dici Basileensem præsumpsisse contra Eugenium, eum citando: Causas & excusationes dissolutionis ab eo prætextas, multis nominibus nullas esse, quin imò & valdè damnosas in rebus, propter quas Concilium celebrari deberet; ideoque non potuisse Synodum illas admittere, aut dissolutioni Concilii acquiescere. Hæc ipsi copiosissimè in responsione Nunciis Eugenii Papæ facta, data *Basileæ in Congregatione nostra Generali tertio Nonas Septembris, anno à Nativitate Domini millesimo quadringentesimo trigesimo secundo*; quæ extat eodem Tomo Concil. col. 673; ex eaque constat hæc perperàm collocata esse in Actis Navarricis post Sessionem nonam.

XXXII. *In sexta Sessione accusatur contumacia Eugenii PP.* Triduo post, nempe die sexta Septembris, in Sabbato celebrata est Sessio sexta, cui præfuit de more Philibertus Episcopus Constantiensis in Normannia, ut dicitur in Actis: *Missa solemnis de Beata Virgine Maria per Dominum Philibertum Episcopum Constantiensem Præsidentem celebrata*, precesque solemnes recitatæ, *assistentibus Dominis Legato* (id est Juliano Legato Apostolico) *Placentino* (seu Branda Castellioneo) *& Firmano* (seu Dominico Capranica) *Cardinalibus, cum triginta duobus aliis Prælatis in eorum mitris*, & Willielmo Bavariæ Duce Protectore; in qua Concilii Promotores contumaciam Eugenii accusarunt, quòd nec Concilii dissolutionem revocasset, nec comparuisset per se, vel alios die ipsi in tertia Sessione dicta. Quando accedentes prædicti Nuncii Eugenii petierunt ad evitanda scandala supersederi in negotio processus contra Pontificem & Cardinales. Quemadmodum & cùm separatim ab iisdem Promotoribus accusaretur Cardinalium absentium contumacia, Auditor Juliani Cæsarini Cardinalis Legati justas se quorundam absentiæ causas habere asseruit; quibus examinandis duo Episcopi commissi fuêre, tem postea Patribus relaturi. Dixi porrò Episcopum Constantiensem huic Sessioni etiam præfuisse de more, quia valdè probabile est ipsum aliis etiam præfuisse, exceptâ primâ, cui certum est præfuisse Julianum Legatum, ut in ea legitur, quod non habetur in aliis Sessionibus; imò in Actis Victorinis apud Spondanum Episcopus Constantiensis dicitur Concilii Præsidens, sicut & in sexta in Actis editis: cur autem non præfuerit Julianus Cardinalis Legatus saltem secundæ & sextæ Sessioni, fateor me ignorare; sed mirum mihi omninò accidit, ipsum huic sextæ Sessioni interfuisse, ut legitur in Actis editis, & tamen Episcopum Constantiensem ei præfuisse. Ex hac eadem Sessione sexta missum esse à Synodo Gerardum Landrianum Episcopum Laudensem ad Regem Angliæ, traditur in Actis Patricianis apud Spondanum; extatque in Actis editis col. 867 ejusdem Episcopi gravissima Oratio, qua de legitima Concilii convocatione disserens, hortatus est Regem Prælatos suos ad illud mittere, & pacem cum hostibus facere. Denique idem Spondanus scribit, in Actis Navarricis haberi plura capita reformationis morum & modi vivendi Conciliaribus indicti, publicatique in Congregatione Generali die Vene-

neris vigesima quarta Octobris ejusdem anni 1432 ante Sessionem septimam, quæ desiderantur tam in Actis editis Binianis quàm Labbeanis; nisi dicamus, illa capita eadem esse ac ea quæ referuntur a Labbeo col. 794 & 798. Ex hac porrò Sessione deceptum constat Augustinum Oldoinum, dum scripsit Brandam Castilionæum non adfuisse Concilio Basileensi, cum Cardinalis Placentinus, qui adfuit huic Sessioni, diversus non esset a Branda, quem postea ad Eugenii partes transiisse, & ab eo Episcopum Portuensem dictum etiam constat; quia ut Episcopus Portuensis subscriptus reperitur Epistolæ Eugenii datæ Florentiæ anno 1435, Pontificatûs Eugenii quinto, Tomo XII Concil. 951.

XXXIII. In septima Sessione fiunt decreta contra Eugenium PP.

Sessio septima celebrata est die tantùm Jovis sexta Novembris, in qua post Missam de Spiritu Sancto per Episcopum Novariensem cantatam, & alia peracta solemnia, quæ describi ait Spondanus in Actis S. Victoris Parisiensis, iterum promulgatum est decretum Sessionis quartæ de non eligendo Summo Pontifice extra locum Concilii, si eo durante Sedem Apostolicam vacare contingeret. Sed quia ex hoc decreto apud aliquos exorta erat dubitatio, ne tempus decem dierum ad intrandum conclave præfinitum Constitutione edita in Concilio Lugdunensi sub Gregorio X, saltem à tempore notæ vacationis in loco hujus Concilii curreret & arctaret, cùm terminus nimis brevis esset propter multos Cardinales in partibus remotis Concilii existentes, Synodus terminum intrandi conclave, durante Concilio, ad sexaginta dies prorogavit à die vacationis computandos, ita ut ante illos dies sexaginta ad electionem Romani Pontificis minimè procederetur. Statutum est insuper, ut beneficia Cardinalium, qui contra prædictum decretum aliquid attentarent, etiamsi essent Ecclesiæ Metropolitanæ, remitterentur collationi Ordinariorum, nulla habita ratione reservationum Sedis Apostolicæ.

XXXIV. Item alia in Sessione octava.

In Sessione octavâ habitâ die Jovis decima octava Decembris, Eugenio Pontifici negligenti adimplere quæ Sessionibus tertiâ & sextâ decreta fuissent, rursum sexaginta dies præfixi sunt, intra quos prætensas dissolutionem Concilii Basileensis & alterius convocationem publicè revocaret; alioquin absque ulteriori monitione seu citatione contra ipsum processum iri: Omnes ejus promotiones & ordinationes Ecclesiarum irritæ declaratæ sunt: Cardinales sub pœna privationis beneficiorum, Patriarchæ verò & Episcopi sub pœnis Juris ad Concilium accedere jussi. Decretum item, præter Generale Concilium Basileense, eo durante, nullum aliud cogi posse; fore namque schismaticorum Conventiculum: ac propterea omnibus prohibitum ad illud accedere, sub pœna excommunicationis, & privationis omnium beneficiorum & dignitatum. Itemque ne Papa beneficia eorum qui Concilio Basileensi interessent aut adhærerent, conferre aliis posset, neve nova onera aut tributa terris Romanæ Ecclesiæ vel ceteris quocumque nomine imponere, aut earum alienationes, infeudationes & impignerationes facere; & jam factæ declaratæ sunt irritæ. Putat autem Spondanus, Basileenses ad hæc decernenda audaciores factos, ex eo quòd inter hæc Sigismundus Romanorum Rex Senis existens die vigesima secunda Novembris diploma promulgasset, quo testatus est se & ab initio favisse Concilio Basileensi, ad quod per Martinum Papam, & deinde per Eugenium vocatus & invitatus fuerat, & imposterum ei pro viribus patrocinaturum, nec permissurum ejus auctoritatem & libertatem in aliquo labefactari. Sed hæc conjectura destrui forsan posset ex eo quòd illud diploma, seu Litera Sigismundi lecta sit in Congregatione Generali habita die decima nona Januarii anni 1433, ut dicitur in Conciliorum Labbei editione col. 964, ex quo deduci posse videtur, eam ante Sessionem octavam Basileensibus fuisse incognitam, alioquin in eadem Sessione statuissent, quæ in nona die 22 Januarii habita statuerunt pro Sigismundo Rege. Ceterùm apud Labbeum legitur, *Lecta in Congregatione Generali die Lunæ decima nona Januarii*, habetur in margine, 2 *Maji*; sed perperàm, nam dies secunda Maji anno 1433 concurrebat cum Sabbato, non verò cum die Lunæ, cùm litera Dominicalis esset D. Inter Eugenium porrò & Sigismundum eodem anno 1433 concordia inita est, de qua mox sermo erit; sed rerum gestarum ordinem sequentes, quædam antea Sessiones referendæ, imò & ea quæ illas præcesserunt.

XXXV. Legati Boemorum ad Synodum Basil. accedunt.

Anno Christi 1432 exeunte, Oratores Bohemorum Nurembergam ingressi sunt, vexillum proferentes: cujus una pars Crucifixi imaginem habebat depictam, altera calicem Eucharistiæ figurâ superpositâ. Verùm à Catholicis moniti, id postea nusquam fecerunt. Advertendum est autem, quòd soli Pragenses Calixtini dicerentur, eo quòd in omnibus ferè cum Ecclesia sentirent, excepta necessitate promiscui calicis: Boëmi tamen omnes hac in parte cum Pragensibus conveniebant, ideoque calicem non solùm in vexillis, sed etiam in parietibus & templis pingere consueverant; unde Dubravius lib. 26 cujusdam distichon inserit de calice:

Tot pingit calices Boemorum terra per urbes,
Ut credas Bacchi numina sola coli.

Præ-

SÆC. XV. EUGENIUS IV.

Prædicti Boëmorum Oratores cum trecentis equitibus Basileam ingressi sunt die quarta Januarii anni 1433; eorumque Duces fuêre *Guillelmus Costa*, non tam equestri dignitate, quàm Ecclesiarum direptione insignis: *Procopius* cognomento *Rasus* à Presbyteratu, quem olim sumpserat, multis victoriis magnisque sceleribus nobilitatus: *Joannes Rorkisana*, à vico ejus nominis Pragensis Ecclesiæ sic dictus, & ipse Presbyter, Pragensium pseudo-Apostolus: *Nicolaus Galetus* Thaboritarum Sacerdos: & *Petrus Payne* Anglicus, patriâ profugus, ac solis elenchis in disputatione confidens. Accesserunt ad Synodum die nona ejusdem mensis; tuncque Julianus Cardinalis Cæsarinus Legatus Apostolicus benignè eos allocutus est, & longa ac luculenta oratione nomine Catholicæ Ecclesiæ habita, quæ extat Tomo XII Concil. col. 894, ad ea, quæ pacis & unionis essent, cohortatus est; quamplurimis sacræ Scripturæ, quâ solâ usus est, auctoritatibus adstruens, Ecclesiam Christi Salvatoris Sponsam omnium fidelium esse matrem: claves ligandi atque solvendi habere: in his quæ necessaria ad æternam vitam esse creduntur, non posse errare: qui eam contempserint, quasi ethnicos publicanosque censendos: eam nusquam meliùs quàm in Generali Concilio repræsentari: Statuta Conciliorum Ecclesiæ placita censeri, eisque in omnibus credi oportere: Basileense hoc verum ac legitimum esse: Boëmos qui se filios Ecclesiæ dicerent, vocem matris in eo audire debere, extra quam salus non inveniretur: Facessenda jam odia ac ponenda arma: Audituros benignè Patres quæcumque pro causa dicere vellent; tantùm parati animo essent, ne bene consulta sanctæ Synodi consilia respuerent. Hæc oratio ut legitur in Narratione compendiosa de Boemis, non omnibus Boëmis probata fuit; unde cùm eis par facundia non esset, per Rockisanam tamen paucis verbis responderunt: gratias imprimis agentes Deo, qui ipsos multipliciter consolari dignatus esset; deinde Cardinali Legato, universæque Synodo ob benignum erga se affectum & honestam acceptionem; deinde verò postularunt diem, quo audirentur super articulis quibus potissimùm insistebant; & assignatus est illis dies decimus sextus Januarii. Hanc porrò Rockisanæ oratiunculam, quæ desideratur in Tomis Concil. recitat Cochlæus lib. 6 Hist. Hussit.

XXXVI. Eorum disputationes de articulis à se propositis.

Licèt Boëmi in multis ab Ecclesia Catholica dissentirent, urgebant tamen potissimùm circa quatuor articulos, à quibus se nunquam abscessuros declaraverant in Epistola encyclica Conradi Archiepiscopi Pragensis, qui à fide Catholica apostataverat, ac Baronum, civitatum & communitatum Boëmiæ, ad ceteros Principes & civitates regni, data mense Januario anni 1421, quam refert Cochlæus lib. 5 Hist. Huss. Articuli autem illi erant: 1, De ministranda publicè omnibus communione sub utraque specie: 2, De omni peccato mortali in quolibet statu per reformationem destruendo: 3, De prædicando ubique liberè verbo Dei: 4, De abscindenda superflua Cleri dotatione. Adveniente itaque die decima sexta Januarii, Joannes Rockisana pauca præfatus primum articulum de communione sub utraque specie proponere cœpit usque in tertium diem, semper ante meridiem. Deinde Wençeslaus, seu Nicolaus Taborita, secundum articulum de corrigendis & eliminandis peccatis publicis in medium protulit per bidui spatium. Post quem Udalricus Presbyter orphanorum tertium articulum de libera prædicatione verbi Dei duobus item diebus proposuit. Postremò Petrus Payne Anglus de quarto articulo, qui erat de civili dominio Clericorum, per tres dies disseruit. Fecerunt autem copiam suatum disputationum sacro Concilio in scriptis, & gratias egerunt quòd auditi fuissent. Ita legitur in Narratione compendiosa de Boëmis ad Concilium Basileense vocatis, in qua & additur: *Posterioresque tres satis inciviliter in nostros invexerunt, Joannem Witlephum & Joannem Hussum à doctrina laudantes, nihil veriti doctores Evangelicos vocare, quos quidem Ecclesia damnaret*.

XXXVII. Catholicorum responsiones.

Exigente verò re, ut aliquid eis responderetur, *Joannes de Ragusio* Ordinis Prædicatorum Procurator Generalis à Synodo potestatem petiit respondendi privato nomine ad primum articulum Boëmorum; cujus petitioni cùm assensisset Synodus, octo diebus respondit horis antemeridianis; sed cùm inter respondendum crebrò hæreseos & hæreticorum vocabulum haberet in ore; Procopius cognomento Rasus hoc non ferens, de hac injuria apud Synodum conquestus est, parumque abfuit, quin ob id Boëmi Basileâ exirent, vixque placari potuerunt. Deinde respondit ad secundum articulum insignis Theologus *Ægidius Carlerius* Decanus Ecclesiæ Cameracensis, per quatuor dies. Ad tertium articulum respondit per tres dies *Henricus Kalteisen* Confluentinus, Ordinis item Prædicatorum, qui juxta Trithemium in Catal. de Scriptoribus Ecclesiast. postea Nidrosiensis in Norvegia Archiepiscopus fuit. Ad quartum postremò respondit tribus item diebus *Joannes Polemarius* Archidiaconus Barcinonensis, Auditor causarum sacri Palatii. Extant quatuor istæ orationes prolixissimæ, eæque doctissimæ Tomo XII Concil. col. 1013, & seqq. Quamquam verò Doctores illi Catholici tam accurate respondissent, ni-

hilominus Boëmi illos suos articulos pertinaciter defendebant, præsertim primum; adeo ut Joannes Rockisana responsiones Joannis de Ragusio sex diebus impugnarit.

XXXVIII. *Frustrà agitur de concordia amicè facienda.*

Quare cùm disputatio pareret disputationem, & non videretur hoc pacto concordia facilè coïtura; propositum est aliud remedium à Willelmo Bavariæ Duce Concilii Protectore, videlicet ut omissis disputationibus res amicè componeretur. Utrimque deputati sunt aliqui de concordia tractaturi: qui cùm die undecima Martii convenissent, & jussi essent dicere sententiam suam: qui à parte Concilii erant, dixerunt optimum sibi videri, si Boëmi Catholicis unirentur & unum corpus efficerentur: quod corpus omnes tum diversitates opinionum sive sectarum concordare & declarare postet, atque definire quid in singulis agendum foret, sive credendum. Sed Boëmi post aliqualem deliberationem dixerunt hanc viam non videri satis aptam, nisi priùs quatuor illi articuli essent declarati, ita ut aut ipsi cum Catholicis, aut hi cum illis sentirent; alioquin ridiculum esse ajebant, si jam uniti in articulorum rursus decisione discreparent. Verùm Boëmis responsum est, si ritè unirentur, invocato Spiritu Sancto, nequaquam eos in hujusmodi decisione erraturos, quando quilibet Christianus tali definitioni credere debeat. Sed surdis, ut ajunt, fabula canebatur, nam alii tres qui disputaverant pro tribus aliis articulis, adhuc etiam adversùs responsiones datas pertinaciter disputabant.

XXXIX. *Oratio Juliani Card. ad Oratores Boëmorum.*

Tunc Julianus Cardinalis Cæsarinus Concilii Præsidens ad Oratores Boëmorum habuit orationem: Audivit, inquit, hæc sancta Synodus per decem dies cum magna patientia quatuor vestrorum articulorum propositiones, & in fine subjunxit: „ Proposuistis proximis diebus quatuor „ articulos; sed audimus præter hos quatuor multa vos alia habere dogmata peregrina, in quibus à nobis dissentitis. Necessarium est, si vestra unitas & perfecta fraternitas inter nos sequi debet, ut omnia in hoc sacro Concilio propalentur, quatenus per gratiam „ Spiritus Sancti, qui pacis & veritatis „ est auctor, debita ac salubris provisio „ fieri possit. Nec ex levibus conjectutis „ ista accepimus. Partim enim à fide dignis personis audivimus, partim quidam „ qui hic sunt, propriis oculis in Boëmia „ viderunt, partim etiam ex vestra relatione perpendimus. Magister enim Nicolaus secundo loco proponens allegavit „ inter alia Joannem Wicleff evangelicum „ doctorem. Si illum creditis esse evangelicum, consequens est ut dicta ejus „ authentica reputetis: si verò non ita „ putatis, æquum esset ut hoc nobis innotescat. De iis igitur & quibusdam „ aliis vos rogamus, ut nos certificate velitis quid credatis, & quam super his „ fidem adhibeatis. Nec sic requirimus ut „ motiva & rationes vestras nunc explicetis; sed satis nobis nunc est, ut ad singulos articulos nobis respondeatis per „ verbum *Credimus*, aut, *Non credimus*. „ Quod si feceritis, ut speramus, tunc „ apertè cognoscemus vos cupere, ut „ bonam de vobis æstimationem capiamus. „ Si quid autem est de quo velitis per nos „ certificari, interrogate audacter, & coofestim vobis respondebimus. Parati enim „ sumus juxta beati Petri doctrinam (1, „ Petr. 3,) unicuique poscenti reddere „ rationem de ea quæ in nobis est fide.„ Ad hoc paucis responderunt Oratores Boëmorum, venisse se tantùm, ut quatuor illos articulos proponerent, non tam suo, quàm publico totius regni Boëmorum nomine. Nec aliud dixerunt.

XL. *Mittuntur Pragam Legati à Synodo.*

Ex his patet, articulos jam in Constantiensi & Senensi Conciliis damnatos in disceptationem iterum vocatos fuisse, cùm super iis disputaverint & contenderint Hussitæ Boëmiæ, & in eis definita ad novum quasi examen revocaverint. Collationem quidem cum hæreticis non censuerat denegandam Leo Augustus post Concilium Chalcedonense; sed cùm hac de re ad S. Leonem Papam scripsisset, ut Episcopos mitteret ex Occidente, qui quasdam quæstiones elucidarent, hic quidem sanctus Pontifex Collationem non probavit, se tamen missurum Episcopos pollicitus est, qui præsentiam suam supplerent, at non ad pugnam cum hæreticis instaurandam: *Non ad confligendum cum hostibus fidei, nec ad certandum contra illos...; quia de rebus & apud Nicæam, & apud Chalcedonem, sicut Deo placuit, definitis nullum audemus inire tractatum, tanquam dubia, vel infirma sint, quæ tanta per Spiritum Sanctum fixit auctoritas*, ait S. Leo in Epistola 78, novo ordine 132, data 9 Kal. April. anni 458: eodemque anno, tertio Kalendas Septembris, Epistolam dedit ad Leonem Augustum, quæ de Incarnationis mysterio prolixiorem tractationem continet, & plurima difficillimaque SS. Patrum testimonia subjecta habet, quibus Eutychiana hæresis jam pridem in Ecclesia damnata ostenditur. His tamen non obstantibus, Willelmus Bavariæ Dux Concilii Protector, rursus quatuor viris uttimque adscitis, de re pacificè transigenda tractavit; ex quorum consilio Synodus decrevit insignem Legationem cum Oratoribus Boëmorum Pragam mittere, ubi ad diem Sanctissimæ Trinitatis, quæ anno 1433 incidebat in septimam diem Junii, populus conventurus esset. Neque enim con-

conditiones concordiæ oblatas accipere voluerant Boemi, sed abire festinabant. Missi itaque fuêre Philibertus Constantiensis in Normannia Antistes, Petrus Augustensis Episcopus, Joannes Polemarius Archidiaconus Barcinonensis, de quo suprà, Fridericus Parsperber Præpositus Ratisponensis, Ægidius Carlerius Decanus Cameracensis, de quo etiam suprà, Alexander Sparvo Jurisconsultus Anglus, Thomas Haselbachius Theologus Viennensis, Henricus Tocgius Canonicus Magdeburgensis, Theologus, Martinus Bernerius Decanus Turonensis, & Joannes Gelhusius Mulbrunensis Monachus, qui omnes jussu Concilii cum Oratoribus Boemorum Pragam sunt profecti die decimo quarto mensis Aprilis. Quid actum ab iis fuerit, dicetur suo loco, alia enim priùs narranda veniunt.

XLI. In Sessione IX Sigismundus recipitur in protectionem Concilii.

Inter hæc cùm accepissent Basileenses Literam, seu Diploma Sigismundi Regis datum Senis die vigesima secunda Novembris anni 1432, quod lectum fuisse, superiùs diximus, in Congregatione Generali habita die decima nona mensis Januarii anni 1433, Die Jovis vigesima secunda ejusdem mensis Nonam Sessionem celebrarunt, & in ea Sigismundum ob studium continuum in defensione & promotione Concilii, ab eo tam apud Eugenium Pontificem, quàm ceteros ubique Principes exhibitum, sub speciali protectionis Concilii munimine susceperunt; & quoscumque processus contra eum factos, etiam privationem regnorum aut dignitatem forsan continentes; vel censuras atque alia quæcumque adversùs eum per Eugenium Pontificem aut ejus nomine facta vel prolata fuissent, aut imposterum fieri vel proferri possent, irrita & nullius roboris esse decreverunt, eidemque sicuti priùs omnes obedire jusserunt. Idque ipsum declaravezunt in favorem Willelmi Bavariæ Ducis Protectoris Concilii, & aliorum quorumcumque Concilio adhærentium.

XLII. In Sessione X Eugenii PP. contumacia accusatur.

Non multò post, die scilicet Jovis decima nona Februarii, Basileenses Decimam Sessionem celebrarunt, in qua rursùm Eugenii contumaciâ per Promotores Concilii accusatâ, Julianus Cardinalis Cæsarinus Concilii Præsidens, dixit Synodum deputare Judices Concilii ad videndum & examinandum processum factum contra eundem Eugenium Papam, ut referant in Congregatione Generali: quâ factâ relatione Concilium deliberavit super declaratione contumaciæ & aliis in hujusmodi causa peragendis, ac in Sessione super hoc decernenda Promotoribus responderet. Huic porrò decimæ Sessioni præsentes fuerunt quadraginta sex Prælati in mitris eorum planis; de quorum numero tres Presbyteri & duo Diaconi Cardinales in utriusque lateribus collocati extiterunt: adfuit etiam Willelmus Bavariæ Dux Concilii Protector.

XLIII. Sigismundus Rex scribit ad Basileenses de concordia à se inita cum Eugenio PP.

Dum hæc Basileæ agerentur, Sigismundus animum intendens ad id cujus causa Italiam potissimùm petierat, de corona Imperiali recipienda Eugenium Pontificem diligentiùs sollicitans, his tandem conditionibus res constituta est inter eundem Pontificem, & Sigismundi Nuncios Matikonem Comitem Recomensem, & Gasparem Slick Vicecancellarium suum, die septima Aprilis, ut Rex Vitebium, vel in Urbem concederet ad Pontificem; præstaretque ei vel ipsius Legato ad hoc instituto omnia Juramenta, aliaque cuncta, quæ tam de consuetudine, quàm de jure facere teneretur juxta formam Clementinæ, accederetque solùm cum comitatu suo & familia, nec ullum duceret scienter hostem aut inimicum Ecclesiæ, aut ipsius Pontificis, vel populi Romani rebellem; si verò inadvertenter aliquis ejusmodi inter eos reperiretur, illum ad indicationem Pontificis remitteret. De qua concordia confestim decimo quinto ejusdem mensis Aprilis scripsit Sigismundus Senis existens ad Patres Basileenses, à quibus incessanter solicitabatur ad reditum; significavitque fuisse quidem se eo semper animo, ut ad ipsos per quæcumque pericula accederet tuitionis eorum causâ: verùm cùm jam Pontifex persuasione tam sui ipsius Regis, quàm Electorum Imperii, aliorumque insignium virorum Concilium approbasset, haud visum fuisse Italia ante susceptam Imperii coronam abire: Conventurum igitur se propediem Pontificem Viterbium, ac mense Junii coronam Imperii Romæ de manu ejus accepturum. Nec quicquam de ipso Patres ex hujusmodi concordia sinistri suspicarentur; quoniam etsi promisisset Pontifici, quantum in Deo posset, opitulari, nunquam tamen aliquid præstaturus esset in detrimentum Concilii, sed semper illud promoturus in rebus, quarum causâ congregatum fuit. Extat Sigismundi Epistola Tomo XII Concil. col. 96t.

XLIV. Romæ ab Eugenio Imperii coronam recipit.

Ut porrò jam diu expectatam Sigismundi coronationem expediamus hîc uno tenore, Eugenius Pontifex ei Urbi appropinquanti obviam destinavit aliquos Cardinales ac plures Prælatos & Proceres Romanorum, qui magno honore eum deduxerunt, Clero populoque ingenti pompa & plausu comitantibus. Ipseque Pontifex ad gradus Basilicæ Vaticanæ cum magno apparatu eum excepit ad pedis & oris osculum, ut narrat S. Antoninus lit. 22, cap. 10, § 1, ipso die Ascensionis Dominicæ, quæ concurrebat cum die vigesima prima Maji; & die trigesima prima ejusdem mensis in festo Pentecostes solemnissimis cære-

mo-

moniis coronatum, Imperatorem Augustumque appellavit: præstito priùs ab eo consueto juramento de fidei Catholicæ & Romanæ Ecclesiæ, aliorumque, ac jurium omnium, privilegiorumque earundem defensione & conservatione. Quod juramentum refertur integrum à Raynaldo num. 14. Eâ pompâ peractâ, ut refert Paulus Benedictus MS. in archivio Vaticano, Sigismundus aurea redimitus corona ad gradus Basilicæ S. Petri cum Eugenio venit; cùmque præmissis aliquibus verborum officiis Pontifex equum conscendisset, Imperator stratoris obsequia illa præstitit, ut scribunt Leonardus Aretinus in Historia Rer. Italic. & Blondus Decad. 3, lib. 5, tribusque progressus passibus in equum suum insiliit, petiitque Pontificis lævam. Ubi Pontifex & Imperator ad concham areæ Castri S. Angeli pervenêre, mutuum sibi dixêre Vale, ac Pontifex in palatium Vaticanum retrocessit: Imperator ad Ælium pontem progressus plures auratos equites creavit, indeque ad Basilicam Lateranesem perrexit.

XLV. *In Germaniam redit.* Augustalibus apicibus insignitus Sigismundus libertatem Ecclesiasticam confirmavit memorabili diplomate, quod extare MS. in Bibliotheca Vallicellana asserit Raynaldus num. 15, ubi illud refert, excepta die, qua datum est; liam enim suo more suppressit. Eo diplomate confirmavit quæ Fridericus II ante suam defectionem, & Carolus IV Imperatores pro libertate Ecclesiastica sanxerant: tum Judices sæculares trahentes ad se causas Ecclesiasticas coërcuit, atque amplissimas immunitates Clero dedit, quæ ibidem legi possunt. Postea moratus aliquandiu pacificè Romæ, cum bona venia Eugenii Pontificis abiens per Picenum & Flaminiam, Ferrariam atque Mantuam pervenit; ubi Joannem Franciscum Gonzagam Mantuæ regulum Marchionali dignitate auxit, ac per singulas civitates pluribus contulit Militiam, Doctoratum, & varias dignitates. Denum trans Alpes abivit, & Basileam pervenit mense Octobri, ut postea dicetur.

XLVI. *Petitiones Eugenii PP. à Patribus Basileensibus.* Quod porrò dictum est à Sigismundo in literis, de quibus suprà, ad Basileenses datis die decimo quinto Aprilis, Eugenium nempè confirmasse, id explicandum est. Eugenius literis datis anno 1432, XVIII Kal. Januarii, quæ extant apud Raynaldum eodem anno num. 19, Legatos miserat Joannem de Mella Decretorum Doctorem, Christophorum Cerviensem, & duos Abbates, qui mense Martio anni 1433 in magno Patrum consessu Legationem suam exponentes dixerunt, potuisse quidem Pontificem de plenitudine potestatis legitimè Concilium dissolvere & transferre; neque propterea sanctionib' Constantiensis contravenire: placere tamen ei pacis & concordiæ causa aliquid etiam de suo jure cedere, quantum cum Deo & honore Sedis Apostolicæ liceret: ac proinde orare ut translationem Concilii ad civitatem Bononiensem æquo animo Patres ferrent, quam ipse tantùm pro utilitate Reipublicæ, & ad nullius injuriam fecisset: Polliceri decreta omnia contra Patres per eum promulgata quamprimùm abrogare, si & ipsi sua in Pontificem ac suos edita revocarent: Si Boëmi Bononiam petere recusarent, concedere ut Basileæ Patres intra præscribendum tempus cum eis agerent, & reconciliationem aliorum Principum procurarent, dummodò elapso termino Bononiam se conferrent. Quæ civitas si non placeret, aliam eligerent intra Italiam: Si verò nihil æquum horum videretur, placeret ut duodecim Prælati è numero Basileensium eligerentur, neutri parti suspecti, qui unà cum Oratoribus Principum de his cognoscerent: & si judicarent Concilium intra Germaniam omnino esse oportere, placere ut locus alius extra Basileam eligeretur. Ita Legati Eugenii, quibus crudè responsum est à Basileensibus, Concilium legitimè inchoatum extitisse, nec à Romano Pontifice sine ipsius Concilii consensu dissolvi potuisse; nec ipsos cum honore Dei & Ecclesiæ prædictis illicitis & absurdis petitionibus ullatenus annuere posse. Hæc ita gesta esse breviter narrant Basileenses in responsione Synodali decimo sexto Kalend. Julii facta aliis Legatis Eugenii, quæ extat Tomo XII Concil. col. 699.

XLVII. *Eugenius PP. confirmat Concilium Basil.* Ex eadem responsione Synodali constat, tunc Basileenses ignorasse Eugenium ad preces Sigismundi Romanorum Regis ac Principum Electorum diplomate dato decimo sexto Kalendas Martii, biduo ante finem sexaginta dierum ei à Synodo Scilicet Sessione VIII præfinitorum, Concilium instaurasse & approbasse. Extat illud Diploma in Actis Navarricis, in appendice Actorum Binii, & apud Raynaldum anno 1433, num. 5. In eo Eugenius post narratas causas congregationis Concilii, ac dissolutionis per ipsum Pontificem decretæ, significat non esse reprehensibile, si secundùm varietatem temporum statuta quandoque varientur humana: ideoque cùm jam audisset, plures earum causarum, quæ dissolutionem suasctant, cessare, siquidem bella Ducum Austriæ & Burgundiæ sublata fuissent, numerus Prælatorum auctus esset, & Boëmi suos Oratores Basileam misissent: propterea annuendo supplicationibus Regis Romanorum & Principum Electorum Imperii, statuere se & mandare Concilium Basileæ celebrari; ad quod propediem missurus ipse esset suos Legatos; & interim qui

SÆC. XV. EUGENIUS IV.

qui ibi congregati essent, intenderent saluti Boëmorum & concordiæ Principum. Præterea Eugenius Diplomate dato Kalendis Martii ejusdem anni 1433, quod extat etiam apud Raynaldum num. 8, quatuor Concilii Præsides nominavit, Jordanum nempe Sabinensem & Petrum Albanensem, Episcopos, ac Nicolaum tit. S. Crucis in Jerusalem, & Angelottum tit. S. Marci Presbyteros Cardinales, qui Concilium auctoritate sua regerent.

XLVIII. *Basilienses nec confirmationem, nec Legatos ab Eugenio missos admittunt.*

Verùm hæc omnia rejecêre Basileenses; ex eadem enim Responsione Synodali constat eos objecisse, Eugenium ipsorum monitis morem non gessisse: Non agnoscere jam dudum cœptum Basileæ Concilium, sed tantummodò per Legatos celebrandum decrevisse: Contraxisse etiam illius auctoritatem ad duo tantùm, nempè ad hæreticos ad fidem reducendos, & conciliandam inter Principes pacem; restituendæ autem Ecclesiasticæ disciplinæ caput prætermitti, neque confirmari quæ jam gesta essent. Potestatem etiam datam Præsidibus Cardinalibus exagitarunt, ex qua inferretur, quòd si Concilium quippiam statueret, quod à Cardinalibus ipsis respueretur, pro infecto esset; contenderunt insuper non tantùm Præsides, sed ipsum etiam Pontificem Concilio obnoxium esse, adeo ut si Concilio non pareret, in eum animadverti posset. Quare ajunt: *Si post hujusmodi contradictionem inter Concilium, & Papam ortam, Concilium quasi victum cederet; & ipsum, & alios Romanos Pontifices in possessione dissolvendi Concilia poneret, quæ tandem spes erit, quòd præfatus Dominus Eugenius decreta hujus sacri Concilii servet, & servari faciat, si ipsum Concilium spernat recognoscere? quibus etiam remediis uti poterimus, ut statutis hîc promulgandis non contraveniat, si ipsum Concilium, per quod statuta fiunt, irritari patiamur. Mori malumus, quàm tanto errori per ignaviam cedere.* Pontificios itaque Nuncios recipere penitus detrectarunt Basileenses, quòd eos pro novo celebrando Concilio, non pro illo, quod hactenus celebratum fuerat, confirmando, missos esse argumentarentur; imo decretum Eugenii de Concilio multis modis captiosum & subdolum esse arguerunt, atque ad destructionem Concilii, magis quàm ad confirmationem compositum.

XLIX. *Decreta in Sessione XI.*

Die itaque Lunæ vigesima septima Aprilis celebrarunt Sessionem undecimam, in eaque confirmarunt quæ in Synodo Constantiensi de celebratione Synodorum statuta fuerant, ac quædam eorum in suum sensum explicarunt; decernentes teneri omninò Pontificem per se vel per Legatos ad Concilium accedere, perinde ac ceteros, quibus de jure competit; sub pœnis suspensionis à Papatu, & aliis beneficiis ac dignitatibus, ipso facto incurrendis, nisi infra quatuor menses resipuerint: Nec posse Concilium à Pontifice mutari aut dissolvi absque consensu duarum partium Concilii: ac deinceps statuerunt hæc decreta imposterum jurari debere per futuros Pontifices. Denique cassarunt & annullarunt omnem inhibitionem factam vel fiendam ab Eugenio Papa, Curialibus Romanæ Ecclesiæ ne ad Concilium accederent.

L. *In Sessione XII Eugenio PP. suspensio intentatur.*

Aliquanto post tempore, die scilicet Lunæ decima tertia Julii Basileenses in suis cœptis perseverantes duodecimam Sessionem celebrarunt, in qua post narrata quæ hactenus gesta fuerant, & dilationes Eugenio Pontifici indultas ad revocandam dissolutionem Concilii per ipsum decretam, acriùs in eum invecti sunt, intuitu tamen Sigismundi Imperatoris per suas literas instantis, adhuc sexaginta dies concesserunt; intra quos nisi omninò revocaret, suspensus ipso facto esset ab omni administratione Papatûs in spiritualibus & temporalibus; præter illa quæ contra Cardinales & Prælatos, qui ei adhærerent, aut ad Concilium venire detrectarent, statuerunt; Decretumque aliud condiderunt de legitimis electionibus, & confirmationibus Episcoporum ac Prælatorum absque ullis reservationibus, & juxta Ecclesiasticas sanctiones circa ætatem, doctrinam, mores; ac ne Pontifex, aliive quicquam omninò pro confirmationibus ex gerent aut reciperent; sic nimirum Annatas a Pontificibus exigi solitas prohibentes, quorum nec non Cardinalium necessitatibus se aliunde provisuros pollicebantur.

LI. *Hæc omnia Eugenius PP. irritat.*

Eugenius Pontifex non solùm repulsâ missis à se Præsidentibus datâ à Basileensibus, sive etiam fortè ex Decreto Sessionis XII commotus, sentiens rem ad schisma & ad hæresim tendere, publica declaratione quarto Kalendas Augusti facta, quæ extat in Sessione XVI Concil. Basileensis col. 529, quæ incipit *Inscrutabilis*. Omnes illas citationes, processus, & decreta, quæ contra ipsum aut Sedem Apostolicam vel Cardinales, aliosque quoscunque ipsi adhærentes, ac cetera quæcumque Basileenses attentare præsumpsissent, aut imposterum præsumerent, exceptis illis, quæ ipse eis tractare permisisset, irrita & inania esse statuit. Extat pariter hæc Eugenii declaratio, seu Bulla apud Raynaldum anno 1433 numer. 20.

LII. *Duæ Eugenii Constitutiones pro Concilio.*

Triduo tamen post, nempe Kalendis Augusti, intellectis causis repulsæ Præsidentium ab ipso missorum, de qua supra, ad tollendam omnem schismatis occasionem, & ad instantiam Sigismundi, de consilio trium Cardinalium, scilicet Antonii tituli S. Marcelli, Jordani Episcopi Sabinensis, &

& Lucidi S. Mariæ in Cosmedin Diaconi Card. declaravit velle se Concilium Basileense à tempore suæ inchoationis continuatum fuisse, prosecutionemque semper habuisse, habereque debere ad hæreses, bella, & morum deformitates extirpandas, perinde ac si nulla commutatio, translatio, ac dissolutio facta fuisset, quas omnino revocabat; illudque pro viribus promovere & omni favore prosequi intendebat; cum hoc tamen ut Præsidentes ipsius admitterentur cum effectu, ac omnia & singula contra personam, auctoritatem, ac libertatem ipsius Eugenii, ac Sedis Apostolicæ, Cardinalium, aliorumque quorumcumque ipsi adhærentium in Concilio gesta, priùs omninò tollerentur. Extat hæc Eugenii constitutio Tomo XII Concil. col. 945. Ibidem col. sequenti extant aliæ literæ ejusdem Pontificis datæ Idibus mensis Augusti, quibus mandat Bartbolomæo Archiepiscopo Spalatensi, Christophoro Episcopo Cerviensi, & Nicolao S. Mariæ de Moniatis Monasterii Abbati diœcesis Montis Regalis petendi à Concilio prædictam gestorum Synodi revocationem, & facultatem eis concedit cuncta pariter, quæ per ipsum seu auctoritate ejus contra dictum Concilium, aut ei adhærentes, facta aut decreta fuerant, revocandi atque irrita declarandi.

LIII. *Rejiciuntur, & Eugenius cassat quæ in Sessione XII statuta fuerant.*

Verùm neque bis placati sunt Basileenses; cùm enim in priori Epistola seu Constitutione scripsisset Eugenius: *Volumus & contentamur præfatum generale Basileense Concilium à tempore inchoationis suæ continuatum fuisse*, &c. ea verba cavillati sunt, petieruntque ut Pontifex diceret non modò tolerare se Concilium propagatum fuisse, sed etiam decerneret ritè propagatum, & loco illorum verborum, *Volumus & contentamur*, in literis poneret, *decernimus & declaramus*. Id constat ex aliis literis ab Eugenio ad Franciscum Foscarinum Venetiarum Ducem scriptis apud Raynaldum num. 19, in quibus ait mirari se Imperatorem velle, ut illa duo verba mutarentur, cùm posita fuissent ipso *non solùm sciente & consentiente*, *sed* etiam *approbante* coram Cardinalibus, & Andrea Donato Venetorum Oratore; imò inquit, *asseruit nos plus fecisse, quàm deberemus, & ultra quàm teneremur, & quod Basileenses ultro acceptare debebant: quod si recusarent, mirabilia adversus illos pollicitus est se esse facturum*. Ex quo, ut id obiter notem, deducitur Sigismundum Imperatorem adhuc Romæ fuisse Kalendis Augusti, quo die data est illa Constitutio. Cùm itaque Eugenius animadverteret his non satisfieri Basileensibus, contendentibus nihil eorum quæ fecissent revocari posse aut debere, sed Pontificem eis purè & simpliciter adhærere tanquam Synodo infectorem, Constitutione publicâ Idibus Septembris publicatâ, imprimis decretum in Sessione XII tertio Idus Julii contra ipsum Pontificem, Cardinales, ceterosque confectum, de plenitudine potestatis nullum & inane pronunciavit. Extat hæc Constitutio in Sessione XVI Concilii Basileensis col. 531, incipitque, *In arcano nostræ mentis*.

LIV. *Aliæ literæ contra Concilium Eugenio suppositæ.*

Non multò post publicatæ sunt prolixiores Eugenii Papæ nomine literæ pro ipsius defensione ad universos Christi fideles, datæ, ut supponitur, in iis Idibus etiam Septembris, quibus earum scriptor cuncta speciatim enarrans quæ ab initio in hac causa gesta fuerant; ac rationes explicans, ob quas Eugenius Concilii celebrationem revocasset, & Bononiam transferri mandasset, objectionesque Basileensium ac criminationes diluens, confutansque, ipsorumque contra Sedis Apostolicæ & Catholicæ Ecclesiæ ritus facta recensens, protestatus est nefas fore talia approbare, nec unquam ab Eugenio factum iri. Deinde explicans quod a Basileensibus objiciebatur, ipsum cùm Synodum Basileæ fieri consensisset, injunxisse pariter agenda cùm Concilii consilio per Præsidentes à se missos perfici; ait Concilium debere sequi Præsidentes, non è contrà; ita ut si Papa, vel ejus Legatus, & Concilium in aliquibus disponendis dissentirent, Papæ, vel ejus Legati, non Concilii voluntas sequenda foret; cum Papa super omnia Concilia potestatem haberet: nisi fortè quæ statuenda forent, Catholicam fidem respicerent, vel si non fierent, statum universalis Ecclesiæ principaliter perturbarent, quia tunc Concilii sententia esset potiùs attendenda. Falli igitur in eo plurimùm Basileenses, quòd in singulis se Pontifice superiores reputarent: id enim asserere hæreticum esse ac profanum. Denique hortabatur Principes & omnes fideles orthodoxos, Basileæ congregatos adhortari, ut desistentes ab incœptis, vellent suos ipsius Præsidentes admittere, ut canonicam Synodum facientes possent bona illa, propter quæ sacrum Concilium erat institutum, debitæ executioni demandare. Quòd si secùs facerent, & Dei Ecclesiam scindere pergerent, ut hactenus conati essent, tunc ipsi Principes eorum improbis conatibus pro viribus resisterent, ne schisma in Ecclesia oriretur. Hoc enim ad Principes pertinere sæculares, ut eorum temporibus pacatam vellent matrem Ecclesiam, unde essent spiritualiter nati; nec permitterent sine auctoritate Pontificis Conciliabula fieri, exemplo posteritati perniciosissimo. Hæc summa illarum literarum, quæ extant Sessione XVI Concilii Basileensis col. 532, incipiuntque his verbis:

Deus

Deus novit, &c. Eas tamen postea suas esse, aut de scitu suo emanasse negavit Eugenius, ut inferiùs dicetur.

LV. *In Sessione XIII datur Eugenio IV. alia prorogatio.*

Cùm ad aures Basileensibus pervenisset Eugenium Constitutione sua data quarto Kalendas Augusti cassasse & irritasse omnes citationes, processus & decreta, quæ contra ipsum aut Sedem Apostolicam, vel Cardinales, aliosque quoscumque ipsi adhærentes à Basileensibus in Sessione XII facta fuerant, die Veneris undecima Septemb. Sessionem XIII celebrarunt, cui interfuerunt septem Cardinales, in qua accusatâ à Promotoribus Concilii Eugenii contumaciâ, quòd ad diem non satisfecisset, omninò ad ejus condemnationem procedere decreverant. Sed Willelmus Bavariæ Dux Protector Synodi, tam suo, quàm Imperatoris nomine, necnon major civium pars, aliique institerunt pro ulteriori dilatione triginta dierum, cum promissione de nulla unquam ampliùs petenda. Quo eodem tempore accedentes Archiepiscopus Spalatensis, & Episcopus Cerviensis, quos mox diximus ad Concilium missos literis Idibus Augusti datis, contestati sunt terminum sexaginta dierum nondum elapsum esse. Quos Julianus Cardinalis Præses Concilii malè de iis, quæ agerentur, instructos esse respondens, petensque ab iisdem num adhæsionem Eugenii celebrationi Concilii ferrent; tacentibus illis & dimissis, publicari nihilominus permisit petitam prorogationem triginta dierum iisdem conditionibus. Factumque est insuper decretum, quo omnia contra Patres vel quoscumque alios in Concilio præsentes facta aut decreta essent, irrita declarata sunt, & fi in integrum restitui. Hæc constant ex Actis editis. Extat insuper Tomo XII Concil. col. 834 Epistola Synodi ad Electores Imperii; qua respondens petitionibus eorum, ut in processu adversùs Eugenium supersederetur, graviter in eum Patres invecti, certiores eos reddidére de prædicta triginta dierum prorogatione.

LVI. *In Sessione XIV datur alia trium mensium prorogatio.*

Diebus illis triginta elapsis, Basileenses putantes illas ultimas literas Idibus Septembris datas, sicut & duas priores datas IV Kalendas Augusti, & Kalendis Augusti verè ab Eugenio esse emanatas, die Dominica undecima Octobris, qua incidebat terminus triginta dierum ultimò Eugenio præfixorum, convenientes in Templum, ut narrant Acta Patriciana, sententiam in eum uti contumacem ferre decreverunt. Cùm repentè nunciato Sigismundum Imperatorem advenisse & properare in Templum, effundentes se Patres obviam ei, magna lætitia eum ad publicum consessum deduxerunt. Dilatumque est negotium ob adventum ejus usque ad diem octavum. Et cùm dies Eugenio dicta sæpius deinceps prorogata esset, tandem septimo Idus Novembris die Sabbati celebrata est Sessio decima quarta, cui interfuit Sigismundus Imperiali paludamento, corona, sceptro, aureo pomo, nudoque ense, atque aliis Imperii insignibus ornatus, in eaque adnitente illo sancitum est, terminum Eugenio sæpiùs prorogatum, ad nonagesimum rursùm diem differri: ita ut intra id temporis adhærere deberet Concilio, & omnia quæ contra illud & ei adhærentes fecisset aut decrevisset, ac speciatim ternas literas de quibus mox egimus, revocare; & quæ in eo gesta fuissent confirmare, secundùm formulas ei præscriptas, quæ habentur in Actis editis col. 523, eaque ratione futurum promiserunt Patres, ut omnes se ad ejus pedes submitterent, & uti unicum legitimumque Christi Vicarium venerarentur.

LVII. *In Sessione XV Synodi Provinc. & Diocesana præscribuntur.*

Interea dum expectarentur Oratores ad Eugenium à Sigismundo & aliis Principibus missi, die Jovis vigesima sexta Novembris habita est Sessio decima quinta, in qua multa salutaria statuta sunt circa Synodos provinciales singulis trienniis, & diœcesanas minimùm semel in anno, biduo vel triduo duraturas celebrandas, ac de modo celebrationis, & rebus in iis agendis, morumque censura tam Ecclesiasticorum, Ipsorumque Antistitum, quàm regularium utriusque sexûs, Episcopo diœcesano subjectorum. Jussit denique Synodus omnibus Prælatis Religionum & Ordinum quorumcumque, ad quos celebrare capitula pertinebat, ut ea statutis temporibus celebrari curarent, ita ut ad veram singularum Religionum reformationem intenderent secundùm canonicas sanctiones, & religionum constitutiones, ut regularis observantia vigeret, declarans se non intendere juribus quorumcumque quomodolibet derogare.

LVIII. *Oratores à Principibus ad Eugenium mittuntur.*

Ad prædicta Sessionis XIV ab Eugenio impetranda, pro pace universalis Ecclesiæ Sigismundus Imperator, Carolus Francorum Rex, & Philippus Burgundiæ Dux Oratores miserunt, quorum mentio est apud Biondum Decad. 5 lib. 3, ubi & extat oratio Legatorum Imperatoris, Regis Francorum, & Ducis Burgundiæ omnium nomine facta à Baptista Cigalo uno ex Legatis Imperatoris. Horum etiam est mentio in Registro Brevium apud Raynaldum anno 1434 num. 1, sicuti & in rescripto Pontificis ad Amedeum Sabaudiæ Ducem, quod extat in Commentario pro excusatione Pontificatus Felicis Sabaudi conscripti sub titulo Amedei Pacifici; ipse enim etiam Amedeus Oratores suos cum aliis ad Eugenium ire jusserat, nisi interclusis itineribus impediti fuissent. Eo responso significat Pontifex se jam ante adventum dictorum Oratorum super materia illa conclu-

fisse

fisse; eùm venisset ad ipsum cum literis Imperatoris Orator Venetorum, quem remiserat cum bullis opportunis. Id constat ex Epistola ipsius Eugenii ad Sigismundum Imperatorem data pridie Idus Januarii anni 1434, apud Raynaldum num. 3, in qua ait, *diu antea* ad se venisse Andream Oratorem Venetorum, quem cùm audisset & intellexisset Imperatorem etiam consulere ut decretum Basileensium acceptaret, illud admisisse, *prout tunc etiam*, inquit, *serenissimus eidem serenitati tuæ*. Id etiam significavit Pontifex Carolo Francorum Regi, imò & Uladislao Regi Poloniæ literis datis *Romæ prid. Id. Januarii anno III*, quæ extant apud eundem Raynaldum num. 4, quibus eum hortatur ut Episcopos regni sui ad Concilium mitteret ad defendendum honorem suum & dignitatem Romanæ Ecclesiæ, ac auctoritatem Sedis Apostolicæ. Uladislaus autem Sbigneum Cracoviensem Basileam misit, ut scribit Chromerus lib. 2 Rer. Polon.

LIX. *Ante eorum adventum Eugenius adhæret Concilio.* Eugenius porrò Bulla data decimo octavo Kalendas Januarii, seu die decima quinta mensis Decembris anni 1433, quæ extat in Sessione XVI Concilii col. 528 & seq. professus est Concilium Basileæ esse & hactenus legitimè fuisse, atque omnia contra illud ejusque sectatores à se decreta pariter revocare, ac planè Concilio adhærere, eodemque die alia Bulla, quæ extat etiam Tomo XII Concil. col. 947, quatuor Præsidentes Concilii nominavit, Jordanum scilicet Ursinum Episcopum Sabinensem, Petrum Episcopum Albanensem [quem dicunt esse Petrum de Fuxo, quod si verum sit, apparet eum dictum esse talem post mensem Septembrem anni 1432, ut superiùs diximus] Nicolaum Albergatum tit. S. Crucis, & Angelotum Fuscum tit. S. Marci Presbyteros Cardinales. Et quoniam hi gravibus aliis negotiis adhuc detenti necdum poterant Basileam se conferre, ne propterea Concilii prosecutio interrumperetur, & ne de aliqua tergiversatione aut dilatione aliqua posset à Basileensibus calumniari, dictis Præsidentibus interim subrugavit, & Basileam misit, cum pari potestate Joannem Archiepiscopum Tarentinum, Petrum Episcopum Paduanum, & Ludovicum Abbatem Sanctæ Justinæ literis datis decimo septimo Kalendas Januarii, quæ extant ibidem col. 949, sicuti & aliæ ad Julianum Cæsarinum, qui hactenus Concilio præfuerat, quibus postridie exaratis, Præsidentem cum iisdem aliis Legatis & eorum substitutis de novo constituit, ne contemptum se quereretur.

LX. *Omnia contra illud scripta revocat.* Eâdem Bullâ datâ, ut diximus decimo octavo Kalendas Januarii, quæ incipit, *Dudum*, Eugenius abrogavit literas datas IV Kalendas Augusti, quæ incipiunt, *Inscrutabilis*, item datas Idibus Septembris, quæ incipiunt, *In arcano*; posteriores verò datas, ut supponebatur, etiam Idibus Septembris, quæ incipiunt, *Deus novit*, negavit esse suas; quia tamen earum revocatio petita fuerat, eas revocavit ad cautelam: *Tertias*, inquit, *quarum tenor de verbo ad verbum inferius describitur, quæ dicuntur incipere*, Deus novit, *cùm à nobis aut de scitu nostro nunquam emanarint, licèt superfluum videatur quod non extat revocare, tamen quia petitum est, & ad cautelam, si ullo unquam tempore apparerent, & alias quascumque, & quidquid per nos aut nostro nomine in præjudicium aut derogationem prædicti sacri Concilii Basileensis, seu contra ejus auctoritatem factum & attentatum seu assertum est, cassamus, revocamus, & irritamus*. Revocavit insuper omnes processus quarumcumque censurarum, privationum, & suspensionum factos contra supposita Concilii, eique adhærentes, nec non omnia gesta & facta in præjudicium eorumdem, *eis non legitimè citatis, nec legitimè defensis*, de quibuscumque dignitatibus, beneficiis, commendis, & officiis, etiamsi Cardinalatus, Patriarchatus &c. existerent, specialiter contra Cardinales de Cypro, Sancti Sixti, & Firmanum; tandemque ait: *Utrum autem fuerit legitima citatio & defensio stabitur judicio ipsius Sacri Concilii. Nos autem deinceps à novitatibus & gravaminibus seu præjudiciis inferendis ipsi sacro Concilio, vel suppositis ejus, & adhærentibus eidem realiter & cum effectu desistemus*. Quomodo verò hæc lecta sint in Synodo anno 1434 dicetur postea, priùs enim ut gesta anni 1433 absolvamus, tractandum est de Legatis missis à Concilio Pragam cum Oratoribus Boemorum.

Cùm Oratores illi superiùs nominati die decima quarta Aprilis Basileâ cum Oratoribus Boemorum profecti essent, magno ubique honore sunt excepti, & Pragam pervenerunt, ubi ad condictum diem Sanctissimæ Trinitatis convenit ingens multitudo Boemorum ex Clericis, Magnatibus, & Plebejis, quos Oratores Synodi adhortati sunt, ut sicut in Concilio factum fuerat, ut primùm Ecclesiasticam unitatem amplecterentur; inde enim factum iri, ut quæ dubia essent meliùs discuti possent. Sed Boëmi contenderunt ante omnia tradendam esse declarationem quatuor articulorum ab iis propositorum, quos pro Evangelicis veritatibus habebant: promiserunt que se post illam, concordiam amplexuros. Tandem post multos hinc inde tractatus habitos super his, orationes dictas, disputationes factas, quas describit Cochlæus lib. 7, & breviter narrantur in compendiosa Narratione rerum cum Boemis *LXI. Legati Concilii Pragam pergunt.*

ge-

gestarum, quæ extat Tomo XII Concil. Cùm cetnerent Oratores rem aliter agi non posse, petierunt articulos illos eâ sibi formâ dari, quâ vellent mittendos ad Synodum.

LXII. *Articuli quatuor ipsis à Boemis dati.* Articuli illi oblati ex parte regni Boemiæ, & Moraviæ mense Augusti, seu ut in titulo eorum legitur Tomo XII Concil. col. 801 *anno Dom.* 1433 *in festo Sancti Tiburtii post Laurentii*, in hac forma Oratoribus dati sunt, ut mitterent eos ad Concilium. *Primò, ut communio Divinissimæ Eucharistiæ utilis & salubris sub utraque specie, scilicet panis & vini, universis Christi fidelibus in regno Boemiæ, Marchionatu Moraviæ, ac locis eis in hac parte adhærentibus constitutis, per Sacerdotes liberè ministretur. Secundò, ut omnia peccata mortalia & præsertim publica, per eos, quorum interest, rationabiliter, & secundum legem Dei cohibeantur, corripiantur, & eliminentur. Tertiò, ut verbum Dei à Sacerdotibus Domini, & Levitis liberè ac fideliter prædicetur. Quartò, quòd non liceat Clero tempore legis gratiæ super bonis temporalibus sæculariter dominari.*

LXIII. *Simul & conditiones unionis faciendæ.* His quatuor articulis addiderunt Boëmi conditiones unionis: Ut fierent unum, quomodo omnes Christiani fideles uniri secundùm legem Dei obligantur: Obedituros se quibuscumque sibi legitimè Præfectis, in omnibus, quæ secundùm legem Dei mandarent: si verò Concilium, aut Papa, aut Prælati, quod à Domino prohibitum est juberent, vel quod in canone Bibliæ scriptum est præterirent, minimè obedituros: Unione facta prohiberetur per Concilium cunctis Prælatis, ac Principibus amplius ipsos Boëmos propter aliquem dictorum articulorum hæresis infamare, aut armis impetere. Quibus articulis & Unionis conditionibus acceptis, Oratores Concilii simul cum Boëmorum Legatis Basileam petierunt.

LXIV. *Explicatio articulorum facta per Synodum.* Revertentes postea Basilea Pragam Oratores Concilii cum Legatis Boëmorum declarationem trium articulorum à Patribus Concilii diligentissimè examinatam, & semota omni ambiguitate secundùm veritatem Evangelicæ doctrinæ conceptam, in publico regni Conventu promulgandam retulerunt: cum hoc ut si illam, pacemque Ecclesiasticam reciperent, inveniri posset ratio, quâ de articulo communionis sub utraque specie res per concordiam transigeretur. Propositæ sunt autem trium ceterorum declarationes hac formâ; ut demptis à primo verbis, *per eos quorum interest*, tanquam nimis generalibus, diceretur corrigenda fore peccata, *Secundùm legem Dei & SS. Patrum instituta*. Secundus sic conciperetur, ut fieret *ab idoneis & per superiores ad quos pertinet approbatis & missis, liberè, non tamen passim, sed ordinatè & fideliter; salva auctoritate Pontificis, qui est præordinator in cunctis, juxta SS. Patrum instituta.* Tertius, quòd *Ecclesiastici Viri bona Ecclesiæ, quorum sunt administratores, fideliter administrarent juxta SS. PP. salubria instituta: ipsaque bona Ecclesiæ ab aliis quàm ab his, quib' administratio canonicè est commissa, usurpari sine sacrilegii reatu non possent.*

LXV. *Communio sub utraque specie Boemis concessa à Synodo.* Cùm autem recusarent Boëmi super his dare responsum, nisi priùs de articulo communionis, quid offerretur, audirent; facta est etiam ita illius explicatio; ut quoniam Generalis consuetudo Ecclesiæ communicandi sub una tantùm specie, multis de causis rationabiliter introducta, non posset reprobari, aut sine Ecclesiæ auctoritate pro libito immutari; posset autem suadentib' rationabilibus causis communio sub utraque specie ab eadem Ecclesia concedi: si id omninò Boëmi contenderent, sacrum Concilium Sacerdotibus eorum facultatem concessurum fore, sub utraque specie populum communicandi, eos videlicet, qui in annis discretionis constituti essent, atque id reverenter postularent: hoc semper observato, quòd Sacerdotes sic communicantibus semper dicerent, *debere eos firmiter credere, quòd non sub specie panis caro tantùm, nec sub specie vini sanguis tantùm, sed sub qualibet specie est integer totus Christus.*

LXVI. *Concordia initur & Compactata ab Hussitis recipiuntur.* His demum modis ac conditionibus, post multos tractatus & disputationes ultrò citròque habitas, remissosque ad hoc Pragam quatuor ex Oratoribus Concilii, inita est concordia: promiseruntque Boëmi pacem & unitatem Ecclesiasticam suscipere. Facto inde instrumento, quod vulgò COMPACTATA vocarunt, non quidem ultima die Novembris anni 1433, ut scribit Spondanus eo anno num. 17; tot enim tractatus & disputationes, tot itus & reditus ad Concilium intra tam paucum tempus fieri potuisse, nemo sibi persuadere poterit; sed anno sequenti 1434, aut forsàn tardiùs; nam in Narratione compendiosa rerum cum Boëmis gestarum toties laudata legitur, post illam concordiam, *conventum esse, cùm à Legatis sacri Concilii, tum ab Oratoribus Boemorum, ut quæ reliqua erant componerentur: primùm Ratisponæ, deinde apud Brunnam diœcesis Olmucensis, item apud Albam regalem in Hungaria coram Sigismundo Cæsare. Verùm nullibi*, ut ibidem additur, *res tota confici potuit, nunc enim erat consulenda Synodus, nunc alia sunt exorta impedimenta.* Verum quidem est in eadem Narratione Compendiosa legi concordiam initam esse *anno* 1438 *circa festum Martini*; sed certum est ibi errorem cubare, Sigismundus enim obiit mense Decembri anni 1437, & tamen ibi supponitur præsens; legendum est itaque, ut ego quidem

dem existimo, anno 1434, vel 1435. Ibidem enim, ficuti & apud Spondanum, postea habetur: *Postremò apud Iglaviam oppidum Moraviæ, Concordia instrumentis ac sigillis roborata est, Compactata vocant, 5 die mensis Julii, Cæsare præsente*, anno 1436, ut constat ex Epistola Oratorum Concilii, scripta iisdem die & anno ad ipsum Concilium, quæ extat Tomo XII Concil. col. 978. Compactata itaq; facta quidem vel anno 1434, vel 1435, sed sigillis publicis roborata non sunt, communique omnium Hussitarum consensu recepta ante diem quintam Julii anni 1436, ut rectè scripsit Spondanus eo anno num. 7. Nunquam tamen hæc Compactata ex integro servata esse à Boemis Hussitis, sed sæpè aut contempta aut inversa, ut mos est hæreticorum, variis locis Cochlæus in Hist. Hussitarum ostendit & queritur. Quæ omnia ante Sessiones Concilii narrare hîc uno tenore visum est ad majorem claritatem.

LXVII. *In Sessione XVI Eugenii PP. litteræ approbantur.*

Anno millesimo quadringentesimo trigesimo quarto Joannes Tarentinus Archiepiscopus, & Christophorus Episcopus Cerviensis Româ Basileam adventarunt, afferentes Eugenii Papæ literas, XVIII Kalendas Januarii anni præcedentis datas, quibus Pontifex confirmabat Concilium Basileense; quibus acceptis celebrata est Sessio decima sexta ejusdem Concilii die Veneris quinta Februarii, in qua pronunciatum est, Eugenium Concilio, quod eum in Sessione decima quarta in jus vocaverat, fecisse satis his verbis: *Sancta Synodus decrevit & declarat, præfatum Dominum Eugenium per prædictas literas satisfecisse plenariè monitioni, citationi & requisitioni hujus sacri Concilii, prout in decreto in XIV Sessione promulgato, & in schedula in eodem decreto inserta, continetur; ipsasque literas approbat, acceptat & admittit.* Nihilominus Joannes postea Cardinalis de Turrecremata, qui Concilio adfuit, lib. 2 cap. 100 de Ecclesia docet, iis literis Eugenium non approbasse quidquid per Concilium decretum esset, aut institutum; nec se obligasse ad comprobanda illa quæ ipsi præter auctoritatem Conciliis licitam condere vellent: nec denique revocando dissolutionem Concilii à se priùs factam, negasse haud se potuisse revocare; sed quod ex revocatione dicerentur oriri multa scandala, agnovisse illam se fecisse non ex veris causis, licèt veris tunc æstimatis. Quod attinet ad Legatos ab Eugenio missos pro Præsidentia Concilii, ii circa finem tantùm mensis Aprilis Concilio incorporati sunt, ut postea videbitur in Sessione decima septima.

LXVIII. *Eugenius implorat patrocinium Sigismundi contra Ducem Mediol.*

Licèt enim conciliata Eugenio Synodus videretur, Philippus tamen Dux Mediolanensis fingens se à Concilio adversùs Pontificem creatum in Italia Legatum, per Franciscum Sfortiam Picenum & per Fortebraccium, Duces suos, Romanum agrum vexavit; quos Philippi dolos impetusque Sigismundus Imperator discussit, ut illius Oratorem Eugenio exposuisse refert Blondus Secretarius Pontificis, & consiliorum ærumnarumque particeps Decad. 3, lib. 5. Quare Eugenius de suscepto dignitatis Sedis Apostolicæ patrocinio Sigismundo gratias egit, rogavitque, ut Ducem Mediolani, intentatis Imperialibus minis, à vexanda, simulato Concilii nomine, ditione Ecclesiastica revocaret, ac Patres Basileenses adduceret, ut eum talia moliri in Concilii dedecus facinora vetarent. Literas Eugenii ad Sigismundum hac de causa datas *Romæ XVIII Kal. Februarii anno III*, ideoque mense Januario anni 1434, refert Raynaldus eodem anno num. 7. In iis ait Eugenius se ad ipsum mittere copiam literatum Ducis Mediolanensis, *in quibus continentur etiam literæ, quas à Concilio se habere prætendit, licèt eas nullo modo credat de consensu & voluntate Concilii processisse, sed nonnullorum potiùs particulari affectione.* Addit, utile sibi videri, ut ipse Sigismundus, & Concilium mandent Duci Mediolanensi sub gravibus censuris & pœnis, ut à præmissis desistat, & restitui faciat ablata.

LXIX. *Sfortiam creat Marchionem.*

In his rerum angustiis Eugenius prædictum Franciscum Sfortiam Cotignolæ Comitem ad se præmiorum lenociniis allicere studuit, ususque est ejusdem Blondi operâ, ut ipsemet loco laudato refert; conventumque est, ut Sfortia Picenum, quod fraude & injuria invaserat, moderaretur beneficio Eugenii, qui Marchionis nomine hisce literis eum cohonestavit: *Te, quoad vitam duxeris in humanis, Marchionem præfatæ provinciæ Marchiæ Anconitanæ cum honoribus & oneribus consuetis, ac regimine & potestate Marchionibus, qui hactenus pro tempore in ipsa fuerunt, concessis, auctoritate Apostolica tenore præsentium, venerabilium fratrum nostrorum Jordani Episcopi Sabinensis, Antonii tit. S. Marcelli, Francisci tit. S. Clementis, Angelotti tit. S. Marci Presbyterorum, Lucidi S. Mariæ in Cosmedin, Ardecini SS. Cosmæ & Damiani Diaconorum S. R. E. Cardinalium consilio & consensu facimus, constituimus, & etiam deputamus, &c. Dat. Romæ apud S. Grisogonum anno 1434, VIII Kal. Aprilis, Pontificatûs nostri anno IV.* Extant apud Raynaldum laudatum num. 8, ubi addit extare in Regesto Eugenii alias pactiones cum Sfortia confectas, quibus omnium noxarum & rapinarum, quas in Piceno ediderat, noxâ solutus, & liber renunciatus est.

LXX. *Romani in Eugenium PP. rebellant.*

Nisus est etiam Pontifex ad se reducere Nicolaum Fortebraccium, ut colligit Ray-

Raynaldus ex datis die XIX Februarii ad Ducem copiarum Ecclesiasticarum literis, quibus inducias cum Nicolao Fortebraccio, atque Antonio Principe Saletnitano, & Laurentio Columnensibus, se pepigisse significat. Verùm ei postea illusit Nicolaus, qui subsidiariis copiis acceptis Viterbium profectus, Romanos adeo crebris populationibus turbavit, ut illi seditione conflata ad Capitolium concurrerint, ac libertatis nomine sibi lenocinati, reipublicæ formam mutandam die XXIX Maji conclamarint, quetstique belli incommoda, apud Eugenium postularint Romanæ rei gubernacula, arcesque molis Hadriani, & Ostiensem sibi tradi. Præterea Franciscum Condulmerium Cardinalem Pontificis ex fratre nepotem sibi obsidem dari poposcerunt, repulsamque passi è Pontificis latere vi divulsum in custodiam tradidere: tum ædes Pontificias ingenti satellitio sepsere. Dissimulavit tamen injuriam Pontifex, ac Romanis respondit, se Urbis regendæ molestia liberatum, rebus tantùm Ecclesiasticis post hæc operam daturum.

LXXI. *Eugenius eorum insidias ac vim fuga vix evadit.* Hoc facinus Romani alio graviori cumularunt, ac Pontificem, ipsamque Romam Philippo Duci Mediolanensi dedere sunt meditati, atque ideo in ædes SS. Apostolorum, quas Martinus decessor incoluerat, vallo cinctas deducere, ut in honesta & tuta custodia detineretur, quousque à Basileensi Concilio, & à Duce ipso Mediolanensi, quid de eo fieri deberet, imperia acciperentur. His cognitis Pontifex, clàm ne deprehenderetur, in habitu Monachali ad Tiberim cum paucis ivit, & in parata sibi navicula descendit per fluvium Ostiam: cujus fugam perpendentes Romani, insecuti illum sunt magno numero per amnis ripas, nonnulli etiam cimbis, contumeliis & sagittis impetere non cessantes: donec forti defensione paucorum qui in scapha Pontificia erant, capitali periculo per medios hostes ereptus est; ac primò Pisas, inde Florentiam delatus, omni honoris genere exceptus ibi fuit in Vigilia Nativitatis S. Joannis Baptistæ. Romani interim bona ejus diripuerunt, castrum tamen S. Angeli bene munitum in Pontificis obsequio permansit, illudque Romani licèt diù oppugnatum obtinere minimè valuerunt. Imò cùm paulò post proditionis spe introducti fuissent in illud octo ex primoribus civibus, captivique detenti, eorum commutatione liberatus est Cardinalis Condulmerius Romanæ Ecclesiæ Camerarius, & concordia die 28 Octobris cum Romanis facta, delictorum venia ipsis à Pontifice concessâ. Hæc omnia pluribus narrantur à Blondo Decad. 3 lib. 5 & 6, ac à S. Antonino tit. 22 cap. 10 § 2.

LXXII. *Eugenii Legati incorporantur Concilio Basil.* Inter hæc Patres Concilii Basileensis, qui in Sessione XVI, ut jam dictum, literas Eugenii pro continuatione Synodi approbarant die quinta mensis Februarii; die Sabbati vigesimo quarto Aprilis in Congregatione Generali Nationum, ejusdem Eugenii Legatos, videlicet Nicolaum Albergatum Cardinalem S. Crucis, Joannem Archiepiscopum Tarentinum, Petrum Episcopum Paduanum, & Ludovicum Abbatem sanctæ Justinæ incorporarunt Concilio nominibus privatis; decretumque juraturos illos in sua incorporatione fideliter agere pro honore Concilii, ejusque decreta defendere, ac speciatim illud Concilii Constantiensis, de subjectione Pontificum Romanorum potestati coactivæ Conciliorum Generalium, in iis quæ pertinerent ad fidem, & extirpationem schismatum, & ad generalem reformationem Ecclesiæ in capite & in membris. Itemque juraturos dare salubre consilium secundùm Deum & conscientias: nec revelare vota singulorum, unde verisimiliter posset oriri aliquod odium vel scandalum: nec denique recedere à loco Concilii absque licentia. Porrò Legatos se se propriis nominibus, non Pontificis Eugenii, aut Sedis Apostolicæ obligasse, expressè declarant Acta, in quibus legitur col. 539, *Legati Sanctissimi Domini nostri incorporati sunt Concilio nominibus privatis*, &c. Et paulò post: *In eorum incorporatione jurabunt nominibus propriis fideliter laborare pro statu & honore hujus sacri Concilii*, &c.

LXXIII. *Admittuntur in Præsides Concilii Sessione XVII.* Sic adveniente die Lunæ sequenti vigesima sexta Aprilis celebrata est Sessio XVII, cui interfuisse Imperatorem Sigismundum cum insignibus dignitatis, unà cum centum Prælatis mitratis Acta declarant. In ea admissi fuere prædicti quatuor Legati in Concilio Presidentes unà cum ipso Juliano Cardinale antiquo Præsidente, sed absque ulla jurisdictione coactiva; & salvis modis procedendi in Concilio catenùs observatis; & quòd omnia Acta expedirentur sub bulla Concilii: *Dilectos Ecclesiæ filios*, inquiunt Acta, *Nicolaum tit. S. Crucis in Jerusalem Presbyterum, Julianum sancti Angeli Diaconum, S. Rom. Ecclesiæ Cardinales, & venerabiles Joannem Archiepiscopum Tarentinum*, &c. *tantùm admittit in Præsidentes in hoc sacro Concilio, nomine, vice, & loco Sanctissimi Domini Eugenii Papæ quarti cum infrascriptis conditionibus & clausulis, plenissimum robur & effectum pro omnia habituris, videlicet sine ulla jurisdictione coactiva, salvo etiam modo procedendi in hoc sacro Concilio hactenus observato*, &c.

LXXIV. *Sessio XVIII.* Celebrata est postea decima octava Sessio die Sabbati vigesima sexta Junii, in eaque repetitum est denuò à Patribus decretum Concilii Constantiensis de Conci-

liorum supra Pontifices auctoritate. In Congregatione extra Sessionem habita decimo sexto Kalendas Julii constitutio Caroli IV Imperatoris contra violatores immunitatum Ecclesiæ aucta & amplificata promulgata fuerat, ut videre est Tomo XII Concil. col. 838. Quinto item Nonas Julii Eugenii Constitutio de veneratione corporis Christi & indulgentiis ejus festivitati concessis, auctoritate pariter Synodali publicata est, ac ubique servari jussa; extat etiam hoc decretum eodem Tomo Concil. col. 844. Spondanus anno 1434 num. 2 existimat Joannem Patriarcham Antiochenum obtulisse Synodo in hac Sessione XVIII tractatum à se compositum, quo probare conatus est Concilium esse supra Papam, ac propterea non posse illud dissolvi ab Eugenio absque ejusdem consensu, sed ipsum ei obedire teneri. Extat pariter ille tractatus ibidem col. 911.

LXXV. *Sigismundi Imp. querimonia adversus Synodum.*

Huic Sessioni non interfuit Sigismundus Imperator; recesserat enim à Concilio aliqualiter ei iratus. In Actis enim Navatricis apud eundem Spondanum num. XI describitur Legatio à Concilio ad conventum, quem Imperator mense Augusto Ratisponæ habebat pro causa Boëmorum, in quo conventu Imperator questus est Legatis de Synodo, à qua se contemptum in pluribus dicebat: Puta, quòd cùm ipse in Italia esset, Synodus ad Ducem Mediolanensem scripsisset pro recuperatione patrimonii Ecclesiæ, & non ad ipsum Imperatorem; cùm tamen Imperatores & non Duces Mediolanenses dotassent Ecclesiam, ac suæ restituissent libertati: Quòd cùm esset Basileæ, decrevisset Synodus mittere Cardinales ad Papam, & Cardinalem Cyprium in Galliam, nulla harum rerum cum Imperatore communicata: Et quòd causas, quæ non essent de foro Synodi, tractare præsumeret in præjudicium Imperii: ac propterea ipsum Imperatorem, cùm non posset talia pati, recessisse à Concilio: Si verò Concilium vellet diligenter attendere reformationi, ac rebus quarum causâ congregatum erat, etiamsi ipse esset in Paradiso, venturum nihilominus libentissimo animo ad Concilium ut iis cooperaretur. Extant pariter Tomo XII Concil. col. 968 duæ ejusdem Imperatoris Epistolæ ante Conventum Ratisponensem die 28 Julii Ulmæ datæ ad Synodum, quibus graviter expostulat, de causa inter Duces Saxoniæ de illo Ducatu eique annexis officiis & juribus vertente, quæ ad forum Imperiale pertineret, ab altero illorum ad Synodum delatâ: contra quam, nisi eam Synodus à se penitus abdicaret, & ad cognitionem Imperatoris remitteret, protestationem publicam fecit.

LXXVI. *Benevolæ Eugenii ad Synodum literæ.*

Eugenius interea Pontifex, quem die 23 Junii Florentiam applicuisse diximus, eodem die scripsit ad Synodum; & ne quis existimaret mentem ejus cum aliquo nubilo rerum præteritarum existere, rursum quæ prius indulsisset confirmans, propositum sibi ait, ipsos amare ut filios, observare ut fratres, & in benedictionibus dulcedinis unà illis præcipuâ charitate constringi: confidens etiam de ipsis, quòd pro Sedis Apostolicæ reverentia fideles ac devotos animos erga se gererent; hoc vel ex eo sperans quòd Præsidentes suos benignè suscepissent: Hinc enim tam se ipsum quàm Sedem Apostolicam consolatum iri in gravissimis illis angustiis & afflictionibus, quas diebus elapsis Romæ passus esset, quarum causâ coactus fuisset Urbem deserere. Ita Eugenius in suis literis quæ leguntur Tomo XII Concil. col. 950.

LXXVII. *Legatio Synodi in Italiam ad auxilium Eugenii.*

Synodus his acceptis Eugenii literis statim Oratores Romam misisse, & duos Cardinales ad Eugenium, nempe Nicolaum Albergatum tit. S. Crucis, & Joannem Cervantem tit. S. Petri ad Vincula ad componendas pro viribus nomine Concilii bellorum dissensiones, & reducendas ad obsequium Eugenii PP. & Ecclesiæ Rom. provincias & civitates, quæ ab eis defecerat, traditur in Vita Nicolai Albergati c. 14, & in Joanne Baptista Zenone cap. 17, & Sigonius de Episcopis Bononiensibus idem habet. Destinati autem fuerunt Legati ad Eugenium duo illi Cardinales mense Augusto, ut in eadem Vita legitur. Cùm enim Nicolai Albergari probitatis ingens esset per Italiam nominis fama, ideo ad id præstandum à Concilio missus est, atque eò maximè quòd cùm Philippus Mediolanensis Dux jactanter mentiretur favere sibi per literas Basileenses adversùs Eugenium, hi contrarium verbo & opere cunctis manifestare voluerunt. Non desunt tamen qui putent, amandasse Synodum hoc prætextu Nicolaum Albergatum primum Concilii Præsidem, quòd eum valde sibi in iis, quæ Sedis Apostolicæ auctoritatem tangerent, adversari experirentur. Ut ut sit, Blondus laudatus scribit, redeuntibus Florentiam Nicolao Albergato, & Joanne Cervante Cardinalibus, Eugenium *de rebus Ecclesiæ meliores spes* concepisse. Quod attinet ad Oratores Romam à Synodo missos id eruitur ex Paulo Lælio Petronio MS. in archivo Vaticano, qui apud Raynaldum num. XI ait ante pacem constitutam, pactis inter Pontificem & Romanos induciis, Basileensis Synodi Oratores postea in reditu à Bartholomæo Gualdo Romanorum stipendiario, violato gentium jure, captos esse: quocirca ex arce Hadriana mox in Urbem bellicas bombardas directas displosasque fuisse, ideoque Romanos tot malis attritos ad Pontificem confugisse, ipsique Urbem

Urbem restituendam censuisse, tandemque pacem die 28 Octobris initam.

LXXVIII. *Græci à Synodi Basileensis legatione ad eam moventur.*

Joannes Palæologus Græcorum Imperator, & Josephus Patriarcha Constantinopolitanus Basileensium Legationibus provocati tres insignes viros, scilicet Demetrium Palæologum Protovestiarium, ipsum Imperatorem consanguinitate attingentem, Isidorum Abbatem monasterii sancti Demetrii & Joannem Dysipatum Imperatoris familiarem, ad Synodum destinarant; qui tam ipsorum speciatim, quàm totius Ecclesiæ Orientalis ad unionem cum Latinis desiderium exponerent, illamque maximè urgerent. Extant Tomo XII Concil. col. 983 Joannis Imperatoris literæ ad Synodum scriptæ die decimo quinto Octobris anni 1433; quibus respondens illis, quas per Antonium Episcopum Sudensem, & Alphonsum de Crispis Theologum, Provincialem Eremitarum sancti Augustini provinciæ Lombardiæ, Synodi Oratores acceperat, Concilium Oecumenicum utriusque Ecclesiæ secundùm antiquum ordinem & consuetudinem celebrari summopere se desiderare declarabat. Eodem die 15 Octobris scripsit etiam eodem sensu ad Synodum Josephus Patriarcha Constantinopolitanus literas, quæ extant in Sessione XIX Concilii.

LXXIX. *Conventa inter eos & delegatos Concilii.*

Cum his legatis Græcorum habiti sunt diversi tractatus à Præsidentibus & aliis ad hoc à Concilio delegatis, & primò quidem disputatum est de loco Concilii: ac petentibus Græcis pro majori ipsorum commodo celebrari Constantinopoli, Basileensibus autem Basileæ, ubi jam inchoatum erat, demum ne propter locum tantum bonum negligeretur, convenerunt Græci celebratum iri in Occidente, ac loca nominata, Calabria, Ancona, vel alia terra maritima, Bononiam, Mediolanum, vel alia civitas in Italia: extra Italiam verò Buda in Hungaria, Vienna in Austria, & ad ultimum Sabaudia: Ita tamen ut si persuaderi Imperatori posset consisteretur Basileæ, alioquin tenerentur Basileenses, post unum mensem ab adventu Græcorum ad eum locum accedere, quem Græci elegissent: accessurum ad illum ipsummet Imperatorem, unà cum Patriarcha Constantinopolitano & ceteris tribus Patriarchis; Archiepiscopis, Episcopis, aliisque Ecclesiasticis, qui commodè venire possent, & ex populis, cum plena potestate: Missuros Basileenses octo millia ducatorum pro facienda Constantinopoli congregatione Prælatorum Orientalium: præstaturam Ecclesiam Occidentalem sumptus necessarios deducendo Imperatori, Patriarchis ac Prælatis cum suis usque ad numerum septingentarum personarum; alendisque eisdem in Concilio, & usque ad reditum in urbem Constantinopolim; itemq; decem millia ducatorum, & aliquod hominum & naviū præsidium ad custodiam ejusdem urbis à Turcarū invasione in absentia Imperatoris; Item Imperatori, & Ecclesiæ Græcorum exhibitum iri eosdem honores, quos habebat ante schisma, salvis tamen privilegiis & juribus Summi Pontificis, & Romanæ Ecclesiæ, atque Imperatoris Romanorum. Denique conventum est, ut prædictis omnibus conclusis & concordatis firmiter roboratis, Summus Pontifex expressum præberet assensum per suas patentes Bullas.

LXXX. *A Synodo & ab Eugenio confirmata in Sessione XIX.*

Hæc, sic inter Oratores Græcorum & Delegatos Concilii constituta, approbavit & confirmavit Synodus in Sessione decima nona habita die Martis septima Septembris; atque ut pariter confirmarentur ab Eugenio Pontifice rogandum eum decrevit. Quamvis autem in Actis editis nulla fit mentio confirmationis Eugenii, Acta tamen Patriciana addunt Eugenium rei novitate non parum commotum, licèt priorem sententiam de mittendis Constantinopolim Legatis, qui & ibi Concilium Oecumenicum pro unione celebrarent, commodiorem & utiliorem putaret, ne tamen Basileenses perturbaret, rem confirmasse. Estque etiam ea de re testimonium Nunciorum Synodi Basileensis Constantinopolim postea missorum in Oratione ad Imperatorem habita: ubi dicitur, Simonem Freiron Canonicum Aurelianensem, missum ad hoc fuisse à Synodo ad Pontificem, & consensum ejus ac Cardinalium, qui cum ipso erant, retulisse.

LXXXI. *Decreta in eadem Sessione de Judæis.*

In eadem Sessione XIX decretum est, ut ad Judæorum, & Infidelium procurandam conversionem, compellerentur omnino ad verbi Dei prædicationem audiendam; observaretutque Constitutio Concilii Viennensis de docendis, discendisque linguis Hebraica, Arabica, Græca & Chaldæa. Renovata sunt insuper anteriora omnia decreta de vitanda eorum communicatione in fide, moribus, victu, habitatione, conversatione, ac commercio, nec non de vestitus distinctione, quò facilè à ceteris dignosci possent. Judæis ad fidem conversis indultum est bona ex usuris antea acquisita, si incertum esset quibus deberetur restitutio, sibi retinere; gravisque hortatio facta antiquis Christianis, subvenire pauperibus, qui converterentur. Prohibitum tandem iisdem mortuos Judaico more sepelire, aut alios antiquos sectæ suæ ritus quoquo modo servare.

LXXXII. *Dux Burgundiæ contendit de loci prærogativa cum Duce Sabaudiæ.*

Antequam ad gesta anni 1435 procedamus, sunt alia, quæ acciderunt non solùm inter Reges, sed & inter alios Principes de prærogativa sessionis commemoranda ex Spondano ad annum 1433. Amedeus Sabaudiæ Dux Oratores ad Synodum mi-

miserat Episcopum Bellicensem & alios, qui locum in Synodo honorificum pro Domini sui dignitate obtinuerant. Sed advenientes postea Oratores Ducis Burgundiæ, quorum præcipuus extitit Joannes Episcopus Nivernensis, postularunt Sabaudis præire; cùm tamen hi cedere verecundarentur, post aliquam de his controversiam, ita demum res composita fuit, ut dextrum Burgundiæ Oratores locum post Patriarcham Alexandrinum, sinistrum Sabaudi post Antiochenum obtinerent, addita declaratione, hunc quàm proximum à Burgundis esse honoratiorem. Extat enim in Commentario sub titulo *Amedei pacifici* de schismate inter Eugenium Pontificem & eundem Amedeum postea Felicem V dictum edito, instrumentum ea de re factum anno 1433 die septima Augusti coram Juliano Cardinale Præsidente Concilii, aliisque sex Cardinalibus Antonio Ostiensi & Branda Portuensi Episcopis, Joanne tit. S. Laurentii in Lucina, & Joanne tit. S. Petri ad Vincula Presbyteris, Alfonso S. Eustachii, & Dominico S. Mariæ in Via lata Diaconis; nec non Joanne Alexandrino & Joanne Antiocheno Patriarchis, Amedeo Lugdunensi, Hugone Rotomagensi, pluribusque Archiepiscopis, Episcopis, &c. in Congregatione Generali, quo instrumento Episcopus Bellicensis & alii ejus collegæ Oratores Ducis Sabaudiæ acquieverunt acceptare locum ipsis à Synodo assignatum ad sinistram partem immediate post Patriarcham Antiochenum; nisi de novo venirent aliqui Regum, vel Ducum Oratores, qui jure suo præcedere deberent: contestatione tamen priùs facta, quòd possent quoties opportunum foret probare Comites Sabaudiæ trecentis ante annis, quàm Sabaudia erigeretur in Ducatum (fuit enim Amedeus, primus Sabaudiæ Dux nuncupatus, ante eum alii Comites tantùm) fuisse & insigniri ac nuncupari consuevisse Duces Chablasii & Augustæ, ac propterea debere præcedere creatione posteriores. Itemque quòd si Dux eorum Dominus hæc tata non haberet, possent repetere priorem locum. Ceterùm minimè hæc grata habuisse Amedeum, insinuat ipse in quadam Epistola ad Synodum alia de causa scripta, quæ extat Tomo XII Concil. col. 989, dum obiter queritur prægravatum se fuisse in sedibus Oratorum suorum, qui tamen haud propterea altiorem obtinuisse reperiuntur. Porrò quod dicitur Brandam Episcopum Portuensem huic instrumento fuisse præsentem, mihi valde dubium est; cùm enim, ut dictum est superiùs, Branda seu Bardinalis Placentinus interfuerit Sessioni VI Concilii mense Septembri anni millesimi quadringentesimi trigesimi secundi, non video ipsum anno 1433 mense Augusto jam fuisse dictum Episcopum Portuensem ab Eugenio, cùm tunc adhæreret Concilio contra ipsum Eugenium.

LXXXIII. *Item cum Imperii Electoribus.* Non solùm cum Duce Sabaudiæ, sed etiam cum Electoribus Imperii de prioritate sessionis contendisse, insinuat Imperator in literis anno 1434 die 19 Julii datis ad Synodum, quæ extant eodem Conciliorum Tomo col. 962, quibus Patribus gratulatur de solertia, qua controversiam Sessionis inter Archiprincipes sacri Romani Imperii Electores, & Ducem Burgundiæ per certam provisionem composuissent. Qualis autem ea fuerit, non exprimit: nisi quòd ait spem se concipere fore illam honori Imperio & Electoribus. Sed quidquid sit de illius compositione discordiæ in Historia Genealogica Regum Franciæ Sammarth. lib. 12 cap. 3 traditur prærogativam sedis & ordinis post Reges in hoc Concilio fuisse adjudicatam Burgundiæ Duci.

LXXXIV. *Item cum Duce Britanniæ.* Quod attinet ad Britanniæ Ducem, Historia Britannica fatetur in controversia mota inter Oratores illius Ducis & Burgundi, sententiâ Synodi dictum esse, ut absque utriusque jurium præjudicio, sederet Orator Burgundi in parte dextrâ, Britonis verò à sinistra, factumque esse de his instrumentum die quinta Julii anni 1434; sed postcà operâ Philippi Archiepiscopi Turonensis, qui Concilio intererat, secundum Britonem judicatum fuisse. Certè Paris de Grassis seu de Crassis, qui sub Julio II commentarium scripsit de ceremoniis, ordinem Regum & Principum Christianorum apud Romanum Pontificem ante posteras hæreses ortas enumerans, Ducem Britanniæ ponit ante Ducem Burgundiæ, & utrumque ante omnes Electores Imperii sæculares, excepto Rege Boëmiæ, ut in ejus Pontificatu videbitur.

LXXXV. *Amedeus Sabaudiæ primus Dux fit Eremita.* Denique antequam ad annum 1435 progrediamur, observandum est Amedeum Sabaudiæ Ducem primum, qui non multò post à Basileensi Synodo electus est Antipapa, eodem anno 1434 commissâ Statuum suorum administratione duobus, quos habebat, filiis Ludovico & Philippo vanam & fluxam hujus sæculi vitam abdicare decrevisse. Successerat Amedeus anno 1384 Amedeo patri Sabaudiæ Comiti *Viridi* dicto, quem militaris sodalitii, sive *Ordinis Annunciationis* Angelicæ esse volunt. Affinitate magnis Christianis Regibus junctus erat, totque præclaris rebus gestis ita illustris, ut plurium magnorum Principum in rebus arduis arbiter ac consultor esset; ad eumque quasi ad alterum Salomonem Itali, Gallique recurrerent. Cùm tamen talis tantusque esset Princeps cum sex aliis Proceribus grandævis cælibibusque, senex ipse cælebsque, penula talari è panno rudio-

dioti cinericii coloris, pallioque humeros tegente, cingulo lato, & baculo retorto, toto denique habitu eremitico, promissâque barbâ & capillis intonsis & impexis, in locum Ripaliæ ad ripam Lemani lacus è regione Lausannæ, prope oppidum Tononii, nemoribus, vinetis, prațis & aquis amœnissimum, ubi Ecclesiam ac Monasterium, sibique & sodalibus magnificas mansiones, & amplum vivarium continendis innocuis feris construxerat, die septima Novembris secessit: id tantùm nobilitatis signum retinens, quòd tam se, quàm sodales crucem auream in pectore gestare voluit: erecto inde novo militari Ordine *Sancti Mauritii* Martyris Sabaudiæ Patroni, qui non procul ab eo loco cum legione Thebæa pro Christi nomine Martyrium pertulit; cujus Ordinis originem qui antiquiorem referunt, errare certum est, inquit Spondanus anno 1434 num. 14; sicuti & qui Amedeum monasticam vitam coluisse scripsêre, cùm sæcularem cum habitu Eremitico retinuerit. Hunc porrò Mauricianorum Equitum Ordinem constituit sub certis regulis, quas descripsit unà cum ista Ordinis institutione Auctor Amedei Pacifici, seu Auctor Commentarii pro excusatione Pontificatûs Felicis Sabaudi conscripti. Hanc Amedei vitæ mutationem quidam malevoli causati sunt, eum amplexum esse, tùm spe Summi Pontificatûs, quem ei obventurum fatidici prædixerant; tùm ut liberiùs deliciis ac voluptatibus indulgeret, exquisitam & opiparam vitam seorsùm agendo; unde & dictum Francorum ortum volunt, *Facere ripaliam*, hoc est indulgere ventri & lautitiæ. Sed ea omnia refellit laudatus Auctor Amedei Pacifici.

LXXXVI. *Decreta in Sessione XX contra concubinarios, & alia.*

Anno millesimo quadringentesimo trigesimo quinto, die Sabbati undecimo Kalendas Februarii, Basileenses Patres Sessionem vigesimam celebrarunt, in qua sequentia decreta promulgarunt. Clerici publici concubinarii à perceptione fructuum beneficiorum suorum trium mensium spatio, & si concubinam statuto tempore non dimitterent, omnibus beneficiis privati ipso facto, & ad alia inhabiles declarati sunt. Illi autem publici concubinarii definiti, non solùm qui per sententiam aut confessionem in jure factam, seu per rei evidentiam notorii essent; verùm etiam qui mulieres de incontinentia suspectas & infamatas moniti non dimitterent. Subque maledictione æterna prohibitum est, ne tales, sicut nonnullis locis fieri consueverat, pecuniariâ mulctâ in suis turpitudinibus sordescere permitterentur. Vetiti pariter eorum filii apud patres habitare. Laici insuper à concubinatu abstinere serió moniti sunt, & conjugalem fidem servare; qui verò soluti essent & castimoniam servare nequirent, uxores ducerent. Deinde decretum, eos tantùm excommunicatos vitandos, qui vel nominatim denunciati essent, vel adeò manifestè in aliquam excommunicationem incidissent, ut nulla posset tergiversatione celari, vel excusari. Denique decretum est, interdicta non esse leviter imponenda: nec super eodem gravamine secundò appellandum; quòdque ante diffinitivam frivolè vel injustè appellans, ultra condemnationem expensarum, in quindecim florenis auri de camera parti appellatæ per appellationis judicem condemnetur.

LXXXVII. *Synodus mandat Cardinali Arelat. perquirere scripta de Conceptione B. Virginis.*

Antequam celebraretur Sessio vigesima prima, Synodus in Congregatione Generali decimo Kalendas Junii Ludovico Cardinali Arelatensi in Concilio existenti mandatum dedit, quod extare in Actis Navarricis scribit Spondanus num. 12: quo post narratas disputationes, quæ factæ fuissent apud delegatos Concilii pro rebus fidei tractandis, de Conceptione Beatissimæ Virginis; utrum ejus anima in instanti suæ infusionis in corpore, præservata fuerit à peccato originali, an non; ei injunxit ut diligenter procuraret, per omnes bibliothecas ac singula archiva Universitatum, Ecclesiarum, Monasteriorum, Regumque, ac Principum, perquiri quoscumque libros, scripta, acta, deliberationes, decisiones, conclusiones publicas vel privatas quaslibet in Generalibus studiis & alibi de hac materia factas, aut quæ ad eàm quomodolibet spectarent; easque extrahi & ad Synodum deferri, ut iis adjuta posset hanc quæstionem decidere & definire. Id verò Ludovicum Cardinalem diligenter præstitisse, intelligitur ex decreto facto post quadriennium in Sessione XXXVI, ubi de illo dicetur.

LXXXVIII. *Decreta quædam Sessionis XXI.*

Die Jovis nona Junii habita est Sessio vigesima prima, in qua statutum est, ne tam in Curia Romana quàm alibi, pro, seu; in confirmatione electionum, admissionum, &c. provisione, collatione, institutione, investitura &c. de quibuscumque Ecclesiis, Monasteriis, dignitatibus, beneficiis, officiisque Ecclesiasticis; nec non Ordinibus sacris, & benedictione ac pallio, impofterum aliquid ante, vel post exigeretur ratione literarum, sigilli, annatarum, servitiorum, primorum fructuum, &c. prætextu cujusvis consuetudinis, privilegii aut statuti &c. solvendo solùm scriptoribus, abbreviatoribus & registratoribus literarum competenti salario pro labore: qui contra faceret pœnam simoniæ incurreret: & si Romanus Pontifex, qui præ ceteris universalium Conciliorum canones exequi & custodire teneretur, adversùs hanc sanctionem aliquid committeret, deferretur

Con-

Concilio; ceteri verò pro modo culpæ per suos superiores puniretur. Decretum est insuper triennalem beneficii possessorem non esse ampliùs turbandum, excepto hostilitatis casu, vel alio legitimo impedimento partis adversæ. Addita sunt decreta de modestia & gravitate in celebrando & recitando officio divino tam in Missa, quàm Horis Canonicis; deque vestitu decenti, modo & tempore ac pœnis absentium, discurrentium, negligentium; & ne actus Capitulares citra necessitatem tempore Missæ Majoris celebrarentur.

LXXXIX. *In eadem Sessione prohibetur festum Fatuorum.*

Denique in hac eadem Sessione XXXI factum est decretum de spectaculis in Ecclesia non faciendis, hac occasione. In quibusdam Ecclesiis turpis quidam & paganicus ritus frequentabatur, quo certis anni celebritatibus nonnulli cum mitra, baculo, ac vestibus Pontificalibus more Episcoporum benedicebant, alii ut Reges & Duces induti; quod festum Fatuorum, vel innocentium seu puerorum in quibusdam regionibus nuncupabatur: alii larvales & theatrales jocos, alii choreas & tripudia marium ac mulierum facientes, homines ad spectacula & cachinnationes movebant, alii comessationes & convivia ibidem præparabant; quæ omnia Synodus detestans sub censuris & aliis juris remediis prohibuit. Nefarius ille ritus Paganorum consuetudine observatus in Kalendis Januariis à pluribus sæculis in Galliis maximè vigebat; nam Gussumvilla in fine Notarum ad Epistolas 126 & 127 Petri Blesensis pag. 778 refert literas Odonis de Soliaco Episcopi Parisiensis pro abolendo festo Fatuorum, & restituenda solemnitate Circumcisionis Domini, in quibus Odo scribit, sibi id mandatum fuisse à Petro S. R. E. tit. S. Mariæ in Via lata Cardinali, *cùm in patribus Gallicanis Legationis officio fungeretur*; quam Legationem Rigordus refert ad finem anni 1198, seu ad initium anni 1199, quia annum incipit à Paschate. Festum itaque illud, in quo plerumque enormitates abominabiles & opera flagitiosa committi contingebat, abolitum est ab Odone *anno Incarnati Verbi millesimo centesimo nonagesimo octavo*, ut inquit ibidem Odo, cui & Canonicis suis mandatum Petri Capuani Amalphitani Cardinalis creati à Cœlestino III, & Legati Innocentii III inscriptum est, ille autem annus ab eo dicitur 1198, quia eodem quo Rigordus die annum exorditur.

XC. *Nefarius ille ritus diu in Gallia viguit.*

Nec tamen abominabilis ille ritus à Pragmatica etiam Sanctione, ut mox dicetur, vetitus, post decretum Synodi Basileensis in Gallia cessavit. Idem enim Gussumvilla ibidem exhibet Epistolam à Facultate Theologica Studii Parisiensis ad Prælatos & Capitula Ecclesiarum regni Franciæ datam *anno Domini millesimo quadringentesimo quadragesimo quarto die XII mensis Martii*, ideoque anno 1445, propter rationem mox dictam, in qua decernit non licere Episcopis vel Archiepiscopis fatuorum derisoriè & cum ludibrio electorum uti insigniis Pontificum, sc. mitrâ & baculo pastorali, nec *aute se facere portare crucem cum baculo*: nec insuper *facere divinum officium in Ecclesia cum supradictis insigniis, nec dare benedictiones legentibus lectiones Matutinales, nec etiam benedicere populum*; nec etiam à fortiori ratione licitum esse *facere unum Papam Fatuorum, qui similiter cum insigniis Papalibus faciat divinum servitium, aut benedicat populum*. Extat Tomo I Thesauri novi Anecdotorum col. 1804 Epistola Caroli VII Francorum Regis data Nancæi in Lotharingia *die decima septima Aprilis anni* 1445 *post Pascha, anno regni sui XXIII*, scripta ad instantiam Episcopi Trecensis, qua Rex mandat Ballivo & Præposito Trecensibus, ut executioni mandari curent decretum Concilii Basileensis, acceptatum à Conventu Bituricensi, in quo Pragmatica Sanctio anno 1438 edita est; quia Trecenses licèt ab eo tempore abstinuissent ab eo nefando festo in diebus tamen Innocentium, & Circumcisionis proximè præteritis, illud iterum celebrarant sub prætextu quòd Pragmatica Sanctio ad instantiam Episcopi Brixiensis Nuncii Apostolici abrogata esset. Quare Rex illud omninò prohibet, & mandat, ut Epistola Universitatis Parisiensis ea occasione scripta effectum suum sortiatur. Sed his non obstantibus mos ille perdurabat in civitate Remensi anno millesimo quingentesimo nono, ut videre est apud Marlotum in Metropoli Remensi lib. 4 pag. 769. Legendum pariter Glossarium Ducangii tam in voce *Cervulus*, quàm in voce *Kalendæ*, ubi complura Veterum loca hunc morem declarantia exhibet.

XCI. *Annatæ in Congregationibus Generalibus abrogantur.*

Post celebrationem dictæ Sessionis decreta sunt quædam in Congregationibus Generalibus mensibus Augusti & Septembris, de prærogativis Graduatorum incorporatorum Concilio, in electionibus & assecutionibus beneficiorum Ecclesiasticorum; de Collectoribus fructuum ac proventuum Cameræ Apostolicæ, qui ad Concilium accedere jussi sunt, rationem de receptis & expositis reddituri; & contra appellationes causarum per Synodum judicatarum. Quæ omnia facta sunt in præjudicium auctoritatis Eugenii Papæ & Sedis Apostolicæ, nemine ferè reclamante; sed quod spectabat ad annatas, diu & acriter de iis disputatum esse in Congregationibus tradunt Acta Particiana; tandemque pro earum abrogatione inter omnia quatuor collegia conclu-

clusum esse; sed Archiepiscopum Tarentinum & Episcopum Paduanum, Eugenii Papæ Legatos protestatos esse, iniquum esse inaudito Pontifice tantum detrimenti Ecclesiæ Romanæ inferri: Hoc enim modo dignitatem Pontificiam sine viribus ruituram: Non tanti esse Ecclesiæ Romanæ patrimonium, ut à tyrannis Pontifices suis sumptibus defendi valerent, aut ut tot aliis Ecclesiæ necessitatibus, Legationibus, subventionibus sufficere posset. At nihilominus Patres asserentes se necessitati Romanæ Eccl. opportunè consulturos, decretum de Annatarum abrogatione sanxisse & publicasse.

XCII. *Synodus Oratores ad Eugenium PP. mittit.*

Misit illicò Synodus Joannem de Bacheistein Decretorum Doctorem, & Marthæum Mesnaige Baccalaureum in Theologia ad Eugenium Papam, rogatum ut tum alia decreta Synodi, tum quæ de Electionibus, Causarum evocationibus, & Annatis condidissent, confirmaret. Joannes de Bacheistein Florentiæ orationem habuit ad Pontificem, quæ extat Tomo XII Concil. col. 859, qua magna libertate eì insinuavit, nisi petitionibus Synodi acquiesceret, daturam eam operam efficacem, per quam decreta sua ab omnibus, etiam quacumque præfulgerent dignitate, inviolabiliter servarentur. Ac speciatim quod de Annatis decretum fuisset, ait legi Divinæ, & Canonibus Sanctorum Patrum consonum esse, eòque jam omninò aboleri debere, quòd introductæ fuissent occasione expeditionum Terræ Sanctæ, quæ jam cessassent; aliaque ingentia mala & scandala ex earum exactione oriri consuevissent. Earum verò loco Synodum per alios honestiores modos Pontifici, & Cardinalibus provisuram, dummodò ei placeret decreta Synodi servari, & aliis servanda proponere, prout in Bulla suæ adhæsionis promiserat. Brevis responsio Eugenii Papæ ad prædicta proposita per Oratores Synodi extat ibidem post Orationem Joannis de Bacheistein.

XCIII. *Eugenius suos ad Synodum dirigit.*

Statim etiam ad Synodum Oratores destinavit Ambrosium Priorem Generalem Camaldulensium, Virum Græcè Latinèque doctissimum, & Antonium de Sancto Vito Cameræ Apostolicæ Auditorem, responsuros petitionibus Synodi. Antonius nomine Ambrosii pro parte Eugenii Papæ die septima Octobris in Congregatione Generali respondit ad petitiones Oratorum Concilii, ejusque responsio extat ibidem col. 865 legenda; sed quoad decretum Annatarum breviter respondit, neminem satis admirati, quòd in re tam grandi, irrequisitis & inscìis Pontifice, & Cardinalium Collegio tam citò & insperatè conclusum fuerit: quod si unquam faciendum fuit, hoc præcipuè tempore omittendum videbatur, quo Romana Ecclesia & multæ aliæ innumerabilia damna sunt passæ: Si qui in his prætendebantur abusus, his providendum fuisse sine privatione substantiæ, aut saltem provisionem debitam simul faciendam, ut sic justitia & pax obviarentur sibi. *Unde*, dicebat Orator, *interim vivent, qui hactenus inde vitæ sustentationem habebant? Unde Ecclesiarum suarum onera supportabunt, cùm præter Romanam Ecclesiam multi Prælati sint, qui ex possessionibus aut decimis parùm vel nihil recipiunt? Unde Sedes Apostolica impensas faciet, providendo necessitatibus & utilitati Universalis Ecclesiæ pro his quæ pertinent ad pacem & extirpationem hæresum & errorum, & ad alia concernentia bonum publicum totius populi Christiani? Jure igitur, Reverendissimi Patres, manutenenda erant ista, donec alter fieret sufficiens provisio: de qua provisione sufficienti facienda per sacrum hoc Concilium Sanctissimus Dominus noster vult esse bene contentus, juxta desiderium hujus sacri Concilii, provisio quòd taliter fiat, quòd stabilis & firma permaneat*. Ita Orator nomine Eugenii Papæ. Sed præter hanc brevem responsionem constat dictos Oratores alias Orationes habuisse, & inter alia petiisse à Synodo ut decretum Annatarum suspenderetur, aut debita Sedi Apostolicæ fieret provisio, & insuper sustinuisse Annatas jure divino, naturali & humano tolerari posse. Quod constat ex responso Juliani Cæsarini Cardinalis Concilii Præsidis super acceptatione decretorum Concilii per Papam facienda, antequam ei à Concilio fieret provisio, quod extat Tomo XII Concil. col. 704.

XCIV. *Julianus Præses Concilii ad Oratores Eugenii respondet de Annatis.*

Julianus itaque Cardinalis ex Congregatione Generali habita tertio Nonas Novembris ad Nunciorum Eugenii rationes respondens, & resumens præcipua Orationum illorum capita, quibus Patres hortati ad pacem & unitatem cum Pontifice servandam, ejus sanctum propositum ad res, quarum causâ Concilium celebrabatur, laudaverant; Sedem Romanam opibus abundare debere, ut oppressos relevet, & indigentibus subveniat, explicaverant; Annatas jure divino, naturali, & humano tolerari posse, ideoque aut suspendi debere quòd eas Synodus sublatas volebat, aut provisionem Sedi Apostolicæ sufficientem fieri postulaverant: Primò & ipse optimam Synodi mentem ad unitatem colendam explicavit: ut autem utrimque servaretur, necessarium esse ut Pontifex, quæ ad justitiam spectarent, primò ipse præmitteret, hoc est Ecclesiæ Universali jus suum tribueret, Concilii Universalis, quod illam repræsentabat, decreta diligenter, & per alios suo exemplo & jussu servari faciendo, sanctorum antecessorum suorum imitatione, Damasi, Gelasii & Gregorii: Con-

SÆC. XV. EUGENIUS IV.

cilii statuta in nullo derogare ejus potestati, quin pro tempore, loco, causisque & personis, utilitate vel necessitate suadente, moderari, dispensareque posset, atque uti summi Principis epieicheja, quæ ab eo auferri nequiret: Si verò in aliquo læderetur à Concilio ejus auctoritas, paratum illud esse, quidquid illud esset, ad justitiæ rectitudinem, & regulæ normam redigere: In prohibendis Annatis nihil Synodum fecisse, quàm quod Divinæ Scripturæ, Sacrorum Conciliorum, Romanorum Pontificum, probatorumque Doctorum Codices statuissent, ne videlicet pro rebus spiritualibus & Ecclesiasticis quid antè vel post ab invitis exigatur: quod in Annatis multo abusu & scandalo fieri compettissimum esset: Nec tamen prohiberi decreto Synodi, quin pro vitæ sustentatione, aliisque Ecclesiæ necessitatibus, Summus Pontifex, aliarumque Ecclesiarum Episcopi charitativum subsidium indicere, decimam seu aliam quotam imponere, fructusque aliquorum beneficiorum ad tempus reservare, vel alias subventionum species petere possent: Denique provisuram competenter Synodum Sedi Apostolicæ, dummodò observantiæ Decretorum Synodalium rationem haberet: Quod verò objectum fuerat de subventionibus ab antiquis Pontificibus, pluribus sanctis Episcopis de sedibus suis pulsis, aliisque indigentibus factis; haud de Annatis illas processisse, cùm necdum hæc vocabula in Ecclesia Dei audirentur: neque etiam alii Sancti Episcopi præclara sua pietatis & charitatis opera de emolumentis sigillorum explere consuevisent.

XCV. *Quæ fuerit ea in re Basileensium intentio.*

Hæc & alia pluribus Julianus, quæ femina fuére novorum inter Pontificem & Synodum dissidiorum; questi sunt enim Pontificii Basileenses hoc tempore hæc de Annatis constituisse, non pietatis aut justitiæ zelo, sed sola mente Pontificem ad ea, quæ vellent, cogendi; cùm id maximè urgendum tunc suscepissent, cùm viderent Eugenium Romà exactum, patrimonio omni Ecclesiæ ubique ab hostibus spoliatum, rantùmque non ostiatim mendicantem; & non alia conditione subventuros se ei pollicebantur, quàm si priùs decreta Synodi approbasset, & se ei submisisset. Quid „ verò non boasent, inquit Spondanus an„ no 1435 num. 14, si in sui tali necessi„ tate subsidium aliquod novum Ecclesiis „ imposuisset, ut sæpè ab aliis factum est „ absque tot tumultuosis calamitatibus: fa„ nè, si verum loqui liceat, quis convenientior „ unquam modus excogitari potuit, quo „ regna & provinciæ, ipsæque Ecclesiæ mi„ nùs graventur, & aptiùs communi o„ mnium Christianorum patri pro debito sub„ veniatur, quàm per Annatas, sive pri„ morum fructuum solutionem „. Annatas porrò in usus ac necessitates Summi Christianorum Pontificis & supremæ potestatis agnitionem institutas volunt qui eas tuentur, imitatione institutionis Veteris Testamenti, quà primitiæ & decimæ fructuum, agnoscendo Dei conditoris in omnes res humanas dominio atque arbitrio, sacro Ordini debebantur, & decima illius decimæ Summo Sacerdoti. De earum institutione vide dicta in Bonifacio IX num. 42. In eas tamen vehementer & copiosè invehitur Clemangius in Tractatu de Annatis non solvendis nomine Nationis Gallicæ: pro iis verò propria Commentaria ediderunt Antonius Gallesius, & Fernandus Cordubensis, quæcumque iis opponuntur diluentes & explicantes.

SÆC. XV. EUGENIUS IV.

Quod Græcos attinet; post pacta quæ diximus anno 1434 ab eorum Oratoribus in Concilio tractata; Eugenius Pontifex ad unionem accelerandam Christophorum Garatonum Secretarium suum Constantinopolim misit, isque contra quod Basileæ conventum fuerat, eos in antiqua sua propositione celebrandæ Constantinopoli Synodi, cui Legatus Pontificius interesset, obfirmatos reperit, quod in pravum sensum Basileenses interpretantes, quasi Græci sententiam mutassent suasione ipsiusmet Pontificis, ægrè ferentis tantam sibi ipsos auctoritatem arrogare, Eugenius Basileam misit dictum Christophorum Garatonum Constantinopoli reducem, qui Patres Synodi de omnibus informaret. Literæ Eugenii ad Synodum ea de causa extant Tomo XII Concil. col. 949 datæ *Florentiæ anno 1434 decimo Kalendas Martii Pontificatûs anno quarto*, qui annus est 1435, quo Eugenius Florentiæ versabatur, & annum quartum Pontificatûs decimo Kalendas Martii adhuc numerabat; sed ipsum vocat 1434, quia annum ibi incipit à die 25 Martii. Basileenses tamen existimantes Græcos sponte sententiam non mutasse, rursum alios Nuncios Constantinopolim miserunt, Joannem scilicet de Ragusio Ordinis Prædicatorum, Henricum Menger Canonicum Constantiensem, & Simonem Freiron Canonicum Aurelianensem, qui Græcis persuaderent pacta Basileensia adimplere, his præcipuè rationibus, quòd perfecta unio, ipsis etiam Græcis fatentibus, fieri non posset absque Concilio Oecumenico ex utraque Ecclesia Occidentali & Orientali; Constantinopolitanum autem Oecumenicum futurum non esset ex parte Ecclesiæ Occidentalis, etiamsi interesset Legatus Sedis Apostolicæ, sed tantùm particulare seu regionale; ac proinde nullum inde fructum secuturum: Basileam autem opportunissimam esse ad Concilium Generale celebrandum, quòd regio esset pacifica & fertilis, civitasque libera & amœna. Quibus ab Impe-

XCVI. *Græci consentiunt Synodum fieri in Italia ad unionem cum Latinis.*

peratore & Patriarcha auditis, conclusum est Synodum fieri in Occidente, ad quam iidem Imperaror & Parriarcha cum aliis Prælatis ac Proceribus, populotumque electis accedere deberent. Ita tamen ut ad vitandas itinerum, allarumque rerum incommoditates, ac præcipuè Patriarchæ senis & infirmi, nec non ipsius Pontificis Romani, qul necessariò adesse deberet, eligeretur una ex civitatibus maritimis Italiæ; ex qua item posset faciliùs succurri emergentibus necessitatibus civitatis Constantinopolitanæ. Remissusque est ad hæc Synodo denuncianda prædictus Henricus Menger unus ex Nunciis die vigesimo sexto Novembris, duobus aliis interim Constantinopoli remanentibus ad providendum expensis itineris Græcorum juxta pacta Basileæ transacta, quæ confirmata sunt. Hæc constant ex Sessione XXIV Concilii Basileensis, & ex Actis super his scripris & confectis, quæ habentur Tomo XII Concil. à col. 851 ad 860. Ideò porrò Eugenius Græcorum voluntati se accomodarat, ut Concilium celebraretur Constantinopoli, eique nomine Occidentalis Ecclesiæ Apostolicæ Sedis Legatus præesset, quia inde censebat frequentiores fore Græcorum conventus, arque ideo ab ipsis conjunctionem cum Ecclesia Larina feliciùs constabilitum iri, quam si pauci, ut olim in Concilio Lugdunensi acciderar, in Occidentem commearent, quorum gesta alii postea facilè rescinderent.

XCVII. *In Sessione XXII liber Augustini de Roma damnatur.*

Sessio vigesima secunda celebrata est Basileæ die Sabbari decima quinta Octobris, in caque promulgata est condemnatio cujusdam libelli Augustini de Româ Archiepiscopi Nazareni Ordinis Eremirarum Sancti Augustini, de Christo & Ecclesia conscripti, ob plures erroneas & scandalo plenas propositiones in eo contentas, quæ referuntur in Sessione. Parcitum autem est Auctori, quòd omnia scripra sua Ecclesiæ decernenti submisisset: & quamvis in jus vocarus non comparuisset, sed causas tamen absentiæ legirimas allegasset. Hujus Archiepiscopi elucubrationes recensentur à Trithemio, & Bellarmino; quæ etiam cusæ extanr, nonnullæque inrer libros prohibitos relatæ donec corrigantur. Pamphilus in Chronico Ord. Eremirarum S. Augustini, tradit eum ex Priore Generali factum primò Episcopum Nazianzenum (legendum Nazarenum) deinde Cesenensem, & anno 1443, ex hac vita decessisse mulris illustribus & gloriosis suæ sanctitatis indiciis.

XCVIII. *Eugenius post mortem Joanna II Sicilia Regina Legatum Neapolim mittit.*

Antequam ad ulteriora progrediamur, redeundum est ad initium anni 1435, quo cùm obiisset die secunda mensis Februarii in ipsa Purificatione Beatissimæ Virginis Joanna hujus nominis II Siciliæ citra Pharum seu Apuliæ Regina, nullis relictis liberis, & Renatum Ducem Andegavensem, Ludovici, quem priùs adoptaverat, fratrem hæredem testamento rellquisset, constitutis interim sexdecim Proceribus, qui usque ad ejus adventum regnum administrarenr, Eugenius Pontifex confestim misit Neapolim Joannem Vitellescum Episcopum Recanetensem, quem Patriarcham Alexandrinum creaverat, virum rei miliraris peritissimum, qui Proceres populumque moneret ab aliquo recipiendo Rege abstinere, quàm cui ipse ut feudi Dominus concessisset, eique Siciliam administrandam rradidit cum plena potestare Legati literis datis *Florentiæ anno Incarnationis Dominicæ* 1434, qui nobis est 1435, *nono Kal. Martii, Pontificatus anno IV* apud Raynaldum num. XII. Verùm paucis hæc approbantibus responsum est à Neapoliranis nolle se alium Regem quàm Renarum, ideoque miserunt aliquot Proceres, qui eum evocarenr; sed cùm Renatus tunc apud Philippum Burgundiæ Ducem captivus detineretur, & quidam alii evocassent Alfonsum Aragoniæ Regem è Siciliæ Insula ubi agebat, in omnem occasionem Intentus regni occupandi, affuit Alfonsus cum valida classe, fratribus suis Joanne Navarræ, Henrico & Petro stipatus, & Caïetam obsidione cinxit. Quod cùm fieri assentiente Eugenio suspicari essent Carolus Francorum Rex & Renatus valdè conquesti sunt; sed Eugenius literis datis *Florentiæ V Idus Junii anno V* Pontificatûs vulgavit Alfonsum se invito regnum aggressum esse, populosque illos ei parere vetuit: *Oratores*, inquit in iis literis apud eundem Raynaldum num. 13, *charissimorum in Christo filiorum nostrorum Caroli Francorum & Renati Regum illustrium, quorum prædecessorum brachio & potentia regnum à manibus tyrannorum, retroactis temporibus ereptum, pristinæ obedientiæ restitutum extitit, hujusmodi regni invasionem non sine nostro assensu & voluntate processisse suspicantes, desuper nobis querelam exposuerunt; Nos igitur .... ut hujusmodi de nobis opinio, quæ veritate caret, ex animis hominum deponatur, tenore præsentium declaramus nunquam fuisse, nec esse nostræ voluntatis aut intentionis, ut dictus Rex Aragonum ad præfatum Siciliæ regnum accederet* &c. Vetat postea Proceres illi adhærescere, jubet Decretoriam expectare sententiam; eos *qui dictum Regem Renatum in Regem assumpserunt ab omni novitate & offensa supersedeant* quousque aliud à se mandarum acceperint, & præstita ab ipsis olim Alfonso sacramenta rescindit, tandemque Epistolam sic terminat: *Per præfatam autem nominationem Renati Regis non intendimus cuique jus de novo in dicto regno conferre, aut habenti jus auferre.* Ex quibus

constar Eugenium in Renati partes inclinasse, unde pro ejus liberatione ad Philippum Burgundiæ Ducem literas dedit Florentiæ Kalendis Julii, aliasque postea anno 1436, datas Bononiæ, quas utrasque refert Raynaldus; in his autem ultimis ait Eugenius ex detentione *Renati Regis Siciliæ illustris* plura damna insurgere Ecclesiæ, *regno verò Siciliæ mala quodammodo infinita*. Interea eodem anno 1435 Isabella Regina Renati uxor magni animi raræque prudentiæ fœmina, cui Sigismundus Imperator in Concilio Basileensi Ducatum Lotharingiæ adjudicaverat, Neapolim cum duobus ejus filiis parvulis Ludovico & Joanne deducta est à Proceribus Neapolitanis quinto Kalendas Novembris, ubi summo honore uti Regina excepta est, & quidem jure merito, nam præterquam quòd Ludovicus III Renati frater à Joanna prima Regina adoptatus fuerat in filium & hæredem, ejusque adoptio à Concilio Pisano, à Joanne XXIII, & à Concilio Constantiensi, ut scribit S. Antoninus tit. 22, cap. 6, § 3, & 4, confirmata; ita etiam Renatus à Joanna hujus nominis II Regina hæres institutus erat testamento, quod licèt quidam Auctores adulationis vitio commentitium esse comminiscantur; illud tamen plures & indubiæ notæ planè sincerum & legitimum agnovêre. Cui juri accessit omnium maximum, nempe consensus Eugenii Papæ, utpote feudi Domini. Alfonsus quidem obtendebat Joannæ, & Martini Pontificis de ejus adoptione confirmationem; sed adoptio illa, ut alibi diximus, justissimis de causis revocata fuerat; & quam allegabat Martini Pontificis confirmationem, nec poterat ipse proferre, nec in archivis Ecclesiæ Romanæ reperiebatur, nec nullus produci ejus testis poterat, & si quid denique juris ad regnum se habere existimarer, Eugenius Pontifex hortabatur, ut depositis armis illud apud Sedem Apostolicam prosequeretur.

XCIX. *Constitutiones de electione Summi Pontificis in Sessione XXIII.*

Anno millesimo quadringentesimo trigesimo sexto die Sabbati vigesima quinta Martii celebrata est Sessio vigesima tertia, in qua Basileenses innovarunt Constitutionem de inclusione Cardinalium in Conclavi à Gregorio X in Concilio Lugdunensi II promulgatam, quæ successu temporum mitigata, & ab Hadriano V & Joanne XXI suspensa & abrogata fuerat, sed postea à Cœlestino V renovata fuit, & à Bonifacio VIII Cœlestini V successore confirmata. Hæ sunt igitur sanctiones de Romani Pontificis electione in Concilio Basileensi factæ, nimirùm: ut decima post obitum die, Conclave cum Spiritûs Sancti invocatione Cardinales ingrediantur, duos dumtaxat famulos, quos Conclavistas vocant, secum assumant: Ceremoniarum causâ Clerici duo, quotum unus sit Notarius, accedant; Camerarius reliquos excludat: omnia victualia præter medica à cubiculis amoveantur: Cibaria singulis diebus perquirantur: nullæ Epistolæ admittantur: Cardinales dignlorem se electurum ante scrutinium jurent: ante sex completa scrutinia nullus fiat accessus: Electus in Papam teneatur consentire, professionem fidei emittere, formamque adjecerunt consensûs ab electo Pontifice præstandi. Item statutum est quòd singulis annis, die quo anniversarium electionis vel coronationis suæ celebratur, intra Missarum solemnia primus Cardinalis, qui ibidem affuerit, publicè coram Summo Pontifice hanc professionem legat: *Memineris quid Beatus Petrus aliique sibi succedentes Pontifices fecerunt, qui nihil aliud cogitabant, nisi honorem Dei, propagationem fidei, publicum Ecclesiæ bonum, salutemque & utilitatem filiorum suorum: & tandem imitantes Magistrum & Dominum, animas suas pro sibi commendatis ovibus exponere non dubitarunt. Noli tibi aut tuis thesaurizare in terris, ubi tinea & ærugo demolitur, ubi fures & latrones effodiunt, sed thesauriza tibi in cœlis. Non sis acceptor personarum, nec sanguinis, aut patriæ, aut nationis. Omnes filii Dei sunt, & tuæ curæ ac custodiæ pariter commissi*, &c. Extat Tomo XII Concil. col. 559.

C. *In eadem Sessione fiunt nonnulla decreta.*

Addidêre & pluta de modo, quo se gerere debet Pontifex, tam in negotiis publicis, quàm in Curiæ Romanæ reformatione, ac patrimonii Ecclesiastici administratione: Item ne consanguineum vel affinem usque ad tertium gradum inclusivè, Ducem, Marchionem, Comitem, Feudatarium, Vicarium & Gubernatorem alicujus provinciæ, civitatis, oppidi, castri, aut loci Romanæ Ecclesiæ constituat. Juxta Nicolai Papæ IV Constitutionem statuerunt, ut ad S. R. E. Cardinales omnium fructuum, redituum, proventuum de quibuscumque terris & locis Romanæ Ecclesiæ subjectis provenientium medietas pertineret, graviaque omnia negotia de consilio Cardinalium tractarentur. Numerus porrò Cardinalium ad viginti quatuor redactus, qui de omnibus Christianitatis regionibus assumerentur, viri in scientia, moribusque ac rerum experientiâ excellentes, Magistri, Doctores, seu Licentiati, non nepotes ex fratre vel sorore Romani Pontificis, aut alicujus Cardinalis viventis: In favorem Græcorum prædicto numero viginti quatuor, duo alii è Græcis, in quibus vitæ sanctitas, vel eximiæ virtutes refulgerent (cùm scilicet Romanæ Ecclesiæ uniri essent) insignes aliqui viri adjici possent. Denique decreta de electionum libertate & reservationum Ecclesiarum & beneficiorum abolitione, his quæ

in

in corpore juris continenrut & quas in terris Romanæ Ecclesiæ, ratione directi, seu utilis dominii, mediatè vel immediatè subjectis fieri conringeret, dumtaxat exceptis, confirmata sunt.

CI. *De actis quibusdam cum Græcis, & de Indulgentiis plenariis in Sessione XXIV.*

Habita est Sessio XXIV die Sabbati 24 Maji, in qua confirmatæ funt promissiones ab Oratoribus Synodi factæ Imperatori Græcorum & Patriarchæ Constanrinopolitano, de quibus suprà num. LXXVIII. Cùmque per auream Bullam Imperator Græcorum, & per plumbeam Patriarcha Constantinopolitanus se ad aliquem locorum accessuros promisissent, publicatus est salvus-conductus Synodi pro iisdem, aliisque Græcis ad Concilium Generale accessuris Indulgentias plenarias remissionis omnium peccatorum semel in vita & semel in mortis articulo, quales Ecclesia concedere consuevit euntibus Romam tempore Jubilæi, aut Crucesignatis ad recuperationem Terræ Sanctæ, primum omnium Conciliorum, Basileense concessit, in favorem omnium utriusque sexûs, qui ad sanctum opus unionis Græcorum tantum contribuerent, quantum quisque hebdomadis unius decursu, pro sua familiæque suæ refectione expenderet: aliis tamen præterea injunctis quibusdam pietatis operibus, ut videre est in Bulla Indulgentiarum remissionis omnium peccatorum, in favorem subsidii pro reductione Græcorum procurandi, quæ extat Tomo XII Concil. col. 573, & seqq.

CII. *Quæritur de Basileensibus Eugenius PP.*

Cùm autem post prædicta Cardinales S. Crucis, & S. Petri ad Vincula ad Synodum missi fuissent ab Eugenio, qui minimè ferenda esse demonstrarent quæ Synodus de Electionibus, Confirmationibus, Annatis, & Indulgentiis statuisset; Eugenius ad Reges & Principes decrevit internuncios, ut temerè gesta à Basileensibus in oculis omnium gentium constituerent. Extat satis prolixa de his tractatio in Actis Navarricis, & in Appendice Concilii Basileensis Editionis Binianæ Tomo IV pag. 116. In hoc libello continentur ferè omnia quæ in Concilio Basileensi, ex quo inchoatum est, usque ad annum 1436, attentata sunt contra Eugenium & contra decreta Sanctorum Patrum & laudabiles consuetudines aliorum Conciliorum. Habent insuper Acta Patriciana, obtulisse prædictos Cardinales Basileensibus, si convenire cum Eugenio vellent de loco Concilii, daturum ipsum pro conductu Græcorum sexaginta aureorum millia; quantam summam Indulgentiæ ab iis promulgatæ nunquam conficerent.

CIII. *Seminarium Clericorum Florentiæ instituit.*

Hoc eodem anno Eugenius Papa recuperatâ Bononiâ, eò se contulit provisurus inde faciliùs Ecclesiæ necessitatibus. Cultum divinum ampliavit Florentiæ instituendo scholam Clericorum, qui quotidie interessent Missæ decantandæ & Horis diurnis, Completorio dempto, sub magistro, qui in Grammaticalibus, & cantu eos instrueret; certâ provisione pro mercede sui laboris statutâ; loco eis propè Ecclesiam depurato: etantque assumendi ex legittimis natalibus à decimo anno usque ad decimum quintum, & usque ad Sacerdotium retinendi erant ab Antistite civitatis, quibus etiam certa provisio singulis decreta fuit, novem videlicet florenorum annuarim. Vacante tunc sede Archiepiscopali Florentina per annum & ultra, ex reditibus Archiepiscopatus Eugenius tantam pecuniæ summâ illis assignavit, vel credito emit, ut posset singulis Clericis provideri; sed postea propter bella quæ supervenerunt, exhausto ærario, per multos annos ipsis Clericis nihil collatum est. Ita S. Antoninus (illius Ecclesiæ paulò post, scilicet ante mortem Eugenii, Archiepiscopus) tit. 22, cap. 10, § 6.

CIV. *In Sessione XXV deliberatur de loco celebrandi Concilii cum Græcis.*

Anno sequenti, nimirùm millesimo quadringentesimo trigesimo septimo celebrata est Sessio vigesima quinta die Martis Nonis Maji, & statutum quòd apud Imperatorem Græcorum, Patriarcham Constanrinopolitanum, & alios Græcos diligens & debita fieret instantia, ut civitatem Basileensem acceptarent pro œcumenico Concilio ibidem celebrando; quam si eos omninò recusare contingeret, ex tunc civitas Avenionensis locus esset ipsius Oecumenici Concilii, alioquin in Sabaudia celebraretur, ad quod tùm ceteri omnes, tùm ipse Pontifex accedere haberet; quidquid secùs statueretur, irritum ac nullum declaraverunt. Insuper pro sumptibus alendorum Græcorum, singulis Ecclesiasticis exemptis & non exemptis, cujuscumque status vel conditionis, etiam si Cardinalatûs vel Pontificali præfulgerent dignitare, decimam de omnibus Ecclesiasticis beneficiis imposuerunt. Quatuor electis Episcopis, scilicet Joanne Lubicensi, Ludovico Visensi, Delphino Parmensi, & Ludovico Lausanensi, qui ad conducendum Græcos ad locum Oecumenici Concilii curam haberent. Deinde verò pro cautione civitatis Avenionensis, quæ summam septuaginta millium florenorum auri ad id opus obtulerat, assignarunt quidquid ex Indulgentiis ac decimis provenirer, usque ad summam prædictam integraliter persolutam.

CV. *Gravis ea de re contentio inter Patres.*

Uno eodemque die Nonarum Maji duo contraria decreta edita sunt circa locum futuri Concilii pro Græcorum unione procuranda; unum à Sedis Apostolicæ Legatis, Concilii Præsidibus & plerisque Præsulibus illis adhærentibus, quodque extar, curâ Horatii Justiniani, Tomo XIII Concil. col. 831. Pars reliqua Synodi alterum edidit decretum, quod Actis, insertum

SÆC. XV. EUGENIUS IV.

tum est; de quibus decretis agens Augustinus Patricius ait: Magnâ inter Patres ortâ dissensione, nominasse majorem eorum partem pro loco futuri Concilii Basileam, Avenionem, & Sabaudiam, Præsidentibus frustrà reclamantibus, itemque Græcis conquerentibus nimis durè secum agi: tandemque Patres his legibus in concordiam venisse: ut si Avenionenses intras dies triginta promissam pecuniam non solvissent, & intra alios duodecim dies se id integrè perfecisse non docuissent, Concilium posset & teneretur procedere ad electionem alterius loci: Elapsis autem triginta & duodecim diebus, cùm Præsidentes convocassent Patres ad loci electionem, secessisse magnam partem, quæ Pontifici erat infensa, & Concilium in Italia nullo pacto volebat: Verùm hanc factionem ferè ex vill plebe constitisse, quamvis ducem haberet Cardinalem Arelatensem & quosdam alios Prælatos: In altera extitisse Cardinales Julianum (olim S. Angeli, jam S. Sabinæ mutato titulo dictum) & Joannem S. Petri ad Vincula, ac plerosque alios digniores Antistites, qui tamen numero longè superabantur: Præsidentes & Legatos, primò in deputationibus, tùm in Generali Congregatione conclusisse Florentiam & Utinum, seu quemcumque alium locum tutum, Summo Pontifici & Græcis accommodum esse eligendum pro Concilio, illum videlicet, qui citiùs expediret pecunias, triremes, & alia necessaria ad traducendos Græcos: Contra verò parte adversa decernente, admittenda esse postulata Avenionensium, ut firma electio illius civitatis fieret; & decimas statuerunt, quarum pecuniæ, simul cum iis quæ ex Indulgentiis provenirent, sibi ratione mutui obligarentur.

CVI. *Oratores Græci petunt ut designetur locus pro celebratione Concilii.*

Oratores Græci, scilicet Joannes Bissipatus, Magnus Adriacus, & Emmanuel Tragagnoti, Bononiam accessi, ubi Eugenius erat, protestarunt contra nominationem civitatis Avenionensis, & requisiverunt ut nominatio facta de Florentia vel Utino, aut de alio loco, prout in decreto pleniùs continetur, acceptaretur. Cùm itaque Avenionenses requisita non adimplessent, juxta ordinationem præfatam, Eugenius Papa de consilio & assensu Cardinalium & plurimorum Prælatorum, petitionibus Oratorum annuit, atque electionem Florentiæ & Utini, aut alterius loci, acceptavit & confirmavit, literis *datis Bononiæ anno Incarnation. Dom.* 1437 *III Kal. Julii, Pontificatûs anno VII.* Extant apud Raynaldum eodem anno num. 8. Posteà Sigismundum Imperatorem, Carolum Francorum Regem, Renatum Siciliæ, Henricum Angliæ, Eduardum Lusitaniæ Reges oravit, ut ea probarent, quibus Græcorum cum Latinis conjunctionem perfici posse censerent.

SÆC. XV. EUGENIUS IV.

CVII. *Græci Venetias attendunt.*

Confirmato ab Eugenio decreto de celebranda Florentiæ vel Utini Synodo, missi sunt Nuncii Diniensis, & Portugalensis Episcopi, qui unà cum Christophoro Episcopo Coronensi Constantinopolim appulerunt die quinta Septembris, & Imperatori ac Patriarchæ persuaserunt in Italiam navigare; advenerunt insuper, eodem Pontificis nomine, cum aliis triremibus Marcus Archiepiscopus Tarantasiensis, ac Nicolaus de Cuza Præpositus Monasterii Worobergensis. Dum autem Græci ad navigationem se præpararent, appulerunt pariter Constantinopolim triremes Avenionenses, præfectis Visensi & Lausanensi Episcopis, qui expostularunt ut Græci Basileam, vel in Sabaudiam, aut Avenionem se conferrent; quorum adventus eò visus est Græcis ineptior, quò apertè per Legatos Basileæ protestati fuerant, se Avenionem nullo modo venturos; attamen Imperator & Patriarcha multis verbis hortati sunt Avenionenses, ut depositis dissidiis simul Venetias vellent petere, ubi de loco Concilii commodius disceptaretur: At illi indignari, inquit Augustinus Patricius, minarum pleni, solutis ancoris, Peram petierunt, & post quindecim dies IV Nonas Novembris in patriam reversi sunt. Græci verò cum Imperatore & Patriarcha ad VII Kal. Decembris cum novem triremibus inter ingressi, Venetias appulerunt ad principium Februarii sequentis, die scilicet octavo; Duce, Venetorumque civibus, in navi, quam Bucentaurum nominant, obviam euntibus.

CVIII. *Acta Sessionis XXVI contra Eugenium PP.*

Cùm audissent igitur Basileenses, Eugenium confirmasse decretum de nominatione futuri Concilii facta de Florentia, vel Utino, plura adversùs dignitatem Sedis Apostolicæ moliti sunt, & Eugenium in jus vocaverunt in Sessione vigesima sexta die Mercurii ultima Iulii, quamquam Acta Patriciana illa assignent Sessioni vigesimæ septimæ. Diem se ipsi dicere Synodus ait, *potestate quam super cunctos fideles, cujuscumque auctoritatis, etiamsi Papalis existant, à Christo accepit, juxta declarationem in Concilio Constantiensi habitam, & in hoc dudum renovatam.* Hoc decretum editum est protestantibus Joanne & Juliano Sedis Apostolicæ Legatis, qui validissimis rationibus demonstrarunt, id bono publico, paci Ecclesiæ, sacrisque Canonibus ita adversari, ut ipsi abhorrerent illic adesse; sed auditi non sunt, & cùm instanter orarent, ut à re tam monstruosa desisterent, quòd monitorium illud pro viribus expugnarunt, plurimaque mala & scandala futura memorantes, tantis tamen ac justis postulationibus furor ille

non

non cessit, ita quòd dilatio ad tertiam diem denegata est, & præter ordinem, eâdem die generalis Congregatio & publica Sessio repentè ac præcipitanter celebrata est.

CIX. *Sessio XXVII, in qua promotio Joannis Vitelleschi ab Eugenio facta abrogatur, unà & nominatio Florentiæ, & Utini.*

Sessio vigesima septima habita est die Jovis vigesima sexta Septembris, in qua Basileenses nullam declaraverunt promotionem Joannis Vitellii, seu Vitelleschi, ad Cardinalatum, utpote contra decreta Concilii ab Eugenio factam. Prædictus autem Joannes à Martino V Protonotarius creatus fuerat, posta ab Eugenio IV Episcopus primò Maceratensis, & Recanatensis, electus, deinde Patriarcha Aquilejensis, postea Alexandrinus, & Archiepiscopus Florentinus, ac exercitus Romani Pontificis Præfectus, demum Presbyter Cardinalis tit. S. Laurentii in Lucina anno 1437, die nona Augusti renunciatus est. Joannem hunc Cardinalem creatum III Nonas Decembris anni 1437, scribit Odoricus Raynaldus eodem anno num. 17. Sed in hoc deceptus est vir eruditus; nam die vigesima sexta Septembris in Sessione 27, supponitur, præfatum Joannem ab Eugenio assumptum fuisse in Cardinalem: *Adversus autem præmissorum decretorum mentem & tenorem, nuper, non sine gravi dolore, comperimus Venerabilem Joannem Patriarcham Alexandrinum, in Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem (licèt de facto & nulliter) per Dominum Eugenium Papam fuisse assumptum, cum nec Summus Pontifex absens à loco hujus sacri Concilii ipsum in Cardinalem creare deberet*, &c. Vide Tom. XII Concil. Labbei col. 586. Insuper Basileenses declaraverunt omnes literas continentes nominationem quorumcumque aliorum locorum pro Concilio celebrando, præter loca Basileæ, Avenionis, & Sabaudiæ, fuisse falsò bullatas, nec literis talibus ullam fidem esse adhibendam, quacumque auctoritate *etiamsi Papali transumtæ*: Sub pœna excommunicationis & privationis cujuscumque dignitatis decreverunt civitatem Avenionensem ac Comitatum Venaissinum non posse quocumque prætextu alienari, decreto eodem die dato, nempè VI Kal. Octobris; quod quidem timebant Eugenium præstiturum, sicut rumor erat, eò quia Petrus Episcopus Albanensis, Cardinalis de Fuxo vulgariter nuncupatus, qui ad ipsius civitatis Avenionensis gubernationem deputatus fuerat, Basileensibus devotus erat; vel & præsertim, quia dictus Cardinalis unà cum Avenionensibus pro expeditione subsidiorum, ad prosequendam unionem Græcorum, multum laboraverat.

CX. *Eugenius PP. contumax declaratur in Sess. XXVIII.*

Elapso termino sexaginta dierum, habita est Sessio vigesima octava, die Martis prima Octobris, Præsidente Georgio Episcopo Visensi, adstantibus aliis Prælatis & pluribus Ecclesiasticis divini & humani Juris Magistris, & in ea Eugenius decreto contumax declaratus, quòd in termino ei præfixo, nec per se, nec per Procuratores non comparuisset: *Hæc S. Synodus Basileensis* (verba sunt decreti) *ad hujusmodi actum legitimè congregata, audita petitione Promotorum & Procuratoris Fiscalis, & ex eorum relatione & productione instrumentorum, visâ ejusd. D. Eugenii PP. contumacia in parendo citatorio ejusdem sacri Cōcilii, recepta etiam super hoc ad majorem cautelam per deputatos ejusdem Synodi informatione tam de prædictis, quàm de notitia ejusd. citatorii in Rom. Curia, decernit dictum Dominum Eugenium legitimè citatum, sufficienterque expectatum, fuisse & esse contumacem, & ejus absentia non obstante, contra eundem Dominum Eugenium Papam ad ulteriora fore procedendum, prout sacro Concilio videbitur*; &c.

CXI. *Huic declarationi Principes Christiani minimè favent.*

Regis Hispaniæ Legati, ut observant Acta Patriciana, audito hocce decreto secessêre, eique se Regis sui, Prælatorum ac Principum suæ nationis nomine, minimè consentire contestati sunt. Obstupuit pariter Sigismundus Romanorum Imperator, præcipitesque animos ab Apostolica Sede rebellantium vehementer exhorruit, & Petrum Augustensem Episcopum Oratorem ad Concilium Basileense destinavit, ad hoc ut Basileenses se abstinerent à novitatibus & scandalis. Nec minor fuit stupor Regis Anglorum, nempe Henrici VI, qui, teste eodem Patritio, acerbissimis literis Patres increpavit, quòd auderent Romanum Pontificem judicare, asserens Antichristi tempora eos introducere, & exhortans, ut à processibus cessarent. Et in literarum superscriptione, Basileensem Congregationem, non autem Concilium appellavit.

CXII. *Eugenius PP. Concilium Basil. transfert Ferrariam.*

Hæc dum Basileæ agerentur, Eugenius Pontifex ad propulsanda pericula Ecclesiæ, & Basileensium imminentia scandala, coactus fuit Concilium Basileâ transferre Ferrariam literis *dat. Bononiæ anno Incarnationis Dominicæ* 1437, *Kal. Octobris*, non verò decimoquarto Kal. Octobris, ut vult Spondanus eodem anno num. 7; legitur enim *Kal. Octobris* in Actis Florentinæ Synodi Collectionis Horatii Justiniani 1. Igitur Kalendis ipsis Octobris, quâ die Sessio XXVIII Basileæ habita fuerat, Eugenius de consilio & assensu octo Cardinalium, qui secum erant, Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum, ceterorumque Prælatorum in Curia existentium, translationem Concilii Basileensis Ferrariam decrevit, locum Græcis gratum, in decreto conventionis comprehensum, & ceteris omnibus commodum, ad quem Basileense Concilium translatum esse declaravit, pro omnibus causis, pro quibus fuerat Basileæ congregatum. Causam tamen

Boe-

Boëmorum quoad articulũ communionis ſub utraque ſpecie in civitate Baſileenſi infra triginta dies continuari poſſe permiſit. Hanc autem translationem etiam ante Græcorum adventum vim habituram decrevit, niſi Baſileenſes in obſtinato ſuo propoſito adversùs ipsum Eugenium perſeverarent.

CXIII. *In Seſſione XXIX Baſileenſes contra aliunt.*

Die Sabbati decima ſecunda Octobris habita eſt Seſſio vigeſima nona, in qua tantùm abeſt ut reſipuerint Baſileenſes, quinimmò Diploma Eugenii de transferendo Ferrariam Concilio reſcindere tentarunt, ſingulaſque criminationes, objectiones & rationes ejus confurare conati ſunt, ut videre eſt in Epiſtola Synodali relata Tomo XII Concil. col. 716 & ſeq. & data XIV Kal. Novembris anno 1437, ex qua pauca, cùm ſit prolixiſſima, hic enarrare ſufficiet: *Dominus Eugenius*, inquiunt, *ſchiſma ſe abhorrere oſtendit, & ſub timore ſchiſmatis in hoc animos hominum perducere, ut adverſus hanc ſanctam Synodum liberè agere poſſit quæcumque volet, & diviſionem quam ab exordio inchoavit, ita conducere, ut confundatur Synodalis auctoritas, & libitum ſuæ prævaleat voluntatis, atque ſub velamine communis ſchiſmatis ipſe corrigi non valeat...... Nam quidquid Summi Pontifices vellent in futurum pro libito agere, hoc poſſent, omni ſublato timore, confidentes ob metum ſchiſmatis nunquam eorum correctionem per Concilia Generalia tentari poſſe. Inſuper dum ſchiſma diſſuadet, ipſe actu ſchiſma perniciosiſſimum duorum Conciliorum, quale nunquam auditum eſt, erigit, evocando aliud Concilium in civitatem Ferrarienſem contra decreta Concilii Conſtantienſis & iſtius*, &c. Poſito autem quòd ſi in civitate Ferratienſi aut alibi Eugenius Concilium erigere incœperit, præcipiunt ſub pœnis excommunicationis & privationis omnium beneficiorum univerſis, qui Synodis Generalibus de jure vel conſuetudine intereſſe tenentur, ut ad Concilium Baſileenſe ſe transferant.

CXIV. *Sigiſmundus Imp. petit ab Eugenio PP. ut a cenſuris ſolvatur.*

Inter hæc diſſidia, cùm ſe ſuſpicaretur cenſuris irretitus Sigiſmundus Imperator ob frequentia Oratorum Venetorum cum Baſileenſibus colloquia, cum quibus Oratoribus ipſe Imperator ſæpiſſimè collocutus eſſet, ab Eugenio veniam ritu Eccleſiaſtico petiit, ut refert Raynaldus ad annum 1437 num. 20. Cui Pontifex hæc reſpondit, Bullar. lib. 12 pag. 23. *Sinceræ devotionis affectus, quem ad nos & Romanam geris Eccleſiam non indignè promeretur, ut tuis petitionibus, illis præſertim, quæ mentis & conſcientiæ tuæ pacem concernunt, quantum cum Deo poſſumus, favorabiliter annuamus. Exhibita ſiquidem nobis nuper ex tui parte petitio continebat, quòd tu, cum Oratoribus dilectorum filiorum nobilium virorum dominii Venetorum, ad præſentiam tuam tranſmiſſorum, pro eorum arduis nonnullis negotiis peragendis, varios ſermones & tractatus habendo multifariam communicaſti, quos diverſis cenſuris auctoritate tunc Baſileenſis Concilii in eoſdem latis dubitas innodatos fuiſſe, ac propterea te ex participatione & communicatione hujuſmodi cum eiſdem in cenſuras aliquas forſan incurriſſe, & ea propter à nobis poſtulare feciſti tibi ſuper iis de opportuno à nobis remedio provideri. Circa quod Serenitati tuæ taliter reſpondemus, quòd etſi dictæ ſententiæ à pleriſque nullæ eſſe dicantur, noſque ipſos Venetos ex certis rationabilibus cauſis abſolverimus ad cautelam; Serenitatem tamen tuam, ſi quid maculæ, ex participatione cum præfatis Venetis quovis modo contraxiſſe ſuſpicaris, ab omni tali macula & labe ad cautelam abſolvimus & penitus liberamus*, &c. *Dat. Bononiæ anno Incarnationis Dominicæ* 1437, *XII Kal. Januarii, anno VII* Pontificatûs Eugenii. Ex his patet quanta fuerit obſervantia Sigiſmundi in Sedem Apoſtolicam.

CXV. *Sigiſmundi Imp. obitus, eique ſuccedit Albertus.*

Porrò ſub fine anni 1437, non die Dominica, & octava Decembris in feſto Conceptionis Beatiſſimæ Virginis, ut ſcribit Spondanus eo anno num. 10, ſed, ut arbitror, ſub fine menſis Decembris, Sigiſmundum Imperatorem deceſſiſſe tradunt varii Scriptores, nempè Æneas Silvius Hiſt. Boëm. cap. 53, Cochlæus lib. 8, & alii. Quo verò morbo Thuroſius Chron. Hungar. in Sigiſm. cap. 24 ait, illum obiiſſe ex paralyſi anno ætatis ſeptuageſimo, Regni Hungarici quinquageſimo primo, Romanorum vigeſimo ſeptimo, Boëmici decimo ſeptimo, Imperii quinto. Ejus virtutes in unum colligens Bonfinius cap. 3, atque oratoriè amplificans, egregiè deſcripſit, nec non corporis habitum, quem talem fuiſſe concludit, ut nihil amplius ei ad decorum Auguſtæ Majeſtatis adjicere natura potuiſſet. Alias laudes crebris adulteriis obſcuravit Sigiſmundus, qui Imperatricem in eodem flagitio deprehendit; ſed adulter ignovit adulteræ, quòd crimen pœnitentiâ delevit. Albertus ipſius gener Dux Auſtriæ ei ſucceſſit die vigeſima Martii anni ſequentis, non modò propinquitatis jure, quo filiæ marito debebatur ſucceſſio, verùm ex antiquo fœdere, quod inter Boëmiæ Reges, Principeſque Auſtriæ de alterna in iis Principatibus ſucceſſione, deficiente prole maſculina, intercedebat. Vir armorum gloria inſignis, præter varia præclara facinora, Huſſitas Romanæ Eccleſiæ hoſtes in bello ſuperavit, & funditùs ſi longiori vitâ functus fuiſſet; non enim plenè biennio imperium tenuit, ut ſuo loco videbitur.

CXVI. *Declaratio in Seſſione XXX de modo Communionis Euchariſticæ.*

Seſſio trigeſima celebrata eſt die Lunæ vigeſima tertia Decembris, & actum eſt

de

Sæc. XV. Eugenius IV.

de modo communionis Eucharistiæ Boëmorum, & declaratum fideles Laicos, sive Clericos communicantes & non conficientes, non adstringi ex præcepto Domini ad suscipiendum sub utraque specie sacrum Eucharistiæ sacramentum, sed quod Ecclesiæ est ordinare, quomodo ipsis non conficientibus ministretur, prout reverentia ipsius Sacramenti & salus fidelium viderit expedire. Sive autem sub una specie, sive sub duplici quis communicet, secundùm ordinationem seu observantiam Ecclesiæ proficere dignè communicantibus ad salutem: nec ullatenus ambigendum esse, quòd non sub specie panis, caro tantùm, nec sub specie vini, sanguis tantùm, sed sub qualibet specie sit integer totus Christus. Consuetudinem quoque communicandi Laicum sub una specie, ab Ecclesia & Sanctis Patribus rationabiliter introductam, & à Doctoribus divinæ Legis jam à longævo tempore commendatam, pro lege habendam esse; nec alicui licitum esse eam reprobare, aut sine auctoritate Ecclesiæ ipsam immutare. Ceterùm Communio sub utraque specie, quam sine Eugenii Pontificis assensu permiserant, nihil profuit pro revocandis ab hæresi Boëmis, qui pactis contemptis antiquos etiam Catholicos Boëmos ad usum Calicis cogere nisi sunt, atque etiam parvulis temerè Eucharistiam porrexerunt. Vide quæ diximus num. 66 hujusce Pontificatûs.

Concilium Ferrariense, seu Florentinum, Generale XVII.

CXVII. Ferrariæ aperta est Synodus.

ANNO millesimo quadringentesimo trigesimo octavo, indictione prima, die Mercurii, mensis Januarii octava, Præside Nicolao Albergato tit. S. Crucis in Jerusalem Presbytero Cardinale, aperta est Synodus Ferrariæ, & prima Sessio celebrata in Ecclesia majori Ferrariensi; præmissis solemnibus pompis & supplicationibus consuetis, declaratum est Synodum à civitate Basileensi ad Ferrariensem esse translatam, ob eadem motiva propter quæ Basileensis instituta fuerat, nec non ad unionem Occidentalis & Orientalis Ecclesiæ. Die verò sequenti, scilicet die Jovis nona Januarii, Nicolaus Albergatus convocatis Præsulibus, plures articulos proposuit postera die publicandos, qua die, nempe decima Januarii, Ludovicus Episcopus Foroliviensis Ordinis Minorum jussu Synodi legit decretum, quo declaratur translationem Ferrariæ factam esse legitimam ad tollendum impedimentum unionis Occidentalis & Orientalis Ecclesiæ, & ad evitandam scissuram in Ecclesia jam imminentem. Insuper cùm notoria necessitas supradictarum caussarum, Eugenium ad translationem ipsam impulisset, declaratum est ei non obstare decreta octavæ & undecimæ, vel cujuscumque alterius Sessionis Basileensis, quòdque Congregatio Basileæ & omnis alia, quæ ibi vel alibi sub nomine Generalis Concilii forsitan conveniret, illegitima censeri deberet (exceptis quæ Boëmos tangerent). Interfuere huic Sessioni quinque Archiepiscopi, decem & octo Episcopi, quatuor alii designati, tùm plures religiosorum Ordinum Prælati.

CXVIII. Eugenii PP. adventum Ferrariæ.

Post hæc, die Veneris vigesima quarta prædicti mensis Januarii, Eugenius in multitudine copiosa solemniter associatus, Monasterium S. Antonii extra muros applicuit, & Ferrariam intravit die Sabbati vigesima septima ejusdem mensis, à Clero civitatis processionaliter receptus. Die autem Sabbati octava Februarii congregationem omnium Cardinalium, Antistitum & Doctorum habuit, in qua modestè questus de Basileensibus, exposuit quomodo Legatos Pontificios inhumanè affecissent, dignitati detraxissent Apostolicæ, ac tandem conjunctionem impedirent Orientalium: hortatus ut optima ad compescendos seditiosos conferrent consilia, singulari animi demissione addidit, ut si ipse vel familiares aliqua gessissent, quæ dignâ putarentur censurâ, ea se emendatum iri. Porrò die decima Februarii in alia Congregatione Generali actum est de ordine consedendi, de publicis actis conficiendis, ac de iis qui Concilio aggregandi forent. Modus autem consedendi ita decretus est, ut Cardinales, Patriarchæ, Archiepiscopi & Episcopi sederent secundùm dignitates suas, & tempora Ordinationum suarum, quatuor Patriarchalibus sedibus tantummodò exceptis, quæ juxta juris dispositiones suum haberent locum: Abbates Generales, qui sub se haberent alios Abbates, sederent immediatè post Episcopos, & Electos confirmatos, secundùm tempus suæ benedictionis vel promotionis; alii verò Abbates post Generales, juxta tempus pariter suæ benedictionis vel ordinationis: Ceteri tandem juxta usum & consuetudinem servatam in aliis Conciliis.

CXIX. In Sessione II Basileenses contumaces excommunicantur, & acta eorum abrogantur.

Ferrariæ celebrata est secunda Sessio die decima quinta Februarii Præside Eugenio Pontifice, ac præsentibus septuaginta duobus Episcopis; matura deliberatione præhabita, approbante Concilio, decretum est omnes & singulos sub prætensi Concilii nomine, contra translationem & declarationem Ferrariæ factam, Basileæ convenientes, ac tam scandalosa & nefaria præsumentes, etiam si Cardinalatu, Patriarchali, Episcopali, Abbatiali, aut alia quavis dignitate Ecclesiastica vel sæculari præ-

SÆC. XV. EUGENIUS IV.

præfulgerent, pœnas excommunicationis, privationis dignitatum, beneficiorum, & inhabilitationis ad futura, in literis translationis contentas, incidisse, nisi infra triginta dies, à die publicationis hujus decreti, à prædicta civitate recederent. Sub iisdem pœnis ac censuris Synodus præcepit Gubernatoribus, Magistris & Consulibus civitatem Basileensem regentibus, ceterisque Officialibus, quatenus infra prædictum triginta dierum terminum, prædictos non recedentes à civitate præfata expellerent, denegarentque cuncta ad victum necessaria. Verumtamen quia redeuntibus gremium suum nunquam claudit Ecclesia, recedentibus à Basilea, & huic decreto obedientibus, supradictæ pœnæ remittuntur & plenariè relaxantur. In Actis Florentinæ Synodi Horatii Justiniani part. 1 Tomo XIII Concil. col. 895, & seq. extat decretum *Dat. Ferrariæ in Generali Sessione Synodali, anno ab Incarnatione Domini N. J. C.* 1437, *XV Kal. Martii*, qui nobis est 1438.

CXX. *Adventus Græcorum Ferrariam.*

Die vigesima octava mensis Februarii Joannes Imperator Græcorum cum fratre suo Demetrio, Clerus universus cum suo comitatu versùs Ferrariam navigarunt (Josepho Patriarcha Constantinopolitano adhuc Venetiis permanente). Exceptus est Imperator quarta die mensis Martii feria tertia, occurrentibus ei obviam Cardinalibus omnibus, qui tunc Ferrariæ erant, extra civitatem, Marchione Estensi illius urbis Domino, aliisque numero ferè ducentorum Optimatibus, magno scilicet honore & pompa sub pallio aureo ductus est ad palatium Apostolicum. Ut verò cognovit Eugenius Imperatorem portæ esse vicinum, surgens deambulabat; quo factum est ut Imperator stantem Pontificem repetiret. Volens ergo genu flectere, non permisit Papa, sed amplexu eum excepit; cùmque porrexisset manum, quam deosculatus est Imperator, ad sinistram suam consedere fecit: habitoque cum eo secreto colloquio, Pontifex in suo palatio remansit, Imperator verò, comitante equitatu cum tubis, in aliud palatium magnificè ornatum, ob idque *Paradisum* cognominatum, pro sui residentia dispositum, deductus est. Die autem octava ejusdem mensis Patriarcha in navi speciosissima atque inaurata in portum Ferrariæ appulit; quæsivit per Nuncium ab Eugenio, quo ritu ingredi deberet in urbem, & quomodo ipsum Papa exciperet; volebat enim ut Cardinales ei occurrerent. Dum ergo de hoc quereretur, noctem illam in illo aureo navigio pernoctatus est, & manè duo advenère Cardinales Diaconi, scilicet Prosper de Columna tit. S. Georgii ad Velum aureum, & Firmanus tit. S. Mariæ in Via Lata, viginti quinque Episcopi, & urbis Marchio cum frequentia nobilium civitatis, cum quibus Ferrariam ingressus est Patriarcha, continuòque in palatium Eugenii ascendit, cujus genam osculatus est, & in camera secreti cubiculi mansit, *ut arbitror*, inquit Andreas de S. Cruce, *prænarratæ difficultatis respectu*; posteà ad palatium sibi pro habitatione assignatum associarunt omnes, qui secum ex navi venerant, Cardinalibus demptis. Diebus aliquot lapsis, Imperator à Pontifice flagitabat, ut juxta conventa, non solùm Episcopi, verùm etiam Reges ac Principes per se aut per Legatos celebrandæ Synodo interessent; quod, quamvis difficile propter discordias & mutua inter illos bella, urgente magis Imperatore, Eugenius spatium quatuor mensium quæsivit, quò id exequi conaretur; & continuò literas & Legatos quoquoversum ad eos invitandos misit.

CXXI. *Varia decreta Basileensium in Sessione XXXI contra Eugenium, & Curiam Romanam.*

Inter ea Basileenses à proposito minimè distracti, audientes Ferrariense Concilium in dies augeri, trigesimam primam Sessionem habuerunt die vigesima quarta Januarii, & in ea tria promulgarunt decreta, quorum primum agit de causis litigantium ad Romanam Curiam deferri solitis, & statutum, ut qui itinere quatuor dierum Romà distant, agitent illas eodem loco, ubi exortæ sunt; neque licere cuiquam appellare, nisi ad judicem immediatè superiorem, neque etiam ad Pontificem, nisi sit immediatus superior; & tunc Pontifex causam ipsam per rescriptum ad provinciam ipsam usque ad finem litis remittat, nisi fortè propter defectum justitiæ aut justum metum aliter facere cogatur; ab hoc decreto exemerunt Cardinales, Officialesque omnes Romanæ Curiæ. Voluerunt pariter, appellationes legitimas hoc tempore contingentes ad Concilium esse advocatas, non autem apud Eugenium, aut Synodum Ferrariensem. Secundum de collationibus beneficiorum, ne deinceps Romanus Pontifex gratias expectativas, sive nominationes ad beneficia concederet: Reservationes particulares beneficiorum, tam per Summum Pontificem, quàm per Legatos ejus factæ, annullentur; beneficia non nisi doctis & literatis conferantur, eo ordine & modo, quo in decreto præscribitur. Post hæc Eugenius velut contumax ab omni administratione Pontificatûs in spiritualibus & temporalibus suspenditur, eamdemque administrationem ad Concilium devolutam esse decemitur: In virtute sanctæ obedientiæ Reges ac Principes monentur: Ecclesiasticis sub pœna excommunicationis & suspensionis mandatur, ut ipsi Eugenio non obediant, sed omnes infra quadraginta dies ad Synodum veniant. Vi-

de

de illa tria Decreta in Tomo XII Concil. col. 601 & seqq. Habent præterea Acta Patriciana, Julianum Cardinalem Concilii Basileensis Præsidem, qui tanto olim animo pro eo steterat, ubi vidit rem in apertum schisma proruere, ac Basileenses in proposito deponendi Pontificem obstinatos permanere, Basileâ discessisse V Idus Januarii, ceterisque Cardinalibus pariter abeuntibus, solum relictum esse Ludovicum Cardinalem Arelatensem, quem qui perstiterant Patres, Præsidem cum plena potestate crearunt.

CXXII. *Cassant electionem loci Ferrariæ in Sessione XXXII & omnia quæ in eo fiunt.*

Die vigesima quarta Martii decretum ediderunt Basileenses, præfato decreto vigesimæ nonæ Sessionis conforme, quo gesta omnia & Sessiones in Ferrariensi Conventiculo, ut ajebant, irrita esse & nulla, nemineque illis obedire oportere declararunt. Pœnas & censuras promulgarunt adversùs illos, qui ad Concilium Ferrariense accederent, nec non contra omnes Eugenio ab administratione Papali suspenso, & Concilio Ferrariensi adhærentes, quos ad judicium vocant intra triginta dies responsuros. Declarant deinde molestantes vexantesque quoquomodo Basileense Concilium, pœnas & censuras incurrisse in prima Sessione contentas. Præmiserant per Eugenium impeditum fuisse, quominùs Basileenses in tempore Constantinopolim petere potuerint, ejusque operâ Græcos seductos, ad locum Concilii nominatum non venisse, ut eos ad locum sibi placitum traheret. Harum omnium factionum præcipui auctores erant Ludovicus Alemannus, seu Alemandus Cardinalis Archiepiscopus Arelatensis, & alius Ludovicus Protonotarius Romanus, Alfonsi Aragoniæ Regis Orator, vir, ab Ænea Silvio lib. 1 de gestis Concil. Basil. de prodigiosa memoria & summa Juris peritia, quem anno ætatis trigesimo pestilentiâ vitam finiisse, ait, nemine tantæ doctrinæ hærede relicto.

CXXIII. *Ordo Sessionis Latinorum, & Græcorum, in Ferrar. Synodo.*

Dum autem Basileenses omnem movebant lapidem, ut & Eugenium & Concilium Ferrariense deprimerent; Latini & Græci Ferrariæ constituti Regum & Principum expectantes Oratores, quos Joannes Imperator Græcorum, ut diximus n. CXX accersiri petierat, convenerunt, ut in Ecclesia majori Ferrariensi, quæ S. Georgio dicata est, promulgaretur Oecumenicum Concilium legitimè congregatum. Verùm circa ordinem sedendi aliqua controversia orta est die nona Aprilis, quæ concurrebat cum feria quarta majoris hebdomadæ; postulabat enim Eugenius, ut ad unum latus Ecclesiæ sui omnes considerent, ad alterum verò Imperator Græcorum & Patriarcha Constantinopolitanus cum suis omnibus; ipse verò in medio atque ad caput ante Altare: id potiùs Imperatoris esse, quàm Papæ ajebat Imperator. Demùm ex forma Synodorum antiquatum ita res transacta est, ut Papæ & Latinis ea pars templi daretur, quæ læva eset ingredienti; altera verò Imperatori & suis: atque ita sedes in hunc modum collocatæ sunt, Pontificis quidem ad partem illi assignatam, ad latus scilicet Aquilonare, distans à sacro Altari passus ferè quatuor: infra illam uno ferè passu sedes Imperatoris Latini, quæ semper vacua fuit ob ejus absentiam: Propè hanc sedère Cardinales, qui recensentur numero octo à variis Scriptoribus, sed meliùs novem ab Andrea de S. Cruce, qui præsens erat, nempè Cardinalis de Ursinis Episcopus Sabinensis Jordanus nomine, Antonius Episcopus Ostiensis, Branda seu Berranda Portuensis, Petrus tit. S. Marcelli, Nicolaus tit. S. Crucis, Franciscus Papæ nepos tit. S. Clementis, Angelottus tit. S. Marci Presbyteri Cardinales; Prosper Columna tit. S. Georgii ad Velum aureum, & Dominicus Firmanus tit. S. Mariæ in Via Lata, Diaconi Cardinales. Jordanus Sabinensis præcedebat Antonium Ostiensem; antiquior enim Episcopus Cardinalis, sive is sit Sabinensis, sive Albanensis, sive Ostiensis, sive alius ex sex Episcopis Cardinalibus præsentibus in Curia, Decanatûs dignitatem obtinet; quod Paulus IV in sua Constitutione, *Cùm Venerabiles*, voluit habere locum in Episcopis Cardinalibus præsentibus in Curia, vel ex publica causa absentibus, & extra Curiam per Romanum Pontificem destinatis, ut observat Horatius Justinianus. Sequebantur Archiepiscopi & Episcopi Latini ad centum circiter & quinquaginta, præter Abbates, ceteramque turbam Ecclesiasticorum. Ad latus Australe erat Sedes Imperatoris Græcorum, paulòque inferiùs Patriarchæ Constantinopolitani & Vicariorum Patriarcharum, totiusque Ecclesiæ Orientalis sedes ordine dispositæ sunt; sedit etiam frater Imperatoris Græcorum Demetrius Despotus Moreæ, à dextris quidem illius, illo autem inferior quatuor ferè palmos. Ceterùm in medio templi ante Altare, inter sacra capita Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, erecto solio, cereis accensis, collocarunt Sanctorum Evangeliorum librum. His ita se habentibus, prædicta die nona Aprilis, omnibus sacris vestibus indutis, post hymnos & preces cantatas, Diaconus quidam Patriarchæ Referendarius, recitavit consensum utriusque Ecclesiæ de celebranda Synodo in urbe Ferrariæ, & spatium concessum quatuor mensium sub pœna excommunicationis, omnibus, qui tam Basileæ, quàm alibi existerent. Posteà tandem Episcopus Portugalensis decretum Eugenii Papæ publicavit, quo omni meliori modo & forma de-

declaratur, sacram Oecumenicam Synodum esse in urbe Ferraria, extat Tomo XIII Concil. col. 22.

CXXIV. *Disputatio de Purgatorio, & Sanctorum beatitudine.*

Elapsis diebus Paschalibus, Latini efflagitant (ne tempus frustrà contereretur) ut crebrò fierent conventus ad examinanda dogmata inter ipsos & Græcos controversa; præcipua autem erant, De processione Spiritus Sancti, De Purgatorio, ac De Primatu Romanæ Ecclesiæ. Demùm Græci, Basileenses frustra expectantes, acquieverunt ut quæstiones de Purgatorio, aliæque ecclesiasticæ agitarentur. Hæc potiùs indictio, quàm Sessio existimata fuit, unde Romana, & Biniana Acta primam Sessionem octavo mensis Octobris assignant, quo cœptum est disputare de Processione Spiritus Sancti, quod præcipuum caput erat discriminis utriusque Ecclesiæ. Itaque ad prædictas disputationes delecti sunt utrimque duodecim, totidem enim enumerat Scriptor Græcus Actorum Concilii, ut videre est Tomo XIII Concil. col. 26, à Latinis quidem Cardinales duo, Metropolitæ duo, Episcopi duo, Sacerdotes Monachi duo, Abbates duo, & Notarii duo. A' Græcis verò, de Primariis Metropolitis duo, de mediis duo, de postremis duo, Hegumeni duo, Cruce signati duo, & Notarii duo; qui bis per hebdomadam ad S. Francisci templum de Purgatorio & Sanctorum beatitudine disputabant. Latini quidem asserebant Sanctorum animas perfectam in Cœlis jam adeptas esse gloriam, quâ post resurrectionem cum corporibus perpetuò lætabuntur; quæ verò peccatis venialibus sunt infectæ, purgari per verum ignem, adjuvante Ecclesiâ per Sacerdotum preces; & peccatores sine pœnitentia decedentes perpetuò in inferno cruciari. Ex altera verò parte Græci, animas Sanctorum jàm quidem frui beatitudine asserebant, sed imperfectâ; perfectâ verò in resurrectione corporum. Erant nihilominus inter Græcos, qui sentirent Sanctorum animas in loco separato versari usque ad resumptionem corporum, ibique lætari mente volventes absolutam beatitudinem: Purgatorii pœnas non ignem, sed locum tenebrosum ac mœroris, & animas purgari non igne, sed precibus & sacrificiis Sacerdotum, ac eleemosynis fidelium. Porrò non alium ignem, quàm æternum, damnatorum post resurrectionem corporum agnoscebant. Tandem in hoc solùm convenerunt, nempè Sanctos consecutos, & non consecutos esse beatitudinem, hoc est, animas quidem ut animas ad perfectam pervenisse beatitudinem, in resurrectionem tamen perfectiorem esse consecuturas cum propriis corporibus. Quod attinet ad quæstionem de Purgatorio, indecisam reliquerunt alio tempore tractandam. Hæc gesta fuère mensibus Junii & Julii.

CXXV. *Germanorum Principum neutralitas in causa Eugenii, & Basil.*

Quinto decimo Kal. Aprilis, seu die decima octava Martii hujus anni 1438, juxta Acta Patritiana, Electores Imperii Francofordiæ congregati, varia in dies edicta Eugenii & Basileensium videntes & audientes, declararunt se omnia decreta alterius partis, contra alteram non suscipere, venerarique & Eugenium Pontificem & Concilium Basileense, nec non velle usque ad sextum mensem deliberare cujus parti esset adhærendum; Prælatos autem, populos sibi commissos jure ordinario gubernaturos. Hoc fuit principium *Neutralitatis Germanicæ*, quæ prætextu concordiæ per sex menses instituta, octo annos perduravit, ab Eugenio & Basileensibus jure meritò reprobata; de qua plura inferiùs.

CXXVI. *In Conventu Bituricensi Pragmatica Sanctio condita.*

Nunc ad famosam Pragmaticam Sanctionem accedamus. Nuncii Eugenii rogaverant Carolum VII Francorum Regem, ut ad Concilium œcumenicum proximè cum Græcis celebrandum, mittere vellet Legatos suos, qui Basileæ erant, & reprobaret suspensionem Eugenii per Basileenses factam; sed Rex magis consulens utilitati suæ & Regni prohibuit omnibus Prælatis suis ne Basileâ discederent, nève Ferrariam se conferrent. Quare Pragmaticam Sanctionem in generali Ecclesiæ Gallicanæ Conventu die septima mensis Julii anni 1438 edidit, quæ anno subsequenti promulgata fuit in Senatu Parisiensi die decima tertia Julii, quâ approbata sunt decreta Concilii Basileensis, quasi fuisent opportuna remedia pro reformatione status Ecclesiastici tùm in capite, tùm in membris; è quibus decretis nonnulla prout concepta erant, cetera cum additis modificationibus, juxta publicam utilitatem & mores Ecclesiæ Gallicanæ suscepta fuerunt. Extant illius Sanctionis capita apud Gaguinum lib. 10, quæ Historiæ suæ Franciæ inseruit, nempè decreta de auctoritate & potestate Conciliorum Generalium, temporibusque & modis eorum convocationis: De validitate Concilii Basileensis: De electionum conservatione, reservationum atque expectativarum abrogatione: De collationibus per Ordinarios faciendis: De causarum evocationibus ad Romanam Curiam restringendis: De frivolis appellationibus: De pacificis possessoribus: De numero & qualitate Cardinalium: De Annatarum, aliarumque exactionum aut munerum pro confirmatione electionum aut beneficiorum abolitione: De recta ac decenti Missarum celebratione, & officii Divini tam in Choro, quàm extra recitatione: De spectaculorum intra Ecclesias detestatione: De Clericorum concubinariorum pœnis: De ex-

excommunicatis vitandis, aut non vitandis: De Interdictorum moderatione: De abrogatione Clementinæ, deque probationibus, quæ erui possunt ex his, quæ in Papæ literis, Bullisque enuntiantur. Sed postea illa Pragmatica Sanctio ab Eugenio, subsecutisque Pontificibus abrogata fuit, consentientibus Regibus; præsertim sub Ludovico XI, Pio II suadente, & sub Francisco I & Leone X Pragmaticæ Sanctioni subrogatum est Concordatum, ut dicetur suo loco.

CXXVII. *Germani Nurimbergæ Conventum faciunt.*

Spondanus ad annum 1438 num. 26 scribit Germanos convenisse Nurimbergæ, tùm ut Alberto Romanorum Regi electo & coronato, homagia præstarent, aliasque res Imperii tractarent; tùm etiam, ut de illa quæ inter Eugenium Papam & Basileenses vigebat discordia agerent: Conventum autem istum habitum ad finem hujus anni dicit. Verùm fallitur Vir eruditus; quomodo enim sub fine anni 1438 Conventus iste Nurimbergæ haberi potuit! nam Acta Patriciana, quæ citat Spondanus, nos edocent Principes Germanos, ut dicetur num. sequenti, in eodem Conventu respondisse Oratoribus Basileensibus, se missuros Basileam Nuncios suos, qui eorum sententias Patribus aperirent, eosdemque Nuncios III Nonas Septembris hujus anni 1438 Basileam advenisse. Quarè cùm, referente Augustino Patritio, Principes Germani cum Legatis Basileensium disputaverint per duos menses circa media pacis componendæ; verisimile est Conventum istum Nurimbergensem celebratum fuisse circiter mense Julii hujus anni 1438.

CXXVIII. *In eo de rebus Synodicis componendis tractant.*

In eo itaque Conventu adfuerunt Legati Eugenii, Nicolaus scilicet Albergatus Cardinalis tit. S. Crucis, Joannes Archiepiscopus Tarentinus, Joannes de Turrecremata Ordinis Prædicatorum, & Nicolaus de Cusa; Oratores etiam Basileenses, quorum princeps erat Patriarcha Aquilejensis. Cùm autem ad concordiæ tractatus deventum esset, visum est Principibus Germaniæ optimum fore, si præter Basileam & Ferrariam, tertius celebrandi Concilii eligeretur locus, in quo Basileenses, & Ferrarienses unà cum Græcis & Eugenio convenirent, facerentque Generale Concilium. Verùm post multas allegationes, Oratores Basileenses responderunt, se super ea re potestatem non habere, perieruntque responsum à Principibus super pridem postulatis, nempè ut decreta Concilii susciperent, & curarent ut Basileæ congregari salvi essent: Quibus per Cæsarem & Principes responsum est, se missuros quàm citiùs Basileam Nuncios, qui eorum sententiam Patribus aperirent, qui quidem Nuncii Basileam cùm pervenissent III Nonas Septembris, seu die tertia ejusdem mensis, retulerunt Patribus Basileensibus, Cæsarem quidem velle omnes ibi congregatos salvos esse; sed Principes & Prælatos sententiam neutralitatis approbasse, & suscipere ac venerari simul & sacrum Concilium, & Eugenium Summum Pontificem, nullumque aliud esse remedium tantis malis, quam electio tertii loci pro celebratione Generalis Concilii. Ad petitionem Germanorum accesserunt Oratores Regum Francorum, Hispaniæ, Hungariæ, Aragoniæ, Navarræ, Portugalliæ, & Ducis Mediolanensis, omnesque declaraverunt se in sententiam Cæsaris ire. Diù itaque, multumque inter Patres & Legatos Germanorum disputatum est, sæpèque hinc inde pacis conditiones præscriptæ, tamen omnes conditiones, quas præscribebant Legati Principum, Patres Basileenses suscipere noluerunt, mox multa illis addentes & mox dementes, ut omnem Pontificis potestatem enervarent. Tandem promiserunt se missuros ad novam Diætam Legatos cum plena potestate, facturosque omnia quæ utilia fidei Catholicæ putarent. Ita Acta Patriciana.

CXXIX. *Sessio I usque ad tertiam Græcorum simul & Latinorum.*

Elapsis quatuor mensibus, intra quod tempus pestis invaserat Ferrariam, nemine ex Basileensibus nec aliundè comparente, asserente Pontifice, ubi ipse esset cum Imperatore & Patriarcha Constantinopolitano, Cardinalibus & Patriarchis, ibi esse universalem Christianorum Synodum, aperta est unanimi consensu prima Sessio, & habita die Mercurii octava mensis Octobris in templo palatii Papæ, eò quòd podagrâ laborabat; & ne pars major Latinorum prævaleret, statutum est, ut non suffragiis res ageretur, sed quisque suam sententiam simpliciter proferret. Itaque aggressa est disputatio circa hæc duo quæsita: an scilicet fas esset addere quicquam Symbolo, & utrum additio *Filioque* pia esset; pro quarum quæstionum enodatione sex ex Latinis & totidem ex Græcis electi sunt ad disputandum: Ex parte Græcorum numerabantur Marcus Metropolita Ephesius, Isidorus Russiæ, Bessario Nicææ Archiepiscopi, Theodorus Xanthopulus Magnus Vasorum Custos, Michael Balsamon Magnus Bibliothecarius, & Georgius Gemistus: Ex parte verò Latinorum, Nicolaus Albergatus tit. S. Crucis, & Julianus Cæsarinus tit. S. Sabinæ Presbyteri Cardinales, Andreas Rhodius seu Colossensis Archiepiscopus, Joannes Episcopus Foroliviensis, & duo Sacerdotes Monachi Theologiæ Magistri. Ita namque recensentur in Actis Græcis; cùm tamen Andreas de S. Cruce Patricius Romanus & Apostolici Consistorii Advocatus, quique Concilio Florentino interfuit, in suis Disputationibus unicum ponat Cardinalem, nempè Julianum, ac ceteros Latinos disertiùs exprimat,

mat, prædictos scilicet Rhodium & Foroliviensem, Joannem de Monte Nigro Ordinis Prædicatorum, Petrum Perquerii Ordinis Minorum, & Joannem de S. Thoma Ordinis Eremitarum S. Augustini.

CXXX. *In duplicem errorem lapsus Scriptor Græcus.*

Hinc nascitur non parva difficultas, quam attigit Spondanus ad annum 1438, num. 29, quamve insolutam reliquit. Etenim si æqua fides adhibenda est ambobus Actorum Concilii Scriptoribus, sequitur quòd septem disputatores ex parte Latinorum recensendi erunt; quippe cum Scriptor Græcus, ut mox dicebamus, in numero disputantium recenset Nicolaum Albergatum, & silentio præterit Petrum Perquerii; Andreas verò de S. Cruce in eodem numero recenset Petrum Perquerii, & nihil dicit de Nicolao Albergato. Natalis Alexander Hist. Eccles. Sæc. XV, Dissert. 10, Art. 2, num. 11, amborum Scriptorum secutus Historiam, hac difficultate pressus septem disputatores ex parte Latinorum recensuit, nempè Cardinalem Albergatum, Petrum Perquerii, & alios quinque superiùs nominatos, licèt non ignoraret, Vir sanè Eruditus, sex tantùm hinc inde fuisse electos. Error itaque est in Scriptore Græco, qui in numero disputantium recenset Cardinalem Albergatum, à quo tamen expungendus est, quia Nurimbergæ Legatum Eugenii agebat, ut diximus num. CXXVIII, dum Ferrariæ eligebantur hinc inde disputatores. Porrò Scriptor Græcus in alterum errorem lapsus, & post eum Natalis Alexander laudatus, Episcopum Foroliviensem, non Ludovicum, sed Joannem nominat; non adverterat certè hic Scriptor hunc Joannem, de quo loquitur, translatum fuisse à Foroliviensi Episcopatu ad Anconitanum die sexta Martii anni 1437, & consequenter ante celebrationem primæ Sessionis Concilii; & Ludovicum similiter translatum de Episcopatu Sanguinensi ad Foroliviensem die decima quarta Junii ejusdem anni. Et hæc causa erroris, quam refert Horatius Justinianus in Notis ad secundam Collationem Actorum in Concil. Florentino.

CXXXI. *Græci exordiuntur disputationem.*

Omnibus igitur consedentibus, concessum est Græcis exordium disputationis more scilicet dialectico, ut sermonis prolixitas vitaretur. Surgens itaque Bessarion Nicænus accepta facultate dicendi ab Imperatore & Patriarcha luculentissimam habuit Orationem, quæ extat Græcè & Latinè Tomo XIII Concil. col. 35, in qua invocavit Sanctissimam Trinitatem ad unionem & consummationem tanti operis, Eugenium, Imperatorem, Patriarcham, universamque Synodum laudibus ornavit de zelo omnium ad pacem Ecclesiæ conficiendam. Hæc in prima Sessione. In secunda verò habita die Sabbati undecima ejusdem mensis, nihil aliud actum est, quàm quòd Andreas Colossensis sive Rhodius ex parte Latinorum, imitatus planè Bessarionem, eleganti oratione Synodum encomiis celebravit.

CXXXII. *In Sessione III usque ad XII agitur de additione Filioque.*

Celebrata est sessio tertia die Martis, decima quarta Octobris, aliæque Sessiones usque ad duodecimam eodem mense, & per totum mensem Novembris habitæ sunt. Prætermissis verborum acrimoniis & contentionibus, præludiisque disputationum habitis inter Marcum Ephesium & Andream Colossensem, loquentibus etiam ceteris electis ex utraque parte, Synodorum Generalium decreta lecta sunt, & Primò Nicænum Symbolum lectum est, Conciliique Ephesini decretum, quo prohibetur Episcopis, Clericis & Laicis *alteram fidem* componere aut proferre: Deinde definitio quartæ Synodi Chalchedonensis: Acclamatio Joannis Patriarchæ Constantinopolitani ex Actis quintæ Synodi, Collat. 6: Symbolum Constantinopolitanum: Epistola Vigilii Papæ ad Eutychium Patriarcham Constantinopolitanum: Decretum sextæ Synodi: Duæ Epistolæ Agathonis Papæ ad Imperatores Romanorum: Tandem definitio septimæ Synodi Oecumenicæ. Ex his Marcus Ephesius colligebat additionè ad Symbolum fieri non potuisse, & schisma peperisse. Andreas verò Colossensis multis ostendebat accessionem illius vocis *Filioque* non propriè esse additionem, sed tantùm expositionem & declarationem horum verborum, *qui ex Patre procedit*, & consequenter additionem vetitam esse, non verò explicationem & declarationem fidei. Julianus Cæsarinus Cardinalis contra Marcum Ephesium sic affatus est: *Additio non fuit causa schismatis, quia ante istud schisma Ecclesia Romana cantabat Symbolum cum hoc verbo* Filioque. *Hoc habemus*, ajebat, *per Epistolas Hormisdæ Papæ, quas scribit Imperatori Constantinopolitano, videlicet Justino Patri* [nimirùm adoptivo, Justinianus enim erat Justini ex sorore nepos] *Justiniani Imperatoris, qui fuit tempore quinti Concilii*. Et paulò post: *Item Tharasius addens, per Filium, in Concilio septimo non generavit schisma. Deinde doctrina Augustini & Ambrosii erat nota ante tempus tertii Concilii: Item doctrinam multorum Doctorum Græcorum erat nota Orientalibus, & tamen nullus fuit scandalizatus contra eos, unde non dicatur, quòd hoc verbum* Filioque *fuerit causa schismatis, nec propter hoc secuta est divisio*, &c. Hæc Julianus & alia hujusmodi plura, quibus dilucidè probavit, eam vocem *Filioque* à Sede Apostolica appositam fuisse, non adversùs verum Symboli sensum, sed quia fidei orthodoxæ consentiret. Græci autem concedebant expositionem verborum Symboli fieri quidem posse, minimè verò Symbolo

bolo addi, juxta prohibitionem Ephesinæ Synodi; sed ex Latinis Ludovicus Episcopus Foroliviensis Ordinis Minorum demonstravit eam prohibitionem manifestè esse de additionibus, quæ fierent ad eversionem fidei, non autem de additione necessaria, qualis erat ista *Filioque*, necessariò addita ad vitandam hæresim, quod gravissimis sententiis probavit, præsertim ex gestorum in Concilio Ephesino narratione. *His expositis*, ait Auctor tunc præsens, *unusquisque intuebatur alterum ex his; quæ facundissimè gravi sermone à viro antiquo verbis convenientissimis lætissimè audierunt.* Et inferiùs; *tam lætè, jucundèque, verbisque convenientibus dicta fuerant, ut quisque Patrem prædictum summè collaudaret.* His prolixè disputatis, Julianus Cardinalis in Sessione XII instititit, ut quæstione omissa, utrum scilicet liceat quidquam Symbolo addere, accederetur ad disputationem de Spiritus Sancti Processione, eâ enim controversiâ compositâ facile fore, ut de potestate addendi Symbolo convenirent.

CXXXIII. *In Sessione XIII & XIV introducuntur Oratores Ducis Burgundiæ.*

Die Jovis vigesima septima Novembris habita est Sessio decima tertia, in qua Introducti fuêre Oratores Ducis Burgundiæ, videlicet juxta Acta Græca, Episcopi quatuor, unus Archidiaconus, duo nobiles Equites, & alii Monachi & Laici, qui Eugenium salutarunt, deosculantes ejus dexteram & genam, præsente tùm Imperatore Græcorum, tùm omnibus Orientalis & Occidentalis Ecclesiæ Patribus, præter Patriarcham Constantinopolitanum, qui ob ægritudinem in lecto detinebatur. Insalutato Imperatore, literas ad Synodum reddiderunt; verùm Imperator rem indignè admodùm tulit, & declaravit quòd nisi iterum Synodus conveniret, & Oratores Ducis illi debitum honorem deferrent, non ampliùs conveniret, neque Synodus fieret. Octo dies elapsi sunt in re componenda; die autem Jovis quarta Decembris in Sessione decima quarta, cùm jam omnes convenissent, venerunt Oratores Ducis & reverentiam Imperatori præstitêre, non ita tamen utì par erat; verùm Imperator forti animo id tulit, jussitque disputantes sermonem aggredi. Surgens itaque Marcus Ephesius conquestus est de nimia dicendi Latinorum facundia, atque ideo responsiones reddendas nuda propemodùm affirmatione vel negatione petiit; Julianus autem Cardinalis cœpit uni verbo mille opponere, & sermonem de dicendi ubertate & brevitate amplectenda adeo prolixum habuit, ut totum Sessionis tempus consumpserit, inquit Scriptor Græcus; licèt in Collatione XII Andreæ de S. Cruce responsiones Juliani Cardinalis aptè & ad rem jaceant.

CXXXIV. *Scriptor Græcus Actorum Concil. Flor. hactenus incognitus.*

Quisnam autem fuerit iste Scriptor Græcus Actorum Concilii Ferrariensis seu Florentini Græcè & Latinè editorum, hactenùs latet Eruditos; siquidem ex Græcis Exemplaribus unicum repertum est, quod lucem aspexit sine Scriptoris, seu Notarii nomine anno 1526, sedente Clemente VII typis Romæ excusum, à Bartholomæo Abramo Cretensi latinè redditum, *Florentina Synodus Oecumenica octava* inscriptum: verùm emendatus est mendosus titulus in Versione altera ejusdem Græci Codicis à Joanne Matthæo Caryophilo Cretensi, quæ in Conciliis Generalibus sub Paulo V Romæ editis est impressa, pariterque in Conciliis Generalibus editionis Labbeanæ. Spondanus anno 1438, num. 8, Conscriptorem Græcum autumat fuisse Matthæum Melenicensem, eò quòd in Narratione disceptationis inter ipsos Græcos agitatæ post Sessionem XXV legatur: *In unam ivimus sententiam Præsules numero decem, qui sunt hi: Ruthenus, Nicænus, Lacedæmonius, Mitylenensis, Rhodius, Nicomediensis, Distrensis, Gannensis, Dramensis, Melenicensis.* Unde inferri posse videtur, inquit Spondanus laudatus, fuisse ipsum Melenicensem eorumdem Actorum Conscriptorem, qui se se ultimo loco numeraverit, quamvis in subscriptionibus postponatur ei *Dramensis*, qui hic præponitur. Sed ruit hæc conjectura, quia sub fine Sessionis ejusdem XXV Tom. XIII Concil. col. 502 legitur: *Cùm ergo Vicarii*, nempè Patriarcharum, *huc venissent*, id est, in cellam Imperatoris Græcorum, *convenerunt cum Nicæno & Mitylenensi octo etiam alii Metropolitæ, qui ex Præsulibus se adjunxerant: hi verò sunt, Lacedæmonius, Rhodius, Nicomediensis, Distrensis, Gannensis, Dramensis, Melenicensis.* Si ergo Scriptor Græcus Melenicensis fuisset, non diceret, *convenerunt*, sed *convenimus*. Hinc non satis fidendum reor eruditi Allatii conjecturæ, Spondani simili, quando in suis Notis Criticis super Historiam Concilii Florentini Græcè scripta per Sylvestrum Sguropulum, quam in sermonem Latinum transtulit Robertus Creigthon anno 1660, suspicari videtur in Exercitatione V, quòd Scriptor Græcus sit Manuel Chrysocuce Magnus Sacellarius, vel Theodorus Xanthopulus Magnus Scevophylax. Nam quidquid sit de Theodoro Xanthopulo, certum est quòd Manuel Chrysocuce aberat à Concilio, eò vel maximè quia Bessarioni scripto dederat in mandatis, ut suo nomine subscriberet; & post Patrum subscriptiones plura refert acta & agitata idem Scriptor Græcus, ut videre est Tomo XIII Concil. col. 522, & in Actis Andreæ de Sancta Cruce ibidem col. 1171.

Rur-

CXXXV. *Græci cogitant de recessu in Sessione XV.*

Rursùm Patres Latini & Græci convenerunt die constituto, scilicet die Lunæ octava Decembris, & Imperator cohortatus est Marcum Ephesium ut loqueretur, qui deinceps asseruit non esse licitum Symbolo vel vocem, vel syllabam addere; Julianus Cardinalis non tacuit, & in medio afferens Epistolas, quas scripsit S. Athanasius ad Papam Marcum, S. Silvestri successorem, & ad Liberium, Papæ Julii successorem; similiter & responsum Liberii S. Athanasio datum: *Quòd nulli liceat aliam fidem proferre, quàm quæ fuerat in Concilio illo* (Nicæno scilicet) *prolata*; demonstravit necesse esse intelligere per *aliam fidem*, *contrariam fidem*; sed cùm deficeret tempus, Synodus dimissa est. Ex tunc Græci cœperunt tædio affici, & de recessu cogitare, sed Imperator voluit expectare rerum eventus cum animi æquitate, quod Latini enixè flagitabant: Dicebant enim contra Marcum Ephesium (qui illam vocem *Filioque* reponere seorsim in definitione petebat, non verò in Symbolo) quòd si illa vox *Filioque* comperta fuisset blasphema, neque in Symbolo nec alibi reponeretur; si verò pia, ubique recipienda, & in Symbolo summè necessaria. Ad quæ inclinans Imperator, postulavit unde ordienda esset disputatio, num Spiritus Sanctus procederet ex Patre & ex Filio. Annuère Græci hoc publicè quidem non examinandum esse, sed privatim per aliquos ad sermones nimios evitandos; & decretum fuit quòd eligerentur duodecim ex Latinis & totidem ex Græcis ad disquirendum, utrum Spiritus Sanctus procederet ex Patre & ex Filio. Inter hæc Eugenius cogitabat de Synodo transferenda Florentiam; gravissima etenim causa instabat, siquidem ab autumno ad hanc diem usque, peste & improvisâ morte vexabantur Ferrarienses. Translationem recusabant Græci, sed Imperatoris auctoritate sedari, transacta eâ lege res est, ut Pontifex in menses octo subsidia Constantinopolim mitteret: commeatus Græcis suppeditaturus esset: Florentiam & non aliò pergerent: Synodus quatuor omninò mensium spatio terminaretur: tum denique ipsis recedendi potestas foret. Ut verò anno proximo promulgata sit Concilii translatio mox videbitur.

CXXXVI. *Renatus Neapolim accedit, & Alfonsus Rex Aragonia eam obsidet.*

Jam vidimus superiùs Renatum Ducem Andegavensem testamento constitutum fuisse hæredem à Joanna II Siciliæ Regina, constitutis interim sexdecim Proceribus, qui usque ad ejus adventum regnum administrarent. Demùm Renatus à Duce Burgundiæ, à quo detinebatur, dimissus est, & Neapolim cum triremibus Genuensium advenit, ubi summo honore exceptus est, sicut Isabella Regina ipsius uxor excepta fuerat anno 1435 die vigesima octava Octobris. Inde plura certamina inter eum & Alfonsum Regem Aragoniæ de jure regni contendentes invicem conserta sunt. Porrò hoc anno 1438 Alfonsus civitatem Neapolitanam obsidione cinxit, quæ in potestate Renati erat; sed supervenientibus continuis imbribus, post triginta circiter obsidionis dies eam solvit. S. Antoninus cap. 11 Tit. 22 § 2 refert quod Petrum Alfonsi fratrem, Principem valde bellicosum, circumeuntem mœnia civitatis, quæ sunt juxta litus maris, lapis ex tormento emissus percutiens caput ejus & totum assumens in mare trajecit: nec unquam valuit repetiri; sicque truncatum corpus in Ecclesia S. Petri Martyris sepultum fuit. Vide quæ diximus anno 1435 num. XCVIII, ubi Renatum Ducem Andegavensem illius regni hæredem declaravimus.

CXXXVII. *In Sessione XVI Synodus transfertur Florentiam.*

Anno millesimo quadringentesimo trigesimo nono, die decima Januarii habita est Sessio decima sexta ad publicandam Synodi translationem, quæ publicatio his verbis facta fuit, Latinè quidem ab Antonio Episcopo Portugalensi, & Græcè à Mitylenensi: *Eugenius, &c. ex hac & nonnullis aliis rationabilibus causis, consentientibus Carissimo filio nostro Joanne Palæologo Romæorum Imperatore, & venerabili fratre nostro Josepho Patriarcha Constantinopolitano, sacro approbante Concilio, ipsam Oecumenicam seu Universalem Synodum ab hac civitate Ferrariensi ad civitatem Florentinam, omnibus manifestè liberam, securam, pacificam & quietam, aërisque salubritate lætantem, & ad quam inter Tyrrhenum Hadriaticumque mare optimè sitam, ab Orientalibus & Occidentalibus commodè accedi potest, harum serie in nomine sanctæ Trinitatis Patris & Filii & Spiritus Sancti, ex nunc transferimus, & translatum esse decernimus, cum his plenis securitatibus & salvis conductibus, quos initio hujus sacri Concilii præbuimus, &c. Dat. Ferrariæ in Sessione publica in Ecclesia majori solemniter celebrata anno Incarnationis Dominicæ* 1438, (qui nobis est 1439.) *IV Idus Januarii, Pontificatûs nostri anno VIII.* Die undecima ejusdem mensis ab Eugenio Pontifice Græcis dati sunt sumptus ut Florentiam pergerent, ac Constantinopolim missa sunt undeviginti aureorum millia ad urbem illam adversùs Turcas muniendam; pro quorum expensis Eugenius acceperat à Florentinis quadraginta nummorum millia, mitrâ suâ in pignus oblatâ, imò alia quadraginta millia polliciti sunt Florentini Eugenio dono dare, si ad suam civitatem Synodum transferret. Quâ verò pompâ Eugenius iter paraverit, habueritque, describit pluribus Actorum Concilii Græcus

Scriptor Tomo XIII Concil. col. 219. Verùm non observavit quod S. Antoninus refert tit. 22, cap. 11, loquendo de itinere Eugenii, nempè tentatas fuisse ei ab hostibus insidias ad capiendum eum, quibus detectis declinavit à via recta, & alterâ insuetâ assumptâ, periculum evasit; à quibus autem hostibus S. Antoninus non dicit, sed Spondanus existimat harum insidiarum auctorem fuisse vel Philippum Ducem Mediolanensem, vel Alfonsum Regem Aragoniæ, quos adversarios Eugenius patiebatur. Paulò ab adventu Eugenii, Imperator Græcorum, & Patriarcha Constantinopolitanus cum Doctoribus suis & Proceribus, diversis diebus mensis Februarii Florentiam pervenerunt; cum magna solemnitate in urbem ingressi, honorabiliter in diversis mansionibus collocati fuêre.

CXXXVIII. *In Sessione XVII agitur de modo ineundæ concordiæ.*

Die Jovis sexta Februarii in Sessione decima septima, quæ prima fuit Florentina, post diuturnum inter Imperatorem & Julianum Cardinalem colloquium, conventum est ut Græci inter se conferrent de modo conficiendæ concordiæ; sed eo ab ipsis non invento, petierunt disputationes privatas, delectis ad eas septem ex suis, & totidem ex Latinis cum facultate transigendi de quæstionibus propositis. Cùm hæc nuntiata fuissent Eugenio, visum est illi non expedire angustam hanc petere viam, sed satius fore rem publicè agi, sicuti hactenùs Ferrariæ factum fuerat: *Quoniam*, ajebat, *disputare vultis, nec ullum à vobis medium reperitur, ut promiseratis: deligite personas, quod & nos faciemus: abeat verò dies Sabbati, & Feria secunda Generalis habeatur disputatio, ut nostra sententia examinetur.* Itaque indicta est Sessio XVIII ad diem Lunæ secundam mensis Martii.

CXXXIX. *In Sessione XVIII usque ad XXIV agitur quæstio de processione Spiritus Sancti.*

Eruditè & acriter disputatum est in Sessionibus XVIII, XIX, XX, XXI, XXII, & XXIII, habitis per totum mensem Martii inter Marcum Ephesium & Joannem de Montenigro Provincialem Lombardiæ Ordinis Prædicatorum, de processione Spiritus Sancti à Patre & Filio. Ac primùm quidem de significatione vocis *Processio*; deindè de testimoniis SS. Basilii & Epihanii, illius quidem lib. III contra Eunomium, hujus verò in Ancorato; nec non de S. Athanasii oratione IV contra Arianos. Hæc Patrum loca diligenter expensa sunt, & MSS: Codices à Joanne de Montenigro excussi, unus præsertim annorum plusquàm sexcentorum, scilicet multos ante annos quàm schisma oriretur; erat eleganter descriptus in membranis, non verò in bambacinis foliis, nulla in eo rasura sive depravatio, vel manus adjectio deprehendebatur, quemque Nicolaus de Cusa Constantinopoli attulerat: Ex quo Marci Ephesii confutata calumnia est, S. Basilium à Latinis interpolatum respondentis, sicut & ipsum Symbolum, in quo legebatur *Spiritum Sanctum procedere à Patre & Filio.* Non silendum quod S. Antoninus refert tit. 22 cap. 11, qui præsens fuit illis Sessionibus, & quod tacet Græcus Scriptor, nempè: *Inductæ sunt auctoritates multorum Doctorum, & præsertim Basilii, qui in libro ad Eunomium de Spiritu Sancto expressè asserit, Spiritum Sanctum procedere non solùm à Patre, sed à Filio: & cum responsalis*, scilicet Marcus Ephesius, *jam non haberet quid diceret, subterfugium quæsivit, negans hoc Basilium in eo libro scripsisse, sed mendosè interpretatum, cùm in codicibus suis Græcè scriptis secum delatis hoc minimè reperiretur. Adducti sunt plures codices Basilii ad Eunomium Græcè exarati, quorum aliqui erant apud Græcos, alii penes Latinos nostros Græci sermonis peritos: & cùm in nostris & aliquibus Græcorum de Constantinopoli adductis liquidè haberetur, Spiritum Sanctum ex Patre & Filio procedere, deprehensa est malitia Græcorum, quòd scilicet corruperant scripta Basilii, Filium subtrahendo in ipsa processione. Et cùm Imperator Græcorum diceret, in partibus suis plurimos haberi tales libros Basilii Græcè sic continentes, & illis paucis tunc in medium adductis non standum, respondit Dominus Cardinalis*, nempe Julianus disputationi præpositus: *Domine Imperator, cùm decreveritis ad certamen venire, oportuit Magnificentiam vestram arma vestra vobiscum adducere, non in certamine ipsa expectare. Sicque Græci confutati fuêre & devicti. Huic disputationi præsens fui.* Hæc S. Antoninus. Scholasticis etiam ratiociniis Joannes prædictus mirum in modum constrinxit Ephesium; exponens demum quomodo Pater & Filius unum sint Spiritus Sancti principium, Græcis satisfecit.

CXL. *Patis conciliando spes affulsit in Sess. XXIV & XXV.*

Postquam Imperator adiisset Patriarcham ægrotantem, cum eo consultaturus de iis, quæ agenda forent, convocatis omnibus Metropolitis, ipsis exposuit quomodo non ipse primus negotium unionis suscepisset, sed patrem suum Manuelem Imperarotem, cùm esset in Isthmo, misisse Eudæmonem Joannem in Italiam, & hujusmodi opus fuisse aggressum de consilio Euthimii tunc Patriarchæ Constantinopolitani, qui cum ipso erat; sed tempus obstitisse, remque ad ipsos jam delatam esse, non ut Manuelis tempore, sed multò præstantius: Latinos enim triremes & sumptus misisse, & cum multo studio unionem quæsivisse: propterea disputationes & contentiones cessare debere, & reperire medium aliquod, illudque amplecti, eò ma-

SEC. XV. EUGE-NIUS IV. ximè, quòd faterentur Latini unam causam Filii ac Spiritus, Patrem. Cœperunt Græci perquirere, & invenerunt Epistolam S. Maximi ad Marinum Presbyterum scriptam, in qua legebatur, eamdem causam Filii ac Spiritus Sancti esse Patrem. Latini autem petierunt fieri Sessiones publicas; quare diebus 21 & 24 ejusdem mensis Martii Sessiones XXIV & XXV habitæ sunt absentibus Marco Ephesio & Antonio Heracleensi, præceperat enim Imperator ne convenirent, quòd nimis contentiosè rem agerent, ipse verò viam unionis reperire volebat. Itaque Joannes de Montenigro magna eruditione, SS. Patrum tam Occidentalium quàm Orientalium testimonia Processionem Spiritus Sancti ex Filio probantia exposuit. Habitis deindè pluribus privatis colloquiis tam Græcorum inter se, quàm Latinorum cum ipsis, factisque insuper inter Eugenium, & Imperatorem interlocutionibus, pacis conciliandæ spes affulsit, eam suadentibus Bessarione, Nicæno, & Isidoro Rutheno. Bessarion, orationem dogmaticam habuit de unione, in decem capita distinctam elegantissimam, admodumque prolixam, quâ multis de necessaria SS. Patrum consensione & concordia in dogmatibus fidei, & de locorum pugnantium conciliatione præclarè dictis, concludit Spiritum Sanctum ex Filio procedere. Extat Tomo XII Concil. col. 391 & seqq.

CXLI. *Deliberatur de modo unionis.* Imperator Græcorum impensis & periculis, quibus se suumque imperium pacis gratiâ ad Synodum accedens exposuerat, commemoratis, Patres Concilii seriò admonuit, ut postpositis disputationibus, de modo ineundæ pacis & concordiæ, utrimque cogitaretur. Hinc de consensu Eugenii & Imperatoris electi fuêre decem viri ex utraque parte de modo unionis deliberaturi. Latini declarationem in scriptis, Græcorum deputatis tradiderunt, quâ asserebant Spiritum Sanctum procedere ex Patre & Filio, ut ab unico principio, & anathema dicebant asserentibus *duo principia vel duas causas*. Declaratione simili Græci responderunt, quâ fatebantur: *fontem ac radicem Filii & Spiritus esse Patrem: floresque ac divina germina Patris esse Filium & Spiritum juxta S. Cyrillum, primam Synodum, & Basilium Magnum: Filium emittere, & ex se scaturientem effundere Spiritum, atque à Filio emitti, profluere, & effundi Spiritum Sanctum.* Hæc declaratio Latinis haud satis explicata visa est, quòd hæc verba *scaturire, profluere, emitti, effundi* ambigua sint. Habitis deinde pluribus congressibus & collocutionibus, cùm nec inter se Græci, nec cum Latinis in omnibus convenirent, Georgius Scholarius vir sapientissimus & Senator amplissimus Imperatorem adiens, in frequenti Græcorum Præsulum conventu collocutus, maximum ad unionis conclusionem pondus adjecit, & se credere professus est; *Spiritum Sanctum ex Patre & Filio, seu per Filium procedere: & Patrem ac Filium esse unicum Principium Spiritus Sancti: Anathemati subjiciens eos, qui duo ponunt principia, vel qui personalem Patris & Filii distinctionem illibatam non servant.* SEC. XV. EUGE. NIUS IV.

Rursùm sententiis Patrum tam Græcorum quàm Latinorum examinatis, tandem Sabbato post Pentecostes, die scilicet trigesima Maji, convenerunt omnes Græci cum Imperatore in domo Patriarchæ, qui morbo adhuc detinebatur, & rogatis singulorum sententiis, Patriarcha primus omnium locutus, professus est: *Spiritum Sanctum procedere ex Patre per Filium æternaliter, & substantialiter, tanquam ab uno Principio & Causa, & sanctos Occidentales suscipere, asserentes Spiritum Sanctum esse ex Patre & Filio.* Dummodò id Orientalis Ecclesiæ Symbolo non adjiceretur, nec ejusdem Ecclesiæ Ritus convellerentur, sed illis salvis, unio fieret. Post eum Imperator sententiam dixit in hunc modum: *Ego præsentem hanc sanctam & Generalem Synodum nulla ex parte inferiorem existimo omnibus antehac celebratis. Nam etsi illæ Patrum numero, qui convenerunt, huic superiores fuerint, nec non virtute multum antecelluerint, Cyrillo ac Gregorio Theologo illustres redditæ, aliæque aliis Doctoribus: Nihilo tamen secius & hanc Sanctam esse arbitror & venerandam; neque minore hanc quàm illas observantiâ prosequor.... Quoniam igitur sequi debeo sententiam Synodi, majorisque illius partis, nec non defendere quod fuerit sancitum à pluribus, juxta morem ac antiquis Conciliis servatum, pronuncio me hujus sacræ Synodi, pluriumque ejus Patrum constantissimè sequi sententiam, velleque eam modis omnibus defendere in perpetuum, tùm ob prædictas causas, tùm quia censeo Sanctam Ecclesiam in sacris dogmatibus nullo modo posse errare, communè ac Synodica consideratione utentem. Unus quippe, vel duo, vel tres, aut plures ex hominibus, qui nunc degunt, privatam adhibentes considerationem, fieri potest ut errent: At universam Dei Ecclesiam, de qua Dominus dixit ad Petrum* : Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam: *Communiter errare, omninò est impossibile, alioquin & sermo Salvatoris evanuit, & fides nostra debili fundamento est nixa. Sed quoniam utrumque absurdum est, idcircò & Ecclesiam Dei necesse est nullo posse capi errore: & nos eam, ejusque sententiam omninò sequi: & ante omnes me, qui Dei beneficio Imperialem habitum gero, & teneo* CXLII. *Potior pars Græcorum adhæret Latinis.*

ac

ac defendere ipsam, hoc posito, ut neque sacro nostro Symbolo quicquam addere Latini nos cogant, neque ex ritibus nostræ Ecclesiæ aliquid immutetur. Post hæc Imperatoris verba Isidorus Ruthenus Antiocheni Patriarchæ locum tenens, dicta Patrum Occidentalium suscipienda dixit, *Spiritum Sanctum habere esse ex Filio, & Patrem & Filium unum esse principium Spiritus Sancti*. Bessarion Nicænus idem sentiens, concionem habuit & evidenter probavit, esse impossibile Christiano salutem consequi, ni fateatur *Spiritum Sanctum esse ex Patre & Filio*. Verùm Antonius Heracleensis, Marcus Ephesius, Dositheus Monembasiensis & Sophronius Anchialensis, reluctati sunt sententiæ hujus unionis; dicebant enim, se nullo modo adduci ut credant, *Filium esse causam Spiritus Sancti, neque Spiritum Sanctum procedere ex Patre & Filio tanquam ab uno principio*. In sententiam Imperatoris ivisse varios Præsules, Gregorium magnum Protosyncellum locum tenentem Patriarchæ Alexandrini, & ex Hegumenis Pachomium Hieromonachum, postea accessisse Cyzicenum, Trapezuntinum, Heracleensem & Monembasiensem, qui priùs maximè repugnaverant asserit Scriptor Græcus.

CXLIII. *Omnes demùm consentiunt excepto Ephesio.*

His itaque gestis, die tertia Junii feria quarta convenerunt Græci cum Imperatore in Patriarchæ domum, & coacta totius Orientalis Ecclesiæ Synodo sic locutus est Imperator: *Ego ex anteactis conventibus omnium vestrum deprehendi sententiam, quando & nostram protuli post sacrum Patriarcham. Jamque video à pluribus & potioribus haberi Latinos pro inculpatis, & ab omnibus pariter sumi præpositionem* Per, *loco*, Ex. *Quoniam ergo plures conventus, & omnes dicta Sanctorum Occidentalium suscipitis asserentium, Spiritum Sanctum etiam ex Filio procedere; major etiam pars scripsit nudius tertius, & sententiam suam dedit; dico rogandos esse & alios, & plurium sententiam prævalere*. Rogatis singulorum sententiis, cuncti, excepto Marcho Ephesio, consensére Spiritum Sanctum procedere ex Patre & Filio, ut ab uno Principio & una substantia, & procedere per Filium ut connaturalem & consubstantialem: procedere ex Patre & ex Filio, ut per unicam spirationem & productionem. Scripta fuére tria Exemplaria, quorum unum Papæ miserunt, alterum Imperator accepit, tertium Patriarcha. Porrò ista verba in illis tribus Exemplaribus jacebant: *Credimus Spiritum Sanctum essentialiter à Patre & Filio esse æternaliter & essentialiter*. Levi mota de præpositione *Per* contentione, ea sopita est per clariorem declarationem à Græcis factam, quæ Papæ oblata die octava Junii ab eo approbata fuit magno omnium applausu. Unione facta quoad præcipuum dogma, terminandæ relinquebantur quæstiones de Purgatorio igne, de Principatu Romanæ Ecclesiæ, de Fermentato & Azymo, deque divino Sacrificio.

CXLIV. *Josephi Patriarchæ obitus, & professio fidei.*

Die nona Junii post solis occasum Josephus Patriarcha Constantinopolitanus è vita migravit, sed ante obitum cùm à cœna in suam ædiculam secessisset propria manu scripsit: *Joseph miseratione divina Archiepiscopus Constantinopolis novæ Romæ, & Oecumenicus Patriarcha*. Non ex arrogantia, sed ex simplici consuetudine titulum hunc *Oecumenici* inanem, ab antecessoribus perperam usurpatum, adjecisse videtur Joseph, quem prudenter toleravit Eugenius, ne Græci inde offensionis publicæ occasionem sibi dari putarent. Simili ratione sæpè Romani Pontifices passi sunt Patriarchas Armenorum, & Georgianorum *Catholicos* se appellasse, cujus vocis eadem atque *Oecumenici* significatio est, sed abusivè ab iis sumpta, scilicet sicut orbis pro orbis parte accipi solet. Cæterùm quod sequitur, Patriarchæ pietatis monumentum est: *Quoniam ad finem vitæ meæ perveni, soluturus jam commune debitum, Dei gratia scribo, & subscribo sententiam meam apertè universitati meorum filiorum. Omnia igitur quæ sentit, & quæ dogmatizat Catholica & Apostolica Ecclesia Domini nostri Jesu Christi senioris Romæ, ipse quoque sentio, & iis me acquiescentem do & dico. Profiteor quoque Beatissimum Patrem Patrum & Maximum Pontificem, & Vicarium Domini nostri Jesu Christi antiquæ Romæ Papam ad certam omnium fidem, nec non Purgatorium animarum: In horum quippe fidem subscriptum est die mensis Junii nono, millesimo quadringentesimo trigesimo nono, Indictione secunda*. Ritu Græco cum ampla funeris pompa sepultus est in templo Monasterii Prædicatorum.

CLXV. *Aliæ quæstiones, & contentiones inter Græcos, & Latinos.*

Nec tamen hic finis contentionum, agitandæ relinquebantur quæstiones ante obitum Patriarchæ propositæ. Vocavit ergo postridiè Eugenius Rhutenum, Nicænum, & Mitylenensem quibus dixit: multum sibi mœrorem attulisse Patriarchæ mortem, maximè ob sanctum unionis opus, quòd erga illud bene esset affectus, eos rogavit ut pium hoc opus perficere properarent explanando quæstiones jam agitatas. Quique juxta mentem Græcorum declaraverunt quoad materiam sacrificii indifferens esse ut fieret in *Azimo* vel *Fermentato*, dummodò esset ex tritico, consecratio fieret à Sacerdote, & in loco sacro: De igne Purgatorio, Sanctorum animas perfectam in cœlis adeptas esse coronam, quatenus animæ purè sunt; Peccatorum verò animas perfectè luere pœnas; & medias esse in loco tormentorum; sed sive

ignis sit, sive caligo ac turbo, sive quid aliud, non contendebant: De Primatu Papæ dixerunt, ut quæcumque habebat ab initio & ante schisma privilegia, rursus hæc ipsa haberet; non ita tamen ut appellationes ad eum fierent ab aliis sedibus Patriarchalibus, aut facultas ei esset celebrandi Synodos Oecumenicas absque Imperatore & Patriarchis, quorum privilegia in omnibus salva esse petebant. De oratione à Græcis adhibita post Consecrationem, fateri se dixerunt per hæc verba: *Hoc est enim corpus meum*, transubstantiari sacrum panem & fieri corpus Christi, sed quemadmodum & Latini dicunt: *Jube hæc perferri per manus Sancti Angeli tui in sublime Altare tuum:* ita quoque Græci orant, *ut Spiritus Sanctus descendat super nos*, *& efficiat in nobis panem hunc pretiosum Corpus Christi*, &c. Ita quòd oratione illâ non conficiatur, quod confectum est, sed ut consequatur effectus sacramenti, scilicet uniri cum Christo. His auditis, Eugenius non de omnibus consentiebat, sed quatuor postulabat. Primò, ut Summus Pontifex habeat sua privilegia, & quòd licuerit ei suo jure, quippe ut Summo Pontifici, adjicere quod sacro Symbolo addidit. Secundò, quòd tres sint ordines defunctorum, unus Sanctorum, alter peccatorum, tertius mediorum Christianorum, videlicet qui peccarunt, pœnitentiam egerunt & confessionem emiserunt, nec opera satisfactionis peregerunt, pro quibus etiam orationes & eleemosynæ offeruntur: Et primus quidem, nempe Sanctorum, Dei essentiam sine ullo medio intuentur; Qui pariter post susceptum baptisma non sunt in peccata lapsi, similes eorum fiant: Qui verò peccaverunt & pœnitentiam non egerunt, pœnis æternis addicantur: Qui autem peccaverunt, & confessionem emiserunt, positique sunt in numero pœnitentium, in ignem abeant purgatorium, & purgati reponantur in eorum cœtu, qui sine ullo medio Dei essentiam contuentur. Tertiò, quòd *Azymum* & *Fermentatum* indifferentia sint, dummodò sint ex tritico, & à Sacerdote, atque in loco Sacro. Quartò, ut de divina essentia & operatione quæreretur in Synodo. Susceperunt Græci quod de Igne Purgatorio declaratum fuerat, quòdque animæ videant essentiam Dei. Illud etiam de *Azymo* & *Fermentato* receperunt indifferenter; sed dixerunt primum postulatum esse iniquissimum: *Nam quomodo*, inquiebant, *nobis affirmare liceat, facultatem esse Romanæ Ecclesiæ addendi, seu demendi, absque suis fratribus Patriarchis? Quapropter etsi pium est, quod fuit additum; qui tamen hoc patrare ausus fuerit citra cognitionem Synodicam, culpa nequaquam vacabit*. Res usque eò processit, ut desperatum propemodùm fuerit unionis negotium, donec paulatim in sententiam Latinorum cum nonnullis temperamentis reducti sunt Græci.

CXLVI. Definitio fidei.

Facta est tandem unio Ecclesiarum, cujus Tomus scriptus fuit in Diptychis, à parte quidem dextera Latinè, ut Latini subscriberent & appenderent Bullam Papæ; ab altera verò parte, ut Græci subscriberent & apponeretur Aurea Bulla Imperatoris. Die igitur Lunæ sexta Julii Græci & Latini convenerunt in magnam Ecclesiam Sanctæ Mariæ Liberatæ, & Sacro ab Eugenio peracto post Litanias decantatas, recitata est Definitio Synodi, Latinè à Juliano Cardinali, Græcè verò à Bessarione Archiepiscopo Nicæno in hæc verba: *Eugenius Episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam, consentiente ad infra scripta Charissimo in Christo filio nostro Joanne Palæologo Romæorum Imperatore illustri, & loca tenentibus Venerabilium fratrum nostrorum Patriarcharum, & cæteris Orientalem Ecclesiam repræsentantibus. Lætentur cœli &c. In nomine igitur Sanctæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, hoc sacro Universali approbante Florentino Concilio diffinimus, ut hæc fidei veritas ab omnibus Christianis credatur, & suscipiatur, sicque omnes profiteantur, quòd Spiritus Sanctus ex Patre & Filio æternaliter est, & essentiam suam, suumque esse subsistens habet ex Patre simul & Filio, & ex utroque æternaliter, tanquam ab uno Principio, & unica Spiratione procedit; declarantes quòd id, quod Sancti Doctores & Patres dicunt, è Patre per Filium procedere Spiritum Sanctum, ad hanc intelligentiam tendit; ut per hoc significetur, Filium quoque esse secundùm Græcos quidem causam, secundùm Latinos verò Principium subsistentiæ Spiritus Sancti, sic, ut & Patrem. Et quoniam omnia, quæ Patris sunt, Pater ipse Unigenito Filio suo gignendi dedit, præter esse Patrem, hoc ipsum quòd Spiritus Sanctus procedit ex Filio, ipse Filius à Patre æternaliter habet, à quo etiam æternaliter genitus est. Diffinimus insuper, explicationem verborum illorum, Filioque, veritatis declarandæ gratiâ, & imminente tunc necessitate, licitè ac rationabiliter Symbolo fuisse appositam. Item in Azymo, sive fermentato pane triticeo, corpus Christi veraciter confici; Sacerdotesque in altero ipsum Domini corpus conficere debere, unumquemq; scilicet juxta suæ Ecclesiæ, sive Occidentalis, sive Orientalis consuetudinem. Item, si verè pœnitentes in Dei charitate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint & omissis, eorum animas pœnis purgatoriis post mortem purgari; & ut à pœnis hujusmodi releventur, prodesse eis fidelium vivorum suf-*

fra-

fragia, Missarum scilicet sacrificia, Orationes, & eleemosynæ, & alia pietatis officia, quæ à fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverunt, secundùm Ecclesiæ instituta: Illorumque animas, qui post Baptisma susceptum, nullam omninò peccati maculam incurrerunt; illas etiam, quæ post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem exutæ corporibus, prout superius dictum est, sunt purgatæ, in cœlum mox recipi, & intueri clarè ipsum Deum trinum & unum, sicuti est, pro meritorum tamen diversitate alium alio perfectius: Illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas. Item, diffinimus Sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in universum Orbem tenere Primatum, & ipsum successorem esse Beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem ac Doctorem existere; & ipsi in Beato Petro pascendi, regendi, ac gubernandi universalem Ecclesiam à Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse; quemadmodum etiam in gestis Oecumenicorum Conciliorum, & in Sacris Canonibus continetur. Renovantes insuper ordinem traditum in Canonibus cæterorum Venerabilium Patriarcharum; ut Patriarcha Constantinopolitanus secundus sit post sanctiss. Rom. Pontificem, tertius verò Alexandrinus, quartus autem Antiochenus, & quintus Jerosolymitanus; salvis videlicet privilegiis omnibus, & juribus eorum. Datum Florentiæ in Sessione publica Synodali, in Ecclesia Majori solemniter celebrata. Anno Incarnationis Dominicæ 1439 pridie Nonas Julii, Pontificatûs nostri anno 9. In Græco autem additur annum mundi secundùm computum Græcorum, nempè 6947, & Indict. 2.

CXLVII. *Aliæ quæstiones Græcis à Latinis propositæ*

Lectâ & omnium qui aderant subscriptionibus munitâ definitione, consalutatis quoque mutuis amplexibus, Latini à Græcis quæsivêre: Cur in apparatu Missæ particulas disponunt & conjungunt divino ac Dominico pani? Cur inclinant capita, cùm de minori Altari in majus, nondum consecrata deferuntur sacra munera? Quam ob causam infundunt in sacrum calicem ferventem aquam? Cur dicunt, quando nondum est Corpus Christi: *Unus autem militum lanceâ latus ejus aperuit, & continuò exivit sanguis & aqua?* Quare dicunt: *Et ecce stella venit, & stetit supra ubi erat puer?* Quare Episcopi non inungunt sacro Chrismate, sed Sacerdotes, cùm hoc Pontificibus sit datum? Quare mortuos ante sepulturam inungunt oleo? Cur Sacerdotes & Episcopi Sacrum facturi, non priùs confessionem emittunt? Quare conjugia dirimunt, dicente Domino: *Quod Deus conjunxit homo non separet?* Cur Florentiæ Patriarcham eligere nollent, sed abire vellent sine capite? Questus est etiam Eugenius de Marco Ephesio, qui se à Synodo segregarat, & necesse esse ut rationem redderet. Ad hæc Græci responderunt, Matrimonium ab eis nonnisi justis de causis dirimi. In hoc autem controvertuntur Græci & Latini circa Matrimonium, quòd Græci putant in causa adulterii illud dirimi fas esse, ac novum contrahere; Latini verò, quoad thorum quidem & cohabitationem ex ejusmodi causa, nullo verò pacto quoad vinculum dissolvi posse. Porrò ad postulatum Eugenii, moris apud eos esse dixerunt Constantinopoli eligi Patriarcham ab universa provincia, & in majoris Urbis Templo consecrari. Quoad Ephesium, eum se dicturum causam. Ad cetera verò quæsita, quid responderint non legitur in Actis. Ita finem habuit totum negotium unionis, quæ malis artibus & impietate Marci Ephesii penè nata, extincta fuit; etenim mortuo paulò post suum Constantinopolim adventum Palæologo Imperatore, Græci ad vomitum redierunt.

CXLVIII. *Adventus Armenorum*

Alia celebris unio in eadem Synodo sub hujus anni fine facta est, cui Jacobus à Primadiciis Ordinis Minorum laboriosam utilemque operam præstitit, acceptis ab Eugenio anno 1437 secretis mandatis, ut Armenos ad Ecclesiæ Romanæ unionem hortaretur, & ad Ferrariensem Synodum perduceret, quod quidem feliciter perfecit, ut constat ex mandato Oratorum Armeniæ scripto *die 25 Julii, anno Domini* 1438 apud Horatium Justinianum part. 3 Concilii Florentini, in quo legitur, Constantinum Patriarcham Armenorum legasse quatuor Doctores, viros præstantes, videlicet: *Sarchim, Marcham, & Thomam, ac Joachimum Episcopum Peræ*, qui decretis Synodi suo nomine obedirent. Cum iis Oratoribus Armenis aderat prædictus Jacobus à Primadiciis, qui literas, quas secum detulerat Pauli Imperialis, pro Republica Genuensi Consulis, Regentis civitatis Caffæ & totius maris majoris Gazariæ Imperii, obtulit ad Eugenium, in quibus præter alia ipsum Jacobum his verbis commendat: *Hos enim conducit* (id est Armenorum Legatos) *Vicarius Fra. Jacobus, qui sicut hujus tanti luminis, & reductionis fuit principalis coadjutor, opportunum fuit ut sit & ipse conductor: Nam corda ipsorum Armenorum ita in manibus habet, quòd nusquam absque ipso accedere possent. Hic enim Vir devotus explicabit cætera latius Sanctitati tuæ*, &c. Hæc Epistola refertur Tomo XIII Concil. col. 1198. Admissis ergo Oratoribus, & lectis in Concilio Armenorum Patriarchæ, & Pauli literis electi fuêre Antonius Ostiensis, Bran-

da Portuensis, & Nicolaus Albergatus Bononiensis Episcopi & Cardinales, aliique viri docti, qui cum Armenis convenirent, eosque instruerent.

CXLIX. *Reges Æthiopiæ olim Indiæ vocati.*

Venisse quoque cum Armenis Oratores ex India testatur S. Antoninus tit. 22 cap. 11 § 1; sed cùm de istis nulla in decreto Eugenii fiat mentio, de quibus tamen se se offerebat opportunissima occasio loquendi, visum est variis Scriptoribus testimonium S. Antonini dubiæ fidei esse. Ego verò existimo ex Literis Alexandri Papæ III *Dat. Venetiæ in Rivo alto V Kal. Octobris anni* 1177, quas, refert Matthæus Paris anno 1181 per Indos, de quibus loquitur S. Antoninus, intelligendos esse Æthiopes, sic enim hæ Literæ inscriptæ sunt: *Alexander Papa Charissimo in Christo filio Presbytero Joanni, illustri & magnifico Indorum Regi*. Reges autem Æthiopiæ olim regnasse in India, eorumque regna in Asia sita fuisse, nemo est qui nesciat. Unde S. Antoninus verum dicit, cùm testatur Indos, hoc est Æthiopes, venisse Florentiam; sed fallitur cùm dicit, venisse cum Armenis, cùm certum sit ipsos venisse hoc anno 1439, illos verò anno 1441, ut dicetur infrà.

CL. *Decretum unionis Armenorum.*

In publica Sessione die vigesima secunda Novembris, non verò die decima Decembris, ut scribit Odoricus Raynaldus ad annum 1439 num. 13, per Episcopum Paduanum in Ecclesia majori promulgatum est decretum Eugenii pro Armenorum instructione editum, quod incipit: *Exultate Deo salutari nostro*, &c. *dat. Florentiæ in publica Sessione Synodali anno Incarnationis Dominicæ* 1439, *X Kal. Decembris, Pontificatûs anno IX*, cujus præcipua capita hic referre juvat. Primò, Eugenius tradidit Armenis Symbolum Concilii Constantinopolitani, cum additione *Filioque* in Ecclesia decantandum: Secundò, definitionem Concilii Chalchedonensis de duabus naturis in una Christi persona: Tertiò, definitionem Concilii Generalis sexti, de duabus voluntatibus, & totidem Christi operationibus: Quartò, ut susciperent non solùm tres Synodos Oecumenicas, Nicænam, Constantinopolitanam, & Ephesinam primam; sed & omnes alias universales auctoritate Romani Pontificis legitimè celebratas: Quintò, omnium septem Sacramentorum veritatem: Sextò, Symbolum S. Athanasii: Septimò decretum unionis nuper cum Græcis consummatæ: Postremò tandem, dies certos assignavit celebrandorum festorum, Annunciationis Beatissimæ Virginis, Nativitatis Beati Joannis Baptistæ, Nativitatis & Circumcisionis Domini, ac Purificationis ejusdem B. Virginis; quia illas festivitates Armenii aliis incertisque diebus celebrabant. Quæ omnia Armenorum Oratores nomine suo, & sui Patriarchæ, ac omnium Armenorum susceperunt, necnon quidquid tenet & docet Sancta Sedes Apostolica & Romana Ecclesia. Pro majori suæ mentis expressione Summam ipsius decreti Armenico idiomate ab ipsis conceptam, Latino sermone publicè scriptam, legi fecerunt per Basilium Ordinis Minorum communem ipsorum & Latinorum interpretem.

CLI. *Veritates fidei à Basileensibus formata in Sessione XXXIII.*

Nunc ad Basileensia redeamus, videamusque quo pede, quove animo in Eugenium processerint Patres. Jam apud illos institerant multi Principes ut à processu contra Eugenium cessarent; jamque varii missi fuerant ipsorum Legati & Eugenii Nuncii ad conventum Moguntinum, ubi Principes Germani unà cum ipsis, de mediis componendæ pacis statutum fuerat. Sed his omnibus spretis Patres Basileenses Sessionem trigesimâ tertiam celebrarunt die decima sexta Maji hujus anni 1439, & in ea tria fundamenta firmarunt, quæ *veritates fidei Catholicæ* appellarunt, deprompta, ut aiunt, à Constantiensis, & Basileensis decretis. Hæc autem fundamenta sic concepta erant: *Veritas de potestate Concilii Generalis, universalem Ecclesiam repræsentantis, supra Papam & quemlibet alterum, declarata per Constantiense & Basilense Generalia Concilia, est veritas fidei Catholicæ: Veritas hæc, quod Papa Concilium Generale universalem Ecclesiam repræsentans, actu legitimè congregatum, sine ejus consensu nullatenus potest dissolvere, aut ad alind tempus prorogare, aut de loco ad locum transferre, est veritas fidei Catholicæ: Veritatibus duabus prædictis pertinaciter repugnans est censendus hæreticus*. Huic Sessioni pauci interfuere Episcopi, sed magno numero secundi ordinis Sacerdotes & Doctores. Ut verò paucitatem Prælatorum, Cardinalis Arelatensis aliqua arte suppleret, plurimas Sanctorum Reliquias tota urbe perquiri jussit, ut per Sacerdotum manus in Sessione portatæ, absentium Episcoporum locum tenerent. Porrò dum Conventus Moguntiæ ageretur, veriti Patres Basileenses, inquit Augustinus Patritius, ne criminationes Eugenio objectæ satis viderentur ad dejiciendum illum de Pontificatu, conclusiones octo per Theologos qui aderant excusserunt, quibus contendebat Eugenium hæreticum, & in hæresim relapsum esse; quas *veritates fidei Catholicæ* appellabant, videlicet: Primò, potestatem Generalis Concilii supra Romanum Pontificem: Secundò, Pontifici non licere dissolvere Generale Concilium præter ejus consensum: Tertiò, has veritates qui negaret pertinaciter, hæreticum esse censendum: Quartò, dissolutionem Concilii

cilli Basileensis per primò Eugenium factam esse contra primas veritates: Quintò Eugenium monitum à Concilio, errores suos primæ dissolutionis revocasse: Sextò, secundam dissolutionem ab eo factam, si contra se suosque procederetur, manifestum esse errorem fidei: Septimò, eandem secundam dissolutionem probare eum esse relapsum: Octavò tandem iteratam dissolutionem, ejusque pertinaciam, post accusatam ejus contumaciam & erectionem alterius Concilii; durante adhuc Basileensi, contra primas veritates esse. Has conclusiones multis argumentis munitas ad Legatos suos Moguntiam miserunt. Ita Patritius, nec non & Æneas Silvius de gestis Concilii Basil. lib. 1.

CLII. *Sententia depositionis in Eugenium Papam in Sessione XXXIV.*

Factus est concursus ad Basileam die vigesima quinta Junii, ubi celebratis ex more Sacris, vigore Constantiensis Concilii Sess. IV, & V, quo placitis Concilii refragantes & obedire nolentes ad condignas pœnas condemnantur, Sessio trigesima quarta habita est, in qua depositionis sententia lata est, quæ tanquam contumacem, præceptis Ecclesiæ inobedientem, violatorem Canonum Synodalium, unitatis Ecclesiæ perturbatorem, Simoniacum, perjurum, incorrigibilem, schismaticum, à fide devium, jurium & bonorum Ecclesiæ perditorem, & à Pontificatu depositum Eugenium declarat, inhibensque ei, ne deinceps talem se gerat; Christianos omnes ab ejus fidelitate & obedientia absolvit; omnibus sub pœnis hæreseos, & omnium beneficiorum dignitatumque privatione obedientiam veterem interdicens. Octo vel novem tantùm Episcopos Eugenii depositioni interfuisse ac subscripsisse ait Joannes de Turrecremata, quos & nominatim recenset in responsione ad Basileenses p. 12, fol. 311, quam MS. extare in Bibliotheca S. Victoris Parisiensis asserit Spondanus. Causas etiam referens „ cur Eugeniu essent infensi: Cardinalis, „ inquit, Arelatensis antiquus Eugenii Summi Pontificis inimicus, quia ab eo non „ valuerat impetrare, ut avunculo suo succederet in officio Cameræ Apostolicæ: „ Patriarcha quondam Aquilejensis, Papæ capitalis inimicus, propter Patriarchatum occupatum à Veneris: Ludovicus de Palude Episcopus quondam „ Vencienfis, furiosus adversarius Papæ, „ quia in Ecclesia Massiliensi non habuerat contra justitiam desiderata suffragia: „ Gratianopolitanus Sabaudiensis, Arelatensis consanguineus: Basileensis, homo „ sine litteris, timore (ut credebatur) „ ductus: Duo Religiosi à sui Ordinis „ obedientiá apostatæ, sine Ecclesiis Cathedralibus Episcopi nominati: Raymundus Thaloni, sine mitra, qui dicebat „ Episcopum se Tricariensem, Papæ jam „ dudum infensus, quòd ab ipso ob sua „ demerita privatus fuisset officio Auditoris Curiæ Avenionensis. Cui concordans S. Antoninus tit. 22, cap. 10 § 4, testatur fuisse inter hos Basileenses, *aliquos privatos Episcopatu, & dignitatibus suis ab Eugenio propter scelera sua.*

CLIII. *De stabilitate Concilii in Sessione XXXV.*

Æneas Silvius, qui Concilio Basileensi interfuit, refert quòd, deposito Eugenio, ipsa die vigesima quinta Junii disceptatum est inter Patres, an expediret illicò novum creare Pontificem, an in tempus differri; & quamvis ob grassantem Basileæ pestem, multi accelerandam electionem existimarent, vicisse tamen sententiam illorum, qui duobus mensibus juxta decretum Sessionis VII expectandum esse censebant. Hinc die secunda Julii in Sessione trigesima quinta actum est de *Stabilitate* Concilii, & decretum, quòd non nisi potissimorum Patrum votis consentientibus, Concilium dissolvi posset; quòdque post sexagesimum depositionis diem ad novi Pontificis electionem procedi deberet. Interim miserunt Nuncios ad Principes ad promulgandam Eugenii depositionem; quibus Albertus Romanorum Rex aures dedit, qui tamen facili imperio seditiosorum Basileensium Conventiculum solvere potuisset. Tantum abest ut Carolus VII Francorum Rex Albertum sit imitatus, quin potiùs graviter conquerebatur, quòd non modò non annuissent Patres Basileenses precibus & exhortationibus ut in judicio contra Eugenium supersederetur, verùm etiam graviora commisissent.

CLIV. *Pestis Basileæ grassatur.*

Describit post hæc Æneas Silvius lib. 1 de gestis Basil. depopulationem urbis Basileensis per sævissimam pestem, *Quæ, cadente sine numero plebe, ausa est etiam aggredi Patres Conciliares.* Inter eos fuére Ludovicus Protonotarius, de quo suprà, qui quamvis non approbaret Basileensium tyrannicam factionem, ut major Sacerdotum numerus cum paucis Episcopis ederent sanctiones fidei, reluctante maxima Episcoporum parte, auctoritatem tamen Conciliabuli adversùs Pontificem scriptis propugnarat; is igitur inopina morte extinctus conceptas ex schismate spes amisit. De Ludovici etiam, qui Aquilejensis Patriarchatus titulos gerebat, infelici exitu hæc addit Æneas laudatus: *Nec quem optaverat diem electionis Papæ* (seu potiùs Antipapæ) *potuit cernere; in eo tamen partem consolationis recepit, quoniam priùs depositum Gabrielem* (nimirùm Eugenium Pontificem) *vidit, quàm moreretur, lætusque ut ante prædixit tale nuntium in orbem portavit alium.* Et Infrà: *Fuitque ejus obitus omnibus Patribus amarissimus, jamque duas Con-*

cilii columnas prostratas esse dicebant, Protonotarium & Patriarcham, quoniam jure alter, scilicet commentitio, facto alter veritatem Synodi defendissent. Subdit Æneas ibidem, magnas apud Cardinalem Arelatensem habitas esse preces, ut vicinum aliquod in rus secederet; haud tamen illum preces, neque etiam domesticorum funera flectere potuisse, volentem potiùs cum vitæ periculo salvare Concilium, quod sciebat se recedente facilè solutum iri, quàm cum periculo Concilii salvare vitam.

CLV. *Decretum Eugenii PP. contra Basileenses.*

Cùm hæc Basileæ agerentur, Eugenius in Sessione publica, quæ dicenda est vigesima septima, Constitutionem quæ incipit, *Moyses Vir Dei*, promulgavit sacro approbante Concilio Florentino, *Dat. Florentiæ anno Incarnationis Dominicæ* 1439, *pridie Nonas Septembris, Pontificatûs anno IX*; qua veritates fidei à Basileensibus declaratas damnat, easque asserit præter mentem Constantiensis Synodi esse interpretatas; Decretum contra Basileenses Ferrariæ editum die 15 Februarii innovat, & declarat, omnes cujuscumque fint dignitatis, etiamsi Cardinales, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, aut cujuscumque ordinis inferioris, qui Basileæ post revocatum Concilium remanserunt, excommunicatos esse, & privatos omni dignitate, honore ac beneficio, eorumque omnia acta, gesta, statuta, atque decreta, maximè in duabus ultimis Sessionibus, cassat & revocat. Contra quam Constitutionem actum est per Basileenses in Congregatione sua generali Nonis Octobris habita, & confirmata in Sessione XXXVIII die trigesima Octobris hujus anni 1439.

CLVI. *In Sessione XXXVI fit decretum de Immaculata Conceptione B. Virg.*

Jam superiùs diximus, scilicet anno 1435 num. LXXXVII, Synodum Basileensem injunxisse Ludovico Cardinali Arelatensi, ut diligenter procuraret per omnes Bibliothecas, ac singula Archiva Universitatum, Ecclesiarum, Monasteriorum, Regumque ac Principum, perquiri quoscumque libros, scripta, Acta ad materiam de Conceptione B. Virginis quomodolibet spectantia, eaque extrahi & ad Synodum deferri; quod diligenter præstitit, ut patet ex decreto facto in Sessione trigesima sexta, celebrata die decima septima Septembris, quo declaratum fuit Gloriosam Virginem Dei Genitricem Mariam, præveniente & operante divini Numinis gratia singulari, nunquam actualiter subjacuisse originali peccato, sed immunem semper fuisse ab omni originali & actuali culpa, sanctamque & Immaculatam, tanquam piam & consonam cultui Ecclesiastico, fidei Catholicæ, rectæ rationi & Sacræ Scripturæ, ab omnibus Catholicis approbandam fore, tenendam & amplectendam: Nullique de cetero licitum esse in contrarium prædicare seu docere. Renovarunt præterea institutionem de celebranda sancta ejus Conceptione, quæ tam per Romanam, quàm per alias Ecclesias VI Idus Decembris antiqua, & laudabili consuetudine celebrabatur, præter Ecclesiam Græcam, quæ hanc solemnitatem assignaverat Nonis Decembris. De hujus Festi antiquitate tam apud Græcos, quàm Latinos, vide Cardinalem Baronium in suis notis ad martirologium Romanum, ubi probat temporibus S. Bernardi circa annum Domini 1145, cœptum celebrari in Galliis in Ecclesia Lugdunensi ex Epistola 174 ejusdem S. Bernardi ad Canonicos Lugdunenses.

CLVII. *Ordinationes pro electione futuri Pontificis in Sessione XXXVII.*

Ut *liberè, sincerè, & purè*, ajebant Basileenses, electioni futuri Pontificis per Concilium celebrandæ intendi posset, in Sessione trigesima septima habita die vigesima Octobris, statuit Synodus, protestationes omnes, quæ sinceritati electionis, sive generali obedientiæ Summis Pontificibus debitæ quoquomodo obviare possent, conventiones, pactiones, promissiones, obligationes, juramenta per quemvis hominem facta cujuscumque ordinis, status, aut dignitatis, nullias esse & irritas. Deinde, ne sede vacante aliter quam per Concilium Pontifex eligeretur, quodque ante sexagesimum diem vacantis Sedis ad electionem procedi non deberet constitutum est: Quod omnes Electores futuri Pontificis Eucharistiam sumerent, & ante ingressum conclavis juramentum, juxta decretum Sessionis XXIII, emitterent: Ut electus præsentatâ ei electione intra diem in præsentia Notarii & decem testium acceptare teneretur; sin minus electio irrita esset, & alius eligeretur iisdem modis & formis: Tandem ut in loco Concilii coronaretur & consecraretur electus, & se Catholicum semper fore, Concilia Generalia observaturum, ac speciatim pro viribus laboraturum pro executione decretorum Constantiensis & Basileensis, Conciliumque inchoatum continuaturum promitteret.

CLVIII. *Item nominatio Electorum futuri Pontificis.*

Præterea statutum est in eadem Sessione, quòd unà cum Ludovico Cardinali Arelatensi & aliis Cardinalibus, si qui ante consummatam electionem advenirent & electioni interesse vellent, alii triginta duo ram de Prælatis, quam de ceteris Ecclesiasticis viris assumerentur, qui pro hac vice Romanum Pontificem eligere haberent, ita ut ille ab Universali Ecclesia Summus Pontifex haberetur, quem duæ partes suffragantium eligerent, quæ in decreto latius continentur. Inter triginta duos elegerunt Thomam Abbatem de Drondaina Ordinis Cistercienfis Diœcesis Candidæ Ca-

fæ

sæ, Joannem de Segobia Archidiaconum de Villavisoza in Ecclesia Onetensi, Thomam de Courcellis Canonicum Ambianensem, in Sacra Theologia Magistros; qui prædicti quartum sibi asciverunt, scilicet Christianum de Gretz Regino Præpositum Ecclesiæ S. Petri in Bruna Olomucensis diœcesis; hi verò quatuor elegerunt infra scriptos usque ad complementum numeri triginta duorum, ipsis in eodem numero comprehensis, nempe Joannem Archiepiscopum Tarentasiensem, Ottonem Dertusensem, Georgium Visensem, Franciscum Gebennensem, Ludovicum Niciensem, Bernardum Aquensem, Guillelmum Vercellensem, Georgium Augustensem, Joannem Eporediensem, Fridericum Basileensem, Ludovicum Taurinensem, Episcopos: Aleramum Sancti Benigni Fructuariensis Ordinis S. Benedicti, Jacobum de Segusio ejusdem Ordinis, Conradum de Lucella Cisterciensis Ordinis, Raimundum Concbensem Ordinis S. Benedicti, Petrum S. Cucufatis ejusdem Ordinis, Thomam de Dondraina Ordinis Cisterciensis, Antonium Arularum Ordinis S. Benedicti, Monasteriorum Abbates: Joannem de Segobia, Christianum de Gretz Regino, Nicolaum Thibout, Thomam de Courcellis, Joannem de Valle, in Theologia Magistros: Guillelmum Hugonem Archidiaconum Metensem, Joannem de Monte Canuto, Derzelaum Archidiaconum Cracoviensem, Bernardum de Bosco, Bartholomæum de Provanis, Joannem Wyler Decanum Ecclesiæ Basileensis, Raimundum Albioli, Henricum de Judæis, Legum Doctores: Jacobum de Saltzburga Licentiatum in Jure Canonico. Notandum est Bernardum Episcopum Aquensem se excusasse ab ingressu conclavis & officio Electoris; & Ludovicum Episcopum Massiliensem ejus loco substitutum fuisse. Quoad nomina personarum, quæ in aliis officiis necessariis pro Conclavi deputatæ fuêre, vide Acta Concilii Basil. Tomo XII col. 636.

CLIX. *In Sessione XXXVIII damnatur decretum Eugenii PP. Moyses vir Dei, & alia statuuntur ad electionem.*

Celebrata est Sessio trigesima octava die trigesima Octobris, in qua Basileenses damnarunt decretum Eugenii, quod incipit: *Moyses Vir Dei*, promulgatum Florentiæ die quarta Septembris hujus anni 1439. Ejus doctrinam ut hæreticam evitari jusserunt, ac omnibus sub gravissimis censuris & pœnis mandarunt, ne quis *illi Libello*, ut ajebant, ullo modo pareret. Præterea statuerunt collegia Ecclesiarum, sive Monasteriorum, cùm de electione Prælatorum suorum est agendum, non obligari ad vocandum absentes coëlectores, si ultra duorum dierum itinere absentes fuerint, nisi aliud alibi peculiari statuto & consuetudine receptum fuerit, propter dispendia & quamplurima discrimina, quæ eisdem Ecclesiis & Monasteriis sæpenumerò evenire possent, juxta formam decreti *de Electoribus Pastorum Ecclesiæ* dudum in Synodo editi. Ad futuram novi Pontificis electionem, juxta decretum superioris Sessionis, confirmatæ sunt triginta duæ diversarum Nationum personæ, quæ unà cum Notariis aliisque ministris ad electionem legitimè prosequendam necessariis, proxima Sessione, conclave ingrederentur.

CLX. *Amedeus Dux Sabaudiæ Pseudo-Pontifex renuntiatur, & in Sessione XXXIX confirmatur.*

Eadem die, scilicet trigesima Octobris, intraverunt omnes Electores cum Ludovico Cardinali Arelatensi in Conclave in medio urbis paratum, in iis Basileæ ædibus, in quibus deputatio pro communibus habeeri consueverat: hic Cardinalis Arelatensis multis verbis hortatus est collegas suos, ut in Pontificem eligerent Virum genere, & divitiis potentem, qui necessitari Ecclesiæ providere posset: Scrutinium fecêre more consueto, conscribebantur enim in schedulis nomina eligentis, & electorum: Per sex dies ad ineunda suffragia convenêre, & cùm in unum duæ partes non convenissent; septima tandem die, quæ concurrebat cum die quinta Novembris, facto quinto scrutinio, compertum est Amedeum Sabaudiæ ducem viginti sex suffragiis ad Pontificatum vocari, ut refert Æneas Silvius in fine sui Operis de Gestis Concil. Basileensis, non verò viginti duobus, ut vult Augustinus Patritius: Rejectis ut nullius momenti nonnullorum objectionibus, quæ ejus electionem dissuadere videbantur, quòd adhuc Laicus esset, quòd conjugatus fuisset, quòd liberos haberet, & quòd Doctor non esset: in Sessione trigesima nona die decima septima Novembris, solemni ritu ejus electio confirmata fuit, & in universum orbem promulgata. Deinde Legatos viginti quinque delegerunt die tertia Decembris, quorum princeps erat Cardinalis Arelatensis, ut Acta Patritiana habent, qui cum Nunciis civitatis Basileensis & nobilibus compluribus, Amedeum petierunt in Ripallia, ubi in nemore Monasterium construxerat, ibique cum decem aliis nobilibus viris habitum gestabat eremiticum, & vocabatur Militum S. Mauritii Decanus. Sed de his superiùs.

CLXI. *Alberti Cæsaris obitus*

Inter hæc, tertia die antequam Basileenses conclave ad electionem novi Pontificis faciendam ingrederentur, nempe die vigesima septima Octobris, Albertus Imperator è vita decessit. Dum enim revertebatur ex suscepto cum Turcis, sed non feliciter gesto bello, cùm ad Dravum flumen esset progressus, ut Sindronianæ arcis obsidionem solveret, priùs arce potiti sunt hostes, antequàm omnes Alberti copiæ accessissent, & posteà Viennam Strigonio proficiscens, dysenteriæ morbo consumptus est.

est. Æneas Silvius in Hist. Europ. cap. 1, Alberti virtutes his verbis perstringit: *Religiosus Princeps, & qui liberalitate simul justitiaque praestaret. Fuit quoque in bellis audax, & manu promptus. Moravos & Boëmos armis subegit. Polonos latè vagantes intra regnum suum coercuit, magna de se Christianae Reipublicae promittere videbatur, nec minora populi de sua virtute conceperant, pulcherrimae spei satisfieri brevitas non sinit, repentè occidit, qui brevi ad summum potentiae creverat, neque eum biennio toto imperavit.* Moriens duas filias reliquit & conjugem praegnantem, quae filium peperit Ladislaum qui ei successit post multa dissidia, in Hungaricum & Boemicum regna.

CLXII. *Eugenius IV. septemdecim Cardinales creat.*

Statim ac Eugenius audivit intrusionem Amedei sub nomine Felicis V, Romanae Ecclesiae, suisque rebus consulturus, die Sabbati decima octava Decembris in Concilio Generali Florentiae decem & septem creavit Cardinales ex omnibus ferè nationibus, viros doctrinâ insignes; hi autem fuêre: *Reginaldus de Carnoto* natione Gallus, qui ab Administratore Aurelianensis Ecclesiae Archiepiscopus Rhemensis renunciatus fuerat, quo in munere Regem Francorum Carolum VII Rhemis inunxit septima die Julii anno 1409. Quare Cancellarius ab ipso Carolo nominatus est: *Joannes de Pontibus* Neapolitanus, Vir diligentiâ & auctoritate praestans, qui Legatus fuerat ad regnum Neapolitanum pro pace inter Alfonsum Regem Aragoniae &, Ducem Andegavensem conciliandâ: *Joannes Kemp*, Anglus, Archiepiscopus Eboracensis, posteaque Cantuariensis: *Nicolaus de Acciapacio* Italus, ex Tropiensi Episcopo Surrentinus primò, mox Capuanus Praesul: *Ludovicus de Lucemburgo* Gallus, Archiepiscopus Rotomagensis, qui Cancellarii munere functus est sub Henrico V Angliae Rege, vano titulo se Regem Francorum nuncupante: *Isidorus* Thessalonicensis, Monachus S. Basilii & Archiepiscopus Ruthenorum; unà cum *Bessarione* Trapezuntino, Monacho S. Basilii & Archiepiscopo Nicaeno, qui, ut jam vidimus, interfuêre Concilio Florentino & unionis praecipui fuêre promotores: *Georgius Fliscus* Genuensis, qui Marianensem primò in Corsica Episcopatum, deinde Januensem obtinuerat: *Geraldus* Mediolanensis, qui Laudensi Ecclesiae à Martino V suffectus, postea ab Eugenio ad Comensem translatus est: *Sbigneus* Polonus, Episcopus Cracoviensis; sed de ipso ex Actis Patricianis notandum, quòd cùm misissent Basileenses Legatos in Poloniam, ut Regem & Provinciam ad se traherent, Sbigneus, qui magna auctoritate & gratia valebat, in eos inclinare visus est; ita tamen astute & prudenter se gessit, ut assumptus ab Eugenio ad Cardinalatûs dignitatem non consenserit, & Felici V Antipapae apertè non adhaeserit. Hinc licèt Ciaconius asserat Sbigneum acceptasse Cardinalatum sibi ab Eugenio oblatum, ac Legationis munus gessisse ad Regem Polonorum, ut ipsum in obedientia Eugenii contineret adversùs Felicem V; attamen ex Actis Concilii & variis Scriptoribus constat Sbigneum renunciatum fuisse Cardinalem à Felice V anno 1440, cui per Nuncium gratias egit Basileae die ultima Octubris anno 1441. Sed redeamus ad ceteros Cardinales ab Eugenio in hac promotione creatos: assumptus est *Antonius Martius de Clavibus* Lusitanus, Episcopus Portugalensis: *Petrus Schoumbergus* Germanus, Episcopus Augustanus, eloquentiâ ac prudentiâ excellens: *Joannes Juvenis* Picardus, Morinensis Episcopus: *Dionysius Dezeech* Hungarus Archiepiscopus Strigoniensis: *Guillelmus de Stoutavilla* Normannus, Archiepiscopus Rotomagensis: *Joannes de Turrecremata* Hispanus, Ordinis Praedicatorum, sacri Palatii Magister, Vir eminentis eruditionis: Tandem *Albertus de Albertis* Florentinus, Episcopus Camerinensis. Vide Augustinum Oldoinum in suis additionibus ad Ciaconium.

CLXIII. *Fridericus III eligitur in Regem Romanorum.*

Anno millesimo quadringentesimo quadragesimo, Alberto defuncto, Fridericus III Dux Austriae, Romanorum Rex die trigesima Martii Francofortiae electus est; natus in Germania anno 1415 die vigesima prima Septembris, sapientiâ, pietate, ceterisque virtutum omnium partibus erat praeditus. Onuphrius Panvinius lib. 3 de Principibus Romanis pag. 232, Fridericum III Kal. Januarii electum, & VIII Idus Januarii ab Archiepiscopo Coloniense coronatum scribit; quod falsum videtur, ut annotavit Spondanus anno 1440 num. 2. Quomodo enim, inquit, potuit Fridericus eligi Kalendis Januarii, cùm per Bullam auream Caroli IV, quam electores ad amussim observabant, statueretur, ut à die intimationis per Archiepiscopum Moguntinum faciendae infra tres menses, Electores Francofordiae convenirent; ab obitu autem Alberti ad praedictas Kalendas Januarias nonnisi duos menses & quatuor dies intercurrerint? Denique Trithemius, in medio Quadragesimae Electores convenisse ad electionem asserit. Incidit autem media Quadragesima eo anno, quo Pascha contigit 27 Martii, fuitque bissextilis, in V Nonas Martii. Igitur cum Wadingo & Nauclero, existimo ponendam esse electionem Friderici III in Romanorum Regem III Kal. Aprilis anno 1440.

CLXIV. *Amedeus Dux Sabaudiae electioni consentit.*

Deputatis à Basileensibus variis Legatis, ut electionem praefatam praesentarent, & consensum electi exposcerent juxta formam

SÆC. XV. EUGENIUS IV.

mam in decreto Sessionis XXXVII staturam; acquievit Amedeus metuens, ut dicebat, ne sic ad universalis Ecclesiæ & Reipublicæ ministerium necessitate cogente vocatus, ipsius contradictionis reluctatio divinam contra se indignationem provocaret. Per Cardinalem Arelatensem, quo vocari vellet nomine (prout moris est) interrogatus, Felicis V nomen duxit sibi eligendum; & chlamyde caputioque, quibus tunc utebatur, depositis, professionem juxta formam Sessionis XXXVII emisit, & propriâ manu subscripsit; quâ peractâ ornamentis Papalibus eum induerunt, & ad Ecclesiam monasterii S. Mauritii in prædicta solitudine constitutam solitis solemnitatibus processerunt. Insuper in Sessione quadragesima die vigesima sexta Februarii Basileæ habita, Felicem V pro vero Pontifice agnoscendum, eidem soli sub censuris suspensionis, privationis & excommunicationis obediendum esse decretum est; annullatis iis omnibus, quæ Eugenius contra dixisset vel edidisset.

CLXV. Pseudo-Cardinales creat.

Intereà Basileenses, ut Felix, quem sibi præfecerant Pontificem, augustiori cultu Basileam veniret coronationis insignia recepturus, illi permisêre, præter decreta Sessionis XXIV, aliquos famâ præclaros Cardinales assumere & publicare. Quinque igitur fecit & nominavit mense Aprili, scilicet Ludovicum de Varambone Episcopum Lausanensem; Bartholomæum, in Vicecomitum familiam adscitum, ideoque de Vicecomitibus cognominatum, Novariensem Episcopum; Waldramum de Morsa Germanum, electum Episcopum Trajectensem; Alfonsum Carillium seu de Carillo Hispanum, Protonotarium Apostolicum, qui duo postremi dignitatem Cardinalatus recusarunt. Tandem Sbigneus Episcopus Cracoviensis, de quo anno superiori, Pseudo-Cardinalibus adscriptus est antequam Felix Basileam ingrederetur.

CLXVI. Cum suis damnatur.

Eugenius Pontifex, ut habent Acta Patriciana, Florentiæ in Sessione vigesima octava die vigesima tertia Martii habitâ, judiciali ordine per debita intervalla priùs servato, Amedeum Antipapam ut hæreticum & schismaticum declaravit; electores, fautores, sequacesque suos omnes monuit, nisi infra quadraginta dies resipiscerent, & ad gratiam Apostolicæ Sedis rebellione dimissa supplices confugerent, incursuros pœnas contra hæreticos, schismaticos, ac reos in crimine læsæ majestatis, à jure promulgatas; & absq;alio judicio elapso termino mox in pœnas omnes incidisse: Pollicetur tamen supplicibus intra tempus veniam & gratiam se daturum. Narrat id ipsum, qui tunc Florentiæ erat S. Antoninus, ejus posteà Ecclesiæ Archiepiscopus, *servata omnia judicia*, ait: *Ne videretur Eugenius livore vindictæ, non zelo justitiæ procedere*. De qua sententia in Florentino Concilio à se latâ memorat ipsemet Eugenius in Literis pridie Nonas Julii, seu die sexta Julii ejusdem anni Florentiæ exaratis, quibus Jacobo Episcopo S. Andreæ præcepit, ut eam promulget, atque ab aliis promulgandam curet.

SÆC. XV. EUGENIUS IV.

CLVII. Ludovicus Cardinalis Arelatensis deponitur.

Eminebat in audacia inter Basileenses Ludovicus Archiepiscopus Arelatensis tit. S. Cæciliæ Presbyter Cardinalis, præcipuus auctor schismatis, qui contempserat omnia Pontificia decreta, quem propterea Eugenius Cardinalatûs honore, & quibusvis aliis dignitatibus privatum esse declaravit. Extat sententia depositionis apud Raynaldum anno 1440 num. 3, data *Florentiæ anno Incarnationis Dominicæ 1440, V Kal. Junii, Pontificatûs an. X*. Hinc Ecclesiæ Arelatensis administratio Rogerio Præposito Aquensi demandata est. Pari pœnâ affecti sunt Joannes Cenomanensis, & Ludovicus Visensis Episcopi, qui plura adversùs Pontificiam dignitatem moliti erant.

CLXVIII. Basileenses acta Eugenii IV. damnant in Sessione XLI, & Felicem V coronant.

Hæc ut Basileæ nuntiata fuêre, die vigesima tertia Julii in Sessione quadragesima prima Basileenses irrita & inania declararunt; sententiam depositionis Amedei scandalosam, injuriosam, schismaticam & à fide deviam asserentes: Præcipiunt universis Christi fidelibus cujuscumque status, ordinis, vel dignitatis fuerint sub omnibus censuris & pœnis, ne præfatam sententiam, quam *Scripturam & libellum Gabrielis*, nempe Eugenii, vocant, acceptent aut defendant, nec quovis pacto vel illius prætextu dignitates, beneficia, personas, res & bona Felicis V Electorum occupare vel impetrare, aut quidquid in eorum præjudicium facere præsumant. Postridie verò, scilicet die vigesima quarta ejusdem mensis Julii, magnâ Procerum & populorum frequentiâ Felicem V publicè coronarunt insigni pompâ; & quoniam Cardinales numero paucos habebat, inquit Augustinus Patritius, nec tantæ celebritati poterant sufficere, asciti sunt octo Episcopi, qui Cardinalium munera implerent. Cujus solemnitatis insignem apparatum Æneas Silvius, qui aderat, egregiè descripsit lib. 7.

CLXIX. De provisione Felicis V in Sessione XLII.

Præterea attendentes, quòd spiritualia sine temporalibus diù subsistere nequeunt, in Sessione quadragesima secunda die quarta Augusti habitâ, qui Annatas in Eugenio damnarant, in subventionem sui Pontificis usque ad quinquennium quintum denarium, & deinde ad aliud quinquennium ex tunc proximè subsecuturum decimum denarium veri valoris annui secundùm communem æstimationem quorumcumque fructuum, redditum & proventuum omnium &

SAEC. XV. EUGENIUS IV.

& singulorum beneficiorum cum Cura & sine Cura, saecularium & Regularium, Collectoribus Felicis V realiter & cum effectu quolibet anno persolvendum statuerunt, sub poena suspensionis & interdicti, non obstantibus quibuscumque privilegiis & Constitutionibus; Collectoribus mandantes, nequidquam ultra statutas quintas vel decimas exigant, vel pro suo labore petant. Attamen in gratiam Germanicae Nationis indulsêre, ut beneficia, quorum proventus quinque marcas argenti annuatim necessariis oneribus deductis non excederent, à praedicta lege exciperentur.

CLXX. Carolus VII in obedientia Eugenii PP. perseverat.

Interim convocaverat Carolus VII Francorum Rex Praelatos ac Proceres suos Bituris, ubi advenerant Felicis V & Synodi Basileensis Oratores, nec non Legati Eugenii, quorum princeps erat Joannes Cardinalis de Turrecremata Ordinis Praedicatorum. Habitis inter ipsos variis disputationibus & altercationibus, adveniens demùm Rex cum aliorum Praelatorum & Procerum multitudine, ut narrat Augustinus Patritius, post auditos utriusque partis Oratores, re cum suis maturè discussâ, tandem die secunda Septembris in magna Praelatorum ac Principum corona, Legatis Basileensium in hanc formam respondit per organum Martini Gouge Claramontensis Episcopi: Gallorum Regem, „qui semper favisset dignitati Conciliorum Generalium, & Basileensis imprimis, „tulisse moestissimo animo seditiones & „discordias inter Patres & Pontificem „exortas, monuisse rogasseque summâ diligentiâ Patres literis & Nunciis, ut à „judicio contra Eugenium supersederent: „illos verò spretis Regis precibus, non „modò non supersedisse, sed illum dejecisse Pontificatu, & alium subrogasse: „Regiam Majestatem in hac re nihil statuere voluisse sine consilio Praelatorum „& Procerum regni: Et propterea Con„ventum Bituris indixisse. Nunc verò ex „consilio Conventus *statuisse Regem perseverare in obedientia Eugenii Pontificis, nec alium recognoscere Romanum Pontificem quàm Eugenium*: Cui supplicabit ut intra annum „Generale Concilium in Galliis celebret „ad scissionem Ecclesiae tollendam. Rogare autem Legatos, ut dicant Regio „nomine Patribus, qui Basileae essent, & „Domino Sabaudiae (sic enim Felicem „appellabat) ut dimissis censuris & comminationibus, ad ea quae pacis essent, „intenderent, neque ullo modo regni sui „Clericos judiciis infestarent. Dominum „Sabaudiae sanguine Regi esse conjunctum: „non placere Regi, ut à quopiam injuriae „ei inferrentur: sed in hac re, quoniam „ad fidem pertinet, nihil praeter justitiam „Regem audere: sperare tamen consanguineum suum sollrâ suâ prudentiâ rem „hanc tractaturum. Non ideò tamen Carolus VII approbare voluit Concilium Ferrariense, nec Pragmaticam Sanctionem abrogare; nam Nicolaus Clemangius de Oratorum Papae & Antipapae in Gallica aula gestis refert, Legatos Eugenii à Rege Christianissimo inter cetera quatuor petiisse: Primò, ut Rex reprobaret Concilium Basileense à tempore translationis in Ferrariam, & approbaret Concilium Ferrariense, & in eo acta. Secundò, ut nullo modo depositioni Eugenii consentiret, imò reprobaret electionem per Basileense Concilium factam de Duce Sabaudiae. Tertiò, quòd in civitatem Moguntinam (in qua urbe indicti erant Germanorum coetus) nullo modo inconsulto Papa Ambassiatores mitteret. Quartò, ut Pragmaticam Sanctionem vellet tolli, vel saltem suspendi. Die nona Septembris responsum fuit ad primum, Francorum Regem tenuisse Concilium Basileense pro legitimo Concilio, ad ipsum suos Ambassiatores misisse, quòd multa bona pro fide & moribus constituerat, quae Rex approbabat, nec unquam Congregatum Ferrariense pro Concilio habuisse. Quoad depositionem Eugenii & electionem Felicis, nunquam eas approbasse, imò tenuisse Eugenium IV pro Papa & adhuc tenere; velleque ut ipsi in suo regno obediretur, nisi aliud in Concilio Generali, intra annum in aliquo loco Galliarum celebrando, quod à Pontifice indici rogabat, decerneretur. Quòd de mittendo Moguntiam, opportuno tempore deliberaret. Tandem Pragmaticam Sanctionem inviolabiliter observari vellet: & si quae duriora viderentur, in illo Generali Concilio temperari possent.

CLXXI. Gesta in his Ceterorum Principum & Academiarum.

Emicuit Henrici Anglorum Regis in tuenda Sede Apostolica virtus; nam professus est, non alium Christi in terris vices quàm Eugenium gerere; cujus constantiam & religionem commendavit Eugenius literis datis Florentiae anno 1440. Laudat pariter Salamanticensem Academiam ob reverentiam illi praestitam literis eodem anno datis, quae extant apud Raynaldum num. 6 & 7. Non Galli modò, Angli & Hispani sprevêre Antipapam, verùm etiam ejus expectationem fefellit ipsius gener Dux Mediolanensis, ut refert Franciscus Philelphus lib. 4 Ep. 20 in literis ad Florentinos datis *XVI Kal. Julii, anno à Natali Christiano* 1440. *Eo*, inquit, *consilio atque mente rem tantam admisisse* (nimirùm Amedeum) *fatentur omnes, quod minimè futurum dubitasset, ut se Gener hic quàm cupidissimè sequeretur. Id quod etiam alios Christiani nominis Principes, continuè facturos sentiebat. Sed Philippus. Maria nulla necessitudine, nullis precibus, nulla ingentissi-*

simorum munerum ac præmiorum spe induci potuit, ut amantissimo & bene merenti socero in hanc diem obsequeretur ; intelligit enim primam necessitudinem esse cum Deo, nec plus cuiquam debere, quàm Deo, nec ulla esse munera aut præmia cum virtute Deoque comparanda. Attamen Acta Patriciana referunt, Alfonsum Regem Aragoniæ misisse ad Concilium Basileense literas adhæsionis: nec non Elisabetham Reginam Hungariæ obedientiam præstitisse Felici: Eique pariter favisse Albertum Bajoariæ, qui electus in Regem Boemiæ tegnum recusaverat; & alterum Albertum Austriæ Friderici III germanum. Addit Augustinus Pattitius per idem tempus Parisiensem Scholam, & plurima Germaniæ Gymnasia, putà Viennense, Erfordiense, Coloniense, nec non Cracoviense Poloniæ, suis scriptis declarasse, *supremam esse potestatem apud Concilium Basileense, cui etiam Papa obedire tenetur*. Denique Æneas Silvius asserit in Tractatu de ritu, situ, & motibus Germaniæ, Galliam, Hispaniam, Italiam, Hungariam & Angliam Eugenium IV secutas: Sabaudiam, Suitenses, Basileenses, Argentinenses, ac ex Saxonia Caminenses, Felici obedisse: Regem Aragonum & Siciliæ Alfonsum, Polonos & Britones, nec Eugenio, nec Felici, sed Concilio Basileensi adhæsisse: Germaniam neutralitatem quandam induisse, suamque nationem Acephalam reddidisse.

CLXXII. *Felix V quatuordecim Pseudo Cardinales creat.*

Die duodecima Octobris hujus anni 1440 Felix octo Pseudo-Cardinales Basileæ nominavit, scilicet Alexandrum Zamoviti Polonum, qui jussu Felicis in Polonia Legationis munere functus fuerat; Othonem, seu Odonem Hispanum, Dertusensem Episcopum, unum ex octo Hispanis, qui interfuerunt electioni Felicis, quique anno 1445 per Bernardum Fraite ejus procuratorem coram Eugenio Romæ dignitatem Cardinalatûs deposuit; Georgium Hispanum, Episcopum Vicensem, qui pariter suffragium tulit pro Felice; Franciscum Gebennensem Episcopum Gallum, unum ex Electoribus Nationis Gallicæ; Bernardum Episcopum Aquensem Gallum, Felicis Electorem designatum, sed adesse noluit electioni, ut superiùs diximus; Joannem Episcopum Argentinum Germanum; Joannem Grunwalder dictum, qui Episcopatu Frisingensi à Martino V privatus fuerat; Joannem Segobiensem, qui in Conventu Moguntino, ut suo loco dicetur, Legationis munere functus est. Hi sunt octo Pseudo-Cardinales à Felice V creati die duodecima Octobris, qui omnes præter Georgium Episcopum Vicensem (qui ab Eugenio die vigesima secunda Septembris anni 1445 non modò Cardinalatûs, sed etiam Episcopatûs dignitate privatus fuit) purpuram abdicarunt, præsertim sub Nicolao V Eugenii successore. Praetereà die duodecima Novembris ejusdem anni, sex alios Pseudo-Cardinales absentes creavit, quique fuerunt, Amedeus de Thalaru Gallus, Archiepiscopus Lugdunensis, qui jam à Clemente VII Pseudo-Pontifice Cardinalis creatus fuerat; Dionysius de Molendino, seu du Moulin Gallus, primò Archiepiscopus Tolosanus, & postea Parisiensis; Philippus de Cœrquis Gallus, Turonensis Archiepiscopus, & Caroli VII Francorum Regis multoties Oratoris munere functus; Nicolaus de Tudisco Siculus, Archiepiscopus Panormitanus; Gerardus Mariettus Gallus, Castrensis Episcopus; Tandem Joannes de Malestrot Gallus, Nannetensis Episcopus. Vide Ciaconium anno 1440 in Notis Augustini Oldoini.

CLXXIII. *De dignitate Cardinalatus, & Archiepiscopatus lis mota.*

Hoc eodem anno Henricus Archiepiscopus Cantuariensis, Joanni Kemp Archiepiscopo Eboracensi inter Presbyteros Cardinales ab Eugenio renunciato sub finem anni superioris, ut dictum est num. CLXII, de honorificentiori sessione litem movit, factâ ad Sedem Apostolicam provocatione. Occasione cujus silentio non prætereundam judicavi Epistolam insignis eruditionis Eugenii IV, Henrico Archiepiscopo Cantuariensi, de qua jam locuti sumus in vita Martini V num. LXIV, quâ mirari se rem novam & insolitam ab eo attentari scribit, qui jam per quatuordecim & ampliùs annos cum Henrico Episcopo Wintoniensi Cardinale tit. S. Eusebii, in sedendo & ferendis votis sine ulla disceptatione vixisset. Henricus enim Archiepiscopus Cantuariensis honorificentiorem locum cesserat Henrico Wintoniensi, Presbytero Cardinale creato, cui ante Cardinalatum, quamvis Regio genere nato, præferri consueverat. De Cardinalatu ab ipsa ejus origine tractare incipiens Eugenius ait: *Etsi hujus dignitatis nomen, quod modò in usu est, ab initio primitivæ Ecclesiæ non ita expressum fuerit, officium tamen ipsum à B. Petro, ejusque successoribus institutum evidenter invenitur: Imò, ut inquit Innocentius III, ex veteri Testamento traxisse originem, cum Deuter. 17 in ambiguitate judicii jubetur accedi ad Sacerdotes & judicem qui esset illo tempore: Ex eo verò quòd Stephanus Papa in Concilio dixit, oportuisse ut Sacrosancta Romana Ecclesia, juxta quod à B. Petro & ejus successoribus institutum fuit, ritè ordinaretur, & in Apostolatus culmine unus de Cardinalibus Presbyteris aut Diacone consecraretur, intelligi dari, hos qui inter Cardinales locantur, tempore B. Petri extitisse. Silvestrum quoque in Concilio Nicæno eos, suos coadjutores nuncupasse, reliquosve Pontifices partem sui corporis appellare: Unde intelligitur, post caput Ecclesiæ, quod*

est

SÆC. XV. EUGENIUS IV.

est Papa, contigua sui corporis membra præ cæteris Ecclesiæ membris ac partibus debere honorari; sicuti etiam à sacris Canonibus majoribus privilegiis decorantur, quàm vel Episcopi vel ipsi Patriarchæ. Et infrà. *Quòd autem ea dignitas tanto honore præfulgeat, haud cuiquam molestum esse debere, quoniam ut Sancti attestantur Patres, omnes Patriarchales, Archiepiscopales, Episcopales, aliasque dignitates, Romana fundavit Ecclesia: Sicutique licuit uni Ecclesiæ amplam, alii ampliorem, & alii amplissimam, prout expedire judicavit, tradere potestatem; ita & Cardinalium cœtum ad cœlestis Hierarchiæ similitudinem condere potuisse. Hocque jus ab immemorabili tempore apud universum Christianum orbem, atque etiam in Generalibus Conciliis usu & consuetudine absque omni controversia receptum esse, ut non possit amplius de eo dubitari. Nemini non patere Cardinalatûs dignitatem Archiepiscopali esse majorem, quia cùm ista privatæ unius patriæ præsit utilitati, illa publicæ totius populi Christiani; ista unam dumtaxat regit Ecclesiam, illa cum Sede Apostolicâ universas.* Alia plura in eandem sententiam Eugenius scripsit eâdem Epistolâ, quæ extat apud Raynaldum anno 1439 num. 40, in qua est error in anno; ponitur enim scripta *anno Pontificatûs octavo*, & data fuit anno 1440, quo anno currebat Eugenii decimus, vel saltem anno 1439, Eugenii nonus; nam Joannes Kemp indubitanter creatus fuit Cardinalis die Sabbati 18 Decemb. anno 1439, ut jam vidimus, qui erat Pontificatûs Eug. nonus.

CLXXIV. *Alfonsi Regis Aragoniæ artes.* Alfonsi Regis Aragoniæ artibus, quibus usus est ad consecutionem regni Neapolitani, à Surita Rerum Aragonicarum Scriptore lib. 15 narratis, claudendus mihi videtur hic annus. Hic cùm vi apertâ istud regnum invadere sibi perdifficile intelligeret, obnitente præsertim Renato Duce Andegavensi, qui Neapolim ipsam cum magna parte regni possidebat, tetendit insidias Eugenio ac Felici, sperans se ab uno vel altero recepturum auxilium, quo summopere egebat, ad invadendum Neapolitanum regnum. Quare Archiepiscopum Panormitanum ad Felicem misit, qui Regia obsequia illi præstanda ut Summo Pontifici polliceretur, tabulas de ipsius adoptione scriptas confirmaretur, Regnumque Neapolitanum in ipsum, ac posteros conferret, ac centum aureorum millia pro integra ejus occupatione contribueret. Sed Felix promissiones ejus ac verba parvi pendens, nullâ in re ejus petitionibus satisfecit: Tum Regem Navarræ, atque Henricum Militiæ S. Jacobi Principem fratres suos, sororemque Mariam Reginam Castellæ sollicitavit, ut missis Oratoribus edicerent Eugenio, ni studere Renato Andegavensi adversùs ipsum Alfonsum assisteret, fraternas se partes adversùs eum secuturos: Quibus rescripsit Pontifex, Alfonsum vi & armis Neapolitanum regnum iniquè sibi subjicere affectasse. Hanc Eugenii Epistolam refert Raynaldus ad annum 1440, num. 13, quam dicit extare in Cod. MS. Alexandri VII pag. 194.

CLXXV. *Accessus Legati Iacobitarum ad Synodum Florentinam, ejusque oratio.* Anno millesimo quadringentesimo quadragesimo primo Albertus Sartianensis Ordinis Minorum pridie Kal. Septemb. appulit Florentiæ, ducto secum Andreâ Abbate Insignis Monast. S. Antonii in Ægypto, totius Jacobinorum, seu Jacobitarum gentis, & Joannis eorum Patriarchæ Legati. Absolutâ enim Græcorum & Armenorum unione, Eugenius sub fine anni 1439 miserat prædictum Albertum in partes Orientales Indiæ, Æthiopiæ, & Jerusalem Commissarium, ut hos quoque Græcorum, & Armenorum exemplo ad obedientiam & Synodi celebrationem adduceret. *Hi igitur Ægyptum incolentes*, inquit Spondanus anno 1441, num. 1, *cùm unà cum Græcis, Armenis, aliisque populis ab Ecclesia Romana schismate aut errore divulsis, ab Eugenio Pontifice per literas & Oratores ad Synodum & unionem invitati fuissent, tardiùs paulò cæteris* (nempè Græcis & Armenis) *ob diversas difficultates Florentiam pervenere*, &c. At non mirum si Jacobitæ tardiùs pervenerint, quippe cùm unio Græcorum & Armenorum facta fuerat, antequam Eugenius invitasset Jacobitas ad unionem. Itaque die Jovis ultima Augusti præfatus Andreas Abbas, præsidente Eugenio, in idiomate Syrorum religiosam & reverentem habuit Orationem, in qua supremam Romani Pontificis potestatem agnovit: Deinde unionem postulavit & exhibuit suæ Legationis instrumentum, quod incipit ut sequitur. *Joannes humilis servus servorum Christi, Minister Sedis S. Marci, magnæ scilicet Alexandriæ & totius Ægypti, Libyæ, Æthiopiæ, Pentapoleos, Occidentalis Africæ, totiusque prædicationis Apostoli Marci, humilis dico in suis peccatis, petita prius venia & absolutione ab ipso Domino, usque ad terræ pavimentum coram te justissime ac Sanctissime Pater, inclinat perfectio Sacerdotii, Pastor optime, honestatis ac Sanctitatis princeps, pitissime ductor eorum, qui in via hujus peregrinationis incedunt, qui studio ac sanctitate ceteris viam salutis ostendis, Domine Eugeni Papa magnæ urbis Romæ, omnium Ecclesiarum Christianarum Apostolice Pastor, principum Christi Sedium unice, venerande, Patrum ac Sacerdotum Princeps, & medice languentium animarum*, &c. Extat Tomo XIII Concil. col. 1201, *Datum Chayren duodecima Septembris anno 6940, secundùm Græ-*

Græcos, *secundùm verò Jacobitas* 1157, *à tempore Martyrum: à computatione Incarnat. Dom.* 1440. Peculiaris hæc est, & antiqua totius Ægypti Chronologia, ut à Sanctis Martyribus numerent annos; etenim horrescentes recensere nomen Diocletiani Imperatoris, in annorum numeratione, quam ille ab exordio sui Imperii faciendam præscripserat, ipsi ab ejusdem Imperii anno primo, itidem numerum deducentes, loco nominis persecutoris Ecclesiæ Diocletiani, Sanctos Martyres posuerunt. Mirum sanè quòd Spondanus loco laudato scripserit, decretum unionis Jacobitarum confectum fuisse anno 1441. Proculdubio non observavit, quod sæpè sæpiùs observat, annum 1441 *Incarnationis Dominicæ pridie Nonas Februarii*, quo tempore datum & confectum fuit decretum unionis Jacobitarum, nobis esse annum 1442. Ceterùm Eugenium orthodoxæ fidei formulam Jacobitis tradidisse, proximo anno visuri sumus.

CLXXVI. *Item accessus Legat. Regis Æthiopiæ.*

Idem Albertus Sartianensis, non solùm Andream Abbatem S. Antonii in Ægypto Jacobitarum Legatum, sed & etiam hoc eodem anno secum adduxit Petrum Diaconum, qui unà cum Andrea prædicto munus Oratoris obibat Constantini Zaræ Jacob Imperatoris Æthiopum, vulgò dicti Presbyteri Joannis, sicut constat ex Eugenii Epistola data *Florentiæ IV Nonas Octobris anni* 1441, *Pontif. XI*, in qua commendat Canonicis & Capitulo Basilicæ Principis Apostolorum *dilectos filios Andream Abbatem S. Antonii de Ægypto, & Petrum Diaconum Oratores magni Principis Constantini Imperatoris Æthiopum*, qui ad Urbem se conferebant, visuros sanctam Dei & Salvatoris imaginem, sive, ut dicunt, Sanctam Veronicam. Præterea Eugenius aliâ Epistolâ eâdem die pro Angeli Mauroceni militis Sciensis commeatu scriptâ, testatur eundem Angelum Oratores prædicti Constantini Imperatoris Æthiopum adduxisse. Extant Tomo XIII Concil. col. 1217. Ceterùm Constantinus Imperator Æthiopiæ vocatur *Zara Jacob*, quod cognomen significat filium seu semen Jacob; præfati enim Reges ex Jacob per Salomonem & Reginam Saba gloriantur originem ducere. Quoad etymologiam vocis *Presbyteri Joannis*, vide jam dicta in Vita Alexandri III num. XCVIII, ubi ex Annotatore Baronii colligitur Reges illos olim Sacerdotes fuisse, sed Nestorianos.

CLXXVII. *Decretum Basileensium de festo Visitationis B. Virginis in Sessione XLIII.*

Dum hæc agerent Patriarchæ Orientis pro unione eorum cum Ecclesia Romana, Basileenses in Sessione quadragesima tertia Kalendis Julii celebrata, statuerunt ad pacem & unionem fidelium intercessione B. Virginis obtinendam, quòd per singulas Christianorum Ecclesias, quolibet anno VI Nonas Julii, seu die secunda Julii, festum Visitationis Gloriosæ Virginis celebraretur: qui verò Matutinis, Processionibus, Concioni, Missæ, Officio, Primis aut secundis Vesperis interfuerint, pro unoquoque officiorum prædictorum centum dierum Indulgentiis donantur. Hanc festivitatem institutam & ab Ecclesia receptam, suo loco diximus, anno scilicet 1389, tempore Urbani VI, qui hoc festum instituerat; & licèt superveniente morte literas Apostolicas de eo festo non edidisset, attamen Bonifacius IX ejus successor Romæ quinto Idus Novembris anni primi ejus Pontificatûs, Urbani VI Sanctioni auctoritatem adjecit, Constitutione, quam refert Raynaldus num. 3, in qua ait: Urbanum *sexto Idus Aprilis Pontificatûs sui anno undecimo* statuisse, ut præfatum festum Visitationis sexto Nonas Julii sub duplici officio solemniter celebraretur. Quo autem ordine ad hujusmodi institutionem Basileenses processerint, narrant Acta Patritiana, nimirum cùm per longum tempus de illa inter ipsos disceptatum fuisset, eò quòd declaratio à Bonifacio IX facta schismatis tempore, non fuisset suscepta à Sectatoribus alterius obedientiæ; tandem in institutione hujus Festi decretum condiderunt; sed cùm videretur plerisque illud promulgandum esse *Felicis nomine, sacro approbante Concilio*, quod observatum dicerent in antiquis Conciliis, vel saltem addendum *Papa Felice præsidente*, ut Senis fuerat factum in ultimo Concilio de Præsidentibus Martini Pontificis; aliis verò decretum sub neutra formula promulgandum minimè placeret, annuente Felice, utraque dimissa est, & decretum publicatum nomine Synodi.

CLXXVIII. *Gesta Legatorum Eugenii & Basileensium in Conventu Moguntino.*

De his quæ gesta sunt in Conventu Moguntino audiamus Acta Patritiana, quæ referunt, quòd dum Joannes Segobiensis, Cardinalis Sancti Calixti appellatus, aliorum Legatorum Basileensium & Principum adventum Moguntiæ expectaret, per plures dies expostulavit, ut Concilii nomine audiretur; cui Principum nomine responsum: Principes nullo pacto discessuros ab unione quam juraverant: audituros illum ut Concilii Oratorem, si Crucem & Cardinalis habitum domi relinqueret, quoniam pro Cardinali aut Legato eum non haberent: Idem se facturos, si quis Cardinalium ab Eugenio creatorum post suspensionem adveniret. Paulò post Cardinalis Arelatensis ut Legatus de Latere, unà cum Joanne Grünwalder, quem appellabant S. Martini Cardinalem, Moguntiam venit. Ingens per multos dies contentio habita est, ex eo quòd Principes Electores Joannem Lysuram ad Cardinalem Arelatensem miserant, afferentes se

SÆC. XV. EUGE-NIUS IV. se eum honoraturos ut verum Cardinalem, si Legationis insignia poneret, atque auditurôs eum æquo animo & alios, scilicet Joannem Segobiensem, & Joannem Grünwalder, si ille crucem, alii habitum Cardinalis domi dimitterent. Basileenses autem nullo modo cedere volebant, & Principes se aliò translaturos Conventum asserebant, nisi acquiescerent. Tandem cives & Magistratus Moguntini Basileensibus significarunt, quòd nisi voluntati Principum acquiescerent, & infra octo dies ab eorum urbe non discederent, se fidem publicam revocaturos. His auditis Basileenses Legati, ne causam suam indefensam dimitterent, cedere statuerunt; igitur die vigesima quarta Martii Cardinalis Arelatensis cruce domi relictâ, ad locum Congregationis venit, ubi multa primùm ipse, & plura Thomas de Corcellis ejus collega dixit de suprema potestate Conciliorum, de recto Concilii judicio contra Eugenium, & de legitima & necessaria electione Felicis: Postridie Eugenii Legati auditi sunt, & Joannes Carvaial Apologiam his verbis sumens: *Ejice ancillam & filium ejus, quia non erit hæres filius ancillæ cum filio liberæ*, &c. Multa & miranda dixit contra adversarios, cujus orationem suscipiens Nicolaus de Cusa ejus collega, non minora est prosecutus, adversariorum dicta prosternendo, suaque confirmando, & demùm arrestando Amedeum, Papatum, quem sub ovina pelle occupaverat, atque ab electoribus emerat, Venetis promisisse duodecim millia equitum, si dimisso Eugenio secum sentirent: Item depositionem Eugenii ab Episcopis tantùm septem factam fuisse, licèt juxta Canones simplicis Episcopi depositio non nisi à duodecim ad minus Episcopis ritè canoniceque fieri possit. Addunt Acta Patritiana auditos fuisse Eugenianos non sine magno Principum applausu, quòd visi essent optimè adversariorum objecta repulisse: Respondisse tamen rursùm Basileenses per organum Joannis Segobiensis, qui ibi longum tractarum habuit in duodecim partes divisum, quo infinitis argumentationibus, rationibus, & Scripturæ, Patrumque testimoniis confirmare nisus est quæ priùs fuerant dicta, & veritates à Concilio approbatas defendere: Contra hæc sequenti die Eugenianos auditos fuisse, qui dicta Basileensium & inique gesta damnarunt & irrisioni exposuerunt: Basileenses subinde audiri petentes, non fuisse ampliùs admissos; Principesque unà cum Legatis Cæsaris, & Francorum Regis in hanc sententiam convenisse: *Pro pace Ecclesiæ congregandum esse Generale Concilium alio loco extra Basileam & Florentiam: Si contendentes, vel alter eorum locum eligere noluerint, Cæsarem nominatum iri loca sex in Germania & totidem in Gallia: Conciliumque omninò incohandum Kal. Augusti anni proximi* 1442. Hic finis fuit (pergunt Acta) Moguntinæ diætæ, quæ more Germanico Francofordiensem diætam peperit. Quid autem fuerit Francofordiæ, proximo anno visuri sumus.

CLXXIX. Decretum pro Jacobitis. Hunc annum millesim. quadringentes. quadrag. secundum auspicabimur à concordia & unione Jacobitarum Orientalium, ad quam admitti petierant anno superiori, ut ostensum est Literis Joannis Patriarchæ Jacobitarum jam citatis. Electi fuerant aliqui præcipui Viri Concilii, à quibus habiti sunt cum Andrea Abbate Patriarchæ Legato congressus varii, in quibus tùm Jacobitarum errores detecti sunt, tùm exposita illis contraria fidei mysteria, quæ Eugenius in publica Sessione pridie Nonas Februarii, seu die quarta Februarii anni 1441, qui nobis est 1442, promulgari fecit, Decreto à se ipso & à duodecim Cardinalibus subscripto, in quo continetur: De Sanctissima Trinitate & erroribus veterum hæreticorum circa illam: De rerum creatione & Veteris ac Novi Testamenti libris, uno eodemque Deo auctore conscriptis, & Manichæorum contraria sententium reprobatione: De divinitate & humanitate Christi, ac passione ejusdem & humani generis redemptione, cum bæresum contrariarum condemnatione: De usu Legalium, quandiuque duraverit: De ciborum delectu: De receptione Sanctarum Synodorum Oecumenicarum Nicænæ, Constantinopolitanarum, Ephesinæ, & Chalchedonensis, cum rejectione hæresum in iis damnatarum, nec non aliarum item Oecumenicarum Synodorum, ac speciatim Florentinæ: De verbis, quibus consecratio Eucharistiæ conficitur, & qualitate panis ad id adhibendi: Denique de multiplicitate nuptiarum successivè, dummodò nullum sit impedimentum Canonicum. Quæ omnia à Legato Jacobitarum humiliter acceptata fuêre, eique tradita ad suum Patriarcham & Jacobitas deferenda. Porrò Augustinus Patritius testatur in Summario Concilii Basileensis, Bullam Jacobitarum manu Eugenii & Cardinalium subscriptam, propriis oculis vidisse, unà cum aliis Actis ejusdem Concilii, quæ in arce S. Angeli asservantur. Ostendit pariter Horatius Justinianus in sua editione Concilii Florentini, hanc Bullam seu decretum pro Jacobitis, cum insertione decretorum pro Græcis & Armenis transumptam fuisse ex MSS. Codicibus Vaticanis, Bullario Romano, & ex Originali Bulla asservata in conventu Fratrum Ordinis Minorum Fesulano prope Florentiam.

CLXXX. Eugen. PP. Synodum Florentinam Romam transfert. Eodem anno Eugenium Concilium Florentinum Romam transtulisse, habemus ab Augu-

Augustino Patritio, qui in suo Compendio Actorum Concilii Basileensis & Florentini ait: *Florentiæ inter hæc Eugenius decimam sessionem celebrat* (quæ ordine jam servato, trigesima dicenda venit) *VI Kalendas Maji anni salutis* 1442, *in qua asserens Zare Jacob magni Regis Æthiopiæ, quem Presbyterum Joannem vocant, Legatum ad Concilium Oecumenicum orthodoxæ fidei suscipiendæ gratia properare, Concilium ipsum, ut majorem auctoritatem etiam ex loco susciperet, Romam approbante ipso Concilio transtulit prosequendum in Basilica Lateranensi propria, & prima sede Summi Pontificis XV die post ejus ad Urbem reditum. Huic translationi addit & plures causas, loci reverentiam & commoditatem, rerum omnium copiam, tum occasione componendarum provinciarum Ecclesiæ, & pacis ac quietis Italiæ, ceterarumque regionum procurandæ*. Id autem cum effectu præstitisse Eugenium, apparet ex publicis Sessionibus Romæ in Laterano habitis, editisque de fide Constitutionibus pro Syris, Æthiopibus, Chaldæis, & Maronitis, quas infrà subjiciemus. Porrò licèt Augustinus Patritius referat Eugenium asseruisse Legatos magni Regis Æthiopiæ ad Concilium Oecumenicum properare, non tamen destruitur id quod diximus anno superiori de accessu Legatorum Regis Æthiopiæ, sed infertur Eugenium alios Legatos ejusdem Regis expectasse; postquam enim Græcos, Armenos, ac Jacobitas ad concordiam suscepisset, misisse quoque ad Regem Æthiopum quatuor Legatos, intelligitur ex Epistola post hæc scripta à Davide Æthiopum Imperatore ad Clementem VII anno 1524, quam refert Damianus à Goez in Tractatu de moribus Æthiopum ex Versione Jovii, in qua habetur: *Eugenium Pontificem transmisisse Legatos, videlicet Theodorum, Petrum, Didymum & Georgium ad Regem Æthiopiæ cum plena instructione rerum in Synodo gestarum*. Eugenius enim sibi proposuerat adventum Legatorum Æthiopum, tanquam rem cujus occasione commodius & plausibilius Concilium Romam transferret, cùm nihilominus haud tam citò eò accesserit.

CLXXXI *Decreta pro auitione Basileensium in Sessione XLIV.* Nunc ad Basileenses revertamur, qui prædicabant Eugenium Romam transtulisse Concilium, ne compelleretur ad aliud Concilium in Germania pro voluntate Principum celebrandum; tùm ut ostenderet se summum habere imperium supra Concilium, quod de loco ad locum pro suo arbitrio transferret, ut fecerat ex Basilea Ferrariam, ex Ferraria Florentiam, & inde demum Romam. Sed quia Conventus Francofordiensis celebrabatur, Felix V statuit, ut dum Conventus ille sederet, nihil Basileæ de gravioribus causis ageretur, ne aliquo modo Principum animi possent irritari. Hinc die nona Augusti Sessio quadragesima quarta habita est, quâ in integrum restituuntur illi, qui Concilio Basileensi interfuerant, eaque de causa suis beneficiis ab Eugenio spoliati fuerant.

CLXXXII. *Gesta in Conventu Francofordiensi.* Aderant Francofordiæ (ut narrant Acta Patritiana) Legati Concilii Basileensis, scilicet Cardinalis Arelatensis, Nicolaus Archiepiscopus Panormitanus, & Joannes Segobiensis: Eugenii pariter Legati Joannes Carvaïal, Nicolaus de Cusa & Jacobus Ferrariensis. Basileenses Cæsarem adierunt, redditisque Literis Concilii & Felicis, orarunt ut justitiam libertatemq; Ecclesiæ, cujus erat protector, tueri vellet; quibus Fridericus respondit, se nihil magis cupere quàm Ecclesiæ pacem dare, & propterea Conventum Principum indixisse: Verùm oportere eos paucis diebus præstolari, quoad ex Aquisgrano, quò suscipiendæ primæ coronæ gratiâ iturus erat, reverteretur: Interim posse Basileenses & Legatos Eugenii jura sua exponere his, quos ipse suo & Principum nomine ad hoc opus constituerat, ne in suo reditu collitigantes oporteret audire. Auditi sunt Basileenses per tres dies, qui probare conati sunt Romanum Pontificem Concilio obedire oportere, neque ab Eugenio potuisse dissolvi: Eugenium legitimè à Concilio Basileensi fuisse privatum Pontificali dignitate, & Felicem canonicè illi subrogatum. Deindè admissi sunt Legati Eugenii, qui per tres dies ostenderunt Eugenium ritè & necessariò Concilium transtulisse: Judicium contra Eugenium injustum fuisse, criminationes omnes falsas, electum Basileensem, electoresque inhabiles. Dum hæ fiebant altercationes, Fridericus coronabatur Aquisgrani à Theodorico Archiepiscopo Coloniensi, die scilicet decima septima Junii; unde ex jam dictis refellitur Onuphrius Panvinius, qui eodem mense, quo Cæsar electus fuerat, etiam coronatum scribit. Rediens inde Fridericus initio mensis Augusti Francofordiam, auditis quæ ibi interim fieri contigisset, statuit de consilio Principum, aliud Concilium indubitatum esse celebrandum, mittendos Nuncios Basileam & Florentiam, & interim Germanos in sua suspensione mansuros; deditque suis Nunciis in mandatis, ut cùm ad Eugenium pervenerint, eum venerentur ut Romanum Pontificem, excusentque Cæsarem & Principes, cur tamdiu in Neutralitate perseverarent: Petant celebrari intra Germaniam aliud Generale Conciliū ad pacem conciliandam tanquam unicum remedium: Felici autem non exhibeant reverentiam ut Pontifici, sed per Internuncios cum eo agant. CLXXXIII. *Basileenses translationem Concilii concedant Friderico.*

Pergunt Acta, Fridericum decimo octa-

octavo Kal. Octobris, seu die decima quarta Septembris Basileam apptopinquantem, cùm à Patribus ei occurrentibus rogaretur urbem intrare, omninò recusasse, nisi priùs consentirent celebrationi alterius Concilii; cùmque super hac petitione diu multumque disceptatum fuisset inter Patres, tandem in sua Congregatione habita die sexta Octobris translationem Concilii concesserunt Friderico, sicque responsum est Cæsaris Legatis: *Quamvis Synodus Basileæ legitimè congregata, nullibi majori commoditate securitateque esse possit; sitque Patribus valdè periculosum locum mutare, tamen pacis desiderio parata est se ipsam transferre ad locum ejusdem nationis, rebus gerendis accommodum ac Regiæ Majestati gratum, si securitates opportunæ ordinentur*, &c. Habetur inter Epistolas Synodales Tom. XII. Concil. col. 787, & seq. His peractis Fridericus die undecima Novembris Basileam solemni pompâ ingressus est, ibique per tres dies commoratus sub crepusculo diei ante recessum cum paucis Felicis domum nudo capite adiit, & in Camera, quam *Pappagalli* vocant, substitit: Illuc, è cubiculo egressus Felix cum novem suis Cardinalibus, præcedente Cruce, advenit, quem Fridericus modestâ reverentiâ excepit, & per Episcopum Chiemensem se excusavit, quòd non exhiberet ei reverentiam Romano Pontifici debitam, ut paci aptior foret: Hortatusque est Felicem & suos, ut ad pacem Ecclesiæ dandam omnino se disponerent, quam ipse totis viribus prosequeretur: Chiemensis Episcopus, ne illum Pontificalibus titulis unquam appellaret, *Clementem benignitatem tuam* dicebat, non *Sanctitatem*, aut *Beatitudinem*. Felix verò Pontificalibus verbis usus benignè Cæsari respondit, egitque gratias pro visitatione. Multis præterea hinc inde dictis, Fridericus sequenti die Basileâ discessit; paucisque post diebus, Felix valetudinis gratiâ (ut dicebat) Lausannam petiit, pollicitus transacta hieme ad Concilium se rediturum.

CLXXXIV. *Eugenii PP. responsio ad Conventum Francofort.*

Eugenius autem Legatis ad se è Conventu Francofordiensi missis post multas consultationes, respondit: Mirari se Cæsarem & Principes petere Generale Concilium indubitatum celebrari, cùm ipse sacram Oecumenicam Synodum auctoritate Apostolica, & omnium Patriarcharum Orbis Christiani institutam celebraret, mirabilium rerum effectricem; quam si in dubium revocare vellent, profectò fidem Catholicam oppugnarent, & Dei ordinationi resisterent: Optare si qui tali errore tenerentur, ut ratione instruerentur, rejectisque stultis ac perfidis Basileensium dogmatibus, doctrinam Apostolicæ Sedis susciperent: Posse igitur in ea Synodo, magno Prælatorum numero congregata, rectè consuli & dubia aperiri, si quà essent: Tamen ut Cæsari & Principibus morem gereret, quàm primùm Romam perveniret, ubi apud Lateranum Generale Concilium transtulerat, convocaturum Prælatos majori numero, & tractaturum cum eis, an expediret aliud Concilium celebrari, & qui admittendi, quive repellendi essent in eo Concilio: Missurum se tamen suos Legatos, qui de iis cum Cæsare & Principibus agerent, quamquàm non videret, quid cum eis rectè agi posset, nisi Neutralitatem deponerent, & reverterentur ad pristinam Apostolicæ Sedis reverentiam, quâ unà re pacem Ecclesiæ daturi forent; quod si facerent, concurrentibus aliis Regibus & Principibus qui solidi remansérant, libenter se aliud Concilium celebraturum. Ita Augustinus Patritius in suo Compendio Concilii Basileensis & Florentini.

CLXXXV. *Alfonsus Rex Aragonia Neapolim occupat.*

Hoc anno gravissima in Neapolitano regno bella. Alfonsus Rex Aragoniæ gessit, cùmque Neapolim obsideret, tandem jure armorum (omni enim alio erat destitutus, ut jam diximus) frustrà obnitente el Renato Duce Andegavensi legitimo hærede, die secunda Julii postquàm hostes per cloacam subterraneam ingressi fuissent, eam obtinuit. Redactam in suam potestatem urbem edicto diripi vetuit, ut eâ clementiæ specie civium animos sibi conciliaret. Renatus autem fugam cepit, qui Florentiam adveniens, ubi erat Eugenius, ibique honorificè tractatus, cùm multa recuperandis amissis, aut retinendis quæ adhuc ejus nomine tenebantur, frustrà tentasset, ad propria est reversus, scilicet in Galliam; totoque regno Apuliæ Alfonsus potitus est.

CLXXXVI. *Ejus concordia cum Eugenio PP.*

Anno millesimo quadringentesimo quadragesimo tertio septima die mensis Martii Florentiâ exiens Eugenius Romam petiturus, post tres dies Senas ingressus est, ibique sex menses commoratus, didicit fœdus initum cum Alfonso pridie Idus Junii, seu die duodecima Junii per Ludovicum Patriarcham Aquilejensem, quem cum suis Literis ad hoc Terracinam miserat. Hujus autem fœderis, hæ conditiones erant: Ut Alfonsus Eugenium verum Pontificem agnosceret, subditosque populos in ejus obsequio contineret, libertatem Ecclesiasticam non infringeret, labefactamque in pristinum statum revocaret, oppida Ecclesiæ Romanæ quæ occupaverat restitueret: sex triremes instrueret, easque Pontificii Legati classi ad bellum sacrum Turcis inferendum jungeret: Præterea ad Picenum è Francisci Sfortiæ tyrannide vindicandum, quatuor equitum millia & pedites mille subsidio mitteret Pontificio exercitui. Vicis-

SAEC. XV. EUGENIUS IV. cissim verò Eugenii nomine à Legato promissum est Alfonso adoptionem, qua Joanna hujus nominis II Siciliæ Regina ipsum in filii locum cooptarat, corroboratam iri: Ut regnum Neapolitanum Alfonso cederet iisdem juribus & formis, quibus per Romanos Pontifices aliàs concedi consuetum erat, & cum clausula (quamvis regnum armis & vi in suam potestatem redegisset). Firmavit hæc pacta conventa die sexta Julii Eugenius Apostolico Diplomate dum Senis versabatur, in quo disertè exprimitur: Quòd si Alfonsus nullam post se relinqueret prolem legitimam, tegnum ad Ecclesiam rediturum; sed Alfonsi rogatu, Eugenius aliam pudendam conditionem adhibuit, ut scilicet Ferdinandus filius illegitimus Alfonsi successor esset in regno unà cum ipsius progenie; attamen voluit Eugenius ut Bulla legitimationis Ferdinandi non publicaretur, quamdiu ipse viveret; *Quasi scilicet*, inquit Spondanus anno 1443 num. 3, *tolerabilius esset fama maculam æternum post mortem pati, quando nulla superest emendationis via, quàm pauco tempore in vita, dum adhuc facultas est res in integrum restituendi*. Hæ sunt injustæ conditiones pacis, invitè ac coactè, magis quàm sponte ab Eugenio confirmatæ; quomodo enim Eugenius poterat privare legitimum hæredem Ducem Andegavensem suo jure, confirmando adoptionem Alfonsi à Joanna II. factam? quæ adoptio, ut diximus num. XCVIII, justissimis de causis revocata fuerat. Ut autem cognovit Alfonsus Eugenium omnia confirmasse, Literis suis XII Kal. Julii per omnes regnorum suorum provincias promulgavit, se post longam consultationem, cùm in rebus Ecclesiæ dubius admodùm fuisset, revelante divinâ gratia, cognovisse Eugenium esse Summum & verum Romanum Pontificem, cui vellet ab omnibus obediri, & Basileensium acta irrita esse. Quare Panormitanus, Dertusensis, & Vicensis Felicis Cardinales, Alfonsi subditi, quique in ejus regnis possidebant beneficia, dum Regis voluntatem cognoverunt, pridie Nonas Augusti è Basilea discesserunt; quos secuti sunt reliqui ferè omnes alii Alfonsi subditi, qui Basileæ erant.

CLXXXVII *In Sessione XLV & ultima alia loca nominantur pro futuro Concilio.* Tandem Sessionem quadragesimam quintam & ultimam celebrarunt Basileenses die decima sexta mensis Maji hujus anni 1443, non autem anni præteriti, ut in Actis Concilii Basileensis Tomo XII col. 658, & in Notis Binii legitur; quia cùm Sessio XLIV habita sit die nona Augusti anni 1442, ut diximus, non potuit celebrari Sessio XLV die decima sexta Maji ejusdem anni 1442, alioquin inverteretur & tempus & ordo Sessionum; est ergo corrigendus error in anno. In hac ultima Sessione ex decretis Concilii Constantiensis & ipsius Basileensis statutum est aliud Concilium Generale celebratum iri post triennium in civitate Lugdunensi; atque ideo omnibus Cardinalibus, Patriarchis, Prælatis, aliisque interesse debentibus præcipitur, ut statuto tempore ad locum nominatum accedant: Felici concessum est ut statutum terminum abbreviare posset: Haud tamen prætereà dissolutum censeri debere Basileense, sed potiùs illud velle continuare & prosequi, præsertim si civitas Basileensis securitatem hactenus Concilio concessam servaverit illæsam: Quòd si verò impedimentum aliquod incideret, pro continuatione Concilii nominarunt civitatem Lausanensem ejusdem provinciæ Bizuntinæ. Hic terminum & finem ponimus Concilio Basileensi; quamvis enim Basileæ & postea Lausannæ substiterit usque ad annum 1448, quo anno prævia obsidione urbis dissolutum & dissipatum fuisse, atque ex glorioso principio humilem finem consecutum fuisse scribit Paulus Langius in Chronico Citizensi. Idem indicatur in Bulla Nicolai V data *Spoleti anno Incarnationis Dominicæ* 1449, *XIV Kal. Junii, Pontificatûs nostri anno tertio*, quæ reperitur Tomo XII Concil. post Sessionem XLV col. 663. Nihil tamen aliud memorabile actum invenitur, quàm quòd intercessione Friderici Imperatoris, Felix V Antipapa creatus, ad pacem Ecclesiæ conciliandam, ad Acta Concilii Basileensis improbanda, Pseudo-Pontificatum resignaverit; atque ideo quæ de beneficiis in Concilio Basileensi constituta fuerant, pacis & unitatis gratiâ Nicolaus V approbavit, seque benignum & clementem erga Amedeum Sabaudiæ præbuit, ut suo loco dicetur.

CLXXXVIII *Eugenius IV. Romam pergit.* Romani experti quòd nulla esset Roma, sine Romani Pontificis Curiæ residentia, miserant Legatos, qui reditum persuaderent Eugenio, veniamque peterent de gestis contra eum. Demùm Eugenius egressus est Senis die decima quarta Septembris, & die vigesima octava ejusdem mensis Romani populi concursu & acclamatione Romam intravit. Sequenti verò die ad Sanctum Petrum iturus, Pontificio habitu per Urbem incedens, cùm tumultuantem populum intelligeret ob duplicatum tributum & vectigale novum vino impositum, exactionem illam ut minùs liberalem sustulit. Quo facto, statim succlamatum ab omnibus, inquit Platina: *Vivat Eugenius*, cùm antea clamassent: *Moriantur nova vectigalia, eorumque inventores*. Post dies verò decem & novem ad Lateranum proficiscens, Concilium Generale eo loci se habiturum denunciavit, missis ad Principes Literis & Nunciis, quibus ea de re certiores fierent. Hac enim ratione infirmari ac tol-

tolli omninò Concilium Basileense volebat, pergit Platina in Vita Eugenii. Animum deinde applicuit ad Picenum è manibus Francisci Sfortiæ vindicandum per Alfonsum Aragoniæ Regem, & Picinninum copiarum Philippi Mediolanensis Ducem.

CLXXXIX. *Julianus Cardinalis contra Turcas missus.*

His cùm optimam manum daret Eugenius, Turcarum Imperator Amurathes cum centum millibus pugnatorum intraverat Hungariam; sed ob sterilem annum commeatûs penuriâ compulsus recessit. Adversùs eum Eugenius miserat Julianum Cardinalem tit. S. Angeli, qui Hungarorum extulit animos, & arma sumere persuasit; quibus adjuncta est ingens voluntariorum multitudo, qui piæ Crucis militiæ nomen dederant: sic compositus exercitus Christianorum usque ad Sophiam profectus est; cùmque Wladislaus Poloniæ Rex, qui Hungariam occupabat, intellexisset prope adesse Turcas ad Moravam fluvium, præmissus ab eo Joannes Huniades Vaivoda cum decem millibus equitum, adeò feliciter rem gessit, ut Turcæ superati terga dederint. Porrò Hungari, qui huic bello interfuêre, cupiditate gloriæ res suas amplifiantes (inquit Æneas Silvius de Europ. cap. 5) ac de magnis majora tradentes, Friderico Imperatori scripsêre superatos bello Turcas, triginta millium cæsa, captaque multa plura. At Cardinalis Julianus sex millia dumtaxat hostium in eo prælio cecidisse suis literis affirmavit, signa militaria novem capta; Joannem Huniadem non Ducis tantùm, sed militis quoque singulari virtute usum; eique fides habita est.

CXC. *Decernitur bellum in Turcas, præter fœdus ablatum.*

Anno millesimo quadringentesimo quadragesimo quarto plerique Principes congratulantes Wladislao Regi, & ad prosequendum bellum adeò feliciter inchoatum cohortantes, Eugenius cum Venetis, Genuensibus, & Philippo Duce Burgundiæ, classem ad prohibendum Turcis ex Asia transitum ei obtulerunt. Et revera instructa fuerat in Italia classis septuaginta triremium, cui Franciscus Condulmerius, Eugenii ex fratre nepos, Cardinalis Camerarius & Vicecancellarius, præficiendus erat, ut constat ex literis Eugenii datis *Romæ apud S. Petrum anno* 1444, *Non. Septemb. Pontificatûs nostri anno XIV*, apud Raynaldum anno 1444 num. 3. Verùm consternatus ac metu perculsus Amurathes, ad dissipandos militares Christianorum apparatus, pacem petiit. Hungari qui suas vires non ignorabant, nec tam potentiæ suæ, quàm casui victoriam imputabant, conditiones pacis oblatas gratas habentes, fœdus inierunt. Molesta ea res fuit Juliano Cardinali, cui prosequenda victoria videbatur; Eugenio quoque nihil molestius nunciari potuit; quare Juliano scripsit nullum valere fœdus, quod se inconsulto initum fuerat. Itaque Julianus apud suspensos Hungarorum animos, magno eloquentiæ vigore considerare jussit, in quas miserias præceps consilium ipsos conjecisset, à jusjurando Turcis præstito auctoritate Pontificis, cujus Legatione fungebatur, liberavit; maximè quia aderant causæ repudiandæ concordiæ, quoniam Turcæ ad constitutam diem neque captivos omnes solverant, nec oppida ex fœdere promissa reddiderant, neque ante id tempus barbari promissam fidem servassent. His aliisque propositis flexit Regis animum Julianus Cardinalis, impulitque, ut novo sacramento se cum Proceribus ad redintegrandum bellum Turcicum obstringeret. Itaque confectum est decretum de abrogatione fœderis, quod missum fuit ad Imperatorem Constantinopolitanum, & Franciscum Cardinalem Eugenii nepotem & classis Præfectum, ne cœpta desererent.

CXCI. *Christiani vincuntur in prælio Varnensi.*

Varii Scriptores eleganter & variè conscripserunt de *prælio Varnensi*, quod factum est die decima Novembris hujus anni 1444 in Vigilia S. Martini; sed antiquior & auctoritate major absque dubio est Æneas Silvius ea tempestate Friderici III à secretis, qui consequenter quæ acta fuerunt apprimè scire potuit. Is igitur de hoc bello agens hæc refert: Præter Philippum Burgundiæ Ducem, neminem Christianæ religionis zelus commovit, & solus classem instruxit, quæ usque in Hellespontum profecta Turcis ex Asia transitum in Europam prohibere conata est: Franciscus Cardinalis Eugenii nepos cum pluribus triremibus eò missus, Classi præfuit: Wladislaus, accersitis è Polonia ac Boemia, cæterisque vicinis regionibus auxiliis, coactis ex Hungaria copiis, Turcarum agros invadere statuit: Joanni Huniadi castrorum curâ commissâ: Juliano Cardinale milites Cruce signatos non paucos secum ducente: Transito Danubio ubi in Mysiam ventum est, Amurathes hostium cognito adventu, cùm non satis confideret Græcis ac Turcis in Europa manentibus, exercitum ex Asianis militibus comparavit: anxio animo de trajiciendo freto, quod à classe Apostolica obtinebatur, quidam Genuenses suis navibus copias transportarunt, aureo nummo vectoribus Genuensibus per capita tradito. Christiani locum attigerant, cui *Varna* nomen est: Cedendum Wladislao, Cardinalique Juliano visum est (pergit Æneas) & ne circumveniri possent, munitum montanumque locum petendum; sed resistente Huniade vicit ejus sententia, ut expectarentur hostes. Cùm verò postera die hostium exercitum contemplatus esset, territus idem Huniades, de fuga Regem admonuit; Rex verò perniciosam magis fugam, quàm pugnam dixit, præliumque ex-

pe-

SÆC. XV. EUGENIUS IV.

pectavit. Dato belli signo quindecim millia equitum, facto globo in Christianos impetum fecerunt: itum est ferocibus utrimque in pugnam animis; pugnatum est pluribus horis, nunc Christianis, tunc Turcis propinquiore victoriâ se se præbenre: Verùm Huniades, ut primùm cedere Christiana signa conspexit, cum decem millibus Hungaris ac Walachis ex acie se subtraxit, atque insalutato Rege, nutante adhuc victoriâ fugam arripuit: Wladislaus suæ sorti dimissus, dum fortiter pugnaret, equo dejectus obtruncatus fuit; Poloni ad unum omnes cæsi; Julianus Cardinalis dum fugeret, amisso prælio, cùm jam hostes evasisset, Hungarorum manus evadere non potuit, dum potum equo daret apud stagnum forte repertum, à latrunculis quibusdam notus, arbitrantibus pecuniam apud eum esse, dejectus equo necatus fuit. Francisco Cardinali Eugenii nepori hujus culpa cladis magna in parte imputara fuit, qui neque fretum, utì par fuerar, custodisser, neque transvectos hostes à Genuensibus maturè Christianis Ducibus nunciasser. Ita Æneas Silvius in sua Europ. cap. 5.

CXCII. *Creatio novorum Cardinalium à Felice V.*

Acta Patriciana referunt Felicem, cùm Basileâ discessir, quatuor suos Cardinales duxisse, quorum duo mortui erant, rertiusque apud Fridericum Imperatorem diverterat; cùmque instaret Felix apud Patres ut decretum de creatione Cardinalium pro ea vice relaxarent, permitterentque ut quinque Cardinales deligeret, ne solus omninò videretur, utque Sacra publicè posset celebrare: Actam rem esse, inquit Augustinus Parritius, magnâ Parrum contentione, ac tandem post mulros dies relaxatum esse decretum; & Felicem quinque creasse, sed duos tantùm publicasse, nempè Joannem Arsium sen de Artus Gallum, Archiepiscopum Tarantasiensem, & Ludovicum Lusitanum Visensem Episcopum. Hanc publicationem Spondanus n. 7 ponir anno 1443 mensis Aprilis, quam excerpsit ex Augustino Patritio, qui tamen hanc publicarionem dicit fuisse factam anno 1444 ejusdem mensis Aprilis. Augustinus Oldoinus in suis additionibus ad Ciaconium, juxta Acta Concilii Basileensis, factam fuisse die sexta Aprilis anni 1444 affirmat; sed quo tempore nominati infra scripti incertum, scilicet Vincentius Cotus Dembenlus Polonus, Gnesnensis Archiepiscopus: Willelmus Hugonis de Stagno Gallus, Archiepiscopus Metensis; Bartholomæus Vitelleschus Italus, qui nepos Joannis Vitelleschi Cardinalis fuerat; Thomas de Corcellis Gallus, Canonicus Parisiensis; tandem Joannes de Ragusio Ordinis Prædicatorum alumnus, de quo non meminir Ciaconius; quem tamen coopratum fuisse inter Pseudo-Cardinales ex MS. Æneæ Silvii de Concil. Basil. Augustiuus Oldoinus asserit.

SÆC. XV. EUGENIUS IV.

CXCIII. *Eugenius PP. Alfonsum Borgiam Cardinalem creat.*

Hoc anno 1444 die Sabbati undecima Maji Eugenius Presbyterum Cardinalem tit. SS. quatuor Coronatorum renunciavir Alfonsum Borgiam Hispanum, qui sub Martino V Archiepiscoparum Valentinum consequutus fuerat; scientiâ Juris eminentissimus & multarum rerum experientiâ præditus. Post mortem Nicolai V suam assumptionem in Ponrificatum prædixerat, veraxque fuit ejus vaticinium, quod à Bearo Vincentio Ferrerio se habuisse narrabat. Demùm ad Summum Ponrificatum evectus, Callisti III nomen assumpsit. Fallirur Ciaconius cùm ponit suam promotionem ad Cardinalatum die duodecima Julii anni 1444, nam, ur norar Augustinus Oldoinus, die duodecima Julii ejusdem anni in Urbem ingressus est, qui jam Cardinalis renunciatus fuerat.

CXIV. *Item Auream Rosam misit Henrico VI Anglorum Regi.*

Nicolaus Harpsfeldius in Historia Anglorum Sæculo XV cap. 4 tradir Eugenium Auream Rosam, a se Dominicâ *Lætare* quartâ Quadragesimæ de more solemnibus precibus consecratam, Henrico VI Anglorum Regi misisse, & juxta antiqua Romanorum Ponrificum scira, non alio die quàm Dominica *Lætare* admirti soliros Romanorum Reges in Augustos, nec nisi post Rosam auream illis eâ die à Ponrifice traditam, Imperii insignia & Diadema capere. Sed hanc observationem rejicit Patruus meus P. I hujus Tomi n. XXX pag. 175 ex Theophilo Raynaudo fatenre, conrrarium ab eo quod refert Harpsfeldius, haberi in Ceremoniali Romano lib. 5 cap. I, in quo legi asserit hæc verba: *Pontifex descendit ad gradus Basilicæ cum Imperatore sub eodem baldachino. Si est Dominica* Lætare Jerusalem, *Pontifex sinistrâ portat Rosam auream; dextrâ benedicit assistentibus, hinc inde elevantibus fimbrias Diaconibus. Hanc autem Rosam Pontifex antequam ad Ecclesiam descendat, in camera Papagalli benedicit cum balsamo & musco, quod singulis annis fit in tali die. Si verò esset alius dies*, &c. Constat ergo ex ipso Ceremoniali Romano inaugurationem Regis Romanorum in Augustum, non alligaram fuisse Dominicæ quarræ Quadragesimæ, seu *Lætare*. Quoad ritum benedictionis ipsius Rosæ variis conjecturis Patruus meus loco laudato, inductum fuisse post annum 1400 existimat; quippe cùm in Scriptoribus decimi quarti Sæculi nullum benedictionis aureæ Rosæ appareat vestigium. Porrò nullum Auctorem reperi anriquiorem Paride Craso Sacrarum Ceremoniarum Præfecto, Auctore Ordinis Romani, quem publicavit Edmnndus Martene in Tractatu de antiqua Ecclesiæ disciplina, qui loquitur de benedictione Rosæ,

sæ,

sæ, hic enim pag. 603 ait: *In quarta Dominica de Rosa, sive* Lætare, *Missam in capella celebrat....... priusquam Pontifex ad capellam procedat benedicit Rosam, & consultat cum Cardinalibus super donatione ejus. Et illam propriâ manu gestat paratus cum pluviali....... In fine donatur Rosa, & si præsens est ille Dominus, cui donatur Rosa, portat illam ante Papam, & associatur sive à Cardinalibus, sive à familiaribus eorum juxta statûs sui qualitatem usque ad ædes habitationis suæ.* Paris autem Crassus illum Ordinem composuit tempore Julii II, ut patet ex iis, quæ habet pag. 612. *Sanctissimus in Christo Pater & Dominus noster D. Julius divinâ providentiâ Papa II, dat & concedit omnibus hic præsentibus plenariam indulgentiam in forma Ecclesiæ consuetam. Rogate Deum pro felici statu suæ Sanctitatis & sanctæ Matris Ecclesiæ.*

CXCV. *Constitutionem fidei Syris tradit.*

Romam accessisse Abdalam Archiepiscopum Edessæ, Ignatii Patriarchæ Syrorum, totiusque nationis nomine Legatum, constat ex decreto in Ecclesia Lateranensi dato *pridie Kalendas Octobris anno Incarnationis Dominicæ* 1444, *Pontificatûs anno decimo quarto*, quod Horatius Justinianus in Actis Andreæ de S. Cruce ex Codice Vaticano evulgavit; in quo quidem Eugenius Deo gratias agens, quòd post unionem Græcorum & reductionem Armenorum & Jacobitarum, qui variis opinionibus involuti, omni tandem dissentione relictâ, in unam rectam veritatis semitam convenerant: aliæ quoque nationes inter Tigrim & Euphratem Mesopotamiam habitantes, quæ de processione Spiritus Sancti & aliis quibusdam articulis non rectè sentientes, mittent prædictum Abdalam, Ignatii Patriarchæ Syrorum, atque totius nationis suæ Legatum ad Concilium Lateranense, ut eidem traderetur ea fidei regula, quam Sacrosancta Romana profitetur Ecclesia. Posteà subdit Pontifex, se nonnullos Cardinales & Doctores Concilii delegisse, qui cum prædicto Archiepiscopo de difficultatibus, dubiis, & erroribus illius nationis conferrent: Inventumque eum fuisse de fide & moribus rectè sentientem, tribus dumtaxat exceptis articulis, de Processione scilicet Spiritus Sancti, De duabus in Christo naturis, ac totidem in illo voluntatibus & operationibus; de quibus eùm plenè instructus fuisset, professus est omnem fidem omnemque doctrinam susceptutum nomine præfati Patriarchæ, totiusque nationis & suo, quæ eidem Sacro approbante Concilio traderetur. Hinc de iisdem articulis fidei formulam Abdalæ Archiepiscopo tradidit Eugenius, in Sessione quæ trigesima prima dicenda venit, declarantem: *Spiritum Sanctum ex Patre & Filio æternaliter esse, & essentiam suam, suumque esse subsistens habere ex Patre simul & Filio, & ex utroque æternaliter, tanquam ab uno principio & unicâ spiratione procedere: Dominum Jesum Christum perfectum esse in Deitate, & perfectum in humanitate; atque in duabus naturis inconfusè, incommutabiliter, indivisè, inseparabiliter agnoscendum, non in duas personas divisum, sed unum & eundem Dei & hominis filium: In eodem Domino Jesu Christo vero Deo & vero homine, duas esse naturales operationes indivisè, inconvertibiliter, inseparabiliter, inconfusè; duas etiam naturales voluntates, unam divinam, alteram humanam, non contrarias, sed humanam subjectam divinæ.* Hæc est summa Decreti, quæ extat Tomo XIII Concil. col. 1222 & seq.

CXCVI. *Item Chaldæis & Maronitis.*

Anno millesimo quadringentesimo quadragesimo quinto in Generali Congregatione apud S. Petrum habitâ VII Nonas Augusti Constitutionem edidit Eugenius pro Chaldæis & Maronitis, qui tam Nestorii, quàm Macarii sectatores erant; Chaldæi enim Christum purum hominem esse, & Beatissimam Virginem, non Dei sed Christi genitricem, sicut Nestorius, asseverabant: Maronitæ impietatem Macarii Antiocheni sequentes, quamquam Christum verum Deum & hominem esse profiterentur, divinam tamen solùm in eo voluntatem & operationem esse asserebant. Miserat Eugenius post unionem Græcorum, Armenorum, Jacobitarum, & Mesopotamiæ populorum reductionem, anno scilicet superiori, Andream Archiepiscopum Colossensem ad partes Orientis & Cypri insulam, ut Græcos, Armenos, & Jacobitas ibidem degentes prædicationibus suis, & decretorum pro eorum unione editorum expositionibus, in suscepta fide, confirmaret; & quos ex aliis sectis à vera doctrina alienos, tam Nestorii, quàm Macarii Sectatores inveniret, ad fidei veritatem reducere conaretur; quod diligentissimè prosecutus fuerat, ut constat ex prædicta Constitutione, quæ extat Tom. XIII Concil. col. 1225, & seq. in qua legitur, Andream Archiepiscopum Colossensem ad veritatem fidei orthodoxæ perduxisse Timotheum Archiepiscopum Tharsensem Metropolitam Chaldæorum Cypri Nestorianum, & Eliam Episcopum Maronitarum Macarianum cum universo eorum Clero & populo Insulæ Cypri: Timotheum ipsum, & Isaac prædicti Eliæ Nuncium Romam accessisse, & solemnem professionem emisisse. Professio fidei ab utroque emissa extat loco citato.

CXCVII. *Tristando scribit de copiis contra Avenionem missis.*

Dum tot remotæ gentes obsequentes se Eugenio præbebant, Felix V Antipapa Avenionem & Comitatum Venaissinum in suam potestatem redigere moliens, Ducem Hugolinum Alamannum cum copiis adver-

sùs

suis civitatem Avenionensem miserat, quem cives Comitatus Venaissini propulsarunt, ut constat ex Literis Eugenii Tristando designato Episcopo Consoranno seu Conseranensi scriptis, *dat. Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis* 1444, *V Kal. Februarii, Pontificatûs nostri anno XIV*, qui annus nobis est 1445. *Cùm dudùm nonnulli iniquitatis filii quodam Hugolino Alamanni Duce per insultus & proditionem, facto tumultu, manu armata civitatem nostram Avinionensem & Comitatum Venaysini adversus nos & Romanam Ecclesiam insurgentes cum suis fautoribus, complicibus, & sequacibus, ac cum vexillis perditionis alumni Amedei olim Ducis Sabaudiæ, qui se Felicem V ausu sacrilego nominare præsumit, conati fuerint occupare, Nos volentes, prout suadet justitia, ut illi, qui talia ausi sunt attentare, animadversione debita puniantur, tibi* [scilicet Tristando] *contra omnes & singulas personas, civitates & Comitatus prædictorum, qui dicto insultui & tumultui contra nos & dictam Ecclesiam interfuerunt, aut dederunt ad ea publicè vel occultè auxilium, consilium, vel favorem, vel scienter non revelaverunt, cujuscumque status, gradus, ordinis, vel conditionis fuerint, nec non contra omnes schismaticos tam Laicos, quàm Clericos adhærentes præfato Amedeo, aut ejus & Basileensium fautores & sequaces ubilibet constitutos auctoritate nostra procedendi, ac ipsos & ipsorum quemlibet per arrestationem bonorum & personarum captionem & coercionem, ac officiorum, beneficiorum, & dignitatum suorum quorumlibet privationem, & ab eisdem amotionem, nec non bonorum temporalium confiscationem, tam civiliter & criminaliter puniendi, ordinandi, & multandi, prout delictorum qualitas exegerit & justitia suadebit ..... Insuper quoque illis qui ad sanam mentem redierint, à quibuscumque processibus, sententiis, per te aut quomodolibet illatis & inflictis absolvendi, & in pristinum statum restituendi & reponendi ...... eadem auctoritate concedimus tenore præsentium facultatem.*

CXCVIII. *Æneæ Silvii Legatio ad Eugenium PP.*

Hoc anno 1445 Fridericum III Æneam Silvium ad Eugenium misisse pro novo in Germania Concilio celebrando, habemus ex ipsomet Ænea in suo Commentario lib. 1, quique post brevem orationem habitam coram Eugenio, veniâque de iis, quæ in eum Basileæ vel alibi dixerat egeratve, impetrâtâ, causam suæ Legationis exposuit, de novo scilicet Concilio in Germania cogendo. At Eugenius postulatis non est assensus, quòd diceret illud Concilium non pacem Ecclesiæ illaturum, sed nova dissidia pariturum. Porrò pollicitus est Eugenius missurum se Legationem ad Fridericum; quo accepto responso Æneas in Germaniam rediit.

CXCIX. *S. Bernardini Canonizationem suscepit.*

Mortuus erat Aquilæ anno superiori S. Bernardinus Senensis die vigesima Maji in Vigilia Pentecostes, ut refert Wadingus anno 1444, num. 2, ætatis suæ anno sexagesimo quarto. Tot & tanta erant ipsius post mortem patrata miracula, ut Alfonsus Aragoniæ Rex, urbesque Senensis & Aquilana missis Oratoribus hoc anno 1445, in publico Consistorio illius Canonizationem ab Eugenio Pontifice postularint. Eugenius pro tanti negotii maturâ disquisitione tribus Cardinalibus, nempè Nicolao tit. S. Marcelli, & Guillelmo tit. S. Martini in Montibus, Presbyteris, & Alberto tit. S. Eustachii Diacono, Cardinalibus, commisit, ut re exactè discussâ referrent in publico Consistorio, quod de Viri sanctitate & miraculis reperirent, ut constat ex Literis Eugenii datis Romæ anno 1445, die decima septima Maji. Excussa fuisse quàm diligentissimè Pontificio jussu omnia miracula, quæ de B. Bernardino referebantur, narrat hisce verbis ejus Vitæ Auctor apud Surium: *Eugenius PP. licèt crebrò rogatus, ac studiosior veritatis propalandæ, quàm Regibus, Principibus & populo placendi, diu multumque de hac re deliberavit cum suis, & jam quidem recitatis coram illo & aliis ampliùs centum miraculis certorum hominum testimonio confirmatis, totus propensus erat cum Cardinalibus ad præstandum id quod petebatur; sed morte illum è medio auferente, res ad exitum perduci non potuit.* Res verò ad exitum perducta est à Nicolao V Eugenii IV successore, IX Kal. Junii, quâ die concurrebat festum Pentecostes, anno 1450.

CC. *Conventus Germanicus, & secunda Æneæ Silvii Legatio.*

Anno millesimo quadringentesimo quadragesimo sexto Electores Imperii apud Francofordiam convenerant ob depositionem ab Eugenio factam Theodorici de Moersem Coloniensis, & Jacobi Sirik Trevirensis Archiepiscoporum, & præfectionem Adolphi Clivensis Ecclesiæ Coloniensi, nec non Joannis tunc Cameracensis Episcopi Ecclesiæ Trevirensi, ut videre est in literis Eugenii *dat. quinto Idus Februarii anni* 1445, qui nobis est 1446, apud Raynaldum eodem anno num. 1. His valdè commoti ceteri Imperii Electores Principes, ut refert Gobelinus ex Commentariis Æneæ Silvii lib. 1, Francofordiam ad agitanda arcana consilia convenêre, demumque inter se pacti sunt, nisi latam in Archiepiscopos sententiam rescinderet Eugenius, nationis Germanicæ tolleret onera, auctoritatemque Conciliorum, ut in Constantiensi exposita fuerat, profiteretur, se ejus depositionem Basileæ factam amplexuros: Tum Oratores ad Fridericum Romanorum Regem miserunt, qui hæc illi, sexque aliis Consiliariis, qui arcanis Regiis consiliis adhiberi

hiberi

hiberi soliti erant, patefacerent, eosque hortarentur ut fœderi se jungerent, & Romam Oratores mitterent. Respondit Fridericus Legationem quidè ad Pontificem se decreturum, oraturumque ut eorum desideriis se accommodaret; sed fœdus damnavit Indignum & impium, inquiens, nisi eorum postulata de restituendis Archiepiscopis pristinæ dignitati admitterentur, à vero Christi Vicario deficere. Ut igitur discordiam componeret Fridericus, Æneam Silvium proficisci jussit; de qua secunda Æneæ ad Eugenium Legatione hæc scribit Joannes Gobelinus laudatus: *Misit Æneam ad Eugenium* [nimirùm Fridericus] *ut suaderet ei, ne Principes Electores contemneret, maximè verò ut depositis Archiepiscopis pristinam redderet dignitatem, sic enim futurum, ut Germani omnes deposita neutralitate, ad ejus gremium redirent, quòd si durior in sententia perseveraret, timendum esse, ne scandalum perpetuæ divisionis oriretur; quidquid autem Electores inter se conclu-ferant, injuratus Cæsar aperuit Æneæ, atque ut Papæ referret imperavit.* Eugenius his auditis, facturum omnia promisit quæ Fridericus suasit; atque inde Thomam Sarzanensem Episcopum Bononiensem ad Philippum Burgundiæ Ducem direxit, ut consensum Archiepiscoporum restitutioni præberet (eò quòd Adolphus Clivensis erat nepos Ducis Burgundiæ, & Joannes Cameracensis ejus frater naturalis): Cùm autem Dux Burgundiæ consensum præbuisset; in alio Conventu Francofordiensi ad finem mensis Augusti hujus anni indicto, cui Legati Pontificis prædictus Thomas & Joannes de Carvajal interfuerunt, quibus etiam adjuncti reperiuntur in Apostolicis literis XI Kal. Augusti ejusdem anni exaratis, Episcopus Leodiensis, & Nicolaus è Cusa, rebus gravissimè agitatis; demùm arte Æneæ conscripta est fœderis formula, quam si Eugenius admitteret, Neutralitas Germaniæ cessaret, & obedientia Eugenio restitueretur, Sed de his plura sub initio anni sequentis.

CCI. *Basileenses alterius celebrationi Concilii consentiunt.* Adhuc hærebant Basileenses in illo dissidii & contentionis Conventiculo, jam penè ab omnibus derelicto. Decretum ediderant ut aliud Concilium celebraretur, quod tefert Cochlæus Hist. Hussit. lib. 9, *Cùm charissimus Ecclesiæ filius Fridericus Rex Romanorum illustris, nec non Venerabiles Patres & dilecti Ecclesiæ filii Nobiles Viri Sacri Romani Imperii Principes Electores per multa retrò acta tempora labores indefessos, & operas solicitas impenderint, quibus pax & tranquillitas in Ecclesia Dei floresceret, & Sacrorum Generalium Conciliorum illibata luceret auctoritas, nec ulla videatur aptior & toti populo Christiano via gratior, quàm ut ad aliud Generale Concilium deveniatur, in quo causa schismatis, omniumque aliarum differentiarum & discordiarum, quæ in Ecclesia Dei ortæ sunt, quantum fieri potest, examinetur & expediatur*: & infrà, *ex nunc pollicemur & bona fide promittimus, nos Generale Concilium indicturos, nosque hanc Sacrosanctam Basileensem Synodum translaturos in locum, quem præfatus Serenissimus Rex & prædicti Principes Electores, seu eorum Oratores & Nuncii in conventione sua in oppido Francofordiensi tertio Kal. Septembris proximo venturi duxerint nominandum & deputandum, initiandum etiam in die, quem similiter duxerint nominandum, ac deinde celebrandum & continuandum*, &c. At Basileenses pactionem admittere detrectatunt, dum audierunt Principes Electores statuisse in eodem Conventu, quòd *si foret Concilium celebrandum, id factum iri mense Majo anni proximi in una civitate Germaniæ ex sex ab ipsis proponendis, quam Eugenius Pontifex eligere vellet*.

CCII. *Variæ Eugenii PP. Constitutiones de Regularibus.* Præter alia quæ circa varios Ordines Religiosorum aliis temporibus constituit Eugenius, hoc anno sua Constitutione 26, quæ extat Bullar. Tomo. 1, confirmavit reformationem Monachorum Græcorum Ordinis Sancti Basilii Regnorum Siciliæ in Capitulo eorum Romæ ipsius jussu congregato; qui etiam jam antea Congregationem Fratrum Sancti Hieronymi de Fesulis confirmaverat, nec non Fratres S. Ambrosii sub una Congregatione, cujus caput esset Monasterium S. Ambrosii ad Nemus civitatis Mediolanensis, redegerat, ut constat ex Constitutionibus 21, & 22, ibidem. Anno autem proximo, scilicet 1447, multa declaravit de electione Abbatissarum, de visitatione Sororum tertii Ordinis, ac de claustrali disciplina; omniaque Clarissarum Regulæ præcepta, quæ à quibusdam censebantur obligare sub peccato mortali, ad quatuor tantùm hujus obligationis reduxit, quæ concernunt principalia vota, obedientiæ, paupertatis, castitatis, & clausuræ. Vide Constitutionem 28 Bullar. Tomo 1, Eugenii IV, *Dat. Romæ apud S. Petrum anno Incarnat. Dom.* 1447, *Nonis Feb. Pontificatus anno* 16. In Originali Constitutione legendum, ni fallor, *anno Incarnat. Dom.* 1446. Quia juxta stylum Curiæ Romanæ annus 1446 mensis Februarii, nobis est 1447.

CCIII. *Cardinales creat.* Sub fine hujus anni 1446 die decima sexta Decembris Eugenius inter Presbyteros Cardinales adscripsit Thomam Sarzanensem, Episcopum Bononiensem, qui post mortem Eugenii sub Nicolai V nomine Summum Pontificatum obtinuit; & Joannem de Carvajal Hispanum, Episcopum Placentinum; qui duo interfuerunt Conventui Francofordiæ habito die trigesima mensis Aug. hujus anni, quosq; ob rem feliciter gestam Cardinalitiâ purpurâ ornatos ab

Eu-

SÆC. XV. EUGENIUS IV.

Eugenio recenset Æneas Silvius in suo Comment. lib. 1. *Dum*, inquit, *Romam pergunt, ut qui res bene feliciterque gessissent, ad Cardinalatûs eminentiam provecti sunt*. Eugenius ad portam Flaminiam galeros obviam misit, ut Urbem insigniores ingrederentur, scribit Platina in Nicolai V Vita; sed quis non videt eum longiorem paulò annum fecisse, quando pergit loco laudato: *Uno itaque eodemque anno Thomas Sarzanus & Episcopatum Bononiensem, & Cardinalis dignitatem & Pontificatum adeptus est*. Nam prædictus Thomas Episcopatum Bononiensem obtinuit die vigesima septima mensis Novembris anni 1445, ut constat ex literis Eugenii, quas Sigonius de Episcopis Bonon. lib. 4 recitat; inter Presbyteros Cardinales tit. S. Susannæ renunciatus est die decima sexta Decembris anni 1446, ut superiùs dixi; & Pontifex creatus est die quinta mensis Martii anni 1447. Sive ergo secundùm stylum Curiæ Romanæ, quæ annum incipit à festo Annunciationis Deiparæ; sive secundùm communem computationem, quæ annum incipit à festo Circumcisionis D. N. J. C. annos enumeraverit Platina, attamen deceptus est. Porrò Eugenium eàdem die in Cardinalium collegium pariter cooptasse Henricum de Allosio Italum, Archiepiscopum Mediolanensem, cum Presbyterali titulo S. Clementis, scribit Ciaconius in Vita Eugenii IV; additque Joannem Siculum Messanensem Monachum Congregationis S. Justinæ Patavii, & Abbatem S. Pauli extra muros Urbis Presbyterum Cardinalem tit. S. Sabinæ ab Eugenio in sexta ac postrema Cardinalium creatione renunciatum.

CCIV. *Tertia Æneæ Silvii Legatio.*

Eodem tempore missi fuerunt Oratores ex Conventu Francofordiensi ad Eugenium, quorum princeps Æneas Silvius eloquentiæ laude florentissimus, quique orationem habuit de rebus, propter quas venissent, quam recitat Cochlæus Hist. Hussit. lib. 9, ad cujus finem legitur: *Afferunt pacem Germaniæ Principes, sed pacem etiam expetunt; cupiunt etenim aliqua, quæ nisi obtineant nec curari vulnera possunt, nec pax nationi haberi; & quatuor principalia sunt. Primum est, ut Generale Concilium in tempore locoque designando convocetur. Alterum est, ut professio potestatis, auctoritatis & præeminentiæ Generalium Conciliorum Catholicam militantem Ecclesiam repræsentantium per tuos Oratores facta tuis literis approbetur. Tertium est, ut Nationi Germanicæ super gravaminibus opportunè provideatur. Quarto & ultimo loco petimus, ut quæ in judicium* (legendum præjudicium) *duorum Principum Electorum vel suarum Ecclesiarum acta sunt, ex tuæ Sanctitatis clementia revocentur, & in pristinum statum redigantur*, &c. Quæ respon- derit ad hæc Pontifex Cochlæus jam laudatus non affert; sed cum aliquo modo assensisse his quatuor petitis colligitur ex Apostolicis Literis apud Odoricum Raynaldum anno 1447 num. 4 & seq. nimirum se convocaturum in Germania Concilium, si Reges ceteri consentirent: auctoritatem Conciliorum, quæ vera & canonica sint, nunquam in dubium revocatam: Nationis onera levatum iri: In Archiepiscopos, si eos pœniteret præteriti schismatis, clementia se usurum. Atque ita Germanorum animos Eugenius lenivit.

SÆC. XV. EUGENIUS IV.

CCV. *Obedientia ei redditur à Germanis.*

Anno millesimo quadringentesimo quadragesimo septimo, Germani obedientiam præstarunt Eugenio, ut refert Gobelinus in Comment. Pii II lib. 2, seu potiùs ipsemet Æneas Silvius, qui ait, ipsius orationem tùm à Papa, tùm à Cardinalibus mirum in modum laudatam fuisse: Eugenium verò eàdem ipsâ die correptum ægritudine in lectum se dedisse, Cardinalibusque rem tractandam commisisse: Cùm autem omnia quæ petita fuissent Eugenius approbasset, atque literas super his decrevisset, omnes Legatos, scilicet Cæsaris & Principum, ejus cubiculum intromissos, sine mora jacenti Pontifici obedientiam præstitisse: Illum confestim Bullas Apostolicas in manus Æneæ dedisse, quæ extant apud Odoricum Raynaldum ad annum 1447 num. 4 & seq. in quibus multa indulget Germanis Eugenius: Editaque propterea maxima lætitiæ signa, ob conciliatam, nimirum Ecclesiæ, Germaniam: festis ignibus miscuisse Urbem, pulsatas campanas, ac repetitos læto concentu tubarum clangores: Decretas præterea solemnes supplicationes ad grates Deo agendas. Quibus consentanea S. Antoninus tit. 22 cap. 11 § 17 scribit, quique his interfuit, ut ipsemet testatur: *Hi ergo efficaces in opere & sermone, id perfecerunt ad quod Legati fuerunt. Unde reversi sunt ad Curiam, & Oratores cum eis, vel post eorum diversorum Prælatorum, ac Principum & Baronum, qui in publico Consistorio* (*in quo præsens fui*) *in persona Dominorum suorum exhibuerunt Papæ Eugenio debitam reverentiam & obedientiam, profitentes ipsum verum unicum & indubitatum Pastorem Romanæ Ecclesiæ Successorem Petri, & Vicarium Jesu Christi; propter quod solemnis Missa celebrata est in Ecclesia Lateranensi, assistentibus omnibus Cardinalibus & Prælatis, qui in Curia erant: Uno ex Cardinalibus Missam decantante. Aberat autem Eugenius quia jam infirmatus erat, & graviter*. Ex his colligitur nullam fidem adhibendam esse Platinæ, quandò refert in Eugenii Vita; & post ipsum Spondano anno 1446 num. 9, nempe: *Prætereà verò Sancti Silvestri mi-*

tram,

tram, Romam Avinione delatam, ipsemet, scilicet Eugenius, *è Vaticano ad Lateranum detulit, magna cum veneratione & Litania Sacerdotum omnium, populique Romani*. Nam præter quòd fabulosa videtur illa S. Silvestri mitra, de qua prima mentio fit in famosa Constantini Donatione, quam penè omnes Eruditi supposititiam censent; testibus Ænea Silvio, & S. Antonino locis laudatis, dum fiebant prædictæ solemnitates, aberat Eugenius, quia jacebat in lecto ægrotus.

CCVI. *Thiara Pontificalis antiquitas.*

Sed quidquid sit de hac Mitra S. Silvestro à Constantino datâ, certum est tamen illam coronationem esse valdè antiquam. Quid non dixisset Patruus meus de majori ejusdem coronationis antiquitate, si observasset quæ scripta sunt in Ordine Romano IX, à Mabillonio publicato Tom. 2 Musei Italici; in eo sanè invenisset, quòd Regno, seu Phrygio, seu Thiarâ utebantur Pontifices ante Nicolaum primum, seu ante medium sæculum nonum; legitur enim in fine pag. 892, Pontificem consecrari in Basilica S. Petri, & consecratione peractâ, additur: *Ingressus* (id est Pontifex) *in Sacratarium jam tunc sedet in Sede illa Apostolica.......... Egrediens inde..... accedunt Patroni regionum, uno incipiente, cæteris respondentibus, in hunc modum canunt ei laudem*: Domnus Leo Papa, quem Sanctus Petrus elegit, in sua sede multis annis sedere. *Hoc usque ter dicto, accedit Prior Stabuli, & imponit ei in capite Regnum*, &c. Anno itaque 795 reperitur aliquod vestigium Coronationis; hoc enim anno Leo III coronatus est cum Regno, si hic Ordo ejus tempore sit scriptus sicut Mabillonius suspicari videtur in Notula ad illum pag. 93.

CCVII. *B. Nicolai Tolent. Canonizatio.*

Diuturnâ nimis à Germanis neutralitate depositâ, ad vitæ vesperam veniens Eugenius, Kal. Februarii in Sanctorum Confessorum numero collocavit B. Nicolaum Tolentinatem Ordinis Eremitarum S. Augustini, longè antè defunctum, nempè die decima Septembris anni 1306. Tolentinas autem dictus fuit à diuturno domicilio oppidi Tolentini in Piceno, cùm natus esset in Castro Sancti Angeli, territorii Firmani ejusdem provinciæ; præclaris virtutibus ornatus fuit, & magnis miraculis tam vivus quàm mortuus illustratus, ut constat ex Diplomate Eugenii, cujus præcipuam partem affert Odoricus Raynaldus anno 1447 num. 8, *Dat. Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ* 1447 *Kal. Februarii, anno* (scilicet Pontificatûs Eugenii) *XVI*. Ex quo eruitur primò Raynaldum deceptum fuisse quando legit in prædicto Diplomate: Dat. Romæ &c. anno 1447, cùm legere debuisset an. 1446, qui nobis est 1447; alioquin Diploma datum fuisset anno 1448; quia annus 1447 Kal. Februarii secundùm stylum Romanæ Curiæ, ut jam annotavimus, nobis est 1448. Cùm autem Eugenius obierit VII Kal. Martii, nemo est qui non intelligat, Raynaldum decipi in anno Diplomatis. Eruitur secundò deceptos fuisse varios recentiores & accuratissimos Scriptores, & præsertim Spondanum, qui anno 1446 num. 3 scribit, quòd Eugenius in numerum Sanctorum Confessorum retulit Nicolaum Tolentinatem *Kal. Februarii anni* 1446. At in hoc deceptus est Vir Eruditus, non solùm stylo Curiæ Romanæ, sed etiam quia non enumeravit annos Pontificatûs Eugenii; nam annus decimus sextus Pontificatûs Eugenii, Kalendis Februarii, quo datum est Diploma Canonizationis B. Nicolai, concurrebat cum anno 1447; quippe cùm Eugenius in Pontificem Romanum electus fuerat die tertia, vel die sexta mensis Martii anno millesimo quadringentesimo trigesimo primo.

CCVIII. *Eugenii PP. obitus, & Epitaphium.*

Gravissimâ pressus ægritudine Eugenius effusus in preces animam Deo reddidit VII Kal. Martii, seu die Jovis circa auroram 23 Februarii hujus anni 1447. Non verò VIII Kal. Martii anni 1446, ut scribit Platina in Eugenii Vita. De morte Eugenii hæc S. Antoninus tit. 22 cap. 11 § 17: *Demùm ex ea infirmitate febrili post decimum sextum sui Pontificatûs annum, ætatis suæ, ut ferebatur, sexagesimum sextum, mense Februarii sumptis devotè Ecclesiasticis Sacramentis, integro sensu atque aspectu in Domino obdormivit anno* 1447. Secundùm varios Scriptores annum sexagesimum quartum tantùm attigerat Eugenius, & reverà, nam Venetiis natus anno 1383, Summum Pontificatum obtinuerat ætatis suæ anno quadragesimo octavo, & Ecclesiæ præfuit annis sexdecim minùs nonnullis diebus. Subdit de justis funebribus Eugenio persolutis S. Antoninus loco laudato: *Defuncto igitur Eugenio exequiæ solemnes celebratæ sunt in Ecclesia S. Petri per octo dies, ut moris est: ubi & defunctus & sepultus est in pavimento: sed postea Mausoleum marmoreum honorificum super eum constructum est*. Spreviffe sepulchri magnificentiam, sed Cardinalem Franciscum Condulmerium nepotem suum suo amori magis, quàm Patrui modestiæ morem gessisse, testatur affixum epitaphium.

Eugenius jacet hîc quartus, cor nobile cujus
Testantur Vitæ splendida facta suæ.
Istius ante Sacros se præbuit alter ab ortu,
Alter ab occasu Cæsar uterque pedes;
Alter ut accipiat fidei documenta Latinæ,
Alter ut aurato cingat honore caput.
Quo duce & Armenii Grajorum exempla secuti,
Romanam agnorunt Æthiopesque fidem.

Inde

SÆC. XV. EUGENIUS IV.

Inde Syri atque Arabes, mundique è finibus Indi;
Magna; sed hæc animo cuncta minora suo.
Nam valida rursum Turcos jam classe petebat,
Dum petit, ast illum sustulit atra dies.
Qui semper vanos tumuli contempsit honores,
Atque hac impressa condite, dixit, humo.
Sed non quem rubro decoraverat ille Galero,
Nam hoc Franciscus stirps sua clara tulit,
Susceptique memor meriti tam nobile, quod nunc
Cernis, tam præstans surgere jussit opus.

In reædificatione novæ Basilicæ Vaticanæ, cùm dirueretur ipsius sepulchrum, corpus ejus translatum est ad monasterium S. Salvatoris in Lauro, Congregationis Canonicorum Sæcularium, cujus ipse professor fuerat.

CCIX. Ejus virtutes & scripta.

De Eugenio cum egregia laudis commendatione meminit Æneas Silvius in sua Europa cap. 58. *Summum*, inquit, *Pontificatum adeptus magis enituit, qui etsi oriente schismate in principio sui Pontificatûs usque ad obitum cum Basileensibus contenderit, coronato tamen Sigismundo Cæsare, Græcorum & Armenorum* (addendum Jacobitarum, Æthiopum, Mesopotamenorum, Chaldæorum & Maronitarum) *facta cum Ecclesia Latina unione, civitatibus Ecclesiæ, quas amiserat, recuperatis, tyrannis per circuitum deletis, contumacia Romanorum edomita, victor inclytus veterem hominem exuit;* &c. Adjungit de eodem Pontifice Raphael Volaterranus Antropol. lib. 22: *Fuit studiorum amantissimus, quotidie se in secretum aliquot horas se recipiendo, vultu alioqui decoro ac venerabili oculos in publico nunquam attollebat, ut à parente meo, qui eum sequebatur, accepi.* Demùm Eugenius fuit Vir magnæ prudentiæ, gravis & eloquens, liberalis in omnes, maximè literatos, quorum familiaritate mirè delectatus est. Scripsit Librum contra Boëmos & Hussitas hæreticos; Decretum de unione Græcorum cum Latinis: supra quod Joannes de Turrecremata Cardinalis Ordinis Prædicatorum scripsit Apparatum; Constitutiones Ecclesiasticas, & varias Epistolas, quæ extant Tomo XII & XIII Concil. Labbei.

FINIS.

TABULA ANNORUM CHRISTI,

Et in iis Literarum Dominicalium, Paſchatum, & Indictionum ab Anno 1304.

Anno	*Lit.D.*	*Paſch.*	*Indict.*	*Anno*	*Lit.D.*	*Paſch.*	*Indict.*	*Anno*	*Lit D.*	*Paſch.*	*Indict.*	*Anno*	*Lit.D.*	*Paſch.*	*Indict.*
1304	E D	20 Mart.	2	1340	B A	16 April.	8	1376	F E	13 April.	14	1412	C B	5 April.	5
1305	C	18 April.	3	1341	G	8 April.	9	1377	D	20 Mart.	15	1413	A	23 April.	6
1306	B	3 April.	4	1342	F	31 Mart.	10	1378	C	18 April.	1	1414	G	8 April.	7
1307	A	26 Mart.	5	1343	E	13 April.	11	1370	B	10 April.	2	1415	F	31 Mart.	8
1308	G F	14 April.	6	1344	D C	4 April.	12	1380	A G	25 Mart.	3	1416	E D	19 April.	9
1309	E	30 Mart.	7	1345	B	27 Mart.	13	1381	F	14 April.	4	1417	C	11 April.	10
1310	D	19 April.	8	1346	A	16 April.	14	1382	E	6 April.	5	1418	B	27 Mart.	11
1311	C	11 April.	9	1347	G	1 April.	15	1383	D	22 Mart.	6	1419	A	16 April.	12
1312	B A	26 Mart.	10	1348	F E	20 April.	1	1384	C B	10 April.	7	1420	G F	7 April.	13
1313	G	15 April.	11	1349	D	12 April.	2	1385	A	2 April.	8	1421	E	23 Mart.	14
1314	F	7 April.	12	1350	C	28 Mart.	3	1386	G	22 April.	9	1422	D	11 April.	15
1315	E	23 Mart.	13	1351	B	17 April.	4	1387	F	7 April.	10	1423	C	4 April.	1
1316	D C	11 April.	14	1352	A G	8 April.	5	1388	E D	29 Mart.	11	1424	B A	23 April.	2
1317	B	3 April.	15	1353	F	24 Mart.	6	1389	C	18 April.	12	1425	G	8 April.	3
1318	A	23 April.	1	1354	E	13 April.	7	1390	B	3 April.	13	1426	F	31 Mart.	4
1319	G	8 April.	2	1355	D	5 April.	8	1391	A	26 Mart.	14	1427	E	20 April.	5
1320	F E	30 Mart.	3	1356	C B	24 April.	9	1392	G F	14 April.	15	1428	D C	4 April.	6
1321	D	19 April.	4	1357	A	19 April.	10	1393	E	6 April.	1	1429	B	27 Mart.	7
1322	C	11 April.	5	1358	G	1 April.	11	1394	D	19 April.	2	1430	A	16 April.	8
1313	B	27 Mart.	6	1359	F	21 April.	11	1395	C	11 April.	3	1431	G	1 April.	9
1324	A G	13 April.	7	1360	E D	3 April.	13	1395	B A	2 April.	4	1432	F E	20 April.	10
1325	F	7 April.	8	1361	C	24 Mart.	14	1307	G	22 April.	5	1433	D	12 April.	11
1326	E	23 Mart.	9	1362	B	17 April.	15	1308	F	7 April.	6	1434	C	28 Mart.	12
1327	D	12 April.	10	1363	A	2 April.	1	1399	E	30 Mart.	7	1435	B	17 April.	13
1328	C B	3 April.	11	1364	G F	24 Mart.	2	1400	D C	18 April.	8	1436	A G	8 April.	14
1329	A	23 April.	12	1365	E	13 April.	3	1401	B	3 April.	9	1437	F	31 Mart.	15
1330	G	8 April.	13	1306	D	5 April.	4	1402	A	26 Mart.	10	1438	E	13 April.	1
1331	F	31 Mart.	14	1367	C	18 April	5	1403	G	15 April.	11	1439	D	5 April.	2
1332	E D	19 April.	15	1368	B A	9 April.	6	1404	F E	30 Mart.	12	1440	C B	27 Mart.	3
1333	C	4 April.	1	1369	G	1 April.	7	1405	D	19 April.	13	1441	A	16 April.	4
1334	B	27 Mart.	2	1370	F	14 April.	8	1406	C	11 April.	14	1442	G	1 April.	5
1335	A	16 April.	3	1371	E	6 April.	9	1407	B	27 Mart.	15	1443	F	21 April.	6
1336	G F	31 Mart.	4	1372	D C	28 Mart.	10	1408	A G	15 April.	1	1444	E D	12 April.	7
1337	E	20 April.	5	1375	B	17 April.	11	1409	F	7 April.	2	1445	C	28 April.	8
1338	D	12 April.	6	1374	A	2 April.	12	1410	E	23 Mart.	3	1446	B	17 April.	9
1339	C	28 Mart.	7	1375	G	22 April.	13	1411	D	13 Mart.	4	1447	A	9 April.	10

INDEX

RERUM, *Quæ* fecunda Parte Tomi fecundi BREVIARII GESTORUM PONTIFICUM ROMANORUM

Continentur.

A

Barnabos

B

C

Itali

C

C

D

E

F

G

G

H

I

& qua-

I

L

M

M

N

O

O

P

P

R

R

S

T

V

VV

LAUS DEO.